

KONTROLLI I LARTË I SHTETIT

BUJAR LESKAJ

**... 3 vjet Auditim i Jashtëm Publik
2016-2018**

Seria: botime KLSH - 03/2019/105

Tiranë 2019

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
KONTROLLI I LARTË I SHTETIT
KRYETARI**

BUJAR LESKAJ

... 3 vjet Auditim i Jashtëm Publik

(Dokumente 2016-2018)

Ky botim vjen në vijim të botimit “4 vjet Auditimi i Jashtëm Publik” (2012-2015). Në kolanën e botimeve të KLSH-së, në pjesën Dokumente të Kryetarit, përfshihet edhe botimi “Dokumente të Këshillit Kontrollues 1925-1939”.

Tiranë, 2019

Bujar Leskaj

... 3 vjet Auditim i Jashtëm Publik

(Dokumente të Kryetarit 2016-2018)

Seria: Botime KLSH 03/2019/105

ISBN: 978-9928-159-83-0

Tiranë, 2019

Titulli:

... 3 vjet Auditim i Jashtëm Publik

Bujar Leskaj

Realizoi në kompjuter: Elsona Papadhima

Redaktor: Fatos Çoçoli
Irena Islami

© Copyright KLSH

Shtypur në Shtypshkronjën “Jupiter Group”
Tiranë, 2019

PËRMBAJTJA

I.	Raportimet e Kryetarit të KLSH-së në Komisionin e Ekonomisë dhe Financave dhe Kuvendin e Shqipërisë	19
-	Vlerat dhe Përfitimet nga Institucionet Supreme të Auditimit – Të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve (<i>Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2015</i>)	20
-	Për një kredibilitet të rritur të Buxhetit dhe konsolidim fiskal (<i>Përmbledhje e Raportit të Zbatimit të Buxhetit Faktik të vitit 2015</i>)	31
-	Për një kontribut sa më efektiv në forcimin e llogaridhënies, transparencës dhe integritetit në menaxhimin e fondeve publike (<i>Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2016</i>)	56
-	Për monitorimin e performancës së financave publike sipas shtyllave prioritare të Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020 (<i>Përmbledhje e Raportit të Zbatimit të Buxhetit Faktik të vitit 2016</i>)	71
-	Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri (<i>Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2017</i>)	86
-	Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2017 (Diskutimi i Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar LESKAJ, mbajtur në Kuvendin e Shqipërisë, më 19.07.2018)	106
-	Rezolutë për vlerësimin e veprimtarisë së Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2017	119
-	Për raportim financiar të padeformuar lidhur me treguesit kryesorë makroekonomikë të deficitit buxhetor dhe borxhit publik (<i>Përmbledhje e Raportit të Zbatimit të Buxhetit Faktik të vitit 2017</i>)	122
II.	Artikuj të botuar në shtypin e përditshëm	139
-	Për shpenzime buxhetore më koherente dhe efçiente (<i>botuar në gazetën “Panorama”, më 2 mars 2016</i>)	141
-	Për një menaxhim më të efektshëm të risqeve fiskale (<i>botuar në gazetën “Shqip”, më 30 janar 2016 dhe “Ballkan”, më 3 shkurt 2016</i>)	146
-	Mazurkat historike të Polonisë (<i>botuar në gazetën “Panorama”, më 3 maj 2016</i>)	149
-	Për një lexim të vëmendshëm të raporteve të ndërkombëtareve për ekonominë (<i>botuar në gazetën “Shqip”, më 6 maj 2016</i>)	153

- Forcimi i kapaciteteve të auditimit suprem (botuar në gazetën “Telegraf”, “Koha Jonë” dhe “Sot”, më 7 maj 2016)	159
- Samiti Antikorrupsion i Londrës dhe Shqipëria (botuar në gazetën “Panorama”, më 19 qershor 2016)	163
- Të analizojmë riskun me profesionalizëm dhe integritet (botuar në gazetën “Telegraf” dhe “Koha Jonë”, më 21 qershor 2016)	168
- Gjetjet e KLSH-së për vitin 2015 analizuar mbi bazën e Kornizës së Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit (botuar në gazetën “Telegraf”, më 29 qershor 2016)	172
- Për një sistem të integritetit kombëtar kundër korrupsionit (botuar në gazetën “Panorama”, më 27 tetor 2016)	183
- Jetë e pastër - Kushtuar personalitetit të shquar të mendimit ekonomik në bote, Prof. Sang M. Lee, mik i Shqipërisë (botuar në gazetën “Panorama”, më 30 tetor 2016)	187
- Sfidat e modernizimit të mëtejshëm të KLSH (botuar në gazetën “Telegraf”, më 5 nëntor 2016)	190
- Institucionet Supreme të Auditimit të Kosovës dhe Shqipërisë, bashkë për mirëqeverisjen publike të dy vendeve (botuar në gazetën “Telegraf”, më 23 nëntor 2016)	195
- “Teoria e Kapjes” dhe realiteti shqiptar (botuar në gazetën “Panorama”, më 4 dhjetor 2016)	199
- INTOSAI nga Lima në Abu Dhabi. Momente kyçe të veprimtarisë së INTOSAI-t dhe 35 Standardet Ndërkombëtare (ISSAI-t) për mirëqeverisjen (botuar në gazetën “Telegraf”, më 6 dhjetor 2016)	203
- SAI-t si “watchdog” i qytetarëve dhe Parlamentit (botuar në gazetën “Telegraf”, më 25 janar 2017)	216
- GAO, lider i komuniteteve të SAI-ve (botuar në gazetën “Panorama”, më 20 shkurt 2017)	220
- Marrëdhënia SAI-Parlament: Një partneritet i natyrshëm (botuar në gazetën “Telegraf”, më 28 mars 2017)	224
- EUROSAI në testin e kohës (botuar në gazetën “Panorama”, më 30 maj 2017)	232

- Integriteti dhe transparenca kundër korrupsionit (<i>botuar në gazetën “Telegraf”, më 15 qershor 2017</i>)	235
- Revolucioni dixhital dhe SAI-t (<i>botuar në gazetën “Sot”, më 23 qershor 2017</i>)	240
- ALSAI follows INCOSAI XXII motto “audit to serve the citizens”- intervistë e Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar Leskaj, (<i>publikuar në edicionin e dytë të Revistës ALRAQABA të SAI-t të Kuvajtit, prill-qershor 2017</i>)	243
- Axhenda 2030 dhe Ne (<i>botuar në gazetën “Panorama”, më 20 korrik 2017 dhe “Tirana Times”, më 21 korrik 2017</i>)	250
- Së bashku për kulturën e llogaridhënies, transparencës dhe integritetit (<i>botuar në gazetën “Telegraf”, më 14 korrik 2017</i>)	254
- SAI Çek dhe Integrimi Evropian i Shqipërisë (<i>botuar në gazetën “Koha Jonë”, më 02 gusht 2017</i>)	257
- Prof. Dr. Niko Pano, Nderi i Akademisë, Shkencëtari dhe Kolosi i Hidrometeorologjisë (<i>botuar në gazetën “Telegraf”, më 18 nëntor 2017</i>)	260
- Qëndrueshmëria në 40 vite e Deklaratës së Limës (<i>botuar në gazetën “Telegraf”, më 15 dhjetor 2017</i>)	263
- Amaneti i gjeologut të Naftës Nuredin Skrapari (<i>Shkrim mbi Nuredin Skraparin, inxhinieri, gjeologu dhe personaliteti i shquar i inteligjencës së naftës shqiptare, botuar në gazetën “Telegraf”, më 2 shkurt 2018</i>)	266
- Vetëm llogaridhënia dhe transparenca kthejnë besimin e qytetareve (<i>botuar në gazetën “Panorama”, më 25 mars 2018 dhe “Tirana Times”, më 31 mars 2018</i>)	271
- Për zbatimin pa kushte nga qeveria te rekomandimeve te FMN-së (<i>botuar në gazetën “Gazeta Shqiptare” më 01 prill 2018, në “Albanian Daily News” më 05 prill 2018 dhe “Tirana Times” më 06 prill 2018</i>)	276
- KLSH, NIK, Auditimi suprem publik i Kosovës dhe i Kuvajtit, se bashku nen moton e INTOSAI-t (<i>botuar në gazetën “55” më 11 prill 2018</i>)	280
- Raporti efektiv KLSH-Kuvend. Ja katër kolonat e bashkëpunimit. Aktiviteti ndërgjegjësues i KLSH-së dhe SIGMA, zhvillimi i marrëdhënieve efektive të punës mes institucioneve të larta të auditimit dhe parlamenteve (<i>botuar në gazetën “Telegraf” më 05 qershor 2018</i>)	285

- KLSH nuk bën politika, por auditon zbatimin e politikave të Qeverisë <i>(botuar në gazetën “Telegraf” më 20 korrik 2018)</i>	292
- Rritja e KLSH në dobi të qytetarit. Dimensioni mbi praktikën e mirë në komunikimin me Qytetaret dhe Organizatat e Shoqërisë Civile <i>(botuar në gazetën “Telegraf” më 21 korrik 2018)</i>	297
- Risku i rritur i financave publike <i>(botuar në gazetën “Panorama” më 13 gusht 2018)</i>	302
- Prof. Stanislav Zuber, the pioneer of Albania’s industrialization <i>(botuar në “Albanian Daily News” më 4 tetor 2018)</i>	305
- How EU pre-accession aid helped our sai to shape its future <i>(Intervistë dhënë Revistës së Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA), botuar edhe në gazetën “Albanian Daily News”, më 04 tetor 2018).</i>	309
- Nga Praga në Prishtinë-Përvjetorët e institucioneve supreme të auditimit janë si gurë kilometrikë që shënojnë progresin e këtyre strukturave kushtetuese <i>(botuar në gazetën “Telegraf” më 23 tetor 2018)</i>	312
- Për përjashtimin nga tenderimi publik i kompanive nga parajsat fiskale <i>(botuar në gazetën “Panorama”, më 08 janar 2019)</i>	317
III. Shkrime në Revistën Shkencore “Auditimi Publik”	321
- Kongresi i IX-të i EUROSAT-t dhe 90 Vjetori i KLSH-së <i>(Revista Shkencore “Auditimi Publik” Nr.12, periudha shtator-dhjetor 2015, botuar në 2016)</i>	322
- Performanca, sistemi, risku dhe vendimmarrja fazi në grup me shumë kritere <i>(Artikull në bashkëautorësi me Prof. Dr. Skënder Osmani, Revista “Auditimi Publik”, Nr. 14, periudha maj-gusht 2016, botuar në 2016)</i>	326
- Mirëkuptimi dhe bashkëpunimi, kusht i domosdoshëm për optimizimin e strategjive, strukturave, projekteve dhe marrëdhënieve midis tyre <i>(Artikull në bashkëautorësi me Prof. Dr. Skënder Osmani dhe me Prof. Asoc. Dr. Newton Kodhelaj, Revista “Auditimi Publik”, Nr. 16, periudha janar-prill 2017, botuar në 2017)</i>	345
- Burimet, performanca, optimizimi, projekti dhe mirëqeverisja <i>(Artikull në bashkëautorësi me Prof.Dr. Skënder Osmani, Revista Shkencore “Auditimi Publik” Nr.18, periudha shtator-dhjetor 2017, botuar në 2018)</i>	355

- Pavarësia institucionale - faktori kryesor për efektivitetin e SAI-t: Sfidat e së ardhmes (<i>Revista "Auditimi Publik Nr. 19, periudha janar-prill 2018, botuar në 2018)</i>	367
- Kategoria matematike, strategjia e projektit dhe analogjia (<i>Artikull në bashkëautorësi me Prof. Dr. Skënder Osmani Revista "Auditimi Publik Nr. 19, periudha janar-prill 2018, botuar në 2018)</i>	372
- Si na ndihmojnë në modernizimin dhe reformimin e të ardhmes, ndihmat e BE të para aderimit (<i>Revista Shkencore "Auditimi Publik" Nr.20, periudha maj-gusht 2018, botuar në 2018).</i>	381
- Strategjia kombëtare, sfidë e madhe gjithëpërfshirëse dhe komplekse. Dijet dhe burimet në epiqendër të strategjisë (<i>Artikull në bashkëautorësi me Prof.Dr. Skënder Osmani, Revista Shkencore "Auditimi Publik" Nr.21, periudha shtator-dhjetor 2018, botuar në 2019).</i>	385
IV. Diskutime në Analizat Vjetore të KLSH-së	393
- Institucioni drejt një trupe auditimi tërësisht të pavarur, kurajoze dhe e përkushtuar për përmirësimin e qeverisjes publike dhe eliminimin e anti-kulturës së pandëshkueshmërisë (<i>Analiza Vjetore e vitit 2015)</i>	394
- Matja e standardizuar e performancës së punës së një SAI garanton transparencë dhe llogaridhënie maksimale (<i>Analiza Vjetore e vitit 2016)</i>	399
- Auditimi publik në shërbim të qytetarit. Si mund të ndihmojnë SAI-t në rikthimin e besimit të qytetarëve tek qeverisja publike (<i>Analiza Vjetore e vitit 2017)</i>	412
- Rrugëtimi i modernizimit të KLSH-së në periudhën 2012-2018 (<i>Fjala e mbajtur në takimin me audituesit e KLSH me rastin e përfundimit të mandatit shtatë vjeçar në krye të institucionit, Tiranë, 8 janar 2019)</i>	427
V. Prezantime dhe kumtesa në Konferenca Shkencore	441
- Konferenca e IV Shkencore e KLSH-së "Analiza e riskut" 2016	442
- Rishikimi mes kolegëve (Peer Review) si proces mesimi për KLSH-ne (<i>prezantim në Konferencën Jubilarë Shkencore "40 Vjet Deklarata e Limës", organizuar nga INTOSAI dhe SAI i Perusë, 3 dhjetor 2017, Lima, Peru)</i>	453
- Risk-based audit and use of Big Data are cornerstones in today's supreme public audit (<i>Fjala në Konferencën Shkencore të përbashkët mes KLSH dhe</i>	457

Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit, ku marrin pjesë edhe Zyra e Auditimit Shtetëror(NIK) e Polonisë dhe Zyra Kombëtare e Auditimit e Kosovës, Kuwait City, Kuvajt, 9 prill 2018)

- Institutional independence - key factor for SAI effectiveness (*Kumtesë në Konferencën e nivelit të lartë të Presidencës Bullgare të BE-së “Roli i Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) në rritjen e Pëgjegjshmërisë, Transparencës dhe Integritetit, Sofje, Bullgari 15 Maj 2018)* 460
- Importance of the SAI being a relevant force in society (*Diskutim në konferencën ndërkombëtare tematike të Zyrës Kombëtare të Kosovës “Roli i impaktit të Institucioneve Supreme të Auditimit në rikthimin e besimit publik ndaj sektorit publik”, me rastin e 15 Vjetorit të krijimit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës)* 465

VI. KLSH – shkollë për audituesit e rinj, shtëpi e dijes dhe partner i shoqatave profesionale të fushës 471

- Peer Review (Shqyrtimi mes kolegeve) ka një rëndësi themelore për një SAI që kërkon të zhvillohet e modernizohet (*Takim me audituesit e Gjykatës së Auditimit të Austrisë, të cilët do të realizonin Peer Review për pavarësinë e KLSH-së, 10 shkurt 2016)* 474
- Projekti IPA 2013 projekton audituesin suprem publik shqiptar të viteve 2020-2025 (*Përshëndetja në ceremoninë e nisjes së Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 të BE-së “Për Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm”,Tiranë, 6 mars 2016)* 479
- Bilanci 4 vjeçar (2012-2015) i punës së përbashkët - një kompleks integral reformash për ta parë të ardhmen në shinat e qëndrueshme të standardeve të INTOSAI-t (*Bisedë me audituesit e KLSH, 16 mars 2016)* 483
- Media-aleat madhor në luftën pa kompromis kundër korrupsionit (*Përshendetja në seminarin e Fondacionit Konrad Adenauer për rolin e mediave në luftën kundër korrupsionit, Tiranë, 22 shtator 2016)* 504
- Për unifikimin e gjuhës dhe treguesve të informacionit financiar dhe të pasqyrave financiare të njëjësive buxhetore publike (*Fjala e mbajtur në Konferencën e III-të Ndërkombëtare mbi Kontabilitetin, Auditimin dhe Raportimin Financiar, organizuar nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit, më 16 tetor 2016, Tiranë)* 508

- Misioni ynë si SAI është të zhvillohemi dhe avancojmë si organizata 510
profesionale, duke respektuar rigorozisht standardet e INTOSAI-t
(Përshëndetja në certifikimin e audituesve të Zyrës Kombëtare të Auditimit
të Kosovës, 22 nëntor 2016)
- Parlamenti mund të kryejë funksionin e tij vital të mbikëqyrjes së fondeve 514
publike kur përdor dhe mbështetet në punën audituese të SAI-t(*Fjala në
Seminarin “Marredheniet SAI-Parlament”, në kuadër të projektit të
binjakëzimit IPA “Forcimi i Kapaciteteve Audituese të Auditimit të Jashtëm
Publik në Shqipëri”, 24 mars 2017, Tirane*)
- Zyra Amerikane e Llogaridhënies Qeveritare (GAO) - lider i komunitetit 521
INTOSAI të institucioneve supreme të auditimit në botë (*Fjala e mbajtur
nga Kryetari i KLSH në aktivitetin e organizuar me rastin e vizitës së Znj.
Janet St. Laurent në KLSH*)
 - *Leksion i mbajtur nga Znj. Janet St. Laurent, Drejtoreshë e Qendrës së
Ekselencës në Auditim të GAO-s përpara audituesve të KLSH, 24 mars
2017, në Akademinë e Shkencave*
- Efektiviteti i Shtetit në luftën kundër korrupsionit është i lidhur me 529
miratimin e ligjit për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik (*Fjala në
Tryezën e Punës “Roli i SAI-ve në luftën kundër korrupsionit dhe mashtrimit
financiar”, organizuar nga KLSH në bashkëpunim me SIGMA, 14 qershor
2017, Tiranë*)
- Jemi të vendosur të instalojmë në administratat tona publike kulturën e 535
përgjegjshmërisë, llogaridhënies, transparencës dhe integritetit (*Fjala në
Konferencën e 9-të Vjetore të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës,
Prishtinë, 13 korrik 2017*)
- SAI çek-një strukturë audituese e mirëprojektuar drejt së ardhmes (*Fjala në 538
takimin e audituesve të KLSH me Presidentin e Zyrës Kombëtare të Auditimit
të Republikës së Çekisë, inxh. Miloslav Kalá, Tiranë, 2 gusht 2017*)
- Kontributi i USAID në Shqipëri: sa unikal aq edhe i rëndësishëm (*Fjala me 541
rastin e nenshkrimit të Memorandumit të Mirekuptimit mes KLSH dhe
USAID Shqiperi për bashkëpunimin në fushën e transparencës së
shëndetësive publike, me 3 tetor 2017*)
- The European Court of Auditors strongly promotes the cooperation among 544
supreme audit institutions (*Fjala e përshëndetjes me rastin e 40 Vjetorit të
Gjykatës Europiane të Auditimit, Luksemburg, 10 tetor 2017*)

- Misioni ynë : agjent i qytetarit, publikut dhe Kuvendit për përdorimin me efektivitet, eficiencë dhe ekonomicitet të parashë publike *(Fjala në çeljen e Muajit të Hapur të KLSH për Qytetarin, 9 nëntor 2017)* 546
- Prof. Niko Pano-kolosi i hidrologjisë shqiptare *(Fjala e mbajtur në ceremoninë e përkujtimit të personalitetit dhe veprës së Prof. Niko Panos, 17 nëntor 2017)* 552
- Dyzet Vjet Deklarata e Limës *(Bisedë me audituesit e KLSH, 11 dhjetor 2017)* 555
- Për një të publikim të menjëhershëm të Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS *(Përshëndetja në Konferencën Kombëtare të Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit, 7 mars 2018)* 558
- We are a small SAI trying to modernize our activity in full compliance with INTOSAI standards *(Fjala në Takimin i IV-t të Grupit të Punës të EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat natyrore", dhe Seminarin për "Praktikat ndërkombëtare të përdorura nga institucionet e auditimit për kryerjen e auditimeve për parandalimin e pasojave nga përmbajtjet, Kishnjau, Moldavi, 29 mars 2018)* 561
- Environmental audits of many European SAIs have been able to raise awareness of environmental issues between citizens and Governments *(Fjala në Takimin e Sesionit Pranveror të Grupit të Punës të EUROSAT-t për Auditimin e Mjedisit, mbajtur në Helsinki në datën 26 prill 2018)* 563
- Libri "100 Simbolet Polake" mbart vlera të jashtëzakonshme njohëse *(Përshëndetja në promovimin e librit "100 Simbolet Polake, në Ditën e Kushtetutës Polake të vitit 1791, kushtetuta më e vjetër demokratike e Evropës, Tiranë, KLSH, 3 maj 2018)* 566
- Salla muze në katin e parë të ndërtesës së KLSH emërtohet salla "Kryetarët e Këshillit Kontrollues të Financave të Shqipërisë 1925-1939" *(28 maj 2018)* 571
- Marrëdhënia simbiotike Kuvend i Shqipërisë-KLSH *(Fjalim në Aktivitetin e përbashkët KLSH-SIGMA "Zhvillimi i Marrëdhënieve Efektive të punës ndërmjet KLSH dhe Parlamentit", 4 qershor 2018, Tiranë)* 572
- Salla e konferencave dhe leksioneve në katin e dytë të ndërtesës së KLSH, emërtohet "Lech Aleksandër Kaczyński" *(10 korrik 2018)* 579
- Projekti i Binjakëzimit IPA i BE-së: një investim madhor në kohën e duhur për KLSH *(Përshëndetja në takimin përmblyllës të Projektit të Binjakëzimit* 581

IPA 2013 “Për rritjen e kapaciteteve të auditimit publik të jashtëm në Shqipëri”, i financuar nga Bashkimi Evropian, Tiranë, 11 korrik 2018)

- Demonstrimi nga SAI-t e lidhjeve të vazhdueshme me shoqërinë, përmes kryerjes së auditimeve të bazuara në risk (Fjala në konferencën ndërkombëtare tematike “Roli i impaktit të Institucioneve Supreme të Auditimit në rikthimin e besimit publik ndaj sektorit publik”, me rastin e kremtimit të 15 Vjetorit të krijimit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, Prishtinë, 4 tetor 2018) 583
- Një SAI, do të ishte i mangët dhe i izoluar, pa njohjen e plotë të veprimtarisë së tij nga qytetari (Përshëndetja me rastin e fillimit të Muajit të Hapur të KLSH për Qytetarët, Tiranë, 25 tetor 2018) 587
- Top 10 innovations in modernizing ALSAI from 2012 on (Leksion me drejtues dhe auditues të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë, Zagreb, 9 nëntor 2018) 592
- Projekti i USAID “Transparenca në sistemin shëndetësor” 2017-2019- mbështetje efektive dhe vlerë e shtuar për KLSH-në (Fjala në Tryezën e Rrumbullakët Ndërinstitucionale “Fuqizimi i transparencës institucionale dhe angazhimit qytetar për përmirësimin e cilësisë në sistemin shëndetësor-sfida dhe mundësi bashkëpunimi”, organizuar nga USAI, Tiranë, 14 nëntor 2018) 599
- Suporti i Kuvendit ka rritur ndjeshëm kanalet e komunikimit të KLSH me ligjvënësin (Diskutimi në takimin në Kuvend “Mbi zbatimin e Mekanizmit Ndërinstitucional të Kuvendit për zbatimin e rekomandimeve të Institucioneve të Pavarura Kushtetuese, Tiranë, 14 nëntor 2018) 605
- A key to IT audit success is sharing knowledge and experiences with partner SAIs (Përshëndetja në takimin trajnues të Rrjetit të SAI-ve të vendeve kandidate dhe vendeve potenciale kandidate për në BE, me temë “Teknologjia e informacionit - Mbështetje IT në proceset e auditimit dhe softwerët e auditimit”, Tiranë, 14 nëntor 2018) 608
- Fehmi Lladrovci dhe Xheva Krasniqi-Lladrovci: Dy figura të shquara të luftës për çlirimin e Kosovës (Fjala në promovimin nga KLSH të librit “Përjetësia e dyfishtë” të shkrimtarit dhe publicistit të njohur Bedri Islami, Tiranë, (19 nëntor 2018)) 610

- Botimet KLSH 2012-2018: udha drejt modernizimit të Institucionit (Përshëndetja në Panairin Ndërkombëtar të Librit Tiranë 2018, në përurimin e stendës së KLSH, Tiranë, 16 nëntor 2018)	612
- Kolana e botimeve KLSH 2016-2018 (parathëniet në çdo botim të kolanës)	615
- “Audituesit e KLSH-së në Shtypin e Përditshëm Vëllimi V-të” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2016	615
- “Analiza Vjetore 2015” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2016	617
- “Standartet Ndërkombëtare të auditimit” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2016	619
- “Direktiva e BE-së mbi Prokurimin Publik dhe Kontratat Koncesionare” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2016	623
- “Audituesit e KLSH-së në Shtypin e Përditshëm Vëllimi VI-të” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2016	626
- “Raporti vjetor i performancës KLSH 2015” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2016	629
- “Konferenca e IV-të Shkencore “Analiza e Riskut” Volumi i I-rë dhe Volumi i II-të” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2016	631
- “4 vjet Auditim i Jashtëm Publik” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2016	632
- “Gjykata Europiane e Audituesve, 40 Vjet Auditim Publik 1977-2017” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2017	636
- “Raporti vjetor i performancës KLSH 2016” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2017	638
- “Guida e planifikimit të menaxhimit dhe administrimit të aseteve në qeverisjen vendore” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2017	640
- “Dokumente të Këshillit Kontrollues (1925-1939)” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2017	642
- “Korniza e Matjes së Performancës së SAI-ve” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2017	646
- “Raporti Vjetor i Performances KLSH 2017” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2018	648

- “Standardet e Kontrollit të Brendshëm të Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare (GAO) të Shteteve të Bashkuara të Amerikës” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2018	650
- “Strategjia e Zhvillimit të KLSH-së 2018 - 2022, Plani Strategjik EUROSAL 2017-2023, Plani Strategjik INTOSAI 2017-2022” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2018	652
- “STRATEGIC PAPERS OF ALSAI AUDITORS FOR THE GAO’s FELLOWSHIP” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2018	654
- “KLSH DHE KUVENDI 2018” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2018	656
- “Auditimet e Teknologjisë së Informacionit” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2018	657
- “ECA dhe KLSH Paralele në Zhvillimin Profesional” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2018	661
- “GAO Lider i INTOSAI-t” - Parathënie e librit, Botim i vitit 2018	665
- Salla e seminareve dhe leksioneve në katin e katërt të ndërtesës së KLSH emërtohet “Gene L. Dodaro” (17 dhjetor 2018)	677

VII. Partneritetet me Institucionet Supreme të Auditimit **679**

- Marrëveshje Bashkëpunimi me SAI-t homologe	680
- KLSH nënshkruan marrëveshjen e e dytë të bashkëpunimit me Zyrën Supreme të Auditimit të Polonisë (4 mars 2016, Krakow, Poloni)	680
- KLSH nënshkruan marrëveshjen e bashkëpunimit me Zyrën Supreme të Auditimit të Republikës Çeke (9-10 Mars 2016, Pragë, Çeki)	681
- KLSH nënshkruan marrëveshjen e bashkëpunimit me Zyrën Supreme të Auditimit të Republikës së Bullgarisë (3 tetor 2016, Sofje, Bullgari)	683
- KLSH nënshkruan marrëveshjen e dytë të bashkëpunimit me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës ((pas asaj të nënshkruar në shkurt 2012), 22 nëntor 2016, Prishtinë, Kosovë)	685
- Presidenti i Byrosë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit nënshkruan një marrëveshje bashkëpunimi me Kryetarin e KLSH (6-7 Mars 2017, Tiranë, Shqipëri)	686
- Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit nënshkroi një marrëveshje bashkëpunimi me Zyrën e Auditimit të Qipros (27 mars 2017, Qipro)	688
- KLSH nënshkruan marrëveshjen e bashkëpunimit me Dhomën e Llogarive të Ukrainës (15 qershor 2018, Kiev, Ukrainë)	689

- KLSH nënshkruan marrëveshjen e bashkëpunimit me Gjykatën e Llogarive të Rumanisë (18 shtator 2018, Bukuresht, Rumania)	690
- Marrëveshje Bashkëpunimi me organizata të shoqërisë civile, institucione shtetërore, organizata të profesionistëve të fushës, universitete, etj.	693
- KLSH dhe Revista “MONITOR” nënshkruajnë Marrëveshje Bashkëpunimi (10 shkurt 2016)	693
- KLSH dhe Konfederata e Industrive të Shqipërisë nënshkruajnë Marrëveshje Bashkëpunimi (25 shkurt 2016)	694
- KLSH nënshkruan marrëveshje bashkëpunimi me organizatën “Albanian Platform for Policy Advocacy” (22 prill 2016)	695
- KLSH nënshkruan marrëveshje bashkëpunimi me Komisionerin për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil (2 qershor 2016, Tiranë)	696
- KLSH marrëveshje bashkëpunimi me Fakultetin e Ekonomisë (7 korrik 2016, Tiranë)	697
- KLSH nënshkruan Marrëveshje Bashkëpunimi me Kolegjin Universitar “Luarasi” (30 qershor 2017, Tiranë)	698
- KLSH nënshkruan marrëveshje bashkëpunimi me DPPP (26 korrik 2017)	700
- KLSH nënshkruan Memorandum Mirëkuptimi për implementimin e projektit të USAID-it “Transparenca në Sistemin Shëndetësor” (3 tetor 2017, Tiranë)	701
- KLSH nënshkruan Marrëveshje Bashkëpunimi me Universitetin Mesdhetar të Shqipërisë (26 Shkurt 2018, Tiranë)	702
- KLSH nënshkruan Marrëveshje Bashkëpunimi me Universitetin e Durrësit “Aleksandër Moisiu” (19 Prill 2018, Tiranë)	703
- KLSH nënshkruan marrëveshje bashkëpunimi me ILDKPKI (26 tetor 2018, Tiranë)	705
- Pjesëmarrja e Kryetarit të KLSH në aktivitete ndërkombëtare	706
- Vizitë e Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit në Poloni (2-4 mars 2016)	706
- KLSH merr pjesë në takimin e përvitshëm me Njësitë Audituese Kompetente Kombëtare (CNAB). (10 Maj 2016)	707
- KLSH merr pjesë në takimin e VII-të për Auditimin e Etikës, organizuar nga grupi Task Force (EUROSAI) për Auditimin e Etikës (19-20 maj 2016)	709
- Kryetari i KLSH-së zhvillon një vizitë zyrtare në Kosovë (11 korrik 2016)	711
- Kryetari i KLSH-së merr pjesë në takimin e Komitetit të Kontaktit të SAI-ve të vendeve të BE-së (20-21 tetor 2016)	713
- KLSH merr pjesë në konferencën me temë “Zhvillimi i marrëdhënieve SAI-Parlament” (8-9 nëntor 2016)	715

- Kryetari i KLSH-së zhvillon një takim me Presidentin e Gjykatës Kushtetuese të Turqisë, z. Zühtü Arslan dhe anëtarin e Gjykatës, z.Recai Akyel (9 nëntor 2016)	716
- Kryetari i KLSH-së viziton Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës (22 nëntor 2016)	718
- KLSH dhe SAI Hungarez drejt një marrëveshje bashkëpunimi për zhvillimin e auditimeve të integritetit (5-11 Dhjetor 2016)	719
- Ban Ki-Moon përshëndet Kongresin e XXII-të të INTOSAI-t (5-11 Dhjetor 2016)	720
- Kryetari i KLSH-së zhvillon një takim pune me Z. Gene L. Dodaro, Kontrollor i Përgjithshëm i GAO (5-11 Dhjetor 2016)	721
- Kryetari i KLSH takon Ambasadoren e Gjermanisë (27 dhjetor 2016)	723
- Kryetari i KLSH-së takon drejtues të lartë të GAO-s në Uashington D.C. (30 janar 2017)	724
- Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit zhvilloi një vizitë zyrtare në Zyrën e Auditimit të Qipros (27 mars 2017)	726
- Kryetari i KLSH dekorohet me Kryqin Kalorsiak të Polonisë (19 prill 2017)	727
- KLSH merr pjesë në Kongresin e X-të të EUROSAT-t (22-25 Maj 2017)	728
- KLSH merr pjesë në Simpoziumin e 24-t të Përbashkët OKB-INTOSAI (31 Maj - 2 Qershor 2017)	730
- KLSH merr pjesë në 10-vjetorin e themelimit të SAI- të Serbisë (7 qershor 2017)	732
- Kryetari i KLSH-së merr pjesë në Konferencën e 9-të Vjetore të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës (13 korrik 2017)	733
- Vizita studimore e përfaqësuesve të KLSH-së në Poloni (18 - 20 Korrik 2017)	735
- Kryetari i KLSH-së merr pjesë në takimin e drejtuesve të SAI-eve anëtare të vendeve të BE dhe kremtimin e 40 vjetorit të krijimit të Gjykatës Evropiane të Audituesve (12-13 tetor 2017)	736
- Kryetari i KLSH-së merr pjesë në kremtimin e 40 vjetorit të Deklaratës së Limës dhe në Konferencën e 7-të Ndërkombëtare Antikorrupsion (5-7 dhjetor 2017)	738
- KLSH merr pjesë në Takimin e IV-t vjetor të Grupit të Punës së EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat dhe fatkeqësitë natyrore" në Moldavi (29-30 mars 2018)	740

- Kryetari i KLSH zhvilloi një takim pune me Kryetarin e SAI-t të Ukrainës, z.Valeriy Patskan (29 mars 2018)	741
- Kryetari i KLSH-së zhvillon një takim pune me Presidentin e Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, z.Veaceslav Untila (30 mars 2018)	742
- Konferenca e Përbashkët Shkencore organizuar nga Zyra Shtetërore e Auditimit të Kuvajtit dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit (09-11 prill 2018)	743
- KLSH merr pjesë në aktivitetin e zhvilluar në Finlandë nga EUROSAl për qeverisjen mjedisore (25-27 prill 2018)	745
- Konferenca e nivelit të lartë në Sofje për rolin e SAI-ve në rritjen e Përgjegjshmërisë, Transparencës dhe Integritetit (15 maj 2018)	746
- KLSH merr pjesë në takimin vjetor të Komitetit për Ngritjen e Kapaciteteve të INTOSAI-t (3-6 Shtator 2018)	749
- Një delegacion i KLSH-së merr pjesë në kremtimin e 25 vjetorit të SAI-t Çek (30 Shtator - 1 Tetor 2018)	751
- Një delegacion i KLSH-së merr pjesë në kremtimin e 15 vjetorit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës (4 tetor 2018)	752
- Kryetari i KLSH-së zhvillon një vizitë zyrtare në Kroaci (8-9 nëntor 2018)	753
- Kryekontrollori i SHBA-ve Gene L. Dodaro takon Kryetarin e KLSH (6 dhjetor 2018)	756
- Pjesëmarrja e SAI-ve partnere në aktivitetet e zhvilluara nga KLSH në Shqipëri	759
- Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë, z. Krzysztof Kwiatkowski zhvilloi një vizitë zyrtare në Shqipëri (4-7 maj 2016)	759
- Audituesi i Përgjithshëm i Kosovës viziton KLSH, takon Presidentin e Republikës dhe personalitete të tjera të vendit (17 tetor 2016)	762
- Gjykata e Auditimit e Austrisë prezanton Raportin për KLSH-në (4 nëntor 2016)	764
- Presidenti i Byrosë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit zhvillon një vizitë zyrtare dy ditore në Shqipëri (6-7 Mars 2017)	764
- Drejtoresha e Qendrës së Ekselencës në Auditim të GAO-s, Znj. Janet St.Laurent, zhvillon një leksion me audituesit e KLSH (24 mars 2016)	767
- Kryetari i KLSH, Z.Leskaj takon Këshilltarin e Projektit për hartimin, koordinimin dhe implementimin e politikave në luftën kundër korrupsionin, Z. Detlef Kreuzer. (25 prill 2017)	769
- Kryetari i KLSH-së takon Ambasadorin e Izraelit (18 maj 2017)	771

- Zv/Presidenti dhe gjyqtarë të Gjykatës Turke të Llogarive zhvillojnë një vizitë në Kontrollin e Lartë të Shtetit (19 maj 2017)	773
- Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Çekisë viziton KLSH (2 gusht 2017)	774
- Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Bullgarisë viziton KLSH (2 tetor 2017)	776
- Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Sllovakisë viziton KLSH (19 tetor 2017)	778
- Dr. Hubert WEBER, një nga hartuesit e Deklaratës së Limës dhe ish-President i Gjykatës Europiane të Audituesve, viziton KLSH-në (25-26 qershor 2018)	779
- Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë zhvilloi një vizitë zyrtare në Shqipëri (10-12 korrik 2018)	783
- Kryetari i Dhomës së Llogarive të Ukrainës zhvilloi një vizitë zyrtare në Shqipëri (28 shtator 2018)	791
- Përfaqësues të SIGMA takohen me Kryetarin e Kontrollit të Lartë të Shtetit (12-13 dhjetor 2018)	793
- Zoti Besnik Osmani, Auditues i Përgjithshëm i ZKA-së dhe z.Naser Ademi, Kryetar në detyrë i Zyrës Shtetërore të Auditimit të Maqedonisë së Veriut vizitojnë KLSH-në (14 dhjetor 2019)	795
	797
Në vend të Pasthënies	
- KLSH po modernizohet për Shqipërinë dhe për shqiptarët (<i>Përsëritja e Presidentit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë (NIK), z. Krzysztof Kwiatkowski në ceremoninë e mbylljes së Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 të BE për KLSH, Tiranë, 11 korrik 2018</i>)	797
- Kryetari i KLSH-së vendosi të përdorë mandatin e tij për ta shndërruar KLSH-në nga një zyrë e vjetër dhe e ngathët në një zyrë moderne (<i>Fjala e zv/Presidentit të NIK z. Wojciech Kutyla në ceremoninë e mbylljes së Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 të BE për KLSH, Tiranë, 11 korrik 2018</i>)	799
- Themeluesi i KLSH-së moderne (<i>shkrim nga Enver Memishaj, botuar në gazetën "Sot" më 26 janar 2019</i>)	803
- 7 Magjitë e KLSH në 7 vjet-si muzë përjet (<i>Shkrim nga Shkrim nga Prof.Ing.Av. Sazan GURI</i>)	806
- KLSH në shifra e grafikë, 10 vjet (2002-2011) vs 7 vjet (2012-2018).	809
- Vendim nr. 244, datë 22.12.2018 "Për delegim kompetence"	828

Raportimet e Kryetarit të KLSH-së në Komisionin e Ekonomisë dhe Financave dhe Kuvendin e Shqipërisë

- Vlerat dhe Përfitimet nga Institucionet Supreme të Auditimit – Të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve *(Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2015)*
- Për një kredibilitet të rritur të Buxhetit dhe konsolidim fiskal *(Përmbledhje e Raportit të Zbatimit të Buxhetit Faktik të vitit 2015)*
- Për një kontribut sa më efektiv në forcimin e llogaridhënies, transparencës dhe integritetit në menaxhimin e fondeve publike *(Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2016)*
- Për monitorimin e performancës së financave publike sipas shtyllave prioritare të Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020 *(Përmbledhje e Raportit të Zbatimit të Buxhetit Faktik të vitit 2016)*
- Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri *(Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2017)*
- Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2017 (Diskutimi i Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar LESKAJ, mbajtur në Kuvendin e Shqipërisë, më 19.07.2018)
- Rezolutë për vlerësimin e veprimtarisë së Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2017
- Për raportim financiar të padeformuar lidhur me treguesit kryesorë makroekonomikë të defiçitit buxhetor dhe borxhit publik *(Përmbledhje e Raportit të Zbatimit të Buxhetit Faktik të vitit 2017)*

**VLERAT DHE PËRFITIMET NGA INSTITUCIONET SUPREME TË AUDITIMIT – TË BËSH
NDRYSHIMIN NË JETËN E QYTETARËVE***Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2015*

*Diskutimi i Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar LESKAJ mbajtur në mbledhjen e Komisionit për
Ekonominë dhe Financat të Kuvendit, më 28.06.2016.*

Raportojmë për aktivitetin e KLSH-së, gjatë vitit 2015, në bazë të strukturës së standardizuar të Kornizës së Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-t), dokument i cili përbën një projekt-pilot të INTOSAI-t, që do të miratohet si standard ISSAI në Kongresin INCOSAI XXII në dhjetor të këtij viti.

Korniza është e bazuar në ISSAI 12, "Vlerat dhe Përfitimet nga Institucionet Supreme të Auditimit – Të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve", i cili thekson se: *"Të vepruarit në interes të publikut i vendos SAI-t me një përgjegjësi të mëtejshme për të demonstruar rëndësinë e aktivitetit të tyre përpara qytetarëve, Parlamentit dhe veprimtarëve të tjerë"*¹

Ky dokument përdoret nga shumica e SAI-ve të zhvilluara në matjen dhe interpretimin e rezultateve të tyre përpara Parlamenteve përkatëse dhe qytetarëve.

I. Kolona e Parë e Kornizës është "A. Performanca e SAI-t".

Brenda kësaj kolone janë rezultatet e Auditimit Financiar, të Përputhshmerisë, të Performancës dhe shërbimet që i japin vlerë të shtuar institucionit.

1. Auditimet

Për vitin 2015, Kontrolli i Lartë i Shtetit ka përfunduar dhe evaduar 158 auditime, ose 8.8 % përqind më shumë nga viti 2014. Në punën tonë audituese, ne po orientohejmë gjithnjë e më fort drejt auditimeve të performancës, të cilat njohen një rritje me 25 përqind, në krahasim me 2014-ën, por ende kemi shumë për të bërë për të arritur 15 përqind të totalit të auditimeve të zhvilluara përgjatë një viti, objektiv të cilin mendojmë ta arrijmë në vitin 2018. Sot jemi në 8 përqind auditime të performancës kundrejt totalit.

Për periudhën 2012-2015, Auditimet e Performancës u shtuan si numër 3 herë në krahasim me periudhën 2008-2011 dhe afro 4 herë për nga numri i institucioneve të mbuluara me këtë lloj auditimi. Zhvillimi i tyre është në përputhje të plotë me objektivat e planit strategjik të KLSH 2013-2017, i rishikuar. Gjithnjë duke e mbajtur vëmendjen tek shtimi dhe rritja e cilësisë së auditimeve financiare dhe auditimeve të përputhshmërisë, auditimet e performancës po shndërrohen në një nga shtyllat e zhvillimit dhe modernizimit të institucionit. KLSH po përballët çdo ditë me një sfidë të fortë për ta përqendruar punën tek auditimi i performancës, për arsye se ai i shërben vlerësimit të përgjegjshmërisë publike. Sfida më e madhe me këtë lloj auditimi është që ai mos të zbatohet thjesht si procedurë, por të konceptohet si një filozofi e të menduarit dhe vepruarit nga i gjithë stafi i KLSH-së. Një filozofi pune që konsideron se auditimi nuk është një qëllim në vetvete, por në rradhë të parë një instrument parandalimi, instrument korrigjimi dhe këshillimi për institucionin që

¹ ISSAI 12, faqe 4, paragrafi i parafundit, <http://www.issai.org/media/84539/issai-12-e.pdf>

auditohet, në mënyrë që ai të kuptojë ku i ka mangësitë kryesore dhe t'i plotësojë ato, duke përmirësuar menaxhimin dhe shtuar performancën.

Gjatë vitit 2015, kemi realizuar 12 auditime performance në reformat qeveritare, në projektet dhe shërbimet social-ekonomike, në projektet infrastrukturore, projektet energjetike dhe mjedisore, si dhe projektet dhe shërbimet social-kulturore. Për këtë vit do t'i përqendrojmë auditimet e performancës në marrëveshjet koncesionare, në partneritetet publik-privat, në performancën e borxhit publik, etj.

Auditimet e Përputhshmërisë (kemi evaduar 120 auditime të tilla gjatë vitit 2015) arritën të plotësonin kriteret metodologjike ndërkombëtare, duke garantuar siguri sipas standardeve ISSAI 400, 4000 dhe 4100 të INTOSAI-it.

Për herë të parë në vitin 2015, gjatë auditimeve financiare (u realizuan 12 të tilla), KLSH dha opinion për pasqyrat financiare të përgatitura nga institucionet publike, pavarësisht se opinionin u dha në disa njësi varësie dhe jo në Institucione qendrore, për të minimizuar riskun operacional në realizimin e këtij lloji auditimi pilot. Ky opinion i shton besueshmërinë pozicionit financiar të raportuar nga institucionet buxhetore dhe shëndosh më tej financat e Shtetit.

Institucioni realizoi po për herë të parë dy Auditime të Teknologjisë së Informacionit (njërin auditim pilot me ndihmën e Institutit të Zhvillimit IDI të INTOSAI-t). Edhe pse në hapat e para në këtë fushë auditimi, KLSH ka ngritur Drejtorinë e Auditimit të TI dhe investuar në përmirësimin e infrastrukturës së TI.

2. Dëmi ekonomik i zbuluar dhe dobishmëria

Institucioni ka zbuluar gjatë vitit 2015:

A. Parregullsi dhe shkelje financiare, në të ardhurat dhe në shpenzimet e kryera, **me dëm ekonomik të përgjithshëm në shumën totale prej 125,8 miliard lekë ose 919.9 milion euro.**²

B. ***Shkelje të disiplinës financiare*** me ndikim negativ në performancën e subjekteve të audituara, në shumën e përgjithshme **35.3 miliard lekë ose 257.7 milion euro**. Dëmi ekonomik i zbuluar për periudhën 2012-2015 është **8 herë më i madh** se vlera e dëmit të zbuluar për periudhën e katër viteve 2008-2011.

Një pasqyrë të mirëfilltë të nivelit të performancës e përbën eficientia në auditim, një nga treguesit kryesore të performancës së SAI-eve të zhvilluara sot në botë. Ky tregues i **eficiencës, dobisë së rezultateve të auditimit**, që vë në raport sasinë e fondeve të kërkuara për zhdëmtim në Buxhetin e Shtetit nga KLSH me shpenzimet buxhetore të vetë institucionit (pra sa ai u ka kushtuar taksapaguesve), për vitin 2015 paraqitet: ***për çdo një lek të shpenzuar për institucionin, kemi kërkuar për t'u zhdëmtuar në Buxhetin e Shtetit 180 lek (këtu nuk është përfshirë dëmi i konstatuar në Ministrinë e Energjitikës dhe Industrisë), ose në vlerë totale 58.7 miliard lekë, apo 428.4 milion euro.*** Kjo shifër dëshmon për **eficiencën, dobinë e lartë të aktivitetit auditues dhe renditet në nivele të ngjashëm me treguesit e eficiencës së SAI-ve të zhvilluara.**

² Për më shumë shiko materialin "Performanca e KLSH 2015", faqe 9

Krahasuar në vite, mesatarja e treguesit të eficiencës (dobishmërisë) së institucionit për vitet 2012-2015 është **4.2 herë më e lartë** se mesatarja e viteve 2008-2011. Dëmi mesatar i kërkuar për t'u zhdëmtuar në Buxhetin e Shtetit për dyvjeçarin 2010-2011 është 19.1 lek për dyvjeçarin 2012-2013 52.1 lek dhe për 2014-2015 109.5 lek (*Shih grafikun në Raportin e Performancës KLSH 2015, faqe 10*). Thënë ndryshe, në katër vitet e fundit, për çdo lek të takspaguesit shqiptar që harxhohet për KLSH-në kemi zbuluar dhe kërkuar për zhdëmtim e arkëtim në Buxhet mbi 4 herë më shumë fonde se sa në katër vitet 2008-2011.

Raporti vjetor i KLSH-së mbi Zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit për vitin 2014, përgatitur me 2015 dhe paraqitur përpara Komisionit Tuaj në tetor 2015, dha një sërë rekomandimesh me impakt të lartë. Një performancë institucioni nuk mund të kuptohet plotësisht pa impaktin e punës së tij. Shifrat mund të tregojnë shumë, por edhe pak ose asgjë, në rast se nuk lidhen me impaktin e rezultateve. Për këtë arsye, Kolona "A. Performanca e SAI-t" është e bashkëngjitur në Kornizën e Matjes së Performancës së SAI-t, **me nënkolonën e "Impaktit", në formën e kontributeve të SAI-t në Disiplinën Fiskale, Ndarjen Efikase të Burimeve, Qeverisjen e Mirë, Përgjegjshmërinë dhe Luftën kundër Korrupsionit.**

Në Simpoziumin e 22-të të OKB-INTOSAI të vitit 2013, Dr. Jozef Moser, Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAIT ka cilësuar se: *"SAI-t mund të shfrytëzojnë plotësisht potencialin e tyre për të kontribuar në qeverisjen e mirë publike vetëm nëse, duke u bazuar në punën e tyre të auditimit, ata gjithashtu angazhohen në veprimtari këshillimore dhe ofrojnë rekomandime specifike për subjektet e audituara dhe për vendimmarrësit"*.

Për vitin 2015, përpjekja jonë për **rekomandime konstruktive dhe me impakt të lartë** ka rezultuar në:

a. Për të realizuar një qëndrueshmëri dhe kredibilitet të financave publike, për të përmirësuar planifikimin e treguesve makroekonomikë dhe të parashikimeve buxhetore, të ndërgjegjshëm për risqet fiskale që kalon vendi, kemi rekomanduar marrjen e nismës ligjore për ngritjen e një Këshilli Fiskal, i cili të gëzojë statusin e një institucioni publik të pavarur dhe të ketë një pavarësi operacionale të qartë e rigorozë nga politika. Një rekomandim të tillë, i cili do t'i sigurojë vendit atë oponencë të pavarur dhe profesionale të munguar në politikën tona fiskale, e dha në janar 2016 edhe Fondi Monetar Ndërkombëtar, në Raportin e tij "Country Report" Nr. 16/5 për Vlerësimin e Transparencës Fiskale.

b. Për të disiplinuar financat publike dhe rritur kredibilitetin financiar të vendit, kemi dhënë për të tretin vit në vijimësi rekomandimin që Ministria e Financës të paraqesë në Kuvend një nismë ligjore për vendosjen në Kushtetutë dhe në Ligjin "Për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë" të treguesit të **borxhit publik në nivelin tavan 60 % ndaj PBB-së**, si dhe arritjen e këtij niveli gradualisht, në përputhje me objektivat dhe fazat e reduktimit të borxhit të përcaktuara në Strategjinë "Për Menaxhimin e Financave Publike 2014-2020". Ky rekomandim gjykojmë se ka shërbyer si presion pozitiv në këto tri vitet e fundit, duke nxitur ndryshimet e propozuara kohët e fundit nga Ministria e Financave në Ligjin organik të Buxhetit, me nenin që i detyron të gjitha qeveritë të ulin borxhin publik. Megjithë ndryshimin e propozuar, mendojmë se nuk është mjaftueshëm dhe do të vazhdojmë të insistojmë për këtë nismë, që e konsiderojmë thelbësore për të përmirësuar imazhin dhe seriozitetin e reformës në financat publike të vendit.

c. Në kushtet e përgjegjësisë së ulët financiare të zyrtarëve publikë, i kemi rekomanduar Qeverisë dhe Kuvendit për të dytin vit në vijimësi hartimin e ligjit “Për Përgjegjësinë Materiale”, në të cilin të trajtohet përgjegjësia financiare e punonjësve të njësive publike (zyrtarët e lartë dhe punonjësit e të gjithë niveleve) për dëmet ekonomike të shkaktuara qëllimisht apo nga neglizhenca, gjatë ose në lidhje me kryerjen e detyrave zyrtare. Mungesën e theksuar të përgjegjshmërisë financiare në vend e kanë evidentuar edhe Progres Raportet e Bashkimit Evropian të viteve 2014 dhe 2015. Jemi të sigurt se me hapat për realizimin e plotë të reformës në drejtësi, kjo përgjegjësi do të shtohet, pasi reforma duhet të vijojë edhe në këtë drejtim. Gjykojmë se ka ardhur koha që Komisioni për Ekonominë dhe Financat të marrë nismën për hartimin e këtij ligji kyç në rritjen e përgjegjësisë, llogaridhënies dhe në disiplinimin e vendimmarrësve dhe menaxherëve kryesore të financave tona publike.

d. Me qëllim rritjen e cilësisë dhe profesionalizmit në përgatitjen dhe dhënien e informacionit financiar dhe fiskal, duke synuar uljen e risqeve fiskale, kemi kërkuar pranë Komisionit për Ekonominë dhe Financat, në tetor 2015, që të publikohen menjëherë nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, si baza kryesore metodologjike, mbi të cilën do të hartohen pasqyrat financiare të Shtetit. Kemi rekomanduar që të ngrihet një sektor i veçantë, brenda Drejtorisë së Thesarit në Ministrinë e Financave, i cili të mundësojë përshtatjen e pasqyrave të nxjerra nga sistemi i integruar në formën e Pasqyrave të Konsoliduara të Shtetit. Ky sektor duhet të ketë si funksion edhe kontrollin e saktësisë së pasqyrave të përgatitura nga institucionet publike, për ta vënë nën monitorim dhe kontroll profesional këtë proces të rëndësishëm, për mbarrëvajtjen e të cilit ka ngritur shqetësim edhe FMN në Raportin e sipërpërmendur.

e. Kemi kërkuar që privatizimi i Albpetrol të realizohet, duke ftuar kompani me potenciale dhe kredenciale të larta profesionale nga aleatët strategjikë të vendit tonë (veçanërisht ato me traditë të konsoliduar në sektorin e naftës, si SHBA, Mbretëria e Bashkuar apo Gjermania).

g. Kemi rekomanduar po ashtu që të ringrihet Instituti i Kerkimeve të Naftës, si një institut shkencor, i cili të mbështesë të gjitha vendimmarrjet për zhvillimet e sektorit të hidrokarbureve në vendin tonë dhe të bashkëpunojë me Kuvendin dhe Qeverinë për hartimin e strategjive afatmesme dhe afatgjata në këtë sektor.

h. Kemi rekomanduar ngritjen e një komisioni ad-hoc të pavarur, me ekspertë teknikë dhe ekonomikë, i cili të mund të vlerësojë realisht dhe saktësisht dëmin nga aktiviteti nën administrimin e CEZ a.s., si edhe mundësinë më të mirë për një rimëkëmbje të OSHEE-së mbi baza të monitorimit të kujdesshëm të të gjithë treguesve. Kemi kërkuar një disiplinë të fortë financiare dhe një kontroll të vazhdueshëm nga Kuvendi, për çdo investim dhe vendim-marrje strategjike për OSHEE-në.

i. Kemi kërkuar nga Avokatura e Shtetit të veprojë me shpejtësi në drejtim të ndjekjes së arkëtimit të garancisë nga shoqëria “Vetro Energy PTE Ltd”, pas dështimit të procedurave të privatizimit të shoqërisë “Albpetrol sh.a. Patos”. Shtyrja e mëtejshme e koordinimit të institucioneve shtetërore apo krijimi i vonesave artificiale rrezikon seriozisht dhe në mënyrë të pajustificueshme tejkalimin e afateve përkatëse procedurale të kerkimit dhe arkëtimit të garancisë prej 85 milion euro.

j. Kemi konstatuar se kompanitë hidrokarbure kanë hartuar e lidhur kontrata në vlera të konsiderueshme me nënkontraktorë të ndryshëm, vendas dhe të huaj, për shërbime për procese teknologjike hidrokarbure, shërbime konsulence teknike ose juridike, për shërbime pune ndërtim civile (rrugë për sheshe ose godina), etj., të cilat janë përfshirë më pas në Cost Recovery (Rekuperimin e Kostos) dhe duke e larguar Faktorin R nga vlera 1. Pas gjetjeve të përsëritura nga auditimet tona të vitit 2013 dhe 2014 që dëshmonin evazionin e qartë fiskal, përshëndesim vendimin e Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve që e konsideroi vitin 2011 me Faktorin R më të madh se 1 për koncesionarin kryesor në shfrytëzimin e naftës, duke e detyruar të paguante 57 milion USD detyrime ndaj Buxhetit të Shtetit dhe besojmë që puna do të vazhdojë për zbulimin e rasteve të tjera flagrante të evazionit në zbatimin e marrëveshjeve dhe licencave hidrokarbure.

Pasojat e krizës ekonomike e financiare botërore të viteve 2008-2012 dhe rastet e dukurive abuzive deri në skandale në përdorimin e fondeve publike në institucione, kompani e korporata shtetërore, të evidentuara dhe nga Samiti i Londrës i 12 majit 2016, për një Aleancë Ndërkombëtare kundër Korrupsionit, kanë sjellë një rënie të ndjeshme të besimit të qytetareve ndaj qeverive. Si KLSH ndajmë shqetësimin e partnereve tanë ndërkombëtare dhe të shoqërisë civile se besimi i qytetarëve shqiptarë në politikat qeveritare antikorrupsion është shumë i ulët. Nga shkeljet ligjore dhe abuzimet e konstatuara në auditimet tona për vitin 2015, kemi dërguar në Prokurori 51 kallëzime penale për 159 punonjës të administratës shtetërore (krahasuar me 41 kallëzime për 149 punonjës për vitin 2014), ose afërsisht një kallzim në çdo tre auditime dhe në çdo javë kalendarike, duke vazhduar me të njëjtin trend dhe ritëm si institucion, në këto katër vite. **Dëmi ekonomik për 51 kallëzimet penale të bëra gjatë vitit 2015 është 85,837,736,000 lekë.** Kemi kallëzuar zyrtarë të rangut të lartë dhe të mesëm. Si KLSH kemi rritur cilësinë e përgatitjes së dosjes për kallëzim penal dhe shkurtuar kohën e përgatitjes së kallëzimit. Kjo është e rëndësishme për ne. Krahasuar me periudhën katërvjeçare 2008-2011, kur kemi patur 52 kallëzime penale, kallëzimet e katër viteve 2012-2015 janë 170, ose 3.2 herë më shumë.

Shqetësim kryesor për ne është **niveli i ulët i zbatueshmërisë së masave të propozuara nga KLSH për largim nga detyra apo nga shërbimi civil për zyrtarë të lartë të Shtetit, të cilët janë kallëzuar në Prokurori.**

Numri i tyre është i konsiderueshëm. Mbasi i kemi përcjellë dhe ripërcjellë listat me emrat dhe pozicionet e këtyre zyrtarëve të lartë që ende mbahen në punë në Ministrinë përkatëse dhe në Departamentin e Administratës Publike, do t'i paraqesim listat pranë Komisioneve të Kuvendit. Nisur nga moto e Kongresit INCOSAI XXI "Auditimi kombëtar në shërbim të Qeverisjes kombëtare" dhe obligimet ndaj mandatit tonë kushtetues e ligjor për kontributin që pritet prej nesh në mirëqeverisjen e vendit dhe në forcimin e përgjegjshmërisë dhe transparencës në qeverisje, do të punojmë fort që antikultura e pandëshkueshmërisë në vend të goditet dhe çrrënjohet. Në rekomandimet e tij në Progres Raportet e fundit për Shqipërinë, Komisioni Evropian i mëshon ndjekjes sistematike dhe zbatimit të rekomandimeve të institucionit më të lartë të auditimit. Mund të themi me keqardhje se ndjekja e rekomandimeve të KLSH-së vijon të mbetet një proces formal, i bazuar në përpilim urdhrash dhe planesh veprimi nga titullari, por pa konkretizim final, sidomos në largimin e drejtuesve të lartë të kapur në shkelje dhe abuzim. Ndjekja joefektive e derisotme e rekomandimeve sjell mbi të gjitha fatura financiare të pashlyera në Buxhetin e Shtetit në

shuma të konsiderueshme. Ligji “Për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik”, apo edhe një Urdhër i Ekzekutivit për largimin nga detyra të atyre që rezultojnë, pas auditimeve tona, me shkelje flagrante të ligjeve dhe dëmtim të ndjeshëm të interesave financiare të Shtetit, do të mund t’i kthenin efektivitetin rekomandimeve të KLSH.

II. Kolona e Dytë e Kornizës së Performancës së SAI-t “B. Pavarësia dhe Kuadri Ligjor”, e cila perceptohet si mjedisi ligjor, i krijuar nga Legjislativi dhe Ekzekutivi, ku vepron SAI dhe që përfshin 1. Pavarësinë e SAI-t, 2. Pavarësinë e Kreut dhe të punonjësve të SAI-t dhe 3. Mandatin e SAI-t, është sot më e plotë se kurrë ndonjëherë më parë, në sajë të mbështetjes së dhënë nga Kuvendi me miratimin e ligjit të ri organik të KLSH-së, në rradhë të parë në sajë të mirëkuptimit dhe ndihmës Suaj, të deputetëve të Komisionit për Ekonominë dhe Financat, gjë për të cilën Ju falenderojmë.

Menjëherë pas miratimit të ligjit, ngritëm grupet e punës për përgatitjen dhe finalizimin e dokumenteve bazë të veprimtarisë së institucionit, për zbatimin në praktike të Ligjit organik. Në kuadër të zbatimit të Strategjisë së Menaxhimit institucional 2013-2017 (të ripunuar), të Strategjisë së Implementimit të ISSAI-ve dhe të aktiviteteve të parashikuara në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020, Shtylla 6, si dhe në përmbushje të kërkesave të Programit Buxhetor “Triger Matrix”, hartuam Manualin e Auditimit të Përputhshmërisë dhe Manualin e Auditimit Financiar, Rregulloren e re të Brendshme të institucionit dhe Indikatorët e Performancës të Auditimit të Performancës. Draftmanualet iu dërguan Delegacionit European dhe SIGMA-s për dhënie mendimi. KLSH ka marrë vlerësimin nga Delegacioni European dhe SIGMA, që këto manuale janë hartuar në përputhje me kërkesat e Standardeve ISSAI dhe praktikat më të mira të fushës. Do të vijojmë t’i përmirësojmë këto manuale, duke i testuar në praktike nëpërmjet auditimeve pilot.

Mandatin më të gjerë auditues që na ka garantuar ligji i ri, gjatë vitit 2015 jemi përpjekur ta konkretizojmë, duke diversifikuar llojet e auditimeve, duke zgjeruar aktivitetin edhe në certifikimin e pasqyrave financiare të përgatitura nga institucionet publike, apo në auditimet e sistemeve të informacionit, që kanë marrë një shtrirje të gjerë në ofrimin e shërbimeve publike, si dhe duke minimizuar pengesat që hasim në auditim. Me këtë ligj të institucionit, pothuajse tërësisht në linjë me standardet INTOSAI, fokusi i ri, që përbën dhe një nga sfidat tona kryesore në të ardhmen, është dhënia e një sigurie të arsyeshme mbi besueshmërinë dhe vërtetësinë e raportimeve financiare të qeverisë dhe dhënia e rekomandimeve të vlefshme në drejtim të vendosjes së rregullave të qarta të raportimit financiar publik.

Kryesore në punën tonë ka qenë dhe është profesionalizmi, mosqenia pjesë e politikës, sikurse e thekson edhe Gene L. Dodaro, Auditues i Përgjithshëm i GAO-s Amerikane në përshëndetjen e tij drejtuar KLSH me rastin e 90 vjetorit të institucionit, *“Institucionet Supreme të auditimit sot janë pozicionuar si kurrë më parë, për të bërë diferencën... Ne nuk bëjmë politika. Ato i ka Kongresi. Ne auditojmë realizimin e politikave dhe programeve të Qeverisë”*.

III. Kolona e Tretë e Kornizës ka të bëjë me aftësinë e SAI-t, me menaxhimin institucional të tij dhe përfshin: **“C. Strategjinë për Menaxhim dhe Zhvillim”, “D. Standardet e Auditimit dhe Metodologjinë”, “E. Menaxhimin dhe Strukturat Ndihmëse”, “F. Burimet Njerëzore dhe Liderhipin”,** si dhe **“G. Komunikimin dhe Menaxhimin e Paleve të Interesuara”**, të cilat konsiderohen nën kontrollin e SAI-t.

C. Strategjia për Menaxhim dhe Zhvillim

Zgjerimi i fushës audituese me ligjin e ri organik të KLSH, lindi nevojën e rishikimit të Strategjisë së Zhvillimit Institucional 2013-2017 dhe Planit të Veprimit për periudhën 2015-2017. Rishikimi i Strategjisë, synoi vendosjen e prioriteteve dhe alokimin e drejtë e të përshtatshëm të burimeve, duke u fokusuar në arritjen e objektivave dhe menaxhimin e risqeve, në përputhje me detyrimet që burojnë nga Ligji Organik. Objektivat strategjike si zhvillimi i kapacitetit institucional të KLSH-së, rritja e kapaciteteve audituese dhe e cilësisë së auditimit, shtimi i numrit dhe i cilësisë së auditimeve të performancës, forcimi i rolit antikorrupsion të institucionit, zhvillimi i komunikimit dhe bashkëpunimit me veprimtarë të tjerë brenda e jashtë vendit, etj., janë arritur në një nivel të kënaqshëm në këto tre vitet e para të zbatimit të Strategjisë. Gjatë viti 2015 kemi ecur më shumë me auditimet e performancës, si dhe me rritjen e kapaciteteve audituese dhe të cilësisë së auditimit.

Në unison me Strategjinë e Zhvillimit të Institucionit, përgatitëm Strategjinë e Implementimit të Standardeve Ndërkombëtare të Auditimit, ISSAI-ve, mbi bazën e Marrëveshjes së nënshkruar me vullnetin tonë me 12 mars 2013 me IDI-n, Institutin për Zhvillimi i INTOSAI-t. Përdorimi i teknikave "iCAT" (teknikave të vlerësimit të përputhshmërisë) na mundësoi të identifikonim kërkesat e ISSAI-ve për çdo lloj auditimi, duke hapur kështu rrugën për një analizë SWOT për secilin lloj auditimi që kryen KLSH. Në qershor të vitit 2015, raportuam pranë IDI-t mbi përmbushjen e detyrimeve të marrëveshjes së angazhimit, pjesë e së cilës është zhvillimi i Strategjisë dhe Planit të Veprimit të Implementimit të ISSAI-ve. Gjatë viteve 2012-2015, institucioni ka fituar një filozofi të re pune. Standardet e organizatës INTOSAI janë futur në KLSH jo vetëm si tema të trajnimeve profesionale të trupës audituese, por shërbejnë si referime të qëndrueshme të përditshme në gjetjet, vlerësimet dhe rekomandimet e secilit grup auditues dhe audituesi të veçantë.

D. Standardet e Auditimit dhe Metodologjia

Implementimi i ISSAI-ve është një proces i gjatë dhe ndërthuret dhe me veprimtaritë dhe aktivitetet e KLSH-së që po kryhen në kuadër të zbatimit të projektit IPA 2013 "Forcimi i Institucionit Suprem të Auditimit".

Një nga faktorët që ka ndikuar pozitivisht në sigurimin e cilësisë të punës audituese për vitin 2015, është edhe përmirësimi i Metodologjisë, përgatitja e studiuar e programit vjetor të veprimtarisë së KLSH-së, që lidhet me përcaktimin e prioriteteve të mundshme, argumentimin dhe përfshirjen në programin e auditimit të subjekteve të auditimit mbi bazën e vlerësimit të riskut dhe përcaktimit të materialitetit, duke i kombinuar këto auditime edhe me detyrimet kushtetuese e ligjore që ka KLSH, për auditimin periodik të tyre.

Gjatë vitit 2015, kërkuam nga SAI-t e zhvilluara të EUROSAT-t dhe INTOSAI-t asistencë në procesin e "Peer Review" (Rishikim mes kolegeve) të INTOSAI-t. Gjykata e Auditimit e Austrisë pranoi të na vlerësonte sipas këtij procesi mbi nivelin e pavarësisë sonë në vendimmarrje dhe në auditim. Bazuar në Memorandumin e Mirëkuptimit të nënshkruar, një grup përfaqësuesish nga Gjykata Austriake e Auditimit ndërmori në shkurt 2016 një proces vlerësimi "Peer Review" dhe aktualisht jemi në pritje të rezultateve të këtij vlerësimi.

Po në vitin 2015 “Qendra për Transparencë dhe Informim të Lirë” (QTIL), në bashkëpunim me USAID-in kanë realizura projektin “Forcimi i Ligjit përmes zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së”, i cili mund të konsiderohet pa dyshim një Mini Peer Review e mirëfilltë. Raporti Final i këtij projekti dhe rekomandimet e dhëna për KLSH-në në drejtim të përmirësimit të punës për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së janë profesionale dhe dobiprurëse për ne. Si institucion jemi duke hartuar një plan veprimi të detajuar për zbatimin e rekomandimeve të lëna nga ana e QTIL.

Në zbatim të ISSAI-t 40 “Kontrolli i cilësisë”, grupi i shqyrtimit të dosjeve të auditimit, përgjodhi në mënyrë rastësore 44 dosje auditimi (shqyrtimi “në të ftohtë”) ose 27% të auditimeve të kryera dhe të evaduara brenda muajit dhjetor 2015, një rritje e konsiderueshme krahasuar me vitin 2014 ku u kontrolluan 32 dosje ose 20% e auditimeve. Ka një rritje të konsiderueshme të kontrolleve “në të ftohtë”, krahasuar me periudhën deri në vitin 2012 kur shqyrtoheshin deri në 10% e auditimeve të evaduara brenda një viti.

Në Grupit të Shqyrtimit të Cilësisë u përfshinë auditues me përvojë nga çdo departament auditimi, si dhe u angazhuan ekspertë të jashtëm, të drejtuar nga Prof. Dr. Jorgji Bollano, Kryetar i Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit. Nga kontrollet e kryera, në disa dosje auditimi ka rezultuar se nuk ka dokumente për metodat dhe teknikat e auditimit, si vlerësimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm, verifikimin e transaksioneve, informacione, pyetësorë, etj., në përputhje me Rregulloren e Brendshme; në disa dosje të tjera auditimi janë konstatuar mangësi në procesin e planifikimit, që konsistojnë në faktin se në dosjen e auditimit nuk ka informacion paraprak, etj. Të gjitha mangësitë, së bashku me rrugët për korrigjimin e tyre në të ardhmen, janë reflektuar në raportet e Grupit dhe nga KLSH po punohet për zbatimin e plotë të rekomandimeve të tij.

E. Menaxhimin dhe Strukturat Ndihmëse

Viti 2015 përkoi me 90 vjetorin e krijimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, duke ndërthurur më mire se në vitet e kaluara traditat dhe vlerat e përcjella në kohë të institucionit me qasjen moderne në auditim dhe zbatimin më efikas të standardeve ndërkombëtare të fushës ISSAI.

Filozofia e re menaxheriale e institucionit e shikon performancën e secilit auditues si të pandarë nga niveli i njohurive mbi standardet ndërkombëtare të auditimit, nivel i cili, krahas integritetit, aftësive profesionale dhe eksperiencës në punë, konsiderohet në institucion si përcaktues në cilësinë e gjetjeve që audituesi realizon dhe të rekomandimeve që jep.

F. Burimet Njerëzore dhe Lidërsip

Duke u mbështetur në udhëzimet e standardeve ISSAI dhe në praktikat më të mira të SAI-ve të zhvilluara për ndërtimin dhe zhvillimin e kapaciteteve, institucioni ka vijuar të investojë në zhvillimin e burimeve njerëzore, duke kryer zhvendosjen e strukturës së punonjësve në dobi të trupës audituese. Punonjësit me arsim të lartë jo vetëm që zënë rreth 95% të numrit total të punonjësve, por po shikojmë të rekrutojmë ata që zotërojnë gradën shkencore doktor i shkencave, që kanë dy diploma në fusha dhe specialitete të ndryshme, auditues të brendshëm të certifikuar, ekspertë kontabël, etj.

Trajnimi i stafit auditues brenda dhe jashtë vendit është parë nga institucioni si rruga me efektive për ngritjen e kapaciteteve. Treguesi i trajnimeve ka arritur në 27 ditë trajnimi për punonjës në vitin 2015. Për këtë vit u trajnuan jashtë vendit 136 persona, ose 83% e stafit

auditues. Nëse në vitin 2011 treguesi i trajnimeve ishte 2.1. ditë trajnim në vit për punonjës, në vitin 2012 ky tregues u rrit në 19.4 ditë trajnimi, në vitin 2013 në 22 dite, në vitin 2014 26 ditë dhe në vitin 2015, 27 ditë trajnimi në vit. Për punonjësit e sapo rekrutuar ky tregues është 30 ditë trajnimi në vit. Pjesëmarrja në trajnime e vendos KLSH-në në nivelet e SAI-ve të zhvilluara europiane.

Janë realizuar tre forma të trajnimit profesional:

1. Trajnimi përmes kurseve on-line, apo *e – learning*;
2. Trajnimi “face-to face”, me kontakt direkt me trajnuesin;
3. Trajnimi përmes shkëmbimit të eksperiencave të përbashkëta me ekspertë të SAI-ve partner7 dhe SIGMA-s, nëpërmjet pjesëmarrjes në seminare dhe workshope.

G. Komunikimi dhe Menaxhimi i Palëve të Interesuara

Strategjia e Komunikimit dhe komunikimi i brendshëm

Strategjia e komunikimit na ndihmon të arrijmë objektivat tona të përgjithshme, duke u angazhuar në mënyrë efektive me palët e interesuara, duke demonstruar suksesin e punës tonë dhe duke u siguruar që partneret tanë strategjike dhe qytetarët të kuptojnë atë që ne bëjmë. Në kuadër të Projektit IPA, kishim planifikuar në Strategjinë e përgjithshme të Zhvillimit të institucionit 2013-2015 që të zhvillonim strategjinë e komunikimit si produkt më vete, gjatë vitit 2015, por duke qenë se IPA startoi në mars 2016, kjo strategji do të zhvillohet gjatë këtij viti. Në zbatim të planit të Zhvillimit strategjik të institucionit dhe me mbështetjen e projektit IPA të BE-së, KLSH do të ripunojë strategjinë e tij të komunikimit për të qenë sa më pranë Kuvendit, publikut dhe medias, duke sjellë vazhdimisht ide të reja, të cilat janë domosdoshmëri për të qenë inovativë, atraktivë dhe në koherencë me ndryshimet.

Si institucion jemi të ndërgjegjshëm se komunikimi efektiv është nxitësi më i rëndësishëm ndaj përkushtimit të punonjësve. Jemi përpjekur që informacioni të rrjedhë lirisht në rrugët vertikale dhe horizontale të komunikimit, duke i krijuar mundësi secilit punonjës të KLSH të shprehet hapur për problemet që shoh në punën e tij dhe brenda institucionit.

Komunikimi me Palët Qeveritare

Gjatë vitit 2015, jemi përpjekur të bashkëpunojmë me Ministrinë e Financave, por megjithë përpjekjet tona, mbi bazën e Standardit ISSAI 9150 “Koordinimi dhe bashkëpunimi mes SAI-t dhe audituesve të brendshme në Sektorin Publik”, nuk kemi arritur të dalim nga pozicionet klasike të audituesit dhe të të audituarit. Gjatë këtij viti shohim një rigjallërim të kontakteve mes të dyja institucioneve tona dhe shpresojmë që marrëveshja e nënshkruar me 8 mars 2012 të zbatohet konkretisht në të ardhmen e afërt, si dhe ta zgjerojmë dhe në një bashkëpunim me Drejtorinë e Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave, sipas kërkesave të BE-së.

Komunikimi me Mediat, Qytetaret dhe Shoqërinë Civile

Në bazë të Standardit ISSAI 12, “Vlerat dhe dobitë e SAI-ve – të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve”, Kontrolli i Lartë i Shtetit ka një qasje krejt të re ndaj komunikimit me publikun. Gjatë vitit 2015, kemi marrë 382 ankesa nga qytetarët. Nga këto, 252 kërkesa dhe ankesa

kanë qenë në kompetencë të KLSH-së. 143 prej tyre janë verifikuar dhe u është dhënë përgjigja përkatëse, ndërsa 109 janë në procesin e verifikimit. Kujtojmë që në vitin 2011 trajtoheshin vetëm 14 ankesa nga qytetarët.

Institucioni ka rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë së tij, duke arritur në fund të vitit 2015 që të jetë i pranishëm 6.6 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar, si dhe të pesëfishojë prezencën e tij në median audiovizive, krahasuar me vitin 2010.

Kemi vendosur vendimet e plota mbi auditimet në faqen tonë në internet klsh.org.al, që në thelb është raporti ekzekutiv dhe rekomandimet, të cilat janë vendosur në internet gjatë këtij viti.

Transparenca sjell besim tek qytetari, sikurse e ka cilësuar edhe Standardi 12 *“Për të qenë në gjendje që të përmbushin funksionet e tyre dhe për të siguruar vlerën e tyre të mundshme për qytetarët, SAI-t duhet të jenë krejtësisht transparente, që të shihen si të besueshëm. SAI-t meritojnë besim vetëm nëse ata vetë janë gjykuar objektivisht si të besueshëm, kompetentë dhe të pavarur dhe që mund të mbahen përgjegjës për veprimet e tyre”*³

Gjatë vitit të kaluar, shtypi i shkruar ka pasqyruar raportet dhe deklaratat për shtyp të KLSH me 922 artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike, përkundrejt 867 të vitit 2014, ose 7% më shumë. Audituesit e KLSH kanë qenë të pranishëm pothuajse në të gjitha gazetat me qarkullim kombëtar, me 116 shkrime, të shkruara nga 50 auditues. Falenderojmë të gjitha mediat, të cilat kanë qenë të hapura ndaj shkrimeve të audituesve tanë.

Për vitin 2015, institucioni ka lidhur marrëveshje bashkëpunimi me Komitetin Shqiptar të Helsinkit edhe me Organizatën “Integrimi Urban”, duke e çuar në 18 numrin e partnerëve të shoqërisë civile, me të cilët ka marrëveshje bashkëpunimi.

Kemi marrë pjesë në shumë grupe pune dhe aktivitete të organizuara nga INTOSAI dhe EUROSAI. Me shume vlerë ka qenë pjesëmarrja në Grupin e Punës për rishikimin e ISSAI 30 (Kodi i Etikës), ku institucioni ka qenë aktiv dhe ka paraqitur propozimet e tij në 3 takimet e zhvilluara gjatë vitit 2015, si dhe në dy takime të grupit Task Force të EUROSAI-it për “Auditimin dhe Etikën”, temë ndër më aktualet për administratën publike, e lidhur direkt me integritetin dhe per parandalimin dhe luftën kundër korrupsionit.

Pas një shkëputjeje që nga viti 2004, riaktivizuar bashkëpunimin me Gjykatën Europiane të Audituesve (ECA), duke përfituar nga përvoja e mirë e një prej institucioneve më prestigjioze evropiane të auditimit. Për herë të parë, katër auditues të KLSH kanë qenë pjesë e strukturave të ECA-s për një periudhë 5 mujore intershipi.

KLSH ka rivendosur bashkëpunimin me GAO-n amerikane dhe në muajin mars 2016 një audituese e KLSH-së nisi një fellowship 4 mujor pranë kësaj zyre, eksperiencë e cila do të jetë pozitive dhe dobiprurëse për ne.

Në vitin 2015, kolona e botimeve KLSH arriti në 51 tituj, duke i shtuar 16 tituj librash të 35 botimeve të publikuara në periudhën 2012-2014. Ndër titujt e 2015-ës veçojmë Standardet e Auditimit të Zyrës së Auditimit të Qeverisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës (GAO),

³ Po aty. ISSAI 12, faqe 4, paragrafi i parafundit, <http://www.issai.org/media/84539/issai-12-e.pdf>

Manualin e Departamentit të Auditimit të Performancës “Indikatorët e Performancës”, Manualin e Auditimit të IT, Kodi i Etikës së INTOSAI-t (ISSAI 30), Kodin e Etikës së Gjykatës Europiane të Audituesve (ECA) dhe Kodin e Etikës së KLSH, botimin “90 Vjet KLSH”, etj., si dhe tre numra të **Revistës Shkencore “Auditimi Publik”**, e cila arriti në edicionin e 11-të të saj. Këtë vit kanë vijuar bashkëpunimin me ne për realizimin e Revistës personalitete të fushës së Ekonomisë nga vendi si dhe personalitete të njohura dhe me eksperiencë nga Institucionet Supreme të Auditimit (SAI) nga vende të rajonit e më gjerë, si Prof.Ass.Dr.Recai Akyel, Zv/President i EUROSAT-t dhe President i Gjykatës Turke të Logarive; z.László DOMOKOS, President i Zyrës Shtetërore të Auditimit të Hungarisë, auditues nga SAI Kroat dhe nga Gjykata Gjermane e Auditimit.

Të nderuar deputetë,

1. Materiali i Performancës së KLSH që Ju kemi përcjellë në fund të Marsit 2016, hapet me një analizë SWOT, që përfshin Fuqitë, Dobësitë, Mundësitë dhe Kërcënimet ndaj institucionit, duke e vënë theksit tek Dobësitë dhe Kërcënimet. Këtë analizë e kemi kryer me idenë që të tregojmë edhe mangësitë tona dhe bindjen që bazuar në rekomandimet Tuaja në Rezolutë, do përmirësohemi, por, për arsye të kohës së kufizuar nuk po e paraqesim.
2. Mendojmë se është shumë e rëndësishme që marrëdhëniet e Kuvendit me KLSH-në të institucionalizohen dhe zhvillohen më tej, sikurse eksperiencat e shumë SAI-ve evropiane e dëshmojnë, ndoshta duke krijuar një Nënkomision, që mund të trajtojë problematiken e auditimit të jashtëm publik, në strukturat e Kuvendit ose dhe brenda në Komisionin për Ekonominë dhe Financat.
3. Ka ardhur koha që ne të paraqitemi disa herë gjatë vitit para Komisionit për Ekonominë dhe Financat. Ne si KLSH do ta vlerësojmë shumë që Komisioni të merrte në konsiderate mundësinë e organizimit të një seance ku të raportojmë për auditimet e performancës së KLSH-së, gjatë këtyre katër viteve. Gjykojmë se periudha mars-prill 2017, pas miratimit të Rezolutës së Kuvendit për KLSH, do të ishte më e përshtatshme, që të kemi kohë të reagojmë për Rezolutën Tuaj. Një auditim të rëndësishëm performancë (atë mbi liberalizimin e shërbimit të kontrollit fizik të automjeteve) e realizuam pas sugjerimit të marrë nga deputetët e Komisionit dhe do të donim që raste të tilla të shpeshtoheshin në të ardhmen.
4. Kërkojmë të zbatohet Vendimi i Kuvendit iniciuar me kërkesën e KLSH-së dhe Komisionit për Ekonominë dhe Financat, për auditimin e llogarive financiare të KLSH-së.

PËR NJË KREDIBILITET TË RRITUR TË BUXHETIT DHE KONSOLIDIMI FISKAL*Përmbledhje e Raportit të Zbatimit të Buxhetit Faktik të vitit 2015*

Diskutimi i Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar LESKAJ mbajtur në mbledhjen e Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit, më 17.10.2016.

*I nderuar zoti kryetar,
Të nderuar zotërinj deputetë,*

Kontrolli i Lartë i Shtetit ka përgatitur dhe paraqet raportin “Për zbatimin e Buxhetit të Shtetit të vitit 2015” në zbatim të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, ligjit 154/2014 “Për Kontrollin e Lartë të Shtetit, ligjit nr.9936, datë 26.6.2008 “Për Menaxhimin e Sistemit Buxhetor në Republikën e Shqipërisë”, si dhe të ligjit nr.160/2014, datë 29.12.2014 “Për Buxhetin e Shtetit të vitit 2015”, i ndryshuar. Ky raport që i paraqitet Kuvendit është konceptuar dhe mbështetur në Standardet Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (ISSAI), në Deklaratën e Limës, e cila përbën Kushtetutën e Institucioneve Supreme të Auditimit, ISSAI 200 “Standardet e Përgjithshme të Auditimit Publik, Kujdesi i Duhur Professional”, ISSAI 300 “Standardet e Fushës së Auditimit Shtetëror” ISSAI 400 mbi “Rregullat e Raportimit”, në ISSAI 1700 “Mbi Formimin e Një Opinioni dhe Raportimin e një Auditimi Financiar”, ISSAI 3000 “Standarde dhe drejtime në Auditimin e Performancës”, ISSAI 3100 “Drejtimet e Auditimit të Performancës - Parimet Themelore”, si dhe në standarde të tjera të auditimit të jashtëm të sektorit publik.

Në mënyrë të sintetizuar po sjell përpara jush ato dimensionet të planifikimit, implementimit e monitorimit të Buxhetit të Shtetit 2015, të cilat sipas optikës së KLSH-së kërkojnë një vëmendje të veçantë sot e në të ardhmen nga të gjitha palët e interesit dhe veçanërisht nga Ju.

KLSH, gjatë punës së saj për vlerësimin e realizimit të buxhetit të vitit 2015, ka përdorur një qasje pragmatiste, duke integruar auditimet e përputhshmërisë e ato financiare me orientim normativ, si edhe auditimet e performancës e ato të IT me orientim kah rezultati e proceset, por gjithnjë duke e vënë theksin në identifikimin, vlerësimin dhe menaxhimin e mirë të risqeve sistematike e me probabilitet të lartë materializimi.

Opinionet e përgjithshme (Përmbledhja e raportit, fq. 4)

KLSH, në këtë Raport që i paraqitet Kuvendit, shprehet qartë se vlerëson dhe inkurajon cdo reformë strukturore, përpjekjet e Ministrisë së Financave për të përafruar kornizat rregullative me praktikën europiane, në drejtim të krijimit të një sistemi efikas në menaxhimin e financave publike, por konstaton se jemi akoma larg objektivave të vendosur dhe kryesisht atyre të synuar për një stabilitet dhe qëndrueshmëri ekonomike. Në gjykimin tonë duhet të përshpejtohet puna e vendosjes dhe monitorimit të indikatorëve të performancës në financat publike dhe ecurinë e treguesve sipas shtyllave prioritare të planifikuara në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020.

KLSH, shprehet po ashtu se, krahas vlerësimit të përpjekjeve dhe masave të marra nga Ministria e Financave, Ministrinë, Institucionet e tjera qëndrore dhe vendore, si dhe entet publike të audituara, gjatë vitit 2015, në drejtim të menaxhimit të financave publike, është nevojë imediate adresimi i rekomandimeve të KLSH-së të cilat synojnë ngritjen dhe

konsolidimin e një sistemi modern dhe të integruar të menaxhimit financiar, rritjen e përgjegjshmërisë, transparencës dhe qendrueshmërisë afatgjatë të financave publike në përputhje me direktivat e integrimit europian.

KLSH, në zbatim të kërkesave të ISSAI 12 “Vlerat dhe dobietë e Institucioneve Supreme të Auditimit”, ka orientuar veprimtarinë dhe kapacitetet audituese në fusha dhe veprimtari publike që ndikojnë drejtpërsëdrejti në financat publike, siç janë menaxhimi i investimeve në infrastrukturë, menaxhimi i shoqërive në sektorin e energjisë elektrike, administrimi i Bankës së Shqipërisë, Fondet speciale (ISSH dhe FSDKSH), etj. Spektri i auditimeve të KLSH, në nivel të sektorëve të ekonomisë, është gjithëpërfshirës.

Nëpërmjet këtij Raporti, KLSH sjell në vëmendje dhe adreson njëherazi Kuvendit një sërë rekomandimesh të orientuara drejt treguesve makroekonomikë që në gjykimin tonë pengojnë konsolidimin e financave publike. Këtu përmendim, kredibilitetin e buxhetit dhe konsolidimin fiskal të nevojshëm për financat, mbajtjen nën kontroll të borxhit publik dhe uljen e ekspozimit të tij me qëllim ruajtjen e stabilitetit makroekonomik të vendit, marrjen e masave për përmirësimin e rritjen e efikasitetit të menaxhimit të shpenzimeve publike, forcimin e disiplinës fiskale, etj.

Për zbatimin buxhetit të vitit 2015 janë audituar 137 institucione shtetërore dhe ndërmarrje me pronësi shtetërore, si edhe është audituar performanca e 73 institucioneve shtetërore. Nga auditimet e realizuara për efekte të implementimit të buxhetit të vitit 2015, u konstatuan dëme në shumën **8,041.4 milionë lekë ose 57,44 milionë euro**. Ndërkohë që në këto auditime janë konstatuar shkelje me efekte financiare jo efektive të cilat arrijnë në 19,984 milionë lekë ose 143 milionë euro. Efektet totale janë në shumën 200 milionë euro. Shkeljet me dëm ekonomik në të ardhurat dhe shpenzimet e buxhetit të shtetit, në vlerën 8,041.4 milionë lekë ose 57.44 milionë euro detajohen si më poshtë:

- Dëmi ekonomik në të ardhurat e buxhetit të shtetit është në vlerën: 2,809.3 milionë lekë ose 20 milionë euro.
- Vlera e dëmit ekonomik në shpenzimet e buxhetit të shtetit arrin në 5,232.1 milionë lekë ose 37.44 milionë euro.
- Vetëm dëmi ekonomik i shkaktuar nga shoqëritë aksionere në total arrin vlerën 4,156.
- 4 milionë lekë ose 30 milionë euro.

Shkeljet me efekte financiare negative në buxhetin e shtetit për vitin 2015, kapin vlerën 19.984 milionë lekë ose rreth 143 milionë euro. Analiza e këtyre efekteve sipas niveleve të buxhetit, por edhe i analizuar në të ardhura dhe shpenzime jepet si në grafikun e prezantuar.

A - Risku në planifikimin e buxhetit 2015

Dështimi në planifikim është në fakt planifikim i dështimit. Edhe në vitin 2015 KLSH ka konstatuar problematika të theksuara në studimin e kujdesshëm të nevojave dhe planifikimin e mbulimit të tyre. Konkretisht:

A.1. PROGRAMIMI I PLANIT BUXHETOR AFATMESËM (PBA) 2015-2017 DHE PROGRAMIMI I BUXHETIT TË VITIT 2015

Gjatë auditimit të të gjithë procesit të PBA-së, u konstatuan tejkalime të afateve në realizimin e detyrave sipas fazave të parashikuara në ligjin organik të buxhetit të shtetit, dhe sipas akteve ligjore në funksion të tij. Referuar treguesve të parashikuar në kuadrin makro e

të miratuar me bazën ligjore përkatëse konstatojmë se, totali i të ardhurave të parashikuara për vitin 2015 ka qenë me një shtesë prej 24,103 milionë lekë, në krahasim me realizimin faktik të vitit 2014. Kjo rritje rezulton të jetë më së shumti impakt i parashikimit në rritje të të ardhurave tatimore e doganore, planifikuar rreth 8% më shumë nga fakti 2014, por që në fund të vitit ushtrimor 2015 kanë rezultuar të realizuara 2% më shumë nga fakti 2014.

Ndër argumentat e përdorur për nënperformancën e tatimeve dhe doganave është edhe rritja ekonomike më e ulët se pritshmëritë, e cila në gjykimin tonë është pasoja dhe jo arsyeja e mos realizimit të të ardhurave, që do të thotë, nëse të ardhurat e parashikuara nuk realizohen, atëherë rritja ekonomike në vetvete nuk realizohet.

Ndërkohë, nëse analizojmë të ardhurat në raport me PBB-në, konstatojmë se u planifikua një rritje e të ardhurave me rreth 2% e PBB-së, në krahasim me treguesit faktikë të vitit 2014, ndërkohë që treguesit faktikë të vitit 2015 treguan një raport Të ardhura / PBB pothuajse të pandryshuar si në vitin paraardhës.

Planet e mbivlerësuara riskojnë të inkurajojnë shpenzime jo realiste, të cilat gjatë vitit kanë rezultuar më pas të jenë rishikuar duke u shkurtuar.

Është konstatuar se, ndryshimet e buxhetit që kanë ndodhur gjatë vitit 2015 (si në ndryshimin e ligjit me akte normativ, ashtu edhe në nivelin e realizueshmërisë së tij), janë reflektuar edhe në treguesit e konsoliduar sipas kuadrit makro, duke bërë kështu që edhe pse programimi është për periudhën pas vitit 2015 (pra PBA 2016-2018), ka vijuar të ndryshohet edhe vetë viti 2015.

Gjithashtu u konstatua se, në të njëjtin relacion që Ministria e Financave ka përgatitur për Projekt Aktin Normativ, gjithashtu ka rivlerësuar situatën makroekonomike (pra ka ndryshuar kuadrin makro të miratuar më parë me VKM nr. 68, datë 28.01.2015 “Për miratimin e kuadrit makroekonomik e fiskal për periudhën 2016-2018”). Për të reflektuar ndryshimet në kontekstin makro, është miratuar VKM nr. 695, datë 31.07.2015 “Për miratimin e kuadrit makroekonomik e fiskal për periudhën 2016-2018”. Nga auditimi i zërave që përmban kjo VKM u konstatua se, si të ardhurat ashtu edhe shpenzimet në PBA 2015, janë ndryshuar tërësisht në përputhje me ndryshimet e reflektuara në Aktin Normativ nr. 1. Me ekzistencën e nevojës, urgjencës për disa ndryshime në ligjin e buxhetit, Kuvendit i janë adresuar njëkohësisht edhe ndryshime jo domosdoshmërisht urgjente. **Në këto kushte, veprimi i më sipërm bën që kuadri makro të humbasë konceptin e të qenit instrument strategjik, pasi duke iu përshtatur kuadri makro ndryshimeve në buxhetin vjetor, ai nuk shërben më si pikë reference.**

Sa më sipër e konfirmojnë gjithashtu ndryshimet e shpeshta që kanë pësuar treguesit e buxhetit të vitit 2015 (4 herë), duke filluar nga kuadri makro e deri në ndryshimet e reflektuara në Aktin Normativ nr. 3 (pa përfshirë këtu edhe ndryshimet në PBA 2016-2018, të sqaruara më sipër). Gjithashtu, nga auditimi vazhdojmë të konstatojmë se, ende është krijuar një Këshill i Pavarur Fiskal që të kryejë vlerësimet e parashikimeve të qeverisë, në kushtet kur çdo parashikim ndryshon nga ai i mëparshmi. Problemi i parashikimeve jo realiste minon atë që në të kundërt do të ishte një sistem efektiv dhe transparent buxhetimi dhe planifikimi fiskal afatmesëm.

Edhe për këtë vit ka vijuar praktika e ndryshimit të buxhetit të shtetit me Akt Normativ, i cili gjatë viteve të fundit miratohet në Parlament pasi është mbyllur buxheti. Pasojat praktike të akteve normative janë të paqarta. Ato zakonisht miratohen nga qeveria në ditët e fundit të muajit dhjetor dhe ndryshojnë planin e të ardhurave dhe shpenzimeve të buxhetit të shtetit për ta përshtatur me realizimin faktik të të ardhurave dhe shpenzimeve. Në disa raste, aktet

normative shërbejnë për të mbuluar ligjërisht shpenzime të kryera që ndonjëherë mund të jenë edhe në kundërshtim me ligjin e buxhetit.

Nga auditimi i relacioneve, që shoqërojnë aktet normative u konstatua se, një argument i përdorur për ndryshimet e propozuara është nevoja që Këshilli i Ministrave si ushtruesi më i madh i të drejtës së iniciativës ligjvënëse dhe vetë Kuvendi të veprojnë pa cënauar ekonominë ligjvënëse. Në Kushtetutë, neni 101 përkufizon Aktin Normativ, si një vendim qeverie me fuqinë e ligjit, e që merret në raste të jashtëzakoshme dhe miratohet në Kuvend me procedurë të përsheptuar. Në këtë kontekst, praktika e zbatuar vitet e fundit në lidhje me ndryshimet e buxhetit është një procedurë e debatueshme, por nga ana tjetër paraqet rrezik të shtuar për manaxhimin e financave publike, sidomos nisur nga problematikat e shtuara, të konstatuara gjatë vitit buxhetor 2015.

Duke konstatuar gjithashtu ndryshime të vazhdueshme në treguesit e konsoliduar (edhe pas publikimit të treguesve, KLSH ka vazhduar të konstatojë ndryshime në treguesit e konsoliduar), besueshmëria e Llogarive Financiare Kombëtare vjen si domosdoshmëri edhe në terma të vendosjes së kuadrit të duhur makro-fiskal si edhe përgatitjes së Parashikimeve Buxhetore Afatmesme të besueshme, të cilat deri tani nga auditimi rezultojnë më së shumti formale. Parimi i 2-të i qeverisjes buxhetore të OECD-së, kërkon lidhjen e ngushtë mes buxheteve dhe strategjive dhe prioritetëve afatmesme të qeverisë, e cila kërkon organizmin dhe strukturimin e ndarjeve buxhetore në mënyrë që t'i korrespondojnë objektivave kombëtare. E nëse këto objektiva ndryshojnë vazhdimisht, duke mos treguar stabilitet, atëherë ky parim detyrimisht çënohet

Lidhja e ngushtë mes buxheteve, strategjive dhe prioritetëve afatmesme të qeverisë, e cila kërkon organizimin dhe strukturimin e ndarjeve buxhetore duhet të përputhet me objektivat kombëtare të vendit, në përputhje të plotë me parimin e 2-të të qeverisjes buxhetore të OECD-së. Nga auditimi i kësaj pike gjithashtu u konstatua se, kontrolli i angazhimeve financiare është ushtruar vetëm në kontekstin e ekzekutimit të buxhetit vjetor; dhe për sa më sipër nuk ka pasur kontroll në lidhje me tavanet e PBA.

PBA si produkti më i rëndësishëm i shtyllës së dytë të Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike “Planifikim dhe buxhetim i mirëintegruar dhe eficient i shpenzimeve publike”, duhet të shërbejë si një udhërrëfyes i besueshëm në programimet e ardhshme të burimeve publike. Në mënyrë që të realizohet ky objektivi i rëndësishëm duhet që:

- ✓ Prioritetet e politikave buxhetore duhet të udhëhiqen nga planet kombëtare dhe sektoriale, të kufizuara tërësisht nga korniza makroekonomike dhe fiskale, si dhe plotësisht të integruara në kalendarin buxhetor;

- ✓ PBA të sigurojë tavane të detyrueshme për përgatitjen e detajuar të buxhetit, si dhe tavane indikative për vitet më tej;

- ✓ Edhe pse tashmë është bërë progres për vendosjen e një kuadri institucional për buxhetimin, me miratimin së fundmi (korrik, 2016) të Ligjit të Ri Organik për Buxhetin (dhe pse në Strategjinë për menaxhimin e Financave Publike ishte parashikuar si afat, viti 2015), nën gjykimin tonë e gjitha kjo duhet të shoqërohet me: (a) përforcim i rregullave dhe procedurave të reja; (b) më shumë transparencë dhe më pak rialokime në fazën ekzekutive të buxhetit, me qëllim ruajtjen e integritetit të proceseve vjetore dhe 6-mujore të buxhetimit; (c) më shumë monitorim dhe analizë për të përforcuar incentivat për përmirësimin e kualitetit të planeve afatmesme të buxhetit. Ministria e Financave duhet të

forcojë sistemet e saj të menaxhimit të shpenzimeve, si forca shtytëse për politikatat e saj fiskale dhe gjithashtu për implementimin e Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim.

✓ Ngritja e Këshillit të pavarur Fiskal për te vlerësuar dhe analizuar parashikimet është kërkesë imediate. Këtë kërkesë KLSH e ka paraqitur pareshtur që nga viti 2014.

A.2. MBI MANAXHIMIN E BORXHIT PUBLIK

Niveli i borxhit publik (si % kundrejt PBB) nuk tenton drejt parametrave të synuar, pasi për vitin 2014 niveli i borxhit publik u rrit në nivelin (73.49%), kurse për vitin 2015 niveli i borxhit publik ka arritur në (73.86%) dhe është larg trendit që të çon në synimin strategjik të vitit 2017 prej 65.5%, i cili në këto kushte mund të konsiderohet praktikisht i paarrtshëm. Në strategjinë afatmesme të menaxhimit të borxhit publik për vitet 2014-2016 mungon një analizë e treguesve mbi qëndrueshmërinë e borxhit të jashtëm, kurse në strategjinë afatmesme për vitet 2015-2017 është kryer një analizë e tillë, por gjykojmë se skenarët janë më shumë teorikë sesa në përshtatje me kushtet në të cilat manaxhohet borxhi në Shqipëri. Një gjë e tillë riskon të stimulojë masa të cilat nuk përshtaten me nivelet aktuale të borxhit publik.

Konkretisht, në strategjinë e menaxhimit të borxhit 2015-2017 synohen: 1. Zëvendësimi i stokut afatshkurtër të borxhit me stok afatgjatë, me argument kryesor shmangien e riskut të rifinancimit, dhe 2. Zëvendësimi i borxhit vendas me borxh të nominuar në valutë të huaj me argument kryesor daljen në tregjet e huaja të kapitalit dhe përmirësimin e mëtejshëm të strukturës aktuale të borxhit, ku risku i rifinancimit mbetet faktori kryesor. KLSH gjykon se një analizë e tillë është e pjesshme, sepse nuk vlerëson siç duhet një sërë karakteristikash apo risqesh të financimit me tituj me shpenzime fikse, siç janë: 1. Kosto më e lartë e borxhit nëse zhvendosemi nga financimi me tituj afatshkurtër në financim me tituj afatgjatë; 2. Mospërputhje e maturiteteve midis financimit me tituj afatgjatë dhe përdorimit të parave që burojnë nga këta tituj në zëra afatshkurtër, kryesisht paga. Një mospërputhje e tillë shton barrën e shlyerjes së borxhit afatgjatë në të ardhmen, si edhe dëshmon për një inefficiencë në përdorimin e tij (zakonisht titujt afatgjatë përdoren për investime afatgjata); 3. Ekspozimit ndaj riskut të kursit të këmbimit; dhe 4. Rritje potenciale e riskut të riinvestimit.

Duke parë sjelljen dinamike të borxhit publik dhe rritjes ekonomike, vëmë re se prirja rënëse e rritjes ekonomike përkon me periudhën kur borxhi publik është në rritje. Nga paraqitja grafike e të dhënave dinamike të serisë së rritjes ekonomike dhe shtesës së borxhit publik real, konstatojmë një marrëdhënie negative, ndërkohë që eksperiencat dhe praktikatat e mira tregojnë se shtesa e borxhit është e frytshme nëse vendi reflekton një rritje ekonomike, duke patur perspektiva pozitive të zhvillimit ekonomik dhe mirëqenies për qytetarët.

Ky raport negativ tregon për sinjale shqetësuese, duke nënkuptuar që qeveria duhet të ketë në vëmendje kryesore këto raporte për sa kohë që nuk ka më tavan dhe parametrat nuk kanë limite të përcaktuara. Tendenca në rënie e investimeve kapitale tregon se përdorimi i borxhit publik përgjithësisht nuk është përdorur për rritjen e investimeve. Për më tepër akoma, kur përdorimi i borxhit për financimin e investimeve përgjithësisht është i justifikueshëm, kryesisht kur priten përfitime të mëdha në të ardhmen e për më tepër për investime projektsh, të cilat sjellin të ardhura shtesë për vendin.

A.3. MBI PLANIFIKIMIN E SHPENZIMEVE KAPITALE

Konstatohet se, mungon një vlerësim i plotë i procesit vendimmarrës të investimeve publike në planifikimin e niveleve të qëndrueshme të investimeve në të gjithë sektorin publik;

shpërndarjen e investimeve në sektorët dhe projektet e duhura; zbatimin e projekteve në kohë dhe brenda buxhetit të parashikuar, pasi përmirësimet në menaxhimin e investimeve publike mund të rrisin ndjeshëm efikasitetin dhe produktivitetin e tyre.

Mungon një veprim konkret për forcimin e kapaciteteve të administratës publike në lidhje me vlerësimin ekonomik të projekteve të investimeve kapitale, pra shoqërimi i analizave të përfitimeve sociale nga projektet respektive të cilat shoqëruar me të ardhurat financiare duhet që të tejkalojnë kostot e projektit. Këto kapacitete do të përdoren edhe për të vlerësuar, pas realizimit, kthimin social-ekonomik në projektet e realizuara të investimeve.

Tendenca për përqëndrim të investimeve kapitale kryesisht tek financimi i huaj (në programim rreth 50% e tyre janë financim i huaj), ngre problematikën e realizimit të investimeve jashtë procedurave të prokurimit publik shqiptar duke kërkuar ekspertizë brënda strukturave shtetërore për të vlerësuar me kujdes kontratat të cilat nuk rregullohen me legjislacionin shqiptar.

A.4. MBI LLOGARITË FINANCIARE TË KONSOLIDUARA TË SHTETIT

Konstatohet se edhe për vitin 2015, llogaritë e konsoliduara vjetore për transaksionet financiare të shtetit, nuk janë pjesë e raportit vjetor të konsoliduar të zbatimit të buxhetit.

Mbajtja e kontabilitetit në sektorin publik rregullohet mbi bazë të “Planit kontabël të Organeve të Pushtetit Lokal dhe Institucioneve Shtetërore Qendrore dhe Lokale dhe njërive që varen prej tyre”.

Konstatohet mungesa e një manuali të kontabilitetit publik (apo udhërfyesi për mbajtjen e kontabilitetit në sektorin publik) i cili do të bënte të mundur vendosjen e rregullave dhe procedurave kontabile për mbajtjen e kontabilitetit dhe hartimin e Pasqyrave Financiare në mënyrë që të kishim konsistencë të trajtimit kontabël dhe përdoruesit (NJQP) të orientoheshin mbi rregulla unike për mbajtjen e kontabilitetit dhe raportimin financiar.

Sektori i Raportimit Financiar dhe Kontabilitetit, në Drejtorinë e Operacioneve të Thesarit ka ndër përgjegjësitë e tij kontabilitetin publik dhe raportimin e Pasqyrave Financiare të Konsoliduara të Qeverisë. Këto detyra të rëndësishme dhe që kërkojnë një angazhim të vazhdueshëm, kryhen vetëm nga dy specialistë të sektorit, të cilët ndër të tjera janë përgjegjës edhe për përgatitjen e Buxhetit Faktit të entiteteve, përpilimin e Tabelave Financiare Statistikore të Qeverisë sipas manualit të Fondit Monetar Ndërkombëtar, bashkëpunimin me misionet e asistencës teknike të FMN për përmirësimin e cilësisë së Statistikave Financiare të Qeverisë, bashkëpunimin me INSTAT dhe Bankën e Shqipërisë për raportimin e Procedurës së Deficitit të Tejkualuar (*Excessive Deficit Procedure*), etj. Pra konstatohet se nuk ka vëmendjen e duhur struktura e cila jo vetëm ka detyra të rëndësishme të lidhura me llogaridhënien publike, por ka një përgjegjshmëri të shtuar për sa raporton si në nivel shtetërore dhe atë me institucione ndërkombëtare. Mungesa e stafit, por edhe mbivendosja e funksioneve dhe përgjegjësi në një periodicitet të shtuar sjell një risk operacional të lartë dhe hapësira për të mos përmbushur misionin kryesor: atë të kujdesit për një raportim financiar sipas parimeve kryesore të kontabilitetit në sektorin publik. Kjo situatë që përsëritet me vite reflekton nënvlerësimin e rëndësisë që ka një raportim i saktë i financiar në llogaridhënien, planifikimin e shëndetshëm, por edhe transparencën e gjendjes në të cilën ndodhen financat e shtetit.

Në referencë të pozicioneve të verifikuara dhe konstatimeve të bëra nga vetë Drejtoria e Përgjithshme e Thesarit, arrijmë në përfundimin se pasqyrat financiare të konsoliduara

(paraprake) të gjeneruara nga Sistemi Informativ Financiar i Qeverisë (SIFQ) nuk japin një pamje të drejtë të pozicionit financiar, performancës financiare dhe fluksit të mjeteve monetare të Qeverisë. Në këto kushte pasqyrat financiare të konsoliduara të shtetit nuk u japin mundësinë përdoruesve të interesuar, të brendshëm dhe të jashtëm të marrin informacion të saktë që të bëjnë krahasime ndërmjet ushtrimeve të ndryshme si dhe të nxjerrin konkluzione të arsyeshme.

Konstatuam se bilanci i çeljes të vitit ushtrimor 2015, të printuar nga Sistemi Financiar i Qeverisë në data të ndryshme të muajit Qershor, Korrik të vitit 2016, kishte të dhëna të ndryshme që do të thotë se, Degët e Thesarit deri në këtë periudhë kryhenin akoma veprime për llogari të vitit ushtrimor 2015, megjithëse bilanci i cdo njësie të qeverisë mbyllet më datë 28 shkurt të vitit pasardhës.

Nga auditimi financiar i realizuar në disa entitete kemi konstatuar se nuk hartohen pasqyrat financiare të konsolidura (aparatur plus njësi varësie) si në rastin e Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Ministrisë së Mjedisit, ose raste kur konsolidimi i pasqyrave financiare të njëjësive të varësisë është një proces mekanik formal dhe nuk jep siguri për pasqyrim të drejtë dhe të saktë të transaksioneve financiare, ndërkohë që ky fakt nuk është identifikuar nga strukturat e thesarit.

Konstatohet se vëmendja për kontabilitetin dhe raportimin në sektorin publik është e pakët, shtuar kjo me mungesë të një kornize adekuate të kontabilitetit publik dhe raportimit financiar, mungesa e standardeve kontabël për këtë sektor dhe niveli i ulët i përgatitjes së punonjësve që mbulojnë kontabilitetin në sektorin publik (e theksuar kjo kryesisht në pushtetin vendor), reflektojnë një risk të lartë që ndikon në manaxhimin e financave publike. Kultura e ulët manaxheriale reflektohet në mungesë vëmendje ndaj informacionit kontabël që është në fakt gjuha e komunikimit jo vetëm për Kuvendin por edhe për publikun.

A.5. MBI PROKURIMET PUBLIKE

Një nga kërcënimet e financave publike është niveli i ulët i efektivitetit në prokurimin e mallrave, shërbimeve dhe realizimit të punimeve kryesisht në infrastrukturën rrugore. Ajo që nuk po arrihet të sigurohet përmes sistemit elektronik të prokurimit është vlera për parane e shpenzuar, një tregues i rëndësishëm për një sistem eficient prokurimi publik. Megjithatë vëmendjen e shtuar të të gjithë aktorëve dhe faktorëve që përfshihen në menaxhimin e financave publik, në drejtim të përmirësimit dhe forcimit të sistemit të prokurimit publik ka aspekte të cilat adresojnë nevojën për ndërhyrje. Nga të dhënat e siguruar nga Agjensia e Prokurimit Publik por edhe bazuar në auditimet e realizuara për efekt të realizimit të buxhetit 2015 kemi konstatuar;

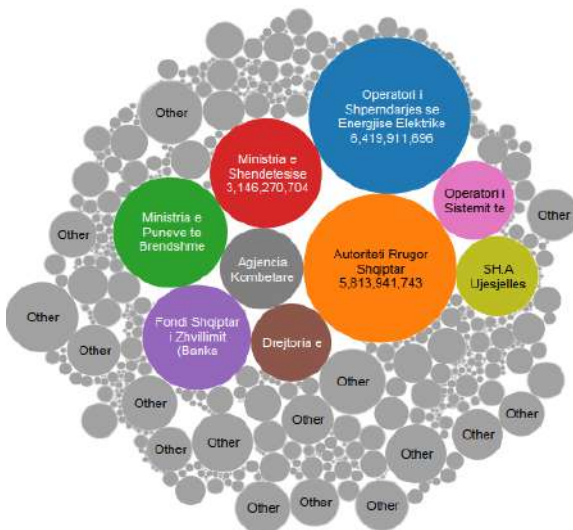
Gjatë vitit 2015, autoritetet kontraktore nëpërmjet sistemit elektronik të prokurimit kanë shpallur 4,630 procedura prokurimi për shërbime, mallra e punë për të cilat u akordua një fond limit prej 90,702 milionë lekë, vlerë kjo 33% më e madhe se ajo e alokuar përgjatë vitit 2014. Nga analiza konstatohet se rritjes së fondit të alokuar gjatë vitit 2015 i korrespondon një uljeje prej rreth 12% e numrit të procedurave të prokurimit. Nga këto procedura të publikuara janë shpallur fitues në 4,269 njoftime fituesish me një fond limit prej 70,811 milionë lekë dhe fond të prokuruar prej 64,325 milionë lekë.

Ajo që synohet nga një sistem modern prokurimi janë plotësimi i parimeve kryesore të konkurrencës, tregut të lirë dhe efektivitetit në prokurimin e mallrave, të shërbimeve dhe punimeve që përbëjnë dhe bazën kryesore të fondeve të prokuruar.

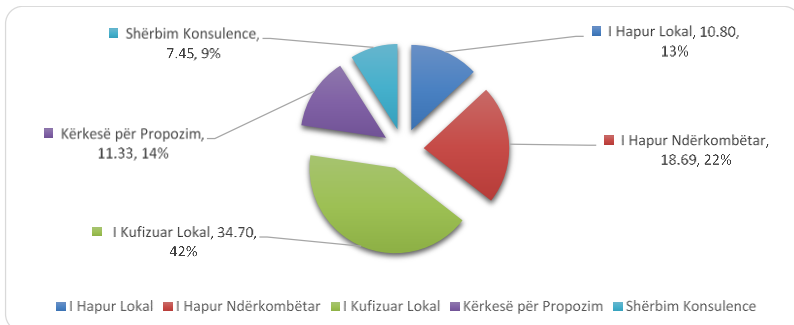
Kemi analizuar shpërndarjen në vlerë të fondit të prokuruar sipas subjekteve, në vizualizimin e paraqitur, ku lehtësisht i identifikueshëm është Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike që ka prokuruar fonde në nivelin 6 miliardë lekë, i pasuar nga Autoriteti Rrugor Shqiptar me 5.8 miliardë lekë dhe më pas janë në nivel pothuaj të njëjtë të fondeve të prokuruar DPP (Ministria e Punëve të Brendshme), Ministria e Shëndetësisë dhe Fondi Shqiptar i Zhvillimit.

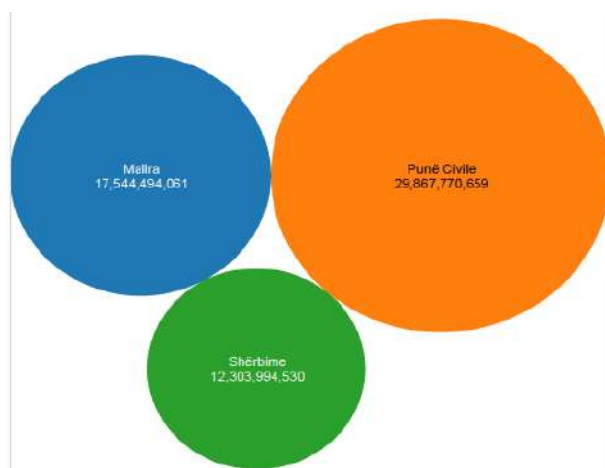
Gati 40% e fondeve të prokuruar në 2015 janë në përfitim të 6 autoriteteve kontraktorë të cilët evidentohen edhe nga paraqitja vizuale. Përsa i përket numri të procedurave të zhvilluara, ato përbëjnë vetëm 10% të procedurave totale.

Një nga parimet kryesore është edhe ai i efektivitetit të synuar në realizimin e mallrave/shërbimeve dhe punimeve civile në infrastrukturë dhe më gjerë. Për të gjykuar në lidhje me efektivitetin është analizuar kursimi i realizuar nga diferenca e fondit limit me fondin e prokuruar sipas llojit të procedurës së ndjekur. Ky është një indikator i thjeshtë, por që e trajton situatën e prokurimit në një kontekst të ngushtë analize.

Analiza sipas tipit të kontratës apo qëllimit për të cilin janë prokuruar fondet situatë paraqitet

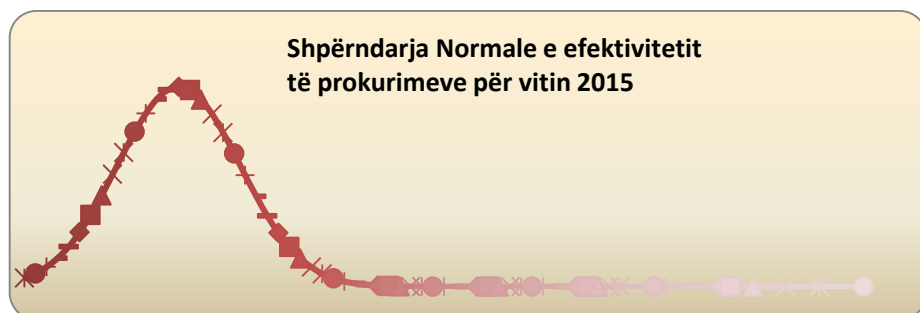

Shpërndarja e efektivitetit të fondeve të prokuruar

Megjenëse numri i faktorëve që ndikojnë në procedurat e prokurimit publik është i madh dhe pesha e tyre e vogël, KLSH analizoi të dhënat përmes supozimit të shpërndarjes normale. Numri total i procedurave të analizuara është 3,109 nga 4,630 dhe nga analizimi i këmbanës vërejmë se:

- përqëndrimi në zonën qendrore nuk është shumë i lartë, pasi këmbana që tregon shpërndarjen e efektivitetit nuk është shumë e sheshtë.
- kulmi i grafikut përkon me një efektivitet prej 14% që do të thotë se shumica e prokurimeve kanë një kursim nga fondi limit mesatarisht 14%
- në zonën me efektivitet nga 7% deri me 21 % ndodhen 31.5 % të numrit të procedurave të prokurimit, që do të thotë se 1/3 e prokurimeve janë realizuar duke kursyer 7-21% të fondit limit.

Një diferencë e tillë përbën zonë me pak risk të vlerësuar, ku gjithashtu nga paraqitja grafike konstatohet lehtësisht se nuk kemi një shpërndarje normale të efektivitetit të prokurimeve përgjatë vitit 2015.

Nga analizimi i këmbanës së Gauss-it të ndërtuar vërejmë fenomenin e zgjerimit të rasteve në zonën kur procedurat e prokurimit zhvillohen me oferta anomalisht të ulta (nga 40% deri në 90% më të ulta se fondi limit) të cilat për vitin 2015 janë 5.4% të numrit total të

procedurave të kryera. Këto procedura, pavarësisht se janë brenda kuadrit ligjor, mbartin riskun e:

- ✗ mos efektivitetit të përdorimit të punime.
- ✗ mos kryerjes së punimeve, shërbimeve e mallrave në cilësi, afat dhe sasi.

Në shpërndarjen e mësipërme u evidentuan ato prokurime ku ka shmangie nga fondi limit duke përjashtuar prokurimet me efektivitet 0. Në thelb, prokurimet me efektivitet 0 paraqesin një zonë shumë me risk duke qenë se fondi limit i shpallur përputhet plotësisht me ofertën e fituesit dhe si risk prezent këtu përmendim riskun e marrëveshjeve të fshehta dhe paracaktimit të fituesve.

B - Risku i implementimit dhe monitorimit

Parimi 7-të i qeverisjes buxhetore të OECD-së kërkon një planifikim, menaxhim dhe monitorim efektiv të procesit të ekzekutimit të buxhetit. Ky proces, gjatë vitit 2015 ka paraqitur problematikë si pasojë e risqeve që lidhen me besueshmërinë e llogarive dhe rolin i kontabilitetit dhe raportimit financiar publik. Konkretisht mungesa e kuadrit të mire-rregulluar kontabël cënon jo vetëm raportimin financiar por edhe buxhetimin në vetvete. Megjithë konsistimin tonë në drejtim të nevojës për miratimin e ligjit “Për kontabilitetin në sektorin publik”, përpjekjet e Ministrisë së Financave në këtë drejtim janë larg emergjencës që reflekton kjo situatë. **Praktikat e vendeve të tjera kanë treguar se, një procesi kontabilizimi që nuk ofron një pamje të plotë dhe të qartë të pozicionit financiar dhe ekonomik të vendit, padyshim riskon që ta udhëheqë procesin e buxhetimit drejt objektivave jo të sakta e të duhura, duke rezultuar në vendime jo efektive.** Dështimi për të integruar informacionin kontabël në procesin e buxhetimit, largon vendim-marrësit nga të dhëna thelbësore sa i takon vlerësimit të alternativave për alokimin e burimeve. Gjithashtu është gati e pamundur të masësh rezultatet e arritura kundrejt planeve, pa informacionin kontabël. Si pasojë, në mënyrë që këto politika për publikun të jenë efektive, procesi i buxhetimit dhe kontabilizimit nevojitet të integrohen.

Në kuadër të raportimit jo korrekt, është konstatuar se shpenzimet e Fondit të Zhvillimit të Rajoneve janë regjistruar pjesërisht si shpenzime kapitale për qeverisjen qendrore, në një kohë që raportohen të planifikuara për qeverisjen vendore, duke ulur me pa të drejtë performancën e vendorit dhe rritur atë të qendrorit dhe duke denatyrar transfertën, nga e pakushtëzuar (si pjesë e tabelës 3, te Ligji organik i buxhetit “Shpërndarja e transfertës së pakushtëzuar për bashkitë) në transfertë të kushtëzuar (shpenzime për qeverisjen qendrore). Ndërkohë për të bërë analiza substantive (teste thelbësore), sipas standarteve ndërkombëtare të auditimit publik, për të bërë krahasime, nevojitet që, “emëruesi të jetë i përbashkët”, pasi në të kundërt paraqitja e buxhetit, duke denatyrar shpenzimet (sikundër ka ndodhur me shpenzimet kapitale) është çorientuese dhe nuk jep një pamje të qartë dhe transparente të shpenzimeve publike.

Gjithashtu në raportin e buxhetit faktik që Ministria e Financave ka dorëzuar në Kuvend, vlera e detyrimeve të prapambetura paraqitet rreth 81 milionë lekë më shumë nga raportimi sipas treguesve fiskalë të konsoliduar, duke treguar dhe njëherë mangësi në raportim dhe procese të cënuara të rakordimit sa i takon fondeve publike. Tabela e treguesve fiskalë të konsoliduar është produkti më i rëndësishëm, nga të dhënat e të cilit publiku pritët të marrë informacion rreth shpenzimeve dhe kostove publike. Raportimi jo i saktë dhe me gabime cënon besueshmërinë e këtij raporti dhe ofron informacion

çorientues. Reflektimi i dy informacioneve të ndryshme për të njëjtin zë (atë të shpenzimeve të prapambetura), nga dy burime të ndryshme brenda të njëjtës Ministri (Drejtoria e Thesarit dhe ajo e Detyrimeve të Prapambetura) tregon jo vetëm mungesën e bashkëpunimit dhe koordinimit, por edhe mungesë përgjegjshmërie që çënon transparencën dhe besueshmërinë e informacionit se si janë shpenzuar paratë e taksa-paguesve

Realizimi faktik i shpenzimeve me financim të huaj është në vlerën 24.926 milion lekë, ose 99% e vlerës së planifikuar të këtij financimi. Edhe pse ka ekzistuar informacioni mbi ndodhjen dhe ekzistencën e këtyre shpenzimeve, si dhe performancën e projekteve, duke lejuar një zhvendosje të konsiderueshme nga plani i ministrive, tejkallimet dhe mosrealizimet e shpenzimeve të financimit të huaj midis ministrive nuk janë marrë parasysh në aktin normativ nr. 3, datë 28.12.2015. Në Monitorimin e Performancës së Shpenzimeve sipas Ministrive të Linjës, pjesë e Raportit të Zbatimit të Buxhetit të vitit 2015, mungon raportimi në vlerë për Ministrinë e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, Ministrinë e Arsimit dhe Sportit, Ministrinë e Drejtësisë, Ministrinë e Mjedisit, Ministrinë e Integritimit Evropian, Ministrinë e Zhvillimit Urban, në lidhje me shpenzimet kapitale me financim të huaj, duke evidentuar një mungesë transparence në raportimin e këtyre shpenzimeve.

Zhvendosja e përgjegjësisë së monitorimit të investimeve publike nga Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes në Ministrinë e Financës në mars 2016, ka ndikuar, që të mos publikohet ende një raport përfundimtar, por vetëm paraprak i monitorimit të këtyre investimeve për vitin 2015, pjesë e të cilës janë dhe projektet me financim të huaj, duke lënë në fuqi një diferencë të konsiderueshme midis raportimeve të këtyre ministrive prej 1.153 milionë lekë. Gjithashtu kemi konstatuar se, raportimi nga Ministria e Financës për projektet e investimeve të huaja, të cilat vijnë me statusin “grant”, bazohen në raportimin që bëjnë Njësitë e Zbatimit të Projekteve, pa ndonjë konfirmim në fund të periudhës me rakordim dy palësh.

B.1. MBI DEFICITIN E PËRGJITHSHËM TË BUXHETIT TË SHETIT TË VITIT 2015

Në treguesit fiskalë të vitin 2015 rezulton se është respektuar “rregulli i artë”, pra deficitin në fund të vitit, nuk ka tejkalluar shpenzimet kapitale, madje nga auditimi i ecurisë së këtij zëri, kemi konstatuar një reflektim për të ulur nivelin mjaft të lartë të deficitit të rezultuar gjatë vitit 2014. Gjithashtu, një tregues i rëndësishëm i deficitit është raporti i tij ndaj PBB-së, për të cilin konstatohet se ka një përmirësim të situatës krahasuar me vitet 2013 dhe 2014. Pavarësisht sa më sipër, duhet treguar kujdes në cilësinë e raportimit të shpenzimeve kapitale, pasi një raportim i cënuar i tyre, sikundër u përmend më sipër, riskon të çënojë “rregullin e artë” në vetvete.

B.2. MENAXHIMI I BORXHIT PUBLIK

Nga auditimi i nënhyave, garancive shtetërore dhe huamarrjen vendore, u kostatua se: - Stoku për kreditë ekzistuese ka arritur në masën 507 milionë euro. Rreth 50% e shumës së investuar në sektorin publik nëpërmjet skemës së nënhyazimit i përket sektorit të energjisë, rreth 32% i përket sektorit të ujësjellësve dhe rreth 18% janë në sektorët transport, mikrokredi dhe për qëllime sociale. Stoku i nënhyasë krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar rezulton i rritur në rreth 79 milion euro. Për vitin 2015 nga rreth 4,245 milion lekë që duhet të ishin hyrjet nga nënhuaja (ripagesat principal dhe interesa), janë arkëtuar

vetëm 1,222 milion lekë, ose 29% e planit të arkëtimeve, me një impakt në buxhet prej 3.023 milion lekë të ardhura të munguara.

Konstatuam se:

- ✓ KESH sh.a. ka shlyer vetëm 3,1 milion lek ndërsa ka detyrime të pashlyera ndaj Ministrisë së Financave 1,274 milion lekë;
- ✓ OST sh.a. ka shlyer 452 milion lekë ose 54% të detyrimeve të saj dhe ka detyrime të pashlyera ndaj Ministrisë së Financave 329 milion lekë;

Në vijim kemi konstatuar se, detyrimet e krijuara deri më 31.12.2014, të KESH, sh.a, ndaj Ministrisë së Financave, për huatë e marra nga KESH, sh.a.-ja, për të cilat Ministria e Financave ka hyrë në marrëdhënie nënhuazimi, garancie shtetërore apo kredi-dhënieje, sipas aktrakordimit, janë shuar me kompensim deri në vlerën 9 miliardë lekë, bazuar në VKM nr.126, datë 11.02.2015. Konstatohet se KESH-sha. ka të çelura rreth 223 milion euro linja overdrafti me garanci shtetërore në bankat e nivelit të dytë për të cilat Ministria e Financave nuk ka iniciuar apo ndihmuar në një proces negocijimi me kreditorët për rishikimin e termave dhe kushteve të portofolit të overdrafteve. ku për vitin 2015, mbi overdraftin prej 33 milion Euro është aplikuar një nomrë interesi prej 3.75%.

Sektori i ujësjellës-kanalizimeve, ka shlyer në buxhet 42 milion lekë. Detyrimet e pashlyera arrijnë në rreth 1,057 milion lekë. Sistematikisht ky sektor nuk paguan detyrimet për financimet e huaja, duke rritur detyrimet ndaj buxhetit të shtetit për vitin 2015 në 1,014 milion lekë. Për ujësjellës kanalizime stoku i nënhuasë është rreth 155 milion euro, detyrime të pashlyera gjatë vitit 2015 për marrëveshjet e nënhuasë rreth 7.4 milion euro, detyrime progresive deri 30.12.2015 për marrëveshjet e nënhuasë, 30 milion euro, detyrime të pashlyera gjatë vitit 2015 për financimet me garanci shtetërore rreth 1 milion euro.

Detyrimet progresive deri 31.12.2015 për financimet e huaja me garanci shtetërore, janë rreth 7.4 milion euro.

Bashkia Tiranë nuk ka shlyer për vitin 2015 asnjë detyrim nga 377 milionë lekë detyrime.

B.3. MBI ORGANIZIMIN DHE FUNKSIONIMIN E AUDITIMIT TË BRENDSHËM DHE MENAXHIMIT FINANCIAR

Megjithë vlerësimin lidhur me përpjekjet për të përafruar legjislacionin me praktikat më të mira europiane, konstatojmë se mënyra e zgjedhur për të rregulluar auditimin e brendshëm në sektorin publik, nuk është në unison me kulturën e drejtimit dhe mjedisin shqiptar ku vepron ky audit. Gjykojmë se kërkesat në ligjin e ri për auditimin e brendshëm në sektorin publik reflektojnë minimizim të rolit të strukturave përgjegjëse të auditimit të brendshëm në luftën ndaj krimit ekonomik dhe korrupsionit, pavarësisht se ka shumë nevojë për këtë rol nisur nga niveli i lartë i korrupsionit në Shqipëri.

Kështu në ligjin nr.114/2015, date 22.10.2015 “Për Auditimin e Brendshëm në Sektorin Publik”, në nenin 7, janë përcaktuar parimet e përgjithshme të funksionimit të auditimit të brendshëm dhe përkatesisht “ç) pavarësisht dhe objektivitetit, i cili nënkupton pavarësi në ushtrimin e veprimtarisë audituese dhe dhënien e mendimeve e të gjykimeve objektive gjatë kryerjes së auditimit.” Por kjo frymë e ligjit nuk është në unison me kulturën e drejtimit në institucionet publike në Shqipëri. Mungesa e kulturës drejtuese bën që strukturat e auditit të brendshëm, në varësi të drejtpërdrejtë të titullarit nuk qëndrojnë dot jashtë ndikimit të tij apo të strukturave të tjera të menaxhimit të lartë të njësisë publike që bëjnë rekrutimin. Kjo situatë mbart riskun që strukturat audituese në çdo kohë mund të

cënohen dhe të ndikojnë në objektivitetin e procesit e veçanërisht në planifikimin dhe realizimin e shërbimeve të auditimit.

Sipas ligjit të ri, njërive ekzistuese të auditimit të brendshëm, në referencë të nenit 13, është futur koncepti i “Komiteti i Auditimit të Brendshëm”, i përcaktuar si: “Komiteti i Auditimit të Brendshëm është organ i pavarur, monitorues e këshillues për titullarin e njësisë publike, si dhe mbështetës për NJAB”, pavarësia e të cilit është e sanksionuar, por nuk cilësohet dhe argumentohet mënyra se si kjo sigurohet fillimisht e garantohet në vazhdimësi.

Nga auditimi konstatohet se, nga një numër i konsiderueshëm i titullarëve të njërive të qeverisjes së përgjithshme nuk është siguruar shërbimi i auditimit të brendshëm në njësitë e tyre, pasi në njësinë përgjegjëse për AB në Ministrinë e Financave, për Planin Strategjik 2016-2020, kanë raportuar treguesit e tyre vetëm 99 NJAB dhe për realizimin e programit të auditimit të brendshëm për vitin 2015 kanë paraqitur raportet e tyre 103 NJAB dhe nuk ka informacion se si është organizuar ky shërbim në mbi 70 njësi publike. Për këtë mbajnë përgjegjësi titullarët e njërive publike, por nga ana e Ministrit të Financave, si përgjegjës për bashkërendimin e përgjithshëm, harmonizimin dhe monitorimin e veprimtarisë së AB në njësitë e sektorit publik, përgjegjësi mbart edhe njësia përkatëse për harmonizimin e AB në Ministrinë e Financave, që zhvillon, administron dhe zbaton strategjinë e harmonizuar në fushën e ABP, si dhe e monitoron këtë veprimtari në nivel kombëtar. Të gjitha palët sa më sipër duhet të gjejnë formën e duhur që ky shërbim tepër i rëndësishëm, i cili jep mbështetje për titullarin në arritjen e objektivave të njësisë, të organizohet në njërin nga mënyrat e përcaktuara me ligj, nga të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme të përcaktuara në nenin 3, të këtij ligji.

Nga analiza e të dhënave rezultojnë se, njësitë e qeverisjes së përgjithshme që kanë raportuar treguesit e tyre për aktivitetin e auditimit të brendshëm, kanë paraqitur tregues jo të saktë për sa i përket planifikimit të objekteve për t’u audituar. Disa njësi shpenzuese në parashikimin e planit vjetor 2015 raportojnë një numër auditimesh disa herë më të lartë se numri i objekteve për t’u audituar. Konstatohet se, nga NJAB nuk ka uniformitet për sa i përket përcaktimi të objekteve për t’u audituar dhe ka mbivendosje të objekteve për t’u audituar nga NJAB-të e ministrive dhe atyre të njërive të varësisë, duke bërë që plani strategjik i konsoliduar të mos paraqesë numrin e saktë të objekteve për t’u audituar çka reflektohet edhe në planifikimin e treguesve për vitin 2015 e në vazhdim për vitet e tjera, mangësi, për të cilat mbajnë përgjegjësi drejtuesit e NJAB dhe Titullarët e njërive publike. Nga 99 NJAB që kanë paraqitur planet strategjike dhe vjetore janë evidentuar 1,596 objekte për t’u audituar, ose 252 objekte më pak se ato të planifikuara për vitin 2014 ndërsa për vitin 2016 janë planifikuar 1,637 auditime. Për kryerjen e këtyre auditimeve në këto njësi janë angazhuar 364 auditues të brendshëm, ose **rreth 3 herë më shumë në numër, krahasuar me audituesit e jashtëm publikë.**

Së fundmi, KLSH thekson se një audit i brendshëm me pozita solide e profesionale është një vlerë e çmuar edhe për auditimin e jashtëm publik. Në respekt edhe të standardeve ndërkombëtare të auditimit publik, mbi të cilat KLSH, si Institucion Suprem Auditimi mbështet aktivitetin e vet, e konkretisht **INTOSAI GOV 9150** “Koordinimi dhe bashkëpunimi mes institucioneve supreme të auditimit dhe audituesve të brendshëm në sektorin publik”, apo **ISSAI 1610** “Përdorimi i punës së auditueve të brendshëm”, forcimi i strukturave të Auditit të Brendshëm merr rëndësi esenciale edhe për punën tonë si auditues të jashtëm. Një punë e mirë e auditimit të brendshëm përkthehet në evidenca më të besueshme, të mjaftueshme e relevante për audituesit e KLSH-së, duke u bërë kështu burim i vlefshëm

informacioni dhe duke na dhënë më tepër mundësi të fokusohemi në auditimet e performancës, si auditime më të fokusuara në ekonomicitetin, eficiencën dhe efektivitetin e përdorimit të fondeve publike, apo në auditivet financiare të cilat kërkojnë ndër të tjera sisteme të konsoliduara të auditit të brendshëm, mbi të cilat të mbështeten.

B.4. NGA AUDITIMI NË BANKËN E SHQIPËRISË

Në përfundim të auditimit të realizuar në Bankën e Shqipërisë, kemi rekomanduar dhe kemi kërkuar vëmendje të shtuar lidhur me ndërhyrjet që janë të domosdoshme të bëhen sa i takon amendimeve në Ligjin nr. 8269 datë 23.12.1997 “Për Bankën e Shqipërisë”, ndërhyrje që krahas synimit për të sjellë një përafrim me kërkesat e Bankës Qëndrore Europiane, duhet të marrin në konsideratë edhe aspektet dhe kontekstin ku do të implementohet ky ligj. Edhe pse kemi vlerësuar përpjekjet dhe reformat institucionale që Banka ka ndërmarrë, në drejtim të krijimit të një kuadri ligjor sa më të plotë manaxhues, për forcimin e funksioneve monitoruese, ende ka punë për të bërë. Në planin e masave të aprovuar për vitin 2016 nga SAFEGUARD, (FMN) është parashikuar që propozimet për ndryshimet ligjore do të paraqiten pranë Kuvendit të Shqipërisë si institucioni ligjvënës i ngarkuar nga Kushtetuta për të realizuar veprimtarinë legjislative në Republikën e Shqipërisë brenda vitit 2016, megjithatë deri në fund të këtij auditimi konstatuam se propozimet për ndryshime ligjore jo vetëm nuk janë paraqitur pranë Komisionit të Ekonomisë, por edhe nuk janë hedhur në diskutim mes grupeve interesi dhe ekspertëve të fushës, proces vendimtar ky për një praktikë legjislative të suksesshme dhe të qëndrueshme. Nga Banka është parashikuar të realizohet një proces gjithëpërfshirës duke filluar që nga bashkëpunimi me institucionet financiare ndërkombëtare, dhe deri në konsultime të ngushta me organet më të larta ekzekutive dhe legjislative në vend, por mungon një plan i detajuar për grupet që do të përfshihen në këtë proces dhe afatet konkrete që do të mundësojnë ndjekjen e realizimit të kësaj iniciative ligjore.

B.5. NGA AUDITIMI NË INSTITUTIN E SIGURIMEVE SHOQËRORE

Me gjithë përpjekjet dhe punën e mirë të evidentuar gjatë këtij viti në administrimin e kujdesshëm të sistemit të sigurimeve shoqërore, u konstatuan përsëri problematika që kanë ndikuar negativisht në treguesit financiar dhe në qëndrueshmërinë fiskale të këtij sistemi. Edhe pse rezultati i vitit 2015 ka qenë me fitim në shumën 1,320 milion lekë, përsëri financimi nga buxheti i shtetit, me qëllim balancimin e buxhetit të përgjithshëm të sigurimeve shoqërore, ka vijuar të mbetet tepër i lartë. Kështu, shpenzimet e përgjithshme të sistemit të sigurimit shoqëror janë në shumën 107,309 milion lekë; ndërsa të ardhurat nga kontributet janë në shumën 66,148 milion lekë dhe këto të ardhura mbulojnë vetëm 60.1% të këtyre shpenzimeve. Diferenca prej 42,481 milion lekë është financuar nga buxheti i shtetit dhe në këtë financim, vetëm deficitin neto të sistemit të pensioneve që subvencionohet direkt nga buxheti i shtetit është në masën 27,632 milion lekë dhe zë 32% të shpenzimeve neto të pensioneve publike në Shqipëri, ose 1.92 % të Prodhimit të Brendshëm Bruto (PBB). Pra impaktet pozitive në vitin e parë të reformës janë ende larg pritshmërive. Nisur nga gjendja e treguesve fiskalë të skemës së sigurimeve shoqërore në kuadër dhe në vazhdim të strategjisë së kësaj reforme, e gjykojmë të rëndësishme marrjen e masave ligjore dhe organizative nga aktorët kryesorë shtetërorë që mund të garantojnë suksesin e kësaj reforme.

Mos mbledhja e të ardhurave nga të vetë-punësuarit në bujqësi ka thelluar ndjeshëm deficitin e degës së pensioneve të fshatit, të krahasuar me tre vitet e mëparshme. Periudha e sigurimit të të vetë-punësuarve në bujqësi, për efekt pensioni, e njëjtë si për të vetë-punësuarit në qytet pavarësisht se, tarifa e kontributit vjetor është mesatarisht rreth 52 % më e ulët se e qytetit dhe diferenca për kontributet e tyre mbulohet nga buxheti i shtetit. Në përfundim të auditimit kemi konkluduar që deficitin e skemës së pensioneve të fshatit rezultojnë mbi 12,654.3 milion lekë dhe përbën 88.2% të shpenzimeve ose 0,87% të PBB-së. Megjithatë kjo skemë shërben si një element i rëndësishëm për zbutjen e varfërisë dhe mbulimin e popullsisë së fshatit me pensione, ajo “de fakto” është pothuajse totalisht e subvencionuar nga buxheti i shtetit, dhe vetëm nëse do të mundeshin të futen në këtë skemë, duke u bërë pjesëmarrës me kontribute të plota 208,000 persona të vetëpunësuar në bujqësi, të evidentuara nga INSTAT, kjo skemë mund të përmirësohet ndjeshëm dhe rezultatit financiar i saj mund të arrijë në balancim të plotë.

Nga një analizë e bërë në lidhje me shlyerjeve e detyrimeve të prapambetura dhe krijimin e detyrimeve të reja u konstatua se, në fund të vitit 2015 gjendja e debitorëve në total është shtuar rreth 508,8 milion leke në krahasim me fundin e vitit 2014 dhe vetëm në sektorin privat detyrimet janë rritur në shumën 597.7 milion lekë, nga e cila biznesi i vogël është shtuar për 821.6 milion lekë, ndërsa biznesi i madh është ulur rreth 223.8 milion lekë.

B.6. MBI AUDITIMIN E ADMINISTRATËS TATIMORE DHE DOGANORE

Të ardhurat tatimore bruto për vitin 2015, janë planifikuar në shumën 126,293 milion lekë, dhe realizuar në vlerën 120,787 milion lekë, pra 5,506 milionë lekë (ose 4.4%) më pak se plani; ndërsa të ardhurat tatimore neto janë realizuar në vlerën 113,095 milion lekë, ose në masën 97.4 % kundrejt planit. Në nivelin e ulët të realizimit të të ardhurave tatimore kanë ndikuar zërat e mëposhtëm:

- Të ardhurat nga TVSH, me mosrealizim në vlerën 2,911 milion lekë më pak se plani, ose me realizim në masën 92.6 %.
- Të ardhurat nga Tatimi mbi të Ardhurat Personale, me mosrealizim në vlerën 2,138 milion lekë më pak kundrejt planit, ose me realizim në masën 93.3 %
- Të ardhurat nga Taksat Kombëtare, me mosrealizim, në vlerën 1,898 milion lekë më pak kundrejt planit, ose me realizim në masën 93.9 %
- Të ardhurat tatimore nga tatimet sipas “Raportit për zbatimin e Buxhetit të Shtetit” janë në vlerën 114.7 miliard lekë, ndërsa sipas Aktrakordimit të mes Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve dhe Sistemit Informatik Financiar i Qeverisë (SIFQ), paraqiten në vlerën 113.1 miliard lekë.

Sa i takon Borxhit tatimor, kemi konstatuar se, në fund të vitit 2015 ky borxh ka qenë 100,373 milion lekë, dhe përbën rreth 13% të total borxhit, ku përfshihet gjithashtu edhe vlera prej 17,412 milion lekë e 1,004 subjekteve që janë në proces gjyqësor. Ky zë është rritur me 12,630 milion lekë gjatë vitit 2015, ose 14% më shumë krahasuar me gjendjen e borxhit në fillim të vitit 2015, ndërkohë që numri i subjekteve me borxh për vitin 2015, krahasuar me vitin 2014 është shtuar me 6,408 subjekte. Sa i takon “Të ardhurave nga Administrata Doganore”, ato përbëjnë rreth 39.4 % të planit të të ardhurave totale të Buxhetit të Shtetit. Gjatë vitit 2015, realizimi i tyre paraqitet në nivele të ulëta, konkretisht nëse i referohemi planit fillestar të miratuar me Ligjin nr. 160/2014 “Për buxhetin e vitit 2015” konstatohet se, të ardhurat doganore janë realizuar 83.8 % ose me një diferencë ndaj planit prej 27,926 milion lekë. Ndërsa referuar planit përfundimtar të rishikuar me akte

normative, të ardhurat doganore janë realizuar në masën 92.2 % si pasojë e morealizimit të zërave të mëposhtëm:

- ✖ Me mosrealizim paraqitet realizimi i të ardhurave nga TVSH, në vlerën 6,412 milion lekë kundrejt planit, ose me realizim në masën 93.7 %. Këto të ardhura zënë 65 % të planit të të ardhurave doganore.
- ✖ Me mosrealizim paraqiten të ardhurat nga Akciza në vlerën 4,742 milion lekë kundrejt planit, ose me realizim në masën 89.4 % dhe zënë 28.7 % të planit të të ardhurave.
- ✖ Me mosrealizim paraqiten të ardhurat nga Taksat kombëtare (Renta minerare) në vlerën 343 milion lekë kundrejt planit, ose me realizim në masën 91.9 %.
- ✓ I vetmi tregues me realizim dhe tejkalim në të ardhurat nga dogana janë të ardhurat nga Taksa doganore në vlerën 473 milion lekë, ose me realizim në masën 108.9 %.

Sa i takon borxhit doganor, kemi konstatuar se në fund të vitit 2015, rezultojnë gjithsej 4,798 raste subjekte debitorë, për vlerën e detyrimit prej 21,457.5 milion lekë, nga të cilat 6,596.7 milion lekë si detyrim doganor; 12,504.4 milionë lekë si detyrim për gjokat; dhe 2,356.4 milion lekë prej vlerës së kamatëvonesave. Gjatë vitit ushtrimor 2015, nga data 01.01.2015 deri më datë 31.12.2015, shtimi i numrit të debitorëve të rinj (konkretisht shtuar 6,100 subjekte me vlerë 1,521.7 milionë lekë), ka tejkaluar pakësimin e atyre ekzistues (konkretisht pakësuar me 4,680 subjekte, për shumën 1,521.7 milionë lekë), duke rezultuar në total me një shtesë neto të borxhit tatimor prej 8,626.6 milion lekë, e shpërndarë në një numër të shtuar prej 1,420 subjektësh

C - Opinioni përmbyllës

Rekomandimet kryesore dhënë nga Kontrolli i Lartë i Shtetit:

C.1. Mbi Programimin Buxhetor Afatmesëm (faqe 266 -269 e raportit), kemi rekomanduar:

Me qëllim që PBA, si produkti më i rëndësishëm i shtyllës së dytë të Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike, të shërbejë si një udhërrëfyes i besueshëm në programimet e ardhshme të burimeve publike, duhet që:

- Prioritetet e politikave buxhetore të udhëhiqen nga planet kombëtare dhe sektoriale, të kufizuara tërësisht nga korniza makroekonomike dhe fiskale, si dhe plotësisht të integruara në kalendarin buxhetor;
- Propozimet për projektet e mëdha të investimeve publike të vlerësohen teknikisht dhe financiarisht, paraprakisht dhe përpara shqyrtimit dhe përfshirjes e tyre në buxhet. Për projektet e investimeve merr rëndësi kryerja e analizave ekonomike të avancuara, në përputhje me praktikat më të mira që ofron BE.
- PBA të sigurojë tavane të detyrueshme për përgatitjen e detajuar të buxhetit, si dhe tavane treguese për vitet më tej;
- Decentralizimi fiskal të përgatitet në një kuadër ligjor efektiv dhe realist.

Ministria e Financave në mënyrë të përditshme të ndjekë financat e qeverisjes vendore dhe respektimin prej tyre të kornizës ligjore të MFP-së për sa më sipër nevojitet që:

- (i) të rritet shqyrtimi dhe analiza e parashikimeve vjetore dhe afatmesme duke kërkuar që dokumentet e parashikimit të buxhetit të përfshijnë edhe krahasime me parashikimet e institucioneve të jashtme si edhe shpjegime rreth çdo ndryshimi sinjifikativ;
- (ii) të publikohet së bashku me dokumentet e buxhetimit afatmesëm edhe analiza sasiore, por edhe e faktorëve, që kanë shkaktuar ndryshime mes parashikimeve pasardhës; në terma

vjetore të publikohen shpjegimet dhe burimet e gabimeve në planifikim me qëllim rritjen e cilësisë së parashikimit dhe gabimeve që duhen shmangur në vijim; të ngrihet një këshill i pavarur fiskal për të vlerësuar dhe analizuar parashikimet.

- Procesi i programimit të buxhetit të synojë garantimin e kredibilitetit të tij nëpërmjet një politikë fiskale të qëndrueshme, në respekt të plotë të objektivave fiskalë afatmesëm dhe të shërbejë si një instrument efektiv për ta mbajtur qeverinë të përgjegjshme në arritjen e objektivave të saj. Qëndrueshmëria makro-fiskale dhe stabiliteti i sektorit financiar, konsiderohen si një ndër përparësitë më të mëdha, për shkak të ndikimit thelbësor mbi aftësinë e vendit për të kaluar në një model rritjeje të qëndrueshme. Në këto kushte iniciativa për krijimin e Këshillit të Pavarur Fiskal duhet të jetë prioritet.
- Objektivat fiskale të jenë të qarta dhe të verifikueshme dhe t'u lehtësohet njerëzve të kuptuarit e politikave fiskale dhe financiare në të gjithë ciklin ekonomik, mekanizmat institucionalë për të siguruar një perspektivë të pavarur në këtë drejtim, pra buxhetimi me qëllim që të jetë një urë lidhëse për llogaridhënie drejt qytetarëve.
- Konsultimi me grupet e punës në fazën përgatitore nuk duhet të jetë një proces formal dhe në letrë, por një proces efektiv për të kuptuar nevojat dhe vlerësuar burimet në dispozicion, kjo do të ndihmojë procesin për të kaluar drejt një buxheti kredibël. Bashkëpunimi me shoqërinë civile do të shtonte vlerë në këtë proces të rëndësishëm.

C.2. Mbi saktësinë e raportimit të treguesve fiskalë (faqe 269-271 e raportit) kemi rekomanduar:

1. Në lidhje me raportimin e shpenzimeve kapitale:

- Nga Ministria e Financave të kërkohej përfshirja e Fondit të Zhvillimit të Rajoneve në procesin e PBA-së, duke konsideruar gjithashtu vlerën në rritje, që ky fond zë ndaj total shpenzimeve kapitale (aktualisht 14,979 milionë lekë, pra rritur 210% më shumë se viti 2014). Ngritja e strukturave monitoruese në Ministrinë e Financave për investimet kapitale, jo vetëm të qeverisjes qendrore por edhe të vendores merr rëndësi në terma të raportimit financiar.
- Për të shmangur denatyrimin dhe raportimin e saktë të shpenzimeve, në tabelën e treguesve fiskalë të konsoliduar, të identifikohen si zë më vete “shpenzimet kapitale për pushtetin vendor”, nën zërin e “shpenzimeve kapitale” dhe të mos vijohet më tej me raportimin e tyre nën zërin e “shpenzimeve korrente”, në respekt edhe të parimit 7 dhe parimin 4 të qeverisjes buxhetore, sipas OECD-së.

2. Sa i takon pasaktësive dhe nevojës për sisteme të mëtejshme në raportimin e treguesve fiskalë si: diferenca në raportimin e “Detyrimeve të Prapambetura”; ose përdorimi i fondeve buxhetore për shlyerjen e detyrimeve të konsideruara si të prapambetura, por të pakontabilizuara dhe të panjohura si të tilla në pasqyrat financiare (respektivisht rasti i likuidimit të Albtelecom sha nga Ministria e Mirëqënies Sociale dhe Rinisë apo rasti i konstatuar në Universitetin “Aleksandër Moisiu), **kemi rekomanduar:**

- Të merren masa jo vetëm organizative por edhe disiplinore për të gjitha rastet kur cënohet saktësia e treguesve të buxhetit, në mënyrë që të konsolidohet një praktikë e mirë drejt një buxheti që reflekton një llogari të financave publike, të besueshme, gjithëpërfshirëse, korrekte dhe të kujdesshme, ku koordinimi dhe bashkëpunimi mes

njërive të ndryshme merr rëndësi esenciale dhe emergjente, në përputhje me kërkesat e parimit 5, të qeverisjes buxhetore të OECD-së.

- Strukturat drejtuese të Ministrisë së Financave, në mënyrë që të risin transparencën e përdorimit të këtyre fondeve, të iniciojnë inspekte financiare në institucione buxhetore, për të verifikuar ligjshmërinë dhe rregullshmërinë e përdorimit të detyrimeve të prapambetura, në mënyrë që të mos përsëriten raste të likuidimit të detyrimeve të pa njohura në pasqyrat financiare të institucioneve, apo të pa kontabilizuar si shpenzime të njohura.

3. Sa i takon Projekteve me Financim të Huaj kemi rekomanduar:

- Nga Ministria e Financave të merren masat në drejtim të krijimit të një baze të dhënash, jo lehtësisht të modifikueshme për projektet me financim të huaj, me kontroll të shtuar shtetëror për ecurinë e tyre, në funksion të regjistrimit të saktë dhe të plotë të treguesve në lidhje me shpenzimet kapitale me financim të huaj. Në mënyrë që të mos ketë devijime të raportimit por edhe të shtohet kontrolli, duhet të orientohen projektet drejt skemës së plotë të thesarit, duke minimizuar grantet dhe projektet e skemës së pjesshme për të cilat humbet gjurma audituese duke ngritur një sistem raportimi mbi bazë të praktikave më të mira të kontabilizimit dhe raportimit të tyre si dhe domosdoshmërisht të ndërpriten praktikatat e alokimit të fondeve nga një projekt drejt tjetrit.

C.3. Sa i takon Menaxhimit të Borxhit Publik (faqe 271 – 275 e Raportit), kemi rekomanduar:

- Me qëllim kimizimin e risqeve operacionale të të vepruarit mbi një bazë rregullative, jo plotësisht dhe qartësisht të saktësuar, nga Ministria e Financave të veprohet me shpejtësi për të miratuar aktet normative të cilat plotësojnë dhe shpjegojnë frymën e ndryshimeve ligjore në drejtim të huamarrjes shtetërore, borxhit shtetëror dhe garancive shtetërore të huasë në vend. Veprimi bazuar në një kornizë rregullative jo të plotësuar, mbart një rrezik mjaft të lartë dhe në gjykimin tonë kërkon ndërhyrje të menduara mirë për të konkluduar në një bazë rregullative të qëndrueshme dhe larg modeleve eksperimentale, të cilat nuk janë një zgjidhje e përshtatshme për Shqipërinë.
- Të merren masa për monitorim të ecurisë të treguesve të parashikuar në Strategjitë e Menaxhimit të Financave Publike të lidhur me borxhin publik, të vendosen dhe monitorohen indikatorët kryesor të borxhit, indikatorë të cilët duhet të jenë të qëndrueshëm dhe të publikueshëm.
- Nga Drejtoria e Menaxhimit të Borxhit të merren masat për të kompozuar, ose adaptuar nga Banka Botërore dhe FMN mjetet analitike për analizimin e të dhënave të borxhit dhe parashikimin e treguesve të rrezikut, ndër të tjera duke hartuar dhe implementuar një manual të detajuar për Drejtorinë e Përgjithshme të Borxhit Publik, dhe krijimin e një baze të dhënash të integruar, bazë e cila të përfshijë borxhin e brendshëm dhe të jashtëm.
- Ministria e financave duhet të angazhohet në drejtim të thellimit dhe përmirësimit të analizave që lidhen me monitorimin e rrezikut sistematik në sistemin financiar, duke ndërtuar tregues të përshtatshëm për të identifikuar rrezikun sistematik në sistemin financiar.
- Të ketë një vëmendje maksimale nga ana e Ministrisë së Financave, lidhur me nivelet e larta të borxhit publik dhe trendit të tij, që nuk ndjek nivelin e shpenzimeve kapitale. E gjykojmë të nevojshme të ketë një karakter vlerësues të nivelit të borxhit publik korrent. Kjo

do të thotë që të përcaktohen, analizohen faktorët që ndikojnë negativisht mbi të dhe të merren masat e duhura për të zbutur efektin e tyre. Duhet që parashikimi i efekteve të rritjes apo uljes së borxhit publik të lidhen me rritjen ekonomike, varfërinë, apo tregues të tjerë ekonomik. Ky element me efekte të rëndësishme në financat publike, por edhe zhvillimin ekonomik të qëndrueshëm, duhet të bëhet me koordinim të Politikës Monetare dhe asaj Fiskale, duke tërhequr vëmendjen në bashkëpunimin ndërinstytucional midis Ministrisë së Financës dhe Bankës së Shqipërisë në rolin e këshilltarit të qeverisë.

– Nisur nga rritja e pjesës së borxhit të brendshëm ndaj totalit të borxhit, e cila mund të shkaktojë presione inflacioniste, rekomandojmë të synohet drejt rritjes së mundësive për investime në kushte të ndryshme, duke shtuar numrin e pjesëmarrësve dhe sqaruar strategjitë e tyre të investimit, duke siguruar një përputhje më të mirë midis ofertës dhe kërkesës dhe duke ofruar norma konkurruese interes. Diversifikimi i pjesëmarrjes në ankandet e tregut primar për të rritur pjesëmarrjen e individëve në blerjen e obligacioneve duhet të jetë një nga synimet afatshkurtra dhe afatmesme. Synimi i borxhit të brendshëm duhet të jetë drejt tregjeve financiare për t'u zhvilluar dhe më shumë në pikëpamjen e rritjes së pjesëmarrësve dhe shumëllojshmërisë së produkteve kryesisht në krijimin e ndërmjetësuesve financiarë jo banka të cilët në fokus kryesor të veprimtarisë së tyre kanë kanalizimin e kursimeve drejt investimeve në letra me vlerë, duke e bërë tregun më konkurrues.

– Të ndiqet me prioritet mbajtja nën kontroll i stokut të borxhit të jashtëm duke u munduar të ulet niveli i tij ndaj totalit të borxhit për sa kohë, ai është nën efekte dhe risqe të cilat janë nën ndikimin e treguesve të jashtëm. Ekspozimi ndaj riskut të kurseve të këmbimit është i lartë dhe kërkon një analizë të kujdesshme në trend afatgjatë.

– Mbulimi i nevojave financiare të KESH sh.a. për blerje energjie nuk duhet të vazhdojë të jetë huamarrja, ashtu siç është vepruar deri tani, (rrjedhimisht shuarja e detyrimeve me kompensim) por të synohet rregullimi i marrëdhënieve financiare brenda sektorit të energjisë dhe shlyerja e detyrimeve ndërmjet tyre jo nëpërmjet të shuarjes të shumave me kompensim. Në rastet e mosshlyerjeve sidomos në marrëveshjet e vjetra në kohë të nënhuasë, rekomandojmë riskedulimin e huave, vendosjen e klauzolave në rast të mosshlyerjeve dhe për marrëveshjet e vjetra në kohë shuarjen e detyrimeve.

– Edhe për ujësjellës kanalizimet, në rastet e mosshlyerjeve sidomos në marrëveshjet e vjetra në kohë të nënhuasë, rekomandojmë riskedulimin e huave, vendosjen e klauzolave në rast të mosshlyerjeve dhe për marrëveshjet e vjetra në kohë shuarjen e detyrimeve.

C.4. Mbi përdorimin e Fondit Rezervë dhe Fondit të Kontigjencës (faqe 277 e raportit).

1. Sa i takon përdorimit të Fondit Rezervë, kemi rekomanduar:

– Përcaktimin, nga Ministria e Financës, në udhëzimin standard të zbatimit të buxhetit e procedurave për argumentimin e pamundësisë së financimit nga buxheti vjetor, dokumentacionin e domosdoshëm që të justifikojë kërkesën për përdorimin e fondit rezervë, si dhe përcaktimin e një metodologji të standartizuar mbi llogaritjen e kostos për fondin e kërkuar, duke parashikuar afate të qarta të paraqitjes për mendim para shqyrtimit në Këshillin e Ministrave.

– Për institucionet kërkuese të Fondit Rezervë të Buxhetit të Shtetit, në udhëzim të përcaktohen klauzola shtrënguese në rast mosplotësimi të kërkesave ligjore për përfitimin e

tij, duke lidhur alokimin e fondeve me plotësimin e kërkesave ligjore kjo do të eliminonte praktikatat e deritanishme të anashkalimit të filtrit financiar të Ministrisë së Financave.

2. Sa i takon përdorimit të Fondit të Kontigjencës, kemi rekomanduar që:

– Ministria e Financës në udhëzimin standard të zbatimit të buxhetit të përcaktojë përdorimin e Fondit të Kontigjencës, vetëm në rastet e përcaktuara në ligjin organik të buxhetit të shtetit, pra për mbulim deficiti, për financime të reja dhe sa për shtim financimesh mbi programet ekzistuese, duke përshkruar qartësisht mënyrën e argumentimit të pamundësisë së financimit nga buxheti vjetor, si dhe dokumentacionin që duhet për të justifikuar kërkesën dhe përdorimin e tij.

– Për pagesa të vendimeve të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut, të hapet një llogari ekonomike në Sistemin Informatik Financiar të Qeverisë (SIFQ), në mënyrë që dhe raportimi për shpenzimet për këto vendime të gjykatave ndërkombëtare, të dalë i qartë dhe në tabelën fiskale të çdo viti buxhetor.

3. Nga auditimi i performancës sa i takon programit të rehabilitimit të ish-të përndjekurve politikë në periudhën e tranzicionit (faqe 277 e Raportit), kemi rekomanduar:

– Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë dhe Ministria e Financave të kërkojnë shtimin e fondeve për dëmshpërblimin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë, duke mundësuar shlyerjen e këtij detyrimi të shoqërisë brënda një kohe të shkurtër. Në këtë kontekst gjykojmë se 20% e të ardhurave nga privatizimi i sektorëve strategjikë të shkojnë për dëmshpërblimin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë, rekomandim ky i lënë nga Kontrolli i Lartë i Shtetit që në vitin 2012.

– Vlera e mësipërme përbën një detyrim bazë të shoqërisë, pa folur për shpërblimin për punën e papaguar. Është e kuptueshme që kosto e shoqërisë është shumë më e lartë për rehabilitimin e përgjithshëm të shtresës së ish-të dënuarve e të përndjekurve politikë.

C.5. Mbi Fondin e Zhvillimit të Rajoneve (faqe 277-280 e raportit), kemi rekomanduar:

– Ministria e Financave në Udhëzimin vjetor të zbatimit të buxhetit, në një seksion të veçantë, të përcaktojë qartë kriteret me të cilat do të alokojë fondet për FZHR, të evitojë rialokimin e mundshëm, si dhe pasi të ketë detajuar kushtet e trashëgimit të fondeve, të përcaktojë qartësisht mënyrën e trashëgimit të tyre pas mbylljes së vitit buxhetor, të krijojë rregulla të shkruara, si vendime të mirëfillta në fundvit mbi vlerën e fondit që do të dalë jashtë ciklit normal buxhetor, si dhe afate të mëtejshme, në një datë të fiksuar të mëvonshme të vitit të ardhshëm, për monitorimin e tij, dhe në rast se gjykohet pamundësi në përdorim, të procedohet me fshirjen e fondeve konkrete dhe moslejimin e mbarjes së mëtejshme, duke parandaluar parregullsitë dhe në funksion të krijimit të një procesi të standardizuar të projektimit dhe implementimit të FZHR.

– Të merren masa në drejtim të plotësimit të kuadrit ligjor të zhvillimit rajonal, ku të përcaktohet në mënyrë të saktë dhe të qartë qëllimi dhe destinacioni, në lidhje me shpërndarjen e Fondit të Zhvillimit të Rajoneve midis pushtetit qendror, atij vendor dhe midis programeve, në bazë të nivelit përkatës social-ekonomik, në përputhje me objektivat e zhvillimit rajonal, strategjinë e decentralizimit dhe barazinë midis rajoneve, në drejtim të konsolidimit të praktikave të alokimit dhe realizimit të FZHR.

– Nga MoF të merren masa që pjesa e Fondit të Zhvillimit të Rajoneve, si fond që menaxhohet nga KZHR dhe shpenzohet në njësitë vendore duhet të përfshihet kuadrin

makroekonomik dhe në kërkesat buxhetore afatmesme të njësisë së qeverisjes së përgjithshme, me qëllim që, në to të bëhen pjesë dhe pasqyrohen shpërndarja e buxhetit të shtetit dhe politikat e programit të Qeverisë që kanë lidhje me këtë fond për periudhën 3-vjeçare, përmirësim që do të sjellë dhe kufizimin e alokimit të tij në fillim të vitit, me qëllim ruajtjen e vlerës në kohë të parasë të fondeve në financim të projekteve.

– Nga MoF të merren masa në drejtim të pasqyrit të saktë dhe lehtësisht të evidentueshëm, në një zë të veçantë, të vlerës së planifikuar dhe faktike të Fondit të Zhvillimit të Rajoneve të shpërndarë dhe përdorur nga njësitë e pushtetit vendor dhe ato qëndror, duke lejuar një analizë dhe pasqyrim të kthjellët të treguesve të planifikuar dhe faktik të buxhetit të shtetit.

– Nga MoF të merren masa në lidhje me çeljen e një kodi të veçantë për FZHR, i përdorshëm nga Ministritë e Linjës, që do të lejojë evidentimin e shifrave faktike të realizimit të këtij fondi direkt nga sistemi informatik financiar, në funksion të analizës krahasuese dhe gjurmës së auditit të të ardhurave të buxhetit të shtetit të alokuara në këtë fond.

C.6. Mbi llogaritë e konsoliduara vjetore (faqe 280-282 e raportit), kemi rekomanduar:

– Ministria e Financave të marrë të gjitha masat për pasqyrimin në Sistemin Informatik Financiar të Qeverisë të gjendjes së llogarive speciale në Bankës së Shqipërisë, para implementimit të sistemit Oracle (gjendje llogarie bankare më 31.12.2011), të gjendjes së llogarisë së borxhit, të gjendjes së llogarisë së nënhuasë dhe llogarisë së ISSH, para implementimit të sistemit Oracle.

– Ministria e Financave të marrë të gjitha masat për krijimin e një drejtorie të veçantë për kontabilitetin dhe raportimin financiar, e cila të merret me hartimin dhe zbatimin e metodologjive të nevojshme për Kontabilitetin Publik dhe Raportimin Financiar.

– Ripërsërisim rekomandimin që Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit të publikojë, menjëherë Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, si baza kryesore metodologjike mbi të cilën do të hartohen pasqyrat financiare të shtetit, edhe për të familjarizuar punonjësit e administratës publike me kërkesat e reja.

– Duke parë hezitimin dhe indiferencën e treguar në lidhje me përgatitjen dhe hedhjen për diskutim në nivele teknike të draft-ligjit “Për Kontabilitetin Publik”, KLSH ka përgatitur një draft të këtij ligji të rëndësishëm të cilin do ta prezantojë në Kuvend si një iniciativë ligjore në ndihmë të forcimit dhe fuqizimit të sistemit të manaxhimit të financave publike.

C.7. Mbi organizimin dhe funksionimin e Auditimit të Brendshëm dhe Menaxhimit Financiar (faqe 282-285 e raportit), kemi rekomanduar:

Shqyrtimin e një qasjeje të re ndaj organizimit dhe funksionimit të auditimit të brendshëm në shkallë vendi, si pjesë e rëndësishme që garanton sisteme efektive të kontrollit të brendshëm në sektorin publik, e cila bazuar në nivelin kulturor dhe mjedisin ku veprojnë këto struktura, të garantojë pavarësinë, paanësinë dhe integritetin e profesionit të auditimit të brendshëm. Gjykojmë të nevojshme ngritjen e një Njësie të vetme (Drejtori e përgjithshme apo Agjensi) për Auditimin e Brendshëm dhe Inspektimin Financiar në sektorin publik në vartësi të Kryeministrit, apo dhe varësi dyfishe me Ministrin e Financave. Kjo

strukturë të mbulojë funksionet e auditimit të brëndshëm dhe inspektimit financiar si hallkë e strukturës së angazhuar në luftën antikorrupsion.

– Njësitë e auditimit të qeverisjes qëndrore dhe institucioneve të pavarura të kenë detyrim të raportojnë dhe të jenë në varësi funksionale nga Njësia e rekomanduar, me funksione të përqëndruara, ndërkohë që të gjitha njësitë e auditimit në nivel më të ulët të kenë varësi funksionale nga strukturat e auditit të brëndshëm në qendër, pasi nën gjykimin tonë kjo mënyrë varësie funksionale jo vetëm krijon kushte të favorshme për pavarësi dhe profesionalizëm, por dhe garanton një nivel raportimi në kohë reale duke inkurajuar dhe masa për përmirësim të problematikave, përmes bërjes së zbatueshme të rekomandimeve të dhëna nga këto struktura.

– Me qëllim hartimin e një plani strategjik sa më gjithëpërfshirës, Struktura Përgjegjëse Për Harmonizim të Auditit të Brëndshëm (SPHAB): (a) të kërkojë nga të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme që të raportojnë pranë kësaj strukture çdo vit mbi masat e marra për organizimin e shërbimit të auditimit të brëndshëm; (b) Në funksion të sa më sipër, SPHAB të përgatisë një udhëzim mbi raportimin e treguesve të njësive të auditit të brëndshëm, ku të unifikohet paraqitja e objekteve që do të auditohen; (c) të marrë masat e duhura për përmirësimin e pasqyrave statistikore me të gjithë treguesit e nevojshëm, në mënyrë që t’ju shërbejnë më mirë titullarëve të njësive publike për përmirësimin e veprimtarisë dhe rritjen e efektivitetit të sistemit të kontrollit të brëndshëm në njësitë e sektorit publik; (d) nisur nga niveli i ulët i zbatimit të rekomandimeve, SPHAB të kërkojë përfshirjen mandatore të zbatimit të rekomandimeve, në planet vjetore të auditimit, si detyrim ligjor i përcaktuar në Manualin e Auditimit të Brëndshëm Publik.

C.8. Mbi Auditimet e Performancës (faqe 286-292 e raportit)

1. Sa i takon implementimit të Politikave Mjedisore, kemi dhënë mesazhin se:

“Ministria e Mjedisit megjithëse ka hartuar kuadrin legjislativ të përafëruar me kërkesat e fushës të BE-së, nuk ka realizuar plotësisht aktet nënligjore përkatëse, kryesisht lidhur me Direktivat mbi Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis dhe Krimin Mjedisor. Veç sa më sipër, mungesa e zbatimit të legjislacionit mjedisor vazhdon të mbetet problem me ndikime të konsiderueshme negative në cilësinë e ajrit, për shkak të klimës së mos ndëshkueshmërisë së krimit mjedisor.

Performanca e institucioneve dhe punonjës përgjegjës për monitorimin dhe kontrollin e cilësisë së ajrit është e ulët për shkak edhe të mungesës së fondeve, mospërputhjes së kërkesave të vendit të punës me përgatitjen profesionale të tyre dhe për pasojë nivelin e ulët të ndëgjegjës juridike për të dhënë zgjidhje ligjore problemeve mjedisore.

Si rezultat, taksapaguesit dhe opinioni publik edhe pse gëzojnë të drejtën kushtetuese për t’u informuar mbi gjendjen e mjedisit në të cilin jetojmë, informohet dhe konsultohet në mënyrë jo të plotë për këto çështje.”

2. Sa i takon Projektit për shërbimet bujqësore kemi dhënë mesazhin se:

“Projekti i Shërbimeve Bujqësore 2003 – 2009 i ka arritur pjesërisht objektivat e veta për zhvillimin e bujqësisë dhe uljen e varfërisë së popullsisë rurale pasi: nuk ka siguruar zhvillimin e pritur në sektorin e farërave; ka dështuar në konsolidimin dhe lehtësimin e procedurave të tregut të tokës bujqësore; ka përmirësuar procesin e marketingut bujqësor vetëm në dy zona nga 6 të përfshira në projekt; ka qenë i fragmentarizuar dhe jo i qëndrueshëm transferimi i njohurive dhe teknologjive bujqësore, të gjitha këto si rezultat monitorimit të dobët nga paaftësia e Njësive të Zbatimit të Projektit, si dhe ndikimet e

këtyre investimeve pas përfundimit të projektit kanë qenë në nivele të ulta, për shkak të mungesës së strukturave monitoruese nga institucionet përfituese”

3. Sa i takon Trashëgimisë Kulturore, kemi dhënë mesazhin se:

“Shumë pak është bërë nga entet përgjegjëse shtetërore në miratimin e politikave dhe monitorimin e vazhdueshëm të proceseve për Ruajtjen dhe Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkeologjike dhe asaj Monumentale, pasuri e brezave, si detyrimi ynë madhor kundrejt së shkuarës dhe së ardhmes”.

4. Sa i takon eficiencës së energjisë, kemi dhënë mesazhin se:

“Megjithëse Shqipëria ka kryer jo plotësisht përafrimin e legjislacionit sipas kërkesave të BE-së dhe ka hartuar Draft-Planin Kombëtar të Veprimit të Burimeve të Rinovueshme dhe Eficencës së Energjisë, nuk ka arritur të përmirësojë qëndrueshmërinë e furnizimit me energji elektrike, pasi: Strategjia Kombëtare e Energjisë nuk është monitoruar dhe zbatuar sipas skenarëve përkatës; Plani Kombëtar i Veprimit prej më se tre vitesh nuk është miratuar akoma; ligji për burimet e rinovueshme vazhdon të jetë në proces përditësimi edhe pas më shumë se dy vitesh pa aktet e tjera nënligjore; si dhe kanë munguar iniciativat publike në këtë fushë për shkak të performancës së dobët të MEI-t dhe AKBN-së nga mungesa e financimeve buxhetore dhe ndarjes e dublikimit të kompetencave administrative brenda dhe midis tyre”.

5. Sa i takon liberalizimit të shërbimit të kontrolli fizik të mjeteve, kemi dhënë mesazhin se:

“Qeveria shqiptare, të nxisë një plani veprimi në fushën e shërbimit të kontrollit teknik të mjeteve, përmirësimin e funksionimit të tregut të brendshëm duke promovuar shërbime të sigurta, me synim përfitimin e një qasjeje të re në shërbim të qytetarit” .

6. Sa i takon respektimi i të drejtës së autorit, kemi dhënë mesazhin se:

“Pavarësisht një plani të mirëdetajuar, pjesë integrale e Strategjisë Kombëtare për Pronësinë Industriale dhe Intelektuale 2010- 2015, që synonte përmirësimin e ndjeshëm të respektimit të së drejtës së autorit, vonesa në miratimin e një ligji të cilin do të reflektoheshin praktikat më të mira botërore dhe evropiane, si dhe mungesa e koordinimit të veprimeve të institucioneve të ngarkuara me monitorimin e respektimit të kësaj të drejte, ka sjellë si pasojë respektimin në nivel të ulët të drejtave të autorëve/interpretuesve në fushën e muzikës dhe kinematografisë.”

7. Sa i takon efektivitetit të strategjisë kombëtare për barazinë gjinore, kemi dhënë mesazhin se:

“SKBGJ-DHBGJDHF rezulton të jetë pjesërisht efektive. Ekziston kuadri ligjor për mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje por është i pa plotë dhe ka nevojë për përmirësim. Nuk funksionon mekanizmi i cili duhet të ofronte mbrojtjen administrative. Aktorët e MKR, policia, prokuroria duhet të marrin përsipër përgjegjësitë që iu ngarkon ligji. Burimet financiare dhe ato njerëzore janë të pa mjaftueshme. Niveli profesional i personave që ofrojnë shërbimet është në përputhje me pozicionet përkatëse por mungojnë trajnimet specifike profesionale dhe teknike të stafit sipas nevojave. Strukturat përgjegjëse kanë miratuar standardet e shërbimeve bazuar në ato ndërkombëtare por implementimi i tyre në terren lë për të dëshiruar. Ekzistojnë mundësitë që shërbimet sociale për këtë grup shoqëror vulnerabil të ofrohen nga operatorët privatë të licencuar në këtë fushë dhe ku fitues përzgjidhet ofruesi i cilësisë më të lartë të shërbimit dhe jo çmimit më të ulët të tij.”

8. Sa i takon performancës së Inspektoriatit Qendror Teknik, kemi dhënë mesazhin se:

“Mbrotjtja e konsumatorit shqiptar në drejtim të furnizimit me naftë, gaz dhe nënprodukte të tyre me cilësi brenda standardeve nga ana e ISHTI është e mangët, për shkak të kuadrit rregullator të pa bashkërenduar dhe harmonizuar mirë për funksionimin e këtij institucioni; të burimeve njerëzore të pa trajnuara, të pa testuara, të pakualifikuara dhe të keqmenaxhuara; zbatimit me mangësi të procedurave të inspektimit; mungesa e materialeve dhe modernizimit të pajisjeve laboratorike dhe kryerja e një numri të kufizuar të treguesve analize; problemet në investimet dhe menaxhimin financiar, si dhe reduktimi i subjekteve të ndëshkuara dhe mos vjelja e gjobave”.

9. Sa i takon performancës ekonomiko-financiare e QEZHEF, kemi dhënë mesazhin se:

“Pushteti vendor në bashkëpunim me Qeverinë, të nxisë një plani veprimi në unifikimin dhe përmirësimin e performancës së menaxhimit të shërbimit në çerdhe e kopshte me synim përfitim të një qasjeje të re në shërbim të fëmijës dhe personalitetit të tij, sepse kjo çështje na prek të gjithëve dhe të gjithë duhet të jemi pjesë e zgjidhjeve.”

10. Sa i takon performancës së Autoritetit të Mbikëqyrjes Financiare, kemi dhënë mesazhin se:

“AMF, në përmirësim të performancës së vet për arritjen e objektivave ligjorë kah garantimit të aftësisë pagueuse të tregut të sigurimeve, duhet të ndërtojë:

1. një kuadër rregullativ më efektiv në vendosjen e kriterit të aftësisë pagueuse, në përputhje me Direktivat e BE-së, që siguron qëndrueshmëri dhe besueshmëri më të lartë të tregut, si dhe ndërhyrjen në kohë të rregullatorëve për eliminimin e problemeve.
2. një sistem efektiv mbikëqyrës në monitorimin dhe verifikimin e besueshmërisë dhe transparencës së shëndetit financiar të tregut, duke kaluar fokusin nga vlerësimi i përputhshmërisë tek profili dhe cilësia e menaxhimit të riskut të siguruesve,
3. skema më efektive dhe transparente në hetimin, vendim-marrjen dhe zbatimin e masave të zbatueshmërisë dhe që synojnë të japin siguri në respektimin e ligjit dhe mbrojtjen e interesave të konsumatorëve.”

Rekomandim mbi përgatitjen e ndryshimeve të LPP-së dhe rregulloreve mbështetëse

Ndryshimet në LPP dhe rregulloret ekzistuese qeveritare do të përgatiten me synimin për:

Të krijuar mekanizma efikasë për politikëbërjen, bashkërendimin dhe konsultimin, me qëllim krijimin e koherencës nga pikëpamja e drejtimin strategjik të sistemeve të prokurimit publik dhe koncesioneve;

Të realizuar një strukturë organizative të aftë për të trajtuar përgjegjësitë ekzistuese, si dhe ndonjë zgjerim të APP-së dhe funksioneve të caktuara saj;

Të garantuar pavarësinë institucionale të KPP-së, e cila aktualisht është nën varësinë e Këshillit të Ministrave (modele të ndryshme që garantojnë paanësinë dhe pavarësinë e PPC-së do të analizohen, duke përfshirë mënyrën sesi emërohen anëtarët e KPP-së dhe mënyrën sesi Parlamenti ushtron kontrollin e tij);

Të implementuar një strukturë organizative të përshtatshme, si dhe rregullore të brendshme për menaxhimin e koncesioneve/partneriteteve publike private.

Rekomandim mbi harmonizimin e mëtejshëm i ligjeve mbi koncesionet dhe prokurimin publik me legjislacionin e dhe praktikën më të mira të BE-së dhe zbatimi i direktivës së sigurisë dhe mbrojtjes.

Harmonizimi me legjislacionin e ri të BE-së mbi prokurimin publik do të bëhet gradualisht dhe do të arrihet plotësisht në një periudhë afatmesme. Reformat do të bazohen në parimet e praktikave më të mira ndërkombëtare në fushën e prokurimit publik dhe do të marrin në

konsideratë vështirësitë dhe mangësitë e zbuluara në zbatimin e kuadrit ekzistues ligjor. Direktiva e BE-së mbi Sigurinë dhe Mbrojtjen do të përfshihet në ligjin shqiptar. Ligji mbi Koncesionet do të ndryshohet në planin afatmesëm për të garantuar harmonizim të plotë me Direktivën e re të BE-së për Koncesionet.

Rekomandim mbi forcimin e sistemeve të shqyrtimit e ankesave për të garantuar ligjshmëri, transparencë, koherencë dhe efektivitet.

Mekanizmi shqyrtues i krijuar nga LPP ndjek kryesisht Direktivat Europiane mbi Ankimin. Megjithatë, disa dispozita të Direktivës së re 2007/66/KE nuk janë përfshirë në LPP-në dhe duhet të transpozohen. Zhvillimi i mëtejshëm i sistemit të shqyrtimit të ankesave, përveç çështjes së pavarësisë, do të përqendrohet në ligjshmërinë, transparencën dhe efektivitetin e procesit të shqyrtimit dhe cilësinë e përgjithshme të shërbimit të KPP-së.

Rekomandim mbi përmirësimin e mëtejshëm i funksionimit të sistemit të prokurimit publik

Gjatë periudhës së planifikimit do të merren disa masa për forcimin e sistemit të prokurimit publik:

- Nxitja e përdorimit më të gjerë të marrëveshjeve kuadër ndërmjet subjekteve prokuruese me anë të botimit të legjislacionit të nevojshëm dytësor, zbatimit të udhëzimeve, pilotimit dhe trajnimit;
- Krijimi i një organi qendror blerës (OQB) dhe i marrëveshjeve të tjera koordinuese;
- Përmirësimi i sistemit të prokurimit elektronik për ta bërë atë të aftë të trajtojë marrëveshjet kuadër dhe operacionet e OQB-së, si dhe për përmbushjen e kërkesave të reja sipas direktivave të BE-së;
- Trajnimi i vazhdueshëm i stafit të prokurimeve dhe forcimi i funksionit të prokurimit në autoritetet kontraktuese;
- Mbështetja e operatorëve ekonomikë në pjesëmarrjen e tyre në tendera publikë;
- Forcimi i monitorimit dhe kontrollit të ekzekutimit të kontratave të prokurimit publik.

Viti 2015 ishte viti i dytë i zbatimit të Strategjisë “Për Menaxhimin e Financave Publike 2014-2020”. Kjo strategji bart një rëndësi të dyfishtë, pasi jo vetëm përcakton rrugën për rivendosjen e financave publike në trajektoren e qëndrueshmërisë afatgjatë, duke krijuar kështu parakushtet për rritjen ekonomike, por përbën edhe një detyrim që rrjedh nga marrëveshjet me partneret ndërkombëtarë, në veçanti me Bankën Botërore, Fondin Monetar Ndërkombëtar dhe Bashkimin Europian. Vizioni i saj është garantimi i një sistemi të financave publike që nxit transparencën, përgjegjshmërinë, disiplinën fiskale dhe eficiencën në menaxhimin dhe përdorimin e burimeve publike. Viti 2015 njohu arritje në zbatimin e strategjisë, meritë kjo kryesisht e Ministrisë së Financave (dhe Ministrit Ahmetaj), por edhe sfida ende të paplotësuara. Prandaj ne të gjithëve, Kuvendit, qeverisë dhe institucioneve të pavarura na del për detyrë të punojmë më me angazhim dhe seriozitet për zbatimin e plotë të Strategjisë “Për Menaxhimin e Financave Publike 2014-2020”.

Ju faleminderit!

**PËR NJË KONTRIBUT SA MË EFEKTIV NË FORCIMIN E LLOGARIDHËNIES, TRANSPARENCËS
DHE INTEGRITETIT NË MENAXHIMIN E FONDEVE PUBLIKE***Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2016*

KLSH në përmbushje të objektivit strategjik për shndërrimin në një Institucion Suprem Auditimi që funksionon si një trupë profesionale e pavarur, në funksion të maksimizimit të vlerave dhe benefiteve në dobi të qytetarëve, fokusoi menaxhimin dhe veprimtarinë institucionale drejt një zhvillimi të qëndrueshëm drejt thellimit dhe konsolidimit të reformave të ndërmarra, në përputhje me standardet profesionale ndërkombëtare, ISSAI-t dhe me rekomandimet e Progres Raporteve të BE, me detyrimet kushtetuese dhe me pritshmëritë e Kuvendit, publikut dhe të gjitha palëve të interesit.

KLSH nëpërmjet këtij raporti performance adreson orientimin e Deklaratës së Kongresit të XXII të INTOSAI-t organizuar në Abu d'Habi të Emirateve të Bashkuara Arabe në dhjetor të vitit 2016 "Ofrimi i një zëri publik gjithëpërfshirës", duke synuar njëherazi përmbushjen e objektivit që qytetarët janë përfituesit kryesorë të punës dhe veprimtarisë të institucionit.

Është detyrë dhe obligim yni kushtetues dhe ligjor të performojmë me auditime profesionale dhe cilësore në funksion të transparencës dhe llogaridhënies efektive. Referuar trajektores së performancës institucionale të periudhës pesëvjeçare 2012-2016 në vijimësi, KLSH nëpërmjet veprimtarisë audituese ka synuar në kontribuimin dhe ndikimin e drejtpërdrejtë dhe me një impakt të fuqishëm në ndryshimin e jetës së qytetarëve, udhëhequr nga orientimet e ISSAI 12 "Vlerat dhe përfitimet e Institucioneve Supreme të Auditimit – Për një ndryshim në jetën e qytetarëve" në drejtimet e mëposhtme:

- Kontributi në forcimin e llogaridhënies, transparencës dhe integritetit në procesin e menaxhimit të fondeve publike duke synuar rritjen e besimit të publikut dhe nxitjes së përdorimit me ekonomicitet, efikasitet dhe efektivitet të fondeve publike.
- Ushtrimi i veprimtarisë audituese fokusuar dhe treguar përgjegjshmëri dhe vëmendje në auditimin e sektorëve të rëndësishëm dhe strategjik jetik me efekt të drejtpërdrejtë në përmirësimin e jetës e qytetareve.
- Orientimi i veprimtarisë institucionale për të qenë një institucion model i exelencës duke shërbyer si shëmbull për mirëqeverisje, transparencë dhe llogaridhënie duke ndjekur standardet e integritetit dhe të etikës, në promovimin e kulturës së cilësisë dhe të përmirësimit të vazhdueshëm nëpërmjet rritjes së profesionalizimit dhe të aplikimit të praktikave më të mira të komunitetit të INTOSAI-t.

KLSH në vijimësi ka synuar konsolidimin e një qeverisje efektive institucionale, nëpërmjet aplikimit dhe përdorimit të instrumenteve menaxheriale sikurse është analiza SWOT apo dhe e instrumenteve të tjerë vlerësues të lançuara nga INTOSAI dhe të profilizuar, modeluar dhe dedikuar për vlerësimin e performances së Institucioneve Supreme të Auditimit, sikurse është Korniza e Matjes së Performancës së SAI (PMF), e miratuar në Kongresin e Abu-Dhabi në Dhjetor të vitit 2016.

Nëpërmjet përdorimit të instrumentit të PMF-së mundësohet sigurimi i identifikimit të faktorëve potencialë që ndikojnë në arritjen e objektivave dhe rritjen e performancës institucionale por jo vetëm, mundësohet identifikimi aspekteve menaxheriale që duhen

përmirësuar, mundësive apo dhe rreziqeve të ndryshme në funksion të një vendimmarrje sa më 5 efektive dhe përbushjes së pritshmërive të objektivave strategjike.

Nga ana tjetër aplikimi i këtij instrumenti për qëllime të vetëvlerësimit të performancës institucionale dëshmon dhe për përpjekjet e KLSH-së për rritjen e kredibilitetit dhe të besueshmërisë kundrejt palëve të treta si Kuvendi, media, publiku etj. Nëpërmjet Raportit të Performancës së vitit 2016, KLSH i paraqet Kuvendit, mediave dhe mbi të gjitha publikut vlerat dhe përfitimet që ka sjellë performanca e KLSH-se, referuar impaktit në financat publike dhe luftën ndaj korrupsionit në Shqipëri. Performanca e KLSH është e lidhur jo vetëm me numrin e gjetjeve dhe rekomandimeve por edhe me identifikimin e fushave më me risk në administrimin e financave publike. Duke treguar dobësitë e sistemeve të audituara synojmë të arrijmë ndërgjegjësim të Parlamentit për çështjet më të rëndësishme kur flitet për administrim të financave publike, pasi ky është misioni ynë bazuar në Kushtetutë. Për periudhën në vijim garantojmë që KLSH do të vijojë të ushtrojë veprimtarinë audituese institucionale konform kuadrit kushtetues dhe ligjor bazuar në parimet e pavarësisë, integritetit, objektivitetit, përgjegjshmërisë, interesit të publikut, profesionalizmit, bashkëpunimit dhe transparencës për të kontribuar për një qeverisje të mirë, nëpërmjet parandalimit dhe luftës pa kompromis kundër korrupsionit dhe abuzimeve në administrimin e pronës publike, rritjes së besimit të publikut dhe nxitjes së përdorimit me ekonomicitet, efikasitet dhe efektivitet të fondeve publike.

1. KORNIZA LIGJORE, MISIONI, VIZIONI.

Mandati i KLSH është shumë i gjerë dhe përfshin auditimin e të gjithë autoriteteve publike dhe organeve që administrojnë fondet publike. KLSH ka kompetencën të ndërmarrë auditime të përputhshmërisë, auditime financiare, auditime të performancës, auditime IT dhe çdo lloj auditimi që Kryetari mund ta konsiderojë të rëndësishëm dhe të nevojshëm. Referuar kërkesave të Ligjit nr. 154/2014 “Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”, hartuar në mbështetje të neneve 81, 83, pika 1, dhe 162 deri në 165 të Kushtetutës, kompetencat dhe fusha e veprimit përkufizohet në nenin 10 “Kompetencat”, lidhur me a) auditimin e zbatimit të buxhetit nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme, duke përfshirë llogaritë vjetore të buxhetit; b) auditimin e mbledhjes së të ardhurave publike; c) auditimin e përdorimit, administrimit dhe mbrojtjes së fondeve publike dhe pronës publike apo shtetërore nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme; ç) auditimin e pasqyrave financiare vjetore për njësitë e qeverisjes së përgjithshme dhe dhënien e opinionit për to; d) auditimin e sistemeve të auditimit të brendshëm të sektorit publik; dh) auditimin e përdoruesve të fondeve publike të ofruara nga Bashkimi Europian ose organizata të tjera ndërkombëtare, me përjashtim të rasteve kur është parashikuar ndryshe me ligj të veçantë; e) auditimin e përdorimit, administrimit të fondeve dhe pronës publike apo shtetërore, si dhe mbrojtjen e interesave ekonomikë dhe financiarë të Shtetit në personat juridikë, në të cilët shteti ka më shumë se gjysmën e pjesëve ose të aksioneve, ose kur huat, kreditë dhe detyrimet e tyre garantohen nga shteti; ë) auditimin, me qëllim mbrojtjen e interesave publikë, në veprimtaritë apo sektorët e rregulluar me kontrata koncesionare; f) auditimin e partive politike, enteve publike apo shoqatave për fondet që u janë akorduar atyre nga Buxheti i Shtetit; g) auditimin e subjekteve të tjera, të përcaktuara në ligje të veçanta. Kontrolli i Lartë i Shtetit, çdo vit, jep opinion për raportin vjetor të zbatimit të buxhetit të konsoliduar, i cili përfshin edhe vlerësimin e bërë, bazuar në nenin 15 të këtij ligji. Sipas llojit të auditimeve që

realizon, në Ligj është përcaktuar se në auditimet financiare, Kontrolli i Lartë i Shtetit duhet të përcaktojë nëse rezultatet dhe gjendja financiare e raportuar e subjektit që auditohet, si dhe përdorimi i burimeve janë paraqitur saktë dhe në përputhje me rregullat e raportimit financiar (neni 11).

Në auditimet e përputhshmërisë, Kontrolli i Lartë i Shtetit duhet të përcaktojë:

a) nëse të ardhurat dhe shpenzimet kanë qenë në përputhje me ligjin e Buxhetit të Shtetit, me aktet përkatëse ligjore e nënligjore dhe me parimet e ligjit për menaxhimin financiar dhe kontrollin;

b) nëse janë zbatuar parimet e përgjithshme të sistemit të menaxhimit financiar të sektorit publik dhe të sjelljes së zyrtarëve të sektorit publik (neni 12).

Në auditimet e performancës, Kontrolli i Lartë i Shtetit duhet të vlerësojë nëse programet, organizimi i punës dhe proceseve, veprimtaritë dhe sistemet e menaxhimit të subjekteve të sektorit publik operojnë në përputhje me parimet e ekonomicitetit, efijencës dhe efektivitetit. Kontrolli i Lartë i Shtetit është i autorizuar të kryejë auditimin e performancës në çdo moment që e konsideron të nevojshëm, (neni 13).

Në auditimet e IT-së, Kontrolli i Lartë i Shtetit mbledh dhe vlerëson provat, për të përcaktuar nëse një sistem kompjuterik mbron asetet, ruan integritetin e të dhënave, lejon që synimet e subjektit që auditohet të arrihen në mënyrë efektive dhe përdor burimet në mënyrë efijente, (neni 14).

Vizioni i KLSH-së

KLSH synon të jetë një trupë profesionale që i kontribuon shtimit dhe kursimit të vlerës së parave publike, duke dhënë siguri mbi llogaritë financiare të përdoruesve të tyre dhe duke ndihmuar në përmirësimin e menaxhimit të Qeverisë e të enteve të tjera publike nëpërmjet auditimit, duke fituar në këtë mënyrë besim të plotë tek qytetarët shqiptarë dhe të audituarit.

Misioni i KLSH-së

Informimi i publikut dhe i Kuvendit të Shqipërisë në lidhje me përdorimin e burimeve me ekonomicitet, efektivitet dhe efijencë nga pushteti qendror e vendor dhe nga njësi të tjera publike, si dhe nxitja e përgjegjshmërisë në të gjithë sektorin publik, në përputhje me praktikat më të mira të BE dhe me standartet ndërkombëtare të INTOSAI, duke kontribuar për qeverisjen e mirë, nëpërmjet luftës kundër korrupsionit.

MENAXHIMI I NDRYSHIMIT, QEVERISJA E BRENDSHME INSTITUCIONALE

1. Progresi i zhvillimit dhe reformes institucionale të KLSH

K Kontrolli i Lartë i Shtetit përgjatë vitit 2016, vijoi me konsolidimin e reformës institucionale në rrugën drejt progresit dhe modernizimit institucional në reflektim të kërkesave dhe praktikave më të mira të BE-Acquis Communautaire, zbatimit të një platforme ambicioze dhe bashkëkohore të zhvillimit institucional referuar të gjitha dimensioneve të mirëfunksionimit dhe rritjes së performancës së KLSH-së në funksion të mire qeverisjes dhe llogaridhënies publike.

Për të demonstruar nivelin me të cilin KLSH, performon kundrejt standardeve të INTOSAI-t, KLSH ka aplikuar si instrument të matjes së performancës instrumentin “Korniza e Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit” i miratuar në Kongresin e INTOSAI, Abu-Dhabi Dhjetor 2016.

KLSH është radhitur ndër Institucionet Supreme të Auditimit që në mënyrë vullnetare ka përqafuar nismën e vetëvlerësimit të performancës institucionale kjo në funksion të progresit dhe avancimit në çuarjen përpara të reformave të zhvillimit, pasi kjo kornizë e matjes së performancës në mënyrë konstruktive na mundëson zhvillimin e kapaciteteve institucionale në një plan strategjik, monitorimin e objektivave dhe rritjen e përgjegjshmërisë.

Dokumenti standard i INTOSAI-t “ Korniza e Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit” i miratuar në Kongresin e INTOSAI Abu-Dhabi Dhjetor 2016 ka një grup treguesish për të matur performancën e SAI-ve kundrejt praktikave më të mira ndërkombëtare në drejtim të menaxhimit institucional ashtu dhe të performancës së veprimtarisë audituese.

KLSH bazuar në këtë metodologji ka kryer vlerësimin e këtyre gjashtë fushave :

1. Pavarësia dhe Kuadri Ligjor
2. Qeverisja e Brendshme dhe Etika
- 3-Cilësia e Auditimit dhe Raportimi
- 4.Burimet Njerëzore dhe Trajnimi
- 5.Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të treta
- 6.Menaxhimi financiar, Asetet dhe Strukturave mbështetëse.

Sikurse është konfirmuar tashmë, institucioni ka nisur rrugën pa kthim drejt implementimit të Standardeve ISSAI një nga sfidat më të vështira të Institucioneve Supreme të Auditimit në të gjithë komunitetin e INTOSAI-t dhe gjykuar në këtë aspekt, nëpërmjet përdorimit të këtij instrumenti po japim në detaje nivelin me të cilin KLSH aplikon Standartet INTOSAI dhe njëherazi dhe perspektivat e zhvillimit në këtë drejtim.

1.1 Strategjia për Menaxhim dhe Zhvillim 2013-2017, e ripunuar

Zgjerimi i fushës audituese me ligjin e ri organik të KLSH 154/2015 lindi nevojën e rishikimit të Strategjisë së Zhvillimit Institucional 2013-2017 dhe Planit të Veprimit për periudhën 2015- 2017. Rishikimi i Strategjisë, synoi vendosjen e prioriteteve dhe alokimin e drejtë e të përshtatshëm të burimeve, duke u fokusuar në arritjen e objektivave dhe menaxhimin e risqeve, në përfutje me detyrimet që burojnë nga Ligji Organik. Menaxhimi i ndryshimit nëpërmjet sigurimit të vijueshmërisë së implementimit të objektivave të Strategjisë së Zhvillimit të KLSH-së 2013-2017 (e ripunuar) miratuar me Vendimin e Kryetarit nr. 42 datë 31.03.2015, ka vijuar me fokusimin në 6 objektivat prioritare të modernizimit institucional:

- a) Zgjerimi i kapaciteteve institucionale në drejtim të thellimit dhe zhvillimit të kuadrit rregullator në një linjë me Standardet ISSAI.
- b) Rritja e kapaciteteve audituese dhe e cilësisë së veprimtarisë audituese. c) Konsolidimi dhe rritja e auditimeve të performancës.
- d) Zhvillimi dhe konsolidimi si dhe rritja e numrit të auditimeve IT dhe përdorimit të IT në auditim.

e) Rritja e kontributit të KLSH-së në luftën kundër korrupsionit.

f) Rritja e ndikimit përmes komunikimit dhe bashkëpunimit.

Menaxhimi strategjik institucional është udhëhequr drejt normave dhe parimeve ndërkombëtare të auditimit të jashtëm publik si dhe në konvergencë të plotë me Strategjinë e Zhvillimit të EUROSAT-t dhe të INTOSAT-t duke përbushur në këtë mënyrë pritshmëritë, përgjatë gjithë periudhës së implementimit të strategjisë.

1.2 Strategjia e Implementimit të Standardeve Ndërkombëtare të Auditimit ISSAI

Në një linjë me Strategjinë e Zhvillimit të Institucionit, u përgatit Strategjia e Implementimit të Standardeve Ndërkombëtare të Auditimit, ISSAI mbi bazën e Marrëveshjes së nënshkruar me 12 mars 2013 me IDI-n, institutin e zhvillimit të INTOSAT-t.

Përdorimi i teknikave “CAAT”(teknikave të vlerësimit të përputhshmërisë) na mundësoi të identifikonim kërkesat e ISSAI-ve për çdo lloj auditimi, duke hapur kështu rrugën për një analize SWOT për secilin lloj auditimi që kryen KLSH.

Procesi i implementimit të standardeve ISSAI është dinamik dhe në funksion të vetë zhvillimit të tij. Kjo duket qartë dhe nga niveli më i lartë i përbushjes të objektivave të Strategjisë gjatë vitit 2016, i shprehur në mënyrë më të detajuar në matricën e implementimit pjese e Raportit të Monitorimit të kësaj strategjie i cili është miratuar me Vendimin e Kryetarit nr. 123 datë 29.09.2016. KLSH në kuadër të përbushjes së objektivit strategjik, për zhvillimin e standardeve kombëtare të auditimit përgjatë vitit 2016 ka përkthyer dhe publikuar ISSAI-të e përditësuara si një bazë e rëndësishme për zhvillimin e standardeve nga vete institucioni i KLSH-së dhe konkretisht:

-ISSAI 100 “Parimet themelore të Auditimit në Sektorin Publik”

-ISSAI 200 “Parimet themelore të Auditimit Financiar”

-ISSAI 300 “Parimet themelore të Auditimit të Performancës”

-ISSAI 400 “Parimet themelore të Auditimit të Përputhshmërisë”

1.3 Hartimi dhe implementimi i Manualeve të auditimit financiar dhe të përputhshmërisë

Në kuadër të zbatimit të kërkesave të Strategjisë së Menaxhimit institucional 2013-2017 (të ripunuar), të Strategjisë së Implementimit të ISSAive dhe të aktiviteteve të parashikuara në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020 Shtylla 6, si dhe në përbushje të 11 kërkesave të Programit Buxhetor Trigger Matrix, gjatë vitit 2016 funksionuan grupet e punës për hartimin e Manualit të Auditimit të Përputhshmërisë dhe Manualin e Auditimit Financiar. Të dy Manualët janë hartuar bazuar në kërkesat e standardeve ISSAI, të përcaktimit të prioriteteteve dhe hartimit të Strategjisë së Implementimit të Standardeve Ndërkombëtare ISSAI 2015-2016, në kërkesat e Udhërrëfyesve të IDI-t INTOSAI, ISSAI-ve dhe praktikat më të mira të fushës (Manuali i Gjykatës Europiane të Audituesve).

Kryerja e auditimeve pilot në funksion të testimit të manualeve të auditimit

Për vitin 2016 referuar Programit Buxhetor Trigger Matrix, pjesë e Strategjisë së Menaxhimit Financiar Publik 2014-2020 KLSH kishte detyrimin të kryente 13 auditime pilot 3 Auditime financiare dhe 10 auditime përputhshmërie, bazuar në Manualët e mësipërme në funksion të testimit të tyre në praktikë dhe përmirësimin e manualeve të hartuara. Për këtë me

Vendimin e 12 Kryetarit nr. 197, date 31.12.2015 u përcaktuan Departamentet respektive që do të angazhoheshin me këtë detyrë. KLSH në fund të vitit 2016, përmbushi kryerjen e auditimeve pilot konform detyrimeve të përcaktuara nga Matrica e zbatimit të programit buxhetor të Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike dhe është në pritje të kryerjes së misionit të shqyrtimit nga ekspertet e SIGMA-s.

1.4 Implementimi një Sistemi Efektiv të Menaxhimit të Riskut.

Strategjia per Menaxhimin e Riskut.

Strategjia e Menaxhimit të Riskut të KLSH-së është një prej dokumenteve bazikë dhe boshti i sistemit të menaxhimit të riskut miratuar me Vendimin e Kryetarit nr. 42 datë 30.03.2015. Qëllimi i Strategjisë është të sigurojë që koncepti i menaxhimit të riskut të jetë në themel të kulturës organizative nëpërmjet filozofisë së zvogëlimit të riskut dhe vlerësimit të tij, për çdo veprimtari që kryen institucioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit.

Ekipi i menaxhimit të riskut si komponent kryesor për një sistem efektiv të menaxhimit të riskut

Me vendimin e Kryetarit nr 161 datë 13.02.2016 me qëllim funksionimin e një sistemi efektiv të menaxhimit të riskut është ngritur dhe funksionon ekipi i menaxhimit të riskut të KLSH. Anëtarët e Ekipit të Menaxhimit të Riskut, bashkëpunojnë dhe bashkërendojnë veprimtarinë e tyre me titullaret e njësive strukturore, Drejtorët e Departamenteve dhe Drejtorive repektive në funksion të përmbushjes së përgjegjësiave menaxheriale në të gjithë procesin e identifikimit, vlerësimit, monitorimit të riskut me qëllim kryesor përmbushjen e objektivave të Departamentit / Drejtorisë si dhe të objektivave institucionale.

Menaxhimi i riskut në Kontrollin e Lartë të Shtetit

Menaxhimi i Riskut është një proces shoqërues i arritjes së objektivave të synuar. Ndërgjegjësimi dhe shprehja e komponentëve të riskut në një regjistër analitik rrit mundësitë e 14 suksesit të arritjes së objektivave në përputhje me Misionin dhe Vizionin institucional. Menaxhimi i Riskut përfshin identifikimin, vlerësimin, kontrollin dhe monitorimin e atyre ngjarjeve të mundshme që mund të kenë ndikim negativ në arritjen e objektivave të njësive dhe është i ndërtuar të japë garanci të arsyeshme që këto objektivat do të arrihen. Objektivat e Kontrollit të Lartë të Shtetit janë shprehur në Strategjinë për Zhvillim Institucional, 2015-2017, e rishikuar. Këto objektiva janë në përputhje me rekomandimet për zhvillim të Rezolutës së Kuvendit të Shqipërisë për KLSH-në, Tetor 2016.

KLSH ka përdorur identifikimin e vazhdueshëm të riskut i cili është i nevojshëm për të identifikuar risqe të reja që nuk kanë dalë më parë , ndryshimet në risqet ekzistuese ose risqe ekzistenca e të cilave nuk është më e përshtatshme për KLSH. Në çdo rast, risqet janë konsideruar të lidhura ngushtë me objektivat, janë adresuar dhe prioritarizuar në lidhje me to sipas nivelit përkatës, nga niveli më i ulët teknik deri tek objektivat strategjike. Në këtë aspekt janë identifikuar ngjarjet nëse mund të ndodhin dhe ndikimi që do të kenë nëse ndodhin dhe në këtë identifikim janë marrë në konsideratë një gamë e gjerë e faktorëve të brendshëm dhe të jashtëm të cilët mund të shtojnë mundësinë e risqeve apo dhe mundësive, në kontekstin e plotë të qëllimit të veprimtarisë audituese të KLSH.

KLSH në dokumentin final ka rezultuar me 3 Matrica të risqeve:

- i) Matrica e risqeve të lidhura me veprimtarine audituese
- ii) Matrica e risqeve menaxheriale institucionale si dhe
- iii) Matrica e riseve të menaxhimit financiar, të aktiveve dhe të funksioneve mbështetëse.

Vlerësimi sipas Kornizes së Matjes Së Performancës (instrumenti PMF) të Fushës “Qeverisja e Brendshme Institucionale” indikatorit “Cikli i Planifikimit Strategjik”.

Referuar kuadrit për matjen e performancës PMF indikatorit i Ciklit të Planifikimit Strategjik përbëhet nga katër dimensionet statusi i realizimit të tyre rezulton me vlerësim maksimal (niveli 4) dhe konkretisht: (i). Përmbajtja e Planit Strategjik; Statusi: Realizuar/ Vlerësimi maksimal, 4

(II). Përmbajtja e planit operacional / planit vjetor; Statusi: Realizuar/ Vlerësimi maksimal, 4

(iii). Proceset e planifikimit organizativ; Statusi: Realizuar/ Vlerësimi maksimal, 4

(iv). Monitorimi dhe raportimi i performancës; Statusi: Realizuar/ Vlerësimi maksimal, 4.

1.5 Implementimi i një sistemi efektiv të etikës dhe integritetit

Në fokus të veprimtarisë menaxheriale institucionale është sigurimi i vijimësisë së implementimit të një sistemi efektiv të integritetit dhe etikës nëpërmjet zbatimit të kornizës rregullative dhe udhëzuese INTOSAINT, të Kodit të Etikës dhe Rregullores së Organizimit Administrativ të KLSH-së.

Etika dhe integriteti janë komponentë kyç dhe parakushte për krijimin e besimit tek Institucioni Suprem i Auditimit. KLSH përgjatë vitit 2015 u angazhua edhe në hartimin e një kodi të ri të etikës i cili u miratua me Vendimin e Kryetarit nr 56 datë 30.04.2015. Kodi Etik i KLSH-së reflekton praktikën më të mira të fushës duke u hartuar si një dokument integral ku janë përfshirë : Kodi Etik i KLSH-së, Kodi Etik i Gjykatës Europiane të Audituesve dhe ISSAI 30- Kodi i Etikës i INTOSAI-t.

Vlerësimi sipas Kornizes së Matjes Së Performancës (PMF Instrument) të Dimensionit të “Ambienti i Kontrollit të Brendshëm” indikatorit “Etika, Integriteti dhe Struktura Organizative”.

1.6 Ndryshimet e Strukturës Organizative

Ndryshimet dhe zhvillimet që kanë ndodhur në ambientin veprues të KLSH-së gjatë viteve të fundit, pritshmëritë që erdhën si rezultat i miratimit të Ligjit të Ri, nxorën në pah nevojën për rishikim dhe përshtatje të strukturës organizative dhe formave të bashkëveprimit midis njësive të Insitucionit. Ndryshimet e Strukturës organizative kanë konsideruar mundësinë e plotësimit të strukturës organizative në funksion të një menaxhimi efektiv institucional, dhe një strukture sa më të qartë dhe të një shtresëzimi sa më optimal. Rishikimi ka konsideruar ndryshime të mundshme të përgjegjësisë dhe ndarje të roleve si për funksionet primare audituese ashtu dhe ato mbështetëse duke synuar një hierarki të përshtatshme dhe linja të qarta raportimi.

Nga vlerësimi nëpërmjet instrumentit PFM konkludohet se indikatorit “Sistemi i Kontrollit të Brendshëm” për KLSH është vlerësuar maksimalisht (niveli 4) dhe është në të njëjtën linjë

me parimet dhe kërkesat e ISSAI 40 “Kontrolli dhe Sigurimit të cilesisë” dhe Udhërrëfyesin e INTOSAI GOV 9100 i cili bazohet kuadrin rregullator të COSO model për kontrollin e brendshëm”.

1.7 Mbi zbatimin e planit të veprimit të rekomandimeve të Rezolutës së Kuvendit të Tetorit 2016

KLSH bazuar në detyrimet Kushtetuese dhe ligjore paraqiti në Kuvendin e Shqipërisë “Raportin vjetor të performancës, 2015” në referencë të të cilit Kuvendi adresoi më datë 20 tetor 2016, “Rezolutën mbi performancën e Kontrollit të Lartë i Shtetit “. Nëpërmjet kësaj Rezolute, Kuvendi i Shqipërisë, ka vlerësuar rolin e Kontrollit të Lartë të Shtetit, si institucioni kushtetues i pavarur i kontrollit të jashtëm ekonomiko-financiar, që auditon menaxhimin me efikasitet dhe dobishmëri të fondeve dhe pronës publike e shtetërore, ka vlerësuar rëndësinë e funksionimit të këtij institucioni mbi bazë të garantimit të parimeve të pavarësisë, integritetit, objektivitetit, përgjegjshmërisë, interesit të publikut, profesionalizmit, bashkëpunimit dhe transparencës si dhe ka konfirmuar mbështetjen dhe nxitjen në misionin e institucionit për të punuar dhe kontribuar për një qeverisje të mirë. Në përputhje me kuadrin ligjor në fuqi dhe praktikën më të mirë të BE-së e standardeve ndërkombëtare INTOSAI, Kontrolli i Lartë i Shtetit përgatiti Planin e Veprimit si një instrument efikas për zbatimin e plotë, me efikasitet dhe në kohë të Rekomandimeve të Rezolutës së Kuvendit të Shqipërisë dhe ia dërgoi Kuvendit në datë 25.10.2016.

1.8 Zhvillimi dhe Menaxhimi i Burimeve Njerëzore të Institucionit

KLSH, ka instaluar një politikë të burimeve njerëzore që mishëron vlerat parimet dhe objektivat e përgjithshme të menaxhimit të burimeve njerëzore, duke synuar sigurimin e një stafi me kompetencë aftësi dhe angazhime ndaj zbatimit të parimeve etike për të kryer veprimtarinë audituese.

Bazuar në kërkesat e ISSAI 40 në të cilin përcaktohet që “Politikat e burimeve njerëzore përfshijnë (ndër të tjera): rekrutimin, zhvillimin profesional dhe promovimin “KLSH e ka orientuar implementimin e politikave drejt procedurave transparente të rekrutimit, promovimit dhe sigurimit të kompetencës profesionale nëpërmjet zhvillimit të vazhdueshëm profesional.

Për vitin 2016, me anë të Vendimit nr. 7, datë 03.02.2016 të Kryetarit të KLSH, “Për Strukturën e Renditjes së Punëve, Klasifikimin e Vendeve të Punës dhe Nivelin e Pagave në KLSH”, i ndryshuar është miratuar struktura organike me një total prej 176 punonjësish. Nga viti 2011 dhe 2012 vite në të cilat struktura ka pasur një numër total prej 156 punonjësish ka ardhur duke u rritur me një shtesë prej 5 vende në vitin 2013 përkatësisht 161 punonjës, 5 vende për vitin 2014, përkatësisht 166 punonjës, 5 vende për vitin 2015, përkatësisht 171 punonjës dhe 5 vende për vitin 2016, përkatësisht 176 punonjës. Në total trupa audituese në vitin 2016 është 143 punonjës (nga 139 në vitin 2015, 132 në vitin 2014, 130 në vitin 2013, 122 punonjës në 2012 dhe 121 punonjës 2011) që zë rreth 81 % të numrit total të punonjësve.

Struktura e punonjësve ka vijuar të ndryshojë në favor të stafit auditues. Klasifikuar sipas arsimimit, në strukturën organike për vitin 2016, punonjësit me arsim të lartë zenë 160 punonjës ose në masën rreth 94.7 % kundrejt numrit total të punonjësve në vitin 2016, nga

162 punonjës ose në masën rreth 94.7% kundrejt numrit total të punonjësve që rezultoni në vitin 2015.

Gjatë vitit 2016 janë ndjekur të gjitha procedurat sipas rregullave dhe dispozitave ligjore në fuqi mbi nëpunësit civil, për rekrutimin e 24 punonjësve, nga 27 punonjës që janë rekrutuar në vitin 2015, nga 25 punonjës që janë rekrutuar në vitin 2014, 21 punonjës që janë rekrutuar në vitin 2013 apo nga 25 të rekrutuar në vitin 2012. KLSH në vetvete përfaqëson një institucion të krijimit të mundësive për promovimin dhe për integrimin e stafit të ri në procesin auditues.

Nga vlerësimi nëpërmjet instrumentit PFM konkludohet se indikator “Leadershipi dhe Komunikimi i Brendshëm” për KLSH është vlerësuar maksimalisht (niveli 4) dhe është në të njëjtën linjë me parimet dhe kërkesat e ISSAI 20, ISSAI 40, dhe Udherrefyesin e INTOSAI GOV 911 Doracaku i AFROSAI mbi Komunikimin dhe ISSAI 30 “Kodi Etik INTOSAI”.

Procesi i trajnimit të zhvilluar në vitin 2016

Aplikimi i procesit të trajnimit në KLSH është tashmë i zhvilluar dhe me një traditë disa vjeçare. Për këtë zhvillim i kërkesave të mësipërme mund të konsiderohet një proces i konsoliduar. Bazuar në objektivin e Strategjisë për Zhvillim, 2015-2017, dhe në Programin Vjetor të Trajnimeve, gjatë vitit 2016 janë zhvilluar gjithsej:

- 3,702 ditë trajnimi për punonjësit dhe
- 342 ditë trajnimi nga stafi menaxherial për audituesit.

Në total ditët e trajnimit të zhvilluara në vitin 2016 janë 4,044.

Referuar kuadrit për matjen e performancës PFM për indikatorin e Zhvillimit Profesional dhe të Trajnimeve, për katër dimensionet statusi i realizimit të tyre rezultoi i vlerësuar si me poshte: } Planifikimi dhe Proceset për Zhvillimin Profesional dhe Trajnimet: Statusi; Vlerësimi maksimal 4 } Zhvillimi profesional i auditimit financiar : Statusi; Vlerësim i moderuar 2 } Zhvillimi profesional i auditimit të përputhshmërisë; Statusi; Vlerësim moderuar 3 } Zhvillimi profesional i auditimit të performancës; Statusi: Vlerësim i moderuar 3.

1.10 Zhvillimi i Procesit të Peer review nga Gjykata Austriake e Auditimit

Pavarësia dhe Kuadri Ligjor

Në Deklaratën e Limës (1977), Deklaratën e Meksikës (2007), në Rezolutën e Asamblesë së Përgjithshme të Kombeve të Bashkuara A/66/209 (2011) dhe rezolutën A/69/228 (2015) të miratuar, pavarësia e Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) është vendimtare për të garantuar mundësinë e kryerjes së punës në mënyrë të lirë dhe të paanshme dhe për të kontribuar në këtë mënyrë në mirëqeverisje, transparencë dhe llogaridhënie. KLSH iu përgjigj pozitivisht gjatë vitit 2015 kërkesës së INTOSAI-t, drejtuar të gjithë Institucioneve Supreme të Auditimit, anëtarë të kësaj organizate, nëpërmjet së cilës i ftonte që të ishin pjesë e një Peer Review për pavarësinë e SAI-ve.

Kontrolli i Lartë i shtetit u vetëofrua për të qenë pjesë e këtij procesi, duke vlerësuar si parësore pavarësinë e SAI-ve për realizimin e misionit të tyre dhe u përzgjedh nga Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit si përfaqësues i EUROSAI-t për të realizuar këtë proces. Për këtë qëllim, partnerët: Sekretariati i Përgjithshëm i

Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI), Kontrolli i Lartë i Shtetit Shqiptar (KLSH), Gjykata Austriake e Auditimit (GjAA) si dhe Gjykata e Llogarive e Moldavisë (GjLIM) ranë dakord të kryejnë një vlerësim të pavarësisë.

Marrëveshja për vlerësimin nga institucionet homologe bazohet në parimet e vullnetarizmit, partneritetit dhe besimit reciprok. Procesi është realizuar nga auditues të Gjykatës Austriake të Auditimit, në periudhën 8-19 shkurt 2016.

Referuar kuadrit për matjen e performancës PMF për fushën e Pavaresisë dhe Kuadrit ligjor sikurse është konfirmuar dhe nga Procesi i Peer Review, KLSH, si per indikatorin e Pavaresisë dhe të Mandatit rezulton me vlerësimin maksimal, pasi ushtron veprimtarine në përputhje me ISSAI 1, 10 dhe 11. Dimensionet për t'u vlerësuar:

- Përshtatshmëria dhe efektshmëria kushtetuese dhe kuadri ligjor/ Vlerësimi maksimal 4.
- Pavarësia ekonomike/autonomia/ Vlerësimi maksimal 4.
- Pavarësia organizative/autonomia/Vlerësimi maksimal 4.
- Pavarësia e kreut të SAI dhe zyrtarëve të saj/ Vlerësimi maksimal 4.

2. Bashkëpunimi Institucional: Komunikimi dhe Menaxhimi i Partneriteit

2.1 Bashkëpunimi me SAI-et partnere dhe me ndërkombëtarët

Në analizën vjetore të KLSH-së për vitin 2015, Presidenti i Republikës, SH.T.Z. Bujar Nishani gjatë fjalës së tij përshëndetëse u shpreh, " Ju(KLSH) keni vendosur një standard shumë të mirë të shkëmbimit të përvojave me partnerët dhe partneritet me institucionet e vendeve të tjera. Ajo që e jetëson këtë dinamizëm është puna e çdo audituesi, e çdo të angazhuari, sepse pa të do të ishte e vështirë që një institucion të jepte rezultate në atë rrugë dhe në atë mënyrë që e duam që të gjithë për të funksionuar më së miri".

Ky standart ka gjetur zbatim edhe gjatë vitit 2016. Në zbatim të orientimeve dhe realizimit të objektivave, janë ndjekur të gjitha procedurat për organizimin dhe zhvillimin e aktiviteteve të përcaktuara jashtë vendit dhe konstatohet që gjatë vitit 2016 kanë marrë pjesë në aktivitetet jashtë vendit 153 auditues (nga 157 gjithsej) ose 765 ditë/njerëz në total, thënë ndryshe pothuajse të gjithë punonjësit e KLSH-së kanë qenë të paktën një herë jashtë vendit. Gjatë vitit 2015 janë trajnuar jashtë vendit 135 auditues dhe janë realizuar 765 ditë/njerëz.

Internshipi i ECA-s dhe fellowship i GAO-s

Në modernizimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit kanë dhënë një kontribut të çmuar Gjykata Europiane e Audituesve (ECA), nëpërmjet intershipeve dhe Zyra e Auditimit Qeveritar të SHBA-së GAO, përmes felloëship-eve. Falë kësaj asistencë, në KLSH po krijohet një gjenerate e re audituesish me parametrat e kolegëve të tyre euro-atlantik. Në vitin 2016, 4 auditues të Kontrollit të Lartë të Shtetit kanë qenë pjesë e strukturave të ECAs për një periudhë 5 mujore, duke përfituar nga programet e internshipit të këtij institucioni, për të kontribuar pranë departamenteve dhe drejtorive të ndryshme të ECA-s. Internshipi është konsideruar një mjet shumë i rëndësishëm për të ofruar njohuri mbi auditimin e fondeve të BE-së, për audituesit e SAI-ve të vendeve që aspirojnë të bëhen anëtare të BE-së. Në total janë 9 auditues të KLSH-së që kanë fituar internship-et tek ECA, përfshirë një auditues që ka filluar internshipin në mars 2017. Po aq produktive për KLSH-në ka rezultuar edhe bashkëpunimi me GAO-n e SHBA-së ku 58 gjatë vitit 2016 një audituese e KLSH-së mori pjesë në një

felloëship 4 mujor pranë kësaj zyre ndërsa gjatë 2017 dy auditues janë duke ndjekur këtë fellowship. Ky kurs studimor 4-mujor është hartuar për të forcuar kapacitetet e SIA-ve e për të rritur llogaridhënien dhe mirëqeverisjes. Pjesëmarrësit kanë mundësi të njihen me përvojën amerikane të auditimit, me qëllim zhvillimin e strategjive për të sjellë ndryshim dhe për ta përcjellë dijen e përfutur në SAI-et e tyre respektive.

2.2 Implementimi i projektit të binjakëzimit IPA 2013, “Forcimi i kapaciteteve të auditimit jashtëm”

Në 17 shkurt 2016 u nënshkrua kontrata e projektit të binjakëzimit mes KLSH-së dhe dy SAIVE partnere të vendeve të BE-së, NIK-ut polak dhe Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kroacisë dhe viti 2016 shënoi vitin e parë të implementimit të projektit, me vlerë 2, 1 milion euro do të implementohet brenda 24 muajve. Kontrolli i Lartë të Shtetit, për lançimin e projektit organizoi konferencën për Projektin e Binjakëzimit “Forcimi i kapaciteteve të auditimit të jashtëm në Shqipëri”.

2.3 Komunikimi dhe Transparenca

KLSH ka kuptuar në kohë rëndësinë e komunikimit, duke hapur institucionin dhe duke rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë së tij. Në fund të vitit 2016, KLSH ka qenë i pranishëm 6.7 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe kemi gjashtëfishuar prezencën e institucionit në median audiovizive, krahasuar me vitin 2010.

Gjatë vitit 2016, shtypi i shkruar ka pasqyruar raportet dhe deklaratat për shtyp me një numër prej 931 artikuj, njoftime, editorialë dhe komente analitike, përkundrejt 922 gjithsej përgjatë 2015. Gazetarët u janë përgjigjur prononcimeve tona, problematikave të dala nga auditimet e ushtruara nga ana jonë dhe aktivitetet e ndryshme gjatë këtij viti. Në këtë drejtim ka ndikuar dukshëm edhe prezencja e audituesve të KLSH-së në median e shkruar, shkrimet e të cilëve i janë paraqitur të përmbledhura publikut në 6 volume (periudha 2013-2016), të cilët janë botime të kolanës së KLSH-së. Shkrimet e audituesve përmbajnë gjithnjë e më shumë shkrime konkrete për problematikën që hasen më shpesh në jetën e përditshme të qytetarit që merr shërbime publike, por dhe që janë më të mprehtat, të cilat janë evidentuar në auditimet e kryera prej tyre. Gjatë vitit 2016, KLSH ka qenë prezent pothuajse në të gjitha gazetatat me 135 shkrime, të shkruara nga 72 auditues të KLSH-së. Gjate katër viteve, 2013-2016 audituesit e KLSH kanë botuar 396 artikuj.

Me qëllim njohjen më të plotë dhe të drejtpërdrejtë të veprimtarisë së Institucionit nga qytetarët, Kontrolli i Lartë i Shtetit organizoi Javën e Hapur për Qytetarët, nga datat 28 Tetor-04 Nëntor 2016.

2.4 Bashkëpunimi me organizata të shoqërisë civile, organizata të profesionistëve të fushës dhe me botën akademike

Në datën 10 shkurt 2016 u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit mes KLSH-së dhe Revistës “MONITOR”. Në datën 25.02.2016, u nënshkrua marrëveshja e bashkëpunimit me Konfederatën e Industrive të Shqipërisë. Në datën 22 prill 2016, u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit mes KLSH-së dhe organizatës jo-fitim prurëse “Albanian Platform for Policy Advocacy”. Në datën 2 qershor 2016, Kontrolli i Lartë i Shtetit nënshkroi Marrëveshje

Bashkëpunimi me Komisionerin për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil. Në korrik 2016, në mjediset e Fakultetit Ekonomik të Universitetit të Tiranës, u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit mes KLSH-së dhe Fakultetit Ekonomik. Në datë 6 tetor 2016 u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit mes KLSH-së dhe Institutit për Kontabilitet, Auditim dhe Financa (IKAF), të Kosovës, përfaqësuar nga Drejtori Ekzekutiv, z.Bujar Krasniqi. Te gjitha marrëveshjet u nënshkrua në kuadër të rritjes së standardeve profesionale në auditim dhe bashkëpunimit me OJF dhe organizatat profesionale nëpërmjet trajnimeve, workshopeve e aktiviteteve të tjera të përbashkëta.

Konferenca e IVt Shkencore “Analiza e Riskut”

Kontrolli i Lartë i Shtetit në datat 20-22 qershor 2016 zhvilloi punimet e Konferencës së Katërt Vjetore Shkencore me temë “Analiza e Riskut”. Viti i katërt i konferencës nuk përbën thjesht një rutinë kalendarike, porse konfirmon suksesin e saj në kapërcimin e riskut të vet, duke u 72 konfirmuar si një forum i mendimit shkencor, shqiptar e të huaj. Konferenca tërhoqi vëmendjen edhe të Parlamentit Europian, përfaqësuar nga eurodeputeti Dr. Igor Šoltes, zv/Kryetar i Komitetit për Kontrollin e Buxhetit në PE.

2.5 Publikimet e KLSH-se përgjatë vitit 2016

Në kushtet e Shqipërisë, ku korrupsioni përbën një nga sfidat më të mëdha për vendin, lidhja e institucioneve me librin është pjesë integrale e luftës kundër korrupsionit. KLSH e reflekton veprimtarinë e saj në raportet e auditimit, të cilat në vetvete përbëjnë një libër të “vogël”. Në këtë këndvështrim, roli i audituesit merr tiparet edhe të një shkrimtari, pasi mënyra e të shkruarit të raportit ka aq rëndësi sa vetë shifrat dhe rekomandimet. Këtë marrëdhënie, Kontrolli i Lartë i Shtetit e ka sjellë në një stad më të lartë, 74 ku institucioni shërben si një shtëpi e librit, duke i shtuar kështu një dimension tjetër shumë të rëndësishëm transparencës. KLSH vjen në pesë vitet e fundit 2012-2016 me një kolanë botimesh prej 67 titujsh. Çdo vit dinamika e botimeve të institucionit rritet me 10 përqind dhe përçon drejtimet strategjike të reformimit të institucionit, që janë rritja e kontributit në përmirësimin e qeverisjes publike. Botimet e KLSH-së janë zbatim i detyrimeve ndërkombëtare të angazhimit të institucioneve të auditimit edhe në fushën e botimeve të dokumentacionit për t'i mundësuar qytetarëve një akses më të gjerë. Revista Shkencore “Auditimi Publik”, arriti në numrin 14 të saj dhe është tregues i përkushtimit dhe vlerave të institucionit që vijon të botojë çdo 4 muaj një numër të kësaj Reviste. Referuar kuadrit për matjen e performancës PMF, fusha e Komunikimit me Palët e Interesit, dimensionet për t'u vlerësuar janë:

(i) Strategjia e komunikimit; Vlerësimi i moderuar, 3.

(ii) Praktikat e mira mbi komunikimin me Ligjvënësin; Vlerësimi maksimal, 4 (iii) Praktikat e mira mbi komunikimin me Ekzekutivin; Vlerësimi maksimal, 4.

(iv) Praktikat e mira mbi Komunikimin me Gjyqësorin dhe/ose Prokurorinë dhe agjencitë hetuese. Vlerësimi 3.

REZULTATET E VEPRIMTARISË AUDITUESE

1. Vlera dhe përfitimet nga KLSH – duke bërë diferencën në jetën e qytetarëve

Në këtë kontekst, raportet e auditimit të performancës megjithëse në një numër modest për vitin 2016, vetëm 13 të tilla, janë të publikuara në web, ku si media por edhe çdo i

interesuar që ka akses në internet, vihen në dijeni dhe posedon të gjithë informacionin lidhur me gjetjet dhe rekomandimet e dhëna në përputhje me konkluzionet e arritura. Ndërsa për llojet e tjera të auditimit, për shkak edhe të disa dobësive të brendshme, të cilat janë pjesë edhe e kulturës së vjetër të punës audituese, i publikueshëm është vetëm Vendimi i Kryetarit të KLSH në përfundim të çdo auditimi. Duhet të theksojmë se 98% e materialeve të auditimit janë të publikuara dhe të aksesueshme në faqen web të KLSH.

2. Mbi impaktin e veprimtarisë audituese të KLSH-së në fushën e menaxhimit të financave publike dhe ekonomisë

KLSH në auditimet e realizuara gjatë vitit 2016, ka kërkuar përmes rekomandimeve ndërhyrje që synojnë përmirësimin e kuadrit rregullator dhe reflektojnë praktikën më të mira në menaxhimin e financave publike, duke adresuar rekomandime për përmirësime ligjore kryesisht të lidhur me zbatimin e buxhetit por dhe ndërhyrje të rëndësishme sidomos në sektorë nevralgjikë për vendin.

2.1 Kemi kërkuar vëmendje të shtuar në përgatitjen e buxheteve afatmesme dhe vjetore
Qëndrueshmëria makro-fiskale dhe stabiliteti i sektorit financiar, konsiderohen si një ndër përparësitë më të mëdha, për shkak të ndikimit thelbësor mbi aftësinë e vendit për të kaluar në një model rritjeje të qëndrueshme. Iniciativa për krijimin e Këshillit të Pavarur Fiskal duhet të jetë prioritet.

Decentralizimi fiskal të përgatitet në një kuadër ligjor efektiv dhe realist. Kemi kërkuar që Ministria e Financave në mënyrë të vazhdueshme të ndjek financat e qeverisjes vendore sidomos në kushtet kur vlerësohet një borxh i prapambetur vendor në nivele të konsiderueshme.

2.2 Kemi kërkuar vëmendje dhe saktësi në raportimin e treguesve fiskalë

2.3 Mbi menaxhimin e borxhit publik

Për borxhin publik, si një tregues i rëndësishëm, por dhe me ndikim të lartë në qëndrueshmërinë e financave publike dhe projeksionet ekonomike të së ardhmes, në vijimësi kemi rekomanduar vendosjen e kufirit tavan të këtij borxhi në Kushtetutë (propozim i paraqitur Kuvendit që në vitin 2012), në masën 60 përqind të Produktit të Brendshëm Bruto të vendit dhe arritjen e këtij niveli të shtrirë në kohë, në terma afatgjatë.

Duhet që parashikimi i efekteve të rritjes apo uljes së borxhit publik të lidhen me rritjen ekonomike, varfërinë, apo tregues të tjerë ekonomik. Mbajtja nën kontroll e nivelit të borxhit shtetëror me efekte të rëndësishme në financat publike, por edhe zhvillimin ekonomik të qëndrueshëm, duhet të bëhet me koordinim të Politikës Monetare dhe asaj Fiskale.

2.4 Per investimet kapitale publike

Kemi konstatuar mungesën e një veprim konkret për forcimin e kapaciteteve të administratës publike për vlerësimin ekonomik (jo vetëm vlerësim teknik dhe financiar) të projekteve të investimeve kapitale. Këto kapacitete duhet të përdoren për të vlerësuar, pas realizimit, kthimin social-ekonomik në projektet e realizuara të investimeve.

Kemi kërkuar:

2.5 Përgatitjen e Pasqyrave të Konsoliduara Financiare të Shtetit dhe Raportimin financiar të sektorit publik

2.6 Forcimin e rolit të auditimit të brendshëm dhe sistemeve të menaxhimit financiar.

2.7 Transparencën e financave të partive politike

2.8 Efiçencën në realizimin e prokurimit publik

2.9 Përgjegjshmëri dhe llogaridhënie përmes identifikimit të përgjegjësisë në keqadministrimin e fondeve dhe burimeve

Nga auditimet e realizuara gjatë vitit 2016 janë konstatuar shkelje dhe parregullsi financiare që i përkasin periudhës objekt auditimi 2013-2016.

1. Parregullsi dhe shkelje financiare në të ardhurat dhe në shpenzimet e kryera konsideruar si dëm ekonomik në shumën totale prej 25,481 milion lekë (188 milion Euro), nga e cila rekomanduar për zhdëmtim në vlerën 24,723 milion lekë ose në masën 97%.

2. Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në të ardhura në shumën 35,919 milion lekë dhe në nivelin e shpenzimeve në shumën 10,925 milion lekë, në një total prej 46,844 milion lekë (345 milion Euro). Në total shkeljet e konstatuara kanë patur një efekt negativ për shtetin në shumën 72,325 milion lekë, afërsisht 533 million euro.

Dëmet kryesore të konstatuara janë të lidhura kryesisht me administrimin e pasurive natyrore, kështu si gjetje kryesore nga auditimet tona, theksojmë mosrespektimin e Marrëveshjes Hidrokarbure me ndarje prodhimi me kompaninë që shfrytëzon rreth 95% të prodhimit të naftës ekzistuese në rang vendi dhe shtrihet në zonën e vendburimit naftëmbajtës PatosMarinëz. Ky vendburim naftë ka qenë ekzistues dhe kompania nuk ka rënduar kostot hidrokarbure me shpenzime kërkimi, por ka filluar direkt prodhimin e naftës. Për këtë arsye pritshmëria në lidhje me fitimin që do të vinte nga shfrytëzimi i kësaj pasurie kombëtare në dobi të qytetarëve ka qenë shumë e madhe. AKBN si struktura përgjegjëse kryesore, por edhe Albpetrol dhe Ministria e Energjitikës, në kundërshtim me marrëveshjen hidrokarbure, nuk kanë monitoruar dhe mbikëqyrur shpenzimet për operacionet hidrokarbure, por e kanë lejuar kompaninë që të kryejë shpenzime, mbi çmimet e tregut dhe mbi normativat dhe referencat ligjore në fuqi. Kështu që të ardhurat e realizuara nga shitja e naftës së prodhuar nuk kanë mbuluar kostot hidrokarbure. Për këtë arsye, kompania shtetërore Albpetrol, nuk ka marrë sasinë e hidrokarburit, naftës së premtuar në planin e zhvillimit, si dhe Buxheti i Shtetit nuk ka marrë tatimin mbi fitimin. Mosrealizimi i mbikëqyrjes ka sjellë humbje të mëdha në Buxhetin e Shtetit.

2.10 Lufta kundër antikulturës së pandëshkueshmërisë

Kongresi i XXII-të i INTOSAI-t nënvizoi se “SAI-t kanë nevojë të mbledhin dhe promovojnë gjerësisht në publik rezultatet e auditimeve të kryera prej tyre, duke theksuar risqet e mundshme në zbatimin e politikave dhe programeve të qeverisë, risqe të cilat mund të minojnë një menaxhim të shëndetshëm të Financave Publike”. Ndërsa shprehemi të kënaqur me nivelin e zbatimit nga administrata shtetërore të masave organizative dhe administrative të propozuara nga KLSH, (i cili është në nivelin e zbatueshmërisë së rekomandimeve të SAI-ve të zhvilluara evropiane), konstatojmë me shqetësim se në masat me karakter disiplinor për largimin nga puna të nëpunësve të lartë të Shtetit, të kapur në

abuzim flagrant me pronën dhe fondet publike, përqindja e zbatueshmërisë është më e ulta. Moszbatimi nga qeveria i rekomandimeve të KLSH për largimin nga shërbimi civil apo nga puna të nëpunësve të tillë ushqen çdo ditë antikulturën e pandëshkueshmërisë, të përhapur gjerësisht në vend, si dhe pengone bllokun shqyrtimin nga ana e Prokurorisë të dosjeve penale të dorëzuara nga KLSH për këta funksionarë të lartë.

RAPORTIMI I REZULTATEVE TË AUDITIMIT

Raportimi i Rezultateve të Auditimit, është indikator që reflekton aktivitetin auditues, lidhet ngushtësisht me raportimin e auditimeve sipas llojit të tyre: auditim përputhshmërie, financiar, performance.

Përgjithësisht indikator lidhen me numrin e auditimeve (mbulimi me auditim), pra veprimtarinë audituese dhe me reflektimin/reagimin e subjekteve ndaj rekomandimeve të KLSH, duke sjellë një qasje tjetër të perceptimit të punës audituese si vlerë e shtuar për subjektet.

Për periudhën janar-dhjetor 2016, Kontrolli i Lartë i Shtetit, nga 154 auditime të planifikuara për auditim ka përfunduar dhe evaduar 154, si dhe ka ushtruar dhe ka vijuar me përgatitjen e materialeve për 170 auditime. Sipas llojit, auditimet e evaduara klasifikohen:

- 118 auditime përputhshmërie, ligjshmërie dhe rregullshmërie financiare;
- 7 auditime financiare;
- 14 auditime tematike;
- 13 auditime performance;
- 2 auditime IT (të cilat kanë qënë të orientuara si auditime përputhshmërie).

Për vitin 2016, KLSH ka përqëndruar punën e saj audituese në auditimet e përputhshmërisë dhe rregullshmërisë financiare të cilat zënë 77% të totalit të auditimeve. Kemi arritur të mbajmë një numër të qëndrueshëm auditimesh përputhshmërie, pavarësisht se referuar indikatorëve të performancës kemi një mbingarkim të audituesve me auditime. Pavarësisht numrit të lartë të këtij lloji auditimi, niveli i indikatorit të mbulimit është në 2 (pra në nivel të ulët). Në lidhje me auditimet e performancës të ushtruara gjatë viti 2016, ato përbënin 9% të auditimeve të realizuara, por më e rëndësishmja është se arritën të plotësonin kriteret metodologjike të këtij auditimi duke garantuar siguri sipas standardeve më të mira të INTOSAI-it. Përvoja e krijuar e kombinuar me një bazë të re metodologjike i ofrojnë audituesve një guidë të qartë për veprimtarinë audituese, Indikatorin i mbulimit është në nivelin 2.

Zhvillimi i auditimeve është në linjë dhe në përputhje të plotë me objektivat e paravendosura në planin strategjik 2013-2017 dhe me planin vjetor të vitit 2016, si dhe në një drejtim me orientimet e Kongresit të XXII të INTOSAIT, mbajtur në Abu D'habi. Ky kongres thekson nevojën "për një qasje gjithëpërfshirëse drejt auditimeve të performancës dhe inkurajimi për auditime të përbashkëta dhe për një shkëmbim më intensiv të njohurive mes SAI-ve".

PËR MONITORIMIN E PERFORMANCËS SË FINANCAVE PUBLIKE SIPAS SHTYLLAVE PRIORITARE TË STRATEGJISË SË MENAXHIMIT TË FINANCAVE PUBLIKE 2014-2020*Përmbledhje e Raportit të Zbatimit të Buxhetit Faktik të vitit 2016*

Mbajtur në mbledhjen e Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit, më 30.10.2017.⁴

I nderuar Z. Braçe, Kryetar i Komisionit

Të nderuar Zonja e Zotërinj deputetë, anëtarë të Komisionit,

Kontrolli i Lartë i Shtetit, si institucion i pavarur kushtetues, në zbatim të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë dhe të Ligjit 154/2014 “Për Kontrollin e Lartë të Shtetit” ka përgatitur dhe paraqitur raportin “Për zbatimin e Buxhetit të Shtetit të vitit 2016”, me fokus dhënien e opinionit mbi raportin që Këshilli i Ministrave paraqet në Kuvend “Për zbatimin e buxhetit të shtetit të vitit 2016” dhe propozimin e projekligjit “Për miratimin e buxhetit faktik të shtetit për vitin 2016”, të depozituar pranë KLSH-së. Ky raport përgatitur në referencë me Standardet Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (ISSAI), duke analizuar zbatueshmërinë e Ligjit nr. 9936, datë 26.6.2008, “Për Menaxhimin e Sistemit Buxhetor në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar, nenet 62 e 63, si dhe të Ligjit nr. 147/2015, datë 17.12.2015, “Për Buxhetin e Shtetit të vitit 2016”, i ndryshuar.

KLSH, ka arritur në Opininion e Përgjithshëm se “Zbatimi i Buxhetit të Shtetit për vitin 2016, duke nisur nga përgatitja, shqyrtimi dhe miratimi i buxhetit të vitit 2016, zbatimi, ndjekja dhe rishikimi i tij, të drejtat dhe kufizimet për huamarrjen, garancitë dhe format e tjera të rrjedhura prej tyre si dhe kontrolli, kontabiliteti, raportimi dhe auditimi i këtij buxheti, në terma proceduralë respektojnë kërkesat e ligjit “Për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar, të ligjit “Për buxhetin e shtetit të vitit 2016”, të ndryshuar, si dhe të ligjit “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”.

Kemi konstatuar aspekte mbi të cilat ne shprehim rezervat tona lidhur me paraqitjen e disa treguesve fiskalë të vitit 2016, por që në përfundim nuk mendojmë se çenojnë tërësinë e shifrave të buxhetit faktik të vitit 2016. Gjithashtu gjykojmë se megjithëse, monitorimi i indikatorëve të performancës së financave publike sipas shtyllave prioritare të planifikuara në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020, tregon një përpjekje pozitive të Ministrisë së Financave, konsolidimi i mëtejshëm i kësaj praktike kërkon rishikimin e disa indikatorëve, pasi për shkak të metodologjisë së matjes, disa indikatorë nuk reflektojnë performancën reale të financave publike.

Në këtë raport KLSH, adreson problematikat e konstatuara gjatë planifikimit, administrimit dhe raportimit të zërave të Buxhetit të vitit 2016, si dhe jep rekomandime për aspektet më kryesore të ciklit buxhetor. Rekomandimet nga ana tjetër synojnë një sistem të integruar dhe funksional të menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe struktura të auditimit të brendshëm eficiente dhe në funksion mbështetës dhe këshillimor për strukturat e ngarkuara

⁴ Morën pjesë në diskutim Drejtoreshat e Përgjithshme të KLSH, zj. Lindita Lati dhe zj. Manjola Naco.

me përgjegjësi menaxheriale. Gjetjet dhe konstatimet janë rezultat i punës audituese në 106 subjekteve, realizuar përgjatë 3 mujorit të fundit të vitit 2016 dhe 9 mujorit të vitit 2017.

Treguesit e konsoliduar fiskalë të buxhetit të shtetit për vitin 2016 paraqiten:

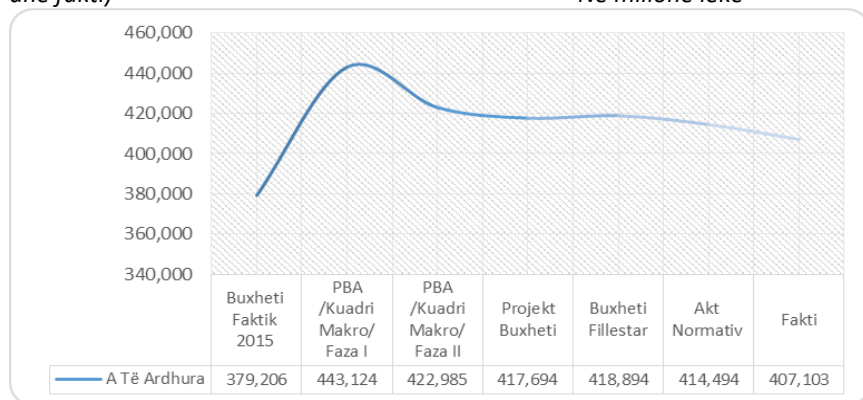
A. Të ardhurat e përgjithshme të buxhetit të shtetit.

Në Kuadrin Makroekonomik e Fiskal për vitin 2016, të miratuar me Vendimin nr.68, datë 28.01.2015, Të ardhurat u planifikuan në vlerën 443,124 milionë lekë, (ose 17% më shumë se fakti i vitit 2015), nivel që me rishikimin e Kuadri Makroekonomik e Fiskal sipas Vendimin nr. 695, datë 31.07.2015, pësoi një ulje të ndjeshme me 20,140 milionë lekë. *Me miratimin e Ligji 147/2015 "Për buxhetin e vitit 2016" në datë 17.12.2015, treguesit e të ardhurave rezultojnë në nivele më të ulta se ata të miratuara në kuadrin afatmesëm 2016-2018. Të ardhurat totale programuar në vlerën 418,894 milionë lekë janë ulur me 5,5 % ose 24,230 mijë lekë krahasuar me fazën e parë të PBA 2016-2018 dhe 1% ose 4,091 mijë lekë krahasuar me fazën e dytë të PBA.* Akti Normativ nr.1, datë 29.07.2016 "Për disa ndryshime në ligjin nr.147/2015 "Për buxhetin e vitit 2016", ka miratuar uljen me 4,400 milionë lekë të të ardhurave të përgjithshme (me ndërhyrje në të ardhurat e pushtetit vendor, fondet speciale dhe të ardhurat jotatimore)

Të ardhurat e përgjithshme të buxhetit për vitin 2016, janë realizuar në vlerën **407,103 milionë lekë**, nga 418,894 milionë lekë të programuara me Ligjin nr.147/2015 "Për buxhetin e vitit 2016", ose realizuar **97.19%**, ndërsa po të krahasohet me planin e rishikuar niveli i realizimit është 98.2%.

Grafiku: Dinamika e programimit të të ardhurave për vitin 2016 (sipas fazave të planifikimit dhe fakti)

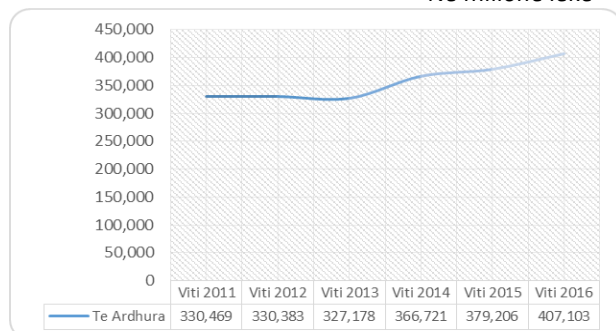
Në milionë lekë

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

Dinamika e të ardhurave buxhetore në harkun kohor 2011-2016, jepet në grafik, ku vihet re rritja e lehtë e të ardhurave për vitin buxhetor 2016.

Në milionë lekë

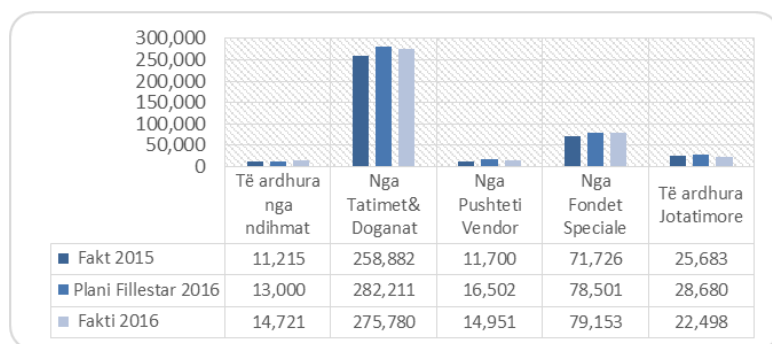

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

Të ardhurat nga Tatimet dhe Doganat janë burimi kryesor i të hyrave në buxhetin e shtetit dhe janë burimi kryesor për kryerjen e investimeve dhe shpenzimeve nga ana e institucioneve publike. Edhe pse fillimisht janë planifikuar për tu realizuar në masën **282,211 milionë lekë** (sipas planit fillestar parashikuar me ligjin nr.147/2015, ose rreth 18.44% e PBB së programuar në vlerën 1,530,465 milionë lekë), me një rritje 23,329 milionë lekë krahasuar me faktin e vitit 2015, në fakt janë realizuar **275,780 milionë lekë**. Impaktin më të madh në mosrealizimin e të ardhurave e kanë të ardhurat tatimore.

Grafiku në vijim paraqet dinamikën e të Ardhurave për vitin 2016 (nga plani në fakt)

Në milionë lekë

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

Nga auditimi u konstatuan pasaktësi në shumën e të ardhurës së deklaruar si tatim fitimi, pasi nuk është rregulluar shifra e parapagimeve të tatim fitimit, me vlerën reale të të ardhurës që i takon Buxhetit të Shtetit për vitin 2016, niveli i gabimit i konstatuar nuk e kalon pragun e riskut për të cilin KLSH, modifikon opinionin e saj.

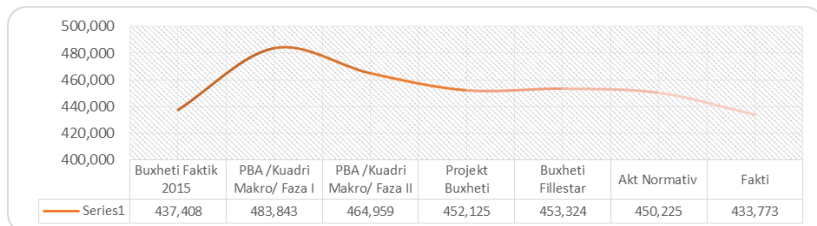
B. Shpenzimet e përgjithshme të buxhetit të shtetit.

Në Kuadrin Makroekonomik e Fiskal për vitin 2016, të miratuar me Vendimin nr.68, datë 28.01.2015, Shpenzimet buxhetore u programuan në vlerën **483,844 milionë lekë**, (ose 10,6% më shumë se fakti i vitit 2015), nivel që me rishikimin e Kuadri Makroekonomik e Fiskal sipas Vendimin nr. 695, datë 31.07.2015, u ul me 18,885 milionë lekë ose 4,1% krahasuar me fazën e parë. *Me miratimin e Ligji 147/2015 "Për buxhetin e vitit 2016" në*

datë 17.12.2015, shpenzimet programohen në vlerën 453,324 milionë lekë pra ulur me 6,3% ose 30,519 milionë lekë dhe krahasuar me fazën e dytë të PBA, ku shpenzimet ishin parashikuar në masën 464,959 milionë lekë ulja është në masën 11,625 milionë lekë. Akti Normativ nr.1, datë 29.07.2016 “Për disa ndryshime në ligjin nr.147/2015 “Për buxhetin e vitit 2016”, parashikon ulje të shpenzimeve të përgjithshme në masën 3,099 milionë lekë. Në buxhetin e rishikuar me Aktin Normativ nr.2 datë 16.12.2016, bëhen vetëm riallokime në disa zëra të shpenzimeve.

Mos realizimi i të ardhurave ka çuar në shkurtim të shpenzimeve, të cilat janë realizuar në masën **433,773 milionë lekë**, nga 453,324 milionë lekë të programuara në Ligjin e buxhetit ose 95,7%, duke reflektuar mos-shpenzim të fondeve të planifikuara në masën 19,552 milionë lekë. Impaktin më të madh në këtë rënie e ka patur mosrealizimi i shpenzimeve për interesa dhe shpenzimet për buxhetin e pushtetit vendor. Nga auditimi u konstatua se, gjatë vitit 2016 shpenzimet buxhetore janë realizuar me 3,635 milionë lekë më pak se viti 2015.

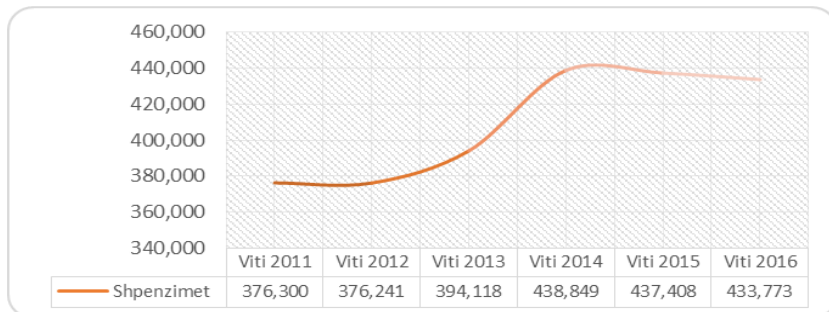
Grafiku: Dinamika e programimit të shpenzimeve buxhetore për vitin 2016 (sipas fazave të planifikimit dhe fakti)

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

Dinamika e shpenzimeve faktike të buxhetit të shtetit në harkun kohor të viteve 2011-2016, jepet në grafikun e mëposhtëm, ku vihet re se shpenzimet e përgjithshme janë më të ulta se viti 2015 dhe 2014.

Në milionë lekë

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

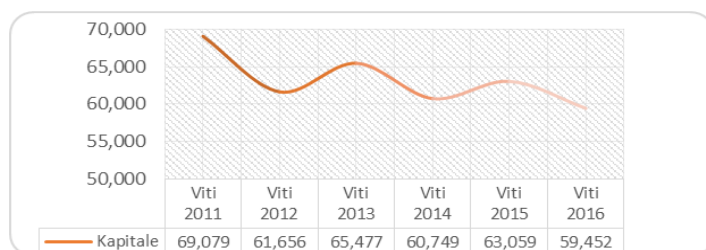
1.Shpenzimet korrente zënë rreth 95,7% të shpenzimeve të përgjithshme të programuara, ndërkohë që niveli faktik i tyre përbën 85% të shpenzimeve të përgjithshme faktike. Shpenzimet korrente janë realizuar në vlerë 368,720 milionë lekë, nga 385,337 milionë lekë

të planifikuara sipas ligjit nr. 147/2015, ose realizuar në masën 95,7%. Niveli i mosrealizimit kundrejt planit është 16,617 milionë lekë.

2. Shpenzimet e buxhetit të pushtetit vendor për vitin 2016 janë realizuar në masën **43,580 milionë lekë**, nga 49,569 milionë lekë të planifikuara sipas Ligjit 147/2015, pra realizuar në masën 88%, me një mos realizim në vlerën 5,989 milionë lekë. Ndërsa kundrejt Aktin Normativ nr.2, këto shpenzime janë realizuar në masën 85%, dhe kanë një mos realizim në masën 7,869 milionë lekë. Mungesa e performancës në mbledhjen e të ardhurave si dhe mos efektiviteti i kontrollit të angazhimeve të shpenzimeve, ka bërë që institucionet buxhetore të gjenerojnë detyrime të prapambetura për kontratat e lidhura (detyrime për të cilat nuk ka një shifër të saktë,) faktorë të cilët përbëjnë rrezik për disiplinën fiskale. Asnjë nga bashkitë nuk ka një strategji fiskale afatmesme në lidhje me kontraktimin dhe ripaqimin e huave për zhvillimin e infrastrukturës, zqjerimin e të ardhurave, si dhe likuidimin e detyrimeve të prapambetura ekzistueses të shpenzimeve.

3. Shpenzime kapitale janë realizuar në vlerë **59,452 milionë lekë**, nga 59,988 milionë lekë të planifikuara sipas Ligjit 147/2015, ose **99,1%**. Ndërsa krahasuar me nivelin e shpenzimeve kapitale prej 63,059 milionë lekë të realizuara një vit më parë, konstatohet ulje në vlerën 3,607 milion lekë. Konstatohet se niveli i shpenzimeve kapitale është më i ultë referuar të dhënave që nga viti 2011.

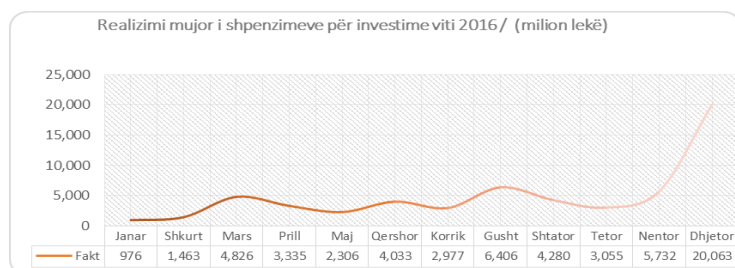
Në milionë lekë

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

Në një analizë më të detajuar në terma të realizimit mujor të shpenzimeve për investime, rezulton se pjesa më e madhe e investimeve kapitale është përqendruar në muajin dhjetor (34% e total investimeve), si më poshtë:

Në milionë lekë

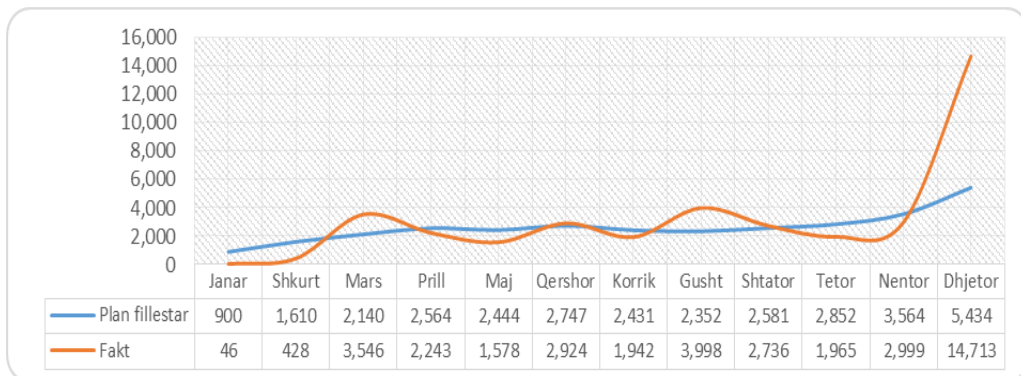
Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

Kemi konstatuar se në tabelën e treguesve fiskalë, në zërin e shpenzimeve kapitale është përfshirë me pa të drejtë edhe një shumë prej **3,856 milion lekë** e cila është fond i FZHR-së si shpenzimet kapitale për qeverisjen qendrore, në një kohë që raportohen të planifikuara për qeverisjen vendore, duke denatruar transfertën nga e pakushtëzuar në transfertë të kushtëzuar.

Shpenzimet kapitale me financim të brendshëm janë realizuar për 39,118 milion lekë nga 31,619 milion lekë referuar planit fillestar të buxhetit, pra janë realizuar në masën 24% më shumë. Në terma mujore, tregojnë për një menaxhim jo të kujdesshëm të fondeve që programohen për investime, dhe më pas dhe që realizohen gjatë vitit. Është lehtësisht e verifikueshme që si në programim dhe në realizim ka një spostim të investimeve në tremujorin e fundit duke arritur pikun në muajin dhjetor. Rreth 38% e investimeve me financim të brendshëm (ose 14,713 milion lekë) janë realizuar gjatë muajit Dhjetor.

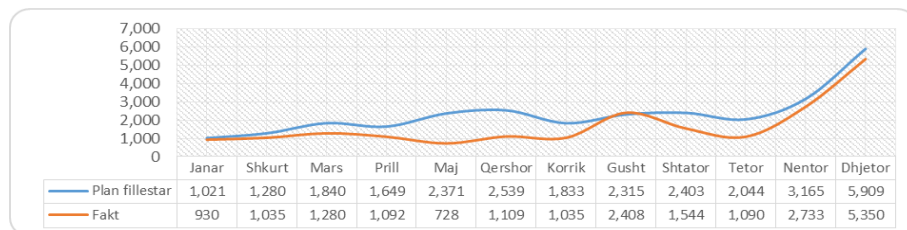
Nga auditimi në Drejtorinë e Përgjithshme të Thesarit u konstatua se në llogaritë e investimeve për konstruksione të rrugëve; në ndërtesa shkollore dhe në objekte të tjera ndërtimore janë është përfshirë shlyerja e faturave për investime që i përkasin viteve të kaluara, duke rritur fiktivisht investimet e realizuara për periudhën objekt auditimi, duke mos i klasifikuar si shlyerje të detyrimeve të viteve të kaluara, përkatësisht përt ARRSH në 107 raste në shumën 1,214,376 mijë lekë dhe Bashkinë Tiranë në 44 raste në shumën 191,230 mijë lekë. Për gjatë vitit 2016, në 56 raste në ARRSH, në shumën 1,912,041 mijë lekë janë konstatuar fatura me variancë të ditëve nga data e faturës në datën e pagesës nga 32 ditë deri në 326 ditë, që reflekton mospasqyrimin në kohë të faturave dhe mosmarrjen e masave nga ana e DTPH për disiplinimin e këtij procesi. Si pasojë e keqërdorimit të fondeve në vitet e kaluara dhe përdorimit të buxhetit të këtij viti në shlyerjen e investimeve të periudhave të mëparshme, këtë vit sipas raportimeve të MF janë krijuar detyrime të reja të prapambetura në shumën 1,803,600 mijë lekë.

Në milionë lekë

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

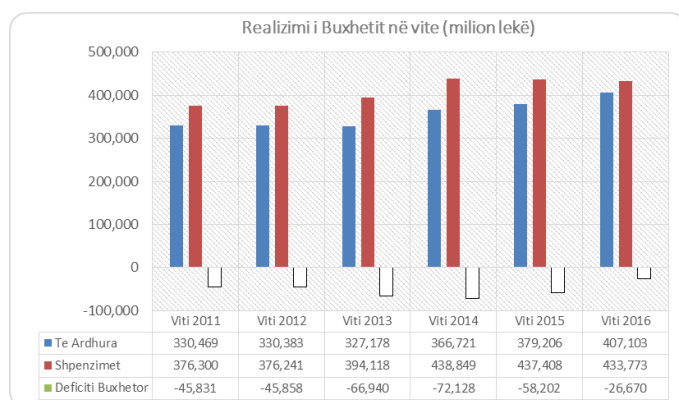
4.Shpenzime kapitale me financim të huaj (kredi dhe grante), janë realizuar në shumën **20,369 milion lekë**, nga 28,369 milion lekë të planit fillestar ose në masën 72%. Në grafik kemi paraqitur nivelin e programuar të shpenzimeve kapitale me financim të huaj sipas muajve duke e krahasuar me realizimin respektiv të tyre:

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

C. Deficiti i përgjithshëm i buxhetit të shtetit

Deficiti i përgjithshëm i buxhetit të shtetit të vitit 2016, referuar Ligjit nr.147/2015 “Për buxhetin e vitit 2016” ishte parashikuar në vlerën 34,430 milionë lekë dhe është realizuar në masën 26,676 milionë lekë, ndikuar nga mosrealizimi i të ardhurave buxhetore, ulja e shpenzimeve buxhetore por pa përjashtuar ndikimin e treguesve ekonomikë. Deficiti Buxhetor është ulur në masën 7,754 milionë lekë kundrejt parashikimit. Ky deficit përfaqëson 1.7% të PBB⁵-së e përdorur në planifikim e vitit 2016, apo 1.8% e PBB faktike. Konstatohet se për vitin 2016 është respektuar rregull i artë i buxhetit sipas të cilit masa e deficitit buxhetor nuk mund të tejkalojë masën e shpenzimeve kapitale të parashikuara, si në programim dhe në buxhetin e realizuar në nivel vjetor. Rezultoi se viti 2016, ishte vit sfidues nga këndvështrimi i mbajtjes së Deficitit në nivelin e parashikuar, por duke marrë në konsideratë mosrealizimin e të ardhurave në masën 11,873 milionë lekë kundrejt planit fillestar si dhe mosrealizimin e shpenzimeve në masën 19,627 milionë lekë, pavarësisht se kjo politikë mundësoi kontrollin e vazhdueshëm të Deficitit Buxhetor ajo flet për një mungesë të aftësisë buxhetuese dhe menaxhimin e dobët të financave publike. Investimet publike konstatohet se janë në nivel më të ulët të 5 viteve të fundit. Deficiti buxhetor është mbuluar në masën 34% nga Financim i Brendshëm dhe 66% nga Financim i Huaj, pavarësisht programimit në Ligjin nr. 147/2015, “Për buxhetin e vitit 2016”, për tu mbuluar në masën 60.9% nga Financimi i Brendshëm.

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

⁵PBB programuar në vlerën 1,530,465 milionë lekë

Programi buxhetor vijoj të preket nga ndryshimet e buxhetit me Akte Normativ, praktikë që gjatë viteve të fundit është konsoliduar duke cënuar kredibilitetin e Buxhetit të Shtetit. Rishikimi i treguesve të parashikuar me Ligjin nr.147/2015 “Për buxhetin e vitit 2016” janë ndryshuar 2 (dy) herë, me dy akte normative, fakt që tregon se zërat e shpenzimeve dhe të të ardhurat janë programuar mbi baza jo realiste, për të mos thënë tejet optimiste për të ardhurat dhe një procesi jo të kujdesshëm dhe të pa monitoruar siç duhet nga strukturat respektive në qendër dhe në bazë. Akti i fundit normativ lidhur me buxhetin është propozuar nga qeveria në ditët e fundit të muajit dhjetor 2016 (miratuar nga Kuvendi në janar 2017).

Përsa më sipër kemi rekomanduar:

- Krijimin e menjëhershëm të **Këshillit Fiskal** (rekomandim i dhënë edhe më parë, në Raportin për Zbatimin e Buxhetit të vitit 2013, përsëritur si kërkesë prioritare në Raportin e Zbatimit të Buxhetit 2015), si një autoritet i cili duhet të mbikqyrë përputhshmërinë me rregullat fiskale, monitorojë konsolidimin fiskal, përfshirë saktësinë e parashikimeve makroekonomike, cilësinë e planifikimit buxhetor afatmesëm, si dhe të japë rekomandime që lidhen me qëndrueshmërinë fiskale dhe makroekonomike.
- Përzgjedhja e këtij Këshilli t’i largohet praktikave formale të konstatuara gjatë konstituimit të bordeve të ngjashme, ndërkohë që gjykojmë se kriteret e përzgjedhjes së personave duhet të jenë të larta referuar kapacitetit profesional dhe integritetit personal, ku kusht me rëndësi është përvoja e konsoliduar në menaxhimin e financave publike.
- Ministria e Financave dhe Ekonomisë, të marrë të gjitha masat për përmirësimin e metodologjisë së përdorur për parashikimin dhe zbatimin e programit të të ardhurave buxhetore në mënyrë që të eliminojë devijimet e shumta ndërmjet të ardhurave të vlerësuara në Kuadrin Makroekonomik dhe Fiskal 2016-2018 (Faza e parë) dhe të ardhurave të mbledhura nga Administrata Tatimore dhe Doganore.
- Realizimi i të ardhurave buxhetore kundrejt planifikimit, do të bëjë të mundur edhe një planifikim të mirë të shpenzimeve buxhetore si dhe do të këtë një rol kyç në plotësim e nevojave të vendit në përmirësimin e shërbimeve publike dhe njëkohësisht në rritjen e investimeve dhe nxitjen ekonomike. Në këtë mënyrë konsolidimi fiskal do të arrihej përmes rritjes së të ardhurave dhe jo me frenim të shpenzimeve publike.
- Përmirësimi i menaxhimit të investimeve publike do të ndikonte në ruajtjen e qëndrueshmërisë ekonomike dhe mbajtjen nën kontroll të saj. Prioritet duhet të kenë investimet të cilat kanë ndikim të shpejtë në rritjen ekonomike, punësimin dhe uljen e varfërisë. Të gjitha këto për të mbajtur në nivelin e dëshiruar dhe të pranueshëm treguesit kryesorë në kontekstin e garantimit të konsolidimit fiskal.

D. Borxhi publik dhe shërbimi i borxhit

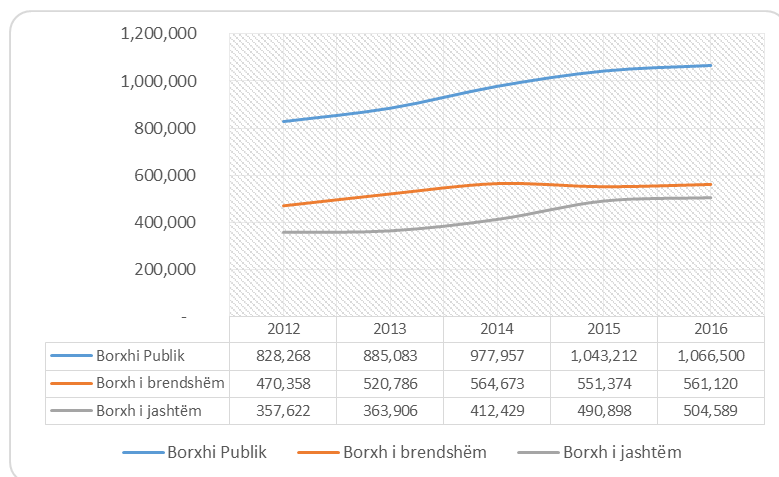
Borxhi Publik për vitin 2016 rezultoi në vlerën 1,066,566 milionë lekë me një rritje nga niveli prej 1,043,212 milionë lekë i realizuar për vitin 2015. Niveli i borxhit publik (si % kundrejt PBB) nuk tenton drejt parametrave të synuar, pasi për vitin 2015 niveli i borxhit publik është rritur në nivelin 72.71% (ose më saktë 73.06% sipas raportimit më të fundit të Word Economic Outlook). Vlera relative e borxhit publik e raportuar është **71.01%** e PBB-së, por

kjo mënyrë vlerësimi nuk është bazuar vlerën më të fundit të PBB-së të raportuar në World Economic Outlook, sikurse është përcaktuar në Ligjin, “Për Menaxhimin e Sistemit Buxhetor në RSH”. Bazuar në këtë metodologji stoku i borxhit në fund të vitit 2016 rezultoi në **72.4% e PBB-së**. Ky nivel reflekton situatën që jemi larg trendit që të çon në përmbushjen e objektivave strategjik të vendosur për një nivel borxhi në nivelin 65%.

Borxhi publik i qeverisjes qendrore për vitin 2016 është 1,065,710 milionë lekë, nga 1,042,272 milionë lekë që rezultoi në fund të vitit 2015, me një rritje në vlerën absolute prej 23,371 milionë lekë ose 2.2%, kur PBB për vitin 2016 kundrejt vitit 2015 është rritur me 4.4%. Borxhi i brendshëm, për vitin 2016, arriti 561,120 milionë lekë, nga 551,375 milionë lekë që rezultoi në fund të vitit 2015 me një rritje në vlerën absolute prej 9,745 milionë lekë ose me 1.73%. Referuar strukturës së borxhit publik konstatohet se borxhi i brendshëm përbën 52.7% dhe borxhi i jashtëm zë 47.3% të stokut të borxhit në fund të vitit 2016. Borxhi i brendshëm rezultoi me një rritje me 1.73%, ndërsa ai i jashtëm rezultoi me një rritje me 2.7%.

Në lidhje me borxhin publik, si një tregues i rëndësishëm, por dhe me ndjeshmëri në qëndrueshmërinë e financave publike dhe projeksionet ekonomike të së ardhmes, sjellim në vëmendje ekspozimin ndaj risqeve që krijon niveli i rritur i borxhit të jashtëm. Borxhi i ri i marrë përgjatë vitit 2016 për realizimin e shtesës në investime nuk është përdorur në masën 100%, për shtesë në investime reale përgjatë këtij vitit, por është përdorur edhe për shlyerjen e detyrimeve të viteve të kaluara. Raporti i borxhit në 2016, ka pësuar ulje si pasojë e rritjes së PBB ndërkohë që vetë stoku i borxhit publik nuk ka pësuar ulje gjatë kësaj periudhe.

Në milionë lekë

Burimi. Ministria e Financave, përpunuar nga grupi i auditimit

Përsa më sipër kemi rekomanduar:

- Të merret në konsideratë që në raportimin mbi raportin e borxhit publik ndaj Produktit të Brendshëm Bruto, vlera e cila do të përdoret për llogaritje e PBB të jetë konsistente dhe

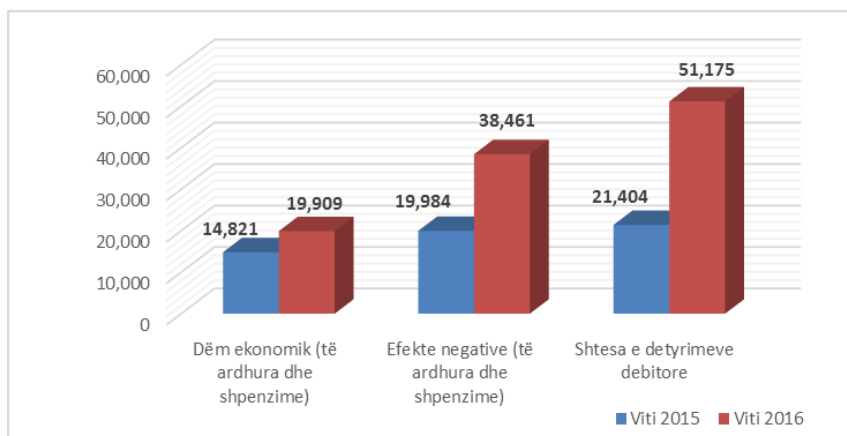
në bazë të një përcaktimi zyrtar të pandryshueshëm për kryerjen e analizave në të njëjtën bazë krahasuese dhe mos lënien e hapësirave për interpretim të këtij treguesi.

- Ministria e Financave dhe Ekonomisë të evidentojë nevojat reale për huamarrje në realizimin e projekteve të reja të investimeve dhe të ketë raportim të ndarë për realizimin e investimeve të reja gjatë vitit buxhetor në mënyrë që të gjykohet në lidhje me përdorimin e shtesës së borxhit të marrë. Borxhi i ri i marrë të jetë në koherencë me objektivat e tjerë strategjikë të Ministrisë për përmirësimin e treguesve fiskalë nëpërmjet impaktit pozitiv që këto investime të reja për të cilat duhet të merret borxhi kanë për ekonominë kombëtare.

Mbi Administrimin e fondeve të buxhetit të vitit 2016

Nga auditimet në zbatim të buxhetit 2016, KLSH ka konstatuar shkelje të ligjshmërisë financiare konsideruar si dëme ekonomike për buxhetin e shtetit (të ardhura të munguara apo dëme ekonomike) në vlerën **19,909 milionë lekë ose 149 milionë euro**. Mungesë të ardhurash apo shpenzime jo në përputhje me parimet e ekonomicitetit, efikasitetit dhe efektivitetit në vlerën **38,461 milionë lekë ose 288 milionë euro**. Konstatimet kryesore i takojnë fondeve të programuara për infrastrukturën rrugore, për shëndetsinë, për sektorin shtetëror të energjisë, në infrastrukturën e IT etj. Rritja e detyrimeve ndaj tatimeve dhe doganave (borxhi tatimor dhe doganor) si dhe skemës së sigurimeve shoqërore për vitin 2016 është në vlerë **51,175 milionë lekë ose 383 milionë euro**, dhe përbën mungesë direkte të ardhurash për buxhetin e shtetit. Në total efektet negative në buxhetin e vitit 2016 llogariten në vlerën **109,546 milionë lekë ose 820 milionë euro**. Në grafikun e mëposhtëm paraqitet ecuria e efekteve negative të konstatuara nga KLSH për vitet 2015 dhe 2016.

Në milionë lekë

Burimi: KLSH

Raportimi financiar në sektorin publik

Edhe për vitin 2016, Pasqyrat Financiare të Konsoliduara, nuk janë pjesë e raportit vjetor të konsoliduar të zbatimit të buxhetit. Mungesa disavjeçare e pasqyrave të konsoliduara të shtetit në gjykim tonë ndikon jo vetëm në nivelin e transparencës, por është e lidhur ngushtë me analizën e treguesve makroekonomik. Konstatohet se nuk ka një bazë të qartë

rregullative mbi të cilën realizohet Raportimi Financiar, fakt që krijon hapësira për mangësi të theksuara në mbajtjen e kontabilitetit dhe në raportimin financiar nga njësitë që duhet të raportojnë mbi bazë të standardeve të kontabilitetit publik. Pasqyrat financiare të hartuara përmbajnë gabime dhe nuk reflektojnë të gjitha transaksionet e vitit. Përsa më sipër, si dhe problematikave të evidentuara dhe të analizuar në mënyrë të detajuar në raportin e KLSH-së kemi rekomanduar:

- Në kushtet kur ristrukturimi i qeverisë, prek edhe shkrirje, ndarje apo bashkime të institucioneve shtetërore, merr rëndësi nxjerrja e një udhëzimi që do të krijojë konsistencën me të cilin do të realizohet transferimi kontabël i aktiveve, të drejtave dhe detyrimeve nga një strukturë në tjetrën. Në mungesë të një veprimi të tillë procesi do të reflektojë konfuzion dhe pasaktësi të mëdha. Strukturat e Auditimit të Brendshëm të jenë të detyruar të verifikojnë procesin e mbylljes së llogarive kontabël të institucioneve të shkruara apo të bashkuara.
- Ministri i Financave dhe Ekonomisë të publikojë menjëherë Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, si baza kryesore metodologjike mbi të cilën do të ndërtohet kontabiliteti publik në Shqipëri në të ardhmen e afërt. Publikimi i Standardeve që në këtë moment, do të japë kohë përdoruesve (hartuesve të pasqyrave financiare), të njohin parimet mbi të cilët do të funksionojë kontabiliteti publik, menjëherë pas miratimit të Kuadrit të plotë rregullativ në fushën e raportimit financiar në sektorin publik. Ministria e Financave dhe Ekonomisë, të realizojë një komunikim të hapur për të mbledhur opinione të pavarura dhe profesionale mbi domosdoshmërinë e ligjit “Për Kontabilitetin Publik”.

Mbi Auditimin e Brendshëm Publik

Auditimi i brendshëm ka njohur zhvillime të rëndësishme, por që mbeten akoma në nivelin e përgatitjes të dokumenteve bazë dhe ngritjes dhe zhvillimit të kapaciteteve profesionale audituese, larg marrjes së rezultateve konkrete të përmirësuar dhe të pritshme nga funksioni i auditimit të brendshëm në njësitë e sektorit publik. Pavarësia funksionale e auditimit të brendshëm nuk është siguruar plotësisht. Ndonëse janë bërë hapa në drejtim të ndarjes së strukturave dhe veçimit të veprimtarisë së auditimit nga veprimtaritë e tjera të njësive publike, raportimi të nivelit më i lartë i menaxhimit, ndjekja e rekomandimeve, duhen përmirësuar më tej. Lidhur me ngritjen dhe funksionimin e Komiteteve të Auditimit, kemi konstatuar se duke qënë se ngritja e këtyre strukturave është lënë në diskrecion të Titullarit të Institucionit funksionimi i këtyre komiteteve ka qënë i segmentuar, pasi janë krijuar vetëm në 8 nga 16 ministri. Nuk ka një procedurë të mirë përcaktuar mbi vlerësimin e profesionalizmit dhe kapaciteteve që do përfshihen në këto Komitete duke reflektuar kështu një nivel risku të lartë operacional. Edhe ato raste kur këto Komitete janë krijuar, ka përsëritje të ekspertëve të përfshirë në to, gjë që reflekton potencialisht mungesën e kapaciteteve për të siguruar një mision të plotë në dhënien e garancive të arsyeshme lidhur me procesin.

Konstatohet se mungon koordinimi dhe monitorimi i veprimtarive të Komiteteve të Auditimit, pasi Struktura e Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm, nuk ka asnjë informacion lidhur me aktivitetin e punës së këtyre strukturave në institucionet që janë ngritur. Përsa më sipër si dhe problematikave të evidentuara dhe të analizuar në mënyrë të detajuar në raportin e KLSH-së **kemi rekomanduar:**

Me qëllim që të sigurohet mirëfunksionimi i Komiteteve të Auditimit si organe këshilluese pranë titullarit, si një hallkë shtesë për rritjen e pavarësisë funksionale të strukturave të auditimit të brendshëm, **të rishikohet VKM** mbi të cilin ngrihen, funksionojnë dhe raportojnë Komitete e Auditimit, duke adresuar me kujdes problematikat e konstatuara. Vëmendje të shtuar duhet të ketë deklarimi i konfliktit të interesit që cenon objektivitetin e këtyre strukturave.

Strukturat e Auditimit të Brendshëm, për vitin 2016 kanë planifikuar 1637 auditime ose 252 objekte më pak se ato të planifikuara për vitin 2015. Konstatohet se janë realizuar 1361 auditime gjithsej, nga të cilat, auditime të plota janë kryer 626 ose 46% të totalit, auditime financiare 116 ose 8.5%, auditime të përputhshmërisë 356 ose 26%, auditime performance 77 ose 5.7% të totalit. Në nivel Ministrish, rezulton se strukturat kanë planifikuar 389 misione auditimi dhe kanë realizuar 394 misione auditimi nga të cilat 93 misione ndjekje rekomandimesh. Në këtë rast, përfshirja e zbatimit të rekomandimeve në numrin e auditimeve të realizuara jep një pamje të deformuar të realizimit të planit, kjo për sa kohë që auditimi i zbatimit të rekomandimeve nuk është parashikuar në planin vjetor. Veprimtaria audituese është mbuluar nga 386 auditues ose 91% e numrit të programuar. Të dhënat tregojnë se nga këta të certifikuar janë 295 auditues ose 76% e numrit të punonjësve të përfshirë në këto struktura dhe 58 auditues të pa certifikuar ose 16%. Nga të dhënat u konstatua se mbetet problematika që në strukturat e AB ka persona të pa certifikuar dhe kjo situatë (e pranishme më shumë në organet e pushtetit vendor dhe njësitë e varësisë) cenon arritjen e objektivave dhe përmbushjen e misionit të auditimit të brendshëm. Niveli i njëjtë i personave të pa certifikuar në sistem, tregon se strukturat kanë lëvizje të vazhdueshme të stafit dhe nga Titullarët nuk i kushtohet vëmendje e veçantë kriterëve që duhet të plotësohen, në mënyrë që të garantohet cilësia e auditimeve.

Nga auditimet e kryera janë konstatuar 9421 raste të shkeljeve, me impakt negativ në **2,111 milionë lekë**. Për vitin 2016 ka ndryshuar formati i raportimit e klasifikimit të sistemeve dhe është e pamundur të bëhet analiza krahasuese sipas sistemeve. Konstatohet se 2016 ka nivelin më të ulët të gjetjeve me efekt negative, kjo nisur edhe nga roli i ri (vetëm këshillimor) që përkufizon ligji për strukturat e auditimit të brendshëm.

Të dhënat e raportuara, tregojnë se shkeljet me efekte negative në buxhet në masën 38% i takojnë grupimit “të tjera”, fakt që tregon se gjetjet nuk i takojnë sistemeve të vlerësuara me nivel të lartë apo të mesëm të riskut, pasuar me nivelin 20% gjetjet në “sistemin tatime dhe dogana”, 12% i takojnë gjetjeve në sistemin “administrim prone, pasurie” dhe me 11% vijnë gjetjet nga sistemi “paga, shpërblime kompensime”. Megjithatë zona me risk më të lartë në administrimin e fondeve buxhetore është ajo e prokurimeve, nga strukturat e auditimit të brendshëm gjetjet e këtij sistemi janë vetëm 9%. Strukturat raportojnë të dhëna në numër dhe vlerë për parregullsitë me ndikim financiar sipas sistemeve, *por pa cilësuar se, sa nga vlera e gjetjeve përbën dëm ekonomik për fondet publike, dhe për sa prej tyre është kërkuar kthimi i shumave në buxhetin e shteti*.

Është konstatuar, *nivel i ulët i zbatimit të rekomandimeve me 47%, pavarësisht se pranueshmëria e tyre është në masën 99%. Konstatohet se niveli i zbatimit të rekomandimeve në nivel ministrish është 22% ndërkohë që në pushtetin vendor ky nivel zbatimi rritet në 29%. Niveli i ulët apo, niveli zero i zbatimit të rekomandimeve në disa*

subjekte, tregon se nga Titullarët e Institucioneve akoma nuk është kuptuar rëndësia e zbatimit të rekomandimeve të Auditimit të Brendshëm. Neglizhenca e konstatuar tregon akoma varësinë që këto struktura kanë nga titullarët dhe pamundësinë në këto kushte për të shtuar presionin për zbatimin e rekomandimeve.

Kemi rekomanduar që strukturat e Ministrisë së Financës dhe Ekonomisë të marrin një rol më aktiv në monitorimin e strukturave të Auditimit të Brendshëm dhe realizimin e misionit të tyre

Mbi Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin

Kemi konstatuar devijime në funksionimin e strukturave që monitorojnë vendosjen e sistemeve të kontrollit dhe sigurojnë që institucionet njohin dhe implementojnë kërkesat për një kornizë të menaxhimit financiar dhe kontrollit funksionale. Struktura përgjegjëse për menaxhimin financiar dhe kontrollin nuk ka arritur të vendosë një urë komunikimi të përshtatshme me institucionet publike për të udhëhequr nga pikëpamja metodologjike këtë proces, jo vetëm të vështirë, por edhe sfidues. Konstatohet se përzgjedhja e personave në borde dhe komitete, në mbështetje të strukturave të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë është realizuar jo në përputhje me kriteret dhe në disa raste konflikti i interesave ka ekspozuar vendimarrjen ndaj riskut operacional. Përsa më sipër, si dhe problematikave të evidentuara dhe të analizuar në mënyrë të detajuar në raportin e KLSH-së kemi rekomanduar kemi rekomanduar:

- Ministria e Financave dhe Ekonomisë të marrë masa me qëllim zbatimin e plotë të ligjit “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin”, i ndryshuar, duke përfshirë sipas karakteristikave specifike të tyre shoqëritë tregtare, organizatat jofitimprurëse ...si dhe duhet të shprehet në kuadër ligjor për zbatimin nga institucionet e pavarura të cilat krijojnë apo shpenzojnë fonde publike.
- Ministria e Financave dhe Ekonomisë të rishikojë organizimin dhe funksionimin e Bordit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik, me qëllim kthimin e tij në një strukturë që i shërben përmirësimit të menaxhimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit në shkallë vendi, duke synuar një pjesëmarrje më të reduktuar por më efektive dhe veçanërisht këshilluese në fushën e kontrollit.
- Të rishikohen treguesit e përcaktuar në Urdhrin e Monitorimit të Ministrit të Financave nr. 89, datë 28.12.2015, vlerësimi i performancës për vitin 2016, për të qenë më përfaqësues dhe dhënë një pamje të drejtë të funksionimit të sistemit të auditit të brendshëm dhe sistemeve të kontrollit të brendshëm në sektorin publik.

Mbi auditimin e fondeve të shpenzuara nga Njësitë e Vetëqeverisjes Vendore

Konstatohet se përveç impakteve pozitive që ka dhënë në drejtim të përqendrimit dhe kontrollit më të mirë të të ardhurave, rritjes së volumit të investimeve dhe kontrollit të aseteve, në opinionin tonë të pavarur, edhe në vitin e dytë të zbatimit të saj, nuk kanë arritur pritshmëritë në lidhje me rritjen dhe cilësinë e shërbimeve ndaj komunitetit, rritjen e të ardhurave financiare dhe konsolidimit fiskal, etj. Problematikat e konstatuara nga administrimi i këtyre njësiteve të vetëqeverisjes vendore:

Nivel i ulët i të ardhurave të mbledhura. Në 21 subjektet e audituara niveli i borxhit tatimor paraqitet në vlerën 1,338 milionë lekë, i cili ka ardhur gjithmonë në rritje nga viti në vit, duke reflektuar nivelin e lartë të të ardhurave të munguara në buxhetet e këtyre njësive. *Pavarësisht se disa herë kanë dalë akte ligjore për faljen e taksave dhe tarifave vendore, përsëri niveli i borxhit tatimor paraqitet në rritje, pasi kalimi i aktivitetit të subjekteve nga ish komunat në bashki, listat apo dosjet e bizneseve, nuk është bërë në kujdesin e duhur dhe bazuar në kërkesat ligjore.*

Detyrime të prapambetura të nivelit shqetësues. Nga auditimet e ushtruara, rezultojnë se në mjaft njësi të vetëqeverisjes vendore, është *akumuluar një borxh i konsiderueshëm, nëpërmjet krijimit të faturave të palikujduara ndër vite, për arsye të kryerjes së punimeve apo shërbimeve pa u siguruar më parë fondet e nevojshme për kryerjen e tyre.*

Kontrolli dhe administrimi i territorit nga njësitë e vetëqeverisjes vendore. Edhe pse Njësive të Vetëqeverisjes Vendore ju janë *transferuar* pjesa më e madhe e pronave, kullotave dhe pyjeve, ende nuk janë kryer inventarizimet dhe regjistrimet në zyrat e regjistrimit (ZVRPP), me justifikimin e mungesës së hartave përkatëse. Për kontrollin e territorit në pjesën më të madhe të bashkive janë krijuar dhe funksionojnë strukturat e Inspektorateve të Mbrojtjes Territoriale (IMTV), ka raste që këto struktura nuk janë plotësuar me specialistë të fushës, duke mos zbatuar kërkesat e ligjit nr. 9780, datë 16.07.2007, "Për inspektimin dhe mbrojtjen e territorit nga ndërtimet e kundërligjshme", të ndryshuar.

Mbi menaxhimin financiar dhe kontrollin. Nuk njihen dhe nuk funksionojnë sistemet e kontrollit të brendshëm, fakt që reflektojnë nivel të ulët të efektivitetit dhe efikasitetit në shpenzimin e fondeve në dispozicion.

Skema e sigurimeve shoqërore

Problematikat e evidentuara ndër vite lidhur me skemën e sigurimeve shoqërore, janë konstatuar sërish edhe për vitin 2016, dhe kanë ndikuar negativisht në qëndrueshmërinë fiskale të këtij sistemi. Për vitin 2016 të ardhurat mbulojnë vetëm 58% të shpenzimeve me një përmirësim nga një vit më parë kur vlera ishte 56%. Realizimi i shpenzimeve gjithsej për vitin 2016 është në vlerë 114,276 milionë lekë ose 98.8% krahasuar me planin e ndryshuar. Për vitin 2016 **deficiti i degës së pensioneve** të qytetit është ulur me 8.1% në krahasim me një vit më parë. Kështu, deficiti i degës së pensioneve të qytetit, ndryshe nga deficiti i degës së pensioneve të fshatit, ka një ulje krahasuar me PBB e këtij viti, për 0.16%. Në fund të vitit 2016 të ardhurat nga dega e pensionit të qytetit mbulojnë 80.7% të shpenzimeve të kësaj dege, në krahasim me 77.7% një vit më parë. Numri mesatar i kontribuuesve të sigurimit të detyrueshëm shoqëror për vitin 2016 ka qenë 600 728 kontribuues me një rritje prej 29 273 kontribuues në krahasim me një vit më parë.

Rezultati financiar i **degës së pensionit të fshatit**, vazhdon të mbetet problematik. Kështu, deficiti i financiar i degës së pensioneve të fshatit ka rezultuar 8.2% më i lartë se një vit më parë. Në fund të vitit 2016 të ardhurat nga dega e pensionit të fshatit mbulojnë vetëm 22% të shpenzimeve të kësaj dege, në krahasim me 28% një vit më parë. Për vitin 2016 rezultuan 53 168 kontribuues fizik të siguruar ndërkohë që vjet ky numër ka qenë 89 572 persona. Për këtë arsye, i kemi rekomanduar strukturave drejtuese të ISSH të kryejnë studime të mirëfillta e të veçanta për degën e pensioneve të fshatit për të minimizuar deficitin e kësaj skeme.

Skema e sigurimeve te detyrueshme të kujdesit shëndetësor

Në lidhje me skemën e sigurimeve të detyrueshme të kujdesit shëndetësor, shpenzimet faktike gjatë vitit 2016 janë 34,796 milionë lekë dhe në krahasim me faktin e vitit 2015 janë rritur në vlerën 2,267 milionë lekë, ose 7% më shumë.

Shpenzimet për rimbursimin e barnave për vitin 2016 janë realizuar në masën 98,8% e programimit.

Shpenzimet për Shërbimin e Kujdesit Shëndetësor Parësor janë realizuar në masën 95,3% e programimit vjetor. Në këtë zë përfshihen dhe 803 milionë lekë për likuidimin e faturave të shërbimit të kontrollit bazë shëndetësor të popullsisë nga 35-70 vjeç.

Financimet për shërbimin spitalor ndërmjet thesarit, parashikohet në ligjin e buxhetit dhe miratohet me Vendim të Këshillit të Ministrave. Shpenzimet për shërbimin spitalor nëpërmjet thesarit përbëjnë 48.5% të buxhetit të FSDKSH për vitin 2016. Këto shpenzime janë realizuar në masën 98.3% kundrejt planit. Nga auditimi në FSDKSH, përveç të evidentuara mw gjerësisht nw raport, me efekte negative për buxhetin e shtetit, në gjykimin e pavarur profesional të KLSH vlerësojmë se FSDKSH nuk ka një sistem të kontrollit të brendshëm efektiv për të garantuar përputhshmërinë me aktet ligjore dhe nënligjore që rregullojnë aktivitetin e institucionit.

Mbi cënimin e të drejtës së KLSH për të ushtruar mandatin e tij, në Sh.A. dhe ente rregullatore

Gjatë ushtrimit të mandatit tonë, për vitin 2016 kemi konstatuar raste të paprecedentë në historinë e KLSH-së, në kundërshtim me nenet 162-165 të Kushtetutës, si dhe me Ligjin nr. 154/2014 datë 27.11.2014 “Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”, duke cenuar rëndë misionin e institucionit tonë kushtetues për të audituar fondet publike. Dy auditime të iniciuar në Entin Rregullator të Energjisë nuk janë lejuar të zhvillohen nga Kryetari i ERE-së, i cili pretendon se ERE është një Person Juridik Publik, i pavarur nga çdo institucion tjetër publik ose privat, dhe jashtë juridiksionit auditues të KLSH. Gjithashtu auditimi i iniciuar në shoqërinë Albpetrol sh.a me objekt auditimin e 3-mujorit të fundit të vitit 2016, për plotësimin e gjetjeve për vitin 2016, si dhe të riverifikimit të zbatimit të rekomandimeve të lëna nga auditimi i mëparshëm për 9-mujorin e vitit 2016, me qëllim përfshirjen në Raportin e Buxhetit Faktik 2016, është vonuar si pasojë e pengesave dhe refuzimit nga administratori i kësaj shoqërie. KLSH ka mundur të rifillojë në muajin Shtator 2017 auditimin në shoqërinë Albpetrol sh.a., falë ndërhyrjes dhe bashkëpunimit nga Ministri i MEI-it, i cili ka mbajtur një qëndrim korrekt dhe në mbështetje të së drejtës Kushtetuese dhe ligjore të KLSH-së për të zhvilluar misionin auditues.

Të nderuar zonja dhe zotërinj në respekt të axhendës së përcaktuar ky prezantim i shkurtër u fokusua në treguesit kryesorë të buxhetit në përmbushje të misionit tonë auditues si dhe në dhënien e disa rekomandimeve që synojnë eliminimin e risqeve që i vijnë financave publike të vendit. KLSH në mënyrë konsistente shpeh vullnetin dhe gadishmërinë për të qënë pjesë aktive e seancave dëgjimore që ky komision i nderuar mund të organizojë për tematika apo subjekte të veçantë.

TË BASHKUAR NË AMBICIE DHE VENDOSMËRI*Përmbledhje e Raportit të Performancës së KLSH-së për vitin 2017*

*Diskutimi i Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar LESKAJ, mbajtur në mbledhjen e Komisionit për
Ekonominë dhe Financat të Kuvendit, më 06.06.2018*

Institucioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit funksionon bazuar në Kushtetutën e vendit, në ligjin organik të institucionit, në standardet ndërkombëtare të auditimit, në Rezolutat e OKB-së për SAI-t dhe në Rezolutat e Kuvendit për KLSH-në.

Filozofia e punës sonë në këto vite ka qenë modernizimi i institucionit dhe thellimi i luftës kundër korrupsionit, për përmirësimin e qeverisjes, duke vepruar me moton “KLSH-shërbëstar i qytetarit dhe agjent i Kuvendit”.

Në këtë vit të fundit të mandatit 2012-2018, paraqesim raportin përpara Kuvendit në lidhje me aktivitetin auditues dhe performancën institucionale të Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2017, bazuar në Kornizën e Matjes së Performancës së institucioneve supreme të auditimit(SAI-ve)⁶, një dokument i miratuar si standard për t’u përdorur nga të gjitha SAI-t në Kongresin e INTOSAI-t, INCOSAI i XXII-të në dhjetor 2016 në Abu D’habi të Emirateve të Bashkuara Arabe.

Vlerësimi dhe zbatimi i Kornizës së Matjes së Performancës konsiderohet jetik dhe një instrument për të realizuar analizën në rrënjë, të shkaqeve dhe pasojave të çdo elementi të aktivitetit auditues, që duhet të përmirësohen dhe zhvillohen në përputhje me standardet e INTOSAI-t, ISSAI. Kjo qasje metodologjike nuk përbën qëllim në vetvete, por synon përbushjen e misionit kushtetues të institucionit dhe vlerën e shtuar në shërbimin ndaj qytetarit.

Metodologjia mbështetet në sistemin e vetëvlerësimit dhe në procesin e vlerësimit nga institucionet e tjera supreme të auditimit “Peer Review (Rishikim mes Kolegëve)”, qasje e zgjedhur në kushtet e burimeve të kufizuara.

Secila prej fushave përmban tregues specifikë, duke formuar një matricë të përbërë prej 25 treguesish, me pikëzime(vlerësime) për çdo dimension që ka treguesi. Çdo tregues përmban 2-4 dimensione, të cilat formësohen nga një listë e detajuar kriteresh, të specifikuara me referencat përkatëse sipas ISSAI-ve, apo dokumenteve bazë të INTOSAI-t, EUROSAT-t dhe organizatave të tjera rajonale të auditimit suprem publik. Kjo matricë treguesish shpreh faktin që institucionet supreme të auditimit janë institucione komplekse, si dhe që treguesit e performancës të aspekteve të ndryshme të tyre, janë të ndërlidhur me njëri-tjetrin.

Raporti i vlerësimit të performancës së institucionit pasqyron rezultatet e matura mbi bazën e kriterëve të përcaktuara nga standardet e INTOSAI-t dhe praktikat më të mira ndërkombëtare, të cilat janë grupuar sipas gjashtë fushave të mëposhtme:

- A. “Pavarësia dhe korniza ligjore”;**
- B. “Qeverisja e brendshme dhe etika”;**
- C. “Cilësia e auditimit dhe raportimi”;**

⁶ “Korniza e Matjes së Performancës së SAI-ve”, Seria: Botime KLSH – 07/2017/74, Tiranë 2017.

- D. “Menaxhimi financiar, asetet dhe strukturat mbështetëse”;
- E. “Burimet Njerëzore dhe Trajnimi”;
- F. “Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit”.

Treguesit e agreguar dëshmojnë se KLSH ka një performancë mbi nivelin mesatar. Konkretisht për tre nga 6 fusha e vlerësimit, përkatësisht fushat 3,4 dhe 5 merr vlerësimin 4(nga) dhe për 3 fushat e tjera vlerësimin 3 (nga 5)⁷.

A. Fusha “Pavarësia dhe korniza ligjore”

Vlerësimi i kësaj fushe të performancës së KLSH është bazuar kryesisht në vlerësimin e realizuar nga Gjykata Austriake e Auditimit, përmes procesit “Peer Review (Rishikim mes kolegëve)”. Me ndryshimet e realizuara në Ligjin 154/2014 “Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”, KLSH ka një kornizë rregullatore që i siguron një pavarësi të përshtatshme për të realizuar plotësisht misionin dhe detyrimet e tij kushtetuese.

Kjo kornizë sanksionon pavarësinë organizative në planin e auditimeve, në strukturën dhe stafet e nevojshme për t’iu përgjigjur detyrimeve kushtetuese dhe aktivitetit të përditshëm auditues. Pavarësia e Kryetarit është një element që sanksionohet në mënyrë të kujdesshme në ligjin e ri, fakt që bën që dimensionet e lidhura me pavarësinë të kenë një vlerësim maksimal. Ndërkohë që dimensionin e lidhur me pavarësinë financiare, nisur nga kufizimet buxhetore për shkak të ligjeve të tjera organike, nuk plotëson kushtet për një vlerësim maksimal, duke u vlerësuar vetëm me 3 nga 4 pikë të mundshme.

Mandati i KLSH-së është vlerësuar duke analizuar dimensionin e mjaftueshmërisë së mandatit, lidhur me të drejtën për të audituar dhe kufizimet lidhur me këtë të drejtë. Vlerësimi tregoi se KLSH ka një mandat të mjaftueshëm për të përmbushur misionin e saj, mandat që në tërësi të tij nuk ka kufizime që çenojnë punën tonë. Ky dimension është vlerësuar maksimalisht. Ligji 154/2014 “Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”, ka qenë një hap i rëndësishëm për të sanksionuar si aksesin në informacion dhe të drejtën dhe detyrimin për raportim, dimensione që kanë përmirësuar ndjeshëm performancën institucionale. Nisur nga aspekti i të drejtës, dimensionet që përcaktojnë mandatin e KLSH vlerësohen me 4 pikë.

Treguesi	Pavarësia dhe Korniza Ligjore	Dimensionet	Pikëzimet
SAI-1	Pavarësia e SAI-t	(i). Korniza kushtetuese e përshtatshme dhe efektive	4
		(ii). Pavarësia/autonomia financiare	3
		(iii). Pavarësia/autonomia organizative	4
		(iv). Pavarësia e Kryetarit të SAI-t dhe menaxherëve të tjerë të institucionit	4

⁷ Për secilin dimension dhe fushë niveli i pikëzimit është në trend rritës, nga 0-4 ku niveli 4 është niveli maksimal.

SAI-2	Mandati i SAI-t	(i). Mandat i mjaftueshëm	4
		(ii). Akses në informacion	4
		(iii). E drejta dhe detyrimi për raportim	4

Gjykata Austriake e Auditimit konkludoi se aktiviteti i KLSH-së është në përputhje me: Deklaratën e Limës (ISSAI 1), Deklaratën e Meksikës (ISSAI 10) si dhe ISSAI-n 11.

Ky vlerësim për Pavarësinë dhe Kornizën Ligjore të KLSH u prezantua nga Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t, në Konferencën e organizuar, me rastin e 40- vjetorit të Deklaratës së Limës mbi Pavarësinë e SAI-ve, në Lima, Peru më 5 Dhjetor 2017, duke konfirmuar se.... *pavarësia, mandati dhe organizimi i KLSH janë ligjërish, de facto, të vendosura dhe të mbrojtura nga Kushtetuta dhe nga Ligji i KLSH-së. Me hyrjen në fuqi të Ligjit në vitin 2015, KLSH pati përmirësime të rëndësishme në pavarësinë e tij, krahasuar me dispozitat e ligjit të mëparshëm. korniza ligjore e vendosur është e përshtatshme dhe efektive dhe qëndron në pajtueshmëri me Deklaratën e Meksikës*".

Përveç vlerësimit pozitiv, kolegët e Gjykatës Austriake të Auditimit cilësuan si aspekt për përmirësim që ndikon në forcimin e pavarësisë reale, pavarësinë financiare. Pavarësisht faktit që buxheti i KLSH-së dhe numri maksimal i punonjësve janë pjesë e Buxhetit të Shtetit të miratuar nga Kuvendi, fakti që Kryetari nuk ka të drejtë ankimimi të drejtpërdrejtë në Kuvend apo në Komisionet Parlamentare për çështje që lidhen me buxhetin e KLSH-së, është aspekt që cënon pavarësinë reale financiare të KLSH.

Liria e plotë në shpërndarjen e buxhetit, si për shembull dhënia e buxhetit si shumë totale dhe dhënia e të drejtës KLSH-së për akordimin e saj në mënyrë autonome, do të nënkuptonte përmbushjen e Deklaratës së Meksikës në një shkallë më të lartë.

Pavarësisht se në vetëvlerësimin tonë, mandati i Kryetarit është i mirëpërcaktuar duke garantuar edhe pavarësinë e tij, sipas kolegëve austriakë, kriteret në nenin që bën fjalë për përfundimin e mandatit të Kryetarit, reflektojnë cënim të pavarësisë së SAI-t.

Sipas kornizës ligjore, KLSH ka mandat të mjaftueshëm dhe akses të plotë në informacion, pasi korniza ligjore është plotësuar sipas standardeve ndërkombëtare të lidhura me të drejtën dhe mandatin për të audituar. Megjithatë gjatë vitit 2017, përsëri kemi ndeshur raste që aktiviteti auditues është penguar dhe refuzuar (respektivisht rasti "Albpetrol" sh.a., i cili u zgjidh me kontributin e Ministrisë të Infrastrukturës dhe Energjisë, si dhe ai i Entit Rregullator të Energjisë, rast ende i pazgjidhur). Ky fakt tregon se mandati de jure i sanksionuar në ligj nuk është arritur plotësisht në praktike.

B. Fusha "Qeverisja e brendshme dhe etika"

Qeverisja e brendshme si fushë e rëndësishme që ndikon në performancën institucionale të çdo Institucioni Suprem Auditimi, është vlerësuar në përputhje me kërkesat e ISSAI-ve 10,12,20,30, 100. Dimensionet që vlerësohen në Fushën B, pasqyrojnë themelet e SAI-t për kryerjen e aktiviteteve të tij. Sistemi i vetëvlerësimit konkludon se KLSH është drejtuar duke dhënë shembullin e mirë, duke synuar të jetë organizatë model, si dhe ka promovuar transparencën dhe llogaridhënien përmes mirëqeverisjes dhe sjelljes etike.

Në aspektin e Qeverisjes së Brendshme dhe Etikës, vlerësimi bazohet në matjen e Ciklit të Planifikimit Strategjik, ku përfshihen Plani Strategjik, Plani Vjetor, Planifikimi Organizativ dhe

Monitorimi, si dhe Raportimi i Performancës Institucionale. Me qëllim sigurimin e një zhvillimi të qëndrueshëm dhe konsolidimin e reformave të ndërmarra, në përputhje me detyrimet kushtetuese, me standardet ndërkombëtare të auditimit, ISSAI-t, me rekomandimet e Progres Raporteve të BE-së, si dhe me pritshmëritë e Kuvendit, publikut dhe të të gjitha palëve të interesit, menaxhimi i ndryshimit dhe zhvillimi institucional është realizuar, duke e konsideruar implementimin e objektivave strategjikë si një proces dinamik, duke rivlerësuar, përditësuar, përshtatur dhe zgjeruar dimensionet e objektivave strategjikë. Njëherazi është proceduar me sigurimin e monitorimit të planit strategjik. Raportet e monitorimit kanë shërbyer edhe si një instrument informimi dhe transparence për palët e interesit si publiku, Kuvendi e Komisioni European, dhe të gjitha organizmave ndërkombëtarë, të cilëve u mundësohet vlerësimi i progresit të zhvillimit institucional.

Treguesi	Qeverisja e brendshme dhe etika	Dimensionet	Pikëzimet
SAI-3	Cikli i Planifikimit Strategjik	(i). Përmbajtja e Planit Strategjik. (ii). Përmbajtja e Planit Vjetor/Planit Operacional (iii). Procesi i Planifikimit Organizativ (iv). Monitorimi dhe Raportimi i Performancës	3 3 3 3
SAI-4	Mjedisi i Kontrollit Organizativ	(i). Mjedisi i Kontrollit të Brendshëm – Etika, Integriteti dhe Struktura Organizative (ii). Sistemi i Kontrollit të Brendshëm (iii). Sistemi i Kontrollit të Cilësisë (iv). Sistemi i Sigurimit të Cilësisë	4 4 3 4
SAI-5	Auditimet me Burimet e Jashtme	(i). Procesi i Përgjegdhjes së Audituesve me Kontratë (ii). Kontrolli i Cilësisë së Auditimeve me Burimet të Jashtme (iii). Sigurimi i Cilësisë së Auditimeve me Burimet të Jashtme	N/a N/a
SAI-6	Udhëheqja dhe Komunikimi i Brendshëm	(i). Udhëheqja (ii). Komunikimi i Brendshëm	4 4
SAI-7	Planifikimi i Përgjithshëm i Auditimit	(i). Procesi i Përgjithshëm i Planifikimit të Auditimit (ii). Përmbajtja e Planit të Përgjithshëm të Auditimit	3 3

Mjedisi i Kontrollit Organizativ është vlerësuar përmes dimensioneve të lidhura me Mjedisin e Kontrollit të Brendshëm, Etika dhe Integriteti, Sistemit të Kontrollit të Brendshëm, Sistemi i Kontrollit të Cilësisë dhe Sistemi i Sigurimit të Cilësisë. Të gjitha këto dimensione vlerësohen në përputhje me kërkesat e udhërrëfyesve metodologjikë, modelit COSO, Modelit INTOSAIN, etj.

Nga pikëpamja metodologjike, këta tregues vlerësohen me 4 pikë kundrejt 4, përveç sistemit të kontrollit të cilësisë, ku duhet të përmirësojmë instrumentet metodologjike për matjen e risqeve që lidhen me cilësinë. Për të arritur këtë, duhet të kemi një sistem për të përcaktuar përparësitë e punës, duke marrë parasysh nevojën për të ruajtur cilësinë, në zbatim të kërkesave të ISSAI-t 40.

Mjedisi i Kontrollit të Brendshëm, Etikës dhe Integritetit. Duhet të theksojmë se veprimtaria menaxheriale institucionale këto gjashtë vitet e fundit është fokusuar në sigurimin e sistemit të etikës dhe integritetit institucional, nëpërmjet zbatimit të kornizës rregullative të KLSH-së dhe praktikave më të mira të komunitetit të INTOSAI-t, specifikisht të INTOSAINT (instrumenti i vetëvlerësimit të integritetit). Strategjia për implementimin e një sistemi efektiv të etikës dhe integritetit është fokusuar në tre shtylla kryesore,

1. Hartimi dhe konsolidimi i kuadrit rregullator mbi etikën dhe integritetin. KLSH është radhitur ndër të parat Institucione Supreme të Auditimit, që në mënyrë vullnetare, që prej vitit 2014, ka adoptuar metodologjinë e vetëvlerësimit të integritetit (INTOSAINT), konsideruar si një nga metodat inovative dhe të efektshme, me impakt në zhvillimin e politikave të integritetit. Parimi kryesor i zbatimit të kësaj metodologjie është “vetëvlerësimi” dhe çelësi i suksesit të aplikimit të këtij instrumenti është roli aktiv dhe kontribues i çdo individi, pjesë e stafit të institucionit.

KLSH ishte një ndër kontribuesit e hartimit të draftit të ri të ISSAI 30 “Kodi i Etikës”, i cili u miratua në Kongresin e XXII-të të INTOSAI-t, në Dhjetor 2016.

Në Korrik të vitit 2017, KLSH u bë anëtare e Grupit të Projektit të EUROSAT-t “Mbi rolin e Institucioneve Supreme të Auditimit në përhapjen e kulturës etike në sektorin publik”, i cili udhëhiqet nga SAI i Hungarisë. KLSH, nëpërmjet pjesëmarrjes aktive në këtë Grup Pune, synon ushtrimin e auditimit të etikës dhe integritetit në subjektet e auditimit të sektorit publik.

2. Menaxhimi i etikës dhe integritetit, duke vijuar me imponimin dhe implementimin e rregullave, procedurave dhe udhëzimeve. Në këtë aspekt janë kryer trajnime intensive që kanë synuar edukimin e punonjësve me frymën e standardeve etike dhe vlerave morale.

3. Ushtrimi i funksioneve mbikëqyrëse dhe kontrolluese, investiguese dhe ndëshkuese ndaj sjelljeve dhe shkeljeve të etikës dhe integritetit. KLSH, si rezultat i aplikimit të këtij instrumenti ka marrë masa ndaj punonjësve të tij, të cilët kanë rezultuar me shkelje të rregullave të etikës dhe integritetit. Për periudhën 2012-2017, Komisioni i Etikës i institucionit ka vendosur për 10 largime nga detyra për shkelje të etikës dhe integritetit.

Me shkresën nr. 1182 datë 18.11.2016 të Kryetarit të KLSH-së, i kemi kërkuar Inspektorit të Përgjithshëm të Inspektoratit të Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive e Konfliktit të Interesave (ILDKPKI), kryerjen e verifikimit të plotë dhe të thelluar mbi deklaratimet e të gjithë punonjësve/drejtnesve të KLSH-së, që mbartin detyrimin ligjor për deklarim të interesave private (niveli Drejtor dhe Kryeauditues). Nga ILDKPKI u kryen verifikimet bazuar në kërkesat e ligjit përkatës për 28 punonjës dhe në përfundim të këtij procesi nuk rezultuan shkelje të kuadrit rregullator.

Sistemi i Kontrollit të Brendshëm, është vlerësuar mbi bazë të modelit COSO. KLSH përgjatë vitit 2017 ka vijuar me veprimtarinë menaxheriale institucionale suportuar nga një qeverisje e brendshme efektive dhe mirëfunksionimi i sistemeve të kontrollit të brendshëm.

Në zbatim të ISSAI-t 20, KLSH vepron mbi themelet e transparencës dhe llogaridhënies. Gjithashtu, në zbatim të ISSAI 12 që thekson parimin e udhëheqjes nëpërmjet shembullit, Kryetari dhe menaxhimi i lartë janë përgjegjës për dhënien e shembullit të mirë, për të promovuar integritetin, por gjithashtu për të mundësuar përmbushjen efektive të mandatit të organizatës duke zhvilluar një kulturë organizative e cila promovon eficiencë, transparencë dhe përgjegjshmëri. Në këtë kontekst, në vitin 2018 u rishikua Kodi i Etikës, duke cilësuar se Kryetari pranon pa asnjë kushtëzim Kodin e Etikës së Deputetit të Kuvendit.

Komunikimi i brendshëm është një nga aspektet kryesore për ta mbajtur stafin e KLSH-së të informuar, të motivuar dhe në të njëjtin drejtim me objektivat e institucionit. Ai është një mjet i fuqishëm për të stimuluar rritjen e angazhimit të stafit. Përveç kësaj, trupa audituese luan një rol të rëndësishëm në komunikimin me qytetarët duke nxjerrë në pah rëndësisë e KLSH-së për miradministrimin e parasë dhe të pasurisë publike. Prandaj, i gjithë personeli është i informuar për punën dhe prioritetet strategjike të KLSH-së. Komunikimi i brendshëm është konsideruar një mjet i rëndësishëm për shkëmbimin e njohurive, duke mundësuar punonjësit të njohin iniciativat e ndërmarra në të gjithë institucionin, rritjen e inovacionit dhe gjenerimin e ideve të reja.

KLSH ka ndërtuar sistemin për të përcaktuar përparësitë e punës në ruajtjen e cilësisë, duke zbatuar metodologjinë bazuar në risk për përcaktimin e auditimeve që do të kryejë. Megjithatë, kriteri i vlerësimit sistematik të riskut përgjatë gjithë fazave të planifikimit, është aspekti që duhet përmirësuar më tej. Për këtë arsye ky dimension është vlerësuar me 3, kundrejt 4 pikëve.

Në lidhje me përmbushjen e kriterëve të vlerësimit të dimensionit “Përmbytja e Planifikimit të Përgjithshëm të Auditimit”, u konstatua se KLSH duhet të përmirësojë sistemin e vlerësimit të pengesave dhe të riskut për përcaktimin e prioritetëve të auditimeve, buxhetin dhe burimet njerëzore në dispozicion.

C. Fusha “Cilësia e auditimit dhe raportimi”

Përmes këtij dimensionit “Cilësia e auditimit dhe raportimi”, synohet vlerësimi i cilësisë së punës audituese, si dhe rezultatet e auditimit, aspekt që përbën aktivitetin kryesor të KLSH-së për të tre llojet e auditimit përkatësisht auditimet financiare, të performancës dhe të përputhshmërisë (duke qenë një periudhë tranzitore aktiviteti auditues përfshin edhe auditimet e rregullshmërisë sipas modelit të vjetër të auditimit). Kontrolli i Lartë i Shtetit, për periudhën Janar - Dhjetor 2017, ka kryer 156 auditime nga 154 auditime të planifikuara, nga të cilat:

- 92 auditime rregullshmërie;
- 25 auditime përputhshmërie;
- 14 auditime financiare;
- 15 auditime performance;
- 5 auditime tematike;
- 5 auditime të T.I.

Institucioni ka arritur të mbajë një sasi-prag auditimesh, për të siguruar mbulueshmërinë e duhur me auditim në fushat kryesore të shpenzimeve publike dhe të gjenerimit të të ardhurave, prag nën të cilin nuk ka rënë asnjëherë në këto 6 vitet e fundit. Ky nivel i lartë për kapacitetet audituese në dispozicion gjithsesi është shoqëruar edhe me rritje të cilësisë së auditimit dhe një metodologji bashkëkohore, bazuar në Standardet e INTOSAI-t.

Auditimet janë realizuar në institucione qendrore dhe njësi të varësisë, njësi të vetëqeverisjes vendore etj, për të patur një mbulim të kënaqshëm për dhënien e opinionit të Zbatimit të Buxhetit të Shtetit. Janë audituar ministritë dhe agjencitë në varësi të tyre, drejtoritë e përgjithshme dhe degët e tatimeve dhe doganave, si shoqëritë aksionere me kapital shtetëror, si kontribuese të të ardhurave të Buxhetit të Shtetit, përmes dividendit dhe jo vetëm, si dhe njësi të vetëqeverisjes vendore, pa anashkaluar auditimin e projekteve me financim të huaj, duke qenë se investimet publike në Shqipëri në masë të konsiderueshme financohen nga këto lloj projektsh. Megjithatë, jemi të ndërgjegjësuar se treguesi i mbulimit mbetet akoma një tregues sfidues, po t'i referohemi metodologjisë së llogaritjes së tij, sipas llojit të auditimeve të realizuara.

Nga auditimet e kryera në vitin 2017, KLSH ka identifikuar mungesë përgjegjshmërie nga titullarët e institucioneve të çdo niveli, mosnjohje të kërkesave të ligjit të menaxhimit financiar, nivele të ulta dhe ineficiencë të sistemeve të kontrollit të brendshëm, duke krijuar rrisje për shpenzime jo në përputhje me kërkesat ligjore dhe efektivitet të ulët në harxhimin e fondeve buxhetore. Viojnë praktikat dhe vendimarrjet institucionale me efekte negative në fondet publike, ku niveli i dëmeve dhe shpenzimeve joefektive të konstatuara është:

- Parregullsi dhe shkelje financiare, në të ardhurat dhe në shpenzimet e kryera, *me dëm ekonomik në shumën totale prej 11.5 miliard lekë ose 85.8 milion euro.*
- Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e fondeve publike të shpenzuara nga subjektet e audituara, në shumën totale prej *99.05 miliard lekë ose afërsisht 739.7 milionë euro nga e cila: 92.7 miliard lekë në fushën e të ardhurave ose afërsisht 692.1 milionë euro dhe 6.3 miliard lekë ose afërsisht 47.8 milionë euro, në fushën e shpenzimeve jo me eficiencë, efektivitet dhe ekonomikitet të fondeve. Në total janë konstatuar shkelje në shumën 110.5 miliard lekë ose afërsisht 825,6 milion euro.*

Treguesi i dobishmërisë së auditimit është raporti i sasisë së fondeve të zbuluara dhe të kërkuara për zhdëmtim nga KLSH me shpenzimeve buxhetore faktike të KLSH-së dhe është një nga treguesit më domethënës të performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit.

Për vitin 2017 rezulton se për çdo një lek të shpenzuar për KLSH-në janë zbuluar dhe kërkuar për t'u zhdëmtuar 31.9 lekë. Në përllogaritjen e këtij treguesi, në shpenzimet buxhetore faktike të KLSH-së për vitin 2017, nuk janë marrë në konsideratë shpenzimet kapitale për godinën e re të KLSH-së (shpenzimet faktike për vitin 2017 janë dyfishuar në raport me shpenzimet faktike të viteve paraardhëse për shkak të këtij investimi madhor). Nëse do të merret në konsideratë edhe investimi për godinën, treguesi i dobishmërisë është 19.9 lekë.

Për 6 vitet 2012-2017 rezulton se për çdo një lek të shpenzuar për institucionin e KLSH-së është kërkuar për t'u zhdëmtuar 108.7 lekë, ose 5 herë më shumë, nga 21.1 lekë që është kërkuar në periudhën 10 vjeçare 2002-2011.

Edhe përgjatë vitit 2017, KLSH ka adresuar rekomandime për institucionet publike të audituara, struktura e të cilave ka ruajtur të njëjtën tipologji sikurse vitet e tjera. Masa për përmirësime ligjore, masa organizative, masa administrative dhe masa disiplinore për periudhën Janar-Dhjetor 2017 janë **3521 masa**, nga të cilat janë pranuar 1937 ose 55% e masave të rekomanduara dhe 1584 masa janë duke u shqyrtuar nga subjektet.

A- 91 “Masa për përmirësime ligjore”, nga të cilat janë pranuar dhe janë në proces zbatimi 29 masa ose 31% dhe 62 masa janë duke u shqyrtuar nga subjektet;

B- 2082 “Masa organizative”, nga të cilat janë pranuar dhe janë në proces zbatimi 1108 masa ose 51% dhe janë në proces shqyrtimi 97masa;

C- 341 “Masa administrative”, nga të cilat janë pranuar 222 masa ose 65% dhe janë zbatuar 151 masa ose 44% dhe janë në proces shqyrtimi 119 masa;

D- 1007 “Masa Disiplinore”, nga të cilat janë pranuar 578 masa ose 57%, janë zbatuar 202 ose 34% dhe janë në proces shqyrtimi 429 masa;

Puna audituese është përqendruar kryesisht në fushat për të cilat Kontrolli i Lartë i Shtetit ka vlerësuar një nivel të lart risku dhe ku sistemet e kontrollit janë të niveleve që nuk mund të garantojnë dhe japin siguri për një aktivitet në përputhje me kërkesat e kuadrit të menaxhimit financiar dhe kontrollit. Edhe në këtë vit, *shkeljet më të mëdha me efekte të qenësishme në shpenzimin e fondeve në kundërshtim me kërkesat ligjore, mbeten në fushën e keqmenaxhimit të të ardhurave dhe shpenzimeve të fondeve buxhetore, keqadministrimit të pronës shtetërore, pasuar nga parregullsitë dhe inefficiencat e fushës së prokurimit publik.*

Duke synuar rritjen e nivelit të zbatimit të rekomandimeve nga institucionet publike, KLSH ka nxitur bashkëpunimin me Ministrinë e Financave dhe të Ekonomisë dhe institucionet e tjera qendrore dhe të pavarura, për të zbatuar një sistem të përbashkët për rekomandimet e dhëna, si nga auditimi i jashtëm ashtu edhe ai i brendshëm, duke synuar rritjen e nivelit të kontrollit në përgjegjshmërinë e zbatimit të rekomandimeve, si një instrument për të luftuar keqpërdorimin e parasë dhe pasurisë publike.

Standardet e Auditimit dhe Menaxhimit të Cilësisë

Auditimi financiar përbën një nga aktivitetet audituese më tradicionale, por për shkak të niveleve të deformuara të raportimit financiar në sektorin publik (pas viteve 90-të), për praktikën e KLSH mbetet një lloj i ri auditimi. Për vitin 2017, nga KLSH është dhënë opinion për pasqyrat financiare të 14 njësive publike.

Numri mbetet akoma i vogël, por në kushtet e realitetit shqiptar, kur kemi mungesë të një kornize të plotë të raportimit financiar në sektorin publik, mungesë të Pasqyrave Financiare të Konsoliduara të Shtetit, mungesë të pasqyrave të konsoliduara në nivel qendror, ku raportimi financiar nga institucionet e qeverisjes së përgjithshme në Shqipëri realizohet mbi bazën e mjeteve monetare, por me elementë të administrimit të aktiveve, të angazhimeve, debitorëve dhe kreditorëve, niveli i mbulimit nuk është tregues që mund të reflektojë kriteret e kërkuara sipas standardeve të auditimit.

Gjatë këtyre viteve, opinioni i KLSH mbi raportimin financiar në sektorin publik ka qenë i fokusuar vetëm në aspekte të caktuara dhe është shoqëruar me kërkesa të përsëritura, për nevojën që raportimi financiar në sektorin publik të kryhet në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit të Sektorit Publik (IPSAS). Kjo situatë ka sjellë që KLSH, në

harmoni me zhvillimet e raportimit financiar në sektorin publik të drejtuar nga qeveria, të punojë me qëllim garantimin e kapaciteve institucionale të përshtatshme, për të kryer auditime financiare në përputhje me standardet ndërkombëtarë të auditimit (SNA) mbi pasqyrat financiare të sektorit publik të përgatitura në përputhje me IPSAS. Për këtë arsye, edhe gjatë vitit 2017, KLSH ka vijuar me kryerjen e auditimeve financiare në disa njësi publike, duke u ndihmuar në këtë fushë edhe nga ekspertiza e SAI-t Polak (NIK), i cili ka angazhuar ekspertë të tij, në mbështetjen e dy auditimeve financiare pilot të KLSH.

Korniza e Matjes së Performancës kërkon adoptimin e Manualit të Auditimit Financiar dhe Përputhshmërisë, në përputhje me ISSAI 200 dhe ISSAI 400. Në lidhje me këtë dimension, KLSH është vlerësuar se i përmbush pjesërisht (2-3 pikë nga 4) kërkesat e përcaktuara sipas praktikave më të mira ndërkombëtare.

- Për auditimet financiare, KLSH përmbush plotësisht 20 nga 21 kërkesat e këtij dimension vlerësimi. Është vlerësuar si e përmbushur pjesërisht, kërkesa për përcaktimin e materialitetit për pasqyrat financiare në tërësi, nivelin e materialitetit ose nivelet që do të zbatohen për lloje të veçanta të transaksioneve, gjendjet e llogarive apo dhënien e informacioneve shpjeguese.

- Për auditimet e përputhshmërisë, KLSH i përmbush plotësisht plotësisht 11 nga 18 kërkesat e këtij dimension vlerësimi. Janë vlerësuar si të përmbushura pjesërisht, kërkesat në lidhje me identifikimin dhe vlerësimin e risqeve të auditimit, të kuptuarit të mjedisit të kontrollit dhe kontrollet e brendshme përkatëse, si dhe ndërtimi i procedurave të përshtatshme të auditimit, që adresojnë nivelin e risqeve të identifikuar. KLSH ka vlerësuar si të pamjaftueshme procedurat e kryera gjatë auditimeve të përputhshmërisë, në lidhje me identifikimin e risqeve të mashtrimit financiar, si dhe hartimit të strategjisë dhe planit të auditimit.

- Për auditimet e performancës, KLSH përmbush plotësisht plotësisht 6 nga 21 kërkesat e këtij dimension vlerësimi. Ndërsa për pjesën tjetër të kërkesave, konstatohet se përmbushen në nivel pjesor.

Menaxhimi i Grupit të Auditimit dhe Aftësitë e Vlerësimit

Ky dimesion kërkon krijimin nga SAI të një sistemi, për të siguruar që grupi i auditimit si një i tërë, ka kompetencën dhe aftësitë e duhura për realizimin e misionit auditues:

- Për auditimet financiare, KLSH ka plotësuar plotësisht 10 nga 11 kërkesat e përcaktuara në modulën e vlerësimit për auditimet financiare. Është vlerësuar si e përmbushur pjesërisht kërkesa për ekspertizën teknike, duke përfshirë ekspertizën e T.I. dhe fushat e specializuara të kontabilitetit ose auditimit. Përdorimi gjithnjë e më i gjerë i sistemeve IT në fushën e raportimit financiar në sektorin publik, kërkon që KLSH të zhvillojë në mënyrë të vazhdueshme kapacitetet në auditimin e këtyre sistemeve, në funksion të efektivitetit të auditimeve financiare.

- Për auditimet e përputhshmërisë, niveli i kriterëve mbetet njësoj me auditimet financiare, ku KLSH rezulton se i përmbush pjesën më të madhe të kriterëve dhe pjesërisht disa prej tyre. Veçanërisht, vlerësohen si pjesërisht të përmbushura kërkesat për identifikimin e njohurive, aftësive dhe ekspertizës së kërkuar për realizimin e punës audituese, duke përfshirë edhe vlerësimin për përdorimin e punës së ekspertëve të jashtëm.

Kontrolli i Cilësisë

Po t'i referohemi kërkesave të lidhura me *Kontrollin e Cilësisë* në auditimin financiar dhe të përputhshmërisë, KLSH përmbush plotësisht kriteret e vlerësimit. ISSAI 40 kërkon që e gjithë puna e kryer duhet të jetë subjekt i rishqyrtimit, si një mjet për të kontribuar në cilësinë dhe nxitjen e të mësuarit dhe zhvillimit të personelit. Në këtë proces, përfshihet rishikimi i planit të auditimit, letrave të punës dhe punës së grupit, si dhe monitorimi i rregullt i ecurisë së auditimit nga nivelet e përshtatshme të menaxhimit. Shqyrtimi ndihmon KLSH-në për të siguruar që auditimi është kryer në përputhje me standardet profesionale dhe kërkesat ligjore dhe rregullatore të zbatueshme, si dhe se raporti i audituesit me mjedisin është i përshtatshëm.

Në funksion të sigurimit mbi cilësinë e dosjeve, për auditimet e evaduara gjatë vitit 2017, me Urdhrin nr. 12 të Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, datë 30.01.2018 "Për Kontrollin e Sigurimit të Cilësisë", të ndryshuar, është realizuar vlerësimi i sigurimit të cilësisë për 46 dosje, të cilat përbëjnë 30% të dosjeve të evaduara gjatë vitit 2017. Përzgjedhja u bë në mënyrë të rastësishme, duke prekur si auditimet financiare edhe ato të performancës, nga subjekte të institucioneve qëndrore deri tek njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe shoqëritë aksionere.

Procesi i vlerësimit ka përfshirë gjithë ciklin e procesit auditues:

1. Planifikimi i auditimit/hartimi i programeve të auditimit
2. Kryerja e auditimit dhe
3. Raportimi dhe evadimi i materialeve të auditimit.

Vlerësimi është bërë bazuar në 21 tregues, për secilën dosje me një pikëzim të përshkallëzuar nga 1 (shumë mirë) në 4 (jo mjaftueshëm), referuar faktit nëse auditimi ka përmbushur kërkesat optimale të ligjit, të rregullores së brendshme dhe standardeve të auditimit, për secilin nga kriteret e vlerësimit.

Në përfundim të veprimtarisë së kontrollit të zbatimit të cilësisë, rezulton se puna audituese reflekton përmirësim të dukshëm, referuar kornizës rregullative të procesit auditues, mbi 60% e dosjeve të auditimit vlerësohen të mira dhe vetëm 13 % janë vlerësuar "mjaftueshëm".

Procesi i Planifikimit

KLSH plotëson pjesërisht kërkesat e lidhura me procesin e planifikimit, si për auditimin financiar, ashtu dhe atë të përputhshmërisë dhe të performancës. Përveç sfidave në lidhje me përcaktimin e materialitetit, në auditimin financiar dhe në vlerësimin e risqeve në auditimet e përputhshmërisë, KLSH duhet të zhvillojë më tej procesin e hartimit, zbatimit, dhe monitorimit të një strategjie të përgjithshme auditimi, që përfshin qëllimin, kohështirirjen dhe drejtimin e auditimit. Në këtë strategji, duhet përcaktuar natyra, koha dhe shtrirja e procedurave të vlerësimit të riskut, si dhe natyra, koha dhe shtrirja e procedurave të planifikuara të auditimit, në nivelin e pohimeve të auditimit. Deri tani, puna e KLSH ka vijuar me program auditimi, por si pjesë e auditimeve pilot, me SAI-n Polak po punohet për standardizimin dhe përfshirjen e strategjisë së auditimit, si pjesë e letrave të punës. Për më tepër, KLSH duhet të fokusohet që gjatë auditimeve financiare, të identifikojë gjithashtu dhe risqet e anomalive materiale, si pasojë e mospërputhjes materiale me ligjet

dhe rregullat, aspektet e përputhshmërisë, çështje kjo që po trajtohet gjithashtu si pjesë e auditimeve pilot me SAI-n Polak.

Puna audituese

Në lidhje me realizimin e procesit të auditimit financiar dhe të përputhshmërisë si dhe vlerësimit të evidencave të auditimit, KLSH përmbush pjesërisht kërkesat e kritereve të vlerësimit. Kryerja e auditimit në bazë risku është një prioritet i KLSH dhe për këtë jemi duke punuar në mënyrë të vazhdueshme për planifikimin, ekzekutimin dhe raportimin, në bazë të kësaj metode auditimi, duke garantuar që opinioni i auditimit të bazohet në evidenca të përshtatshme. KLSH gjithashtu po lëviz gradualisht nga dokumentimi vetëm i gjetjeve të auditimit, në dokumentimin e të gjitha testimeve të kryera, ku duhet të përfshihen në të edhe evidencat e mjaftueshme të auditimit, për të mbështetur konkluzionet e nxjerra, duke pasur parasysh edhe riskun e vlerësuar të anomalive materiale, si pasojë e mashtrimit financiar, ose mashtrimit të dyshuar gjatë auditimit. Kjo, me qëllim që të sigurohemi që janë ndërmarrë të gjitha procedurat e planifikuara të auditimit, ose kur nuk janë ndërmarrë të gjitha procedurat e planifikuara, të jetë në dosjet e auditimit një shpjegim se pse nuk u kryen, i cili duhet të jetë i aprovuar nga personat përgjegjës për auditimin. Objektivi do të quhet i përmbushur, kur të gjitha dosjet e auditimit të përmbajnë dokumentimin e auditimit, që është i mjaftueshëm për t'i mundësuar një audituesi me përvojë, pa njohuri paraprake të auditimit, të kuptojë natyrën, kohën dhe shtrirjen e procedurave të kryera të auditimit, rezultatet dhe evidencat e marra të auditimit.

Raportimi i rezultateve

KLSH është vlerësuar se i përmbush plotësisht kërkesat, në lidhje me dorëzimin dhe publikimin në kohë të rezultateve të auditimit financiar dhe të përputhshmërisë. Në përputhje me praktikën më të mira, SAI-et duhet të krijojnë një praktikë për vlerësimin e materialitetit, me qëllimin përcaktimin se kur një procedure e ndjekjes së rekomandimeve kërkon një auditim shtesë.

Në tërësi, aktiviteti auditues i KLSH-së në zbatim të standardeve të INTOSAI-t si dhe të praktikave me të mira të të gjithë komunitetit të SAI-ve është vlerësuar. *“Kontrolli i Lartë i Shtetit ka ndërmarrë reforma të mëdha, të cilat e kanë përafruar me modelet dhe metodologjinë audituese evropiane. Në Shqipëri keni arritur një standard të lartë si institucion shtetëror, ndërsa puna juaj ka shënuar impakte të rëndësishme për mirëqeverisjen në vend. Si President i SAI-t çek dhe si zv. President i EUROSAI-t dëshiroj të konfirmoj vullnetin tim për të mbështetur Kontrollin e Lartë të Shtetit në kapërcimin e sfidave që has në implementimin e standardeve ndërkombëtare të auditimit”,* është shprehur Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës së Çekisë, Ing. Miloslav Kala, gjatë vizitës së tij në Tiranë në datat 1-2 gusht 2017)

Gjithashtu, përgjatë realizimit të aktivitetit auditues dhe më gjerë, KLSH ka zbatuar me korrektësi dhe profesionalizëm rekomandimet e adresuara nga BE në Progres-Raportin e fundit të Bashkimit Evropian për Shqipërinë, të cilat konsistojnë në: *“KLSH të rrisë numrin e auditimeve pilot financiarë/ të përputhshmërisë/ rregullshmërisë, në përputhje me manualin e përditësuar dhe standardet e auditimit të INTOSAI-t”.*

Auditimet e performancës janë parë si një nga shtyllat e zhvillimit dhe modernizimit të KLSH-së. Sfidë më e madhe për këtë lloj auditimi është që ai mos të zbatohet thjesht si procedurë, por të konceptohet si një filozofi e të menduarit dhe vepruarit nga i gjithë stafi i KLSH-së. Një filozofi pune që konsideron se **auditimi nuk është një qëllim në vetvete, por në rradhë të parë një instrument parandalimi, instrument korrigjimi dhe këshillimi për institucionin që auditohet**. Zhvillimi i auditimeve ka qenë në linjë dhe në përputhje të plotë me objektivat e planit strategjik 2013-2017 të KLSH. Gjatë vitit 2017, janë realizuar 15 auditime performace në reformat qeveritare, në aspekte të rëndësishme të financave publike, në sistemin e prokurimit publik, sistemin arsimor, projektet mjedisore, si dhe në shërbimet publike. Vlerësimi i dimensionit *“Aftësitë dhe Menaxhimi i Grupit të Auditimit të Performancës”* në KLSH, ka dëshmuar një “nivel të qëndrueshëm” të tij. Grupet audituese në auditimet e performancës, për shkak të vetë natyrës së këtij auditimi, kompozohen të tilla që të mbulojnë fusha të ndryshme profesionale (ekonomike, juridike, sociale, etj.) Synimi në këtë drejtim ka qenë krijimi i një bërthame grupesh të qëndrueshme auditimi, me kolegë të cilët plotësojnë njohuritë dhe eksperiencat e njëri-tjetrit.

D. Fusha “Menaxhimi financiar, asetet dhe strukturat mbështetëse”.

Vlerësimi i kësaj fushe tregoi se KLSH ka një menaxhim organizativ të përshtatshëm dhe struktura mbështetëse që sigurojnë një qeverisje të mirë, dhe që mbështesin kontrollin e brendshëm dhe praktikën e menaxhimit (në përputhje me kërkesat e ISSAI-t 12, Parimi 9). Kjo gjetje është gjithëpërfshirëse si për menxhimin e aseteve dhe të shërbimeve mbështetëse të institucionit. KLSH, në zbatim të ISSAI-t 20, ka menaxhuar transaksionet e tij me ekonomicitet, eficiencë, dhe efektivitet dhe në përputhje me ligjet dhe rregulloret. Sistemi i vlerësimit të performancës në lidhje me dimensionin e planifikimit dhe përdorimit të aseteve dhe infrastrukturës, tregoi se duhet përmirësuar planifikimi afatgjatë për nevojat e infrastrukturës, në përputhje të objektivave strategjikë të zhvillimit institucional.

Treguesi	Menaxhimi financiar, asetet dhe strukturat mbështetëse	Dimensionet	Pikëzimet
SAI-21	Menaxhimi Financiar, Asetet dhe Shërbimet Mbështetëse	<i>(i). Menaxhimi Financiar</i>	4
		<i>(ii). Planifikimi dhe Përdorimi Efektiv i Aseteve dhe Infrastrukturës</i>	3
		<i>(iii) Shërbimet Administrative Mbështetëse</i>	4

Buxheti i akorduar për programin “Veprimtari audituese të KLSH-së”, ka në bazë të tij Deklaratën e Politikës së Programit (DPP), të hartuar gjatë procesit të PBA(Planifikimit Buxhetor Afatmesëm) 2017-2019. Ai është në funksion të realizimit të politikës së përcaktuar në dokumentin themelor të zhvillimit institucional, që është Strategjia e zhvillimit të KLSH-së 2013-2017, e rishikuar. Politika buxhetore e këtij programi, ka synuar përbushjen me cilësi të lartë dhe në kohë të detyrimeve kushtetueses dhe ligjore, të objektivave si dhe prioriteteve të institucionit, të parashikuara në Planin e Zhvillimit Strategjik 2013-2017 të rishikuar, duke marrë në konsideratë kërkesat e përcaktuara në MSA-së Shqipëri-BE dhe të monitoruara nga DG-Budget, në kuadrin e Integritimit European. Fondet e alokuara për funksionimin e aktivitetit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, sipas programit, për vitin 2017, si dhe niveli i realizimit të tyre, paraqiten në mënyrë të detajuar

në Raportin Vjetor të Performancës. Përgjatë vitit 2017, në respektim të planit të veprimtarisë audituese, Drejtoria e Auditit të Brendshëm ka kryer auditimin e rregullshmërisë financiare të aktivitetit ekonomiko-financiar të Kontrollit të Lartë të Shtetit për periudhën nga 1 janar 2017 deri 31 dhjetor 2017.

Gjatë vitit 2017, u realizua ngritja e infrastrukturës së T.I. në ambientin e godinës së re si dhe investimi në krijimin e një sistemi informacioni, për menaxhimin dhe mbështetjen e proceseve të auditimit në KLSH. Ky investim realizoi një sistem elektronik për administrimin në KLSH, nëpërmjet menaxhimit të aktivitetit, çështjeve, proceseve, raportimeve, në një platformë software të integruar dhe me workflow të automatizuar, në përputhje me manualin dhe rregulloren në fuqi, në lidhje me disponueshmërinë, integritetin dhe konfidencialitetin e sistemit. Nëpërmjet këtij investimi, është synuar: *Optimizimi i procesit të auditimit, duke respektuar parimet mbi të cilat ai mbështetet; Rritja e eficiencës me anë të sigurimit të kontekstit të plotë të rastit për audituesin; Përmirësimi i performancës, produktivitetit dhe eficiencës operacionale të brendshme; Përmirësimi i monitorimit dhe rritjes së eficiencës së administrimit të çështjeve; Përmirësimi dhe garantimi i transparencës dhe monitorimit të aktivitetit të organizatës, në zbatim të objektivave.*

Gjejmë rastin të falënderojmë Komisionin e Ekonomisë dhe Financave të Kuvendit si dhe Qeverinë, për disponibilitetin dhe vullnetin pozitiv të treguar për akordimin e fondeve dhe mbështetjen e KLSH-së, lidhur me komponentin e infrastrukturës, godinës, ambienteve të punës dhe të teknologjisë së informacionit, por duke sjellë në vëmendje se nevojat për fonde financiare janë të pamjaftueshme, sidomos ato lidhur me koston e punës dhe të kontraktimit të ekspertëve të jashtëm, kosto të cilat do të bënin të mundur plotësimin edhe të kërkesave nga ekzekutivi për mbulim me auditim të të gjitha njësive të qeverisjes vendore, apo auditimin e koncesioneve dhe privatizimeve, si kërkesë e Komisionit të Ekonomisë.

E. Fusha “Burimet Njerëzore dhe Trajnimi”

Ky aspekt i aktivitetit është vlerësuar bazuar në ISSAI-n 40, si dhe në Udhëzuesin e Komitetit të Ndërtimit të Kapaciteteve të INTOSAI-t mbi Menaxhimin e Burimeve Njerëzore, Kuadrin Institucional të Ndërtimit të Kapaciteteve. Kjo fushë tregon performancën e KLSH-së në menaxhimin dhe zhvillimin e burimeve njerëzore. Aspektet dimensionale të vlerësuara lidhen me: Funkcioni i Burimeve Njerëzore, Strategjia e Burimeve Njerëzore, Rekrutimi i Burimeve Njerëzore dhe Shpërblimi, Promovimi dhe Mirëqenia e Stafit

Treguesi	Burimet Njerëzore dhe Trajnimi	Dimensionet	Pikëzimet
SAI-22	Menaxhimi i Burimeve Njerëzore - 3-	(i). Funkcioni i Burimeve Njerëzore	3
		(ii). Strategjia e Burimeve Njerëzore	3
		(iii) Rekrutimi i Burimeve Njerëzore	4
		(iv) Shpërblimi, Promovimi dhe Mirëqenia e Stafit	4

Menaxhimi i burimeve njerëzore në KLSH është konsideruar si parakusht dhe jetik për funksionimin e institucionit në mënyrë efikase dhe të efektshme. KLSH, në kuadrin e reformimit dhe modernizimit institucional ka zbatuar në vijimësi politikën e menaxhimit të

burimeve njerëzore, e cila është në një linjë me standardet ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit dhe me parimet e praktikave më të mira të administratës publike, të rekomanduara nga Bashkimi Evropian. Në bashkëpunim me ekspertët e NIK-ut polak, në kuadër të projektit IPA 2013, gjatë vitit 2017 u hartua dokumenti i Politikave të Menaxhimit të Burimeve Njerëzore të institucionit, dokument i cili u miratua me Vendimin e Kryetarit nr. 228 dt. 31.12.2017. Aspekti i hartimit të një plani konkret masash për zhvillimin profesional të përshtatshëm të personelit, duhet përmirësuar më tej.

Struktura organizative, për vitin 2017 është miratuar me 181 auditues dhe punonjës mbështetës. Nga viti 2011 dhe 2012, vite në të cilat struktura ka pasur një numër total prej 156 auditues dhe punonjës mbështetës, dinamika e shtimit të numrit të tyre ka rezultuar 5 auditues çdo vit, duke kulmuar me 181 auditues dhe punonjës mbështetës për vitin 2017. Kjo rritje reflekton shtimin e kërkesat në volum dhe cilësi, si dhe kompleksitetin e aktiviteteve subjekte të auditimit të KLSH-së. Rritja në numër e audituesve ka sjellë reduktim të numrit të ekspertëve të jashtëm të kontraktuar nga KLSH, të cilët përfaqësonin personalitete me kontribute të njohura në fushat dhe disiplinat përkatëse apo dhe ish auditues me përvojë. Profesionet kryesore të stafit auditues janë Financier dhe Jurist. Për vetë natyrën dhe kompleksitetin në rritje të aktiviteteve nën auditim, të cilat kërkojnë interpretim financiar dhe ligjor, kërkesa për këto dy profesionë do të vijojë të mbetet prioritare. Barazia Gjinore dhe ulja e moshës mesatare të punonjësve janë drejtime të politikës së burimeve njerëzore, treguesit e të cilave janë përmirësuar. Për vitin 2017, raporti femra/meshkuj është 40 % me 60%, nga 33 % me 67% që ishte në vitin 2011, duke patur si objektiv që për dy vjet të arrihet në raportin 50% me 50%. Ndërsa moshja mesatare në KLSH në fund të vitit 2017 është 42.9 vjeç, nga 50 vjeç në vitin 2011. Objektivi për dy vitet e ardhëshme është të realizohet barazia gjinore 50% me 50%, si dhe moshja mesatare 40 vjeç.

KLSH ka zbatuar politika efektive të menaxhimit dhe rekrutimit të burimeve njerëzore, bazuar në tre parimet bazë: i) vlerësimi i profesionalizmit, ii) i transparencës dhe iii) konkurimi i hapur dhe mundësia e pjesëmarrjes për të gjithë të interesuarit.

Politikat e rekrutimit të punonjësve janë aplikuar në një linjë me strategjinë e zhvillimit dhe menaxhimit të burimeve njerëzore, me qëllim që KLSH të sigurojë stafin e duhur me kualifikimet, aftësitë dhe përvojën e nevojshme për të plotësuar kërkesat e tanishme dhe të perspektivës. Si një proces shumë i rëndësishëm për performancën e institucionit, rekrutimi është realizuar sipas të gjitha procedurave, rregullave dhe dispozitave ligjore në fuqi mbi nëpunësit civilë. Gjatë vitit 2017, janë rekrutuar 22 punonjës, nga të cilët 1 drejtues me titullin "Profesor Doktor", 2 drejtues me Diplomë Ndërkombëtare në Kontabilitet dhe Auditim dhe një auditues me titullin Doktor i Shkencave".

- 8 Drejtues kanë titullin "Profesor" dhe "Profesor i Asocuar" dhe "Doktor i shkencave",
- 19 Drejtues dhe auditues kanë një diplomë të dytë, nga të cilët 14 në Drejtësi dhe 5 në Financë,
- 5 Drejtues dhe auditues kanë Diplomë/Çertifikatë Ndërkombëtare në Kontabilitet dhe Auditim (CIPFA) dhe Çertifikatë Ndërkombëtare në Auditim (CPA).

Treguesi	Burimet Njerëzore dhe Trajnimi	Dimensionet	Pikëzimet
SAI-23	Zhvillimi dhe Trajnimi Profesional-3-	(i).Planet dhe Proceset për Zhvillimin dhe Trajnimin Profesional	3
		(ii). Zhvillimi Profesional dhe Trajnimi për Auditimin Financiar	3
		(iii) Zhvillimi Profesional dhe Trajnimi për Auditimin e Performancës	3
		(iv) Zhvillimi Profesional dhe Trajnimi për Auditimin e Pajtueshmërisë	3

Sistemi i Zhvillimit Profesional reflekton efektivitetin e politikave të rritjes së kapaciteteve profesionale të KLSH në vite, për të cilat treguesit e performancës përfaqësohen në nivele rreth 14 herë më të larta, krahasuar me vitin 2011, kur ky nivel ishte vetëm 2,1 ditë mesatare trajnimi për auditues, ndërsa në fund të vitit 2017 stafi auditues ka ndjekur mesatarisht 28.5 ditë trajnimi për çdo auditues. Kjo qasje mundëson që stafi të ketë akses në praktikën më të mira të fushës së auditimit në sektorin publik dhe të kontribuojë në zhvillimin institucional të qëndrueshëm, të pavarur dhe shembull i profesionalizmit, integritetit dhe etikës. Është synuar sinergjizimi i punës ndërmjet audituesve, mbi moton “*Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri*”.

Përmbajtja dhe formati i trajnimeve ka konsideruar nevojën e audituesve për trajnime të një niveli të lartë, që të harmonizojnë më së miri dijet teorike me njohuritë praktike, si dhe qasje efektive interaktive. Për të maksimizuar cilësinë dhe diversitetin e njohurive në procesin e trajnimit, KLSH ka synuar diversifikimin e burimeve të trajnimit, duke gërshetuar kapacitetet e brendshme me ato të huaja të ekspertizës, si dhe qasjen në disa komponentë të tematikës së trajnimit. Si objekt parësor është trajnimi i njëkohshëm, në drejtim të zhvillimit metodologjik dhe të përditësimit të njohurive në fushën e ligjeve dhe kuadrit rregullator të subjekteve që auditohen.

10 Auditues të KLSH-së kanë përfutur trajnime, nëpërmjet intershipeve me afat 5 mujor nga Gjykata Europiane e Audituesve (ECA) dhe 3 drejtues e auditues, përmes fellowship-eve me afat 4 mujor nga Zyra e Auditimit Qeveritar të SHBA-së, GAO.

Politika e ndërthurjes së auditimeve me strukturimin e trajnimeve është vlerësuar edhe nga Drejtoresha e Qendrës për Ekselencë në Auditim të GAO-s, znj. St.Laurent e cila cilëson se: “*Vlerësoj fleksibilitetin e KLSH-së në përcaktimin e numrit dhe llojeve të auditimeve që do të realizohen, e cila është esenciale për veprimtarinë e një Institucioni Suprem Auditimi. Një indikator i rëndësishëm për rritjen e kapaciteteve audituese është programi i trajnimeve. Në këtë fushë, KLSH ka krijuar një traditë solide, për të cilën GAO jep kontributin e saj përmes fellowship-eve për audituesit shqiptarë*” (nga fjala gjatë vizitës së saj në KLSH, më 23-24 mars 2017).

Megjithatë, sistemi i matjes së performancës në këtë dimension identifikoi aspekte që duhen të përmirësohen më tej, si strategjia e të mësuarit dhe plani vjetor për zhvillimin profesional dhe trajnimin të jenë në përputhje me strategjinë e burimeve njerëzore, të

lidhur me qëllimet/objektivat e përcaktuara në planet strategjike dhe operacionale të KLSH-së, si dhe të jenë të bazuar në rezultatet e analizës së nevojave për të mësuar.

F. Fusha “Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit”

Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të tjera

Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit, është vlerësuar në përputhje me kërkesat e ISSAI-t 12. KLSH ka përdorur të gjitha instrumentet e rekomanduara nga praktikantët më të mira, me qëllim që të rriten njohuritë e palëve të interesit dhe që ata të kuptojnë rolin dhe përgjegjësinë e audituesit të pavarur të sektorit publik. KLSH, jo vetëm ka identifikuar palët e interesit, por ka zhvilluar strategji komunikimi me ta, duke përsosur kanalet e komunikimit dhe menaxhimit për të përfshirë të gjithë këto palë interesi. Duke marrë mësim nga homologët tanë, komunikimi është konsideruar një instrument i rëndësishëm për të rritur besimin e qytetarëve pasi siç ka thënë Dr. Josef Moser, ish President i Gjykatës Austriake të Auditimit dhe ish Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t për vitet 2004-2016 “... ne do të njihemi për punën tonë vetëm nëse arrijmë të komunikojmë tek qytetarët në mënyrë të qartë atë se çfarë ne bëjmë dhe po ashtu, vlerën e shtuar të gjeneruar nga auditimet tona për Shtetin dhe shoqërinë, në mënyrë që të perceptohemi si institucione strategjike të domosdoshme për interesat e qytetarëve”⁸

Treguesi	Komunikimi dhe Menaxhimi i Palëve të Interesuara	Dimensionet	Pikëzimet
SAI-24	Komunikimi me Legjislativin, Ekzekutivin dhe Gjyqësorin-3-	(i).Strategjia e Komunikimeve	3
		(ii). Praktika e mirë në lidhje me Komunikimin me Legjislativin	3
		(iii) Praktika e mirë në lidhje me Komunikimin me Ekzekutivin	3
		(iv) Praktika e mirë në lidhje me Komunikimin me Gjyqësorin, Prokurorinë dhe Agjencitë Investigative	2
SAI-25	Komunikimi me Median, Qytetarët dhe Organizatat e Shoqërisë Civile -3-	(i).Praktika e mirë në lidhje me Komunikimin me Median/Shtypin	3
		(ii). Praktika e mirë në lidhje me Komunikimin me Qytetarët dhe Organizatat e Shoqërisë Civile	4

Strategjia e Komunikimit

Politika e komunikimit është jetike për rolin dhe përmbushjen e misionit të KLSH-së, po ashtu dhe dobishmëria e saj në funksion të maksimizimit të vlerës së raporteve të auditimit, si dhe zbatimit të rekomandimeve. Më 31 korrik të vitit 2017, me Vendim të Kryetarit të KLSH, institucioni ka hartuar dhe miratuar “Strategjinë e Komunikimit të KLSH-së për periudhën 2017-2019”, duke plotësuar në këtë mënyrë edhe objektin që ka pasur si

⁸ Fragment nga fjala e Dr. Josef Moser, në Simpoziumin e XXI-të OKB-INTOSAI. Dr. Moser, ish President i Gjykatës Austriake të Auditimit dhe ish Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t për vitet 2004-2016.

institucion, në kuadër të Planit Kombëtar të Integrimit Europian. Strategjia e Komunikimit është vlerësuar me 3 nga 4 pikë të mundshme.

Strategjia e zhvillimit 2018-2022 përfshin, si pjesë integrale dhe shumë të rëndësishme, suksesin e arritjes së objektivave të vendosura në Strategjinë e Komunikimit 2017-2019. Implementimi në të gjitha dimensionet e Strategjisë së Komunikimit 2017-2019, do të përbëjë instrumentin më efikas për rritjen dhe thellimin e impaktit të aktivitetit auditues, duke synuar edhe forcimin e partneritetit me palët e interesit, duke i bërë ata aleatë besnikë, për të rritur presionin ndaj ekzekutivit për zbatimin sa më të plotë të rekomandimeve të SAI-t.

Moto e INTOSAI-t "Nga eksperiencia e përbashkët përfitojnë të gjithë" (Experientia mutua omnibus prodest), përbën thelbin mbi të cilin KLSH ka ndërtuar dhe implementuar Strategjinë për Zhvillim gjatë viteve 2012-2017, por dhe filozofinë e këtij dokumenti strategjik për periudhën 2018-2022. Përdorimi i instrumenteve të përshtatshme në realizimin e një mjedisi bashkëpunues me të gjitha palët dhe ruajtja e pavarësisë së auditimit, janë parakushtet për krijimin e marrëdhënieve të bashkëpunimit korrekte dhe profesionale.

Në tërësinë e vet, ky vlerësim na inkurajon për t'u ballafaquar me problematikat, si dhe përcakton aspektet që kërkojnë përmirësim të mëtejshëm, sipas praktikave më të mira ndërkombëtare. KLSH do të vijojë angazhimin për të kontribuar në zhvillimet e profesionit të audituesit suprem, nëpërmjet pjesëmarrjes aktive në aktivitete bashkëpunimi në nivel ndërkombëtar dhe rajonal dhe në mënyrë të veçantë në pjesëmarrjen e tij në grupet e punës dhe "task force" të krijuara nga EUROSAT dhe INTOSAI për çështje specifike.

Komunikimi me Parlamentin

Praktika e mirë në komunikimin me Parlamentin, është vlerësuar me 3 pikë nga 4 të mundshme. Aspekti që ka nevojë për përmirësim është në përputhje me rekomandimet e dala nga dokumente vlerësuese të SIGMA-s dhe Bankës Botërore/PEFA-s, ku kërkohet që KLSH të theksojë edhe më tej kërkesën për organizimin e dëgjësave publike, në mënyrë të veçantë atyre të Komisioneve Parlamentare me njësitë e audituara. Kjo, me qëllim ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve dhe rritjen e impaktit të raporteve të KLSH. Ndërgjegjësimi i anëtarëve të Kuvendit për përfitimet që i sjell Shtetit dhe shoqërisë një auditim efektiv publik dhe rolin e ndërsjelltë të legjislativit në rritjen e impaktit për shtimin e vlerës së auditimeve të KLSH-së, duhet të qëndrojë në thello të përpjekjeve për të siguruar një ambient të jashtëm mbështetës dhe të dobishëm.

Vullneti për thellimin e bashkëpunimit ka qenë reciprok, pasi edhe Kuvendi ka treguar një vëmendje të veçantë ndaj Kontrollit të Lartë të Shtetit. Kontributi i Komisionit të Ekonomisë dhe Financave, Kryetarit të saj, Sekretarit dhe Kryetarit të Kuvendit ka qenë thelbësor në shtimin e komunikimit. Nga një praktikë e trashëguar raportimi vetëm me dy herë në Kuvend, raport buxheti dhe raportim performance, është intensifikuar komunikimi përmes dërgimit të raporteve të ndryshme të auditimit, apo përmbledhjeve dhe shkresave informuese. Kështu, Kontrolli i Lartë i Shtetit i ka dërguar Kuvendit raporte me ndjeshmëri të lartë publike, ndër të cilat përmendim:

- Informacion mbi rekomandimet e KLSH-së mbi auditimin e Bankës së Shqipërisë;

- Raport mbi Kontrollin e Performancës së Rehabilitimit të ish – Përndjekurve Politike;
- Raport mbi Auditimin e Performancës së Transportit Publik në Bashkinë e Tiranës;
- Raport mbi Auditimin e Performancës, “Ndarja territoriale-administrative në Republikën e Shqipërisë”;
- Raporti i auditimit zhvilluar në Autoritetin Portual, Durrës;
- Raporti i auditimit "Për ligjshmërinë dhe rregullshmërinë e veprimtarisë financiare-ekonomike" në OSSHE, OST, KESH;
- Raporti i Auditimit të Performancës "Mbrotja e konsumatorit nga abuzimet tregtare me peshën dhe matjet" në Autoritetin e Metrologjisë;
- Raporti përfundimtar dhe rekomandimet e KLSH-së për auditimin në Agjencinë Kombëtare të Burimeve Natyrore;
- Informatat, raportet dhe auditimet e KLSH-së mbi auditimin në "Albpetrol" sh.a;
- Raporti i Auditimit të Performancës në Autoritetin Mbikëqyrës Financiare;
- Informacion mbi integritetin e zyrtarëve të administratës shtetërore,
- Raporti/Vendimi i Auditimit në Drejtorinë e Përgjithshme të Kontrollit të Brendshëm, në Ministrinë e Financave;
- Raporti dhe Vendimi i Auditimit në Drejtorinë e Thesarit;
- Raporti i Auditimit në Drejtorinë e Përgjithshme të Tatimeve;
- Raporti i auditimit "Për ligjshmërinë dhe rregullshmërinë në Komisionin e Prokurimit Publik;
- Raporti i auditimit "Për ligjshmërinë dhe rregullshmërinë në Agjencinë e Prokurimit Publik;
- Raport mbi Auditimin e Performancës së Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësor dhe Rural;
- Raport mbi Auditimin e Performancës të Menaxhimit të Borxhit;
- Raport mbi Auditimin e Performancës për Koston e Shërbimeve Spitalore;
- Raport mbi Auditimin e Performancës mbi Cilësinë e ndërtesave para-universitare;
- Raporti/Vendimi mbi Auditimin e Performancës mbi Cilësinë së Ajrit;
- Raporti/Vendimi mbi Auditimin e Performancës në Ministrinë e Arsimit dhe Sportit;
- Raporti/Vendimi mbi Auditimin e Performancës, Unifikimi i pikave doganore me Kosovën, etj.

Komisioni European ka adresuar, gjithashtu, në shtator 2017 rekomandimin “*Shqipëria duhet të përmirësojë implementimin e rekomandimeve të Auditimit të Jashtëm. KLSH duhet të informojë Komisionin e Ekonomisë brenda tremujorit të dytë të vitit 2018 mbi marrjen e masave për monitorimin e pranimit dhe implementimit të rekomandimeve adresuar nga KLSH për vitin 2017*”. Në zbatim të këtij rekomandimi, KLSH ka hartuar planin e aktivitetit auditues për zbatimin e rekomandimeve për periudhën vijuese të gjashtëmujorit të parë të vitit 2017. *Praktika e mirë në komunikimin me Ekzekutivin*, është vlerësuar me 3 pikë nga 4 të mundshme. Në zbatim të praktikave më të mira të INTOSAI-t, KLSH do të ftojë në mënyrë periodike anëtarët e nivelit të lartë të Ekzekutivit në takime për të diskutuar çështje shqetësuese në lidhje me të dyja institucionet, duke përfshirë gjetjet e përbashkëta, trendet dhe origjinën e shkakut që ka identifikuar, nëpërmjet analizës së raporteve të auditimit

Mbi vlerësimin e dimensionit të *marrëdhënieve të KLSH-së me median* vlerësimi është 3 nga 4, duke identifikuar se duhet të organizohen konferenca për shtyp për raportin e tij vjetor dhe duke përfshirë, sipas rastit, raporte të tjera të rëndësishme dhe raporte të auditimit të

performancës, në përmbushje të kërkesave të Udhëzimit të INTOSAI-t "Komunikimi dhe Promovimi i Vlerave dhe Përfitimeve të SAI-ve".

Në fund të vitit 2017, institucioni ka qenë i pranishëm me rreth 100 kronika më shumë se viti 2016, si dhe disa herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar duke gjashtëfishuar praninë e tij në mediat audiovizive, krahasuar me vitin 2010. Ai është prezantuar në median e shkruar me 840 artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike, kundrejt pothuajse zero gjatë viteve 2010-2011.

Gjatë vitit 2017, KLSH botoi publikoi në faqen e tij në internet www.klsh.org.al 95 përqind të auditimeve që realizoi. Audituesit e institucionit kanë qenë të pranishëm me 125 artikuj, editoriale, shkrime dhe analiza në shtypin e përditshëm.

Institucioni vjen në gjashtë vitet e fundit 2012-2017 me një kolanë botimesh prej 83 titujsh, ndërkohë që në 20 vite (1991-2011), ka vetëm 12 botime, nga të cilat shumica janë broshura informative. Në vitin 2017 u botuan 16 botime me titujt e mëposhtëm:

- "Audituesit e KLSH-së në shtypin e përditshëm", Vëllimi VII;
- "Audituesit e KLSH-së në shtypin e përditshëm", Vëllimi VIII;
- "Audituesit e KLSH-së në shtypin e përditshëm", IX;
- Revista kërkimore shkencore "Auditimi Publik" Nr.15;
- Revista kërkimore shkencore "Auditimi Publik" Nr.16;
- Revista kërkimore shkencore "Auditimi Publik" Nr.17;
- "Raporti vjetor i Performances 2016" (në shqip);
- "Raporti vjetor i Performances 2016" (në anglisht);
- "KLSH Analiza Vjetore 2016";
- "ISSAI 30 – Kodi Etikës - Auditimi i etikës në organizatat e sektorit publik-Si të implementojmë ISSAI 30";
- "Guida e planifikimit të menaxhimit dhe administrimit të aseteve në vetëqeverisjen vendore";
- "Korniza e Matjes së Performancës së SAI-ve"
- "Dokumente të Këshillit Kontrollues 1925-1939";
- "40 vjet Deklarata e Limës 1977-2017";
- "Auditimet e Performancës në KLSH 2016-2017";
- "Gjykata Europiane e Auditimit- 40 vjet Auditim Publik".

Kjo qasje e KLSH-së është vlerësuar edhe nga Drejtoresha e Qendrës për Ekselencë në Auditim e GAO-s amerikane, e cila thekson se: *"...i konsideroj inovative botimet e artikujve nga audituesit e KLSH-së në shtypin e shkruar, sepse i shërbejnë forcimit të transparencës duke krijuar linja konkrete komunikimi me qytetarët. Vlerësoj gjithashtu botimet e KLSH-së në vitet e fundit, rekomandimet e dhëna nga institucioni për subjektet e audituara, kallëzimet penale, etj"* (nga fjala e znj. St.Laurent, gjatë vizitës së saj në Tiranë, më 23-24 mars 2017). Dimensionin mbi *Praktika e mirë në lidhje me Komunikimin me Qytetarët dhe Organizatat e Shoqërisë Civile*, dëshmon se KLSH e ka konsideruar veten si zëri përfaqësues i interesave të qytetarit dhe i publikut. Statistikat tregojnë se nga një numër i papërfillshëm i letrave (ankesa, kërkesa, informacione, etj) të qytetarëve që institucioni merrte dhe

trajtonte në vitin 2011, gjatë viteve 2012-2017, letrat dhe kërkesat nga qytetarët janë rritur jo vetëm në numër, por ajo që është më e rëndësishmja dhe që përbën dallimin cilësor, konsiston në faktin se në çdo rast, qytetarët kanë marrë përgjigje për problemet dhe shqetësimet e ngritura. Vetëm për vitin 2017, KLSH ka trajtuar 623 letra dhe ankesa të qytetarëve, nga të cilat 377 janë konstatuar në kompetencë, ku 204 prej tyre janë verifikuar dhe kanë marrë përgjigje, ndërsa 173 janë në proces verifikimi. Për këtë arsye, vlerësimi i këtij dimensionit rezultoi maksimal, 4 pikë.

Konferenca e V-të shkencore që organizoi KLSH, u zhvillua në datat 11-13 tetor 2017, në Tiranë dhe u realizua si një bashkëpunim mes Fakultetit Ekonomik të Universitetit të Tiranës, Kontrollit të Lartë të Shtetit, Gjykatës Turke të Llogarive dhe Fondacionit të Kontabilitetit për Bashkëpunim Akademik të Turqisë. Konferenca e këtij viti kishte si temë kryesore *“Të Auditosh për Qëndrueshmëri dhe Zhvillim”*.

Procesi i zhvillimit dhe modernizimit të institucionit nuk mund të realizohej me eficiencën e duhur, nëse nuk do të mundësohej nga bashkëpunimi i ngushtë me partneret tanë ndërkombëtar, dhe sidomos, pa kontributin e NIK-ut Polak, nëpërmjet projektit të binjakëzimit të financuar nga projekti i BE-së IPA 2013. Projekti i binjakëzimit *“Forcimi i kapaciteteve të auditimit të jashtëm”*, i cili nisi të implementohej në KLSH në mars të vitit 2016, ka vijuar të zbatohet në mënyrë të suksesshme edhe gjatë vitit 2017. Projekti është i ndarë në tre komponentë:

- *Përmirësimi i kornizës ligjore për auditimin;*
- *Zhvillimi i metodologjive të auditimit dhe kapaciteteve të raportimit, dhe*
- *Forcimi i kapaciteteve institucionale dhe përmirësimi i impaktit të rezultateve të auditimit.*

Gjatë vitit 2017, u kryen 37 misione ekspertësh të huaj, nga të cilat 2 i përkasin komponentit të parë, 24 misione i përkasin komponentit të dytë dhe 11 misione i përkasin komponentit të tretë. Në përfundim të 37 misioneve, ekspertët polakë, kroatë dhe holandezë kanë dhënë mbi 80 rekomandime, mbi bazën e të cilave, me Vendimin e Kryetarit nr. 83, dt. 30.06.2017, është miratuar Plani i Veprimit për Zbatimin e Rekomandimeve të Projektit IPA për periudhën mars 2016-shkurt 2017. Strukturat e KLSH të ngarkuara me implementimin e rekomandimeve të projektit të binjakëzimit, kanë shqyrtuar këto rekomandime dhe statusin i implementimit të tyre.

Të nderuar deputetë,

Në tërësi, zbatimi i kornizës së matjes së performancës së institucionit, nga pikëpamja metodike, e krahasueshme me atë të partnerëve tanë të komunitetit të INTOSAI-t dhe EUROSAT-t, në inkurajon për t'u ballafaquar me sfidat e së ardhmes, si dhe përcakton aspektet që kërkojnë përmirësim të mëtejshëm, sipas standardeve të INTOSAI-t dhe praktikave më të mira ndërkombëtare.

Puna për rritjen e impaktit të veprimtarisë audituese për një qeverisje më të mirë dhe eficiente të pasurisë publike, kërkon zhvillimin shumë dimensional të institucionit. Vetëm nëpërmjet një partneriteti aktiv me Ju, të zgjedhurit e popullit, me Ekzekutivin, me shoqërinë civile, me partnerët ndërkombëtarë dhe me median, do të arrijmë të jemi rezultativë dhe të suksesshëm, ndaj sfidave të zhvillimit të qëndrueshëm dhe proceseve të integritetit evropian.

Ju faleminderit!

PËRMBLEDHJE E RAPORTIT TË PERFORMANCËS SË KLSH-SË PËR VITIN 2017

Diskutimi i Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar LESKAJ, mbajtur në Kuvendin e Shqipërisë, më 19.07.2018

Të nderuar deputetë,

Kontrolli i Lartë i Shtetit funksionon bazuar në Kushtetutën e vendit, në Ligjin organik të institucionit, në Standardet Ndërkombëtare të Auditimit ISSAI, në Rezolutat e OKB-së për SAI-et dhe në Rezolutat e Kuvendit për KLSH-në.

Filozofia e punës sonë në këto vite ka qenë modernizimi i institucionit në punën audituese, si edhe thellimi i transparencës dhe llogaridhënies për një qeverisje të mirë dhe në luftë kundër korrupsionit, për përmirësimin e qeverisjes, duke vepruar me moton **“KLSH-shërbestar i qytetarit dhe agjent i Kuvendit”**.

Mbi bazën e kësaj filozofie u ndërtua Strategjia institucionale 2013-2017, e cila kulmoi në realizimin me mbi 90% sukses në vitin e fundit të implementimit të saj, 2017-n. Strategjia e Zhvillimit të KLSH për periudhën 2013-2017 përcaktoi 6 Qëllime Strategjike të cilat mbuluan dimensionet më të rëndësishme të rritjes të institucionit, mbështetur në një analizë të thellë dhe profesionale të statusit tonë për vlerësimin e nevojave, por mbi të gjitha me një fokus të qartë se çfarë KLSH-ja kërkonte të arrinte në horizontin e pesë viteve më pas.

Objektivat Strategjikë të INTOSAI-t dhe EUROSAT-t u integruan në koherencë të plotë në Planin Strategjik, duke u formalizuar në objektivat kryesore:

1. zhvillimi i kapacitetit institucional të KLSH,
2. rritja e kapaciteteve audituese dhe e cilësisë së auditimit,
3. përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i numrit të auditimeve të performancës,
4. zhvillimi dhe konsolidimi i auditimeve të Teknologjisë së Informacionit dhe përdorimi i TI në auditim,
5. rritja e kontributit të KLSH për qeverisjen e mirë, nëpërmjet luftës kundër korrupsionit,
6. si dhe rritja e ndikimit të rolit të KLSH-së përmes komunikimit dhe bashkëpunimit.

Kjo strategji u formulua në bashkëpunim me partnerët ndërkombëtarë dhe ishte guri i themelit për ndryshimin që pasoi në të gjitha dimensionet e punës në KLSH, ku më kryesoret përmenden: mandati i KLSH-së përmes Ligjit 154/2014 në kryerjen e aktivitetit auditues në linjë me simotrat e veta të zhvilluara, konsolidimi profesional përmes manualeve të auditimit dhe trajnimit të stafit, hapja institucionale përmes botimeve (shkencore dhe në shtypin e përditshëm) dhe komunikimit me palët e interesit, sikurse bashkëpunimet me SAI-et e huaja në përputhje me moton tonë ndërkombëtare: **“Eksperiencia e përbashkët iu shërben të gjithëve”**.

Në këtë vit të fundit të implementimit të Strategjisë, raportimi përpara Kuvendit në lidhje me aktivitetin auditues dhe performancën institucionale të Kontrollit të Lartë të Shtetit, mbështetet në Kornizën e Matjes së Performancës së institucioneve supreme të auditimit⁹, dokument ky i miratuar si standard për t'u përdorur nga të gjitha SAI-t në Kongresin e INTOSAI-t, INCOSAI i XXII-të në Dhjetor 2016 në Abu D'habi të Emirateve të Bashkuara Arabe.

Korniza e Matjes së Performancës është një metodologji moderne për të analizuar në thelb lidhjen shkak-pasojë të faktorëve që përcaktojnë suksesin e aktivitetit auditues, një auditim performance i drejtuar kah vetja, një reflektim kritik, periodik, për t'u përmirësuar dhe udhëhequr përmes shembullit. Metodologjia mbështetet në sistemin e vetëvlerësimit dhe/ose vlerësimit nga institucionet e tjera supreme të auditimit "Peer Review (Rishikim mes Kolegëve)". Për vitin 2017, KLSH e kreu matjen e performancës institucionale duke kombinuar të dyja format: për pavarësinë institucionale u vlerësua nga një grup kolegësh austriakë, ndërsa për fushat e tjera ngriti grup të përbashkët pune me kolegët polakë të projektit IPA. Fushat e matjes së performancës institucionale janë 6 dhe secila prej fushave përmban parametrat specifikë (25 në total), të integruar në një matricë. Çdo parametër përmban 2-4 dimensione, të cilat synojnë të ballafaqojnë kriteret e specifikuar nga referencat përkatëse sipas ISSAI-ve, apo dokumenteve bazë të INTOSAI-t, EUROSAT-t, e të tjera organizata ndërkombëtare të auditit suprem me performancën institucionale nën fokus.

6 fushat ku shtrihet matja e performancës janë:

1. "Pavarësia dhe korniza ligjore"
2. "Qeverisja e brendshme dhe etika"
3. "Cilësia e auditimit dhe raportimi"
4. "Menaxhimi financiar, asetet dhe strukturat mbështetëse"
5. "Burimet Njerëzore dhe Trajnimi".
6. "Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit".

***Treguesit e agreguar dëshmojnë se KLSH, për vitin 2017 ka një performancë mbi nivelin mesatar. Konkretisht për tre nga 6 fusha vlerësimit, përkatësisht fushat 3,4 dhe 5 merr vlerësimin 4 (nga 4) dhe për 3 fushat e tjera vlerësimin 3 (nga 4)*¹⁰.**

Më në detaje, kjo performancë zbërthehet si vijon:

1. "Pavarësia dhe korniza ligjore"

Performanca e kësaj fushe u bazua kryesisht në vlerësimin e realizuar nga Gjykata Austriake e Auditimit, përmes procesit "Peer Review (Rishikim mes kolegëve)". Me ndryshimet e realizuara në Ligjin 154/2014 "Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit", KLSH ka një kornizë rregullatore që i garanton pavarësi të përshtatshme në realizimin e plotë të misionit dhe detyrimeve kushtetuese.

⁹ "Korniza e Matjes së Performancës së SAI-ve", Seria: Botime KLSH – 07/2017/74, Tiranë 2017

¹⁰ Për secilin dimension dhe fushë niveli i pikëzimit është në trend rritës nga 0-4 ku niveli 4 është niveli maksimal.

Kjo kornizë sanksionon pavarësinë organizative në planin e auditimeve, në strukturën dhe stafet e nevojshme për t'iu përgjigjur detyrimeve kushtetuese dhe aktivitetit të përditshëm auditues. Pavarësia e Kryetarit është një element që sanksionohet në mënyrë të kujdesshme në ligjin e ri, vlerësuar maksimalisht në dimensionin përkatës. Ndërkohë që dimensionin i lidhur me pavarësinë financiare, nisur nga kufizimet buxhetore për shkak të ligjeve të tjera organike, nuk plotëson kushtet për një vlerësim maksimal, duke u vlerësuar vetëm me 3 nga 4 pikë të mundshme.

Mandati i KLSH-së është vlerësuar duke analizuar dimensionin e mjaftueshmërisë së mandatit, lidhur me të drejtën për të audituar dhe kufizimet mbi këtë të drejtë. Vlerësimi tregoi se KLSH ka një mandat të mjaftueshëm për të përmbushur misionin e saj, mandat që në tërësi nuk ka kufizime që çenojnë punën tonë. Ky dimension është vlerësuar maksimalisht. Ligji 154/2014 "Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit" ka qenë një hap i rëndësishëm për të sanksionuar si aksesin në informacion, ashtu dhe të drejtën dhe detyrimin për raportim, dimensione që kanë përmirësuar ndjeshëm performancën institucionale. Nisur nga aspekti i të drejtës, dimensionet që përcaktojnë mandatin e KLSH vlerësohen me 4 pikë.

Gjykata Austriake e Auditimit konkludoi se aktiviteti i KLSH-së është në përputhje me: Deklaratën e Limës (ISSAI 1), Deklaratën e Meksikës (ISSAI 10), si dhe ISSAI-n 11.

Ky vlerësim për Pavarësinë dhe Kornizën Ligjore të KLSH u prezantua nga Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t, në Konferencën e organizuar me rastin e 40-vjetorit të Deklaratës së Limës mbi Pavarësinë e SAI-ve, në Lima, Peru më 5 Dhjetor 2017, duke konfirmuar se **".... pavarësia, mandati dhe organizimi i KLSH janë ligjërisht de facto të vendosura dhe të mbrojtura nga Kushtetuta dhe nga Ligji i KLSH-së. Me hyrjen në fuqi të Ligjit në vitin 2015, KLSH pati përmirësime të rëndësishme në pavarësinë e tij, krahasuar me dispozitat e ligjit të mëparshëm. korniza ligjore e vendosur është e përshtatshme dhe efektive dhe qëndron në pajtueshmëri me Deklaratën e Meksikos"**.

Përveç vlerësimit pozitiv, kolegët e Gjykatës Austriake të Auditimit cilësuan si aspekt për përmirësim që ndikon në forcimin e pavarësisë reale, pavarësinë financiare. Pavarësisht faktit që buxheti i KLSH-së dhe numri maksimal i punonjësve janë pjesë e Buxhetit të Shtetit të miratuar nga Kuvendi, fakti që Kryetari nuk ka akses të drejtpërdrejtë në Kuvend apo në Komisionet Parlamentare për çështje që lidhen me buxhetin e KLSH-së, është aspekt që çënon pavarësinë reale financiare të KLSH.

Liria e plotë në shpërndarjen e buxhetit, si për shembull dhënia e buxhetit si shumë totale dhe dhënia e të drejtës KLSH-së për akordimin e saj në mënyrë autonome, do të nënkuptonte përmbushjen e Deklaratës së Meksikës në një shkallë më të lartë.

Sipas kornizës ligjore, KLSH ka mandat të mjaftueshëm dhe akses të plotë në informacion, pasi korniza ligjore është plotësuar sipas standardeve ndërkombëtare të lidhura me të drejtën dhe mandatin për të audituar. Megjithatë gjatë vitit 2017, përsëri kemi ndeshur raste që aktiviteti auditues është penguar dhe refuzuar (respektivisht rasti "Albpetrol" SHA, i cili u zgjidh me kontributin e Ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë, si dhe ai i Entit Rregullator të Energjisë, rast ende i pazgjidhur). Ky fakt tregon se mandati *de jure* i sanksionuar në ligj nuk është arritur plotësisht në praktikë.

2. “Qeverisja e brendshme dhe etika”.

Qeverisja e brendshme, si fushë e rëndësishme që ndikon në performancën institucionale të çdo Institucioni Suprem Auditimi, është vlerësuar në përputhje me kërkesat e ISSAI-ve 10, 12, 20, 30 dhe 100. Sistemi i vetëvlerësimit konkludon se KLSH është drejtuar duke dhënë shembullin e mirë, duke synuar të jetë organizatë model, si dhe ka promovuar transparencën dhe llogaridhënien përmes mirëqeverisjes dhe sjelljes etike.

Në aspektin e Qeverisjes së Brendshme dhe Etikës, vlerësimi bazohet në matjen e Ciklit të Planifikimit Strategjik, ku përfshihen Plani Strategjik, Plani Vjetor, Planifikimi Organizativ dhe Monitorimi, si dhe Raportimi i Performancës Institucionale

Mjedisi i Kontrollit Organizativ është vlerësuar përmes dimensioneve të lidhura me Mjedisin e Kontrollit të Brendshëm, Etika dhe Integriteti, Sistemit të Kontrollit të Brendshëm, Sistemi i Kontrollit të Cilësisë dhe Sistemi i Sigurimit të Cilësisë. Të gjitha këto dimensionë vlerësohen në përputhje me kërkesat e udhërrëfyesve metodologjikë, modelit COSO, Modelit INTOSAI, etj.

Nga pikëpamja metodologjike, këta tregues vlerësohen me 4 pikë kundrejt 4, përveç sistemit të kontrollit të cilësisë, ku duhet të përmirësojmë instrumentet metodologjike për matjen e risqeve që lidhen me cilësinë. Për të arritur këtë, duhet të konsolidojmë një sistem për të përcaktuar përparësitë e punës, duke marrë parasysh nevojën për të ruajtur cilësinë, në zbatim të kërkesave të ISSAI-t 40.

Mjedisi i Kontrollit të Brendshëm, Etikës dhe Integritetit. Duhet të theksojmë se veprimtaria menaxheriale institucionale këto gjashtë vitet e fundit është fokusuar në sigurimin e sistemit të etikës dhe integritetit institucional, nëpërmjet zbatimit të kornizës rregullative të KLSH-së dhe praktikave më të mira të komunitetit të INTOSAI-t, specifikisht të INTOSAI (instrumenti i vetëvlerësimit të integritetit). Strategjia për implementimin e një sistemi efektiv të etikës dhe integritetit është fokusuar në tre shtylla kryesore,

1. **Hartimi dhe konsolidimi i kuadrit rregullator mbi etikën dhe integritetin** ku KLSH është radhitur ndër të parat Institucione Supreme të Auditimit, që në mënyrë vullnetare, që prej vitit 2014, ka adoptuar metodologjinë e vetëvlerësimit të integritetit (INTOSAI), konsideruar si një nga metodat inovative dhe të efektshme, me impakt në zhvillimin e politikave të integritetit.

KLSH ishte një ndër kontribuesit e hartimit të draftin të ri të ISSAI 30 “Kodi i Etikës”, i cili u miratua në Kongresin e XXII-të të INTOSAI-t, në Dhjetor 2016.

Në Korrik të vitit 2017, KLSH u bë anëtare e Grupit të Projektit të EUROSAT-t “Mbi rolin e Institucioneve Supreme të Auditimit në përhapjen e kulturës etike në sektorin publik”, i cili udhëhiqet nga SAI i Hungarisë. KLSH, nëpërmjet pjesëmarrjes aktive në këtë Grup Pune, synon ushtrimin e auditimit të etikës dhe integritetit në subjektet e auditimit të sektorit publik.

2. **Menaxhimi i etikës dhe integritetit**, duke vijuar me imponimin dhe implementimin e rregullave, procedurave dhe udhëzimeve. Në këtë aspekt janë kryer trajnime intensive që kanë synuar edukimin e punonjësve me frymën e standardeve etike dhe vlerave morale.

3. **Ushtrimi i funksioneve mbikëqyrëse dhe kontrolluese, investiguese dhe ndëshkuese ndaj sjelljeve dhe shkeljeve të etikës dhe integritetit.** KLSH, si rezultat i aplikimit të këtij instrumenti, ka marrë masa ndaj punonjësve të tij, të cilët kanë rezultuar me shkelje të

rregullave të etikës dhe integritetit. Për periudhën 2012-2017, Komisioni i Etikës i institucionit ka vendosur për 10 largime nga detyra për shkelje të etikës dhe integritetit.

Me shkresën nr. 1182 datë 18.11.2016 te Kryetarit të KLSH-së, i kemi kërkuar Inspektorit të Përgjithshëm të Inspektoratit të Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive e Konfliktit të Interesave (ILDKPKI), kryerjen e verifikimit të plotë dhe të thelluar mbi deklaratimet e të gjithë punonjësve/drejtnesve të KLSH-së, që mbartin detyrimin ligjor për deklarim të interesave private (niveli Drejtor dhe Kryeauditues). Nga ILDKPKI u kryen verifikimet bazuar në kërkesat e ligjit përkatës për 28 punonjës dhe në përfundim të këtij procesi nuk rezultuan shkelje të kuadrit rregulator.

Sistemi i Kontrollit të Brendshëm, është vlerësuar mbi bazë të modelit COSO. KLSH përgjatë vitit 2017 ka vijuar me veprimtarinë menaxheriale institucionale suportuar nga një qeverisje e brendshme efektive dhe mirëfunksionimi i sistemeve të kontrollit të brendshëm.

Në zbatim të ISSAI-t 20, KLSH vepron mbi themelet e transparencës dhe llogaridhënies. Gjithashtu, në zbatim të ISSAI 12 që thekson parimin e udhëheqjes nëpërmjet shembullit, Kryetari dhe menaxhimi i lartë janë përgjegjës për dhënien e shembullit të mirë, për të promovuar integritetin, por gjithashtu për të mundësuar përmbushjen efektive të mandatit të organizatës duke zhvilluar një kulturë organizative e cila promovon eficiencë, transparencë dhe përgjegjshmëri. Në këtë kontekst, në vitin 2018 u rishikua Kodi i Etikës, duke cilësuar se Kryetari pranon pa asnjë kushtëzim Kodin e Etikës së Deputetit të Kuvendit. KLSH ka ndërtuar sistemin për të përcaktuar përparësitë e punës në ruajtjen e cilësisë, duke zbatuar metodologjinë bazuar në risk për përcaktimin e auditimeve që do të kryejë. Megjithatë, kriteri i vlerësimit sistematik të riskut përgjatë gjithë fazave të planifikimit, është aspekti që duhet përmirësuar më tej. Për këtë arsye ky dimension është vlerësuar me 3, kundrejt 4 pikëve.

Në lidhje me përmbushjen e kritereve të vlerësimit të dimensionit “Përmbajtja e Planifikimit të Përgjithshëm të Auditimit”, u konstatua se KLSH duhet të përmirësojë sistemin e vlerësimit të pengesave dhe të riskut për përcaktimin e prioritetëve të auditimeve, buxhetin dhe burimet njerëzore në dispozicion.

3. “Cilësia e auditimit dhe raportimi”

Përmes këtij dimensionit synohet vlerësimi i cilësisë së punës audituese, si dhe rezultatet e auditimit, aspekt që përbën aktivitetin kryesor të KLSH-së për të tre llojet e auditimit, përkatësisht: auditimet financiare, të performancës dhe të përputhshmërisë (duke qënë një periudhë tranzitore aktiviteti auditues përfshin edhe auditimet e rregullshmërisë sipas modelit të vjetër të auditimit).

Kontrolli i Lartë i Shtetit, për periudhën Janar - Dhjetor 2017, ka kryer 156 auditime nga 154 auditime të planifikuara, nga të cilat:

- 92 auditime rregullshmërie;
- 25 auditime përputhshmërie;
- 14 auditime financiare;
- 15 auditime performance;
- 5 auditime tematike;
- 5 auditime të T.I.

Institucioni ka arritur të konsolidojë një nivel “dysHEME” auditimesh, për të siguruar mbulueshmërinë e duhur me auditim në fushat kryesore të shpenzimeve publike dhe të gjenerimit të të ardhurave, prag nën të cilin nuk ka rënë asnjëherë në këto 6 vitet e fundit.

Nga auditimet e kryera në vitin 2017, KLSH ka identifikuar mungesë përgjegjshmërie nga titullarët e institucioneve të çdo niveli, mosnjohje të kërkesave të ligjit të menaxhimit financiar, nivele të ulta dhe ineficiencë të sistemeve të kontrollit të brendshëm, duke krijuar risqe për shpenzime jo në përputhje me kërkesat ligjore dhe efektivitet të ulët në shpenzimin e fondeve buxhetore. Vijnë praktikatat dhe vendim-marrjet institucionale me efekte negative në fondet publike, ku niveli i dëmeve dhe shpenzimeve joefektive të konstatuara është:

- Parregullsi dhe shkelje financiare, në të ardhurat dhe në shpenzimet e kryera, **me dëm ekonomik në shumën totale prej 11.5 miliardë lekë ose 85.8 milionë euro.**
- Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e fondeve publike të shpenzuara nga subjektet e audituara, në shumën totale prej **99.05 miliardë lekë ose afërsisht 739.7 milionë euro** nga e cila: 92.7 miliardë lekë në fushën e të ardhurave ose afërsisht 692.1 milionë euro dhe 6.3 miliardë lekë ose afërsisht 47.8 milionë euro, në fushën e shpenzimeve jo me eficiencë, efektivitet dhe economicitet të fondeve. **Në total janë konstatuar shkelje në shumën 110.5 miliard lekë ose afërsisht 825,6 milionë euro.**

Dëmi i konstatuar është në një trend rritës në vitet e fundit.

Për 6 vitet 2012-2017 rezulton se për çdo një lek të shpenzuar për institucionin e KLSH-së është kërkuar për t’u zhdëmtuar 108.7 lekë, ose 5 herë më shumë, nga 21.1 lekë që është kërkuar në periudhën 10-vjeçare 2002-2011.

Edhe përgjatë vitit 2017, KLSH ka adresuar rekomandime për institucionet publike të audituara, struktura e të cilave ka ruajtur të njëjtën tipologji sikurse vitet e tjera. Masa për përmirësime ligjore, masa organizative, masa administrative dhe masa disiplinore për periudhën Janar-Dhjetor 2017 janë **3.521 masa**, nga të cilat janë pranuar 1.937 ose 55% e masave të rekomanduara. Ky numër vijon të plotësohet.

Puna audituese është përqëndruar kryesisht në fushat për të cilat Kontrolli i Lartë i Shtetit ka vlerësuar një nivel të lartë risku dhe ku sistemet e kontrollit janë të niveleve që nuk mund të garantojnë dhe japin siguri për një aktivitet në përputhje me kërkesat e kuadrit të menaxhimit financiar dhe kontrollit. Edhe në këtë vit, *shkeljet më të mëdha me efekte të qënësishme në shpenzimin e fondeve në kundërshtim me kërkesat ligjore, mbeten në fushën e keqmenaxhimit të të ardhurave dhe shpenzimeve të fondeve buxhetore, keqadministrimit të pronës shtetërore, pasuar nga parregullsitë dhe ineficiencat e fushës së prokurimit publik.*

Standardet e Auditimit dhe Menaxhimit të Cilësisë

Auditimi financiar përbën një nga aktivitetet audituese më tradicionale, por për shkak të niveleve të deformuara të raportimit financiar në sektorin publik (pas viteve 90-të), për praktikën e KLSH mbetet një lloj i ri auditimi. Për vitin 2017, nga KLSH është dhënë opinion për pasqyrat financiare të 14 njësive publike. Numri mbetet akoma i vogël, por në kushtet e realitetit shqiptar, kur kemi mungesë të një kornize të plotë të raportimit financiar në sektorin publik, mungesë të Pasqyrave Financiare të Konsoliduara të Shtetit, mungesë të pasqyrave të konsoliduara në nivel qëndror, ku raportimi financiar nga institucionet e

qeverisjes së përgjithshme në Shqipëri realizohet mbi bazën e mjeteve monetare, por me elementë të administrimit të aktiveve, të angazhimeve, debitorëve dhe kreditorëve, niveli i mbulimit nuk është tregues që mund të reflektojë kriteret e kërkuara sipas standardeve të auditimit.

Korniza e Matjes së Performancës kërkon adoptimin e Manualit të Auditimit Financiar dhe Përputhshmërisë, në përputhje me ISSAI 200 dhe ISSAI 400. Në lidhje me këtë dimension, KLSH është vlerësuar se i përmbush pjesërisht (2-3 pikë nga 4) kërkesat e përcaktuara sipas praktikave më të mira ndërkombëtare.

- Për auditimet financiare, KLSH përmbush plotësisht 20 nga 21 kërkesat e këtij dimensionit vlerësimi. Është vlerësuar si e përmbushur pjesërisht, kërkesa për përcaktimin e materialitetit për pasqyrat financiare në tërësi, nivelin e materialitetit ose nivelet që do të zbatohen për lloje të veçanta të transaksioneve, gjendjet e llogarive apo dhënien e informacioneve shpjeguese.
- Për auditimet e përputhshmërisë, KLSH i përmbush plotësisht plotësisht 11 nga 18 kërkesat e këtij dimensionit vlerësimi. Janë vlerësuar si të përmbushura pjesërisht, kërkesat në lidhje me identifikimin dhe vlerësimin e risqeve të auditimit, të kuptuarit të mjedisit të kontrollit dhe kontrollet e brendshme përkatëse, si dhe ndërtimi i procedurave të përshtatshme të auditimit, që adresojnë nivelin e risqeve të identifikuar. KLSH ka vlerësuar si të pamjaftueshme procedurat e kryera gjatë auditimeve të përputhshmërisë, në lidhje me identifikimin e risqeve të mashtrimit financiar, si dhe hartimit të strategjisë dhe planit të auditimit.

Lidhur me auditimet e performancës, KLSH e ka strukturuar aktivitetin auditues në 5 fusha të konsideruar me risk të lartë dhe me peshën më të madhë në buxhetin e shtetit, konkretisht në: 1. Projektet Infrastrukturore, 2. Projektet Mjedisore dhe Energjetike, 3. Projektet Socio-Ekonomike, 4. Projektet Social-Kulturore dhe 5. Reformat Qeveritare. Ky auditim është rritur ngadalë, por bindshëm brenda KLSH-së dhe përfaqëson të ardhmen e natyrshme të këtij institucioni, jo vetëm në linjë me ekspierencën e vendeve të zhvilluara, por sepse ky auditim i përgjigjet direkt nevojave të qytetarëve dhe është lehtësisht i aksesueshëm nga palët e interesit dhe media.

Për auditimet e performancës, KLSH përmbush plotësisht plotësisht 6 nga 21 kërkesat e këtij dimensionit vlerësimi. Ndërsa për pjesën tjetër të kërkesave, konstatohet se përmbushen në nivel pjesor, por në përputhje me Strategjinë institucionale 2013-2017.

Kontrolli i Cilësisë

Po t' i refererohemi kërkesave të lidhura me *Kontrollin e Cilësisë* në auditimin financiar dhe të përputhshmërisë, KLSH përmbush plotësisht kriteret e vlerësimit. ISSAI 40 kërkon që e gjithë puna e kryer duhet të jetë subjekt i rishqyrtimit, si një mjet për të kontribuar në cilësinë dhe nxitjen e të mësuarit dhe zhvillimit të personelit. Në këtë proces, përfshihet rishikimi i planit të auditimit, letrave të punës dhe punës së grupit, si dhe monitorimi i rregullt i ecursisë së auditimit nga nivelet e përshtatshme të menaxhimit. Shqyrtimi ndihmon KLSH-në për të siguruar që auditimi është kryer në përputhje me standardet profesionale dhe kërkesat ligjore dhe rregullatore të zbatueshme, si dhe se raporti i audituesit me mjedisin është i përshtatshëm.

Në funksion të sigurimit mbi cilësinë e dosjeve, për auditimet e evaduara gjatë vitit 2017, me Urdhrin nr. 12 të Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, datë 30.01.2018 “Për Kontrollin e Sigurimit të Cilësisë”, të ndryshuar, është realizuar vlerësimi i sigurimit të cilësisë për 46 dosje, të cilat përbëjnë 30% të dosjeve të evaduara gjatë vitit 2017. Përzgjedhja u bë në mënyrë të rastësishme, duke prekur si auditimet financiare edhe ato të performancës, nga subjekte të institucioneve qendrore deri tek njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe shoqëritë aksionere.

Procesi i vlerësimit ka përfshirë gjithë ciklin e procesit auditues:

1. Planifikimi i auditimit/hartimi i programeve të auditimit
2. Kryerja e auditimit dhe
3. Raportimi dhe evadimi i materialeve të auditimit.

Në përfundim të veprimtarisë së kontrollit të zbatimit të cilësisë, rezulton se puna audituese reflekton përmirësim të dukshëm, referuar kornizës rregullative të procesit auditues, mbi 60% e dosjeve të auditimit vlerësohen të mira dhe vetëm 13 % janë vlerësuar “mjaftueshëm”.

4. “Menaxhimi financiar, asetet dhe strukturat mbështetëse”.

Vlerësimi i kësaj fushe tregoi se KLSH ka një menaxhim organizativ të përshtatshëm dhe struktura mbështetëse që sigurojnë një qeverisje të mirë, dhe që mbështetin kontrollin e brendshëm dhe praktikën e menaxhimit (në përputhje me kërkesat e ISSAI-t 12, Parimi 9). Kjo gjetje është gjithëpërfshirëse si për menaxhimin e asetëve dhe të shërbimeve mbështetëse të institucionit. KLSH, në zbatim të ISSAI-t 20, ka menaxhuar transaksionet e tij me ekonomicitet, eficiencë, dhe efektivitet dhe në përputhje me ligjet dhe rregulloret. Sistemi i vlerësimit të performancës në lidhje me dimensionin e planifikimit dhe përdorimit të asetëve dhe infrastrukturës, tregoi se duhet përmirësuar planifikimi afatgjatë për nevojat e infrastrukturës, në përputhje të objektivave strategjikë të zhvillimit institucional.

Gjatë vitit 2017, u realizua ngritja e infrastrukturës së T.I. në ambientin e godinës së re si dhe investimi në krijimin e një sistemi informacioni, për menaxhimin dhe mbështetjen e proceseve të auditimit në KLSH. Ky investim realizoi një sistem elektronik për administrimin në KLSH, nëpërmjet menaxhimit të aktivitetit, çështjeve, proceseve, raportimeve, në një platformë software të integruar dhe me proces pune (*workflow*) të automatizuar, në përputhje me manualin dhe rregulloren në fuqi, në lidhje me disponueshmërinë, integritetin dhe konfidencialitetin e sistemit. Nëpërmjet këtij investimi, është synuar: *Optimizimi i procesit të auditimit, duke respektuar parimet mbi të cilat ai mbështetet; Rritja e eficiencës me anë të sigurimit të kontekstit të plotë të rastit për audituesin; Përmirësimi i performancës, produktivitetit dhe eficiencës operacionale të brendshme; Përmirësimi i monitorimit dhe rritjes së eficiencës së administrimit të çështjeve; Përmirësimi dhe garantimi i transparencës dhe monitorimit të aktivitetit të organizatës, në zbatim të objektivave.*

5. “Burimet Njerëzore dhe Trajnimi”

Ky aspekt i aktivitetit është vlerësuar bazuar në ISSAI-n 40, si dhe në Udhëzuesin e Komitetit të Ndërtimit të Kapaciteteve të INTOSAI-t mbi Menaxhimin e Burimeve Njerëzore, Kuadrin Institucional të Ndërtimit të Kapaciteteve. Kjo fushë tregon performancën e KLSH-së në menaxhimin dhe zhvillimin e burimeve njerëzore. Aspektet dimensionale të vlerësuar

lidhen me: Funkzioni i Burimeve Njerëzore, Strategjia e Burimeve Njerëzore, Rekrutimi i Burimeve Njerëzore dhe Shpërblimi, Promovimi dhe Mirëqenia e Stafit.

Menaxhimi i burimeve njerëzore në KLSH është konsideruar si parakusht dhe jetik për funksionimin e institucionit në mënyrë efikase dhe të efektshme. KLSH, në kuadrin e reformimit dhe modernizimit institucional ka zbatuar në vijimësi politikën e menaxhimit të burimeve njerëzore, e cila është në një linjë me standardet ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit dhe me parimet e praktikave më të mira të administratës publike, të rekomanduara nga Bashkimi Evropian. Në bashkëpunim me ekspertët e NIK-ut polak, në kuadër të projektit IPA 2013, gjatë vitit 2017 u hartua dokumenti i Politikave të Menaxhimit të Burimeve Njerëzore të institucionit, dokument i cili u miratua me Vendimin e Kryetarit nr. 228 dt. 31.12.2017. Aspekti i hartimit të një plani konkret masash për zhvillimin profesional të përshtatshëm të personelit, duhet përmirësuar më tej.

Struktura organizative, për vitin 2017 është miratuar me 181 auditues dhe punonjës mbështetës. Nga viti 2011 dhe 2012, vite në të cilat struktura ka pasur një numër total prej 156 auditues dhe punonjës mbështetës, dinamika e shtimit të numrit të tyre ka rezultuar 5 auditues çdo vit, duke kulmuar me 181 auditues dhe punonjës mbështetës për vitin 2017. Kjo rritje reflekton shtimin e kërkesat në volum dhe cilësi, si dhe kompleksitetin e aktiviteteve subjekte të auditimit të KLSH-së. Rritja në numër e audituesve ka sjellë reduktim të numrit të ekspertëve të jashtëm të kontraktuar nga KLSH, të cilët përfaqësonin personalitete me kontribute të njohura në fushat dhe disiplinat përkatëse apo dhe ish-auditues me përvojë. Profesione kryesore të stafit auditues janë Financier dhe Jurist. Për vetë natyrën dhe kompleksitetin në rritje të aktiviteteve nën auditim, të cilat kërkojnë interpretim financiar dhe ligjor, kërkesa për këto dy profesione do të vijojë të mbetet prioritare. Barazia Gjinore dhe ulja e moshës mesatare të punonjësve janë drejtime të politikës së burimeve njerëzore, treguesit e të cilave janë përmirësuar. Për vitin 2017, raporti femra/meshkuj është 40 % me 60%, nga 33 % me 67% që ishte në vitin 2011, duke patur si objektiv që për dy vjet të arrihet në raportin 50% me 50%. Ndërsa moshja mesatare në KLSH në fund të vitit 2017 është 42.9 vjeç, nga 50 vjeç në vitin 2011. Objektivi për dy vitet e ardhshme është të realizohet barazia gjinore 50% me 50%, si dhe moshja mesatare 40 vjeç.

KLSH ka zbatuar politika efektive të menaxhimit dhe rekrutimit të burimeve njerëzore, bazuar në tre parimet bazë: i) vlerësimi i profesionalizmit, ii) i transparencës dhe iii) konkurimi i hapur dhe mundësia e pjesëmarrjes për të gjithë të interesuarit.

Politikat e rekrutimit të punonjësve janë aplikuar në një linjë me strategjinë e zhvillimit dhe menaxhimit të burimeve njerëzore, me qëllim që KLSH të sigurojë stafin e duhur me kualifikimet, aftësitë dhe përvojën e nevojshme për të plotësuar kërkesat e tanishme dhe të perspektivës. Si një proces shumë i rëndësishëm për performancën e institucionit, rekrutimi është realizuar sipas të gjitha procedurave, rregullave dhe dispozitave ligjore në fuqi mbi nëpunësit civilë. Gjatë vitit 2017, janë rekrutuar 22 punonjës, nga të cilët 1 drejtues me titullin “Profesor Doktor”, 2 drejtues me Diplomë Ndërkombëtare në Kontabilitet dhe Auditim dhe një auditues me titullin Doktor i Shkencave”.

- 8 Drejtues kanë titullin "Profesor" dhe "Profesor i Asociuar" dhe "Doktor i shkencave",

- 19 Drejtues dhe auditues kanë një diplomë të dytë, nga të cilët 14 në Drejtësi dhe 5 në Financë, - 5 Drejtues dhe auditues kanë Diplomë/Çertifikatë Ndërkombëtare në Kontabilitet dhe Auditim (CIPFA) dhe Çertifikatë Ndërkombëtare në Auditim (CPA). *Sistemi i Zhvillimit*

Profesional reflekton efektivitetin e politikave të rritjes së kapaciteteve profesionale të KLSH në vite, për të cilat treguesit e performancës përfaqësohen në nivele rreth 14 herë më të larta, krahasuar me vitin 2011, kur ky nivel ishte vetëm 2,1 ditë mesatare trajnimi për auditues, ndërsa në fund të vitit 2017 stafi auditues ka ndjekur mesatarisht 28.5 ditë trajnimi për çdo auditues. Kjo qasje mundëson që stafi të ketë akses në praktikat më të mira të fushës së auditimit në sektorin publik dhe të kontribuojë në zhvillimin institucional të qëndrueshëm, të pavarur dhe shembull i profesionalizmit, integritetit dhe etikës. Është synuar sinergjizimi i punës ndërmjet audituesve, mbi moton *“Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri”*.

Përmbajtja dhe formati i trajnimeve ka konsideruar nevojën e audituesve për trajnime të një niveli të lartë, që të harmonizojnë më së miri dijet teorike me njohuritë praktike, si dhe qasje efektive interaktive. Për të maksimizuar cilësinë dhe diversitetin e njohurive në procesin e trajnimit, KLSH ka synuar diversifikimin e burimeve të trajnimit, duke gërshetuar kapacitetet e brendshme me ato të huaja të ekspertizës, si dhe qasjen në disa komponentë të tematikës së trajnimit. Si objekt parësor është trajnimi i njëkohshëm, në drejtim të zhvillimit metodologjik dhe të përditësimit të njohurive në fushën e ligjeve dhe kuadrit rregullator të subjekteve që auditohen.

10 Auditues të KLSH-së kanë përfutur trajnime, nëpërmjet intershipeve me afat 5 mujor nga Gjykata Europiane e Audituesve (ECA) dhe 5 drejtues e auditues, përmes felloëship-eve me afat 4-mujor nga Zyra e Auditimit Qeveritar të SHBA-së, GAO.

Politika e ndërthurjes së auditimeve me strukturimin e trajnimeve është vlerësuar edhe nga Drejtoresha e Qendrës për Ekselencë në Auditim të GAO-s, znj. St.Laurent e cila cilëson se: *“Vlerësoj fleksibilitetin e KLSH-së në përcaktimin e numrit dhe llojeve të auditimeve që do të realizohen, e cila është esenciale për veprimtarinë e një Institucioni Suprem Auditimi. Një indikator i rëndësishëm për rritjen e kapaciteteve audituese është programi i trajnimeve. Në këtë fushë, KLSH ka krijuar një traditë solide, për të cilën GAO jep kontributin e saj përmes felloëship-eve për audituesit shqiptarë”* (nga fjala gjatë vizitës së saj në KLSH, më 23-24 mars 2017).

6. “Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit”

Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të tjera

Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit, është vlerësuar në përputhje me kërkesat e ISSAI-t 12. KLSH ka përdorur të gjitha instrumentet e rekomanduara nga praktikat më të mira, me qëllim që të rriten njohuritë e palëve të interesit dhe që ata të kuptojnë rolin dhe përgjegjësinë e audituesit të pavarur të sektorit publik. KLSH, jo vetëm ka identifikuar palët e interesit, por ka zhvilluar strategji komunikimi me ta, duke përsosur kanalet e komunikimit dhe menaxhimit për të përfshirë të gjithë këto palë interesi. Duke marrë mësim nga homologët tanë, komunikimi është konsideruar një instrument i rëndësishëm për të rritur besimin e qytetarëve, sepse *ne do të njihemi për punën tonë vetëm nëse arrijmë të komunikojmë tek qytetarët në mënyrë të qartë atë se çfarë ne bëjmë dhe po ashtu, vlerën e shtuar të gjeneruar nga auditimet tona për Shtetin dhe shoqërinë, në mënyrë që të përceptohemi si institucione strategjike të domosdoshme për interesat e qytetarëve.*

Strategjia e Komunikimit

Politika e komunikimit është jetike për rolin dhe përmbushjen e misionit të KLSH-së, po ashtu dhe dobishmëria e saj në funksion të maksimizimit të vlerës së raporteve të auditimit,

si dhe zbatimit të rekomandimeve. Më 31 korrik të vitit 2017, me Vendim të Kryetarit të KLSH, institucioni ka hartuar dhe miratuar "Strategjinë e Komunikimit të KLSH-së për periudhën 2017-2019", duke plotësuar në këtë mënyrë edhe objektin që ka pasur si institucion, në kuadër të Planit Kombëtar të Integritimit European. Strategjia e Komunikimit është vlerësuar me 3 nga 4 pikë të mundshme.

Moto e INTOSAI-t "Nga eksperiencia e përbashkët përfitojnë të gjithë" (Experientia mutua omnibus prodest), përbën thelbin mbi të cilin KLSH ka ndërtuar dhe implementuar Strategjinë për Zhvillim gjatë viteve 2012-2017, por dhe filozofinë e këtij dokumenti strategjik për periudhën 2018-2022. Përdorimi i instrumenteve të përshtatshme në realizimin e një mjedisi bashkëpunues me të gjitha palët dhe ruajtja e pavarësisë së auditimit, janë parakushtet për krijimin e marrëdhënieve të bashkëpunimit korrekte dhe profesionale.

Komunikimi me Parlamentin

Praktika e mirë në komunikimin me Parlamentin, është vlerësuar me 3 pikë nga 4 të mundshme. Aspekti që ka nevojë për përmirësim është në përputhje me rekomandimet e dala nga dokumente vlerësuese të SIGMA-s dhe Bankës Botërore/PEFA-s, ku kërkohet që KLSH të theksojë edhe më tej kërkesën për organizimin e dëgjësive publike, në mënyrë të veçantë atyre të Komisioneve Parlamentare me njësitë e audituara. Kjo, me qëllim ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve dhe rritjen e impaktit të raporteve të KLSH. Ndërgjegjësimi i anëtarëve të Kuvendit për përfitimet që i sjell Shtetit dhe shoqërisë një auditim efektiv publik dhe rolin e ndërsjelltë të legjislativit në rritjen e impaktit për shtimin e vlerës së auditimeve të KLSH-së, duhet të qëndrojë në themel të përpjekjeve për të siguruar një ambient të jashtëm mbështetës dhe të dobishëm.

Vullneti për thellimin e bashkëpunimit ka qenë reciprok, pasi edhe Kuvendi ka treguar një vëmendje të veçantë ndaj Kontrollit të Lartë të Shtetit. Në Tetor të vitit 2016, Kuvendi përmes Rezolutës mbi performancën e KLSH-së, rekomandoi 14 përmirësime, për të cilat KLSH ndërtoi Planin e Implementimit që ia përcolli Komisionit të Ekonomisë dhe Financës. Kontributi i këtij Komisioni, Kryetarit të saj, Sekretarit dhe Kryetarit të Kuvendit ka qenë thelbësor në shtimin e komunikimit. Nga një praktikë e trashëguar raportimi vetëm me dy herë në Kuvend, raport buxheti dhe raportim performance, është intensifikuar komunikimi përmes dërgimit të raporteve të ndryshme të auditimit, apo përmbledhjeve dhe shkresave informuese. Kështu, Kontrolli i Lartë i Shtetit i ka dërguar Kuvendit raporte me ndjeshmëri të lartë publike.

Komisioni European ka adresuar, gjithashtu, në shtator 2017 rekomandimin "*Shqipëria duhet të përmirësojë implementimin e rekomandimeve të Auditimit të Jashtëm. KLSH duhet të informojë Komisionin e Ekonomisë brenda tremujorit të dytë të vitit 2018 mbi marrjen e masave për monitorimin e pranimit dhe implementimit të rekomandimeve adresuar nga KLSH për vitin 2017*". Në zbatim të këtij rekomandimi, KLSH ka hartuar planin e aktivitetit auditues për zbatimin e rekomandimeve për periudhën vijuese të gjashtëmujorit të parë të vitit 2017.

Praktika e mirë në komunikimin me Ekzekutivin, është vlerësuar me 3 pikë nga 4 të mundshme. Në zbatim të praktikave më të mira të INTOSAI-t, KLSH do të ftojë në mënyrë periodike anëtarët e nivelit të lartë të Ekzekutivit në takime për të diskutuar çështje

shqetësuese në lidhje me të dyja institucionet, duke përfshirë gjetjet e përbashkëta, trendet dhe origjinën e shkakut që ka identifikuar, nëpërmjet analizës së raporteve të auditimit Mbi vlerësimin e dimensionit të *marrëdhënieve të KLSH-së me median* vlerësimi është 3 nga 4, duke identifikuar se duhet të organizohen konferenca për shtyp për raportin e tij vjetor dhe duke përfshirë, sipas rastit, raporte të tjera të rëndësishme dhe raporte të auditimit të performancës, në përmbushje të kërkesave të Udhëzimit të INTOSAI-t "Komunikimi dhe Promovimi i Vlerave dhe Përfitimeve të SAI-ve".

Në fund të vitit 2017, institucioni ka qenë i pranishëm me rreth 100 kronika më shumë se viti 2016, si dhe disa herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar duke gjashtëfishuar praninë e tij në mediat audiovizive, krahasuar me vitin 2010. Ai është prezantuar në median e shkruar me 840 artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike, kundrejt pothuajse zero gjatë viteve 2010-2011.

Dimensioni mbi *Praktika e mirë në lidhje me Komunikimin me Qytetarët dhe Organizatat e Shoqërisë Civile*, dëshmon se KLSH synon dhe përpiqet ta konsiderojë veten si zëri përfaqësues i interesave të qytetarit dhe i publikut. Statistikat tregojnë se nga një numër i papërfillshëm i letrave (ankesa, kërkesa, informacione, etj) të qytetarëve që institucioni merrte dhe trajtonte në vitin 2011, gjatë viteve 2012-2017, letrat dhe kërkesat nga qytetarët janë rritur jo vetëm në numër, por ajo që është më e rëndësishmja dhe që përbën dallimin cilësor, konsiston në faktin se në çdo rast, qytetarët kanë marrë përgjigje për problemet dhe shqetësimet e ngritura. Vetëm për vitin 2017, KLSH ka trajtuar 623 letra dhe ankesa të qytetarëve, nga të cilat 377 janë konstatuar në kompetencë, ku 204 prej tyre janë verifikuar dhe kanë marrë përgjigje, ndërsa 173 janë në proces verifikimi. Për këtë arsye, vlerësimi i këtij dimensionit rezultoi maksimal, 4 pikë.

Procesi i zhvillimit dhe modernizimit të institucionit nuk mund të realizohej me eficiencën e duhur, nëse nuk do të mundësohej nga bashkëpunimi i ngushtë me partneret tanë ndërkombëtarë, dhe sidomos, pa kontributin e NIK-ut Polak, nëpërmjet projektit të binjakëzimit të financiar nga projekti i BE-së IPA 2013. Projekti i binjakëzimit "Forcimi i kapaciteteve të auditimit të jashtëm", i cili nisi të implementohej në KLSH në mars të vitit 2016, ka vijuar të zbatohet në mënyrë të suksesshme edhe gjatë vitit 2017. Projekti është i ndarë në tre komponentë:

- *Përmirësimi i kornizës ligjore për auditimin;*
- *Zhvillimi i metodologjive të auditimit dhe kapaciteteve të raportimit, dhe*
- *Forcimi i kapaciteteve institucionale dhe përmirësimi i impaktit të rezultateve të auditimit.*

Në përfundim, edhe dy fjalë për strategjinë 2018-2022, timonin e zhvillimit institucional:

Në mënyrë që të identifikonim qartë objektivat tona strategjike përpara hartimit të strategjisë, aplikuam analizën SËOT për të listuar faktorët pro dhe kundra aktivitetit tonë auditues. Faktorët që përfaqësojnë sfida apo risqe kyçe në performancën institucionale janë:

- ✓ Rritja e kapaciteteve njerëzore, si në numër, ashtu edhe në cilësi. Në numër për të mbuluar me auditim problematikat që ofron realiteti shqiptar dhe në cilësi për të aplikuar siç duhet standartet dhe manualët, audituar me bazë riskun, rritur ndikimin e raporteve audituese, të garantuara cilësisht, tek palët e interesit dhe forcuar implementimin e rekomandimeve tek subjektet.

- ✓ Organizim më i mirë i punës, për të harmonizuar planifikimin dhe ekzekutimin e auditimeve me detyrat e tjera funksionale (trajtime, botime, pjesëmarrje në konferenca, seminare, ëorkshop-e)

Në reflektim të këtyre risqeve kyç, objektivat tona prioritarë për 2018-2022 u formuluan si:

1. Rritja e impaktit të punës audituese me fokus në 6E-të (ekonomicitet, eficiencë, efektivitet, energji, etikë dhe environment);
2. Optimizimi i kapaciteteve profesionale, aftësive audituese, procedurave të punës, logjistikës dhe funksioneve të tjera mbështetëse.
3. Vazhdim i përmirësimit të kanaleve të komunikimit dhe bashkëpunimit me partnerët dhe palët e interesit.

Sigurisht, brumi i aktivitetit tonë duhet të vijë nga objektivi 1 dhe nëse do të donim të përcaktonim objektivin tonë madhor do të ishte pikërisht ky. Por sikurse brumi nuk mund të bëhet bukë e mirë nëse mielli është jocilësor apo furra nuk funksionon, dy objektivat e tjerë janë po aq të rëndësishëm për të rezultuar të suksesshëm.

Vetë objektivi 1 zërthehet në një sërë objektivash, secili i rëndësishëm dhe bashkërisht shtrues. Në to adresohen të gjitha problematikat e konstatuara dhe të pakorrekta plotësisht në planin strategjik 2013-2017, sikurse edhe sfidat e reja që ofron e ardhmja, duke dëshmuar kështu se plani i ri është në fakt një vazhdimësi e natyrshme, e përditësuar e planit të mëparshëm.

E njëjta gjë ndodh edhe me objektivat e tjerë, secili i zërthyer dhe i detajuar në disa fusha, me dimensionet dhe parametrat përkatës të arritjes dhe kontrollit.

Në formulimin e këtyre objektivave, motoja apo qëllimi parësor, është: *“Rritja e KLSH-së në dobi të qytetarit”*, duke qenë të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri me të gjithë bashkëpunëtorët tanë strategjikë.

Në këtë Strategji, KLSH është e angazhuar maksimalisht edhe për plotësimin e objektivave të OKB-së në Axhendën e saj 2030 të Zhvillimit të Qëndrueshëm.

Të nderuar deputetë,

Në tërësi, zbatimi i kornizës së matjes së performancës së institucionit, nga pikëpamja metodike, e krahasueshme me atë të partnerëve tanë të komunitetit të INTOSAI-t dhe EUROSAT-t, na inkurajon për t'u ballafaquar me sfidat e së ardhmes, si dhe përcakton aspektet që kërkojnë përmirësim të mëtejshëm, sipas standardeve të INTOSAI-t dhe praktikave më të mira ndërkombëtare.

Puna për rritjen e impaktit të veprimtarisë audituese për një qeverisje më të mirë dhe eficiente të pasurisë publike, kërkon zhvillimin shumë dimensional të institucionit. Vetëm nëpërmjet një partneriteti aktiv me Ju, të zgjedhurit e popullit, me Ekzekutivin, me shoqërinë civile, me partnerët ndërkombëtarë dhe me median, do të arrijmë të jemi rezultativë dhe të suksesshëm, ndaj sfidave të zhvillimit të qëndrueshëm dhe proceseve të integritetit evropian.

Ju faleminderit!

REZOLUTË PËR VLERËSIMIN E VEPRIMTARISË SË KONTROLLIT TË LARTË TË SHTETIT PËR VITIN 2017**Kuvendi i Shqipërisë,**

- Duke vlerësuar rolin e Kontrollit të Lartë të Shtetit, si institucioni më i lartë shtetëror i auditimit të jashtëm në Republikën e Shqipërisë;
- Duke vlerësuar rolin e institucionit për rritjen e transparencës dhe llogaridhënies në përdorimin e fondeve publike;
- Duke e konsideruar mjaft të rëndësishëm këtë institucion për nxitjen e përdorimit me efektivitet, efikasitet dhe ekonomi të fondeve dhe pronës publike dhe duke nënvizuar nevojën për përmirësime të mëtejshme në këtë drejtim;
- Duke nënvizuar nevojën për rritjen e shkallës së zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së;

Vlerëson veprimtarinë e KLSH-së për vitin 2017 në këto drejtime:

1. KLSH ka ushtruar veprimtarinë në përputhje me Kushtetutën, strategjinë e zhvillimit të institucionit dhe kuadrin ligjor e rregullator.
2. KLSH ka realizuar misionin e tij kushtetues e ligjor, duke informuar Kuvendin, palët e interesit dhe qytetarët, në mënyrë të vazhdueshme, të paanshme e të plotë, mbi përgjegjshmërinë që tregojnë institucionet dhe entet publike në përdorimin e fondeve buxhetore. Ky informim ka kontribuar në përmirësimin e qeverisjes dhe thellimin e luftës kundër korrupsionit.
3. Në veprimtarinë audituese, KLSH është mbështetur në standardet ndërkombëtare të auditimit, si dhe në parimet e INTOSAI-t dhe EUROSAT-t. KLSH ka bërë përpjekje të vazhdueshme për zbatimin e rekomandimeve të institucioneve homologe dhe mbikëqyrëse ndërkombëtare, si Gjykata Austriake e Auditimit dhe Gjykata e Auditimit e Moldavisë, SIGMA, si dhe rekomandimet e Raportit të Progresit të Komisionit Europian.
4. Veprimtaria audituese e KLSH-së është zgjeruar krahasuar me një vit më parë, si në drejtim të numrit të auditimeve, ashtu edhe të numrit të institucioneve të audituara.
5. KLSH ka vijuar harmonizimin e formave të ndryshme të auditimit, duke i dhënë përparësi rritjes së peshës së auditimeve financiare, auditimeve të performancës dhe auditimeve të teknologjisë së informacionit. Në këtë mënyrë, KLSH ka vënë në zbatim rekomandimet e rezolutës së Kuvendit të vitit 2016, si dhe rekomandimet e BE-së e SIGMAS. Peshën kryesore të auditimit vijnë ta kenë auditimet e përputhshmërisë.
6. Në auditimin e performancës u realizuan objektivat e parashikuar, si rritja e numrit të auditimeve; rritja e numrit të subjekteve të mbuluara me këtë lloj auditimi; rritja e numrit të gjetjeve, konkluzioneve e rekomandimeve për çdo auditim; rritja e rolit këshillues e rekomandues të KLSH-së; zbatimi i akteve rregullatore, duke sjellë përmirësimin e cilësisë së auditimit. Megjithatë, auditimet e performancës zënë ende një peshë të vogël në veprimtarinë audituese, krahasuar me ato të kryera nga institucionet homologe të zhvilluara. Edhe cilësia e këtyre auditimeve duhet të përmirësohet më tej.
7. KLSH ka realizuar rekomandimet për ngritjen dhe konsolidimin e auditimeve të Sistemeve të Teknologjisë së Informacionit, duke rritur numrin e auditimeve të realizuara në krahasim

me planin, e cila ka sjellë rritjen e mbulimit me këtë lloj auditimi. Konsolidimi i këtij auditimi specifik mbetet sfida për KLSH-në, si një kërkesë e kohës.

8. KLSH ka vijuar punën për rritjen e dobisë së rezultateve të auditimit, e cila vërehet në këto drejtime:

a) Gjatë auditimit, KLSH ka zbuluar parregullsi dhe shkelje financiare, me dëm efektiv në buxhetin e shtetit. Edhe këtë vit, shkeljet më të mëdha janë në fushën e menaxhimit të të ardhurave dhe shpenzimeve të buxhetit, administrimin e pronës shtetërore dhe prokurimin publik. Kjo tregon se është e nevojshme të rritet përgjegjshmëria menaxheriale për të garantuar një sistem menaxhimi financiar dhe kontrolli sa më efektiv.

b) KLSH, edhe për vitin 2017, ka arritur tregues pozitivë të efektivitetit të auditimeve, duke ruajtur një raport të kënaqshëm midis shpenzimeve të institucionit dhe vlerës së dëmit ekonomik të zbuluar e të rekomanduar për t'u zhdëmtuar.

9. KLSH i ka kushtuar një vëmendje të posaçme rritjes së forcës rekomanduese të institucionit për përmirësimin e gjendjes së subjekteve të audituara. Për gjetjet nga auditimi, KLSH ka dhënë rekomandimet përkatëse në format e:

- shpërblimit të dëmit shkaktuar buxhetit;
- masave me karakter organizativ, administrativ e disiplinor;
- propozimeve për ndryshim aktesh ligjore e nënligjore;
- kallëzimeve penale.

Pjesa më e madhe e kallëzimeve penale konstatohet në auditimin e njërive të qeverisjes vendore, e ndjekur nga auditimi i aseteve dhe mjedisit. Në këto kallëzime janë ngarkuar me përgjegjësi penale titullarë institucionesh, nëpunës të nivelit drejtues etj.

Rekomandon për KLSH-në për vitin 2018:

1. Objektivi kryesor i veprimtarisë së KLSH-së duhet të jetë nxitja e rritjes së përgjegjshmërisë dhe transparencës për përdorimin me efektivitet, efikasitet dhe ekonomi të pasurisë publike, duke forcuar integritetin e institucionit dhe duke rritur besimin e publikut.

2. KLSH duhet të vijojë e të thellojë përpjekjet për forcimin e pavarësisë së institucionit, për të siguruar auditime të paanshme dhe objektive. 3. Kryerja e veprimtarisë audituese në përputhje me kuadrin ligjor e rregullator, si dhe me standardet ndërkombëtare të auditimit mbetet një detyrë e vazhdueshme e institucionit. Kjo kërkon vijimin dhe thellimin e punës së audituesve për njohjen e legjislacionit dhe të standardeve ndërkombëtare të auditimit, të cilat janë në zhvillim. Gjithashtu, vijimi i veprimtarisë trajnuese për rritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve është me rëndësi në këtë drejtim.

4. Metodologjia e auditimit duhet të zhvillohet e përmirësohet më tej. Në themel të saj duhet të jetë auditimi me bazë risku, i cili ndikon në rritjen e efikasitetit të veprimtarisë audituese dhe të përdorimit të fondeve publike.

5. Fokusi i veprimtarisë audituese duhet të jetë drejt rritjes së peshës së auditimit të performancës, për shkak të rolit mjaft të rëndësishëm që ka ky lloj auditimi në rritjen e efektivitetit, efikasitetit dhe përdorimit me ekonomi të fondeve publike. Cilësia e auditimeve të performancës duhet të përmirësohet më tej, duke thelluar analizën e riskut, duke njohur më mirë standardet ndërkombëtare të auditimit, duke rritur kapacitetet profesionale të audituesve etj.

6. Një detyrë e rëndësishme mbetet thellimi i auditimit të teknologjisë së informacionit, nëpërmjet konsolidimit dhe përdorimit të elementeve të tij në auditimet e përputhshmërisë, financiare dhe të performancës.

7. Përmirësimi i cilësisë së auditimit është një detyrë e vazhdueshme e institucionit, për të rritur dobinë e tij. KLSH duhet të konsolidojë Sistemin e Menaxhimit të Cilësisë, i cili përfshin kontrollin e cilësisë dhe sigurimin e cilësisë. Kontrolli i cilësisë duhet të konsolidohet, nëpërmjet zbatimit me korrektësi të kuadrit ligjor e rregullator. Ky kontroll duhet të mbështetet nga sigurimi i cilësisë, të kryer nga persona që nuk kanë marrë pjesë në procesin e auditimit.

8. KLSH duhet të forcojë ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve, nëpërmjet përmirësimit të procedurave brenda institucionit dhe forcimit të bashkëpunimit ndërinstitucional. Rol të rëndësishëm ka këtu bashkëpunimi me Komisionin për Ekonominë dhe Financat, nëpërmjet informimit progresiv mbi shkallën e zbatimit të rekomandimeve nga subjektet e audituara.

9. Me gjithë rritjen e konsiderueshme të transparencës në publikimin e rezultateve të auditimit, KLSH duhet të fokusohet më shumë në drejtim të përcjelljes profesionale dhe të kuptueshme të mesazhit të auditimit te palët e interesuara dhe qytetarët. Kjo do të ndikojë në rritjen e impaktit të raportimeve të KLSH-së, duke zgjeruar bazën e përdoruesve të tyre.

10. Zbatimi i rekomandimeve të KLSH-së për përmirësimin e kuadrit ligjor e rregullator është i rëndësishëm për të përmirësuar administrimin e fondeve e pronës publike, si dhe për të thelluar luftën kundër korrupsionit. Me rëndësi të veçantë është rekomandimi i KLSH-së për hartimin dhe miratimin e ligjit për përgjegjësinë materiale.

11. KLSH duhet të ndjekë me përparësi shlyerjen e detyrimeve të prapambetura të papaguara si nga subjektet publike, ashtu edhe nga tatimpaguesit, duke synuar reduktimin e tyre.

12. KLSH duhet të ndjekë, gjithashtu, zbatimin e rekomandimeve për shpërblimin e dëmit, duke synuar që e gjithë vlera e dëmit ekonomik të arkëtohet në buxhetin e shtetit.

13. Kuvendi nxit KLSH-në që:

- të thellojë dhe të përshpejtojë procedurat e auditimit mbi privatizimin e hotel “Dajti” nga Banka e Shqipërisë, për të rritur transparencën e këtij procesi dhe për të forcuar përgjegjshmërinë për zbatimin e ligjit;

- të kryejë me përparësi auditimin e thelluar në drejtim të ndikimit në mjedis që kanë disa sektorë të veçantë, si koncesionet për ndërtimin e hidrocentraleve, aktivitetet minerare etj.;

- të kryejë auditimin e procedurës së prokurimit për ndërtimin e rrugës Rrëshen-Kalimash-Kukës-Morinë;

- të ndjekë me përparësi arkëtimin në buxhet të dëmit ekonomik të shkaktuar nga Autoriteti i Mbikëqyrjes së Lojërave të Fatit apo edhe institucione të tjera, në të cilat KLSH ka zbuluar dëme të konsiderueshme.

Miratuar në datën 19.7.2018

**PËR RAPORTIM FINANCIAR TË PADEFORMUAR LIDHUR ME TREGUESIT KRYESORË
MAKROEKONOMIKË TË DEFIÇITIT BUXHETOR DHE BORXHIT PUBLIK**

Përmbledhje e Raportit të Zbatimit të Buxhetit Faktik të vitit 2017

*Mbajtur në mbledhjen e Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit, më
16.10.2018.*

I nderuar z. Kryetar i Komisionit¹¹

Të nderuar Zonja dhe Zotërinj Deputetë, anëtarë të Komisionit

I nderuar z. Ministër,

Kontrolli i Lartë i Shtetit, në zbatim të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë dhe të Ligjit 154/2014 “Për Kontrollin e Lartë të Shtetit” ka përgatitur dhe paraqet sot Raportin “Për zbatimin e Buxhetit të Shtetit të vitit 2017”, miratuar me Vendimin nr.155 datë 03.10.2018 të Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, me fokus dhënien e opinionit “Për zbatimin e buxhetit të shtetit të vitit 2017”. Objektivi kryesor i gjithë punës audituese në funksion të përgatitjes së këtij Raporti është të evidentojë dhe analizojë problematikat në të tre komponentët e menaxhimit të sistemit buxhetor: programim, zbatim dhe monitorim, gërshetuar me vlerësimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm financiar publik si instrument bazë për garantimin e disiplinës fiskale.

Risi e këtij raportimi është se KLSH shprehet me opinionin e auditimit të zbatimit të buxhetit në përputhje me standardet ndërkombëtare të auditimit të INTOSAI-t dhe në mënyrë specifike ka respektuar kërkesat e Standardit Ndërkombëtar të Auditimit të institucioneve supreme të auditimit (ISSAI) 1700: “Formulimi i opinionit dhe Raportimit mbi pasqyrat financiare”.

Në opinionin tonë, bazuar në evidencat e auditimit, mbi të cilat janë formuluar gjetjet dhe rekomandimet përkatëse, përmbledhur në bazën për opinionin, si rrjedhojë e ekzekutimit të procedurave audituese, rezultojnë se për disa zëra buxhetorë, përfshirë nivelin e deficitit dhe borxhit publik, ka devijime materiale (sasiore dhe cilësore) në drejtim të hartimit, zbatimit, monitorimit dhe raportimit jo në përputhje me Ligjin nr.130/2016 “Për buxhetin e vitit 2017”, i ndryshuar, Ligjin nr. 9936, datë 26.06.2008, “Për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar, Ligjin nr. 9665, datë 18.12.2006, “Për huamarrjen shtetërore, borxhin shtetëror dhe garancitë shtetërore të huas në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar, Ligjin nr. 10296 datë 08.07.2010 “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin”, i ndryshuar, etj.

Procesi i zbatimit të buxhetit të shtetit, rezultojnë me thyerje të kontrolleve dhe masave parandaluese, detektuese, dhe korrigjuese që do të garantojnë disiplinimin fiskal të sektorit publik. KLSH ka konstatuar që shumë nga masat dhe përmirësimet e akteve ligjore dhe nënligjore të hartuara me qëllim parandalimin e krijimit të detyrimeve të prapambetura, eliminimin e mundësive për mos raportimin në kohë të shpenzimeve, dhe

¹¹ Raport i mbajtur, në emër të Kryetarit të KLSH-së, nga Drejtoresha e Përgjithshme e KLSH, zj.Manjola Naço, në Komisionin për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë.

marrjen e angazhimeve financiare pa fonde buxhetore, në bashkëpunim dhe me FMN, kanë rezultuar joefikase dhe të pazbatuara.

Sjellim në vëmendje se opinioni i dhënë mbi funksionimin e sistemit të Kontrollit të Brendshëm FP për vitin 2017 përgatitur nga MFE, nuk reflekton situatën reale të implementimit të kërkesave të Ligjit nr.10296, datë 08.07.2010, i ndryshuar me ligjin nr. 110/2015, datë 15.10.2015 “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”, si dhe niveli i strukturave të Auditit të Brendshëm, mbetet larg standardeve të synuara nga përmirësimet ligjore të ndërmarra nga qeveria në fund të vitit 2015.

I. TREGUESIT E KONSOLIDUAR FISKALË TË BUXHETIT 2017

1. Sipas raportimit të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, të ardhurat e përgjithshme të buxhetit të shtetit për vitin 2017, janë realizuar në vlerën 430,492 milionë lekë, ose 98.6% kundrejt planifikimit fillestar me Ligjin nr.130/2016, datë 15.12.2016, “Për buxhetin e vitit 2017”.

2. Sipas raportimit të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, shpenzimet e përgjithshme të buxhetit për vitin 2017, u realizuan në vlerë 461,410 milionë lekë, ose 98.67% kundrejt planifikimit fillestar me Ligjin nr.130/2016, datë 15.12.2016, “Për buxhetin e vitit 2017”, duke reflektuar mos shpenzim të fondeve të planifikuara në masën 6,190 milionë lekë. Po sipas Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, me Aktin Normativ nr.3, datë 06.11.2017, konstatojmë se, niveli i shpenzimeve të riprogramuara nuk është realizuar për vlerën 12,690 milionë lekë. Arsytet e mos realizimit të shpenzimeve janë mosrealizimi i të ardhurave në krahasim me planin, ecuria ekonomike dhe detyrimi ligjor për të mbajtur nivelin e deficitit nën 2% të PBB-së.

3. Deficiti buxhetor i raportuar për vitin 2017, është realizuar në masën 30,919 milionë lekë ose realizuar në masën 99,1%, krahasuar me nivelin e parashikuar në vlerën 31,200 milionë lekë. Deficiti i raportuar rezulton të jetë sa 1.99% e PBB-së, cka në aspektin formal rezulton brenda limitit ligjor prej 2% të PBB-së.

KLSH bazuar në auditimin e realizuar pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, konstaton se ky nivel deficiti është i nënvlerësuar, si rezultat i shpenzimeve buxhetore vjetore të paraportuara në periudhën respektive dhe kryerjen e veprimeve manuale riklasifikuese në përgatitjen e treguesve fiskal të cilët kanë netuar vlerën e deficitit me burimin e financimit të tij.

II. PROGRAMIMI BUXHETOR DHE REGJISTRIMI I TIJ

KLSH konstaton se, sikurse edhe në vitet e kaluara **aftësitë buxhetuese dhe menaxhuese të financave publike janë të dobëta.** Devijimet e shumta që kanë pësuar të ardhurat dhe shpenzimet që nga faza fillestare e planifikimit të tyre, deri në fazën e realizimit faktik, si dhe devijimet në mënyrën e mbulimit të financimit të deficitit buxhetor nga financim të brëndshëm në atë të huaj, tregojnë për këto dobësi. Ndryshimet me akte normative gjatë vitit buxhetor (Akti Normativ Nr. 02, datë 16.08.2017 “Për disa ndryshime në Ligjin 130/2016”, dhe Aktin Normativ Nr. 03, datë 06.11.2017 “Për një ndryshim në buxhetin e vitit 2017, të miratuar me Ligjin 130/2016”), shkaktojnë mungesë të kredibilitetit të buxhetit dhe evidentojnë nevojën për përmirësim të ndjeshëm të procesit të planifikimit buxhetor.

Procedurat e programimit të investimeve publike paraqesin dobësi të përhapura. Kështu konstatohet se janë financuar projekte *në ndryshim* nga lista e investimeve të paraqitura me PBA dhe Projekt Buxhetin e vitit përkatës. Referuar të dhënave të regjistruara në SIFQ, konstatohet se, në zbatim të Ligjit 130/2016 “Për buxhetin e vitit 2017” janë çelur projekte investimi me financim të brendshëm në vlerën **5,095 milionë lekë, projekte të cilave u janë mbyllur më pas fondet me Aktin Normativ Nr. 03, datë 06.11.2017** “Për një ndryshim në buxhetin e vitit 2017, të miratuar me Ligjin 130/2016”, **fakt i cili tregon për një buxhetim të dobët dhe formal nga ana e ministrive të linjës.**

Gjithashtu konstatohen projekte investimi të cilat janë çelur për herë të parë me miratimin e Aktit Normativ Nr. 03, datë 06.11.2017, **por referuar kontratës së regjistruar në SIFQ, këto projekte investimi në vlerën 6,830.8 milionë lekë, janë në të vërtetë kontrata në vazhdim nga vitet e kaluara**, kryesisht projekte të FZHR-së.

Aktet Normative në fund të vitit u japin mundësinë institucioneve të ndërmarrin angazhime buxhetore pas datës 15 Tetor 2017, në kundërshtim me ligjin organik të buxhetit, të ndryshuar, duke mbartur riskun e realizimit fiktiv të tyre si dhe riskun e krijimit të detyrimeve të prapambetura. Nga auditimi u konstatuan 3 raste në vlerën totale për 50 milionë lekë, kontrata të cilat janë lidhur dhe realizuar në periudhën kohore 28-31 Dhjetor 2017, logjikisht të pa mundura për tu realizuar, si: kontrata e projektit të investimit “Furnizim vendosje te komunikimit me radio” i programit 3440 “Sistemi i burgjeve” në vlerën 16,760 mijë lekë i Ministrisë së Drejtësisë, kontrata e projektit të investimit “Sinjalistika e infrastrukturës turistike” i programit 4760 “Zhvillimi i turizmit” në vlerën 11,540 mijë lekë i Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit, kontrata e projektit të investimit “Hartimi i projekteve për rrugët rurale” i programit 6210 “Programe Zhvillimi” në vlerën 30,000 mijë lekë i Fondit të Zhvillit Shqiptar.

Nga analiza e urdhër prokurimeve të regjistruara në SIFQ u konstatuan 206 prokurime në vlerë 6.3 miliardë lekë të ndërmarrë pas datës 15.10.2017 në shkelje të nenit 51 të Ligjit të Buxhetit pavarësisht se me nenin 2 të VKM nr. 807 datë 16.11.2016 “Për disiplinimin e angazhimeve buxhetore” mund të fillojnë/vazhdojnë vetëm për ato projekte që janë pjesë e buxhetit trevjeçar. Në kushtet kur në SIFQ nuk regjistrohet PBA në 90% të rasteve, nuk mund të japim siguri nëse këto prokurime janë në përputhje me VKM apo në shkelje të Ligjit të Buxhetit. Rastet e mësipërme mbeten objekt i mëtejshëm investigimi për të verifikuar nëse ato janë prokurime pjesë e projekteve me plan buxhetor 3 vjeçar të miratuar.

III. ZBATIMI I BUXHETIT

A. Planifikimi optimist i të ardhurave ka lejuar planifikim më të madh të shpenzimeve brenda limiteve të deficitit të vendosura me ligj.

Të Ardhurat Tatimore, rezultuan në vlerë 398,629 milionë lekë duke përbërë 93% të të ardhurave të buxhetit të shtetit prej 430,492 milionë lekë.

Të ardhurat nga tatimet referuar të dhënave të Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve janë realizuar **në vlerën 131,869 milionë lekë**, ose 93% në krahasim me planin përfundimtar. Të ardhurat nga kontributet e sigurimeve, për mbledhjen e të cilave DPT është përgjegjëse, janë realizuar në vlerën rreth **83 miliard lekë**, ose 103% në krahasim me planin përfundimtar. **Të ardhurat nga TVSH (bruto) paraqesin një realizim prej 88.5% në krahasim me planin përfundimtar dhe 97.7% në krahasim me planin fillestar.** Mos realizimi i të

ardhurave, veçanërisht atyre tatimore, ka ndikuar në rritjen e stokut të rimbursimit të TVSH për tu shlyer dhe krijimin e detyrimeve të prapambetura. Nga analiza e të dhënave konstatohet se kanë mbetur pa likujduar deri më datë **31.12.2017, kërkesa të miratuara në vlerën 11,422 milionë lekë (stoku)**. Megjithëse kjo shumë ka plotësuar kushtet ligjore për rimbursim dhe është çertifikuar nga administrata tatimore ajo nuk rezulton e evidentuar në regjistrat e detyrimeve të DPT-së si angazhim i marrë. Nga ana tjetër janë konstatuar problematika në lidhje me skemën e rimbursimit të TVSH.

- **Thyerje e afateve dhe rradhës së pagesave në procesin e rimbursimit të TVSH. Në 586 raste nga 901 kërkesa të trajtuara, janë tejkaluar afatet e rimbursimit, për një vlerë rimbursimi prej 11,171 milionë lekë.** Kjo vlerë përfaqëson 65% të kërkesave ose rreth 50% të vlerës totale të rimbursimit për vitin 2017. Ditët nga kërkesa në rimbursim shkojnë deri 405 ditë. Nëse do ti referohemi likujdimeve të kryera gjatë vitit 2017 rezulton **se pothuajse në të gjitha rastet e pagesave prej 13,774 milionë lekë, kemi thyerje të radhës së rimbursimit** nisur jo vetëm prej afateve të parashikuara ligjore por edhe datës së miratimit të rimbursimit pas plotësimit të kushteve procedurale të administratës tatimore.

- Në këndvështrimin e KLSH, risk të lartë paraqet edhe procesi i trajtimit nga ana e administratës tatimore të rasteve të rimbursimit të TVSH-së për kontratat konçesionare në fushën e energjisë (HEC), ku nga ana kësaj administrate çertifikohet dhe paguhet TVSH-ja për vlera punimesh të cilat tejkalojnë vlerat e kontraktuara me Shtetin Shqiptar. Nga auditimi i ushtruar në DPT, ka rezultuar se vetëm për një nga tatimpaguesit që zë rreth 81.5% të vlerës totale të kërkuar prej tatimpaguesve HEC-e ose 18% e rimbursimit të miratuar në rang kombëtar, njohja nga ana DPT të TVSH-së është bërë për investimin total, i cili megjithëse nuk ka përfunduar ende ka tejkaluar koston e parashikuar në kontratën koncesionare. Për këtë rast, vlera e TVSH-së e cila paraqitet në kushte të mungesës së ligjshmërisë llogaritet minimalisht në shumën **2,054 milionë lekë**.

Të ardhurat nga doganat referuar të dhënave të Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave janë realizuar **në vlerën 159,090 milionë lekë** (në masën 100.9%) ose 1,370 milionë lekë më shumë referuar të dhënave të planit përfundimtar, ndërsa kundrejt planit fillestar rezultuan 2,790 milionë lekë më shumë. Nga auditimet në administratën doganore kanë rezultuar veprime e mosveprime në kundërshtim me kërkesat e legjislacionit doganor, **që kanë sjellë të ardhura të munguara në buxhetin e shtetit në total 2,138 milionë lekë**.

Të ardhura nga Pushteti Vendor janë realizuar për 18,447 milionë lekë, kundrejt 15,400 milionë lekë të planifikuar sipas planit fillestar, ose realizuar në masën 119.8%, ose më shumë për 3,047 milionë lekë. **Në krahasim me planin përfundimtar këto të ardhura janë realizuar në masën 88%.**

Të Ardhurat jo Tatimore janë të ardhura që zënë 4,8% të të ardhurave gjithsej, ose 20,778 milionë lekë, kundrejt 24,400 milionë lekë të planifikuara, realizuar në masën 85,2%, ose 3,622 milionë lekë më pak.

- Fitimit neto i Bankës së Shqipërisë për vitin 2016, ka rezultuar në vlerë **908 milionë lekë** dhe është derdhur në buxhetin e shtetit dhe raportuar në këtë zë. Trendi i realizimit të fitimit neto të Bankës së Shqipërisë, ka ardhur çdo vit në ulje.

- Është konstatuar se kosto e kontratave swap, instrumenti i përdorur nga Ministra e Financave për menaxhimin e likuiditetit në valutë, vazhdon të mos raportohet si një zë më

vehte shpenzimesh por kontabilizohet në formën e një të ardhure negative, duke denaturuar llojin dhe koston e këtyre transaksioneve. Pavarësisht se është kërkuar nga KLSH, prezantimi i drejtë i këtij shpenzimi si kosto borxhi, edhe për këtë vit konstatohet se kosto e swap-it në **shumën 567 milionë lekë, nuk planifikohet dhe nuk raportohet si shpenzim buxhetor faktik.**

- Gjithashtu është konstatuar që një pjesë e të ardhurave nga privatizimi të krijuara përgjatë vitit 2017 nuk kanë shkuar për kryerjen e investimeve kapitale sipas kufizimeve të vendosura në Ligjin e Buxhetit, **por kanë financuar ekzekutimin e vendimeve gjyqësore me objekt privatizimin në shumën 90 milionë lekë ose 22% e këtyrë të ardhurave në kundërshtim me ligjin nr. 9936 datë 26.02.2008 “Për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë, i ndryshuar”.**

B. Referuar Treguesve Fiskalë të Konsoliduar, konstatohet se shpenzimet e buxhetit faktik janë në vlerën 461,410 milionë lekë.

Shpenzimet korrente zënë rreth 82,9% të shpenzimeve faktike. Konstatohet se shpenzimet korrente janë realizuar në vlerë **382,287 milionë lekë**, nga 390,169 milionë lekë të planifikuara sipas ligjit nr. 130/2016, ose realizuar në masën 98,2% me një mosrealizim kundrejt planit me 7,882 milionë lekë.

Shpenzimet Kapitale janë realizuar në vlerën **68,455 milionë lekë** nga 74,431 milionë lekë të planifikuara sipas buxhetit fillestar ose realizuar në masën 92%. **Në një analizë më të detajuar në terma të realizimit mujor të shpenzimeve për investime, rezulton se pjesa më e madhe e investimeve kapitale (24.8%) është përqendruar në muajin Dhjetor. Shpenzimeve kapitale, përfshijnë edhe**

- **Letër Kreditë-të** në mbyllje të vitit ushtrimor, të cilat megjithëse në mënyrë më të moderuar, edhe për këtë vit janë përdorur për mos djegien e fondeve duke rritur zërin Investime Kapitale në Tabelën e Treguesve Fiskalë të Konsoliduar në vlerën **211 milionë lekë.**
- Fonde të planifikuara si investime por që kanë të bëjnë me kryerjen e shpenzimeve operative si, shpenzime për paga dhe sigurime, shpenzime postare, të telefonisë celulare, shpenzime udhëtimi, dieta etj., në vlerën **1,536 milionë lekë.** Kjo problematike konstatohet **vecanërisht në zërin shpenzimeve kapitale me financim të huaj**, ku pavarësisht natyrës së shpenzimit raportohet dhe buxhetohet automatikisht si shpenzim kapital.

Lidhur me realizimin e shpenzimeve të buxhetit të vitit 2017, kemi konstatuar

1. Vendimet gjyqësore të formës së prerë nuk raportohen dhe nuk deklarohen si shpenzim në kundërshtim me nenin 61 të Ligjit nr.9936 datë 26.06.2008 “Për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar. Efekti i pagesave të kryera nga Buxheti i Shtetit për vitin 2017, për largim të padrejtë të punonjësve nga puna vlerësohet në rreth **2 miliard lekë** (raportuar si shpenzime operative) dhe për vendimet e tjera gjyqësore në rreth **1 miliard lekë.** Në të njëjtën linjë, edhe për **vendimet gjyqësore me objekt ceshtjet e Gjykatës Europiane të të drejtave të Njeriut** u konstatua se vendime gjyqësore të miratuara për pagesë nga viti 2016, rezultonin sipas detyrimeve të aparatit të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë të pa kontabilizuara për rreth **500 milionë lekë.**

Për vendimet gjyqësore të cilat nuk janë të autorizuar për pagesë, KLSH e ka të pamundur të vlerësojë efektin, duke qenë se ato nuk regjistrohen në databazë të vendimeve gjyqësore dhe as në kontabilitet. Lidhur me këto shpenzime (ekzekutim i Vendimeve Gjyqësore), *KLSH parashtrohet kërkesën për futjen e tyre në procesin e ekzekutimit buxhetor, duke marrë parasysh efektin e mundshëm në vitet e ardhshme në formën e detyrimeve të prapambetura nga njëra anë dhe trajtimin e plotë të përgjegjësisë në lidhje me vendimmarrjen me kosto financiare të nënpunësve publike, në të njëjtën linjë me kërkesën e vazhdueshme për hartimin dhe miratimin e ligjit “Për përgjegjësinë materiale”.*

2. Detyrimet e prapambetura vijnë të jenë problem për financat publike. Një pjesë e konsiderueshme e buxhetit vjetor shkon për shlyerjen e detyrimeve të prapambetura të viteve të kaluara duke mos prodhuar rritje reale të buxhetit, por pagesa për shërbime dhe të mira që janë realizuar në vitet e mëparshme buxhetore. KLSH konstatoi se gjatë zbatimit të buxhetit për vitin 2017, janë realizuar 6,857 pagesa të faturave dhe detyrimeve të prapambetura në shumën 8.7 miliardë lekë. Ndërkohë u analizuan pagesat e kryera gjatë 7-mujorit 2018 në zërin shpenzime kapitale ku rezultoi se pagesat e lidhura me fatura që mbajnë datë 2017, janë në vlerë 11.5 miliardë lekë, duke treguar që gjatë vitit 2017 detyrimet e prapambetura janë rritur dhe deklarimet e faturave të prapambetura nga institucionet janë të pasakta dhe të paplota. Sipas të dhënave të përpunuara gjëndja e detyrimeve të prapambetura në fund të vitit 2017, duhej të ishte raportuar të paktën 19 miliardë lekë nga 16.4 miliardë e raportuar si shpenzim i periudhave të ardhshme. Kjo shifër në gjykimin e KLSH është më e lartë duke marrë në konsideratë edhe llogaritë e tjera të shpenzimeve dhe pasaktësitë e konstatuara në datat e rregjistrimit të faturave.

3. Procesi i kontraktimit të të mirave dhe shërbimeve publike nëpërmjet procedurave të prokurimit fillon pa marrë konfirmimet e nevojshme në lidhje me disponueshmërinë e fondeve në dispozicion në momentin e inicimit të procedurës së prokurimit. KLSH konstaton se rregjistrimet e urdhër-prokurimeve në SIFQ janë formale pasi në mbi 80% të rasteve ato janë rregjistruar pas firmosjes së kontratës, pra urdhër-prokurimi është rregjistruar vetëm për efekt të plotësimit të fushave që lejojnë më pas krijimin e dokumentit kontratë dhe pagesë respektive. Nga krahasimi i të dhënave të SIFQ me të dhënat e APP, nga 41 raste të zgjedhura për testim, në 17 prej tyre rezultoi se urdhër prokurimet janë të rregjistruara në vitin 2017 në APP ndërsa në SIFQ janë rregjistruar në vitin 2018. Nga auditimi i të dhënave të urdhër prokurimeve të rregjistruara gjatë 7 mujorit të parë të vitit 2018, KLSH konstaton se problemi i mosrregjistrimit të të gjithë urdhër-prokurimeve nga të gjitha institucionet dhe mosrregjistrimi në afatet e përcaktuara me qëllim konfirmimin dhe bllokimin e fondeve buxhetore disponibël, vazhdon të mbetet.

4. KLSH ka konstatuar se granti i Buxhetit të Shtetit në formën e transfertës së pakushtëzuar dhe specifike për pushtetin vendor është tejkaluar përkundrejt planit me 6.2 miliard lekë. Pjesa më e madhe e këtij tejkalimi vjen nga fondi i mbartur për FZHR (nga viti 2016) në shumën 4.7 miliard lekë, i pa shoqëruar me plan buxhetor për vitin 2017.

5. Shpenzimet e financuara nga disbursimet e huasë së marrë për projekte specifike nuk janë raportuar për 3.8 miliard lekë si pasojë e mosreflektimit të raportimeve të njësive të zbatimit të projekteve.

6. Sistemet e parandalimit të krijimit të detyrimeve të prapambetura dhe marrjen e angazhimeve pa fonde buxhetore megjithëse të ndërtuara nuk janë efikase. Nga analiza e faturave të ekzekutuara gjatë vitit 2017, konstatohet se janë likuiduar me një urdhër

shpenzim disa fatura njëkohësisht, kur duhet që çdo faturë të regjistrohet në sistem në periudhën përkatëse, në mënyrë që shpenzimi të njihet në periudhën në të cilën ai është kryer dhe lind detyrimi (131 raste në vlerën rreth 1.4 miliardë lekë). Auditimi evidentoi fenomenin e rregjistrimeve të pasakta në SIFQ, të urdhër-prokurimeve dhe kontratave me vlera të fragmentarizuara, shpesh të barabarta me vlerën e faturës për tu paguar, dhe jo me vlerën e plotë të prokuruar, duke tejkaluar kontrollin për disponibilitetin e fondeve. Pra institucionet me akses apo jo në SIFQ edhe pse në dijeni të afateve ligjore për rregjistrimin e çdo dokumenti për investim: nga urdhër-prokurime deri te fatura, në mënyrë të vetëdijshme nuk i zbatojnë këto afate por autorizojnë rregjistrime me vlera pjesore të barabarta me faturën dhe jo me vlerën reale të kontraktuar, si psh rasti i Bashkisë Tiranë (dy kontrata në vlerë totale 1.46 miliardë lekë) dhe FZHS (një kontratë në vlerë 926 milionë lekë). **Një tjetër fenomen i konstatuar është rasti i pagesave pjesore të faturave me qëllim përputhjen e fondeve buxhetore disponibël dhe mbartjen e detyrimit të mbetur në vitin pasardhës.**

Pavarësisht shkeljeve nga njësitë publike, KLSH konstaton se nuk raportohen informacione mbi asnjë masë të marrë kundrejt NA-ve të institucioneve që marrin angazhime financiare pa fonde buxhetore, pengojnë dërgimin e faturave në thesar dhe nuk zbatojnë afatet e rregjistrimit të kontratave të angazhimeve brenda afatit ligjor. Neni 71, gërma (f dhe gj) e Ligjit nr.9936, datë 26.6.2008 'Për menaxhimin e sistemit buxhetor në republikën e shqipërisë', i ndryshuar, parashikon gjobë nga nëpunësi i parë autorizues, në masën nga 1 deri në 3 paga mujore (për rregjistrimin me vonesë të kontratave) dhe 3 deri 7 paga për moszbatim të afateve të dorëzimit të urdhër-shpenzim. Kështu, gjoba të përlogaritura, por të pa vendosura nga NPA, për çdo vonesë në dorëzim të faturës në Thesar vlerësohet të ishin minimalisht rreth 7 miliardë lekë.

C. Fondi Rezervë i Buxhetit të Shtetit (FRBSH) dhe Fondi i Kontigjencave (FK). Në përdorimin e këtyre fondeve referuar fondeve të miratuara të buxhetit të shtetit, është ruajtur kufiri ligjor prej 3%.

- Nga auditimi i dosjeve të vendimeve për përdorimin e **Fondit Rezervë të Buxhetit të Shtetit statusi i problematikave mbetet i njëjtë me vitet e tjera, kështu: Në 5 VKM, në vlerë 19 milionë lekë, Vendimet e Këshillit të Ministrave, janë marrë me vonesë për likuidimin e vendimeve të GJEDNJ. Në 3 VKM, në vlerë 136,755 mijë lekë, në dosjet e vendimeve të Këshillit të Ministrave, nuk janë relacionet shpjeguese për shpenzimet që kërkohen nga institucionet përfituese për përdorimin e këtij fondi, në kundërshtim me udhëzimin vjetor të zbatimit të buxhetit. Në 4 VKM, në vlerë 212,254 mijë lekë, dosjet e vendimeve të Këshillit të Ministrave, nuk kanë preventiv shpenzimesh nga institucionet përfituese për përdorimin e këtij fondi, në kundërshtim me udhëzimin vjetor të zbatimit të buxhetit. Në 4 VKM, në vlerë 210,747 mijë lekë, nuk janë miratimet e Ministrisë së Financave për përdorimin e këtij fondi. Në 4 Vendime të Këshillit të Ministrave, në vlerë 162,128 mijë lekë, fondi rezervë është përdorur si "shtesë buxheti".**

- Nga auditimi i dosjeve të Vendimeve për përdorimin e **Fondit të Kontigjencave**, rezultoi se për vitin 2017, fondet e kontigjencave nuk janë përdorur sipas përcaktimeve të ligjit organik të buxhetit: për nevojën e financime të reja, dhe as sipas përcaktimeve të Ligjit vjetor nr.130, datë 15.12.2016 "Për buxhetin e vitit 2017", të ndryshuar me akte normative, ku Fondi i Kontigjencës është miratuar në vlerën 4,000 milionë lekë "Kontigjenca për risqet e

borxhit” dhe 1,000 milionë lekë për investime me Aktin Normativ nr.2, datë 16.08.2017. **Nga MFE nuk jepet shpjegim pse fondi i kontigjencave nuk është përdorur sipas planifikimit në ligjin vjetor dhe ligjit organik të buxhetit.**

D. Fondi i të Përndjekurve Politikë, për vitin 2017 është realizuar në vlerën **2,298 milionë lekë** sipas Tabelës Fiskale, nga 2,352 milionë lekë (ose realizuar 98%) të planifikuara në aktin Normativ Nr. 3. apo 2,000 milionë lekë planifikuar me ligjin nr.130/2016 datë 15.12.2016, “Për buxhetin e vitit 2017”. Vlera e njohur e detyrimeve por ende e papaguar në fund të vitit 2017 është rreth 31,450 milionë lekë. **Nëse buxheti dhe çelja e fondit të ish të përndjekurve do të vazhdojë të mbajë ritmet e deritanishme me afërsisht 2 miliardë lekë në vit ky detyrim do të mund të shlyhet vetëm pas 16 vitesh.**

E. Fondi i Zhvillimit të Rajoneve, ka pasur një programim jo efektiv për vitin 2017, duke mos financuar një nga tre shtyllat kryesore përbërëse të tij konkretisht shtyllën e tretë “Programi i Mbështetjes për Ekonominë” dhe duke dështuar në ofrimin e mbështetjes financiare për Ndërmarrjet Mikro të Vogla dhe të Mesme (NMVM-të). Realizimi në Tabelën Fiskale për programin “Infrastruktura Vendore dhe Rajonale” nuk është i saktë, pasi mungon raportimi për dhjetë projekte, si dhe **evidenca Plan/Fakt e Drejtorisë së Thesarit për këtë program nuk rakordon me evidencën Plan/Fakt të Drejtorisë së Buxhetit**. Fondi i Mbartur në vitin 2017, për Programin “Infrastruktura Vendore dhe Rajonale” në Tabelën Fiskale **rezulton me realizim ndërkohë që nuk ka planifikim.**

F. Financimi nga Buxheti i Shtetit për të balancuar skemën e sigurimeve shoqërore dhe skemën e sigurimit të kujdesit të detyrueshëm shëndetësor paraqitet në nivele të larta dhe riskon në vijimësi me anë të transfertave për balancimin e pagesave si pasojë e deficitit specifik. Deficiti i degës së pensioneve për vitin 2017, rezultoi në shumën 27,458 milionë lekë, ose rreth 817 milionë lekë më pak nga plani fillestar prej 28,275 milionë lekë. Ky tregues u rrit me 317 milionë lekë apo rreth 1% më shumë, në krahasim me vitin 2016, ku deficiti ishte 27,141.5 milionë lekë, ndërsa në raport me PBB⁴ ky tregues është përmirësuar nga 1.77 pikë në vitin 2016, në 1.03 pikë në vitin 2017.

Deficiti i degës së pensioneve të fshatit, ka rezultuar 11,371 milionë lekë, nga 11,593 milionë lekë një vit më parë, pra 222 milionë lekë më pak. Edhe pse në vlerë nominale, rezultati financiar i kësaj dege, duket disi i përmirësuar, **deficiti i skemës konsiderohet i lartë nëse konsiderojmë që skema mbulon vetëm 21.4% të numrit të përgjithshëm të përfutuesve.** Skema e fshatit, edhe pse me një kontribut relativisht të ulët në të ardhura (prej 5%), vërehet të zërë një peshë relativisht të konsiderueshme të total deficitit prej 41%. Për vitin 2017, **deficiti i degës së pensioneve të qytetit është në shumën 16,087 milionë lekë**, nga 15,548 milionë lekë që ishte një vit më parë, **pra këtë vit deficiti është më shumë për 539 milionë lekë, ose 3% më shumë se një vit më parë.**

Skema e **Sigurimit të Detyrueshëm të Kujdesit Shëndetësor** është vlerësuar në menaxhim të dobët si pasojë e administrimit jo efektiv të fondeve në dispozicion. Nga auditimi në Fondin e Sigurimit të Detyrueshëm të Kujdesit Shëndetësor (FSDKSH) janë konstatuar mangësi dhe parregullsi në vendimmarrjet e organeve drejtuese të këtij institucioni, në menaxhimin e burimeve njerëzore, në administrimin e fondeve të rimbursimit të barnave, në monitorimin e kontratave në ofrimin e shërbimeve shëndetësore, në zbatimin e akteve ligjore, nënligjore lidhur me detyrat funksionale të punonjësve të Fondit, si dhe evidentohet dobësim i sistemeve të kontrollit gjatë vitit 2017, në të gjitha aspektet e funksionimit të këtij

institucioni, që ka sjellë efekte negative për buxhetin e shtetit në shumën 3,865 milionë lekë.

G. Administrimi i buxhetit të Pushtetit Vendor. Për vitin 2017, sipas treguesve fiskalë të konsoliduar janë raportuar shpenzime për buxhetin vendor të realizuara në shumën 46,487 milionë lekë nga 46,816 milionë lekë pas shpërndarjes së Fondit Rezervë dhe Fondit të Kontigjencës. Nga auditimi mbi shpenzimet e pushtetit vendor konstatohet se niveli i realizimit të shpenzimeve të financuara nga granti i buxhetit të shtetit për pushtetin vendor është realizuar në shumën 28,575 milionë lekë, nga 22,376 milionë lekë të planifikuar në formën e transfertave. Konstatohet se realizimi faktik i shpenzimeve të financuara nga të ardhurat e veta paraqitet me realizim në shumën 17.9 miliard lekë nga rreth 24 miliard lekë të planifikuara me Akt Normativ nr.3. Mosrealizimi në këto burime financimi paraqitet në rreth 6 miliard lekë.

Nga auditimi i të dhënave në SIFQ konstatohet se pjesë e tejkalimit të transfertave të pakushtëzuara përkundrejt planit të miratuar është **rregjistrimi pa plan shpenzimi i fondeve për infrastrukturën vendore dhe rajonale, për pjesën e projekteve të mbartura nga viti 2016.** Sipas të dhënave të referuara nga Drejtoria e Përgjithshme e Thesarit, vlera e realizimit faktik të projekteve të mbartura nga viti 2016 është në shumën 4.7 miliard lekë. **Për të mbajtur të paprekur deficitin e vitit 2017, sipas planifikimit në ligjin nr.130/2016 “Për buxhetin e vitit 2017”, të ndryshuar, nuk janë marrë masat e nevojshme në mënyrë që të reduktoheshin shpenzimet kapitale me financim të brendshëm me ndryshimet përkatëse të planit, por është lejuar kryerja e shpenzimit pa plan për shpenzimet e programit të infrastrukturës vendore dhe rajonale të mbartura nga viti 2016.** Instrumenti i përdorur për të mbajtur në kontroll shpenzimet e pushtetit vendor, për të mos korrigjuar shpenzimet kapitale me financim të brendshëm, është ai i kufizimit të kryerjes së shpenzimeve, **nëpërmjet vendosjes së limitit në përdorimin e cash për dy muajt e fundit të vitit në 3.4 miliard lekë, me shkresën nr. 15973, datë 09.11.2017, qati 3 ditë pas Aktit Normativ nr.3, datë 06.11.2017.** Frenimi i regjistrimit të shpenzimeve ka rezultuar në krijimin e detyrimeve shtesë të prapambetura për pushtetin vendor.

Konstatohet që në planifikimin e shpenzimeve për pushtetin vendor nuk është përfshirë disbursimi përkatës i nënhasës së marrë në pushtetin vendor për projektin e Bulevardit verior të Tiranës në shumën 1,646 milionë lekë. Në tabelën e treguesve faktik fiskalë të konsoliduar sipas SIFQ konstatohet se ky projekt është i raportuar në shumën 1,646 milionë lekë në seksionin e shpenzimeve të buxhetit vendor të financuara nga financimi i huaj. Nga analiza e raportit të treguesve fiskalë të konsoliduar të publikuar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë rezulton se fakti në lidhje me këtë projekt në zërin e shpenzimeve të pushtetit vendor është 0 lekë, pasi ai është raportuar në zërin e huadhënies neto në shumën 1,646 milionë lekë (duke u riklasifikuar nga jashtë pas raportimit në fiskale). **Në këtë mënyrë, shpenzimet e zërit për buxhetin vendor janë nënvlerësuar në shumën 1,646 milionë lekë, duke sjellë efektin e mbulimit të tejkalimit të planit të buxhetit vendor me 1,646 milionë lekë.** Një gjë e tillë është kryer si pasojë e mosplanikimit të shpenzimeve të buxhetit vendor të financuara nga kapitulli me anë të Aktit Normativ nr.3.

IV. RAPORTIMI I TREGUESVE FISKALË DHE DEFICITI

KLSH ka konstatuar riklasifikime të kryera jashtë raportit standart të SIFQ, në kundërshtim me nenin 3 të ligjit nr. 9936 datë 26.06.2008 “Për menaxhimin e sistemit buxhetor në

Republikën e Shqipërisë” i ndryshuar. Zërat kryesore buxhetore të cilat paraqiten me deviacione dhe të raportuara në seksione të ndryshme të tabelës së treguesve fiskalë të konsoliduar përfshijnë kryesisht *shpenzimet kapitale me financim të huaj, huadhënien neto, shpenzimet për pushtetin vendor, deficitin dhe huanë e kthyer nga projektet*.

- **Shpenzimet kapitale me financim të huaj paraqiten në shumën 30,258 milionë lekë sipas SIFQ, ndërkohë që në tabelën e treguesve fiskal të konsoliduar janë paraqitur në shumën 22,278 milionë lekë.**

- **Shenzimet për pushtetin vendor paraqiten në shumën 48,132 milionë lekë në SIFQ dhe janë të raportuara në shumën 46,487 milionë lekë në tabelën e treguesve fiskalë të konsoliduar.** Me ligjin nr.130/2016 “Për buxhetin e vitit 2017”, të ndryshuar, **nuk janë miratuar fondet për shpenzimin kapital të pushtetit vendor nga financimi i huaj.**

- **Huaja e kthyer në shumën 1,909 milionë lekë e raportuar në zërin hua e kthyer nga huadhënia neto, paraqitet e keqklasifikuar, duke qenë se sipas raportit të SIFQ, raportohet poshtë zërit të deficitit në zërin të tjera edhe riklasifikimi i saj ka efekt në shtesën e deficitit me 1,909 milionë lekë.** Nga ana tjetër, **hua e kthyer nga huatë e dhëna si mbështetje buxhetore nga vitet e kaluara vlerësohet të jetë në shumën 262 milionë lekë. Efekti neto në deficit si pasojë e raportimit jo të saktë vlerësohet të jetë në shumën 1,647 milionë lekë** si diferencë ndërmjet huasë së kthyer për projektet e huaja dhe huasë së kthyer nga mbështetja buxhetore.

Huaja e dhënë për sektorin energjistik nuk është raportuar e plotë duke qenë se **nuk janë përfshirë projekte me financim të huaj në shumën 1,934 milionë lekë.** Huaja e dhënë për sektorin të tjera nuk është raportuar e plotë si pasojë e **mos raportimit të projekteve me financim të huaj në shumën 170 milionë lekë,** e cila duhet të riklasifikohet në zërin e shpenzimeve kapitale e gjitha. Huaja e disbursuar e raportuar në zërin e shpenzimeve kapitale, jo në formën e huadhënies neto, nuk është raportuar e plotë duke qenë **se nuk janë pëfshirë projekte me financim të huaj shumën 1,689 milionë lekë.** Huaja totale e tejkaluar si pasojë e mos pasqyrim të disbursimeve përkatëse si pasojë e tre efekteve të mësipërme vlerësohet me efekt në deficit në shumën 3,793 milionë lekë (refrohuni dhe seksionit mbi borxhin publik), duke qenë se raportimet e projekteve specifike nuk janë raportuar për llogari të vitit buxhetor 2017, kur është kryer edhe disbursimi sipas konfirmimeve të strukturave të borxhit, por janë raportuar në vitin 2018. Kjo ka nënvlerësuar tre zëra buxhetorë, huadhënien neto, shpenimet kapitale me financim të huaj dhe deficitin e raportuar.

- **Në zërin e huadhënies neto, është raportuar mbështetje buxhetore për sektorin energjistik nga burime të brendshme në shumën 1,500 milionë lekë, ndërkohë që nga auditimi është konstatuar se mbështetja buxhetore faktike për vitin 2017 rezulton në shumën 2,500 milionë lekë.** Klasifikimi i gabuar nuk vlerësohet me ndikim në deficit, por në cilësinë dhe saktësinë e tregusve të raportuar të shpenzimeve.

Në total efekti i tejkallimit të deficitit të raportuar vlerësohet në shumën 5,440 milionë lekë, e përbërë nga 3,793 milionë lekë si pasojë e diferencave në disbursime ndërmjet vlerave të pasqyruara si shpenzim nga thesari në krahasim me borxhin dhe 1,647 milionë lekë si pasojë e riklasifikimit nga marrëveshjet e nënhuasë. Si rrjedhojë, deficitin e vlerësuar

rezulton në shumën 36,452 milionë lekë, duke tejkaluar kufijtë e vendosur me ligjin nr.130/2016 “Për buxhetin e vitit 2017”, të ndryshuar. **Në të njëjtën kohë ndryshon edhe raporti i deficitit në raport me PBB duke arritur vlerën prej 2.34%, duke kaluar kufirin prej 2%, në kundërshtim me nenin 4/1 “Parimet dhe rregullat fiskale të ligjit nr.9936 datë 26.06.2008 “Për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë”, të ndryshuar, pa marrë në konsideratë efektin e detyrimeve të prapambetura.**

mln lekë

Treguesi	Plan A.N.3	Fakti SIFQ	Fakti publikuar ne fiskale	Fakti KLSH riklasifikim	Fakti KLSH riklasifikim+shpz pa raportuara
Vendori duke perfshire financimin e huaj	46,400	48,132	46,487	48,133	48,133
Shpenzime kapitale	73,330	76,436	68,455	71,530	73,389
Financim I brendshem	48,060	45,589	45,589	45,589	45,589
Financim te huaj	24,570	30,258	22,278	25,352	27,211
Nga TR arsimit te larte	700	589	589	589	589
Net Lending	4,500	1,500	9,217	6,406	9,078
Hua e dhene	6,000	1,500	11,126	6,406	9,340
Hua e kthyer	(1,500)	-	(1,909)	-	(262)
Deficiti	(31,199)	(32,827)	(31,012)	(32,921)	(36,452)
PBB	1,596,382	1,555,202	1,555,202	1,555,202	1,555,202
Deficiti/PBB	-1.95%	-2.11%	-1.99%	-2.12%	-2.34%

Nëse detyrimet e prapambetura 11.5 miliard lekë, të krijuara gjatë vitit 2017 (fatura të paguara në 7 mujorin e parë të 2018) dhe rritjen e stokut të rimbursimit të TVSH gjatë 2017 (7.2 miliard lekë) që do të duhej të ishin raportuar në treguesit fiskal si shpenzime të periudhës, niveli i deficitit të raportuar do të qe të paktën 3.54% e PBB-së.

V. MBI RAPORTIMIN FINANCIAR PUBLIK

Kuadri i kontabilitetit të financave publike dhe raportimit financiar është i paplotësuar prej vitesh duke cënuar kështu vërtetësinë, plotësinë dhe transparencën e pasqyrave financiare. Megjithatë plani kohor i strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike është deri në vitin 2020, KLSH konstaton që progresi i bërë në lidhje me hartimin e bazës ligjore dhe përgatitjen e pasqyrave financiare të konsoliduara të shtetit nuk është i mjaftueshëm dhe objektivat në këtë fushë janë shumë vështirë të realizohet, duke patur në konsideratë situatën aktuale të raportimit financiar publik.

Ministria e Financave dhe Ekonomisë, nuk ka dorëzuar në Kuvend pasqyrat financiare të konsoliduara për vitin 2017 dhe si rrjedhojë KLSH nuk jep një opinion në lidhje me to. Me detaje në këtë raport janë përshkruar disa nga problematikat kryesore në lidhje me raportimin financiar publik.

KLSH ushtroi një auditim pilot, asistuar dhe nga ekspert të SAI-t Polak, mbi pasqyrat financiare të aparatit të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë. Nga auditimi u konstatuan devijime materiale dhe të përhapura në pasqyrat financiare të aparatit të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë që rezultuan në një opinion të kundërt duke qenë se nuk paraqesin situatën dhe performancën financiare për vitin 2017.

Procesi i riorganizimit, ka sjellë ndryshime me krijimin e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mirëqenies Sociale, Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit, Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë, Ministrisë së Europës dhe Punës të Jashtme. Nga auditimet e zhvilluara nga KLSH është konstatuar se procesi i konsolidimit të pasqyrave financiare dhe të buxhetit është realizuar vetëm nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, e cila është formuar nga bashkimi i ish-Minsitrisë së Energjisë dhe Industrisë, ish-Ministrisë së Zhvillimit Urban dhe Ministrisë së Transportit dhe Infrastrukturës, si dhe nga Ministria e Turizmit dhe Mjedisit.

VI. RAPORTIMI I BORXHIT PUBLIK

Përqëndrimi i Borxhit Publik drejt huammarjes së huaj ka sjellë rritjen ekspozimit ndaj riskut të normave të interesit. Menaxhimi i likuditetit paraqitet me dobësi të theksuara i bazuar në një metodologji që ofron informacion të limituar dhe jo të konsoliduar nëpërmjet insitucioneve kryesore shpenzuese dhe arkëtuese. Koordinimi ndërmjet strukturave të borxhit dhe likuditetit është i dobët, duke u përqëndruar vetëm tek monitorimi i pagesave sesa një menaxhim i mirëfillt i flukseve hyrëse dhe dalëse.

Instrumentat e përdorur menaxhimin e llogarive në monedhë të huaj nëpërmjet këmbimeve valutore dhe kontratave swap me agjentin fiskal të qeverisë rezultojnë të jenë me kosto të larta për shtetin dhe inefficente për kohën kur ato janë kryer. Konstatohet se nevojat për financime nuk planifikohen sic duhen, duke marrë në konsideratë dhe disbursimin për borxhin e jashtëm, duke shkaktuar tepricë likuditeti në llogarinë e qeverisë. Këto teprica likuditeti në valutë e ekspozojnë stokun e mjeteve monetare kundrejt riskut të kursit të këmbimit, ku vetëm për vitin 2017, në treguesit fiskalë të konsoliduar është raportuar një humbje nga rivlerësimi i tepricave të likuditeteve në valutë si pasojë e uljes së kurseve të këmbimit në fund të vitit në shumën 2,848 milionë lekë. Kjo humbje nga lëvizja e kursit në rënie përgjatë vitit është mundësuar nga mbajtja e likuditeteve të larta, ku gjendja e mjeteve monetare në të katër monedhat paraqitet mbi 12,000 milionë lekë në fund të vitit 2017 dhe përgjatë vitit arrin edhe në vlera prej 45 miliardë lekë. Sjellim në vëmendje se emetimi i Eurobondit me vlerë 500 milionë Euro, do të ketë ndikime në nivelin e likuditetit, tregun e brendshëm, si dhe të shoqërohet me kosto si rrjedhojë e përdorimit të kontratave SWAP.

Raporti i Borxhit Publik si përqindje e Prodhimit të Brendshëm Bruto është ende larg objektivave afatmesëm për minimizimin e tij me implikime afatgjata në ripagesat dhe shërbimit të borxhit. Stoku i borxhit publik të raportuar për vitin 2017, paraqitet i nënvlerësuar bazuar në respektimin e kërkesave ligjore për raportimin e tij dhe në respektim të standarteve ndërkombëtare të raportimit financiar dhe ato të lidhura me raportimin e borxhit publik.

Nga auditimi konstatohet se deri në fund të vitit 2017, sipas vetëdeklarimeve të enteve buxhetore, të raportuara nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë janë akumuluar detyrime të prapambetura në shumën 16 miliardë lekë dhe sipas auditimit të KLSH vlera e detyrimeve të prapambetura ka rezultuar në shumën jo më pak se 19 miliardë lekë. **Vlera e detyrimeve të prapambetura, është raportuar si shpenzim i periudhave të ardhshme.** Nëse merren në konsideratë këto detyrime, stoku i borxhit publik të raportuar, nga 1,088 miliardë lekë, do të ishte në rreth 1,104 miliardë lekë, i cili në raport me PBB do të jepte një tregues të borxhit në nivelin mbi 71%. Nëse marrim në konsideratë edhe shlyerjen e stokut të

rimbursimit të TVSH në vlerë 11 miliardë lekë, **borxhi publik do të jepte një tregues në nivelin 72% të PBB.** Në strategjinë “Për Menaxhimin e Financave Publike 2014-2020”, është vendosur objektivi i arritjes së borxhit publik në nivelin 65.5% të PBB në fund të vitit 2017. Konstatohet se që nga hartimi i strategjisë niveli i borxhit publik është luhatur rreth niveleve 70-74% e PBB.

Koncensionet/PPP konstatohet se nuk janë të integruara në procesin e menaxhimit të investimeve publike pasi nuk ka strategji të qartë për përdorimin e këtyre instrumentave për financimin e nevojave për të mira dhe shërbime. Në shumë raste procesi i PPP janë të iniciuara nga sektori privat (nëpërmjet propozimeve të pakërkuara). Mungesa e raportimit në procesin e buxhetimit si dhe në pasqyrat financiare të konsoliduara, krijon kushtet për cënimin e plotësisë, saktësisë dhe transparencës së informacionit në lidhje me këto projekte. Gjithashtu, KLSH identifikon mungesë të theksuar të monitorimit të portofolit të PPP-ve ekzistuese, të analizës mbi implikimet e mundshme të ndryshimeve dinamike të faktorëve makroekonomikë dhe efektin e pritshëm mbi treguesit fiskalë. Referuar të dhënave aktuale në lidhje me 11 kontratat koncensionare rezulton se shpenzimet faktike nga buxheti i shtetit rezultojnë në shumën 6,493 milionë lekë. *KLSH, sygjeron që në planifikimin dhe realizimin e treguesve të borxhit është e rëndësishme që të merren në konsideratë këto kosto financiare që mbartin këto projekte, për sa kohë Ministria e Financave dhe Ekonomisë nuk raporton në përputhje me standardet ndërkombëtare të raportimit, që kërkojnë që këto kontrata të raportohen në stokun e borxhit publik.*

Huadhënia dhe mbështetja buxhetore për sektorin energjitik dhe ujësellat është ende një nga problemet që riskon Buxhetin e Shtetit duke detyruar transferta si pasojë e performancës së dobët të sipërmarrjeve të sektorit me kapital shtetëror. **KLSH ka konstatuar krijim të detyrimeve të reja në shumën 5,391 milionë lekë të subjekteve nënhuamarrëse në kuadër të marrëveshjeve të nënhuasë përgjatë vitit 2017, si pasojë e mos shlyerjes së detyrimeve përkatëse.** Stoku i detyrimeve nga nënhuatë që përfituesit kanë ndaj shtetit në fillim të vitit paraqitet në shumën 11,352 milionë lekë, ndërkohë që në fund të vitit paraqitet në shumën 16,924 milionë lekë, me një rritje prej 50% brenda vitit 2017. Edhe garancitë shtetërore përgjatë vitit 2017 paraqesin një risk të shtuar në drejtim të administrimit të tyre dhe situatës së rënduar financiare të cilën kalojnë kompanitë e sektorit energjitik. Për vitin 2017 gjendja e detyrimeve në lidhje me garancitë shtetërore që subjektet përfituese kanë ndaj shtetit është rritur nga 5,722 milionë lekë në 8,552 milionë lekë, me një rritje vjetore prej 2,831 milionë lekë ose 49.5%.

VII. RAPORTIMI I TË DREJTAVE TË LIGJSHME TË SHTETIT

Vlera e borxhit tatimor të raportuar nga DPT në fund të vitit 2017, **kap vlerën 95.5 miliard lekë.** Konstatohet se borxhi i raportuar ka një rënie me 51.6 miliard lekë në krahasim me një vit më parë, ndikuar nga efektet të Ligjit të faljes nr. 33/2017 në vlerën prej 49.8 miliard lekë, fshirjes së borxhit tatimor të akcizës me justifikimin e borxhit “të transferuar” drejt DPD në vlerën 12.3 miliard lekë, **dhe rritjes së borxhit tatimor gjatë vitit me rreth 10.5 miliardë lekë.** Subjektet aktive përbëjnë 45% të numrit total të subjekteve debitoare dhe detyrimet e tyre janë në vlerë 44,927 milion lekë ose 47% e totalit të borxhit. Subjektet pasive përbëjnë 55% e numrit total të subjekteve debitoare dhe detyrimet e tyre janë në vlerë 50,578 milion lekë ose 53% e totalit të borxhit. Nga analiza e të dhënave, rezulton se

10 subjektet e para kanë 27.3% të shumës total të borxhit tatimor, ndërsa 50 subjektet e para kanë rreth 52.7% të vlerës totale të borxhit tatimor.

Nga Ligji i faljes nr. 33/2017 kanë përfituar rreth 194.654 tatimpagues në shumën 49,826 milion lekë për lloje të ndryshme detyrimesh tatimore apo penalitetesh, prej të cilave shuma e falur vetëm për 50 tatimpaguesit përfitues më të mëdhenj rezulton në 21,961 milion lekë ose rreth 44% e shumës totale të falur.

Vlera e borxhit doganor të raportuar nga DPD në fund të vitit 2017 kap vlerën 23.95 miliard lekë. Konstatohet se borxhi i raportuar ka një rënie me 841 milion lekë në krahasim me një vit më parë, ndikuar nga efektet të Ligjit të faljes nr. 33/2017 në vlerën prej 1.83 miliard lek, dhe rritjes së borxhit doganor gjatë vitit me rreth 1 miliard lekë. Nga analiza e të dhënave, rezulton se 74% të totalit të borxhit doganor në fund të vitit 2017 e zënë detyrimet e 20 debitorëve të mëdhenj. Nga Ligji i faljes nr. 33/2017 borxhi doganor është pakësuar në shumën 1.83 miliard lekë, ku 50.5% e kësaj vlerë është përfituar nga 20 subjekte.

Konstatohet se gjatë realizimit të amnistisë fiskale, janë fshirë nga rregjistrat e borxhit pranë Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve, detyrimet e akcizës për 49 tatim pagues me vlerë 12.3 miliard lekë, prej të cilave vetëm ARMO në vlerë rreth 10.7 miliard lekë, (këtu përfshihen detyrime, penalitete dhe kamatvonesa).

RAPORTIMI I FUNKSIONIMIT E SISTEMIT TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM FINANCIAR PUBLIK NË NJËSITË E QEVERISJES SË PËRGJITHSHME

Mbi raportin vjetor për gjëndjen e MFK në sektorin publik

Nisur nga auditimi i procesit të monitorimit për efekt të përgatitjes së raportit vjetor, si dhe të konstatimeve nga auditimet e realizuara nga KLSH, për efekte të zbatimit të buxhetit të vitit 2017, arrijmë në konkluzionin se opinioni i dhënë për efekte të Raportit Vjetor, lidhur me funksionimin e menaxhimit financiar dhe sistemeve të kontrollit të brendshëm në sektorin publik, nuk reflekton situatën reale të implementimit të kërkesave të Ligjit nr.10296, datë 08.07.2010, i ndryshuar me ligjin nr. 110/2015, datë 15.10.2015 “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”, pasi kampioni i përzgjedhur nuk është përfaqësues, metodologjia e monitorimit nuk është aplikuar sic duhet dhe ajo që është më e rëndësishmja bazohet në vetëm në përpunimin e pyetësorëve të vetëdeklarimit të njësive të sektorit publik. Drejtoria e Harmonizimit të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit nuk reflekton kapacitete teknike dhe profesionale që të garantojnë monitorimin e vazhdueshëm dhe ndërhyrje të menjëhershme për përmirësimin e situatës. Përqëndrimi i aktivitetit monitorues për një periudhë 3 mujore ngre problemin e efektivitetit të këtyre strukturave dhe inefficenca në organizimin e punës.

Mbi raportin vjetor për gjëndjen e AB në sektorin publik

Nga auditimi është konstatuar se nga ana e strukturave të harmonizimit të AB, nuk ka një analizë të plotë mbi nivelin e shtrirjes së auditit të brendshëm në sektorin publik, nuk ka një numër të saktë të njësive të cilat plotësojnë kushtet e nevojshme për ngritjen e njësive të auditimit në nivel qëndror, njësi të vetëqeverisjes vendore, institucione të pavarura dhe shoqëri aksionare, me qëllim që të paraqesin drejtë nivelin e shtrirjes së këtij shërbimi dhe më pas për të kaluar në vlerësimin e cilësisë së tij në rang kombëtar. Raporti Vjetor mbi Auditimin e Brendshëm në sektorin publik, bazohet në përpunimin e 119 strukturave AB, të

cilat raportojnë pranë Drejtorisë së Harmonizimit të Auditit të Brendshëm. Nga evidencat e vëna në dispozicion rezultojnë 22 njësi me 1 auditues dhe 26 njësi me 2 auditues pra gjithsej 48 njësi të ose 40% e sistemit AB janë në shkelje të Ligjit nr.114/2015. Përfshirë këtu dhe 15 njësi me efikasitet shumë të ulët (zero rekomandime apo gjetje përgjatë vitit 2017) e con në 53% nivelin ku sistemi i sigurimit të cilësisë mungon ose nuk funksionon. Gjithashtu janë konstatuar shkelje të përhapura të ligjit nr.114/2015 dt. 15.10.2015, neni 11 në ngritje të strukturave AB dhe VKM nr.83 dt. 3.2.2016, në punësimet jo sipas kriterëve ligjore dhe formale duke shkaktuar ineffikasitet të sistemit të auditit të brendshëm duke mos realizuar qëllimin dhe detyrimin ligjor dhe duke shpenzuar në mënyrë jo eficiente fondet publike të vëna në dispozicion. Në rang kombëtar, rezultojnë se me rritjen e numrit të njësisë AB të ngritura në sektorin publik, niveli i audituesve të certifikuar në këto struktura, ka rënë nga 90% në 77% në dy vitet e fundit. Jashtë sektorit publik janë aktualisht rreth 1600 auditues të certifikuar (1911¹² auditues të certifikuar nga të cilët vetëm 308 të punësuar në sektorin publik). Referuar treguesit të dobishmërisë së aktivitetit të AB ai rezultojnë 14.9 leke/1 lekë të shpenzuar duke përfshirë këtu një gjetje të Ministrisë së Ekonomisë dhe Infrastruktës. Nëse kjo gjetje me dëm ekonomik do të përjashtohej nga llogaritja treguesi i dobishmërisë për gjithë sistemin AB (118 njësi) do të ishte 3.4 lekë /1 lekë kosto auditimi të shpenzuar. Treguesi i dobishmërisë së strukturave të AB brënda njësisë publike të caktuara është shumë herë më i vogël krahasuar treguesit të dobishmërisë së gjetjeve të audituesit të jashtëm publik, po për të njëjtat struktura, fakt që tregon se varësia e strukturave AB nga titullarët është jo vetëm çështje organizative. Është i dyti vit që nga ana e KLSH, ngrihet problemi që ndryshimet dhe përmirësimet ligjore kanë forcuar dhe theksuar kompetencat e titullarëve për shërbimin e auditimit të brendshëm por nuk sigurojnë pavarësinë, cilësinë e auditimit rrjedhimisht ngritjen e një strukture eficiente dhe efektive në shërbim të mirëmenaxhimi të fondeve publike.

PËRMBLEDHJE E SHKELJEVE TË BUXHETIT TË SHTETIT

KLSH ka audituar 115 subjekte për zbatimin e buxhetit 2017, pra afërsisht 74% të subjekteve të audituara sipas planit (155) të vitit 2018.

A. Përmbledhëse e shkeljeve me pasojë dëm në buxhetin e shtetit dhe detyrimet debitorë deri më 31.12.2017

I.	TË ARDHURA TË MUNGUARA PËR BUXHETIN E SHTETIT	000/lekë
1	NGA SHKELJET NË ZBATIMIN E LEGJISLACIONIT TATIMOR	12,748
2	NGA SHKELJET E LEGJISLACIONIT NË MBLEDHJEN E SIGURIMEVE SHOQËRORE	
3	NGA SHKELJET NË ZBATIMIN E KODIT DOGANOR	2,136,644
4	NGA KEQADMINISTRIMI I PRONËS SHTETËRORE TË DHËNË ME QERA DHE KONCESIONE	2,499,022
5	NGA SHKELJET NË ZBATIM TË LEGJISLACIONET PËR TAKSAT DHE TARIFAT VENDORE	39,984
6	NGA KEQADMINISTRIMI I PROJEKTEVE ME FINANCIM TË HUAJ	55,875
7	TË TJERA	76,418
	TOTALI I TË ARDHURAVE TË MUNGUARA ME EFEKT NË BUXHETIN E SHTETIT, VITI 2017	4,820,691

¹² Sipas regjistrimit të Audituesve të Certifikuar të publikuar në faqen zyrtare të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë

II.	DËMI EKONOMIK PËR BUXHETIN E SHTETIT	000/lekë
1	NË SHPENZIMET PËR PAGA, SIGURIME DHE SHPËRBIME	11,289
2	NË SHPENZIMET OPERATIVE	62,301
3	NË FONDIN E KUJDESIT SHËNDETËSOR	156,970
4	NË SHPENZIMET PËR INVESTIME	572,723
5	NË ZBATIMIN E PROJEKTEVE ME FINANCIM TË HUAJ	252,871
6	TË TJERA	183,225
	TOTALI I DËMIT TË KONSTATUAR ME EFEKT NË BUXHETIN E SHTETIT, VITI 2017	1,239,379

TOTALI I DËMIT (I+II) = 6,060 milionë lekë

III.	TË DHËNAT MBI SHITESËN E DETYRIMEVE DEBITORE	000/lekë
1	VLERA E BORXHIT TATIMOR NË SEKTORIN E TATIMEVE (DPT)	10,500,000
2	VLERA E BORXHIT DOGANOR NË SEKTORIN E DOGANAVE (DPD)	1,000,000
	SHTESA E DETYRIMEVE PËR VITIN 2017	11,000,000

B. Të ardhura apo shpenzime të realizuara në kushtet e parregullsisve në zbatimin e dispozitave ligjore në fuqi, me efekte negative për buxhetin e shtetit e vitit 2017

I.	EFEKTE NEGATIVE NË TË ARDHURAT E BUXHETIT	000/lekë
1	NGA SHKELJET E REALIZUARA NË KUSHTE TË PALIGJSHMËRISË PROCEDURIALE (MFE)	15,866,118
2	NGA SHKELJET NË ZBATIMIN E LEGJISLACIONIT TATIMOR	30,409,381
3	NGA SHKELJET NË ZBATIMIN E AMINISTISË FISKALE	12,029,713
4	NGA KEQADMINISTRIMI I PRONËS SHTETËRORE TË DHËNË ME QERA DHE KONCESIONE	292,858
5	NGA SHKLEJET NË ZBATIM TË LEGJISLACIONET PER TAKSAT DHE TARIFAT VENDORE	2,429,599
6	NGA KEQADMINISTRIMI I PROJEKTEVE ME FINANCIM TË HUAJ	27,937
7	TË TJERA	717,583
	TOTALI I EFEKTEVE NË ZBATIM TË BUXHETIT TË SHTETIT, VITI 2017	61,773,189

II.	EFEKTE NEGATIVE PËR SHPENZIMET E BUXHETIT	000/lekë
1	NGA SHKELJET E REALIZUARA NË KUSHTE TË PALIGJSHMËRISË PROCEDURIALE (MFE)	62,697,242
2	NË SHPENZIMET PËR PAGA, SIGURIME DHE SHPËRBIME	256,302
3	NË SHPENZIMET OPERATIVE	3,226,255
4	NË FONDIN E KUJDESIT SHËNDETËSOR	
6	NË SHPENZIMET PËR INVESTIME	2,651,446
7	NË ADMINISTRIMIN E BUXHETIT NË PUSHTETIN VENDOR	0
8	NË KONCESIONIMIN E PRONËS SHTETËRORE	0
	TË TJERA (shpenzime nga ngritja e platformës së panevojshme në MAS)	123,350
	TOTALI I EFEKTEVE NË ZBATIM TË BUXHETIT TË SHTETIT, VITI 2016	68,954,595

TOTALI I MOS EFEKTIVITETIT (I+II) = 130,727 milionë lekë

AUDITIMET E PERFORMANCËS

Një qeverisje e mirë shprehet përmes një performace të mirë dhe vendet e zhvilluara perëndimore e kanë kthyer fokusin e tyre pikërisht tek auditet e performancës. Gjithnjë duke e mbajtur vëmendjen tek shtimi dhe rritja e cilësisë së auditimeve, auditimet e performancës janë shndërruar në një nga shtyllat e zhvillimit dhe modernizimit të KLSH-së. Institucioni po përballët çdo ditë me një sfidë të fortë për ta përqëndruar punën tek auditimi i performancës, sepse ai i shërben vlerësimit të përgjegjshmërisë publike, duke lidhur objektivat strategjike me fondet publike. Sfidë më e madhe për këtë lloj auditimi është që ai mos të zbatohet thjesht si procedurë, por të konceptohet si një filozofi e të menduarit dhe vepruarit nga i gjithë stafi i KLSH-së. Gjatë gjysmës së dytë të vitit 2017 dhe gjysmës së parë të vitit 2018, u realizuan 16 auditime performace në reformat qeveritare, projektet dhe shërbimet social-ekonomike, projektet infrastrukturore, projektet mjedisore dhe energjetike, si dhe projektet dhe shërbimet social-kulturore. Për gjysmën e dytë të vitit 2018, auditimet e performancës po përqendrohen mbi rritjen e kapaciteteve në administratën publike, shërbimet studentore dhe tarifimi i tyre, mirëmbajtja e rrugëve, etj. Konkretisht, të ndara sipas fushave respektive janë:

1. Reformat qeveritare	2. Projektet mjedisore dhe energjetike
Menaxhimi i borxhit publik Strategjia antikorruption Varfëria në Shqipëri dhe roli i shtetit në zbutjen e saj Performanca e Arkivit të Shtetit Të ardhurat në pushtetin vendor	Cilësia e ajrit Menaxhimi i mbetjeve spitalore Zonat e mbrojtura bregdetare
3. Shërbimet social-kulturore	4. Shërbimet socio-ekonomike
Performanca e MAS në zhvillimin e sportit	Efektiviteti i granteve në AZHBR Cilësia e ndërtesave shkollore Kostimi i shërbimeve spitalore Unifikimi i pikave doganore me Kosovën Performanca e ISHTI
5. Projektet infrastrukturore	
Urgjenca mjekësore Receta dhe nënshkrimi elektronik	

Të nderuar Deputetë,

Raporti i Zbatimit të Buxhetit të Shtetit që është paraqitur përpara këtij Komisioni të nderuar dhe përpara Parlamentit Shqiptar është shumë dimensional, dhe nuk mund të sintetizohet plotësisht nëpërmjet këtij prezantimi të shkurtër. Duke u fokusuar kryesisht në treguesit dhe risqet kryesore të financave publike, mendojmë se nëpërmjet bashkëpunimit të ngushtë me Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, por jo vetëm të ndihmojmë në përmirësimin e sistemeve të planifikimit, zbatimit dhe monitorimit të Buxhetit të Shtetit, duke ulur risqet potenciale që bashkëshoqërojnë proceset e rritjes.

Artikuj të botuar në shtypin e përditshëm

- Për shpenzime buxhetore më koherente dhe efikente (botuar në gazetën “Panorama”, më 2 mars 2016)
- Për një menaxhim më të efektshëm të risqeve fiskale (botuar në gazetën “Shqip”, më 30 janar 2016 dhe “Ballkan”, më 3 shkurt 2016)
- Mazurkat historike të Polonisë (botuar në gazetën “Panorama”, më 3 maj 2016)
- Për një lexim të vëmendshëm të raporteve të ndërkombëtareve për ekonominë (botuar në gazetën “Shqip”, më 6 maj 2016)
- Forcimi i kapaciteteve të auditimit suprem (botuar në gazetën “Telegraf”, “Koha Jonë” dhe “Sot”, më 7 maj 2016)
- Samiti Antikorrupsion i Londrës dhe Shqipëria (botuar në gazetën “Panorama”, më 19 qershor 2016)
- Të analizojmë riskun me profesionalizëm dhe integritet (botuar në gazetën “Telegraf” dhe “Koha Jonë”, më 21 qershor 2016)
- Gjetjet e KLSH-së për vitin 2015 analizuar mbi bazën e Kornizës së Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit (botuar në gazetën “Telegraf”, më 29 qershor 2016)
- Për një sistem të integritetit kombëtar kundër korrupsionit (botuar në gazetën “Panorama”, më 27 tetor 2016)
- Jetë e pastër-Kushtuar personalitetit të shquar të mendimit ekonomik në bote, Prof. Sang M. Lee, mik i Shqipërisë (botuar në gazetën “Panorama”, më 30 tetor 2016)
- Sfidat e modernizimit të mëtejshëm të KLSH (botuar në gazetën “Telegraf”, më 5 nëntor 2016)
- Institucionet Supreme të Auditimit të Kosovës dhe Shqipërisë, bashkë për mirëqeverisjen publike të dy vendeve (botuar në gazetën “Telegraf”, më 23 nëntor 2016)
- “Teoria e Kapjes” dhe realiteti shqiptar (botuar në gazetën “Panorama”, më 4 dhjetor 2016)
- INTOSAI nga Lima në Abu Dhabi. Momente kyçe të veprimtarisë së INTOSAI-t dhe 35 Standardet Ndërkombëtare (ISSAI-t) për mirëqeverisjen (botuar në gazetën “Telegraf”, më 6 dhjetor 2016)
- SAI-t si “watchdog” i qytetarëve dhe Parlamentit (botuar në gazetën “Telegraf”, më 25 janar 2017)
- GAO, lider i komuniteteve të SAI-ve (botuar në gazetën “Panorama”, më 20 shkurt 2017)
- Marrëdhënia SAI-Parlament: Një partneritet i natyrshëm (botuar në gazetën “Telegraf”, më 28 mars 2017)
- EUROSAT në testin e kohës (botuar në gazetën “Panorama”, më 30 maj 2017)
- Integriteti dhe transparenca kundër korrupsionit (botuar në gazetën “Telegraf”, më 15 qershor 2017)
- Revolucioni dixhital dhe SAI-t (botuar në gazetën “Sot”, më 23 qershor 2017)

- ALSAI follows INCOSAI XXII motto “audit to serve the citizens” (intervistë e Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar Leskaj, publikuar në edicionin e dytë të Revistës ALRAQABA të SAI-t të Kuvajtit, prill-qershor 2017)
- Axfenda 2030 dhe Ne (botuar në gazetën “Panorama”, më 20 korrik 2017 dhe “Tirana Times”, më 21 korrik 2017)
- Së bashku për kulturën e llogaridhënies, transparencës dhe integritetit (botuar në gazetën “Telegraf”, më 14 korrik 2017)
- SAI Çek dhe Integrimi Evropian i Shqipërisë (botuar në gazetën “Koha Jonë”, më 02 gusht 2017)
- Prof. Dr. Niko Pano, Nderi i Akademisë, Shkencëtari dhe Kolosi i Hidrometeorologjisë (botuar në gazetën “Telegraf”, më 18 nëntor 2017)
- Qëndrueshmëria në 40 vite e Deklaratës së Limës (botuar në gazetën “Telegraf”, më 15 dhjetor 2017)
- Amaneti i gjeologut të Naftës Nuredin Skrapari (Shkrim mbi Nuredin Skraparin, inxhinieri, gjeologu dhe personaliteti i shquar i inteligjencës së naftës shqiptare, botuar në gazetën “Telegraf”, më 2 shkurt 2018)
- Vetëm llogaridhënia dhe transparenca kthejnë besimin e qytetareve (botuar në gazetën “Panorama”, më 25 mars 2018 dhe “Tirana Times”, më 31 mars 2018)
- Për zbatimin pa kushte nga qeveria te rekomandimeve te FMN-se (botuar në gazetën “Gazeta Shqiptare” më 01 prill 2018, në “Albanian Daily News” më 05 prill 2018 dhe “Tirana Times” më 06 prill 2018)
- KLSH, NIK, Auditimi suprem publik i Kosovës dhe i Kuvajtit, së bashku nën moton e INTOSAI-t (botuar në gazetën “55” më 11 prill 2018)
- Raporti efektiv KLSH-Kuvend. Ja katër kolonat e bashkëpunimit. Aktiviteti ndërgjegjësues i KLSH-së dhe SIGMA, zhvillimi i marrëdhënieve efektive të punës mes institucioneve të larta të auditimit dhe parlamenteve (botuar në gazetën “Telegraf” më 05 qershor 2018)
- KLSH nuk bën politika, por auditon zbatimin e politikave të Qeverisë (botuar në gazetën “Telegraf” më 20 korrik 2018)
- Rritja e KLSH në dobi të qytetarit. Dimensioni mbi praktikën e mirë në komunikimin me Qytetaret dhe Organizatat e Shoqërisë Civile (botuar në gazetën “Telegraf” më 21 korrik 2018)
- Risku i rritur i financave publike (botuar në gazetën “Panorama” më 13 gusht 2018)
- Prof. Stanislav Zuber, the pioneer of Albania’s industrialization (botuar në “Albanian Daily News” më 4 tetor 2018)
- How EU pre-accession aid helped our sai to shape its future (Interviste dhene Revistes se Gjykates Evropiane te Audituesve (ECA), botuar në gazetën “Albanian Daily News”, më 04 tetor 2018).
- Nga Praga ne Prishtine-Pervjetoret e institucioneve supreme te auditimit jane si gure kilometrike qe shenojne progresin e ketyre strukturave kushtetuese (botuar në gazetën “Telegraf” më 23 tetor 2018)
- Për përjashtimin nga tenderimi publik i kompanive nga parajsat fiskale (botuar në gazetën “Panorama”, më 08 janar 2019)

PËR SHPENZIME BUXHETORE MË KOHERENTE DHE EFIÇIENTE

botuar në gazetën “Panorama”, më 2 mars 2016.

Më 10 nëntor 2015, Gjykata Europiane e Audituesve (ECA) bëri publik raportin e saj vjetor të zbatimit të buxhetit të Bashkimit Europian për vitin 2014, të paraqitur përpara Parlamentit Europian. Me këtë dalje në publik, Presidenti i ECA-s, Dr. Victor Caldeira theksoi: *“BE duhet të investojë më mirë fondet e veta. Duhet të sigurojë që investimet e saj të përputhen më ngushtë me përparësitë e përcaktuara, të vendosë rregulla më të thjeshta për të arritur rezultate dhe të sigurojë që burimet menaxhohen në mënyrë më eficiente”*. (ECA, Raporti Vjetor 2014, “Një qasje tërësore e re”, <http://www.eca.europa.eu/en/Pages/AR2014.aspx>).

Kjo u konsiderua nga të gjithë politikë-bërësit në Bruksel si një thirrje e ECA-s për një qasje më të integruar dhe krejtësisht të re të menaxhimit të investimeve dhe shpenzimeve të Bashkimit Europian. Jo vetëm për buxhetin e përbashkët europian, por në të gjitha vendet anëtare të BE-së, si dhe më tej në vendet e zhvilluara kudo në botë. Theksi për mirëqeverisjen publike vihet sot tek menaxhimi më me eficiencë i shpenzimeve të buxheteve shtetërore. Edhe për vendin tonë, idetë dhe politikat që qarkullojnë në Bruksel duhet të shërbejnë si shembull, dhe jo vetëm të flasim për integrimin europian kur publikohet një herë në vit Progres Raporti i Komisionit Europian, apo kur zhvillohet ndonjë aktivitet nga Delegacioni i BE-së në Shqipëri.

Njëllor si ECA, edhe ne si KLSH, mbi bazën e standardeve ndërkombëtare të fushës ISSAI, kemi kërkuar në raportet tona për zbatimin e Buxhetit në Kuvend, që të bëhen ndryshime të ndjeshme në mënyrën e përcaktimit dhe menaxhimit të fondeve të Buxhetit tonë të Shtetit. Sipas Dr. Caldeira, *“...Ndryshim thelbësor kërkohet nga të gjithë ata përgjegjës, të mënyrës se si menaxhohen fondet e BE-së. Vendimmarrësit e BE-së duhet të përputhin alokimet në Buxhet me përparësitë strategjike afatgjata të BE-së dhe ta bëjnë Buxhetin më të aftë të përgjigjet në raste krizash apo vështirësish serioze”* (Fjala e Presidentit të ECA-s përpara Parlamentit Europian në prezantimin e Raportit për Zbatimin e Buxhetit të BE-së të vitit 2014, faqe 2, <http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/speech-CONT-AR2014/speech-CONT-AR2014-EN.pdf>).

Në vendin tonë, Strategjia “Për Menaxhimin e Financave Publike të Shqipërisë 2014-2020”, e përgatitur nga Ministria e Financave, me ndihmën e ekspertëve të Bashkimit Europian dhe e miratuar me Vendim të Këshillit të Minist strategji nuk po zbatohet si duhet, sidomos në shtyllën e dytë të saj, e cila flet për planifikim dhe buxhetim të mirë-integruar dhe efikas të shpenzimeve publike. Në nëntor 2015, në raportimin përpara Komisionit të Ekonomisë për zbatimin e Buxhetit të konsoliduar të Shtetit për vitin 2014, si KLSH kemi kërkuar të bëhet kujdes me planifikimin e shpenzimeve dhe të ardhurave, si dhe ndërhyrjet në Buxhet, duke synuar ruajtjen e integritetit të tij. Ndërhyrjet e shpeshta (gjatë tetë viteve të fundit, Buxheti i Shtetit është rishikuar një deri dy herë çdo vit gjatë zbatimit të tij), kanë sjellë konfuzion në

veprimtarët ekonomikë në vend dhe kanë dobësuar qëndrueshmërinë dhe besueshmërinë e politikave fiskale e financiare të Shtetit. Të njëjtin shqetësim, dy muaj më vonë, në janar 2016, e ngritën ekspertët e Fondit Monetar Ndërkombëtar (FMN).

Në raportin e FMN "Country Report" Nr. 16/5 "Për Vlerësimin e Transparencës Fiskale të Shqipërisë" të janarit 2016 (IMF "Albania Fiscal Transparency Evaluation", January 2016, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2016/cr1605.pdf>), ata konstatuan se gjatë dekadës së fundit, buxhetet e qeverisë kanë parashikuar të ardhura mesatare të mbivlerësuara me 2 përqind të Produktit të Brendshëm Bruto të vendit çdo vit, pra me mbi 180 milionë euro. *Kjo ka inkurajuar plane jorealiste shpenzimesh që qeverisë i është dashur t'i shkurtojë gjatë vitit*, - thotë FMN (IMF "Albania Fiscal Transparency Evaluation", January 2016, faqe 5-6, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2016/cr1605.pdf>).

Ndryshimi i shpeshtë në zërat buxhetorë, niveli i lartë i detyrimeve si dhe veprimet e qeverisë për të shkurtuar zëra të caktuar janë tregues të kredibilitetit të ulët të Buxhetit, për të cilin i bie këmbanës fort FMN.

ECA dha llogari në raportin e saj për mbikëqyrjen me auditime të mënyrës së shpenzimit të 142.5 miliardë eurove të Buxhetit të BE-së, për vitin 2014. Sipas saj, llogaritë e BE-së për vitin 2014 janë përgatitur në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe paraqesin një pamje të vërtetë dhe të drejtë. Megjithatë, audituesit e ECA-s japin një opinion jo të favorshëm në lidhje me rregullsinë e pagesave. Niveli i gabimeve, i cili mat nivelet e parregullsive, për pagesat e vitit 2014 ishte 4.4%, gjithnjë mbi pragun e materialitetit 2%. Niveli më i lartë i gabimit, u gjet në shpenzimet e fushave "kohezion ekonomik, social dhe territorial" (5.7%) dhe në "konkurrencën për zhvillim dhe punësim" (5.6%). Niveli i vlerësuar i gabimit për skemat e rimbursimit të kostove (5.5%), ku BE rimbursin kostot për aktivitete të ligjshme mbi bazën e deklarimeve të kostove të bëra nga përfituesit, është sa dyfishi i programeve të sakta (2.7%), ku pagesat bëhen në momentin e përmbushjes së kushteve dhe jo me rimbursim kostosh. Kostot e rimbursuara na kujtojnë rimbursimet që po detyrohet të bëjë Buxheti i Shtetit, për shkak të projektimit dhe menaxhimit jo të mirë të disa koncesioneve të fundit, si ai i skanimit në dogana, etj. Duhet të tregohemi shumë të kujdesshëm në kostot që parashikohen për t'u përballuar nga Buxheti i Shtetit, sidomos për partneritetet e sotme dhe të afërta publik-privat (kemi disa të tilla në zhvillim në sektorin e shëndetësisë publike, apo që parashikohen në mbledhjen e të ardhurave tatimore, etj.). Këto partneritete mund të sjellin rëndime të dëmshme dhe të panevojshme në Buxhet, për shkak të aftësive të reduktuara parashikuese e projektuese të kontratave publik-privat, mungesës së një bilanci të qartë kosto-përfitime, si edhe, për ndonjë rast, edhe për arsye më pragmatike dhe të errët. Si KLSH, edhe pse natyra e zakonshme e punës sonë është auditimi "post factum" (pas punës, faktit të kryer), do të shikojmë të gjitha mundësitë të studiojmë me vërtetësi kostot dhe përfitimet reale nga koncesionet dhe partneritetet publik/privat të sotme dhe nga ato që po përgatiten të realizohen në një të ardhme të afërt.

ECA në raportin e saj për Buxhetin e BE-së të vitit 2014, jep një konkluzion me rëndësi jo vetëm për Komisionin Europian dhe Shtetet Anëtare, por edhe për vendet candidate, sikurse është vendi ynë. Nëse Komisioni Europian, autoritetet e Shteteve Anëtare ose audituesit e pavarur do të përdornin të gjithë informacionin në dispozicion, ata do të kishin **parandaluar, zbuluar ose korrigjuar** një pjesë të konsiderueshme të gabimeve, përpara se sa ato të ndodhnin. Në monitorim të zbatimit të shtyllës së katërt të Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike të Shqipërisë 2014-2020, për raportim transparent financiar qeveritar, kemi konstatuar mungesë të një baze të unifikuar të mbajtjes së kontabilitetit, adresime të ndryshme të përgjegjësisë, si dhe pasqyra financiare që nuk pasqyrojnë gjendjen reale të pasurisë së Shtetit. Mungesa e pasqyrave të konsoliduara të Shtetit, ndikon jo vetëm në nivelin e transparencës, por është e lidhur ngushtësisht me ndjekjen e kujdesshme të financave publike dhe analizën e treguesve makroekonomikë. Të njëjtin shqetësim e bën të pranishëm edhe FMN në raportin e tij të janarit 2016 për Transparencën Fiskale, duke kërkuar që qeveria shqiptare të thjeshtojë raportimet fiskale, duke prodhuar një set të vetëm raportesh mujore, tremujore dhe vjetore që përfshijnë informacionin që sot raportohet veç nga Thesari i Shtetit, Departamenti i Borxhit, Departamenti i Buxhetit dhe Departamenti i Makroekonomisë, të publikojë një raport vjetor mbi shpenzimet në taksa që të vlerësojë të ardhurat e munguara nga të gjitha përjashtimet e mëdha nga taksat dhe privilegjet e tjera tatimore si dhe të rrisë këqyrjen e parashikimeve të saj makroekonomike dhe fiskale, duke i krahasuar ato publikisht me ato të institucioneve të tjera, duke përshtatur parashikimet e reja me ato të mëparshmet dhe me të ardhurat aktuale.

Informacioni financiar dhe fiskal më i plotë, më profesional dhe që bëhet i dukshëm dhe i kuptueshëm për qytetarët është kusht themelor për të rritur besueshmërinë e përgatitjes dhe zbatimit të një Buxheti Shteti. Në gjendjen e sotme të administratës publike, regjistrimet kontabël bazohen mbi gjykime individuale të pa kontrolluara dhe të pa orientuara nga specifika të lidhura me sektorin publik. Nuk ka programe të njëjta kontabël në përpunimin e të dhënave dhe përpunimin e informacionit kontabël, ndërkohë që niveli i kapaciteteve që regjistrojnë transaksionet financiare tek ne është larg kërkesave të një administrate të zhvilluar europiane. Si KLSH, në mënyrë që ky informacion financiar që përpunohet të jetë sa më profesional dhe koherent, i kemi kërkuar Kuvendit që të publikohen nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit, Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik (IPSAS), si baza kryesore metodologjike, mbi të cilën do të hartohen pasqyrat financiare të Shtetit. Po ashtu, kemi rekomanduar të ngrihet një drejtori e veçantë, brenda Drejtorisë së Thesarit, që të mundësojë përshtatjen e pasqyrave të nxjerra nga sistemi i integruar në formën e Pasqyrave të Konsoliduara të Shtetit. Kjo drejtori duhet të ketë si funksion edhe kontrollin e saktësisë së pasqyrave të përgatitura nga institucionet publike, për ta vënë më së fundi nën monitorim këtë proces të rëndësishëm, për të cilin ngre shumë pikëpyetje dhe jep këshilla të hollësishme edhe FMN, sikurse e pamë më sipër.

Një tjetër konkluzion i rëndësishëm i ECA-s është se **veprimet korigjuese** nga autoritetet e Shteteve Anëtare dhe nga Komisioni European, kanë një ndikim pozitiv mbi nivelin e gabimit. Nëse veprimet korigjuese nuk do të ishin ndërmarrë, atëherë niveli i gabimit do të ishte 5.5%, ose 1.1% më i madh. I përkthyer në shifra, një kursim në nivel 1.5 miliard euro. ECA cilëson se Komisioni European ka mundësi të mëdha për të përmirësuar vlerësimin e riskut dhe ndikimin e veprimeve korigjuese. Në mënyrë të ngjashme në realitetin tonë, aftësia vetëkorigjuese e qeverisë duhet vlerësuar dhe nxitur për t'u zhvilluar më tej. Ajo është parë në aksionin për të kufizuar informalitetin në muajt e fundit të vitit 2015, por duhet nxitur dhe që të shtrihet e plotë në nismat e tjera me vlera të rëndësishme për Buxhetin e Shtetit, sikurse janë partneritetet publik-privat (PPP) dhe koncesionet e reja. E gjej me vlerë nismën e forcës politike LSI për të propozuar që koncesionet dhe partneritetet që kalojnë një kohë mbi 4 vjet (pra më shumë se një mandat qeverisës), të bëhen objekt i një diskutimi të gjerë në Kuvend. Po ashtu, natyra shpesh herë shumë teknike dhe komplekse e kontratave PPP dhe koncensionare ka sjellë domosdoshmërinë që ligji për Partneritetet Publik-Privat dhe koncensionet të plotësohet dhe me llojet kryesore të kontratave PPP dhe atyre koncensionare që përdoren në botë, sidomos nga vendet e Bashkimit European. Sa më shumë që të dihet nga administrata jonë publike, sidomos institucionet që do të merren me tenderat përkatës, për llojet e kontratave PPP dhe atyre koncensionare, aq më e vogël do të jetë mundësia e gabimit me këto marrëveshje, njëlloj sikurse e ka konstatuar në raportin e saj për zbatimin e Buxhetit të BE-së 2014 edhe Gjykata Europiane e Audituesve.

Presidenti i Gjykatës Europiane të Audituesve e mbyll fjalën e tij prezantuese të Raportit të ECA-s përpara deputetëve të Parlamentit European, ndër të tjera, me fjalët *“Qartësisht, nëse Bashkimi European do të adresojë sfidat presuese me të cilat përballlet, duhet ta investojë Buxhetin më mirë. Mbikëqyrja jonë e lidhjeve midis Strategjisë së sotme të BE-së dhe Kuadrit të Menaxhimit Financiar tregon se këto dy dokumente mund të vijnë në një linjë, si për periudhat dhe për përparësitë. Duam të theksojmë faktin se Shtetet Anëtare nuk i përkthejnë objektivat e Strategjisë “Europa 2020” në objektiva të nivelit operacional në marrëveshjet dhe programet e tyre të partneritetit”* (Fjala e Presidentit të ECA-s përpara Parlamentit European në prezantimin e Raportit për Zbatimin e Buxhetit të BE-së të vitit 2014, faqe 8, <http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/speech-CONT-AR2014/speech-CONT-AR2014-EN.pdf>.)

Në mënyrë të ngjashme, si KLSH e gjykojmë shumë të rëndësishme që vendim-marrësit dhe zbatuesit e Buxhetit të Shtetit tek ne të përqendrohen dhe bazohen me rigorozitet në objektivat dhe kërkesat e Strategjisë “Për Menaxhimin e Financave Publike 2014-2020”. Kemi hyrë në vitin e tretë të zbatimit të kësaj strategjie dhe konstatojmë se janë bërë përpjekje pozitive nga Ministria e Financave për zbatimin e disa drejtimeve të saj, por ende ngelet shumë për të bërë. Treguesit kryesorë makroekonomikë të menaxhimit të borxhit publik dhe të deficitit buxhetor janë shumë prapa parashikimeve të Strategjisë. Përsëritje vlerësimin B+ të marrë më 5 shkurt 2016 nga Agjencia Ndërkombëtare “Standard & Poors” lidhur me

perspektivën financiare dhe fiskale të vendit tonë. Por nga ana tjetër, shohim një mos koordinim mes institucioneve të tjera, veç Ministrisë së Financave, për zbatimin e Strategjisë. Koherenca dhe respektimi i objektivave të saj sasiore dhe cilësore duhen të respektohen nga të gjitha ministritë e linjës, sidomos nga ato ku po zhvillohen ose do të jenë në zhvillim për një periudhë shumë të afërt, marrëveshjet PPP dhe ato koncensionare. Përgjegjësia e mbarëvajtjes së Strategjisë dhe respektimit të treguesve të saj nuk mund t'i lihet tërësisht Ministrit të Financave dhe strukturës së drejtuar prej tij, por duhen mbartur nga të gjitha institucionet kryesore të Shtetit, nga Kuvendi, ministritë, institucionet e tjera qendrore me profil të lartë ekonomik, si dhe KLSH. Vetëm një zbatim me përpikmëri dhe me shumë përgjegjësi i objektivave të kësaj Strategjie do të na bëjë të realizojmë një Buxhet Shteti koherent dhe eficient, sikurse e duan dhe e meritojnë plotësisht qytetarët shqiptarë.

PËR NJË MENAXHIM MË TË EFEKTSHËM TË RISQEVË FISKALË

botuar në gazetën “Shqip”, më 30 janar 2016 dhe “Ballkan”, më 3 shkurt 2016.

Si përkufizim, menaxhimi i riskut fiskal është procesi i identifikimit, vlerësimit, kontrollit dhe monitorimit të atyre ngjarjeve ose situatave fiskale, potencialisht të dëmshme për arritjen e objektivave të shëndoshjes së financave publike dhe konsolidimit të tyre dhe konceptohet si një plan veprimesh për të dhënë garanci të arsyeshme se këto objektiva do të arrihen. Në raportin e tij “Country Report” Nr.16/5, “Për Vlerësimin e Transparencës Fiskale të Shqipërisë” të janarit 2016 (IMF “Albania Fiscal Transparency Evaluation”, January 2016) Fondi Monetar Ndërkombëtar jep një pasqyrë të financave publike dhe menaxhimit fiskal tek ne, të cilën duhet ta lexojmë si duhet dhe të reflektojmë të gjithë. Por çfarë thotë ky institucion ndërkombëtar me reputacion, me të cilin kemi marrëveshje të mbështetjes financiare të politikave tona buxhetore për një periudhë afatmesme dhe në nivele qindra milionë eurosh? Ekspertët e Fondit ngrenë shqetësimin se gjatë dekadës së fundit, buxhetet e qeverisë kanë parashikuar të ardhura mesatare të mbivlerësuara me 2 përqind të Produktit të Brendshëm Bruto të vendit çdo vit, pra me mbi 180 milion euro. “Kjo”, thotë FMN-*“ka inkurajuar plane jorealiste shpenzimesh që qeverisë i është dashur t’i shkurtojë gjatë vitit. Nuk ka këshill fiskal të pavarur që të vlerësojë parashikimet e qeverisë dhe qeveria nuk shpjegon se pse çdo parashikim i ri ndryshon nga i mëparshmi. Qeveria madje as edhe nuk i krahason parashikimet e saj me ato të institucioneve të tjera, ose me të ardhurat aktuale. Problemi i parashikimeve jorealiste minon atë që ndryshe duhet të jetë një sistem transparent dhe efektiv i buxhetimit dhe i planifikimit afatmesëm fiskal* (IMF “Albania Fiscal Transparency Evaluation”, January 2016, faqe 5-6, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2016/cr1605.pdf>”).

FMN, ndër të tjera, konkludon se si rezultat, buxheti i miratuar shpesh është ulur ndjeshëm gjatë vitit, për shkak të mungesës së të ardhurave, duke minuar besueshmërinë e tij. Besueshmëria e një Buxheti Shteti është karakteristika më e vyer e tij. Kjo, pse Buxheti i Shtetit përfaqëson një kontratë midis qytetarëve dhe qeverisë, besueshmëria e të cilit bazohet mbi qëndrueshmërinë e tij. Praktika tregon se gjatë dekadave të fundit, shumë qeveri, nën orientimin e ekspertëve të FMN-së, kanë krijuar kuadrin ligjor për të promovuar përgjegjësinë fiskale dhe rritur besueshmërinë e buxhetit të tyre. Rritë kryesore të këtij ndryshimi të thellë përfshijnë ndër të tjera rregulla të reja ligjore për përgjegjësinë fiskale, rregulla fiskale të buxhetimit afatmesëm, raportimin dhe kontabilitetin akrual (rritës), buxhetimin e performancës, këshillat fiskale dhe teknikat e reja të menaxhimit të riskut.

Mendoj se është koha që edhe qeveria jonë të pozicionohet konkretisht në këtë tendencë. Me dokumenta afatmesëm ajo tashmë e ka bërë, duke miratuar Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020, por ndërkohë, në këta dy vitet e fundit 2014-2015, respektimi i objektivave të vendosura në këtë Strategji ka lënë për të dëshiruar. Si Kontrolli i Lartë i Shtetit, në raportimin tonë për realizimin e Buxhetit të Shtetit të vitit 2014, në tetor 2015 në Kuvend, kemi vërejtur se ndryshimet që reflektohen nga miratimi i Akteve Normative në buxhetin tonë të Shtetit, çënojnë këtë aspekt të rëndësishëm të tij, pra kredibilitetin, në bazë dhe të parimeve të OECD-së dhe Kodit të Transparencës Fiskale të FMN-së. Shkak i këtyre ndërhyrjeve është praktika e programimit me terma tejet optimiste dhe një proces jo i kujdesshëm, pa monitorimin e duhur nga strukturat në qendër dhe në bazë. Ndryshimi në zërat buxhetorë, niveli i lartë i detyrimeve si dhe mundësia e qeverisë për të shkurtuar zëra

të caktuar janë tregues të kredibilitetit të ulët. Sot më shumë se kurrë, duke parë përshkallëzimin në rritje të borxhit publik dhe vështirësitë për të mbajtur nën kontroll defiqitin buxhetor, kemi nevojë për rregulla fiskale që të minimizojnë risqet përkatëse, duke përmirësuar transparencën dhe llogaridhënien qeveritare, si dhe duke e angazhuar veten me objektiva të një politike fiskale të qartë, e cila mund të monitorohet nëpërmjet kriterëve të rrepta të raportimit dhe publikimit transparent. Gjykojmë se e gjithë kjo ngrehinë nuk mund t'i lihet mbi shpatulla një dikasteri dhe një njeriu të vetëm, Ministrit të Financave, por procesi kërkon angazhimin e shumë strukturave publike me ekspertizën e duhur, si dhe të shoqërisë civile dhe të donatorëve.

Përdorimi i planifikimit buxhetor afatmesëm ka nxitur një qasje më të disiplinuar për buxhetimin dhe i ka detyruar qeveritë të shohin përtej horizontit tradicional të buxhetit të një viti, si dhe të planifikojnë kostot e ardhshme të politikave të reja. Në raportin e tij të janarit 2016, FMN jep katër rekomandime shumë të rëndësishme. Ai shprehet *“Qeveria duhet të a) përfshijë një bilanc të pjesshëm në raportimet fiskale, së bashku me tabelat që përputhin ndryshimet në borxhin publik me defiqitin buxhetor dhe ndryshimet në bilancet në para kesh dhe në flukset në kesh; b) të thjeshtojë raportimet fiskale duke prodhuar një set të vetëm raportesh mujore, tremujore dhe vjetore që përfshijnë informacionin që sot raportohet veç nga Thesari i Shtetit, Departamenti i Borxhit, Departamenti i Buxhetit dhe Departamenti i Makroekonomisë; c) të publikojë një raport vjetor mbi shpenzimet në taksa që të vlerësojë të ardhurat e munguara nga të gjitha përjashtimet e mëdha nga taksat dhe privilegjet e tjera tatimore; si dhe d) të rrisë këqyrjen e parashikimeve të saj makroekonomike dhe fiskale, duke i krahasuar ato publikisht me ato të institucioneve të tjera, duke përshtatur parashikimet e reja me ato të mëparshmet dhe me të ardhurat aktuale, si dhe të konsiderojë për të themeluar një këshill fiskal të pavarur (IMF “Albania Fiscal Transparency Evaluation”, January 2016, faqe 8, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2016/cr1605.pdf>)”*.

Në raportin për zbatimin e buxhetit të konsoliduar të Shtetit për vitin 2013, një nga propozimet e Kontrollit të Lartë të Shtetit, i përsëritur dhe në raportimin për Buxhetin faktik 2014 në tetor 2015, ishte pikërisht ngritja e një këshilli të pavarur fiskal edhe tek ne. Ky institucion nevojitet të funksionojë i pavarur nga qeveria dhe të jetë nën kontrollin e Kuvendit, të cilit duhet t'i raportojë periodikisht. Kemi shumë personalitete vendase të financave publike dhe kontabilitetit, të cilët mund të përbënin bërthamën shkencore të kësaj strukture të re, krahas thirrjes në ndihmë dhe të eksperteve të huaj. Praktika e deritanishme në shumë vende të Evropës dhe më gjerë ka treguar efektshmërinë e pranisë së këtyre këshillave të pavarur në mbajtjen e qeverive të përgjegjshme për angazhimet dhe politikat e tyre buxhetore si dhe në kuadrin e objektivave të politikave qeveritare me fondet buxhetore në dispozicion, pa dëmtuar treguesit kryesorë makroekonomikë. Në 2014, ekzistonin 47 këshilla të pavarura fiskale në 25 vende të BE-së, nga 43 që ishin në vitin 2013. Në Spanjë dhe Itali, këshillat fiskalë të themeluar në 2013-n u bënë operacionale në 2014. Këshilla të rinj u raportuan në Luksemburg, Qipro dhe Hollandë, ndërsa disa këshilla të vjetër u reformuan në Austri, Belgjikë, Rumani dhe Mbretërinë e Bashkuar. Përmirësimi i sistemit të menaxhimit të financave publike në vendet candidate dhe aspirante për anëtarësim në BE, përbën sot një nga drejtimet themelore të Bashkimit Europian dhe Komisionit Europian në strategjinë e tyre të zgjerimit për vitet 2015-2020. Në një linjë me këtë orientim shkon edhe Strategjia qeveritare e Menaxhimit të Financave Publike të Shqipërisë 2014-2020/ Strategji shumë e mirë, por që duhet respektuar dhe zbatuar me përgjegjësi në objektivat e saj. Përdorimi i

planifikimit buxhetor afatmesëm ka nxitur një qasje më të disiplinuar për buxhetimin dhe i ka detyruar qeveritë të shohin përtej horizontit tradicional të buxhetit të një viti si dhe të planifikojnë kostot e ardhshme të politikave të reja. Përveç se siguron pajtueshmëri me treguesit e tjerë makroekonomikë dhe objektiva të tillë si rritja ekonomike, mbajtja nën kontroll e inflacionit dhe e kursit të këmbimit, etj., planifikimi buxhetor afatmesëm siguron dhe menaxhimin efektiv të risqeve fiskale, të cilat hapësira e një buxheti vjetor nuk mund t'i menaxhojë si duhet. Pa informacion të saktë, të besueshëm, të thjeshtë për t'u kuptuar dhe në kohë, qeveritë nuk do të mund të marrin vendime të drejta dhe të mira në lidhje me politikatat fiskale.

Nga ana tjetër, në rast se nuk publikohet ky informacion, nuk ka gjasa që qeveritë të mbahen përgjegjëse për këto vendime. Ja përse FMN këmbëngul në raportimin e unifikuar dhe publik të informacionit fiskal. Si KLSH, në raportimin tonë në Kuvend për zbatimin e Buxhetit të Shtetit të vitit 2014, kemi vërejtur mungesë të një baze të unifikuar të mbajtjes së kontabilitetit, adresime të ndryshme të përgjegjësisë dhe pasqyra financiare që nuk pasqyrojnë gjendjen reale të pasurisë së Shtetit. Mungesa e pasqyrave të konsoliduara të Shtetit, ndikon jo vetëm në nivelin e transparencës, por është e lidhur ngushtësisht me ndjekjen e kujdesshme të financave publike dhe analizën e treguesve makroekonomikë. Kemi kërkuar në raportimin tonë në Kuvend në tetor 2015, që të publikohen menjëherë nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik (IPSAS), si baza kryesore metodologjike mbi të cilën do të hartohen pasqyrat financiare të Shtetit. Kemi kërkuar po ashtu që të ngrihet një drejtori e veçantë, brenda Drejtorisë së Thesarit në Ministrinë e Financave, e cila të mundësojë përshtatjen e pasqyrave të nxjerra nga sistemi i integruar në formën e Pasqyrave të Konsoliduara të Shtetit. Kjo drejtori duhet të ketë si funksion edhe kontrollin e saktësisë së pasqyrave të përgatitura nga institucionet publike, për të vënë nën monitorim këtë proces të rëndësishëm. Si KLSH jemi të bindur se vendosja e një discipline të rreptë fiskale, nëpërmjet përcaktimit të rregullave fiskale të qarta, transparente dhe të përshtatshme për vendin tonë, nga një këshill fiskal me ekspertë të njohur të fushës së financave publike nga radhët e akademikëve apo profesorë të shquar vendas apo të huaj, do të zvogëlonte risqet me të cilat janë përballur financat tona publike dhe Buxheti i Shtetit gjatë viteve të fundit. Tani që kjo ide ka edhe mbështetjen e FMN-së, do të ishte e udhës që të propozohej krijimi i një strukture të tillë sa më shpejt, nga Kuvendi apo edhe nga vetë qeveria.

MAZURKAT HISTORIKE TË POLONISË

botuar në gazetën “Panorama”, më 3 maj 2016.

Më 3 maj të vitit 1791, Sejmi i Madh (Parlamenti i Komunuelthit Polako-Lituanes) miratoi Kushtetutën e Komunuelthit të Polonisë me Lituanië, duke synuar ndreqjen e defekteve politike të këtij shteti nga më të mëdhenjtë e asaj kohe në kontinentin evropian. Edhe pse Kushtetuta nuk zgjati më shumë se një vit e gjysmë, nga aneksimi i Polonisë prej Rusisë cariste në janar të vitit 1793, ky akt mëvetësimi dhe demokratizimi shoqëror frymëzoi gjenerata të tëra polakësh, por edhe kombesh të tjera të Europës që luftonin për liri. Kushtetuta polake konsiderohet Kushtetuta e dytë më e vjetër në botë, pas asaj amerikane të vitit 1787 dhe pasardhëse e denjë e Magna Carta-s.

Të rrallë janë himnet kombëtare të vendeve të botës ku shpirti kombëtar shprehet aq mirë sa të Himni kombëtar i Polonisë i cili quhet “Mazurek Dabrowskiego” (Mazurka e Dabrowskit). Mazurka është një valle e njohur popullore polake, që shpesh luhet duke u kënduar. Mazurka e Dabrowskit është krijuar si valle e kënduar dy vjet pas ndarjes së tretë të Polonisë mes fuqive të mëdha fqinje me të, ndarje që ndodhi në vitin 1795 dhe e zhdukuri Poloninë përkohësisht nga harta. Mazurka e Dabrowskit u kompozua si himn për legjionin polak i cili luftonte për Republikën Franceze në Itali. Revolucioni Francez kishte marrë përsipër çlirimin e popujve të shtypur të Europës. Luftëtarët polakë të mbetur pa shtet i ishin bashkuar ushtrisë franceze me shpresën që duke ndihmuar popujt e tjerë të Europës të çliroheshin, këta së bashku do ta ndihmonin popullin polak që të çlirohej dhe të rindërtonte shtetin e tij.

“Polonia nuk është zhdukur, Polonia nuk ka humbur.” Këndohet në himnin e legjionit polak të Italisë që përpara se të bëhej Himni Kombëtar Polak, në shekullin XX, u përhap në trojet e banuara nga polakët, duke kaluar gojë më gojë. Miqtë e mi të Grupit lab “Çipini” në këngën e veçantë kushtuar Polonisë dhe kombit fisnik polak, këndojnë “E gdhendën hymnin hyjnor/polakët me shpatë në dorë”.

Polonia si shtet dhe si komb do të ndahej katër herë, duke u zhdukur nga harta, por do të ringrihej pesë herë për të luajtur pesë mazurka me rëndësi historike për fatin e Evropës dhe të botës. Në 1683, polakët luajtën një rol vendimtar për shpëtimin e Vjenës nga rrethimi turk dhe me këtë edhe për shpëtimin e të gjithë Europës. Në Ushtrinë e Napoleonit, e cila i përhapte idetë përparimtare të Revolucionit Francez në të gjithë Europën, do të kishte më shumë polakë, se nga çdo komb tjetër i Europës. Në 1920, polakët e shpëtuan Europën nga invazoni i Rusisë bolshevike, duke e ndalur Ushtrinë e Kuqe në hyrje të Varshavës. Në qoftë se nuk do të kishte qenë qendra polake dhe Ushtria e Kuqe do të hynte në Gjermani, ku lëvizja komuniste ishte shumë e fortë, e gjithë Europa do të ishte bërë bolshevike, duke përfshirë edhe Francën. Historia e Europës dhe botës do të kishte qenë shumë më e ndryshme nga ç’është sot.

Në vitin 1939, Polonia si shtet dhe si komb, luajti ndoshta mazurkën më heroike të saj, kur pranoi më mirë një ndarje të katërt të saj nga fuqitë e mëdha fqinje, se të pranonte ftesën e Hitlerit për një aleancë, në të cilën Polonia joshej me perspektivën e zgjerimit në lindje, në territorin e Bashkimit Sovjetik. Polonia preferoi që t'i qëndronte besnike aleancës së saj historike me Perëndimin, edhe pse u sakrifiku për këtë. Sakrifika supreme ishte kryengritja e Varshavës e 1 gusht-2 tetor 1944, e njohur botërisht me termin "Warsaw Uprising", ku fëmijë, gra, të rritur e të moshuar luftuan me çfarë kishin në dorë për të çliruar qytetin e tyre nga pushtuesit nazist, por ku, të tradhtuar nga Ushtria e Kuqe e Stalinit, u masakruan me qindra mijëra vete. Ndërsa me qindra ishin aviatorët e guximshëm polake, që të inkuadruar në ushtrinë britanike, fluturuan në qiejt e Europës së pushtuar nga nazizmi dhe me misionet e tyre kontribuan në suksesin e Aleancës Botërore Antifashiste.

Bota shkencore e globit do të ishte më e varfër sot pa personalitetin dhe veprën e fizikantes polake laureate e çmimit Nobel, Maria Slodovska, e njohur si Mari Kyri. Ndërsa edhe sot e kësaj dite, gjeologët shqiptare dhe specialistët e naftës punojnë me hartat e përgatitura në vitet 1930-40 të shekullit të kaluar nga gjeologu i njohur polak Stanislav Zuber, i vrarë në vitin 1945 në burg nga diktatura komuniste në Shqipëri.

Në kohën e Luftës së Ftohtë, kur Polonia dukej e nënshtruar, ajo luajti mazurkën e katërt madhështore me rëndësi për fatin e Europës dhe të botës, me Papa Gjon Palin II (ose ndryshe polaku erudit, filozof dhe poet Karol Wojtila) si lider shpirtëror, i cili përgatiti revolucionet në Europën Lindore që përmbysën "Perden e Hekurt" komuniste, si dhe me qëndresën antikomuniste të Solidarnosit, të drejtuar nga Les Valesa.

Asnjë vend tjetër ish-komunist nuk ka ecur më mirë se Polonia, në të gjitha fushat, atë të ndërtimit të institucioneve demokratike, të shtetit ligjor, të modernizimit të ushtrisë, të shoqërisë civile, të ekonomisë. Polonia, në pak më shumë se 25 vjet ka shënuar arritje të jashtëzakonshme. Ky vend ka sot një ekonomi në rritje dhe një monedhë të fortë, sa polakët mendohen dy herë para se të kërkojnë të anëtarësohen në Eurozonë, duke pasur parasysh problemet e saj me stanjacionin në vitet e fundit. Sot Polonia është faktikisht një fuqi e madhe evropiane, vendi i pestë në Europë për potencialin ekonomik, si dhe një shtyllë e rëndësishme e NATO-s në Europën Lindore.

Kjo është mazurka e pestë historike e Polonisë, nga e cila, në shekullin XXI, Europa dhe Bota me siguri që kanë akoma shumë për të parë. Mazurka e pestë historike e Polonisë, mund të jetë më madhështorja nga të katër të tjerat, si një triumf paqësor i një populli të madh që e rigjen veten në atë shkallë të lartë të zhvillimit ekonomik, kulturor, shpirtëror, institucional që i takon të ketë. Pa harruar mbrojtjen, për të cilën polakët janë shumë të kujdesshëm për shkak të mësimave të historisë së tyre, si një vend potent i NATO-s, në të cilën u anëtarësua në vitin 1999.

Polonia është një vend mik i Shqipërisë dhe këtë e ka treguar me prova. Për të gjitha marrëveshjet për integrimin e Shqipërisë në strukturat euroatlantike, të cilat kanë pasur

nevojë për ratifikim nga parlamentet e vendeve anëtare, Polonia ka qenë gjithmonë në grupin e parë të vendeve që i ka ratifikuar.

Sa për kujdesin dhe angazhimin e Polonisë për të asistuar Shqipërinë në rrugën e saj të konsolidimit të institucioneve, për këtë gjë mund të flas edhe vetë, në cilësinë e titullarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit. Gjatë këtyre viteve 2012-2015 në këtë detyrë, një nga bashkëpunimet më të ngushta dhe më konstruktive i kam pasur pikërisht me institucionin homolog të Polonisë, Zyrën Supreme të Auditimit të Polonisë (e njohur në të gjithë botën me emrin NIK-u polak) dhe me drejtuesit e saj gjatë kësaj kohe, ish-Presidentin z. Jacek Jezierski, një figurë botërore e auditimit suprem publik, me Zv/Presidentin Wojciech Kutyla dhe me Presidentin aktual të NIK, z. Krzysztof Kwiatkowski, një personalitet i shquar i jetës politike në vend. Dua të theksoj këtu kontributin konstruktiv të ambasadorit polak në vendin tonë, z. Marek Jeziorski, i njohur nga shumë shqiptarë jo vetëm si diplomat, por edhe si dashamirës dhe njohës i mirë i Shqipërisë.

Katër vjet më parë, më 23 maj 2012, në Varshavë si KLSH nënshkruam një marrëveshje bashkëpunimi me NIK-un polak, një ndër institucionet supreme të auditimit ndër më të mëdhatë në Europë (me mbi 1700 auditues) dhe me shumë tradita. Kjo marrëveshje nuk ishte një nënshkrim i thjeshtë letrash. Ajo u përgatit në bazë të parimeve të përbashkëta të respektit, besimit dhe bashkëpunimit dypalësh të Organizatave ndërkombëtare INTOSAI dhe EUROSAI, si dhe të motos së INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus Prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)”.

SAI polak është dhe mbetet një nga SAI-t më aktivë në arenën ndërkombëtare, duke zgjeruar njohuritë e tij të standardeve të auditimit dhe praktikat e mira, si dhe duke ndarë përvojën dhe arritjet e tij me SAI-e të shumtë partnerë, ndër të cilët është dhe KLSH. NIK bashkëpunon intensivisht në kuadër të EUROSAI-t. Audituesit e NIK kanë ndihmuar audituesit e Gjykatës Europiane të Audituesve në misionet e tyre të auditimit të kryera në Poloni dhe kudo në vendet e Bashkimit Evropian. Që nga viti 2010, NIK ka qenë SAI kryesues i Nënkomitetit të INTOSAI-t për Standardet e Auditimit të Brendshëm. Në vitin 2012, NIK u emërua auditues i jashtëm i Organizatës Europiane për Kërkime Bërthamore (CERN).

Gjatë katër viteve të fundit, bashkëpunimi mes dy institucioneve supreme të auditimit, KLSH dhe NIK ka arritur në nivele të larta dhe është forcuar së tepërmi, në funksion të procesit të modernizimit, rritjes së standardeve dhe ngritjes së nivelit profesional të audituesve tanë. NIK ka ofruar ekspertet dhe audituesit e tij më të mirë dhe më me përvojë për të ndihmuar audituesit shqiptarë në ngritjen e kapaciteteve të tyre për auditime të performancës, auditime financiare, të përputhshmërisë dhe rregullshmërisë, auditime të teknologjisë së informacionit, auditime të prokurimeve publike, etj. SAI polak është më i votuari nga qytetarët ndër institucionet publike të Polonisë. Arsyet e këtij imazhi tejet pozitiv qëndrojnë në një strategji dhe plan veprimi të shkëlqyer për komunikimin e brendshëm dhe të jashtëm.

Eksperiencia e vyer polake në këtë fushë do t'í shërbejë shumë KLSH drejt fitimit nga ky i fundit të besimit të plotë të publikut dhe vlerësimit të duhur të Parlamentit.

Me Presidentin aktual të NIK, z. Krzysztof Kwiatowski , në mars të këtij viti në Varshavë nënshkruam një deklaratë të përbashkët, ku të dyja institucionet angazhohen për arritjen e objektivave të projektit të binjakëzimit IPA 2013, në përputhje me praktikat më të mira të BE-së dhe standardet e aplikuara nga Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI). U zotuar për të punuar ngushtësisht së bashku për arritjen e rezultateve të pritshme të aktiviteteve të projektit. Ky projekt ka një rëndësi të madhe për Kontrollin e Lartë të Shtetit, pasi institucioni dhe audituesit do të kenë mundësinë të njihen me praktikat më të mira në fushën e auditimit dhe trajnimet që do të kryhen gjatë implementimit të projektit do t'i shërbejnë ngritjes së tyre profesionale dhe modernizimit të auditimit të jashtëm publik në Shqipëri.

Në fund më lejoni të citoj nga parathënia e botimit “100 Simbolet Polake”: *“Që nga anëtarësimi në Bashkimin European, Polonia ka qenë një partner i denjë dhe i qenësishëm. Vendi i përmbahet motos së Bashkimit European: “In varietate concordia” (unitet në diversitet, ose bashkim në shumëllojshmëri) dhe ndërkohë arrin të ruajë karakteristikat e tij të veçanta, sharmin e tij të shkëlqyer, ndoshta shumë të vështirë për t'u gjetur në ditët e sotme tek kombe të tjera të kontinentit të vjetër... Cila është gjëja e parë që të vjen ndër mend sot kur mendon Poloninë? Përgjigjja varet nga ai që pyetet. Shumica do të mendonin menjëherë Papa Gjon Palin e Dytë, e ndjekur nga Lëvizja Solidarnos (solidariteti). Të huajt përmendin gjithashtu Leh Valesën, Shopenin ose Nikolla Kopernikun (nëse e dinë që ata janë polakë), ata që shkojnë në filma përmendin Wajdan dhe Polanskin, ndërsa sportdashësit brohorasin për Boniekun e djeshëm dhe Levandovskin sot... Për vetë popullin polak, simbolet e kombit janë Kështjella Wawel, kafshët si lejleku dhe bizoni, qelibari, ose siç quhet ndryshe ari i Balltikut dhe lumi Vistula, lumi i fundit i këtyre përmasave që ka mbetur i paprekur. Pa përmendur këtu hymnin, emblemën me Shqiponjën e Bardhë dhe flamurin dyngjyrësh kuq e bardhë”.*

PËR NJË LEXIM TË VËMENDSHËM TË RAPORTEVE TË NDËRKOMBËTARËVE PËR EKONOMINË

botuar në gazetën “Shqip”, më 6 maj 2016.

Problemet me rendin dhe reforma në drejtësi janë sfida tejet të rëndësishme për qeverisjen tonë publike. Por pa hequr asnjë presje nga rëndësia e tyre, sfida me administrimin e pronës publike dhe të parave të taksapaguesve sot rrezikon të dalë në plan të dytë, madje disi edhe po anashkalohet, pavarësisht se të gjithë jemi të ndërgjegjshëm për rëndësinë e saj. Është e stërkonsumuar në qindra artikuj shprehja “It’s the Economy, stupid (Është ekonomia, o budalla!)” e këshilltarit Xhejms Karvil të Presidentit Bill Clinton në fushatën e suksesshme presidenciale të vitit 1992. Kjo nuk duhet lejuar të ndodhë me ne dhe për këtë duhet të jemi të gjithë syçelët dhe në pozita përgjegjshmërie: Kuvendi, Qeveria, institucionet e pavarura dhe shoqëria civile. Mjafton të kujtojmë shqetësimin e ngritur nga Departamenti Amerikan i Shtetit, i cili, në raportin e tij për të Drejtat e Njeriut në Shqipëri për vitin 2015, publikuar në prill 2016, thekson se: *“Ligji parashikon dënime penale për korrupsion nga ana e zyrtarëve, por qeveria nuk e ka zbatuar ligjin në mënyrë efektive dhe shpesh zyrtarët angazhohen në praktika korruptive pa u ndëshkuar... Korrupsioni është i përhapur në të gjitha strukturat e qeverisë”* (faqe 16, paragrafi i dytë). Ky cilësim i Departamentit Amerikan të Shtetit duhet të përbëjë për Ne, politikanët dhe zyrtarët e lartë, një këmbanë të fortë alarmi. Po bëjmë fare pak për ta luftuar me efektshmëri korrupsionin dhe të gjithë Ne, Drejtuesit e Institucioneve Shtetërore jemi shumë larg nga pritshmëritë e qytetarëve. Duhet ta pranojmë këtë fakt dhe realitet të hidhur për ne: jemi dobët me luftën efektive ndaj korrupsionit. Këtë fakt të pamohueshëm na e përmendin si Departamenti Amerikan i Shtetit ashtu dhe Bashkimi Evropian, nëpërmjet Progres Raporteve të tij për Shqipërinë. Për të avancuar në këtë luftë, dy veprime në dukje të thjeshta mund të jenë përcaktuese në vullnetin politik për ta kufizuar në burim korrupsionin.

Së pari, është thelbësore për të pasur një administratë të përgjegjshme shtetërore, që për rastet e dëmtimit të dukshëm të interesave të pronës publike dhe humbjes së konsiderueshme të të ardhurave të pritshme për Buxhetin e Shtetit, zyrtarët më të lartë dhe nëpunësit shtetërorë që e kanë shkaktuar këtë dëm apo humbje të mbajnë përgjegjësi materialisht (sa më lart të jenë në pozicioni hierarkike, aq më shumë duhet të përgjigjen). Për të tretin vit radhazi si KLSH, në Raportin për Zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit, kemi rekomanduar hartimin e një ligji që të trajtojë në mënyrë të plotë rastet e përgjegjësi materiale të të punësuarve në sektorin shtetëror. Bëhet fjalë për ligjin për përgjegjësinë materiale të nëpunësit publik. Nuk kemi asnjë veprim në këtë drejtim, ndërkohë që jam i bindur do të ndryshonte katërcipërisht situata sapo ky ligj të miratohej. Kjo, për arsye se gjithkush që mban një detyrë shtetërore do të mendohej dhjetë herë, përpara se sa me vetëdije të plotë t’i hynte abuzimit dhe korrupsionit me detyrën, dhe nuk do të firmosnin zyrtarë të mesëm në komisionet e vlerësimit të ofertave (KVO). Deri tani, janë shumë ndër të

korruptuarit dhe abuzuesit me pronën shtetërore që kryejnë abuzimin, marrin parasysh edhe kallëzimin penal, madje edhe përballjen me prokurorinë dhe me gjykatë, sepse mendojnë të investojnë një pjesë të parave të përfituara padrejtësisht dhe që i përkasin Buxhetit të Shtetit, për të blerë prokurorë e gjykatës, pra edhe lirinë e tyre. Në ndihmë iu vijnë shembuj jo të pakët të realitetit shqiptar, të mbushur me kësi lloj lidhjesh okulte dhe mafioze. Do të jetë një situatë krejt tjetër, nëse, për pasojë të abuzimit dhe dëmtimit të provuar të pronës shtetërore, këta funksionarë (sidomos ata të lartë në piramidën shtetërore) abuzues apo të korruptuar, të vihen përpara përgjegjësisë së dëmshpërblimit material, duke paguar tërësisht apo një pjesë të dëmit të shkaktuar, qoftë edhe nëpërmjet konfiskimit të pasurisë vetjake. Nga kjo, jo vetëm që shtytja për abuzim dhe korrupsion dëmtohet rëndë, por rritet në progresion gjeometrik përgjegjësia e nëpunësve shtetërorë karshi detyrës që kryejnë. Rastet e zhdëmtimit të pronës publike nga dëmi prej abuzimeve të Drejtuesve të Lartë do të shkurajojnë ndjeshëm gjithsecilin që sot e sheh administratën publike si një hapësirë për të abuzuar dhe për të kryer korrupsion.

Së dyti, Departamenti Amerikan i Shtetit (DASH) në raportin e tij të vitit 2015 flet hapur për mosndëshkimin e zyrtarëve publikë që angazhohen në praktika korruptive. Si KLSH vërejmë me keqardhje se në vend është instaluar pikërisht anti-kultura e mosndëshkimit ndaj akteve korruptive. Gjatë periudhës janar 2012-dhjetor 2015, si institucioni suprem shtetëror i kontrollit të mënyrës se si menaxhohen fondet dhe prona shtetërore, jo vetëm kemi kryer 170 kallëzime penale, ose mbi 3 herë më tepër se katër vitet e mëparshme 2008-2011, për punonjësit që kanë abuzuar me pronën dhe me fondet publike, duke kallëzuar 527 punonjës deri në nivelin ministër, sekretar i përgjithshëm në ministri, drejtor i përgjithshëm, etj., por njëherazi kemi rekomanduar dhe largimin e menjëhershëm të tyre nga detyra. Mosveprimi i qeverisë për rastet e zyrtarëve të lartë të shtetit, të kapur në abuzim me pronën shtetërore dhe të denoncuar prej nesh pranë Prokurorisë së Shtetit, duke mos i larguar ata nga detyra apo nga shërbimi civil, për fat të keq ushqen përditë këtë anti-kulturë të mosndëshkimit, të vërejtur dhe nga DASH. Ky mosveprim ka përbërë qartazi dhe një presion ndaj Prokurorëve që kanë hetuar dosjet dhe rastet e sjella nga KLSH.

Ndjekja sistematike e zbatimit të rekomandimeve të KLSH ka qenë një shqetësim i përhershëm i Bashkimit Evropian, i shprehur me forcë edhe në të dy Progres Raportet e fundit për Shqipërinë të viteve 2014 dhe 2015. Në Progresin Raportin e Komisionit Evropian për Shqipërinë të vitit 2015, në faqen 73, fragmenti i pestë (Kapitulli 32: “Kontrolli Financiar”), Bashkimi Evropian vëren se: “...ndjekja sistematike e rekomandimeve të KLSH ka nevojë të fuqizohet. Raporti vjetor i auditimeve të KLSH drejtuar Parlamentit diskutohet në Komisionin për Ekonominë dhe Financat, por sërish nuk ka ndjekje sistematike parlamentare”.

Edhe pse gjatë vitit 2015, si KLSH kemi gjetur mirëkuptim dhe kemi marrë mbështetjen e duhur nga Komisioni i Kuvendit për Ekonominë dhe Financat, do të kërkojmë nga Kuvendi të ushtrojë ndikimin e tij mbi Qeverinë, duke e bërë të pranishme pranë komisioneve të Kuvendit listën katërvjeçare të zyrtarëve të lartë të denoncuar nga KLSH për abuzim e korrupsion, që

ende mbahen në detyrat e tyre në administratën shtetërore, por edhe vetë Kuvendi duhet të marrë nisma konkrete.

Lufta efektive ndaj korrupsionit shkon në një linjë me rritjen e përgjegjshmërisë së administrimit publik dhe financave publike. Një këmbanë tjetër e fortë alarmi që kërkon këtë rritje përgjegjshmërie është padyshim Raporti “Country Report” Nr. 16/5 i Fondit Monetar Ndërkombëtar (FMN) për Vlerësimin e Transparencës Fiskale në Shqipëri, i janarit 2016. FMN në këtë raport jep një pasqyrë të financave publike dhe menaxhimit fiskal tek ne, të cilën duhet ta lexojmë si duhet dhe të reflektojmë të gjithë. Ende tërheqjet e vëmendjes së FMN për risqet e rritura fiskale të vendit nuk janë marrë parasysh sa duhet. Ekspertët e Fondit ngrenë shqetësimin në Raport se gjatë dekadës së fundit, buxhetet e qeverisë kanë parashikuar të ardhura mesatare të mbivlerësuara me 2 përqind të Produktit të Brendshëm Bruto, ose mbi 180 milion euro. Një mbivlerësim i tillë na ka detyruar gjatë 8 viteve të fundit të rishikojmë buxhetin në mes apo edhe në fund të vitit, duke humbur ndjeshëm besimin ndaj tij. Buxheti i vitit 2016 është disi më realist se ai i dy viteve 2014 dhe 2015, por paralajmërimet e FMN për risqet e rritura fiskale në proceset e dhënies me koncesion dhe me partnerit publik-privat të pronës publike ose shërbimeve ndaj publikut, nuk janë marrë parasysh. Mjafton të kujtojmë një koncesion të kontraktuar dhe menaxhuar keq, ai i shfrytëzimit të naftës së bazenit Patos-Marinzë, vendburimit kryesor që kemi. Pas auditimit në AlbPetrol dhe në Agjencinë Kombëtare të Burimeve Natyrore (AKBN), si KLSH kërkuam që detyrimet e paarkëtuara në Buxhetin e Shtetit, në formën e taksave të papaguara nga ana e koncesionarit (deri në nivelin e 200 milion dollarëve), të arkëtohen sa më shpejt. Administrata jonë tatimore veproi drejt, duke i kërkuar kompanisë së huaj koncesionare pagimin e 57 milionë dollarëve në Buxhetin të Shtetit shqiptar, si detyrim i dalë nga rëndimi i pabazuar dhe artificial i shpenzimeve prodhuese nga ana e koncesionarit, duke nxjerrë Faktorin “R” (raportin midis të ardhurave dhe shpenzimeve prodhuese) më të vogël se 1 për vitin 2011. Deduksioni i administratës tatimore duke e konsideruar këtë raport më të madh se 1 dhe se rrjedhimisht koncesionari kishte kryer kështu evazion fiskal, ishte i saktë. Ne si KLSH presim që administrata jonë tatimore të prononcohet edhe për vitet 2009 dhe 2010, si dhe për një pjesë të mirë të vitit 2012, kohë kur çmimet e naftës bruto në tregjet ndërkombëtare kanë qenë të larta në shifra rekord. Duke vlerësuar më shumë vëmendje raportin të ardhura me shpenzime prodhuese, audituesit tanë janë të bindur se sërish Faktori “R” rezulton më i madh se 1 edhe për këto vite. Pavarësisht se tani koncesioni i përdorimit të vendburimit Patos-Marinzë ka kaluar në pronësi të një kompanie tjetër të huaj, gjykojmë se detyrimi ndaj Shtetit Shqiptar duhet paguar i plotë nga kompania e mëparshme, e cila ishte e regjistruar në disa nga ishujt parajsa fiskale, apo edhe nga kompania blerëse e huaj. Detyrimet fiskale të pashlyera, të cilat koncesionarët i kanë Shtetit Shqiptar, mund të shkojnë në miliona e qindra miliona euro (sikurse është rasti i koncesionarit të naftës në Patos-Marinzë) dhe është e domosdoshme që ato të rregullohen më mirë me ligj. Mendojmë se është e rëndësishme të fiksohet fort me ligj apo me vendim qeverie të veçantë që këto

detyrime duhen shlyer, sa herë ndërrohet pronësia e koncesioneve të dhëna apo e shërbimeve të siguruara nga partneritetet publik-privat. Asnjë kalim pronësie në koncesionet dhe partneritetet e Shtetit shqiptar nuk duhet njohur ose lejuar, këtej e tutje, pa u siguruar që është kryer pagesa e detyrimeve që koncensionari apo partneri i mëparshëm i ka Buxhetit tonë të Shtetit.

Kjo dukuri, nën dritën edhe të fakteve të dala nga shpërthimi i skandalit “Panama Papers”, duhet të shtyjë Qeverinë tonë të shikojë mundësitë që në dokumentet e prokurimeve publike për privatizime, koncesione dhe partneritete publik-privat të përfshihet një klauzolë që të vështirësojë pjesëmarrjen e kompanive fantazma apo kompanive thjesht sekserë, të cilat janë të regjistruara në parajsat fiskale. Eksperiencia e deritanishme ka treguar se shumë koncesione u janë dhënë kompanive pa ekspertizën dhe kapitalin e duhur, të cilat ose i kanë vonuar, ose në shumicën e rasteve, nuk kanë kryer investimet prodhuese të parashikuara në kontratë, në pasuritë publike, sidomos në burimet natyrore të vendit tonë, të cilat i kanë marrë me koncesion. Rezultati ka qenë, krahas shfrytëzimit pa kriter të tyre, edhe përkeqësimi i gjendjes së këtyre burimeve natyrore deri në shkatërrim të plotë. Po ashtu, si KLSH gjykojmë se kalimi i pronës apo shërbimit publik të dhënë me koncesion duhet të kryhet pasi pozicioni financiar i koncensionarit apo partnerit të mëparshëm të jetë qartësuar përfundimisht, ndoshta edhe nëpërmjet një deklarate sqaruese apo vërtetuese në lidhje me këtë, nga ana e strukturës përgjegjëse të Shtetit Shqiptar (Ministritë së Financave apo ministrive së linjës), duke e plotësuar Ligjin Nr. 125/2013 “Për koncesionet dhe partneritetin publik privat”, të ndryshuar. Nuk mund të lejohet më që një kompani koncensionare, qoftë kjo dhe e huaj, pasi ka përdorur lejen e dhënë dhe ka krijuar pasuri të regjistruara në parajsa fiskale duke shfrytëzuar vendburimet natyrore të Shqipërisë, t’i shmanget detyrimeve ndaj Shtetit Shqiptar, duke ia shitur koncensionin në momentin e fundit një kompanie tjetër. Në lojë janë me dhjetra, në mos qindra milionë euro të taksapaguesve shqiptarë dhe për këtë Kuvendi duhet të diskutojë një ditë, një javë e pse jo, edhe një muaj. Drejtoritë Juridike në Ministrinë e linjës duhet të punojnë urgjentisht për këtë. Duke theksuar domosdoshmërinë e të vepruarit sa më sipër, nuk përjashtoj nga përgjegjësia për veprim jo të shpejtë edhe vetë Institucionin që drejtoj, Kontrollin e Lartë të Shtetit.

Konstatojmë me shqetësim se edhe me miratimin e ligjit të ri për koncesionet dhe partneritetet publik-privat me Nr. 77/2015 “Për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin Nr. 125/2013 “Për Koncesionet dhe Partneritetin publik-privat, të ndryshuar”, mungon oponenca reale ndaj zgjedhjes, përgatitjes së procedurave dhe dhënies së koncesionit apo partneritetit publik-privat. Komisioni i koncesionit/partneritetit publik privat që ky ligj krijon me nenin 18 të tij dhe që praktikisht jep koncesionin apo partneritetin, duke miratuar studimin e fizibilitetit, është krejtësisht në varësi të Ministrit të linjës. Gjykojmë se vlerësimi dhe oponenca për koncesionet dhe partneritetet publik-privat që jepen për një periudhë më shumë se një mandat qeverisës, duhet të jenë tagër e Kuvendit, nëpërmjet një strukture që

caktohet, varet dhe i raporton atij, ku të jenë të përfshirë përfaqësues nga shoqëria civile dhe akademikë të fushës përkatëse.

Presidenti amerikan Teodor Ruzvelt, kur i referohej të korruptuarit në administratën publike, cilësonte se "Një njeri me pak klasë shkollë mund të të vjedhë një vagon mallrash, por në qoftë se ai ka arsim universitar, të vjedh tërë hekurudhën".

Qeveria duhet të shikojë mirë, mbështetur në konkluzionet e vrojtimeve dhe studimeve të FMN, Bankës Botërore dhe USAID, raportin kosto-përfitim nga koncesionet e deritanishme apo dhe nga partneritetet publik-privat që synon të japë në të ardhmen. Kur këto marrëveshje nënshkruhen mbështetur në të gjitha rregullat dhe praktikat e mira ndërkombëtare, si dhe në një parashikim real të raportit kosto-përfitim, ato janë më shumë se të mirëpritura dhe i bëjnë shumë mirë ekonomisë sonë publike e private, por duke i monitoruar vazhdimisht dhe duke mos lejuar asnjë devijim të tyre nga kushtet dhe detyrimet e rëna dakord dhe të sigluara në Marrëveshje. Gjykojmë se ka vend për përmirësim si të procesit të kryerjes së studimit paraprak të leverdishmërisë për nisma të tilla, kryerjes së tenderimit përkatës, ashtu edhe të ndjekjes e monitorimit hap pas hapi të realizimit të koncesionit apo partneritetit publik-privat.

Fondi Monetar Ndërkombëtar ngre alarmin edhe për një rrezik të ri të shtuar për Buxhetin e Shtetit nga krijimi i një borxhi të ri nga ana e pushtetit vendor, nga bashkitë. Në raportin e FMN-së që do t'i kalohet për shqyrtim bordit ekzekutiv të tij, cilësohet se deri në mesin e vitit 2015, borxhet e bashkive zinin 0,6 për qind të prodhimit të brendshëm bruto të vendit, ose 56 milion euro. FMN rekomandon që qeveria t'i kërkojë pushtetit vendor hartimin e planeve për mbledhjen e borxheve bashkiake dhe rishikimin e ligjit të financimit për njësitë vendore. Në këto 3 vitet e fundit, në shumicën e auditimeve tona në Njësitë e Qeverisjes Vendore, si KLSH kemi evidentuar rrezikun e borxheve të akumuluar të bashkive dhe komunave, si dhe të borxheve të Ndërmarrjeve të Ujësjellësve, duke i trajtuar me përgjegjshmëri këto dukuri dhe dhënë rekomandimet e duhura për shlyerjen e borxheve. Deri tani konstatohet se është bërë shumë pak nga pushteti vendor për të zbatuar rekomandimet tona në këtë fushë. Sot më shumë se kurrë ka ardhur koha që këto rekomandime të dëgjohen dhe zbatohen, sepse krahas detyrimeve të rënda të 61 Kryebashkiakëve në lidhje me problematikat e mbartura të njësive vendore që trashëguan, programet e ardhshme ambicioze të partneriteteve publik-privat dhe në nivelin e bashkive të vendit, mbartin rrezikun e krijimit të detyrimeve akoma dhe më të mëdha nga këto partneritete në buxhetin e tyre, dhe për pasojë, edhe në Buxhetin e Shtetit.

Si KLSH, gjykojmë se ka ardhur koha që raportet dhe sinjalet e partnerëve ndërkombëtarë të mos i lexojmë vetëm me syze interesash afatshkurtra politike, por të marrim qartazi detyrat konkrete që na shtrohen përpara si për legjislativin dhe Kuvendin, ashtu dhe për Qeverinë dhe institucionet kushtetuese të pavarura. Strategjia "Për Menaxhimin e Financave Publike 2014-2020", e përgatitur nga Ministria e Financave, me ndihmën e ekspertëve të Bashkimit Evropian dhe tashmë në vitin e tretë të zbatimit të saj, kërkon kontributin e të gjithëve.

Sikurse e kam theksuar në Kuvend në nëntor 2015, me rastin e paraqitjes së Raportit të KLSH për zbatimin e Buxhetit të konsoliduar të Shtetit për vitin 2014, për implementimin me sukses të kësaj Strategjie duhet ta ndjejmë veten të gjithë përgjegjës (Kuvendi, Qeveria, KLSH dhe institucionet e tjera kushtetuese të pavarura), dhe jo vetëm Ministria i Financave apo Ministri i Financave.

Secili nga institucionet tona duhet të kryejë detyrën e tij dhe ta luftojmë korrupsionin aty ku ai paraqitet më i sofistikuar, galopant dhe i rrezikshëm: korrupsioni i kthyer në sistem në tenderat publike, në dhënien e koncesioneve apo partneriteteve publik-privat.

FORCIMI I KAPACITETEVE TË AUDITIMIT SUPREM

botuar në gazetat “Telegraf”, “Koha Jonë” dhe “Sot”, më 7 maj 2016.

Misioni ynë si institucion suprem auditimi publik, si SAI është të kontribuojmë për mirëqeverisjen e vendit, duke thelluar transparencën dhe llogaridhënien. Si institucion kushtetues që synon ruajtjen e vlerës së parësë publike dhe sigurimin e përdorimit të saj me ekonomicitet, efektshmëri dhe efikasitet, jemi të ndërgjegjshëm për sfidat e vendit tonë në rrugën drejt anëtarësimit të plotë në Bashkimin Europian. Gjykojmë se mund ta kryejmë misionin tonë nëse i përmbahemi kolonës së tretë të Planit Strategjik 2011-2016 të INTOSAI-t, për të udhëhequr nëpërmjet shembullit, që për ne përkthehet: të modernizojmë veprimtarinë audituese sipas standardeve të pranura ndërkombëtarisht ISSAI, duke ndikuar në mirëqeverisjen e Shtetit nëpërmjet shembullit si institucion model.

Realizimin e sfidave të misionit tonë brenda sfidës madhore të integritetit evropian të Shqipërisë, e kemi parë gjithnjë në zbatimin e motos së Organizatës Botërore të Institucioneve Supreme të Auditimit, INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest” (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë”). Në platformën strategjike që paraqita përpara Komisionit të Kuvendit për Ekonominë dhe Financat në nëntor 2011, theksova se, ashtu sikurse e cilëson një raport i Programit SIGMA të BE dhe OECD-së, i vitit 2002, “KLSH duhet të jetë agjent i ndryshimit dhe jo spirancë që tërhiqet zvarrë”.

Në bazë të këtij motivimi dhe këndvështrimi, në vitin 2012 aplikuam pranë Delegacionit të BE-së në Tiranë, në mënyrë që, nëpërmjet fondeve IPA 2013, Përbërësi i Parë për reformimin e administratës publike, të përfitonim nga eksperiencia e SAI-ve të zhvilluara evropiane. Në vitin 2013, në sajë të mbështetjes së DG-Budget dhe të Delegacionit të BE-së në Shqipëri, fituam Projektin e Binjakëzimit **“Për Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm”**, me një financim nga fondet IPA me vlerë 2.11 milion euro.

Jemi të ndërgjegjshëm si SAI që, në këta katër vjet 2012-2015, në sajë të trajnimeve të shumta, të përgatitjes së manualeve të llojeve të ndryshme të auditimit dhe të realizimit të auditimeve të performancës dhe të auditimeve pilot të Teknologjisë së Informacionit, i jemi larguar qasjes së kryerjes së auditimeve sipas modelit të inspektimit financiar. Por ende na ngelet shumë për të bërë, pasi, sikurse e thekson edhe raporti i misionit të parë të këtij Projekti Binjakëzimi, të kryer nga ekspertët e SAI-t polak, në analizën paraprake të riskut, krahas luftës kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar, duhet të lehtësojmë dialogun mes njësisë publike të audituar dhe audituesit, si një mjet kyç për një auditim publik të jashtëm efektiv. Kjo është rruga, sipas standardeve ndërkombëtare dhe të BE-së, si dhe roli i sotëm i SAI-t për të kontribuar në mirëqeverisjen e Shtetit.

Dobia më e madhe, vlera e shtuar e Projektit “Për Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm” qëndron në faktin se ai projektin audituesin suprem publik shqiptar të viteve 2020-2025, kohë kur sigurisht vendi ynë do të jetë bërë vend anëtar me të drejta të plota i Bashkimit

European. Deri në përmbushjen e këtij objekti, përpara kemi sfida shumë të mëdha, të cilat duhet t'i përballojmë duke identifikuar me qartësi të metat dhe hendeqet tona, nëpërmjet një analize të imtë të riskut institucional. Sikurse e ka cilësuar Prof. Dr. Skënder Osmani, një autoritet shkencor jo vetëm i hapësirës shqiptare në fushën e stokastikës dhe të studimeve mbi probabilitetin, *"Baza e të dhënave është themelore për njehsimin e riskut. Duhet të përqëndrohemi në analizën e riskut në sektorë të ndryshëm ekonomiko-socialë, si në burimet energjitike, drejtësi, financë, arsim, minerale, shëndetësi, rend, mjedis, etj. Kemi nevojë të analizojmë në thellësi standardet e burimeve njerëzore, natyrore, energjisë, mineraleve, etj, duke përfshirë rezervat, klasifikimin e tyre e deri në analizën e riskut, shfrytëzimin e rezervave, kontratat shtetërore, duke pasur parasysh edhe përvojën e vendeve të tjera"*.

Jemi të ndërgjegjshëm për risqet që sjell shndërrimi i KLSH në një agjent ndryshimi në shërbim të mirëqeverisjes publike, si risku i sasisë së madhe të njohurive të reja që e bën të vështirë asimilimin e tyre nga audituesit, risku i mbingarkesës me punë të stafit më të përgatitur të institucionit, risku i hendeut mes gjeneratave të audituesve, i rotacionit me një numër të ndjeshëm të stafit me eksperiencë të KLSH që i duhet të dalë në pension, risku i ekspertizës së pamjaftueshme në Teknologjinë e Informacionit, risku i mungesës së fondeve të mjaftueshme për investimet e domosdoshme në infrastrukturën e Teknologjisë së Informacionit, etj.

Projekti i Binjakëzimit vjen pas miratimit nga Parlamenti shqiptar në nëntor 2014 të ligjit të ri integral të KLSH, i cili është, sipas opinionit të DG-Budget, tërësisht në përputhje me standardet e INTOSAI-t dhe hap perspektiva të gjera për institucionin, duke forcuar pavarësinë e tij. Jemi të ndërgjegjshëm për pavarësinë tonë kushtetuese, financiare dhe operationale, në arritjen e së cilës na ka ndihmuar edhe Komisioni i Kuvendit për Ekonominë dhe Financat, por edhe për pritshmëritë e mëdha ndaj rezultateve të punës sonë, nga ana e qytetarëve dhe Parlamentit.

Ne si SAI nuk bëjmë politika, por auditojmë zbatimin e politikave qeveritare. Në rekomandimet që japim synojmë përmirësimin e menaxhimit të financave publike dhe nuk shqetësohemi për impresionet që lëmë në politikën e ditës. Kemi kërkuar fiksimin në Kushtetutë të një tavani për borxhin publik të vendit, me qëllim mbajtjen e tij nën kontroll, shlyerjen në vitin 2013 të borxheve të prapambetura ndaj sektorit privat, administrimin e burimeve publike me kujdes dhe përgjegjshmëri, në mënyrë specifike për naftë, si dhe krijimin e një këshilli fiskal të pavarur, rekomandime këto që kanë qenë në një linjë me rekomandimet më të fundit të Fondit Monetar Ndërkombëtar.

Si KLSH, jemi përpjekur të zbatojmë në auditimet tona drejtimin strategjik të INTOSAI-t për udhëheqjen nëpërmjet shembullit. Kemi kërkuar dhe jemi pranuar si KLSH anëtar i Grupit të Punës së INTOSAI-t për Rishikimin ISSAI 30, Kodit të Etikës, të drejtuar nga një personalitet i auditimit suprem ndërkombëtar si ish-Presidenti i SAI-t polak, z. Jaçek Jezierski. Auditimi më i vështirë është ai i integritetit të organizatës tëndë, nëpërmjet procesit të vetëvlerësimit. Jemi

të bindur se mënyra më efektive për të ndikuar në një menaxhim të shëndoshë të financave publike dhe të administratës së Shtetit është të tregojmë vlerat e integritetit dhe dobisë një SAI. Integriteti i plotë nuk do të thotë institucion pa të meta, por një institucion transparent dhe që ka mekanizmat e duhur për t'i identifikuar dhe korrigjuar ato. Jemi të ndërgjegjshëm për mangësitë dhe të metat tona dhe duam t'i shohim me transparencë të plotë mangësitë tona. Për këtë, në procesin e rishikimit mes kolegëve "Peer Review" brenda organizatës EUROSAL, kemi kërkuar dhe siguruar ndihmën e një SAI të zhvilluar evropian si Gjykata Austriake e Auditimit, e cila në mars 2016 solli një mision këtu në KLSH dhe jemi në pritje të raportit përfundimtar të tij.

Vlerësojmë përfundimin e misionit të parë paraprak të këtij Projekti Binjakëzimi, kur cilëson KLSH si një institucion që kërkon të mësojë. Gjykojmë se kjo është kryesore për punën dhe misionin tonë. Gjatë këtyre katër viteve, kemi mundur të sigurojmë trajnime për audituesit tanë nga partnerët tanë më të zhvilluar, si SAI i Polonisë, Gjykata e Llogarive e Turqisë, SAI Kroat, Slloven, etj, duke synuar të mësojmë sa më shumë nga eksperiencat e tyre audituese dhe nga zbatimi në praktikë i standardeve ndërkombëtare të fushës ISSAI. Jemi të ndërgjegjshëm që në këtë drejtim na pret një rrugë shumë e gjatë përpara. Shumë premtues për ne është partneriteti me GAO-n amerikane dhe me Gjykatën e Audituesve të Europës.

E shohim me shumë besim të ardhmen e Projektit të Binjakëzimit "Për Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm në Shqipëri", sepse sikurse e ka theksuar Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t dhe President i Gjykatës së Auditimit të Austrisë, Dr. Jozef Moser, në fjalën e tij në Simpoziumin e 21-të, OKB-INTOSAI «*Si me çdo partneritet të vërtetë, bashkëpunimi mes SAI-ve është reciprokisht i dobishëm. Nëse SAI-t nëpërmjet bashkëpunimit menaxhojnë të ndihmojnë njeri-tjetrin me eksperiencat e tyre më të mira, për të mbrojtur veten e tyre si institucione të pavarura dhe objekte të auditimit publik, ata do të jenë në gjendje për të forcuar pavarësinë e tyre brenda kuadrit kushtetues, me mbështetjen e marrë nga qytetarët*».

Garancia e këtij optimizmi është prania në Projektin tonë e dy partnerëve nga më cilësorët dhe afatgjatë të KLSH, të Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë, të njohur si NIK-u polak, në rolin e Partnerit Kryesor (Senior Partner) dhe të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë, në pozicionin e Partnerit Ndihmues (Junior Partner).

NIK-u polak është dhe mbetet një nga SAI-t më të zhvilluar dhe aktivë në arenën ndërkombëtare, duke zgjeruar njohuritë e tij të standardeve të auditimit dhe duke ndarë përvojën dhe arritjet e tij me SAI të shumtë partnerë, ndërsa SAI kroat është po ashtu një SAI modern, që ka njohur në këto vitet e fundit rritjen më të fortë dhe cilësore në auditimet e tij dhe në bashkëpunimin ndërkombëtar në kuadër të EUROSAL-t, sidomos pas anëtarësimit të Kroacisë në Bashkimin Evropian. I falenderoj të dy Presidentët e SAI-ve partnere të KLSH, Presidentin Kwiatkowski dhe Presidentin Klesić për praninë e tyre në këtë nisje të Projektit

tonë të Binjakëzimit dhe për gjithë ndihmën që na ka dhënë në këto vite të zbatimit të marrëveshjeve të bashkëpunimit mes SAI-ve tona.

Ndajmë bindjen se, mbi bazën e eksperiencës së partnerëve të Projektit të Binjakëzimit, SAI-t polak dhe SAI-t kroat, produktet e Projektit do të forcojnë zbatueshmërinë e rekomandimeve tona, si mjet thelbësor për të ndikuar në mirëqeverisjen publike të vendit. Për shembull, një produkt i Projektit, Udhëzuesi për Institucionalizimin e mëtejshëm të Marrëdhënieve mes SAI-t dhe Parlamentit do të na ndihmojë në ndjekjen sistematike parlamentare të rekomandimeve të KLSH. Kjo ndjekje ka qenë një nga kërkesat kryesore të Raportëve të Progresit të Komisionit Evropian për Shqipërinë gjatë viteve të fundit, në lidhje me auditimin e jashtëm publik. Po ashtu, ngritja e një sistemi të Teknologjisë së Informacionit për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve të SAI-t, do të na ndihmojë si në përfitim të një informacioni në kohë reale dhe të gjurmuar si duhet për nivelin e plotësisht të rekomandimeve tona nga institucionet e audituara, ashtu dhe në sensibilizimin e plotë të Legjislativit dhe Ekzekutivit për domosdoshmërinë e zbatimit të këtyre rekomandimeve.

Në fitimin e këtij projekti binjakëzimi, vlerësojmë kujdesin e treguar dhe mbështetjen e qeverisë së ish-Kryeministrit Sali Berisha, si dhe të qeverisë së sotme të Kryeministrit Edi Rama (megjithëse finalizimi i nisjes së projektit u vonua për arsye burokratike gjatë viteve 2014-2015), pa suportin e të cilave ky projekt nuk do të shikonte nisjen e tij sot.

Dua të falenderoj Drejtoritë e Përgjithshme të Buxhetit dhe të Zgjerimit të BE-së për mundësimin e këtij Projekti ambicioz, i cili do ta projektojë KLSH përfundimisht si një institucion modern auditimi suprem publik, në shërbim të qytetarit shqiptar dhe të Kuvendit, për përdorimin me efektivitet, eficiencë, transparencë dhe përgjegjshmëri të fondeve publike.

Gjithashtu, mirënjohja dhe vlerësimi i të gjithë audituesve të KLSH shkon për ish-Ambasadorin e BE-së në Shqipëri, z. Ettore Sequi, për stafin e sotëm teknik të drejtuar nga Kryetarja e Delegacionit të BE-së në Shqipëri, Ambasadorja Romana Vlahutin, për mbështetjen e dhënë gjatë procedurave të prokurimit të këtij Projekti.

Do të doja ta mbyllja këtë shkrim duke sjellë, në shenjë respekti për mbështetjen e pakursyer që KLSH ka marrë gjatë këtyre viteve me fjalët e Presidentit të Republikës z. Bujar Nishani në analizën vjetore 2015 të institucionit të KLSH: *“Ju keni vendosur një standard shumë të mirë të shkëmbimit të përvojave me partnerët dhe partneritet me institucionet e vendeve të tjera. Ajo që e jetëson këtë dinamizëm është puna e çdo audituesi, e çdo të angazhuari, sepse pa të do të ishte e vështirë që një institucion të jepte rezultate në atë rrugë dhe në atë mënyrë që e duam që të gjithë për të funksionuar më së miri”.*

SAMITI ANTIKORRUPSION I LONDRËS DHE SHQIPËRIA

botuar në gazetën “Panorama”, më 19 qershor 2016.

Takimi i nivelit të lartë mbajtur në Londër në datën 12 Maj 2016 “Mbi Anti-korrupsionin”, me pjesëmarrjen e liderëve nga 44 vende të botës (ndër të cilët edhe Sekretari Amerikan i Shtetit Jon Kerry), organizuar nga Kryeministri Britanik David Cameron, përbën nismën më të rëndësishme në luftën kundër korrupsionit në mbarë botën, në këto vitet e fundit. Kryeministri Cameron në ditën e Samitit tha: *“E keqja e korrupsionit arrin në çdo cep të botës. Ajo shtrihet në zemër të problemeve më urgjente me të cilat përballemi – nga pasiguria ekonomike, në varfërinë endemike, si dhe në kërcënimin gjithnjë të pranishëm të radikalizmit dhe ekstremizmit. Një problem i tillë global ka nevojë për një zgjidhje të vërtetë globale. Ai ka nevojë për një angazhim të pashoq dhe të guximshëm nga udhëheqësit e botës që të qëndrojnë të bashkuar, të flasin në mes të heshtjes dhe të kërkojnë ndryshim. Sot është vetëm fillimi i një përpjekjeje më të koordinuar, ambicioze dhe globale për të mposhtur korrupsionin”*¹³.

Ndërsa Rezoluta (Deklarata Globale) e Samitit, e nënshkruar nga vendet pjesëmarrëse, thekson se: *“Korrupsioni është në zemër të kaq shumë prej problemeve të botës. Ne duhet ta mposhtim atë, në rast se duam që përpjekjet tona për t'i dhënë fund varfërisë, për të nxitur prosperitetin dhe shkatërruar terrorizmin dhe ekstremizmin të kenë sukses. Samiti i sotëm demonstroi përkushtimin e thellë të një numri të madh të vendeve, bizneseve dhe anëtarëve të shoqërisë civile që të punojnë së bashku për të trajtuar këtë murtajë. Për ta bërë këtë, ne do të bazohemi jo vetëm mbi zbatimin e marrëveshjeve ekzistuese ndërkombëtare - por do të shkojmë shumë më tej, duke e bërë këtë luftë një përparësi kryesore në vend dhe jashtë vendit tonë, si dhe duke ngritur kapacitetet për të trajtuar problemin. Ne angazhohemi për ta zbuluar dhe denoncuar korrupsionin kudo që ai ndodhet, për të ndjekur dhe për të ndëshkuar ata që e kryejnë, e lehtësojnë ose janë të përfshirë në të, për të mbështetur komunitetet që kanë vuajtur prej tij, si dhe për të siguruar që ai nuk do të qelbësohet më në institucionet qeveritare, bizneset dhe komunitetet tona. Ne do të përmbushim angazhimin tonë të përbashkët për të reduktuar ndjeshëm korrupsionin dhe ryshfetin në të gjitha format e tyre”*¹⁴.

Samiti Antikorrupsion i Londrës solli një koalicion ndërkombëtar unikal qeverish, agjencish ligjzbatuese, organizatash ndërkombëtare, shoqatash të shoqërisë civile dhe kompanish të angazhuara në një veprim global për të zbuluar, ndëshkuar dhe eliminuar korrupsionin kudo ku ai ekziston. Gjatë këtij muaji (qershor 2016), Britania e Madhe do të publikojë Regjistrin e vet Publik, i pari i këtij lloji në botë, i cili do të regjistrojë pronarët e vërtetë të kompanive të

¹³ Nga fjala e Kryeministrit Britanik David Cameron në Samitin e Londrës 12 maj 2016, <https://www.gov.uk/government/news/pm-announces-new-global-commitments-to-expose-punish-and-drive-out-corruption>

¹⁴ Deklarata Globale Kundër Korrupsionit, 12 maj 2016, Londër. <https://www.gov.uk/government/publications/global-declaration-against-corruption>

huaja që zotërojnë prona në Britani, si dhe do të bëjë që çdo kompani e huaj që dëshiron të blejë prona në Mbretërinë e Bashkuar apo të marrë pjesë në tenderat publike të qeverisë angleze, të deklarojë cilët janë pronarët e saj përpara se sa të blejë pronën apo të marrë pjesë në ankandin shtetëror. Deri tani, kompanitë e huaja zotërojnë rreth 100 mijë prona në Angli dhe Wells, ndërkohë që 44 mijë prej tyre janë në Londër. Regjistri i ri për kompanitë e huaja do të thotë që individët e korruptuar dhe shtetet e tilla nuk do të jetë në gjendje për të futur, pastruar dhe fshehur fonde të paligjshme në tregun e pronës në Londër dhe në të gjithë Britaninë e Madhe dhe nuk do të përfitojnë nga fondet publike të këtij vendi. Britania e Madhe do të krijojë Qendrën e parë botërore të Koordinimit Ndërkombëtar Antikorrupsion në Londër, në partneritet me SHBA, Kanadanë, Australinë, Zelandën e Re, Gjermaninë, Zvicrën dhe Interpolin. Ekspertët, duke përfshirë edhe ata nga Agjencia Kombëtare Britanike e Krimin, do të sigurojnë koordinimin ndërkombëtar dhe përkrahjen për të ndihmuar agjencitë e zbatimit të ligjit dhe prokurorët, që të punojnë së bashku përtej kufijve, për të hetuar dhe ndëshkuar elitat e korruptuara dhe për të kthyer pranë buxheteve publike përkatës pasuritë e vjedhura.

Samiti i Londrës i 12 majit 2016 njohu dhe vlerësoi rolin e rëndësishëm të Institucioneve supreme të auditimit (SAI-ve) në luftën kundër korrupsionit. Liderët e nivelit të lartë në këtë Takim, u bënë thirrje qeverive në mbarë botën të forcojnë *“...kapacitetet e institucioneve supreme të auditimit”*. Vendet pjesëmarrëse në Samit bien dakord që *“Të punojnë së bashku për të forcuar transparencën e shpenzimeve buxhetore, duke përfshirë dhe mbikëqyrjen nga ligjvënësit të procedurave buxhetore dhe forcimin e kapaciteteve të institucioneve supreme të auditimit. Samiti përkrah pavarësinë e institucioneve supreme të auditimit, si dhe publikimin e raporteve të auditimit”*.

Deklarata e Londrës nuk duhet të kalojë në heshtje tek ne. Në portalin e Ministrisë së Shtetit për Çështjet Vendore, njëkohësisht Koordinator Kombëtar kundër Korrupsionit nuk ka asnjë referencë për Deklaratën. Deklarata e Londrës është vendosur vetëm në faqen në internet të KLSH dhe ka një shkrim nga një auditues me përvojë i KLSH-së në një të përditshme shqiptare. Shumë pak për një nismë madhore të komunitetit ndërkombëtar. Gjithsesi nuk dua të paragjykoj për mungesën në këto portale të rëndësishme, as të ul punën e tyre. Mendoj që është harresë, e cila mund të ndodhte edhe tek Institucioni që unë drejtoj. Do të kishte qenë më mirë për ne që qeveria jonë të merrte pjesë në Samit dhe të ishte nënshkruese, në emër të të gjithë shqiptarëve, e Deklaratës Globale Anti-Korrupsion. Por asgjë nuk është e humbur, sepse mund të bëjmë shumë më tepër si vend, nëse e përqafojmë Nismën Britanike dhe angazhohemi edhe ne ashtu si Vendet Pjesëmarrëse në Samit, në Deklarata individuale Qeveritare. Ne mund të krijojmë Regjistrin tonë Publik të pronarëve të kompanive që marrin pjesë në tenderat tona publike apo përfitojnë koncensione apo partneritete publike-private, të bëjmë transparencë të plotë në prokurimet publike, në industrinë nxjerrëse, sidomos të kompanive që përfitojnë nga Marrëveshjet Hidrokarbure, në pronat e patundshme me origjinë të dyshimtë të financimit, në taksat e korporatave, të hartojmë Ligjin Mbi

Përgjegjësinë Materiale, etj. Dhe finalizimi me sukses i Reformës në Drejtësi do të jetë tregues domethënës, produkt konkret i angazhimit të Shtetit tonë në Aleancën Ndërkombëtare Antikorrupsion.

Simpoziumi i 20-të i OKB me INTOSAI-n, organizatën botërore të institucioneve supreme të auditimit (këto simpoziume organizohen çdo dy vjet në Vjenë, Austri), i dedikuar tërësisht luftës kundër korrupsionit, cilësonte se: *“Bashkëpunimi i ngushtë global i të gjithë aktorëve shtetërorë dhe publikë është i domosdoshëm dhe është mënyra më e mirë e mundshme për të zgjidhur problemin e korrupsionit në të gjithë vendet dhe institucionet. Të gjitha institucionet publike duhet të jenë të përfshira për të kryer përgjegjësitë e tyre në mënyrë sa më efektive si pjesë e një shkëmbimi informacioni dhe koordinimi veprimesh që funksionon në kuadër të kushteve të Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit”*¹⁵.

Si KLSH, me keqardhje konstatojmë se aleanca anti-korrupsion tek ne, si dhe Strategjia e Luftës kundër Korrupsionit, kanë ngelur vetëm në letër. Për to flitet nëpër media vetëm kur një herë në vit apo në disa muaj harxhohen fonde programesh të donatorëve apo edhe fonde qeveritare me ndonjë tryezë të rrumbullaket, seminar apo konferencë qoftë edhe rajonale, por nuk ka një raportim të përhershëm, progresiv dhe periodik të rezultateve konkrete të veprimit anti-korrupsion. Nuk ka një furnizim të përhershëm të qytetarit me çka është bërë realisht për të luftuar dukurinë më të dëmshme të shoqërisë shqiptare. Është pikërisht kjo mungesë e raportimit të masave konkrete anti-korrupsion që ka shteruar besimin e qytetarëve tanë ndaj reagimit shtetëror, në një nivel të pakrahasueshëm me vendet e tjera europiane, qofte edhe të rajonit. Sipas

Studimit të Qendrës Shqiptare për Kërkime Ekonomike, i realizuar në të gjithë vendin në fillim të vitit 2016, 4 në 5 shqiptarë nuk besojnë se korrupsioni mund të pakësohet ndjeshëm në vend. Ky tregues përfaqëson nivelin më të ulët të besimit të qytetarëve tek politikat shtetërore antikorrupsion në 15 vitet e fundit. Përpara kësaj situatë, duhet ta themi pa dorashka se kemi dështuar me luftën me efektshmëri të korrupsionit galopant dhe për këtë duhet të ndihemi përgjegjës të gjithë Ne, drejtuesit kryesorë të Shtetit, Qeveria, institucionet e pavarura, Kuvendi. Këtu, natyrisht, nuk përjashtoj institucionin që unë drejtoj, KLSH-në.

Në përcjelljen që ju bë Samitit dhe Deklaratës Globale Anti-Korrupsion nga organizata botërore e institucioneve supreme të auditimit, INTOSAI, theksohet që: *“Të gjitha vendet dhe anëtarët e INTOSAI duhet të publikojnë raportet e auditimit dhe zbatimin e rekomandimeve brenda një kohë të pranueshme. Aty ku raportet e auditimit kanë evidentuar raste të korrupsionit dhe mashtrimit, ndjekja e këtyre gjetjeve duhet të bëhet me përparësi”*.

¹⁵ Konkluzionet dhe Rekomandimet e Simpoziumit të 20-të OKB-INTOSAI, <http://www.ccrm.md/file/Activ.%20Intern/Organizatii%20Internationale/INTOSAI/eng/UN-INTOSAI%20Symposium.pdf>

Duhet ta kemi të gjithë të qartë se edhe për ne nevojitet një qasje e re dhe për këtë, bazat e nisjes për një veprim konkret antikorrupsion, në përputhje dhe me orientimet e Deklaratës Globale të Londrës, nuk mungojnë. Sipas OLAF (Zyra Europiane kundër Mashtrimit Financiar), struktura në qeverinë e Bashkimit Europian, në Komisionin Europian, e cila lufton korrupsionin, *“Ne, duke u mbështetur në njohuritë e fituara dhe përvojën e akumuluar, ndihmojmë autoritetet përgjegjëse për menaxhimin e fondeve të BE-së, brenda dhe jashtë BE-së, për të kuptuar llojet e mashtrimit financiar, tendencat, kërcënimet dhe rreziqet, si dhe për të mbrojtur interesat financiare të BE-së, duke parandaluar mashtrimin e të gjitha llojeve”*¹⁶.

Ky është misioni i OLAF dhe si KLSH ndajmë bindjen e plotë se edhe këtu në Shqipëri mund të gjejmë një pikënisje efektive për të luftuar korrupsionin, duke punuar seriozisht, në sinergji me të gjitha institucionet kryesore të Shtetit dhe në transparencë të plotë me qytetarin dhe opinionin publik. Për këtë duhet t'i njohim në thellësi dukuritë korruptive, sidomos ato që sot ndërthuren me teknologjinë e informacionit. Kemi nevojë të trajnohemi në këto fusha dhe të shikojmë si vepron OLAF. Qendra Antikorrupsion që do të ngrihet tek ne duhet të bashkëpunojë gjerësisht me Qendrën Botërore të Koordinimit Ndërkombëtar Antikorrupsion në Londër. Nëse kemi një strategji të luftës kundër korrupsionit, nuk ka pse të na mungojë brenda saj ose edhe si strategji më vete, ajo e parandalimit të korrupsionit. Simpoziumi i 20-të OKB-INTOSAI shprehet qartë kur thekson *“...domosdoshmërinë për të zhvilluar reciprokisht masat parandaluese dhe zbuluese të korrupsionit, për t'u angazhuar në veprimtari efektive të trajnimit dhe të mbështetjes për të luftuar këtë dukuri gërryese të demokracisë”*¹⁷. Reforma në drejtësi është thelbësore për ne si shtet demokratik dhe duhet miratuar patjetër. Por duhet ta kuptojmë të gjithë se ajo nuk ka me vete ilaçin magjik të mposhtjes së korrupsionit. Nevojitet një mobilizim global, real dhe efektiv i gjithsecilit prej Nesh, si institucione qendrore të Shtetit, në linjë dhe unison me Aleancën Globale Anti-Korrupsion të krijuar nga Samiti i Londrës i 12 majit 2016. Si KLSH shpresojmë dhe kërkojmë që reforma e plotë në drejtësinë shqiptare të nisë sa më shpejt, por edhe nëse kjo gjë arrihet, korrupsioni nuk dobësohet dhe goditet ndjeshëm brenda ditës. Do të kalojë jo pak kohë që të shihen rezultatet e para konkrete të reformës në drejtësi. Ndërsa presim që kjo reformë të miratohet dhe të bëhet efektive, le ta nisim me përpjekjet tona serioze, në linjë të plotë me Deklaratën Globale Antikorrupsion të Londrës dhe me strukturat e reja ndërkombëtare që po ngrihen, duke përfshirë nga ana jonë, të gjitha institucionet shtetërore si të qeverisjes qendrore dhe asaj vendore, për etikë dhe integritet. Është për t'u vlerësuar që edhe në këto situata debatesh të nxehta politike, Institucionet tona, të tilla si Prokuroria, ILDKPI, Autoriteti i Konkurrencës dhe Avokati i Popullit, me profesionalizëm po vazhdojnë luftën kundër korrupsionit.

¹⁶ Deklarata e misionit të OLAF, http://ec.europa.eu/anti-fraud//home_en

¹⁷ Po aty, faqe 3, Konkluzionet dhe Rekomandimet e Simpoziumit të 20-të OKB-INTOSAI, <http://www.ccrm.md/file/Activ.%20Intern/Organizatii%20Internationale/INTOSAI/eng/UN-INTOSAI%20Symposium.pdf>

Qasja e re me Samitin e Londrës, por edhe Rezoluta e SHBA-ve për angazhimet e shtetit më të madh dhe demokratik në botë ndaj luftës kundër korrupsionit, me rastin e Samitit dhe Deklaratës Antikorrupsion të Londrës, ku përfshihet një betejë totale e SHBA ndaj korrupsionit nëpërmjet transparencës së korporatave, transparencës financiare, partneriteteve publik-privat, prokurimeve publike, etj., na bëjnë thirrje për një aleancë funksionuese të Kuvendit, Qeverisë, Institucioneve të pavarura kushtetuese, shoqërisë civile dhe Opozitës për Masat Parandaluese ndaj Korrupsionit dhe Mashtrimit Financiar. Nëse biem dakord për këtë qasje, do të ishte mirë që kjo strukturë e re të mos drejtohej nga Ne, institucionet e Shtetit, por ndoshta të drejtohet nga shoqëria civile, për të shmangur çdo konflikt interesi dhe dëshirë për butafori apo protagonizëm politik. Një produkt i menjëhershëm i kësaj Aleance do të mund të ishte, krahas Regjistrimit Publik të pronarëve të kompanive që marrin pjesë në tenderat tona publike apo përfitojnë koncensione apo partneritete publike-private, veçanërisht transparenca mbi marrëveshjet hidrokarbure dhe përfituesit e tyre, edhe Ligji për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Shtetëror. Vendosija e përgjegjësisë materiale në veprimet e atyre që kanë në dorë menaxhimin e fondeve publike do ta rriste llogaridhënien në një nivel shumë të shëndetshëm për financat tona publike. Kemi të gjithë eksperiencën e institucioneve të BE-së dhe të partnerëve ndërkombëtarë, si dhe të strukturës ku ne aderojmë si KLSH, INTOSAI-t, për të na ndihmuar në hedhjen e hapave konkrete për të pasur sukses në parandalimin e korrupsionit dhe në luftën kundër korrupsionit në përgatitjen dhe zbatimin e kontratave koncensionare dhe partneriteteve publik-privat. Në bazë të eksperiencës 15 vjeçare të OLAF, mposhtja e korrupsionit dhe mashtrimit financiar në BE ka ardhur vetëm nëpërmjet masave parandaluese dhe krijimit të klimës së integritetit dhe normave të etikës.

Më mirë se çdo formulim, mbyllja e këtij shkrimi modest për një temë shumë të rëndësishme do të ishte citimi i Pikës së Parë të Deklaratës Globale të Anti-Korrupsionit të Samitit të Londrës me 12 maj 2016: ***“1. Korrupsioni duhet të zbulohet dhe denoncohet – duke u siguruar që nuk ka vend ku të fshihet:***

- *Duke i dhënë fund keqpërdorimit të shoqërive anonime për të fshehur të ardhurat e korrupsionit.*
- *Duke i dëbuar ata avokatë, agjentë të pasurive të patundshme dhe kontabilistë të cilët lehtësojnë ose janë të përfshirë në korrupsion, si dhe duke ua mohuar të korruptuarve përdorimin e kanaleve të ligjshme të biznesit.*
- *Duke rritur transparencën e buxheteve qeveritare, informacionit tatimor dhe prokurimit publik, për të penguar evazionin fiskal dhe për të vënë në dukje vjedhjen ose keqpërdorimin e parave të taksapaguesve.*
- *Duke e bërë më të lehtë për njerëzit për të raportuar korrupsionin, pa pasur frikë nga hakmarrja e të korruptuarve”.*

TË ANALIZOJMË RISKUN ME PROFESIONALIZËM DHE INTEGRITET

botuar në gazetën “Telegraf” dhe “Koha Jonë”, më 21 qershor 2016.

Konferenca e katërt Shkencore e KLSH “Analiza e Riskut” merr një rëndësi të veçantë në kushtet e zhvillimit të vendit tonë, ku teknikat e identifikimit, vlerësimit dhe menaxhimit të risqeve, sidomos në ekonomi, ende njihen pak. Qasjet në analizën e riskut janë të shumta, por në prezantimet gjatë këtyre tre ditëve të Konferencës, do të synojmë modestisht të identifikojmë kërcënimet, të vlerësojmë risqet, të tregojmë mënyrat për t’i menaxhuar, nganjëherë edhe shmangur, por në tërësi duke u përpjekur të pakësojmë efektet e tyre. Do të trajtojmë vlerësimin e riskut në fushën e burimeve natyrore, pasurive kombëtare, burimeve financiare, monetare, etj., riskun shoqëror dhe njerëzor dhe impaktin e tyre në vendimmarrje, sidomos për reformat tërësore në menaxhimin e borxhit publik, riskun në auditimin e tenderave publike, në auditimin anti-korrupsion, etj. Konferenca do të sjellë praktikatat e mira të analizës së riskut të partnerëve tanë, institucioneve supreme të auditimit, të kërkimit të aplikuar në profesoratin dhe botën akademike shqiptare, të shoqërisë civile dhe të audituesve tanë, duke synuar pakësimin e risqeve dhe menaxhimin e tyre. Gati të gjitha prezantimet në Konferencë kanë një emërues të përbashkët, bashkëpunimin në sistem, njëllor si moto e INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest” (Nga përvoja e përbashkët fitojmë të gjithë).

Duhet të tregojmë kujdes të mos i politizojmë kumtesat. Të gjithë e dimë se jetojmë në një mjedis të ngarkuar nga një debat i ashpër politik dhe duhet t’i mbajmë përpjekjet tona, idetë dhe sugjerimet tona sa më larg politikës së ditës, duke respektuar mbi të gjitha standardet tona si Institucion i Lartë Auditimi. Raporti i Risqeve Globale 2015 i Forumit Botëror Ekonomik në Gjenevë¹⁸ rendit si risqe me probabilitet më të madh për të ndodhur në ekonominë botërore, dhe që kanë impakt më të lartë, dukuri si deflacionin, krizat financiare, goditjet e çmimeve të energjisë, dështimin e mekanizmave themelore financiare, papunësinë strukturore të lartë, apo dhe të tjera si pabarazia e fortë e të ardhurave, dëmtimet nga përmytjet, paqëndrueshmëria e thellë politike dhe sociale, dështimet nga mekanizmat e lartë financiarë, etj.

Llojet e risqeve për Shqipërinë

Nëse këtë hartë risqesh e sjellim edhe në Shqipëri, do të shohim se mundësia e ndodhjes së pjesës dërrmuese të këtyre risqeve përgjatë vitit 2016 dhe në një periudhë afatshkurtër 2-3 vjeçare, është e lartë.

- Një nga risqet më të larta për vendin tonë është risku i korrupsionit të ngritur në sistem në administratën tonë shtetërore, i shfrytëzimit pa kriter të pasurive natyrore, i keq menaxhimit të kontratave koncensionare, sidomos të marrëveshjeve hidrokarbure, mos menaxhimi i partneriteteve publik-privat me një kosto tejet të rëndë për Buxhetin e Shtetit,

¹⁸ http://www.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_2015_Report15.pdf

etj. Në Deklaratën Globale Kundër Korrupsionit të Samitit Anti-Korrupsion të Londrës më 12 maj 2016, i cili formoi një koalicion ndërkombëtar unikal qeverish, agjencish ligj-zbatuese, organizatash ndërkombëtare, shoqatash të shoqërisë civile dhe kompanish private të angazhuara, në Pikën e Parë të saj theksohet se :“ *Korrupsioni duhet të zbulohet dhe denoncohet – të sigurohemi që nuk ka vend ku të fshihet:...- Duke rritur transparencën e buxheteve qeveritare, informacionit tatimor dhe prokurimit publik, për të penguar evazionin fiskal dhe për të vënë në dukje vjedhjen ose keqpërdorimin e parave të taksapaguesve*¹⁹”.

- Si KLSH kemi kërkuar në mënyrë të përsëritur në raportet tona për zbatimin e Buxhetit të konsoliduar të Shtetit, që risku i borxhit publik të pakësohet, duke përdorur 50% të të ardhurave nga privatizimet strategjike për shlyerjen e borxhit, si dhe të respektohen objektivat e vendosura në Strategjinë për Menaxhimin e Financave Publike 2014-2020 në lidhje me borxhin publik. Mosrespektimin e parashikimeve të Strategjisë për nivelet e borxhit duhet ta konsiderojmë si problem të mbartur, duke u përpjekur të gjithë për ta zgjidhur, e jo ta mendojmë si përgjegjësi vetëm e Ministrit të Financave.
- Një tjetër shembull i një risku, i cili po të verifikohet sjell një shumatore risqesh të tjera në ekonominë shqiptare, është rënia e ndjeshme e eksporteve të vendit, që një studim i fundit i Bankës Botërore i parashikon me 10% ulje vetëm për këtë vit. Mund të parashikohen lehtë vështirësitë që një risk i tillë sjell në bilancin e pagesave, në nivelin e fuqisë blerëse dhe në atë të punësimit në vendin tonë. Në rast se një risk të tillë e parashikojmë dhe e llogarisim mirë, dhe sidomos, punojmë në sistem si Ekzekutivi, ashtu dhe aktorët e tjerë, për përgatitjen dhe realizimin e një programi afatshkurtër masash energjike balancuese, të tilla si mbështetja dhe stimulimi më i fortë i eksporteve tona bujqësore, dhënia e lehtësive fiskale industrisë së fasonit, turizmit, etj., atëherë ky risk i lartë mund të pakësohet dhe po ashtu ulen edhe pasojat e tij në ekonominë tonë.
- Gjykojmë po ashtu se risku i efektivitetit dhe eficiencës së punës së audituesve të brendshëm është shumë i lartë. Strategjia e Menaxhimit të Riskut nuk po zbatohet si duhet dhe puna e koordinatorëve të riskut, të cilët janë edhe nëpunësit autorizues të çdo enti publik, lë për të dëshiruar. Një nga sfidat tona kryesore si KLSH është menaxhimi efektiv dhe i drejtë i riskut përmes vlerësimit të operimit të sistemeve të auditimit të brendshëm, bazuar në vlerësimin e proceseve dhe risqeve që shoqërojnë aktivitetet, me qëllim që të zbusim ose eliminojmë risqet.
- Jemi të shqetësuar për riskun e hendekut të thellë të krijuar nga pabarazia sociale në vend, me rritjen tejte problematike të numrit të njerëzve të ngelur pa punë dhe pa mundësi jetese. Mendojmë se ky risk social, risku i varfërisë kërkon politika të sinqerta, plane pune dhe ndërhyrjesh të qarta dhe efektive, dhe jo show mediatic.
- Një risk të përhershëm në këta 25 vjet e përben risku i pronave në Shqipëri, problematikat dhe oshilacionet e tregut të pronave, duke jua mohuar apo sakatuar të drejtën pronarëve

¹⁹ Deklarata Globale Kundër Korrupsionit, 12 maj 2016, Londër.

<https://www.gov.uk/government/publications/global-declaration-against-corruption>

legjitimë, si dhe duke dekurajuar apo shpesh edhe minuar përpjekjet për rritjen e pranisë së kapitalit të huaj në ekonominë tonë. Ky risk ka nevojë për një trajtim-zgjidhje të përhershme dhe afatgjatë.

- Informatizimi i shërbimeve shtetërore ndaj qytetarit dhe i kompanive publike me rëndësi në tregun dhe ekonominë e vendit, sjell nevojën e projektizimit të veprimtarisë së tyre dhe domosdoshmërinë e llogaritjes së saktë të riskut të përdorimit të teknologjisë së informacionit në vendim-marrjen publike. Nuk mund të realizojmë performancën e duhur pa projekte fizibël, ku risku i parashikimeve dhe vlerave financiare të projektit të jetë i mirë llogaritur. Projektet nga ana e tyre duhen parë brenda një sistemi vlerash dhe objektivash që i kemi vënë vetes. Dhe dihet që nuk mund të ndërtojmë një sistem pa risk. Vetë sistemi është kusht i domosdoshëm për menaxhimin e riskut.

Pse organizohet Konferenca e Katërt e KLSH

Një arsye tjetër themelore pse e organizojmë këtë Konferencë është mungesa e theksuar në Shqipëri e analizave të riskut në institucionet publike. Në këtë kontekst, identifikimi i risqeve është problem i rëndësishëm për të cilin duhet një impenjim më i madh të paktën në sektorët apo projektet që ngërthejnë investime të larta, apo në shëndetësi, arsim, turizëm, mjedis, etj. Listimi i risqeve dhe aq më tepër, ndërtimi i diagrameve apo hartave përkatëse me karakteristikat me themelore të tyre, si objekti, vendi, dëmi i pritshëm dhe masa e tij, masat e mundshme preventive për menjanimin eventual të tyre, mund të jetë një objekt studimi dhe veprimi në të ardhmen. Ne duhet të përshtatim dhe përditësojmë në vijimësi legjislacionin tonë mbi koncesionet dhe partneritetet publik-privat, sikurse ka bërë Bashkimi Europian me Direktivën e Komisionit Europian 2014/23 “Mbi Kontratat Konkensionare”, e cila thotë shprehimisht: *“Mungesa e rregullave të qarta në nivelin e BE-së mbi kontratat konkensionare krijonte pengesa dhe pasiguri ligjore për ofrimin e lirë të shërbimeve, duke shkaktuar çrregullime dhe diskriminim në tregjet evropiane të konkensioneve... Direktiva e Konkensioneve synon të forcojë sigurinë ligjore, duke krijuar një bazë solide rregullore për një zbatim uniform të parimeve të Traktatit nga shtetet anëtare. Qëllimi i legjislatorit të BE-së është që të miratojë rregulla të qarta dhe të thjeshta për dhënien e kontratave mbi një kufi të caktuar monetar”*.

Sidomos për partneritetet publik-privat ka patur nga institucionet ndërkombëtare si FMN, Banka Botërore apo USAID shqetësime për mangësi të theksuara në studimet e fizibilitetit dhe në të dhënat për raportin kosto-përfitim, të cilat dëshmojnë moskryerjen si duhet dhe mos thellim në analizat paraprake të riskut.

Në strategjitë, planet taktike e operative (kur ato ekzistojnë) të shumicës së institucioneve tona qendrore, analiza e riskut është pothuajse inekzistente dhe gjendja përkeqësohet vazhdimisht. Asnjë institucion të cilin e kemi audituar me auditimin e performancës, nuk ka patur një analizë SWOT (Fuqitë, Dobësitë, Mundësitë dhe Kërcënimet), apo PESTLE (analizë që përqendrohet në fushat “P”–politike-, “E”–ekonomike-, “S” –sociale-, “T”–teknologjike, “L”–ligjore dhe “E”–mjedisore), apo cilëndo lloj teknike tjetër që identifikon, klasifikon,

analizon dhe menaxhon risqet në afat të shkurtër dhe të gjatë. Dhe vetë ne në KLSH nuk po arrijmë ta implementojmë ende analizën PESTLE, ndërsa performancën e institucionit synojmë ta masim sipas ISSAI-t “Korniza e Matjes së Performancës së SAI-t”, standard i cili është në përpunim dhe do të konfirmohet në Kongresin e ardhshëm të INTOSAI-t.

Në dritën e kompleksitetit të teknologjive të informacionit dhe komunikimit dhe natyrës së tyre që ndryshojnë me shpejtësi, qeverisja duhet të jetë e pozicionuar në mënyrë të tillë që të lehtësojë dialogun mes të gjitha palëve të interesuara, për të ulur riskun e keqpërdorimit dhe abuzimit me IT. Për rregullatorët e veprimtarisë publike me bazë përdorimin e teknologjive të informacionit, një dialog me ekspertët dhe shkencëtarët, në hap me kohën dhe zhvillimin e këtyre teknologjive është e vetmja mënyrë për të kuptuar potencialin dhe implikimet e ardhshme të tyre në shërbimet publike ndaj qytetarit. Duhet të ndërgjegjësohemi të gjithë se për funksionimin efektiv të Qeverisjes elektronike kemi ende shumë për të bërë. Për këtë nevojitet një gjuhë e përbashkët dhe një diskutim i hapur rreth përfitimeve dhe risqeve. Nga ana tjetër, mendoj se sot i tërë procesi i matjes dhe menaxhimit të riskut duhet të trajtohet i lidhur ngushtë me IT, sepse risku duhet kuantifikuar, analizuar dhe menaxhuar përmes sistemeve IT që minimizojnë vendim-marrjen subjektive të menaxherëve publikë e privatë. Analizat e riskut nuk mund dhe nuk duhet të jenë përshkruese (narrative), sepse riskojmë të krijojmë më shumë konfuzion sesa zgjidhje, por duhet të përcaktojnë në thellësi faktorët e riskut, si dhe faktorët që pakësojnë ose e shmangin riskun.

Nuk duhet të harrojmë se “risku është histori” dhe historia në institucione përfaqësohet nga baza e të dhënave. Kjo bazë të dhënash në administratën tonë publike, qendrore dhe vendore, menaxhohet pa shumë kujdes. Në rastet e rotacionit politik, ndodh shpesh që baza e të dhënave e institucionit shtetëror zerohet, nganjëherë edhe qëllimisht, duke fshirë kujtesën institucionale. Në vend që të informatizohet, plotësohet dhe të bëhet lehtësisht e aksesueshme, baza e të dhënave në rastin më të mirë injorohet, në rastin më të keq shkatërrohet.

Risqet duhet të komunikohen në mënyrë efektive dhe krejtësisht të hapur në publik nga qeveria, institucionet e pavarura, biznesi dhe shoqëria civile. Risku vetëm duke u analizua dhe stigmatizuar mund të ulet. Çdo injorim ose mostrajtim i riskut rëndon problematikën me të cilat përballlet administrimi shtetëror. Ne si KLSH jemi të angazhuar në procesin e quajtur “peer review” (rishikim mes kolegësh). Kemi pritur misionin e kolegëve auditues nga Gjykata e Auditimit të Austrisë, që pranuan të na auditojnë në këtë proces dhe presim raportin e tyre. Në cilindo rast kur sigurohet transparenca e plotë në vendim-marrje, analiza e plotë për identifikimin, menaxhimin, pakësimin ose shmangien e risqeve ka më shumë gjasa të ndodhë, nëse palët e interesuara njihen me shembuj të praktikave të mira për t’u ndjekur. Ky është edhe qëllimi parësor që na shtyu të organizojmë këtë konferencë, për të dhënë qasjet dhe eksperiencat e mira në analizën e riskut të partnerëve tanë të huaj dhe vendas.

GJETJET E KLSH-së PËR VITIN 2015 ANALIZUAR MBI BAZËN E KORNIZËS SË MATJES SË PERFORMANCËS SË INSTITUCIONEVE SUPREME TË AUDITIMIT

botuar në gazetën "Telegraf", më 29 qershor 2016.

Raportojmë për aktivitetin e KLSH gjatë vitit 2015, në bazë të strukturës së standardizuar të Kornizës së Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-t), dokument i cili përbën një projekt-pilot të INTOSAI-t, që do të miratohet si standard ISSAI në Kongresin INCOSAI XXII në dhjetor të këtij viti. Korniza është e bazuar në ISSAI 12 "Vlerat dhe Përfitimet nga Institucionet Supreme të Auditimit – Të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve", i cili thekson se *"Të vepruarit në interes të publikut i vendos SAI-t me një përgjegjësi të mëtejshme për të demonstruar rëndësinë e aktivitetit të tyre përpara qytetarëve, Parlamentit dhe veprimtarëve të tjerë"*²⁰. Ky dokument përdoret nga shumica e SAI-ve të zhvilluara në matjen dhe interpretimin e rezultateve të tyre përpara Parlamenteve përkatëse dhe qytetarëve.

Për vitin 2015, Kontrolli i Lartë i Shtetit ka përfunduar dhe evaduar 158 auditime, ose 8.8% më shumë nga viti 2014. Në punën tonë audituese, ne po orientohejmë gjithnjë e më fort drejt auditimeve të performancës, të cilat njohën një rritje me 25%, në krahasim me 2014-ën, por ende kemi shumë për të bërë për të arritur 15% të totalit të auditimeve të zhvilluara përgjatë një viti, objektiv të cilin mendojmë ta arrijmë në vitin 2018. Sot jemi në 8% auditime të performancës kundrejt totalit.

Për periudhën 2012-2015, Auditimet e Performancës u shtuan si numër 3 herë në krahasim me periudhën 2008-2011 dhe afro 4 herë për nga numri i institucioneve të mbuluara me këtë lloj auditimi. Zhvillimi i tyre është në përputhje të plotë me objektivat e planit strategjik të KLSH 2013-2017, i rishikuar. Gjithnjë duke e mbajtur vëmendjen tek shtimi dhe rritja e cilësisë së auditimeve financiare dhe auditimeve të përputhshmërisë, auditimet e performancës po shndërrohen në një nga shtyllat e zhvillimit dhe modernizimit të institucionit. KLSH po përballet çdo ditë me një sfidë të fortë për ta përqendruar punën tek auditimi i performancës, për arsye se ai i shërben vlerësimit të përgjegjshmërisë publike. Sfida më e madhe me këtë lloj auditimi është që ai mos të zbatohet thjesht si procedurë, por të konceptohet si një filozofi e të menduarit dhe vepruarit nga i gjithë stafi i KLSH-së. Një filozofi pune që konsideron se auditimi nuk është një qëllim në vetvete, por në radhë të parë një instrument parandalimi, instrument korrigjimi dhe këshillimi për institucionin që auditohet, në mënyrë që ai të kuptojë ku i ka mangësitë kryesore dhe t'i plotësojë ato, duke përmirësuar menaxhimin dhe shtuar performancën.

Gjatë vitit 2015, kemi realizuar 12 auditime performance në reformat qeveritare, në projektet dhe shërbimet social-ekonomike, në projektet infrastrukturore, projektet energjetike dhe mjedisore, si dhe projektet dhe shërbimet social-kulturore. Për këtë vit do t'i përqendrojmë auditimet e performancës në marrëveshjet koncensionare, në partneritetet publik-privat, në

²⁰ ISSAI 12, faqe 4, paragrafi i parafundit, <http://www.issai.org/media/84539/issai-12-e.pdf>

performancën e borxhit publik, etj. Auditimet e Përputhshmërisë (kemi evaduar 120 auditime të tilla gjatë vitit 2015) arritën të plotësonin kriteret metodologjike ndërkombëtare, duke garantuar siguri sipas standardeve ISSAI 400, 4000 dhe 4100 të INTOSAI-it.

Për herë të parë në vitin 2015, gjatë auditimeve financiare (u realizuan 12 të tilla), KLSH dha opinion për pasqyrat financiare të përgatitura nga institucionet publike, pavarësisht se opinion i dha në disa njësi varësie dhe jo në Institucione qendrore, për të minimizuar riskun operacional në realizimin e këtij lloji auditimi pilot. Ky opinion i shton besueshmërinë pozicionit financiar të raportuar nga institucionet buxhetore dhe shëndosh më tej financat e Shtetit. Institucioni realizoi po për herë të parë dy Auditime të Teknologjisë së Informacionit (njërin auditim pilot me ndihmën e Institutit të Zhvillimit IDI të INTOSAI-t). Edhe pse në hapat e para në këtë fushë auditimi, KLSH ka ngritur Drejtorinë e Auditimit të TI. dhe investuar në përmirësimin e infrastrukturës së TI.

Dëmi ekonomik i zbuluar dhe dobishmëria

Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e subjekteve të audituara, në shumën e përgjithshme **35,3 miliard lekë ose 257.7 milion euro**. Dëmi ekonomik i zbuluar për periudhën 2012-2015 është **8 herë më i madh** se vlera e dëmit të zbuluar për periudhën e katër viteve 2008-2011.

Një pasqyrë të mirëfilltë të nivelit të performancës e përbën efienca në auditim, një nga treguesit kryesore të performancës së SAI-eve të zhvilluara sot në botë. Ky tregues i **eficiensës, dobisë së rezultateve të auditimit** vë në raport sasinë e fondeve të kërkuara për zhdëmtim në Buxhetin e Shtetit nga KLSH me shpenzimet buxhetore të vetë institucionit (pra sa ai u ka kushtuar taksapaguesve), paraqitet për vitin 2015: për çdo një lek të shpenzuar për institucionin, kemi kërkuar për t'u zhdëmtuar në Buxhetin e Shtetit **180 Lekë** (këtu nuk është përfshirë dëmi i konstatuar në Ministrinë e Energjetikës dhe Industrisë), ose në vlerë totale **58,7 miliard lekë, apo 428.4 milion euro**. Kjo shifër dëshmon për eficiencën, dobinë e lartë të aktivitetit auditues dhe renditet në nivele të ngjashëm me treguesit e eficiensës së SAI-ve të zhvilluara. Krahasuar në vite, mesatarja e treguesit të eficiensës (dobishmërisë) së institucionit për vitet 2012-2015 është **4.2 herë më e lartë** se mesatarja e viteve 2008-2011. Dëmi mesatar i kërkuar për t'u zhdëmtuar në Buxhetin e Shtetit për dyvjeçarin 2010-2011 është 19.1 Lek, për dyvjeçarin 2012-2013 52.1 Lek dhe për 2014-2015 109.5 lekë (*Shih grafikun në Raportin e Performancës KLSH 2015*). Thënë ndryshe, në katër vitet e fundit, për çdo lek të takspaguesit shqiptar që harxhohet për KLSH kemi zbuluar dhe kërkuar për zhdëmtim dhe arkëtim në Buxhet mbi 4 herë më shumë fonde se sa në katër vitet 2008-2011.

Raporti vjetor i KLSH mbi Zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit për vitin 2014, përgatitur me 2015 dhe paraqitur përpara Komisionit Tuaj në tetor 2015, dha një sërë rekomandimesh me impakt të lartë. Një performancë institucioni nuk mund të kuptohet plotësisht pa impaktin e punës së tij. Shifrat mund të tregojnë shumë, por edhe pak ose asgjë, në rast se nuk lidhen me impaktin e rezultateve.

Në Simpoziumin e 22-të të OKB-INTOSAI të vitit 2013, Dr. Jozef Moser, Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAIT ka cilësuar se *“SAI-t mund të shfrytëzojnë plotësisht potencialin e tyre për të kontribuar në qeverisjen e mirë publike vetëm nëse, duke u bazuar në punën e tyre të auditimit, ata gjithashtu angazhohen në veprimtari këshillimore dhe ofrojnë rekomandime specifike për subjektet e audituara dhe për vendim-marrësit”*. Për vitin 2015, përpjekja jonë për **rekomandime konstruktive dhe me impakt të lartë** ka rezultuar në:

- Për të realizuar një qëndrueshmëri dhe kredibilitet të financave publike, për të përmirësuar planifikimin e treguesve makroekonomikë dhe të parashikimeve buxhetore, të ndërgjegjshëm për risqet fiskale që kalon vendi, kemi rekomanduar marrjen e nismës ligjore për ngritjen e një Këshilli Fiskal, i cili të gëzojë statusin e një institucioni publik të pavarur dhe të ketë një pavarësi operationale të qartë e rigorozë nga politika. Një rekomandim të tillë, i cili do t'i sigurojë vendit atë opoenecë të pavarur dhe profesionale të munguar në politikat tona fiskale, e dha në janar 2016 edhe Fondi Monetar Ndërkombëtar, në Raportin e tij “Country Report” Nr. 16/5 për Vlerësimin e Transparencës Fiskale.

- Për të disiplinuar financat publike dhe rritur kredibilitetin financiar të vendit, kemi dhënë për të tretin vit në vijimësi rekomandimin që Ministria e Finances të paraqesë në Kuvend një nismë ligjore për vendosjen në Kushtetutë dhe në Ligjin “Për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë” të treguesit të **borxhit publik në nivelin tavan 60 % ndaj PBB-së**, si dhe arritjen e këtij niveli gradualisht, në përputhje me objektivat dhe fazat e reduktimit të borxhit të përcaktuara në Strategjinë “Për Menaxhimin e Financave Publike 2014-2020”. Ky rekomandim gjykojmë se ka shërbyer si presion pozitiv në këto tri vitet e fundit, duke nxitur ndryshimet e propozuara kohët e fundit nga Ministria e Financave në Ligjin organik të Buxhetit, me nenin që i detyron të gjitha qeveritë të ulin borxhin publik. Me gjithë ndryshimin e propozuar, mendojmë se nuk është mjaftueshëm dhe do të vazhdojmë të insistojmë për këtë nismë që e konsiderojmë thelbësore për të përmirësuar imazhin dhe seriozitetin e reformës në financat publike të vendit.

- Në kushtet e përgjegjësisë së ulet financiare të zyrtareve publike, i kemi rekomanduar Qeverisë dhe Kuvendit për të dytin vit në vijimësi **hartimin e ligjit “Për Përgjegjësinë Materiale”**, në të cilin të trajtohet përgjegjësia financiare e punonjësve të njësive publike (zyrtarët e lartë dhe punonjësit e të gjithë niveleve) për dëmet ekonomike të shkaktuara qëllimisht apo nga neglizhenca, gjatë ose në lidhje me kryerjen e detyrave zyrtare. Mungesën e theksuar të përgjegjshmërisë financiare në vend e kanë evidentuar edhe Progres Raportet e Bashkimit Evropian të viteve 2014 dhe 2015. Jemi të sigurtë se me hapat për realizimin e plotë të reformës në drejtësi, kjo përgjegjësi do të shtohet, pasi reforma duhet të vijojë edhe në këtë drejtim. Gjykojmë se ka ardhur koha që Komisioni i Ekonomisë të marrë nismën për hartimin e këtij ligji kyç në rritjen e përgjegjësisë, llogaridhënies dhe në disiplinimin e vendim-marrësve dhe menaxhereve kryesore të financave tona publike.

- Me qëllim rritjen e cilësisë dhe profesionalizmit në përgatitjen dhe dhënien e informacionit financiar dhe fiskal, duke synuar uljen e risqeve fiskale, kemi kërkuar pranë Komisionit të Ekonomisë në tetor 2015, që të publikohen menjëherë nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, si baza kryesore metodologjike mbi të cilën do të hartohen pasqyrat financiare të Shtetit. Kemi rekomanduar që të ngrihet një sektor i veçantë, brenda Drejtorisë së Thesarit në Ministrinë e Financave, i cili të mundësojë përshtatjen e pasqyrave të nxjerra nga sistemi i integruar në formën e Pasqyrave të Konsoliduara të Shtetit. Ky sektor duhet të ketë si funksion edhe kontrollin e saktësisë së pasqyrave të përgatitura nga institucionet publike, për ta vënë nën monitorim dhe kontroll profesional këtë proces të rëndësishëm, për mbarrëvajtjen e të cilit ka ngritur shqetësim edhe FMN në Raportin e sipërpërmendur.
- Kemi kërkuar që privatizimi i Albpetrol të realizohet, duke ftuar kompani me potenciale dhe kredenciale të larta profesionale nga aleatët strategjikë të vendit tonë (veçanërisht ato me traditë të konsoliduar në sektorin e naftës, si SHBA, Mbretëria e Bashkuar apo Gjermania).
- Kemi rekomanduar po ashtu që të ringrihet Instituti i Kërkimeve të Naftës, si një institut shkencor, i cili të mbështesë të gjitha vendimarrjet për zhvillimet e sektorit të hidrokarbureve në vendin tonë dhe të bashkëpunojë me Kuvendin dhe Qeverinë për hartimin e strategjive afatmesme dhe afatgjata në këtë sektor.
- Kemi rekomanduar ngritjen e një komisioni ad-hoc të pavarur, me ekspertë teknikë dhe ekonomikë, i cili të mund të vlerësojë realisht dhe saktësisht dëmin nga aktiviteti nën administrimin e CEZ a.s., si edhe mundësinë më të mirë për një rimëkëmbje të OSHEE-së mbi baza të monitorimit të kujdesshëm të të gjithë treguesve. Kemi kërkuar një disiplinë të fortë financiare dhe një kontroll të vazhdueshëm nga Kuvendi, për çdo investim dhe vendim-marrje strategjike për OSHEE-në.
- Kemi kërkuar nga Avokatura e Shtetit të veprojë me shpejtësi në drejtim të ndjekjes së arkëtimit të garancisë nga shoqëria “Vetro Energy PTE Ltd”, pas dështimit të procedurave të privatizimit të shoqërisë “Albpetrol sha Patos”. Shtyrja e mëtejshme e koordinimit të institucioneve shtetërore apo krijimi i vonesave artificiale rrezikon seriozisht dhe në mënyrë të pajustificueshme tejkalimin e afateve përkatëse procedurale të kërkimit dhe arkëtimit të garancisë prej 85 milionë Euro.
- Kemi konstatuar se kompanitë hidrokarbure kanë hartuar e lidhur kontrata në vlera të konsiderueshme me nënkontraktorë të ndryshëm, vendas dhe të huaj, për shërbime për procese teknologjike hidrokarbure, shërbime konsulence teknike ose juridike, për shërbime pune ndërtimesi civile (rrugë për sheshe ose godina), etj., të cilat janë përfshirë më pas në Cost Recovery (Rikuperimin e Kostos) dhe duke e larguar Faktorin R nga vlera 1. Pas gjetjeve të përsëritura nga auditimet tona të vitit 2013 dhe 2014 që dëshmonin evazionin e qartë fiskal, përhëndesim vendimin e Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve që e konsideroi vitin 2011

me Faktorin R më të madh se 1 për koncensionarin kryesor në shfrytëzimin e naftës, duke e detyruar të paguante 57 milion USD detyrime ndaj Buxhetit të Shtetit dhe besojmë që puna do të vazhdojë për zbulimin e rasteve të tjera flagrante të evazionit në zbatimin e marrëveshjeve dhe licencave hidrokarbure.

Pasojat e krizës ekonomike e financiare botërore të viteve 2008-2012 dhe rastet e dukurive abuzive deri në skandale në përdorimin e fondeve publike në institucione, kompani e korporata shtetërore, të evidentuara dhe nga Samiti i Londrës i 12 majit 2016 për një Aleancë Ndërkombëtare kundër Korrupsionit, kanë sjelle një rënie të ndjeshme të besimit të qytetarëve ndaj qeverive. Si KLSH ndajmë shqetësimin e partnerëve tanë ndërkombëtare dhe të shoqërisë civile se besimi i qytetarëve shqiptarë në politikën qeveritare antikorrupsion është shumë i ulët. Nga shkeljet ligjore dhe abuzimet e konstatuara në auditimet tona për vitin 2015, kemi dërguar në Prokurori 51 kallëzime penale për 159 punonjës të administratës shtetërore (krahësuar me 41 kallëzime për 149 punonjës për vitin 2014), ose afërsisht një kallëzim në çdo tre auditime dhe në çdo javë kalendarike, duke vazhduar me të njëjtin trend dhe ritëm si institucion, në këto katër vite. **Dëmi ekonomik për 51 kallëzimet penale të bëra gjatë vitit 2015 është 85,837,736.000 lekë.** Kemi kallëzuar zyrtarë të rangut të lartë dhe të mesëm. Si KLSH kemi rritur cilësinë e përgatitjes së dosjes për kallëzim penal dhe shkurtuar kohën e përgatitjes së kallëzimit. Kjo është e rëndësishme për ne. Krahësuar me periudhën katërvjeçare 2008-2011, kur kemi patur 52 kallëzime penale, kallëzimet e katër viteve 2012-2015 janë 170, ose 3.2 herë më shumë.

Shqetësim kryesor për ne është **niveli i ulët i zbatueshmërisë së masave të propozuara nga KLSH për largim nga detyra apo nga shërbimi civil për zyrtarë të lartë të Shtetit, të cilët janë kallëzuar në Prokurori.**

Numri i tyre është i konsiderueshëm. Mbasi i kemi përcjellë dhe ripërcjellë listat me emrat dhe pozicionet e këtyre zyrtarëve të lartë që ende mbahen në punë në Ministrinë përkatëse dhe në Departamentin e Administratës Publike, do t'i paraqesim listat pranë Komisioneve të Kuvendit. Nisur nga moto e Kongresit INCOSAI XXI "Auditimi kombëtar në shërbim të Qeverisjes kombëtare" dhe obligimet ndaj mandatit tonë kushtetues e ligjor për kontributin që pritet prej nesh në mirëqeverisjen e vendit dhe në forcimin e përgjegjshmërisë dhe transparencës në qeverisje, do të punojmë fort që anti-kultura e pandëshkueshmërisë në vend të goditet dhe çrrënjohet. Në rekomandimet e tij në Progres Raportet e fundit për Shqipërinë, Komisioni Europian i mëshon ndjekjes sistematike dhe zbatimit të rekomandimeve të institucionit më të lartë të auditimit. Mund të themi me keqardhje se ndjekja e rekomandimeve të KLSH vijon të mbetet një proces formal, i bazuar në përpilim urdhrash dhe planesh veprimi nga titullari, por pa konkretizim final, sidomos në largimin e drejtuesve të lartë të kapur në shkelje dhe abuzim. Ndjekja jo-efektive e derisotme e rekomandimeve sjell mbi të gjitha fatura financiare të pashlyera në Buxhetin e Shtetit në shuma të konsiderueshme. Ligji "Për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik", apo edhe një Urdhër i Ekzekutivit për largimin nga detyra të atyre që rezultojnë, pas auditimeve tona,

me shkelje flagrante të ligjeve dhe dëmtim të ndjeshëm të interesave financiare të Shtetit, do të mund t'i kthenin efektivitetin rekomandimeve të KLSH.

Menjëherë pas miratimit të ligjit, ngritëm grupet e punës për përgatitjen dhe finalizimin e dokumenteve bazë të veprimtarisë së institucionit, për zbatimin në praktike të Ligjit organik. Në kuadër të zbatimit të Strategjisë së Menaxhimit institucional 2013-2017 (të ripunuar), të Strategjisë së Implementimit të ISSAI-ve dhe të aktiviteteve të parashikuara në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020, Shtylla 6, si dhe në përmbushje të kërkesave të Programit Buxhetor “Triger Matrix”, hartuam Manualin e Auditimit të Përputhshmërisë dhe Manualin e Auditimit Financiar, Rregulloren e re të Brendshme të institucionit dhe Indikatoret e Performancës të Auditimit të Performancës. Draft-manualet iu dërguan Delegacionit European dhe SIGMA-s për dhënie mendimi. KLSH ka marrë vlerësimin nga Delegacioni European dhe SIGMA që keto manuale janë hartuar në përputhje me kërkesat e Standardeve ISSAI dhe praktikat më të mira të fushës. Do të vijojmë t'i përmirësojmë këto manuale, duke i testuar në praktike nëpërmjet auditimeve pilot.

Mandatin me të gjere auditues që na ka garantuar ligji i ri, gjatë vitit 2015 jemi përpjekur ta konkretizojmë, duke diversifikuar llojet e auditimeve, duke zgjeruar aktivitetin edhe në certifikimin e pasqyrave financiare të përgatitura nga institucionet publike, apo në auditimet e sistemeve të informacionit, që kanë marrë një shtrirje të gjerë në ofrimin e shërbimeve publike, si dhe duke minimizuar pengesat që hasim në auditim. Me këtë ligj të institucionit, pothuajse tërësisht në linjë me standardet INTOSAI, fokusi i ri, që përbën dhe një nga sfidat tona kryesore në të ardhmen, është dhënia e një sigurie të arsyeshme mbi besueshmërinë dhe vërtetësinë e raportimeve financiare të qeverisë dhe dhënia e rekomandimeve të vlefshme në drejtim të vendosjes së rregullave të qarta të raportimit financiar publik.

Kryesore në punën tonë ka qenë dhe është profesionalizmi, mos qenia pjesë e politikës, sikurse e thekson edhe Gene L. Dodaro, Auditues i Përgjithshëm i GAO-s Amerikane në përshëndetjen e tij drejtuar KLSH me rastin e 90 vjetorit të institucionit, *“Institucionet Supreme të auditimit sot janë pozicionuar si kurrë më parë, për të bërë diferencën... Ne nuk bëjmë politika. Ato i ka Kongresi. Ne auditojmë realizimin e politikave dhe programeve të Qeverisë”*.

Strategjia për Menaxhim dhe Zhvillim

Zgjerimi i fushës audituese me ligjin e ri organik të KLSH, lindi nevojën e rishikimit të Strategjisë së Zhvillimit Institucional 2013-2017 dhe Planit të Veprimit për periudhën 2015-2017. Rishikimi i Strategjisë, synoi vendosjen e prioritetëve dhe alokimin e drejtë e të përshtatshëm të burimeve, duke u fokusuar në arritjen e objektivave dhe menaxhimin e risqeve, në përputhje me detyrimet që burojnë nga Ligji Organik. Objektivat strategjike si zhvillimi i kapacitetit institucional të KLSH-së, rritja e kapaciteteve audituese dhe e cilësisë së auditimit, shtimi i numrit dhe i cilësisë së auditimeve të performancës, forcimi i rolit antikorruption të institucionit, zhvillimi i komunikimit dhe bashkëpunimit me veprimtarë të tjerë brenda e jashtë vendit, etj.

janë arritur në një nivel të kënaqshëm në këto tre vitet e para të zbatimit të Strategjisë. Gjatë viti 2015 kemi ecur më shumë me auditimet e performancës, si dhe me rritjen e kapaciteteve audituese dhe të cilësisë së auditimit.

Në unison me Strategjinë e Zhvillimit të institucionit, përgatitëm Strategjinë e Implementimit të Standardeve Ndërkombëtare të Auditimit, ISSAI-ve, mbi bazën e Marrëveshjes së nënshkruar me vullnetin tonë me 12 mars 2013 me IDI-n, institutin e zhvillimit të INTOSAI-t. Përdorimi i teknikave “iCAT” (teknikave të vlerësimit të përputhshmërisë) na mundësoi të identifikonim kërkesat e ISSAI-ve për çdo lloj auditimi, duke hapur kështu rrugën për një analize SWOT për secilin lloj auditimi që kryen KLSH. Në qershor të vitit 2015, raportuam pranë IDI-t mbi përmbushjen e detyrimeve të marrëveshjes së angazhimit, pjesë e së cilës është zhvillimi i Strategjisë dhe Planit të Veprimit të Implementimit të ISSAI-ve. Gjatë viteve 2012-2015, institucioni ka fituar një filozofi të re pune. Standardet e organizatës INTOSAI janë futur në KLSH jo vetëm si tema të trajnimeve profesionale të trupës audituese, por shërbejnë si referime të qëndrueshme të përditshme në gjetjet, vlerësimet dhe rekomandimet e secilit grup auditues dhe audituesi të veçantë.

Standardet e Auditimit dhe Metodologjia

Implementimi i ISSAI-ve është një proces i gjatë dhe ndërthuret dhe me veprimtaritë dhe aktivitetet e KLSH që po kryhen në kuadër të zbatimit të projektit IPA 2013 “Forcimi i Institucionit Suprem të Auditimit.

Një nga faktorët që ka ndikuar pozitivisht në sigurimin e cilësisë të punës audituese për vitin 2015, është edhe përmirësimi i Metodologjisë, përgatitja e studiuar e programit vjetor të veprimtarisë së KLSH-së që lidhet me përcaktimin e prioritetëve të mundshme, argumentimin dhe përfshirjen në programin e auditimit të subjekteve të auditimit mbi bazën e vlerësimit të riskut dhe përcaktimit të materialitetit, duke i kombinuar këto auditime edhe me detyrimet kushtetuese e ligjore që ka KLSH, për auditimin periodik të tyre.

Gjatë vitit 2015, kërkuam nga SAI-t e zhvilluara të EUROSAI-t dhe INTOSAI-t asistencë në procesin e “Peer Review” (Rishikim mes kolegeve) të INTOSAI-t dhe Gjykata e Auditimit e Austrisë pranoi të na vlerësonte sipas këtij procesi mbi nivelin e pavarësisë sonë në vendim-marrje dhe në auditim. Bazuar në Memorandumin e Mirëkuptimit të nënshkruar, një grup përfaqësuesish nga Gjykata Austriake e Auditimit ndërmori në shkurt 2016 një proces vlerësimi “Peer Review” dhe aktualisht jemi në pritje të rezultateve të këtij vlerësimi.

Po në vitin 2015 “Qendra për Transparencë dhe Informim të Lirë” (QTIL), në bashkëpunim me USAID-in kanë realizuar projektin “Forcimi i Ligjit përmes zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së”, i cili mund të konsiderohet pa dyshim një Mini Peer Review e mirëfilltë. Raporti Final i këtij projekti dhe rekomandimet e dhëna për KLSH-në në drejtim të përmirësimit të punës për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së janë profesionale dhe dobiprurëse për ne. Si

institucion jemi duke hartuar një plan veprimi të detajuar për zbatimin e rekomandimeve të lëna nga ana e QTIL.

Në zbatim të ISSAI-t 40 “Kontrolli i cilësisë”, grupi i shqyrtimit të dosjeve të auditimit, përzgjidhi në mënyrë rastësore 44 dosje auditimi (shqyrtimi “në të ftohtë”) ose 27% të auditimeve të kryera dhe të evaduar brenda muajit dhjetor 2015, një rritje e konsiderueshme krahasuar me vitin 2014 ku u kontrolluan 32 dosje ose 20% e auditimeve. Ka një rritje të konsiderueshme të kontrolleve “në të ftohtë”, krahasuar me periudhën deri në vitin 2012 kur shqyrtoheshin deri në 10% e auditimeve të evaduara brenda një viti.

Në Grupit të Shqyrtimit të Cilësisë u përfshinë auditues me përvojë nga çdo departament auditimi si dhe u angazhuan ekspertë të jashtëm, të drejtuar nga Prof. Dr. Jorgji Bollano, Kryetar i Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit. Nga kontrollet e kryera, në disa dosje auditimi ka rezultuar se nuk ka dokumente për metodat dhe teknikat e auditimit si vlerësimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm, verifikimin e transaksioneve, informacione, pyetësorë etj, në përputhje me Rregulloren e Brendshme; në disa dosje të tjera auditimi janë konstatuar mangësi në procesin e planifikimit, që konsistojnë në faktin se në dosjen e auditimit nuk ka informacion paraprak, etj. Të gjitha mangësitë, së bashku me rrugët për korrigjimin e tyre në të ardhmen, janë reflektuar në raportet e Grupit dhe nga KLSH po punohet për zbatimin e plotë të rekomandimeve të tij.

Menaxhimi

Viti 2015 përkoi me 90 vjetorin e krijimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, duke ndërthurur më mire se në vitet e kaluara traditat dhe vlerat e përcjella në kohë të institucionit me qasjen moderne në auditim dhe zbatimin më efikas të standardeve ndërkombëtare të fushës ISSAI.

Filozofia e re menaxheriale e institucionit e shikon performancën e secilit auditues si të pandare nga niveli i njohurive mbi standardet ndërkombëtare të auditimit, nivel i cili, krahas integritetit, aftësive profesionale dhe eksperiencës në punë, konsiderohet në institucion si përcaktues në cilësinë e gjetjeve që audituesi realizon dhe të rekomandimeve që jep.

Burimet Njerëzore dhe Lidershipi

Duke u mbështetur në udhëzimet e standardeve ISSAI dhe në praktikat më të mira të SAI-ve të zhvilluara për ndërtimin dhe zhvillimin e kapaciteteve, institucioni ka vijuar të investojë në zhvillimin e burimeve njerëzore, duke kryer zhvendosjen e strukturës së punonjësve në dobi të trupës audituese. Punonjësit me arsim të lartë jo vetëm që zënë rreth 95% të numrit total të punonjësve, por po shikojmë të rekrutojmë ata që zotërojnë gradën shkencore doktor i shkencave, që kanë dy diploma në fusha dhe specialitete të ndryshme, auditues të brendshëm të certifikuar, ekspertë kontabël, etj.

Trajnimi i stafit auditues brenda dhe jashtë vendit është parë nga institucioni si rruga me efektive për ngritjen e kapaciteteve. Treguesi i trajnimeve ka arritur në 27 ditë trajnimi për

punonjës në vitin 2015. Për këtë vit u trajnuan jashtë vendit 136 persona, ose 83% e stafit auditues. Nëse në vitin 2011 treguesi i trajnimeve ishte 2.1. ditë trajnim në vit për punonjës, në vitin 2012 ky tregues u rrit në 19.4 ditë trajnimi, në vitin 2013 në 22 dite, në vitin 2014 26 ditë dhe në vitin 2015, 27 ditë trajnimi në vit. Për punonjësit e sapo-rekrutuar ky tregues është 30 ditë trajnimi në vit. Pjesëmarrja në trajnime e vendos KLSH-në në nivelet e SAI-ve të zhvilluara evropiane.

Janë realizuar tre forma të trajnimit profesional, 1) trajnimi përmes kurseve on-line, apo *e-learning*; 2) trajnimi “face-to face” me kontakt direkt me trajnuesin dhe trajnimi përmes shkëmbimit të eksperiencave të përbashkëta me eksperte të SAI-ve partnere dhe SIGMA-s, nëpërmjet pjesëmarrjes në seminare dhe workshope.

Strategjia e Komunikimit dhe komunikimi i brendshëm

Strategjia e komunikimit na ndihmon të arrijmë objektivat tona të përgjithshme, duke u angazhuar në mënyrë efektive me palët e interesuara, duke demonstruar suksesin e punës tonë dhe duke u siguruar që partneret tanë strategjike dhe qytetarët të kuptojnë atë që ne bëjmë. Në kuadër të Projektit IPA, kishim planifikuar në Strategjinë e përgjithshme të Zhvillimit të institucionit 2013-2015 që të zhvillonim strategjinë e komunikimit si produkt me vete, gjatë vitit 2015, por duke qenë se IPA startoi në mars 2016, kjo strategji do të zhvillohet gjatë këtij viti. Në zbatim të planit të Zhvillimit strategjik të institucionit dhe me mbështetjen e projektit IPA të BE-së, KLSH do të ripunojë strategjinë e tij të komunikimit për të qenë sa më pranë Kuvendit, publikut dhe medias, duke sjellë vazhdimisht ide të reja, të cilat janë domosdoshmëri për të qenë inovativë, atraktivë dhe në koherencë me ndryshimet. Si institucion jemi të ndërgjegjshëm se komunikimi efektiv është nxitësi më i rëndësishëm ndaj përkushtimit të punonjësve. Jemi përpjekur që informacioni të rrjedhe lirisht në rrugët vertikale dhe horizontale të komunikimit, duke i krijuar mundësi secilit punonjës të KLSH të shprehet hapur për problemet që shoh në punën e tij dhe brenda institucionit.

Komunikimi me Palët Qeveritare

Gjatë vitit 2015, jemi përpjekur të bashkëpunojmë me Ministrinë e Financave, por me gjithë përpjekjet tona, mbi bazën e Standardit ISSAI 9150 “Koordinimi dhe bashkëpunimi mes SAI-t dhe audituesve të brendshëm në Sektorin Publik”, nuk kemi arritur të dalim nga pozicionet klasike të audituesit dhe të të audituarit. Gjatë këtij viti shohim një rigjallërim të kontakteve mes të dyja institucioneve tona dhe shpresojmë që marrëveshja e nënshkruar me 8 mars 2012 të zbatohet konkretisht në të ardhmen e afërt, si dhe ta zgjerojmë dhe në një bashkëpunim me Drejtorinë e Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave, sipas kërkesave të BE-së.

Komunikimi me Mediat, Qytetarët dhe Shoqërinë Civile

Në bazë të Standardit ISSAI 12, “Vlerat dhe dobitë e SAI-ve-te bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve”, Kontrolli i Lartë i Shtetit ka një qasje krejt të re ndaj komunikimit me publikun. Gjatë vitit 2015, kemi marrë 382 ankesa nga qytetarët. Nga këto, 252 kërkesa dhe ankesa

kanë qenë në kompetencë të KLSH. 143 prej tyre janë verifikuar dhe u është dhënë përgjigja përkatëse, ndërsa 109 janë në procesin e verifikimit. Kujtojmë që në vitin 2011 trajtoheshin vetëm 14 ankesa nga qytetaret. Institucioni ka rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë së tij, duke arritur në fund të vitit 2015 që të jetë i pranishëm 6.6 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar, si dhe të pesëfishojë prezencën e tij në median audiovizive, krahasuar me vitin 2010.

Kemi vendosur vendimet e plota mbi auditimet në faqen tonë në internet www.klsh.org.al, që në thelb është raporti ekzekutiv dhe rekomandimet, të cilat janë vendosur në internet gjatë këtij viti. Transparenca sjell besim te qytetari, sikurse e ka cilësuar edhe Standardi 12 *“Për të qenë në gjendje që të përmbushin funksionet e tyre dhe për të siguruar vlerën e tyre të mundshme për qytetarët, SAI-t duhet të jenë krejtësisht transparente, që të shihen si të besueshëm. SAI-t meritojnë besim vetëm nëse ata vetë janë gjykuar objektivisht si të besueshëm, kompetentë dhe të pavarur dhe që mund të mbahen përgjegjës për veprimet e tyre”²¹*

Gjatë vitit të kaluar, shtypi i shkruar ka pasqyruar raportet dhe deklaratat për shtyp të KLSH me 922 artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike, përkundrejt 867 të vitit 2014, ose 7% më shumë. Audituesit e KLSH kanë qenë të pranishëm pothuajse në të gjitha gazetatat me qarkullim kombëtar, me 116 shkrime, të shkruara nga 50 auditues. Falenderojmë të gjitha mediat, të cilat kanë qenë të hapura ndaj shkrimeve të audituesve tanë.

Për vitin 2015, institucioni ka lidhur marrëveshje bashkëpunimi me Komitetin Shqiptar të Helsinkit edhe me Organizatën “Integrimi Urban”, duke e çuar në 18 numrin e partnerëve të shoqërisë civile, me të cilët ka marrëveshje bashkëpunimi. Kemi marrë pjesë në shumë grupe pune dhe aktivitete të organizuara nga INTOSAI dhe EUROSAL. Me shume vlerë ka qenë pjesëmarrja në Grupin e Punës për rishikimin e ISSAI 30 (Kodi i Etikës), ku institucioni ka qenë aktiv dhe ka paraqitur propozimet e tij në 3 takimet e zhvilluara gjatë vitit 2015, si dhe në dy takime të grupit Task Force të EUROSAL-it për “Auditimin dhe Etikën”, temë ndër më aktuale për administratën publike, e lidhur direkt me integritetin dhe për parandalimin dhe luftën kundër korrupsionit.

Mbas një shkëputjeje që nga viti 2004, riaktivizuar bashkëpunimin me Gjykatën Evropiane të Audituesve (ECA), duke përfituar nga përvoja e mirë e një prej institucioneve më prestigjioze evropiane të auditimit. Për herë të parë, katër auditues të KLSH kanë qenë pjesë e strukturave të ECA-s për një periudhë 5 mujore internshiipi.

KLSH ka rivendosur bashkëpunimin me GAO-n amerikane dhe në muajin Mars 2016 një audituese e KLSH-së nisi një fellowship 4 mujor pranë kësaj zyre, eksperiencë e cila do të jetë pozitive dhe dobiprurëse për ne.

²¹ Po aty. ISSAI 12, faqe 4, paragrafi i parafundit, <http://www.issai.org/media/84539/issai-12-e.pdf>

Në vitin 2015, kolona e botimeve KLSH arriti në 51 tituj, duke i shtuar 16 tituj librash të 35 botimeve të publikuara në periudhën 2012-2014. Ndër titujt e 2015 veçojmë Standardet e Auditimit të Zyrës së Auditimit të Qeverisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës (GAO), Manualin e Departamentit të Auditimit të Performancës “Indikatorët e Performancës”, Manualin e Auditimit të IT, Kodi i Etikës së INTOSAI-t (ISSAI 30), Kodin e Etikës së Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA) dhe Kodin e Etikës së KLSH, botimin “90 Vjet KLSH”, etj., si dhe tre numra të **Revistës Shkencore “Auditimi Publik”**, e cila arriti në edicionin e 11-të, të saj. Këtë vit kanë vijuar bashkëpunimin me ne për realizimin e Revistës personalitete të fushës së Ekonomisë nga vendi si dhe personalitete të njohura dhe me eksperiencë nga Institucionet Supreme të Auditimit (SAI) nga vende të rajonit e më gjerë, si Prof.Ass.Dr.Recai Akyel, Zv/President i EUROSAT-t dhe President i Gjykatës Turke të Llogarive; z. László DOMOKOS, President i Zyrës Shtetërore të Auditimit të Hungarisë, auditues nga SAI Kroat dhe nga Gjykata Gjermane e Auditimit.

Të nderuar deputetë,

1. Materiali i Performancës së KLSH që Ju kemi përcjellë në fund të Marsit 2016, hapet me një analizë SWOT, që përfshin Fuqitë, Dobësitë, Mundësitë dhe Kërcënimet ndaj institucionit, duke e vënë theksit tek Dobësitë dhe Kërcënimet. Këtë analizë e kemi kryer me idenë që të tregojmë edhe mangësitë tona dhe bindjen që, bazuar në rekomandimet Tuaja në Rezolutë, do përmirësohemi, por, për arsye të kohës së kufizuar nuk po e paraqesim.
2. Mendojmë se është shumë e rëndësishme që marrëdhëniet e Kuvendit me KLSH të institucionalizohen dhe zhvillohen më tej, sikurse eksperiencat e shumë SAI-ve evropiane e dëshmojnë, ndoshta duke krijuar një Nënkomision që mund të trajtojë problematiken e auditimit të jashtëm publik, në strukturat e Kuvendit ose dhe brenda në Komisionin e Ekonomisë.
3. Ka ardhur koha që ne të paraqitemi disa herë gjatë vitit para Komisionit të Ekonomisë. Ne si KLSH do ta vlerësonim shumë që Komisioni të merrte në konsiderate mundësinë e organizimit të një seance ku të raportonim për auditimet e performancës së KLSH gjatë këtyre katër viteve. Gjykojmë se periudha mars-prill 2017, pas miratimit të Rezolutës së Kuvendit për KLSH, do të ishte më e përshtatshme, që të kemi kohë të reagojmë për Rezolutën Tuaj. Një auditim të rëndësishëm performancë (atë mbi liberalizimin e shërbimit të kontrollit fizik të automjeteve) e realizuam pas sugjerimit të marrë nga deputetet e Komisionit dhe do të donim që raste të tilla të shpeshtoheshin në të ardhmen.
4. Kërkojmë të zbatohet Vendimi i Kuvendit iniciuar me kërkesën e KLSH dhe Komisionit të Ekonomisë për auditimin e llogarive financiare të KLSH.

PËR NJË SISTEM TË INTEGRITETIT KOMBËTAR KUNDËR KORRUPSIONIT

botuar në gazetën “Panorama”, më 27 tetor 2016.

Projekti ENIS (European National Integrity System²²) është një iniciativë e Organizatës së njohur ndërkombëtare Transparency International, i cili, që nga vitet 2012-2013 kur u lançua, ka përfshirë 25 vende të Bashkimit Europian dhe me gjerë në Europë. Ky projekt ka mbështetjen e fuqishme të të gjitha strukturave të Bashkimit Europian. Projekti konkludon se në të gjithë Europën, jo vetëm në vendet në zhvillim, ka një ndjenjë të thellë frustrimi të qytetarëve rreth hendekut aktual të integritetit në politikë, biznes, sektorin publik dhe në shumë fusha të tjera. Paratë e taksapaguesve shpenzohen në mënyrë opake (jo transparente) dhe vendime të rëndësishme shpesh blihen dhe tregtohen nga një oligarki personash të pasur dhe të fuqishëm, se sjellja jo etike e shumë prej drejtuesve publikë tolerohet shumë shpesh dhe veprime që dëmtojnë konkurrencën e lirë në sektorin privat kalojnë pa u vënë re. ENIS arrin në përfundimin se jo vetëm korrupsioni ekziston në vendet e BE-së, por se ai mund të marrë forma ose dinamika të ndryshme dhe ka një ndikim të madh në jetën e përditshme të qytetarëve europianë.

Një nga vendet ku vlerësimi i sistemit të integritetit kombëtar (NIS-National Integrity System) ka marrë pikavarazhin më të lartë është Gjermania²³. Transparency International Deutschland e.V. (Filiali i Transparency International në Gjermani, ndër strukturat me aktive dhe me influence të kësaj Organizate në Europë) punon në mënyrë efektive me të gjithë institucionet dhe veprimtarët kryesor kundër korrupsionit në këtë vend, duke formuar një koalicion të qëndrueshëm. Kjo u bë e mundur nga që strukturat dhe institucionet shtetërore, sektori privat dhe shoqëria civile janë treguar që të gjithë bashkëpunues dhe koalicionet funksionojnë.

Megjithëse vlerësimi i Transparency International Deutschland e.V. është nga pozitiv në shumë pozitiv për Sistemin Kombëtar të Integritetit, në raportin e NIS Gjermani janë dhënë 84 rekomandime të cilat po shikohen në mënyrën më serioze për t’u zbatuar, nga ana e të gjitha strukturave dhe veprimtareve të koalicionit.

Edhe tek ne në Shqipëri, të gjithë biem dakord, duke pasur parasysh shtrirjen aktuale dhe kompleksitetin e korrupsionit, se lufta kundër tij kërkon përpjekje afatgjata dhe të shtrira në shumë dimensione. Lufta kundër korrupsionit kërkon marrëveshje ligjore që shërbejnë posaçërisht për këtë qëllim, politika të përshtatshme, strategji, institucione të konsoliduara, plane dhe veprime mbi një bazë të mirë-projektuar organizative.

Korrupsioni është, nëse kujtojmë fjalët që përpara Kuvendit të Shqipërisë në vitin 2012 të 100 Vjetorit të Pavarësisë, shqiptoi ish-Sekretarja e Shtetit Hilari Klinton, sot Kandidate për

²² <https://www.transparency.org/whatwedo/activity/european-national-integrity-systems-project>

²³ Raporti i ENIS për Gjermaninë. https://www.transparency.de/fileadmin/pdfs/Wissen/NIS-report_Germany_short-version.PDF

President të SHBA-ve, *“një kancer që gërryen besimin e qytetarëve dhe vë në pikëpyetje vetë legjitimitetin e Shtetit”*.

Si kudo në botë, edhe tek ne korrupsioni është një çështje e lidhur me legjitimitetin e Shtetit për sa i përket menaxhimit publik. Ai dëmton ligshmërinë e institucioneve bazë të Shtetit dhe ul ndjeshëm imazhin dhe besueshmërinë e sistemit shtetëror dhe politik të një vendi. Reforma në drejtësi është e mirëpritur nga të gjithë ne shqiptarët dhe forcat politike në vend. Institucionet e reja që do të dalin nga zbatimi i saj, do ta udhëheqin luftën kundër korrupsionit, si detyrim kushtetues dhe kërkesë imediate të kohës, dhe për këtë, e kanë domosdoshmëri të integrohen mirë dhe shpejt me punën e institucioneve të deritashme në front të parë kundër korrupsionit. Prej tyre ato do të marrin informacionin e nevojshëm për të konturuar rastet që do të hetojnë më vete dhe ku do të thellohen në gjetjen e provave të pakundërshtueshme për gjyqe shembullore. Francis Fukuyama, studiuesi i mirënjohur amerikan i ekonomisë politike, ka thënë se *“Ndërtimi i shtetit është krijimi i institucioneve të reja dhe fuqizimi i atyre ekzistuese”*. Institucionet e reja të reformës në drejtësi, pa dubluar ose anashkaluar punën e institucioneve ekzistuese, duhet të jenë lokomotiva dhe strumbullari i krijimit të besimit të shqiptarëve se Shteti i së drejtës mund të ndërtohet edhe tek ne. Prandaj dhe, nën shembullin e modelit gjerman, lufta kundër korrupsionit duhet konceptuar si një lëvizje kolektive, e cila duhet të kryhet me një frymë të thellë bashkëpunimi në të gjitha nivelet, duke filluar nga individët e deri tek subjektet publike, institucionet ligj zbatuese, institucionet e pavarura dhe organizatat ndërkombëtare. Qeveria jonë ka një strategji të luftës kundër korrupsionit, por për fat të keq, kjo strategji, e shndërruar vetëm në disa konferenca, seminare, tryeza të rrumbullakëta, portale dhe mesazhe në publik, nuk ka dhënë rezultate konkrete, duke ngelur praktikisht në letër. Për mosrealizimin e saj mbajmë përgjegjësi të gjithë, si qeveria, legjislativi dhe gjyqësori, ashtu edhe ne, institucionet e pavarura. Duhet të shohim me kurajo ku qëndrojnë dobësitë tona në luftën kundër korrupsionit dhe t'i eliminojmë ato.

Efektiviteti i vetë Shtetit në luftën kundër korrupsionit është i lidhur me përpjekjet për ta bërë Shtetin dhe institucionet e tij kryesore sa më transparente dhe të përgjegjshme, nëpërmjet kontributit të institucioneve të pavarura. Edhe pse Raporti NIS për Shqipërinë i shtatorit 2016²⁴ rendit Avokatin e Popullit dhe KLSH, si ndër institucionet që kanë performuar më mirë në luftën kundër korrupsionit, jemi të vetëdijshëm se asnjë sukses i një strukture të veçantë nuk mund të ketë peshën e duhur, në rast se përpjekjet tona nuk kanalizohen në një aleancë efektive. Për shembull, Prokuroria ka në duar një numër të jashtëzakonshëm dosjesh dhe çështjesh, por ka ende pak staf profesional për të përballuar ngarkesën e marrë. ILDKPKI po bën një punë shumë të mirë, por rrezikon të izolohet nga mosveprimi i disa strukturave të tjera që duhet të trajtojnë dhe thellojnë gjetjet dhe denoncimet e Inspektoratit.

²⁴ Raporti I Transparency International Albania, faqe 10.
file:///C:/Users/user/Downloads/2016_NISAlbania_EN.pdf

Institucionet supreme të auditimit (SAI-t) në përgjithësi konsiderohen sot në botë si një faktor sigurie brenda sistemit të menaxhimit të financave publike dhe kanë role dhe përgjegjësi të mëdha për parandalimin dhe zbulimin e mashtrimit financiar dhe korrupsionit, së bashku dhe në sinergji me institucionet e tjera ligjzbatuese të vendit. Këtë qëndrim mban edhe raporti NIS për Gjermaninë²⁵, ku rendit Gjykatën e Auditimit të Gjermanisë si ndër faktorët kryesore për frenimin dhe luftën ndaj korrupsionit në vend. Si KLSH, jemi të gatshëm të bashkëpunojmë me institucionet e reja që do të dalin nga reforma në drejtësi që në ditën e parë të funksionimit të tyre. Në këto katër vite e gjysmë 2012-2016, jemi përpjekur të japim kontributin tonë modest në luftën kundër korrupsionit dhe eliminimit të antikulturës së pandëshkueshmërisë, të vlerësuar nga Progres Raportet e BE-së dhe së fundi nga Transparency International, duke kryer mbi 190 kallëzime penale për mbi 560 nëpunës të lartë e të mesëm të administratës sonë publike, të gjetur në abuzim flagrant me ligjet dhe rregullat e menaxhimit të fondeve publike.

Mirëpo roli dhe kontributi i institucioneve të pavarura, i Prokurorisë, ILDKPKI dhe vetë KLSH marrin përmasat dhe rëndësinë e duhur, kur këto institucione të pavarura funksionojnë në një sistem të mirë organizuar kombëtar të integritetit.

Sistemi Kombëtar i Integritetit në luftën kundër korrupsionit

Një luftë efektive kundër korrupsionit kërkon një marrëveshje të arritur midis të gjithë veprimtarëve kryesorë të shoqërisë. Është shumë e rëndësishme që marrëveshja të ketë për qëllim parandalimin e korrupsionit, të merret me çështjet e bashkëpunimit në sistem dhe jo me individët. Një marrëveshje të tillë mund ta sigurojë vetëm një sistem i ngritur dhe i zhvilluar integriteti, ai që në literaturë botërore të shkencave sociale dhe të luftës kundër korrupsionit u njoh në vitet 90-të, të Shekullit të kaluar si “Sistemi Kombëtar i Integritetit”. Një shembull të shkëlqyer të funksionimit të këtij sistemi e jep Gjermania²⁶ dhe sot ky sistem bashkëpunimi kundër korrupsionit u mor nga Bashkimi Evropian dhe po zbatohet një projekt për vlerësimin e këtyre sistemeve në 23 vende anëtare të BE-së. Sistemet e secilit vend bashkëpunojnë ngushtësisht me OLAF, Zyra e Bashkimit Evropian kundër Mashtrimit Financiar dhe Korrupsionit.

Sistemi Kombëtar i Integritetit kërkon me forcë pjesëmarrjen aktive të të gjithë subjekteve publike që kanë autoritetin dhe përgjegjësitë në fushën përkatëse, të sektorit privat, të qytetarëve dhe shoqërisë civile. Suksesi i luftës kundër korrupsionit varet nga gjerësia dhe thellësia e marrëveshjes shoqërore të arritur për ta bërë Sistemin Kombëtar të Integritetit të funksionojë. Tek ne, si dhe në modelin gjerman dhe tek 24 vendet e tjera zbatuese të Projektit

²⁵ Raporti i ENIS për Gjermaninë, faqe 32, paragrafi i tretë.

https://www.transparency.de/fileadmin/pdfs/Wissen/NIS-report_Germany_short-version.PDF

²⁶ Raporti i Projektit për Sistemin Kombëtar të Integritetit, qershor 2016, Gjermani.

https://www.transparency.de/fileadmin/pdfs/Wissen/NIS-report_Germany_short-version.PDF

ENIS, ky sistem duhet të përbëhet nga elementët e mëposhtme që kanë një funksion parësor në luftën kundër korrupsionit: Kuvendi, Gjyqësori, Ekzekutivi, Institucionet e pavarura (Prokuroria e Përgjithshme, ILDKPKI, KLSH), Shërbimi Informativ Kombëtar, Avokati i Popullit, Organet e menaxhimit zgjedhor, Partitë politike, Organizatat, Media, Biznesi, shoqatat, etj.

Sistemin Kombëtar të Integritetit është mirë ta iniciojë Kuvendi, Presidenti i Republikës, Këshilli i Lartë i Prokurorisë, Struktura e Posaçme Antikorrupsion, ose një këshill kombëtar i shoqërisë civile, në bashkëpunim me USAID-in. Të gjithë elementet e Sistemit janë të pavarur nga njëri-tjetri, por duhet të sigurojnë një koordinim shumë efektiv dhe eficient në luftën kundër korrupsionit. Çdo mangësi në një ose disa nga elementet e përmendur më sipër, do të ulte efektivitetin e elementëve të tjerë dhe do të rrezikonte fatin e luftës kundër korrupsionit. Prandaj, të gjithë elementët e Sistemit Kombëtar të Integritetit duhet të jenë njësoj të fuqishëm, të angazhuar dhe në ekuilibër me njëri-tjetrin. Dhe duke qenë se të gjithë elementët në Sistemin Kombëtar të Integritetit janë të ndërruar, një dobësi në një element do të mbingarkonte të tjerët. Nëse disa nga elementët kanë dobësi, sistemi ka risk të lartë që edhe mund të ndalojë së funksionuari si duhet, ose madje edhe të rrëzohet, dështojë.

Pozicioni dhe kontributi i KLSH në Sistemin Kombëtar të Integritetit do të jetë i lidhur ngushtë me konceptet e kulturës së llogaridhënies dhe transparencës, për përmirësimin e qeverisjes në mirë menaxhimin e financave publike. Duke luajtur rolin kushtetues të garantit dhe dhënësit të sigurisë mbi një menaxhim të shëndoshë financiar të Shtetit, KLSH do të përpiqet të shndërrohet në një ndër subjektet më të besuara nga qytetaret, brenda sistemit kombëtar të llogaridhënies dhe luftës kundër korrupsionit. Jo më kot një nga kërkesat e EUROSAT-t është të udhëheqim nëpërmjet shembullit. Gjykoj se krijimi i strukturave të reja të reformës në drejtësi, të parashikuara nga paketa e miratuar në Kuvend më 21 korrik 2016, duhet të shoqërohet edhe me themelimin e Sistemit Kombëtar të Integritetit për Luftën Kundër Korrupsionit në vendin tonë.

Ndajmë bindjen se bazat e efektshme për një Sistem Kombëtar të Integritetit dhe në vendin tonë janë të gjitha aty, si dhe se vullneti politik për krijimin e këtij sistemi nuk mungon si nga pozita, ashtu dhe nga opozita në Kuvend. Duhet vetëm vetëdije e lartë dhe e plotë për organizimin si duhet dhe në kohën e duhur të këtij Sistemi. Si SAI jemi gjithnjë të gatshëm të japim maksimalisht kontributin tonë në ndërtimin e tij.

JETË E PASTËR

Kushtuar personalitetit të shquar të mendimit ekonomik në botë, Prof. Sang M. Lee, mik i Shqipërisë

botuar në gazetën “Panorama”, më 30 tetor 2016.

Prof. Sang M. Lee nuk është thjesht vetëm një mik i shtrenjtë i Shqipërisë, i profesoratit dhe studentëve shqiptarë në fushën e shkencave ekonomike. Krahas së qenit nismëtar i Programit të parë Master (MBA) në Shqipëri, Dr. Lee është një ekspert i njohur ndërkombëtarisht në fushën e shkencave të vendim-marrjes, në menaxhimin e produktivitetit, në inovacionin e veprimeve dhe në strategjinë globale. Puna e tij prej pionieri në Programimin e Qëllimit për Vendim marrjen Objektive të Shumëfishtë është e njohur gjerësisht në të gjithë botën. Kohët e fundit, hulumtimet e tij në ekonominë në tranzicion, në zhvillimin e organizatave të klasit botëror, në disiplinën shkencore të Convergenomics-it dhe në inovacionin e hapur janë botuar gjerësisht. Ai është autor ose bashkautor i 70 librave deri në muajin tetor 2016, një pjesë e mirë e të cilëve ka njohur ribotime të shumta.

Prof. Lee është po ashtu autor dhe bashkautor i 340 studimeve, profileve, artikujve dhe eseve në dhjetëra e dhjetëra revista shkencore të mirënjohura në mbarë botën, si:

Academy of Management Journal(4), AIIE Transactions(3), California Management Review, Communication of the ACM(2), Decision Sciences(6), European Journal of Operational Research(4), Financial Management, Financial Management, Interfaces(3), International Journal of Electronic Commerce, International Journal of Knowledge Management(2), International Journal of Operations and Production Management(4), International Journal of Production Research(4), International Journal of Public Administration), Journal of Applied Psychology, Journal of Chemical Engineering, Journal of Finance, Journal of Marketing, Journal of Marketing Research, Journal of MIS(2), Journal of Money Credit and Banking, Journal of Operational Research Society(8), Journal of Operations Management(2), Journal of Portfolio Management, Journal of Risk and Insurance, Journal of World Business, Management Science(6), MIT Sloan Management Review, Policy Sciences, etj.

Krahas librave, studimeve dhe artikujve, Prof. Lee ka kontribuar dhe me 700 fjalime në dhjetëra kongrese, konferenca, seminare, tryeza të rrumbullakëta dhe takime shkencore në mbarë botën.

Profesor Sang M. Lee është aktualisht Studiues i Shquar i Universitetit (University Eminent Scholar), Profesor i dalluar Regjent Universiteti (Regents Distinguished University Professor)-tituj jo vetëm honorifikë por dhe shkencore, si dhe Drejtor Ekzekutiv i disa instituteve

kërkimore në Universitetin e Nebraska-Lincoln. Ai ka shërbyer gjithashtu si profesor i menaxhimit në Institutin Politeknik të Virxhinias dhe Universitetit Shtetëror para se të vinte në Universitetin e Nebraskës.

Prof. Lee ka shërbyer si President i Institutit të Shkencave të Vendimmarrjes (BDI) dhe është Kryetar i Shoqatës së Biznesit Pan Paqësor, një shoqatë ndërkombëtare shkencore me mbi 4000 anëtarë në 35 vende. Ai ka organizuar 36 konferenca ndërkombëtare si Kryetar dhe është Kryeredaktor i Revistës “Service Business: An International Journal”.

Por Prof. Sang Lee nuk ka vetëm dimensionin e studiuesit dhe prodhimtarit të ideve dhe librave. Ai ka aftësitë e një drejtuesi, ka udhëhequr programe zhvillimi dhe ndihmuar me mijëra studiues të rinj të talentuar në mbarë botën.

Kështu, për shembull, ka drejtuar disa projekte të mëdha globale, të financuara nga Departamenti i Shtetit të SHBA, nga Agjencia Amerikane për Zhvillim Ndërkombëtar, nga Fondacioni Soros, etj. Prof. Lee ka ngritur qendra të shumta të reja studimesh shkencore menaxherialiteti me programe globale bashkëpunuese në Azinë Qendrore dhe Juglindore, Programin e Ph.D. në Universitetin e Bangkokut në Tajlandë, etj.

Ka marrë katër Doktoratura Nderi për kontributin e tij në arsimin dhe shkencën e menaxhimit të biznesit global.

Ky shkencëtar ka një dimension të pasiq në përhapjen e dijeve në të mirë të cilësdo qendër studimi dhe kërkimi shkencor ekonomik në botë, që është e hapur për bashkëpunim. Gjatë gjithë jetës së tij aktive, Prof. Lee ka vizituar me këtë qëllim 150 universitete në 70 vende të ndryshme në botë.

Kontributi i tij për zhvillimin e mendimit shkencor ekonomik shqiptar është i pakrahasueshëm. Sikurse e përshkruan vetë Prof. Lee në një artikull të tij botuar në Revistën “Journal for East European Management Studies (JEEMS)”, eksperiencia e tij me Shqipërinë nisi me vizitën e parë në dhjetor 1991. Më tej, gjatë vitit 1992, kontributi i këtij personaliteti shkon duke u rritur dhe konkretizuar. Një përmasë interesante e eksperiencës së tij në Shqipëri jepet nga një mik i tij që e shoqëroi në misionet e Universitetit të Nebraskës për të sjellë shpresë dhe shkencën e menaxhimit edhe në vendin tonë: *Nëpër rrugë të errta dhe të pasigurta, duke mbajtur takime me Presidentin e vendit dhe me Kardinalin e vetëm shqiptar (i cili e ka kaluar gjithë jetën e tij në burg si i persekutuar për shkak të fesë), duke pranuar falenderime nga shqiptarët për mesazhin tonë të shpresës nëpërmjet zhvillimit ekonomik dhe atij menaxherial, duke lidhur miqësi të ngushtë me shtresa të ndryshme të shoqërisë shqiptare si profesorë, politikanë, sipërmarrës dhe ministra. Kjo ishte puna bashkëpunuese me një shkencëtar dhe njeri të madh si Sang Lee.* (Nga kujtimet e Fred Luthans, punonjësi i USAID-it në Shqipëri).

Në vitin 1996, me iniciativën personale të Prof. Lee dhe me ndihmën e programeve të USAID, Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Ekonomisë startoi programin e parë Master në Shqipëri, në bashkëpunim me Universitetin e Nebraskës, kampusi Lincoln. Fillimisht lëndët e Masterit për

Administrim Biznes jepeshin në gjuhën angleze nga profesorë amerikanë dhe shqiptarë, pastaj programi u dha krejtësisht në gjuhën shqipe. Me kontributin personal të Profesorit gjatë më shumë se një dekade janë trajnuar, specializuar dhe laureuar pranë Universitetit të Nebraskës me qindra studiues, përfaqësues nga profesorati dhe studentë shqiptarë. Kam patur fatin të specializohem edhe unë pranë këtij universiteti të njohur në botë dhe të ndjej nga afër mikpritjen dhe interesimin e jashtëzakonshëm të një personaliteti si Prof. Lee.

Teoricieni i famshëm i lidërsipit Warren Benniot ka identifikuar se çfarë presin nëpunësit (kolegët) nga drejtuesit e tyre: vizion/qëllim, besim, optimizëm dhe veprime/rezultate. Në botë janë të rrallë ata që i personifikojnë më së miri këto katër karakteristika dhe një prej tyre është pa dyshim Prof. Sang Lee, një prind, bashkëshort, vëlla, koleg, shkencëtar, hulumtues dhe mik i mrekullueshëm.

Stili i jetës akademike të Profesorit ka trajtat e një familjeje globale. Metodologjitë e tij në shkencat e sjelljes janë gjithnjë të përzemërta, edhe pse ai vetë është tepër shkencor dhe objektiv. Edhe pse në moshën 77 vjeç, Prof. Lee është aktiv dhe kontribues me dijet, njohjet dhe mesazhet e tij kudo në botë. Po në këtë muaj, më 25 tetor, ai prezantoi librin e tij të 70-të në Universitetin “Kolegji UBT” në Prishtinë, Kosovë, me temë “Imperativi i inovacionit në Epokën Dixhitale”.

Profesorati shqiptar i Universitetit të Tiranës, sidomos i Fakultetit të Ekonomisë, por edhe me dhjetëra studiues të tjerë dhe studentë shqiptarë të programit Master, do t’i jenë përjetë mirënjohës këtij personaliteti të madh ndërkombëtar që transformoi shumë shkolla ekonomike në botë, për kontributin e jashtëzakonshëm që dha në pasurimin e dijeve të tyre, si dhe në evolucionin e shkencës shqiptare të menaxhimit.

SFIDAT E MODERNIZIMIT TË MËTEJSHËM TË KLSH

botuar në gazetën “Telegraf”, më 5 nëntor 2016.

Kriza e fundit financiare, ekonomike dhe buxhetore botërore dhe sfidat e kohës në përpjekjet për përmirësimin e menaxhimit të financave publike dhe sigurimin e mirëqeverisjes, kanë rritur pritshmërinë e qytetarëve dhe Parlamenteve lidhur me kontributin tonë si institucione supreme të auditimit publik. Këto pritshmëri vendosin përpara nesh detyra serioze për ta bërë situatën financiare të Shtetit transparente, si dhe për të dhënë rekomandime se si fondet publike mund të përdoren në mënyrë më efektive dhe eficiente dhe se si korrupsioni mund të luftohet, me qëllim që të ruhet zhvillimi i qëndrueshëm, veçanërisht qëndrueshmëria fiskale.

Një nga mjetet më të efektshme që na ka ndihmuar si SAI (realisht shumë në gjithë komunitetin e INTOSAI-t) në plotësimin e këtyre pritshmërive dhe në zhvillimin e modernizimit të auditimit të jashtëm publik gjatë viteve të fundit, ka provuar të jetë procesi i rishikimit mes kolegëve (Peer Review). Në një prezantim në mars të vitit 2015 në Parlamentin austriak, ish-Presidenti i Gjykatës Austriake të Auditimit dhe ish-Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t, personaliteti poliedrik i auditimit suprem, Dr. Josef Moser theksonte se: *Rishikimet mes kolegëve janë mjete qendrore vullnetare për të matur përputhshmërinë me standardet ndërkombëtare, për t'i bërë të dukshme fuqitë dhe dobësitë e një SAI, bazuar në këto standarde, për të identifikuar fushat e veprimit të brendshëm dhe të jashtëm, për të gjetur metodat për zgjidhjet, referuar dhe shembujve të praktikave të mira, si dhe për t'ju përgjigjur pyetjes qendrore që lidhet me institucionet e pavarura “Kush e auditon audituesin dhe institucionet e pavarura mbikëqyrëse?”*

Ky proces i ka ndihmuar gjerësisht si SAI-t e zhvilluara edhe ato në zhvillim e sipër që të masin performancën e tyre me praktikatat e mira të institucioneve vlerësuese simotra, të identifikojnë ose kuptojnë më qartë mangësitë dhe të gjejnë zgjidhje të efektshme për t'i shmangur ato në të ardhmen.

Në bazë të ISSAI-t 5600 “Udhëzuesi i Peer Review”, një proces rishikimi mes kolegëve i ndihmon SAI-t të jenë në përputhje me standardet profesionale të pranuar ndërkombëtarisht të auditimit publik ISSAI, si dhe me ligjet dhe rregullat kombëtare që qeverisin auditimin suprem. Nga ana tjetër, shqyrtimi “Peer Review” u mundëson SAI-ve të vlerësuara të arrijnë: (a) siguri të arsyeshme për kryerjen e misionit; (b) të forcojnë qasjet e ndryshme në auditim; (c) të identifikojnë praktikatat e mira të përdorura gjatë Peer Review që mund të shpërndahen më gjerësisht; (d) të përmirësojnë ose sigurojnë cilësinë e punës audituese; (e) të aplikojnë mjete efektive të auditimit; (g) të përmirësojnë ose sigurojnë cilësinë e menaxhimit dhe organizimit; (h) të identifikojnë dobësitë dhe nevojat për trajnim; (i) të konfirmojnë nëse manualët e brendshme, politikat dhe procedurat janë në përputhje me Standardet Ndërkombëtare ISSAI dhe praktikatat më të mira ndërkombëtare; (j) të kursejnë

burimet në punën e SAI-t; (k) të përmirësojnë efektivitetin e auditimit; (l) të rrisin numrin e raporteve të prodhuara dhe (m) të rrisë besueshmërinë e SAI-t përballë palëve të interesuara.

Një rishikim mes kolegësh ofron një mundësi unike për të shqyrtuar parimet themelore dhe qëllimet e funksionimit të një SAI dhe për t'i krahasuar ato me përvojën e SAI-ve të tjera. Dobia e procesit është e dyanshme, si për SAI-n e vlerësuar ashtu dhe për SAI-n vlerësues. Komentet e kolegëve janë përvoja të vlefshme si për ata që i japin dhe për ata SAI që shqyrtohen dhe kërkojnë të gjejnë zgjidhje për problemet që kanë. Peer Review, në këtë këndvështrim, është një proces mësimi. SAI-t në proces mësojnë shumë nga njeri-tjetri, nga qasjet që përdorin në auditim, nga strukturat që kanë ndërtuar dhe teknikat e prodhimit të raporteve dhe ndjekjes së rekomandimeve.

Gama e përfitimeve nga procesi i rishikimit mes kolegëve është kaq e gjerë, sa shumëkush në komunitetin e INTOSAI-t e ka zëvendësuar moton e organizatës sonë, duke e perifrashuar atë, me shprehjen “Peer Review benefits all” (nga “Common experience benefits all”), pra “Nga Rishikimi mes Kolegëve kemi dobi të gjithë”.

Praktika e suksesshme e deritanishme e zbatimit të Peer Review-ve ka treguar se SAI-t përfshihen në këtë proces të thellë shqyrtues për arsye të ndryshme. Disa mund të dëshirojnë të përmirësojnë procedurat dhe rezultatet e tyre, të tjera mund të dëshirojnë të japin prova të mjaftueshme të standardeve të larta që rregullojnë auditimet e tyre, të tjerët mund të dalin vullnetarë që të ketë një shqyrtim të kolegëve nga një palë e jashtme, në përgjigje të disa kritikave të marra.

Ne si KLSH, jemi përpjekur ta zbatojmë këtë proces sa transparent, të shëndetshëm aq dhe modernizues për institucionin tonë, duke e parë si vijim të natyrshëm i të gjithë punës së nisur për të zbatuar me përpikëri standardet ISSAI në veprimtarinë tonë audituese.

Falenderojmë për këtë Kuvendin e Shqipërisë, i cili me rezolutat e tij të viteve të fundit, na ka orientuar drejt zbatimit të standardeve profesionale të fushës, të pranuar ndërkombëtarisht. Një kontribut thelbësor që kemi marrë nga Kuvendi është miratimi prej tij në nëntor 2014, i Ligjit të ri integral të KLSH-së, tërësisht në përputhje me standardet e INTOSAI-t dhe me rekomandimet e Progres Raporteve të Bashkimit Europian për Shqipërinë në fushën e auditimit të jashtëm publik. Ky ligj na siguroi një mandat të gjerë auditimi dhe liri të plotë veprimi në kryerjen e funksioneve kushtetuese si SAI.

Në zbatim të orientimeve dhe rekomandimeve të Kuvendit, si dhe të strategjisë sonë të zhvillimit 2013-2017, e rishikuar, kemi përkthyer shënimet praktike të ISSAI-ve të auditimit financiar, standardet ISSAI e auditimit të performancës, të përputhshmërisë, të teknologjisë së informacionit, duke përditësuar manualët respektive të auditimit dhe duke rritur me herë numrin e ditëve të trajnimit, si dhe kontrollin mbi asimilimin e njohurive për auditues mbi standardet ISSAI, gjatë një viti.

Jemi përpjekur të modernizojmë institucionin tonë, duke përcaktuar qartë misionin dhe vizionin, si dhe objektivat strategjikë të tij, planet dhe programet e auditimit. Kemi kryer ndryshime strukturore, duke ngritur struktura që janë më funksionale përmes Departamenteve të auditimit dhe Drejtorive, me qëllim përmbushjen e misionit të KLSH-së dhe përshtatjen me kushtet dhe sfidat e reja. Kemi hartuar Rregulloren e re të institucionit në përputhje me ligjin e ri. Në bazë të Deklaratës së Limës, ISSAI 1, konsideruar ndryshe dhe si Manja Karta e SAI-ve, Neni 15, kemi rritur bashkëpunimin me marrëveshjet e partneritetit me SAI-t Europiane, mbështetja e të cilave ka pasur ndikim në realizimin e objektivave tona dhe ky prezantim i Raportit të Peer Review-së është një tjetër dëshmi e këtij ndikimi tejet të dobishëm për ne.

Miratimi i Ligjit të KLSH, hartimi i rregulloreve të reja të përshtatura me hapësirat e reja të krijuara në auditim, hartimi i manualeve sipas llojeve të auditimit, përmirësimi i sistemeve të teknologjisë së informacionit, përdorimi i kompjuterëve modernë të punës dhe personale për çdo auditues, si dhe pjesëmarrja e gjere në trajnime brenda dhe jashtë vendit, publikime të ndryshme profesionale dhe shkencore të KLSH, sollën atë që është më e rëndësishmja në zhvillimin e një institucioni suprem auditimi, ndryshimin e mendësisë dhe të qasjes në auditim, në përputhje me praktikat e mira europiane dhe me standardet e INTOSAI-t.

Dua ta theksoj edhe njëherë se hartimi i një ligji të ri të KLSH-së solli një frymë të re kryesisht në qasjen, në dokumentet zyrtare dhe në të dhënat. Hartimi i manualeve të auditimit, të tilla si Manuali i Auditimit të Ligjshmërisë, Manuali i Auditimit të Performancës, hartimi i Rregulloreve të re të Brendshme, i Rregulloreve mbi Procedurat e Auditimit dhe i dokumenteve të tjerë standard të KLSH-së, përfshirja e transparencës me publikun në materialet e auditimit, publikimi i materialeve të auditimit në faqen zyrtare të KLSH-së, publikimet në shtypin e shkruar dhe në atë elektronik kontribuan në një imazh të përmirësuar dhe të rritur të institucionit pranë palëve të interesuara kryesore të tij, qytetarëve dhe Kuvendit, shoqërisë civile dhe partnerëve vendas dhe të huaj.

Të gjitha këto ndryshime, kishin një nevojë të kthyer në domosdoshmëri tashmë, për institucionin tonë, që të ballafaqoheshin, të mateshin dhe krahasoheshin me një gjykim profesional dhe të pavarur. Mjeti më optimal që vetë komuniteti i 191 SAI-ve anëtare të INTOSAI-t ka zgjedhur, pranuar dhe promovuar, për matjen e performancës së një SAI është pikërisht rishikimi mes kolegëve.

E kemi kërkuar rishikimin mes kolegëve që në vitin 2012. Gjatë periudhës 2012-2014 u kemi shkruar pothuajse të gjitha SAI-ve anëtare të EUROSAT-t që të na asistonin me kryerjen e Peer Review-së. Ishte një kënaqësi dhe nder për ne që Gjykata e Auditimit e Austrisë, një nga SAI-t më me tradita, më të zhvilluara dhe me kontribute të patjetërsueshme në komunitetin e INTOSAI-t, pranoi vitin e kaluar që të ishte vlerësuesi ynë në procesin Peer Review, në partneritet me Gjykatën e Llogarive të Moldavisë.

Më lejoni të them dy fjalë për vlerësuesin tonë kryesor, Gjykatën e Auditimit të Austrisë. Është një SAI me tradita shumë të vjetra dhe të vjera në auditimin shtetëror, që daton që nga viti 1761. Pra 255 vite më parë. Është një SAI që ka të gërshetuar në mënyrën më perfekte vlerat e traditës me qasjet moderne në auditim. Që zhvillon auditime cilësore si të përputhshmërisë, financiare, ashtu dhe të performancës dhe të teknologjisë së informacionit. Një SAI që mban selinë e “qeverisë” së organizatës së INTOSAI-t, Sekretariatit të saj të Përgjithshëm. Presidenti i Gjykatës Austriake të Auditimit është edhe Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t. Nga gjiri i ekspertëve dhe audituesve më me eksperience të SAI-t austriak lindin shumë nisma dhe veprimtari me rëndësi parësore për komunitetin e INTOSAI-t. Gjykata e Auditimit të Austrisë është e angazhuar në një bashkëpunim intensiv dypalësh me shumë SAI partnere në Europë dhe në botë, si dhe kontribuon në grupet e punës më të rëndësishme të INTOSAI-t dhe EUROSAI-t. Ajo po ashtu bashkëpunon në mënyrë të suksesshme edhe me Kooperacionin Austriak për Zhvillim (ADA), shprehur edhe në këtë Raport Rishikimi mes Kolegëve. Shpreh bindjen se bashkëpunimi ynë si KLSH me Gjykatën e Auditimit të Austrisë do të vijojë të thellohet edhe në të ardhmen.

Kryerja e një Peer Review-je, e një shqyrtimi të hollësishëm mes kolegëve është një detyrë shumë e ndërlikuar, që kërkon burime, cilësi të lartë dhe një kohë të konsiderueshme. Dua të falenderoj thellësisht dhe në emër të të gjithë audituesve të KLSH-së të dy SAI-t që pranuan dhe realizuan procesin, Gjykatën e Auditimit të Austrisë dhe Gjykatën e Llogarive të Moldavisë.

Më lejoni të vlerësoj lart po ashtu përzgjedhjen e tyre për të kryer rishikimin mes kolegëve, bazuar në tetë parimet e pavarësisë, sipas Deklaratës së Meksikës, dhe pikërisht në (1) ekzistencën e një kuadri efektiv ligjor, (2) pavarësinë e drejtuesve dhe anëtarëve të SAI-t, (3) një mandat të gjerë legjislativ dhe liri të plotë veprimi në kryerjen e funksioneve të SAI-ve; (4) qasjen e pakufizuar në informacion; (5) të drejtën dhe detyrimin për të raportuar mbi rezultatet e auditimit; (6) lirinë për të vendosur mbi përmbajtjen dhe kohën e raporteve të auditimit; (7) ekzistencën e një mekanizmi për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve dhe (8) autonominë financiare/menaxheriale/administrative dhe burime të përshtatshme.

Kjo qasje siguroi një rishikim të plotë të vlerave dhe efektshmërisë së auditimeve dhe raportimeve të KLSH-së, transparencës, përputhshmërisë me standardet ISSAI, si dhe dobishmërisë së raporteve dhe partneriteteve të institucionit me institucione dhe organizata simotra, të fushës shkencore dhe akademike, apo të shoqërisë civile. Rekomandimet e këtij Raporti Peer Review do të përbëjnë për ne në të ardhmen e afërt një plan konkret pune, i cili do të ketë objektiva, masa që do të merren për zbatimin e rekomandimeve, afate kohore dhe kosto shumë të qarta. Këto rekomandime jo vetëm na ndihmojnë konkretisht në realizimin e objektivave tona strategjike, por shtojnë besimin dhe motivimin tonë se jemi në rrugën e drejtë dhe po ecim në përputhje me orientimet e standardeve të INTOSAI-t.

Falenderoj stafin e ekipit të Peer Review për përkushtimin dhe profesionalizmin maksimal, për dashamirësinë dhe komunikimin e ngrohtë në intervistat dhe bisedat me stafin e KLSH, të cilat ishin një vlerë e shtuar jo vetëm në planin institucional por edhe në atë individual të çdo audituesi të KLSH.

Theksoj se konkluzionet dhe rekomandimet e këtij raporti vlerësimi, duke certifikuar arritjet dhe progresin e bërë të institucionit, nuk na japin aspak të drejtën për të abuzuar me pavarësinë tonë. Kemi kërkuar disa herë që Kuvendi i Shqipërisë të na caktojë një auditues të jashtëm të pavarur, për të audituar llogaritë tona. Jemi të bindur se ky proces gjatë këtij viti po shkon drejt përfundimit.

Sikurse e ka thënë edhe Audituesi i Përgjithshëm i GAO-s Amerikane, z. Gene L.Dodaro, “ne nuk bëjmë politika, por auditojmë rezultatet e zbatimit të tyre”.

I jemi mirënjohës Kuvendit për orientimet e tij të fundit me Rezolutën e miratuar dy javë më parë për punën e KLSH-së deri tani. Jemi gati që çdo keqkuptim ose opinion të Qeverisë apo ndonjë përfaqësuesi të saj ndaj rolit dhe rekomandimeve të institucionit suprem të auditimit në vend, ta sqarojmë plotësisht dhe në bazë të standardeve ISSAI.

Rekomandimet e bëra nga Raporti i Peer Review i konsiderojmë si detyra me përparësi absolute për t’u zbatuar nga ne. Ato na bëjnë edhe më shumë përgjegjës për të ndjekur me devotshmëri rrugën e nisur të modernizimit dhe shndërrimit të audituesve të KLSH në një trupë moderne auditimi, të pajisur me vlerat më të mira të SAI-ve të zhvilluara të vendeve anëtare të Bashkimit Europian dhe me integritetin më të lartë që na kërkojnë plotësimi i detyrave dhe mandatit kushtetues, si dhe i pritshmërive të taksapaguesve shqiptarë.

INSTITUCIONET SUPREME TË AUDITIMIT TË KOSOVËS DHE SHQIPËRISË, BASHKË PËR MIRËQEVERISJEN PUBLIKE TË DY VENDEVE

botuar në gazetën “Telegraf”, më 23 nëntor 2016.

Kriza financiare dhe ekonomike botërore e viteve 2009-2012 ka sjellë në plan të parë sfidën e përmirësimit të raportimit financiar publik në nivel global, rritjen e transparencës, plotësisë dhe standardeve të tij, në shërbim të shëndoshjes dhe qëndrueshmërisë së financave publike të çdo vendi. Duke e rrokur këtë sfidë, raporti i vitit 2013²⁷ i Komisionit Europian për aplikimin e Standardeve Europiane të Kontabilitetit të Sektorit Publik (EPSAS-të bazuara në parimin aktual) brenda BE-së, sipas Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit të Sektorit Publik (IPSAS), synon pikërisht përmirësimin e ndjeshëm të raportimit financiar në vendet anëtare të Bashkimit Europian.

Standardet e kërkuara në këtë Raport duhet të na orientojnë edhe ne, vendet candidate për anëtarësim si Shqipëria dhe aspirante për anëtarësim në BE, si Kosova, në drejtim të ngritjes së kapaciteteve të auditimit suprem publik të vendeve tona në nivel të sfidave të përsosjes dhe modernizimit të raportimit financiar publik.

Institucionet supreme të auditimit publik (SAI-t), duke zbatuar Deklaratën e Limës (ISSAI 1), Neni 14 “Stafi i auditimit”, pikat 1, 2 dhe 3, si dhe standardet e tjera ndërkombëtare të fushës, janë kontrollueset dhe vlerësueset e vërtetësisë dhe plotësisë së raportimit financiar qeveritar. Është domosdoshmëri e kohës që audituesit e tyre të vihen në nivelin e kontabilistëve dhe financierëve të sektorit publik prodhues të informacionit dhe pasqyrave financiare, madje duke synuar të jenë edhe një shkallë më lart në njohuritë financiare dhe aftësitë vlerësuese e deduktuese, për të kryer me profesionalizëm detyrën kushtetuese të dhënies së sigurisë për miradministrimin e aseteve dhe financave të shtetit. Trajnimi, kurset kualifikuese, programet certifikuese janë elementë thelbësorë të përgatitjes profesionale dhe rritjes së kapaciteteve të tyre. Ato mund të kryhen nëpërmjet partneritetit me institucionet simotra të auditimit suprem, sipas motos së INTOSAI-t “Nga Eksperienca e Përbashkët fitojnë të gjithë”, por edhe nga bashkëpunimi i frytshëm me organizata profesionale brenda dhe jashtë vendit.

Pas një pune disavjeçare shumë të mirë të kryer nga Auditori i mëparshëm i Përgjithshëm i Kosovës, z. Lars Lage Olofsson, të përqendruar sidomos në ngritjen e kapaciteteve audituese nëpërmjet trajnimeve dhe marrjes së eksperiencës nga SAI-t më të zhvilluar, si, për shembull, Zyra Kombëtare e Auditimit e Suedisë, përshëndes zhvillimet e reja në trupën e audituesve më të lartë publikë të Kosovës, në Zyrën Kombëtare të Auditimit. Vlerësoj lart procesin e thellë ristrukturues të ndërmarrë nga Auditori i Përgjithshëm z. Besnik Osmani, riorganizimin

²⁷ [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/european-accounting-standards-for-the-public-sector/\\$FILE/European-accounting-standards-for-the-public-sector.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/european-accounting-standards-for-the-public-sector/$FILE/European-accounting-standards-for-the-public-sector.pdf)

e departamenteve ekzistuese dhe detyrat më sfiduese të dhëna për secilin auditues, sipas metodologjive dhe kërkesave të standardeve ndërkombëtare të INTOSAI-t, në dobi të drejtpërdrejtë të një kontrolli edhe më profesional të administrimit të aseteve dhe fondeve publike në vend. Këto zhvillime synojnë modernizimin e kësaj trupe, në përputhje me proceset integruese të Kosovës për në Bashkimin Europian.

Misioni ynë si institucione supreme të auditimit është që të zhvillohemi dhe avancojmë si organizata profesionale, të cilat respektojnë në mënyrë rigoroz standardet e INTOSAI-t dhe udhëheqin nëpërmjet shembullit, duke perfeksionuar performancën përmes respektimit të rregullave etike, integritetit të plotë dhe ofritit të ekspertizës së specializuar, duke vepruar me ndershmëri, objektivizëm dhe me përkushtim ndaj cilësisë së auditimit dhe interesit publik të qytetarëve dhe taksapaguesve. Shndërrimi ynë në organizata publike model është kolona e katërt e strategjisë së zhvillimit 2011-2016 të organizatës botërore të institucioneve supreme të auditimit, INTOSAI, e cila numëron në gjirin e saj 192 institucione supreme auditimi, SAI. Sikurse e ka theksuar ish-Presidenti i INTOSAI-t, z. Terence Nombembe, një personalitet i auditimit suprem ndërkombëtar, *"Dija në auditim është arma që askush nuk do të guxojë të na e marrë, e cila na pajis me mendim dhe analizë të pavarur"*.

Gjykoj se në funksion të rritjes dhe thellimit të kësaj dije në auditim po zhvillohet edhe kjo ceremoni e bukur e certifikimit të audituesve të ZKA, pas një bashkëpunimi të shkëlqyer me Shoqatën e Kontabilistëve dhe të Auditorëve të Certifikuar të Kosovës. Një aktivitet i tillë është shprehje e zhvillimit intensiv të dijës audituese brenda institucionit më të lartë auditues publik të vendit, e rritjes së kapaciteteve të audituesve të ZKA-së në dobi të plotësimit sa më të mirë të detyrave gjithnjë e më sfiduese në kuadër të procesit integruar të Kosovës për në BE. Ky proces nuk mund të mendohet pa rritjen e përgjegjshmërisë dhe të kërkesës së llogarisë në administrimin e fondeve publike, kërkesa këto të kahershme dhe të patjetërsueshme të Bashkimit Europian si për Shqipërinë, Kosovën, ashtu dhe për të gjitha vendet e tjera candidate apo aspirante për t'u anëtarësuar në BE.

Rritjes së kapaciteteve tona profesionale, në bazë të Nenit 15 të Deklaratës së Limës, e cila është Magna Carta, Kushtetuta e institucioneve supreme të auditimit, i shërben edhe bashkëpunimi mes vetë SAI-ve, sipas motos së INTOSAI-t *"Experientia mutua Omnibus prodest"*.

Në zbatim të standardeve ndërkombëtare ISSAI, si dhe të dy Rezolutave të Asamblesë së Kombeve të Bashkuara të viteve 2011 dhe 2014, përkatësisht *"Nxitja e eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke forcuar Institucionet Supreme të Auditimit"* dhe *"Promovimi i eficiencës, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke fuqizuar institucionet supreme të auditimit"*, gjatë viteve të fundit, si ZKA e Kosovës dhe KLSH e Shqipërisë kanë ditur të zhvillojnë partneritete me shumë vlerë për audituesit e tyre. ZKA sidomos me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Suedisë dhe KLSH me NIK-un Polak dhe Gjykatën e Llogarive të Turqisë. Këto

partneritete u kanë dhënë mundësi SAI-ve tona të kenë akses në qasjet moderne në auditim të partnerëve më të zhvilluar, në auditimet financiare, të përputhshmërisë, të performancës dhe të teknologjisë së informacionit, të njohin teknika dhe metodologji me vlerë në luftën kundër korrupsionit, në rritjen e përgjegjshmërisë së administratës publike dhe të cilësisë së informacionit financiar publik.

Për ne si KLSH, bashkëpunimi me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës ka një domethënie dhe rëndësi të veçantë. Në muajt e parë të mandatit për institucionin që drejtoj, marrëveshja e parë e bashkëpunimit e KLSH-së me një SAI partner ka qenë ajo e shkurtit të vitit 2012 me Zyrën e Auditorit të Përgjithshëm të Kosovës (ZAP-i i asaj kohe). Kemi realizuar shumë aktivitete të përbashkëta, si trajnime, konferenca e seminare pune, vizita të ndërsjella për marrje eksperience, etj. ZAP-i ka qenë pjesëtar aktiv në Analizat vjetore dhe Konferencat Shkencore të KLSH për vitet 2012, 2013, 2014 dhe 2015, duke përshëndetur dhe dhënë mendime me vlerë, sikurse dhe ne kemi marrë pjesë në Konferencat Vjetore të ZAP-it.

Këto aktivitete jo vetëm na kanë ndihmuar të njohim më mirë njeri-tjetrin, por edhe të mësojmë nga qasjet në auditim, nga mënyra se si përgatisim raportet e auditimit dhe raportet ose përmbledhjet për Parlamentet përkatëse, se si punojmë me komisione të veçanta të Parlamentit, si krijojmë partneritete me veprimtarë të interesuar brenda dhe jashtë vendit, si thithim ekspertizën e nevojshme nga jashtë institucioneve tona, për të thelluar dhe rritur cilësinë e auditimeve që kryejmë, etj..

Rinovimi i sotëm i marrëveshjes së lidhur mes dy institucioneve tona në vitin 2012, duke zgjeruar gamën e aktiviteteve të përbashkëta dhe duke përfshirë edhe Planin e Veprimit ZKA-KLSH për vitet 2017-2018, është me shumë rëndësi për ne si KLSH.

Ky program aktiviteteve të përbashkëta përfshin shkëmbimin e përvojave në nivel praktik dhe teknik për zbatimin e plotë të standardeve ndërkombëtare të auditimit publik dhe praktikave të mira europiane, vijimin e traditës së krijuar midis dy institucioneve për realizimin e seminareve, workshop-eve dhe trajnimeve të përbashkëta, të cilat synojnë forcimin e kapaciteteve të audituesve të KLSH dhe ZKA, sesione edukative dhe këshilluese me qëllim përditësimin e materialeve të metodologjisë në auditim, për fushat me interes të përbashkët, si dhe gjashtë auditime të përbashkëta në dy vitet në vijim. Qëllimi i auditimit dhe çështjet kyçe do të vendosen bashkërisht dhe raportet e auditimit do t'u dërgohen Parlamenteve respektive. Temat e përzgjedhura për t'u audituar do të kenë interes kombëtar dhe rajonal dhe do t'i shërbejnë zhvillimit të strategjive kombëtare të të dy vendeve. Auditimet e përbashkëta jo vetëm do të na lidhin edhe më shumë, por do të ndihmojnë në gjetjen e zgjidhjeve efektive dhe efeciente për një numër të konsiderueshëm çështjesh të mprehta të menaxhimit të fondeve publike, me problematika të ngjashme si në Kosovë edhe për ne në Shqipëri.

Ndajmë bindjen se ky bashkëpunim më i zgjeruar i shërben jo vetëm komunikimit efektiv dhe partneritetit të SAI-ve në rajon e më gjerë, por edhe përshpejtimit të integritetit të të dy vendeve tona në Bashkimin Europian.

Në nivel të partneritetit sa më efektiv dhe eficient të SAI-ve në rajonin tonë, më duket me mjaft vlerë ideja e krijimit të një qendre rajonale për edukimin e audituesve të SAI-ve të rajonit, e cila do të diskutohet në tryezën tematike “Sfidat e ndërtimit të kapaciteteve institucionale dhe njerëzore të Institucioneve Supreme të Auditimit”, tryezë që do të mbahet menjëherë pas kësaj ceremonie të certifikimit. Si KLSH jemi gati të kontribuojmë për materializimin e kësaj ideje, duke mobilizuar staf dhe vënë në dispozicion mjedise, po të jetë nevoja.

Po ashtu, mbështetja e SAI-ve tona në asistencën teknike që Bashkimi Europian ofron për vendet kandidate dhe aspirantë për anëtarësim në BE, do të ishte me mjaft interes për rritjen e kapaciteteve tona audituese. Si KLSH, kemi aplikuar që në vitin 2012 për të siguruar mbështetje nga Programet e fondeve IPA për Shqipërinë dhe në mars të këtij viti, ka nisur për KLSH-në një Projekt Binjakëzimi i financuar nga Fondet IPA për Shqipërinë, me partnerë NIK-un polak dhe Institucionin e Auditimit Shtetëror të Kroacisë. Urojmë që edhe ZKA të mund ta fitojë sa më shpejt një projekt të tillë me ndihmën e fondeve të Bashkimit Europian dhe jemi gati të ofrojmë eksperiencën tonë modeste në këtë drejtim.

Së fundi, më lejoni që në emër të të gjithë audituesve të KLSH të shpreh vlerësimin tonë maksimal për nivelin e dijeve dhe përkushtimin e integritetit të audituesve suprem publikë të Kosovës, për gatishmërinë, mirëdashjen, mirëkuptimin, bashkëpunimin vëllazëror dhe të shkëlqyer që na kanë ofruar gjatë këtyre viteve, por sidomos për projektin e ristrukturimit dhe modernizimit të mëtejshëm e të qëndrueshëm të ZKA-së, të cilin e ideoi dhe po e zbaton Auditori i Përgjithshëm i Kosovës, z. Besnik Osmani. Ky projekt jo vetëm që rrit cilësinë e punës audituese të ZKA dhe ndikimin e Zyrës në miradministrimin e financave publike të Kosovës, por kontribuon në një bashkëpunim edhe më dobiprurës për të dy SAI-t tona dhe në nivel rajonal e europian. Duke shkëmbyer eksperiencat tona në auditim dhe duke kryer auditime të përbashkëta, jo vetëm rrisim kapacitetet tona si auditues, por edhe ndihmojmë më fuqimisht në mirëqeverisjen publike të të dy vendeve tona.

“TEORIA E KAPJES” DHE REALITETI SHQIPTAR

botuar në gazetën “Panorama”, më 4 dhjetor 2016.

Që prej vitit 1776, kohë kur ekonomisti Adam Smith botoi librin e parë të ekonomikut modern “Një analizë për natyrën dhe shkaqet e pasurisë së kombeve”, shkurtimisht e njohur si “Pasuria e kombeve”, ekonomia në vendet që kanë ndjekur këtë qasje Smithiane të tregut të lirë, ka pësuar ndryshime rrënjësore në drejtim të rritjes së sasisë së prodhimit dhe zgjerimit të produkteve që ofron. Kriza e mbiprodhimit e vitit 1929 ishte pasojë e këtij zhvillimi të tregjeve të lirë dhe të pambikëqyrrur. Ndërhurja vendimtare e shtetit për zgjidhjen e kësaj krize ngacmoi mendimin ekonomik, duke nxitur një rishikim të filozofisë “Laissez-faire (nga frëngjishtja, Lëreni të lirë)” të Adam Smithit. Roli i Shtetit në mjedisin ekonomik duhej riparë. Teoritë e rregullimit që nxitën idetë e ekonomistit John Maynard Keynes (Kejns) pas vitit 1930, e evoluan së tepërmi mendimin ekonomik dhe prodhuan ligje dhe institucione rregullative në vendet me ekonomi tregu. Qëllimi i krijimit dhe roli i këtyre institucioneve ishte të korrigjonte ato “efekte anësore” të zhvillimit, të cilat tregu i lirë nuk mund t’i korrigjonte vetë. Roli i Shtetit në ekonomi mori një tjetër dimension. Nga një arbitër tregu, shteti mori në dorë drejtimin e disa tregjeve, duke i rregulluar më shumë ato si dhe duke vendosur institucione publike, shpesh të pavarura, për mbikëqyrjen e tyre. Kontrolli dhe kufizimi mbi hyrjet dhe daljet nga tregjet specifike (strategjike) u shtua.

Kufizimet në tregje u shtuan ndjeshëm. Institucionet publike, në kuadër të rregullimit dhe mbikëqyrjes, filluan të përcaktonin limite jo vetëm lidhur me llojin dhe sasi të produkteve që lejoheshin të tregtoheshin por edhe nivele tavan dhe dysHEME të çmimeve. Ndërhurja e politikave ekonomike me politikat e partive dhe grupeve populiste e rriti burokracinë, duke e bërë më të vështirë kontrollin publik të funksionarëve të institucioneve shtetërore që merreshin drejtpërsëdrejti me rregullimin e tregut. Nën frymën e teorive Kejnsianiste, institucionet publike i dhanë të drejtë vetes për të ndikuar në shumë elementë të funksionimit të tregjeve të mallrave, shërbimeve dhe të atyre financiare. Tezat populiste “për politikanë dhe institucione në shërbim të popullit/publikut apo komunitetit”, më së shumti kanë zëvendësuar njëra tjetrën, pa shkaktuar ndonjë ndryshim të dukshëm në punën e institucioneve shtetërore. Së paku, perceptimi publik lidhur me atë se “*Kujt i shërbejnë institucionet shtetërore?*” tashmë është më se i qartë: Institucionet i shërbejnë atyre që i drejtojnë dhe këta të fundit i shërbejnë kompanive të cilat duhet të rregullojnë dhe mbikëqyrin.

Në kushtet e një mjedisi të tillë, situatë në të cilën rregullimi po pengonte zhvillimin e tregjeve, lindi në vitin 1971 “Teoria e kapjes” e ekonomistit neoklasik George Stigler, fitues i Çmimit Nobel pikërisht për këtë teori. Qëllimi i rregullimit për të kufizuar tregjet dhe industrinë në funksion të së mirës publike ishte tashmë i kompromentuar. Siç dhe Stigler nënvizon “...një normë ose rregull krijohet nga industria dhe hartohet e zbatohen kryesisht për përfitimin e

saj...". E thënë më thjeshtë, rregullat i shërbejnë më së shumti industrive, të cilat rregullojnë për interesat e tyre, se sa interesit publik.

Teoritë e rregullimit

Në të vërtetë, qëndrimet e Stigler nëpërmjet “Teorisë së kapjes” nuk janë të vetmet. Teoricienë të ndryshëm kanë prodhuar kohë pas kohe teori të cilat kanë mbledhur perceptimet e tyre lidhur me qëndrimin që duhet të kenë apo kanë institucionet publike rregullatore dhe mbikëqyrëse të tregjeve.

Një grup qëndrimesh të mëhershme kanë dhënë argumente në lidhje me atë që duhet të jenë dhe përfaqësojnë institucionet rregullatore dhe mbikëqyrëse në një ekonomi. Sipas këtyre qëndrimeve, të grupuar në të ashtuquajturën “Teoritë e interesit publik”, është pikërisht interesi publik, ai i cili duhet të mbizotërojë në punën e këtyre institucioneve. Rregullatorët dhe mbikëqyrësit duhet të synojnë *maksimizimin e mirëqenies së shoqërisë në tërësi*. Baza logjike e këtij qëndrim është argumenti se drejtuesit e këtyre institucioneve rregullatore dhe mbikëqyrëse, në thelb, janë zyrtarë të zgjedhur nga publiku dhe si të tillë, do të ndërtojnë politika të cilat synojnë të mbrojnë interesin publik. Në kontekstin e kësaj teorie, interesi i vetë rregullatorëve nuk duhet të ndikojë në politikat e rregullimit të tregjeve. Institucionet publike duhet të hartojnë studime të kujdesshme mbi alternativat e mundshme sipas të cilave mund të ndërtohen politikat e rregullimit dhe pasojat e këtyre alternativave në mirëqenien e publikut. Vetëm pas një studimi të tillë duhet të merret vendimi për zbatimin e atyre politikave të cilat maksimizojnë mirëqenien publike.

Siç dhe mund të kuptohet, përfundimet dhe këshillat e “Teorive të interesit publik” janë ajo që duhet të synojnë të jenë në të vërtetë institucionet rregullatore. Përkundër kësaj, në praktikë ndodh që realiteti të jetë krejt i kundërt. Sipas Stigler, në praktikë “ekzistojnë rregullime, efektet neto të të cilave mbi industrinë e rregulluar janë të rënda”. Për këtë arsye kompanitë lobuese brenda industrive kanë investuar energji dhe kapital në drejtim të lobimit të drejtuesve të institucioneve rregullatore. Sipas Stigler, drejtuesit aktualë të institucioneve rregulluese e dinë që mandati i tyre ka një limit dhe në fund mund të punojnë për kompanitë të cilat aktualisht po rregullojnë. Si rrjedhojë, gjëja e fundit që ata do të bëjnë do të ishte një rregullim i rreptë i këtyre kompanive, si pasojë e së cilës do të mund të mbeteshin pa punë pasi t’u mbaronte mandati. Lobimi i kompanive mbi drejtuesit aktualë dhe të ardhshëm të institucioneve rregullatore dhe mbikëqyrëse të tregjeve mund të bëjë që shoqëria në tërësi të mos përfitojë nga rregullimi. Ata që në të vërtetë përfitojnë janë ata të cilët rregullohen (kompanitë), ata që humbasin zakonisht janë konsumatorët e shërbimeve të tyre.

Shqipëria në kontekstin e “Teorisë së Kapjes”

Realiteti që përshkruan dhe studion Stigler në lidhje me kapjen e institucioneve publike rregullatore ka ekzistuar dhe shfaqet edhe sot në vendet me një ekonomi të zhvilluar tregu dhe sistem politik të konsoliduar, si SHBA dhe vendet e Europës Perëndimore. Kanë qenë

pikërisht këto vende që Nobelisti Stigler dhe pasuesit e teorisë së tij kanë marrë në studim për zhvillimin e “Teorisë së Kapjes”. Në këtë kontekst as Shqipëria apo vendet e tjera të Europës Juglindore e Lindore nuk bëjnë përjashtim. Shqipëria aktualisht është një vend me tregje në zhvillim e sipër, me një sistem ligjor dhe struktura të drejtësisë në një proces të reformimit të vazhduar. Logjikisht, në një terren të tillë, mundësitë për shfaqjen e fenomeneve të “Teorisë së Kapjes”, të identifikuar hollësisht nga Stigler, mund të jenë më të mëdha se sa në vendet që ka marrë për bazë ky studiues në ngritjen e teorisë së tij. Në këtë situatë, njohja e formave të ndryshme të shfaqjes së këtyre fenomeneve është një hap i parë i domosdoshëm për të kërkuar më tej minimizimin e tyre.

E kaluara tejet problematike e mbarëvajtjes së koncesioneve të dhëna në shumë degë kyçe të ekonomisë dhe shërbimeve në Shqipëri, si në atë të hidrokarbureve, prodhimit dhe shpërndarjes së energjisë elektrike, etj., na mëson se duhet të analizojmë më shumë kujdes riskun e lartë të mosrespektimit të interesit publik në koncesionet dhe partneritetet publik-privat (PPP) të këtyre viteve të fundit. Thelbi i reformave të qeverisjes së mirë është shtet formimi, pra ngritja e një administrate të aftë për të kryer të gjitha funksionet e Shtetit. Në mjaft raste në programin qeveritar të partneriteteve publik-privat po shikojmë se këto reformave kyçe po thjeshtohen e madje zerohen, nëpërmjet transferimit të disa funksioneve dhe shërbimeve shtetërore ndaj konsumatorit ose popullatës drejt kompanive të caktuara private. Ende nuk ka një analizë të plotë e të detajuar, të njohur nga publiku, të kostove dhe përfitimeve që gjenerojnë PPP-të, për shembull, në fushën e shëndetësisë publike, të tilla si shërbimet e check-up falas, të hemodializes, përpunimit të mbetjeve spitalore, etj. Janë me qindra milionë euro që do të paguaj për një periudhë dhjetëvjeçare Buxheti i Shtetit dhe risku i mosrespektimit sa duhet të interesit publik është i lartë. Si KLSH, kemi nisur auditime gjatë këtij viti dhe do të vijojmë në vitin e ardhshëm për të analizuar në mënyrë të thelluar këtë raport kosto-përfitim në dobi të qytetarit, të PPP-ve kryesore në ekonominë dhe shoqërinë tonë.

Dëshmi të pa numërta na tregojnë se, edhe në demokracitë e pjekura me nivele të larta të transparencës dhe lirisë së medias, me mjedise dhe institucione rregullatore më të gjera dhe komplekse, agjencitë shtetërore janë të lidhura me nivele të larta të korrupsionit (duke përfshirë edhe deformimin rregullator të studiuar nga “Teoria e Kapjes” e Stiglerit).

Në Shqipëri, kapja rregullatore, ose institucionet e Shtetit të kapura nga interesat private përbejnë një formë shumë shqetësuese e me pasoja të rënda për financat publike në të ardhmen e afërt dhe të mesme. Shqetësimin për këto pasoja e kanë ngritur edhe institucione ndërkombëtare prestigjioze si FMN dhe Banka Botërore. Nuk ka asgjë të keqe në lobimin e industrive private për të siguruar tregje dhe tendera publike, por kur interesat e kompanive private apo formacioneve politike që i mbështesin këto kompani janë prioritet mbi interesat e publikut, kjo çon në një humbje neto për shoqërinë tonë si një e tërë. Gjykoj se institucionet dhe agjencitë qeveritare që vuajnë kapjen rregullatore, të studiuar aq në thellësi nga Stigler dhe pasuesit e tij, janë një realitet shumë shqetësues tek ne në Shqipëri dhe duhet të bëhen

objekt vëzhgimi e perse jo, edhe hetimi, edhe nga ana e institucioneve të reja, që do të dalin nga reforma në drejtësi. Si KLSH, si institucion kushtetues në shërbim të qytetarit dhe Kuvendit për përdorimin me ekonomi, efektivitet dhe eficiencë të fondeve publike, jemi të gatshëm të kontribuojmë dhe bashkëpunojmë menjëherë me institucionet e reja të reformës për kufizimin e kapjes rregullatore, një nga format më të rënda dhe të rrezikshme të korrupsionit në administratën publike.

INTOSAI NGA LIMA NË ABU DHABI.**MOMENTE KYÇE TË VEPRIMTARISË SË INTOSAI-T DHE 35 STANDARDET NDËRKOMBËTARE TË ISSAI-VE PËR MIRËQEVERISJEN**

Botuar në gazetën “Telegraf”, më 6 dhjetor 2016.

Ky studim është përgatitur nga Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj për organizatën botërore të institucioneve supreme të auditimit, INTOSAI dhe përshkruan arritjet, kongreset dhe dokumentet themelore të saj.

Sekretari i Përgjithshëm i Kombeve të Bashkuara Ban Ki Mun, më 22 tetor në Pekin, në përshëndetjen e tij drejtuar Kongresit të XXI-të, të INTOSAI, ka theksuar se: *Institucionet supreme të auditimit janë “watchdog”, roje besnike që ndihmojnë për të nxitur përdorimin efikas dhe efektiv të burimeve publike. Ato do të luajnë një rol kritik në mbështetje të zbatimit të axhendës së re të Kombeve të Bashkuara për zhvillim të qëndrueshëm, që mbështetet mbi qeverisjen e mirë, transparencën, përgjegjshmërinë dhe financat inovative.*

Dua të pohoj se institucionet supreme të auditimit (SAI), që në gjysmën e dytë të shekullit të kaluar kanë qenë të ndërgjegjshme për rolin dhe misionin e tyre në shoqëri dhe në zhvillimin ekonomik të vendeve përkatëse. Duke ndjerë nevojën e një mjedisi dhe strukture të përbashkët, ku të paraqisnin dhe debatonin mendimet e tyre, në vitin 1953, 34 SAI u mbledhën në Kubë dhe në Kongresin e parë themeluan organizatën e tyre profesionale, INTOSAI. Historia e INTOSAI-t fillon këtu dhe është një histori 63 vjeçare suksesi dhe rritjeje e institucioneve supreme të auditimit.

Profili i INTOSAI

Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI) sot përfaqëson komunitetin e 192 SAI-ve anëtare me të drejta të plota dhe 5 SAI anëtare të asociuara. Ka pësuar një zhvillim të paprecedent me organizata të ngjashme ndërkombëtare, me një rritje anëtarësie nga 34 në 192 në vetëm 6 dekada. Është ndër organizatat ndërkombëtare me aktive, me 7 struktura rajonale (ku përfshihet edhe EUROSAI), me 4 komitete zhvillimi, ku spikasin Komiteti i Standardeve Profesionale, Komiteti i Ndërtimit të Kapaciteteve dhe Komiteti i Shpërndarjes së Njohurive, krahas Iniciativës për Zhvillimit (IDI). INTOSAI ka me dhjetëra grupe pune dhe task forca në të gjitha fushat e auditimit publik suprem.

Që prej vitit të themelimit 1953, organizata ka punuar me vitalitet dhe inovacion, në përputhje me moton e saj *“Mutual experience benefits all (nga eksperiencia e përbashkët, përfitojnë të gjithë)”*, duke përhapur ide dhe standarde kombëtare të auditimit, nëpërmjet shkëmbimit të ideve dhe bashkëpunimit në komunitetin ndërkombëtar të auditimit.

Si një organizatë jo politike, profesionale, e pavarur dhe autonome, INTOSAI u ka dhënë mbështetje konkrete SAI-ve, ka nxitur shkëmbimin e ideve, njohurisë dhe eksperiencave, ka vepruar si një zë i njohur i institucioneve supreme të auditimit (SAI-ve) në komunitetin ndërkombëtar dhe ka promovuar vazhdimisht përmirësimin midis SAI-ve anëtare. Që prej themelimit në vitin 1953 deri tek Kongresi i XXI-të në Kinë në vitin 2013, INTOSAI ka pasur zhvillime pozitive të shumëfishta, si edhe ndryshime dhe progres të konsiderueshëm. Puna e organizatës është bazuar në përkushtimin vullnetar të domosdoshëm dhe kontributin e çdo SAI anëtar. Shtatë Grupet e Punës Rajonale të INTOSAI-t – AFROSAI, ARABOSAI, ASOSAI, CAROSAI, EUROSAI, OLACEFS dhe PASAI janë tërësisht operacionale, duke marrë parasysh diferencat rajonale dhe nevojat heterogjene.

Profili i EUROSAI

EUROSAI (Organizata Europiane e Institucioneve Supreme të Auditimit) është një nga grupet rajonale, pjesë e Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve të Larta të Auditimit (INTOSAI). Institucionet Supreme të Auditimit (SAI) të 190 vendeve anëtare të plota dhe katër vendeve anëtare të asociuara të INTOSAI-t, pjesë e një organizatë mbështetëse të Kombeve të Bashkuara. Grupet e tjera rajonale të INTOSAI-t janë OLACEFS, AFROSAI, ARABOSAI, ASOSAI, PASAI dhe CAROSAI. Edhe pse EUROSAI është institucioni më i ri nga shtatë grupet rajonale të INTOSAI-t, ideja e një organizate europiane të SAI-ve daton që nga themelimi i INTOSAI në vitin 1953. Hapat e para aktive në drejtim të krijimit të EUROSAI-t u zhvilluan në vitin 1974 gjatë Kongresit të VIII të INTOSAI-t në Madrid (1974). Ndërmjet viteve 1975 dhe 1989, SAI-t e Italisë dhe Spanjës me mbështetjen e Komiteti të Kontaktit të Kryetarëve të SAI-ve, të vendeve të Komunitetit Ekonomik Europian hapën rrugën për krijimin e EUROSAI-t, duke përgatitur projektet fillestare për statutin e EUROSAI-t. Në qershor të 1989, në Kongresin e XIII-të të INTOSAI-t, mbajtur në Berlin, u miratua “Deklarata e Berlinit” për krijimin e Organizatës Europiane të SAI-ve. Në nëntor të vitit 1990, në Madrid u zhvillua Konferenca Themeluese dhe Kongresi i EUROSAI-t. EUROSAI u themelua nga 30 anëtarë (SAI-t e 29 shteteve europiane dhe Gjykata Europiane e Audituesve). Tani numri i vendeve të anëtarësuar është 50 (SAI-t e 49 shteteve europiane dhe Gjykata Europiane e Audituesve). Objektivat e organizatës, të përcaktuara në nenin 1 të statutit të saj, kanë të bëjnë me nxitjen e bashkëpunimit profesional midis vendeve anëtare të EUROSAI-t, për të inkurajuar shkëmbimin e informacionit dhe dokumentacionit. Kjo gjë çoi në zhvillimin e auditimit të sektorit publik dhe stimuloi krijimin e një partneriteti me akademikët e universiteteve, në lidhje me këtë temë, për të punuar në drejtim të harmonizimit të terminologjisë në fushën e auditimit publik. KLSH, në vitin 2012 ka publikuar botimin “EUROSAI” (Institucionet Supreme Europiane të Auditimit), seria “Botime KLSH”, nr.07/2012, ku jep një historik dhe përshkrim të detajuar të organizatës.

INTOSAI– së bashku me Komisionet, Grupet e Punës, Task Force dhe Grupet e Punës Rajonale – përfaqëson forumin botëror për shkëmbimin ndërkombëtar të njohurive në fushën e auditimit publik suprem; është organizata që vendos Standardet e Auditimit në sektorin publik dhe zëri ndërkombëtar i auditimit publik suprem. Ndërtimi i kapacitete ka qenë dhe

mbetet një nga fushat më të rëndësishme të INTOSAI-t. Kjo fushë përfshin zhvillimin e strukturave të reja për përfitimin e njohurive dhe trajnimin profesional dhe zhvillimin organizativ për SAI-t. Organizata ka pesë gjuhë zyrtare: arabisht, anglisht, frëngjisht, gjermanisht dhe spanjisht. INTOSAI është një grup vullnetar, suksesi i të cilit varet nga mbështetja e vazhdueshme profesionale dhe financiare e anëtarëve të tij. Pika më e fortë e tij qëndron në diversitetin kulturor, gjuhësor dhe në vullnetin e anëtarëve së tij. Organizata respekton një përfaqësim të balancuar të rajoneve dhe sistemeve të auditimit. INTOSAI operon nëpërmjet konsultimeve dhe konsensusit, pavarësisht nga madhësia gjeografike apo fuqitë ekonomike, si dhe e ka të shenjtë respektin për sovranitetin kombëtar dhe për barazinë e anëtarëve të tij. INCOSAI, kongresi që mbahet çdo 3 vjet në vende të ndryshme, është organi më i lartë i INTOSAI-t, i cili përfshin të gjithë anëtarësinë. Çdo vend ka një votë, dhe asnjë prej tyre nuk ka të drejtën e vetos. Bordi Drejtues, i përbërë nga 18 SAI-anëtare, është përgjegjës për anëtarësinë. Aktiviteti i INTOSAI-t në periudhën mes dy kongrese të tij, drejtohet nga Bordi Drejtues i INTOSAI dhe nga Sekretariati i Përgjithshëm. Sipas Statutit të INTOSAI-t, Sekretari i Përgjithshëm i tij është Audituesi i Përgjithshëm i Austrisë dhe selia e tij është në Vjenë. Detyrat kryesore të Sekretariatit të Përgjithshëm janë të veprojë si një urë lidhëse, si brenda INTOSAI-t, ashtu dhe me partnerët e jashtëm, për të vënë në dukje punën dhe cilësinë e INTOSAI-t dhe anëtarëve të tij. Gjithashtu, Sekretariati i Përgjithshëm, punon për të rritur rolin e INTOSAI-t dhe anëtarëve të tij, si institucione auditimi të pavarur, kompetentë dhe efektivë, duke rritur transparencën, përgjegjshmërinë dhe besueshmërinë për të mirën e të gjithëve.

Organizimi

INTOSAI e realizon misionin e tij përmes një shumëllojshmërie organesh, programesh dhe aktiviteteve. Organet kryesore janë: Kongresi; Bordi Drejtues; Sekretariati i Përgjithshëm dhe Grupet rajonale të punës. Komisioni i Administrimit dhe Financave, përgatit vendimet të cilat miratohen nga Bordi Drejtues. Drejtori i Planifikimit Strategjik, siguron koordinim efektiv dhe zbatimin e Planit Strategjik.

Bordi Drejtues

Bordi Drejtues i INTOSAI-t përbëhet nga 18 anëtarë. Si rregull, ai mbledhet çdo vit, mes Kongreseve. Nisma për Zhvillimin e INTOSAI-t dhe Gazeta Ndërkombëtare e Auditimit të Qeverisë, gjithashtu janë të përfaqësuara në Bordin Drejtues. Kryetari i Bordit është kreu i SAI-t që organizon kongresin e fundit.

KLSH dhe INTOSAI

Delegacione të KLSH-së të kryesuara nga Kryetari kanë marrë pjesë në të gjithë kongreset e INTOSAI-t dhe EUROSAT-t, duke filluar nga Kongresi i XIV-të i organizatës në Uashington në tetor të vitit 1992, në Kongresin e XVI-të në Montevideo, Uruguai, në Nëntor 1998; Kongresi i XVII-të i INTOSAI-t në Seul të Koresë së Jugut zhvilluar në Tetor 2001 dhe Kongresi i XVIII-të

i INTOSAI-t në Budapest të Hungarisë, Tetor 2004. Gjithashtu KLSH-së mori pjesë në Kongresin e IV-t të EUROSAT-t në Paris, në vitin 1999 dhe Kongresin e V-të EUROSAT-t të zhvilluar në Moskë, Rusi në vitin 2002.

Në vitin 2005, një delegacion i KLSH prej 3 vetash, kryesuar nga Drejtori i Përgjithshëm mori pjesë në Kongresin e VI-të EUROSAT-t, në Bon të Gjermanisë. Në vitin 2006, KLSH mori pjesë në Konferencën e EUROSAT-t me temë "Roli i SAI-ve në luftën kundër korrupsionit". Në nëntor 2007, një delegacion i KLSH-së merr pjesë në Kongresin e XIX të INTOSAI-t, të zhvilluar në Meksikë. Në qershor 2008, KLSH merr pjesë në Kongresin VII të EUROSAT-t, në Krakov, Poloni. Për fat të keq, KLSH nuk mori pjesë në punimet e Kongresit të XX-të, të INTOSAI në Afrikën e Jugut. Gjithashtu, është i vetmi institucion i auditimit suprem në Europë që, megjithëse i ftuar, nuk mori pjesë në Kongresin e VIII të EUROSAT-t, mbajtur në Lisbonë në vitin 2011.

Në Tetor 2013, Kontrolli i Lartë i Shtetit mori pjesë në punimet e Kongresit të XXI të INTOSAI-t në Pekin, Kinë. Gjatë punimeve të Kongresit, Kryetari i KLSH-së zhvilloi biseda pune dhe takime me homologë të SAI-ve partnere dhe të SAI-ve të tjerë pjesëmarrës në Kongres. U realizuan biseda pune me Dr. Josef Moser, President i ACA-s, njëkohësisht edhe Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t, me z. Liu Jiayi, Kryetar i SAI-t të Kinës, njëkohësisht edhe Kryetari i ri i Bordit Drejtues të INTOSAI-t, me z. Gene Dodaro, Auditues i Përgjithshëm i GAO-s së SHBA, me z. Recai Akyel, President i TCA-së, me z. Krzysztof Kwiatkowski, President i NIK-ut të Polonisë, me z. Ioannis Karavokiris, President i SAI-t të Greqisë, si dhe me z. Magnus Lindell, zv/Auditues i Përgjithshëm i SAI-t të Suedisë. Kryetari i KLSH zhvilloi takime pune edhe me homologë të tjetër partnerë të KLSH-së, me të cilët janë nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi, si z. Ivan Klesic, Auditues i Përgjithshëm i SAI-t të Kroacisë, z. Milenko Sego, Auditues i Përgjithshëm i SAI-t të Bosnje dhe Hercegovinës, z. Milan Dabovic, President i SAI-t të Malit të Zi, zj. Tanja Tanevska, Audituese e Përgjithshme e SAI-t të Maqedonisë dhe z. Naser Ademi, zv/Auditues i Përgjithshëm i SAI-t të Maqedonisë, etj. Gjatë bisedave me homologët, u theksua bashkëpunimi i suksesshëm i deritanishëm në fushat e trajnimit dhe shkëmbimit të informacionit si dhe u shpreh vullneti i përgjithshëm për t'i konkretizuar edhe më tej në të ardhmen e afërt këto marrëdhënie, duke u drejtuar edhe në fusha të tjera, si auditime të përbashkëta, etj.

Aktiviteti i INTOSAI

Reputacioni ndërkombëtar i INTOSAI-t është themeluar mbi disa gurë kilometrikë në rrugën e tij dhe arritjet përfshijnë kryesisht:

- Njohjen e rëndësishme të SAI-ve nga Kombet e Bashkuara;
- Përcaktimin e një kuadri gjithëpërfshirës të standardeve profesionale bazuar në procesin auditues;
- Ndërtimin e një marrëdhënie produktive me donatorët ndërkombëtarë, për të promovuar ngritjen e kapaciteteve në SAI-et anëtare;
- Ndërtimin e një rrjeti efektiv global për përhapjen e njohurive dhe praktikave më të mira;

- Bashkëpunimin e mëtejshëm me organizatat ndërkombëtare dhe rajonale;
- Përmirësimin e vazhdueshëm të marrëveshjeve publike përmes statusit të modelit të organizatës ndërkombëtare.

Standardet INTOSAI

Një nga arritjet më të mëdha të INTOSAI-t dhe ndihmesa me konkrete e tij për audituesit është përgatitja e standardeve ISSAI të auditimit publik suprem. Këto standarde janë përgatitur dhe botuar në vijimësi nga Komiteti i Standardeve të Auditimit i INTOSAI, duke filluar nga qershori 1992. Kodi i Etikës i INTOSAI është miratuar në Kongresin e XVI-të mbajtur në Montevideo në vitin 1998, ndërsa standardet ISSAI 3000 dhe ISSAI 3100 të Auditimit të Performances janë miratuar në vitin 2004. Çdo kongres INCOSAI i INTOSAI-t miraton standarde të reja auditimi, të cilat në periudhën mes dy kongreseve janë në proces të përgatitjes dhe marrjes së komenteve nga të gjitha SAI-t anëtare të INTOSAI. Standardet e Auditimit ISSAI përmbajnë postulatet themelore dhe parimet për kryerjen e punës së auditimit nga institucionet supreme të auditimit. Është përgjegjësi e secilit SAI për të gjykuar shkallën në të cilën standardet janë në përputhje me arritjen e mandatit të tij, duke konsideruar rrethanat kushtetuese ligjore dhe të tjera të SAI-t.

Partnerët e INTOSAI

INTOSAI ka partneritet me shumë organizata të tjera: Bashkimi NdërParlamentar (IPU), Federata Ndërkombëtare e Kontabilistëve (IFAC), Instituti i Audituesve të Brendshëm (IIA), Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OECD), si dhe Banka Botërore dhe komunitete të tjerë donatorësh. Gjithashtu, INTOSAI bashkëpunon edhe me OKB-në, në promovimin e mirëqeverisjes dhe luftën kundër korrupsionit. Bashkëpunimi i INTOSAI-t, veçanërisht me Kombet e Bashkuara dhe me organizata ndërkombëtare si Banka Botërore, OECD, IPU, IFAC dhe IIA, ka rritur në mënyrë të konsiderueshme reputacionin, dukshmërinë globale dhe vlerësimin ndaj saj si një organizatë profesionale e nivelit të lartë. Që prej vitit 1970, të 22 Simpoziumet dhe Seminaret UN-INTOSAI janë organizuar në mënyrë të përbashkët nga INTOSAI dhe Kombet e Bashkuara. Këto përhapën njohuri dhe materiale për trajnime mbi një sërë temash të interesit të lartë, në lidhje me auditimin e jashtëm suprem. INTOSAI ka firmosur një Memorandum Mirëkuptimi me 21 donatorë. Kjo marrëveshje historike me 15 organizata, duke përfshirë institucionet ndërkombëtare të donatorëve dhe agjencitë ndërkombëtare të zhvillimit, u përgatit për të rritur kapacitetin e zhvillimit të SAI-ve në botë. Organizata ka kryer një seri aktivitesh bashkëpunuese me komunitetin e donatorëve, nëpërmjet të cilave janë arritur qëllimet e përbashkëta të deklaruara, është siguruar zbatimi i Suksesshëm i Kornizës së Standardeve Profesionale të INTOSAI-t (ISSAI-t) dhe i Udhëzimeve të INTOSAI-t për Qeverisjen e Mirë (INTOSAI GOVs), si edhe është rritur njohja e rëndësisë së SAI-ve dhe të INTOSAI-t në komunitetin e zhvillimit global.

MOMENTET KYÇE TË VEPRIMTARISË SË INTOSAI

- **Kongresi INCOSAI i Havanës, Kubë, 1953.**

INTOSAI është përballur me shumë sfida në këtë skenar kompleks pas Kongresit të Parë Ndërkombëtar të Institucioneve Supreme të Auditimit (INCOSAI) të mbajtur në nëntor të vitit 1953 në Havanë, Kubë. Në takimin themelues merrnin pjesë 34 SAI. Angazhimi i INTOSAI-t që në fillimet e tij, për të nxitur pjesëmarrjen aktive të SAI-ve në kontrollin e burimeve publike, duke promovuar integritetin e punonjësve të qeverisë, për të ndihmuar shoqëritë tona në përmirësimin e performancës dhe efikasitetin e veprimeve të kryera nga qeveritë, është provë e kapacitetit të admirueshëm të organizatës.

- **Kongresi INCOSAI IX në Lima, Peru 1977.**

INCOSAI i 9-të, i mbajtur në Lima, në tetor 1977, mbledhi së bashku 235 përfaqësues nga 95 SAI të botës dhe nga të gjitha kontinentet. Kongresi njihet në veçanti për shkak të nënshkrimit të Deklaratës së Limës, e cila sot konsiderohet si Kushtetuta e SAI-ve dhe përmban udhëzimet themelore mbi parimet e auditimit.

- **Kongresi INCOSAI VIV në Uashington, 1992.**

Në tetor 1992, Zyra Amerikane e Llogarive Qeveritare (GAO) organizoi kongresin e katërmëdhjetë në Uashington, DC. Në këtë kongres pati seminare, takime dhe seanca plenare të shumta, të cilat u ndoqën nga rreth 400 delegatë nga 120 SAI anëtare dhe 10 organizata ndërkombëtare. Temat e këtij kongresi ishin auditimi i një mjedisi në ndryshim, roli i SAI-ve dhe përmirësimi i menaxhimit financiar përmes komisioneve të ngritura nga INTOSAI. Kongresi miratoi Standardet dhe udhëzimet për auditimin dhe kontrollin e brendshëm, si dhe punën e tre komiteteve të INTOSAI-t në lidhje me kontabilitetin, borxhin publik dhe mirëqeverisjen e financave publike.

Pjesëmarrja e një numri të madh anëtarësh në këtë Kongres, ishte një arritje shumë e madhe për INTOSAI-n. Takimi i 37-të i Bordit drejtues menjëherë pas kongresit, prezantoi një numër të madh tiparesh të reja në formatin dhe projektimin e kongresit. Programi zyrtar u mbyll me sukses pas një jave dhe u pasua nga një simpozium praktik 3-ditor mbi teknologjinë, i cili ofroi një shkëmbim shtesë të pikëpamjeve dhe informatave.

- **Kongresi INCOSAI XVII në Seul, 2001.**

Nën moton e INTOSAI-t “Nga eksperiencia e përbashkët përfitojnë të gjithë”, Kongresi i shtatëmbëdhjetë i organizuar në Seul në tetor 2001, shënoi një pjesëmarrje prej 471 delegatësh nga 152 SAI dhe shume institucione ndërkombëtare. Pjesëmarrja e plotë e delegatëve menjëherë pas ngjarjeve tragjike të 11 shtatorit, ishte prova më e qartë e angazhimit të anëtarëve të INTOSAI-t për sukses. Në këtë kongres u diskutuan dy tema të rëndësishme:

- Auditimi i institucioneve ndërkombëtare dhe multinacionale.
- Kontributet e SAI-ve për reformën administrative dhe qeveritare.

- **Kongresi INCOSAI XVII në Meksiko, 2007.**

INCOSAI i nëntëmbëdhjetë u mbajt në Meksiko, më nëntor 2007. Mblodhi 480 delegatë nga 145 SAI, si dhe 21 vëzhgues nga 10 institucione ndërkombëtare. Edhe në Meksikë, motoja e INTOSAI-it, "Experientia Mutua omnibus prodest", ishte sërish tema kryesore e diskutimit, që ka të bëjë me shkëmbimin e njohurive, përvojës, gjetjeve dhe praktikave më të mira mes anëtarëve të INTOSAI-it. Numri i vendeve anëtare të INTOSAI-t shkoi në 188.

Në këtë kongres u miratuan tetëmbëdhjetë dokumente zyrtare të INTOSAI-t, duke përfshirë edhe Deklaratën e Meksikos mbi Pavarësinë e SAI-ve, dokumenti më i rëndësishëm nga i cili njihet ky Kongres, si dhe standardet, udhëzimet dhe praktikat më të mira në fusha të tilla si auditimi financiar dhe i performancës, auditimi mjedisor, si dhe auditimi i borxhit publik.

- **Kongresi INCOSAI XX në Johannesburg, Afrika e Jugut, 2010.**

INCOSAI i XX u mbajt në Johannesburg të Afrikës së Jugut në nëntor 2010. U prezantua Plani Strategjik 2011-2016, i cili u miratua nga kongresi. INTOSAI identifikoi prioritetet strategjike të mëposhtme për vitet e ardhshme: duke ndihmuar në sigurimin e pavarësisë së SAI-t, zbatimin e Standardeve Ndërkombëtare për Institucioneve Supreme të Auditimit (ISSAI), duke forcuar ndërtimin e kapaciteteve të SAI-ve, komunikimin e vlerave dhe përfitimeve të SAI-ve, si dhe luftën kundër korrupsionit. Në këtë kongres u miratua Marrëveshja e Johannesburgut. Marrëveshja mbuloi diskutimet, përfundimet dhe rekomandimet e temës së parë (Vlerat dhe përfitimet e SAI-ve) dhe të temës së dytë (Auditimi mjedisor dhe zhvillimi i qëndrueshëm).

- **Kongresi XXI i INTOSAI-t në Pekin, Kinë 2013.**

Në datat 22-26 tetor 2013, në Pekin u zhvillua Kongresi i INTOSAI-t, INCOSAI XXI, me pjesëmarrjen e 192 institucioneve supreme të auditimit, përfaqësuar nga më shumë se 600 delegatë nga të gjithë SAI-t anëtare të INTOSAI-t, të drejtuar nga Kryetaret e SAI-ve. Delegatët në Pekin rikujtuan zhvillimin e INTOSAI-t në gjashtë dekadat e fundit dhe duke përmbledhur eksperiencën praktike të anëtarëve të saj, deklaruan se:

Në shoqërinë e shekullit të 21-të, informacioni dhe globalizimi janë transformuar në një dallgë të madhe, me SAI-t që përballojnë sfida të reja për të përmirësuar qeverisjen kombëtare dhe me INTOSAI-n që përballlet me mundësi të reja për të trajtuar tematika globale. SAI-t pranojnë se qeverisja kombëtare efektive është kryesore për ruajtjen e një zhvillimi ekonomik të qëndrueshëm dhe progresit social, për përmirësimin e jetës së qytetarëve, si dhe ata janë të gatshëm të kontribuojnë në përmbushjen e përgjegjësisë të përcaktuara në Deklaratën e Mijëvjeçarit të Kombeve të Bashkuara. Kjo Deklaratë thekson për vendet anëtare të OKB-së se: *"Ne nuk do të kursejmë asnjë përpjekje për të liruar shokët tanë burra, gra dhe fëmijë nga kushtet e mjerueshme dhe jo humane të varfërisë ekstreme, në të cilat ndodhen aktualisht më shumë se një miliardë prej tyre... Ne vendosim për këtë arsye të krijojmë një mjedis, në nivel kombëtar dhe global, i cili të jetë i favorshëm për zhvillim dhe për eliminimin e varfërisë. Suksesi në përmbushjen e këtyre objektivave varet tërësisht nga qeverisja e mirë në nivel*

kombëtar dhe ndërkombëtar, si dhe nga transparenca në sistemet financiare, monetare dhe tregtare”.

Kongresi i INTOSAI-t, INCOSAI XXI, në Pekin në tetor 2013 është ndër kongreset më të rëndësishëm të INTOSAI-t, duke pasur parasysh kushtet e vështira ekonomike të pasojave të krizës botërore ekonomike dhe financiare. Kongresi rishikoi progresin e Planit Strategjik të INTOSAI-t për vitet 2011-2016. Ai prezantoi dy tema kryesore, “Auditimi Kombëtar dhe Qeverisja Kombëtare”, si dhe “Roli i SAI-ve në Ruajtjen e Qëndrueshmërisë së Politikave Financiare”.

Tema I: Promovimi i Qeverisjes së Mirë Kombëtare nga SAI-t

Që në krijimin e tij, qëllimi kryesor i INTOSAI-t ishte promovimi i qeverisjes së mirë. SAI-t mund të kryejnë mirë këtë detyrë vetëm nëse ata janë të pavarur nga agjencitë që ata auditojnë dhe janë të mbrojtur nga influencat e jashtme të çdo forme. INTOSAI njeh se është e rëndësishme që metodat e auditimit të SAI-ve të bazohen në njohuritë teknike dhe shkencore aktuale dhe që audituesit të kenë kualifikime të përshtatshme profesionale, si edhe integritet moral. Për këto arsye, në vitin 1977, INTOSAI aprovoi Deklaratën e Limës dhe me Deklaratën e Meksikës të vitit 2007, vendosi tetë parimet e pavarësisë të auditimit suprem publik në aspektet e tij metodologjike dhe profesionale.

Gjatë viteve të fundit, eksperiencia e pa precedent, komplekse dhe e pasigurt në ekonominë globale ka sjellë sfida të reja për çdo shtet në përpjekjen e tyre për të promovuar një qeverisje më të mirë kombëtare.

Promovimi i mirë qeverisjes në sektorin publik ka qenë një nga prioritetet kryesore të komunitetit INTOSAI për një kohë të gjatë. Takimi i 62-të i Bordit Qeverisës të INTOSAI-t, i mbajtur në tetor 2011, aprovoi në mënyrë unanime propozimin e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Kinës (CNAO) për të pasur “Auditim Kombëtar dhe Qeverisje Kombëtare” si tema e parë për diskutim në INCOSAI-n e XXI.

Lidhja mes auditimit kombëtar dhe qeverisjes kombëtare

Auditimi kombëtar luan një rol të rëndësishëm, si dhe i bën qeveritë të japin llogari. Shumë SAI e përshkruajnë funksionin kryesor të auditimit kombëtar si një funksion sigurimi, i kryer nga një institucion i pavarur dhe i specializuar, si dhe kjo gjë është e përcaktuar me ligj. Roli i një SAI në sistemin e qeverisjes kombëtare është i ngjashëm me “sistemin imunitar” të trupit të njeriut. Shumë shtete në botë kanë pranuar nevojën për një institucion të pavarur auditimi me autoritetin/fuqinë e nevojshme konform kushtetutës së tyre. Megjithatë, duhet të pranohet që ekzistenca e institucioneve të pavarura të auditimit varet shumë nga një qeverisje e mirë. Në këtë kongres u theksua:

- Roli i rëndësishëm i auditimit kombëtar në përmirësimin e qeverisjes kombëtare;
- Auditimi kombëtar si një forcë e rëndësishme në demokraci dhe në shtetin e së drejtës;

- Roli i Auditimit kombëtar në promovimin e performancës së qeverisë ;
- Roli i Auditimit kombëtar në promovimin e një administrate të pastër dhe të ndershme;
- Roli i Auditimit kombëtar në promovimin e përmirësimit të jetës së qytetarëve;
- Sfidat që ndeshin SAI-t dhe përgjigjet e mundshme;
- Kryerja e auditimeve me vizionin e auditimit kombëtar që shërben ndaj qeverisjes kombëtare;
- Vazhdimësia e përpjekjeve që SAI-t të jenë të pavaruar;
- Krijimi i një mjedisi profesional dhe kushteve për auditim financiar;
- Forcimi i kapaciteteve të institucioneve të auditimit;
- Komunikimi dhe bashkëpunimi me grupet e interesit.

Rekomandimet për Temën I

Së fundi, Anëtarët e Kongresit:

Njohin rolin e rëndësishëm që SAI-t mund të luajnë në forcimin e qeverisjes kombëtare, duke krijuar kështu bazat për zhvillimin e qëndrueshëm dhe siguruar “një jetë dinjitoze” për qytetarët;

Përsërisin vlerën e pavarësisë të përcaktuar në Deklaratën e Limës dhe të Meksikos, pa të cilat, SAI-t do të ishin të kufizuar në kontributin e tyre ndaj qeverisjes kombëtare.

Konfirmojnë se në plotësimin e përgjegjësisë të tyre, SAI-t kanë nevojë të kontribuojnë në:

- Promovimin e ndershëm dhe të pastër të qeverisjes dhe administratës;
- Rritjen e efektivitetit, eficiencës dhe ekonomicitetit të qeverisjes si dhe të kenë një përdorim të njëtrajtshëm të burimeve publike;
- Rritjen e transparencës dhe përgjegjshmërisë në sektorin publik;
- Krijimin e vetëdijes për mbrojtjen e demokracisë dhe shtetit ligjor;
- Mbrojtjen e interesave publikë, dhe
- Promovimin e përmirësimit të jetesës së njerëzve.

Konfirmojnë, vlerat në vazhdim, të komunikimit të strukturuar dhe angazhimit me grupet e interesit për t'i dhënë rëndësi të kuptuarit të nevojave të qytetarëve në terma të qeverisjes kombëtare,

Propozojnë që proceset e vendosjes së standardeve të INTOSAI-t:

- T'i japin prioritet zhvillimit të mëtejshëm të standardeve dhe udhëzuesve për çështje lidhur me auditimin në sektorin publik dhe qeverisjes kombëtare;
- Të rishikojnë kuadrin ekzistues të ISSAI-ve dhe INTOSAI GOV për të siguruar që metodologjia e auditimit të kontribuojë në qeverisjen kombëtare, dhe
- Të bien dakort mbi një përcaktim të unifikuar të INTOSAI-t për mashtrimin dhe korrupsionin.

Inkurajojnë, miratimin pro-aktiv dhe të gjithanshëm të kuadrit të ISSAI-ve nga të gjithë anëtarët e INTOSAI-t.

Kërkojnë, vazhdimësi dhe aktivitete të ngritjes së kapaciteteve të mirë-koordinuara në INTOSAI, duke e vënë theksin në krijimin e “komuniteteve të praktikave të mira” për të forcuar pavarësinë, profesionalizimin e zyrave të auditimit dhe shkëmbimit të eksperiencave dhe njohurive, për të mundësuar të gjitha SAI-t të japin një kontribut domethënës në qeverisjen kombëtare të vendeve të tyre.

Kërkojnë, finalizimin urgjent të Kuadrit të Matshmërisë së Performancës së SAI-ve, për të lejuar SAI-t të masin funksionimin e tyre, si dhe të fokusohen në proceset strategjike të kontributit në qeverisjen kombëtare.

Njohin rolin e rëndësishëm të komunitetit të donatorëve në mundësimin dhe mbështetjen e proceseve të vazhdueshme të ngritjes së kapaciteteve dhe inovacionit.

Njohin vlerën e punës së bërë në nivel nën-komitetesh të INTOSAI-t, grupeve të punës dhe task forcave për të siguruar që SAI-t të mbeten të rëndësishëm, **përdorin** parimet kryesore të zhvilluara së fundi të auditimit në fushat e auditimeve financiare, të përputhshmërisë dhe performancës (ISSAI 100-400) për të forcuar më tej këto praktika auditimi dhe **nxisin** zhvillimin e mëtejshëm të mekanizmave të përgjigjes ndaj mjedisit gjithnjë e në ndryshim të auditimit dhe nevojave të qytetarëve.

Kongresi i INTOSAI-t, INCOSAI XXI, në Pekin në tetor 2013 zhvilloi një temë të dytë qendrore, e cila ishte: “Roli i SAI-ve në Ruajtjen e Qëndrueshmërisë së Politikave Financiare”.

Tema II: Ruajtja e Qëndrueshmërisë Afatgjatë të Financave Publike

Siç thuhet gjerësisht, financat publike të qëndrueshme janë ato që plotësojnë detyrimet aktuale dhe të ardhshme pa kaluar në nivele të tejkaluara të borxhit ndaj brezave të ardhshëm.

Qëndrueshmëria afat-gjatë e politikave financiare është e nevojshme për të çuar më tej zhvillimin shoqëror dhe ekonomik të vendeve.

Diskutimi mbi Temën, në mënyrë të përmblodhur trajton rëndësinë e kombeve për të ruajtur financa publike të shëndosha, për të ruajtur dhe shtuar rritjen ekonomike, punësimin dhe standardet e jetesës. Më tej, duke parë globalizimin ekonomik, qëndrueshmëria e financave publike nëpërmjet miratimit të politikave të shëndosha nga qeveria, është gjithashtu e rëndësishme në të gjithë botën.

Masa dhe struktura si e borxhit publik ashtu edhe e deficitit publik, si edhe niveli dhe struktura e të ardhurave dhe shpenzimeve, kanë një ndikim të rëndësishëm në rritjen ekonomike dhe qëndrueshmërinë.

Mësimet që dalin nga kriza globale financiare dhe ekonomike në fillim të shekullit XXI, kanë theksuar rëndësinë strategjike të mbajtjes nga qeveritë të financave publike të shëndosha, në mënyrë që të krijohen kushtet për rritjen ekonomike, punësimin dhe mirëqenien shoqërore.

Nëpërmjet auditimeve të pavarura dhe të shëndosha, SAI-t kontribuojnë në mbajtjen e qëndrueshmërisë afatmesme dhe afatgjatë të financave publike, në mbrojtje të interesit publik dhe forcimit të qeverisjes kombëtare në çdo vend. Duke pranuar mandatin e çdo SAI anëtar të INTOSAI-t për të përcaktuar qasjen e tij në përputhje me legjislacionin kombëtar përkatës, aspektet për tu marrë në konsideratë kur trajtohet çështja e qëndrueshmërisë financiare janë:

- Forcimi i auditimeve të deklaratave financiare qeveritare;
- Përmirësimi i auditimeve publike të performancës;
- Përforcimi i auditimeve për borxhin publik;
- Të rritet numri i auditimeve të përputhshmërisë me rregullat fiskale, rregulloret financiare dhe standardet e pranura, etj.

Rëndësia e Deklaratës së Limës dhe Meksikos, rezolutës së OKB-së për të forcuar rolin e SAI-ve, si dhe mbështetja e secili shtet u përshëndet. Kur duhet të kryhen auditime në lidhje me qëndrueshmërinë e politikave financiare, duhet të rritet roli i mandatit të SAI-t.

Gjatë vendosjes nëse duhet të ndërmerren auditime të politikave financiare të qëndrueshme, SAI-t njohin nevojën që kanë për të marrë në konsideratë mundësinë e aftësive të duhura dhe burimeve brenda institucioneve. Për rrjedhojë, njihet që risqet për këto auditime, mund të jenë më të larta dhe kërkojnë menaxhim më nga afër.

Nëpërmjet auditimeve të sakta dhe të pavarura, SAI-t kontribuojnë në arritjen e qëndrueshmërisë afat-mesme dhe afat-gjata të politikave financiare, ruajtjes së interesit publik dhe rritjes së qeverisjes kombëtare sipas mandateve të tyre dhe situatave të tyre praktike. Vitet e ardhshme do të ofrojnë mundësinë për INTOSAI-n dhe grupet e tij rajonalë, të forcojnë kontributet e tyre në zhvillimin e qëllimeve dhe prioritetëve kombëtare dhe ndërkombëtare duke theksuar kontributet dhe inkurajuar perspektivën e SAI-ve nga Qëndrueshmërisë Publike Financiare. Më tej, u theksua rëndësia e qeverive transparente dhe të përgjegjshme dhe në këtë kontekst, u njoh edhe roli i SAI-ve. Më tej, INTOSAI u inkurajua të përdorë influencën e tij për të vazhduar të promovojë zhvillimin e kuadrit të raportimit financiar të harmonizuar brenda sektorit publik për të dhënë transparencë më të madhe në respekt të veprimeve të qeverisë, veçanërisht në lidhje me borxhin e qeverisë.

Rekomandimet për Temën II

Kongresi pati konsensus se, vendimet e SAI-ve në ndërmarrjen e auditimeve të fokusuara në qëndrueshmërinë e financave të qeverisë, do të ndikoheshin nga pozita financiare dhe ekonomike e secilit vend si dhe nga prioritetet fiskale, nga çdo risk domethënës apo ekspozim në qeverisjen kombëtare dhe nga prioritetet dhe kapaciteti i SAI-ve.

Kur adresojnë çështjet mbi qëndrueshmërinë financiare, SAI-t duhet të marrin në konsideratë sa vijon:

- Ngritjen e aftësive për të audituar fazën e planifikimit të financave publike;
- Vlerësimin e parashikimeve të qeverive lidhur me ekonominë, financat publike dhe borxhin publik;
- Rritjen e rregullave të përputhshmërisë me ato fiskale, rregulloret financiare dhe standartet e pranuar;
- Rritjen e vlerësimit të politikave financiare publike;
- Forcimin e auditimeve të pasqyrave financiare të qeverisë;
- Përmirësimi i auditimeve të performancës për financat publike;
- Forcimi i auditimeve të borxhit publik.

Në përfundim të INCOSAI XXI, Organizata dhe anëtarët e tij riafirmuan ambicien për ta shndërruar INTOSAI-n në një organizatë model, që paraqet programe cilësore, të cilat përforcohen nga standartet profesionale dhe nga idetë humanitare.

• Kongresi XXII i INTOSAI-t: Abu Dhabi 2016

Në datat 5-11 dhjetor 2016, në Abu Dhabi të Emirateve të Bashkuara Arabe zhvillohet Kongresi INCOSAI XXII i INTOSAI-t. Kongresi organizohet një herë në çdo tre vjet dhe është aktiviteti më i rëndësishëm i INTOSAI-t, Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit(SAI-t), e cila përmbledh 192 SAI anëtare dhe 5 vëzhguese.

Temat e Kongresit të XXII-të janë:

1. Si INTOSAI mund të kontribuojë në Axhendën 2030 të OKB-së për Zhvillim të Qëndrueshëm, duke përfshirë qeverisjen e mirë dhe forcimin e luftës kundër korrupsionit?
2. Profesionalizmi: çfarë mund të nxisë besueshmërinë e INTOSAI-t për ta bërë një organizatë më të shquar ndërkombëtare?

Këto tema janë shumë të rëndësishme për të ardhmen e INTOSAI-t dhe shndërrimin e tij në një organizatë model që drejton nëpërmjet shembullit. Progresi i ardhshëm i saj në drejtimet e mësipërme është i mirëpritur nga të gjitha SAI-t, pasi kontributi i INTOSAI-t dhe i strukturave të tij rajonale në forcimin e pavarësisë dhe në modernizimin e mëtejshëm të SAI-ve konsiderohet si parësor.

Kongresi do të diskutojë dhe miratojë strategjinë e re të zhvillimit të INTOSAI-t 2017-2022, përditësimin e plotë të standardit ndërkombëtar ISSAI 30, “Kodit të Etikës”, si dhe ISSAI të tjera të reja që kanë dalë nga praktikat e mira të punës audituese në të gjithë botën.

Ne si KLSH kemi përgatitur dhe po realizojmë një plan strategjik 2013-2017, në linjë me misionin, vizionin, qëllimet strategjike dhe vlerat e Planit të Zhvillimit strategjik të INTOSAI-t. Misioni ynë është: ***Informimi i publikut dhe i Kuvendit të Shqipërisë në lidhje me përdorimin***

e burimeve me ekonomicitet, efektivitet dhe eficiencë nga pushteti qendror dhe lokal dhe nga njësi të tjera publike, si dhe nxitja e përgjegjshmërisë në të gjithë sektorin publik, në përputhje me praktikat me të mira të BE dhe me standardet ndërkombëtare të INTOSAI, duke kontribuar për qeverisjen e mirë, nëpërmjet luftës kundër korrupsionit.

Vizioni ynë është: ***Të jemi një trupë profesionale që i kontribuon shtimit dhe kursimit të vlerës së parave publike, duke dhënë siguri mbi llogaritë financiare të përdoruesve të tyre dhe duke ndihmuar në përmirësimin e menaxhimit të Qeverisë e të enteve të tjera publike nëpërmjet auditimit, duke fituar në këtë mënyrë besim të plotë tek qytetarët shqiptarë dhe të audituarit.***

Ky studim ishte një udhëtim në kohë, duke përshkruar momentet kryesore të themelimit dhe zhvillimit të INTOSAI-t. Dua ta mbyll me fjalët e Dr. Jozef Mozer, ish-Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t dhe ish-President i Gjykatës Austriake të Auditimit, një nga personalitetet më të spikatura të auditimit suprem publik në botë, të thëna në Simpoziumin e 21-të, të OKB dhe INTOSAI mbi Auditimin Suprem në Vjenë: *Si SAI, puna jonë do të njihet, vetëm nëse arrijmë të komunikojmë qartë tek qytetarët se çfarë ne bëjmë dhe cila është vlera e shtuar që gjenerojmë për Shtetin dhe shoqërinë, në mënyrë që ne të perceptohemi si institucione të domosdoshme strategjike që u shërbejmë interesave të qytetarëve. Për të arritur këtë objektiv, SAI duhet të marrin parasysh shqetësimet e qytetarëve në punën e tyre dhe t'i komunikojnë këto në përputhje me rrethanat. Për më tepër, auditimet dhe gjetjet e auditimit duhet t'i komunikohen publikut, në mënyrë që qytetarët të aftësohen të kërkojnë zbatimin e gjetjeve dhe rekomandimeve të auditimit. Për të qenë në gjendje për ta bërë këtë, qytetarët duhet të marrin pjesë aktivisht në debatin politik dhe të kontribuojnë në zbatimin e rekomandimeve të auditimit. Është e një rëndësie kritike që t'u sigurojmë qytetarëve platformën e duhur për një angazhim të tillë. Kur qytetarët të kuptojnë se ata nuk janë të pafuqishëm, por mund të luajnë një rol aktiv dhe të mbrojnë interesat e tyre, ata do të jenë të gatshëm të angazhohen plotësisht.*

SAI-t SI “WATCHDOG” I QYTETARËVE DHE PARLAMENTIT

botuar në gazetën “Telegraf”, më 25 janar 2017.

Sot, institucionet supreme të auditimit luajnë një rol të jashtëzakonshëm jo vetëm në administrimin e aseteve dhe fondeve shtetërore, por edhe në të gjithë jetën publike. Ato janë “watchdog” të qytetarëve dhe Parlamentit në auditimin e shpenzimeve publike dhe ekzaminimin e eficiencës së politikave. Ndikimi i tyre është thelbësor në mbajtjen e qeverisë të përgjegjshme dhe në transparencën e financave publike. Ato janë në ballë të përpjekjeve për të fuqizuar mirëqeverisjen dhe për të fituar besimin publik në institucionet qeveritare, duke luajtur një rol kryesor në zbulimin e rasteve të korrupsionit.

Ndërkohë, pozicionimi i SAI-ve është në zhvillim e sipër. Në shumë vende ato janë “watchdog”-et publike që përqendrohen në luftën kundër korrupsionit, për llogari të qytetarëve dhe insistojnë në vendosjen e mirëqeverisjes. Ndërkaq, një numër në rritje i SAI-ve, nëpërmjet auditimeve të performancës, janë të përfshira në një proces të quajtur “mësimi organizativ” brenda qeverisë. Ato i inkurajojnë institucionet qeveritare të mësojnë nga gabimet e së kaluarës, nga eksperiencat dhe praktikat më të mira dhe i përqendrojnë auditimet e tyre në përmirësimin e kapacitetit të të nxënit në administratën publike.

Duke filluar nga tetori 2012, ne si KLSH jemi përpjekur që këtë përmasë të re të rritjes së vullshme të SAI-ve, ta implementojmë në praktikën tonë të punës. Deri tani, departamenti i auditimit të performancës ka kryer disa auditime cilësore duke dhënë mesazhe të rëndësishme. Mirëpo duhet zgjedhur me kujdes koha e dhënies së mesazhit, si dhe gjerësia dhe plotësia e komunikimit të tij. Të marrim një shembull kuptimplotë, auditimin e performancës për ndarjen e re territoriale dhe reformën administrative. Në mesazhin tonë e kishim shumë të rëndësishëm dhe të thellë, por nuk mundem ta bënim publik ashtu si duhej. Në komunikimin e gjerë dhe të plotë në publik të mesazhit të auditimit të performancës ne ende jemi deficitarë.

Sikurse e thekson një nga personalitetet më të mëdha të auditimit të jashtëm publik, Dr. Josef Moser, ish President i Gjykatës Austriake të Auditimit dhe ish-Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t, në librin **“Arti i Auditimit”**, *“Është detyrë parësore e institucioneve supreme të auditimit të kontrollojnë dhe të komunikojnë se çfarë ndodh me paratë publike. Prandaj dhe një institucioni auditimi efektiv i duhet të ndajë aktivitetet e tij me qytetarët, median dhe të gjithë veprimtarët. Atij i duhet të jetë transparent. Kjo është e vetmja mënyrë për të qenë tërësisht të pavarur”*.

Kriza bankare dhe fiskale e viteve 2008-2012 e rriti rolin e institucioneve të auditimit. Ky ndikim i ri sot përqendrohet në fuqinë parandaluese të krizave, nëpërmjet auditimit të instrumenteve të rinj të përballimit të krizave financiare. Dr. Moser këmbëngul në domosdoshmërinë që *“institucionet supreme të auditimit duhet të japin deklarime të forta në raportet e tyre, në lidhje me paqëndrueshmërinë e deficiteve qeveritare dhe nevojën për reforma strukturore,*

sepse ato janë “watchdog”-et e shpenzimeve të qeverisë. SAI-t duhet t’i informojnë qytetarët në lidhje me situata buxhetore në vendet e tyre. Për ta bërë këtë, sistemet e llogarive publike duhet të japin një pamje të vërtetë dhe të qartë të financave publike”.

Sfidat e sotme të përmirësimit të qeverisjes publike financiare, zbatimi i Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020 kërkojnë njohjen e plotë të hartës së risqeve fiskale me të cilat përballet ekonomia jonë dhe plane të detajuara të zbutjes së këtyre risqeve, të paktën atyre me madhore. Auditimet e performancës në këtë fushë, sidomos në atë të partneriteteve publik-privat, në qendër të vëmendjes dhe shqetësimit të medias dhe qytetareve, janë më shumë se të mirëpritura, si nisma të departamentit të performancës për këtë vit dhe vitet në vijim. Sipas Dr.Moser, fuqia parashikuese e SAI-ve është kontributi dhe vlera e shtuar kryesore në ditët e sotme, pasi “...me auditimet e performancës, ne si SAI këshillojmë zgjidhjet e së ardhmes. Në të kaluarën, ne bënim auditime të rregullshmërisë “ex-post”, pra pasi veprimtaria qeveritare ishte kryer, lidhur me çfarë shkoi gabim dhe çfarë duhej rregulluar. Ne u komunikojmë institucioneve të audituara: ju nuk e keni shpenzuar paratë publike në një mënyrë eficiente. Tani, ne i pyesim ato: cili është përfitimi i parasë së shpenzuar? Përse diçka shkoi jo mirë dhe cilat janë zgjidhjet që ti si institucion ke, për të parandaluar që ky gabim të ndodhë në të ardhmen? Sigurisht, ne serish shikojmë prapa me auditimet tona të rregullshmërisë, por me auditimet tona të performancës ne përqipemi që të këshillojmë zgjidhje të ardhshme, në mënyrë që gabimet të mos përsëriten”.

Ndaj bindjen se auditimet tona të performancës duhet të orientohen drejt dy temave qendrore të Kongresit të XXII INCOSAI, të zhvilluar në datat 5-11 dhjetor 2016 në Abu Dhabi të Emirateve të Bashkuara Arabe:

1. Si INTOSAI mund të kontribuojë në Axhendën 2030 të OKB-së për Zhvillim të Qëndrueshëm, duke përfshirë qeverisjen e mirë dhe forcimin e luftës kundër korrupsionit;
2. Profesionalizmi: çfarë mund të nxisë besueshmërinë e INTOSAI-t për ta bërë një organizatë më të shquar ndërkombëtare.

Tema e parë trajtoi mënyrat se si INTOSAI dhe SAI-t anëtare mund të kontribuojnë në Axhendën 2030 të OKB-së për Zhvillim të Qëndrueshëm, duke përfshirë qeverisjen e mirë dhe forcimin e luftës kundër korrupsionit. Kongresi theksoi se miratimi i Axhendës së Zhvillimit 2030 nga ana e Kombeve të Bashkuara paraqet si mundësi ashtu edhe sfida për INTOSAI-n dhe SAI-t anëtare. Në të u profilizua qartë qasja gjithëpërfshirëse e INTOSAI-t drejt auditimeve të performancës dhe inkurajimi për auditime të përbashkëta dhe për një shkëmbim më intensiv të njohurive mes SAI-ve ndërkombëtare dhe profesionale që mbështesin auditimin më të lartë publik.

Gjatë diskutimeve për temën e parë, u nënvizua me forcë se sistemet e menaxhimit të financave publike që funksionojnë mirë janë thelbësore për suksesin e objektivave të Axhendës 2030 dhe të objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm të çdo vendi në veçanti. Kongresi cilësoi se SAI-t kanë nevojë të mbledhin rezultatet e auditimeve të performancës të

kryera prej tyre, përmes Kornizës së Gjetjeve të Auditimit, duke e përdorur atë për të rritur ndërgjegjësimin për realizimin e Objektivave 2030, por edhe duke theksuar risqet e mundshme në zbatimin e politikave dhe programeve të qeverisë, risqe të cilat mund të minojnë një menaxhim të shëndetshëm të Financave Publike. Kongresi cilësoi planifikimin e auditimeve të reja të performancës si çelësin për të ndikuar në përmirësimin e rezultateve të objektivave të Axhendës 2030. Në këtë drejtim, INTOSAI do të shtojë nismat dhe do të forcojë strukturat rajonale që realizojnë bashkëpunimin e efektshëm mes SAI-ve, në mënyrë që ato të ndajnë njohuritë për objektivat e zhvillimit dhe të kryejnë auditime të përbashkëta performance. SAI-t duhet të realizojnë një kuptim të përbashkët të sistemeve të Menaxhimit Financiar, pikat e forta dhe dobësitë e tyre, si dhe faktorët kryesorë të riskut. Puna e mëtejshme e SAI-ve dhe INTOSAI-t duhet të bazohet në rezultatet e deritanishme të arritura nga grupet e punës së INTOSAI-t, nga nismat dhe praktikatat e SAI-ve më të zhvilluara, si dhe nga kontributi i veprimtarëve të jashtëm (FMN, institucionet donatore, etj.) në elementët themelorë të qeverisjes së mirë financiare, për të zhvilluar këtë kuptim të përbashkët. Ai do të ishte thelbësor për realizimin e auditimit të buxhetit të qeverisë në një mënyrë holistike (gjithëpërfshirëse), për identifikimin e shkaqeve të dështimeve në Buxhet, duke çuar në raporte më të mira auditimi dhe në rritjen e zbatueshmërisë së rekomandimeve të SAI-t dhe prej këtej, në shëndoshjen efektive të financave publike të një vendi.

Duke kapitalizuar eksperiencën e mire katërvjeçare të departamentit, gjykoj se ka arritur koha që auditimet tona të performancës t'u përgjigjen plotësisht dy mesazheve qendrore të Kongresit të XXII INCOSAI: *"Institucionet supreme të auditimit (SAI-t) në shërbim të qytetarëve"* dhe *"Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri"*.

Tema e dytë themelore e Kongresit ishte Profesionalizmi dhe çfarë mund të nxisë besueshmërinë për ta bërë INTOSAI-n një organizatë më të shquar ndërkombëtare. INTOSAI shprehu në Kongres ambicien e tij për të forcuar profesionalizmin dhe për t'u siguruar mbështetje SAI-ve anëtare në fushat e mëposhtme:

1. Zbatimi i kornizës së kompetencave për profesionistët e auditimit të sektorit publik në SAI-t, duke mbështetur audituesit tanë, të cilët janë fytyra publike e profesionit tonë;
2. Arritja e zbatimit të ISSAI (ose standardeve të tjera ekuivalente me ISSAI-t) nga çdo SAI si një shenjë e profesionalizmit të tij;
3. Përhapja dhe shkëmbimi i njohurive, qasjeve dhe praktikave të reja të auditimit në të gjitha rrjetet e komunitetit të INTOSAI-t;
4. Përdorimi i gjerë i të dhënave dhe rrjeteve dixhitale;
5. Zbatimi i regjimeve të cilësisë që mbrojnë pavarësinë dhe ndërtojnë kredibilitetin publik në punën tonë.

Si profesionistë, ne audituesit e sektorit publik kemi nevojë për kualifikimet, kompetencën, etikën dhe eksperiencën për ta kryer punën tonë në nivelin e standardeve më të larta. Rekrutimi, zhvillimi dhe mbajtja mjaftueshëm e audituesve të cilësisë së lartë të sektorit

publik është një sfidë e përbashkët që ndajnë pjesa dërrmuese e SAI-ve sot në botë, përfshirë edhe KLSH-në.

Kongresi i inkurajoi SAI-t të përdorin kuadrin e kompetencave profesionale, për të formuar trupën e sotme dhe të ardhshme të audituesve më të lartë të sektorit publik. Në këtë drejtim, programet e mira të trajnimit për cilësinë dhe zhvillimin e auditimit në nivel të SAI-t dhe në nivele rajonale, me kontributin e respektuar të IDI-t, Institutit për Zhvillim të INTOSAI-t, janë me rëndësi të madhe. Ato, nëpërmjet mbështetjes rajonale dhe të IDI-t, do të mund të bëjnë që të gjenden zgjidhje efektive lokale, për të ofruar pastaj kornizën globale të kompetencës.

Kongresi sanksionoi drejtimin themelor të INTOSAI-t për të forcuar dhe profesionalizuar tërësisht procesin e vendosjes së standardeve të reja ISSAI, duke theksuar më tej cilësinë dhe rëndësinë e ISSAI-ve për audituesit dhe përdoruesit e raporteve të auditimit. Kongresi i XXII-të INCOSAI miratoi përditësimet e ISSAI-ve 3000, 3100 dhe 3200 të Auditimit të Performancës.

Kongresi miratoi ngritjen e Forumit për Deklarimet Profesionale të INTOSAI-t, i cili do të shërbejë si inkubator profesional për gjenerimin e standardeve të reja. Ai nënvizoi se proceset që nxisin kontributin rajonal dhe të çdo SAI në drejtimin strategjik dhe programin e punës së Forumit janë kritike për të ruajtur parimin dhe moton gjithëpërfshirëse “Experientia mutua Omnibus prodest (nga përvoja e përbashkët fitojnë të gjithë)” të INTOSAI-t, duke siguruar se nuk ka SAI të lënë prapa, si dhe duke rritur kredibilitetin e procesit të përcaktimit të standardeve në sytë e palëve të interesuara, sidomos të njësive qeveritare përdoruese të raporteve tona nga auditimet, por edhe të shoqërisë civile, medias dhe partnereve në shoqatat profesionale dhe donatoret. Organizatat rajonale (të tilla si EUROSAI, ASOSAI, AFROSAI, etj.) janë veçanërisht të rëndësishme si urë për të komunikuar zhvillimet dhe standardet globale për SAI-t dhe për artikullimin e çështjeve praktike të zbatimit lidhur me përdorimin e ISSAI-ve. Që SAI-t të zbatojnë me sukses ISSAI-t, ato kërkojnë metodologji dhe manuale që janë në përputhje me këto standarde.

Ndaj bindjen se trupa audituese e KLSH dhe në veçanti departamenti i performancës është në pararojë të çdo progresi të institucionit, do ta përqafojë plotësisht thirrjen e Kongresit XXII-të INCOSAI për profesionalizëm dhe përgjegjshmëri më të lartë në auditim. Qytetarët e vendit tonë janë përfituesit përfundimtarë të punës sonë. Është detyra jonë për të kryer auditime të cilësisë sa më të lartë dhe për t’u siguruar atyre raporte auditimi që mbështesin transparencën, përgjegjshmërinë dhe promovimin e besimit në qeverisjen e mirë. Vetëm puna jonë më e mirë mund të bëjë një ndryshim të vërtetë në jetën e qytetarëve tanë.

GAO, LIDER I KOMUNITETIT TË SAI-ve

botuar në gazetën "Panorama", më 20 shkurt 2017.

Shtetet e Bashkuara të Amerikës nuk janë vetëm shteti më demokratik dhe i fuqishëm në botë. Institucioni suprem i auditimit publik të këtij vendi është një institucion lider i INTOSAI-t, i organizatës botërore të institucioneve supreme të auditimit (SAI-ve), jo vetëm për vlerat që mbart, por edhe për kontributin historik që ka dhënë. Rreth 25 vjet më parë, në vitin 1992, SAI i SHBA-ve, Zyra Amerikane e Llogarive Qeveritare (GAO), organizoi Kongresin INCOSAI XIV të INTOSAI-t në Uashington D.C. Eveniment ky që shënoi zhvillimin më të rëndësishëm në komunitetin e SAI-ve deri në atë kohë, pas Kongresit INCOSAI IX të INTOSAI-t në Lima të Perusë në vitin 1977. Kongresi i Uashingtonit u përqendrua në Standardet dhe udhëzimet për auditimin suprem publik. Nga Uashingtoni nisi rrugëtimin saga e produktit kryesor të auditimit publik në botë (që më pas tërhoqi edhe vëmendjen e OKB-se dhe sot përbën bazën e monitorimit të Axhendës së saj të Zhvillimit 2030), standardet ISSAI të pranuar ndërkombëtarisht të auditimit suprem. Në kryeqytetin amerikan mori formën e qartë dhe të plotë moto e INTOSAI-t *"Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)"*.

Me kalimin e viteve, vitaliteti i fituar nga standardet profesionale u ndërthur me përcaktimin e drejtimeve strategjike të INTOSAI-t. GAO mori kryesinë e Grupit të Punës së organizatës për përgatitjen e strategjisë së zhvillimit të auditimit suprem në nivel botëror. Kontributi i GAO-s në këtë Grup ndihmoi edhe strategjinë e zhvillimit 2013-2017 të Kontrollit të Lartë të Shtetit, pasi në themel të saj kjo strategji ka objektivat kryesore të përcaktuara në strategjinë e zhvillimit 2011-2016 të INTOSAI-t, sidomos Objektivi i dytë i ndërtimit të kapaciteteve institucionale dhe Objektivi i katërt i zhvillimit drejt një organizate model.

GAO ishte po ashtu në boshtin e përgatitjeve të Planit të ri Strategjik të Zhvillimit 2017-2022 të INTOSAI-t, të miratuar në Kongresin e fundit të organizatës, INCOSAI XXII, zhvilluar në Abu Dhabi të Emirateve të Bashkuara Arabe më datat 5-11 dhjetor 2016. Kryetar i Grupit të Punës për hartimin e Planit Strategjik të INTOSAI-t ishte drejtuesi i GAO-s dhe KryeKontrollori i Përgjithshëm i SHBA-ve, z. Gene L. Dodaro, mik i shqiptarëve dhe i KLSH.

Z. Dodaro, në leksionin e tij në Konferencën Vjetore 2013 të Shoqatës Amerikane të Administratës Publike "Elliot Richardson", e ndan kontributin e organizatës që drejton në katër shtylla. Së pari, ai thekson se etika dhe integriteti formojnë bazën për auditimin. Së dyti, nënvizon rëndësinë që GAO i kushton etikës dhe integritetit në punën e saj. Së treti, nxjerr në pah rolin e organizatës për të zbuluar dhe deklaruar hapur në publik të vërtetat e vështira në qeverisjen publike. Dhe së katërti, ndihmën që institucioni i tij jep në promovimin e etikës dhe integritetit në auditimin publik në të gjithë botën. Në këtë leksion, Dodaro shprehet se *"Si dikush që e ka kaluar karrierën e tij si një auditues federal, mund të them pa hezitim: puna solide audituese, e bazuar në integritetin dhe parimet e tjera etike është e domosdoshme për një mbikëqyrje efektive të qeverisë dhe mbajtjen e njerëzve përgjegjës. Puna e GAO-s nxjerr*

në dritë mangësitë qeveritare, inkurajon sjelljen e duhur nga ana e zyrtarëve publikë dhe e kontraktorëve privatë, si dhe ndihmon për të penguar sjelljen e diskutueshme. Puna solide audituese gjithashtu kontribon në rezultate më të mira të politikave publike dhe në përmirësimin e performancës së qeverisë... Besueshmëria e GAO-s varet nga perceptimi - dhe realiteti - se puna jonë është kryer me integritet dhe sipas parimeve etike...Pa besueshmërinë, një auditim nuk ka shumë vlerë”.

GAO nuk është thjesht komuniteti i mbi 3200 punonjësve me integritet, përgatitje të lartë profesionale dhe të mirëtrajnuar. Institucioni nxjerr çdo vit me qindra raporte auditimi dhe dëshmi, për t'i siguruar Kongresit dhe drejtuesve të agjencive të pavarura informacion të saktë mbi aktivitetet e qeverisë. Raportet e tij për Risqet e Larta dhe për mbivendosjet, dublimet apo fragmentimin e punës së qeverisë federale janë shembull për cilindo institucion auditimi në botë. Institucioni jep kontributin e tij si lider në auditim, nëpërmjet standardeve që zbaton, të quajtura “Libri i Verdhë”, të bazuara mbi rregullat e etikës dhe integritetit, ku janë reflektuar praktikat më të mira të marra nga standardet ISSAI.

Institucioni funksionon tërësisht si një agjenci e pavarur nga Qeveria. Edhe pse GAO nuk ka tagër të detyrojë Qeverinë që të zbatojë përfundimet dhe rekomandimet e auditimeve të saj, institucioni imponohet me vlerat e tij, duke i bindur veprimtarët e tjerë për të vepruar. Pjesëmarrja në seancat e Komisioneve të Kongresit Amerikan është një element veçanërisht i vlefshëm bindës dhe stafi i GAO-s lë çdo detyrë tjetër për ta kryer këtë. Por jo vetëm kaq, pothuajse të gjitha raportet e auditimit janë dokumente publike dhe vihen në dispozicion për mediat. Vëmendja e mediave ndaj një raporti auditimi mund të jetë një nxitje e fuqishme për veprim korrigjues në Qeveri, kështu që GAO bashkëpunon me përfaqësues të mediave të ndryshme. GAO vetë nuk mban konferenca për shtyp, por merr pjesë, nëse i kërkohet, në konferencat për shtyp të mbajtura nga një organ tjetër (mund të jetë dhe një anëtar i Kongresit), i cili e ka kërkuar raportin e auditimit. Në këto konferenca, stafi GAO-s i përgjigjet pyetjeve nga gazetarët.

GAO përbën një model për të gjitha institucionet supreme të auditimit në botë, për pavarësinë, profesionalizmin, transparencën dhe integritetin, vlera këto të përmbajtura në standardet ISSAI të INTOSAI-t. Në leksionin e tij, përmendur më sipër, në lidhje me ISSAI-t, Dodaro shprehet se “Këto standarde kanë aplikime reale në punën e GAO-s dhe në audituesit tanë. GAO parashikon shpërblim karriere për etikën dhe integritetin. Në fakt, integriteti është një nga tre vlerat bazë të GAO-s. Të tjerat janë llogaridhënia dhe besueshmëria. Këto vlera themelore janë skalitur me krenari mbi dyert e para të ndërtesës së GAO-s në Uashington”.

GAO punon shumë ngushtë me Kongresin Amerikan. Lidhjet janë të shumta dhe të gjera, sidomos ato me disa Komisione të përhershme të Kongresit dhe Senatit. Në rrethana të tjera, lidhje të tilla të ngushta midis një SAI dhe Parlamentit mund të jenë një kërcënim për pavarësinë e SAI-t. Mirëpo ka disa arsye pse GAO ka qenë në gjendje që të ruajë pavarësinë e saj në këtë mjedis. Po përmend dy kryesoret prej tyre. Së pari, angazhimi institucional për

pavarësinë dhe objektivitetin e institucionit (i përforcuar nga personalitetet në krye të GAO-s që prej krijimit të organizatës në vitin 1921) është themelor për kulturën organizative të SAI-t amerikan. Stafi i tij instinktivisht dhe fuqimisht i reziston çdo përpjekjeje që synon të ushtrojë ndikim të papërshtatshëm në drejtimin apo përmbajtjen e punës së institucionit, madje edhe për rastet kur rrezikohet tjetërsimi i punës nga Senatorë apo Anëtarë me ndikim të fortë të Dhomës së Përfaqësuesve. Së dyti, një mbrojtje dhe garanci akoma më e rëndësishme për pavarësinë e GAO-s qëndron në natyrën e Kongresit Amerikan, në ndarjen e shumtë të pushtetit të tij dhe disiplinën e dobët të brendshme partiake. Karakteristika këto që janë ndoshta të natyrshme në historinë politike dhe në demokracinë amerikane, duke bërë që të ketë shumë pak gjasa që Kongresi të mund të ushtrojë një presion të tillë të qëndrueshëm mbi GAO-n, që të arrijë të kërcënojë seriozisht pavarësinë e saj. Për më tepër, ka një bindje të fortë në Kongres - së paku në mesin e shumë nga anëtarët e tij më me ndikim që “kredibiliteti publik i mirëkrijuar i GAO-s është shumë i vlefshëm dhe një aset i Kongresit, si institucion, dhe se Kongresi e ka të pamundur të lejojë që ky kredibilitet të zvogëlohet nga pakënaqësi politike afatshkurtra ose implikime politike të ndonjë auditimi të veçantë ose një serie auditimesh”.

Kryekontrollori i SHBA-ve në leksionin e tij të vitit 2013 përmend se *“Ne në GAO nuk bëjmë politika, as marrim vendime politike. Kjo i takon Kongresit. Por ne besojmë se duke u bazuar në të dhëna të shëndosha, zyrtarët publikë kanë më shumë gjasa të marrin vendime të informuara dhe të bëjnë gjënë e duhur. Ky informacion i besueshëm dhe objektiv është i nevojshëm urgjentisht sot, për shkak të shumë sfidave fiskale, sociale dhe të sigurisë me të cilat përballlet kombi ynë.*

GAO është gjithashtu e angazhuar për ta informuar plotësisht publikun për punën e saj. Ne fuqimisht besojmë në transparencën, në idenë se qytetarët amerikanë duhet të jenë sa më të informuar që të jetë e mundur në lidhje me performancën dhe rezultatet e qeverisë. Sipas mendimit tim, të kuptuarit dhe mbështetja publike do të jenë jetike në adresimin e çështjeve të vështira politike që shtrihen përpara. Për këtë qëllim, GAO e raporton publikisht atë që bën. Nëse ju shkoni në internet, ju do të gjeni se pothuajse çdo raport i GAO-s dhe dëshmi në Kongres është në faqen tonë të internetit në ditën që është bërë publike”.

Qendra e Ekselencës në Auditim është një strukturë qendrore e GAO-s, që punon me të gjitha institucionet e auditimit dhe llogaridhënies qeveritare në botë, për të përmirësuar dhe shtuar, nëpërmjet trajnimeve të saj, kapacitetet e tyre në auditim. Qendra ndihmon institucionet supreme të auditimit publik (SAI-t) të zhvillojnë dhe zbatojnë korniza të shëndosha të sigurimit të cilësisë në auditim dhe plane strategjike e strategji të zhvillimit të burimeve të tyre njerëzore, duke rritur njohuritë për standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t.

Mbështetur në këto tradita dhe vlera të patjetërsueshme të kontributit të një SAI si GAO në mbajtjen të përgjegjësive të administratës së shtetit më të fuqishëm dhe demokratik në botë, por dhe në zhvillimin e auditimit suprem publik, ne si KLSH përkthijmë në shqip dhe

botuam në vitin 2015 standardet e auditimit të GAO-s, “Yellow Book” (Libri i Verdhë). Leximi dhe përvetësimi i këtyre standardeve nga audituesit e KLSH-së po i ndihmon ata në punën e tyre të përditshme për të realizuar auditime cilësore.

Në këto vitet e fundit, marrëdhënia jonë si KLSH me GAO-n po forcohet dhe po merr trajta konkrete bashkëpunimi. I jemi mirënjohës GAO-s dhe në veçanti z. Dodaro, drejtuesit të saj, që në harkun kohor të dy viteve 2016-2017 mundësuan dhe po realizojnë trajnimin e tre audituesve tanë për rreth 4 muaj pranë zyrave të GAO-s në Uashington D.C. Kjo eksperiencë që po merret është e një vlere të jashtëzakonshme për ne.

Më datën 30 janar 2017, takova në Uashington D.C. z. James-Christian Blockwood, Drejtor i Planifikimit Strategjik dhe zj. Janet St. Laurent, Drejtoreshë e Qendrës së Ekselencës në Auditim, në vijim të çështjeve të diskutuara në takimin e punës që pata me Kryekontrollorin e SHBA-ve z. Dodaro në Abu Dhabi në dhjetor 2016. Biseduam për fushat e bashkëpunimit me Qendrën e Ekselencës në trajnime afatgjata e afatshkurtra të audituesve shqiptarë, veçanërisht për Auditimin e Performancës, të IT, në fushën e etikës dhe integritetit në auditim, si dhe në procesin e Planifikimit Strategjik 2018-2022. Të dy menaxherët e lartë të GAO-s konfirmuan se do të sjellin auditues amerikanë në Shqipëri për trajnime në fushat e mësipërme. Sfidat janë të implementojmë standardet e GAO-s, pra të përgatisim “The Albanian Yellow Book”, standardet e auditimit suprem publik të Shqipërisë.

Dëshiroj ta mbyll këtë shkrim me mesazhin që Kontrollori i Përgjithshëm i SHBA-ve, z. Gene L. Dodaro i përcolli KLSH-së në 90 Vjetorin e krijimit të tij në maj 2015 *“Si drejtues i GAO-s, unë kam mësuar mjaft nga eksperiencat tona të shumta në INTOSAI, duke përfshirë angazhimin tonë në zhvillimin e planeve strategjike të INTOSAI-t. ... Është e rëndësishme për ne të reflektojmë mbi diversitetin e INTOSAI-t si një prej pikave të tij më të forta dhe si një burim vlere për secilin SAI... Institucionet Supreme të auditimit sot janë pozicionuar si kurrë më parë, për të bërë diferencën, jo vetëm për vendet e tyre, por në tërësi për të gjithë botën. Në nivel kombëtar, SAI-t ndihmojnë në përmirësimin e shërbimeve publike dhe ndihmojnë drejtuesit publikë të planifikojnë për të ardhmen. Në nivel ndërkombëtar, puna me homologët e tyre, i ndihmon të zgjidhin problemet e hasura. Dëshiroj të shpreh urimet e mia më të mira për institucionin e Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe për vazhdimësinë e përpjekjeve tuaja në shërbim të mirëqeverisjes. Pres të punoj me ju për të zhvilluar më tej bashkëpunimin ndërmjet dy institucioneve tona”*.

MARRËDHËNIA SAI-PARLAMENT: NJË PARTNERITET I NATYRSHËM

botuar në gazetën “Telegraf”, më 28 mars 2017.

Rëndësia e marrëdhënieve midis institucioneve supreme (SAI-ve) dhe Parlamenteve të vendeve respektive është theksuar në standardet ISSAI të organizatës botërore të institucioneve supreme të auditimit, INTOSAI. Në standardin ISSAI 12^{28*} “Vlerat dhe Përfitimet nga institucionet supreme të auditimit-të bësh diferencën në jetët e qytetarëve”, Parimi 6 “Komunikimi efektiv me Parlamentin dhe palët e tjera të interesuara” u kërkon SAI-ve të zhvillojnë marrëdhënie profesionale me Parlamentin dhe partnerët e tjerë, duke “komunikuar me Parlamentin dhe veprimtarët e tjerë të interesuar, në një mënyrë që të rrisin njohuritë e tyre dhe të kuptuarit e rolit dhe përgjegjësisë të SAI-t si një auditues i pavarur i sektorit publik; (b) duke kontribuar për rritjen e vetëdijes së Parlamentit dhe palëve të tjera të interesuara për nevojën e transparencës dhe llogaridhënies në sektorin publik; (c) duke siguruar të kuptuarit e punës dhe rezultateve të auditimit të SAI-t. SAI-t duhet të angazhohen me Parlamentin dhe grupet e interesit, duke njohur rolet e ndryshme të tyre, si dhe duke marrë parasysh pikëpamjet e tyre, pa kompromentuar pavarësinë e SAI-t. Ato duhet periodikisht të vlerësojnë nëse Parlamenti dhe palët e tjera të interesuara mendojnë se SAI është duke komunikuar në mënyrë efektive”.

Vitet e fundit, komuniteti i INTOSAI-t është përpjekur për gjetjen e mekanizmave efektive se si veprimtaria audituese të kontribuojë në ndryshimin e jetës së qytetarëve. Neni 16, Pika 1 e Deklaratës së Limës, e quajtur ndryshe “Magna Carta”, Kushtetuta e Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) thekson se: “Institucioni Suprem i Auditimit duhet të fuqizohet dhe të mandatohet nga Kushtetuta për t’i raportuar në mënyrë të pavarur dhe çdo vit gjetjet e tij Parlamentit...; ky raport duhet të publikohet. Kjo do të sigurojë shpërndarje të gjerë dhe diskutim, duke rritur mundësitë për zbatimin e gjetjeve të Institucionit Suprem të Auditimit”^{29*}

Praktika e tashme disa dekadave të raporteve konstruktive institucion publik auditimi-legjislativ, ka treguar se ekziston një marrëdhënie simbiotike mes një institucioni suprem auditimi (SAI) dhe Parlamentit, të cilit ai, me detyrim kushtetues, i raporton. Këto dy institucione, edhe pse në demokraci funksionojnë të ndara me njëra-tjetrën, kanë role reciprokisht mbështetëse për të siguruar një qeverisje efektive dhe eficiente, pra mirëqeverisjen publike.

Parlamenti mund të kryejë funksionet e tij vitale të mbikëqyrjes së qeverisë në mënyrë më efektive, kur ai përdor dhe mund të mbështetet mbi punën audituese, mbi gjetjet dhe rekomandimet e SAI-t. Në mënyrë të ngjashme, SAI mund të jetë shumë më efektiv në sigurimin e mirëqeverisjes dhe luftën kundër korrupsionit, atëherë kur Parlamenti dhe komisionet e tij i sigurojnë atij një forum për prezantimin dhe diskutimin e rezultateve të

^{28*} ISSAI 12, faqe 8-9, <http://www.issai.org/media/84539/issai-12-e.pdf>

^{29*} Deklarata e Limës, Lima, Peru, 1977, http://www.issai.org/media/12901/issai_1_e.pdf

rëndësishme të auditimeve të veta, si dhe përbëjnë një aleat të mundshëm në nxitjen e Ekzekutivit dhe në inkurajimin e fuqishëm të institucioneve të tjera të pavarura, për të ndërmarrë veprimet e duhura korrigjuese të propozuara nga SAI.

Dr. Josef Moser, një nga personalitetet më të spikatura të auditimit suprem publik në botë, ish Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t dhe ish-President i Gjykatës së Auditimit të Austrisë, në fjalën e tij në Simpoziumin e 21-të OKB-INTOSAI, në Vjenë, cilëson se “ *Në sistemet demokratike, funksioni i kontrollit ushtrohet nga parlamentet kombëtare si institucione që përfaqësojnë qytetarët, popullin. Nga ana operative, parlamentet nuk e kryejnë dot këtë funksion të kontrollit vetë, por mbështeten në auditimin dhe punën këshilluese të Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) dhe në raportet e tyre, çfarë përbën arsyen madhore pse marrëdhënia midis Parlamentit si institucioni publik me detyrë kontrollin dhe trupës supreme të auditimit është një partneritet i natyrshëm. Duke ushtruar këtë funksion të kontrollit, ne si SAI japim informacion të pavarur, të paanshëm dhe të besueshëm për parlamentet kombëtare, në mënyrë që ata të mbajnë përgjegjëse qeverinë dhe administratën publike. Në këtë mënyrë, SAI-t mbështesin parlamentet kombëtare në ushtrimin e detyrave të tyre*”^{*}.

Gene L. Dodaro, Auditues i Përgjithshëm i SHBA-ve, thekson se “*Ne quhemi shpesh "watchdog" të Kongresit, sepse shqyrtojmë se si dollarët e tatimpaguesit janë shpenzuar nga Ekzekutivi dhe rekomandojmë mënyra për të ndihmuar qeverinë të punojë më mirë.*

Zyra e Auditimit të Qeverisë (GAO) e furnizon Kongresin me informacion në kohë, i cili është profesional, objektiv, i bazuar në fakte, jo ideologjik, i drejtë dhe i balancuar. GAO paraqet gjetjet, përfundimet dhe rekomandimet e saj si në raportet zyrtare ashtu dhe në dëshmitë para Kongresit. Çdo vit, ne nxjerrim me qindra raporte dhe japim qindra dëshmi.

Ne takohemi rregullisht me anëtarët e Kongresit dhe me stafin e tyre. Këto përpjekje në terren i sigurojnë GAO-s të qëndrojnë dhe t'u paraprijë çështjeve të përparësisë së lartë me të cilat përballet Kongresi dhe kombi. Përveç kësaj, GAO ka protokolle ose udhëzime për mënyrën se si t'u përgjigjet kërkesave të Kongresit për studime apo auditime. Këto protokolle sigurojnë që ne të merremi vazhdimisht dhe në mënyrë transparente me të gjitha komisionet dhe anëtarët e Kongresit. Kjo është veçanërisht e rëndësishme, pasi ne punojmë për të gjitha komisionet e përhershme të Kongresit dhe për rreth 70% të nënkomisioneve të tij. Protokollat tona na ndihmojnë për t'i dhënë përparësi kërkesave të Kongresit dhe na mbajnë përgjegjës për angazhimet që kemi marrë përpara Kongresit”.

Për të qenë më efektiv, një SAI duhet të jetë i lirë të funksionojë në mënyrë të pavarur, pa qenë subjekt ndikimi nga qendra të tjera të pushtetit, por duhet të ketë lidhje të mjaftueshme me të paktën një nga këto qendra të pushtetit. Duke patur parasysh ndarjen e pushteteve në

^{*} Dr. Joseph Moser, fjala e hapjes së Simpoziumit të 21-të OKB-INTOSAI, 13-15 korrik 2011, Vjenë, Austri, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un-dpadm/unpan048597.pdf>

një demokraci, është mëse e natyrshme që lidhjet e mjaftueshme SAI t'i ketë me ligjvënësit, me Parlamentin.

Pavarësia është jetike për një SAI, që ky të sigurojë objektivitetin në punën e tij audituese dhe, së bashku me kompetencën profesionale të audituesve të vet, të krijojë një bazë për besueshmërinë e rezultateve të auditimit. Nga ana tjetër, lidhjet efektive me një nga qendrat e tjera të pushtetit (pra natyrshëm dhe kryesisht legjislativi, Parlamenti) janë jetike për të siguruar që raportet e auditimit do të marrin vëmendjen e duhur nga këto qendra (legjislativi, ekzekutivi, gjyqësori, etj.), të cilat kanë autoritetin për të ndërmarrë veprime korrigjuese të propozuara nga rekomandimet e SAI-t, ose për të siguruar që të tjerët ta bëjnë këtë. Këto, pavarësia e SAI-t dhe lidhjet efektive me një nga qendrat e tjera të pushtetit, përbëjnë një balancë delikate.

SAI-t në vendet demokratike në të gjithë botën përpiqen të sigurojnë që ata të raportojnë lirshëm dhe në mënyrë të pavarur, si dhe që gjetjeve të tyre të auditimit dhe rekomandimet që japin t'u kushtohet vëmendja e duhur dhe të veprohet sipas rekomandimeve. Në mënyrë ideale, Parlamenti dhe SAI-t janë dy elemente të një sistemi të balancuar të llogaridhënies së qeverisë. Qeveria është përgjegjëse për mënyrën se si ajo ekzekuton Buxhetin e Shtetit sikurse është miratuar nga Parlamenti.

Si pjesë e detyrës së tij të kontrollit dhe shqyrtimit të mënyrës se si përdoren fondet publike, Parlamenti shqyrton ekzekutimin e Buxhetit të Shtetit dhe jep një opinion për mënyrën se si qeveria ka ekzekutuar buxhetin, duke e miratuar apo jo atë. SAI kontribuon në këtë rol të Parlamentit duke dhënë rezultatet e auditimeve të tij.

Një objektiv qendror i këtij sistemi të llogaridhënies, në të cilin SAI-t i duhet të luajë një rol vendimtar si një organizatë profesionale dhe e pavarur, është të garantojë që fondet publike shpenzohen në një mënyrë të rregullt dhe efikase, si dhe që mangësitë e mundshme janë korrigjuar në kohën e duhur dhe me efektivitet. Vëmendja politike nga Parlamenti ndihmon për të ushtruar presion e duhur pozitiv mbi qeverinë, nëse ky presion është i nevojshëm, si dhe kontribuon në një mjedis të favorshëm për vazhdimësi në gjetjet dhe rekomandimet e auditimit.

Marrëdhëniet ndërmjet SAI-ve dhe Parlamenteve ndryshojnë shumë në mjaft vende të botës. SAI si strukturë mund të jetë pjesë e legjislativit apo e ekzekutivit, ose i pavarur nga të dy. Ndryshimet dhe variacionet e gjera pasqyrojnë faktorët historikë, kulturorë, politikë apo dhe ndikime të tjera në secilin vend.

Të gjitha SAI-t e zhvilluara, pavarësisht strukturës organizative dhe vendit formal në strukturën dhe oligarkinë shtetërore, njohin rëndësinë e sigurimit të pavarësisë së tyre, ndërkohë që u duhet të sigurojnë edhe vëmendjen e duhur parlamentare ndaj rezultateve të auditimit, si një hap thelbësor në ndërmarrjen e veprimeve korrigjuese mbi problemet e zbuluara gjatë procesit të auditimit.

Detyrat e mësipërme që duhet të zbatohen me rigorozitet nga ne SAI-t, pa dyshim shoqërohen me shtimin e përpjekjeve tona për të siguruar një proces efektiv të ndjekjes nga Parlamenti të zbatimit të rekomandimeve.

Nga ana tjetër, ne si SAI duhet të punojmë shumë dhe me përkushtim për të siguruar vëmendjen dhe bashkëpunimin efektiv parlamentar. Na takon të jemi selektivë dhe shumë përgjegjës në zgjedhjen se cilat raporte të auditimit të paraqesim në Parlament, duke dërguar vetëm ato raporte të cilat në mënyrë të qartë meritojnë vëmendjen parlamentare.

Ne si SAI, duke ndjekur në mënyrë aktive dhe metodike zbatimin e rekomandimeve të mëparshme të auditimit, duhet të informojmë Parlamentin ndaj rasteve të mosveprimit apo moszbatimit të rekomandimeve për çështje të rëndësishme. Gjithnjë, duke shmangur komentet e drejtpërdrejta ndaj politikave të qeverisë, por duke vënë në dukje se zbulimi i problemeve të zbatimit të tyre mund të ngrejë pikëpyetje rreth politikave në fjalë.

Raporti KLSH-Kuvendi i Shqipërisë

Në zbatim të Rezolutave A66 të Asamblesë së Kombeve të Bashkuara të datës 22 dhjetor 2011 *"Promovimi i efijencës, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke fuqizuar institucionet supreme të auditimit"* dhe të Rezolutës A / 69/228 të 19 dhjetorit 2014 *"Promovimi dhe fuqizimi i efijencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të institucioneve të larta të auditimit"*, të cilat kanë qenë shumë orientuese dhe ndihmuese edhe për ne, si KLSH, si agjent i Kuvendit dhe i qytetarëve për miradministrimin e fondeve publike, jemi përpjekur të realizojmë një bashkëpunim eficient me Kuvendin.

Frutin kryesor të këtij partneriteti do ta konsideroja punën e bërë për miratimin e ligjit integral të institucionit, e përfunduar në nëntor 2014, në të cilën si KLSH dhe Kuvendi realizuan një bashkëpunim shembullor. Në veçanti, Komisioni për Ekonominë dhe Financat, sidomos Kryetari dhe Sekretari i tij, por edhe deputetët e tjerë të Komisionit, të cilët dua t'i falenderoj me këtë rast, luajtën një rol parësor për miratimin e një ligji modern për KLSH. Kuvendi në tërësi mirëpriti dhe mbështeti variantin e paraqitur nga Kryetari i KLSH dhe bashkëpunoi ngushtësisht me strukturat e Bashkimit Evropian, si Drejtoria e Përgjithshme e Buxhetit DG-Budget dhe Programi SIGMA. Ligji bazë i KLSH-së i vitit 2014 është tërësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t, çka ishte dhe një kërkesë e përsëritur në vijimësi e Bashkimit Evropian në Progres Raportet e tij për Shqipërinë për vitet 2011, 2012 dhe 2013. Dr. Vitor Caldeira, ish President i Gjykatës Europiane të Audituesve (ECA), në një intervistë* për një gazetë në Bruksel, është shprehur: *"Parlamenti European është një nga partnerët*

* Vitor Caldeira, interviste dhënë me rastin e konfirmimit për herë të tretë të mandatit si President i ECA-s, Mars 2014,
http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INTERVIEW_CALDEIRA_0314/Caldeira-March2014.pdf

kryesorë të Gjykatës Europiane të Audituesve. Deri tani, ne kemi zhvilluar marrëdhënie të mira me Komisionin e Kontrollit Buxhetor. ECA ka për qëllim që të zhvillojë më tej bashkëpunimin me komisionet e tjera të specializuara. Unë besoj se jemi duke ecur në drejtimin e duhur, duke bërë të mundur për Parlamentin Europian që t'i përdorë në mënyrën më të mirë raportet e Gjykatës".

Konsiderojmë se në një status të tillë bashkëpunimi është dhe KLSH me Kuvendin. KLSH në vijim të praktikave të zhvilluara vitet e fundit do të konsolidojë dhe intensifikojë marrëdhëniet me komisionet e tjera sektoriale parlamentare. Kryerja e auditimeve të performancës numri i të cilave sa vjen e rritet si dhe zgjerimi i spektrit të mbulimit me auditime performance dikton nevojën e paraqitjes dhe bërjes prezent të rezultateve të auditimit dhe rekomandimeve në komisionet parlamentare respektive të fushave që mbulojnë këto auditime.

Gjatë pesëvjeçarit të fundit 2012-2016, jemi përpjekur të japim rekomandime për Kuvendin, duke synuar mbajtjen sa me përgjegjëse të administratës publike dhe miradministrimin e fondeve publike.

a) Për t'i qëndruar sa më pranë qytetarëve shqiptarë në interesat e tyre vitale për zbatimin e reformës në drejtësi, duke ditur se efektshmëria e kësaj reforme lidhet ngushtë me nivelin e përgjegjshmërisë së administratës sonë publike, i kemi rekomanduar Kuvendit ngritjen e një grupi pune me specialiste dhe përfaqësues të legjislativit, për hartimin e projekt-Ligjit "Mbi përgjegjësinë materiale të nëpunësit publik".

b) Kemi kërkuar që programimi i buxhetit të jetë kredibël, në respekt të plotë të objektivave fiskalë afatmesëm, si dhe të shërbejë si një instrument efektiv për ta mbajtur qeverinë të përgjegjshme në arritjen e objektivave të saj. Për këtë kemi i rekomanduar Kuvendit krijimin e një Këshilli të Pavarur Fiskal, i cili t'i raportojë vetëm Parlamentit.

c) I kemi propozuar Kuvendit vendosjen e kufirit tavan të borxhit publik në Kushtetutë në masën 60% të Produktit të Brendshëm Bruto të vendit dhe arritjen e këtij niveli të shtrirë në kohë, në terma afatgjatë.

d) Kemi kërkuar që treguesit vjetor të performancës në financat publike të krahasohen dhe vlerësohen me treguesit e shtyllave prioritare të planifikuara në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020.

Kuvendi na është përgjigjur gjithnjë duke vlerësuar punën tonë dhe duke na orientuar drejt në sfidat e reformimit të institucionit.

Rezolutat e Kuvendit për KLSH-në: Vlerësime dhe rekomandime

Gjatë këtyre pesë viteve 2012-2016 bashkëpunim, Kuvendi ka miratuar disa rezoluta vlerësimi dhe orientimi të punës së KLSH-së. Për secilën Rezolute, ne kemi përgatitur dhe i kemi dërguar Kuvendit Planin e Punës për zbatimin e rekomandimeve të tij. Dua të theksoj se vlerësimet dhe rekomandimet e këtyre rezolutave na kanë ndihmuar shumë si institucion suprem auditimi, në përcaktimin e saktë të prioriteteve tona dhe në përpjekjet për modernizimin e institucionit. Rekomandimet e këtyre rezolutave integrohen plotësisht me objektivat e

Strategjisë së Zhvillimit 2013-2017 (të ripunuar) të KLSH, të përgatitur bazuar në drejtimet dhe planet strategjike të zhvillimit të organizatave INTOSAI (2017-2022) dhe EUROSAI (2011-2017), si dhe me objektivat e Strategjisë së Implementimit të ISSAI-ve.

Rezoluta e fundit e Kuvendit e 20 tetorit 2016 “Mbi vlerësimin e performacës së veprimtarisë së KLSH-së për vitin 2015”, ka njohur dhe vlerësuar rolin e Kontrollit të Lartë të Shtetit, si institucioni kushtetues i pavarur i kontrollit të jashtëm ekonomiko-financiar, që auditon menaxhimin me efikasitet dhe dobishmëri të fondeve dhe pronës publike e shtetërore, ka vlerësuar rëndësinë e funksionimit të këtij institucioni mbi bazë të garantimit të parimeve të pavarësisë, integritetit, objektivitetit, përgjegjshmërisë, interesit të publikut, profesionalizmit, bashkëpunimit dhe transparencës si dhe ka konfirmuar mbështetjen dhe nxitjen në misionin tonë për të punuar dhe kontribuar për një qeverisje të mirë, nëpërmjet parandalimit dhe luftës pa kompromis kundër korrupsionit dhe abuzimeve në administrimin e pronës publike, rritjes së besimit të publikut dhe nxitjes së përdorimit me ekonomicitet, efikasitet dhe efikasitet të fondeve publike, në përputhje me kuadrin ligjor në fuqi dhe praktikën më të mira të BE-së e standardeve ndërkombëtare INTOSAI.

Rekomandimet e Rezolutës së tetorit 2016 integrohen me objektivat dhe aktivitetet e implementimit të Projektit të binjakëzimit IPA 2013 në funksion të forcimit të kapaciteteve administrative dhe zhvillimit të mëtejshëm të modernizimit institucional të implementimit të Standardeve Ndërkombëtare të Auditimit të përdorura gjerësisht nga Komuniteti INTOSAI dhe të praktikave më të mira të EU-së, të cilat KLSH-ja po i implementon në bashkëpunim dhe ndërveprim me NIK-un Polak dhe SAI-in e Kroacisë.

Në rekomandimet e Komisionit European në Progres Raportet e viteve të fundit për Shqipërinë, në lidhje me auditimin e jashtëm, një vend qendror zë ndjekja efektive e zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së, si nga Ministria e Financave dhe nga Legjislativi. Në këtë linjë janë edhe rekomandimet e Rezolutave të Kuvendit.

Rezoluta e 20 tetorit 2016, në të cilën Kuvendi shprehet për *krijimin e një Nënkomisioni të dedikuar parlamentar brenda Komisionit për Ekonominë dhe Financat*, si një praktikë e ndjekur nga disa vende evropiane, përbën për Kontrollin e Lartë të Shtetit shprehjen më të lartë të besimit të Kuvendit ndaj institucionit. Ajo dëshmon për maturimin profesional të punës audituese të institucionit, por njëkohësisht shënon nivelin e lartë të kuptimit të mesazheve dhe rëndësisë së aktivitetit të KLSH nga deputetët e Kuvendit, sidomos nga anëtarët e Komisionit për Ekonominë dhe Financat.

Ekzistenca e një nënkomisioni të profilizuar për auditimet e KLSH-së do të mundësojë një komunikim të vazhdueshëm të Kontrollit të Lartë të Shtetit me Kuvendin. Raportimet e këtij nënkomisioni do ta ndihmojnë Kuvendin të kuptojë në mënyrë më të qartë dhe tërësore jo vetëm natyrën e punës së KLSH-së, por edhe rëndësinë e zbatimit të gjetjeve dhe rekomandimeve të auditimeve më kryesore dhe të rëndësishme të institucionit.

Nëpërmjet këtij nënkomisioni, rekomandimet e KLSH-së do të shërbejnë jo vetëm për efekt zhdëmtues ndaj Buxhetit të Shtetit dhe rregullues në përmirësimin e qeverisjes, por edhe si “inpute” që Parlamenti mund t’i përdorë në kontrollin më efektiv dhe eficient të punës së Qeverisë, si dhe në hartimin e politikave buxhetore më koherente, të qëndrueshme dhe më pranë qytetarit.

Pjesëmarrja e Kryetarit të Kuvendit, deputetëve dhe Kryetarit të Komisionit për Ekonominë në aktivitetet e KLSH-së si Analizat Vjetore, Konferencat Shkencore, etj., dëshmojnë mbështetjen e konsiderueshme parlamentare që gëzon Kontrolli i Lartë i Shtetit. Raportet e auditimit të KLSH-së janë shumë më të pranishme në komisionet parlamentare, nga sa ishin pesë vite më parë. E them me bindje se ky është një tregues i besimit në rritje të Kuvendit ndaj KLSH-së. Në argumentim sa më sipër KLSH në vijimësi ka konsideruar marrëdhënien me Parlamentin si një marrëdhënie produktive *jo skematike* por një marrëdhënie e cila në vetvete ka qenë një vlerë e shtuar për performancën e institucionit me impakt të padiskutueshëm në konsolidimin e një marrëdhënieje partneriteti dhe bashkëpunimi.

Do të doja të sillja në vëmendjen Tuaj se tashmë KLSH ka tejkaluar praktikën e vjetër të dërgimit në Parlament vetëm të dy raporteve i) Të raportit të performancës vjetore dhe ii) të raportit të ekzekutimit të buxhetit të vitit të kaluar financiar, duke u mjaftuar në këtë mënyrë vetëm në përmbushjen e kërkesave ligjore dhe kushtetuese. Vetëm përgjatë vitit 2016 deri në mars 2017, i kemi dërguar Parlamentit (Kryetarit të Kuvendit dhe Komisioneve parlamentare) 13 Raporte Auditimi dhe konkretisht:

1. Raporti i auditimit të performancës Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare, nr. 386/8, datë 22.01.2016;
2. Mbi auditimin në Zyrën e Administrimit të Buxhetit Gjyqësor, nr. 1133/6, datë 13.04.2016;
3. Raporti i auditimit të performancës Drejtoria e Përgjithshme e Metrologjisë, nr. 46/8, datë 06.07.2016;
4. Raporti i auditimit të performancës Ministria e Mirëqenies Sociale, nr. 1107/24, datë 28.10.2016;
5. Mbi auditimin në Bankën e Shqipërisë (Përputhshmëria e Administrimit të Fondeve Logjistike, arka për veprim dhe arka stok) nr. 848, datë 11.08.2016;
6. Mbi situatën në sektorin e Hidrokarbureve (përcjellje e raportit), nr. 887, datë 02.09.2016;
7. Raporti i auditimit të performancës “Rehabilitimi i ish të Përndjekurve Politikë” nr. 83/16, datë 23.09.2016;
8. Raporti i auditimit të performancës “Transporti Publik, Bashkia Tirane” nr. 419/6, datë 19.09.2016;
9. Mbi auditimin në Portin Detar Durrës, nr. 415/22, datë 03.11.2016;
10. Raporti i auditimit të ushtruar në Albpetrol, nr. 814/17, datë 3.01.2017;
11. Raporti i auditimit të performancës Hidrokarburet MEI, nr. 660/12, datë 3.01.2017;

12. Raporti i auditimit të performancës në OSHE, OSE, KESH, nr. 875/12, datë 17.01.2017;

13. Raporti i auditimit të ushtruar në AKBN, nr. 822/14, datë 3.03.2017.

Ne duhet të konsiderojmë krijimin e një njësie ose caktimin e një personi të veçantë për të koordinuar kontaktet e SAI-t me Parlamentin, për të lehtësuar komunikimin dhe për të ndihmuar ndërgjegjësimin e plotë të SAI-t ndaj nevojave dhe interesave parlamentare.

Deputetët e Komisionit të Ekonomisë dhanë një kontribut të veçantë gjatë vitit të kaluar dhe bashkëpunuan ngushtë me audituesit austriakë të Gjykatës së Auditimit të Austrisë, që realizuan procesin “Peer Review” (Rishikim mes kolegeve) për institucionin tonë, lidhur me marrëdhëniet SAI-Parlament. Ky proces dëshmoi pavarësinë e plotë që gëzon KLSH, falë edhe mirëkuptimit dhe bashkëpunimit të hapur të Kuvendit.

Projekti IPA “Forcimi i kapaciteteve të auditimit të Jashtëm në Shqipëri” është një tjetër pikëtakimi e rëndësishme mes KLSH-së dhe Kuvendit. Në nëntor 2016 u organizua misioni i ekspertëve polakë lidhur me analizën e akteve rregullatorë dhe praktikave të KLSH në marrëdhëniet me Parlamentin. Kuvendi iu përgjigj pozitivisht ftesës së KLSH-së dhe bashkëpunoi për realizimin e këtij misioni.

Sfida jonë më e madhe në raportet konstruktive dhe të hapura me Kuvendin është bashkëpunimi konkret për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së. Jemi të ndërgjegjshëm që kemi shumë punë për të bërë që ky bashkëpunim të funksionojë.

EUROSAI NË TESTIN E KOHËS

botuar në gazetën "Panorama", më 30 maj 2017.

Në datat 22-25 maj 2017, u zhvillua në Stamboll Kongresi i X-të i EUROSAI-t, organizatës së institucioneve evropiane të auditimit më të lartë publik (SAI-t). Ai u mbajt në një kohë kur globalizmi, zvogëlimi i të ardhurave publike nga një rritje ekonomike poshtë potencialit për shumë vende evropiane, kredibiliteti në rënie i institucioneve publike, instabiliteti financiar dhe politik, si dhe shtrëngimi i vazhdueshëm i imponuar nga pasojat e krizës botërore financiare dhe ekonomike 2008-2012, paraqesin sfida të rëndësishme për Evropën dhe kërkojnë një qëndrim më të përgjegjshëm dhe një angazhim më të madh të institucioneve themelore të Shtetit në çdo vend evropian.

Kongresi i X-të shënoi një moment të rëndësishëm të zhvillimit të organizatës rajonale evropiane të INTOSAI-t. EUROSAI u formua në vitin 1990, si një forum rajonal, i konceptuar nga delegacionet e 30 SAI-ve evropiane. Qëllimi i EUROSAI-t ishte të shërbente si një platformë për shkëmbimin e njohurive audituese midis SAI-ve anëtare të saj, për të promovuar pasurimin reciprok të dijeve në auditim dhe për të përmirësuar auditimin e fondeve publike. Këto qëllime u kanë qëndruar sprovave të kohës dhe vazhdojnë t'i drejtojnë aktivitetet e organizatës edhe sot.

Si një nga organizatat rajonale të INTOSAI-t, EUROSAI shpreh nevojat, pikëpamjet dhe përvojat e SAI-ve evropiane, duke orientuar strategjinë e veprimit drejt qëllimeve, objektivave dhe prioritetëve të INTOSAI-t, por duke u fokusuar në nevojat specifike të anëtarëve të saj si një organizatë në nivel evropian.

Sot, pas 27 vitesh funksionimi, EUROSAI u shërben 50 SAI-ve anëtare. Përfaqëson një rajon të larmishëm, me SAI me modele të ndryshme organizative, me mandate, nevoja dhe prioritet të ndryshme. EUROSAI vepron në 5 gjuhë zyrtare. Plani i tij i parë strategjik mbuloi periudhën 2011-2017 dhe aktivitetet u realizuan në masë të madhe përmes një përqasjeje të fuqishme gjithëpërfshirëse. Në këtë organizatë, të gjitha SAI-t ndihen të barabarta, të afta të shprehin lirisht mendimin e tyre dhe, kryesorja, perceptojnë se shqetësimi apo kërkesa e tyre merr vëmendjen dhe vlerësimin e duhur.

Një vetëvlerësim i kryer në 2015-2016, ka konfirmuar se roli i EUROSAI-t si një platformë për shkëmbimin e njohurive dhe ngritjen e kapaciteteve audituese, cilësohet si parësor nga SAI-t anëtare.

SAI-t jo vetëm në Europë, por në të gjithë botën, janë të thirrura në testin e kohës për të dëshmuar se kanë aftësinë të rrisin besimin qytetar në qeverisjen publike, nëpërmjet auditimeve të tyre gjithnjë e më cilësore, të guximshme dhe parandaluese ndaj risqeve për abuzim me paratë publike. Këtë ato mund ta bëjnë vetëm duke zbatuar me rigorozitet standardet e tyre të fushës, ISSAI-t. Prandaj dhe, ndërsa Kongresi i IX-të, i zhvilluar në Hagë në vitin 2014 u quajt kongresi i inovacionit, me moton "Kur ka qenë hera e fundit që kam bërë

diçka për herë të parë?”, moto e Kongresit të Stambollit ishte *“Zbatimi i ISSAI-ve: Sfida dhe zgjidhje për zhvillim të mëtejshëm”*.

Kongresi i X-të do të hyjë në historinë e EUROSAT-t edhe si kongresi i lançimit të Strategjisë së dytë 2017-2023 të zhvillimit të organizatës. Ky plan i dytë strategjik përfshin rezultatet më të rëndësishme të vetëvlerësimit, duke marrë parasysh një botë që ndryshon, ku mundësitë për bashkëpunim midis SAT-ve janë rritur në masë të madhe nga disponueshmëria e internetit, mediave sociale dhe nga qasja pakufi në të dhënat elektronike.

Sot SAT-t europiane auditojnë çështje komplekse ndërkufitare dhe ndërthurëse, të tilla si ndryshimet klimatike, migracioni apo çështjet e sigurisë. Sfida më e fortë dhe sprovë e mirëfilltë e SAT-ve europiane (dhe jo vetëm atyre) përmbledhet me pyetjen: Si mund të ndihmojnë SAT-t në rikthimin e besimit të qytetarëve në qeverisjen publike?

Këto çështje dhe sfida kanë pasoja për EUROSAT-n. Për të mbetur e rëndësishme dhe realisht orientuese dhe ndihmuese për anëtarët e saj në një mjedis që ndryshon me shpejtësi, EUROSAT duhet të përshtatë mënyrat e punës dhe të transformohet në një organizatë të zhdërvjellët dhe të orientuar nga projekti. Në këtë drejtim, Kongresi i Stambollit dhe mesazhin e provoi se EUROSAT është e angazhuar të përmbushë kërkesat dhe pritshmëritë e anëtarëve të saj, duke u zhvilluar në një organizatë rrjeti, në të cilin aktivitetet mund të krijohen me shpejtësi dhe në mënyrë të fuqishme dhe pastaj të shpërndahen po në kohe reale tek anëtarët, pasi nevojat dhe kërkesat ndryshojnë. Qëllimi është që EUROSAT të jetë më i përgjegjshëm ndaj nevojave specifike dhe të larmishme të SAT-ve ose grupeve të SAT-ve në kontinent. Organizata synon të udhëheqë duke dhënë shembullin e saj, një orientim strategjik i kahershëm i INTOSAT-t. Për të mbetur i suksesshëm dhe i rëndësishëm si një organizatë, ajo duhet të përmirësojë vazhdimisht mënyrën e funksionimit të saj, merr vendime dhe përputhet me burimet e saj të disponueshme me nevojat dhe pritjet konkrete të anëtarëve të saj.

Në Stamboll, grupet e punës së EUROSAT-t (ai mbi auditimin e teknologjisë së informacionit dhe ai mbi auditimin e mjedisit), si dhe njësitë e detyrave speciale-task forcat (për auditimin dhe etikën, si dhe për auditimin e njësive vendore) paraqiten raportet e tyre të punës 2014-2017 dhe planin e veprimit për tre vitet e ardhshme. Si KLSH jemi anëtarësuar në grupin e punës për auditimin mjedisor, si dhe në task forcën për auditimin dhe etikën, duke dhënë kontributin tonë modest, por konstant në kohë dhe aktiv.

Deri në vitin 2023, EUROSAT synon të ketë bërë kalimin drejt një ndërmjetësi dhe lehtësuesi të njohurive audituese, të shtyrë nga kërkesa, i cili i përgjigjet nevojave specifike të zhvillimit të anëtarëve të tij, konteksteve të ndryshme sociale dhe administrative në të cilat SAT-t veprojnë dhe burimeve që janë në dispozicion të tyre. Në një botë në ndryshim ky tranzicion është i domosdoshëm për EUROSAT-n, që të mbetet organizatë relevante dhe tërheqëse për anëtarët e saj, tani dhe në të ardhmen.

Zbatimi i këtij Plani do të përmbushë dy qëllime strategjike dhe do të lehtësohet nga përmirësimet në qeverisjen e EUROSAT-t, nga ndryshimet në strukturën e organizatës. Për të forcuar SAT-t dhe për t'i ndihmuar ata të merren me çështjet dhe sfidat në zhvillim, EUROSAT do të përqendrohet në gjashtë vitet e ardhshme në: 1) Përkrahjen e auditimeve efektive, inovative dhe të rëndësishme përmes promovimit dhe ndërmjetësimit të bashkëpunimit profesional; 2) Ndihmën ndaj SAT-ve për të përballuar sfidat e reja, duke mbështetur dhe lehtësuar zhvillimin e kapaciteteve të tyre institucionale.

Duke punuar për këto qëllime, EUROSAT do të mbështesë SAT-t e saj anëtare në kryerjen e auditimeve të cilësisë së lartë dhe forcimin e llogaridhënies, transparencës dhe integritetit të qeverisë dhe entiteteve të sektorit publik në vendet e tyre përkatëse.

Me Kongresin e X-të në Stamboll, organizata pan-evropiane e institucioneve supreme të auditimit hyri në një fazë të re edhe më cilësore të zhvillimit të saj. Ajo dha garancitë e duhura për SAT-t anëtare, përfshirë edhe KLSH-në, në realizimin e objektivit të saj për të qenë një platformë ndihmuese dhe kontribuese ndaj kërkesave dhe nevojave konkrete të tyre, duke u bazuar fort në Deklaratat e Limës dhe të Meksikos, si dhe në të gjitha ISSAT-t e tjera. Me një kontribut të tillë të garantuar, ne si SAT evropiane e shohim më me optimizëm plotësimin e sfidës sonë themelore për rritjen e besimit të qytetarëve tek qeverisja publike dhe institucionet e Shtetit.

INTEGRITETI DHE TRANSPARENCA KUNDËR KORRUPSIONIT

botuar në gazetën “Telegraf”, më 15 qershor 2017.

Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-t) konsiderohen sot në botë si një faktor sigurie brenda sistemit të menaxhimit të financave publike dhe kanë role dhe përgjegjësi të mëdha për parandalimin dhe zbulimin e mashtrimit financiar dhe korrupsionit, së bashku dhe në sinergji me institucionet e tjera ligjzbatuese të vendit. SIGMA (Mbështetja për Përmirësim në Qeverisje dhe Menaxhim), Nisma e Përbashkët e BE dhe OECD-së, ia ka dalë për 25 vjet rresht të japë një kontribut të çmuar në fusha si planifikimi strategjik i reformës në administratën publike, menaxhimi financiar publik, auditimi i jashtëm, përgjegjshmëria publike, etj., në vendet kandidate dhe aspiruese për anëtarësim në BE, në vendet e Afrikës Veriore, Ukrainë, etj. E falenderojmë veçanërisht këtë Program të suksesshëm për ndihmën e madhe dhënë reformës në administratën publike dhe në menaxhimin e financave publike në vendin tonë. 15 vite më parë, në vitin 2002, SIGMA, në një studim për performancën e institucionit tonë, shprehej se *“KLSH duhet të jetë një agjent i ndryshimit, dhe jo spirancë që tërhiqet zvarrë”*. Ndërsa në parimet e njohura të SIGMA-s mbi reformën në administratën publike, të botuara në nëntor 2014, në kapitullin e Menaxhimit Financiar Publik, Parimi i 15-të thotë: *“Pavarësia, mandati dhe organizimi i SAI-t janë vendosur dhe mbrojtur nga kuadri kushtetues dhe ligjor dhe respektohen në praktikë”*

Dy shtyllat kryesore në punën tonë si institucioni më i lartë i auditimit publik në këto pesë vite 2012-2017 kanë qenë:

1. përmirësimi i qeverisjes publike nëpërmjet thellimit të luftës ndaj korrupsionit dhe mashtrimit financiar, si dhe
2. reforma tërësore strukturore, organizative dhe funksionale për modernizimin e institucionit.

Në betejën kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar, jemi bazuar në ISSAI 1240 “Përgjegjësitë e Audituesit në lidhje me Mashtrimin Financiar në një Auditim të Pasqyrave Financiare” dhe në ISSAI 5700 “Udhëzues për Auditimin e Parandalimit të Korrupsionit në Agjencitë Qeveritare”. Ky standard i fundit vlerëson se: *“SAI duhet të kuptojë riskun e korrupsionit, bazuar në analizën e dukurisë së korrupsionit në çdo auditim që ndërmerret”*. Po ashtu, ISSAI 5700 cilëson se *“Një nga aspektet më të rëndësishme të rolit të SAI-t në luftën kundër korrupsionit është puna që ai bën në fuqizimin e institucioneve publike, të cilat janë elemente të Sistemit Kombëtar të Integritetit”* (ISSAI 5700, faqe 13, Bon, shtator 2016).

Të udhëhequr nga këto standarde, kemi dërguar në Prokurori për abuzime flagrante me fondet publike 219 raste në periudhën 2012-2017, ose mesatarisht një kallëzim penal në javë apo një kallëzim në çdo tre auditime, ose 1.5 herë më shumë se numri i kallëzimeve penale për 10 vitet 2002-2011.

Në zbulimin e dëmit ekonomik ndaj buxhetit të Shtetit, kemi synuar jo vetëm rekuperimin e tij në masën gati 100 përqind, por edhe vënien përpara përgjegjësisë të shkaktarëve të tij, me

synimin e krijimit të një klime parandaluese dhe dekurajuese ndaj abuzuesve. Për periudhën 2012-2016, dëmi ekonomik i evidentuar dhe i bërë publik arrin në shumën 191 miliard lekë ose rreth 1.47 miliard euro, në një buxhet publik vjetor në nivele mesatarisht rreth 2.9 miliardë euro të ardhura dhe 3.2 miliardë euro shpenzime.

Treguesi i dobishmërisë së auditimit tregon se për çdo lek të shpenzuar nga Buxheti i Shtetit, KLSH ka kërkuar 76.8 lekë shpërblim dëmi në vitin 2016. Për periudhën 2012-2016, treguesi i dobishmërisë ka arritur nivelin 127.1 lekë, krahasuar me vetëm 21.1 lekë që ishte në periudhën 2002-2011 (për 10 vjet). Duke pasur parasysh shtrirjen aktuale dhe kompleksitetin e korrupsionit, lufta kundër tij kërkon përpjekje afatgjata, marrëveshje ligjore që shërbejnë posaçërisht për këtë qëllim, politika të përshtatshme, strategji, institucione të konsoliduara, plane dhe veprime mbi një bazë organizative të mirë-projektuar. Reforma në drejtësi, si sfida më e rëndësishme për qeverisjen tonë publike dhe sfida për miradministrimin e pronës publike dhe të parave të taksapaguesve shqiptarë janë plotësisht të ndërthurura me njëra-tjetrën. Korrupsioni është një çështje e lidhur me legjitimitetin e Shtetit përsa i përket menaxhimit publik. Ai dëmton ligjshmërinë e institucioneve bazë të Shtetit dhe ul ndjeshëm imazhin dhe besueshmërinë e sistemit shtetëror dhe politik të një vendi. Korrupsioni më i shëmtuar dhe i neveritshëm është ai politik, por kjo nuk është fusha jonë si SAI. Sikurse e ka cilësuar Gene L. Dodaro, Kryeaudituesi i SHBA-ve, *“Ne SAI-t nuk bëjmë politika, por auditojmë zbatimin e tyre nga agjencitë qeveritare”*.

Reforma në drejtësi u mirëprit nga të gjithë ne shqiptarët dhe forcat politike në vend. Institucionet e reja që do të dalin nga zbatimi i saj, do ta udhëheqin luftën kundër korrupsionit, si detyrim kushtetues dhe kërkesë imediate e kohës. Për këtë arsye, këto institucione e kanë domosdoshmëri të integrohen mirë dhe shpejt me punën e institucioneve të deritashme, për ato pjesë ku ajo rezulton efektive dhe pozitive. Prej tyre ato do të marrin informacionin e nevojshëm për të konturuar rastet që do të hetojnë më vete dhe ku do të thellohen në gjetjen e provave të pakundërshtueshme për gjyqe shembullore. Por për të arritur deri këtu, nevojiten disa hapa të rëndësishëm.

Së pari, është thelbësore për të pasur një administratë të përgjegjshme shtetërore, që për rastet e dëmtimit të dukshëm të interesave të pronës publike dhe humbjes së konsiderueshme të të ardhurave të pritshme për Buxhetin e Shtetit, zyrtarët më të lartë dhe nëpunësit shtetërorë që e kanë shkaktuar këtë dëm apo humbje të mbajnë përgjegjësi materiale (sa më lart të jenë në pozicioni hierarkike, aq më shumë duhet të përgjigjen). Për të katërtin vit radhazi si KLSH, në Raportin për Zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit, kemi rekomanduar hartimin e ligjit për përgjegjësinë materiale të nëpunësit publik. U jemi drejtuar edhe institucioneve donatore për të ndihmuar për përgatitjen e një drafti koherent. Nuk kemi arritur të marrim asnjë reagim, ndërkohë që jemi të bindur se do të ndryshonte katërcipërisht situata, sapo ky ligj të miratohej. Kërkojmë ndihmë për këtë projekt-ligj edhe nga SIGMA.

Përgatitja e draftit të këtij ligji dhe futja e tij në axhendën e Kuvendit të ri, do të rriste në progresion gjeometrik përgjegjësinë e nëpunësve shtetërorë ndaj detyrës që kryejnë, duke bërë që funksionarët publikë, sidomos ata të mesëm dhe lartë, shkaktarë ose kontribues në dëmin në Buxhetin e Shtetit, të vihen përpara përgjegjësisë së dëmshpërblimit material, duke paguar tërësisht apo një pjesë të dëmit të shkaktuar, si dhe duke dekurajuar ndjeshëm gjithsecilin që sot e sheh administratën publike si një hapësirë për të abuzuar, për të kryer mashtrim financiar e korrupsion.

Konstatojmë se për fat të keq, për shkak të mosrespektimit të rekomandimit të KLSH, papërgjegjshmëria në administrimin e fondeve publike dhe anti-kultura e mosndëshkimit janë rritur në raport gjeometrik tek ne, kurse përpjekjet tona sporadike si institucione kryesore të Shtetit për të luftuar korrupsionin, janë rritur në raport aritmetik. Kjo gjendje ka dekurajuar ndjeshëm qytetarët shqiptarë dhe ka bërë që 56% e tyre të duan ose të kërkojnë të largohen nga vendi, çka duhet të na turpërojë të gjithë ne qeveritarët dhe drejtuesit e institucioneve kryesore të Shtetit.

Së dyti, për të katërtin vit radhazi, si KLSH i kemi kërkuar qeverisë së sotme rinovimin e Urdhrit të Kryeministrit nr. 70 datë 18.04.2006 “Për Zbatimin e Rekomandimeve të Kontrollit të Lartë të Shtetit, Auditit të Brendshëm dhe të Departamentit të Kontrollit të Brendshëm Administrativ dhe Antikorrupsion në Këshillin e Ministrave, në Institucionet në varësi të Kryeministrit a të Ministrave”. Për periudhën 2014-2017, po për katër vite radhazi, KLSH ka përgatitur një listë me zyrtarë të lartë të strukturave qeveritare, të denoncuar nga institucioni në shkelje flagrante dhe abuzim me ligjet dhe fondet publike, duke propozuar largim të tyre nga shërbimi publik. Qeveria ka heshtur ndaj kërkesës sonë, duke ushqyer anti-kulturën e pandëshkueshmërisë në vend dhe penguar punën e Prokurorisë për trajtimin e kallëzimeve penale të KLSH-së ndaj këtyre zyrtareve të lartë. Ne vërtet punojmë si agjentë të Kuvendit për miradministrimin e parasë publike, por nga ana e tij, Kuvendi duhet të rrisë presionin pozitiv ndaj Qeverisë për zbatimin e rekomandimeve tona. Progres Raporti i i vitit 2015 i BE-së për Shqipërinë vëren se “SAI (KLSH) paraqiti tek Zyra e Prokurorit të Përgjithshëm 49 raste për 149 zyrtare, si pjesë e luftës kundër krimit ekonomik, mashtrimit financiar dhe korrupsionit. Raporti vjetor i auditimit i SAI-t diskutohet në Komisionin e Ekonomisë dhe të Financave, por përsëri nuk ka ndjekje sistematike parlamentare” (Raporti i Progresit i Komisionit European për Shqipërinë 2015, faqe 73, paragrafi i dytë nga fundi).

Së treti, ne kemi nevojë për funksionimin e një Sistemi të plotë Kombëtar kundër Korrupsionit dhe Mashtrimit Financiar, larg butaforive të derisotme të prodhuara nga shumë struktura dhe agjenci. Më lejon të sjell një shembull. Një nga vendet ku vlerësimi i sistemit të integritetit kombëtar (NIS-National Integrity System) ka marrë pikavarazhin më të lartë është Gjermania. Filiali i Transparency International në Gjermani, ndër strukturat më aktive dhe me influencë të kësaj Organizate në Evropë, punon në mënyrë efektive me të gjithë institucionet dhe veprimtarët kryesorë kundër korrupsionit në këtë vend, duke formuar një koalicion të qëndrueshëm. Kjo është bërë e mundur ngaqë strukturat dhe institucionet shtetërore, sektori

privat dhe shoqëria civile janë treguar që të gjithë bashkëpunues dhe koalicioni funksionon. Strukturat më aktive të NIS-it gjerman bashkëpunojnë ngushtësisht me OLAF, Zyrën e Bashkimit Evropian kundër Mashtrimit Financiar dhe Korrupsionit. Nën shembullin e modelit gjerman, lufta kundër korrupsionit tek ne duhet konceptuar si një lëvizje kolektive, e cila duhet kryer me një frymë të thellë bashkëpunimi në të gjitha nivelet, duke filluar nga individët e deri tek subjektet publike, institucionet ligjzbatuese, institucionet e pavarura dhe organizatat ndërkombëtare. Qeveria jonë ka një strategji të luftës kundër korrupsionit, por për fat të keq, kjo strategji, e shndërruar vetëm në disa konferenca, seminare, tryeza të rrumbullakëta, portale dhe mesazhe në publik, nuk ka dhënë rezultate konkrete, duke ngelur praktikisht në letër. Për mosrealizimin e saj mbajmë përgjegjësi të gjithë, si qeveria, legjislativi dhe gjyqësori, ashtu edhe ne, institucionet e pavarura. Duhet të shohim me kurajo ku qëndrojnë dobësitë tona në luftën kundër korrupsionit dhe t'i eliminojmë ato.

Efektiviteti i vetë Shtetit në luftën kundër korrupsionit është i lidhur me përpjekjet për ta bërë Shtetin dhe institucionet e tij kryesore sa më transparente dhe të përgjegjshme, nëpërmjet kontributit të institucioneve të pavarura. Edhe pse Raporti NIS (National Integrity System) për Shqipërinë i shtatorit 2016 rendit KLSH-ën dhe Avokatin e Popullit si ndër institucionet që kanë performuar më mirë në luftën kundër korrupsionit, jemi të vetëdijshëm se asnjë sukses i një strukture të veçantë nuk mund të ketë peshën e duhur, në rast se përpjekjet tona nuk kanalizohen në një aleancë efektive. Për shembull, Prokuroria e Përgjithshme ka në duar një numër të jashtëzakonshëm dosjesh dhe çështjesh, por ka ende pak staf profesional për të përballuar ngarkesën e marrë. ILDKPKI po bën një punë shumë të mirë, por rrezikon të izohet nga mosveprimi i disa strukturave të tjera që duhet të trajtojnë dhe thellojnë gjetjet dhe denoncimet e Inspektoratit. Izolimi merr jetë nga mosveprimi i shumë institucioneve. Për shembull, institucionet e Prokurorisë, Ministrisë së Financave, Ministrisë së Brendshme, ILDKPKI dhe KLSH lidhën një marrëveshje në vitin 2009 për punë të përbashkët kundër korrupsionit. Kjo marrëveshje, për mendimin tim personal, duhet konsideruar pa hezitim e dështuar dhe përgjegjësia për këtë është e të gjithë drejtuesve ndër vite të këtyre institucioneve, përfshirë dhe mua si drejtues i Institutit Suprem të Auditimit në vend. Roli dhe kontributi i institucioneve të pavarura, i Prokurorisë, ILDKPKI dhe vetë KLSH marrin përmasat dhe rëndësinë e duhur, kur këto institucione të pavarura funksionojnë në një sistem të mirëorganizuar kombëtar të integritetit.

Nëse duam që Sistemi Kombëtar i Integritetit tek ne të mos jetë vetëm një raport cilësor i një organizate ndërkombëtare prestigjioze, por një marrëveshje e arritur midis të gjithë veprimtarëve kryesorë të shoqërisë, me një program konkret objektivash dhe pune, është koha për të vepruar pikërisht tani!

Suksesi i luftës kundër korrupsionit varet nga gjerësia dhe thellësia e marrëveshjes shoqërore të arritur për ta bërë këtë Sistem të funksionojë. Tek ne, si dhe në modelin gjerman dhe në mënyrë të ngjashme tek modelet e 24 vendeve të tjera zbatuese të Projektit “ENIS” (European National Integrity System) të Bashkimit Evropian për vendet anëtare dhe candidate të BE-së,

ky Sistem duhet të përbëhet nga elementët e mëposhtme që duhet të kenë një funksion parësor tek ne, në luftën kundër korrupsionit: • Kuvendi, • Gjyqësori, • Ekzekutivi, • Institucionet e pavarura (Prokuroria e Përgjithshme, ILDKPKI, KLSH), • Shërbimi Informativ Kombëtar, • Avokati i Popullit, • Organet e menaxhimit zgjedhor, • Partitë politike, • Organizatat më përfaqësuese të saj, • Media, • Biznesi (shoqatat e tij), etj.

Të gjithë elementët e Sistemit Kombëtar të Integritetit janë të pavarur nga njëri-tjetri, por duhet të sigurojnë një koordinim shumë efektiv dhe eficient në luftën kundër korrupsionit. Çdo mangësi në punën e një ose disa prej këtyre veprimtarëve të përmendur më sipër, do të ulte efektivitetin e elementëve të tjerë dhe do të rrezikonte fatin e luftës kundër korrupsionit. Prandaj, të gjithë veprimtarët e Sistemit Kombëtar të Integritetit duhet të jenë njësoj të fuqishëm, të angazhuar dhe në ekuilibër me njeri-tjetrin. Pozicioni dhe kontributi i KLSH në Sistemin Kombëtar të Integritetit do të jetë i lidhur ngushtë me konceptin e kulturës së llogaridhënies dhe transparencës, për përmirësimin e qeverisjes në mirmenaxhimin e financave publike. Duke luajtur rolin kushtetues të garantit dhe dhënësit të sigurisë mbi një menaxhim të shëndoshë financiar të Shtetit, KLSH do të përpiqet të shndërrohet në një ndër subjektet më të besuara nga qytetarët, brenda Sistemit kombëtar të llogaridhënies dhe luftës kundër korrupsionit. Jo më kot një nga kërkesat e INTOSAI-t dhe EUROSAT-t, në planet e tyre strategjike 2017-2023, është që si SAI të udhëheqim nëpërmjet shembullit, duke i paraprirë vendosjes së kulturës së ndëshkueshmërisë ndaj konfliktit të interesit dhe abuzimit me pronën dhe fondet publike.

Gjykoj se krijimi i strukturave të reja të reformës në drejtësi, të parashikuara nga paketa e miratuar në Kuvend më 21 korrik 2016, duhet të shoqërohet edhe me krijimin e Sistemit Kombëtar të Integritetit për Luftën kundër Korrupsionit në vendin tonë, si një veprim themelor dhe referues ndaj çdo nisme mbarëkombëtare në të ardhmen, në drejtim të fuqizimit të kulturës së përgjegjshmërisë publike. Kjo mund të jetë edhe pjesë e Rezolutës sonë. Kuvendi i ardhshëm mund dhe duhet të iniciojë Sistemin Kombëtar të Integritetit, në bashkëpunim me Strukturën e Posaçme Antikorrupsion (SPAK), si udhëheqës të këtij Projekti, duke përfshirë natyrshëm institucionet dhe veprimtarët e tjerë.

Duke i adresuar një kërkesë publike SIGMA-s për të na ndihmuar në realizimin e një “Peer review” (Rishikim mes kolegëve) për zbatimin e standardeve ISSAI dhe fuqizimin e kapaciteteve tona në luftën kundër korrupsionit. Nga ana tjetër, Parimet e SIGMA-s mbi reformën në administratën publike, në kapitullin e Përgjegjshmërisë, Parimi 5, theksojnë: *“Autoritetet publike marrin përgjegjësinë në rastet e abuzimeve dhe garantojnë korrigjimin dhe/ose dëmshpërblimin e përshtatshëm”*. Duke perifrastuar sërish SIGMA-n, me synimin që të udhëheqim nëpërmjet shembullit vetjak, ne si KLSH synojmë të shndërrohemi në agjent të ndryshimit dhe jemi të gatshëm të japim maksimalisht kontributin tonë modest në ndërtimin e Sistemit Kombëtar të Integritetit, në sinergji të plotë me të gjithë veprimtarët e tjerë të tij.

REVOLUCIONI DIXHITAL DHE SAI-t

botuar në gazetën “Sot”, më 23 qershor 2017.

Në datat 31 maj deri më 2 qershor 2017, në Vjenë u mbajt Simpoziumi i 24-t i Përbashkët OKB-INTOSAI, me temë: “Dixhitalizimi, të dhënat e hapura dhe miniera e të dhënave: rëndësia dhe implikimet për punën audituese të SAI-ve dhe për rritjen e kontributeve të tyre në ndjekjen dhe vlerësimin e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm”.

Në epokën e dixhitalizimit të mbarë shoqërisë, gjithnjë e më shumë informata janë në dispozicion në internet. Me qeverisjen elektronike, qeveritë mund të bëhen më transparente në sytë e qytetarit, pasi mund ta vendosin informacionin menjëherë në dispozicion të tij në kohë reale dhe ta bëjnë lehtësisht të arritshëm për të.

Në të njëjtën kohë, qytetarët gjithnjë e më shumë po përfshihen në çështjet e auditimit. Ata mund të bëhen të ashtuquajturit “auditues nga kolltuku”, pra nga komoditeti i shtëpisë së tyre ose nga vendi i tyre i punës, ata mund t'u japin audituesve opinionet dhe gjetjet e tyre për një sërë çështjesh, apo edhe të veprojnë si auditues në lidhje me programe ose shërbime publike. Estonia është një vend pionier në e-qeverisjen dhe në përfshirjen elektronike (me anë të programeve kompjuterike) të qytetarëve në auditimet e SAI-t estonez.

“Të dhënat e hapura” (open data), qasja e pakufizuar elektronike në informacion, janë quajtur “vaji i ri” që lubrifikon shoqëritë moderne. Ato kanë implikime shumë të gjera për të gjitha agjencitë qeveritare, duke përfshirë institucionet supreme të auditimit (SAI-t), pasi kërkojnë prej tyre që të ndryshojnë në mënyrë drastike mënyrën se si e organizojnë punën e tyre.

Mbajtja e një simpoziumi të përbashkët të Kombeve të Bashkuara posaçërisht për pasojat e revolucionit dixhital në punën e SAI-ve dhe kontributin e tyre ndaj Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm dëshmon rëndësinë që OKB i jep rolit të institucioneve më të larta të auditimit dhe të organizatës së tyre INTOSAI, në garantimin e zhvillimit social dhe ekonomik në nivel botëror. Kjo rëndësi nuk është pakësuar, përkundrazi, është shtuar, me mundësitë e reja ta pakufishme që ofron teknologjia dixhitale edhe për qeverisjen publike dhe mbajtjen e saj të përgjegjshme e transparente.

Në kushtet e një aktiviteti si publik dhe privat, i cili po ndryshon kaq me shpejtësi në botën e internetit, SAI-t ndodhen përpara një sfide sa të vështirë aq edhe thelbësore për ta. Në pamje të parë, duket sikur ata humbasin pozicionin e tyre të privilegjuar, ngaqë pothuajse gjithkush ka një qasje pothuajse të pakufizuar në informacion. Në të vërtetë, është pikërisht tani momenti i SAI-ve për të përcaktuar rolin parësor që duhet të kenë në këtë “open data society” (shoqëri të hapur të të dhënave). Sqarimi dhe interpretimi i të dhënave dixhitale të veprimtarive publike, garantimi i sigurimit të vërtetësisë së tyre janë detyra dhe përgjegjësi që natyrshëm bien mbi strukturën kushtetuese që mbikëqyr miradministrimin e fondeve publike dhe që janë pikërisht institucionet më të larta të auditimit publik. SAI-t duhet të shfrytëzojnë plotësisht pozitën e veçantë dhe përvojën e tyre për të mbledhur dhe analizuar

në mënyrë kritike informacionin. Për më tepër, atyre u është besuar ligjërisht qasja në të gjitha institucionet qeveritare, duke përfshirë ato agjenci, që, për nga natyra e punës që bëjnë, mbeten jashtë aksesit të qytetarëve.

Pjesëmarrësit në Simpoziumin e 24-t OKB-INTOSAI mirëprehen krijimin e Grupit të Punës së INTOSAI-t mbi “Të dhënat e Mëdha”(Big Data). Ata i rekomanduan INTOSAI-t dhe organizatave të saj rajonale (përfshirë EUROSAT-n) shkëmbimin intensiv të njohurive dhe praktikave më të mira në fushën e dixhitalizimit, të dhënave të hapura dhe minierave të të dhënave, sikurse theksohet edhe në Strategjinë-Program të OKB-së “Axhenda 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm”.

Simpoziumi përcolli mesazhin e rëndësishëm se SAI-t duhet të zhvillojnë, në përputhje me kapacitetet e tyre, strategjitë dhe taktikat e tyre të brendshme në fushën e dixhitalizimit, të të dhënave të hapura dhe minierave të të dhënave, në mënyrë që të ndërtojnë burimet e duhura njerëzore, duke përfshirë trajnimin dhe rekrutimin e personelit me kapacitete në fushën e TI dhe çështjet që lidhen me analizën e të dhënave dhe dixhitalizimin, si dhe duke kryer ndryshimet e mundshme organizative (krijimin e departamenteve, drejtorive apo njësive të reja, etj.).

Sot sfida e punës audituese është siguri i cilësisë në përdorimin e të dhënave të hapura. Sot, një auditues nuk mund dhe nuk duhet ta konceptojë punën e tij larg përdorimit të përditshëm, në çdo kohë dhe vend-ndodhje të laptop-it të vet. Zhvillimi i metodave të reja të auditimit, mjeteve dhe teknikave të përshtatura për punën në ekip, duke përdorur në çdo hap internetin, kërkon analizë të thelluar të të dhënave, për të verifikuar vërtetësinë dhe saktësinë e tyre, duke siguruar cilësi në përdorimin e të dhënave të hapura. E gjithë kjo qasje e re do të kërkojë përshtatjen e procesit të auditimit, sqarimin e çështjeve të aksesit dhe ruajtjes së të dhënave, si dhe sigurimin që SAI i ka aftësitë të auditojë sistemet e TI ku ndodhen të dhënat.

Simpoziumi i Vjenës theksoi rëndësinë e mësimit kumulativ në dixhitalizimin e aktivitetit auditues, duke u rekomanduar SAI-ve të përpilojnë strategji për këtë dhe përshtatje të këtij lloji mësimi me standardet ndërkombëtare të fushës (ISSAI-t). Ai diskutoi aspektet ligjore dhe specifikimet e sigurisë së të dhënave, si dhe sfidat e aksesit dhe cilësisë së të dhënave të hapura, veçanërisht ato që kanë të bëjnë me aksesin ndaj të dhënave të njësive publike që auditohet mbi një bazë të përhershme. Po ashtu ai trajtoi sfidën e përdorimit të të dhënave të hapura si inpute për auditimet dhe diapazonin në të cilin të dhënat nga auditimi mund të publikohen si të dhëna të hapura, me qëllim që të merret përfitim shtesë për publikun.

Formatimi i të dhënave qeveritare në formën e të dhënave të hapura është një tjetër sfidë që lëshoi Simpoziumi i 24-t OKB-INTOSAI. Për këtë, SAI-t kanë një rol qendror në promovimin e transparencës, si dhe aksesit të qytetarit, publikut dhe shoqërisë civile në informacionin qeveritar të mund të kuptohet dhe përdoret prej tyre në formatin e të dhënave të hapura. IDI, Instituti për Zhvillim i INTOSAI-t ofroi ndihmesën e tij me programe trajnimi e publikime

për të fuqizuar procesin e dixhitalizimit, të dhënave të hapura dhe minierës së të dhënave mes SAI-ve, në formën e shkëmbimit të eksperiencës dhe njohurive, duke përgatitur paketa dhe manuale trajnimi, metoda dhe module.

Ne si KLSH jemi të ndërgjegjshëm për sfidat që na presin përpara në fushën e dixhitalizimit dhe të dhënave të hapura. Në zbatim të planit strategjik 2013-2017 të institucionit, gjatë këtyre viteve mundësuam krijimin e njësisë së Teknologjisë së Informacionit dhe të Drejtorisë së Auditimit të TI, duke trajnuar auditues me përvojë dhe auditues të rinj jo vetëm në përdorimin e teknologjisë së informacionit gjatë auditimeve, por edhe duke përgatitur manualin e auditimit të TI dhe realizuar auditime pilot.

Të bindur se të dhënat e hapura kanë një potencial të jashtëzakonshëm në gjurmimin dhe analizimin e shpenzimeve qeveritare, jo vetëm nga ne audituesit, por edhe nga publiku dhe qytetarët e interesuar, si institucioni me i lartë i auditimit publik në vend, do të punojmë fort në këtë drejtim, në sinergji me partnerët e tjerë brenda dhe jashtë vendit, që të dhënat qeveritare të hapen për publikun. Këto të dhëna të hapura do të kenë një impakt të madh në rritjen e produktivitetit dhe të menaxhimit të riskut të programeve dhe fondeve qeveritare.

Që nga janari 2009 ku Qeveria Amerikane hapi për publikun me mijëra baza të dhënash të aktiviteteve të agjencive qeveritare dhe federale, kursimi në fondet publike ka qenë i niveleve të qindra miliarda dollarëve më shumë dhe është vënë re një përgjegjshmëri më e rritur ndaj publikut dhe Kongresit, nga ana e njësive publike, me të dhënat e tyre të mëdha të hapura për qytetarin. Kjo është pa dyshim edhe një sfidë e qeverisjes sonë publike, e cila shtrohet në plan të parë pas zgjedhjeve të 25 qershorit dhe në të cilën KLSH do të synojë të luajë rolin e vet promovues dhe nxitës, për rritjen e transparencës, besimit të qytetarit në qeverisje dhe kufizimin efektiv të korrupsionit.

ALSAI FOLLOWS INCOSAI XXII MOTTO “AUDIT TO SERVE THE CITIZENS”

Intervistë e Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar Leskaj, publikuar në edicionin e dytë të Revistës ALRAQABA të SAI-t të Kuvajtit, prill-qershor 2017.

1. Please provide us with information about your supreme audit institution establishment and its role in controlling the public funds.

ALSAI is mandated by the Constitution (Articles 161 to 165 of the Constitution) of Albania to carry out its mission. ALSAI mission is **to inform the public and the Albanian Parliament on the legal, economical, efficient, and effective use of resources by central and local Government and other public entities and to promote accountability across the public sector in line with EU good practices and the international standards of INTOSAI, contributing to good governance, through the fight against corruption.**

Faksimile e Revistës ALRAQABA të SAI-t të Kuvajtit, prill-qershor 2017.

Our vision is to become a professional body that contributes to the added value and savings of the public money by giving assurance on the financial accounts of their users and by helping to improve government management of other public entities through audit, thereby winning the confidence of the Albanian citizens and the auditees.

The institution has a 92 year history, established in 1925. It has currently a staff of 165 employees, among whom 136 are auditors. The philosophy of our work is to be agents of citizens and Parliament to ensure that the management of public funds is made with

economy, effectiveness and efficiency. In our audits we are guided by INTOSAI international standards, the ISSAI-s.

The fundamental law of the institution is Law no. 154/2014 "On organization and functioning of the Supreme State Audit Institution", adopted in November 2014. The adoption of the new law by Parliament is unequivocally regarded as the most important reform in the history of ALSAI since 1992, after the democratic developments in Albania. This law paves the way for a comprehensive reform and modernization of the institution, in accordance with the international standards of supreme audit, the ISSAI-s. The law widens the scope of SAI audit. For the first time in our legislation, the new law gives a full definition of performance audit and IT audit. The new law expands the powers of the SAI in the audit of State concessions, in order to protect the public interest, and guarantees full audit of State revenue collection. It specifies access to the collection, analysis and publication of information, including the confidential one and addresses transparency in dealing with third parties, stressing ethics and professional integrity of SAI employees and experts.

With this law, the legislation of ALSAI approximates even further to international auditing standards and contemporary legislations counterpart institutions in other European countries and beyond. It expands by processing, detailing and completing SAI's institutional independence, as expressed in the Constitution.

2. What is the extent of independency that your supreme audit institution enjoys and the support it receives?

ALSAI is fully independent to choose its audit policy and plan and to recruit staff as it judges fit for its mission and vision. Its new basic Law of 2014 marks a significant milestone in the legal framework of the country, as it contains amendments aiming substantially towards strengthening the independence of the SAI, its rights and duties, the status of auditors as well as the relationship with the audited entity.

Our financial independence is guaranteed. Every year we prepare our own budget which is approved by the Parliamentary Committee of Economy and Finance. The Committee has supported us in our requests for increase in number of staff and respective funds. We enjoy full understanding and support from the Parliament and citizens.

3. What are the types of audit practiced by your supreme audit institution and what are the types of reports presented by your supreme audit institution? And to whom?

ALSAI has worked to increase the capacity of its audit troupe, following the approach "national audit to serve the national governance", which has been the motto of INTOSAI for the period 2013-2016. By being a watchdog institution in the service of citizens and Parliament for safeguarding the management of public money and property, the spirit and motto of our audits over the last year has evolved naturally from the "national audit to serve the national governance" into "audit to serve citizens", which is the motto of INTOSAI for 2017 onwards until 2020. During these five years 2012-2016, the number and quality of audits, as well as coverage of areas of State activity have been increasing. Audits are selected on the basis of risk analysis. For 2016, we conducted 154 audits of 154 planned, of which:

- 118 compliance, legality and financial regularity audits
- 7 financial audits;

- 14 thematic audits;
- 13 performance audits and
- 2 IT audits.

The distribution of types of audits reflects the development and modernization of the institution, using in maximum the human resources and capacities that the SAI has currently in disposition. The audits have covered all areas of State spending or of public revenues, focusing on institutions that spend more or have primary importance to the economy and country's public services. Performance audits have increased significantly in number, quality and coverage of institutions of State administration. With the establishment of the Performance Department as a special structure in 2012 and the mandate of this audit through SAI basic Law of 2014, ALSAI is advancing strongly towards progressive models of performance audit conducted by developed European SAIs and beyond.

In line with country's Constitution, ALSAI reports every year to Parliament in plenary session on the execution of the State Budget for the previous year, before that the Parliament approves the Budget for the coming year, prepared by the Government. The report is a consolidated one comprising the results of more than 90 audits conducted during that year on the execution of the State Budget. For 2016, ALSAI reported on the execution of the State Budget for 2015. It disclosed economic damage, irregularities and financial violations (incurred in public revenues as well as expenditures) at the level of USD 195 million, seeking compensation for damage and return of this money to the State Budget to the amount over 97 per cent. During the last five years 2012-2016, the amount of economic damage disclosed by ALSAI has surpassed the value of US \$ 1 billion , in an economy with an annual GDP of around USD 8.5 billion.

For 2016, for a US dollar spent by ALSAI, the institution has sought compensation of economic damage in the region of 78 US dollars, equal to the compensation amount of four consecutive years 2008-2011. For the five-year period 2012- 2016, the average efficiency index was 127 US dollars, or about 6 times more than the average of the five years from 2007 to 2011.

Every years also, the SAI reports to Parliament (usually in fall) in plenary session on the performance of its activity. Every two or three years, the Parliament issues a resolution to assess the performance of ALSAI and provide recommendations for improving the work in the future. During the year, the SAI has more frequent relations with the Parliamentary Committee on Economy and Finance and its members. It participates in Committee's investigations and invite Committee members to participate in its activities as well.

4. What is the mechanism of your supreme audit institution to follow up its remarks and recommendations and what are the procedures followed in case you discover financial breach?

In every new audit that we begin, first we see the status of implementation of the remarks and recommendations that we left in the last audit. Sometimes, for very important audits, we organize special missions and send to the auditee our auditors to verify the status of implementation of our recommendations. When the auditor discovers a financial breach, he/she immediately informs his/her superior and in proportion to gravity of the breach, the audit department director, the general director and the Chairman are also informed. The specialists of the Law Department, together with the auditors of the audit team assess whether the conditions of filing a referral to the Office of the General Prosecutor are met.

In line with our strategic goal of improving governance through enhancing the fight against corruption, although criminal charge (the referral) is not for us an end in per se, to fight the anti-culture of impunity for violations of legal provisions in force, resulting in waste of public funds and public assets damage, last year, in 2016, we as SAI have sent to the Office of General Prosecutor 49 referrals against 176 public employees, mainly senior and middle level public officers. From an analysis through years, the number of referrals during the five years 2012-2016 is 4.5 times higher than the criminal charges in the five-year period from 2007 to 2011, or in the last five years we have filed 219 criminal charges at a rhythm of one referral per week .

5. What are the procedures and methods followed by your supreme audit institution to develop its performance and practices?

We select all audits conducted over the year based on risk analysis. Through intensive training and exchange of experiences with partner organizations, our auditors are much aware of and do strictly respect the INTOSAI standards in approaching the auditee, getting the required information and preparing the draft audit report, as well as including the auditee's remarks in the final report. There is a quality assurance process for each conducted audit. Internal auditors and experts from the Law and Standards Implementation Department select audit files and reports to assess the quality of work during the conduct of an audit or after its conclusion. ALSAI has organized mini peer reviews with specialists from professional audit or accounting organizations in the country and from civil society, to assess the level of quality assurance process in the organization.

On our request, during 2015-2016, experts from the Austrian Court of Audit conducted a peer review in ALSAI and appreciated in their final report the level of independence and professionalism achieved by the SAI.

6. How does your supreme audit institution improve and keep good relations with entities subject to its control while there are some breaches and non-compliance with laws and regulations?

In addition to performance audits where the councilor's role of the SAI is dominant, the financial and compliance audit reports contain a lot of findings and proposals for measures to improve the organizational structure and/or the way of work of the auditee, independently from the assessment of the financial breach and the investigation to find out its perpetrators and file a referral. ALSAI auditors work patiently with auditee's managers to make them understand the deficiencies of the their organization and how to eliminate them. The climate that our auditors try to introduce to the auditee during the audit is that of cooperation and full transparency to detect mistakes and prepare measures to avoid them in the future.

7. How is the staff of your supreme audit institution being appointed? Is there a special cadre that attracts those who have efficiency and experience?

The job position in the SAI is a linear function of knowledge and successful application of audit knowledge. New staff is appointed based on transparent recruitment process, aiming to assure the most capable and experienced candidate. Employee structure in ALSAI has continued to change in favor of audit staff with professional qualifications, academic and scientific degrees, as well as possessing second qualification in their field of expertise. Department directors were promoted the ones with over 10 years experience and / or

scientific degrees. Another way of promoting professional values is the periodic testing of knowledge learned through training, mentoring and self-taught study of experienced auditors. Such tests are carried out at least twice a year and are part of the personal file of each auditor, serving to further career of the auditor in auditing and other functions.

8. What are your supreme audit institution plans to develop and improve the staff?

During these 5 years 2012-2016, as a result of a recruitment policy based on the requirements of time and turning to modern technologies of audit, the audit staff of the SAI is dominated by economists, lawyers, engineers, and later on is complemented by sociologists, IT experts, journalists, etc. The wide spectrum of training of auditors increases the likelihood of problems in handling the audit, especially performance audits or audits that contain elements of performance. Experience in audit is critical in generating a sound judgment and maintaining professional scepticism, as required by INTOSAI standards. With regard to capacity building through training, each ALSAI auditor must meet the institutional target of 25 training days per year, at least 5 days are continuous training on specific issues. All levels of employees in the SAI undergo training, regardless of position, seniority, etc. Training is conducted in cooperation with domestic and foreign experts, certified in the field of audit and / or the collection, analysis and reporting of information.

Each senior auditor and audit manager in the SAI has under his/her mentorship a new auditor, for a period of 4 months. Such an arrangement helps working to integrate new auditors more quickly, reducing the risk of errors, promote cooperation and create a climate of professional work and care.

9. What are your suggestions to activate your cooperation with the state audit institutions to get benefit of their experience in order to develop and improve your supreme audit institution staff and improve your performance?

Based on INTOSAI's motto "Experientia mutua Omnibus prodest, during 2012-2016, the institution has signed and implemented dozens of agreements with partner SAIs as the Austrian Court of Audit, the Turkish Court of Accounts, the Polish National State Audit Office (NIK), the SAIs of Croatia, Slovenia, with the State Institution Montenegro audit, the Audit Office of Bosnia and Herzegovina, the SAIs of Macedonia, Czech Republic, Bulgaria, etc. By concrete cooperation with especially the Polish and Turkish SAIs, ALSAI reached to train almost all its auditors. Only for 2016, 153 auditors and employees of the SAI participated in activities abroad. In other words, all SAI employees have been abroad at least once for training or making experience .

In the last five years, we got involved in activities of INTOSAI and EUROSAI, which enable us to compare our professional knowledge with European and beyond good practices. In 2016, SAI managers and auditors have participated in 53 activities developed abroad, relevant to the organizations above, such as congresses, conferences, roundtables, meetings, seminars, training, (the latter in the framework of SAI agreements with partner SAIs). Among the main activities, I can mention the participation of the XXII INCOSAI Congress of INTOSAI in Abu Dhabi, in the meeting of the Working Group of INTOSAI for ISSAI 30- Review of the Code of Ethics; meetings of the Contact Committee of Supreme Audit Institutions of the EU (two meetings), etc.

ALSAI, besides being a member of the Working Group of EUROSAI for Environmental Audits and participating in the Task Force of Audit and Ethics, in 2014 was also accepted as member

of the EUROSAI Working Group on the Audit of Calamities and Disasters, providing in each case a modest yet highly appreciated contribution.

The year 2016 marked the start of the implementation of the IPA (Instrument for Pre-Accession in the European Union) Twinning Project 2013, with two partner SAIs, the Polish NIK and the National Audit Office of Croatia, worth 2.1 million euro. This project will conduct 92 missions, with the aim of improving the legal framework of an audit, development of audit methodologies and enhancing reporting capacity, strengthening institutional capacity and improving the impact of the results of the audit. Polish and Croatian experts carried out 36 missions during 2016.

10. What is the nature of your supreme audit institution relations with the Parliament?

Pursuant to United Nations Assembly Resolutions A66 dated 22 December 2011 "Promoting the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions" and Resolution A / 69/228 of 19 December 2014 "Promoting and strengthening the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions", ALSAI, by working as an agent of Parliament to ensure efficient management of public funds, has ensured effective cooperation with Parliament.

I would consider as the most important achievement of this cooperation the efforts for the approval of SAI new law, completed in November 2014. The Parliament (in particular the Committee for Economy and Finance, especially the Chairman and its Secretary, but also MPs from other Parliamentary committees as well, played a key role in the adoption of a modern law for the SAI. It welcomed and supported the version presented by the SAI and cooperated closely with the European Union structures, such as the Directorate General of Budget (DG-Budget) and the SIGMA Programme. This law is fully in line with INTOSAI international standards, what was also a repeated demand of the European Union in its Progress Reports on Albania for the years 2011, 2012 and 2013.

During these five years 2012-2016, the Albanian Parliament has adopted several resolutions of evaluation and orientation of SAI work. The Resolution on ALSAI approved last year, in which the Parliament proposed the establishment of a parliamentary Sub-committee within the Committee for Economy and Finance, a practice followed by several European countries and beyond, constitutes for ALSAI the highest expression of confidence that Parliament has on the SAI. It shows the high level of understanding of messages and the importance of ALSAI activity by MPs, especially the members of the Economy and Finance Committee. The upcoming establishment of a sub-committee "profiled" for the SAI's work will enable continuous communication with Parliament. This paves the way to a situation in which SAI's recommendations will not only serve for regulatory and remedial effect, but also as "inputs" that Parliament can use in the design of its State Budget policy.

The participation of the Speaker of Parliament, of various MPs and of the Chairman of the Economy and Finance Committee in many ALSAI activities, such as Annual analysis, scientific conferences, etc., testifies that the SAI enjoys parliamentary support. Our audit reports conclusions or recommendation are increasingly present in parliamentary committee discussions and this is an indication of a growing confidence of the Parliament to ALSAI.

Members of Economy and Finance Committee gave a special contribution during the last year's peer review process, cooperating with Austrian auditors.

The IPA project "Strengthening the capacity of external audit in Albania" is another important meeting point between ALSAI and Parliament. In November 2016, a mission organized by Polish NIK analyzed the regulatory acts and practices of SAI relations with Parliament. To create a clearer picture of how is cooperation with the SAI going, MPs from Economy and Finance Committee cooperated with the mission, by giving an important contribution.

Thank you!

AXHENDA 2030 DHE NE

botuar në gazetën “Panorama”, më 20 korrik 2017 dhe “Tirana Times”, më 21 korrik 2017.

Axhenda 2030 përbën një strategji dhe plan konkret pune të Organizatës së Kombeve të Bashkuara për zhvillimin e qëndrueshëm në nivel global. Ajo kërkon të forcojë paqen universale dhe të sigurojë liri më të madhe dhe mirëqenie ne bote. Të gjitha vendet dhe të gjitha palët e interesuara, duke vepruar në partneritet dhe në bashkëpunim, duhet ta zbatojnë këtë plan të nënshkruar nga të gjitha shtetet anëtare të OKB-së.

Axhenda ka 17 Objektiva të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) dhe 169 Synime, të nënshkruara nga OKB dhe liderët botërorë në 25-27 shtator 2015, me rastin e 70 Vjetorit të themelimit të Organizatës. Këto objektiva bazohen tek Objektivat e Zhvillimit të Mijëvjeçarit të periudhës 2000-2015 të OKB-së dhe synojnë të plotësojnë atë që këto objektiva nuk arritën. OZHQ-të janë të integruara, të pandashme dhe balancojnë që te tre dimensionet e zhvillimit të qëndrueshëm: dimensionin ekonomik, social dhe mjedisor.

Objektivat dhe synimet e OKB-së po orientojnë dhe stimulojnë veprimet e qeverive të vendeve kryesore dhe më të zhvilluarat sot në botë. Është përgjegjësi e qeverisjes sonë publike që ato të shërbejnë si plan pune për politikat qeveritare dhe për qeverinë tonë që do të nisë punën në shtator 2017, si dhe orientim themelor për Kuvendin e ardhshëm.

Axhenda 2030 kërkon një pjesëmarrje të plotë të qeverisë, ku secili vend i përshtatet OZHQ-ve globale në politikat dhe synimet e veta kombëtare, në varësi të rrethanave, kapaciteteve dhe prioriteteve të tij. Zbatimi nënkupton sigurimin e një angazhimi të qartë të raportimit dhe llogaridhënies, si dhe sigurimin e ekzistencës së një koordinimi të përshtatshëm dhe koherent midis niveleve të ndryshme të qeverisjes kombëtare dhe lokale.

OKB udhëzon që qeveritë duhet të lëvizin nga këndvështrimet sektoriale drejt një procesi më të integruar vendimmarrës dhe një axhendë të orientuar drejt objektivave 2030. *Kjo kërkon udhëheqje, një angazhim të qartë në nivelin më të lartë politik, formulimin e një strategjie kombëtare dhe identifikimin e fushave prioritare.*

Kombet e Bashkuara kanë INTOSAI-n, Organizatën e Komunitetit të Institucioneve Supreme të Auditimit Publik (SAI-ve) një nga partnerët më të besueshëm dhe themelorë në suksesin e zbatimit të OZHQ-ve. OKB kërkon nga INTOSAI të mbikëqyrë zbatimin e OZHQ-ve, për të përcaktuar në kohe reale dhe me objektivitet se në ç'skallë ato janë zbatuar dhe në çfarë cilësie për qytetarët.

Bazuar mbi kontributet e disa grupeve të punës të INTOSAI-t dhe mbi një hulumtim shkencor disaveqar, INTOSAI, në Kongresin e saj të fundit INCOSAI i XXII-të në Abu D’Habi të Emirateve të Bashkuara Arabe në dhjetor 2016, identifikoi katër qasje për monitorimin e zbatimit të OZHQ-ve nga ana e SAI-ve:

I- Vlerësimi i gatishmërisë së qeverisë kombëtare për zbatimin, monitorimin dhe raportimin e progresit të OZHQ-ve, dhe më pas auditimin e funksionimit të tyre dhe besueshmërisë së të dhënave që ato prodhojnë;

II- Kryerja e auditimeve të performancës që shqyrtojnë ekonomikitetin, eficiencën dhe efektivitetin e programeve kryesore të qeverisë që kontribuojnë në aspekte specifike të OZHQ-ve;

III: Vlerësimi dhe mbështetja e zbatimit të OZHQ 16 që lidhet me institucionet publike efektive, të përgjegjshme dhe transparente;

IV: Kontributi i SAI-ve duke qenë modele të transparencës dhe llogaridhënies në veprimet e tyre, duke përfshirë auditimin dhe raportimin.

Kongresi i Abu D'Habit theksoi se për të arritur një sistem gjithëpërfshirës të informacionit dhe monitorimit të OZHQ-ve, nevojiten investime në ndërtimin e kapaciteteve statistikore kombëtare të pavarura, si dhe forcimin e cilësisë dhe standardeve. Organizatat ndërkombëtare dhe agjencitë donatore gjithashtu mund të kontribuojnë në prodhimin dhe raportimin e të dhënave për monitorimin e OZHQ-ve.

Abu D'Habi nënvizoi se SAI-t kanë një kontribut të rëndësishëm dhe të pavarur për të dhënë në procesin e ndjekjes dhe shqyrtimit të zbatimit të Axhendës 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm. Ky kontribut pritet të zhvillohet dhe të ndryshojë me kalimin e kohës, ndërsa përparon cikli i OZHQ-ve. Kontributet e SAI-t mund të përfshijnë kryerjen e një rishikimi bazë të gatishmërisë së qeverisë për zbatimin, ndjekjen dhe shqyrtimin e OZHQ-ve, kryerjen e auditimeve të performancës bazuar në standardet e fushës ISSAI, e më pas, kryerjen e llojeve të ndryshme të auditimeve lidhur me zbatimin e OZHQ-ve. SAI-t po ashtu mund të vlerësojnë nëse sistemet e vendosura dhe të përdorura nga qeveria për ndjekjen dhe raportimin e progresit ndaj OZHQ-ve janë të përshtatshme për qëllimin, si dhe, në një fazë të mëvonshme, mund të kryejë auditimin e proceseve kyçe të ndjekjes dhe rishikimit të tyre, si dhe potencialisht të ofrimin të sigurisë për besueshmërinë e të dhënave të monitorimit në nivel kombëtar.

Hapat e mësipërm do të varen shumë nga niveli në të cilin kanë përparuar qeveritë në zbatimin e OZHQ-ve dhe nëse ekziston një bazë e përshtatshme, p.sh., politika të qarta ose programe specifike për këtë qellim.

Konstatojmë me shqetësim se tek ne, në nivel të politikave kombëtare ka pak informacion dhe ndërgjegjësim për objektivat e Axhendës 2030 dhe rëndësinë jetike të zbatimit të tyre. Duke parë zhvillimet e fundit politike në Shqipëri (të cilat artikullshkruesi në nivel të përfaqësimit të një institucioni kushtetues të depolitizuar nuk mund dhe nuk duhet t'i komentojë), matja e përputhshmërisë së programit të ri qeveritar me përparësitë e vendit sipas OZHQ-ve, do të përbënte një etalon të qartë dhe të drejtë të kërkimit të llogarisë dhe vendosjes së përgjegjshmërisë në zbatimin e politikave dhe programeve qeveritare 2017-2021.

INTOSAI në Abu D'habi këmbënguli sidomos në rolin e SAI-ve në mbështetjen e realizimit të Objektivit të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) numër 16, lidhur me *“ndërtimin e institucioneve efektive, të përgjegjshme dhe transparente në të gjitha nivelet”³⁰*. OZHQ 16 kërkon të sigurojë që qeveritë kombëtare të kenë kapacitetet institucionale për të bërë të funksionojnë institucione efektive, të përgjegjshme dhe transparente, të cilat janë të nevojshme për të përmbushur ambiciet e Axhendës 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm. Aftësia e qeverisë sonë, si dhe e qeverive të tjera kudo në botë, për të ofruar shërbime publike në mënyrë të qëndrueshme, do të përcaktohet kryesisht nga shëndeti i sistemeve të tyre të menaxhimit financiar publik, përmes:

- Aftësisë për të mbledhur të ardhura të mjaftueshme;
- Planifikimit dhe ekzekutimit të Buxhetit të Shtetit në mënyrë të rregullt;
- Sigurimit të llogaridhënies dhe transparencës.

Është detyrë themelore e SAI-ve të shqyrtojnë nëse fondet publike shpenzohen me ekonomicitet, efektivitet dhe eficiencë, në përputhje me ligjet dhe rregulloret ekzistuese. Ndërsa SAI-t shqyrtojnë mobilizimin e burimeve (të hyrave) buxhetore dhe menaxhimin e shpenzimeve (të dalave), ato ndihmojnë në përmirësimin e proceseve kyçe të menaxhimit të financave publike. Në këtë mënyrë, SAI-t kontribuojnë në luftën kundër korrupsionit, duke rishikuar auditimin e brendshëm dhe duke i bërë risqet të dukshme, duke publikuar gjetjet dhe rekomandimet e tyre në domenin publik (media tradicionale, mediat sociale, etj.).

Kongresi i Abu D'Habit lancoi sfidën se si INTOSAI dhe SAI-t anëtare mund të kontribuojnë në Axhendën 2030 të OKB-së për Zhvillim të Qëndrueshëm, duke përfshirë qeverisjen e mirë dhe forcimin e luftës kundër korrupsionit. Kjo nuk është kurrësi një sfidë vetëm e institucioneve supreme të auditimit, një përgjegjësi ekskluzivisht dhe vetëm e tyre. Qeverisja kombëtare, në rastin tonë, në radhë të parë Kuvendi dhe Qeveria e re, duhet të mos anashkalojnë, përkundrazi ta vendosin në qendër të interesit dhe objektivave të tyre për vitet 2017-2021, Axhendën 2030 të Kombeve të Bashkuara.

Do të jetë, në radhë të parë, në interesin e vetë këtyre dy faktorëve kyçe, Kuvendit dhe Qeverisë, që të jenë të besueshëm në sytë e qytetarëve dhe të komunitetit ndërkombëtar, nëse përqafojnë që në fillim dhe pa rezerva Axhendën 2030. Kjo Axhendë dhe zbatimi i saj është e lidhur ngushtë me Komunitetin e Institucioneve Supreme të Auditimit dhe me organizatën e tyre botërore INTOSAI. Janë tre Rezoluta të njëpasnjëshme (vitet 2011, 2014 dhe 2015) të OKB-së në lidhje me mbështetjen ndaj SAI-ve dhe INTOSAI-t. Në Pikën e 14-të, Rezoluta A/69/327 e 14 shtatorit 2015 e OKB-së me titull “Promovimi i shërbimeve publike gjithëpërfshirëse dhe të përgjegjshme për zhvillim të qëndrueshëm”, cilëson se *“OKB inkurajon të gjitha shtetet, vëzhguesit dhe institucionet përkatëse të Kombeve të Bashkuara që të vazhdojnë të intensifikojnë bashkëpunimin e tyre, duke përfshirë ndërtimin e kapaciteteve, me Organizatën Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit,*

³⁰ Progresi i OZHQ 16 për vitin 2017. <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg16>

INTOSAI-n, me qëllim promovimin e qeverisjes së mirë në të gjitha nivelet, duke siguruar efikasitet, përgjegjshmëri, efektivitet dhe transparencë përmes forcimit të institucioneve më të larta të auditimit, duke përfshirë, sipas rastit, përmirësimin e sistemeve publike të kontabilitetit³¹

Përputhja e programit ekonomik, social dhe mjedisor 2017-2021 të qeverisë me Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm të Axfordës 2030 të Kombeve të Bashkuara do të ishte një hap vendimtar në sigurimin e transparencës, llogaridhënies dhe përgjegjshmërisë së qeverisjes sonë publike për katër vitet në vijim. Në të kundërt, injorimi i rolit dhe objektivave të Axfordës 2030 do të ngrinte shqetësime dhe pikëpyetje të mëdha në seriozitetin e angazhimit qeveritar. Si SAI, si KLSH e ndjejmë qartë përgjegjësinë tonë, edhe në kuadër të zbatimit të reformës në drejtësi, dhe jemi të gatshëm të ofrojmë dhe garantojmë kontributin tonë modest në thellimin e luftës kundër korrupsionit dhe në përmirësimin e qeverisjes sonë publike.

³¹ Rezoluta A/69/327 e datës 14 shtator 2015 e OKB-së.

<https://www.nku.gov.sk/documents/10272/1273416/3+UN+Resolution+2015.pdf/ce114be9-5d95-4f1e-aeeb-a1a66dc03d4a>

SË BASHKU PËR KULTURËN E LLOGARIDHËNIES, TRANSPARENCËS DHE INTEGRITETIT

botuar në gazetën “Telegraf”, më 14 korrik 2017

Është nder i veçantë dhe kënaqësi për mua të përshëndes Konferencën e Nëntë Vjetore të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, të kthyer tashmë në një traditë të bukur, e cila shërben për të vlerësuar performancën e këtij institucioni kushtetues gjatë një viti dhe për të gjetur mënyrat dhe qasjet më efektive dhe eficiente për të përmirësuar punën audituese në të ardhmen.

Tema që keni zgjedhur për këtë vit, Fuqizimi i llogaridhënies, transparencës dhe integritetit të institucioneve të sektorit publik, nëpërmjet zbatimit të rekomandimeve të SAI-t, qëndron në themel të të gjithë filozofisë, rolit dhe misionit të punës sonë audituese si SAI. Puna jonë si auditues nuk mund të kuptohet e pavarur dhe profesionale, pa standardet e fushës ISSAI të organizatës sonë INTOSAI. Ato janë udhërrëfyese ynë i pagabueshëm dhe garancia e efektivitetit dhe efijencës së gjetjeve dhe rekomandimeve tona.

Sikurse theksohet në preambulen e ISSAI-t 12 *“Vlerat dhe dobietë e SAI-ve: të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve”*, Parimet 2, 3 dhe 4, *“Për të siguruar që zyrtarët e zgjedhur veprojnë në interesin më të mirë të qytetarëve që ata përfaqësojnë, qeveritë dhe subjektet e sektorit publik duhet të mbahen përgjegjës për administrimin dhe përdorimin e burimeve publike. SAI-t forcojnë llogaridhënien, transparencën dhe integritetin e këtyre zyrtareve dhe institucioneve publike duke audituar në mënyrë të pavarur sektorin publik dhe duke raportuar mbi gjetjet e tyre. Kjo u mundëson atyre të ngarkuar me qeverisjen e sektorit publik që të përmbushin përgjegjësitë e tyre, duke iu përgjigjur gjetjeve dhe rekomandimeve nga auditimet, nëpërmjet ndërmarrjes së veprimeve korrigjuese të përshtatshme, duke plotësuar kështu ciklin e përgjegjshmërisë”*.

Edhe ne, SAI-t e Kosovës dhe të Shqipërisë, jemi të vendosur që të instalojmë në administratat tona publike kulturën e përgjegjshmërisë, llogaridhënies, transparencës dhe integritetit. Kjo kërkon një punë të gjatë, metodike dhe të përkushtuar, por jemi të bindur në garancinë e suksesit të kësaj qasjeje dhe përpjekjeje të përbashkët, pse ajo përputhet me objektivat e Planit të ri Strategjik të INTOSAI-t 2017-2022, të miratuar në Kongresin INCOSAI XXII në Abu d’Habi të Emirateve të Bashkuara Arabe në dhjetor 2016, si dhe me përparësitë e Planit Strategjik të EUROSAT-t 2017-2023, të miratuar në Kongresin e X-të të Organizatës në Stamboll të Turqisë në maj 2017. Në nivel të rritjes së llogaridhënies dhe përgjegjshmërisë të institucioneve që auditojmë, si KLSH i kemi kërkuar Kuvendit të Shqipërisë për të tretin vit radhazi (do t’ia kërkojmë edhe Parlamentit të ri të dale nga zgjedhjet e 25 qershorit) ngritjen e një grupi pune me ekspertë të Ministrisë së Financave, për draftimin dhe miratimin e Ligjit mbi Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik, si një mjet shumë efektiv për të zvogëluar dukurinë e korrupsionit dhe të mashtrimit financiar me fondet dhe asetet publike.

Në nivel të rritjes së integritetit në institucionet që auditojmë, si KLSH jemi përpjekur të ndikojmë dhe udhëheqim nëpërmjet shembullit, duke realizuar procesin e vetëvlerësimit të integritetit në institucionin tonë, në përputhje me kërkesat e Paketës IntoSAINT, të përgatitur nga Gjykata Hollandeze e Auditimit dhe të promovuar nga INTOSAI në këto pesë vitet e fundit në një pjesë të konsiderueshme të komunitetit tonë kudo në botë. Mbi bazën e kërkesave të këtij procesi kemi kryer analizat tona vjetore të periudhës 2013-2016, duke zbatuar INTOSAINT menjëherë sapo u njohëm me këtë Paketë në vitin 2013. Rritjes së përgjegjshmërisë dhe njëkohësisht integritetit të të audituarve tanë i shërben edhe kontrolli mbi zbatueshmërinë e rekomandimeve të lëna nga KLSH gjatë auditimit të fundit në institucion, kontroll të cilin ne e kryejmë si rregull në fillim të çdo auditimi të ri mbi institucionet publike.

Dua të flas për punën në rritjen e transparencës së institucioneve që auditojmë, duke ndjekur sërish qasjen e INTOSAI-t për të qenë një Organizatë model që udhëheq nëpërmjet shembullit. Si KLSH, transparencën dhe komunikimin e plotë e të hapur me qytetarin dhe publikun e kemi synuar dhe konsideruar si një nga boshtet kryesore të punës sonë. Kemi arritur që në vitin 2016 të publikojmë në faqen tonë në internet 98 përqind të Vendimeve të Kryetarit për auditimet e kryera.

Gjatë viteve 2012-2017, institucioni, krahas rritjes së kanaleve të komunikimit me publikun, përmirësoi përmbajtjen dhe cilësinë e mesazheve në njoftimet e tij për shtyp. Gjetjet dhe rekomandimet nga auditimet, të komunikuar nëpërmjet njoftimeve për shtyp, janë kthyer në këto 6 vite në lajm të ditës për televizionet, radiot dhe gazetatat kryesore të vendit.

Që në analizën vjetore të KLSH-së të zhvilluar në janar 2012 dhe më tej rregullisht çdo vit, mediat dhe përfaqësuesit më në zë të organizatave jo-qeveritare që luftojnë korrupsionin janë ftuar të marrin pjesë dhe të diskutojnë në analizat në nivel departamenti auditimi dhe në analizën e përgjithshme. Transparenca e aktivitetit të institucionit ka përbërë një nga treguesit kryesorë të modernizimit të tij dhe ka rritur besimin e publikut dhe qytetarëve ndaj KLSH-së.

Në fund të vitit 2016, institucioni ka qenë i pranishëm 6.7 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe ka gjashtëfishuar praninë e tij në mediat audiovizive, krahasuar me vitin 2010. Me 2016, media e shkruar ka pasqyruar raportet e auditimit dhe njoftimet për shtyp të KLSH-së me 931 artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike, përkundrejt 922 përgjatë vitit 2015. Duke vijuar një traditë pozitive dhe risi absolute të nisur në vitin 2013, 72 drejtues dhe auditues të KLSH-së kanë qenë të pranishëm në vitin 2016 me 135 shkrime në pothuaj të gjitha gazetatat me qarkullim kombëtar të vendit, duke trajtuar me gjuhë të kuptueshme për lexuesin e thjeshtë temat dhe mesazhet kryesore nga auditimet e kryera. Për katër vite 2013-2016, audituesit e KLSH-së kanë botuar 396 artikuj, ese, editoriale, analiza e profile në median e shkruar.

Transparencën dhe komunikimin e hapur me të gjithë aktorët dhe partnerët, duke e nisur nga qytetari i thjeshtë, e kemi kërkuar dhe vijojmë ta kërkojmë me këmbëngulje tek çdo institucion që auditojmë, në përputhje me kërkesat e ligjit për informimin publik në Republikën e Shqipërisë.

Ndajmë bindjen se në këtë drejtim, ashtu si dhe në forcimin e llogaridhënies, përgjegjshmërisë dhe integritetit, si ne si KLSH ashtu dhe Zyra Kombëtare e Auditimit (ZKA) e Kosovës, kemi ende shumë punë për të bërë. Punë e cila, po ashtu, jemi tërësisht të bindur se duhet kryer në sinergji dhe në partneritet të plotë me institucionet e Kuvendit të Kosovës dhe të Shqipërisë, si dhe me qytetarin kosovar dhe atë të Shqipërisë, në përputhje me moton e Kongresit INCOSAI XXII të INTOSAI-t *“SAI-t në shërbim të qytetarit, të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri!”*.

Kjo Konferencë është një moment reflektimi dhe mundësi më shumë për të rritur bashkëveprimin mes audituesve të KLSH dhe ZKA të Kosovës, për të kryer auditime të përbashkëta, sidomos auditime të performances. Rruga e përbashkët e integritit evropian të të dy vendeve tona është e hapur dhe ajo na stimulon, në bazë të standardeve tona ISSAI, që të shtojmë kontaktet, shkëmbimin e eksperiencës dhe punët e përbashkëta.

SAI ÇEK DHE INTEGRIMI EVROPIAN I SHQIPËRISË

botuar në gazetën “Koha Jonë”, më 02 gusht 2017

Këto ditë, Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Çekisë, inxh. Miloslav Kala po viziton Shqipërinë dhe Kontrollin e Lartë të Shtetit. Inxh. Kala është një personalitet i spikatur i auditimit më të lartë publik evropian. Ai mban postin e Zv-Presidentit të Bordit Drejtues të EUROSAT-t, organizatës së institucioneve supreme të auditimit (SAI-ve) të Evropës, e cila përfshin në gjirin e saj 50 SAI evropiane. Për të, z. Bohuslav Sobotka, Kryeministër i Republikës Çeke (janar 2014-qershor 2017) shprehet *“Fati i jetës time është ndërthurur me fatin e Miloslav Kalës në disa momente që kanë qenë të lidhura me interesat e përbashkëta të menaxhimit financiar publik, por edhe nga fakti se ndajmë të njëjtat vlera njerëzore për solidaritet dhe drejtësi. Miloslavin e njoh si një kryebashkiak të spikatur të Blanskos, një qytet ku ka ditur të menaxhojë problemet, por në të njëjtën kohë të ecë përpara. Kaluam një kohë të gjatë duke folur mbi projektet publike, shumicën e të cilave ia dolëm që t’i realizonim. Më i rëndësishmi ishte fillimi i ndërtimit të hekurudhës Express R43... Më vonë, Miloslav Kala u bë anëtar dhe Kryetar i Bordit Mbikëqyrës të Agjencisë Çeke të Konsolidimit, e cila ishte problematike për nga natyra si pasojë e privatizimeve të egra dhe socializmit në vitet 90-të të shekullit të kaluar. Për mua, si ministër i Financave i asaj kohe, ishte një lehtësim që kisha dikë të besueshëm dhe të aftë në Bordin Mbikëqyrës, opinionin e të cilit mund ta dëgjoja pa frikën se fshihej ndonjë interes tjetër. Kur Miloslav Kala vendosi të përfshihet në Institucionin Suprem të Auditimit, nuk më erdhi mirë për shkak se ishin të paktë ata deputetë që bëjnë politika të ndershme në interes të publikut. Megjithatë, ishte një kënaqësi e madhe për mua kur u zgjodh President i Zyrës Kombëtare të Auditimit të vendit tim”.*

Zyra Kombëtare e Auditimit e Republikës Çeke, SAI çek është një institucion i pavarur i auditimit, me misionin për të shqyrtuar menaxhimin e të ardhurave dhe shpenzimeve publike të Shtetit. Ajo përfaqëson një nga SAI-t më të zhvilluara të Evropës.

Si institucion është themeluar që në vitin 1761, në kohën e monarkisë Austro-Hungareze. SAI çek ndërthur kështu vlerat e një tradite dhe përvoja të madhe të trashëguar, me teknikat moderne të auditimit suprem publik, të bazuar në standardet e përditësuara ndërkombëtare të fushës, ISSAI-t.

Detyra e SAI-t është të ofrojë informacion, mbikëqyrje dhe këshillim për hartuesit dhe zbatuesit e politikave kombëtare, në mënyrë që ata të dinë sa me sukses janë zbatuar politikat e tyre dhe me çfarë çmimi, sa efektive kanë qenë dhe cilat ndikime ekonomike dhe të tjera këto politika kanë patur. Zyra Kombëtare e Auditimit i paraqet Dhomës së Deputetëve të Parlamentit të Republikës Çeke, Senatit të Parlamentit të Republikës Çeke, ekspertëve dhe publikut të gjerë informacion të pavarur dhe të paanshëm, nëse burimet kombëtare janë përdorur në mënyrë efektive, ekonomike dhe eficiente dhe nëse janë respektuar të gjitha rregullat dhe ligjet në përdorimin e këtyre burimeve. Qëllimi i Zyrës është të përgjigjet se në çfarë mase burimet publike kanë kontribuar në përmirësimet e dëshiruara nga programet

qeveritare dhe të tërheqë vëmendjen tek dobësitë në sistemin e menaxhimit të financave publike dhe në rrugët për përmirësimin e këtij sistemi. Zyra Kombëtare e Auditimit e realizon kryesisht misionin e saj nëpërmjet auditimeve, publikimeve dhe aktiviteteve të tjera, përmes të cilave ajo kontribuon në sferën publike. Që nga themelimi i saj si strukturë aktuale moderne në vitin 1993, Zyra ka kryer më shumë se 900 auditime dhe ka shqyrtuar çdo vit mesatarisht një buxhet prej 230 miliardë korona çeke, duke realizuar kursime të rëndësishme të parasë publike për ekonominë çeke.

SAI çek është një institucion profesional dhe i respektuar jo vetëm në gjirin e shoqërisë çeke, me një nga nivelet më të larta të perceptimit të besueshmërisë tek publiku dhe qytetari çek, por edhe në komunitetin e auditimit suprem publik evropian dhe më gjerë. Në planin e bashkëpunimit rajonal, vlen të theksohet kontributi i Zyrës si SAI në Grupin e Vishegradit, i themeluar në vitin 1991 nga kryetarët e shteteve dhe të qeverive të Polonisë, Hungarisë dhe Republikës Çeke dhe Sllovaqe. Forumi i "Vishegradit 4 + 2" me ndihmesën dhe mbështetjen e SAI-ve të Austrisë dhe Sllovenisë është një eksperiencë shumë e mirë bashkëpunimi dypalësh dhe shumëpalësh ndërmjet SAI-ve, si dhe i shkëmbimit profesional të përvojave audituese. Zyra Kombëtare e Auditimit e Çekisë ka mësuar shumë nga ky bashkëpunim multidimensional, por edhe ka kontribuar shumë.

Puna e SAI-t çek me auditimet paralele me Gjykatën e Llogarive të Gjermanisë për përmirësimin e qasjes së auditimit në prokurimet publike dhe parandalimin e korrupsionit është me shumë vlera jo vetëm për këto dy SAI të zhvilluara, por edhe për mbarë komunitetin evropian të auditimit dhe ne si KLSH. Ne kemi një marrëveshje bashkëpunimi me SAI-n çek, të nënshkruar në vitin 2016 dhe duam që këtë eksperiencë ta ndajmë me audituesit tanë dhe të përfitojmë prej saj, për të realizuar auditime më cilësore në prokurimet publike shqiptare.

Sot inxhinier Kala takohet me Presidentin e Republikës, z. Ilir Meta. Të dy popujt tanë i lidh një miqësi e vjetër dhe tradicionale. Gjatë kohës së komunizmit, ndër produktet më të vlerësuara që regjimi ofroi nga jashtë ne Shqipëri ishin kamionët çekë Tatra. Shqiptarët shpreheshin në atë kohë "*të jesh i fortë dhe rezistent si një kamion Tatra!*". Qytetarët e vendit tonë e kanë vlerësuar dhe pëlqyer shumë ndër dekada kryeveprën e shkrimtarit të njohur çek Jaroslav Hashek "*Ushtari i mirë Shvej*k". Nën regjimin komunist, ky roman i famshëm solli gëzim dhe humor në jetën e tyre. Edhe sot e kësaj dite batutat më të njohura të veprës janë të pranishme në komunikimin e përditshëm të shqiptarëve.

Në kohët e vështira të diktaturës komuniste, intelektualët dhe studentët shqiptarë lexonin vepra të panteonit të letërsisë botërore, mes tyre veprat e shkrimtarit të madh çek Franc Kafka, si "*Procesi*", "*Gjyqi*", "*Metamorfoza*", etj., si dhe i komentonin dhe flisnin për këto vepra dhe mesazhet e tyre me pasion dhe shpresë se situata mund të ndryshonte në Shqipëri.

Më vonë shpresat u shtuan dhe ne të gjithë e kemi admiruar Revolucionin e Kadifenjtë të politikanit, dramaturgut të famshëm dhe aktivistit të njohur të të drejtave të njeriut, Presidentit çek Vaclav Havel, i cili i dha fund komunizmit në Çekosllovakia në vitin 1989. Si

shumëkush në botë, ne e konsiderojmë atë si një nga intelektualët më me ndikim të Shekullit të Njëzetë, për kontributin e tij të spikatur në aktivizmin civil dhe demokracinë e drejtpërdrejtë.

Sot, qytetarët çekë vijnë për të vizituar malet tona dhe shijuar përvojën e turizmit aventuror, por edhe për turizmin e rërës dhe detit në rivierën shqiptare. Marrëdhëniet tona tregtare, edhe pse në nivel modest, po vijnë duke u zgjeruar. Në këtë këndvështrim, edhe rritja e bashkëpunimit dypalësh mes SAI-t çek dhe KLSH kontribuon në marrëdhëniet mes dy popujve dhe vendeve tona, por edhe në përshpejtimin e integritetit të Shqipërisë në BE. Vizita e Presidentit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Çekisë, inxh. Miroslav Kala në Shqipëri është një shenjë e qartë e rritjes së këtij bashkëpunimi.

Më 24 maj 2017, delegatët në Kongresin e X-te të EUROSAT-t në Stamboll, Turqi, zgjedhën Zyrën Kombëtare të Auditimit të Republikës Çeke për të ushtruar presidencën EUROSAT-t në periudhën 2020-2023, si SAI organizator i Kongresit të XI-të të EUROSAT-t në vitin 2020. Në këtë mënyrë, SAI çek, mbi bazën e traditave, por edhe përgatitjes së shkëlqyer të audituesve të tij në fushat e Auditimit Financiar, të Përputhshmërisë dhe të Performancës, paraqet një strukturë të mirëprojektuar drejt së ardhmes. Bashkëpunimi i audituesve shqiptarë me audituesit supremë publikë çekë do të jetë me një vlerë të jashtëzakonshme për ne, për të rritur kapacitetet tona audituese dhe për të marrë pjesë në projekte të përbashkëta, në auditime paralele dhe të integruara. Në cilësinë e koordinatorit të Qëllimit Strategjik Nr. 1 “Bashkëpunimi Profesional” të Planit Strategjik 2017-2023 të EUROSAT-t, SAI çek na ftoi të bëheshim si KLSH pjesë e grupit përkatës të punës dhe aktiviteteve të tij, ftesë të cilën e pranuan me kënaqësi dhe u përgjigjëm menjëherë.

Duke përcjellë nismën e kolegëve çekë për një portal të posaçëm të EUROSAT-t në anglisht, të krijuar dhe mbajtur prej tyre, për të lehtësuar komunikimin dhe bashkëpunimin mes SAI-ve evropiane, sidomos idetë dhe projektet për auditime të përbashkëta, edhe ne jemi duke vendosur informacionin elektronik për auditimet tona sipas formatit të ofruar. Shikojmë po ashtu me shumë interes pjesëmarrjen e audituesve tanë në Seminarin ndërkombëtar për shkëmbimin e përvojës në kryerjen e auditimeve bashkëpunuese, që Zyra Kombëtare e Auditimit të Çekisë organizon nën kujdesin e EUROSAT-t, në Pragë më datat 13-15 nëntor 2017.

Jam i sigurt se nën kujdesin dhe mbështetjen e Presidentit Kala do të ketë edhe shumë bashkëpunime dhe shkëmbime eksperience dypalëshe mes audituesve çekë dhe shqiptarë. Për ne si KLSH përfitimi do të jetë i menjëhershëm dhe i madh, në rrugën e integritetit të auditimit më të lartë publik shqiptar, por edhe të mbarë Shtetit dhe shoqërisë sonë, në familjen e madhe evropiane.

**PROF. DR. NIKO PANO, NDERI I AKADEMISË, SHKENCËTARI DHE KOLOSI
I HIDROMETEOROLOGJISË**

botuar në gazetën "Telegraf", më 18 nëntor 2017

I larguar pak ditë më parë nga jeta, të dashurit, vlerësuesit dhe admiruesit e shumtë të punës së tij në hapësirën shqiptare, Profesor Pano lë një trashëgimi jashtëzakonisht të pasur studimesh, botimesh, monografish, profilesh, referatesh, kumtesash e artikujsh me vlera të spikatura jo vetëm shkencore, por edhe praktike për ekonominë hidrike të Shqipërisë, burimit të pashtershëm të mirëqenies së sotme dhe të nesërme të shqiptareve. Përmes studimeve të tij të shumta spikatin 6 studime të emërtesës së Këshillit të Ministrave.

Prof. Pano është autor i monografisë "Pasuritë Ujore të Shqipërisë", botim i Akademisë së Shkencave, viti 2008, një nga studimet më të plota e madhore të shkencës së sotme shqiptare, fryt hulumtimesh të shtrira në disa dekada. Sikur vetëm këtë punim të kishte përfunduar Profesori, ai do të mbetej me merita të shquara në panteonin e figurave më të larta të shkencës dhe kulturës sonë.

Studimi përfshin tërësinë e resurseve ujore të rrjetit hidrografik të Shqipërisë: lumenjtë, liqenet, ujërat nëntokësore dhe burimet e tyre, si dhe hapësirat bregdetare shqiptare të deteve Adriatik dhe Jon. Mbi këtë bazë, ky punim ka realizuar tipizimin dhe rajonizimin e pasurive ujore të këtij rrjeti. Spektri i gjerë i studimit dhe vlerësimi tërësor i potencialit ujqor të Shqipërisë e bën këtë monografi një punim madhor shkencor për një nga pasuritë natyrore më thelbësore dhe jetësore të vendit tonë, siç është uji. Botimi përfaqëson një studim madhor të munguar, i përditësuar e prezantuar në një formë të tillë të plotë e gjithëpërfshirës për gjithë pasuritë ujore të Shqipërisë. Në botim analizohen të gjitha të dhënat faktike shumëvjeçare mbi rrjetin hidrografik të Shqipërisë, që dispononte Instituti i Hidrometeorologjisë ndër vite, të cilat Profesor Pano i përpunoi me shume dashuri, përkushtim dhe profesionalizem. Ai i analizoi, interpretoi dhe i përgjithësoi me vërtetësi shkencore rezultatet e këtyre të dhënave, bazuar në teknologjitë dhe metodologjitë bashkëkohore.

Prof. Niko Pano u lind më 16 shtator 1937 në Vlorë, ku kreu edhe shkollën e mesme. Ndoqi studimet e larta në Universitetin e Odesës dhe në vitin e fundit u diplomua në Institutin e Hidrometeorologjisë më 1960 në Leningrad, sot Shën Petërburg. Filloi punën në Institutin e

Hidrometeorologjisë së Akademisë së Shkencave si inxhinier hidrolog duke pasur edhe detyra shkencore e drejtuese, si përgjegjës i sektorit të hidrologjisë (1960–1986), nëndrejtor i Institutit Hidrometeorologjik (1990–1992). Prof. Pano shërbeu me pasion si pedagog i jashtëm i lëndës së hidrologjisë në Degën e Gjeografisë të Universitetit të Tiranës.

Njeri me virtyte të rralla, ai shquhej si organizator dhe njëkohësisht hulumtues i palodhur, gjithnjë i qeshur, i dashur dhe komunikues me kolegët. Ishte përherë i zënë me pune dhe me dëshirë të pashtershme për të ndihmuar. Si Kryetar i Shoqatës “Mbrotja dhe Ruajtja e Ujërave të Shqipërisë”, ai dha një kontribut të shquar.

Krahas Kryeveprës së tij, monografisë “Pasuritë Ujore të Shqipërisë”, ai është bashkëautor i monografisë “Ngjarjet e jashtëzakonshme atmosferike në Shqipëri” (viti 1967); autor i studimit “Ligjshmëria e depërtimit të ujërave të detit Jon në Adriatik” (1973); i punimeve “Hidrologjia e Shqipërisë” (1984); “Gjeografia Fizike e Shqipërisë” (1990), etj.

Profesor Niko Pano nuk u mjaftua me botime dinjitoze të hulumtimeve të tij të gjera shkencore, por dha kontribut konkret për të ardhmen e ekonomisë së vendit. Ai është autor i Mega-Projektit të HEC të Skavicës në lumin Drini i Zi, viti 2010. Me ndërtimin e Hidrocentralit të Skavicës, të projektuar nga ky kolos i shkencës së hidrologjisë shqiptare, kaskada e Drinit do të prodhojë më shumë energji elektrike si pasojë e rregullimit të plotë me liqenin e Skavicës. Gjithashtu hidrocentralet e Drinit nuk do të shkaktojnë më dëmet dhe përmbytjet nga shkarkimet e sforcuara.

Me një kontribut shumëdimensional të shtrirë ndër vite, Prof. Pano është autor i studimeve hidrologjike rajonale për sistemin hidrografik “Liqeni i Prespës – Liqeni i Ohrit lumi Drini i Zi”, si dhe për sistemin hidrografik: “Lumi Drin – Liqeni i Shkodrës – Lumi Buna, Delta e lumit Buna në detin Adriatik”, gjatë viteve 2008 – 2013. Rrjeti hidrografik i lumit Drin shquhet për individualitetin e tij të veçantë dhe të përsosur natyror, si dhe për potencialin e lartë dhe të shumëllojshëm hidrik. Këtë potencial Prof. Pano ka ditur ta evidentojë, duke i paraprirë planeve për zhvillimet ekonomike të vendit tonë si për të tashmen, ashtu edhe për të ardhmen.

Më 1984, Prof. Dr. Niko Pano, për meritat e spikatura të tij, dekorohet nga Kuvendi Popullor me urdhrin “Naim Frashëri” e më pas me “Medalje Pune” me motivacionin “Për arritje të mira në studimet shkencore hidrologjike për vlerësimin e pasurive ujore të Shqipërisë”.

Akademia e Shkencave e Shqipërisë, për punën e tij me pasion dhe me cilësi, e ka vlerësuar në vitin 2015 me medaljen “Nderi i Akademisë”, me motivacion *“Për kontributin e shquar në shërbimin hidrometeorologjik, në realizimin e kërkimeve e botimeve në fushën të pasurive ujore të Shqipërisë, si dhe atë në fushën e arsimit e të edukimit të brezave të rinj e specialistëve”*.

Gjithashtu, për monografinë shkencore “Pasuritë ujore të Shqipërisë”, botim i Akademisë së Shkencave të Shqipërisë, në kuadër të edicionit të parë të Çmimeve Shkencore të Akademisë

për vitin 2016 për studimet dhe botimet më të arrira, Prof. Pano u vlerësua me çmimin shkencor “Radovicka”, me motivacionin *“Vepra shkencore ‘Pasuritë ujore të Shqipërisë’, një studim i gjerë dhe kompleks është rezultat i kërkimeve gjysmëshekullore për resurset hidrike të Shqipërisë, të realizuar me metoda bashkëkohore, me kontribut të shquar për shërbimin hidrometeorologjik në fushën e pasurive ujore të Shqipërisë me ndikim teorik e praktik në kërkim-zhvillim, si dhe në fushën e arsimit e të edukimit të kërkuesve të rinj”*. Prof. Niko Pano deri në ditët e fundit të jetës së tij, ka punuar për daljen në dritë të botimit të ri shkencor *“Hapësira bregdetare Divjakë – Karavasta në Adriatik”*, për të cilin në krye të një grupi specialistësh, ai kontribuoi me zellin, gadishmerinë dhe entuziazmin që e karakterizonin, për të paraqitur një studim integral të zonës me qëllim final rikuperimin mjedisor dhe zhvillimin e qëndrueshëm ekonomiko-shoqëror të kësaj hapësire me rëndësi dhe me bukuri të rrallë natyrore.

Me Prof. Niko Panon, personalisht ruaj kujtimet e një bashkëpunimi të shkëlqyer me Kontrollin e Lartë të Shtetit. Për këtë bashkëpunim, unë dhe të gjithë audituesit e KLSH i jemi mirënjohës gatishmërisë së tij të jashtëzakonshme për të ndihmuar, personalitetit, veprës dhe kujtimit të Prof. Dr. Niko Panos.

Dua të ndaj me ju se një nga vlerat dhe risitë me domethënëse të Konferencës së IV-t Shkencore të KLSH “Mbi Analizën e Riskut”, zhvilluar në datat 20-23 qershor 2016, ishte punimi i Prof. Dr. Niko Panos, Prof. Dr. Gudar Beqirajt dhe Prof. Dr. Salvador Bushatit “Mbi efektet mjedisore dhe ekonomike që shkakton veprimtaria njerëzore në sistemin liqenor të Prespës”. Ky sistem përbën një komponent të rëndësishëm hidrik të Kaskadës Hidroenergjetike të lumit Drin, respektivisht për 2 hidrocentrale të ndërtuar në Maqedoni (Glloboshica dhe Spile) si dhe 4 hidrocentrale të ndërtuara në Shqipëri (Fierzë, Koman, Vau i Dejës dhe Ashta). Punimi u përshëndet nga Eurodeputeti, Dr. Igor Šoltes, i cili tha se kjo kumtesë do të trajtohet nga Parlamenti Europian në një forum që do të ketë në fokus lumenjtë e Ballkanit. Me kujtohet si tani përshënditja e syve të Prof. Panos në momentin e dhënies se këtij vlerësimi. Kujtoj po ashtu kontributin e tij si Anëtar i Komisioneve Ndërkombëtare për Hidroeknominë Shqipëri – Maqedoni dhe Shqipëri – Mali i Zi, në vitet 1970 – 1985. Profesori la një trashëgimi të pasur me vlera shkencore dhe praktike për shkencën dhe ekonominë e vendit tone, duke u shndërruar në një nga figurat me të spikatura të komunitetit shkencor e universitar mbarëshqiptar. Ai mbetet po ashtu një shëmbëlltë e kredos morale dhe shkencore më të arrirë, e personalitetit të një punëtori të palodhur, dijetari dhe njeriu të jashtëzakonshëm. E kujtojmë sot me shume mall, respekt, nderim dhe mirënjohje këtë Banor të Panteonit të Përjetshëm të shkencës dhe kulturës shqiptare.

QËNDRUESHMËRIA NË 40 VITE E DEKLARATËS SË LIMËS

botuar në gazetën “Telegraf”, më 15 dhjetor 2017

Deklarata e Limës konsiderohet nga të gjithë si Akti që ndryshoi botën e auditimit më të lartë shtetëror. Ajo është quajtur me të drejtë edhe si Magna Carta, Kushtetuta e institucioneve të auditimit publik. Konsiderohet po ashtu si ISSAI 1, standardi i parë dhe themelor i profesionit të audituesit të jashtëm.

Që nga koha kur u miratua në Kongresin INCOSAI i IX-të në tetor 1977 në Lima, Peru, Deklarata u konceptua mbi bazën e një bashkëpunimi ndërkombëtar real mes institucioneve supreme të auditimit publik (SAI-ve), që në atë kohë ishte zgjeruar ndjeshëm. Organizata ndërkombëtare e SAI-ve, INTOSAI kishte 24 vite që funksiononte dhe anëtarësimi në të i tejkalonte 100 SAI-t anëtare.

Parimet e Deklaratës së Limës mbi funksionimin e auditimit më të lartë publik dëshmuar përvojën e fituar nga SAI-t në këtë proces. Nga ana tjetër, ato ofruan mundësinë që kjo përvojë të bëhet pronë e të gjitha SAI-ve. Deklarata i inkurajoi të gjitha SAI-t për të zhvilluar auditimet e tyre, duke përdorur parime uniforme bazuar në eksperiencën e përbashkët, sipas motos së INTOSAI-t *“Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)”*.

Ideja e bashkëpunimit dhe koordinimit ndërkombëtar mes SAI-ve ishte e rrënjësuar në mendjet e autorëve të Deklaratës 40 vite më parë. Me një nga etërit e Deklaratës, firmosës dhe hartues kryesor i saj, Dr. Hubert Weber, ish-Drejtor i Përgjithshëm i Sekretariatit të Përgjithshëm të INTOSAI-t pranë Gjykatës Austriake të Auditimit dhe ish-President i Gjykatës Europiane të Audituesve, pata fatin të zhvilloj një bisedë pak ditë më parë në Takimin Jubilar të mbajtur në Lima, Peru me rastin e 40 Vjetorit të Deklaratës. Dr. Weber ngre pyetjen: *“Sa herë që paraqitet një reformë e auditimit qeveritar, e cila e meriton këtë përcaktim, sa herë që adresohen problemet kryesore të auditimit të qeverisë, referenca bëhet zakonisht në Deklaratën Limës “Udhëzimet mbi Parimet e Auditimit”. Po pse Deklarata e Limës, një arritje e Kongresit INCOSAI i IX-të të Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit -INTOSAI në vitin 1977, ka dhënë orientim lidhur me çështjet themelore të auditimit publik për katër dekada rresht dhe, me të gjitha gjatat do të vazhdojë ta bëjë edhe në të ardhmen?³²”*. Dhe po vetë përgjigjet: *“Synimi i deklaruar i shumicës dërrmuese të SAI-ve ishte të jepnin një kontribut për të trajtuar zhvillimet kritike me përpjekje të zgjeruara që synonin drejt efijencës së auditimit. SAI-t, të cilat kishin në përgjithësi pak burime në dorë, u përqendruan në këtë qëllim, megjithëse ballafaqoheshin me kufizime të konsiderueshme në lidhje me burimet financiare dhe njerëzore. Në Kongresin e IX-të në Peru, SAI-t arritën që të zhvendosnin fokusin nga kryesisht identifikimi i mangësive, duke siguruar në mënyrë*

³² Botimi në anglisht “40 Vjet Deklaratë e Limës e INTOSAI-t”, faqe 6, dhjetor 2017, Lima, Peru.

konstruktive shtysën drejt një administrimi dhe menaxhimi me ekonomicitet dhe të përmirësuar të burimeve të tyre, duke u mbështetur më tej nga një theksim gradualisht përherë e më i fortë i auditimeve të performancës³³. Dr. Weber pranoi me kënaqësi të vizitojë KLSH-në gjatë viti të ardhshëm dhe t'u drejtohet audituesve shqiptarë.

Në përshëndetjen e tij, Kontrollori i Përgjithshëm i SHBA-ve, z. Gene L. Dodaro, cilësoi se *"Deklarata e Limës "Udhëzime mbi Parimet e Auditimit" bën thirrje për auditim të pavarur të qeverisë dhe në mënyrë gjithëpërfshirëse parashtrohet rëndësinë e pavarësisë së SAI-t. Ajo thekson se institucionet e larta të auditimit mund t'i kryejnë detyrat e tyre në mënyrë objektive dhe efektive vetëm nëse ato janë të pavarur nga subjekti i audituar dhe mbrohen nga influenca e jashtme. Pavarësia mbështet punën që bëjmë si auditues të qeverisë, duke na lejuar t'i ndihmojmë qeveritë tona për të siguruar integritetin dhe llogaridhënien e burimeve dhe programeve publike³⁴*".

Deklarata e Limës i rezistoi testit të kohës. Kjo ndodhi për shkak se udhëzimet e saj përqendrohen në sigurimin e pavarësisë së institucionit suprem të auditimit shtetëror, SAI-t. Vlerat e parimeve të saj u projektuan në sfond të betejave të shumta të dhjetëra SAI-ve kudo në botë për të fituar apo ruajtur pavarësinë e tyre funksionale dhe financiare, duke iu qëndruar rrebesheve të joshjeve apo presioneve nga qeveri ose segmente të caktuara qeveritare, për të ndikuar apo edhe manipuluar SAI-n. Deklarata përkufizoi përmbytjen e pavarësisë, duke përcaktuar marrëdhëniet e SAI-ve me institucionet e tjera shtetërore, duke mos lënë asnjë shteg për influenca të papërshtatshme qeveritare. Kaq e qartë dhe pa ekuivoke është përmbytja e Deklaratës, sa në këto katër dekada, vetëm përmendja e emrit të saj nervozonte jo pak drejtues apo përfaqësues qeverish me synime të spikatura akaparimi pushtetesh. Kur tre vjet më parë debatonim si KLSH në Komisionet e Kuvendit përmbytjen e ligjit të ri integral për institucionin tonë, të miratuar në nëntor 2014, ajo që na vinte në ndihmë, na jepte kurajo dhe qartësi në rrugën tonë për të siguruar një pavarësi të plotë funksionale dhe financiare të institucionit, ishte pikërisht Deklarata e Limës. Ajo vendosi kufijtë mbi aktivitetet e institucionit suprem të auditimit dhe përcaktoi fuqinë e vendimeve të tij, duke ofruar udhëzime të detajuara metodologjike për përmbytjen dhe fushat e veprimtarisë së SAI-t, si dhe duke dhënë parimet e sigurimit të cilësisë në auditim, një koncept që në vitin 1977 ishte mjaft përpara kohës së tij. Deklarata e Limës i qëndroi kohës, edhe për faktin se ajo paratha rritjen e rolit, përgjegjësisë dhe ndërveprimit të SAI-ve dhe Organizatës së tyre INTOSAI në bashkëpunimin ndërkombëtar. Ajo i pozicionoi saktë aktivitetet e SAI-t në nivel ndërkombëtar, në lidhje me shkëmbimin e përvojës audituese dhe në marrëdhëniet me organizatat ndërkombëtare. Ky pozicionim është sot edhe më i dukshëm, nëpërmjet dy Rezolutave të njëpasnjëshme të OKB-së më 22 dhjetor 2011, Rezoluta A/66/209 "Nxitja e efijences, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke

³³ Po aty, faqe 6-7.

³⁴ Gene L. Dodaro, nga Video-Përshëndetja në Jubileun e 40-të të Deklaratës së Limës, Lima, Peru, dhjetor 2017

foruar Institucionet Supreme të Auditimit" dhe më 19 dhjetor 2014, Rezoluta A/69/228: *"Promovimi dhe fuqizimi i efijences, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të institucioneve të larta të auditimit"*. OKB ka zgjedhur SAI-t dhe INTOSAI-n partnerë në punën për zbatimin e objektivave të Axfordës 2030 të Kombeve të Bashkuara. SAI-t dhe INTOSAI në Kongresin e tyre të fundit INCOSAI i XXII-ë në Abu D'Habi të Emirateve të Bashkuara Arabe në dhjetor 2016, u bashkuan në ambicie dhe vendosmëri për të qenë sa më profesionalë në vlerën e shtuar të shërbimit ndaj qytetarit.

Deklarata e Limës 40 vjet më parë u nënshkrua nga 80 SAI pjesëmarrëse në Kongresin INCOSAI i IX-të. Sot janë 194 SAI nga po kaq vende të botes, të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri, që potencojnë zbatimin e Deklaratës, të ndërgjegjësuar më shumë se kurrë për vlerat e udhëzimeve dhe parimeve të saj. INTOSAI, organizata e SAI-ve, është një njësi e veçantë në qeverisjen botërore. Duke mos qenë strukturë qeveritare e shteteve kombëtare, por një organizatë e pavarur me përfshirje të veçantë në strukturën e autoritetit shtetëror, INTOSAI ka një mision të qartë për të kryer. Kjo organizatë ushtron një ndikim të dukshëm tek organizatat e specializuara të Kombeve të Bashkuara, të cilat përpunojnë rregulla dhe rekomandime për shtetet kombëtare. Ja përse OKB kërkon sot nga INTOSAI dhe SAI-t¹ e saj anëtarë partneritet dhe mbikëqyrje në zbatimin me efektivitet të objektivave të Axfordës 2030. Për shkak të rolit që luan nëpërmjet SAI-ve kombëtare, INTOSAI qëndron larg burokracisë së globalizimit dhe mund të ndikojë dukshëm në mirëfunksionimin e organizatave të tjera ndërkombëtare.

Ky rol fuqizohet akoma dhe më tepër sot, kur tendencat anti-globaliste janë në një spirale rritëse dhe risqet për dobësimin deri madje edhe shpërbërjen e bashkimeve politike dhe federatave, apo institucioneve ndërkombëtare janë reale dhe të forcuara. Në këtë aspekt, rëndësia e Deklaratës së Limës reflektohet edhe nëpërmjet kontributit të INTOSAI-t në mirëfunksionimin e sistemit të organizatave ndërkombëtare. Bashkëpunimi mes OKB-së dhe INTOSAI-t¹ për performancën e objektivave të Axfordës 2030 jep garanci për ta parë të ardhmen e një bote më mirë të integruar, ku parimet e mirëqeverisjes globale dhe e sistemeve financiare kombëtare transparente e të përgjegjshme, janë mbizotëruese.

Ja përse edhe me 40 vite mbi supë, Deklarata e Limës është sot po aq e kohës sa kur dhe u krijua, në mos më tepër. Betejat për shëndoshjen e financave publike dhe menaxhimin e duhur të borxheve publike të stërmëdha, i ftojnë si INTOSAI-n dhe ne SAI-t anëtare në një kontribut dhe rol të pamenduar më parë, por të cilin Deklarata me parimet e saj e ka parathënë 4 dekada të kaluara. Dhe saktësisht faktin që Institucionet Supreme të Auditimit janë të kualifikuara për të nxitur sigurinë e mirëfunksionimit të financave shtetërore. Ato janë dhënëset e sigurisë, certifikueset e shëndetit të këtyre financave me rëndësi jetike për shërbimet ndaj qytetarit. Duke kontribuar në këtë siguri, ne si SAI mundemi sot të bëjmë ndryshimin e pritur në jetën e qytetarëve të vendeve tona.

AMANETI I GJEOLÓGUT TË NAFTËS NUREDIN SKRAPARI

Shkrim mbi Nuredin Skraparin, inxhinieri, gjeologu dhe personaliteti i shquar i inteligjencës së naftës shqiptare, botuar në gazetën “Telegraf”, më 2 shkurt 2018

Libër amanet për kujdesin dhe respektin ndaj naftës shqiptare

Sot mbushet 1 vit nga ndarja nga jeta e inxhinierit dhe gjeologut, personalitetit të shquar të inteligjencës së naftës shqiptare, z. Nuredin Skrapari. Kontributi i tij mbresëlënës në kërkimin dhe zbulimin e vendburimeve të reja të naftës u ndërlidh tragjikisht me dramën e tij njerëzore, i arrestuar dhe i dënuar politik nga rregjimi komunist në vitin 1974.

Z. Skrapari u lind në fshatin Bubullimë të rrethit të Lushnjës në maj 1944 dhe kreu shkollën e mesme “Teknikumi i Naftës”, në degën “Gjeologji”. Në vitet 1962-64 u punësua në Drejtorinë e Përgjithshme të Naftës në Kuçovë me grupet e rilevimit për zbulimin e vendburimeve të naftës dhe gazit. Në vitin 1969, ai mbaroi studimet në Universitetin e Tiranës, në Fakultetin Gjeologji-Miniera me rezultate të shkëlqyera, duke u diplomuar “Inxhinier Gjeolog”, për të punuar menjëherë pas diplomimit në Institutin e Kërkimeve të Naftës dhe Gazit në Kuçovë dhe më pas në Fier, me grupet e studimit gjeologjik, deri më 15 mars 1974, ditën kur u arrestua.

Z. Skrapari është bashkëautor i përgatitjes së hartave gjeologjike dhe projektimit të puseve të thella të naftës në Skrapar, Finiq(Sarandë), Delvinë, Cekran(Fier), etj.

Punës së tij voluminoze dhe cilësore në dobi të zbulimit të vendburimeve të reja të naftës, rregjimi komunist i dha fund, duke e arrestuar dhe dënuar, më 10 maj 1974, në gjyqin e zhvilluar në Kuçovë, me 10 vjet burgim për agjitacion dhe propagandë dhe thyerjen e portretit të diktatorit. Z. Skrapari e vuajti dënimin në burgun e Spaçit. Më 22 shkurt 1979, u arrestua për herë të tretë dhe u ridënua me 18 vjet burg me motivacionin “*Pjesëmarrje në organizatë kundër revolucionare e revizioniste për përmbyshjen e pushtetit popullor*”.

Në maj të vitit 1984, z. Skrapari u transferua në burgun e Qafë-Barit, ku luajti një rol të rëndësishëm në revoltën e njohur të të burgosurve politikë të këtij burgu. Revolta u shtyp me terror dhe z. Nuredin Skrapari u torturua barbarisht dhe pas spitalit-burg, u dërgua të vuante dënimin në burgun e Burrelit.

**

Me kete shkrim homazh sot, duke u përkulur me respekt perpara kujtimit dhe kontributit te tij, kam nderin te jap disa konsiderata per vepren e tij studimore “Tragjedia e inteligjencës së naftës”. Shumë kush mund të ketë lexuar për grupet armiqësore sabotuese në ekonomi gjatë diktaturës komuniste në Shqipëri. Por libri i Nuredin Skraparit me titull shkëlqen për nga vërtetësia, faktet e shumta, nxjerrjen lakuriq të rregjimit komunist, humanizmin e thellë dhe qëndrimin burrëror e atdhetar të shumicës së ajkës së shkencëtarëve e specialistëve, që bënë të mundur zbulimin e vendburimeve të reja të naftës në Shqipëri. Ishte kontributi i tyre që shpimi i puseve dhe prodhimi i naftës mori një trajektore rritëse në vitet 1968-1972 për të arritur në shifrën rekord prej 2,5 milion tonë naftë të prodhuar në vitin 1976. Bazuar në çmimet e bursave ndërkombëtare të kohës, kjo sasi naftë ishte e barabartë me vlerën e një çerek miliardë dollarë. Por diktatura nuk njihte kushtin teknik të shpimeve të pa efektshme

në morinë e puseve të hapura. Ndërsa në SHBA pranoheshin rreth 50 mijë puse të hapura shtrpë në vit, për disa dhjetëra të tillë të hapur në Shqipëri, diktatura ngrinte akuzat për sabotim dhe vepër të agjenturave të huaja. Pastaj, punonjësit e Sigurimit të Shtetit sajnin me një zell të jashtëzakonshëm spiunë, agjentë e sabotatorë mes njerëzve më punëtorë e atdhetarë që ka njohur historia e Shqipërisë në vitet 1945-1990.

Botimi “Tragjedia e inteligjencës së naftës”, libër i ndarë në pjesëza të vogla me nëntituj interesantë, siç dine të shkruajne inxhinieret, përshkruan me një vërtetësi rrëqethëse ngjarje e fakte mbi tragjedinë e inteligjencies së naftës nga vitet 1946 deri në vitin 1991. Autori i librit nuk ishte më shumë se 32 vjeç, kur u arrestua publikisht me akuzën absurde: sabotator. Shkencëtari Koço Plaku, i akuzuar si kreu i grupit, në një nga seancat i drejtohet hetuesit: *“Po këta të dy, Nuredin Skraparin dhe Kadri Ramën, pse i keni arrestuar? Janë djem të zgjuar dhe specialistë të zotë në fushat e zbulimit dhe kërkimit të naftës. I nxirrni këta nga burgun...”*

Kjo lë të nënkuptohet se sa premtonte ky specialist gjeolog i ri dhe shoku i tij vlonjat dhe se çfarë kërde po bënte diktatura komuniste me marrëzitë e saj në rradhët e inteligjencës së sprovuar dhe me eksperiencë të naftës shqiptare dhe të asaj të re që po lindte.

Tragjedia e të ashtuquajturve sabotatorë apo grupe armiqësore, që realisht përbënte një genocid ndaj inteligjencës së naftës, fillon me dënimin e dietarit, gjeologut të shquar polak Stanislav Zuber në vitin 1947. Profesor Zuber la si trashëgimi një hartë gjeologjike dhe tektonike të Shqipërisë të punuar deri në detaje, e cila përdoret edhe sot nga gjeologët tanë. Me pushtet që projektoi në Kuçovë në vitin 1928 dhe në Patos në vitin 1942, ai arriti të nxjerrë naftë industriale në zonat ranore. Me ardhjen në fuqi të rregjimit komunist, ai do të arrestohet si agjent i italianëve dhe do të lihet të vdesë në burg nga shkelmat e gardianit në mënyrën më shtazarakë. Sidoqoftë, me hartat dhe studimet e tij të shumta u vazhdua puna në gjeologji, duke u zbuluar vendburime mineralesh e hidrokarburesh, madje edhe vendburime të ujit të pijshëm. Në këtë kohë (viti 1947), dënohet grupi i parë i inteligjencës së naftës, me personalitete si Profesor Zuber dhe inxhinieret Riza Alizoti, Thoma Pojani, etj. (për me teper, për Prof. Zuber, z. Skrapari dhe autori i këtij shkrimi homazh rekomandojmë të lexohet libri i Prof. Arqile Tetës, kushtuar jetes dhe veprimtarise se profesorit të shquar polak).

Pas largimit të specialistëve rusë në vitin 1961, gjeologët shqiptarë arritën të zbulojnë tre vendburime të reja në Visokë, Patos më 1963, Ballsh 1964, Gorisht më 1967. Sipas Nuredin Skraparit, autori i këtyre zbulimeve me vlerë të jashtëzakonshme për ekonominë shqiptare ishte Koço Plaku, i mbështetur nga kolegët e tij Milto Gjipopulli, Beqir Aliaj, Protoko Murati, Dhimitër Stefa, Jani Konomi, Akademik Teki Biçoku, Kadri Rama, Nuredin Skrapari, Thanas Nasto, Niko Goxhobashi, etj. (shih faqet 77-78 në libër), të gjithë të arrestuar e dënuar si sabotatorë pas vitit 1974. Pas prishjes me kinezët, ekonomia shqiptare përfundimisht filloi të merrte të tatëpjetën. Qeveria dogmatike nxori teorinë shkatërruese të mbështetjes në forcat e veta, pa ndihmë nga jashtë. Në vijim të bunkerizmit të Shqipërisë, prodhimi i naftës që filloi të quhet “ari i zi” u bë jetik për ekonominë shqiptare. Kërkuesit e naftës dhe punonjësit e Institutit të Kërkimit të Naftës u vunë para një trysnie të pazakontë: me çdo kusht të zbulohen vendburime të reja! Byroja Politike nxori dhe një vendim të posaçëm lidhur me rezervat e saj. Por nafta nuk mund të nxirrej me vendime partiake.

Në vitin 1970 prodhimi i naftës po shkonte në rreth 2 milionë tonë. Enver Hoxha ulërinte në mbledhjen e Byrosë: Duam naftë! Z. Skrapari shprehet: *“Diktatori Enver Hoxha, aty nga fillimi i marsit 1975, priti në një takim prej 10 minutash drejtuesit kryesore të naftës, Lipe Nashin, Drejtor i Përgjithshëm i Naftës, gjeologun Beqir Alia në detyrën e Drejtorit të Institutit të Naftës, gjeologun Protoko Murati, Milto Gjokopulli (shefa sektori), gjeologun Koço Plaku si shef i kabinetit të përgjithesimeve, i projektimit të puseve të thelle-(fq. 32 në liber, fragmenti i fundit)”...Enver Hoxha ishte mosbesues ndaj nesh dhe Lipja kete e kuptoi kur ai neper dhembe kishte mermeritur dy fjale shokuese siç i kishte zbërthyer Lipja: “O planin, o xhanin!”.* Byroja Politike nxori në atë kohë thënien famëkeqe se: *“Shqipëria lundron në naftë, por nuk kemi specialistë ta zbulojnë”.* Ekonomia kërkonte naftë dhe prishja e marrëdhënieve me Kinën e rëndonte më shumë problemin. Atëherë, Enver Hoxha ri-shpiku ekzistencën e grupeve armiqësore në naftë dhe, si ndodhi në vitin 1947, “zbuloi” grupin e dytë armiqësor në naftë. Në librin e tij Nuredin Skrapari shkruan: *“Në datën 15 mars 1974 unë Nuredin Skrapari, u arrestova në mënyrë publike. Jeta ime u përmbys plotësisht. Më 25 mars 1975 arrestohen Lipe Nashi, Beqir Alia, Protoko Murati, Milto Gjokopulli, Koço Plaku. Katër muaj më parë, më 29 nëntor 1974 Lipe Nashi dhe Koço Plaku kishin marrë titullin: Hero i Punës Socialiste. Kjo gjueti vazhdoi me arrestimin e dhjetëra specialistëve të tjerë nga më të mirët dhe të aftët në nxjerrjen e naftës. Numri i kaloi 80 persona”. Absurdi i gjyqit arriti kulmin, kur Prokurorja dhe Kryetarja e trupit gjykues do të deklaronte: “Vendburimet e naftës nuk i keni zbuluar ju armiq dhe sabotatorë, por partia dhe shoku Enver”. E gjitha kjo i ngjante një gjyqi të inkuizicionit mesjetar, me Prokuror të vertete Haki Tosken dhe Kryetar real të trupit gjykues Adil Çarçanin.*

Filloi një kalvar i gjatë vuajtjesh për të gjithë ata shkencëtarë-heronj që ishin krenaria e inteligjencës shqiptare me punën e bërë në zbulimin e vendburimeve të reja deri në atë kohë. Akuzat ishin të rënda si agentë të shërbimeve të huaja, që qëllimisht sabotonin ekonominë shqiptare për të dështuar ndërtimi i shoqërisë socialiste në Shqipëri. Thjesht, pa fjalë të tepërta, qetësisht, pa urrejtje, gjeologu i shquar Nuredin Skrapari tregon torturat në hetuesi, për të pranuar se ishin grup i strukturuar në shërbim të agjenturave të huaja. Autori i librit tregon se duke qenë më i riu, mbi të u ushtrua trysni e madhe për ta thyer që të pranonte akuzat dhe të bashkëpunonte me Sigurimin e Shtetit. Ai tregon: *“U kërkua të prananim akuzën si sabotatorë. Isha 10 vjet më i vogël se shefat e mi. Më bënë një ofertë: Je i ri. Mendo për familjen. Nuk do të bësh më shumë se katër vjet nëse bashkëpunon me ne”.* Nuredin Skrapari nuk pranoi të bëhej bashkëpunëtor. Fisnik nga shpirti dhe me karakter të paepur, ai pranoi më mirë një jetë të zezë me faqe të bardhë, sesa të fundoste kolegët e tij. I lodhur nga torturat e vazhdueshme në hetuesi, ai do të pohojë në libër: *“Më në fund firmosa ridënimin tim. E shkretuara jetë sa e shtrenjtë paska qenë edhe në vrimën e miut ku kisha përfunduar më dukej e dhimsur! Isha vetëm 32 vjeç”* shih faqet 32-34 në liber). Kjo i kushtoi 16 vjet e gjysmë burg me punë të detyruar në minierat e Spaçit e të Qafë-Barit. Për drejtuesin dhe udhërrëfyesin e tij në kontributin për naftën shqiptare, shkencëtarin e njohur Koço Plaku, me adhurim për qëndrimin e tij burrëror në hetuesi dhe në gjyq, z. Skrapari shkruan në libër: *“Koço Plakut, kur i kërkoni në hetuesi të pranonte se ishte agjent i KGB”-së, pohoi: “Tani rradhën e kam unë. Pasta vijoi me zë të ulët: “Do të doja që atdheu të na donte ashtu sikur e deshëm ne!”.*

Kërdinë me intelektualët e naftës e stigmatizon vetë z. Skrapari, kur shprehet: *“Ata hapën një lumë me naftë, Enver Hoxha hapi një përrua me gjakun e tyre”* (po aty, shih faqet 32-34 në

liber). Me tej, autori i librit vazhdon: *“Koço Plaku u përgjua ne hetuesi. Ne fund te monologut te tij ishte rregjistruar:” “Enver Hoxha e mbushi Shqiperine me varre...”*

Grupet armiqësore në naftë dhe fusha të tjera të ekonomisë do të vazhdonin. Për ironi të fatit, në vitin 1977 arrestohen ministrat Abdyl Këllezi, Koço Theodhosi, Kiço Ngjela dhe Vasil Kati si sabotatorë dhe dënohen me vdekje dhe burgim të gjatë. Makineria e diktaturës vazhdoi të hante bijtë e vet. Më 1986 u arrestua grupi i tretë armiqësor, ku përfshihehin Petraq Xhačka, Enriko Veizi, Mynyr Arapi, Petrit Sadushi dhe Luan Këlliçi, të gjithë me grada shkencore. Ishte e trishtueshme të mendoje se ndonjë nga këta kishte shërbyer dhe si dëshmitar kundër shokëve të vet në gjyqin e vitit 1974. Fisniku fal. Z. Skrapari i përmend telegrafisht dhe i fal specialistet e naftes, ata që dëshmuuan kundër tij dhe gjenerates se intelektualeve te viteve 70-te. Gjuha e tij në libër, si dhe në jetën e bardhë që bëri, nuk kishte asnjëherë tone urrejtjeje dhe hakmarrjeje.

Si një intelektual i vërtetë që e do dhe i dhimbset Atdheu, libri i z. Skrapari *“Tragjedia e inteligjencës së naftës”* përfundon me shqetësimin dhe bindjen e tij se në Shqipëri ka naftë dhe kjo mund të zbulohet. Ne liber ai konstaton se prodhimi i naftës vijoi të binte me shpejtësi. Autori i librit shkruan: *“Në vitin 1991, prodhimi i naftës ra në 900.000 tonë ndërsa në vitin 1976 ishte viti i prodhimit më të lartë me 2.5 milion tonë naftë”*.

Porosia e tij si një amanet i lënë nga ata që s’janë më dhe për ata që do të vijnë, është: *“Në Shqipëri ka ende vendburime naftë të pazbuluara që presin mëndjen, aftësinë dhe intuitën e gjeologëve të kualifikuar shqiptarë për t’u zbuluar. Qeverive ju bëj thirrje për ngritjen e Institutit të Kërkimeve të Naftës, Mineraleve etj”*.

Kështu e përfundon Inxhinier Gjeolog Nuredin Skrapari librin e tij prej 120 faqesh *“Tragjedia e Inteligjencës së Naftës”*, botuar nga shtëpia botuese “Migeeralb” në vitin 2016, të cilin ne si Kontrolli i Lartë i Shtetit e promovuam rreth një vit e gjysmë më parë, se bashku me autorin dhe vëllain e tij të vuajtjeve e te profesionit, z. Kadri Rama. Është një tezë që përkon plotësisht edhe me rekomandimet që si KLSH, që nga viti 2014 i kemi adresuar qeverisë shqiptare për ringritjen e Institutit të Kërkimeve të Naftës, si një domosdoshmëri për gjetjen e vendburimeve të reja por edhe një administrim më të mirë të burimeve ekzistuese.

Me nje force pene te veçante, autori shprehet: *“Kështu e “shpërbleu” diktatori Trurin e Inteligjencës së naftës. Shpata e përgjakur e Enver Hoxhës u ka marrë jetën shumë gjeologëve. Përbindëshi morri jetë intelektualësh rezultativë, të cilët mund të them se kanë hyrë në hierarkinë e kontributit të vlerave dhe të rezultatit të cilët bashkë me naftëtarët dhe minatorët, mbajtën mbi supe mbijetesën e shqiptarëve në atë izolim ogurzi.*

Nga mjeshtrit e kërkimit të naftës, ne më të rinjtë, u jemi mirënjohës që duke punuar përkrah tyre, morrëm një dhuratë të madhe, përfituam një eksperiencë të papërsëritshme, shprehitë praktike dhe aftësinë e abstragimit.

Sabotatorët ishin një grup gjeologësh kërkues naftë atdhedashës, të cilët zbuluan vendburime të mëdha naftë, por me përfitime kolosale që përvetësoheshin nga shteti i diktaturës. Ato konvertoheshin në përfitimin e një shtëpie, rroge mesatare dhe shkollimin e fëmijëve. Gëzimi i jashtëzakonshëm që sillte zbulimi i vendburimit na shtonte pasurinë shpirtërore, ishin ngjarje

të jashtëzakonshme përveçse konfirmonin saktësinë e dijeve tona profesionale, ndërsa shtetarët e kthenin në vend pelegrinazhi dhe e vlerësonin rezultat i "punës kolosale të partisë".

Vija "e kristaltë" e partisë edhe në ekonomi, dështoi, veçanërisht pas rrafshimit të inteligjencës së naftës, biles edhe brezin e dytë.

Mizoria e tij nuk arriti të shfarosë përvojën rezultative të arritur me aq mund e sakrificë nga gjeologët shqiptarë, për 45 vjet me rradhë, e fituar nëpërmjet një kostoje të kripur, e cila do të sjellë përfitime të mëdha dhe për kohën e sotme.

Marrëzia e Enver Hoxhës ndaj inteligjencës së naftës, nga Stanisllav Zuber në 1947 deri tek Koço Plaku në vitin 1976 (viti i pushkatimit), e më pas tek të ndëshkuarit e tjerë, buronin nga paniku që i shkaktonin atij vartësia prej nesh, zotërues të shkencës së naftës që, në dukje, kishim në dorë rubinetat e naftës, pushtetin ekonomik, por ai kishte jetën tonë. Akuza, nga ana racionale, ishte e paargumentuar por e motivuar prej smirës dhe mërisë së tij ndaj nesh.

Ai dhe besnikët e tij të pa aftë, i trembeshin madhështisë së arrirë në saj të aftësisës tonë që buronte nga përkushtimi në fushën e kërkimit të naftës ku kishin shfaqur aftësi të veçanta"(Fq. 95-96 te librit).

Vepra "Tragjedia e Inteligjencës së Naftës" e z. Skrapari, sa informuese dhe shkencore, është po ashtu po aq politike dhe me vlera të spikatura historike, e vlefshme të lexohet nga të gjithë, sidomos nga brezi i ri.

Gjeologu dhe inxhinieri i talentuar Nuredin Skrapari zgjodhi nje jete te zeze(te nxire nga diktatura) me faqe te bardhe, se sa nje jete te bardhe me faqe te zeze, sikurse do te shprehej poeti i pushkatuar Vilson Blloshmi.

Ne cilesine e Kryetarit te KLSH, i kam përcjellë Institucionit të Presidentit të Republikës kërkesën për akordimin e Urdhërit "Nderi i Kombit" intelektualit të shquar Nuredin Skrapari, pas vdekjes. Shpeh bindjen se Shkëlqesia e tij, Presidenti i Republikës, Ilir Meta do të mundësojë në një të ardhme të afërt akordimin e këtij vlerësimi të lartë për një nga përfaqësuesit më fisnikë dhe domethënës të plejadës së intelektualëve të naftës shqiptare, të rinj e të vjetër, të zotë, punëtorë të palodhur dhe patriotë të mëdhenj.

Ju faleminderit!

VETËM LLOGARIDHËNIA DHE TRANSPARENCA KTHEJNË BESIMIN E QYTETARËVE

botuar në gazetën “Panorama” më 25 mars 2018 dhe në anglisht në gazetën “Tirana Times”, më 31 mars 2018.

Në harkun kohor të më pak se dy muajve (shkurt-mars 2018), tre burime prestigjioze dhe të besueshme ndërkombëtare kanë vlerësuar nivelin e korrupsionit tek ne dhe problemet me reformën në administratën tonë publike. Që në fillim më duhet të pohoj se këto klasifikime na turpërojnë të gjithëve Ne, drejtuesve të Qeverisë shqiptare dhe të institucioneve të tjera të Shtetit (të varura dhe të pavarura), përfshirë edhe autorin e këtij shkrimi modest.

Më datën 14 mars 2018, publikohet sondazhi i Organizatës së Kombeve të Bashkuara, i realizuar nëpërmjet kompanisë prestigjioze ndërkombëtare të sondazheve Gallup International për Indeksin e Lumturisë në 157 shtete³⁵. Ky indeks përmban nën-indeksin e perceptimit të korrupsionit nga qytetarët, si ndër treguesit kryesorë të tij. Sipas të dhënave, Shqipëria rezulton të jetë vendi i 19-të më i korruptuar në botë, ku gati nëntë në dhjetë shqiptarë besojnë se korrupsioni në administratën shtetërore është gjerësisht i përhapur, Sipas të dhënave, krahasuar me 5 vjet më parë perceptimi për korrupsionin në Shqipëri është përqësuar, nga 84.7% që ishte, në 88.6% aktualisht. Gallup e mat korrupsionin duke pyetur direkt nga 1 mijë qytetarë për secilin nga të 157 shtete të botës. Ndër dy pyetjet që u drejtohen atyre për korrupsionin, njëra formulohet: “A është korrupsioni i përhapur në qeveri, apo jo?”.

Po në muajin mars, SIGMA, një iniciativë e përbashkët e Organizatës për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim (OECD) dhe Bashkimit Europian (BE) për Mbështetje në Qeverisje dhe Menaxhim, publikoi Raportin e Monitorimit për vitin 2017, për ecurinë e reformës në administratën publike për 6 vendet kandidate në BE, përfshirë dhe Shqipërinë. Raporti “Parimet e Administratës Publike: Shqipëria³⁶”, ndër të tjera thekson se “...mungesa e rregullave specifike për të siguruar rekrutimin e bazuar në meritë, integritet dhe procedurë disiplinore, për disa grupe punonjësish që ushtrojnë autoritet publik dhe që nuk mbulohet nga Ligji për Shërbimin Civil pas ndryshimeve të miratuar në vitin 2014, mbetet një çështje shqetësuese”. Raporti gjithashtu konstaton se “është përmirësuar përqindja e vendeve të lira të punës të plotësuar, por ka pasur një rënie të konsiderueshme në numrin e kandidatëve pjesëmarrës³⁷”, çfarë nënkupton se ka më pak kandidatë që aplikojnë për një pozicion të hapur, rezultat i drejtpërdrejtë i përshtypjes së qytetarëve se është e pamundur të fitosh punë në një institucion të administratës publike, pa pasur lidhje a njohje me drejtuesit e lartë. Në

³⁵ <http://www.gallup-international.com/surveys/happiness-hope-economic-optimism/http://worldhappiness.report/ed/2018/>

³⁶ [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=GOV/SIGMA\(2017\)1&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=GOV/SIGMA(2017)1&docLanguage=En), faqe 27, paragrafi i tretë.

³⁷ Po aty, faqe. 28, paragrafi i parë.

shumicën e pozicioneve më të larta në qeveri, cilëson raporti i SIGMA-s, nëpunësit janë emëruar përmes përdorimit të procedurës së jashtëzakonshme.

Më 21 shkurt 2018, organizata jofitimprurese e mirënjohur botërore *"Transparency International (Transparenca Ndërkombëtare)"*, ndër më të besueshmet në matjen e korrupsionit në 180 vende të botës, e rendit Shqipërinë në vendin e 91-të ndër këto 180 vende, ose tetë vende më poshtë se një vit më parë. Treguesi i kësaj organizate konsiderohet botërisht si indikator më i saktë i përhapjes së fenomenit të korrupsionit në një shoqëri të caktuar, pasi i referohet perceptimit, ndijimit të tij nga vetë qytetarët. Ideja e qarkulluar në disa segmente të administratës sonë publike se "korrupsioni është pakësuar por perceptimi i qytetareve ka ngelur prapa" nuk qëndron, për arsye se qytetari ndeshet përditë me administratën shtetërore dhe ai është në gjendje ta vlerësojë sjelljen e saj më mirë se të gjitha institucionet tona shtetërore. Prandaj edhe *"Transparency International"* e mat korrupsionin kudo në botë nga përgjigjet e qytetarëve ndaj anketave të saj. Indikator i saj është treguesi më i njohur dhe i pranuar ndërkombëtarisht sot.

Po kjo organizatë përmend në vlerësimin e saj për Shqipërinë se rruga e vendit tonë për anëtarësim në BE është vështirësuar nga progresi i ngadaltë në luftën ndaj korrupsionit dhe krimit të organizuar.

Renditje, konsiderata dhe cilësime të tilla duhet të na bëjnë të gjithëve më të përgjegjshëm dhe të ndërgjegjshëm, pasi nuk po gjejmë rrugëdaljen madhore për ta luftuar me efektivitet dukurinë më gërryese të besimit të qytetarit tek Shteti, KORRUPSIONIN. Kujtojmë sa larg jemi nga plotësimi i 17 objektivave të Axhendës 2030 të Kombeve të Bashkuara (uljen e ndjeshme të varfërisë, zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik, prodhim dhe konsum të përgjegjshëm, zhvillim të përgjegjshëm të qyteteve dhe të komuniteteve të tyre, arsim cilësor, uljen e pabarazive shoqërore, etj.) dhe detyrat që kemi marrë përsipër të realizojmë, si shtet anëtar i OKB-së, në kuadër të Axhendës së saj.

Sekretari i Përgjithshëm i Kombeve të Bashkuara, Antonio Guterres, në Ditën Botërore Kundër Korrupsionit, më 9 dhjetor 2017, dha këtë mesazh: *"Ne mund ta realizojmë Axhendën 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm, vetëm nëse çdo vend ka institucione të forta, transparente dhe gjithëpërfshirëse, të bazuara në sundimin e ligjit dhe të mbështetura nga publiku"*³⁸.

Gjykoj se rruga më e mirë është krijimi i sinergjive nga bashkëpunimi real mes institucioneve kryesore të Shtetit, shoqërisë civile dhe qytetarëve. Në këtë aspekt duhet të reflektojmë të gjithë. Për shembull, marrëveshjet e bashkëpunimit, të nënshkruara mes KLSH dhe Ministrisë së Financave që në vitin 2012 dhe me Prokurorinë e Shtetit po në atë vit, duhet të rigjallërohen dhe të synojnë një bashkëveprim të pandërprerë, si me strukturat e auditimit të brendshëm dhe Drejtorisë së Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave, ashtu dhe me prokurorët që

³⁸ <http://www.un.org/en/events/anticorruptionday/>

trajtojnë dosjet e dërguara nga KLSH, në Prokurorinë e Shtetit, pse jo dhe duke krijuar një task-forcë për të ndjekur kallëzimet e KLSH-se dhe të institucioneve të tjera të pavarura nga Qeveria.

Si KLSH, si institucion suprem auditimi, roli ynë shtrihet në dhënien e rekomandimeve për ndryshime dhe përmirësime të akteve ligjore dhe nënligjore, duke synuar minimizimin e riskut të abuzimit me detyrën dhe fondet buxhetore, minimizimin e korrupsionit dhe tolerancës ndaj tij, shmangien e rasteve të konfliktit të interesit, etj.

Qeveria duhet të nxjerrë Urdhrin për zbatimin e rekomandimeve tona nga ana e institucioneve në varësi të saj. Që nga viti 2013, kjo nismë mungon dhe ka kontribuar në fuqizimin e antikulturës së pandëshkueshmërisë në radhët e administratës shtetërore

Sikurse e kam përmendur edhe në shkrime të mëparshme, korrupsioni ndjek formulën e studiuesit të mirënjohur me famë botërore, Robert Klitgaard³⁹:

$$K = M + S - P$$

ku K është korrupsioni, M monopoli, S sasia që mund të përfitohet nga korrupsioni (e quajtur ndryshe fuqia diskrecionale e korrupsionit, liria e veprimit të tij) dhe P përgjegjshmëria, llogaridhënia.

Korrupsioni është i barabartë me monopolin, plus liri veprimi, minus llogaridhënien. Nëse aktiviteti është publik, privat apo jo-fitimprurës, kudo korrupsioni do të jetë shumë i mundshëm, kur dikush ka fuqinë e monopolit mbi një mall apo shërbim, ka fuqinë për të vendosur nëse do ta përfitosh atë dhe sa do të përfitosh, si dhe nuk është i përgjegjshëm.

Sot në të gjithë botën, institucionet supreme të auditimit të jashtëm publik (SAI-t) po përpiqen ta bëjnë sa më transparente llogaridhënien dhe aktivitetin e qeverisjes, praktikisht duke e rishkruar ekuacionin e Klitgaard në

$$K = M + S - (P+T),$$

ku elementi i ri "T", pra transparenca, së bashku me rritjen/fuqizimin e llogaridhënies, kontribuojnë fuqimisht në frenimin dhe më tej mposhtjen e korrupsionit në aktivitetet shtetërore.

Në këtë këndvështrim, edhe ne si KLSH e kemi pare misionin dhe rolin e sotëm të audituesve tanë, pasi duke mbikëqyrur nga afër procesin e menaxhimit financiar, audituesi publik ka mundësi të zbulojë anomalitë dhe deviacionet nga procedurat standard të menaxhimit të parasë shtetërore, duke identifikuar kështu edhe ato parregullsi të cilat ngjizin korrupsionin.

³⁹ Formula e Klitgaard: Monopol+Diskrecion-Përgjegjshmeri=Korrupsion.

<https://www.smh.com.au/news/editorial/monopoly--discretion--accountability--corruption/2006/12/03/1165080809865.html>

Ndonëse si institucion suprem auditimi, natyrshëm kemi më pak fuqi investigative se organet e Prokurorisë apo të Policisë së Shtetit, vlera e shtuar e punës sonë në gjetjen e indicieve për korrupsion qëndron në dijet e fituara të audituesve tanë për të vlerësuar të dhënat dhe pasqyrat financiare të entit publik me risk të lartë për akte abuzimi me pronën dhe fondet shtetërore, në aftësinë profesionale, njohuritë dhe ekspertizën financiare që ata kanë, duke dhënë dhe indicie për institucione të tjera. Gjatë mbi 900 auditime që kemi kryer në periudhën 2012-2017, këto vlera të trupës audituese të KLSH i kemi vënë tërësisht në shërbim të zbulimit të mashtrimit financiar dhe korrupsionit, krahas rolit parësor të këshillimit dhe ndikimit në përmirësimin e sistemeve të menaxhimit të pronës dhe parasë publike. Numri i kallëzimeve penale gjatë kësaj periudhe 6-vjeçare ka qenë tregues i punës sonë, duke dërguar 266 kallëzime penale apo indicie për 847 nëpunës të Shtetit, kryesisht zyrtarë të lartë dhe të mesëm, me një ritëm një kallëzim në javë apo një kallëzim afërsisht çdo tre auditime. Besojmë se këto kallëzime, si dhe në tërësi dosjet e auditimeve të realizuara nga KLSH, do të jenë indicie dhe materiale të vlefshme për institucionet e reja të reformës në drejtësi, të cilat tashmë kanë filluar nga funksionimi, për thellimin e luftës kundër korrupsionit (dhe ky është lajm i mirë për të gjitha institucionet dhe qytetarët).

Si institucion i auditimit të jashtëm publik, në këto gjashtë vite 2012-2017, e kemi orientuar aktivitetin auditues drejt sfidave të mirëqeverisjes, duke synuar të fitojmë besimin e qytetarit përmes një roli aktiv në forcimin e llogaridhënies dhe transparencës, si dhe në thellimin e luftës ndaj korrupsionit në të gjitha nivelet e qeverisjes. Edhe pse standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t, të cilat po i zbatojmë gjerësisht në punën tone, theksojnë rolin këshillues dhe rekomandues të institucioneve supreme të auditimit në drejtim të parandalimit të sjelljeve korruptive dhe abuzimeve me fondet publike, mjedisi në të cilin operojmë si dhe nivelet e larta të korrupsionit në çdo qelizë të qeverisjes së vendit, na kanë bërë të zgjedhim me vetëdije të plotë një qëndrim të balancuar ndërmjet rolit këshillues dhe parandalues me rolin zbulues dhe denoncues të institucionit.

Rastet e fundit të veprimeve të Prokurorisë ndaj ish-zyrtarëve të Shtetit të denoncuar prej kohësh nga KLSH, si në fushën e ndërtimit dhe mirëmbajtjes së rrugëve kombëtare dhe në miradministrimin e pronave shtetërore në zyrat e hipotekave, dëshmojnë drejtësinë e kallëzimeve penale, gjetjeve dhe rekomandimeve tona. Por jemi tërësisht të ndërgjegjshëm që asnjë veprim ose rezultat pjesor qoftë i Prokurorisë, ILDKPKI apo KLSH nuk do të arrijë ta luftojë me efektivitet korrupsionin, pa krijimin jo thjesht formal të një fronti kombëtar anti-korrupsion, ku theksi të vihet pikërisht në forcimin e llogaridhënies dhe transparencës së institucioneve publike. Veprimi i parë i këtij fronti duhet të jetë largimi nga Qeveria i dhjetëra drejtuesve të lartë të evidentuar dhe denoncuar penalisht nga KLSH në abuzim flagrant me pronën dhe fondet shtetërore, duke mos pritur vetëm nga Prokuroria e Shtetit.

Nisur dhe nga raportet e fundit të Komisionit European, Departamentit Amerikan të Shtetit dhe nga tre indikatorët e Gallup, SIGMA dhe Transparency International për nivelin shqetësues të korrupsionit tek ne, ka ardhur koha ta ngremë stekën në luftën kundër tij. Veçmas, asnjë nga institucionet tona nuk e maksimizon dot punën e vet. Edhe reforma në drejtësi, e cila është një kusht i domosdoshëm, por jo i mjaftueshëm për të qenë efektive në luftën ndaj korrupsionit, edhe ekspertiza e vyer dhe kontributi i institucioneve donatore ndërkombëtare nuk do të arrijnë të maksimizohen, pa sinergjizimin dhe koordinimin e përpjekjeve të institucioneve shtetërore mes tyre dhe me shoqërinë civile të vendit, në dobi të të gjithë qytetarëve, dhe jo thjesht dëgjesa publike për fasadë. Në këto momente nuk nevojiten më projekte dhe strategji më vete të çdo institucioni, por një projekt kombëtar i njëjësuar, një strategji kombëtare dhe krijimi i një fronti unik gjithëpërfshirës në luftën kundër korrupsionit, ku të sinergjizohen dhe konkretizohen kontributet e secilit institucion. Vetëm kështu ndikimi i qytetarit shqiptar, i matur dhe i provuar shkencërisht nga organizata si Gallup apo Transparency International, do të arrijë të ulet në lidhje me korrupsionin e administratës sonë publike, duke forcuar funksionimin e Shtetit ligjor tek ne.

PËR ZBATIMIN PA KUSHTE NGA QEVERIA TË REKOMANDIMEVE TË FMN-së

botuar në gazetat “Gazeta Shqiptare”, në anglisht në gazetat “Albania Daily News” dhe “Tirana Times”, më 1, 5 dhe 6 prill 2018.

Deklarata përmbyllëse e 20 marsit 2018 e misionit të parë të monitorimit të Fondit Monetar Ndërkombëtar, pas dhënies së kredisë trevjeçare Shqipërisë prej 330.9 milionë euro më 28 shkurt 2014 (prej këtej, dhe kalimit të këtij institucioni prestigjioz në rolin e thjeshtë vëzhguesit, në bazë të nenit 4, të marrëveshjes së lidhur me FMN-në, dhe jo më ndikuesit të drejtpërdrejtë nëpërmjet kushteve për akordimin e transheve të kredisë për ekonominë tonë), ngre disa shqetësime thelbësore që duhet t'i lexojmë dhe adresojmë si duhet që të gjithë: Kuvendi, Qeveria, njësitë e vetëqeverisjes vendore (bashkitë), institucionet e pavarura kushtetuese, shoqëria civile dhe mediat.

Deklarata ngre alarmin se *“Duke pasur parasysh nivelin e lartë të borxhit publik (71,2 % e PBB-së në fund të vitit 2017...), tronditje të tilla negative si ngadalësimi i rritjes ekonomike... apo materializimi i detyrimeve të kushtëzuara, mund të japin ndikim negativ te borxhi dhe te qëndrueshmëria e jashtme, çka do të kërkonte një korrigjim të fortë fiskal”*⁴⁰. FMN me detyrime të kushtëzuara i referohet kryesisht pagesave të Buxhetit të Shtetit ndaj partneriteteve publik-privat të lidhura deri tani dhe që do të kontraktohen edhe në të ardhmen, si nga qeveria qendrore dhe nga njësitë e vetëqeverisjes vendore.

Në lidhje me partneritetet publik-privat, FMN thekson në deklaratë se *“...një prioritet kyç është pakësimi i vendimmarrjeve të fragmentuara dhe fuqizimi i proceseve të vlerësimit të riskut brenda Ministrisë së Financave. Këto procese janë me rëndësi kritike, po të kemi parasysh detyrimet e mëdha të kushtëzuara që shpesh janë pjesë e kontratave të PPP-ve me një horizont kohor afatgjatë. Praktika aktuale e propozimeve të pa kërkuara duhet të eliminohet”*⁴¹.

Në të njëjtën linjë me rekomandimet e FMN, në përshëndetjen tij gjatë prezantimit të Strategjisë sonë Kombëtare për Energjinë 2030, më 26 mars 2018, të lexuar nga drejtoresha e USAID-it në Shqipëri, zj. Catherine Johnson, Ambasadori amerikan Donald Lu u shpreh: *“...Më lini që t'i bëj jehonë mesazhit që është përcjellë nga FMN se Shqipëria do të përfitojë duke mos dhënë më koncesione jo konkurruese tek bizneset individuale sepse duhet të ketë një kontratë transparente standarde për të gjithë konkurrentët në sektorin e energjisë. Askush nuk duhet të marrë trajtim të posaçëm”*⁴².

⁴⁰ <http://www.imf.org/external/lang/albanian/np/ms/2018/ms032018a.pdf> Deklarata Përmbyllëse e misionit të FMN, faqe. 3, paragrafi i parë, 20 mars 2018.

⁴¹ Po aty, faqe. 3, paragrafi i tretë

⁴² <http://www.tpz.al/2018/03/26/ambasada-amerikane-ultimatum-rames-ndal-koncesionet/>

Ky cilësim i fortë vjen nga Ambasadori Lu, miku i madh i shqiptarëve, ideator dhe imponues për realizimin e reformës së domosdoshme në drejtësi, për forcimin e shtetit të së drejtës, institucioneve dhe kombit shqiptar. Në veçanti, shqetësimi i tij që askush nuk duhet të gëzojë trajtim të posaçëm në dhënien e fondeve publike, duhet të na bëjë të reflektojmë thellë. Situata është vërtetë problematike. Legjislacioni i derisotëm në fushën e koncesioneve dhe partneritetit publik-privat (PPP) përballët me një handikap, me një të metë thelbësore. Ai nuk parashikon një oponencë teknike dhe profesionale të pavarur nga Ekzekutivi, e cila të funksionojë nën drejtimin dhe mbikëqyrjen e drejtpërdrejtë të Kuvendit. Neni 18 i Ligjit nr.125/2013, “Për Koncesionet dhe Partneritetin Publik-Privat”, me emërtimin “Komisioni i dhënies së koncesionit/partneritetit publik privat”, parashikon ngritjen e kësaj strukture në varësi të plotë nga Autoriteti Kontraktues (i cili është në shumicën dërrmuese të rasteve dikasteri i linjës), duke përfshirë edhe pagesën e këtij komisioni për punën e bërë. Eksperienca e deritanishme sjell shembuj të shumtë të koncesioneve të kontraktuara dhe menaxhuara keq, edhe për shkak të mungesës së një oponence profesionale dhe të pavarur nga Ekzekutivi.

Sot jemi në kushtet kur projekti 1 miliardë euro i bërë publik nga Qeveria dhe në tërësi planet për ofrimin gjithnjë e më të madh të shërbimeve publike në nivel të qeverisjes qendrore dhe vendore, nëpërmjet koncesioneve ose formulës së PPP-ve, sikurse e kanë theksuar dhe po e theksojnë me forcë edhe FMN, Banka Botërore, USAID, etj., po sjellin ekspozimin e rritur të ekonomisë sonë përballë risqeve të (i) përzgjedhjes së gabuar të një partneriteti publik-privat, pa një studim të thelluar të raportit kosto-përfitim, (ii) të natyrës afatgjatë të këtyre projekteve dhe kompleksitetit të kushteve kontraktuale të tyre, (iii) të një kuadri ligjor të munguar ose të paplotë, (iv) të transparencës dhe pjesëmarrjes së pakët të publikut në proces, si dhe (v) të dështimit të projektit, me kosto të larta dhe afatgjata mbi Buxhetin e Shtetit.

Këshillat profesionale të FMN-së duhen respektuar dhe zbatuar. Përballimi i risqeve të mësipërme, përgatitja e strategjisë dhe planit të veprimit për zbutjen e tyre janë përgjegjësi dhe detyra të menjëhershme dhe urgjente për institucionet e Shtetit tonë. Eksperienca e derisotme, e konstatuar edhe gjatë disa auditimeve tona si KLSH, ka dëshmuar se koncesionet e dhëna dhe vitet e para të zbatimit të partneriteteve të para publik-privat, në përgjithësi kanë gjeneruar problematika të shumta, ndër të cilat edhe sociale, ku si më kryesoret renditen:

1. Kontrata koncesionare tejet të favorshme për biznese të caktuara dhe jokonkurruese për shumicën dërrmuese të sipërmarrjeve private;
2. Rritje e paargumentuar e shpenzimeve prodhuese ose kostove të shërbimit për efekt të shmangies së pagesës së taksës mbi fitimin ose në rëndim të çmimit fundor mbi konsumatorin ose mbi Buxhetin e Shtetit;
3. Zgjatje të afatit të koncesioneve tej çdo limiti kohor;
4. Ndryshim i kriterëve të përzgjedhjes së kompanisë fituese nga ato që i ofrohen publikut shqiptar me kriteret e shpallura në shtypin e huaj dhe në dokumentet e tenderimit;
5. Mos arkëtim i garancisë bankare nga koncesioni i dështuar;

6. Afat tejet i shkurtër i shpalljes së ftesave të projekteve koncesionare (praktika botërore e ka mesatarisht 2 vjet, tek ne ka ndodhur shpallja edhe brenda pak javëve!);
7. Mungesë e plotë dhe kronike e diskutimit paraprak publik për një koncesion ose partneritet publik-privat që do të jepet;
8. Mungesë e strategjive për sektorët specifikë ku jepet koncesioni apo partneriteti publik privat dhe përfshirje e gjerë e qeverisë qendrore në përzgjedhjen e projekteve dhe licencimin përkatës;
9. Mospërdorim i Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit dhe akteve të tjera juridike ndërkombëtare, në të cilat Shqipëria si shtet është palë, të cilat prevalojnë mbi legjislacionin vendas dhe janë një premisë e mirë për rishikimin e kontratave koncesionare problematike të dhëna më herët, të cilat cenojnë konkurrencën e lirë dhe përkeqësojnë çmimet e mallrave dhe të shërbimeve për qytetarët.

Gjykoj se disa koncesione ose PPP, për vetë rëndësinë strategjike që mbartin (p.sh. porte, aeroporte) sot dhe në të ardhmen duhen të argumentohen dhe mbrohen nga Qeveria edhe në Këshillin e Sigurisë Kombëtare. Në këto raste orientimi duhet të jetë drejt aleatëve tanë strategjikë si SHBA dhe Gjermania. Ndërsa kompanitë e regjistruara si “off shore”, pra me pronësi jo të qartë dhe transparente, nuk duhet të lejohen të marrin pjesë në tendera publikë.

Po më 20 mars 2018, Gjykata Europiane e Audituesve (ECA), institucioni suprem i auditimit i Bashkimit Europian, duke publikuar gjetjet dhe rekomandimet e Raportit të saj Special mbi partneritetet publik-privat të koordinuara nga Komisioni Europian (të cilin do t’ia vëmë në dispozicion edhe Kuvendit dhe Ekzekutivit), shprehej se *“Partneritetet Publik-Privat të bashkë financuara nga BE në Vendet Anëtare, nuk mund të konsiderohen si një opsion ekonomiksht i mundshëm për ndërtimin ose dhënien në përdorim të infrastrukturës publike*⁴³”. Sipas ECA-s, partneritetet publik-privat (PPP) të audituara prej saj paraqisnin mangësi të përhapura dhe përfitime të kufizuara, duke rezultuar në 1.5 miliardë euro shpenzime joeficiente dhe joefektive. Përveç kësaj, vlera për para dhe transparencë u dëmtuan gjerësisht nga politika dhe strategji të paqarta, nga analizat e papërshtatshme, nga regjistrimi jashtë bilancit i PPP-ve dhe mungese balancimi në ndarjen e riskut mes privatit dhe Shtetit. Na lind natyrshëm pyetja: kur në vendet e Bashkimit Europian, me një legjislacion dhe kulturë shtetare shumë më të konsoliduar se ne, PPP-të konsiderohen problematike, si duhet të jenë ato tek ne?

Në deklaratën për shtyp, ECA pohon se audituesit e saj audituan 12 partneritete publik privat të bashkë financuara nga BE në Francë, Greqi, Irlandë dhe Spanjë në fushën e transportit rrugor dhe teknologjisë së informacionit dhe komunikimit, me një kosto totale prej 9.6 miliard euro dhe një kontribut të BE-së prej 2.2 miliard euro.

Institucioni suprem i auditimit i BE-së thekson me forcë se *“Audituesit gjetën që PPP-të ju lejuan autoriteteve publike të siguronin infrastrukturë në shkallë të gjerë përmes një*

⁴³ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INSR18_09/INSR_PPP_EN.pdf Njoftim për Shtyp i Gjykatës Europiane të Audituesve, Luksemburg, 20 mars 2018, faqe 1, fragmenti i parë.

procedure të vetme, por kjo e rriti riskun e konkurrencës së pamjaftueshme dhe për këtë arsye autoritetet kontraktuese u vendosën në një pozicion negociator më të dobët. Për më tepër, shumica e PPP-ve të audituara demonstruan inefficiencë të konsiderueshme gjatë ndërtimit të infrastrukturave që kishin marrë përsipër, me shtatë nga nëntë projektet e kompletuara (që korrespondojnë me 7.8 miliard euro si kosto projekti) që shkaktuan vonesa deri në 52 muaj dhe rritje të mëdha të kostos⁴⁴. Në Greqi (deri tani vendi përfitues më i madh i kontributeve të BE-së nëpërmjet PPP-ve, me 3.3 miliard euro ose 59% të totalit), kosto për kilometër e tre autostradave të audituara u rrit ndjeshëm deri në 69%, ndërkohë që niveli i rentabilitetit i këtyre projekteve u reduktua ndjeshëm, duke rënë me 55%.

ECA thekson se arsyet kryesore për këtë shpenzim joefektiv qëndronin në faktin se boshllëqet financiare të shkaktuara nga rinegociimi i kontratave të PPP-ve u lejua të mbuloheshin nga buxheti i BE dhe i shtetit investues, me projekte të përgatitura keq nga partnerët publikë dhe me kontrata me koncesionarët privatë, të nënshkruara përpara se sa çështjet e rëndësishme të ngelura pezull të ishin zgjidhur.

Të gjitha institucionet e Shtetit tonë duhet të ndërgjegjësohen në maksimum për problematikën e thellë dhe serioze të menaxhimit të partneriteteve publik-privat edhe tek ne. Risqet e lidhura me koncesionet dhe PPP-të, e bëjnë imperative dhe të domosdoshme që Kuvendi të shikojë mundësitë për krijimin e një njësie të opionencës së përhershme e profesionale ndaj gjenerimit dhe zbatimit në praktikë të këtyre kontratave, një sekretariat pranë Kuvendit, i përbërë fillimisht qoftë edhe nga dy ose tre ekspertë, personalitete të fushës së financave dhe administrimit publik, një ekip i cili të funksionojnë në vartësi të tij dhe të jetë i pavarur financiarisht nga Ekzekutivi. Kjo njësi duhet të ketë kapacitetin e mjaftueshëm financiar për të komisionuar ekspertë të fushave respektive për studimin/ opionencën sipas koncesionit apo PPP-së që shqyrtohet, në emër dhe për llogari të Kuvendit dhe Komisionit parlamentar përkatës. Krijimi i një strukture të tillë do të jepte sinjalin e parë se vërejtjet dhe sugjerimet e FMN-së, Bankës Botërore, USAID-it dhe partnereve tanë të tjerë të rëndësishëm ndërkombëtarë, ndaj risqeve që po grumbullohen mbi menaxhimin e qëndrueshëm të financave tona publike, po dëgjohen si duhet, këshillat po zbatohen dhe kundërveprimi ndaj këtyre risqeve është ai i duhuri dhe në kohë.

⁴⁴ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INSR18_09/INSR_PPP_EN.pdf Po aty, faqe 1, fragmenti i tretë.

KLSH, NIK, AUDITIMI SUPREM PUBLIK I SHQIPËRISË DHE KUVAJTIT SË BASHKU NËN MOTON E INTOSAI-t

botuar në gazetën “55”, më 11 prill 2018.

Të bashkuar dhe të frymëzuar nga moto e INTOSAI-t *“Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojmë të gjithë)”*, duke falenderuar dhe shprehur mirënjohje të thellë për mirëdashjen dhe angazhimin personal të Presidentit Al-Sarawi të Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit dhe të gjithë punonjësve të Byrosë që kontribuan në organizimin ekzemplar të kësaj Konference të Përbashkët Shkencore, më lejoni të cilësoj se jo rastësisht janë përzgjedhur tre tema themelore të saj.

Auditimi mbi bazën e riskut, risqet e punës institucionale, si dhe qasja ndaj revolucionit dixhital të **Big Data** (të dhënave masive) janë sot kryefjala e zhvillimeve më të fundit të progresit në auditimin suprem publik kudo në botë.

I. Auditimi mbi bazën e riskut

Në ditët e sotme, si në auditimin publik ashtu dhe në atë jo publik, janë të njohura botërisht katër qasje audituese: ajo e procedurave thelbësore, e balanceve financiare, e auditimit të bazuar në sistem dhe e auditimit të bazuar në risk. Qasja e fundit është mënyra e auditimit që po fiton gjithnjë e më shumë përparësi, sepse mundëson përdorimin me efektivitet dhe efikasitet të burimeve të kufizuara audituese në dispozicion të institucioneve publike dhe private.

Risku karakterizon çdo veprimtari që kryen njeriu në shoqëri, ekonomi, politikë, arsim, shkencë, shëndetësi, rend, turizëm, infrastrukturë, etj. Çdo risk është specifik, dmth ka natyrën e tij: përmasat, densitetin (i lartë, i mesëm, i ulët), ndikimin, masën e humbjeve (dëmtimeve), etj. Risku në sistem përcaktohet nga natyra e proceseve, objekteve dhe struktura (infrastruktura). Për të menaxhuar riskun në sistem, duhet bërë menaxhimi i proceseve eventualisht në objekte ose/edhe në strukturat përkatëse.

Risku është pasiguria e rezultatit, dhe një menaxhim i mirë i riskut lejon:

- Të rritet besimi në arritjen e rezultateve të dëshiruara;
- Të trajtohen kërcënimet në mënyrë efektive në nivele të pranueshme; dhe
- Të merren vendime të informuara mbi shfrytëzimin e mundësive.

Menaxhimi i mirë i riskut u lejon grupeve të interesit të rrisin besimin në aftësitë organizative të institucionit dhe në dobinë e shërbimeve të ofruara prej tij.

Kjo është arsyeja përse auditimi mbi bazën e riskut njihet ndërkombëtarisht si praktikë e mirë jo vetëm në administratën publike, por në të gjithë sektorët e ekonomisë, si çelësi i suksesit të një institucioni, njësie ose strukture audituese, në përmbushjen e misionit dhe detyrave të saj. Kjo qasje behet akoma dhe më shumë domosdoshmëri në veprimtarinë e institucioneve

supreme të auditimit publik, vëllimi i punës së të cilave po rritet në progresion gati gjeometrik me kalimin e kohës dhe me disponueshmërinë gjithnjë e më të madhe të të dhënave virtuale të enteve që ato auditojnë, pa shikëputur punën në terren dhe komunikimin e vazhdueshëm me drejtuesit dhe punonjësit e tjerë të institucionit të audituar.

Hapi i parë në analizën dhe modelimin e riskut është identifikimi i nevojës për të. E thënë ndryshe: a ndeshemi me një nivel risku të atillë për të cilin do të ishte e nevojshme dhe frytdhënëse një analizë e kujdesshme? Analizimi dhe vlerësimi i riskut ka njohur dhe po njeh një bum, jo vetëm në fushën ekonomiko-financiare, por pothuajse në çdo aspekt të jetës. Jam i sigurtë se prezantimet e Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit, e cili është një SAI shumë i zhvilluar dhe me progres konstant në të gjitha llojet e auditimit, e Zyrës së Auditimit Suprem të Polonisë(NIK), një nga SAI-t Europiane më të mëdha dhe moderne, të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, e cila dhe pse një strukturë relativisht e re, e krijuar vetëm një dekadë me parë, ka njohur një dinamike të ndjeshme zhvillimi, së bashku me kontributin tonë modest si ALSAI, do të sjellin praktika dhe eksperiencë të punës audituese bazuar mbi analizën e riskut, me vlerë për të gjitha SAI-t tona dhe më tej.

Prezantimet do të theksojnë se metodologjia e auditimit dhe qasjet hulumtuese bazuar në analizën e riskut janë shumë të ngjashme si në auditimin financiar e të përputhshmërisë, ashtu dhe në atë të performances dhe të teknologjisë së informacionit. Gjatë kryerjes së këtyre katër lloj auditimeve, risqet analizohen në dy nivele, në nivelin strategjik dhe në nivelin operacional. Analiza e riskut në nivelin strategjik kryhet për të identifikuar dhe përzgjedhur fushat dhe institucionet që do të auditoohen, ndërsa analiza në nivel operacional kryhet për të identifikuar në mënyrë të hollësishme temën dhe entitetin(entitetet) e zgjedhur për të audituar.

Shkëmbimi i eksperiencave të auditimeve tona bazuar në risk, do të na mundësojnë si SAI që të përmirësojmë dhe përsosim:

- Vlerësimin dhe minimizimin e riskut të auditimit, duke e përqendruar auditimin në zonat me risk të lartë;
- Përdorimi optimal të burimeve audituese që kemi në dispozicion;
- Një vlerësim paraprak e zaturues rreth temës dhe entitetit që auditohet;
- Zbulimin e dobësive më të theksuara në funksionimin e entit/programit/projektit të audituar;
- Vlerësimin dhe dokumentimin e riskut të audituesve, duke marrë parasysh riskun e menaxhimit dhe riskun e realizimit të objektivave të vetë audituesve;
- Rritjen e besueshmërisë së auditimit;
- Kontributin për arritjen e 3E-ve (ekonomicitetit, efektivitetit dhe eficiencës nga enti/projekti/programi i audituar;
- Realizimin e auditimeve efektive dhe ekonomike.

II. Risqet e punës institucionale

Gjatë ditës së dytë do të prezantojmë eksperiencat e secilit nga SAI-t tona në menaxhimin, pra në përballimin dhe mitigimin e risqeve të veprimtarisë sonë institucionale. Suksesi i këtyre eksperiencave dhe qasjeve në menaxhimin e riskut institucional varet shumë nga prania e një strategjie përkatëse efektive dhe plan veprimi eficient dhe efektiv.

Menaxhimi i riskut konceptohet si tërësia e proceseve të përfshira në identifikimin, vlerësimin dhe gjykimin e risqeve, përcaktimin e përgjegjësisë, ndërmarrjen e veprimeve për zvogëlimin apo parashikimin e tyre, si dhe monitorimin dhe rishikimin e progresit. Sipas Modelit COSO-ERM, menaxhimi i riskut institucional është një proces i ndikuar nga titullari i njësisë, menaxherët dhe pjesa tjetër e stafit, i projektuar për të identifikuar ngjarjet e mundshme që mund të kenë impakt në institucion dhe menaxhuar riskun, për ta mbajtur brenda kufijve të oreksit për risk, që i përket arritjes së objektivave strategjike të institucionit. Si ALSAI, në mars 2015, mbështetur në ISSAI 9130 “Udhëzues për Standardet e Kontrollit të Brendshëm për Sektorin Publik- Informacion i zgjeruar për Menaxhimin e Riskut Institucional” dhe në Ligjin e vendit “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”, kemi miratuar Strategjinë e Menaxhimit të Riskut Institucional, në përputhje me objektivat kryesore të Strategjisë së Zhvillimit të SAI-t tonë 2013-2017.

Qëllimi i Strategjisë sonë të menaxhimit të riskut është që të sigurojë që ky koncept të jetë në themel të kulturës organizative, nëpërmjet qasjes dhe filozofisë së zvogëlimit të riskut dhe vlerësimit të tij, për çdo veprimtari që kryen institucioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit. Si SAI, e konsiderojmë se për të qenë efektiv, menaxhimi i riskut institucional duhet të bëhet pjesë e kulturës dhe veprimtarisë së audituesve tanë, i integruar në planet dhe veprimtaritë e përditshme audituese dhe nuk duhet parë si një program i shkëputur.

Në vijueshmëri në këto vite, kemi kërkuar që menaxhimi i riskut të bëhet përgjegjësi e çdo punonjësi të institucionit, i çdo niveli deri në hierarkinë më të lartë drejtuese.

Shpreh besimin se shkëmbimi i eksperiencave dhe diskutimet e SAI-ve tona, gjatë pjesës së parë të ditës së dytë të kësaj Konference Shkencore, lidhur me mundësitë e një menaxhimi sa më efektiv të riskut të veprimtarisë institucionale, do të japin si rezultat përsosjen e politikave tona menaxheriale të menaxhimit të riskut.

III. Big Data

Pjesa e dytë e ditës së dytë të Konferencës sonë do të përqendrohet në diskutimin e një prej sfidave më madhore, me të cilën përballen dhe do të përballen edhe më gjerë e thellë në të ardhmen, të gjitha SAI-t tona, me menaxhimin e fluksit dhe vënien në përdorim të të dhënave masive dixhitale, të quajtura “Big data”. “Big Data”, ose të dhëna masive, është një term i dalë botërisht në fillim të viteve 2000, i cili përshkruan një vëllim të madh të dhënash në forme dixhitale, të strukturuar dhe të pastrukturuar.

Në epokën e dixhitalizimit të mbarë shoqërive tona, gjithnjë e më shumë informata janë në dispozicion në internet. Me qeverisjen elektronike, qeveritë mund të bëhen më transparente në sytë e qytetarit, pasi mund ta vendosin informacionin menjëherë në dispozicion të tij në kohë reale dhe ta bëjnë lehtësisht të arritshëm për të. Në të njëjtën kohë, qytetarët gjithnjë e më shumë po përfshihen në çështjet e auditimit. Ata mund të bëhen të ashtuquajturit "auditues nga kolltuku", pra nga komoditeti i shtëpisë së tyre ose nga vendi i tyre i punës, ata mund t'u japin audituesve opinionet dhe gjetjet e tyre për një sërë çështjesh, apo edhe të veprojnë si auditues në lidhje me programe ose shërbime publike. "Të dhënat e hapura" (open data), të dhënat masive (Big Data) dhe qasja e pakufizuar elektronike në informacion, janë quajtur "vaji i ri" që lubrifikon shoqëritë moderne. Ato kanë implikime shumë të gjera për të gjitha institucionet shtetërore, duke përfshirë institucionet supreme të auditimit (SAI-t), pasi kërkojnë prej tyre që të ndryshojnë në mënyrë drastike mënyrën se si e organizojnë punën e tyre.

Në kushtet e një aktiviteti si publik dhe privat, i cili po ndryshon kaq me shpejtësi në botën e internetit, ne SAI-t ndodhen përpara një sfide sa të vështirë aq edhe thelbësore për ta. Në pamje të parë, duket sikur ata humbasin pozicionin e tyre të privilegjuar, ngaqë pothuajse gjithkush ka një qasje pothuajse të pakufizuar në informacion. Në të vërtetë, është pikërisht tani momenti ynë, i SAI-ve, për të përcaktuar rolin parësor që duhet të kenë në këtë shoqëri të "open data dhe ""big data"". Sqarimi dhe interpretimi i të dhënave dixhitale të veprimtarive publike, garantimi i sigurimit të vërtetësisë së tyre janë detyra dhe përgjegjësi që natyrshëm bien mbi strukturën kushtetuese që mbikëqyr miradministrimin e fondeve publike, pra pikërisht mbi ne. Ne SAI-t duhet të shfrytëzojmë plotësisht pozitën e veçantë dhe përvojën e tyre për të mbledhur dhe analizuar në mënyrë kritike informacionin. Ne na është besuar ligjërisht qasja në të gjitha institucionet qeveritare, duke përfshirë ato agjenci, që, për nga natyra e punës që bëjnë, mbeten jashtë aksesit të qytetarëve. Prandaj dhe përgjegjësia jonë është më e madhe.

Jam i bindur se konferenca dhe kumtuesit e saj do të paraqesin strategjitë dhe taktikat e SAI-ve tona në fushën e dixhitalizimit, të të dhënave të hapura dhe të dhënave masive, në mënyrë që të ndërtojmë kapacitetet e duhura njerëzore, duke përfshirë trajnimin dhe rekrutimin e personelit me kapacitete në fushën e TI dhe çështjet që lidhen me analizën e të dhënave masive dhe dixhitalizimin, si dhe duke kryer ndryshimet e mundshme organizative (krijimin e departamenteve, drejtorive apo njërive të reja, etj.).

Sot sfida e punës audituese është siguri i cilësisë në përdorimin e të dhënave masive. Sot, një auditues nuk mund dhe nuk duhet ta konceptojë punën e tij larg përdorimit të përditshëm, në çdo kohë dhe vend-ndodhje të laptop-it të vet. Zhvillimi i metodave të reja të auditimit, mjeteve dhe teknikave të përshtatura për punën në ekip, duke përdorur në çdo hap internetin, kërkon analizë të thelluar të të dhënave, për të verifikuar vërtetësinë dhe saktësinë e tyre, duke siguruar cilësi në përdorimin e të dhënave masive. E gjithë kjo qasje e re do të kërkojë përshtatjen e procesit të auditimit, sqarimin e çështjeve të aksesit dhe

ruajtjes së të dhënave, si dhe sigurimin që SAI i ka aftësitë të auditojë sistemet e TI ku ruhen të dhënat masive. Konferenca jonë do të diskutojë rëndësinë e mësimit kumulativ në dixhitalizimin e aktivitetit auditues, duke u rekomanduar SAI-ve të përpilojnë strategji për këtë dhe përshtatje të këtij lloji mësimi me standardet ndërkombëtare të fushës (ISSAI-t). Ajo do të diskutojë aspektet ligjore dhe specifikimet e sigurisë së të dhënave masive, si dhe sfidat e aksesit dhe cilësisë së të dhënave masive, veçanërisht ato që kanë të bëjnë me aksesin ndaj të dhënave të njësisë publike që auditohet mbi një bazë të përhershme. Konferenca po ashtu do të trajtojë sfidën e përdorimit të të dhënave masive si inpute për auditimet dhe diapazonin në të cilin të dhënat nga auditimi mund të publikohen si të dhëna të hapura, me qëllim që të merret përfitim shtesë për publikun dhe qytetarin. Formatimi i të dhënave qeveritare në formën e të dhënave masive është një tjetër sfidë dhe për këtë, ne SAI-t kemi një rol qendror në promovimin e transparencës, si dhe që aksesin i qytetarit, publikut dhe shoqërisë civile në informacionin qeveritar të mund të kuptohet dhe përdoret prej tyre në formatet e të dhënave të hapura dhe të dhënave masive.

Konferenca jonë do të përcjellë fuqishëm mesazhin se të dhënat masive kanë një potencial të jashtëzakonshëm në gjurmimin dhe analizimin e shpenzimeve qeveritare, jo vetëm nga ne audituesit, por edhe nga publiku dhe qytetarët e interesuar. Ndaj bindjen se ne SAI-t, si institucionet më të larta të auditimit publik në vendet tona, do të punojmë fort në këtë drejtim, në sinergji me partnerët e tjerë lokalë dhe ndërkombëtarë, që të dhënat qeveritare të hapen për publikun. Këto të dhëna të hapura dhe masive do të kenë një impakt të madh në rritjen e produktivitetit dhe të menaxhimit të riskut të programeve dhe fondeve qeveritare. Kjo përbën pa dyshim një sfidë kryesore për rritjen e transparencës, besimit të qytetarit në qeverisje dhe kufizimin efektiv të korrupsionit.

Në përfundim, më lejoni një konsideratë personale. Si ALSAI, si SAI i një vendi të vogël European, jemi përpjekur gjatë viteve 2012-2017 të organizojmë disa forume për progresin e auditimit publik, të bindur në dobinë e shkëmbimit të ideve dhe eksperiencave të punës sonë audituese si SAI Europiane dhe më gjerë. Kemi realizuar pesë konferenca vjetore modeste, me pjesëmarrje dhe të studiuesve e këshilltarëve nga SIGMA, DG-Budget, Parlamenti European, etj., për tema të ndryshme si Roli i Institucioneve Supreme të Auditimit për një menaxhim financiar të përgjegjshëm në sfidat e sotme, Auditimi kombëtar në shërbim të qeverisjes kombëtare, Analiza e Riskut, Të Auditosh për Qëndrueshmëri dhe Zhvillim, etj. Për ne, kjo eksperiencë e një Konference të plotë të përbashkët shkencore është unike dhe do të jetë me dobishmëri e përfitim të jashtëzakonshëm.

Duke falenderuar edhe njëherë Byronë e Auditimit Shtetëror të Kuvajtit dhe në veçanti Presidentin Al-Sarawi për mikpritjen e ngrohtë dhe organizimin e përsosur të kësaj Konference, Ju uroj të gjithëve suksese në kumtesat tuaja dhe në punimet e Konferencës!

RAPORTI EFEKTIV KLSH-KUVEND, JA KATËR KOLONAT E BASHKËPUNIMIT

botuar në gazetën “Telegraf”, më 5 qershor 2018.

Në frymën e përcaktimeve të Deklaratës së Limës⁴⁵ dhe të orientimeve të Raportit të SIGMA-s nr. 33⁴⁶ “Marrëdhëniet mes Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Komisioneve Parlamentare”, në cilësinë e kandidatit të nominuar nga Presidenti i Republikës për pozicionin e Kryetarit të KLSH-së, në Platformën Strategjike⁴⁷ për zhvillimin e KLSH-së, paraqitur në Komisionin e Kuvendit për Ekonominë dhe Financat, kam theksuar se një ndër objektivat kryesore të punës së institucionit në 7 vitet e ardhshme do të ishte: *“Intensifikimi i konsultimeve me Komisionin për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë për përafrimet strategjike të KLSH 2011- 2018, në funksion të rritjes së cilësisë së shërbimit ndaj Kuvendit, si një detyrim kushtetues... Në zbatim të detyrimit kushtetues, KLSH do të shërbejë tërësisht si struktura numër një dhe më e besueshme e informimit të Kuvendit për mirë administrimin e pronës shtetërore, si për shumicën ashtu dhe për pakicën parlamentare, nëpërmjet raporteve periodike të saj dhe takimeve e konsultimeve të herëpashershme me anëtarët e Kuvendit, por sidomos me Komisionin për Ekonominë dhe Financat”*. (nëntor 2011)

Në strategjinë e zhvillimit të KLSH 2013-2017, në Pikën 6 “Partnerët tanë strategjikë”, kemi cilësuar se *“Kuvendi është partneri ynë kryesor... Kuvendi është i interesuar që KLSH të jetë një institucion i fuqishëm dhe profesional. Krahës shpërndarjes së burimeve publike në subjektet publike, ai ka deleguar edhe përgjegjësitë për përdorimin e tyre por ai mbetet i interesuar që të verifikojë se si janë përmbushur këto përgjegjësi. Kontrolli i Lartë i Shtetit paraqitet si instrumenti kryesor për të verifikuar se si janë përmbushur përgjegjësitë e këtyre subjekteve në pikëpamje të funksioneve të deleguara me ligj. Partneriteti i KLSH me Kuvendin realizohet kryesisht nëpërmjet Komisionit të Ekonomisë dhe të Financave, i cili diskuton dhe i propozon Kuvendit çështje që kanë të bëjnë me Buxhetin e Shtetit dhe burimet publike në tërësi”*⁴⁸.

Sot, si auditues të jashtëm publik, jemi të bindur se ekziston një marrëdhënie simbiotike (e domosdoshme, jetike) mes Parlamentit dhe institucionit më të lartë të auditimit të jashtëm publik (SAI-t). Parlamenti dhe SAI kanë role reciprokisht mbështetëse për të siguruar një qeverisje efektive. Ata përbëjnë dy elementë thelbësorë të një sistemi të balancuar të

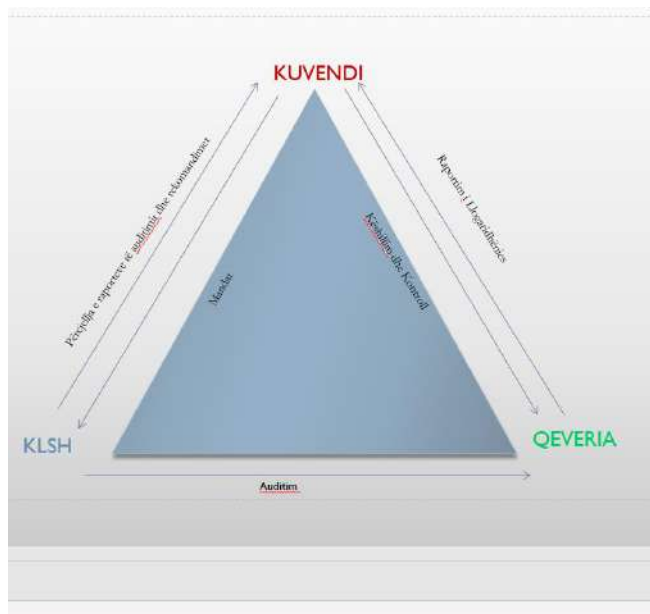
⁴⁵ Deklarata e Limës, Lima, Peru, 1977, http://issai.org/media/12901/issai_1_e.pdf

⁴⁶ Raporti i SIGMA-s “Marrëdhëniet mes SAI-ve dhe Komisioneve Parlamentare”, Paris, 09 dhjetor 2002. <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan020450.pdf>

⁴⁷ Platforma Strategjike për Zhvillimin e KLSH-së, faqe 6.
http://klsh.org.al/web/20120127090824projekide_70.pdf

⁴⁸ Strategjia e Zhvillimit të KLSH 2013-2017, faqe 8.
http://www.klsh.org.al/web/strategjia_klsh_2013_2017_937.pdf

llogaridhënies së Qeverisë, të quajtur Trekëndëshi i Llogaridhënies, sipas studiuesit Rick Stapenhurst dhe të tjerë⁴⁹.

Parlamenti mund të kryejë funksionet e tij vitale të mbikëqyrjes së aktivitetit qeveritar në mënyrë eficiente dhe efektive, kur ai përdor dhe mund të mbështetet mbi punën audituese të SAI-t. Nga ana e tij, SAI mund të jetë shumë më efektiv, nëse Parlamenti dhe komisionet e tij sigurojnë forume për paraqitjen dhe diskutimin e rezultateve të rëndësishme të auditimeve të SAI-t, duke përbërë aleatin kyç në nxitjen e Ekzekutivit dhe në inkurajimin e institucioneve të

tjera të pavarura, për të ndërmarrë veprimet e duhura korrigjuese të propozuara nga SAI.

Progresi i marrëdhënieve Parlament-SAI

Marrëdhëniet mes Paramenteve dhe SAI-ve janë forcuar dhe rritur gjatë dy-tre dekadave të fundit gati në të gjitha vendet e botës, përfshi dhe Shqipërinë, sidomos pas shpërthimit të krizës së përbotshme financiare dhe ekonomike të vitit 2008, kur roli i SAI-ve në shëndoshjen e financave publike u rrit ndjeshëm.

Në harkun kohor të tre viteve (22 dhjetor 2011-19 dhjetor 2014), në kuadrin e Axhendës së saj të Zhvillimit post 2015, Organizata e Kombeve të Bashkuara ka miratuar dy Rezoluta për institucionet supreme të auditimit:

- Rezolutën A/66/209 "Nxitja e eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke forcuar Institucionet Supreme të Auditimit", dhe
- Rezolutën A/69/228: "Promovimi dhe fuqizimi i eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të institucioneve të larta të auditimit".

Me anë të tyre, OKB nxit parlamentet e Shteteve Anëtare të OKB-së të forcojnë pavarësinë e SAI-ve të vendeve të tyre dhe të bashkëpunojnë më fort me to. Miratimi i Rezolutave përbën kurorëzimin e përpjekjeve të bashkuara të SAI-ve nga i gjithë globi, në një lobim konkret dhe

⁴⁹ Rick Stapenhurst dhe të tjerë "Të ndjekësh parandë:Krahasimi i Komisioneve Parlamentare të Llogarive Publike", Londër, 20 janar 2014, www.amazon.co.uk/Following-Money-Parliamentary-Committees-Stapenhurst/dp/B01FKTMPXK , përshtatur për Shqipërinë

të mirë organizuar nga ana e Organizatës së tyre INTOSAI, e cila numëron 192 SAI anëtare nga 192 shtete të botës.

Rezolutat kontribuojnë në njohjen dhe kuptimin e rëndësisë që kanë dokumentet themelore të auditimit publik suprem, Deklarata e Limës e vitit 1977 dhe Deklarata e Meksikos e vitit 2007. Këto dokumente, nëse njihen dhe zbatohen nga dhe parlamentet dhe SAI-t e Shteteve Anëtare të OKB-së, sigurojnë një auditim suprem të përgjegjshëm, profesional, të aftë të forcojë llogaridhënien dhe rrisë transparencën në administrimin e fondeve dhe aseteve publike.

Këto Rezoluta, të cilat shërbejnë si udhërrëfyes në punën tonë, ne i kemi përkthyer në shqip dhe ia kemi kaluar në vitin 2015, Kuvendit dhe komisioneve të tij në formë fletëpalosje, si dhe kemi promovuar në opinionin publik dhe pranë palëve të tjera të interesit, përmbajtjen dhe rëndësinë e tyre.

Sipas Anders B. Johnsson, Sekretar i Përgjithshëm i Unionit Ndërparlamentar Botëror (IPU), *“Një studim i fundit i kryer nga IPU tregon se në shumicën e vendeve (85%) anëtarë të OKB-se, raporti i SAI-t përbën burimin kryesor të informacionit për Parlamentin në punën e tij kontrolluese”*⁵⁰.

Cilësoj kontributin e rëndësishëm që ka dhënë Programi SIGMA i Bashkimit Europian dhe i OECD-së (Mbështetja për Përmirësim në Qeverisje dhe Menaxhim) prej tashmë 26 vitesh në përmirësimin e qeverisjes publike në vendet kandidate dhe potenciale kandidate për anëtarësim në Bashkimin Europian.

Falenderoj SIGMA-n për ndihmësen e çmuar dhënë KLSH ndër vite, në veçanti Këshilltarët e Lartë të saj z. Joop Vrolijk, për kontributin në trajnimet e audituesve të institucionit dhe në hartimin dhe procesin e diskutimit të draft-ligjit organik të KLSH-së, si dhe z. Alastair Swarbrick për ndihmesën e tij.

Vlerësoj SIGMA-n për Raportet e saj me nr. 33 “Marrëdhëniet mes Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Komisioneve Parlamentare” të datës 9 dhjetor 2002 dhe me nr. 54 “Zhvillimi i Marrëdhënieve Efektive të Punës mes Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Parlamenteve”, të datës 12 maj 2017⁵¹, lidhur me situatën e marrëdhënieve Parlament-SAI, praktikat e mira të SAI-ve më të zhvilluara Europiane dhe sugjerimet konkrete për progresin e mëtejshëm të këtyre marrëdhënieve, sidomos në optikën e SAI-ve të vendeve kandidate dhe potenciale kandidate për në BE.

⁵⁰ Anders B. Johnsson, fjala në Konferencën për Fuqizimin e Auditimit Publik të Jashtëm në rajonet e INTOSAI-t, maj 2010, Vjenë. <http://www.intosai.org/uploads/intosai/publikation02112010small.pdf>

⁵¹ Raporti i SIGMA-s “Zhvillimi i Marrëdhënieve Efektive të Punës mes SAI-ve dhe Parlamenteve”, Paris, 12 maj 2017. http://sigmaweb.org/publications/Supreme_audit-institutions-and-parliaments-SIGMA-Paper-No.%2054.pdf

Këto sugjerime na kanë ndihmuar ndjeshëm ne si SAI, si KLSH, në ndërtimin e një raporti efektiv dhe eficient me Kuvendin e Shqipërisë. Jam i sigurtë se për përmbajtjen dhe rëndësinë e këtyre gjetjeve dhe orientimeve të SIGMA-s, do të flasë në detaje z. Alastair Swarbrick, Këshilltar i Lartë i SIGMA-s.

Falenderoj SIGMA-n si për organizimin e një numri të konsiderueshëm takimesh, tryezash të rrumbullakëta, seminaresh e konferencash, ndër të cilat veçoj Takimin dhe Marrëveshjen e Stambollit të datës 9 mars 2011, Konferencën dhe Rezolutën për Marrëdhëniet midis SAI-ve dhe Parlamenteve, mbajtur në Budva, Mal i Zi më datat 18-20 nëntor 2013, si dhe Konferencën e mbajtur më datat 8-9 nëntor 2016 në Ankara, Turqi, mes SAI-ve të vendeve kandidate dhe potenciale kandidate për anëtarësim në Bashkimin Europian, me temë “Zhvillimi i marrëdhënieve efektive ndërmjet Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Parlamenteve”. Të tre këto evente kanë shërbyer si gurë kilometrikë në dhënien e mesazhit se puna audituese, gjetjet dhe rekomandimet e një SAI përbëjnë punë integrale të vetë Parlamentit, e parë kjo në këndvështrimin e qasjes “SAI si institucion watchdog i Parlamentit dhe qytetarëve”.

Marrëdhënia simbiotike Kuvend i Shqipërisë-KLSH

Marrëdhëniet e Kontrollit të Lartë të Shtetit me Kuvendin e Shqipërisë, e sidomos me Komisionin për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë, reflektojnë kërkesat e standardeve ndërkombëtare të INTOSAI-t për më shumë përgjegjësi në sistemin e llogaridhënies për përdorimin e fondeve publike, në veçanti të Deklaratës së Limës, e quajtur ndryshe “Magna Carta”, Kushtetuta e Institucioneve Supreme të Auditimit, ISSAI 1, Neni 8 “Marrëdhënia me Parlamentin”, i cili thekson se: *“Institucioni Suprem i Auditimit duhet të fuqizohet dhe të mandatohet nga Kushtetuta për t’i raportuar gjetjet e tij në mënyrë të pavarur dhe çdo vit Parlamentit”,* të ISSAI-t 12, *“Vlerat dhe Përfitimet nga institucionet supreme të auditimit, të bësh diferencën në jetët e qytetarëve”,* Parimi 6 *“Komunikimi efektiv me Parlamentin dhe palët e tjera të interesuara”,* i cili u kërkon SAI-ve të zhvillojnë marrëdhënie profesionale me Parlamentin dhe partnerët e tjerë, duke *“...komunikuar me Parlamentin dhe veprimtarët e tjerë të interesuar, në një mënyrë që të rrisin njohuritë e tyre dhe të kuptuarit e rolit dhe përgjegjësi të SAI-t, si një auditues i pavarur i sektorit publik”*⁵², si dhe të ISSAI-t 20, *“Parimet e Transparencës dhe Llogaridhënies”,* Parimi 7 *“SAI-t të mbajnë një marrëdhënie të fortë me komisionet përkatëse parlamentare për t’i ndihmuar ata të kuptojnë më mirë raportet dhe konkluzionet e auditimit dhe të ndërmarrin veprimet e duhura”*.

Gjashtë vite e gjysmë më parë, vinim nga një traditë raportesh formale me Kuvendin, pothuajse tërësisht të përqendruara në paraqitjen shabllone çdo vit të detyrimit kushtetues

⁵² ISSAI 12, <http://www.intosai.org/issai-executive-summaries/view/article/issai-12-the-value-and-benefits-of-supreme-audit-institutions-making-a-difference-to-the-liv.html>

të raportimit mbi Zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit për vitin pararendës dhe të raportimit mbi Performancën e KLSH. Nuk ishte e lehtë ta tejkalonte këtë mënyrë të menduar.

Në filozofinë tonë të punës si institucion “whatchdog” i qytetarit dhe Kuvendit, zgjedhëm qasjen e promovimit të trekëndëshit të llogaridhënies “Parlamenti (qytetarët)” - KLSH - Qeveri”, në dobi të forcimit të llogaridhënies dhe transparencës së qeverisjes. Për këtë, synuam dhe kërkuam komunikim më të shpeshtë me Parlamentin, duke respektuar rregullin bazë që si institucion suprem i auditimit, si SAI, ne nuk bëjmë politika, por auditojmë zbatimin e tyre.

Pohojmë me mirënjohje që ky rregull përgjithësisht është mirëkuptuar nga Kuvendi i Shqipërisë. Dëshmi konkrete e frymës pozitive të bashkëpunimit, me të cilin Kuvendi mirëpriti qasjen tonë, është nisma e rishikimit të ligjit integral të Kontrollit të Lartë të Shtetit, e përfunduar në nëntor 2014. Komisioni për Ekonominë dhe Financat, sidomos Kryetari z. Erjon Braçe dhe Sekretari i tij, Akademik Anastas Angjeli, por edhe deputetët Florjon Mima, Edmond Spaho, etj., të Komisionit dhe Kuvendit, luajtën një rol parësor për miratimin e një ligji modern për KLSH, tërësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t, çka ishte dhe një kërkesë e përsëritur e Bashkimit Europian në Progres Raportet e tij për Shqipërinë për vitet 2011-2013.

Si KLSH, jemi përpjekur të konturojmë raportin me Kuvendin, në shinat e forcimit të llogaridhënies dhe transparencës. Në këtë konturim, na kanë ndihmuar gjetjet, përsiatjet me eksperiencat e SAI-ve të zhvilluara europiane dhe konkluzionet e Raporteve të SIGMA-s Nr. 33 dhe Nr. 54, sidomos të këtij të fundit. Nëpërmjet tyre, kemi fituar qartësinë e mungesës së natyrshme që parlamentet kanë në kapacitete profesionale, për të kontrolluar përdorimin me ekonomicitet, eficiencë dhe efektivitet të fondeve publike, si dhe të rolit tonë si SAI, po ashtu të natyrshëm, për të plotësuar këtë mungesë me informacion objektiv, me ekspertizë, dije dhe kapacitete, të cilat ne duhet t’i afrojmë, duke shpalosur vlerat e një SAI të pavarur, si integriteti, përgjegjshmëria, vlera e shtuar, profesionalizmi, etj.

Të ndihmuar nga Raportet e SIGMA-s dhe nga rezolutat e takimeve dhe konferencave të lartpërmendura, të organizuara nga ky Program, jemi përpjekur të përcjellim informacionin objektiv, ekspertizën dhe gjetjet nga auditimet, tek Kuvendi, nëpërmjet shtimit të komunikimit me komisionet e tij dhe paraqitjes në vëmendje të Kuvendit, jo vetëm të një numri të rëndësishëm të raporteve të auditimit, por edhe të informacioneve përmbledhëse për disa prej tyre.

Për shembull, gjatë vitit 2017, kemi paraqitur në Kuvend (Kryetarit të Kuvendit të Shqipërisë, Nën Kryetarëve të Kuvendit, Komisionit për Ekonominë dhe Financat, komisioneve të tjera parlamentare) informacione mbi rekomandimet e auditimit në Bankën e Shqipërisë, informacion mbi auditimet në AlbPetrol, informacion mbi integritetin e zyrtarëve të administratës shtetërore, etj., krahas dërgimit të disa prej raporteve më të rëndësishme të auditimit.

Në tërësi, për vitin 2017, Kuvendi është njohur dhe informuar me hollësi për 38 auditime, ose mbi 24 përqind të auditimeve tona tërësore në vit. Kuptohet, Kuvendit i kanë kaluar raportet më të rëndësishme në tematika dhe impaktin e shpresuar nga auditimi. Përqindja rritet, kur flasim për raporte të auditimit të institucioneve qendrore ose raporte të auditimit të performancës. Për këtë vit, synojmë të informojmë dhe sensibilizojmë Kuvendin dhe komisionet e tij, për rreth 30 përqind të auditimeve tona tërësore.

Vullneti për thellimin e bashkëpunimit ka qenë reciprok. Pjesëmarrja e Kryetarit të Kuvendit, Kryetarit të Komisionit për Ekonominë dhe deputetëve në aktivitetet e KLSH-së, si analizat Vjetore, konferencat shkencore, por edhe në aktivitete ndërkombëtare, dëshmon për mbështetjen parlamentare.

Rezoluta e Kuvendit

Në vitin 2016, Kuvendi miratoi Rezolutën e datës 20 tetor 2016, “Mbi performancën e Kontrollit të Lartë i Shtetit të vitit 2015”, ku theksohet që *“Kuvendi i Shqipërisë, në funksion të detyrimeve të tij kushtetuese, por dhe në zbatim të rekomandimeve të Progres Raportit 2015 të Komisionit European për ngritjen e një mekanizmi më eficient nga Kuvendi për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së, shpreh angazhimin e tij maksimal në këtë drejtim, me qëllim përmirësimin e bashkëpunimit dhe ushtrimin e kontrollit parlamentar për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së, sa më poshtë:*

- *Të bashkëpunojë me KLSH-në dhe Qeverinë, që të rritet shkalla e ndërveprimit gjithëpërfshirës me të gjitha institucionet e administratës publike për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së;*
- *Të shikojë mundësinë e krijimit të Nënkomisionit Parlamentar brenda Komisionit për Ekonominë dhe Financat për të monitoruar në mënyrë sistematike aktivitetin e KLSH-së dhe zbatimin e rekomandimeve”.*

Menjëherë kemi dhënë dakordësinë tonë për krijimin e nënkomisionit të dedikuar parlamentar. Për të gjitha detyrat e lëna nga rezolutat e Kuvendit të Shqipërisë, ato të viteve 2012, 2014 dhe 2016, si SAI kemi hartuar plane konkrete pune për zbatimin e tyre.

Jemi të ndërgjegjshëm që rrugët e komunikimit dhe përcjelljes së ekspertizës nga auditimet, në kanalet dhe mënyrat se si ky informacion mund të shfrytëzohet nga Parlamenti dhe komisionet e tij, janë të shumëllojshme. Në këtë drejtim, na ngelet shumë për të bërë.

Sfida e së ardhmes

Sikurse shprehet edhe Raporti i SIGMA-s nr. 54 në pikën 1.2.2 “Komunikimi-të kuptuarit të rolit dhe punës së SAI-ve”, *“...përcjellja formale e raporteve të auditimit nuk mjafton për të*

*stimuluar ndjekjen e duhur të zbatimit të rekomandimeve dhe veprimin nga ana e Parlamentit. SAI-t kanë nevojë të bëjnë më shumë për të shpjeguar rolin e tyre dhe punën që bëjnë*⁵³.

Na pret përpara një sfidë e madhe. Me Vendimin e Kryetarit Nr. 56, datë 30 prill 2018, KLSH miratoi Kodin e Etikës së Kryetarit, i cili njeh dhe pranon pa asnjë kushtëzim Kodin e Etikës së Deputetit të Kuvendit. Ky standard hap rrugën, në kushtet e mungesës totale të konfliktit të interesit për 6 muajt e ardhshëm në përfundim të mandatit të kryetarit aktual, për një marrëveshje të gjerë kuadër KLSH-Kuvend, të cilën me këtë rast ia propozoj Kryetarit të Kuvendit. Si KLSH, si SAI, në bazë të standardeve të INTOSAI-t, të Rezolutave të OKB-së dhe të Raporteve të SIGMA-s, gjykojmë se marrëveshja duhet të përfshijë jo vetëm fuqizimin e ndjekjes parlamentare për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së, si plotësim edhe të rekomandimit të njëjtë(forcimi i ndjekjes parlamentare) të dhënë nga Progres Raportet e Komisionit European për Shqipërinë në tre vitet e fundit 2016, 2017 dhe 2018, por edhe një axhendë konkrete për zbatimin e rekomandimit qendror të KLSH-së në këto vite, për draftimin dhe miratimin e Ligjit për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik, si dhe angazhimin juridik të Qeverisë për nxjerrjen e Urdhrit për zbatimin e rekomandimeve të KLSH nga ana e institucioneve në varësi të saj.

Ka ardhur koha e krijimit të nën komisionit të dedikuar të Kuvendit, pranë Komisionit për Ekonominë dhe Financat, për shqyrtimin e gjetjeve dhe rekomandimeve nga raportet e auditimit të KLSH, nën shembujt e praktikave të mira të sugjeruara nga Raporti Nr. 54 i SIGMA-s (faqe 43 “Përvojat europiane për trajtimin e raporteve të SAI-t”).

Në Strategjinë e Zhvillimit të KLSH 2018-2022, Pika 4 “Partnerët strategjikë”, kemi theksuar se *“Cilësia dhe besueshmëria e raporteve të auditimeve të KLSH po tërheq gjithnjë e më shumë vëmendjen e parlamentarëve, duke rritur mundësinë e funksionimit të mekanizmave të “Trekëndëshit të Llogaridhënies” (SAI-Parlament-Qeveri), pasi gjetjet dhe rekomandimet e auditimit orientohen pikërisht drejt identifikimit dhe zgjidhjes së problematikave të qeverisjes publike, duke kontribuar për mirëqeverisjen*⁵⁴”.

Investimi kryesor i së ardhmes për një SAI është forcimi i besimit të qytetarëve dhe Parlamentit në rolin dhe vlerën e shtuar të punës së tij. Si auditues të KLSH, si trupë auditimi që synon të shndërrohet në një formacion auditues modern europian, garantojmë se do të kushtojmë të gjitha kapacitetet dhe energjitë tona në realizimin e këtij investimi madhor.

⁵³ Raporti i SIGMA-s “Zhvillimi i Marrëdhënieve Efektive të Punës mes SAI-ve dhe Parlamenteve”, Paris, 12 maj 2017, faqe 13, fragmenti i parë. http://sigmaweb.org/publications/Supreme_audit-institutions-and-parliaments-SIGMA-Paper-No.%2054.pdf

⁵⁴ Strategjia e Zhvillimit të KLSH 2018-2022, faqe 39, paragrafi i parë. Kolana “Botimet KLSH”, 2018

KLSH-JA NUK BËN POLITIKË, POR AUDITON ZBATIMIN E POLITIKAVE TË QEVERISË

botuar në gazetën “Telegraf”, më 20 korrik 2018.

Kontrolli i Lartë i Shtetit funksionon bazuar në Kushtetutën e vendit, në Ligjin organik të institucionit, në Standardet Ndërkombëtare të Auditimit ISSAI, në Rezolutat e OKB-së për SAI-et dhe në Rezolutat e Kuvendit për KLSH-në. Filozofia e punës sonë në këto vite ka qenë modernizimi i institucionit në punën audituese, si edhe thellimi i transparencës dhe llogaridhënies për një qeverisje të mirë dhe në luftë kundër korrupsionit, për përmirësimin e qeverisjes, duke vepruar me moton “KLSH-shërbestar i qytetarit dhe agent i Kuvendit”. Mbi bazën e kësaj filozofie u ndërtua Strategjia institucionale 2013-2017, e cila kulmoi në realizimin me mbi 90% sukses në vitin e fundit të implementimit të saj, 2017-n.

6 qëllimet strategjike të KLSH për periudhën 2013-2017

Strategjia e Zhvillimit të KLSH për periudhën 2013-2017 përcaktoi 6 Qëllime Strategjike të cilat mbuluan dimensionet më të rëndësishme të rritjes të institucionit. Objektivat Strategjike të INTOSAI-t dhe EUROSAT-t u integruan në koherencë të plotë në Planin Strategjik, duke u formalizuar në objektivat kryesore:

- zhvillimi i kapacitetit institucional të KLSH,
- rritja e kapaciteteve audituese dhe e cilësisë së auditimit,
- përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i numrit të auditimeve të performancës,
- zhvillimi dhe konsolidimi i auditimeve të Teknologjisë së Informacionit dhe përdorimi i TI në auditim,
- rritja e kontributit të KLSH për qeverisjen e mirë, nëpërmjet luftës kundër korrupsionit,
- si dhe rritja e ndikimit të rolit të KLSH-së përmes komunikimit dhe bashkëpunimit.

Kjo strategji u formulua në bashkëpunim me partnerët ndërkombëtarë dhe ishte guri i themelit për ndryshimin që pasoi në të gjitha dimensionet e punës në KLSH.

Korniza e Matjes së Performancës

Korniza e Matjes së Performancës është një metodologji moderne për të analizuar në thelb lidhjen shkak-pasojë të faktorëve që përcaktojnë suksesin e aktivitetit auditues, një auditim performance i drejtuar kah vetja, një reflektim kritik, periodik, për t’u përmirësuar dhe udhëhequr përmes shembullit. Metodologjia mbështetet në sistemin e vetëvlerësimit dhe/ose vlerësimit nga institucionet e tjera supreme të auditimit “Peer Review (Rishikim mes Kolegëve)”. Për vitin 2017, KLSH e kreu matjen e performancës institucionale duke kombinuar të dyja format: për pavarësinë institucionale u vlerësua nga një grup kolegësh austriakë, ndërsa për fushat e tjera ngriti grup të përbashkët pune me kolegët polakë të projektit IPA. Fushat e matjes së performancës institucionale janë 6 dhe secila prej fushave përmban parametrat specifikë (25 në total), të integruar në një matricë.

Treguesit e Performancës

6 fushat ku shtrihet matja e performancës janë:

- “Pavarësia dhe korniza ligjore”

- “Qeverisja e brendshme dhe etika”
- “Cilësia e auditimit dhe raportimi”
- “Menaxhimi financiar, asetet dhe strukturat mbështetëse”
- “Burimet Njerëzore dhe Trajnimi”.
- “Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit”.

Treguesit e agreguar dëshmojnë se KLSH, për vitin 2017 ka një performancë mbi nivelin mesatar. Konkretisht për tre nga 6 fusha vlerësimit, përkatësisht fushat 3,4 dhe 5 merr vlerësimin 4 (nga 4) dhe për 3 fushat e tjera vlerësimin 3 (nga 4) .

Më në detaje, kjo performancë zbërthehet si vijon:

“Pavarësia dhe korniza ligjore”

Performanca e kësaj fushe u bazua kryesisht në vlerësimin e realizuar nga Gjykata Austriake e Auditimit, përmes procesit “Peer Review (Rishikim mes kolegëve)”. Me ndryshimet e realizuara në Ligjin 154/2014 “Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”, KLSH ka një kornizë rregullatore që i garanton pavarësi të përshtatshme në realizimin e plotë të misionit dhe detyrimeve kushtetuese. Kjo kornizë sanksionon pavarësinë organizative në planin e auditimeve, në strukturën dhe stafet e nevojshme për t’iu përgjigjur detyrimeve kushtetuese dhe aktivitetit të përditshëm auditues. Pavarësia e Kryetarit është një element që sanksionohet në mënyrë të kujdesshme në ligjin e ri, vlerësuar maksimalisht në dimensionin përkatës. Ndërkohë që dimensionin i lidhur me pavarësinë financiare, nisur nga kufizimet buxhetore për shkak të ligjeve të tjera organike, nuk plotëson kushtet për një vlerësim maksimal, duke u vlerësuar vetëm me 3 nga 4 pikë të mundshme. Mandati i KLSH-së është vlerësuar duke analizuar dimensionin e mjaftueshmërisë së mandatit, lidhur me të drejtën për të audituar dhe kufizimet mbi këtë të drejtë. Vlerësimi tregoi se KLSH ka një mandat të mjaftueshëm për të përmbushur misionin e saj, mandat që në tërësi nuk ka kufizime që çenojnë punën tonë. Ky dimension është vlerësuar maksimalisht. Nisur nga aspekti i të drejtës, dimensionet që përcaktojnë mandatin e KLSH vlerësohen me 4 pikë. Gjykata Austriake e Auditimit konkludoi se aktiviteti i KLSH-së është në përputhje me: Deklaratën e Limës (ISSAI 1), Deklaratën e Meksikës (ISSAI 10), si dhe ISSAI-n 11. Ky vlerësim për Pavarësinë dhe Kornizën Ligjore të KLSH u prezantua nga Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t, në Konferencën e organizuar me rastin e 40-vjetorit të Deklaratës së Limës mbi Pavarësinë e SAI-ve, në Lima, Peru më 5 Dhjetor 2017, duke konfirmuar se “.... pavarësia, mandati dhe organizimi i KLSH janë ligjorisht de facto të vendosura dhe të mbrojtura nga Kushtetuta dhe nga Ligji i KLSH-së. Me hyrjen në fuqi të Ligjit në vitin 2015, KLSH pati përmirësime të rëndësishme në pavarësinë e tij, krahasuar me dispozitat e ligjit të mëparshëm. korniza ligjore e vendosur është e përshtatshme dhe efektive dhe qëndron në pajtueshmëri me Deklaratën e Meksikos”. Përveç vlerësimit pozitiv, kolegët e Gjykatës Austriake të Auditimit cilësuan si aspekt për përmirësim që ndikon në forcimin e pavarësisë reale, pavarësinë financiare. Pavarësisht faktit që buxheti i KLSH-së dhe numri maksimal i

punonjësve janë pjesë e Buxhetit të Shtetit të miratuar nga Kuvendi, fakti që Kryetari nuk ka akses të drejtpërdrejtë në Kuvend, apo në Komisionet Parlamentare për çështje që lidhen me buxhetin e KLSH-së, është aspekt që cënon pavarësinë reale financiare të KLSH. Liria e plotë në shpërndarjen e buxhetit, si për shembull dhënia e buxhetit si shumë totale dhe dhënia e të drejtës KLSH-së për akordimin e saj në mënyrë autonome, do të nënkuptonte përmbushjen e Deklaratës së Meksikës në një shkallë më të lartë. Sipas kornizës ligjore, KLSH ka mandat të mjaftueshëm dhe akses të plotë në informacion, pasi korniza ligjore është plotësuar sipas standardeve ndërkombëtare të lidhura me të drejtën dhe mandatin për të audituar. Megjithatë gjatë vitit 2017, përsëri kemi ndeshur raste që aktiviteti auditues është penguar dhe refuzuar (respektivisht rasti “Albpetrol” SHA, i cili u zgjidh me kontributin e Ministrisë të Infrastrukturës dhe Energjisë, si dhe ai i Entit Rregullator të Energjisë, rast ende i pazgjidhur). Ky fakt tregon se mandati de jure i sanksionuar në ligj nuk është arritur plotësisht në praktikë.

“Qeverisja e brendshme dhe etika”.

Qeverisja e brendshme, si fushë e rëndësishme që ndikon në performancën institucionale të çdo Institucioni Suprem Auditimi, është vlerësuar në përputhje me kërkesat e ISSAI-ve 10, 12, 20, 30 dhe 100. Sistemi i vetëvlerësimit konkludon se KLSH është drejtuar duke dhënë shembullin e mirë, duke synuar të jetë organizatë model, si dhe ka promovuar transparencën dhe llogaridhënien përmes mirëqeverisjes dhe sjelljes etike. Në aspektin e Qeverisjes së Brendshme dhe Etikës, vlerësimi bazohet në matjen e Ciklit të Planifikimit Strategjik, ku përfshihen Plani Strategjik, Plani Vjetor, Planifikimi Organizativ dhe Monitorimi, si dhe Raportimi i Performancës Institucionale. Mjedisi i Kontrollit Organizativ është vlerësuar përmes dimensioneve të lidhura me Mjedisin e Kontrollit të Brendshëm, Etika dhe Integriteti, Sistemit të Kontrollit të Brendshëm, Sistemi i Kontrollit të Cilësisë dhe Sistemi i Sigurimit të Cilësisë. Të gjitha këto dimensione vlerësohen në përputhje me kërkesat e udhërrëfyeseve metodologjike, modelit COSO, Modelit INTOSAI, etj.

Mjedisi i Kontrollit të Brendshëm, Etikës dhe Integritetit

Duhet të theksojmë se veprimtaria menaxheriale institucionale këto gjashtë vitet e fundit është fokusuar në sigurimin e sistemit të etikës dhe integritetit institucional, nëpërmjet zbatimit të kornizës rregullative të KLSH-së dhe praktikave më të mira të komunitetit të INTOSAI-t, specifikisht të INTOSAI (instrumenti i vetëvlerësimit të integritetit). Strategjia për implementimin e një sistemi efektiv të etikës dhe integritetit është fokusuar në tre shtylla kryesore,

Hartimi dhe konsolidimi i kuadrit rregullator mbi etikën dhe integritetin ku KLSH është radhitur ndër të parat Institucione Supreme të Auditimit, që në mënyrë vullnetare, që prej vitit 2014, ka adoptuar metodologjinë e vetëvlerësimit të integritetit (INTOSAI), konsideruar si një nga metodat inovative dhe të efektshme, me impakt në zhvillimin e politikave të integritetit. KLSH ishte një ndër kontribuesit e hartimit të draftin të ri të ISSAI 30 “Kodi i Etikës”, i cili u miratua në Kongresin e XXII-të të INTOSAI-t, në Dhjetor 2016. Në Korrik të vitit 2017, KLSH u bë anëtare e Grupit të Projektit të EUROSAI-t “Mbi rolin e Institucioneve

Supreme të Auditimit në përhapjen e kulturës etike në sektorin publik”, i cili udhëhiqet nga SAI i Hungarisë. KLSH, nëpërmjet pjesëmarrjes aktive në këtë Grup Pune, synon ushtrimin e auditimit të etikes dhe integritetit në subjektet e auditimit të sektorit publik.

Menaxhimi i etikes dhe integritetit, duke vijuar me imponimin dhe implementimin e rregullave, procedurave dhe udhëzimeve. Në këtë aspekt janë kryer trajnime intensive që kanë synuar edukimin e punonjësve me frymën e standardeve etike dhe vlerave morale.

Ushtrimi i funksioneve mbikëqyrëse dhe kontrolluese, investiguese dhe ndëshkuese ndaj sjelljeve dhe shkeljeve të etikës dhe integritetit. KLSH, si rezultat i aplikimit të këtij instrumenti, ka marrë masa ndaj punonjësve të tij, të cilët kanë rezultuar me shkelje të rregullave të etikës dhe integritetit. Për periudhën 2012-2017, Komisioni i Etikës i institucionit ka vendosur për 10 largime nga detyra për shkelje të etikës dhe integritetit.

Me shkresën nr. 1182 datë 18.11.2016 të Kryetarit të KLSH-së, i kemi kërkuar Inspektorit të Përgjithshëm të Inspektoratit të Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive e Konfliktit të Interesave (ILDKPKI), kryerjen e verifikimit të plotë dhe të thelluar mbi deklaratimet e të gjithë punonjësve/drejtimesve të KLSH-së, që mbartin detyrimin ligjor për deklarim të interesave private (niveli Drejtor dhe Kryeauditues). Nga ILDKPKI u kryen verifikimet bazuar në kërkesat e ligjit përkatës për 28 punonjës dhe në përfundim të këtij procesi nuk rezultuan shkelje të kuadrit rregullator.

Sistemi i Kontrollit të Brendshëm të KLSH-së

Sistemi i Kontrollit të Brendshëm, është vlerësuar mbi bazë të modelit COSO. KLSH përgjatë vitit 2017 ka vijuar me veprimtarinë menaxheriale institucionale suportuar nga një qeverisje e brendshme efektive dhe mirëfunksionimi i sistemeve të kontrollit të brendshëm. Në zbatim të ISSAI-t 20, KLSH vepron mbi themelet e transparencës dhe llogaridhënies. Gjithashtu, në zbatim të ISSAI 12 që thekson parimin e udhëheqjes nëpërmjet shembullit, Kryetari dhe menaxhimi i lartë janë përgjegjës për dhënien e shembullit të mirë, për të promovuar integritetin, por gjithashtu për të mundësuar përmbushjen efektive të mandatit të organizatës duke zhvilluar një kulturë organizative e cila promovon efikasitet, transparencë dhe përgjegjshmëri. Në këtë kontekst, në vitin 2018 u rishikua Kodi i Etikës, duke cilësuar se Kryetari pranon pa asnjë kushtëzim Kodin e Etikës së Deputetit të Kuvendit. KLSH ka ndërtuar sistemin për të përcaktuar përparësitë e punës në ruajtjen e cilësisë, duke zbatuar metodologjinë bazuar në risk për përcaktimin e auditimeve që do të kryejë. Megjithatë, kriteri i vlerësimit sistematik të riskut përgjatë gjithë fazave të planifikimit, është aspekti që duhet përmirësuar më tej. Për këtë arsye ky dimension është vlerësuar me 3, kundrejt 4 pikëve. Në lidhje me përmbushjen e kriterëve të vlerësimit të dimensionit “Përmbajtja e Planifikimit të Përgjithshëm të Auditimit”, u konstatua se KLSH duhet të përmirësojë sistemin e vlerësimit të pengesave dhe të riskut për përcaktimin e prioritetëve të auditimeve, buxhetin dhe burimet njerëzore në dispozicion.

“Cilësia e auditimit dhe raportimi”

Përmes këtij dimension i synohet vlerësimi i cilësisë së punës audituese, si dhe rezultatet e auditimit, aspekt që përbën aktivitetin kryesor të KLSH-së për të tre llojet e auditimit, përkatësisht: auditimet financiare, të performancës dhe të përputhshmërisë (duke qënë një periudhë tranzitore aktiviteti auditues përfshin edhe auditimet e rregullshmërisë sipas modelit të vjetër të auditimit).

Kontrolli i Lartë i Shtetit, për periudhën Janar – Dhjetor 2017, ka kryer 156 auditime nga 154 auditime të planifikuara, nga të cilat:

- 92 auditime rregullshmërie;
- 25 auditime përputhshmërie;
- 14 auditime financiare;
- 15 auditime performance;
- 5 auditime tematike;
- 5 auditime të T.I.

Institucioni ka arritur të konsolidojë një nivel “dysHEME” auditimesh, për të siguruar mbulueshmërinë e duhur me auditim në fushat kryesore të shpenzimeve publike dhe të gjenerimit të të ardhurave, prag nën të cilin nuk ka rënë asnjëherë në këto 6 vitet e fundit.

Vijojnë praktikatat dhe vendim-marrjet institucionale me efekte negative në fondet publike, ku niveli i dëmeve dhe shpenzimeve joefektive të konstatuara është:

- Parregullsi dhe shkelje financiare, në të ardhurat dhe në shpenzimet e kryera, me dëm ekonomik në shumën totale prej 11.5 miliardë lekë ose 85.8 milionë euro.
- Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e fondeve publike të shpenzuara nga subjektet e audituara, në shumën totale prej 99.05 miliardë lekë ose afërsisht 739.7 milionë euro nga e cila: 92.7 miliardë lekë në fushën e të ardhurave ose afërsisht 692.1 milionë euro dhe 6.3 miliardë lekë ose afërsisht 47.8 milionë euro, në fushën e shpenzimeve jo me eficientë, efektivitet dhe ekonomicitet të fondeve. Në total janë konstatuar shkelje në shumën 110.5 miliard lekë ose afërsisht 825,6 milionë euro. Dëmi i konstatuar është në një trend rritës në vitet e fundit.

RRITJA E KLSH-SË NË DOBI TË QYTETARIT. DIMENSIONI MBI PRAKTIKËN E MIRË NË LIDHJE ME KOMUNIKIMIN ME QYTETARËT DHE ORGANIZATAT E SHOQËRISË CIVILE

botuar në gazetën "Telegraf", më 21 korrik 2018.

Standardet e Auditimit dhe Menaxhimit të Cilësisë

Për vitin 2017, nga KLSH është dhënë opinion për pasqyrat financiare të 14 njësive publike. Numri mbetet akoma i vogël, por në kushtet e realitetit shqiptar, kur kemi mungesë të një kornize të plotë të raportimit financiar në sektorin publik, mungesë të Pasqyrave Financiare të Konsoliduara të Shtetit, mungesë të pasqyrave të konsoliduara në nivel qendror, ku raportimi financiar nga institucionet e qeverisjes së përgjithshme në Shqipëri realizohet mbi bazën e mjeteve monetare, por me elementë të administrimit të aktiveve, të angazhimeve, debitorëve dhe kreditorëve, niveli i mbulimit nuk është tregues që mund të reflektojë kriteret e kërkuara sipas standardeve të auditimit. Korniza e Matjes së Performancës kërkon adoptimin e Manualit të Auditimit Financiar dhe Përputhshmërisë, në përputhje me ISSAI 200 dhe ISSAI 400. Në lidhje me këtë dimension, KLSH është vlerësuar se i përmbush pjesërisht (2-3 pikë nga 4) kërkesat e përcaktuara sipas praktikave më të mira ndërkombëtare.

– Për auditimet financiare, KLSH përmbush plotësisht 20 nga 21 kërkesat e këtij dimension vlerësimi. Është vlerësuar si e përmbushur pjesërisht, kërkesa për përcaktimin e materialitetit për pasqyrat financiare në tërësi, nivelin e materialitetit ose nivelet që do të zbatohen për lloje të veçanta të transaksioneve, gjendjet e llogarive apo dhënien e informacioneve shpjeguese.

– Për auditimet e përputhshmërisë, KLSH i përmbush plotësisht plotësisht 11 nga 18 kërkesat e këtij dimension vlerësimi. Janë vlerësuar si të përmbushura pjesërisht, kërkesat në lidhje me identifikimin dhe vlerësimin e risqeve të auditimit, të kuptuarit të mjedisit të kontrollit dhe kontrollet e brendshme përkatëse, si dhe ndërtimi i procedurave të përshtatshme të auditimit, që adresojnë nivelin e risqeve të identifikuar. KLSH ka vlerësuar si të pamjaftueshme procedurat e kryera gjatë auditimeve të përputhshmërisë, në lidhje me identifikimin e risqeve të mashtimit financiar, si dhe hartimit të strategjisë dhe planit të auditimit. Lidhur me auditimet e performancës, KLSH e ka strukturuar aktivitetin auditues në 5 fusha të konsideruar me risk të lartë dhe me peshën më të madhë në buxhetin e shtetit, konkretisht në: 1. Projektet Infrastrukturore, 2. Projektet Mjedisore dhe Energjetike, 3. Projektet Socio-Ekonomike, 4. Projektet Social-Kulturore dhe 5. Reformat Qeveritare. Ky auditim është rritur ngadalë, por bindshëm brenda KLSH-së dhe përfaqëson të ardhmen e natyrshme të këtij institucioni, jo vetëm në linjë me ekesperiençën e vendeve të zhvilluara, por sepse ky auditim i përgjigjet direkt nevojave të qytetarëve dhe është lehtësisht i aksesueshëm nga palët e interesit dhe media. Për auditimet e performancës, KLSH përmbush plotësisht plotësisht 6 nga 21 kërkesat e këtij dimension vlerësimi. Ndërsa për pjesën tjetër të kërkesave, konstatohet se përmbushen në nivel pjesor, por në përputhje me Strategjinë institucionale 2013-2017.

Kontrolli i Cilësisë

Po t' i refererohemi kërkesave të lidhura me Kontrollin e Cilësisë në auditimin financiar dhe të përputhshmërisë, KLSH përmbush plotësisht kriteret e vlerësimit. ISSAI 40 kërkon që e gjithë puna e kryer duhet të jetë subjekt i rishqyrtimit, si një mjet për të kontribuar në cilësinë dhe nxitjen e të mësuarit dhe zhvillimit të personelit. Në këtë proces, përfshihet rishikimi i

planit të auditimit, letrave të punës dhe punës së grupit, si dhe monitorimi i rregullt i ecurisë së auditimit nga nivelet e përshtatshme të menaxhimit. Shqyrtimi ndihmon KLSH-në për të siguruar që auditimi është kryer në përputhje me standardet profesionale dhe kërkesat ligjore dhe rregullatore të zbatueshme, si dhe se raporti i audituesit me mjedisin është i përshtatshëm.

Në funksion të sigurimit mbi cilësinë e dosjeve, për auditimet e evaduara gjatë vitit 2017, është realizuar vlerësimi i sigurimit të cilësisë për 46 dosje, të cilat përbëjnë 30% të dosjeve të evaduara gjatë vitit 2017. Përzgjedhja u bë në mënyrë të rastësishme, duke prekur si auditimet financiare edhe ato të performancës, nga subjekte të institucioneve qendrore deri tek njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe shoqëritë aksionere.

Procesi i vlerësimit ka përfshirë gjithë ciklin e procesit auditues:

- Planifikimi i auditimit/hartimi i programeve të auditimit
- Kryerja e auditimit dhe
- Raportimi dhe evadimi i materialeve të auditimit.

Në përfundim të veprimtarisë së kontrollit të zbatimit të cilësisë, rezulton se puna audituese reflekton përmirësim të dukshëm, referuar kornizës rregullative të procesit auditues, mbi 60% e dosjeve të auditimit vlerësohen të mira dhe vetëm 13 % janë vlerësuar “mjaftueshëm”.

“Menaxhimi financiar, asetet dhe strukturat mbështetëse”.

Vlerësimi i kësaj fushe tregoi se KLSH ka një menaxhim organizativ të përshtatshëm dhe struktura mbështetëse që sigurojnë një qeverisje të mirë, dhe që mbështesin kontrollin e brendshëm dhe praktikën e menaxhimit (në përputhje me kërkesat e ISSAI-t 12, Parimi 9). Kjo gjetje është gjithëpërfshirëse si për menaxhimin e aseteve dhe të shërbimeve mbështetëse të institucionit. KLSH, në zbatim të ISSAI-t 20, ka menaxhuar transaksionet e tij me ekonomicitet, efikasitet, dhe efektivitet dhe në përputhje me ligjet dhe rregulloret.

Gjatë vitit 2017, u realizua ngritja e infrastrukturës së T.I. në ambientin e godinës së re si dhe investimi në krijimin e një sistemi informacioni, për menaxhimin dhe mbështetjen e proceseve të auditimit në KLSH. Nëpërmjet këtij investimi, është synuar: Optimizimi i procesit të auditimit, duke respektuar parimet mbi të cilat ai mbështetet; Rritja e efikasitetit me anë të sigurimit të kontekstit të plotë të rastit për audituesin; Përmirësimi i performancës, produktivitetit dhe efikasitetit operacionale të brendshme; Përmirësimi i monitorimit dhe rritjes së efikasitetit të administrimit të çështjeve; Përmirësimi dhe garantimi i transparencës dhe monitorimit të aktivitetit të organizatës, në zbatim të objektivave.

“Burimet Njerëzore dhe Trajnimi”

Ky aspekt i aktivitetit është vlerësuar bazuar në ISSAI-n 40, si dhe në Udhëzuesin e Komitetit të Ndërtimit të Kapaciteteve të INTOSAI-t mbi Menaxhimin e Burimeve Njerëzore, Kuadrin Institucional të Ndërtimit të Kapaciteteve. Kjo fushë tregon performancën e KLSH-së në menaxhimin dhe zhvillimin e burimeve njerëzore. Aspektet dimensionale të vlerësuara lidhen me: Funkcioni i Burimeve Njerëzore, Strategjia e Burimeve Njerëzore, Rekrutimi i Burimeve Njerëzore dhe Shpërblym, Promovimi dhe Mirëqenia e Stafit. Menaxhimi i burimeve njerëzore në KLSH është konsideruar si parakusht dhe jetik për funksionimin e institucionit në mënyrë efikase dhe të efektshme. KLSH, në kuadrin e reformimit dhe modernizimit

institucional ka zbatuar në vijimësi politikën e menaxhimit të burimeve njerëzore, e cila është në një linjë me standardet ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit dhe me parimet e praktikave më të mira të administratës publike, të rekomanduara nga Bashkimi Evropian. Në bashkëpunim me ekspertët e NIK-ut polak, në kuadër të projektit IPA 2013, gjatë vitit 2017 u hartua dokumenti i Politikave të Menaxhimit të Burimeve Njerëzore të institucionit.

Struktura organizative, për vitin 2017 është miratuar me 181 auditues dhe punonjës mbështetës. Nga viti 2011 dhe 2012, vite në të cilat struktura ka pasur një numër total prej 156 auditues dhe punonjës mbështetës, dinamika e shtimit të numrit të tyre ka rezultuar 5 auditues çdo vit, duke kulmuar me 181 auditues dhe punonjës mbështetës për vitin 2017. Kjo rritje reflekton shtimin e kërkesat në volum dhe cilësi, si dhe kompleksitetin e aktiviteteve subjekte të auditimit të KLSH-së. Rritja në numër e audituesve ka sjellë reduktim të numrit të ekspertëve të jashtëm të kontraktuar nga KLSH, të cilët përfaqësonin personalitete me kontribute të njohura në fushat dhe disiplinat përkatëse apo dhe ish-auditues me përvojë. Profesionet kryesore të stafit auditues janë Financier dhe Jurist. Për vetë natyrën dhe kompleksitetin në rritje të aktiviteteve nën auditim, të cilat kërkojnë interpretim financiar dhe ligjor, kërkesa për këto dy profesione do të vijojë të mbetet prioritare. KLSH ka zbatuar politika efektive të menaxhimit dhe rekrutimit të burimeve njerëzore, bazuar në tre parimet bazë: i) vlerësimi i profesionalizmit, ii) i transparencës dhe iii) konkurimi i hapur dhe mundësia e pjesëmarrjes për të gjithë të interesuarit. Si një proces shumë i rëndësishëm për performancën e institucionit, rekrutimi është realizuar sipas të gjitha procedurave, rregullave dhe dispozitave ligjore në fuqi mbi nëpunësit civilë. Gjatë vitit 2017, janë rekrutuar 22 punonjës, nga të cilët 1 drejtues me titullin “Profesor Doktor”, 2 drejtues me Diplomë Ndërkombëtare në Kontabilitet dhe Auditim dhe një auditues me titullin Doktor i Shkencave”. – 8 Drejtues kanë titullin “Profesor” dhe “Profesor i Asocuar” dhe “Doktor i shkencave”, – 19 Drejtues dhe auditues kanë një diplomë të dytë, nga të cilët 14 në Drejtësi dhe 5 në Financë, – 5 Drejtues dhe auditues kanë Diplomë/Çertifikatë Ndërkombëtare në Kontabilitet dhe Auditim (CIPFA) dhe Çertifikatë Ndërkombëtare në Auditim (CPA).

Sistemi i Zhvillimit Profesional reflekton efektivitetin e politikave të rritjes së kapaciteteve profesionale të KLSH në vite, për të cilat treguesit e performancës përfaqësohen në nivele rreth 14 herë më të larta, krahasuar me vitin 2011, kur ky nivel ishte vetëm 2,1 ditë mesatare trajnimi për auditues, ndërsa në fund të vitit 2017 stafi auditues ka ndjekur mesatarisht 28.5 ditë trajnimi për çdo auditues. 10 Auditues të KLSH-së kanë përfutur trajnime, nëpërmjet intershipeve me afat 5 mujor nga Gjykata Europiane e Audituesve (ECA) dhe 5 drejtues e auditues, përmes felloëship-eve me afat 4-mujor nga Zyra e Auditimit Qeveritar të SHBA-së, GAO.

Politika e ndërthurjes së auditimeve me strukturimin e trajnimeve është vlerësuar edhe nga Drejtoresha e Qendrës për Ekselencë në Auditim të GAO-s, znj. St.Laurent e cila cilëson se: “Vlerësoj fleksibilitetin e KLSH-së në përcaktimin e numrit dhe llojeve të auditimeve që do të realizohen, e cila është esenciale për veprimtarinë e një Institucioni Suprem Auditimi. Një indikator i rëndësishëm për rritjen e kapaciteteve audituese është programi i trajnimeve. Në këtë fushë, KLSH ka krijuar një traditë solide, për të cilën GAO jep kontributin e saj përmes felloëship-eve për audituesit shqiptarë” (nga fjala gjatë vizitës së saj në KLSH, më 23-24 mars 2017).

“Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit”

Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të tjera

Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit, është vlerësuar në përputhje me kërkesat e ISSAI-t 12. KLSH ka përdorur të gjitha instrumentet e rekomanduara nga praktikantët më të mira, me qëllim që të rriten njohuritë e palëve të interesit dhe që ata të kuptojnë rolin dhe përgjegjësinë e audituesit të pavarur të sektorit publik. KLSH, jo vetëm ka identifikuar palët e interesit, por ka zhvilluar strategji komunikimi me ta, duke përsosur kanalet e komunikimit dhe menaxhimit për të përfshirë të gjithë këto palë interesi.

Strategjia e Komunikimit

Politika e komunikimit është jetike për rolin dhe përmbushjen e misionit të KLSH-së, po ashtu dhe dobishmëria e saj në funksion të maksimizimit të vlerës së raporteve të auditimit, si dhe zbatimit të rekomandimeve. Më 31 korrik të vitit 2017, me Vendim të Kryetarit të KLSH, institucioni ka hartuar dhe miratuar “Strategjinë e Komunikimit të KLSH-së për periudhën 2017-2019”, duke plotësuar në këtë mënyrë edhe objektin që ka pasur si institucion, në kuadër të Planit Kombëtar të Integritetit Europian. Strategjia e Komunikimit është vlerësuar me 3 nga 4 pikë të mundshme.

Komunikimi me Parlamentin

Praktika e mirë në komunikimin me Parlamentin, është vlerësuar me 3 pikë nga 4 të mundshme. Aspekti që ka nevojë për përmirësim është në përputhje me rekomandimet e dala nga dokumente vlerësuese të SIGMA-s dhe Bankës Botërore/PEFA-s, ku kërkohet që KLSH të theksojë edhe më tej kërkesën për organizimin e dëgjësive publike, në mënyrë të veçantë atyre të Komisioneve Parlamentare me njësitë e audituara. Kjo, me qëllim ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve dhe rritjen e impaktit të raporteve të KLSH. Ndërgjegjësimi i anëtarëve të Kuvendit për përfitimet që i sjell Shtetit dhe shoqërisë një auditim efektiv publik dhe rolin e ndërsjelltë të legjislativit në rritjen e impaktit për shtimin e vlerës së auditimeve të KLSH-së, duhet të qëndrojë në themel të përpjekjeve për të siguruar një ambient të jashtëm mbështetës dhe të dobishëm. Vullneti për thellimin e bashkëpunimit ka qenë reciprok, pasi edhe Kuvendi ka treguar një vëmendje të veçantë ndaj Kontrollit të Lartë të Shtetit. Kontrolli i Lartë i Shtetit i ka dërguar Kuvendit raporte me ndjeshmëri të lartë publike. Komisioni Europian ka adresuar, gjithashtu, në shtator 2017 rekomandimin “Shqipëria duhet të përmirësojë implementimin e rekomandimeve të Auditimit të Jashtëm. Mbi vlerësimin e dimensionit të marrëdhënieve të KLSH-së me median vlerësimi është 3 nga 4. Në fund të vitit 2017, institucioni ka qenë i pranishëm me rreth 100 kronika më shumë se viti 2016, si dhe disa herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar duke gjashtëfishuar praninë e tij në mediat audiovizive, krahasuar me vitin 2010. Ai është prezantuar në median e shkruar me 840 artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike, kundrejt pothuajse zero gjatë viteve 2010-2011. Statistikat tregojnë se nga një numër i papërfillshëm i letrave (ankesa, kërkesa, informacione, etj) të qytetarëve që institucioni merrte dhe trajtonte në vitin 2011, gjatë viteve 2012-2017, letrat dhe kërkesat nga qytetarët janë rritur jo vetëm në numër, por ajo që është më e rëndësishmja dhe që përbën dallimin cilësor, konsiston në faktin se në çdo rast, qytetarët kanë marrë përgjigje për problemet dhe shqetësimet e ngritura. Vetëm për vitin 2017, KLSH ka trajtuar 623 letra dhe ankesa të qytetarëve, nga të cilat 377 janë konstatuar në kompetencë, ku 204 prej tyre janë verifikuar dhe kanë marrë përgjigje, ndërsa

173 janë në proces verifikimi. Për këtë arsye, vlerësimi i këtij dimensionit rezultoi maksimal, 4 pikë. Procesi i zhvillimit dhe modernizimit të institucionit nuk mund të realizohej me eficiencën e duhur, nëse nuk do të mundësohej nga bashkëpunimi i ngushtë me partneret tanë ndërkombëtarë, dhe sidomos, pa kontributin e NIK-ut Polak, nëpërmjet projektit të binjakëzimit të financuar nga projekti i BE-së IPA 2013. Projekti i binjakëzimit “Forcimi i kapaciteteve të auditimit të jashtëm”, i cili nisi të implementohej në KLSH në mars të vitit 2016, ka vijuar të zbatohet në mënyrë të suksesshme edhe gjatë vitit 2017. Projekti është i ndarë në tre komponentë:

- Përmirësimi i kornizës ligjore për auditimin;
- Zhvillimi i metodologjive të auditimit dhe kapaciteteve të raportimit, dhe
- Forcimi i kapaciteteve institucionale dhe përmirësimi i impaktit të rezultateve të auditimit.

Në përfundim, edhe dy fjalë për strategjinë 2018-2022, timonin e zhvillimit institucional: Në mënyrë që të identifikonim qartë objektivat tona strategjike përpara hartimit të strategjisë, aplikuam analizën SËOT për të listuar faktorët pro dhe kundër aktivitetit tonë auditues. Faktorët që përfaqësojnë sfida apo rrishte në performancën institucionale janë:

- Rritja e kapaciteteve njerëzore, si në numër, ashtu edhe në cilësi. Në numër për të mbuluar me auditim problematikat që ofron realiteti shqiptar dhe në cilësi për të aplikuar siç duhet standartet dhe manualët, audituar me bazë riskun, rritur ndikimin e raporteve audituese, të garantuara cilësisht, tek palët e interesit dhe forcuar implementimin e rekomandimeve tek subjektet.
- Organizim më i mirë i punës, për të harmonizuar planifikimin dhe ekzekutimin e auditimeve me detyrat e tjera funksionale (trajnime, botime, pjesëmarrje në konferenca, seminare, workshop-e)

Në reflektim të këtyre rrishtave kyç, objektivat tona prioritarë për 2018-2022 u formuluan si:

- Rritja e impaktit të punës audituese me fokus në 6E-të (ekonomicitet, eficiencë, efektivitet, energji, etikë dhe environment);
- Optimizimi i kapaciteteve profesionale, aftësive audituese, procedurave të punës, logjistikës dhe funksioneve të tjera mbështetëse.
- Vazhdim i përmirësimit të kanaleve të komunikimit dhe bashkëpunimit me partnerët dhe palët e interesit.

Në formulimin e këtyre objektivave, motoja apo qëllimi parësor, është: “Rritja e KLSH-së në dobi të qytetarit”, duke qenë të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri me të gjithë bashkëpunëtorët tanë strategjikë. Në këtë Strategji, KLSH është e angazhuar maksimalisht edhe për plotësimin e objektivave të OKB-së në Axfordën e saj 2030 të Zhvillimit të Qëndrueshëm.

RISKU I RITURIT I FINANCËVE PUBLIKE

botuar në gazetën “Panorama”, më 13 gusht 2018.

Më 30 korrik 2018, Departamenti Amerikan i Shtetit, në deklaratën e tij vjetore për klimën e investimeve në Shqipëri, ngrinte shqetësimin se *“Investuesit e huaj e shohin klimën e investimeve si problematike dhe shprehen se Shqipëria mbetet një vend i vështirë për të bërë biznes...Raportet e korrupsionit në prokurimet e qeverisë janë të zakonshme. Përdorimi në rritje i kontratave të partneritetit publik-privat (PPP) ka ngushtuar mundësitë për konkurrencë, përfshirë edhe investuesit e huaj, në infrastrukturë dhe sektorë të tjerë. Analizat e dobëta kosto-përfitim dhe mungesa e ekspertizës teknike në hartimin dhe monitorimin e kontratave PPP janë shqetësime të vazhdueshme”⁵⁵*

Më 3 gusht 2018, Agjencia e mirënjohur ndërkombëtare e vlerësimit të ekonomive dhe kompanive shumëkombëshe në botë, “Standard&Poor’s”, në cilësimin e saj të tanishëm për Shqipërinë, megjithëse e vlerësoi pozitivisht *“B+B me perspektivë qëndrueshëm”* ekonominë tonë, ngrii shqetësimin se *“Pavarësisht ritmeve të larta të rritjes, nivelet e të ardhurave të Shqipërisë janë ende më të ulëta se në shumë vende të ngjashme me të dhe mbeten të kufizuara nga një ekonomi e madhe informale dhe një sektor domethënës i paligjshëm”⁵⁶*. Agjencia, të cilës në botë i peshon çdo fjalë e cilësimeve që jep, e përfundon vlerësimin për vendin tonë, duke paralajmëruar: *“Ne mund të ndërmarrim një veprim negativ të vlerësimit, nëse vëzhgojmë rrëshqitje fiskale materiale, që rezultojnë nga defiçite më të larta fiskale ose materializim të detyrimeve kontingjente nga projektet PPP ose borxhet e prapambetura”⁵⁷*.

Të njëjtën problematikë ngrii më 20 mars 2018 misioni i monitorimit të Fondit Monetar Ndërkombëtar, pas përfundimit të marrëveshjes trevjeçare shkurt 2014-shkurt 2018 të kredisë dhënë qeverisë sonë. *“Një prioritet kyç është pakësimi i vendimmarrjeve të fragmentuara dhe fuqizimi i proceseve të vlerësimit të riskut brenda Ministrisë së Financave. Këto procese janë me rëndësi kritike, po të kemi parasysh detyrimet e mëdha të kushtëzuara që shpesh janë pjesë e kontratave të PPP-ve me një horizont kohor afatgjatë. Praktika aktuale e propozimeve të pakërkua duhet të eliminohet”⁵⁸*, shprehej FMN.

**

Mbi bazën e eksperiencës së grumbulluar nga disa auditime tona si KLSH mbi performancën e koncesioneve të dhëna dhe të viteve të para të zbatimit të disa partneriteteve publik-privat, si dhe në të njëjtën linjë mendimi dhe gjetjesh nga auditimet, si dhe konkluzionet e FMN-se, apo edhe ato të Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA), në muajin prill 2018 iu drejtua qeverisë (Kryeministrit dhe Ministrit të Financave), duke informuar edhe Kuvendin, duke i kërkuar të ndërpriste përkohësisht praktikën e dhënies së koncesioneve dhe partneriteteve publik-privat (PPP-ve), me synim përmirësimet e domosdoshme në kuadrin ligjor të tyre. Që të jemi të qartë, KLSH nuk është parimisht kundër partneritetit të shtetit me privatin, por ky bashkëpunim duhet të jetë i kornizuar korrekt ligjërisht dhe i implementuar me përfitime të drejta dypalëshe, me taksapaguesin në fokus.

⁵⁵ Deklarata Vjetore 2018 e Departamentit Amerikan të Shtetit (DASH) për Klimën e Investimeve në Shqipëri, faqe 1, <https://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/investmentclimatestatements/index.htm?year=2018&dclid=281551#wrapper>

⁵⁶ Vlerësimi i “Standard&Poor’s” i 3 gushtit 2018 “B+B qëndrueshëm”, paragrafi i katërt. <https://seenews.com/neës/sp-affirms-albania-at-bb-outlook-stable-622569>

⁵⁷ Vlerësimi i “Standard&Poor’s” i 3 gushtit 2018 “B+B qëndrueshëm”, fragmenti i fundit. <https://seenews.com/neës/sp-affirms-albania-at-bb-outlook-stable-622569>

⁵⁸ Deklarata Përmbyllëse e misionit të FMN, fq. 3, paragrafi i tretë, 20 mars 2018, <http://ëëë.imf.org/external/lang/albanian/np/ms/2018/ms032018a.pdf>

Theksonim se, në një situatë kur investimet e mëdha të drejtpërdrejta të huaja (TAP, 2 hidrocentralet mbi lumin Devoll) janë në përfundim e sipër, mirëkuptonim planet e qeverisë (sidomos Programi i Investimeve Publike 1 miliardë euro për këtë vit) për të kompensuar, duke nxitur ekonominë dhe për ofrimin gjithnjë e më të madh të shërbimeve publike në nivel të qeverisjes qendrore dhe vendore, nëpërmjet koncesioneve ose partneriteteve publik-privat (PPP). Por nga ana tjetër, këmbëngulnim se ndërprerja e përkohshme do t'i hapte rrugë një analize të hollësishme kosto/përfitim të koncesioneve dhe partneriteteve publik-privat të ardhshme, si dhe një diskutimi të gjerë dhe publik të tyre.

Pasi të ishin përcaktuar qartë ndërhyrjet në legjislacion, si dhe strategjia dhe planet e veprimit për zbutjen e risqeve të shumta dhe serioze që shoqërojnë kontratat koncesionare dhe të PPP-ve, mund të rifillonte procesi, i cili, pas kësaj faze, do të ishte shumë më kredibël, si në sytë e opinionit publik dhe qytetarëve, ashtu edhe të komunitetit ndërkombëtar dhe partnerëve tanë.

Qeveria zgjodhi që të mos dëgjonte sugjerimet e FMN-së, eksperiencën e ECA-s dhe kërkesat e auditimit të jashtëm publik të vendit. Mbi 7/10-at e fondeve të paketës së investimeve publike prej 1 miliardë euro janë dhënë tashmë për katër akse rrugore, me kontrata 13 vjeçare jo në nivelin e duhur të transparencës, ku parimi themelor (dhe morali) i zbatimit të kontratës koncesionare dhe PPP-së, për angazhimin masiv të kapitalit privat në ekonomi, po ashtu nuk zbatohet si duhet. Kjo, për arsye se kompanitë fituese të tenderave të infrastrukturës të Paketës 1 miliardë euro kanë vënë në dispozicion të projekteve kapitale minimale, ndërkohë që qeveria ka premtuar se do të japë “garanci sovranë” për kompanitë fituese, që këto të fundit të mund të marrin kredi në banka të nivelit të dytë. Pyesim, si mund të jepen garanci, si mund të rrezikohen vetëm paratë e taksapaguesve shqiptarë? Ashtu sikurse ka konkluduar edhe Gjykata Evropiane e Audituesve (ECA) në auditimin e saj për Vendet Anëtare të BE-se, gjykojmë se në këtë rast ka një mungesë të plotë balancimi në ndarjen e riskut mes privatit dhe Shtetit, duke rënduar me pa të drejtë pozitën e Buxhetit të Shtetit dhe të parave të të gjithë qytetarëve, në këto kontrata.

Kujtoj se më 20 mars 2018, Gjykata Evropiane e Audituesve (ECA), institucioni suprem i auditimit i Bashkimit Evropian, duke publikuar gjetjet dhe rekomandimet e Raportit të saj Special mbi partneritetet publik-privat të koordinuara nga Komisioni Evropian, theksonte se *“Partneritetet Publik-Privat të bashkëfinancuara nga BE në Vendet Anëtare, nuk mund të konsiderohen si një opsion ekonomikisht i mundshëm për ndërtimin ose dhënie në përdorim të infrastrukturës publike⁵⁹”*. Sipas ECA-s, partneritetet publik-privat (PPP) të audituara prej saj paraqisnin mangësi të përhapura dhe përfitime të kufizuara, duke rezultuar në 1.5 miliardë euro shpenzime joeficiente dhe joefektive. Përveç kësaj, vlera për para dhe transparenca u dëmtuan gjerësisht nga politika dhe strategji të paqarta, nga analizat e papërshtatshme, nga regjistrimi jashtë bilancit i PPP-ve dhe mungesë balancimi në ndarjen e riskut mes privatit dhe Shtetit.

Duke mos patur ende informacion të mjaftueshëm për këto kontrata të reja të lidhura, e kemi të pamundur të shprehim një opinion si KLSH, nëse në tenderimin e tyre ka patur garë korrekte dhe mundësitë për konkurrim të kompanive ndërkombëtare, sidomos të atyre nga aletatët tanë strategjikë, si SHBA dhe Gjermani, kanë qenë të plota. Ruajmë dyshime të

⁵⁹ Njoftim për Shtyp i Gjykatës Evropiane të Audituesve, Luksemburg, 20 mars 2018, faqe 1, fragmenti i pare, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INSR18_09/INSR_PPP_EN.pdf

arësyeshme se, sikunder shpreh shqetësimin Departmenti Amerikan i Shtetit(DASH), këto mundësi janë ngushtuar për investuesit e huaj në konkurrimin e tyre në garat publike të kohëve të fundit për projekte në infrastrukturë.

Përmend se dy nga kompanitë fituese ose të projektuara fituese në tenderat e koncesioneve kanë rezultuar nga auditimet e KLSH që kanë detyrime të pashlyera ndaj Buxhetit të Shtetit. Disa nga kompanitë kanë patur probleme me komunitetin ku investojnë. Është mirë që në të ardhmen të garantojmë se nuk do të ketë fituese tenderash publike ndër kompanitë me probleme me Buxhetin e Shtetit dhe me sjelljen e tyre sociale.

**

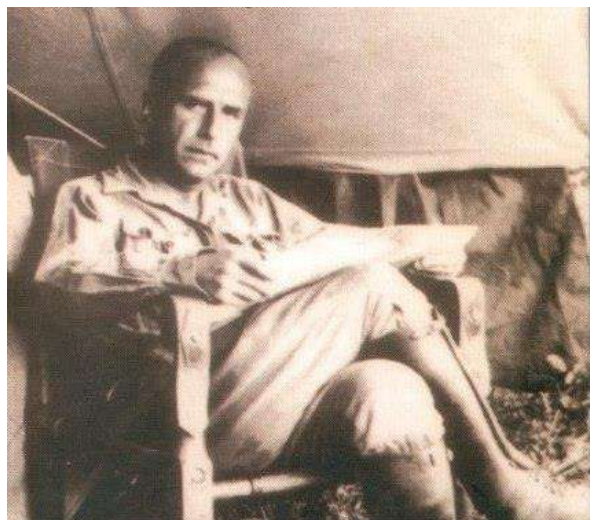
Pavarësisht se një dëm jo i pakët është bërë me akordimin e kontratave koncesionare, ende jemi në kohë të nisë procesi i rishqyrtimit të tyre(edhe pse disa sapo janë nënshkruar), për të mbrojtur më mirë interesat e taksapaguesve shqiptarë. Në paralel me këtë proces, duhet të nisë edhe rishikimi urgjent i legjislacionit të deritanishëm në fushën e koncesioneve dhe partneriteteve publik-privat. Si KLSH, vërejmë me shqetësim se legjislacioni i derisotëm në këto fusha nuk parashikon një oponencë teknike dhe profesionale të pavarur, nën mbikqyrjen e drejtpërdrejtë të Kuvendit, e cila të çertifikojë zbatimin e kriterëve të forta dhe transparente. Nenet 9 dhe 18 të Ligjit të sotëm bazë me nr. 125/2013 “Për Koncesionet dhe Partneritetin Publik-Privat”, si dhe Neni 7 i Ligjit me nr. 77/2015 “Për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin nr. 125/2013 “Për Koncesionet dhe Partneritetin Publik-Privat”, të ndryshuar”, parashikojnë ngritjen e strukturave si Komisioni i Dhënies së Koncesionit/Partneritetit Publik Privat apo Njësia e Trajtitit të Koncesioneve /Partneriteteve Publike Private, në varësi të plotë nga Autoriteti Kontraktues(Këshilli i Ministrave apo Ministri i linjës). Struktura të tilla nuk mund kurrsesi të luajnë rolin e një oponence të pavarur.

Kemi kërkuar dhe do të vijojmë ta kërkojmë me forcë përgatitjen e projekt-ligjit për krijimin e një Njësie të Oponencës së Përheshme dhe Profesionale ndaj koncesioneve dhe partneriteteve publik-privat, e cila të funksionojë pranë Kuvendit dhe të jetë e pavarur financiarisht nga Ekzekutivi. Kjo Njësi duhet të ketë kapacitetin e mjaftueshëm financiar për të komisionuar ekspertë të fushës respektive për studimin/oponencën sipas koncesionit apo PPP-së që shqyrtohet, në emër dhe për llogari të Kuvendit dhe Komisionit parlamentar përkatës.

Gjykojmë se, në rast se këto ndryshime nuk kryhen urgjent në legjislacionin tonë për koncesionet dhe PPP-të, fatura e rëndë financiare e këtyre kontratave, duke ju bashkuar problematikave të koncesioneve dhe partneriteteve aktuale publik-privat, do të jetë e jashtëzakonshme, duke rrezikuar stabilitetin e brishtë(vulnerabilitetin, sikurse shprehet Standard&Poor’s) të financave tona publike dhe fatet e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik të vendit për vitet e afërta të ardhshme.

PROF. ZUBER - THE PIONEER OF ALBANIA'S INDUSTRIALIZATION

botuar në gazetën "Albanian Daily News", më 04 tetor 2018.

In the 125th anniversary of the birth of one of the outstanding scientists of 20th-century Europe for exploration in oil and geology, Prof. Stanislaw Zuber, we as supreme audit institution, in cooperation with the professors of the Faculty of Geology and Mines of the State University of Tirana and with the Friendship Association of Poland-Albania organized on October 14, 2018 a Memorial Academy in honor of Prof. Zuber, in the form of a scientific symposium to recognize

his multi-dimensional work in the progress of Albanian science and society, as well as to express our deepest reverence for his work.

Prof. Zuber was born in Lvov, Poland in 1893 by a family of intellectuals. His father Rudolf Zuber was Professor and Head of the Department of Geology at Lvov University. Stanislaw studied in Lvov and Krakow. Still a student, he published the first scientific bulletin in 1914. He was a polyglot, speaking Russian, German, French, English, Italian, Albanian, Serbian, Greek, Arabic, Persian and Armenian languages. In the spring of 1915, after the invasion of Lvov, he settled in Baku, Azerbaijan. Through the influence of his father, he found work as a geologist at a Polish oil company. He worked there in the years 1915-1923. He also studied, among other things, volcanic soil. His scientific and methodical work was published in the Soviet Union and in Poland after his return in 1923. In 1924, he defended his doctoral thesis in Lvov with the dissertation "On volcanic soil".

At the XIV International Congress of Geology in Madrid, in 1926, Stanislaw introduced his studies on the geology of oilfields in Ponto-Caspian, volcanic soil and marble strata of the Carpathian mountain range (extended to the Czech Republic, Slovakia and Poland). In the same year, during the Bucharest International Oil Congress, he explained about oil migration. Representatives of oil companies present at the Bucharest Congress saw in Zuber a talented geologist. As a result, the Chairman of the Italian delegation offered him an employment contract with the oil company AIPA (Azienda Italiana PETROLI Albania-Italian Enterprise on Oil in Albania) to carry out exploratory work in Albania. After he gave his lectures at

Jagielloński University in Krakow in 1927, Zuber went to Italy and from there to Albania, where he took over the post of chief of the AIPA geological company headquartered in Kuçova.

In the years 1927-1947, our country had the chance to take advantage of the extraordinary 20-year scientific contribution of Prof. Stanislaw Zuber. His legacy in the Central Archives of Geology and the Oil Institute of Albania comprise of 551 works and scientific papers, with 480 full papers. Prof. Stanislaw Zuber is the drafter of the Albanian tectonic map of the scale of 1: 4 000 000, of the Geological Map of Albania at the scale of 1: 200 000 and of the Mineral Map of Albania on the scale of 1: 300 000. Until recently, our geologists worked with his maps.

At the international scientific level, the total number of his studies reached over 480 articles published in various world magazines during 1925-1946, even later on after his death, gaining 62 scientific titles.

As Prof. Dr. Arqile Teta, his known scholar and author of the monographic book *"Prof. Stanislaw Zuber - Life and Work"*, translated into Polish in 2017 emphasizes *"With Zuber the industrialization of Albania began. Some current economists in the discussions we had accept this thesis; there are no arguments to break it down ... Only he managed to uncover the Devoll oil field (as he then called the present Kuçova) and in 1928, he drilled the first well that extracted oil in industrial quantity and value ... Later on, when Patos oilfield was discovered again by him and oil transport started, Zuber enlarged the pipeline diameter from Fier to Vlora to 300 mm. This was the beginning of the export of Albanian oil as an Albanian industrial product. So, the first step of the country's industrialization was launched, starting from the oil industry designed and developed by Prof. Zuber"*.

For the next 45 years (1947-1991), the two decades miracle that Professor Stanislaw Zuber offered by discovering Albania's underground assets (important inshore oil fields) and orienting the geologists in the country (tens and dozens of maps of extraordinary value being used until recently) was "rewarded" with brutal behavior and absurd persecution from the communist regime until his murder, coupled with equally murderous silence and indifference after the committed crime. The life story of the Polish world class famous oil engineer is a terrible drama that confronts virtue with crime, humanity with brutality, gratitude with ignorance, truth with lies and mystery, integral scientist with mediocrity.

It is with humility that we ask deep pardon for the suffers and crime that the Albanian dictatorship indicted to Prof. Stanislaw Zuber, but at the same time today we thank the distinguished professors of the Faculty of Geology and of other fields of science that with their presence, speeches and papers in this Memorial Academy will shed light on the great values and contribution to Albanian society by this genius Polish world class oil engineer and geologist.

In the book titled *"The Tragedy of Oil Intelligence"*, which shines for truthfulness, for many facts that put out the ugly nakedness of the communist regime, for the deep humanism and

patriotic attitude of the majority of scientists and specialists who made it possible the discovery of oil fields and wells in Albania, the geologist Nuredin Skrapari stresses out: *"The tragedy of so-called sabotage or hostile groups, which genuinely constituted a genocide against oil intelligence, begins with the condemnation of prominent Polish scholar Stanislaw Zuber in 1947. Professor Zuber left a legacy of geologic and tectonic maps of Albania worked up to the details, which are used even today by our geologists. With the wells projected in Kuçova in 1928 and in Patos in 1942, he managed to extract industrial oil in sandy soils. With the coming into force of the communist regime, he will be arrested as an agent of Italians and will be murdered while kept in custody by the prison guardian's kicks in the most beastly manner".*

The last moments of life of Prof. Zuber are described by the well-known Albanian writer Petro Marko, who was a testimony in the prison's cell: "And now, here we are, both of us: - he made a handful of tortured bones, I a living skeleton loaded with iron. We exchanged some words: - he, lying on the ground, - I, hanged on the wall. He murmured all day and, after asking him what was going on, he said: - "Now I'm doing a lecture on the reasons why some areas are rich in oil, like those of the Middle East. Now I'm praying" - he was a Catholic and prayed. I joked at him and said, "How is it an intellectual like you to believe?" "I believe in the ideas that live and will live for thousands of years," he replied. "Religion has a very humane and universal function; it has great value for man, makes him more human, makes him more courageous to evil, and soothes the wounds of the soul. Behold now, when I pray to Jesus Christ, I say: I will also endure and will abide as you. You give us the example to smile even before death. Why does humankind believe? There is a need for a source of hope for humanity, for this tranquilizer, especially in the situation we are now". For nearly half a century, the drama of Prof. Zuber tormented the conscience and memory of his Albanian contemporaries who had the opportunity to work or even simply recognize him.

For them, the truth about his fate was embedded in a hurtful sorrow, which became more painful due to the fact that it was never allowed to talk about it.

But if the memory and work of the famous Polish engineer and geologist were "frozen" in Albania for 45 years, in the years of democracy his figure and contribution unfolded. On October 17, 1991, the bust of the great Professor was inaugurated in Kuçova (the adjacent photo).

The Albanian professors acknowledged his merits and extraordinary contribution in 1992. In the same year, the President of the Republic, Prof. Dr. Sali Berisha honored the memory of Prof. Zuber with the "Martyr of Democracy" medal.

On October 17, 2011, the President of the Republic Mr. Bamir Topi awarded to Eng. Stanislaw Zuber (after death) the "Mother Theresa" Order.

We, as supreme audit institution will propose to the President of the Republic, Mr. Ilir Meta to grant to Prof. Zuber the highest title in Albania, the Order of Gjergj Kastriot Skanderbeg, our national hero. The bust of the great Polish Professor, the work of the well known Albanian sculptor Muntaz Dhrami that will soon rise in Tirana, as well as this academy of memorial that we are organizing today, in deep reverence of Prof. Zuber, in respect of the friendly relations of the Albanian people with the Polish peoples, as well as in respect of the support provided to ALSAI by the National Supreme Audit Office of Poland (NIK) in the last 6 years 2012-2018, will aim to be only a very small part of the huge debt we have as Albanians versus the extraordinary contribution given to Albania's society and economy by the genius engineer and geologist Prof. Stanislaw Zuber.

HOW EU PRE-ACCESSION AID HELPED OUR SAI TO SHAPE ITS FUTURE

Intervistë dhënë Revistës së Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA), botuar në ECA Journal No 08/09 | AUGUST/SEPTEMBER 2018 dhe “Albanian Daily News” më 4 tetor 2018.⁶⁰

How EU Pre-accession Aid helped our SAI to shape its future

Interview with Bujar Leskaj, President of ALSAI, Albania's Supreme Audit Institution

By Derek Meijers, Directorate of the Presidency

Bujar Leskaj, President of ALSAI

Source: ALSAI

When Albania submitted its application for EU membership in 2009, its national supreme audit institution (SAI) decided to modernise and to align its working methods and procedures with internationally recognised standards. To this end it participated in a twinning project, for which it received training, guidance and advice from the SAIs of Poland and Croatia. Bujar Leskaj, President of Albania's Supreme Audit Institution (ALSAI), looks back at this experience and shares with us how his organisation benefitted from it.

Faksimile e Revistës së Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA), ECA Journal No 08/09 | AUGUST/SEPTEMBER 2018

When Albania submitted its application for EU membership in 2009, its national supreme audit institution (SAI) decided to modernise and to align its working methods and procedures with internationally recognised standards. To this end it participated in a twinning project, for which it received training, guidance and advice from the SAIs of Poland and Croatia. Bujar Leskaj, President of Albania's Supreme Audit Institution (ALSAI), looks back at this experience and shares with us how his organisation benefitted from it.

Has ALSAI received any EU pre-accession aid?

From the beginning of my mandate in 2012, it was clear that, for our SAI to comply with the Copenhagen criteria (EU accession criteria) in the field of external public audit, we had to modernise our organisation to bring our audits in line with the INTOSAI standards. To reach this goal, we asked the EU Delegation in Albania to support us, and also re-activated our

⁶⁰ Intervista e botuar në shqip ndodhet në Kreun III “Shkrime në Revistën Shkencore “Auditimi Publik”, faqe 367.

cooperation with SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management, a joint initiative of the OECD and the European Union which helps third countries to strengthen their public governance systems and public administration capacities). SIGMA then started a training programme for our auditors in mid-2012 and established very good relations with the Commission's DirectorateGeneral for Budget, which provided advice on the draft SAI law and later also on the Instrument for Pre-accession programme (IPA).

In 2015, our efforts resulted in the grant of a twinning project worth € 2.1 million under the IPA for 2013. Which gave us another opportunity to cooperate with the Supreme Audit Office of Poland (NIK) and the Croatian State Audit Office (see box below). Two SAIs with which we had already established very good working relations, since a group of Albanian auditors had participated in a NIK training course on financial audit and compliance audit procedures and risk assessment in July 2012.

In addition to this, for many years already the ECA has been supporting ALSAI auditors by providing internship opportunities. These projects and exchanges give our auditors a unique opportunity to learn about new audit approaches and gain valuable experience in other public audit institutions, which is a substantial help for the SAI.

What were the main pillars of the twinning project?

The twinning experts analysed ALSAI's legal framework from the angle of compliance with INTOSAI standards and adoptable models from EU Member State SAIs, and provided us with practical guidelines for implementing the new ALSAI law in specific areas and an action plan for drafting subsidiary laws. Our project partners also analysed ALSAI's internal regulatory framework and suggested reviewing and amending it in accordance with the new ALSAI law, which provides new approaches for compliance, financial and performance audits. They assessed the regulatory acts and concrete practice in the area of ALSAI's relations with Parliament, and drafted a guideline on institutionalising those relations and a plan for implementing the guideline. Finally, they analysed the legal framework governing our practice when following up the implementation of our recommendations.

Did you also develop pilot audits during the twinning project?

Yes, we tested the performance and financial audit manuals in a pilot of four performance audits, three financial audits and one IT audit. These audits were performed under the supervision of Polish and Croatian experts, who lent their support during the planning, evidence gathering and reporting stages, after which they reviewed the progress made with our audit teams.

Twinning project between ALSAI and the Supreme Audit Office of Poland (NIK) and the Croatian State Audit Office

Main pillars:

1. analysis of gaps in the new SAI law, identification of possible barriers to implementing the law;

2. development of proposals for the institutionalisation of ALSAI's relations with Parliament;
3. review, update and development of performance, financial and IT audit manuals;
4. development of an audit methodology and approach for audits of financial statements;
5. development of an overall strategy for audit planning.

Main outcomes:

1. improved audit methodology in the fight against corruption and fraud;
2. adoption of a sustainability plan for the period after the twinning project;
3. implementation of an audit management and documentation system;
4. identification of the desired skills and necessary components for the auditor certification procedure;
5. extensive training of ALSAI auditors and implementation of professional development and professional training procedures.

During these pilots, our auditors gained substantial valuable experience in the field of performance, financial and compliance audits, the fight against corruption and fraud, quality control and assurance procedures, policies for communicating the results of audit to the public and enhancing transparency, and human resources policies aimed at increasing the professional capacities of auditors.

What are the most important lessons ALSAI learned during the project?

Thanks to the experience gathered during the project, especially with regard to the development of ALSAI's methodology for drafting strategic and annual plans, we prepared and launched the ALSAI Development Strategy 2018-2022, which strongly expresses our ambition and determination and projects ALSAI as a model organisation to serve citizens for years to come.

So the twinning project was a valuable and successful experience for ALSAI?

I think it was very successful indeed! The EU's pre-accession support via the twinning project helped us achieve the six main objectives of our Development Strategy 2013-2017 – and four in particular: to amend ALSAI's legal and regulatory basis in accordance with international standards and European good practices; to increase audit capacitybuilding and audit quality; to increase the quality and number of performance audits; and to re-engineer the use of IT in audits and develop IT audits. So I think we can safely say that the substantial support the EU has provided thus far on different levels has helped us a great deal in modernising our capacities, consolidating our present and shaping our future.

NGA PRAGA NË PRISHTINË, PËRVJETORËT E INSTITUCIONEVE SUPREME TË AUDITIMIT JANË SI GURË KILOMETRIKË QË SHËNOJNË PROGRESIN E KËTYRE STRUKTURAVE KUSHTETUESE

botuar në gazetën “Telegraf”, më 23 tetor 2018.

Përvjetorët e institucioneve supreme të auditimit janë si gurë kilometrikë që shënojnë progresin e këtyre strukturave kushtetuese, me rëndësi të madhe për mbarëvajtjen e geverisjes publike dhe të parave të taksapaguesve të çdo vendi.

Nga Praga...

Më 1 tetor 2018, Zyra Kombëtare e Auditimit e Republikës Çeke festoi 25-vjetorin e krijimit të saj.

Kryetari i institucionit suprem të auditimit (SAI-t) të Çekisë, ing. Miloslav Kala, një personalitet i spikatur i auditimit të jashtëm publik evropian, i cili mban detyrën e Zv-Presidentit të Bordit Drejtues të EUROSAT-t, organizatës së institucioneve supreme të auditimit të Evropës, që përfshin në gjirin e saj 50 SAI evropiane, theksoi në konferencën jubilarë për këtë përvjetor rëndësinë e komponentit të ruajtjes së pavarësisë institucionale të SAI-ve, si shtylla e katërt e demokracisë.

Paneli i Konferencës jubilarë për 25 vjetorin e themelimit të SAI-t çek. Ne qendër Presidenti i Çekisë z. Milos Zeman, Presidenti i SAI-t çek ing. Miloslav Kala dhe Presidenti i ECA-s, z. Klaus-Heiner Lehne

Presidenti i Republikës Çeke, z. Milos Zeman, në fjalën e tij përshëndetëse vlerësoi veprimtarinë e SAI-t Çek si një institucion kushtetues i pavarur në gjenerimin e informacioneve objektive dhe të besueshme në drejtim të përgjegjshmërisë së menaxhimit të fondeve dhe pronës shtetërore, me një impakt të padiskutueshëm në vendimmarrjet për zhvillim dhe prosperitet të vendit.

Nga ana e tij, Kryetari i Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA), z. Klaus-Heiner Lehne u ndal tek rëndësia e bashkëpunimit të SAI-ve evropiane, duke theksuar se duhet punuar së bashku fort për një Evropë sa më të bashkuar. Lind pyetja: Pse shkuam ne si KLSH në Pragë?

Arsyeja qëndron në faktin se SAI çek, si një institucion i pavarur i auditimit, me misionin për të shqyrtuar menaxhimin e të ardhurave dhe shpenzimeve publike të Shtetit, përfaqëson një nga SAI-t më të zhvilluara të Evropës. Si institucion është themeluar që në vitin 1761, në kohën e monarkisë Austro-Hungareze. SAI çek ndërthur kështu vlerat e një tradite dhe përvoje të madhe të trashëguar, me teknikat moderne të auditimit suprem publik, të bazuara në standardet e përditësuara ndërkombëtare të fushës, ISSAI-t. Me ndarjen më 1 janar 1993 të shtetit të Çekosllovakisë në dy shtete, në Republikën Çeke dhe në Republikën e Sllovakisë, nis historia e sotme e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Çekisë.

Që nga themelimi i saj si strukturë moderne në vitin 1993, SAI çek ka kryer më shumë se 900 auditime dhe ka shqyrtuar çdo vit mesatarisht një buxhet publik prej 230 miliardë korona çeke (ose mbi 9 miliarde euro), duke realizuar kursime të rëndësishme të parasë publike për ekonominë çeke. Detyra e SAI-t është të ofrojë informacion, mbikëqyrje dhe keshillim për hartuesit dhe

zbatuesit e politikave kombëtare, në mënyrë që ata të dinë sa me sukses janë zbatuar politikat e tyre dhe me çfarë çmimi, sa efektive kanë qenë dhe çfarë ndikimesh ekonomike e sociale kanë pasur.

SAI çek ka një udhëheqje kolegjiale: Bordi drejtues i tij përbëhet nga Presidenti i SAI-t, Zv-Presidenti dhe 15 anëtarë. Bordi miraton, ndër të tjera, planin vjetor të auditimit dhe raportet vjetore. SAO ka të drejtë të kontrollojë fondet dhe asetet shtetërore, si dhe fondet që i ofrohen Republikës Çeke nga jashtë, për shembull nga BE.

Përveç auditimeve, SAI bashkëpunon në procesin legjislativ me propozimet e tij të shumta për përmirësime ligjore, si dhe publikon Raportin e BE-së për menaxhimin financiar të fondeve të BE-së në Republikën Çeke. Zyra Kombëtare e Auditimit gëzon respektin e publikut dhe të Parlamentit. SAI çek është një institucion profesional dhe i respektuar, jo vetëm në gjirin e shoqërisë çeke, me një nga nivelet më të larta të perceptimit të besueshmërisë tek publiku dhe qytetari çek (mbi 50%), por edhe në komunitetin e auditimit suprem publik evropian dhe më gjerë.

SAI çek ka nivelin e besueshmërisë tek qytetarët, njësoj si Gjykata Kushtetuese apo zyra e Avokatit të Popullit e Çekisë. Niveli i zbatimit të rekomandimeve të tij është 85%, ndër më të lartët në Evropë. Rezultatet e auditimeve janë të mirënjohura për publikun falë medias, të cilat rregullisht përmendin punën e SAI-t. Ja perse nuk është rastësi që zëdhënësi i Zyrës Kombëtare të Auditimit ishte i katërti më i cituar në mesin e zëdhënësve të institucioneve publike në vitin 2017. Në planin e bashkëpunimit rajonal, është i veçantë kontributi i Zyrës çeke në Grupin e Vishegradit, i themeluar në vitin 1991 nga kryetarët e shteteve dhe te qeverive të Polonisë, Hungarisë dhe Republikës Çeke dhe Sllovaqe.

Forumi i “Vishegradit 4 + 2” me ndihmesën dhe mbështetjen e SAI-ve të Austrisë dhe Sllovenisë përfaqëson një eksperiencë shumë të mirë bashkëpunimi dypalësh dhe shumëpalësh ndërmjet SAI-ve, si dhe i shkëmbimit profesional të përvojave audituese. Zyra Kombëtare e Auditimit e Çekisë ka mësuar shumë nga ky bashkëpunim shumë përmasor, por edhe ka kontribuar ndjeshëm.

SAI çek është në avantgardë të përdorimit të teknologjive moderne në gjirin e SAI-ve, të cilat e lehtësojnë dhe njëkohësisht thellojnë punën audituese, duke dhënë premisa për saktësi maksimale në gjetjet dhe rekomandimet. Audituesit çekë përdorin sistemin elektronik “Athena” të administrimit të informacionit për Auditimin, një ndër më modernët, që i ndihmon në detyrat e tyre të përditshme, duke i administruar dokumentet brenda skedarëve

të veçantë elektronike dhe rregullave të qarta të “magazinit” digjital të dokumenteve. SAI ka database-in e vet të të dhënave për asetet dhe fondet publike, ku të dhënat nga aktiviteti i administratës shtetërore çeke janë përpunuar dhe vlerësuar më tej.

Duke besuar thellësisht se shkëmbimi i informacionit, njohurive dhe përvojës relevante dhe korrekte është shumë i rëndësishëm në kuadër të auditimit të fondeve publike dhe kontribuon në përmirësimin e punës së SAI-ve, Zyra Kombëtare e Auditimit e Çekisë ka nisur projektin BIEP (Projekti i Benchmarking dhe Shkëmbimit të Informacionit) i cili do t’u mundësojë SAI-ve të tjera evropiane dhe jo vetëm, që të ndajnë të dhëna të besueshme dhe të krahasueshme dhe shembuj të praktikave më të mira nga fusha të ndryshme të administratës publike. Për të lehtësuar shkëmbimin e informacionit midis SAI-ve, ajo ka ngritur dy baza të dhënash nën ombrellën e GT3 EUROSAI, bazën e të dhënave të auditimeve dhe bazën e të dhënave të produkteve.

SAI çek është një anëtar shumë aktiv në EUROSAI dhe INTOSAI, si dhe në organizata të tjera ndërkombëtare ku ka përfaqësuesit e tij (p.sh. në ESA (Agjencia Evropiane e Hapësirës) dhe EDA (Agjencia Evropiane e Mbrojtjes)). Që nga krijimi 25 vjet më parë, ai ka mundur të organizojë më shumë se 60 evente ndërkombëtare (konferenca, simpoziume, tryeza të rrumbullakëta, etj.) për tema të ndryshme në fushën e auditimit dhe të zhvillimit të qëndrueshëm të financave publike.

Zyra Kombëtare e Auditimit, duke udhëhequr nëpërmjet shembullit, është institucioni i parë publik që ka publikuar të dhënat e tij në Regjistrin Kombëtar të të Dhënave të Hapura të Çekisë. Ajo publikon rregullisht në faqen e saj të internetit buxhetin e vet dhe kontratat mbi 1, 750 euro që realizon.

Puna e SAI-t çek me auditimet paralele me Gjykatën e Llogarive të Gjermanisë për përmirësimin e qasjes së auditimit në prokurimet publike dhe parandalimin e korrupsionit është me shumë vlera jo vetëm për këto dy SAI të zhvilluara, por edhe për mbarë komunitetin evropian të auditimit dhe ne si KLSH.

Ne kemi një marrëveshje bashkëpunimi me SAI-n çek, të nënshkruar në vitin 2016 dhe synojmë të ndajmë eksperiencat tona në fushën e auditimit me audituesit çekë dhe të përfitojmë prej saj, për të realizuar auditime më cilësore në fusha me interes për ekonominë tonë, sidomos në prokurimet publike, ku SAI çek ka eksperiencë të vyer. Më datat 2-3 gusht 2017, Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Çekisë Inxh. Miloslav Kala vizitoi KLSH-në dhe u prit edhe nga Presidenti i Republikës, z. Ilir Meta. Më datën 2 gusht, Presidenti Kala zhvilloi një leksion me audituesit e Kontrollit të Lartë të Shtetit, me temë “E ardhmja e auditimit” dhe trajtoi raste nga praktika audituese, bazuar në një metodologji innovative. “Sa efektiv është Shteti?”, shtroi pyetjen Inxh. Kala në hyrje të leksionit, të cilën e shoqëroi me një video sa groteske po aq të vërtetë mbi burokracinë. *“Efektiviteti i Shtetit nuk matet me numrin e vulave apo numrin e letrave”, theksoi ai, duke vënë theksin tek auditimi si një matës i saktë i efektivitetit të Shtetit, por edhe si një zgjidhje për përmirësimin e shërbimeve publike”.*

Në vitin 2020, SAI çek do të marrë presidencën e EUROSAT-t me Kongresin e XI-të të EUROSAT-t që do të zhvillohet në Pragë. Projekti i tij "3C-të : Komunikimi, Krahësimi dhe Bashkëpunimi", si një formë e vizionit për rolin e EUROSAT-t, i projektuar posaçërisht për presidencën e EUROSAT-t, do të mundësojë një koordinim edhe më intensiv mes SAI-ve evropiane dhe marrëdhëniet mbi bazën e respektit reciprok që kemi vendosur si KLSH me këtë SAI të zhvilluar, do ta ndihmojnë në të ardhmen e afërt institucionin tonë të pozicionohet mirë në bashkëpunimin evropian mes SAI-ve.

në Prishtinë.

Më datën 3 tetor 2018 udhëtuam me një delegacion të KLSH-së për në Prishtinë, pasi më 4 tetor Zyra Kombëtare e Auditimit e Kosovës (ZKA) kremtonte 15-vjetorin e themelimit të saj.

Ndonëse institucion i ri për nga mosha, Zyra Kombëtare e Auditimit vlerësohet nga partnerët vendorë dhe ndërkombëtarë si njëri ndër institucionet më kredibël në vend. Drejtuesi i saj, Audituesi i Përgjithshëm z. Besnik Osmani është një profesionist me përvojë të gjerë në financat publike. Krahë vendosmërisë për të kryer punën audituese në mënyrë të pavarur, ZKA i kushton vëmendje të veçantë edukimit të vazhdueshëm profesional të audituesve të saj dhe zbatimit të standardeve ndërkombëtare ISSAI, si dhe praktikave të mira të auditimit që zhvillohen nga organizatat ndërkombëtare INTOSAI dhe EUROSAT.

Në bashkëpunim me institucionet shtetërore që auditon dhe këshillon, ZKA ka zgjedhur një qasje të integruar, e cila i siguron një kendveshtrim të pavarur mbi faktet dhe një perspektivë të fokusuar në përmirësimin e qeverisjes, plotësimin e hendeqeve të sistemit dhe zbatimin e masave korrigjuese.

Bashkëpunimi me palët e interesit është një nga objektivat strategjike të saj, si parakusht për zhvillim cilësor. Gjate viteve të fundit, ZKA i ka kushtuar një vëmendje të veçantë auditimeve të performancës në fusha me interes strategjik, paralelisht me realizimin e auditimeve të rregullsisë të të gjitha organizatave publike. Raporti i performancës së aktiviteteve të ZKA-së, për vitin 2017 është hartuar duke përdorur instrumente të Kornizës së Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit. Ai dëshmon për punën e ZKA-së për të rritur besueshmërinë përpara Kuvendit dhe qytetarëve të Kosovës. ZKA ka arritur të përmbushë me sukses të plotë mandatin e saj.

Ka arritur të përfundojë brenda afatit dhe në pajtim me ISSAI-t të gjitha raportet e auditimit. Ka dyfishuar numrin e auditimeve të ndërmarrjeve publike, krahasuar me vitin 2016. Ajo ka kryer për vitin 2017 92 auditime të rregullsisë, 11 auditime të performancës dhe katër auditime të ndërmarrjeve publike.

Në zbatim të parimit "Ngritja e kapaciteteve përmes promovimit të të mësuarit dhe shkëmbimit të njohurive", ZKA mban kontakte dhe ka zhvilluar marrëdhënie të mira me SAI-t, në veçanti me ato të vendeve të Evropës (Zyrën Kombëtare të Auditimit të Suedisë, NIK-un

polak etj.) dhe më gjerë. Ky bashkëpunim ofron mundësi për të shkëmbyer pikëpamjet dhe për të ndarë përvojën audituese me SAI-t e zhvilluara evropiane.

Bashkëpunimi me SAI-t partnere zhvillohet përmes bashkëpunimit bilateral, përmes Rrjetit të Presidentëve të SAI-ve të Rajonit, Komitetit të Kontaktit, INTOSAI-t dhe EUROSAT-t. Edhe pse ZKA është pjesë aktive e këtyre organizatave dhe grupeve, ZKA në aktivitetet ndërkombëtare përfaqësohet në cilësinë e vëzhguesit, prandaj synimi primar në fushën e bashkëpunimit ndërkombëtar është anëtarësimi me të drejta të barabarta në organizata përkatëse.

Sot ZKA ka një plan strategjik ambicioz zhvillimi 2019-2022, duke përcaktuar tri objektiva themelore:

1. Të përmbushë misionin kushtetues e ligjor, duke kryer auditime relevante, në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (ISSAI-t);
2. Të zhvillojë dhe të forcojë kapacitetin institucional për të mbështetur auditimin dhe qeverisjen korporative;
3. Të zhvillojë dhe të mirëmbajë marrëdhënie të mira me palët e jashtme, duke promovuar auditimin, rritur ndikimin dhe duke u integruar në organizatat globale dhe rajonale të Institucioneve Supreme të Auditimit.

Me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës kemi nënshkruar marrëveshjen e parë të bashkëpunimit në shkurt 2012, me personalitetin e spikatur të auditimit suprem evropian, ish Këshilltar i Lartë i SIGMA-s, z. Lars Lage Olofsson, i cili u caktua nga UNMIK Auditues i Përgjithshëm i Kosovës. Si KLSH dhe si Zyrë Kombëtare e Auditimit të Kosovës, mbi bazën e Nenit 15 të Deklaratës së Limës dhe të motos së INTOSAI-t “Experientia mutua omnibus prodest”, kemi shkëmbyer në këto gjashtë vite e gjysmë eksperiencat e suksesshme nga auditimet tona. Marrëveshjen e rinovuam më 22 nëntor 2016 në Prishtinë me Audituesin e Përgjithshëm të ZKA-së z. Besnik Osmani, të zgjedhur nga Parlamenti i Kosovës, ku firmosëm së bashku edhe Planin e aktiviteteve të përbashkëta për vitet 2017-2018.

Marrëveshja dhe Plan i Punës kanë ecur mirë, pasi kemi bashkëpunuar konkretisht, duke marrë pjesë në aktivitetet vjetore dhe ndërkombëtare të njeri-tjetrit, me vizita reciproke pune të audituesve, me kumtesa, artikuj, botime të përbashkëta, etj. Po ashtu, kemi nisur një projekt për auditime të përbashkëta në fusha me interes reciprok si për Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës dhe për KLSH-në.

PËR PËRJASHTIMIN NGA TENDERIMI PUBLIK I KOMPANIVE NGA PARAJSAT FISKALE

botuar në gazetën “Panorama”, më 08 janar 2019.

Vendi ynë ka një listë kompanish të rregjistruara në parajsat fiskale off-shore, të cilat kanë kontrata të rëndësishme me Shtetin shqiptar, kryesisht të natyrës koncesionare dhe PPP. Në botë, sot, janë rreth 80 streha(parajsa) fiskale—kryesisht vende me popullsi të vogël dhe ekonomi të papërfillshme, një pjesë vende të vogla ishullore. Belizeja, Panamaja, Ishujt Virgjin Britanikë, Ishujt Cayman, Seyschelles, Bermuda, Barbados, Anguilla, Ishulli i Mani, Jersey, Gjibraltari janë disa nga vendet më të preferuara.

Parajsat fiskale ofrojnë disa apo të gjitha lehtësitë e mëposhtme:

- Lejojnë regjistrimin e kompanive nga jo rezidentë—kompani “offshore”;
 - Kanë nivel shumë të ulët taksash, shpesh taksim zero;
 - Kanë sistem bankar shumë pak të rregulluar;
 - Ofrojnë sekret bankar, duke mos kërkuar raportim të transaksioneve financiare që bëhen nga territori i tyre;
 - Nuk japin apo shkëmbejnë informacione financiare me vende të tjera;
 - Lejojnë kompanitë të zhvillojnë gjithë aktivitetin e tyre me kompani apo persona jo rezidentë, pra, bizneset ku të gjitha palët në transaksione janë jo rezidentë të vendit;
 - Lejojnë kompani guackë (“shell”), kompani që nuk zhvillojnë aktivitet në vend por vetëm regjistrojnë transaksione në letër;
 - Lejojnë mbajtjen sekret të strukturës organizative të enteve ligjore: shoqërive tregtare, fondeve, fondacioneve, etj., si dhe anonimin e pronësisë dhe të drejtave në këto ente.
- Natyrisht, këto lehtësira kanë mundësuar jo vetëm veprime legjitime për zvogëlimin apo minimizimin e taksave nga korporata, por edhe mbështetjen e aktiviteteve kriminale, si pastrimin e parave apo fshehjen e pasurive të vënë me korrupsion.

45 përqind e kompanive që kanë marrë koncesione nafte në Shqipëri janë me origjinë nga parajsat fiskale. Prania në vendin tonë e kompanive me vend të regjistrimit parajsat fiskale, transferimi i aksioneve nga njëra kompani në tjetrën, me profil jo transparent, gati të dyshimtë, ka qenë një dukuri e shpeshtë me përmasa të mëdha. Të qenit të regjistruar në zona me taksa zero ose minimale për zhvillimin e aktivitetit të biznesit si parajsat fiskale, e bën të vështirë njohjen e pronarëve të vërtetë të kompanisë.

Për rrjedhojë, risku është i lartë që, ose, sikurse e përmend raporti i fundit i strukturës monitoruese “Moneyval” të Këshillit të Evropës të dhjetorit 2018⁶¹, të pastrohen para me

⁶¹ Raport i MONEYVAL, Komiteti i Ekspertëve mbi Vlerësimin e Masave kundër Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit, Këshilli i Evropës <https://www.coe.int/sq/web/tirana/news/->

originë të dyshimtë, ose të fshihen pronarët e vërtetë të kompanive, disa prej të cilëve mund të jenë edhe ish-zyrtarë apo zyrtarë abuzues të Shtetit tonë.

KLSH, në raportin për Zbatimin e Buxhetit të Shtetit të vitit 2016, gjatë auditimit të Agjencisë Kombëtare të Burimeve Natyrore, ka konstatuar “nevojën për përmirësime të kuadrit ligjor dhe rregulator, me qëllim jo vetëm përdorimin efektiv, eficient dhe ekonomik të pasurisë shtetërore, por edhe ngritjen dhe implementimin e kontrolleve të brendshme, të nevojshme për mbrojtjen e saj⁶²”

Institucioni i auditimit të jashtëm publik ka evidentuar se për të siguruar mallrat/shërbimet e lidhura me proceset teknologjike, kompanitë koncesionare kanë lidhur kontrata kryesisht me kompanitë e huaja të rregjistruara jashtë vendit me statusin e kompanive off-shore. Rregjistrimi i këtyre kompanive në këtë status, e bën të pamundur identifikimin e pronarëve(aksionerëve) dhe, për pasojë e bën të pamundur identifikimin e transaksioneve midis palëve të lidhura, ndërmjet koncesionarit dhe nënkontraktorëve të tij. Në bazë të kontratave-liçenca koncesionare, lejohet mbajtja e llogarive nga kompanitë koncesionare dhe nënkontraktorë të tyre jashtë territorit të Shqipërisë dhe realizimi i transaksioneve financiare përmes këtyre llogarive. Për rrjedhojë, auditimi nga ana e strukturave shtetërore (si nga AKBN dhe nga KLSH) është i pamundur. Për më tepër, ne si KLSH nuk mund të auditojmë kompanitë private, apo ato ku Shteti zotëron më pak se gjysmën e aksioneve.

KLSH po ashtu ka konstatuar raste të sigurimit të shërbimeve dhe mallrave nga persona fizikë dhe juridikë(kompani) vendas me të njëjtin aksioner (sipas të dhënave të QKR), duke hapur 3-4 kompani me emra tregtarë të ndryshëm. Kjo u ka mundësuar kompanive kontraktuese off-shore të rrisin artificialisht kostot e produkteve ose shërbimeve të nënkontraktuara, duke bërë, për shembull që koeficienti i famshëm R në sektorin e naftës (raporti i shpenzimeve prodhuese me të ardhurat nga shitja e naftës) të jetë gjithnjë më i madh se 1, duke shkaktuar një evazion të jashtëzakonshëm fiskal dhe humbje të rëndë për Buxhetin e Shtetit.

Me skandalin e kompanisë off-shore DH Albania, e cila falsifikoi dokumentet për përkatësinë e saj nga një kompani amerikane e njohur për veprimtarinë në ndërtim, besimi i publikut dhe qytetarit shqiptar në integritetin e procesit të tenderimit publik ka marrë një goditje të rëndë. Përfundimi nga tenderimi publik i kompanive nga parajsat fiskale do të forconte besimin e qytetarit në veprimtarinë shtetërore.

Lind pyetja: çfarë duhet bërë që pasojat negative që vijnë nga prania e kompanive off-shore të minimizohen? Më e mira do të ishte që ato të ndalohen të marrin pjesë në tenderat publikë, sikurse kanë vepruar disa vende anëtare të BE-së. Sigurisht që qeveria jonë nuk mund të

[/asset_publisher/SENehJ2ESZrW/content/albania-should-step-up-its-efforts-to-combat-money-laundering-says-council-of-europe-report?inheritRedirect=false&redirect=https%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fsq%2Fweb%2Ftirana%2Fnews%3Fp_id%3D101_INSTANCE_SENehJ2ESZrW%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-4%26p_p_col_count%3D1](https://asset_publisher/SENehJ2ESZrW/content/albania-should-step-up-its-efforts-to-combat-money-laundering-says-council-of-europe-report?inheritRedirect=false&redirect=https%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fsq%2Fweb%2Ftirana%2Fnews%3Fp_id%3D101_INSTANCE_SENehJ2ESZrW%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-4%26p_p_col_count%3D1)

⁶² Raporti për Zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit për vitin 2016, fq. 114, paragrafi trete, http://www.klsh.org.al/web/raport_per_zbatimin_e_buxhetit_te_shtetit_te_vitit_2016_3478.pdf

pengojë dhe as të krijojë barriera në lëvizjen e lirë të kapitalit, por në ushtrimin e të drejtës së ligjshme për transparencë në pjesëmarrjen në tenderimin publik, duke forcuar kriteret e pranimit të kompanive garuese, qeveria në këtë mënyrë do të garantojë pjesëmarrjen në tenderat e Buxhetit të Shtetit të kompanive me profil të lartë, mundësisht të investuesve nga vende aleate strategjike të Shqipërisë, si Gjermania, SHBA, etj.

Ne i kemi të gjitha mundësitë, duke përparësuar praktikat, rregullat dhe direktivat e reja të Komisionit Evropian që synojnë eliminimin e shmangjes së taksave nga kompanitë off-shore pjesëmarrëse në tenderat e BE-së, që të mënjanojmë dhe të imunizojmë Buxhetin tonë të Shtetit dhe kontratat e ardhshme koncesionare apo PPP, nga pjesëmarrja e këtyre kompanive në tenderat tanë publikë.

KLSH ka kërkuar që miratimi i kontratave koncesionare dhe PPP-ve, në rastet kur detyrimet buxhetore kapin një periudhë më të madhe se sa katër vjet, duhet të vijë jo me vendim qeverie (VKM), por me ligj nga Parlamenti.

Po ashtu, gjykoj se duhet krijuar mekanizmi i ndërhyrjes shtetërore, kur transaksionet e kapitalit në koncesionet apo PPP-të e dhëna janë të dyshimta. Ky mekanizëm mund të krijohet edhe me VKM dhe të parashikojë sanksione të rënda, deri në heqjen e lejes koncesionare, për rastet e verifikuara të evazionit fiskal nëpërmjet transferimit të kapitalit. Kështu mbrojmë Buxhetin e Shtetit nga shmangja e taksave prej aktivitetit të kompanive off-shore tashmë të pranishme në investimet dhe ekonominë tonë. Kjo shmangje deri tani ka qenë e nivele tejet të larta, duke rezultuar në humbje me dhjetëra miliona euro për Buxhetin e Shtetit.

Po ashtu, duhen gjetur mënyrat për të kufizuar daljen nga vendi të parave të destinuara për parajsat fiskale. Një mënyrë mund të jetë lehtësimi fiskal (për shembull përjashtimi nga tatimi mbi fitimin për pesë vitet e para), në rast ri-investimi të tyre në Shqipëri.

Në vijim të shkresës se KLSH me Nr. 505 të prot. dt. 24 prill 2018 për problematikën e partneriteteve publik-privat (PPP) tek ne, problematikë e theksuar edhe nga Fondi Monetar Ndërkombëtar dhe Banka Botërore, si dhe të faktit shqetësues të pranisë në disa koncesione të rëndësishme të Shtetit tonë të kompanive të regjistruara në parajsat fiskale (off-shore), me të dhëna të paqarta për pronësinë e tyre, të përmendur nga Raporti i fundit i strukturës “Moneyval” të Komisionit Evropian të dhjetorit 2018, përforcuar nga skandali me falsifikimin e të dhënave nga kompania off-shore DH Albania, pjesëmarrëse dhe fituese në dy tendera publikë tek ne, institucioni i auditimit të jashtëm publik ka kërkuar ndërgjegjësimin dhe ndihmesën e Kryeministrit dhe të Kuvendit për një nismë ligjore për amendimin e Ligjit Nr.125/2013 “Për Koncesionet dhe Partneritetin Publik-Privat”.

Gjykoj se ky amendim duhet të synojë ndërhyrjet e mëposhtme:

1. Ndalimin e pjesëmarrjes në tenderimet publike të kompanive të regjistruara në parajsat fiskale off-shore, si dhe në çdo licencë që jepet për shfrytëzimin e pasurive kombëtare, si nafta, kromi, bakri, etj.
2. Forcimin e rolit të Avokatit të Shtetit, të mandatuar me ligj për të analizuar raportet mes kompanive koncesionare dhe kompanive nënkontraktore të tyre, për të parandaluar rritjen artificiale të kostove të investimit në dëm të Buxhetit të Shtetit.
3. Kërkesën për investigim të plotë të strukturave tona fiskale ndaj të gjitha koncesioneve të dhëna në vend, sidomos atyre me pronarë kompani të regjistruara në parajsat fiskale, të cilat

rezultojnë me shpenzime prodhuese të fryra artificialisht, trukim të bilanceve dhe mospagim të detyrimeve ndaj Buxhetit të Shtetit, pasi Ne si KLSH nuk kemi tagrin ligjor për të audituar kompani private, por vetëm ndërmarrje me kapital të përbashkët ku Shteti zotëron më shumë se 50% të kapitalit.

Në kushtet kur programi afatmesëm qeveritar parashikon rritjen e peshës së koncesioneve dhe kontratave PPP në investimet tona publike dhe realisht kontratat e lidhura gjate vitit 2018 jane ne nivele disa miliarde euro, amendimi i ligjit të sipërcituar do të sillte jo vetëm një transparencë të shtuar të koncesioneve dhe PPP-ve të dhëna deri tani, por do të rriste besimin e publikut në vendim-marrjen shtetërore për koncesionet dhe PPP-të e ardhshme.

Në mbyllje të këtij shkrimi, duhet të theksoj faktin që, për fat të mirë nga ekspertët e njohur të ekonomisë sonë janë evidentuar risqet dhe problematikat e qarta të implikimit të kompanive off-shore në ekonominë tonë kombëtare dhe nuk ka përse qeveria të hezitojë, të mos veprojë për sa më sipër. Avokatë në mbrojtje të të drejtave të Shtetit shqiptar dhe Buxhetit të tij ka shumë, duke përfshire edhe shoqëri civile dhe emisione të shumtë në mediat tona, ndërsa në mbrojtje të interesave të kompanive off-shore nuk ka asnjë të dukshëm, por vetëm të padukshëm dhe të gjithë këta, në dëm të interesave të qytetarit dhe ekonomisë.

Shkrime në Revistën Shkencore “Auditimi Publik”

- Kongresi i IX-të i EUROSAT-t dhe 90 Vjetori i KLSH-së (Shkrim i botuar në EUROSAT Magazine, nr.21, 2015 dhe Revistën Shkencore “Auditimi Publik” Nr.12, periudha shtator-dhjetor 2015, botuar në 2016)
- Performanca, sistemi, risku dhe vendimmarrja fazi në grup me shumë kritere (Artikull në bashkëautorësi me Prof. Dr. Skënder Osmani, Revista “Auditimi Publik”, Nr. 14, periudha maj-gusht 2016, botuar në 2016)
- Mirëkuptimi dhe bashkëpunimi, kusht i domosdoshëm për optimizimin e strategjive, strukturave, projekteve dhe marrëdhënieve midis tyre (Artikull në bashkëautorësi me Prof. Dr. Skënder Osmani dhe me Prof. Asoc. Dr. Nevton Kodhelaj, Revista “Auditimi Publik”, Nr. 16, periudha janar-prill 2017, botuar në 2017)
- Burimet, performanca, optimizimi, projekti dhe mirëqeverisja (Artikull në bashkëautorësi me Prof.Dr. Skënder Osmani, Revista Shkencore “Auditimi Publik” Nr.18, periudha shtator-dhjetor 2017, botuar në 2018)
- Pavarësia institucionale - faktori kryesor për efektivitetin e SAT-t: Sfidat e së ardhmes (Revista “Auditimi Publik Nr. 19, periudha janar-prill 2018, botuar në 2018)
- Kategoria matematike, strategjia e projektit dhe analogjia (Artikull në bashkëautorësi me Prof. Dr. Skënder Osmani Revista “Auditimi Publik Nr. 19, periudha janar-prill 2018, botuar në 2018)
- Si na ndihmojnë në modernizimin dhe reformimin e të ardhmes, ndihmat e BE të paraqerimit (Revista Shkencore “Auditimi Publik” Nr.20, periudha maj-gusht 2018, botuar në 2018).
- Strategjia kombëtare, sfidë e madhe gjithëpërfshirëse dhe komplekse. Dijet dhe burimet në epiqendër të strategjisë (Artikull në bashkëautorësi me Prof.Dr. Skënder Osmani, Revista Shkencore “Auditimi Publik” Nr.21, periudha shtator-dhjetor 2018, botuar në 2019).

KONGRESI I IX-të I EUROSAI-t DHE 90 VJETORI I KLSH-së

Shkrim i botuar në EUROSAI Magazine, nr.21, 2015 dhe Revistën Shkencore “Auditimi Publik” Nr.12, periudha shtator-dhjetor 2015, botuar në 2016

Ne do të ndjekim me besim rrugën e nisur dhe në çdo hap që hedhim ndejmë mbështetjen dhe inspirimin që na vjen nga organizata jonë e përbashkët, EUROSAI. Le të vazhdojmë në këtë rrugë!

IXth EUROSAI CONGRESS AND 90 YEARS OF ALSAI

Dr. Hajdar Lleshi

President of the SA of the Republic of Albania

Our organization EUROSAI has come a long way since 1990 when it was founded. In the course of this quarter to a century operation, we in Albania as ALSAI (Albanian Audit Institution) have let EUROSAI support many times and in different ways, but for me, most in you something that happened recently.

In June last year was a delegation of four auditors from ALSAI were in Hague participating in the IX EUROSAI Congress, dedicated to innovation. We got struck them by the major Congress theme and motto: “When was the last time you did something for the first time?” Congress atmosphere, people that approached us and communicated in a so friendly and supportive way, the topics, the sessions, workshops and seminars, discussions and knowledge sharing inspired us when back in Albania, trying to do something new. There is lucky conclusion in the IX EUROSAI Congress conclusions and recommendations, the one that says, “We should raise attention towards cultural offerings and engaging with opportunities to experiment.” So, this has become their relevance by doing open to doing things differently, doing different things and building new topics – sharing experiences and ideas within the EUROSAI community as a mutual benefit of their enlightened us to embark in a new approach.

As the 90 years of our institution were approaching, we thought to commemorate that event for the first time in our history. On May 26, 2015, we did this with a simple ceremony, by going public and involving our best partners home and in Europe

evening, by going public and involving our best partners home and in Europe.

Why commemorate 90 years of ALSAI?

Albania is a relatively young State with only 103 years of history. It was founded in 1912. Many constitutional institutions did need to give confidence in their efforts. We thought that through respecting the values of past work and its pioneers, this helps create institutional memory. In our institution, we will always pay due tribute and have deep respect for all the courageous ALSAI managers and auditors that during the period 1912-1919 worked hard and with high integrity.

As almost all public institutions in our country, we as ALSAI inherited a difficult task from the 46 general communist (1944-1990) when our institution was at full service of the Party State and lost its independence. For the recent 25 years until today, we have tried to get our work closer to EUROSAI standards and modern our evaluation.

The new ALSAI law

The last year marked a milestone for us. Albanian Parliament approved in November 2014 the new ALSAI law. The process took two years. For the first time in our recent history after communist, we were faced with severe hindrance, generated from lack of knowledge and as such it needs to deprive the supreme audit institution from its right to review ordered formations, model and indispensable for conducting professional audits. We called in mind of similar cases disclosed by our partners in EUROSAI, during EUROSAI conferences and events. We asked for their laws and materials in the meeting to

Organizata jonë EUROSAI ka bërë një rrugë të gjatë që nga krijimi i saj në vitin 1990. Gjatë këtij çerek shekulli, ne në KLSH kemi pasur shpesh herë dhe në mënyra të ndryshme mbështetjen e EUROSAI-t, por unë do të citoj diçka që ka ndodhur së fundmi. Në qershor të vitit të kaluar, një delegacion i KLSH-së prej katër audituesish ishte në Hagë, ku mori pjesë në Kongresin e IX-të të EUROSAI-t, i cili iu dedikua inovacionit. Na tërhoqi shumë tema qendrore e Kongresit dhe motoja : “Kur ka qenë hera e fundit që keni bërë diçka për herë të parë?” Atmosfera e Kongresit, dashamirësia dhe mbështetja e njerëzve që takuam dhe biseduam, sesioni *the “open mic”*, workshopet dhe seminarët, diskutimet dhe shkëmbimi i njohurive, na inspiruan që të përpiqemi të bëjmë diçka të re kur u kthjem në Shqipëri.

Në konkluzionet dhe rekomandimet e Kongresit të IX-të të EUROSAI-t pati një konkluzion shumë të rëndësishëm, “SAI-t duhet të përpiqen që të kenë një kulturë inovative, duke mësuar dhe përfituar nga mundësitë dhe eksperiencat me të cilat ndeshen; SAI-t duhet të sigurojnë qëndrueshmërinë e tyre duke qenë të hapur për të bërë gjërat ndryshe, duke bërë gjëra të ndryshme dhe duke adresuar çështje të reja; shkëmbimi i eksperiencave dhe ndarja e dilemave brenda komunitetit të EUROSAI-t është një përfitim reciprok”, që na ndihmon për të pasur një qasje të re.

Me afrimin e 90 vjetorit të institucionit tonë, ne menduam që ta përkujtojmë këtë ngjarje për herë të parë në historinë e KLSH-së. Në 26 maj 2015, ne e festuam këtë përvjetor me një ceremoni të thjeshtë, në të cilën morën pjesë partnerët tanë më të mirë nga vendi dhe Europa.

Pse e përkujtuam 90 vjetorin e KLSH-së ?

Shqipëria është një shtet relativisht i ri me një histori 103 vjeçare, themeluar në vitin 1912. Shumë institucione kushtetuese kanë ende nevojë të fitojnë besimin në forcat e tyre. Ne mendojmë se nëpërmjet respektimit të vlerave të së shkuarës dhe të personaliteteve që kanë bërë historinë, ne ndihmojmë në krijimin e memories institucionale. Në institucionin tonë, ne u kemi dhënë gjithnjë vendin e duhur dhe respektin që meritojnë të gjithë menaxherëve dhe audituesve të KLSH-së, të cilët gjatë periudhës 1925-1939 kanë punuar shumë dhe me integritet të lartë. Si shumica e institucioneve publike në vendin tonë, edhe KLSH trashëgoi një të kaluar të veshtirë nga periudha komuniste (1944-1990), kohë në të cilën institucionet shqiptare ishin të gjitha në shërbim të Partisë-Shtet dhe kishin humbur pavarësinë e tyre. Gjatë 25 viteve të fundit, ne jemi përpjekur të modernizojmë institucionin tonë dhe të realizojmë auditimet tona në përputhje me standartet e INTOSAI-t.

Ligji i Ri i KLSH-së

Viti i kaluar shënoi një moment historik për ne. Në nëntor të vitit 2014, Parlamenti i Shqipërisë miratoi Ligjin e Ri të KLSH-së. Procesi zgjati 2 vjet. Për herë të parë në historinë tonë të pas-komunizmit, ne u përballëm me pengesa të forta, të ardhura si rezultat i mungesës së dijeve dhe të interesave okulte për të privuar Institucion Suprem të Auditimit në Shqipëri nga e drejta për të pasur akses të pakufizuar në informacion, që është e nevojshme dhe e domosdoshme për të kryer auditime profesionale. Na erdhën ndër mend të gjitha rastet e ngjashme të përshkruara nga partnerët tanë të EUROSAT-t, gjatë konferencave apo eventeve të tjera të EUROSAT-t. Ne u interesuam dhe pyetëm për ligjet dhe dokumente të tjera të lidhura me këtë çështje, në mënyrë që të ishim të “pajisur” mirë. Dhe të gjithë na ndihmuan! Fryma e bashkëpunimit të EUROSAT-t dhe INTOSAT-t dhe mbështetja e tyre e pakursyer bënë diferencën.

Ishte një sfidë për ne që të bindnim deputetet e parlamentit për nevojën e domosdoshme të KLSH-së për të pasur akses të pakufizuar në informacion gjatë zhvillimit të auditimeve. Në shumë seanca dëgjimore me deputetet për ligjin e ri të KLSH-së, si në Komisionin e Ekonomisë dhe Financave, në Komisionin e Ligjeve si edhe në atë të Integritetit Europian, mënyra se si EUROSAT bashkëpunon dhe mbështet anëtarët e saj për pavarësinë e tyre, na frymëzoi edhe ne që të njohim deputetet me praktikën dhe shembujt më të mirë të organizatës sonë europiane, duke u treguar se si SAT-t Europiane veprojnë lidhur me këtë çështje. Rezoluta e 22 dhjetorit 2011 e Kombeve të Bashkuara “Promovimi i efikasitetit, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike nëpërmjet forcimit të Institucioneve Supreme të Auditimit”, na ndihmoi të ecnim përpara, ashtu sikurse edhe idetë dhe eksperiencat që fituam nga pjesëmarrja në Task Forcen e EUROSAT-t për Auditimin dhe Etikën dhe Grupin e Punës së EUROSAT-t për auditimin e mjedisit, gjatë vitit 2014.

Dëshiroj të nënvizoj që ne patëm mbështetje të madhe profesionale për ligjin tonë të ri edhe nga Komisioni Europian dhe nga ekspertët e DG Budget, si edhe nga ekspertët e SIGMA-s.

Ligji i ri përveçse është në përputhje të plotë me standartet e INTOSAI-t, ka për qëllim të modernizojë institucionin dhe të ketë një bashkëpunim më të ngushtë me strukturat europiane si Gjykata Europiane e Audituesve dhe SAI-t e zhvilluara Europiane, duke përfutur nga avantazhet dhe mundësitë që ofrojnë aktivitetet e EUROSAT-t. Ligji i ri citon specifikisht INTOSAI-n dhe EUROSAT-n dhe është në të njëjtën linjë me strategjinë e zhvillimit të EUROSAT-t, 2011-2017 dhe atë të INTOSAI-t, 2011-2016.

Ngjarje e re për KLSH-në

Pas miratimit të ligjit të ri dhe inspirimit që morën në Kongresin e IX-të të EUROSAT-t për të bërë diçka të re, ne organizuam në 26 maj 2015 (data e 90 vjetorit të krijimit të KLSH-së) një ceremoni në Kuvendin e Shqipërisë. Dr. Josef Moser, Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t dhe President i Gjykatës Austriake të Auditimit, Dr. Vitor Manuel da Silva Caldeira, President i ECA dhe Prof. Dr. Recai Akyel, Zv/President i EUROSAT-t dhe President i Gjykatës Turke të Llogarive morën pjesë në këtë ceremoni, si edhe shumë Presidentë dhe përfaqësues të lartë të shumë SAI-ve të rajonit, si SAI Kroat, i Malit të Zi, i Kosovës, Serbisë, Maqedonisë, etj.

Me këtë rast, Presidenti i Republikës së Shqipërisë i dekoroi me medaljen "Për merita të veçanta civile", Dr. Moserin dhe Dr. Caldeirën, duke vlerësuar mbështetjen që Sekretariati i Përgjithshëm i INTOSAI-t dhe ECA i kanë dhënë KLSH-së në rrugën e zhvillimit dhe të progresit për të qenë një SAI modern europian.

Të gjitha këto aktivitete forscan tek audituesit tanë besimin tek

rëndësia e misionit dhe e punës së tyre dhe rritën imazhin e KLSH-së në opinionin publik për shkak të vlerësimit dhe të mbështetjes nga partnerët ndërkombëtarë.

Në fakt, edhe përpara Kongresit të IX-të EUROSAT-t, në vitet 2012-2013, tre qasje të reja ishin evidentuar në punën tonë. Së pari, ne kemi publikuar libra, përkthime si manualin e auditimit financiar, të përputhshmërisë, të performancës dhe të auditimit të IT, si edhe botime që lidhen me historikun e KLSH-së, me performancën e aktivitetit të KLSH-së, 10 numra të Revistës Shkencore "Auditimi Publik", etj. KLSH ka tashmë 46 botime, në mënyrë që të ndihmojë audituesit e tij të rrisin njohuritë e tyre për standartet e INTOSAI-t, si edhe për punën dhe performancën e institucionit të tyre.

Së dyti, për tre vite radhazi (2012, 2013 dhe 2014), KLSH ka organizuar Konferencën e tij Shkencore Vjetore, ku ka ftuar përfaqësues të botës akademike nga vendi dhe bota, auditues të brendshëm dhe studjues nga SAI-t partnere, deputetë të Kuvendit të Shqipërisë, etj.. Konferenca është kthyer tashmë në një traditë dhe Konferenca e katërt që do të zhvillohet këtë vit do të dedikohet analizës së riskut.

Së treti, ne jemi përpjekur që audituesit tanë të jenë prezentë publikisht. Ne i motivuam që ata të shkruajnë editorialë dhe shkrime në shtypin e përditshëm. Shkrimet e audituesve të KLSH-së sollën reagime në blogjet që menaxhohen nga gazetaret e përditshme. Pjesa më e madhe e komenteve të lexuesve vlerësonin çështjet e trajtuara nga audituesit dhe veçanërisht masat e propozuara nga audituesit për përmirësimin e punës në shumë fusha, në shumë institucione publike të rëndësishme.

Gjëja më e rëndësishme ishte që audituesit nëpërmjet kësaj risie panë përfitimin që erdhi nga këto shkrime dhe patën dëshirën të vazhdonin. Disa auditues, pas leximit të komenteve në blogje, lidhur me artikujt e shkruar prej tyre, u motivuan të shkruajnë më shumë lidhur me këto tema, ose edhe për tema të tjera të rëndësishme. Në tre vitet e fundit, ne realizuam rritjen e ndjeshme të ditëve të trajnimit për auditues, duke arritur në 22 ditë/auditues në vit dhe 25 ditë/vit/për audituesit e rinj (në 2011, kjo shifër ishte 2.1/ditë/vit/auditues).

Gjatë kësaj periudhe, auditimet e performancës pësuan një rritje të konsiderueshme në numër dhe në cilësinë e auditimeve, si edhe në cilësinë e gjetjeve dhe të rekomadimeve të dhëna për përmirësimin e punës.

Nisur nga të gjitha këto risi, tashmë të konsoliduara, ne e shikojmë të ardhmen me një këndvështrim shumë optimist. Sfida jonë është që të modernizojmë më tej aktivitetin e auditimit, në përputhje me orientimet e EUROSAT-t, duke ndihmuar vendin tonë në progresin e mëtejshëm për të qenë pjesë e BE-së, dhe në përputhje të plotë me mandatin tonë kushtetues dhe me pritshmëritë e Kuvendit dhe të publikut për punën tonë. Ne do të ndjekim me besim rrugën e nisur dhe në çdo hap që hedhim ndjelmë mbështetjen dhe inspirimin që na vjen nga organizata jonë e përbashkët, EUROSAT. Le të vazhdojmë në këtë rrugë!

*Përktheu nga EUROSAT Magazine, nr.21, 2015:
Irena Islami*

Drejtorja e Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë

Kongresi i IX-të i EUROSAT-t dhe 90 vjetori i KLSH-së

Ne do të ndjekim me besim rrugën e nisur dhe në çdo hap që hedhim ndjelmë mbështetjen dhe inspirimin që na vjen nga organizata jonë e përbashkët, EUROSAT. Le të vazhdojmë në këtë rrugë!

Nga: Dr. Bujar Leska, Kryetar
i KLSH-së.

Organizata jonë EUROSAT ka bërë një rrugë të gjatë që nga krijimi i saj në vitin 1990. Gjatë kësaj çerek shekulli, ne në KLSH kemi pasur shpesh herë dhe në mënyra të ndryshme mbështetjen e EUROSAT-t, por unë do të citoj diçka që ka ndodhur së fundmi.

Në qershor të vitit të kaluar, një delegacion i KLSH-së prej katër audituesish ishte në Hagë, ku mori pjesë në Kongresin e IX-të të EUROSAT-t, i cili iu dedikua inovacionit. Na tërhoqi shumë tema qendrore e Kongresit dhe

motoja: "Kur ka qenë hera e fundit që keni bërë diçka për herë të parë?" Atmosfera e Kongresit, dashamirësia dhe mbështetja e njerëzve që takuam dhe biseduam, sesioni i "open mic", workshopet dhe seminarët, diskutimet dhe shkëmbimi i njohurive, na inspiruan që të përpiqemi të bëjmë diçka të re kur u kthëm në Shqipëri.

Në konkluzionet dhe rekomandimet e Kongresit të IX-të të EUROSAT-t pati një konkluzion shumë të rëndësishëm, "SAI-t duhet të përpiqen që të kenë një kulturë inovative, duke mësuar dhe përfituar nga mundësitë dhe eksperiencat me të cilat ndeshen;

AUDITIMI PUBLIK

17

PERFORMANCA, SISTEMI, RISKU DHE VENDIMARRJA FAZI NË GRUP ME SHUMË KRITERE

Artikull në bashkëautorësi me Prof.Dr.Skender Osmani

nga Revista Shkencore "Auditimi Publik" Nr.14, periudha maj-gusht 2016, botuar në 2016

Një projekt eventual për riskun, vlerësimin dhe menaxhimin e tij mund të ishte një nga më të rëndësishmit për zhvillimin e vendit duke patur parasysh prapambetjen (apo riskun e madh) dhe detyrat për integrimin në BE.

Abstrakt

Vendi ynë ka prapambetje në shumë sektorë, për rrjedhim duhen përbërëuar etapat e zhvillimit.

Kriza ekonomiko-financiare e viteve të fundit në vende të ndryshme ka rritur përpjekjet qeveritare dhe të kontrollit për zvogëlimin e papunësisë e rritjen e numrit të vendeve të punës, zvogëlimin e korrupsionit dhe të riskut, rritjen e efikasitetit nga reforma e politika të integruara dhe globale, etj.

Edhe në vendin tonë në fushën e auditimit ka probleme, mjaft prej të cilave janë përfshirë në strategjinë e KLSH dhe për të cilat po punohet, veçanërisht për performancën, riskun, vendimarrjen, etj. Kështu në punim jepen disa konsiderata që mund të ndihmojnë ndoshta për një auditim të përparuar në të ardhmen.

Në të trajtohen këto çështje:

- Hyrje
- Performanca një unitet me tre principe

ekonomike apo një problem kompleks me shumë kritere?

- Sistemi dhe risku
- Projektizimi dhe sistematizimi
- Vendimarrja njerëzore dhe kompjuterike me shumë kritere
- Një projekt eventual për zvogëlimin e riskut

Në fund jepen disa përfundime në të cilat tregohet që performanca 3E është kusht i nevojshëm i auditimit.

Një projekt eventual për riskun, vlerësimin dhe menaxhimin e tij mund të ishte një nga më të rëndësishmit për zhvillimin e vendit duke patur parasysh prapambetjen (apo riskun e madh) dhe detyrat për integrimin në BE.

Fjalët kyçe: Performancë, risk, sistem me risk, projektizim, sistematizim, vendimmarrje, fazi, problem, kriterë, risk sistematik.

1. Hyrje

Sipas INTOSAI-t auditimi i performancës 3E përfshin:

- auditimin e ekonomicitetit, që nënkupton minimizimin e kostos së burimeve që përdoren në një veprimtari publike, duke mos cënuar cilësinë e tij.
- auditimin e efikasitetit, që nënkupton optimizimin e raportit burime-rezultate të veprimtarisë publike, duke modifikuar proceset, strukturat dhe gjithë zinxhirin ekonomik të vlerës, në përputhje me standardet kombëtare e ndërkombëtare dhe praktikën më të mirë.
- auditimin e efektivitetit, që nënkupton vlerësimin e rezultateve përfundimtare dhe objektivave të vendosura, në përputhje me politikat e subjektit të audituar.

Siç dihet kuptimi dhe parimet mbi të cilat mbështetet performanca kanë ndryshuar me kohën, ato janë plotësuar e zgjeruar me standarde të reja ashtu siç ndodhi historikisht me parimin e kontabilitetit, më pas me atë financiar dhe kohët e fundit me futjen e kuptimit të riskut sistematik në sistemin financiar-bankar, etj.

Në këto rrethana, edhe kur ka disa teori auditimi që janë në zhvillim, ç'mund të thuhet për performancën sipas INTOSAI-t, a është ajo pasqyrimi adekuat i realitetit dhe auditimi i saj në çdo rast të bëhet në konformitet me udhëzimet e INTOSAI-t, pavarësisht nga zhvillimet e krizës ekonomiko-financiare?

1.1 Performanca një unitet auditimi me 3 principe, apo një problem kompleks me shumë kriterë?

Më parë se t'i përgjigjemi pyetjes po paraqesim më poshtë disa konsiderata modeste (në mungesë të një literature të mirëfilltë shkencore) duke patur parasysh hipotezat e mëposhtme:

- Auditimi i ekonomicitetit “do të thotë” realizimi i një produkti në sasi maksimale (ose kosto minimale) për inpute të caktuara. Në qoftë se shënojmë me $f(x)$ koston e produktit dhe x vektorin përkatës të inputeve atëherë ekonomiciteti shprehet nga relacioni:

$$\min f(x) \quad (1)$$

Megjithatë ekstremumi i një funksioni quhet objektiv, atëherë ekonomiciteti është një objektiv.

- Auditimi i efikasitetit do të thotë “optimizimi” i burimeve (inputeve), pra realizim i objektivit me kushtet përkatës të proceseve të prodhimit. Në qoftë se konsiderojmë n kushte atëherë eficientia shprehet nga tërësia e relacioneve

$$\min f(x) \quad (2)$$

kushtet $k_i, i=1, 2, \dots, n$

Përmendim kalimthi që kur objektivi $f(x)$ dhe kushtet $k_i, i=1, 2, \dots, n$, janë funksione lineare atëherë blloku (2) quhet thjeshtë program linear. Nga sa më sipër eficientia konsiderohet një objektiv me kushte.

3. Auditimi i efektivitetit do të thotë përfitim apo realizim i atributëve të produktit në përputhje me nevojat, kërkesat apo rrethana të tjera specifike të performancës. Kësisoj efektiviteti është kurorëzim final i objektivit dhe efikasitetit. Në qoftë se këto kërkesa që duhet të plotësojë efektiviteti po i quajmë për thjeshtësi me $ef_1, ef_2, \dots, ef_k$, atëherë modeli i përafërt i performancës sipas hipotezave të mësipërme formulohet në trajtën:

$$\begin{cases} \min f(x) \\ \text{kushtet } k_1 \dots k_n \\ \text{kushtet } ef_1 \dots ef_k \end{cases} \quad (3)$$

Këtu (për thjeshtësi) kushtet u konsideruan të ndara, d.m.th. veç për efikasitetin dhe veç për efektivitetin. (Realisht kushtet e efikasitetit i përkasin proceseve të prodhimit të outputit që njëherësh shprehin edhe kërkesat, nevojat, etj.) Ndarja e mësipërme u bë me qëllim për të treguar që principi i efikasitetit ka një kuptim të dallueshëm nga ai i efektivitetit, sepse në literaturë (jo të INTOSAI-t) dhe në Internet ka kuptime dhe diskutime të ndryshme për efikasitetin në lidhje me efektivitetin dhe anasjelltas.

Duke shqyrtuar (me kujdes) interpretimin e mësipërm të performancës 3E të një outputi sipas hipotezave të ndërtimit të strukturës (3) mund të vihen re "dy qendra graviteti" në trajtë të pashtjelluar:

- prodhimi i produktit (të ardhurat);
- përdorimi i produktit.

Pak më ndryshe çdo output i veprimtarisë njerëzore është unitet i këtyre dy atributëve. Me këtë rast kujtojmë që []:

- Çdo atribut (cilësi, veti, etj.) është një gjendje;
- Ndryshimi i gjendjes është një proces;
- Një bashkësi atributësh (gjendjesh) është një objekt.

Që këtë, del që performanca (INTOSAI) është një objekt me tre attribute (principe) ekonomike: *ekonomiciteti*, *efikasiteti*, *efektiviteti*. Pra siç kuptohet këto tre principe kanë në themel zhvillimin: ndryshimin e gjendjeve, d.m.th. proceset e prodhimit dhe të përdorimit.

Përmendim që për principet e performancës në literaturë (jo në ato të INTOSAI-t) ka pikëpamje, mendime e qendrime të ndryshme për performancën, efikasitetin e efektivitetin (me dhjetëra, qindra punime në internet) që shkojnë deri në mohimin e efektivitetit, madje edhe të performancës apo skepticizmin që performanca është në ditë të errët, ajo është një kuptim jo korrekt, etj. Në dallim nga këto, mendimet tona të mësipërme, për këto kategori janë thjesht interpretime hipotetike të 3E dhe "asgjë më tepër përpara se koha të thotë fjalën e saj".

Pra çmund të thuhet për realitetin e principeve (kriterëve) 3E?

Së pari, realizimi i outputit duhet të jetë optimal (ose afërsisht optimal) si p.sh. maksimizim prodhimi, minimizim kosto etj. por ky optimalitet në përgjithësi nuk mund dhe nuk duhet të jetë i kufizuar vetëm dhe vetëm në aspektin ekonomik, përkundrazi ai duhet të plotësojë edhe kushte të tjera që varen nga specifikat e aktivitetit prodhues (outputi) si p.sh. shoqëror, energjetik, fizik, biologjik, inxhinierik, etj.

Së dyti, ka probleme performance që mund të kenë më tepër se një objektiv, madje edhe objektiva të kundërt, p.sh. max-min siç është maksimizimi i prodhimit, minimizimi i koston, etj. Jo vetëm kaq por objektivat mund të jenë edhe të papajtueshëm p.sh. plotësimi i njërit e kundërshton plotësimin e tjetrit etj. Ky fakt e rrit më tepër karakterin kompleks të performancës, për rrjedhim edhe vështirësinë e zgjidhjes teorike të tij (jo vetëm me modele matematike të kërimit operacional) por edhe me modele të përafërt si Pareto, etj. Shkurt, në këto rrethana auditimi nuk është “aq i thjeshtë” sa mund të duket nga formulimi i 3E-ve.

Së treti, performanca nuk është një kuptim statik, përkundrazi ajo ndryshon në kohë dhe hapësirë si nga pikëpamja e prodhimit të produktit ashtu edhe përdorimit të tij. Pra ajo është një problem dinamik, me kushte fillestare, kufitare etj., gjë që përsëri e rrit kompleksitetin e zgjidhjes e të zbatimit, pra edhe auditimin e saj.

Së katërti, në performancën e produktit sipas 3E u konsiderua vetëm prodhimi dhe përdorimi i produktit. Natyrisht një qëndrim i tillë nuk është i plotë në qoftë se produkti i realizuar nuk është i sigurtë ose me një masë të tillë risku që të jetë brenda kufijve të lejuar.

Shkurt në performancën sipas 3E siguria e produktit (të ardhurave) mund e duhet të ishte kushti i parë i shtjelluar për realizimin dhe përdorimin e tij. Përmendim që në dokumentet e fundit të INTOSAI-t flitet [] për riskun e një entiteti dhe jo të një objekti (apo kategorie, etj), temë e cila mund të diskutohej, por del jashtë qëllimit tonë. Në këto dokumenta flitet edhe për riskun sistematik (të sistemit financiar, bankar). Këtu ngrihet menjëherë pyetja: Risku sistematik është karakteristikë vetëm për financën, apo për çdo sistem, apo për ‘entitete’ të caktuara? (shiko më poshtë).

Së pesti, çdo prodhim (i realizuar) kushtëzohet nga inputet dhe proceset i përpunimit të tyre. Natyra e inputeve kushtëzon një sërë karakteristikash (sipas specifikave të tyre) që në principet 3E janë lënë në heshtje. Pak më ndryshe inputet fusin në “modelin e performancës” kushte suplementare të cilat rrisin më tej kompleksitetin e performancës së realizimit dhe të auditimit të saj.

Së gjashti, në principet 3E nuk bëhet fjalë për ekzistencën e zgjidhjes së performancës (jo në çdo rast ajo ka një zgjidhje). Në rastin kur ajo nuk ekziston auditimit i hapen telashe të paqëna sepse asnjë hap nuk mund e duhet të bëhet, d.m.th. ne të kundërt është ‘kot’ ose pa vlerë. Në qoftë se zgjidhja ekziston dhe është e vështirë, synohet praktikisht për një zgjidhje të përafërt, d.m.th. për një eficientë ‘afër optimale’. Dhe ky nuk është një problem relativisht i thjeshtë, aq më pak po të kemi parasysh që teoria (matematike) e eficientës është në zhvillim e sipër, d.m.th. nuk konsiderohet e përfunduar, madje edhe për kuptime themelore siç mund të jetë ai Pareto dinamik, etj.

Së shtati, mungesa e kuptimit të alternativave në formulimin e principeve të performancës, të dinamikës së riskut, apo e disa kuptimeve themelore për eficientë etj., janë faktorë risku d.m.th. zvogëlojnë (dëmtojnë) performancën që synohet.

Nuk po zgjatemi më tej me ‘jo të mirat’ e 3E. Sidoqoftë principet 3E janë të domosdoshëm, pavarësisht nga tipi i auditimit dhe lloji i objektit, por që në përgjithësi nuk janë të mjaftueshëm, e aq më pak për performanca komplekse. Pak më ndryshe ato jo gjithmonë janë të zbatueshëm kur kërkesat (atributet) e performancës janë të sofistikuar dhe kërkohet zbatimi i teknologjive të informacionit e inteligjente dhe i metodave matematike

(stokastike, fazistike, etj.) i sistemeve ekspertë, i projektizimit elektronik dhe auditimit të vazhdueshëm, i teknologjive warehouse, etj.

Pavarësisht nga këto, parimet e INTOSAI-t janë themelore për auditimin dhe çdo SAI e zhvillon aktivitetin e vet sipas udhëzimeve përkatëse dhe specifikave vetjake. Kështu mundet që për të përshpejtuar hapat drejt një auditimi më të përparuar të shqyrtohen edhe alternativat që e bëjnë imperativ hartimin e një projekti të KLSH për rritjen e performancës dhe të kapaciteteve audituese në sasi dhe cilësi, për optimizimin e vendimmarrjes (*shiko më poshtë*) me synimin për të kaluar nga auditimi tradicional në atë modern për rritjen e nivelit të qeverisjes përkatësisht me dinamikën e burimeve njerëzore e natyrore, pozicionin gjeostrategjik, prirjen për të pranuar si vend kandidat e më pas anëtar në BE, etj.

2. Sistemi

Kujtojmë që në rastin më të thjeshtë atributi është objekt. Kur flasim për proces, d.m.th. ndryshim të atributit (objektit) mbi këtë të fundit vepron një objekt ose disa objekte të tjerë. Në qoftë se konsiderojmë një ose disa procese që prodhojnë një output (të ardhura), atehere në vlerësimin e tij (outputit), është e rëndësishme të njihen jo vetëm objektet dhe proceset e tyre, por edhe lidhja e objekteve e bashkëveprimi mes tyre. Me marrëveshje këtë bashkëlidhje (funksionale) po e quajmë *strukturë*, ndërsa tërësinë e objekteve me strukturën e tyre që prodhon një output (të ardhura) e quajmë *sistem*. Meqënëse zhvillimi është një ndryshim pozitiv që prodhohet nga një sistem, sot kuptimi i sistemit konsiderohet element kryesor i kulturës së individit, pra edhe i audituesit, etj. Në një kuptim më të përgjithshëm *sistemi është bazë zhvillimi*.

Çdo sistem ka specifikën e vet që përcaktohet nga tipi (lloji) i procesit që prodhon outputin e tij. Bashkësinë e objekteve të nevojshëm dhe të mjaftueshëm për prodhimin e një outputi e quajmë *sistem prodhues*. Një sistem është vetë një objekt i cili nga ana e tij mund të bashkëveprojë me një ose disa sisteme të tjera për prodhimin e një outputi “të madh”. Pra nga ky bashkim sistemesh kemi një sistem të madh në të cilin elementët përbërës të tij janë *tashmë në sisteme*.

Duke vazhduar këtë arsyetim në këtë linjë nuk është vështirë të arrihet që një qelizë është një sistem, më pas një organ është një sistem i përbërë nga qeliza që janë në sisteme të organit, po kështu njeriu është një sistem që përbëhet nga organe (në sisteme të rendit të parë) e këto të fundit të përbërë nga në sisteme të rendit të dytë e kështu me radhë për një sistem njerëzor në një familje, komunitet, provincë, bashki, shtet, etj. Nga sa më sipër del që *projekti është një element i bashkësisë së sistemit*.

Në rastin më të thjeshtë sistemi ka një element, d.m.th. një projekt (në sistem) ndërsa në përgjithësi sistemi ka disa në sisteme. Në një bashkësi (sistemesh, në sisteme apo projektesh) elementin “më të mirë” (optimal dhe të sigurt) që realizon një ose disa qëllime me kushtet e realizimit të tyre e quajmë projekt të bashkësisë apo të strategjisë. Nga kjo pikëpamje cdo strategji, pavarësisht nga specifika e saj politike, financiare, ekonomike, inxhinierike, mjedisore, shëndetësore, etj., ka projektin përkatës, me saktë sistemin e vet.

Përmendim kalimthi që me kaq sa dimë kuptimi i sistemit përdoret rrallë apo në mënyrë të specifikuar në literaturën e INTOSAI-t, p.sh. për riskun sistematik financiar. Ne mendojmë që ky kuptim është i rëndësishëm jo vetëm për teorinë e auditimit, por edhe më gjerë

veçanërisht për problemet komplekse pavarësisht nga trajta e tyre statike, dinamike, globale, pa risk apo me risk, madje edhe për strategji më të komplikuara që operojnë jo me objekte por me kategori apo për derivatë “më të gjerë” të tyre.

Sic përmendëm më sipër projekti është në rastin më të thjeshtë një element i një sistemi, p.sh. sistemi i energjisë mund të ketë disa elementë psh: burime hidrike, burime të parinovueshme, të rinovueshme, burime bërthamore, etj., një nga këto elementë është një nënsistem i sistemit energji. Përmendim që struktura sistem është me rëndësi sepse përmban attribute ose objekte të caktuara: matematikore (modelet), informatike (bazat e të dhënave), sistemet e informacionit, sistemet ekspert, etj.

Në literaturën e INTOSAI-t me përjashtim të sistemit financiar kur shqyrtohet risku sistematik, kuptimi i sistemit konsiderohet me atë të entitetit, i cili sipas kuptimit që jepen në fjalor është një objekt që veçohet nga pjesa tjetër e realiteti. Në dallim nga ky perceptim ne mendojmë se kuptimi sistem është themelor dhe i domosdoshëm jo vetëm për performancën financiare, por për çdo lloj performance pavarësisht nëse ajo është statike, dinamike, pa risk, me risk, etj. e aq më tepër në qoftë se ajo modelohet matematikisht me kushte fillestare kufitare, homogjene, heterogjene, apo shumë veti (attribute) të tjera që janë karakteristika hapësinore, fizike, dinamike, etj. të sistemit dhe të bashkëlidhjeve të tjera. Nga kjo pikëpamje futja e kuptimit të sistemit (jo e entitetit) në literaturën e auditimit mendojmë se është i domosdoshëm dhe një mundësi potenciale për rritjen e efektivitetin të auditimit në lidhje me faktorin kohë, rritjen e sigurisë së performancës, etj. Për këtë qëllim po sjellin në fillim një shembull nga performanca dinamike dhe më pas nga ajo me risk.

Me marrëveshje *performanca quhet dinamike, në qoftë se të paktën një nga elementet e sistemit të saj* (p.sh. objektet), kushtet e ndryshme fizike, biologjike etj, janë funksion i kohës.

Sic dihet, nga pikëpamja matematike, modeli i problemeve dinamike të kontrollit është kompleks në krahasim me ato statike. Kjo vështirësi rritet nga kushtet fillestare e kufitare të proceseve të performancës me gjeometri plotësisht të përcaktuar, me bashkëveprime të njehsuara të objekteve sipas specifikave tyre, etj., premisa këto që nuk mund të zënë fill, pa përcaktuar më parë sistemin “brenda” të cilit proceset ndryshojnë në hapësirë edhe kohë. Akoma më kompleks dhe më i domosdoshëm paraqitet kuptimi i sistemit me risk.

2.1 Sistemi me risk

Çdo veprimtari njerëzore me një ose disa qëllime mishërohet në praktikë me realizimin e produkteve përkatës dhe përdorimin e tyre. Shoqëria njerëzore është e interesuar që produktet e prodhuara të jenë të sigurtë ose “sa më të sigurtë d.m.th. të kenë standarde prodhimi që të përjashtojnë humbjet, dëmet, rreziqet, prishjet, epidemitë, etj.

Pra në një kuptim më rigoroz shoqëria synon që produkti i prodhuar dhe të ardhurat e tij të jenë të sigurta dhe optimale, d.m.th. pa risk ose me risk sa më të vogël.

Në literaturë ka disa përkufizime për riskun të cilat ndryshojnë kryesisht nga specifika e veprimtarisë që u referohen. Këtu me marrëveshje riskun e një veprimtarie po e konsiderojmë probabilitet (mundësi) të dëmtimit nga veprimtaria. Sipas këtij përkufizimi:

Njeriu krijon veprimtarinë në fjalë dhe është po ai që nga risku, dëmtohet, humbet, etj. Në këtë kuptim individ i është subjekt dhe objekt i riskut. Me tepër:

Veprimtaria e individit është ndryshim dhe çdo ndryshim është proces, kështu baza e riskut është procesi dëmtues.

Procesi është ndryshimi i një (ose disa) vetie (objekti) në hapësirë dhe kohë. Pra njeriu duhet të parashikojë mirëfilltazi jo vetëm procesin por edhe probabilitetin e këtij dëmtimi. Në një kuptim pikësor risku është dëmtimi në një pikë dhe probabiliteti i dëmtimit.

Meqenëse risku, ashtu si procesi, ndryshon në hapësirë dhe kohë, kuptimi i performancës me risk është më i gjerë dhe më i thellë se ai i performancës së zakonshme.

Për të argumentuar sado pak gjerësinë, thellësinë e performancës me risk, etj., po japim disa konsiderata për atë që dimë duke mos patur asnjë referencë të drejtë për shkak se Teoria e Auditimit të riskut është në zhvillim e sipër dhe mjaft e kufizuar.

Se pari në përkufizimin e performancës sipas INTOSAI-t vihet re që :

- performanca ka karakter statik sepse në përkufizim nuk përmendet fjala kyçe dinamika;
- performanca e zakonshme është deterministike sepse trajtohet e pavarur nga rasti, d.m.th. nuk trajtohet me probabilitet;
- përkufizimi i performancës përmban kuptime apo fraza fazistike p.sh. në anglisht 'sound administrative principle', 'performance measures', 'procedures', 'remedying', 'deficiencies', etj.
- Përveç këtyre përmendim që sistemi i risku nuk ka kufij (gjeometrik) të fiksuar dhe statik por dinamik që ndryshojnë në hapësirë dhe kohë (*shiko më poshtë*).

Natyrisht këto konsiderata kanë një qasje ndoshta nga moskonsolidimi në përgjithësi i teorisë së riskut, pavarësisht se risku sistemik në financë këtë vit feston 10 vjetorin e tij.

Për të konkretizuar sado pak sugjerimet e mësipërme po konsiderojmë një shembull: performancën e prodhimit të një pemëtore me mollë dhe për thjeshtësi (ndoshta nga mungesa e përgjithësimi 'mund të humbasim sado pak') po i referohemi një rrënje molle. Njeherësh po supozojmë se proceset në rrënjët e tjera të pemëtore janë afërsisht të njëjta me ato të rrënjës në shqyrtim.

Prodhimi (outputi, e ardhura) e rrënjës molle, varet nga lloji (varietetit), mosha, etj., e drurit mollë po kështu nga toka, uji, plehu apo faktorë të tjerë mjedisorë e të gjitha këto janë inpute me kushte apo kriteret. Prodhimi i sistemit mollë mund të shqyrtohet me kushtet e dy hipotezave që janë:

- hipoteza deterministike;
- hipoteza e rastit.

Në thelb secila nga këto hipoteza mund të çojë në një prodhim pa dëmtim ose me dëmtim. Po pranojmë hipotezën e rastit me dëmtim dhe ky dëmtim po supozojmë në vazhdim vjen nga veprimi i një faktori të jashtëm në 'sistem' p.sh. organizëm biologjik (insekt), faktor atmosferik (breshër), etj. ose nga faktorë të tjerë pedologjikë, apo teknologjikë si cilësia e tokës, uji, plehut, etj.

Në qoftë se performanca e mollës do të shqyrtohej në kushte deterministike d.m.th. do të mënjanohet ekzistenca dhe veprimi i faktorëve të rastit, atëherë për auditimin e performancës do të mund të zbatoheshin 'të paktën' parimet e 3E, eventualisht ndoshta edhe kriteret e tjera sasiore e cilësore që lidhen me atributet e inputeve që në shembullin tonë nuk janë 'vetëm një' (toka, uji, klima, teknologjia, etj.).

Në dallim nga sistemi pa risk, në atë me risk dallojmë zonën e proceseve pa risk (pjesa e frutit të mollës që nuk prishet) dhe zonën e proceseve me risk (pjesë e frutit të mollës me risk). Që të dy këto zona dinamike mund të jenë komplementare. Përveç kësaj në zonën e mollës me risk mund të dallohen nënhapsira të prishjes së mollës (tërësia e pikave të proceseve të dëmtimit) dhe nënhapsira probabilitare (nënhapsira e ngjarjeve (probabiliteteve) të prishjes.

Këtu lind një pyetje që ka të bëjë me faktorin e riskut: në një sistem me risk, faktori i jashtëm i riskut (si p.sh. për mollën faktori biologjik (insekti dëmtues)) apo shembja e ndërtesave ose e objekteve të tjerë mbitorësorë nga nxjerrja e naftës (faktori nëntokësor) vepron larg sistemit të ndërtesave, a duhet konsideruar element përbërës i sistemit me risk?

Kemi mendimin se ai duhet të konsiderohet, sepse ai në mënyrë të drejtpërdrejtë ose jo (të drejtpërdrejtë) bashkëvepron me objektet e brendshme të sistemit. Pavarësisht nga rigoroziteti i përgjigjes kuptimi i sistemit me risk nuk është i mbyllur si në rastin e performancës së zakonshme, ai është i hapur në lidhje me objektet që 'mund të sjellin' dëmtimin.

Kjo është njëra anë e kompleksitetit të sistemeve me risk. Ana tjetër është dinamika e zonës së dëmtuar në këtë sistem. Siç mund të kuptohet zona e prishjes së frutit mollë ndryshon, përhapet, zhvillohet me kalimin e kohës, krejt njëjloj si sëmundja në trupin e sëmurë të njeriut, apo difuzioni i parave të pista në një treg, ndotësi i hedhur në liqen, det apo në lumin (e Lanës), pika e ngjyrosësit (bojës) në një enë qelqi me ujë (difuzioni i Einstein-it), etj.

Nga këto shembuj duket që në zonat me risk, kuptimi i kufijve të saj dhe dinamika e zhvillimit të tyre (ndryshimi në hapësirë dhe kohë) është mjaft i rëndësishëm për njehsimin e dëmeve në hapësirë dhe kohë, gjë që ndryshon në mënyrë thelbësore nga performanca e zakonshme. Njëherësh kuptimi i sistemit është i domodoshëm për identifikimin, vlerësimin e menaxhimin e riskut.

Përmendim që studimi i sistemeve me risk është mjaft i gjerë dhe jo elementar veçanërisht në aspektin e kontrollit, të modelit matematik, etj., dhe del jashtë qëllimit të dhënë. Megjithatë në literaturë sistemet me risk në mjaft raste trajtohen me kushte relativisht 'të thjeshta' pora i përket hipotezave siç janë p.sh. modeli i Markowitzit, ai i Black, Scholes, ekuacioni stokastik i difuzionit konveksionit, apo modele të tjerë (stokastike).

Në këto modele, ashtu si procese të tjera stokastike në financë, mjekësi, inxhinieri, etj. për llogaritjen e riskut kërkohen të dhëna të sakta e të plota me të cilat bëhet ndërtimi dhe përcaktimi i shpërndarjeve probabilitare. Ky është kusht i nevojshëm i njehsimit të riskut i cili cenohet kur të dhënat dhe arsyetimet janë fazi.

Risku përcaktohet nga proceset dhe sistemi përkatës. Shumë nga këto risqe janë globale d.m.th. që veprojnë në shumë vende të globit dhe sipas revistës World Economic Forum numërohen në botë 31 risqe globale, ndër të cilat përmendim krizat fiskale në ekonomi,

dështimet në mekanizmat financiarë ose institucione, papunësia e lartë strukturore, shoku i çmimeve të naftës në mbarë ekonominë botërore, etj. Për vitin 2014 risqet globale që përbëjnë shqetësimin më të madh janë:

- kriza fiskale në ekonomitë kyçe;
- papunësia strukturore;
- kriza e ujit;
- pabarazia e fortë e të ardhurave;
- dështimet e zbutjes së ndryshimit të klimës dhe të adaptimit të saj;
- dëmtimet nga përmytjet, thatësitat, ngricat;
- dështimet qeveritare globale;
- kriza e ushqimeve;
- dështimet nga mekanizmat e lartë financiarë;
- paqëndrueshmëria e thellë politike dhe sociale.

Shumë nga këto risqe veprojnë edhe në vendin tonë dhe pasojat (dëmet) e tyre në zhvillimin e vendit kanë qenë dhe janë relativisht të lartë. Në këtë kontekst identifikimi i risqeve është problem i rëndësishëm për të cilin duhet një impenjim më i madh të paktën në sektorët apo projektet që ngërthejnë investime të larta, energji, infrastrukturë, mjedis, etj., apo në shëndetësi, turizëm, etj.. Listimi i risqeve dhe aq më tepër ndërtimi i diagrameve apo hartave përkatëse me karakteristikat më themelore të tyre si objekti, vendi, dëmi i pritshëm dhe masa e tij, masat e mundshme preventive për mënjanimin eventual të tyre, mund të jetë një objekt studimi dhe veprimi në të ardhmen e vendit.

Siç përmendëm më sipër, në literaturën jo të INTOSAI-t ka mjaft autorë që kanë mendime të ndryshme deri në mohuese për eficientë, efektivitetin madje edhe për performancën. Ne mendojmë që proceset me risk janë shembulli apo argumenti më kuptimplotë që rrëzojnë mendimet e tyre. Kësisoj në proceset me risk dallohet prerazi kuptimi i eficientës përmbajtja e procesit nga përdorimi i tij që në rastin konkret është dëmi i tij, pak më ndryshe efektiviteti në proceset me risk ka karakter negativ dhe për këtë arsye parashikimi dhe preventivimi i objekteve me risk ka përparësi të lartë. *Nga kjo pikëpamje nuk ka proces që të mos jetë eficient, të mos realizojë një objekt (të ri) dhe në një kuptim të mos jetë efektiv (pozitiv, negativ).*

Edhe efektiviteti zero që mund të ndodhë konsiderohet negativ sepse për produktin e arritur që nuk ka përdorim (zero) janë konsumuar inpute, burime natyrore, njerëzore (energji fizike, mendore, etj). Kësisoj eficienta dhe efektiviteti janë në unitet, në një plan më të gjerë nuk ka performancë që të mos i përmbajë 3E.

Në plan të përgjithshëm performanca mund të mos mbështetet thjesht dhe vetëm në tre kriteret klasike të 3E, sepse sot realizimi i një produkti (të ardhurash), kërkon plotësimin jo vetëm të kushteve ekonomike (që janë themelore) por edhe mjaft kritereve të tjerë që varen nga specifika, natyra e procesit, standardet e përgatitjes së inputeve dhe outputeve, siguritë e tyre, kërkesat jo vetëm sasiore, por edhe cilësore, përgatitjen e outputeve afatgjata dhe pa ndikim mjedisor apo pasoja të tjera specifike, etj.

Sot duhet të bëjmë kujdes jo vetëm për risqet aktivë (dinamik) por edhe për risqet “pasivë”. Ky është një subjekt që del jashtë qëllimit tonë, sepse risku është një proces dinamik me kohëzgjatje që përcaktohet nga periudha e dëmtimit, intensiteti dhe masa e tij (dëmet)

me kohën, etj. Këto attribute apo edhe të tjera që karakterizojnë risqet kanë në themel studimin e proceseve stokastikë dhe zhvillimin në hapësirë e kohë të tyre që sot janë në zhvillim e sipër e që kanë filluar të trajtohen rishtazi në teorinë e INTOSAI-t.

Përveç këtyre, ka raste të tjera kur risku është edhe letargjik. P.sh. lënia në qetësi e një infrastrukture të papërfunduar, apo i një rruge si ajo e Arbrit, mos realizimi i një reforme në kohë dhe sipas standardeve apo i marrëdhënieve, kontratave, etj. (p.sh. me Kosovën apo Bashkimin Europian), të gjithë këto janë risqe pasive apo letargjike që 'fleen', por që duhet të zgjohen e të vihen në veprim sa më shpejt që të jetë e mundur. Kuptohet që në rrethanat kur duhet të përshpejtojmë me patjetër etapat, problemi i performancës është kompleks, dinamik, dhe kërkon edhe strategji, reforma, zgjidhje e zbatime në rritje të zhvillimit. Natyrisht këtu kemi parasysh në radhë të parë kërkesat e përgjithshme të INTOSAI-t, por njëherësh edhe specifikat e proceseve që varen nga vendi, koha, etj.

3. Projektizimi dhe sistematizimi

Projektizimi i shoqërisë apo zhvillimi i veprimtarisë njerëzore mbi bazën e projekteve është domosdoshmëri e kohës. Në punim është theksuar që jeta është projekt, mendohet në të ardhmen shoqëria do të menaxhohet e drejtohet nga projekte të prodhuara kryesisht nga kompjuterë gjigant (që operojnë me warehouse ose struktura më të mëdha për bazat e të dhënave).

Disa nga veprimtaritë projektuese sot në vendin tonë programohen, automatizohen ose bëhen përpjekje modeste që ato të elektronizohen, robotizohen etj. apo të transmetohen e dixhitalizohen, etj. Megjithatë në këtë drejtim kemi shumë të për bërë po të kemi parasysh prapambetjen e vendit tonë dhe faktin që projektizimi është bazë themelore zhvillimi në çdo fushë, sektor disipline, etj.

Siç kemi përmendur më sipër, prodhimi në fushën e mendimit dhe të veprimit ka një natyrë gjithnjë e më komplekse, produkti i realizuar kërkohet të jetë sa më i sigurtë, etj. pak më ndryshe optimaliteti (deterministik, stokastik, fazistik, etj.) qëndron në linjën e parë të studimit, kërkimit realizimit e zhvillimit. Në këto rrethana optimizimi (menaxhimi) i problemeve përkatëse del jashtë fushës së projekteve 'individuale', ai kalon në një sferë më të gjerë, që është ai i bashkësisë së sistemeve të zhvillimit, ku në një sistem tashmë bashkëveprojnë shumë projekte.

Në këtë kontekst, projektizimi dhe sistematizimi (zhvillimi me projekte dhe sisteme) mendojmë se janë dy objekte themelore të strategjisë kombëtare të KLSH dhe institucioneve që ai auditon. Siç mund të kuptohet projektizimi është kusht i nevojshëm për ekzistencën e sistematizimit, por jo i mjaftueshëm. Që këtej në radhë të parë përshpejtimi i etapave i takon projektizimit dhe të gjithë trajtave të zhvillimit të tij, elektronizimit, dixhitalizimit, programimit, informatizimit, etj. Megjithatë është koha që të fillojë edhe studimi, kërkimi, etj. veçanërisht për sistemet strategjik, e njëherësh ato me risk sistematik, si p.sh.:

- sistemi energjetik;
- sistemi i pasurive kombëtare;
- sistemi i burimeve natyrore;
- sistemi i mjedisit;
- sistemi shëndetësor;

- sistemi financiar;
- sistemi arsimor;
- sistemi shtetëror (politik);
- sistemi infrastrukturor, etj.

Në përgjithësi strukturimit të ekonomisë mbi bazën e sistemeve duhet ti kushtojmë një vëmendje të madhe, veçanërisht në veprimtari kur bëhet fjalë për reforma, efektivitet zhvillimi, zvogëlim apo mënjanim risku, etj.

Sistemi vetë karakterizohet nga një kompleksitet risqesh siç janë risku i elementëve përbërës të tij, (objekteve), i kanaleve të komunikimit (të hyrje-daljeve), i bashkëveprimit të objekteve të brendshëm dhe të jashtëm, etj. Nga pikëpamja funksionale sistemi ashtu si dhe njeriu karakterizohet nga funksioni (procesi) i çdo organi dhe nga funksionaliteti i tërë sistemit. *Kështu risku funksional i sistemit (organizmit) është themelor në studimin efektiv të tij (shiko figurën 1).*

Në lidhje me riskun funksional po sjellim një shembull: Kohët e fundit në vendin tonë u krye reforma administrative territoriale dhe u caktuan 61 njësi territoriale. Secila prej këtyre është një sistem prodhues kompleks (shumë funksional), në të cilën nënsistemi administrativ krahas nënsistemeve të tjerë energjetik, të pasurive, burimeve natyrore, arsimor, shëndetësor, etj. është vetëm njëri prej tyre. Natyrisht që shtrimi i problemit me një, dy apo tre dhe jo më shumë funksionale, të jep “gjithnjë e më tepër” faturën e riskut me kalimin e kohës, aq sa mund të vihet në diskutim edhe optimizmi i ndarjes së nënsistemeve apo keqfunksionimin e shumë prej tyre (61). Po kështu edhe trajtimi i reformës arsimore kur ajo shqyrtohet vetëm brenda arsimit të lartë dhe jo në bashkëveprim me sisteme e nënsisteme të tjerë. Mendojmë se që tani ka filluar të konfirmohet fakti i shprehur nga autorët që “reforma e arsimit të lartë është shpresë e madhe me risk shumë të lartë” (në qoftë se ajo nuk trajtohet si bashkësi projektesh, d.m.th. si sistem). Përmendim që edhe pse teoria e përgjithshme e sistemeve, teorikisht është në zhvillim dhe ka specifika të caktuara, sot ajo është bërë kulturë e rëndësishme e individit vendimmarrës, menaxher, audituesit, etj. Jo vetëm për tri sistemet më të mëdha shoqërore, biologjike dhe fizike (natyror) por edhe më gjerë. Teksojmë që në mjaft sisteme, kultura e disiplinave rigoroze (veçanërisht matematika, informatika etj.) dhe teknologjitë e ndryshme kanë një vend parësor në përgjithësi në zbatimin e sistemeve të ndryshëm në proceset e zhvillimit dhe efektivitetin e tyre.

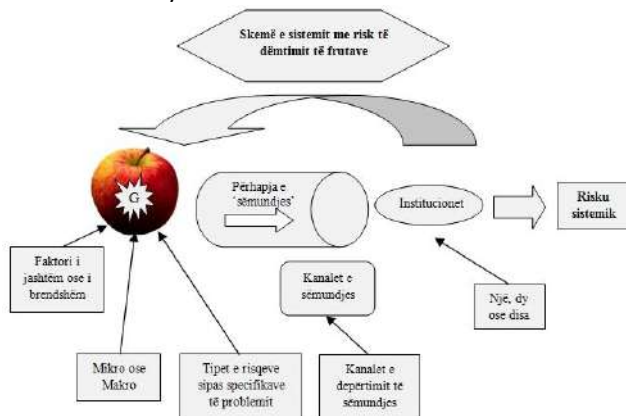

Fig.1 Sistemi me risk

Edhe në kontekstin e riskut, strukturimi i shoqërisë mbi bazën e sistemeve është një nevojë mjaft e qenësishme për studimin e zvogëlimit të riskut që është rezervë e madhe potenciale e zhvillimit Cilado qoftë specifika e riskut mirëflltazi dëmtimi prej tij zë fill ose nga risku i objekteve ose

nga struktura e bashkëlidhjes së sistemit dhe funksionimi i tij.

Ndërkohë që risku i objektit ka karakter lokal dhe është pasojë e bashkëveprimit të objektit me të tjerë në zonën rrethuese të tij, risku strukturor ka karakter integral dhe është shumë funksional. Duke patur parasysh riskun strukturor dhe optimizmin dhe funksionimin e sistemeve që në vitin 2001 në leksionet e menaxhimit, janë ngritur probleme: sa qarqe, universitete, ministri, etj. duhet të ketë vendi? (Të cilat më pas që janë përfshirë në tekstin “Programimi linear me zgjerime”, botim i vitit 2008).

I përmendim këto fakte që risku strukturor, ndonëse mjaft i rëndësishëm është një sëmundje që nuk shërohet shpejt dhe kërkon kohë, kulturë operacionale në zhvillimin strategjik. Përveç kësaj risku strukturor është kryefjala e ndërtimit të strukturave të reja ose të çdo reforme, sistemi, etj. për rikualifikimin e tyre. Kësisoj sa struktura duhet të ketë vendi dhe cila do të jetë gjithashtu dinamika e tyre është një problem kombëtar, që kërkon një vëmendje dhe përqendrim të përhershëm.

Në këtë mes sistemi politik, i cili prej vitesh ka shfaqur risk jo të vogël mund e duhet të hulumtohet, studiohet e ndoshta të rikonstruktohet për rritjen e efektivitetit të tij në drejtim të përmbajtjes, zvogëlimit të luftës politike, të rritjes së kërkesave për kualifikimin e mëtejshëm të personelit vendimmarrës, politik, etj.

4. Vendimmarrja me shumë kritere

Ka një rol të rëndësishëm në jetën e përditshme. Nuk ekzagjerojmë kur themi që çdo politikë e burimeve njerëzore, natyrore, mjedisore, arsimore, shëndetësore, teknologjive, etj. çdo qeverisje: lokale apo qendrore, në energji, industri, infrastrukturë, bujqësi, biznes, auditim, etj. në një mënyrë apo në një tjetër është vendimmarrje e vlerësimit të alternativave në lidhje me disa kritere. Ky vlerësim mund të jetë manual, analitik, matematik, informatik mbi bazë programesh kompjuterike. Me marrëveshje këtë të fundit po e quajmë vendimmarrje kompjuterike. Në dy dekadat e fundit ka një zhvillim të dukshëm vendimmarrja (ose optimizimi fazi)

Në kushtet kur cilësia e të dhënave dhe në përgjithësi e informacionit nuk i përgjigjet mirë kërkesave të shumë metodave deterministike dhe stokastike të kërkimit operacional, zbatimi i metodave përkatëse fazi është me interes praktik (të paktën për tu eksperimentuar) veçanërisht për eficientë e përafërt (optimizimin) e burimeve, projekteve, madje edhe të sistemeve.

Më poshtë po paraqesim vetë disa konsiderata themelore e teorike për metodat fazi, me mendimin që algoritmet e tyre lexuesi i gjen në literaturën përkatëse që është mjaft e dendur në internet.

Vendimmarrja optimale ose thjeshtë optimizimi është një klasë e përgjithshme e kërkimeve operacionale (Operational Research, OR), d.m.th. e modeleve matematike të optimizimit me shumë kritere (*multi – criteria decision making MCDM*).

Problemi tipik i vendimmarrjes me shumë kritere MCDM ka të bëjë me një bashkësi alternativash për një bashkësi kriteresh vendimor. Sipas autorëve, MCDM ndahet në dy grupe:

-Vendimmarrje me shumë objektiva ose MODM (*Multi-objektive decision making*)

-Vendimmarrje me shumë attribute ose MADM (*Multi-attribute decision making*).

4.1 Alternativat në MADM

Alternativat paraqesin zgjedhje të ndryshme të veprimtarive që ofrohen nga vendimmarrësi. Numri i alternativave mund të jetë i ndryshueshëm. Këto supozohen se jepen të pasqyruara, me prioritet dhe eventualisht në raste të veçanta dhe të rankuara.

MODM studiojnë problemet në të cilat hapësira e vendimmarrjes është e vazhdueshme, ndërsa në MADM hapësira është diskrete. Çdo problem MADM ka një numër të fundëm alternativash.

Çdo problem MADM ka një numër të fundëm alternativash dhe një numër të konsiderueshëm atributesh (më tepër se dhjetra), të cilat mund të renditen në një mënyrë hierarkike. Disa attribute janë të nivelit më të sipërm dhe secili nga këto përbëhet nga disa nënattribute të nivelit të tretë, e kështu me rradhë. Pra në mënyrë të përgjithshme metodat MADM kanë një strukturë hierarkike. Përmendim që mjaft MADM kanë attribute me një nivel, d.m.th. nuk kanë strukturë hierarkike.

Konflikti ndërmjet attributeve

Shumë attribute paraqesin përmasa të ndryshme të alternativave, kështu që ato mund të konfliktojnë me njëri tjetrin, p.sh kostoja mund të konfliktohet me fitimin etj.

Peshat e vendimit

Shumë nga metodat MADM kërkojnë që atributet të peshohen nga pikëpamja e rendësisë. Zakonisht peshat e attributeve normalizohen siç do të tregojmë më poshtë.

Matrica e vendimit

Një problem MADM shprehet me lehtësi në trajtë matricore. Një matricë vendimmarrje A ka m rreshta dhe n shtylla, dmth është $A_{m \times n}$

Ku a_{ij} tregon performancën e alternativës $A_i, i = 1, 2, \dots, M$ dhe për kriterin $c_j, j = 1, 2, \dots, N$. Gjithashtu supozohet që vendimmarrësi ka përcaktuar peshat e performancës relative të kriterit të vendimmarrjes $W_j, j = 1, 2, \dots, N$ si në figurën 1.

Kriteri

Alt.	C_1	C_2		C_N
	W_1	W_2		W_N
A_1	a_{11}	a_{12}		a_{1n}
A_2	a_{21}	a_{22}		a_{2n}
$\vdots$	$\vdots$			
A_m	a_{m1}	a_{m2}		a_{mn}

Fig 2. Matricë tipike e vendimmarrjes

Përmendim që shpesh herë në literaturë qëllimet q_i , quhen kritere të vendimmarrjes ose kritere (megjënese alternativat vlerësohen mbi bazën e qëllimeve). Një tjetër term ekuivalent janë atributet. Pra termat MADM dhe MCDM shpesh nëkuptojnë të njëjtën klasë të modeleve (dmth MADM). Me poshtë do ti përmbahemi pikërisht kësaj marrëveshje.

4.2. Klasifikimi i metodave MCDM

Në literaturë ka shumë metoda MADM. Secila metodë ka karakteristikat e veta. Ka disa mënyra klasifikimi të MADM. P.sh një mënyrë është ti klasifikojmë sipas të dhënave që përdorin metodat. Nga kjo pikëpamje ato klasifikohen në:

metoda deterministike, stokastike dhe fazistike.

Megjithatë ka raste kur këto mund edhe të kombinohen, p.sh metodat fazi dhe stokastike etj.

Një tjetër mënyrë e klasifikimit të metodave MADM është sipas numrit të personave në procesin e vendimmarrjes, dmth kemi metoda MADM me një vendimmarrës dhe me një grup vendimmarrësish. Më poshtë do të konsiderojmë metodat MADM deterministike me një vendimmarrës. Edhe në këtë rast, ky tip metodash mund të klasifikohet sipas tipit të informacionit dhe karakteristikave të spikatura të këtij të fundit p.sh, WSM, AHP, WPM, TOPSIS etj.

Në rrethanat konkrete të vendit tonë, kur teknologjia e matjeve në shumë procese, bazat e të dhënave, metodikat e trajtimit të të dhënave, etj. janë modeste, atëherë metodat fazistike kanë interes konkret dhe marrin përparësi.

4.3. Metodatat e vendimmarrjes me shumë kritere

Njohuri të përgjithshme

Këto metoda, me ndryshimet e vazhdueshme të tyre, kanë një zhvillim të konsiderueshëm nga pikëpamja e problemeve që zgjidhen, modeleve, kritereve, teknikave e teknologjive që përdorin etj, fushës së zbatimit, etj. Nga kjo pikëpamje është me vlerë një informacion sado i shkurtër për zhvillimin e tyre. Kësisoj modeli i shumës së peshuar (weight sum models, WSM) është ndoshta metoda më e parë dhe më e gjerë e përdorur. Më pas është propozuar modeli i produkteve të peshuar (weight product model, WPM) për të mënjeluar disa të meta që shfaqti WSM. Në vijim u propozua Saaty modeli i hierarkisë analitike (the analyzed hierarchy process, AHP, 1980, 83, 90, 1994) dhe sot kjo metodë është bërë mjaft popullore dhe ka ndryshuar mjaft nga modeli i mëparshëm në saj të punimeve të Prof. Belton, Gear etj.

Edhe metoda ELECTRE ka patur një zhvillim të madh (propozuar nga Benayoun etj, më 1966), po kështu metoda TOPSIS (Hwang, Yoon, 1981 etj). Këto metoda do të trajtohen (me detaje) më poshtë.

4.4 Përshkrim i disa metodave MCDM

Nga pikëpamja e analizës numerike të alternativave, teknikat e këtyre metodave kanë tre hapa:

1. Përcaktimi i kritereve dhe alternativave përkatës,

2. Përcaktimi (atashimi), i vlerave numerike të rëndësisë relative të kriterëve dhe ndikimit të alternativave në këto kriterë,

3. Përpunimi i vlerave numerike për caktimin e rangut të secilës alternativë.

Më poshtë do të trajtohet vetëm hapi i tretë për efektivitetin e katër metodave. Konkretisht, supozohen se jepet një bashkësi M alternativash: $A_1, A_2, \dots, A_M$, një bashkësi e N kriterëve $C_1, C_2, \dots, C_N$ dhe matrica e të dhënave si në figurën 1. Kërkohej të llogaritet rankimi i alternativave në lidhje me preferencat totale kur konsiderohen të gjitha kriteret në mënyrë të njëpasnjëshme.

4.5 Modeli i shumës së peshave

Ky model është ndoshta ai që përdoret më shpesh, në mënyrë të veçantë në problemet njëpërmasor. Në qoftë se ka M alternativa dhe N kriterë atëherë alternativa më e mirë është kjo që kënaq (për rastin maksimal) shprehjen e mëposhtme

$$A_{VSM}^* = \max_i \sum_{j=1}^N q_{ij} w_j \text{ për } j=1, 2, 3, \dots, M$$

ku A_{ESM}^* është ESM e alternativës më të mirë, N është numri i kriterëve të vendimmarrjes, a_{ij} është vlera aktuale e alternativës së i në lidhje me kriterin e j dhe w_j është pesha e rëndësisë (rëndesës) së kriterit të j .

Supozimi (hipoteza) themelore që karakterizon këtë model është ajo e dobësisë shumatore, dmth ajo është vlera totale e çdo alternative si shumë e produkteve që jepet nga shprehja 1. Natyrisht për rastin e hapësirës me një përmasë ku njësitë janë të njëjta (p.sh dollar, sekonda etj) llogaritja e WSM mund të bëhet pa vështirësi, ndryshe qëndron puna në problemet e vendimmarrjes me shumë përmasa. Në këtë rast hipoteza e mësipërme çënohet dhe rezultati i mësipërm është "mbledhja e mollëve me dardhë".

4.6 Modeli i produktit të peshave WPM

Ky model (WPM) është shumë i ngjashëm me WSM. Ndryshim kryesor është që ka vend të "mbledhjes kemi shumëzim". Çdo alternativë krahasohet me të tjerat duke shumëzuar herësin për secilin kriter. Çdo herës ngrihet në fuqi të barabartë me peshën e rëndesës së kriterit j .

Në qoftë se termi $R(A_k/A_l)$ është më i madh se 1, atëherë alternativa A_k është më preferuar se alternativa A_l (në rastin e maksimizimit). Alternativa më e mirë është ajo që është më e mira ose e barabartë me çdonjërin nga të gjitha alternativat e tjera.

WPM shpesh herë quhet analizë pa përmasa sepse struktura e saj eliminon çdo njësi mase. Kështu WPM mund të përdoret në problemet e vendimmarrjes me një dhe me shumë përmasa. Një epërsi e metodës në fjalë është se në vend të vlerës aktuale, metoda mund të përdorë vlera relative. Kështu

$$\frac{a_{Kj}}{a_{Lj}} = \frac{\frac{a_{Kj}}{\sum_{i=1}^N a_{Ki}}}{\frac{a_{Lj}}{\sum_{i=1}^N a_{Li}}} = \frac{a_{Kj}^i}{a_{Lj}^i}$$

Një vlerë relative a_{Kj} llogaritet duke përdorur formulën $a_{Kj}^i = a_{Kj} / \sum_{i=1}^N a_{Ki}$ ku a_{Kj}^i janë vlerat aktuale.

$$A_1 > A_2 > A_3$$

Një metodë alternative është ajo që parashikon produktet pa herës dmth në këtë rast përdoret formula 2.

$$P(A_K) = \prod_{j=1}^N (a_{Kj})^{w_j}$$

4.7 Procesi i hierarkisë analitike

Ky proces që në trajtë të shkurtuar njihet me emrin AHP, është studiuar për herë të parë nga Saat (1980, 83, 90, 1994). Ai bazohet në shpërbërjen e një problemi MCDM në një sistem hierarkisë dhe në hapin e fundit AHP ka të bëjë me strukturën e një matrice $M \times N$ (ku M është numri i alternativave dhe N numri i kriterëve). Kjo matricë ndërtohet duke përdorur rëndësitë relative të alternativave për çdo kriter. Vektori $(a_{i1}, a_{i2}, \dots, a_{iN})$ për çdo i është vektor i vetë kryesor i një matrice reciproke $M \times N$ që përcaktohet nga krahasimi i çifteve të ndikimit të M alternativave në kriterin e i_{te} (për më tepër për këtë do të tregohet me kushte në paragrafin 6).

Disa vlerësime numerike të fenomenit cilësor nga ekspertët dhe vendimmarrësit tregohen në Saaty T.L. "The analytical hierarchy process Mc Grow-Hill International, New York, NY 1980", Sidoqoftë ne nuk interesohemi me epërsitë dhe mangësitë e përdorimit të krahasimit në çifte dhe të metodës së vektorëve të vetë për përcaktimin e vlerave të a_{ij} .

Në vijim po shqyrtojmë metodën AHP që plotëson vlerat a_{ij} mbasi ato të jenë të përcaktuara. Elementi a_{ij} në matricën $M \times N$ paraqet alternativë të matricës A_i kur konsiderohet në lidhje me matricën C_j . Në AHP origjinale shuma $\sum_{i=1}^N a_{ij}$ është e barabartë me 1. Sipas AHP, alternativa më e mirë (rasti i maksimizimit jepet nga)

$$A_{AHP}^* = \max_i \sum_{j=1}^N a_{ij} w_j \quad \text{për } i = 1, 2, 3, \dots, M$$

Dukshëm vërehet ngjashmëria ndërmjet WSM dhe AHP. Kur AHP përdor vlerat relative në vend të vlerave aktuale, metoda mund të përdoret në problemet e vendimmarrjes me një dhe shumë përmasa.

4.8. Procesi i hierarkisë analitike të revizionuar

Në vitin 1983 Belton dhe Gear propozuan revizionimin e AHP. Ata vërtetuan që një inkonsistencë mund të ndodhë kur përdoret AHP. Ata treguan një shembull numerik që ka të bëjë me tre kriteret dhe tre alternativa. Në këtë shembull treguesi i alternativës më të mirë ndryshon kur një alternativë identike me 1, alternative jo optimale futet duke krijuar katër alternativa. Sipas autorëve rrënja e kësaj inkosistence është fakt që vlerat relative për secilin kriter kanë si shumë 1. Kësisoj në vend që të kemi vlera relative të alternativave të barabartë me 1, ato propozojnë pjesëtimin e secilës vlerë relative me vlera maksimale të vlerave relative. Në veçanti ato elaboruan shembullin e mëposhtëm.

Shembull

Supozojmë që të dhënat aktuale të problemit MCDM të tre alternativave dhe tre kriterëve janë si më poshtë

Kriteri

	C_1	C_2	C_3
Alternativa	1/3, 1/3, 1/3		
A ₁	1	9	8
A ₂	9	1	9
A ₃	1	1	1

Vërehet që në problemet e jetës reale vendimmarrësi asnjëherë nuk i di të dhënat reale të njëpasnjëshme. Kur zbatohet AHP në të dhënat e mëparshme.

Rezulton matrica e mëposhtme e vlerave

Kriteri

	C_1	C_2	C_3
Alternativa	(1/3) (1/3) (1/3)		
A ₁	1/11	9/11	8/18
A ₂	9/11	1/11	9/18
A ₃	1/11	1/11	1/18

Pra mund të vërtetohet thjeshtë që vektori final është (0.15, 0.47, 0.08).

Dmth tre alternativat kanë këtë renditje: $A_2 > A_1 > A_3$.

Në vijim fusim një alternativë të re, që është kopje identike e alternativës A

(dmth A₂, A₄). Më tej supozojmë që peshat relative të rëndësisë së tre kriterëve mbetën të njëjta (1/3, 1/3, 1/3). Kur konsiderohet alternativa A₄ mund të verifikohet me lehtësi që matrica e re e vendimmarrjes është:

Kriteri

	C_1	C_2	C_3
Alternativa	1/3	1/3	1/3
A ₁	1/20	9/12	8/27
A ₂	9/20	1/12	9/27
A ₃	1/20	1/12	1/27
A ₄	9/20	1/12	9/27

Ashtu si edhe më sipër mund të vërtetohet që rezultati final, AHP është (0.37, 0.29, 0.06, 0.29) kjo do të thotë që të katër alternativat janë të renditura si më poshtë

$$A_1 > A_2 \cdot A_4 > A_3$$

Autorët pretendojnë që ky rezultat është një kontradiksion logjik me rezultatin e mëparshëm për të cilin $A_2 > A_1$

Me AHP e revizionuar që zbatohet tek të dhënat e fundit përftohet kjo matricë e vendimmarrjes.

Kriteri

	C_1	C_2	C_3
Alternativa	(1/3	1/3	1/3)
A_1	1/9	1	8/9
A_2	1	1/9	1
A_3	1/9	1/9	1/9
A_4	1	1/9	1

Vektori final është : (2/3, 19/27, 1/9, 19/27) objektivat renditen si më poshtë $A_2 \cdot A_4 > A_1 > A_3$. Kjo renditje është tashmë ajo që dëshirojmë.

Ky rezultat i AHP është kritikuar fort nga Saaty (1990) i cili pretendon që alternativat identike nuk duhet të konsiderohen në procesin e vendimmarrjes. Megjithatë Triantaphyllon dhe Mann, 1989 kanë vërtetuar kontradiksione logjike të ngjashme me AHP origjinale si me AHP e rigjeneruar, kur futen alternativa jo identike.

Në fund, metodat e kërkimit operacional janë deterministike, stokastike dhe fazistike. Problemet komplekse fazi, në përgjithësi janë më të thjeshta sepse të dhënat dhe arsyetimet e tyre janë fazi. Kjo është arsyeja pse më sipër u paraqitën përgjithësisht disa elementë themelorë teorikë të nevojshëm për zbatimin e tyre. Për më tepër dhe për metoda të caktuara fazi si ELECTRE, TOPSIS, PROMETHE, DELPH, të bashkësive të buta, etj. lexuesi mund të konsultojë literaturën përkatëse [], [], [], [].

5. Një projekt eventual për riskun

Ky projekt mund të përmbajë këto çështje:

- Objekte, aktivitete, projekte dhe sisteme me risk në vendin tonë;
- Rritja e kualifikimit të punonjësve në fushën e identifikimit, vlerësimit, menaxhimit të riskut e auditimin e tij;
- Metoda të përparuara për studimin e performancës, riskut dhe auditimin;
- Zbatime matematike, informatike, programuese, sisteme ekspert, etj.;
- Studimi për projektizimin e sistematizimin e ekonomisë e zbatimit të saj;
- Studim për sistemet eksperte, auditimin elektronik, të vazhdueshëm dhe teknologjitë përkatëse.

Përfundime

-Performanca 3E është kusht i nevojshëm i auditimit, por në përgjithësi ai nuk është i mjaftueshëm veçanërisht për problemet komplekse me shumë kriterë, me risk, etj. për të

cilat optimizimi i efencës së përafërt fazi krahas metodave të tjera duhet të jetë synim i një të ardhme të afërt.

-Projektizimi dhe sistematizimi i ekonomisë veçanërisht për auditimin e aktiviteteve me risk dhe dinamik duhet të jenë dy objekte themelore të strategjisë së KLSH, për rritjen e performancës dhe të sigurisë së saj.

-Në kushtet kur cilësia e të dhënave dhe në përgjithësi e informacionit nuk i përgjigjet mirë kërkesave të shumë metodave deterministike dhe stokastike të kërkimit operacional, zbatimi i metodave përkatëse fazi është me interes praktik (të paktën për t'u eksperimentuar), veçanërisht për efencën e përafërt (optimizimin) e burimeve, projekteve, madje edhe të sistemeve.

Nuk ka:

- performancë pa projekt;
- projekt pa sistem;
- sistem pa risk. Pra sistemi është kusht i domosdoshëm për identifikimin, vlerësimin dhe menaxhimin e riskut.

Çdo politikë e burimeve (njerëzore, natyrore, etj.), çdo qeverisje lokale, qendrore, etj., është vendimarrje e vlerësimit të alternativave në lidhje me një ose disa kriterë. Kësisoj vendimarrja fazi (kompjuterike) me shumë kriterë duhet eksperimentuar e zhvilluar nga individë ose në grup ballafaqimi me vendimarrjen njerëzore.

Duke qenë se kemi një përvojë modeste në fushën e riskut, shkak themelor në prapambetjen e vendit dhe në cilësinë e dobët të menaxhimit dhe vendimarrjes publike, institucionet kryesore në bashkëpunim me partnerët e tyre evropianë, duhet të organizojnë takime pune, tryeza të rrumbullakëta, seminare dhe konferenca për shkëmbimin e përvojave të përparuara, si dhe të metodave dhe teknologjive të reja që përdoren në analizën e riskut dhe në auditim.

MIRËKUPTIMI DHE BASHKËPUNIMI, KUSHT I DOMOSDOSHËM PËR OPTIMIZIMIN E STRATEGJIVE, STRUKTURAVE, PROJEKTEVE DHE MARRËDHËNIEVE MIDIS TYRE

Artikull në bashkëautorësi me Prof.Dr. Skënder Osmani dhe me Prof.Asoc.Dr. Newton Kodhelaj

nga Revista Shkencore "Auditimi Publik" Nr.16, periudha janar-prill 2017, botuar në 2017

Në një kuptim akoma më rigoroz mirëkuptimi (apo solidariteti për të bashkëpunuar) në aspektin teorik mund të trajtohet në disa aspekte ndër të cilat optimizimi (i parë në plan shumë të përgjithshëm), teoria e lojërave matematike etj., kanë një rol të rëndësishëm.

Abstrakt

MIRËKUPTIMI DHE BASHKËPUNIMI KUSHT I DOMOSDOSHËM PËR OPTIMIZIMIN E STRATEGJIVE, STRUKTURAVE, PROJEKTEVE DHE MARRËDHËNIEVE MIDIS TYRE

Natyrisht kur mirëkuptimi dhe bashkëpunimi synon vendimarrjen ose zgjidhjen e një problemi të rëndësishëm shoqëror, ekonomik, politik, mjedisor, optimizimi, risku, menaxhimi etj., krijimi dhe zbatimi i modeleve matematike për arritjen e rezulttit të kërkuar qëndron në theks të studiimit dhe vlerësimit të vendimarrjes përkohësisht.

Nga: Dr. Bujar Leskaj, Prof. Dr. Skënder Osmani, Prof. Asoc. Dr. Newton Kodhelaj

Abstrakt

Mirëkuptimi është një problem që ngërthehet në familje, shkollë, punë, komunitet, institucione publike apo private e shumë më gjërë, sa herë dy ose më shumë palë janë të interesuara të ndajmë ose jo gjykime për një vendim të rëndësishëm apo optimizimin e zgjidhjes së një problemi të rëndësishëm. Në një kuptim akoma më rigoroz mirëkuptimi (apo solidariteti për të bashkëpunuar) në aspektin teorik mund të trajtohet në disa aspekte ndër të cilat optimizimi (i parë në plan shumë të përgjithshëm), teoria e lojërave matematike etj., kanë një rol të rëndësishëm. Në kushtet kur vendi ynë vazhdon të mbetet tejte i politizuar dhe

me nivel të lartë të varfërisë, shtjellimi i kësaj kategorie mirëkuptimi individual, instrumental, periodik etj., zë një vend të veçantë qoftë si potencial zhvillimi, ashtu edhe në prapambetje. Që nga krijimi i shtetit e deri më tani ka pasur mjaft premisa zhvillimi "pozicioni gjeopolitik e gjeostrategjik, burimet natyrore dhe ambientaliste, klima, bujqësia, turizmi etj.", megjithatë të gjithë këta faktorë nuk kanë arritur të pasqyrojnë "performancën e tyre" dhe kjo ka ndodhur sepse nuk kemi pasur asnjëherë strategji të mirëfillta mirëkuptimi dhe bashkëpunimi. Mirëkuptimi dhe bashkëpunimi për krijimin dhe realizimin optimal të tyre nuk ka qenë në nivelin e kërkesave dhe kritereve të zhvillimit të vendit. Natyrisht kur mirëkuptimi dhe bashkëpunimi synon vendimarrjen ose zgjidhjen e një problemi të rëndësishëm shoqëror, ekonomik, politik, mjedisor,

Mirëkuptimi është një problem që ngërthehet në familje, shkollë, punë, komunitet, institucione publike apo private e shumë më gjërë, sa herë dy ose më shumë palë janë të interesuara të ndajmë ose jo gjykime për një vendim të rëndësishëm apo optimizimin e zgjidhjes së një problemi të rëndësishëm. Në një kuptim akoma më rigoroz mirëkuptimi (apo solidariteti për të bashkëpunuar) në aspektin teorik mund të trajtohet në disa aspekte ndër të cilat optimizimi (i parë në plan shumë të përgjithshëm), teoria e lojërave matematike etj., kanë një rol të rëndësishëm. Në kushtet kur vendi ynë vazhdon të mbetet tejte i politizuar dhe me nivel të lartë të varfërisë, shtjellimi i kësaj kategorie mirëkuptimi individual, instrumental, periodik etj., zë një vend të veçantë qoftë si potencial zhvillimi, ashtu edhe

në prapambetje. Që nga krijimi i shtetit e deri më tani ka pasur mjaft premisa zhvillimi "pozicioni gjeopolitik e gjeostrategjik, burimet natyrore dhe ambientaliste, klima, bujqësia, turizmi etj.", megjithatë të gjithë këta faktorë nuk kanë arritur të pasqyrojnë "performancën e tyre" dhe kjo ka ndodhur sepse nuk kemi pasur asnjëherë strategji të mirëfillta mirëkuptimi dhe bashkëpunimi. Mirëkuptimi dhe bashkëpunimi për krijimin dhe realizimin optimal të tyre nuk ka qenë në nivelin e kërkesave dhe kritereve të zhvillimit të vendit. Natyrisht kur mirëkuptimi dhe bashkëpunimi synon vendimarrjen ose për zgjidhjen e një problemi të rëndësishëm shoqëror, ekonomik, politik, mjedisor, optimizimi, risku, menaxhimi etj., krijimi dhe zbatimi i modeleve matematike për arritjen e rezulttit të

kërkuar qëndron në thelb të studimit dhe vlerësimit të vendimarrjes përkatëse. Disa konside-rata mbi këto çështje përbëjnë thelbin e këtij punimi.

Fjalë kyçe: *Lojë, kooperative (bashkëpunim), mirëkuptim, bashkë-punim, kontradiktë, strategji, strukturë, reformë, sistem, projekt, optimizim*

1. Sensibilizim mbi Optimizimin, Mirëkuptimin dhe Bashkëpunimin

Përse atëherë duhet nxitur opinioni të diskutojë mbi këtë temë? Përvoja në menaxhim na mëson që nuk mjaftojnë shembujt dhe objektet konkrete për të argumentuar vlerat e tyre menaxheriale, por duhet një punë më e gjerë, jo individuale, madje as në rang Departamenti apo Fakulteti, por institucionale e gjithëpërfshirëse. Kësisoj po të ishim mirëkuptuar institucionalisht edhe aq më tepër, nëse do të mbështeteshin fuqimisht çështje të tilla, punët do shkonin ndryshe. Themi kështu sepse me çdo kurs menaxhimi shtrohen disa probleme: sa klasa duhet të ketë shkolla, sa nxënës duhet të ketë klasa, sa degë (d.m.th. Departamente) duhet të ketë Universiteti, sa Universitete duhet të ketë vendi. Po ashtu, në një komunitet lokal apo rajonal, shtrohen pyetje lidhur me ndarjen territoriale, sa qarqe duhet të ketë vendi, sa ministri duhet të ketë shteti, sa njësi prodhuese, sa njësi shërbimesh, cili do të ishte numri maksimal i banorëve që nuk prek kufirin e varfërisë në një zonë urbane apo rurale e kështu me rradhë, etj.

Problemet e mësipërme u kthyen në strategji shtetërore mbas afro 13 vitesh në reformat arsimore, ndarjen administra-tive, etj. Pyetja që bëhet është: kështu do të vazhdohet edhe me Menaxhimin dhe Reformat?

Nëqoftëse ky është një slogan dhe jo një temë që hap me dhjetra disertacione në shumë fakultete e pse jo edhe institucione si Departamenti, Instituti apo Qendra e Menaxhimit, diskutimi dhe sipërmarrjet duhen vlerësuar mirë, qoftë edhe negativisht. Kjo temë duhet vlerësuar për investimin që mund të bëhet, si nga më efektivet në rang vendi, natyrisht pas një diskutimi dhe argumentimi shkencor për reformat, projektet, kontratat, proku-rimet, aktivitetet e kompanive e veprave më të rëndësishme, etj. Po me të njëjtin sy duhen parë edhe marrëdhëniet bashkëpunuese të shkollës dhe institucioneve shtetërore përkatëse të linjave, etj. Sot ka ardhur koha që çdo politikan (menaxher, vendimarrës, lider-ship, etj.) përpara se të ulet në karrigen e tij të pyetet cili është problemi dhe zgjidhja që pritet, si do të realizohet produkti i projektit, cili është kontributi i tij, me çfarë, kur, ku, etj., do të arrihet ky produkt dhe cilat janë vlerat e tij. Shkurt, Ai (vendimarrësi) duhet t'i përgjigjet pyetjeve që bëjnë "Baballarët e Menaxhimit". I përmendim këto sepse që nga fillimet e Demokracisë e deri më sot politika ka vepruar jashtë qarqeve shkencore, madje duke i izoluar ato. Ky qëndrim ka qenë një humbje e madhe kombëtare, madje më e madhe se vetë rrjedhja e trurit të kombit. Por deri kur kështu? Në formimin menaxherial të një analisti, strategu, politikani, vendimarrësi (publik, jo publik), projektuesi, zbatuesi, monitoruesi, vlerësuesi është i domosdoshëm formimi i mirë në fushën e shkencës, të disiplinave njerëzore, të teknologjisë bashkëkohore të informa-cionit, të programimit, optimizimit, etj. (mjaft të

thuhet se në teorinë e menaxhimit gjejmë mishërim aplikativ mbi 25 disiplina matematike). Menaxhimi është zbatimi i kërkimit operacional në Praktikën Inxhinierike, Burimeve Ekonomike, Financiare, Mjedisore, etj). Ky argument bëhet aq më i mprehtë, sa më të rëndësishme të jenë burimet dhe proceset e zbatimit të tyre, shkurt sa më të mëdha të jenë vlerat e përgjithshme të burimeve që menaxhohen.

Nga sa më sipër del një pyetje: mund të jetë një objektiv për t'u realizuar bashkësia e detyrave që ngërthehen në çështjen Menaxhimi dhe Reformat për Njësinë Bazë/Departamentin? Natyrisht që kërkohet një studim i detajuar, i gatshëm për zbatim, nga një grup i posaçëm që duhet të konkretizojë nënobjektivat apo nënsistemet përkatëse në kuadrin e reformës arsimore.

Në qoftë se një punë e tillë do të niste mund të trajtoheshin ose shqyrtoheshin edhe këto aspekte:

- Burimet njerëzore (pedagogë, studentë), burimet teknologjike, burimet financiare, burimet mësi-more (tekstet, pajisjet laboratorike, procesorët, infrastruktura (bashkëlidhja e burimeve njerëzore e komunikimi i tyre), strukturat (bashkëlidhja e Departamentit) me nënstrukturat e tjera);
- Mirëkuptimet dhe mosmarrëveshjet: ç'fitojmë dhe ç'humbasim për çdo objekt burimor dhe strukturor. Cilët janë risqet dhe faktorët që i prodhojnë ato? Ç'duhet të bëjmë për përmirësimin e tyre?
- Teknologjia dhe lëndët rigoroze (dhe të tjera sipas rastit) themele të sistemit dhe nënsistemit të tij;
- Çfarë kemi, e çfarë prodhojmë dhe si do t'i optimizojmë proceset që realizojnë optimumin e përgatitjes të studentëve për formimin (eficiencën, efektivitetin, etj.) dhe sigurinë në jetë të përgatitjes së tyre.

Çështjet që mund të shqyrtoheshin në fillim mund të ishin:

- Strategjia e Departamentit (objekti-vat);
- Alternativat e strategjisë dhe kriteret përkatëse;
- Projekti i zbatimit, Rezultati, Risku;
- Marrëdhëniet institucionale të Departamentit dhe eventalisht ndryshimi i tyre duke patur parasysh burimet egzistuese dhe infrastrukturën e tij etj.

Kur bëhet fjalë për marrëdhënie mirëkuptimi dhe bashkëpunimi ato duhet të konsiderohen institucionale dhe jo individuale, subjektive e të rastit, shkurt institucionalisht të domosdoshme për t'u realizuar. Në këtë kontekst jo vetëm Universitetet, por edhe të tjera institucione kanë shumë për të thënë kur vjen puna e këtyre marrëdhënieve me sistemin shtetëror dhe nënsistemet e tij, qofshin këto pozitive apo negative, bashkëpunimi apo *“lënë me një anë”* etj. Përmendim kalimthi që mirëkuptimi dhe bashkëpunimi është një lëmë i gjerë në fushën e optimizimit dhe më gjerë në atë të menaxhimit sepse ato ngërthejnë edhe mjaft çështje që dalin edhe jashtë institucionit tonë, por që lidhen me veprimtarinë e tij, si p.sh. mirëkuptimi institucional, mirëkuptimi dhe risku, mirëkuptimi dhe efektiviteti, mirëkuptimi dhe varfëria, bashkëpunimi, efektiviteti dhe shteti, bashkëpunimi dhe lideri,

ligji i riskut për burimet natyrore dhe njerëzore, mirëkuptimi dhe komunikimi, proje-ktet dhe optimizimi, sindikata, sistemi dhe shteti, reformat specifike dhe të përgjithshme, Shkolla dhe teknologjia e informacionit, Reformat dhe strukturat, Reformat dhe burimet, Reformat dhe Teknologjia, Dija, Vendimarrja dhe Zhvillimi etj. Natyrisht që kërkohet një studim i gjerë për trajtimin e tyre, e të tjerave si këto, megjithatë, po prekim vetëm njerën prej tyre.

2. Mirëkuptimi dhe bashkëpunimi normë institucionale në optimizimin dhe vendimarrjen e strategjive dhe projekteve (të rëndësishëm)

Dihet roli dhe vendi i mirëkuptimit dhe bashkëpunimit në zhvillimin e shoqërisë njerëzore, si një nga potencialet për rritjen e performancës të zhvillimit dhe zvogëlimin e riskut, pra në optimizimin apo përcaktimin e zgjidhjeve eficiente në strategjitë dhe projektet përkatëse. Të paktën tre çmime Nobel janë dhënë në këto dekadat e fundit (duke filluar nga Nashi e deri tek Lloyd 2012) që janë dhënë në Ekonomi për lojrat matematike e zbatimet e tyre. Nga autorë të ndryshëm teoria e lojrave matematike quhet ndryshe edhe teoria e bashkëveprimit, në të cilën një vend qendror zënë lojrat kooperativiste me bazë grupi, që kanë një rëndësi të madhe në vendimarrje, jo vetëm në ekonomi (burime financiare), por edhe në sociologji, politikë, marrdhënie ndërkombëtare, etj. Ashtu siç mund të kuptohet në lojërat kooperativiste, lojtari që luan është grupi, departamenti, universiteti, komuniteti, grupi ekonomik, politik, etj. dhe kur një grup nuk luan siç duhet vendimarrja është një risk që peshon mjaft, veçanërisht në sektorët strategjikë, energji, burime, infra-strukturë, politikë, etj. Në këtë vështrim lojërat matematike janë pjesë themelore e teorisë së optimizimit.

Në mënyrë të përmbledhur mirë-kuptimi dhe bashkëpunimi është faktor i fuqishëm potencial në optimizim dhe vendimarrje që konsiderohet nga shumë specialistë si shpirti i menaxhimit, shkurt i jetësimit të strategjive dhe projekteve. Duke hedhur një sy, jo aq racional, këtij problemi që nga fillimet e Demokracisë e deri më sot, të paktën në rang Departamenti, ka mjaft probleme që janë shprehje e një mirëkuptimi dhe bashkëpunimi që kanë prekur, cënuar, ndoshta shpërdoruar efektivitetin e veprimtarisë së tij, madje edhe më gjerë, të paktën në domenin e optimizimit dhe të riskut. Le të shohim disa prej tyre:

- Sa strategji dhe projekte janë optimizuar në mënyrë të mirëfilltë gjatë këtyre 25 viteve, ndoshta edhe më tej, pas projektit të v.b. Gorisht, i cili u hartua në 13 variante?
- Bëhet projekti i Rugës së Kombit, apo ai i Rugës Tiranë-Elbasan, në të cilët të paktën optimizimi i tuneleve me metodën e elementeve të fundëm është pikë nevalgjike e projekteve dhe në këtë vështrim asgjë për profesionistët e fushës;
- Ka ndodhur që në vitet e fundit të kemi mjaft përmytje, veçanërisht në zonën e Shkodrës, Lezhës etj., e për këto jo vetëm që nuk ka një mirëkuptim për bashkëpunim, por edhe kur ofrohet zyrtarisht ndihma e profesionistëve të fushës, nuk merret asnjë përgjigje, madje kjo ka ndodhur edhe në raste të tjera, shkurt ajo është bërë rrugë;

– Përfundojmë me Projektin TAP, pasi siç dihet në mjaft raste, për disa arsye për tubacione të fuqishëm gazi, bëhet edhe studimi i ruajtjes së gazit (injektimi i tij) në shtresa nëntokësore, çka nuk duket të jetë bërë në këtë rast.

Për këto probleme e shumë të tjera si këto, lind pyetja: a ka qenë mirëkuptimi dhe bashkëpunimi i Departamentit me Ministrinë etj., në nivelin e kërkesave të kohës? Natyrisht që jo sepse ka ngërthyer risqe, madje edhe të padukshëm, që në ndonjë rast edhe nxjerrin kokën e bëjnë “bam” siç është rasti i dëmtimeve në zonën e Zharrëzës, kur ka disertacione për deformacionet e sforcimet në burimet naftëmbajtëse si edhe për burimet minerare. Këtu ka një problem moral dhe institucional, pasi edhe ofron disa herë ndihmë “nuk begenisesh”, vështirë se ta bën goja të flasësh edhe një herë për problemin që bën “bam”, sepse menjëherë përgjigja do të ishte: “U lodhëm duke folur në vesh të shurdhër”. Themi institucional sepse mirëkuptimi dhe bashkëpunimi jo gjithmonë është individual (Dua-s’dua, kam dëshirë-s’kam dëshirë) veçanë-ri për probleme pune e në mënyrë kategorike për ato strategjike dhe projektuese ku lëvizin “fitime” ose “dëme” të mëdha. E në këtë mënyrë mirëkuptimi dhe bashkëpunimi në rrethana të caktuara duhet institucionale-lizuar me ligj. Sot projektimi, sistematik-zimi, optimizimi, risku, modeli janë fronte të rëndësishme zhvillimi, ku ende jemi shumë mbrapa e kjo prapambetje fillon nga shkolla, vazhdon deri në vendimarrjet me intuitë apo vetëm me përvojën e pamjaftueshme, për më tepër që ajo nuk argumentohet fort dhe me baza teorike. Në qoftë se pranohet ideja që vendimarrja (politika) shtetërore apo publike (jo publike) nis nga shkolla, por njëkohësisht nëse nuk ka mirëkuptim apo bashkëpunim për konsulta, ekspertiza të ligjshme dhe, pse jo, shkolla të jetë pjesë e vendimarrjes, dëmet do të jenë të pallogaritshme. Natyrisht që për këto duhet mbajtur përgjegjësi deri më një. Kjo është një çështje thelbësore, prandaj veprimet e nevojshme për juridiksionin përkatës janë e duhet të jenë në rend të ditës, përndryshe risqet e heshtura dhe aktive do të vazhdojnë pa ju futur “ferra në këmbë” asnjërit për suksesin e duhur të projekteve, prokurimeve, reformave etj.

Menaxhimi po të kapi, të kap mirë në kohë, kur nuk të kap të izolon, madje të injoron fare, por me risk shumë të madh. Ai flet shumë sot në fushën e mirëkuptimit, bashkëpunimit për optimizimin në vendin tonë, si një kusht pa një pa dy për çdo veprimtari, veçanërisht në fushën e strategjive dhe projekteve.

3. Qendra e Menaxhimit

Në çdo veprimtari njeriu udhëhiqet nga disa qëllime, për të cilat “ndërton” alternativat për arritjen e qëllimeve dhe më pas zgjedh, mbi bazën e kriterëve të caktuara, alternativën më të mirë. Në vijim të kësaj të fundit ai përpiket ti vejë në jetë, d.m.th. të marrë rezultatin më të mirë të mundshëm dhe sa më të sigurtë. Siç vërehet, dy janë veprimtaritë themelore për realizimin e qëllimit (qëllimeve):

- Hartimi (ndërtimi) i alternativave ose varianteve, d.m.th. strategjia;
- Përzgjedhja e alternativës më të mirë, d.m.th. projekti dhe;

– Zbatimi i projektit në praktikë që përfundon me realizimin e outputit (rezultatit).

Nga kjo pikëpamje uniteti i strategjisë dhe i projektit quhet menaxhim, pak më ndryshe menaxhimi është veprimtaria (mendore, fizike) për realizimin e qëllimit, d.m.th. përfitim të rezultatit të tij. Në këtë kontekst strategjia dhe projekti janë kushte të domosdoshëm për realizimin e çdo qëllimi: shoqëri, politik, ekonomik, industrial, bujqësor, mjedisor, etj. Meqenëse çdo qëllim i realizuar supozohet “ndryshim pozitiv” atëherë ai është faktor zhvillimi, apo e thënë pak më ndryshe vendimarrja për strategjinë ose edhe projektin përkatës është kusht i domosdoshëm zhvillimi - nuk ka zhvillim “të mirëfilltë” pa projekt.

Që këtëj lind nevoja e projektizimit (e zhvillimit mbi bazë projektesh) të shoqërisë. Theksojmë që këtu është fjalë “e mirëfilltë” ka kuptimin “më të mirë ose eficiente”, ose në një kuptim më rigoroz “afërsisht optimale e sigurtë”. Nga sa më sipër del që kur në një periudhë kohe nuk është arritur pritja e planifikuar e zhvillimit, ai duhet kërkuar në një nga komponentët kryesorë të tij, d.m.th. tek strategjia ose tek projekti, ose së bashku tek të dy komponentët e tij. Në qoftë se për konkretizim, analizojmë zhvillimin e vendit që nga koha e Zogut e deri më sot dhe na rezulton që ky zhvillim i arritur nuk ka qenë në pritjen e parashikuar, atëherë mos zhvillimi i duhur (Risku) ka patur dy faktorë mjedisorë të mundshëm - strategjinë dhe projektin. Meqenëse ose çdonjëri prej këtyre janë objekte të krijuara nga njeriu, del që ky i fundit është njëherësh subjekt dhe objekt i riskut, d.m.th. vendimarrja e tij nuk ka qenë në nivelin e dijeve të kërkuara.

Që këtëj mund të ngrihet një pyetje e çuditshme: kemi shumë veprimtari shoqërore, individuale, kolektive, komunitare, etj., që nuk kanë patur projekt të mirëfilltë, e megjithatë ato kanë dhënë “zhvillim”. Kësisoj pse duhet që projektin ta konsiderojmë kusht të nevojshëm zhvillimi?

– **Së pari**, çdo njeri, në rrethana të caktuara, realizon qëllimin e tij pa patur një projekt “të shkruar” në letër, megjithatë në mendjen e tij e ka të “skalitur” projektin që do të zbatojë, me të gjitha projektet që bëjnë “Baballarët e Menaxhimit”. Çfarë është kjo veprimtari, Pse bëhet, Si bëhet, Kur bëhet, Ku bëhet, Me çfarë bëhet, Sa kushton, Sa efektive është, Sa e sigurtë është, etj. Kësisoj kur veprimtaria është e thjeshtë dhe përgjigjet e këtyre pyetjeve nuk kërkojnë ndonjë racionalitet apo argumentim të domosdoshëm, njeriu me këto e krijon veprimtarinë “përmendësh” pa qenë nevoja për partiturën e kompozimit të tij, pra për projekt të një veprimtarie;

– **Së dyti**, kur bëjmë fjalë për projekt, nënkuptojmë me marrëveshje një aktivitet që realizohet nga shumë individë për rrjedhim nuk është e thjeshtë, ka komplekse dhe si e tillë ajo, domosdoshmërisht, duhet hedhur në letër e që shkencërisht përmban përgjigjet e të gjitha pyetjeve që i bëjnë Baballarët e Menaxhimit, e ndër këto sa i mirë është produkti (outputi) i projektit apo sa eficient, apo sa efektiv, apo sa optimal dhe sa i sigurtë është produkti në fjalë.

Tani kur produkti në fjalë nuk realizohet do të thotë që projekti nuk ka qenë “në rregull” për një ose disa shkaqe që kanë të bëjnë me:

- Shtrimin e problemit;
- Të dhënat e problemit;
- Metodën e zgjidhjes, etj.

Ose “projekti” është mbështetur më shumë në përvojë, intuitë, perceptim pa argumentim të shëndosh teorik. Kuptohet që në rastin e fundit Risku është i pritshëm dhe pothuajse i sigurtë. Që këtë kuptohet që projekti (sistemi) është kusht i domosdoshëm i zhvillimit të shoqërisë, është format themelor dhe i patjetërsueshëm.

4. Departamenti i Menaxhimit Praktika e deritanishme në fushën e menaxhimit ka treguar që:

- Në planin universitar, në përgjithësi nuk kemi të përgatitur menaxherë me formim solid, për rrjedhim ekonomia është drejtuar kryesisht nga specialistë me përvojë praktike;
- Opsioni universitar në Fakultetin Gjeologji-Miniera, viti 2000-2008 nuk ka qenë përgjithësisht i suksesshëm dhe ka patur disa anë negative: përgatitje e dobët fillestare e studentëve, kualifikim i kuadrit, infrastruktura, kurikulat, projektet, diplomat, burimet financiare etj;
- Tregu ka kërkesa të larta për specialistë, menaxherë në shumë struktura të qeverisjes, qendrore, lokale, publike, veçanërisht në projekte, e-projekte, strategjinë kombëtare, projektizimin, e sistematizimin kombëtarë, reformat e ndryshme dhe veçanërisht për reformën e përgjithshme GO TO GROWTH ku vihet re një prapambetje e madhe relative e vendit tonë, veçanërisht në zhvillimin afatmesëm e afatgjatë, sepse ritmet drejt projektizimit e sistematizimit, integritit dhe globalizimit të ekonomisë sipas shumë gjasave do të vijnë duke e përshpejtuar me kalimin e kohës, veçanërisht nga zhvillimi spektakolar i teknologjisë së informacionit, të inteligjencës etj;
- Është rritur shumë numri i institucioneve universitare për përgatitjen e menaxherëve jashtë shtetit, madje për disa prej tyre ka mjaft kërkesa nga studentët. Përmendim kalimthi që kualifikimi i menaxherëve jashtë shtetit është i kushtueshëm, madje edhe për periudha të shkurtra (2 javë 3000 USD në Boston, 10 ditë – 3000 paund në UK etj).

Nga sa më sipër del e domosdoshme që të merren masat e duhura për përgatitjen universitare të menaxherëve në Fakultetin e Gjeologjisë ose në përgjithësi në Universitetin Politeknik me kurrikula të ndara ose jo të ndara me pjesëmarrjen e një ose disa fakulteteve nga Universiteti Politeknik dhe jashtë tij.

5. Instituti i Menaxhimit

Duke patur parasysh:

- Vendin dhe rolin e menaxhimit dhe të studimeve përkatëse në zhvillimin kombëtar (strategji, sisteme, proje-kte, reforma, arsim, teknologji, burime, energji, mbrojtje mjedisi në shumë sektorë strategjikë);

- Nevojën për një zbatim sa më efektiv të tij duke përdorur teknologjitë bashkëkohore si teknologji informacioni, komunikimi, rrjete informatike, inteligjencë artificiale etj.;
- Standardet, normat dhe strategjitë e komunitetit ndërkombëtar veçanërisht në fushën e reformave dhe të teknologjisë dixhitale deri në vitin 2030;
- Rolin e metodave të ndryshme që gjejnë zbatim të qenësishëm e efektiv në mënyrë të veçantë ato matematike, informatike, të strukturave bazave të megabazave të informacionit, teorinë e sistemeve, kategorive, teorinë e vendimmarrjes, riskut;
- Standardet që kërkon koha dhe veçanërisht ato të BE, ku vendi ynë aspiron për një anëtarësim sa më të shpejtë.

Del nevoja e krijimit të Institutit të Menaxhimit.

Kjo është një domosdoshmëri kombëtare duke patur parasysh që vendi ynë ka një prapambetje relativisht të madhe, madje dhe rolin e projektizimit, të menaxhimit, modelimit, optimizimit, riskut për zhvillimin e vendi duke patur parasysh shumë faktorë si:

- Strategjia kombëtare, projektizimi, e-projektet, pasuria dhe asetet kombëtare, kontratat e rëndësishme;
- Reformat, në mënyrë të veçantë GO TO GROWTH, bazat e mega bazat e të dhënave, strategjitë e energjisë, ICT, mbrojtjes së mjedisit etj.;
- Strategjitë e rotacioneve politike, ato të marrëdhënieve me të tjerët;
- Reformat e ndryshimet graduale në qeverisje e politikë, vendimarrje;
- Prapambetje e madhe në teknologjinë e informacionit (përvoja në programim).

Në fund investimi në menaxhim është nga më të rëndësishmit jo vetëm në fushën e arsimit por edhe me gjerë në diagnostikimin, vlerësimin efektiv të burimeve, teknologjive, në projekte, qeverisje, mjedis, politikë etj.

6. Projektizimi

Lind pyetja? Ç'mund të thuhet për zhvillimin e vendit tonë mbi bazë projektesh? Natyrisht që për këtë duhet një studim i mirëfilltë e në mënyrë të veçantë për sektorë strategjikë si Arsimi, Ekonomia, Energjia, Industria, Bujqësia, Turizmi, Infrastruktura, Komunikimi, etj. Pa u futur në detaje, projekti nuk është normë standarte e aq më pak e institucionalizuar e zhvillimit tonë shoqëror, p.sh. konkretisht cilët janë projektet e zhvillimit të Fakultetit, po të Departamenteve të tij, etj. Sa i përgjigjen ato kërkesave (pyetjeve) të Baballarëve të Menaxhimit, po rezultatet e monitorimit të tyre çfarë tregojnë, sa të sigurtë janë rezultatet e parashikuara në to? Të marrim në konsideratë e të analizojmë vetëm riskun në procesin mësimor e dijet për të. Pa u futur në detaje kemi pothuajse pak ose aspak disiplina mësimore për riskun, shkurt kemi një proces mësimor pothuajse deterministik. Kësisoj në qoftë se shteti fillon me funksionin, e ky me shkollën, kuptohet se si mund të jetë gjendja e projekteve të institucioneve shtetërore për riskun e parashikimin e tij. Pa u zgjatur kemi shumë punë për të bërë për projektizimin e aktivitetit tonë universitar, në mësim, studim, kërkim, e mbi të gjitha në reformën arsimore që na pret, veçanërisht për grumbullimin e informacionit dhe përpunimin e tij, studimet për strategjitë, projektet, strukturën, objektet,

teknologjitë e burimet e informacionit, financiare, etj. e mbi të gjitha për burimet njerëzore, përgatitjen e kualifikimin e tyre, etj. Nga sa më sipër del nevoja e projektizimit në Universitetin Politeknik në shumë nënsisteme të tij.

7. Studime strategjike

Thuajse çdo departament në Politeknik mbulon në përgjithësi një sektor të rëndësishëm zhvillimi të vendit tonë energji, industri, miniera, mekanik, ndërtim, elektronikë, teknologji informacioni etj. Këto sektorë zhvillohen mbi bazën e strategjive e projekteve përkatëse. Në kushtet kur në kuptimin e mirëfilltë duhet një strategji shkencore përkatëse, Departamentet janë institucionet nga ku mund e duhet të nisë puna për to, ato duhet të jenë furnizuesit kryesorë për hartimin e strategjive të zhvillimit në sektorët përkatës. Në rrethanat konkrete kur mungon pothuajse tërësisht një bashkëpunimi dhe bashkëveprimi i Departamenteve me Dikasteret përkatëse e aq më pak kur ai nuk është i institucionalizuar, risqet që burojnë nga mos egzistenca e strukturave bashkëpunuese janë të një rendi “dëmi” të konsiderueshëm, kur në vendin tonë nuk egzistojnë institutet përkatëse studimore shkencore. Është e kuptueshme që detyrat studimore e shkencore nuk mund t’i mbulojë dikasteri përkatës.

8. Strukturimi

Shumë nga reformat e kryera në vendin tonë nuk janë kryer mbi bazën e studimeve të plota paraprake, apo në një numër alternativash e variantesh etj. Shpesh herë ato kanë qenë veprimtari me karakter organizativ, empirik, me bazë përvojë, analogjie, intuete dhe jo të mbështetura mbi studime fizibiliteti, skema e paraprojekte, me të dhënat e informacionet e duhura etj. Po kështu ato i janë referuar më shumë përmbajtjes së objekteve të tyre se sa bashkëlidhjes (strukturimet) së tyre. Në këtë kontekst strukturimi i vendit mbi bazë institucionesh nuk është një problem i mbyllur dhe i ezauruar, përkundrazi ai është i hapur dhe ka nevojë për studime të thelluara veçanërisht për struktura më të përgjithshme, kompakte që çojnë në optimizimin e burimeve në përgjithësi dhe atyre njerëzore në veçanti, në dikastere, qarqe, bashki, etj. Në këtë këndvështrim studimi i strukturave egzistuese dhe i marrëdhënieve të tyre institucionale për modernizimin dhe efektivitetin e tyre mendojmë se është një problem, jo vetëm i reformave specifike, por edhe asaj të zhvillimit të vendit në përgjithësi që sot në mjaft vende të tjera kanë filluar e që njihen me emrin GO TO GROWTH.

9. Metrologjia, Burimet e Informacionit, Teknologjia

Në hartimin, zbatimin dhe realizimin e projekteve tona një vend rol të dorës së parë kanë burimet e të dhënave e të informacionit në përgjithësi. Siç dihet cilësia e projekteve tona të studimeve dhe pse jo edhe të doktoraturës në mjaft raste lënë për të dëshiruar nga mungesa e të dhënave të plota e jo të sakta. Natyrisht kjo është një sëmundje jo vetëm për universitetet, por edhe për shumë institucione që i kanë rrenjët në mungesën e teknologjive e metodave të përparuara të matjeve (metrologjisë). Na ka rënë rasti të vizitojmë Universitete jashtë vendit dhe jo pak herë kemi vënë re të shkruara me gërma të mëdha “E

dhëna është Informacion", "Informacioni është Dije", "Dija është Fuqi" dhe, në fund, shtojmë për studentët që "Fuqia është Para". Në këtë vështim, investimi për sigurimin e të dhënave (metrologjia), metodikave të përpunimit të tyre si dhe teknologjive përkatëse të informacionit është një nga detyrat më të rëndësishme për të kapur kohën e humbur në zhvillimin e shpejtë të Universiteteve. Çështjet e mësipërme dhe shumë të tjera si këto mund e duhet të jenë objekte studimi në të ardhmen, në kuadrin e krijimit të institucioneve të reja të menaxhimit e në mënyrë të veçantë të Qendrës së Menaxhimit. Pavarësisht nga vendi dhe roli i tyre, zhvillimi i vendit mbi bazë projektsh shkencore, në çdo fushë e sektor, është domosdoshmëri e për këtë qëllim duhen marrë të gjitha masat e duhen bërë të gjitha investimet e nevojshme e aq më shumë, në prag të antarësimit të vendit në B.E., ku të gjitha bashkëpunimet bëhen mbi bazë të Projekteve (Sistemeve). Ndoshta ka ardhur koha që të mos lejohet vendimarrja për veprimtaritë që nuk paraqiten në trajtë projektsh të burimeve të ndryshme njerëzore apo natyrore, veçanërisht në sektorët strategjikë e në nivele të larta hierarkie dhe, brenda një kohe relativisht të shkurtër, vendimarrja të bëhet vetëm për veprimtari që paraqiten me projekte.

10. Përfundime

- Loja e bashkëpunimit, kriter i rëndësishëm zhvillimi;
- Mirëkuptimi dhe bashkëpunimi, baza e optimizimit të strategjive;
- Loja e kontradiktës rrit riskun e proceseve dhe ngadalëson ritmet e zhvillimit.

Literatura

- 1) M. Ehrgott, 2005, *Multicriteria Optimi-sation*, Springer, Second Edition;
- 2) L.S. Shapley, 1953, A value for n-person game, Princeton University;
- 3) R. Serrano, 2007, Cooperative game: Core and Shapley Value, Springer;
- 4) V. Conitzer, 2012, Computing game – theoretical solutions and application to security;
- 5) J.F. Nash, 1953, Two persons cooperative game, *Econometric* 21;
- 6) V. Neumann, and V. Morgenstern, *Theory and games and economic behaviour*, Princeton University;
- 7) R.J. Aumann, 1987, *Game Theory*, Norton, New York, Harvard University, USA;
- 8) R.B. Mayerson, 1991, *Game Theory, an analysis on conflicts*;
- 9) S. Osmani, B. Leskaj, 2016, Performanca, sistemi, risku dhe vendimarrja fazi në grup me shumë kriterë. Analiza e riskut, Konferenca e IV Shkencore, Revista Auditimi Publik, Nr.10;
- 10) S. Osmani, B. Leskaj, 2015, Vendi-marrja dhe teknologjia inteligjente, Revista Auditimi Publik, Nr. 10;
- 11) B. Leskaj, 2013, Mirëqeverisja, paradigma e re në Administratën Publike, Revista Auditimi Publik, Nr. 5;
- 12) S. Osmani, Optimizimi, Programimi linear me zgjerime;
- 13) S. Osmani, 2017 (Përgatitur për botim), Optimizimi me shumë kriterë;
- 14) S. Osmani, 2004, Metodot matematik-kore në menaxhim.

BURIMET, PERFORMANCA, OPTIMIZIMI, PROJEKTI DHE MIRËQEVERISJA**Artikull në bashkëautorësi me Prof.Dr. Skënder Osmani**

nga Revista Shkencore "Auditimi Publik" Nr.18, periudha shtator-dhjetor 2017, botuar në 2018

Performanca në shoqëri, ekonomi, politikë, art, auditim etj. zakonisht lidhet me paraqitjen e zgjidhjes më të mirë të një problemi ose realizimit të një qëllimi apo funksioni, duke respektuar faktorin kohë, burimet materiale dhe realizimin e misionit dhe vizionit për aktivitetin që kryen.

Optimizimi dhe performanca

Në përgjithësi njerëzit janë të familjarizuar më shumë me kuptimin e optimizimit se me atë të performancës, ndoshta sepse për këtë të fundit ka një sërë kuptimesh të ndryshme në literaturë.

Performanca në shoqëri, ekonomi, politikë, art, auditim etj. zakonisht lidhet me paraqitjen e zgjidhjes më të mirë të një problemi ose realizimit të një qëllimi apo funksioni, duke respektuar faktorin kohë, burimet materiale dhe realizimin e misionit dhe vizionit për aktivitetin që kryen.

Për shembull, një institucion suprem auditimi ka për mision ruajtjen dhe mirëmenaxhimin e parasë publike të takspaguesve, të qytetarëve, nëpër-mjet përdorimit me efektivitet, eficientë dhe ekonomicitet të fondeve shtetërore, ose ndryshe arrijten e vlerës për parane publike, në progu-ktet dhe shërbimet që institucioni shtetëror realizon. Si KLSH, ne e kemi të përcaktuar në vizionin e institucionit objektivin ku duam të arrijmë.

Siç dihet, një problem optimizimi ka të bëjë me maksimizimin ose minimizimin e një funksioni (ose të disa funksioneve) që plotëson kushte të caktuara në një bashkësi të dhënash. Vlera ekstremale (maksimale ose minimale) e funksionit në bashkësinë e dhënë të përcaktimit quhet optimum, ndërsa procesi i përcaktimit të saj quhet optimizim. Optimumi është vlerë, e cila jo në çdo problem mund të gjendet (p.sh. kur ai ka strukturë komplekse).

Performanca rrjedh nga folja me performue që do të thotë me krye, me bë, me ekzekutue, etj. Që këtë, performanca e një aktiviteti në kushte të caktuara do të thotë realizim i qëllimit të tij. Natyrisht njeriu kur kryen një aktivitet synon ta realizojë qëllimin e tij me performancë sa më të lartë ose siç thuhet me performancë optimale.

Performanca përftohet në mënyra (variante) të ndryshme, por gjithmonë njeriu synon të realizojë atë që është më e mirë, më e lartë etj., d.m.th vlerën maksimale. Megjithatë ndodh

që veprimtaria është e dëmshme, e rrezikshme etj, e njeriu në këtë rast synon "të keqen më të vogël", pra minimumin.

Nga sa më sipër, vërehet që si optimumi (optimizimi) ashtu dhe performanca (realizimi) kanë të përbashkët aktivitetin dhe realizimin e tij: optimumi- llogaritjen e vlerës më të madhe (nganjëherë edhe më të vogël, në rastin e veprimtarive të dëmshme) ose një të përafërt të tyre, ndërsa performanca arritjen optimale reale ose një masë të përafërt me të. Siç mund të kuptohet, optimizimi është një veprimtari mendore (logjike, matematike), ndërsa performanca një veprimtari mendore (teorike) dhe fizike (aplikative, që zbatohet).

Pra këto dy veprimtari synojnë realizimin më të mirë ose të përafërt me të, në dy mënyra disi të ndryshme, njëra "pastër" si matematikë, ndërsa tjetra realizohet në realitetin specifik: logjik, biologjik, fizik, inxhinierik, kimik, shoqëror, në auditim, etj. Meqënëse në literaturë ka raste kur për performancën ka kuptime, përkufizime të ndryshme, si dhe specifike, më poshtë po japim për këtë qëllim disa konsiderata.

Sipas përkufizimit, optimizimi është një proces që vlerësohet matema-tikisht p.sh. për prodhimin, koston, energjinë, mjedisin, kohën, aktivitetin shoqëror, politik, ekonomik, auditues. Në aktivitete ekonomike, inxhinierike, buqësore performanca vlerësohet nëpërmjet produktit që realizohet, dmth masës së tij. Ose në një kuptim më konkret, nëpërmjet vlerës së tij.

Por jo gjithmonë ndodh kështu, sepse njeriu mund të punojë, të japë një produkt, të realizojë një performancë (vlerë) por që realisht ajo që realizon "duket jo konkrete" psh kur njeriu në një koncert këndon, ekzekuton një melodi, dirigjon një orkestër etj apo në një institucion diskuton me inteligjencë, shpjegon një mësim, mbron një çështje me urtësi, merr një vendim të qëlluar, individual apo kolegjial, kryen një auditim, etj. Natyrisht që edhe në këto raste mund të bëhet fjalë për performancë. Megjithatë aktiviteti, performanca ka një përmasë, cilësim që i referohet "më të mirës". Pra në kuptimin menaxherial, optimizimi dhe performanca kanë të përbashkët aktivitetin dhe vlerësimin përkatës, dmth kur performanca është saktësisht e matshme, që të dy janë numerikisht të vlerësueshëm.

Në thelb optimizimi, historikisht është konsideruar si një kategori e veçantë operacionale, d.m.th një model matematik. Ndryshe qëndron puna me performancën, ajo është një kategori "me këmbë në tokë", d.m.th është në realitet një model specifik sipas aktivitetit që zbatohet në praktikë, d.m.th që "merr në konsideratë" bashkësinë e të gjitha objekteve të aktivitetit, marrëdhëniet e tyre, bashkëveprimin me mjedisin, të dhënat e realitetit, riskun, dobinë në fund, por më i rëndësishmi, vendimin për ta zbatuar modelin përkatës d.m.th për të arritur performancën më të lartë. Në auditim, audituesi ose drejtuesi i grupit të auditimit, merr parasysh të gjithë tërësinë e faktorëve që të mundësojnë një aktivitet auditimi me performancë të lartë, pra duke përdorur burimet audituese me efektivitet, eficiencë dhe ekonomicitet. Pra është kategori menaxheriale.

Masa e ndryshimit

Në bashkëlidhjen performancë-optimizim ngrihet pyetja: a ka performanca karakter optimal? Konsiderojmë një aktivitet të çfarëdoshëm d.m.th një bashkësi objektesh të bashkëlidhur që ndryshojnë (projekte, strukturë, sistem) dhe që i përgjigjen baballarëve të menaxhimit, d.m.th të gjitha pyetjeve logjike matematike etj., që kanë të bëjnë me menaxhimin: çfarë, kush pse, sa, si, kur, ku, e me rradhë. Me marrëveshje, objektet që ndryshojnë po i quajmë burime. Për konkretizim në aktivitetin që po shqyrtojmë, për shembull në auditim, po supozojmë burime njerëzore, natyrore, teknologji, burime informacioni, komunikimi, financiare, etj, pra në një kuptim menaxherial klasik, një projekt. Le të themi edhe më konkretisht, projekti i ndryshimit të një institucioni kombëtar auditimi, nga një institucion kryesisht me konceptim dhe bazë aktiviteti dhe performance inspektimin financiar, në një institucion modern auditimi, i ngjashëm me simotrat e tij (institucionet supreme të auditimit, SAI-t) e zhvilluara evropiane.

Cilido qoftë burimi i këtij projekti, pra një plan strategjik 5 vjeçar (sikurse ai i zhvillimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit (KLSH) për periudhën 2012-2017⁶³, apo plani korent i zhvillimit strategjik të institucionit 2018-2022), ndryshimi që bëhet në të i referohet një grupi njohurish shkencore (me performancë të lartë) p.sh. mate-matikë, fizikë, kimi, biologji, informa-tikë etj.

Këto njohuri që veprojnë në objektin (burimin) sjellin teorikisht ndryshimin përkatës, krejt njëloj sikur ato të ishin operatorë fizikë, teknologjikë, etj. Në qoftë se këta operatorë do të ishin të pavarur, ndryshimi i përgjithshëm në “projekt” (në tërësinë e burimeve, bashkëlidhjen, strukturën apo sistemin e tyre), pra në rastin konkret në realizimin e strategjisë së zhvillimit të KLSH, masa e ndryshimit do të ishte në mënyrë të përafërt me shumën e ndryshimeve “operacionale” të buri-meve, me supozimin e dytë që secili operator disiplinor do të ndryshonte vetinë përkatëse të tij. Kemi arritur kështu në njehsimin “e trashë” të masës së ndryshimit të tërë burimeve (të projektit).

Nga hipotezat e mësipërme si: pavarësia e operatorëve apo e vetive të burimeve të projektit, apo që një operator (disiplinor) vepron vetëm në atributin përkatës etj, për një shtjellim më të saktë do të duhen edhe shumë hipoteza të tjera, që dalin jashtë qëllimit tonë. Në rastin konkret, në projektin e zhvillimit modern të KLSH, tërësia e përparësive dhe dobësive, oportuniteteve dhe risqeve, që janë pjesë të natyrshme të një analize SWOT, të kryer në vijimësi nga KLSH⁶⁴ si për procesin e dhënies llogari dhe raportimit përpara

⁶³ Botimi “Plani Strategjik (KLSH 2013-2017, INTOSAI 2011-2016 dhe EUROSAI 2011-2017)”, Kolana “Botime KLSH”, Tiranë, 2013: http://klsh.org.al/web/Plani_Strategjik_893_1.php

⁶⁴ Instrumenti metodologjik i analizës SWOT, i përdorur në analizat vjetore të KLSH në vitet 2013-2017, Kolana “Botime KLSH”, Tiranë, vitet 2013-2017 (për analizën e vitit 2017, botimi është duke u përgatitur): http://klsh.org.al/web/KLSH_Analiza_vjetore_2013_887_1.php; http://klsh.org.al/web/KLSH_Analiza_vjetore_2014_1484_1.php; http://klsh.org.al/web/KLSH_Analiza_vjetore_2015_2458_1.php;

qytetarit, Kuvendit të Shqipërisë dhe palëve të tjera të interesit, ashtu dhe për formatimin dhe realizimin e Strategjisë së Zhvillimit 2012-2017, si dhe në përgatitjen e strategjisë së re 2018-2022, të lansuar në analizën vjetore 2017 të institucionit, në shkurt 2018⁶⁵.

Gjithsesi, këto janë vetëm supozime dhe konsiderata, si p.sh. matjet, provat, strukturat, modelet, risqet etj. Në vijim, masën e ndryshimit të burimeve po e quajmë performancë. Dhe, nëse këto supozime e vlerësimet përkatëse do t'i konsideronim reale (dhe reale është një strategji 5 vjeçare zhvillimi që KLSH e ka përmbushur në 80 përqind të objektivave të tij), atëherë kemi arritur në përfundimin që masa e ndryshimit të burimeve të projektit është shuma (integrali) i masave të ndryshimit të të gjitha vetive të burimeve.

Metodologjia për përgatitjen e Strategjisë së Zhvillimit të KLSH 2018 -2022, është bazuar në praktikën e Planit Strategjik të institucionit dhe në Udhëzuesit për Planifikimin Strategjik të SAI-ve nga IDI⁶⁶. Plani Strategjik i INTOSAI-t dhe EUROSAT-t kanë qenë dhe mbeten udhërrëfyesit më të rëndësishëm në përcaktimin e qëllimeve dhe objektivave strategjike të institucionit.

Strategjia e re e Zhvillimit u bazua në vlerësimin e nevojave dhe në vlerësimin e kuadrit institucional që mbulojnë aspekte kryesore të organizimit dhe identifikimin e mangësive ose fushave që kanë nevojë për përmirësime të performancës. Ajo përfshin një kuadër rezultatesh, duke respektuar hierarkinë logjike të qëllimeve:

misioni – vizioni – qëllimet - objektivat; ose inputet – aktivitetet –outputet – rezultati – ndikimi.

Objektivat e përcaktuara në të shoqërohen me një numër treguesish të matshëm dhe konkretë, të nevojshëm këto për matjen dhe vlerësimin e arritjeve gjatë monito-rimit të progresit. Për këtë qëllim është përgatitur dhe Plani i Veprimit, i cili identifikon dhe i jep prioritet projekteve që duhet të ndërmerren për të arritur qëllimet dhe objektivat e planit strategjik, dhe që identifikon rreziqet për arritjen e tij. Strategjia e Zhvillimit është hartuar duke vënë theksin në reflektimin e pritshmërive të grupeve të interesit të KLSH, dhe është plotësuar me identifikimin e rreziqeve që mbartin objektivat e vendosura.

Natyrisht vlerësimi i masës së ndryshimit komplikohet mjaft kur operatorët apo vetitë, funksionalisht nuk janë të pavarura (për shembull, KLSH zhvillohet në një mjedis në evoluim të vazhdueshëm, ku shumë burime dhe faktore ndryshojnë jashtë vullnetit të institucionit), deterministike etj, kur rritet numri i vetive, kur ato nuk janë të një grupimi ose klase fizike, gjeologjike, ekonomike etj. apo kur ato kanë tipologji të ndryshme, ose ato mund të

http://klsh.org.al/web/Analiza_Vjetore_2016_2874_1.php.

⁶⁵ Plani Strategjik i Zhvillimit të KLSH 2018-2022.

http://www.klsh.org.al/web/strategjia_okok_copy_1_3868.pdf

⁶⁶ IDI (Instituti për Zhvillim i INTOSAI-t) :“Strategic Planning Handbook”,

<https://www.nku.gov.sk/documents/10272/1273416/IDI+Strategic+planning+handbook.pdf/4363b7d8-4af7-4f03-a9ca-574001c5c817>

formojnë struktura komplekse të ndryshme, etj. Në këto rrethana, problemi i vlerësimit të performancës është një çështje studimi me përmasa jo të vogla.

Institucioni i KLSH ka zgjedhur në matjen(ose arritjen e qëllimit) e performancës së tij Kuadrin e Matjes së Performancës të Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI's Performance Measurement Frame-work). KLSH ka konsoliduar metodologjikisht dhe ka implemtuar Kornizën e Matjes së Performancës⁶⁷, e cila është bazuar në metodologjinë e miratuar në Kongresin INCOSAI XXII të INTOSAI-t në Abu d'Habi, në Dhjetor 2016. Metodologjia e përdorur për matjen e performancës së Kontrollit të Lartë të Shtetit është bazuar në sistemin e vetëvlerësimit, si dhe është marrë në konsideratë vlerësimi i realizuar nga Gjykata Austriake e Auditimit, nëpërmjet procesit të vlerësimit nga kolegët (Peer Review) në lidhje me "Pavarësinë dhe kornizën ligjore", duke mundësuar vlerësimin e performancës së institucionit, në kushtet e kufizimit në burime.

Matematika, teknologjia (inteligjente)

Nga sa më sipër, vihet re:

- 1) Çdo operator (njohuri diturish me performancë të lartë, p.sh. logjikë, fizikë, kimi, informatikë, biologji, ekonomi, auditim, etj.) i ka rrënjët në matematikë, sepse procesi dhe masa e ndryshimit që ai "prodhon" është një kuptim matematik, funksion, integral, ekuacion, sistem, etj. Që këtë vendi dhe roli i matematikës në vlerësimin e performancës së burimeve, të projektit në përgjithësi dhe i strategjise së zhvillimit të KLSH ne veçanti, njëherësh edhe i teknologjisë përkatëse të disiplinës, pa të cilën nuk mund të bëhet ndryshimi, është vendimtar. Në këtë kontekst vendi dhe roli i matematikës dhe teknologjisë si strategji themelore zhvillimi paraqet interes dhe dobi të veçantë për shumë departamente dhe njësi qeverisjeje me bazë burimore ose edhe teknologjike, në shkencë, arsim, ekonomi dhe auditim.
- 2) Performanca si masë e ndryshimit është kuptimi që në thelb parashikon ekzistencën e burimeve dhe teknologjitë përkatëse etj. Pak më ndryshe, kjo masë varet nga burimi, rezervat, teknologjia, rezultati i ndryshimit të burimeve si p.sh. prodhimi, fitimi, dobia, rezultati, etj. Kësisoj, performanca është një kriter qoftë edhe i përafërt për klasifikimin dhe masën e investimeve në ekonomi, financa publike, kulturë, art, zhvillim social, auditim, etj. Shkurt, kuptimi i masës është i rëndësishëm për performancën ekonomike, teknologjike, arsimore, financiare, mjedisore, shëndetësore etj., pra për zhvillimin e burimeve njerezore, natyrore, mjedisore, etj. Në këtë vështrim, pa burime nuk ka performancë.
- 3) Që të bëhet vlerësimi i masës së ndryshimit të burimeve duhen domosdoshmërisht njohuri të sakta për burimin, teknologjitë, matjet, risqet, metodikat, kualifikimi, specializimi, zbatimi etj., struktura duke filluar nga formatimi i të dhënave, grumbullimi,

⁶⁷ "Korniza e Matjes së Performancës së SAI-ve", Kolana "Botime KLSH" – 07/2017/74, Tiranë 2017

seleksionimi e deri në formatimin e projektit, sistemit etj. etj. Në mjaft raste këto kritere lihen mënjane, psh nuk zbatohen në strukturimin e njehsimin e performancës; megjithatë ato janë çështje themelore që kërkojnë studime, investime, teknologji, kompetenca, menaxhim e në mënyrë të veçantë kualifikim të burimeve njerëzore.

- 4) Të gjitha burimet janë të rëndësishme në vlerësimin e performancës, por mbi të gjitha burimi njeri si krijues i procesit dhe masës së ndryshimit, vlerësimit dhe zbatimit të saj në zhvillimin e shoqërisë njerëzore. Duam të ndalemi veçanërisht në investimet e burimeve njerëzore që ka mundësuar institucioni i KLSH në periudhën 2012-2017, nëpërmjet trajnimeve brenda dhe jashtë vendit për të gjithë audituesit dhe punonjësit mbështetës (specialistë juridikë, të komunikimit, vlerësimit cilësor në auditim, etj), me anë të mbi 30 marrëveshjeve të lidhura me institucionet simotra moderne evropiane të auditimit (SAI polak, kroat, turk, etj.) dhe me organizata profesionale të fushës në vend, me OJF aktive në luftën kundër korrupsionit, për transparencën publike, për mbrojtjen e mjedisit, etj. Nga një tregues shumë i ulët i zhvillimit të burimeve njerëzore në vitin 2011, me vetëm 2.1 ditë trajnimi në vit për auditues, KLSH ka arritur një mesatare prej 25.6 ditë trajnimi për auditues për periudhën 2012-2017 dhe 29 ditë trajnimi për audituesit e rinj.

Në lidhje me burimet, më poshtë po bëjmë edhe një marrëveshje për shenjën e masës së ndryshimit, e cila mund të jetë pozitive, negative ose zero.

Në qoftë se shenja e masës së ndryshimit të burimit është pozitive, kemi zhvillim, në qoftë se ajo është negative, kemi prapambetje ose regres në lidhje me burimin në fjalë. Përmendim që vlerësimi i masës varet nga burimi, procesi i ndryshimit, teknologjia e përdorur, etj. Në realizimin e projektit të zhvillimit modern të KLSH për periudhën 2012-2017, jemi mbështetur në teknologjitë e ofruara nga INTOSAI, në zbatimin me përkushtim të standardeve ndërkombëtare të fushës, ISSAI-ve⁶⁸. Në përgjithësi, metodikat e vlerësimit janë jo vetëm specifike të përmbajtjes së burimit, por ato varen edhe nga karakteri i masës së ndryshimit, shkurt nga vetia që ndryshon, koha, bashkeveprimi etj.

- 5) Vlerësimi i performancës, para së gjithash e mbi të gjitha kërkon që t'i jepet përgjigje e saktë pyetjeve që bëjnë baballarët e menaxhimit: çfarë është veprimtaria?, kush e bën atë?, pse bëhet?, si bëhet?, sa kërkon (burime etj.)?, sa fiton? etj., ku bëhet?, kur bëhet? e shumë e shumë pyetje të tjera apo nënvariante të pyetjeve të mësipërme. Pra, nuk ka performancë pa projekt e vlerësim të përgjithshëm të tij. Problemi i projektit, i formatit të tij, normave juridike (p.sh. i riskut), varianteve, vendimeve të shndërimeve paraprake, të vetë projektit, të zbatimit, monitorimit e vlerësimit etj., janë çështje themelore veçanërisht kur investimet janë të mëdha. KLSH investoi të gjitha burimet modeste në

⁶⁸ Standardet ndërkombëtare të auditimit të INTOSAI-t, ISSAI-t. Botimi “Standardet e INTOSAI-t”, Kolana “Botime KLSH”, Tiranë, 2012:

http://klsh.org.al/web/Standardet_e_Auditimit_INTOSAI_504_1.php

dispozicion të tij, në rradhë të parë përkushtimin e audituesve të vet, për të arritur në këtë stad zhvillimi ku është sot, me një ligj bazë të auditimit suprem në vend, të standardeve të kërkuara nga INTOSAI dhe nga Bashkimi Evropian, plotësisht në përputhje me standardet ISSAI, duke kontribuar kështu në një avancim të shpejtë të bisedimeve për kapitullin 32 të Marrëveshjes së Asocim-Stabilizimit me Bashkimit Evropian, i cili ka të bëjë me menaxhimin dhe kontrollin e financave publike.

- 6) Madje rëndësia dhe përgjegjësia ndaj këtij problemi është shumë herë më e madhe kur flitet për projektizimin në mbarë ekonominë e vendit, reforma, koncesione, kontrata etj, informatizimin, dixhitalizimin, automatizimin, robo-tizimin, teknologjitë inteligjente. Po kështu me rëndësi të jashtë-zakonshme është koherenca dhe korelacioni i strategjive të ndryshme dhe e performancave të tyre me zhvillimet eksponenciale të teknologjive inteligjente, e cila do të kërkojë studime shumë rigorozë dhe të gjithanshme në të ardhmen.
- 7) Projektizimi i vendit, në kuadër të realizimit me efektivitet të bisedimeve për anëtarësimin e plotë të Shqipërisë në BE, është një tjetër çështje e madhe që lidhet me performancën dhe që në gjendjen e tanishme të vendit tonë, kërkon studime në rradhë të parë për strategjinë e variantet e saj, për të dhënat, metodat, teknologjitë, vlerësimin, matema-tikën, strukturat, riskun, standardi-zimet etj. madje edhe për struktura të veçanta që mund të jenë: qendra zhvillimi, departamente menaxhimi, qendra e të dhënave, instituti kombëtar i menaxhimit etj.

Performanca shoqërore

Historikisht, po t'i hidhet një vështrim zhvillimit të vendit p.sh. në këto 30 vitet e fundit dhe të bëhet pyetja, pse Shqipëria ka qenë dhe vazhdon të jetë vend i prapambetur (duke konsideruar të gjitha burimet e saj), mund të dalin në pah shumë faktorë, nga të cilët vendimmarrja, projektet, niveli arsimor dhe kulturor, horizonti perspektiva, qeverisja, etj. Të gjitha këto kanë në qendër elementin njeri, performancën e tij.

Vendi ynë vazhdon të jetë i prapambetur në rradhë të parë e mbi të gjitha, sepse mesatarisht performanca “integrale” e shoqërisë tonë është e vogël dhe jashtë mundësive e kapaciteteve e rezervave burimore që ka vendi. E kjo fillon që nga qeverisja e nivelit më të lartë e deri në atë lokal, komunar etj, nga buxheti i shtetit, projektet kombëtare e deri në ato lokale, nga projektet universitare e deri në ato të niveleve më të ulta të zhvillimit arsimor, nga investimet në kërkimin e “madh” shkencor e deri në ato të zhvillimit të brezave, nga reformat pjesore-ato të zhvillimit të përgjithshëm (që akoma sot nuk ekzistojnë) deri në ato me karakter lokal etj. etj., nga përgjegjësitë institucionale të niveleve të larta për zhvillimin e projekteve nga standartizimi i projekteve e deri në prokurimin e tyre, jo rrallë herë pa variante, strategji etj.

Duke patur parasysh që projektet, sistemet etj. janë promotori i zhvillimit të shoqërisë, performanca e tyre është një çështje komplekse, me shumë përmasa, madje në vijën e parë të strategjisë kombëtare.

Performanca shoqërore është baza e zhvillimit ndërsa ajo e individit në veçanti dhe e burimeve të tjera (natyrore, energji, minerale, finan-ciare, të informacionit, mjedisit, komunikimit etj.) është themeli i këtij zhvillimi. Pikënisja e zhvillimit është truri, inteligjenca, njohuritë, dituritë etj. shkurt performanca e individit ndërsa finansi dhe kurorëzimi i këtij zhvillimi, është mirëfilltaz "integrali" i të gjitha performancave të burimeve të vendit, njerëzore dhe natyrore.

Performanca si kategori biologjike nuk është një kuptim statik, e dhënë një herë e përgjithmonë. Ajo lind (kryhet), rritet me kohën, edukohet, për-punohet, zhvillohet në jetë, familje, shoqëri, komunitet, institucione etj. e në këtë mes "operatorët" e parë të saj kryhen e zhvillohen në institucionet e dijes në shkollë, universitet etj. Siç përmendëm më sipër, në bashkësinë e këtyre operatorëve matematika, teknologjia në përgjithësi dhe ajo inteligjente, krahas disiplinave të tjera që sjellin ndryshim me performancë të lartë, janë ndër faktorët e rendit të parë që ndikojnë e rrisin performancën e individit.

Performanca e individit është problemi më kompleks e më i vyer, sepse performanca e tij është kapitali më i çmuar i zhvillimit (krahasimisht me kapitale të tjera). Në këtë kontekst rritja e performancës së tij nuk është thjesht një çështje reforme (p.sh. arsimore), pavarësisht nga niveli, apo një realizim me objektiva me afate të caktuara, por një çështje e përgjithshme, globale dhe e përhershme në qendër të zhvillimit shoqëror, arsimor, shkencor etj. Nëse shoqëria jonë sot ka prapambetje të caktuara, objekti më i parë shkakësor i identifikimit, diagnostikimit, analizës, zhvillimit e parashikimit të tij është performanca e individit.

Për këtë qëllim ky problem fillon me strategjinë përkatëse e "përfundon" në projektet, investimet, realizimet. Për të gjykuar sadopak për vendin dhe rolin e investimeve në performancën shoqërore mjafton të shqyrtohen ato që bëhen për kërkim e zhvillim në buxhetin e shtetit, janë ndër më të voglat në Europë, p.sh., sipas një studimi të UNESCO-s, viti 2013 renditja e vendeve të Ballkanit është: Mali i Zi vendi i 31, Serbia 36, Turqia 38, Kroacia 40, Greqia 50, Bullgaria 52, Rumania 57, Maqedonia 80, Shqipëria 92, Bosnje Herzegovina 113.

Ndryshimi i konceptimit dhe i realizimit të vendit dhe rolit eventual të performancës së individit në zhvillim të shoqërisë duhet të jetë në plan të parë të politikave shtetërore. Pa këtë performancë nuk ka as ekonomi e aq më pak politika dhe zhvillim të shëndetshëm.

Vlerësimi i performancës

Performanca, që të vlerësohet duhet të matet, d.m.th duhet të njehsohen vetitë e burimeve (njerëzore dhe natyrore) dhe ndryshimi i tyre gjatë një aktiviteti. Për burimet njerëzore ky

problem nuk është i thjeshtë sepse njeriu është “minierë” vetish biologjike, mentale, fizike, fiziologjike, nervore etj. etj. ndërsa për burimet e tjera vlerësimi i performancës nuk është kaq kompleks dhe varet nga specifikat e burimit energji, mineral, ekonomik, teknologjik, mjedisor, financiar, ekonomik, komunikativ, kulturor, artistik, letrar, sportiv etj.

Përgjithësisht matja e performancës është një temë shumë e gjerë, përfshi këtu mjetet, metodat, procedurat, instrumentat etj. dhe del jashtë qëllimit të dhënë. Për më tepër, problemi i matjes së performancës së njeriut ka mjaft aspekte, është kompleks veçanërisht në fushën konjitive, psikologjike, neurologjike, fiziologjike etj. ndaj edhe sot e kësaj dite, ai konsiderohet objekt studimi dhe vlerësimi nga komuniteti evropian, etj. Si KLSH, kemi matur performancën e institucionit sipas gjashtë fushave të metodologjisë së pikëzimit të Kornizës së Matjes së Performancës të INTOSAI-t⁶⁹, ku për secilin dimension dhe fushë niveli i pikëzimit maksimal është 4:

Fusha A, “Pavarësia dhe korniza ligjore”,

Fusha B, “Qeverisja e brendshme dhe etika”,

Fusha C “Impakti dhe dinamika e auditimeve”

Fusha D, “Menaxhimi financiar, asetet dhe strukturat mbështetëse”

Fusha E, “Burimet Njerëzore dhe Trajnimi”,

Fusha F, “Komunikimi dhe menaxhimi i palëve të interesit”,

Treguesit e agreguar sipas fushave identifikojnë se KLSH ka një performancë mbi nivelin mesatar dhe konkretisht për tre nga 6 fusha vlerësimin 3,5-4 (nga 4) dhe për 3 fusha vlerësimin 3⁷⁰.

Performanca si masë e ndryshimit është e kushtueshme veçanërisht kur bëhet fjalë për përcaktimin e “realizimit më të mirë”, apo ka raste kur përkufizimi standart i performancës p.sh. 3E nuk i përgjigjet realitetit e në këto rrethana na vjen në ndihmë optimizimi (i proceseve) me arsenalin e mjeteve, metodikave, algoritmeve etj. si p.sh. optimizimi me një objektiv, linear, jo linear etj, optimizimi me shumë kriterë (kushte dhe objektiva), optimizimi konveks, kombinatorik, optimizimi “bashkë-veprues” (teoria e lojës) etj.

Përmendim kalimthi që një nga objektivat “e heshtur” të tekstit “Optimizimi V” është zbatimi i metodave të optimizimit me shumë kriterë për situata të tilla, ose që kanë një karakter edhe më kompleks. Në këtë vështrim si një shembull të thjeshtë dhe standart për praktikën e auditimit po konsiderojmë performancën 3E (ekonomicitet, eficiency, efektivitet) për një projekt në të cilin operohet me një numër të fundëm burimesh, në një periudhë të caktuar kohe, me procese të mirëpërcaktuara stacionare dhe me kushte të dhëna për koston, efektivitetin.

⁶⁹ “Korniza e Matjes së Performancës së SAI-ve”, fq. 18-21, Kolana “Botime KLSH” – 07/2017/74, Tiranë 2017:

⁷⁰ Për secilin dimension dhe fushë niveli i pikëzimit është në trend rritës nga 1-4 ku niveli 4 është niveli maksimal.

Në këto rrethana ngrihet pyetja: a është performanca me 3E kusht i mjaftueshëm për auditimin e çdo aktiviteti? Së pari, në këtë problem proceset janë të pavaruara nga koha e aktivitetit, gjë që shpesh herë nuk ndodh në realitet. Performanca e 3E nuk e konsideron riskun që është një faktor që zhvlerëson parashikimin e vlerësimit të performancës. Përveç riskut ka edhe faktorë të tjerë që lihen mënjanë. Edhe bashkëveprimi i burimeve të projektit me mjedisin nuk mund të lihet jashtë realitetit të vlerësimit të performancës, sepse ky është një tip tjetër risku.

Në përgjithësi, në princip burimet në një projekt nuk kanë vetëm tre kritere siç është rasti 3E, përkuandrazi ka struktura me shumë objektiva dhe me shumë kritere, madje kontradiktore ndërmjet tyre, po kështu mund të ketë burime me tipologji të ndryshme etj. Shkurt performanca 3E jo gjithmonë i përgjigjet realitetit, pra në një kuptim shkencor rigoroz nuk është performancë optimale. Duke patur parasysh që performanca është kriter zhvillimi, vlerësimi i saj është mjaft i rëndësishëm në shumë aspekte të burimeve, p.sh. të kërkimit e identifikimit të burimeve, klasifikimit e përdorimit të tyre, të projekteve të tyre, p.sh. për prokurimin publik, riskun e menaxhimit të financave publike, etj .

Kur flasim për prokurim projektesh në përgjithësi kemi parasysh projektet me burime jo njerëzore, d.m.th me burime natyrore, minerale, energji, financiare, teknologjike etj. d.m.th me "burime të zakonshme". Në kushtet reale, sidomos për vendin tonë, performanca e këtyre projekteve "vuan" nga shumë faktorë siç janë të dhënat, bashkësitë, kategoritë, statistikat, data mining, metodikat e optimizimit fazi, dobia, machine learning, etj.

Në analogji me një projekt të zakonshëm me performancë të caktuar është edhe njeriu. Zhvillimi i burimeve njerëzore në KLSH është një projekt madhor, madje një sistem kompleks, (me shumë grupe klasa të dhënash e procesesh nga qelizat, organet etj) që ka një performancë integrale, e cila më tepër testohet se sa vlerësohet.

Menaxhimi i burimeve njerëzore në KLSH është konsideruar si parakusht dhe jetik për funksionimin e institucionit në mënyrë efikase dhe të efektshme. KLSH në kuadrin e reformimit dhe modernizimit institucional ka implementuar në vijimësi si një politikë të menaxhimit të burimeve njerëzore e cila është në një linjë më standardet ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit dhe parimeve e praktikave më të mira të administratës publike të grekoman-duara nga Bashkimi Evropian.

Në bashkëpunim me ekspertët e SAI-t të Polonisë, NIK, në kuadër të projektit të Binjakëzimit IPA 2013 për zhvillimin e auditimit të jashtëm publik në Shqipëri, gjatë vitit 2017 u hartua dokumenti i Politikave të Menaxhimit të burimeve njerëzore të institucionit⁷¹.

Në vitet e fundit në literaturë po i kushtohet një rëndësi shumë e madhe përgatitjes së gjithanshme të individit për të ardhmen, p.sh. përgatitjes së rinisë shkollore, universitare,

⁷¹ "KLSH-Analiza Vjetore 2017", fq. 68 (libri është duke u përgatitur për botim)

pasuni-versitare etj. në sferat e matematikës, teknologjisë inteligjente, inteligjencës artificiale,

data mining, machine learning etj. për të cilat lexuesi mund të konsultojë referencat nga institucionet e Presidentit të SHBA, Kongresit Amerikan, Bashkimit Evropian ose burime të tjera informacioni në internet. Një gjë bie në sy në këto referenca: objektivi madhor institucional në nivelet më të larta të shoqërisë për përgatitjen e individit me performancë të lartë është kërkesë e domosdoshme e zhvillimit më të shpejtë të shoqërisë.

Individi është subjekti i ndryshimit dhe në këtë kontekst performanca është një atribut që i takon atij. Meqënëse individi është njëherësh edhe burim, shprehja: performanca e burimeve të tyre është po aq kuptimplote sa shprehja: performanca e njeriut.

Në këtë kontekst, KLSH ka patur si objektiv prioritar jo vetëm ngritjen e kapaciteteve të brendshme por dhe ruajtjen e një strukture organike që do t'i mundësojë eficiencë në realizimin e misionit të tij kushtetues, si një institucion që garanton vlerë të shtuar në shpenzimin e parasë publike.

Investimi tek njeriu, tek ngritja e kapaciteteve të audituesve është prioritar në institucion. Nga një numër total prej 156 audituesish dhe punonjës mbeshtetes në vitin 2011, dinamika e shtimit të numrit të tyre ka rezultuar me 5 auditues çdo vit duke kulmuar me 181 auditues dhe punonjës për vitin 2017, duke siguruar kështu mbulimin e kërkesave në rritje, në volum dhe cilësi si dhe të kompleksitetit të aktiviteteve subjekt i auditimit të KLSH, me burime të mjaftueshme njerëzore.

Ky trend në rritje i ka dhënë mundësi institucionit të rekrutojë dhe ekspertë të jashtëm të cilët përfaqësojnë personalitete me kontribute të njohura në fushat dhe disiplinat përkatëse apo dhe ish auditues me përvojë, etj.

KLSH ka zbatuar politika efektive të menaxhimit dhe rekrutimit të burimeve njerëzore bazuar në tre parimet bazë që janë: i) Vlerësimi i profesionalizmit, ii) transparencës dhe iii) konkurimi i hapur dhe mundësia e pjesëmarrjes për të gjithë të interesuarit.

Vetëm për vitin 2017, institucioni ka rekrutuar 22 punonjës nga të cilët 1 drejtues me titullin “Profesor Doktor”, 2 drejtues me Diplomë Ndërkombëtare në Kontabilitet dhe Auditim dhe një auditues me titullin “Doktor i Shkencave”.⁷²

Performanca optimale në të ardhmen

Performanca optimale e shoqërisë në të ardhmen është problemi themelor (numër një) i zhvillimit, i çdo reforme specifike apo globale, dhe në këtë kontekst është çështje e vijës së parë të strategjisë kombëtare. Siç dihet çdo reformë është një projekt, ndoshta më saktë një

⁷² Po aty, “KLSH-Analiza Vjetore 2017”, fq. 69-70.

sistem dhe si e tillë ajo përmban të gjitha objektivat ekonomikë, financiarë, teknologjikë, mjedisorë, kulturorë etj. që parashikon të realizojë.

Natyrisht që këto janë të domosdoshëm por nuk janë të plotë, kur atje mungon "objektivi" për performancën njeri, sepse cilido qoftë objektivi që parashikon reforma, ai nuk do të zbresë nga qielli, ai do të bëhet nga njeriu, madje njeriu i përgatitur për objektivin në fjalë ose të tjerë, d.m.th për të gjithë projektin. Shkurt, jeta është projekt, është performancë etj.

E një përgatitje e njeriut nuk bëhet me një të rënë të lapsit, pa strategji themelore, të përgatitura me teknologjinë adekuate, kompetencat e kërkuara, investimet e nevojshme etj. Madje, në rradhën e objektivave të çdo projekti, reforme, objektivi i performancës optimale të individit dhe në përgjithësi i shoqërisë është më i rëndësishmi sepse është ai që do të sjellë të rënë e novatoren e reformës, të përparuarën, performancën optimale. Natyrisht ky nuk është një fakt i thjeshtë, përkundrazi problemi më i vështirë për realizimin e performancës optimale, kapitali më i çmuar i saj. Zhvillimi ekonomik i vendit është i lidhur pazgjidhshmërisht me performancën shoqërore, burimet njerëzore e natyrore, kërkimin e arsimin, dijet dhe teknologjinë, projektet dhe reformat strategjinë, politikën, dhe institucionet, auditimin dhe kontrollin, programimin dhe simulimin, mode-limin dhe optimizimin, sigurinë dhe riskun etj. Mendojmë se është koha që këto çështje të iniciohen e të forcohen më tepër në ndërgjegjen shoqërore me biseda, diskutime, workshop-e e konferenca, e më pas edhe me studime, punime shkencore e projekte, me konferenca lokale dhe simpoziume, konferenca specifike, të përgjithshme dhe globale deri në objektivat e zhvillimit perspektiv të performancës, strategjitë dhe projektet e saj.

Natyrisht këto aktivitete lidhen me institucionet përkatëse ekzistuese dhe me ato që domosdoshmërisht duhet të krijohen. Performanca shoqërore në përgjithësi dhe ajo individuale në veçanti është baza themelore e zhvillimit dhe, për këtë qëllim, kërkohet në rradhë të parë nga çdo pjestar i shoqërisë tonë rritja e performancës vetiake e, për këtë kërkohet më shumë punë, studim, mirëkuptim dhe bashkëpunim për rezultate shumë më të larta.

"PAVARËSIA INSTITUCIONALE - FAKTORI KRYESOR PËR EFEKTIVITETIN E SAI-t: SFIDAT"⁷³

nga Revista Shkencore "Auditimi Publik" Nr.19, periudha janar-prill 2018, botuar në 2018

Ruajtja e pavarësisë institucionale nuk është vetëm një çështje e ruajtjes së ekuilibrit, por ajo gjithashtu ka të bëjë me mençurinë institucionale për të zgjedhur momentin e duhur, për të zgjedhur fjalët e duhura, për të zgjedhur rekomandimin e duhur dhe për të zgjedhur partnerët strategjikë.

PAVARËSIA INSTITUCIONALE - FAKTORI KRYESOR PËR EFEKTIVITETIN E SAI-ve: SFIDAT E SË ARDHMES

Ruajtja e pavarësisë institucionale nuk është vetëm një çështje e ruajtjes së ekuilibrit, por ajo gjithashtu ka të bëjë me mençurinë institucionale për të zgjedhur momentin e duhur, për të zgjedhur fjalët e duhura, për të zgjedhur rekomandimin e duhur dhe për të zgjedhur partnerët strategjikë.

Nga: Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH-së⁷³

I ndënuar President Tzvetkov,

Të nderuar të ftuar,

Para së gjithash, më lejoni t'ju falënderoj, i dashur President Tzvetkov për organizimin e një ngjarjeje të tillë me rastin e presidencës Bullgare të BE-së. Fakti që kjo konferencë është e organizuar pothuajse në të njëjtën periudhë me Samitin e BE-së dhe Ballkanit Perëndimor, që do të mbahet dy ditë më vonë në Sofje, tregon rëndësinë e mesazhit që dëshironi të jepni. Kjo ngjarje është një mbështetje e madhe jo vetëm për ne, SAI të vendeve kandidatë dhe vendeve kandidatë potenciale, por mbi të gjitha, për vendet tona. Faleminderit gjithashtu për ftesën për të ndarë me të gjithë ju, kolegë të dashur, disa ide, sfidat e tanishme që ne si SAI përballemi për të rritur efektivitetin e punës sonë, përmes ruajtjes dhe përdorimit në të mirë të pavarësinë tonë institucionale. KLSH është një SAI i vogël, i themeluar 93 vjet më parë në vitin 1925. Pavarësia jonë është sanksionuar në kator nene të Kushtetutës dhe në ligjin për KLSH, miratuar në 2014.

per të ndarë me të gjithë ju, kolegë të dashur, disa ide, sfidat e tanishme që ne si SAI përballemi për të rritur efektivitetin e punës sonë, përmes ruajtjes dhe përdorimit në të mirë të pavarësinë tonë institucionale. KLSH është një SAI i vogël, i themeluar 93 vjet më parë në vitin 1925. Pavarësia jonë është sanksionuar në kator nene të Kushtetutës dhe në ligjin për KLSH, miratuar në 2014.

Në adresimin e pavarësisë së SAI-ve, sipas mendimit tonë, sfidat e pavarësisë së KLSH-së përbëhet nga:

1. Arritja e standardeve të Deklaratës së Meksikës.
2. Puna për të mbajtur në nivelin e duhur këto standarde.
3. Mbështetja në Deklaratën e Meksikës për të nxjerrë rolin tonë në lidhje me llogaridhënien dhe transparencën.

⁷³ Mbajtur në Konferencën e organizuar nga SAI Bullgar në Sofje, në 15 maj 2018 me temë kryesore "Roli i SAI-ve në forcimin e llogaridhënies, transparencës dhe integritetit në sektorin publik".

jonë është sanksionuar në katër nene të Kushtetutës dhe në ligjin për KLSH, miratuar në 2014.

Në adresimin e pavarësisë së SAI-ve, sipas mendimit tonë, sfidat e pavarësisë së KLSH-së përbëhet nga:

1. Arritja e standardeve të Deklaratës së Meksikës.
2. Puna për të mbajtur në nivelin e duhur këto standarde.
3. Mbështetja në Deklaratën e Meksikës për të nxjerrë rolin tonë në lidhje me llogaridhënien dhe transparencën.

I. Si mund të arrihen standardet e Deklaratës së Meksikës

Faktori kryesor i pavarësisë së SAI-ve është korniza ligjore e tij, në veçanti Kushtetuta dhe ligji bazë i tij. Ato duhet të pasqyrojnë parimet e deklaratave të Limës dhe Meksikës. Në këtë drejtim, kushtetuta shqiptare tashmë ka katër nene që garantojnë pavarësinë e KLSH. Për shkak të vështirësive të ndryshimit të Kushtetutës së vitit 1998, ne u qasëm në përditësimin e ligjit tonë bazë. Korniza e pavarësisë së KLSH është plotësisht e konsoliduar tani në ligjin

⁷³ Mbajtur në Konferencën e organizuar nga SAI Bullgar në Sofje, në 15 maj 2018 me temë kryesore "Roli i SAI-ve në forcimin e llogaridhënies, transparencës dhe integritetit në sektorin publik".

tonë themelor të vitit 2014. Ky kuadër ligjor është në përputhje me parimet e deklaratës së Meksikës: statusi ligjor, burime të mjaftueshme, kreu i KLSH, operacionet, qasja në informacion, raportimi i rezultateve të auditimit, përmbajtja dhe kohëzgjatja e raporteve të auditimit dhe mekanizmat efektiv të përcjelljes. Ne nuk mendojmë se na jepet një pavarësi e plotë si një privilegj për ne. Ne si SAI e konsiderojnë pavarësinë tonë si të rëndësishme për qeverisjen dhe qytetarët dhe për rritjen e përgjegjësisë kundrejt qytetarëve dhe Parlamentit që kanë besim tek ne.

II. Si të mbajmë në nivelin e duhur standardet e Deklaratës së Meksikës

Ruajtja në terma realë e pavarësisë institucionale, të garantuar me Kushtetutë dhe nga ligji i KLSH, konsiderohet si një sfidë e vazhdueshme, e vështirë dhe delikate. Pavarësia institucionale e një SAI sfidohet në çdo auditim, në çdo gjetje, në çdo përfundim dhe në çdo rekomandim. Në këtë kontekst, mund të sfidohet nga:

1. Audituesit
2. Parlamenti
3. Qeveria
4. Opozita
5. Mediat
6. Vetë SAI.

Ruajtja e pavarësisë institucionale nuk është vetëm një çështje e ruajtjes së ekuilibrit, por ajo gjithashtu ka të bëjë me mençurinë institucionale për të zgjedhur momentin e duhur, për të zgjedhur fjalët e duhura, për të zgjedhur rekomandimin e duhur dhe për të zgjedhur partnerët strategjikë.

Ruajtja e pavarësisë institucionale mund t'i imponojë një SAI të jetë mjaft e rëndësishme në një "betejë" gjyqësore potenciale, prandaj SAI duhet të ketë një strategji institucionale dhe një analizë të riskut që mund të përdoret për ruajtjen e kësaj pavarësie. Ruajtja e pavarësisë institucionale kërkon partnerë. Disa prej tyre duhet të jenë më shumë të fuqishëm se sa shkelësit e pavarësisë së SAI-t. Për këtë arsye, KLSH-ja kërko

ndihmën e partnerëve ndërkombëtarë. Pra, DG Buxhet dhe SIGMA na mbështetën në procesin e ndryshimit të ligjit tonë themelor, me nevojën për t'u sjellë në përputhje të plotë me standardet e INTOSAI-t. Ky proces filloi në 2012, me organizimin e tryezave të rrumbullakëta publike dhe konsultimeve me aktorët kryesorë pranë KLSH. Ne e dërguam draftin në Parlament, por presione të ndryshme e mbajtën atë jashtë axhendës së Parlamentit për një kohë. Gjatë kësaj kohe, Kryetari i Komisionit Parlamentar për Ekonomi dhe Financa, Sekretari i Komisionit dhe deputetët anëtarë të komisionit na mbështetën shumë. Filozofia jonë është që të jemi agentë të ndryshimit dhe jo spirancat që hiqen zvarrë. Në fillim të vitit 2014, Kryetari i Komisionit Parlamentar për Financa dhe Ekonominë prezantoi draftin për miratim. Procesi zgjati gati një vit. Gjatë diskutimit, deputetë të

ndryshëm të Parlamentit ishin të shqetësuar se e drejta e KLSH për të pasur qasje në çdo lloj informacioni shkoi përtej përmbajtjes së aktivitetit të auditimit që Kushtetuta i ka njohur SAI-t.

Presioni nga segmentet e Parlamentit ishte i lartë. Ata donin që KLSH të ishte i pavarur vetëm në letra. Në shumë sesione të debatuar, ne përdorëm si argumente dhe gjetëm mbështetje nga Deklaratat e Limës dhe Meksikës dhe nga Rezoluta e OKB-së e vitit 2011 "Promovimi i eficiencës, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës në administratën publike duke forcuar institucionet supreme të auditimit". Ne i informuam anëtarët e Parlamentit dhe u dhamë atyre versionet shqip të dokumenteve të mësipërme, si dhe konkluzionet e Kongresit EUROSAT mbi pavarësinë e SAI-ve. Ne morëm mbështetje edhe nga SAI-t partnere, siç është Zyra Supreme e Auditimit të Polonisë (NIK), SAI i Sllovenisë (sidomos ish-kryetari i SAI, Dr. Igor Soltes i cili tani është anëtar i Parlamentit Europian, SAI i Kroacisë, etj.), na ndihmuan gjithashtu.

Letra e DG Budget drejtuar tek KLSH theksonte se të pasurit e një ligji për SAI-n, i cili të jetë në përputhje me kërkesat e INTOSAI-t, është një nga kërkesat e Kapitullit 32 të Marrëveshjes së Stabilizimit dhe Asocimit të Shqipërisë me BE-në. Ne pranojnë se pa mbështetjen themelore nga DG Budget, Delegacioni i BE në Tiranë dhe SIGMA, një ligj i tillë në përputhje të plotë me standardet INTOSAI nuk do të kishte parë dritën e diellit. Parlamenti shqiptar miratoi projektligjin në nëntor të vitit 2014 dhe e bëri atë funksional në fillim 2015. Ky ligj parashikon në nenin 6 "Fushëveprimi i veprimtarisë", pika 1 se "Auditimet e KLSH-së janë në pajtueshmëri me Kushtetutën, ligjet, aktet nënligjore, manualët në fuqi dhe Standardet Ndërkombëtare të Auditimit INTOSAI "dhe pika 3" KLSH-ja në funksionimin e saj duhet pasqyrojnë shkallën më të lartë të Standardeve Ndërkombëtare të INTOSAI dhe IFAC, si dhe rezolutat e Kongreseve INTOSAI dhe EUROSAT ". Gjykata Austriake e Auditimit (ACA), në raportin e vet të vlerësimit të pavarësisë, ka raportuar mbi pavarësinë e KLSH-së, ne dokumentin e paraqitur në vitin 2016, ku pohoi se "Pavarësia, mandati dhe organizimi i KLSH janë ligjërish dhe de facto themeluar dhe mbrojtur nga Kushtetuta dhe Ligji i KLSH. Me hyrjen në fuqi të Ligjit për KLSH në vitin 2015, KLSH ka pasur përmirësime të rëndësishme në pavarësinë e saj krahasuar me dispozitat e ligjit të mëparshëm. Kuadri ligjor i themeluar është i përshtatshëm dhe efektiv dhe në përputhje me Deklaratën e Meksikos". Në lidhje me gjetjet e Peer Review, ne konsiderojmë se ka shumë për të bërë në dy shtylla. Në shtyllën e burimeve financiare, të cilat duhet të sigurojnë që KLSH duhet të ketë mjetet e duhura monetare për të përfunduar misionin e saj, dhe për mekanizmat efektiv të ndjekjes së rekomandimeve, që kërkojnë që Parlamenti të përdorë më shumë gjetjet dhe rekomandimet e auditiveve të KLSH-së, duke e vënë qeverinë para përgjegjësisë. Për të siguruar pavarësinë e plotë operationale, ne qasemi në bazë të analizës SWOT, në të cilën ne jemi në gjendje të identifikojmë mundësitë dhe të përdorim pikat e forta për të reduktuar dobësitë, si instrument i përmirësimit të performancës së KLSH.

Analiza SWOT mbi pavarësinë institucionale të KLSH

Pikat e Forta	Dobësitë
Garantimi i pavarësisë së KLSH, Kushtetuta dhe ligji themelor janë plotësisht në	Impakti i traditës së trashëguar të inspektimit financiar ende i dukshëm në disa

përputhje me standardet e INTOSAI	praktika audituese
Staf auditues profesional, objektiv dhe i paanshëm politikisht	
Staf i mirëtrajnuar audituesish duke përfshirë edhe audituesit e rinj	Vështirësi në implementimin e ISSAI-ve.
Zhvillim profesional të posaçëm dhe qasjen e të mësuarit gjatë gjithë jetës	Vështirësi në ndjekjen e auditimit pas raportimit
Kodi Etik i KLSH (2015) dhe Kodi Etik i Kryetarit (2018), që vendos moskandidimin për një mandat të dytë	Limitime në pavarësinë buxhetore

Mundësitë	Kërcënimet
Ekzistenca e një kuadri të përshtatshëm Kushtetues, ligjor dhe statutor për realizimin efektiv të detyrave funksionale (Kushtetuta, Ligji 154/2014)	Rezistenca ndaj ndryshimeve prej audituesve të vjetër
Mandati dhe shkarkimi i Kryetarit dhe i strukture drejtuese është paraparë si i pavarur nga Ekzekutivi	Sulmet jo-profesionale dhe të motivuara politikisht të deputetëve dhe partive
KLSH gëzon pavarësi nga parlamenti dhe ekzekutivi për planifikimin dhe kryerjen e auditimeve	Perceptim i pamjaftueshëm nga media dhe publiku për auditimet e KLSH
KLSH gëzon mandat të plotë për kryerjen e auditimeve	Kultura e pandëshkueshmërisë në administratën publike shqiptare
KLSH nuk auditon politikat por implementimin e tyre	Disa institucione publike pengojnë auditimin ose dhënien e informacionit
Nivel i ulët i implementimit të rekomandimeve të KLSH për shkarkimin nga detyra të Funkionarëve të Lartë Drejtues	
Pamjaftueshmëri e burimeve financiare	

3. Duke u mbështetur në Deklaratën e Meksikës për të nxitur rolin tonë në lidhje me llogaridhënien dhe transparencën.

Fakti që një SAI gëzon me Kushtetutë dhe me ligj pavarësinë e kërkuar institucionale, sipas tetë parimeve të Deklaratës së Meksikës, nuk do të thotë domosdoshmërisht se pavarësia është efektive.

Rezoluta e OKB-së e vitit 2011 "Promovimi i eficiencës llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës në administratën publike duke forcuar institucionet supreme të auditimit " dhe Rezoluta e OKB-së e vitit 2014 "Promovimi dhe nxitja e eficiencës, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës në administratën publike duke forcuar institucionet supreme të auditimit " janë mjete të mira në maksimizimin e pavarësisë institucionale të një SAI. Ne i përdorim ato në çdo rast se duam të avokojmë për pavarësinë tonë dhe të marrim mbështetjen nga palët kryesore të interesit për zbatimin e rekomandimeve tona.

Ne e konsiderojmë si instrumentin kryesor për arritjen e pavarësisë institucionale efektive forcimin e marrëdhënieve me Parlamentin. Kohët e fundit, KLSH po afrohet bazuar në Letrën e Bardhë të SIGMA mbi Marrëdhëniet midis SAI-ve dhe Parlamentit, me qëllim që të rrisë presionin ndaj Qeverisë, për zbatimin e rekomandimeve tona. Krahësuar me përvojën e mëparshme, kur ishim vetëm dy herë në Parlament dhe pranë Komisionit për Ekonominë dhe Financat, kur raportojmë për ekzekutimin e buxheti të shtetit të vitit paraardhës dhe performancës së KLSH, duke filluar nga viti 2014, situata ndryshoi.

Duke iu referuar vitit të kaluar, janë mbajtur 12 seanca dëgjimore në komisionet e Parlamentit, në lidhje me auditimet me interes të lartë publik. Kjo tregon besimin në rritje të parlamentit mbi punën e KLSH. Në vitin 2016, Parlamenti miratoi rezolutën mbi veprimtarinë e KLSH për vitin 2015 dhe pranoi nevojën për të ngritur një Nën-komision Parlamentar për të mbuluar veprimtarinë e KLSH-së. Megjithatë qeveria dhe shumica e deputetëve në Kuvend nuk janë mjaft mbështetës ndaj KLSH-së, ish-Presidenti i Republikës, Kryetari i Parlamentit, Kryetari dhe Sekretari i Komisionit për Ekonominë dhe Financat kanë marrë pjesë në aktivitete të ndryshme të KLSH dhe kanë inkurajuar SAI-n në misionin e vet. Komisioni për Ekonominë dhe Financat është aleati më i madh i KLSH-së pas medias, duke kontribuar në çdo rast që ka qenë nevoja për mbështetjen e tyre.

Fjalët e një personaliteti të auditimit të lartë si Dr Josef Moser, ish Sekretar i përgjithshëm i INTOSAI-t, mund të na çojnë në nxitjen e mëtejshme të pavarësisë sonë në dobi të efektivitetit të punës sonë: **"Pavarësia e SAI-ve është një gur themeli për funksionimin e shteteve. Ajo forcon parlamentet në funksionin e tyre të mbikëqyrjes dhe kontrollit dhe është e garantuar vetëm nëse themelohet në ligj dhe sanksionohet në Kushtetutë".**

Të nderuar kolegë,

Ne përballemi me pak a shumë të njëjtat sfida. Për këtë arsye ne jemi në të njëjtën tryezë të rrumbullakët, të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri, duke pasur parasysh se shkëmbimi i përvojave do të sjellë vlerë të shtuar në punën tonë të përditshme, bazuar në moton e INTOSAI "Experientia mutua Omnibus Prodest"

Ju faleminderit!

KATEGORIA MATEMATIKE, STRATEGJIA E PROJEKTIT DHE ANALOGJIA

Artikull në bashkëautorësi me Prof.Dr. Skënder Osmani

nga Revista Shkencore "Auditimi Publik" Nr.19, periudha janar-prill 2018, botuar në 2018

Njëherësh strategjia është sistem konkret i mirëpërcaktuar, jo vetëm nga objektet e përkufizimit të kategorisë, por edhe nga elementë të tjerë, p.sh. mjedisi, faktorët e riskut, etj. Në një plan të përgjithshëm, struktura e objekteve dhe matematika e ndryshimit të tyre qëndrojnë në thelb të çdo aktiviteti

Abstrakt

KATEGORIA MATEMATIKE, STRATEGJIA E PROJEKTIT DHE ANALOGJIA

Njëherësh strategjia është sistem konkret i mirëpërcaktuar, jo vetëm nga objektet e përkufizimit të kategorisë, por edhe nga elementë të tjerë, p.sh. mjedisi, faktorët e riskut, etj. Në një plan të përgjithshëm, struktura e objekteve dhe matematika e ndryshimit të tyre qëndrojnë në thelb të çdo aktiviteti ndryshor.

Nga: Prof. Dr. Skënder Osmani
Dr. Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH-së

Abstrakt

Teoria e kategorisë matematike dhe teoria e menaxhimit kanë lindur mbas luftës së Dytë Botërore. E para ka ka njohur zhvillime të nëvlerësimeve në fushën e teorisë matematike. Teoria e menaxhimit ka nisur mbi bazën e kërimit operacional dhe nga dekada në dekadë është plotësuar me teori të tjera si teori risku, optimizimi, dobie, loja matematika, etj., duke u bërë kështu një teori e përgjithshme me vlera teoriko-praktike në fushën e projekteve, etj.

Në thellim të këtyre dy teorie qëndron kuptimi i **objektit** i cili përkufizohet e trajtohet në mënyra të ndryshme e të pavarura nga secila nga këto teori.

Në punim jepen disa konsiderata për një **analogji eventuale** të kategorisë

matematike me strategjinë e projektit, në nivelin jo të thelluar (elementar) të teorisë së kategorisë matematike (4) dhe në mungesën e një semantike unike (10) të teorisë së menaxhimit.

Natyrshëm për të ardhmen del nevoja e një studimi të thelluar për vërtetësinë e pohimit, për analogjinë e kuptimeve përkatëse të tyre, ndoshta edhe më gjerë edhe të teorisë matematike të kategorive (TK) dhe të teorisë së menaxhimit (TM).

Kjo analogji mendojmë se rrit vlerat aplikative të TK-së në fushën e projekteve, etj., dhe njohësit vlerat teorike matematike të TM-së, shkurt në një farë mënyre ndihmon në përgjithësimin e mëtejshëm të këtyre dy teorieve.

Në vijim të konsideratave të mësipërme punimi përmban këto çështje:

1. Hyrje
2. Kategoria matematike
3. Menaxhimi. Disa elemente
4. Strategjia, kategoria, analogjia

Teoria e kategorisë matematike dhe teoria e menaxhimit kanë lindur mbas Luftës së Dytë Botërore. E para ka ka njohur zhvillime të rëndësishme në fushën e teorisë matematike. Teoria e menaxhimit ka nisur mbi bazën e kërimit operacional dhe nga dekada në dekadë është plotësuar me teori të tjera si teori risku, optimizimi, dobie, loja matematika, etj., duke u bërë kështu një teori e përgjithshme me vlera teoriko-praktike në fushën e projekteve, etj.

Në thellim të këtyre dy teorie qëndron kuptimi i **objektit** i cili përkufizohet e trajtohet në mënyra të ndryshme e të pavarura nga secila nga këto teori.

Në punim jepen disa konsiderata për një **analogji eventuale** të kategorisë matematike me strategjinë e projektit, në nivelin jo të thelluar (elementar) të teorisë së kategorisë matematike (4) dhe në

mungesën e një semantike unike (10) të teorisë së menaxhimit.

Natyrshëm për të ardhmen del nevoja e një studimi të thelluar për vërtetësinë e pohimit, për analogjinë e kuptimeve përkatëse të tyre, ndoshta edhe më gjerë edhe të teorisë matematike të kategorive (TK) dhe të teorisë së menaxhimit (TM).

Kjo analogji mendojmë se rrit vlerat aplikative të TK-së në fushën e projekteve, etj., dhe njehësit vlerat teorike matematike të TM-së, shkurt në një farë mënyre ndihmon në përgjithësimin e mëtejshëm të këtyre dy teorieve.

Në vijim të konsideratave të mësipërme punimi përmban këto çështje:

5. Struktura elementare 3A
6. Disa përfundime eventuale.

Fjalët kyçe: veti, objekt, struktura, shigjetë, kategori, alternativë, projekt, sistem, optimizim, vendimmarrje, risk.

1. Hyrje

Çdo aktivitet njerëzor përcaktohet në përputhje me qëllimet, kushtet e aktivitetit, etj. Ai në thelb përbëhet nga disa elementë specifikë që janë: burimet, proceset, ligjet, etj. Në teorinë e kategorisë (**TK**) këto elementë janë përkatësisht: objekte, shigjeta dhe ligje, ndërsa në teorinë e menaxhimit (**TM**) emërtimi i kuptimeve të mësipërme është si në të folurën e përditshme, burime, funksione, ligje. (shiko më poshtë tek menaxhimi dhe kategoria)

Në përkufizimin e kategorisë (2) ka dy ligje, që janë: ligji i përbërjes dhe ai i njësisë, ndërsa në teorinë e menaxhimit, përveç këtyre, ka edhe ligje të tjera, p.sh. projektligji i optimizimit, riskut, marrjes së vendimit, dobisë, etj.

TK-ja është disiplinë matematike, me teori shumë të përgjithshme ("si ajo e bashkësive") nga ku nisin tërë matematikat e tjera, d.m.th. "**universi matematik**". Teoria e menaxhimit (23) është një unitet i strategjisë dhe projektit. Strategjia me alternativat e saj "si koleksion objektesh dhe procesorësh" është teorike, ndërsa projekti është veçse aplikativ.

Çdo aktivitet përgjithësisht ka dy struktura: "konjitive" (teorike) dhe aplikative. Në teorinë e kategorisë, qëllimii i kategorisë është i pashtjelluar, aq sa kjo teori konsiderohet në disa raste "**abstrakt pa kuptim**" (3). Përkufizimet e objektit e shigjetave janë jokonkrete, ato përcaktohen nga roli që ato luajnë në kategori nga pozicioni i tyre në strukturë dhe aspak çfarë ato janë apo çfarë ato përmbajnë në kuptimin absolut.

Ndryshe qëndron puna në teorinë e menaxhimit. Në strategjinë e menaxhimit, objektet janë konkrete, përmbajtja e objekteve është parësore në procesimin e tyre për arritjen e qëllimit nga zbatimi i projektit.

Nga sa më sipër vihet re që kategoria dhe strategjia e projektit janë struktura. Pikërisht në to ne mendojmë se mund të kërkohet dhe të identifikohet analogjia e **objekteve**. (këtu fjala objekt ka kuptimin e përditshëm) P.sh., objekti me shigjetë nga kategoria matematike është burimi që procesohet nga procesori në strategjinë e TM-së. Për çdo shigjetë $f: A \rightarrow B$, objektet e kategorisë dom (f) dhe cod (f) janë përkatësisht burimet e hyrjes (input-et) dhe të daljes (output-et) së një procesi, ndërsa shigjeta është procesori.

Siç vërehet, fjala (emri) **objekt** ka kuptime të ndryshme, të themi njëri strukturor objekti me shigjetë dhe tjetri është përmbajtje. Kësisoj studimi i të njëjtit objekt bëhet nga dy teori të ndryshme që janë komplementare. Që këtë, vlera e analogjisë në plotësimin e attributeve të objektit nga një teori në tjetrën dhe anasjelltas.

2. Kategoria matematike (1,3,2)

Përkufizimi i kategorisë është si në vijim:

Një kategori konsiston nga këto të dhëna:

- **Objektet** $A, B, C, \dots$
- **Shigjetat** $f, g, h, \dots$
- **Për çdo shigjetë f jepen objektet**

$$\text{dom}(f), \text{cod}(f)$$

që quhen përkatësisht domeni, kodomeni i f .

Në qoftë se $f : A \rightarrow B$ dhe $g : B \rightarrow C$, atëhere

$$\text{cod}(f) = \text{dom}(g)$$

Pra kemi një shigjetë

$$g \circ f : A \rightarrow C$$

që quhet përbërja e f dhe e g .

- Për çdo objekt A jepet një shigjetë,

$$1_A : A \rightarrow A$$

Të dhënat e mësipërme plotësojnë ligjet, vetitë e mëposhtme:

- Vetia shoqëruese

$$h \circ (g \circ f) = (h \circ g) \circ f$$

për të gjitha $f : A \rightarrow B, g : B \rightarrow C, h : C \rightarrow D$

- Vetia njësi

$$f \circ 1_A = f = 1_B \circ f$$

për të gjitha $f : A \rightarrow B$

Përmendim që objektet nuk janë të nevojshëm të jenë bashkësi dhe shigjetat të jenë funksione. Në këtë kuptim, një kategori është një algjebër abstrakte e funksioneve ose e "shigjetave" (që shpesh herë i quajmë edhe morfizma) në veprimin e përbërjes "o" si primitiv. Në qoftë se jemi të familjarizuar me kuptimin e grupit, atëhere ne mund të mendojmë që një kategori është një grup i përgjithësuar, madje edhe më gjerë.

Në dallim nga strategjia kategoria është "**nje teori procesesh të heshtura**"

3. Menaxhimi. Disa elemente

Menaxhimi në literaturë nuk ka një semantikë të vetme, kështu që më poshtë po shtjellojmë disa përkufizime elementare. Kësisoj:

- Vetia është karakteristikë ose një gjendje
- Objekti është hapësira me vetinë që e karakterizon, objekti i dobishëm quhet burim
- Një objekt i dhënë quhet input, objekti që vepron në input-et quhet agent (procesor, etj.), ndërsa objekti i ndryshuar quhet output.
- Procesi është ndryshimi i objektit, në qoftë se ai është pozitiv quhet zhvillim, ndërsa ai negativ quhet regres.

- Koleksioni i objekteve që ndryshojnë sipas një logjike quhet alternativë. Alternativa më e mirë e zbatuar quhet projekt.
- Pohimi që ka një strukturë **jepet, kërkohet, gjendet**, quhet problem, pra çdo problem është një treshe objektesh.
- Uniteti i strategjisë dhe i projektit quhet menaxhim.
- Tërësia e objekteve: input, procesor, output, procese, etj., që plotësojnë kushte të caktuara quhet menaxhim.

Objekti (në një kuptim menaxherial, burimi) është elementi themelor i kategorisë. Në përkufizimin e kategorisë objekti nuk cilësohet, ai është një gjë që ndryshon, p.sh. bashkësi, grup, transformim, etj. Megjithatë objekti nuk cilësohet si një "kuptim konkret", objektet mund të jenë mendore ose fizike, dmth, kategoria mund të jetë konjitive ose fizike. Në aspekte të tjera "konkrete", kategoria mund të jetë deterministike, stokastike, fazistike, dinamike, që janë karakteristika të menaxhimit. Në një kuptim më të përgjithshëm, kur kategoria "bashkëvepron" me faktorë të jashtëm, është sistem.

Nga sa më sipër, në dallim nga strategjia, kategoria është "**një teori procesesh të heshtura**".

4. Strategjia, kategoria, analogjia.

Në përkufizimin tonë, menaxhimi ka dy struktura që janë strategjia (konjitive) dhe projekti (fizik, aplikativ) ndërsa kategoria, është një strukturë e vetme me dy funksione që janë: konjitiviteti (teoria) dhe "zbatimi i heshtur".

Nga përkufizimi, strategjia është një konstruksion mendor **me** alternativat. Çdo alternativë ka objektet përkatëse, shigjetat dhe ligjet përkatëse të 1-shit dhe përbërjes.

Kategoria është e përgjithshme, adekuate (e përshtatshme) për çdo disiplinë. Për rrjedhim, ajo ka një rol të rëndësishëm studimor, relational, strukturues, hulumtues, investigativ, selektues, etj., me instrumentet e saj algjebrike, topologjike, homotetike, etj. Shkurt, teoria e kategorisë është në radhë të parë shprehje dhe përcaktim strukturash. Kur flasim për kategorinë, si strukturë, kemi parasysh domenin, kodomenin dhe shigjetat, por pa bashkëlidhjet ndërmjet tyre (1).

Kujtojmë që strategjia është një bashkësi alternativash, në të cilin në vend të ligjit të përbërjes, vepron ligji i krahasimit për çdo dy alternativa, për të përcaktuar alternativën më të mirë, pra për optimizimin e tyre. Nga kjo pikëpamje, projekti në një farë kuptimi mund të konsiderohet kategori e zgjeruar.

Më tej, në qoftë se objektet e strategjisë i konsiderojmë të paspecifikuara që kuptimi i strategjisë nga pikëpamja logjiko-matematike të jetë i përgjithshëm e të zbatohet (algoritmohet) në mënyrë unike pavarësisht nga specifika e qëllimit dhe e koleksionit të objekteve, atëherë strategjia është një *strukturë me përmbajtje konkrete dhe veshje abstrakte*.

Nga ky konceptim abstrakt i strategjisë krijohet hapësirë për të diskutuar teorikisht analogjinë e kuptimeve të kategorisë me atë të strategjisë, si p.sh.: përkatësisht objekt-burim, shigjetë-proces, përbërje-bashkim-input, kodomen-output e shumë e shumë analogji të tjera.

Megjithëse studimi i kësaj analogjie i kalon caqet e këtij shkrimi, mendojme se ajo është me vlerë si për një zhvillim të mëtejshëm shkencor të thelluar të teorisë së menaxhimit, ashtu dhe për një zbatim shumë më të gjerë të teorisë së kategorisë matematike, nga një **"abstrakt pa kuptim"** në **"nje teori për të gjithë specialistët"**.

Ndryshe nga kategoria, bashkëlidhjet (e strukturave të pandashme deri në ato shumëkomplekse) janë të rëndësishme, sepse krahasimi i alternativave ndërmjet tyre nuk mund të konceptohet pa këto bashkëlidhje dhe pa krahasimin e strukturave përkatëse. Shkurt, pa këto, strategjia është jo adekuatë.

Me kompleksitet, kuptojmë natyrën e bashkëlidhjeve të elementeve të një sistemi. Kjo fjalë ka kuptime të ndryshme, sipas kontekstit shoqëror, natyror, teknologjik, etj. Gjithsesi, matematika, në kontekstin tonë, synon që të japë një përshkrim formal për një strukturë të përgjithshme.

Me kalimin e kohës, strukturat e një sistemi bëhen komplekse sepse në zhvillimin e teknologjive, etj., sistemi pasurohet me veti (të reja), objekte, procese, etj. Në këtë aspekt, kompleksiteti i strukturave i përket teorisë matematike të kategorisë, ndërsa ai i përmbajtjes, rritjes së vetive (vështirësive), i takon degëzimeve të tjera të matematikës e zbatimit të tyre si vendimmarrje, risk, dobi apo edhe të tjera që studiojnë karakterin statik, dinamik, stokastik, fazistik, etj., që në një mënyrë apo tjetër reshtohen në Teorinë e Menaxhimit.

Nga pikëpamja e "treshes", **objekt-shigjeta-ligje, strategjia** (koleksioni i alternativave) është një kategori sepse objekti është koleksioni i burimeve që procesohen, shigjetat janë funksione të vazhdueshëm, etj., ose ndryshe procesorët që ndryshojnë burimet nga një gjendje e dhënë input në një gjendje të pritshme output. Në një kuptim, ndryshimi i këtyre gjendjeve është procesi. Në një alternativë, proceset janë të vazhdueshëm dhe të njëpasnjëshëm. Pra, strategjia është një bashkësi e fundme me elementë burime dhe funksione të vazhdueshëm. Në një kuptim disi të përgjithshëm është një bashkësi me elemente bashkësi e funksione injektive, d.m.th. çfarëdo qoftë output-i (elementi analog nga kodomeni) gjithmonë gjendet një input nga burimi (elementi analog nga domeni). Pra, në rastin që diskutojmë, funksionet janë injektiv dhe përbërja e tyre është injektive, njëherësh funksioni i identitetit është injektiv. Pra, strategjia është një kategori, pak më ndryshe është një kategori që shënohet në literaturë.

Sets _{fin}

Njëherësh strategjia është sistem konkret i mirëpërcaktuar, jo vetëm nga objektet e përkufizimit të kategorisë, por edhe nga elementë të tjerë, p.sh. mjedisi, faktorët e riskut, etj. Në një plan të përgjithshëm, struktura e objekteve dhe matematika e ndryshimit të tyre qëndrojnë **në thelb të çdo aktiviteti** njerëzor. Duke ju shmangur diskutimit filozofik shekullor që cila është e parë: struktura e objekteve apo matematika e tyre (), duket sheshit që secila ka vendin e vet, e që këtë rol bashkëpunues sinergjik i teorisë së projektit (menaxhimit) me teorinë e kategorive për zhvillimin e çdo aktiviteti.

5. Struktura elementare 3A

Në çdo disiplinë apo veprimtari njohja më e parë me të nis me vetinë (objektin më elementar, të pazbërthyesëm), ndryshimin (objektin e ndryshuar) dhe shigjetën (funksionin, procesorin). Shkurt, njohja nis me problemin **çfarë jepet, çfarë kërkohet dhe si do ta gjejmë atë që kërkohet**. Me marrëveshje, **pohimin (strukturën) jepet, kërkohet, gjendet, po e quajmë strukturë elementare, 3E**.

Në një veprimtari konkrete, dhënia e vetisë është economiciteti i saj (E-ja e parë), ndryshimi i vetisë është efienca e saj (E-ja e dytë), ndërsa gjetja (arritja e saj) për përdorim është efektiviteti (E-ja e tretë), etj. Në këtë vështrim, çdo veprimtari njerëzore në punë, studim, pushim, etj., sado komplekse dhe e vështirë që të jetë, përmban të paktën një strukturë të përgjithshme 3E e cila sipas rastit (disiplinave) zërthehet në struktura më të thjeshta 3E, e eventualisht në vazhdim në nënstruktura më elementare e kështu me radhë deri në nënstruktura 3E të pazbërthyeshme. Kësisoj veprimtaria e **organizmit të njeriut është një strukturë 3E** që përbëhet nga organe që janë nënstruktura 3E; një organ i caktuar përbëhet nga inde që janë nënstruktura nën-3E; indi përbëhet nga qeliza, përsëri një nënstrukturë më e vogël se nënstruktura e indit; e kështu me radhë deri në qelizë kemi një nënstrukturë me disa “nën”. E ky numër mund të rritej deri në nënstrukturën më të fundit që shkon përtej p.sh. plazmës, të themi deri në molekulë, atom, etj. Po i referohemi edhe një veprimtarie tjetër, **p.sh. Auditimit**. Siç dihet, struktura e tij përmban 3 nënstruktura që janë economiciteti, efienca dhe efektiviteti. Por cila është përmbajtja e tyre në kuptimin e vetisë dhe të ndryshimit të saj?

Duke patur parasysh përkufizimet e INTOSAI-t, në një mënyrë të thjeshtuar e me marrëveshje themi që: economiciteti është ekonomi e një koleksioni input-esh (objektesh), efienca është procesimi i ndryshimit të tyre, ndërsa efektiviteti është përdorimi i objekteve të ndryshuar.

Pra, auditimi është një problem me tre elemente: **jepet, kërkohet, gjendet**, krejt njëllëj si problemi elementar (fëmijëror) ‘jepen numrat 3, 4, të gjendet shuma e tyre’. Në këtë rast, 3, 4 i korrespondon economicitetit, shuma (operatori) është mbledhja që bën ndryshimin, ndërsa 7 është ajo që kërkohet. Pak më ndryshe jepet economiciteti, efienca, të gjendet efektiviteti. Në një kuptim tjetër, për analogji po i referohemi një bllok-skeme: këtu ‘jepet’ do të thotë **hyrja** e input-eve, efienca është **trup** i bllok-skemës (bashkësia e veprimeve, d.m.th. e proceseve) dhe efektiviteti janë **dalja** e output-eve (d.m.th., objektet e ndryshuar që do të përdoren). I njëjti problem strukturor edhe në çdo disiplinë tjetër apo veprimtari.

Pra, siç shikohet në **çdo aktivitet njerëzor**, punë, studim, pushim, politikë, vendimmarrje, institucion, shkollë, ndërmarrje, universitet, fushë veprimi, sociologji, mjekësi, bujqësi, transport, etj., etj., çdo strukturë e tyre ka në thelb një strukturë treshe që lidhet me foljen **me bë, çfarë bëhet (dmth jepet), çfarë do të bëhet (dmth kërkohet), si do të bëhet (gjendet) ajo që kërkohet**, ose akoma më ndryshe me një pohim që ka **një kryefjalë, një folje me bë** (kalimtare) dhe një **kundrinë** është një pohim tresh, dmth një strukturë **3E**.

Meqenëse në kursin e kategorive domeni (objektet) shënohen me gërma të mëdha A, B, C; rregullin 3E do ta shënojmë 3A që nënkupton që ai është një rregull i përgjithshëm për çdo

veprimtari. Pra, A-ja e parë është ekonomikiteti, A-ja e dytë është eficientia dhe A-ja e tretë efektiviteti. Nga sa më sipër, del që aktiviteti njerëzor me një objekt në rastin më të thjeshtë (burime që ndryshojnë), me dy ligjet përkatëse është një kategori, ose më në përgjithësi: koleksion kategorish ose edhe më gjerë. Ky problem mund të përgjithësohet edhe për aktivitete me shumë objekte e shigjeta. **Kësisoj jeta është kategori.**

5. Përfundime.

- Punimi paraqet një *vështrim kategoriko-menaxherial elementar* nga alternativa e thjeshtë dhe kategoria matematike (me synimin në të ardhmen drejt modeleve komplekse të optimizimit të strukturave me kategori të përgjithshme të unifikuara dhe dinamike, etj.).
- Konceptim abstrakt i strategjisë (me qëllim e objekte burimore të paspecifikuar) krijon hapësirë për të diskutuar teorikisht analogjinë e kuptimeve të kategorisë me atë të strategjisë. Megjithatë studimi i kësaj analogjie i kalon caqet e këtij shkrimi, mendojme se ajo është me vlerë si për një zhvillim të mëtejshëm shkencor të thelluar të teorisë së menaxhimit ashtu dhe për një zbatim shumë më të gjerë të teorisë së kategorisë matematike nga një **"abstrakt pa kuptim"** në **"një teori për të gjithë specialistët"**. (3)
- Në vitet e fundit të dy disiplinat, teoria menaxheriale dhe teoria e kategorisë, kanë njohur zhvillime mbi bazën e tre shtyllave të sipërpërmendura, por edhe në sajë të lidhjeve dhe pasurimit të tyre me teknologji dhe disiplina të reja siç janë, në TK: logjika, topologjia, algjebra, etj., ndërsa në TM: inteligjencë artificiale, optimizim me shumë kritere, teoria e lojrave, logjika, teknologjia inteligjente, mësim makine, miniera e të dhënave, etj. Kjo premisë është një "sinergji e mundshme bashkëpunimi".
- Teoria e kategorisë dhe teoria e menaxhimit janë sot domosdoshmëri (10) e kurikulave universitare e pasuniversitare në shumë fakultete, e pjesë themelore e aktivitetit të tyre jo vetëm në këto institucione, por dhe i shumë të tjerave të qeverisjes, të kontrollit, studimit, kërkimit, etj., apo edhe i atyre të propozuara në disa shkrime tonat **si Instituti Kombëtar i Menaxhimit, departamentet e menaxhimi, qendrat e menaxhimit, etj.**
- Një aktivitet mund të përmbajë disa nënaktivitete (p.sh. aktiviteti energji). Këto të fundit mund të përmbajnë nënaktivitete të tjera (p.sh. nafta: kërkim, shpim, shfrytëzim, etj.). Nga sa më sipër, në kuptimin strukturor një aktivitet përmban disa nënstruktura, Nga ky zbërthim del që jeta është një koleksion strukturash (elementare) që kanë objekte shigjetë, domene, kodomene, ligje të përbërjes dhe të njësisë, etj.

Në këtë aspekt jeta mund të konsiderohet kategori, sido qoftë e pak më ndryshe, *studimi i çdo veprimtarie njerëzore nuk është i plotë në qoftë se ajo nuk strukturohet në kategori dhe në modelin përkatës (mundësisht optimal) të përmbajtjes së saj.*

- Me kalimin e kohës, veprimtaritë njerëzore bëhen më komplekse e të vështira, nevoja për t'i përgjithësuar ato rritet më tej, etj. Nga ky këndvështrim, vendi dhe roli i Teorisë Menaxheriale bëhet më i rëndësishëm në çdo veprimtari. Por në këtë aspekt nuk qëndron mbrapa as Teoria e kategorive, e cila vazhdimisht rritet **në sfidë jo me disiplina të veçanta të matematikës, por më gjerë në Universin matematik dhe pse jo edhe në disiplina të tjera. P.sh. sot** rritja e kompleksitetit të problemeve të optimizimit kërkon modele më adekuat me përmasa të vogla gjë që eventalisht mund të arrihet me ndarjen e modeleve (strukturave të mëdha) në nënstruktura më të vogla, përcaktimin e lidhjeve të nënstrukturave të vogla d.m.th. zgjidhjen eventuale me struktura të vogla dhe unifikimin e tyre në strukturën (kategorinë) e përgjithshme. Ky është një kontribut me vlerë i TK-së në modelet komplekse të TM-së.

- Karakteri i përgjithshëm i këtyre disiplinave do të kërkonte një qasje dhe studim të thelluar e kompleks të institucionet përkatëse apo atyre rishitaz të krijuara për menaxhimin e projekteve dhe për teorinë e kategorisë që ka hapa galopantë, aq sa autorë të fushës sot diskutojnë për **raportin e bazave teorike të teorisë së kategorisë me "universin matematik" që ka si pikënisje teorisë e bashkësive**. (1)
- Natyrshëm për të ardhmen del nevoja e një studimi të thelluar për vërtetësinë e pohimit. Për analogjinë e kuptimeve përkatëse të tyre, ndoshta edhe më gjerë, d.m.th. të teorisë matematike të kategorive (TK) dhe të teorisë së menaxhimit (TM).

Bibliografia.

1. S. Avodey (2005) Category theory. Carnegie Mellon University, USA.
2. S. Mac Lane (1997) Category for working mathematicians. Second edition. USA
3. D. Spivak (2013) Category theory for scientists. MIT Press. USA.
4. P. Smith (2018) Category Theory. A Gentle Introduction. University of Cambridge. USA
5. E. Riehl Category theory in context (Internet)
6. E. Mendelson (1997) Introduction to Mathematical Logic (fourth edition). Queen College. New York. USA.
7. N. Kantor. Models Categories. Theory and applications. (internet)
8. S. Osmani (2008-2016) Optimization. Vol 1,2,3,4, (in Albanian). Tirana, ALBANIA.
9. S. Osmani, B. Leskaj (2018) Optimization (Multi-criteria Optimization, Convex Optimization and Game theory, (in Albanian)). Tirana, ALBANIA.
10. S. Osmani (2014) Consideration on management and category theory. International Conference: Information System and Technology Innovations. Tirana, ALBANIA.
11. S. Osmani (1998) Lecture notes on Management and Category theory. (in Albanian) Tirana, ALBANIA.
12. S. Osmani, P. Hoxha (2014) Management, strategy and Project. International Conference G.C.M.M. Auckland, NEW ZEALAND
13. V. Kedhi (2017) Operational Research (in Albanian). Tirana, ALBANIA.
14. B. W. Taylor (1990) Introduction to management science. The Neeghams Heights, USA
15. H. M. Wagner (2007) Principle of Operational Research. Prentice Hall of India. New Delhi, INDIA.
16. L. V. Bertanffy (1969) General system theory. University of Alberta. CANADA.
17. Th. S. Bateman (2002) Management. Competing in the New Era (fifth edition). New York, USA.
18. A. Thomson, A. J. Strickland (2001) Strategic Management (twelfth edition). Mac Graw Hill, USA.
19. Executive office of the Predent (2016) Preparing for the Future of Artificial Inteligence. N.S.T. Council Committee on Technology. Washington, USA.
20. European Commission Directorate General for Network Content of Technology (2016) Mathematics for Europe. London, UK.

21. S. Osmani, A. Londo (2004) Considerations on the strategy, project and code system. International symposium: Global system and Manufacturing Management. Siegen, GERMANY
22. S. Osmani, F. Osmani (2008) Strategy, policy and management of resources and environment. Global symposium on recycling, waste treatment and clean technology. Cancun, MEXICO.
23. S. Osmani (2018) Teoria e kategorive me plotësime (materiale të përgatitura për botim)
24. J. S. Milne (2017) Group Theory (Internet) Departamenti i Burimeve të Energjisë, FGJM, Tiranë
25. A. Asperti, G. Longo (1991) Category types and Structures. MIT Press. Cambridge University, USA
26. T. Leister (2016) Basic category theory. University of Edinburgh, UK.
27. D. I. Spivak (2015) Categories as mathematical models or XIV: 1409, 6067V3, [math CT]
28. P. L. Lumsdaine (2010) Higher categories from type theories (thesis). Department of Mathematics, Carnegie Mellon University, USA
29. Th. Nicolaus (2008) Algebraic models for higher categories, University of Hamburg, Germany
30. M. A. Shulman (2008) Set theory for category theory. XIV: 0180. 1275V2 [Math CT]
31. D. Elterman (2015) On Adjoint and Brain Functions. XIV: 1508; 04036V1 [mathCT]
32. F. Azjonilla, T. Ogala (2018) General Problem solving with category theory at <https://www.researchgate.net/publication/319773633>
33. J. Gomez, R. Sanz (2009) Modeling compute systems with Category theory Universal Politecnico de Madrid, SPAIN
34. F. W. Lawvere, S. H. Schanuel (2009) Conceptual Mathematics. Cambridge University Press (second edition), CANADA
35. E. Mendelson (1997) Introduction to the mathematical logic. Queens College, New York University, USA.

SI NA NDIHMOJNË NË MODERNIZIMIN DHE REFORMIMIN E TË ARDHMES, NDIHMAT E BE TË PARA ADERIMIT⁷⁴

Intervistë dhënë Revistës së Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA), botuar në ECA Journal No 08/09, AUGUST/SEPTEMBER 2018 dhe në Revistën Shkencore “Auditimi Publik” Nr.20, periudha maj-gusht 2018, botuar në 2018

Pyetja 1: Z. Leskaj, a ka përfituar KLSH nga ndihmat e BE për para aderimin?

Përpara fillimit të mandatit, në 1 Nëntor 2017, kur unë pezantova përpara Komisionit Parlamentar për Ekonominë dhe Financat dokumentin strategjik për zhvillimin e KLSH, kam theksuar nevojën e madhe për një vizion koherent për KLSH-në, bazuar në përvojat më të mira të vendeve të BE-së dhe respektimin rigoroz të standardeve të njohura ndërkombëtarisht. Ky ka qenë edhe objektivi i parë strategjik.

Që nga fillimi i mandatit tim në vitin 2012, ne si SAI e kishim të qartë se për të përmbushur Kriteret e Kopenhagen (kriteret e pranimit) në fushën e auditimit të jashtëm publik, për një vend evropian si Shqipëria, e cila kërkon pranimin në BE, nevojiteshin përpjekje të forta drejt modernizimit, për ti sjellë auditimet tona në përputhje me standardet e INTOSAI-t.

Për të arritur këtë qëllim, në shkurt 2012 kemi aplikuar për mbështetje nga Delegacioni i BE-së në Shqipëri. Ndërkohë, riaktivizua bashkëpunimin me SIGMA e cila filloi një program trajnimi për audiuesit tanë në mesin e vitit 2012 dhe krijoi marrëdhënie shumë të mira me Drejtorinë e Buxhetit në KE. Në nëntor 2012, një këshilltar i lartë i Drejtorisë së Përgjithshme të Buxhetit, vizitoi Tiranën dhe mori pjesë në takimet këshillimore me palët e interesit (deputetët, ekspertët ligjor dhe financat publike, organizatat e shoqërisë civile, qarqet akademike dhe mediat) gjatë diskutimeve publike mbi projektligjin e ri të KLSH. Më tej, Drejtoria e Përgjithshme e Buxhetit adresoi gjithashtu në Bruksel, Instrumentin për Programin e Para-Aderimit (IPA) me idenë se do të ishte e frytshme një mbështetje e qëndrueshme për modernizimin e KLSH-së.

Si rezultat, në vitin 2015, mësuam se KLSH i është akorduar një projekt binjakëzimi nën Programin IPA 2013, me një fond prej 2.1 milion Euro. Ne patëm mundësinë të përfitonim nga mundësia që ky program na dha për të drejtuar punën drejt procedurave të tenderimit, në përzgjedhjen e partnerëve të binjakëzimit më të përshtatshëm, ndër vendet e BE. Në atë kohë kishim në mendje Zyrën Supreme të Auditimit të Polonisë (NIK) dhe Zyrën e Auditimit Shtetëror të Kroacisë....

Pyetja 2: Përse?

Ne kishim vendosur marrëdhënie shumë të mira pune me ta. Në korrik 2012, dy javë pasi nënshkruam në Varshavë, Marrëveshjen e Bashkëpunimit me NIK Polak, bazuar në moton tonë "Experientia Mutua Omnibus Prodest", Presidenti i atëhershëm i NIK, z. Jacek Jezierski mirëpriti në qendrën e trajnimit në Varshavë grupin e parë prej 15 audituesish shqiptarë. Ata u trajnuan mbi auditimin financiar dhe procedurat e auditimit të përputhshmërisë, si dhe mbi vlerësimin e riskut. Audituesit tanë patën mundësinë të njihen me qasje të reja të

⁷⁴ Intervista botuar në anglisht në Kreun II “Artikuj të botuar në shtypin e përditshëm” faqe 295.

auditimit dhe të përballen me përvojat e tyre të përditësuar. Kjo ishte një ndihmë e konsiderueshme për ne. Ne vazhdimisht dërguam grupe të tjera audituesish, të cilët fituan një përvojë të vlefshme. E njëjta gjë, megjithëse në një shkallë më të vogël (për shkak të mundësive konkrete) ndodhi me Zyrën Shtetërore të Auditimit Kroat, pasi nënshkruam marrëveshjen e bashkëpunimit me ta në nëntor 2012. Ata gjithashtu hapën dyert për audituesit tanë.

Pyetja 3: A rezultoi i suksesshëm orientimi juaj?

Po. Mendoj se ishte çelësi i suksesit për mbështetjen e para-aderimit të BE-së që morëm. Më 17 shkurt 2016 u nënshkrua një kontratë e projektit të binjakëzimit midis KLSH dhe dy SAI-ve partnere nga Shtetet Anëtare të BE-së, NIK polak (si partner kryesor binjakëzues) dhe Zyra e Shtetërore e Auditimit Kroate, si partner dytësor. Në mars të vitit 2016, nënshkrova me Presidentin e NIK, z. Krzysztof Kęiatkowski në Varshavë, një memorandum mirëkuptimi, në të cilin të dyja SAI-t u angazhuan të punonin së bashku për të zbatuar projektin e binjakëzimit. Projekti gjithashtu u mbështet plotësisht edhe nga SAI i Kroacisë, në veçanti nga Audituesi i Përgjithshëm z. Ivan Klesic. Projekti filloi më 16 mars 2016 dhe përfundoi më 13 korrik 2018. Për zbatimin e këtij projekti, partnerët tanë të binjakëzimit u angazhuan në 107 misione për të përmirësuar kapacitetet e auditimit të KLSH-së. Së bashku me partnerët tanë të projektit në BE, ne po përpiqemi të përmbushim tre objektiva kryesore: (i) përmirësimin e kuadrit tonë ligjor në auditim, (ii) forcimin e kapaciteteve tona institucionale dhe (iii) rritjen e ndikimit të auditimeve tona.

Pyetja 4: A pati rezultate të mira projekti?

Unë mendoj se po. Për objektivin e parë, ekspertët tanë të binjakëzimit analizuan kuadrin ligjor të KLSH-së përkundrejt përputhshmërisë me standardet e INTOSAI dhe modelet e adaptueshme të SAI-ve të Shteteve Anëtare të BE-së. Ata ofruan udhëzime praktike për zbatimin e ligjit të ri të KLSH në fusha specifike dhe një Plan Veprimi për hartimin e akteve nënligjore. Për të përmbushur qëllimin e dytë, partnerët tanë të projektit analizuan rregulloren e brendshme të KLSH dhe erdhën me propozime për ta rishikuar dhe ndryshuar atë në përputhje me ligjin tonë të ri, duke ofruar qasje të reja në auditimet e përputhshmërisë, financiare dhe të performancës, bazuar edhe në përvojat e tyre. Ata analizuan aktet rregullative për marrëdhëniet e KLSH me Parlamentin dhe praktikat konkrete në marrëdhëniet midis dy institucioneve dhe erdhën me një projekt-udhëzim mbi institucionalizimin e marrëdhënieve tona me Parlamentin, si dhe një plan me masa për zbatimin e këtij udhëzimi. Ata analizuan gjithashtu kuadrin ligjor të praktikave tona për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve.

Konkretisht, ata:

1. analizuan hendeqet e reja ligjore të KLSH dhe identifikuan pengesat e mundshme në zbatimin e ligjit
2. zhvilluan propozime për institucionalizimin e marrëdhënieve të KLSH me Parlamentin
3. krijuan Manualin e Auditimit IT të KLSH
4. shqyrtuan dhe përditësuan Manualin e Auditimit të Performancës
5. shqyrtuan dhe përditësuan Manualin e Auditimit Financiar
6. zhvilluan metodologjinë dhe qasjen për auditimin e pasqyrave financiare
7. zhvilluan një strategji të përgjithshme për fazën e planifikimit të procesit të auditimit

8. zhvilluan një strategji të përgjithshme për komunikimin e brendshëm në KLSH
9. zhvilluan një strategji të përgjithshme për komunikimin e jashtëm të KLSH
10. mundësuan vizitat studimore të audituesve tanë në Poloni, Kroaci dhe Holandë për të mësuar nga përvoja e audituesve të pavarur në SAIt përkatëse.

Unë e vlerësoj në veçanti angazhimin dhe përfshirjen e drejtpërdrejtë të liderit të projektit dhe zëvendëskryetart të NIK, z. Ėojciech Kutyla dhe z. Jacek Jezierski, këshilltar i lartë i presidentit të NIK.

Pyetja 5: Pra, ata bënë një punë të madhe. Cila ishte përgjigjia juaj ndaj rezultateve të kësaj pune?

Ne mobilizuam të gjitha burimet tona njerëzore për t'u bashkuar dhe mbështetur të gjitha misionet e binjakëzimit. Më 30 qershor 2017, kam publikuar një urdhër të brendshëm për zbatimin nga KLSH të të gjitha rekomandimeve që vijnë nga misionet e Projektit të Binjakëzimit. Ky dekret u pasua nga një plan veprimi i saktë dhe dy matrica për zbatimin e tyre, duke përcaktuar personat përgjegjës brenda KLSH-së dhe afate fikse për përmbushjen e rekomandimeve. Tani mund të themi se së bashku me ekspertët e binjakëzimit jemi në gjendje të:

- përmirësojmë metodologjinë e auditimit në luftën kundër korrupsionit dhe mashtrimit;
- të rishikojmë dhe përditësojmë manualin e auditimit të performancës, si dhe të trajnojmë intensivisht audituesit tanë në këtë fushë;
- të kompletojmë manualin për kontrollin dhe sigurimin e cilësisë dhe listat e kontrollit për këtë proces;
- të zhvillojmë më tej qasjen e bazuar në risk në auditimet financiare dhe përputhshmërisë përmes hartimit të planeve vjetore të auditimit për 2017 dhe 2018;
- të zhvillojmë manualin e auditimit IT;
- të zhvillojmë modulet e auditimit IT në trajnimin standard për audituesit tanë;
- të krijojmë Helpdesk;
- të shqyrtojmë Manualet e Auditimit Financiar dhe Përputhshmërisë;
- të hartojmë Fjalorin e Termave të Auditimit;
- të ndërtojmë një Plan të Qëndrueshmërisë për atë që do të ndodhë pas Projektit;
- të zbatojmë një skemë për menaxhimin dhe dokumentimin e kohës së punës së auditimit;
- të rishikojmë procedurat dhe praktikën për zhvillimin profesional të audituesve të KLSH;
- të përcaktojmë kompetencat dhe komponentët e dëshiruar për procedurën e certifikimit të audituesve tanë;
- të zhvillojmë procedura trajnimi të vazhdueshme.

Pyetja 6: A mundët të zhvilloni auditime pilote në kohën e zbatimit të projektit?

Sëbashku me tetë ekipe të ndryshme të auditimit dhe nën mbikëqyrjen e ekspertëve polakë dhe kroatë, pati një testim pilot të manualeve të auditimit të performancës dhe të auditimit financiar gjatë katër auditimeve të performancës, tri auditimeve financiare dhe një auditimi IT, të zgjedhur nga plani vjetor i auditimit i KLSH-së për 2017. Ekspertët e binjakëzimit dhanë mbështetje edhe në planifikimin e auditimit, mbledhjen e evidencave të auditimit dhe fazat e raportimit. Ata mbikqyrën vazhdimisht progresin e punës së ekipeve audituese.

Auditimet pilot testuan procesin e përshkruar në doracakët dhe udhëzimet e përmirësuara dhe identifikuan hendeqet dhe nevojat për përmirësim, duke përfshirë në to shembuj praktikë për t'i bërë ato më specifike dhe relevante për kontekstin shqiptar.

Përvoja e fituar nga audituesit tanë nga auditimet pilot ishte e konsiderueshme. Gjatë zbatimit të projektit u realizuan edhe 6 vizita studimore. Audituesit e KLSH patën mundësinë të përfitonin përvojë nga kolegët polakë dhe kroatë në lidhje me të gjitha fazat e auditimeve të performancës, financiare dhe përputhshmërisë, si dhe në lidhje me luftën kundër korrupsionit dhe mashtrimit, procedurat për kontrollin dhe sigurimin e cilësisë, politikat për komunikimin e rezultateve dhe rritjen e transparencës, si dhe politikat e burimeve njerëzore që synojnë rritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve.

Pyetja 7: Si do ta përdorni në të ardhmen eksperiencën e fituar nga ky projekt?

Mbështetja e BE-së nëpërmjet Projektit të Binjakëzimit na ndihmoi të plotësojmë objektivat e Strategjisë sonë të Zhvillimit 2013-2017. Sidomos, kemi marrë ndihmë substanciale në arritjen e katër prej gjashtë objektivave kryesorë, konkretisht objektivi nr. 1: ndryshimi i bazës ligjore dhe rregullative të KLSH-së në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe praktikatat e mira evropiane, objektivi nr. 2: ndërtimi i kapaciteteve të auditimit dhe cilësia e auditimit, objektivi nr. 3: rritja e cilësisë dhe numrit të auditimeve të performancës dhe objektivi nr. 4: përdorimi i TI në auditime dhe zhvillimi i auditimeve të TI gjatë 2016-2017. Merita më e madhe për përmbushjen në masën 80% të objektivave të Strategjisë së Zhvillimit të KLSH-së 2013-2017 shkon në Projektin e Binjakëzimit të BE-së IPA 2013. Ne po punojmë për të konsoliduar këto arritje.

Gjatë takimit vjetor të Komitetit të Ndërtimit të Kapaciteteve të INTOSAI (CBC) në qytetin e Kuvajtit më 03-05 shtator 2018, së bashku me SAI-n polak (NIK), ne paraqitëm përvojën tonë të binjakëzimit para një takimi të përbashkët me Komitetin e Donatorëve.

Falë përvojës së fituar nga Projekti, sidomos në përgatitjen e metodologjisë për hartimin e planeve strategjike dhe vjetore, ne hartuam dhe filluam implementimin e Strategjisë së Zhvillimit të KLSH 2018-2022, me ambicien për projektimin e KLSH si një organizatë model për ti shërbyer qytetarëve për vitet që vijnë.

Në përfundim, duke falenderuar Gazetën e ECA për mundësinë për të prezantuar komunitetin tonë të audituesve të jashtëm publik në Europë, si dhe Gjykatën Evropiane të Audituesve për mbështetjen e ofruar nëpërmjet programeve të intershipit për audituesit tanë, mund të them se, mbështetja që kemi marrë der më tani nga BE, na ka ndihmuar së tepërmi në modernizimin e kapaciteteve tona, në konsolidimin e të tashmes dhe projektimin e të ardhmes.

Faleminderit!

STRATEGJIA KOMBËTARE, SFIDË E MADHE GJITHËPËRFSHIRËSE DHE KOMPLEKSE. DIJET DHE BURIMET NË EPIQENDËR TË STRATEGJISË⁷⁵

Artikull në bashkëautorësi me Prof.Dr. Skënder Osmani

nga Revista Shkencore “Auditimi Publik” Nr.21, periudha shtator-dhjetor 2018, botuar në 2019

Në vitet e fundit, jeta ka shfaqur një sërë problemesh të qënësishme projektimi në shumë fusha, siç janë reforma e arsimit të lartë, e ndarjes administrative, projektet e infrastrukturës, rruga e Kombit, Tiranë – Elbasan, rruga e Arbërit, po kështu ato të përmytjeve në zonën e veriut, të partneritetit publik-privat, sektorit të shëndetësisë, etj. Përmendim gjithashtu që ka patur jo pak raste të projekteve pa alternativa, optimizim, vlerësim sigurie, etj.

Siç dihet, zbatimi i strategjisë kombëtare është tërësia e projekteve strategjike që zbatohen në një kohë të caktuar. Që këtej, del se dobësitë, mangësitë, risqet, etj, të shfaqura në projekte, e kanë zanafillën në strategjinë e zhvillimit të sektorit përkatës, në të dhënat, metodat e instrumentat e përdorura, alternativat, etj. Për shembull, nga kërkesat e lëvizjes studentore, del menjëherë në pah që projekti i zhvillimit të arsimit të lartë ka patur të meta serioze, të paktën në parashikimin dhe vlerësimin e treguesve themelorë të tij, të burimeve njerëzore, financiare, burimeve të informacionit, etj.

Po kështu, edhe në projekte të tjera ka patur dobësi në zbatimin e metodave të përparuara, që fillojnë nga përgatitja e bazës së të dhënave, seleksionimit e përpunimit të tyre apo strukturës së reformave, nënstrategjive të përdorura, etj. Në punimin “Performanca, sistemi, risku dhe vendimmarrja fazi në grup me shumë kritere”, botuar në një nga numrat e Revistës Shkencore “Auditimi Publik”, reforma e arsimit të lartë është cilësuar si veprimtari me risk të madh.

Në qoftë se, me marrëveshje, **të gjitha objektet që marrin pjesë në një strategji i konsiderojmë burime** (p.sh. energjia, burimet minerale, teknologjia, metodat, etj), del që strategjia është konstruksion mendor i ndryshimit të burimeve të “shportës kombëtare”. E thënë pak më ndryshe, strategjia, si bashkësi alternativash të mundshme që realizojnë objektiva dhe qëllime të caktuara nga sektorë të ndryshëm, është *masa e ndryshimit të burimeve të “shportës kombëtare” në një kohë të caktuar*.

Shprehja “bashkësia e të gjitha alternativave të mundshme” tregon që strategjia ka karakter gjithëpërfshirës, pra për hartimin e strategjisë, diskutimin e objektivave të saj, etj, janë të interesuara të gjitha shtresat e popullsisë që janë të afta për të punuar. Shkurt, strategjia është objekt interesi për një masë të madhe të popullatës.

Në strategji, të gjitha burimet janë të lidhura dhe bashkëveprojnë. Lidhjet e tyre kanë struktura të ndryshme (kategori matematike) dhe u nënshtrohen ligjeve shkencore të ndryshimit (burime që procesohen: burime energji, minerale etj., informacione dhe burime që

⁷⁵ Artikull i vitit 2018, botuar në revistën nr.21, viti 2019.

proçesojnë: teknologji, teori, metoda, etj). Pra, kuptimi i fjalëve kyçe, burim, teknologji, strukturë, teori, bashkëveprim, kategori, ndryshim, model, proces, etj., dhe pohimet përkatëse logjike, matematike, fizike, menaxhim burimesh, projekti, informacioni, etj, që mbështeten në to, janë komplekse ose shumë komplekse.

Përmendim kalimthi që, në kushtet ekzistuese, objektivat e zhvillimit shkencor në strategjinë që do të hartohet, kanë një natyrë më të vështirë se në të gjitha strategjitë e hartuara më parë e për këtë mjafton të kihet parasysh objektivat shkencore të strategjisë, kërkesat për natyrën e të dhënave, strukturat e tyre dhe të algoritmeve optimale, risku i projekteve, kërkesat e BE-së në fushën e bashkëpunimit dhe të vlerësimit të projekteve, përfshi këtu natyrshëm edhe ato të strategjive të reformave eventuale, etj.

Në vijim, po bëjmë një marrëveshje tjetër që ka të bëjë me zbatimin e strategjisë: alternativën që realizon me më të mirën e mundshme sigurinë dhe përmbajtjen e kërkuar, të cilën e quajmë projekt zbatimi. Kësisoj, strategjia ndërthet dy projekte, atë të hartimit dhe atë të zbatimit. Shkurt, strategjia është projekt dhe, si i tillë, duhet t'i përgjigjet pyetjeve dhe kërkesave që bëjnë “baballarët e menaxhimit”, si p.sh., çfarë është aktiviteti, kush e bën atë, pse e bën atë, si e bën atë, kur e bën atë, etj.

Po kështu, duhet t'i përgjigjet edhe nënvariantëve të pyetjeve të mësipërme, p.sh. a) sa burime që proçesohen: burime njerëzore, nëntokësore, energjie, naftë, etj, ose b) sa burime që proçesojnë: teknologji, teori, metoda, instrumente, pajisje, etj. Në këtë kontekst, po të analizosh të paktën studimet e fizibilitetit të reformave (p.sh. ndarjen administrative) rezultojnë të meta që fillojnë nga të dhënat për çdo qark (siguria e tyre, etj), pa përmendur teknologjitë që kanë përdorur më parë vende të huaja që kanë zbatuar këto reforma. Të paktën nga përvoja jonë, rezulton që, në përgjithësi, siguri i të dhënave dhe i informacionit të domosdoshëm në shumë projekte ka qenë dhe mbetet një nga problemet e dorës së parë në hartimin dhe zbatimin me sukses të tyre.

Në përfundim të zbatimit të një strategjie kombëtare ngrihet pyetja: cilët ishin faktorët negativë të strategjisë që çuan në mospërputhje të realizimit të objektivave me parashikimin e tyre? Këtu menjëherë të shkon mendja tek faktori njeri, përgatitja profesionale, shkencore e stafit të strategjisë dhe tek pritja matematikore e vogël dhe në përgjithësi e kulturës së shtresave të ndryshme të popullatës që morën pjesë në hartimin e strategjisë dhe zbatimin e saj në sektorë të rëndësishëm të ekonomisë, si arsim, burime energjie, minerale, mjedisore, teknologji informacioni, ICT, metoda e teori optimizimi, risku. Pra, risku themelor i një strategjie i takon njeriut, jo vetëm si subjekt, por edhe si objekt, pak më ndryshe e në rradhë të parë stafit të përgatitjes së objektivave, hartimit e zbatimit të strategjisë dhe projekteve përkatëse.

Duke patur parasysh që jemi në vigjilie të pranimit të mundshëm si vend kandidat për anëtar të BE, përpara strategjisë së re kombëtare dalin edhe shumë detyra të tjera, që janë objekt i institucioneve të specializuara, madje edhe i atyre që mund të ngrihen, apo edhe i bashkëpunimit me institucione nga shtete të tjera europiane. Në kuadrin e një bashkëpunimi të mundshëm me institucionet e BE, po përmendim sistemin SWOT, i cili ka 4 fjalë kyçe: *forcë* (strength), *dobësi* (weakness), *alternativë* (opportunity) dhe *kanosje* (threats). Historikisht ky sistem është zbatuar në sektorin e marketingut, kur më pas ai u fut si domosdoshmëri në çdo sektor prodhues (projekt) të Komunitetit European.

Lind pyetja: ç'do të thotë SWOT, cila është përmbajtja e tij në një sistem, në të cilin ai operon (p.sh. arsim, industri, shëndetësi, etj)?

Forcë (fuqi) do të thotë të jemi të vëmendshëm që sistemi ku operon SWOT të përdoret në mënyrën më të mirë të mundshme.

Dobësi do të thotë të kalohet çdo dobësi e mundshme e sistemit.

Oportunitet do të thotë nevojë për të rritur fuqinë e sistemit, në të cilin ai operon, dhe për të zvogëluar dobësitë e identifikuara, shkurt seleksionimi i alternativave më të përshtatshme.

Kanosje do të thotë që, kudo dhe kurdoherë të zvogëlohen në sistem sa të jetë e mundur faktorët e riskut, me qëllim që ata të mos rrezikojnë sistemin, e aq më pak ta shkatërrojnë atë.

Siç vërehet, SWOT është një skaner i çdo aktiviteti në fushën e optimizimit, për të rritur forcën e sistemit dhe për të zvogëluar sa të jetë e mundur dobësitë (risqet, etj.).

Pak më ndryshe, SWOT, në sistemin (aktivitetin) ku operon, mendojmë se ka dy kërkesa të forta (të heshtura, të pashtjelluara) për çdo aktivitet, që janë *optimizimi* dhe *risku*. Nga një pikëpamje, sipas SWOT, *kemi pika të forta dhe pika të dobëta*.

Përmendim që, në Fakultetin Gjeologji Miniera (F.Gj.M) dhe në Kontrollin e Lartë të Shtetit (KLSH) janë bërë përpjekje për optimizimin e aktiviteteve dhe zvogëlimin e riskut (kurikula, studime, artikuj, kurse të veçanta, etj.). Kësisoj në projektin e vendburimit Gorisht (viti 1975-1980) për problemin e optimizimit dhe riskut janë analizuar 13 alternativa. Në KLSH janë organizuar konferenca kombëtare dhe ndërkombëtare, janë botuar artikuj, etj. Në F.Gj.M, prej dhjetë vitesh, është hapur dhe ka funksionuar specialiteti i menaxhimit, kurikula e të cilit ka përfshirë riskun e burimet e proceseve, teknologjitë, procedura të përparuara, etj. Gjithashtu, në KLSH është hapur një kurs i përkohshëm në fushën e riskut, janë organizuar konferenca për riskun, etj.

Në kushtet aktuale të vendit, ne mendojmë që hartimi i strategjisë së re kombëtare duhet të përshpejtohet jo vetëm nga përmbajtja e saj (që ndryshon mjaft nga strategjia e sotme në zbatim), por edhe nga faktorë të tjerë, si më poshtë:

- pranimi si vend kandidat për anëtar në BE (përmbajtja e marrëdhënieve të bashkëpunimit në çdo aktivitet, projekt, strategji, etj.)

- afati i përfundimit të strategjisë ekzistuese, që është deri në vitin 2020. Kësisoj përvoja e vendit tonë dhe e shumë vendeve të tjerë tregon se periudha për përgatitjen e strategjisë së re, deri në miratimin përfundimtar, konsumon një periudhë 2-3 vjeçare, gjë që tregon se duhet të fillojë hartimi i strategjisë së re.

Por natyrisht ka edhe faktorë të tjerë që mund ta sforcojnë këtë përshpejtim e që në rradhë të parë, kur konsiderohen, janë përgjegjësi e institucioneve përkatëse. E në këtë mes mund të kihet parasysh edhe përvoja e vendeve të huaja.

Kësisoj përmendim kalimthi që, ka strategji kombëtare të vendeve anëtare të BE që janë hartuar 3 vite përpara miratimit të tekstit përfundimtar nga legjislativi përkatës, madje përpara saj, ka patur raste që janë hartuar edhe nënstrategji të reja (dixhitale), me qëllim që

t’i vihet në ndihmë strategjisë kombëtare; apo vende të tjera që përpara hartimit të strategjisë kombëtare kanë ngritur institucione të veçanta për t’i ardhur në ndihmë strategjisë kombëtare. I përmendim këto fakte, pasi ndoshta duhet të mendojmë edhe për investime suplementare që do të kërkojë strategjia e re, veçanërisht në kualifikim, metoda, teknologji, procedura, sigurim të burimeve dhe bazave të të dhënave, programe eventuale, etj. Dhe në këtë aspekt mund të bëhen edhe studime për raportin e investimeve shkencore dhe zvogëlimit të riskut prej tyre, pak më ndryshe ndërmjet dijeve me nivel të lartë dhe optimalitetit dhe riskut nga ana tjetër.

Në këtë kontekst, mendojmë se strategjia e re do të përmbajë dy nënstrategji themelore (atë vendore dhe atë të bashkëpunimit me BE) dhe që në kushtet ekzistuese strategjia do të jetë sfidë e madhe për të ndryshuar vendin nga një stad i prapambetur në të përparuar. Kjo sfidë do të jetë cilësore, duke patur parasysh treguesit aktualë në shumë sektorë të ekonomisë, veçanërisht në fushën e arsimit të lartë, burimeve, kërkimit, studimit e zhvillimit shkencor; po kështu “ku duhet të arrijmë”, “si duhet të arrijmë” e të tjera pyetje menaxheriale.

Natyrisht, kërkohen studime të thelluara nga ekipet përkatës me bazë institucione, departamente, universitete, institucione akademike, të qeverisjes qendrore e lokale dhe instituteve të tjera. Kemi mendimin që, në dallim nga strategjitë ekzistuese, hartimi i strategjisë së re të bëhet në struktura me **bazë projekti** (p.sh. arsimi i lartë, burimet, energjia e siguri i tyre) e jo mbi bazë treguesish të përgjithshëm ekonomiko-shoqërorë, sepse projektet (me strategjitë e tyre) puqen më mirë me kërkesat e optimizimit, riskut e, në përgjithësi, me ato të SWOT, sepse analiza e treguesve të strategjisë mbi baza treguesish të përgjithshëm teknikë ekonomikë, shoqërore, etj është e vështirë, të paktën analitikisht, sepse kërkon që “të bredhësh” nga procesi në proces specifik, kur vetë burimet kanë natyrë të ndryshme burimore. Në këtë kontekst, psh meqënëse specifikat teknologjike, makroekonomike, etj., të veçuara e vështirësojnë së tepërmi strategjinë e re që hartohet mbi bazën e tyre, mendojmë se strategjia duhet të hartohet mbi bazën e burimeve.

Në këtë vështrim është gjendja ekzistuese e burimeve njerëzore, natyrore, energjitike, minerale, mjedisore, etj, e teknologjive të ndryshimit, e përpunimit të burimeve, veçanërisht në fushën e arsimit të lartë, të studimit e kërkim-zhvillimit në përgjithësi, të metodave e procedurave shkencore rigorozë me bazë matematike, informatike, shkenca kompjuterike, teknologji dixhitale, si dhe të teorive bashkëkohore në fushën e menaxhimit të projekteve, veçanërisht ato të dy dekadave të fundit, që akoma nuk janë dukur në auditoret tona të nivelit pasuniversitar, është një nga çështjet e para të strategjisë së re që duhet të formulohet e drejtohet në nivel qeveritar.

Kemi mendimin që, hartimi i strategjisë së re do të zvogëlojë në përgjithësi riskun kombëtar dhe në veçanti riskun politik, sepse një strategji shkencore do të bëjë që, disa parime themelore kardinale të zhvillimit, ne disa projekte (politikat) psh në fushën e arsimit, burimeve, teknologjisë, mjedisit, do të jenë **standarte të paprekshme** për diskutim politik në Kuvendin e Shqipërisë apo edhe jashtë tij.

Kësisoj, politika e deritanishme, pavarësisht nga partia në pushtet ose jo, do të kthehet më tepër nga zhvillimi me projekte e alternativa se sa me diskutime të zgjatura. Në këtë drejtim, ka shumë përvoja që mund e duhet të merren, p.sh. tërë vendet skandinave, duke filluar

nga viti 2001, kanë një strategji të përbashkët, gjë që do të thotë që, disa parime themelore të kësaj strategjie janë tabu (të paprekshme) nga politikat e ndryshme të shteteve dhe që mund të zbatohen njëherë e përgjithmonë, si të pavarura nga kërkesat e partive të ndryshme apo programet politike të tyre. Po kështu, ekipi i hartimit të një strategjie 20-30 vjeçare, në një vend të caktuar të BE-së, me ligj nuk ndryshon (me përjashtime natyrale) deri në përfundimin e saj, pavarësisht se, gjatë periudhës në fjalë, në pushtet kanë ardhur parti të ndryshme ose disa të tjera janë larguar.

Ne mendojmë, gjithashtu, që nënstrategjia e arsimit të lartë dhe i kërkim-zhvillimit duhet të jetë fokusi themelor i strategjisë së ardhshme, me shtrirje e veprim edhe në shumë strategji të tjera, madje ndoshta edhe me zë të veçantë në Buxhetin e Shtetit për rritjen e vazhdueshme të pjesës së produktit kombëtar, që i takon, sepse ka ardhur koha të vendosim sa më shpejt e më mirë për përgjigjen e pyetjes: më mirë vezën sot apo pulën mot? (më mirë të dish apo të kesh?). Koha po tregon, dhe më shumë do të tregojë, për gabimet që kemi bërë në të shkuarën, sidomos në strategjitë e kaluara në vite e dekada.

Duke patur parasysh që Strategjia kombëtare, është sfidë e madhe gjithëpërfshirëse dhe komplekse, mendojmë që në gjashtë mujorin e parë të këtij viti, mund të bëhen përpjekjet për përcaktimin e objektivave të strategjisë së re e diskutimin me qytetarët e më pas dhe ato të strukturave të hartimit të nënstrategjive dhe projekteve. Po kështu, meqenese nënstrategjia me BE do të ngërthejë edhe shumë objekte të vështirë për t'u realizuar, puna në këtë drejtim mund të fillojë më parë se të fillojë hartimi i strategjisë kombëtare. P.sh. strategjia kombëtare e Rumanisë për 20 vitet në vazhdim, është paraprirë nga një nënstrategji dixhitale që ka filluar të operojë që në vitin 2014 në disa objektiva të caktuara në teknologji, kualifikim stafi, metoda të reja e të përparuara, etj. Estonia, 3-4 vite përpara se të pranohej si vend kandidat për anëtar në BE, ka ndërmarrë krijimin e 3-4 institucioneve të reja, etj.

Nga sa më sipër, hartimi i strategjisë kombëtare përballet me dy nënstrategji themelore, që janë vetë strategjia me objektiva pa BE dhe nënstrategjia e objektivave që cakton BE. Për të mënjeluar ndonjë konfuzion në këtë shkrim, këto dy nënstrategji i quajmë nënstrategji vendi dhe nënstrategji me BE. Theksojmë që nënstrategjia me BE supozohet se përfshihet në nënstrategjinë e vendit, pra bën pjesë në strategjinë kombëtare. Përmendim kalimthi që, ka strategji të vendeve të caktuara, të cilat përfshihen edhe nga nënstrategji të tjera, si reforma ose aktivitete, që ishin parashikuar më parë, por që nuk janë realizuar, prandaj pjesa e mbetur e tyre vazhdon me strategjinë e re.

Në kushtet e vendit tonë, kur kemi mungesa të instituteve shkencore për ekonominë, biznesin, etj, ndoshta mund të ngrihet mendim që departamentet universitare në disa shkolla të larta të jenë mbështetje kryesore apo themelore e hartimit të strategjive, sepse aktualisht, ato kanë, përgjithësisht, nivelin më të lartë të dijeve, të studimit, kërkimit e zhvillimit të metodave e teorive bashkëkohore. Përveç kësaj, ato kanë një potencial universitar dhe pasuniversitar, të përgatitur më parë, që mund e duhet të shfrytëzohet direkt në rrethana të caktuara ose edhe të fillojë puna, në rast se shikohet e arsyeshme, për ngritjen dhe kualifikimin e stafit menaxherial, strategjik e projektues me forca të brendshme universitare ose dhe të huaja nga institucione europiane.

Duke qenë se risku i projektit të strategjisë është përafërsisht shumë (integrale) e të gjithë risqeve specifike të projekteve nga të gjithë sektorët e zhvillimit, rezulton që ka peshë të rëndë në prapambetjen që shkakton. Për rrjedhim, kualifikimi i stafit, sigurimi i teknologjive përkatëse, futja e metodave të reja për menjanimin ose zvogëlimin e riskut, duke filluar nga sigurimi i të dhënave, seleksionimi, trajnimi e bashkërendimi shkencor për metoda e struktura të reja teorike, teknologjike, aplikative, etj , që janë nga disa drejtime themelore, ku duhet e mund të rritet pesha e investimeve të reja në fushën e strategjisë.

Në fund, theksojmë që, ***aktiviteti i strategjisë, në kushtet e vendit tonë, është një nga më të rëndësishmit në fushën e investimeve, që ka efektivitetin më të lartë.***

Që këtëj, dijet dhe burimet duhet të jenë epiqendra e strategjisë së re. Natyrisht pergjigje presin edhe shume pyetje për çështje parimore, të përgjithshme :

Psh, kush duhet ta përgatisë hartimin e strategjisë?

Ka përvoja të ndryshme:

- nga specialistë të institucioneve vendore e te të huaja, si Banka Botërore, etj ;
- nga Profesorati universitar dhe institucionet shkencore (psh Rumania);
- nga Qeveria, biznesi, specialistë nga shoqëria civile (psh Izraeli), etj. etj.

Ka edhe çështje të tjera për përgjigje:

-Si do të jetë struktura e strategjisë, mbi baza projektsh të burimeve themelore apo raportesh të përgjithshme, si në vitet e kaluara?

-Çfarë përmbajtje do të ketë strategjia, globale apo jo globale? A do të përmbajë ajo edhe krijim institucionesh të reja, nënstrategji që domosdoshmërisht do të fillojnë përpara saj, p.sh. ajo dixhitale? A do të përmbajë ajo edhe reforma për periudha të caktuara?

-Cili do të jetë projekti për futjen dhe zbatimin e SWOT në projektet (nënstrategjitë) themelore të strategjisë kombëtare?

-A jemi të përgatitur që të përballojmë investime të posaçme për strategjinë (siç kanë bërë disa vende të BE)?

-Çfarë duhet të bëjmë për sigurimin e bazës së të dhënave, përvetësimin e metodave dhe procedurave të propozuara, të teknologjive bashkëkohore, etj?

Përmendim në fund se kërkesa për specialistëve të mirëfilltë në fushën e strategjisë dhe të zbatimit të saj) është një nga sfidat më të vështira në vendin tonë sepse strategjitë e mëparshme janë mbështetur kryesisht në përvojën e punonjësve tanë dhe të Bankës Botërore, e cila në kushtet e tanishme nuk mjafton.

Literatura

1. Republika e Shqipërisë, Këshilli i Ministrave, Strategjia Kombëtare për zhvillim dhe integrim 2015-2020. Tiranë 2015;
2. National Strategy for Development and Integration Albania. Draft 2013;
3. L. Bertalanffy (1969) – General System Theory, Canada;

4. J. Karppi, M. Kokkonen, L. Smith (2001) SWOT analysis for regional strategies, Norway;
5. Academia Romana (2017) Strategia de dezvoltare a Romaniei în Următorii 20 de ani (București, România);
6. Th. L. Saaty, K. Pernwak (internet) Planning the future with risk and uncertainty. The forward and backward processes of planning;
7. Interreg Europe (2018) Programme Manual. EU;
8. EC (2011) Implementation of Digital Agenda;
9. Ministry of Public Administration (2015) e-Croatia 2020 strategy;
10. Ministerul pentru societate informatizată (2014). National Strategy on Digital Agenda for Romania (2014);
11. Republic of Kosovo, National Strategy for European Integration, Kosovo 2020. A participatory approach;
12. Regional Cooperation Council, South East Europe 2020, Job and Prosperity in European Perspective;
13. Federal Ministry of Education and Research, China Strategy 2015-2020. Strategy framework for Cooperation with China in Research, Science and Education;
14. Department of Education and Skills, Ireland (2011) National Strategy for Higher Education to 2030. Dublin, Ireland;
15. Ministry of Transport, Croatia. Transport Development Strategy of the Republic of Croatia, 2014;
16. Ministry of Public Administration, Croatia. Croatian Strategy for the Development of Public Administration 2015-2020;
17. Estonian Education Strategy 2012-2020. Five Challenges;
18. Department of Rural and Development. The failure of the Estonian Energy Sector in relation to EU 2050 low carbon economy roadmap;
19. A. Kirch (2012) Process of Implementation of Knowledge Triangle in Estonia;
20. Research and Development Strategy of Moldova by 2020, Academy of Sciences;
21. Grand Strategy for Israel (2017), prepared by The Samuel Neaman Institute;
22. University of Zagreb. Strategic Program of Scientific Research Faculty of Pharmacy and Biochemistry 2014-2019;
23. Austrian Community College. SWOT Manual AY13;
24. V. Isoherranen. Strategy Analysis Framework for Strategy orientation and focus (Thesis) Oulu, Finland;
25. Ministry of Education, Science and Technology. Strategy for education development in Serbia 2020, published by Z. Obradovic;
26. Strategy for development of higher education in the Republic of Bulgaria 2014-2020;
27. S.Osmani, B.Leskaj. Teoria e kategorisë matematike me plotësime(Përgatitur për botim,2019);
28. S.Osmani, B.Leskaj Optimizimi.Pjesa e pestë, 2017;
29. Revista nr.14, "Auditimi Publik", botim i KLSH-së. Shkrimi "Performanca, sistemi, risku dhe vendimmarrja fazi në grup me shumë kritere".

Shënim: Në literaturën e STRATEGJISË KOMBËTARE ka edhe disa materiale të tjera që nuk janë referuar.

Diskutime në Analizat Vjetore të KLSH-së

- Institucioni drejt një trupe auditimi tërësisht të pavarur, kurajoze dhe e përkushtuar për përmirësimin e qeverisjes publike dhe eliminimin e anti-kulturës së pandëshkueshmërisë (Analiza Vjetore e vitit 2015)
- Matja e standardizuar e performancës së punës së një sai garanton transparencë dhe llogaridhënie maksimale (Analiza Vjetore e vitit 2016)
- Auditimi publik në shërbim të qytetarit. Si mund të ndihmojnë SAI-t në rikthimin e besimit të qytetarëve tek qeverisja publike (Analiza Vjetore e vitit 2017)
- Rugëtimi i modernizimit të KLSH-së në periudhën 2012-2018 (Fjala e mbajtur në takimin me audituesit e KLSH me rastin e përfundimit të mandatit shtatë vjeçar në krye të institucionit, Tiranë, 8 janar 2019)

Institucioni drejt një trupe auditimi tërësisht të pavarur, kurajoze dhe e përkushtuar për përmirësimin e qeverisjes publike dhe eliminimin e anti-kulturës së pandëshkueshmërisë (Analiza Vjetore e vitit 2015)⁷⁶

*I nderuar zoti President,
I nderuar Ambasador i SHBA,
I nderuar Ministër i Drejtësisë,
Të nderuar deputetë dhe përfaqësues të shoqërisë civile,
Të nderuar kolegë auditues!*

Nga zhvillimi i Analizës Vjetore të punës së Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2015

Analizën vjetore të punës së Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2015, e zhvillojmë bazuar në Dokumentin Standard të Matjes së Performancës së një SAI(dokument ky i miratuar dhe promovuar nga Kongresi INCOSAI 21 i organizatës INTOSAI, i cili që nga viti 2013 përdoret gjerësisht nga SAI-t e zhvilluara për të vlerësuar rezultatet e tyre), si dhe në Analizën SWOT, sidomos me fokus në anët e forta dhe dobësitë që kemi si institucion.

Në përshëndetjen e tij drejtuar KLSH në 90 vjetorin e krijimit në maj 2015, Auditori i Përgjithshëm i Zyrës së Auditimit Qeveritar të SHBA-së, z. Gene L. Dodaro theksoi se

⁷⁶ Me pjesëmarrjen e Presidentit të Republikës së Shqipërisë, SH.T.Z. Bujar Nishani; Ambasadori i SHBA-ve, z. Donald Lu; Kryetari i Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit, z.Erjon Braçe; Prokurori i Përgjithshëm i Republikës së Shqipërisë, z. Adriatik Lllalla; Inspektori i Përgjithshëm i ILDKPKI, z. Shkëlqim Ganaj; Guvernatori i Bankës së Shqipërisë, z. Gent Sejko; Kryetarja e Autoritetit Kombëtar të Konkurrencës, znj. Lindita Lati; Avokati i Popullit, z. Igli Totozani; Ministri i Drejtësisë, z. Ylli Manjani, akademikëve, deputetëve të Kuvendit të Shqipërisë, përfaqësuesve të shoqërisë civile.

:"Institucionet Supreme të Auditimit janë vitalë për të ndihmuar përmirësimin e performancës së qeverisë, për të arritur më shumë transparencë, si dhe për të siguruar përgjegjshmëri në kontekstin e sfidave aktuale... SAI-t si KLSH, dhe institucioni që unë drejtoj, kanë mundësi të jashtëzakonshme për të ndihmuar qeveritë e tyre të planifikojnë për të ardhmen dhe të ngrenë tematika me interes për të gjithë".

Të ndërgjegjshëm për këtë mision të përditësuar të SAI-t në sfidat e tanishme, në bazë të kornizës së treguesve të performancës së SAI-ve, si dhe të mjedisit dhe kushteve tona specifike, si KLSH kemi përcaktuar 14 tregues kryesorë performance për të matur punën tonë dhe pikerisht : 1. Auditimet dhe ecuria e tyre; 2. Dëmi ekonomik i zbuluar dhe dobishmëria; 3. Rekomandimet me impakt të lartë; 4. Numri i rekomandimeve; 5. Niveli i zbatimit të rekomandimeve; 6. Kallëzimet penale; 7 Auditimet e performancës; 8. Zhvillimi i burimeve njerëzore; 9. Kontrolli i cilësisë; 10. Transparenca dhe komunikimi, 11. Aftësia për partneritet (me partnerë vendas dhe të huaj), 12. Kërkimi shkencor dhe botimet, 13. Kuadri ligjor dhe 14. Strategjia e KLSH.

Në pjesën e dytë të analizës do të flasim në detaje për plotësimin e këtyre treguesve nëpërmjet diskutimeve të drejtuesve dhe audituesve të KLSH. Tani dua të theksoj se ne analizën tonë vjetore nuk e kemi filluar sot. Mbi bazën e treguesve të performancës së SAI-ve dhe të analizës SWOT, si dhe të instrumentit të vetëvlerësimit të integritetit INTOSAINT, të cilin kemi dy vjet që po e zbatojmë, gjatë muajit dhjetor 2015 kemi përfunduar analizat vjetore të punës së departamenteve të auditimit dhe tani po zhvillojmë analizën vjetore të përgjithshme të institucionit në këto dy ditë, me frymën e përgjegjshmërisë maksimale dhe të ndërgjegjshëm në sfidat që kemi përpara në realizimin e misionit tonë kushtetues.

Më lejoni që shkurtimisht të përmend realizimin e disa treguesve kryesorë të performancës së një SAI, që kanë përbërë për ne boshtin e ndikimit në mirëqeverisjen e vendit.

1. Auditimet dhe ecuria e tyre

Për vitin 2015, Kontrolli i Lartë i Shtetit ka përfunduar dhe evaduar 158 auditime, ose 8.8 % përqind më shumë se viti 2014. Auditimet e përputhshmërisë dhe ato të performancës shënojnë rritje përkatësisht me 50% dhe 25%.

2. Dëmi ekonomik i zbuluar dhe dobishmëria

Institucioni ka zbuluar gjatë vitit 2015:

A. Parregullsi dhe shkelje financiare, në të ardhurat dhe në shpenzimet e kryera, **me dëm ekonomik të përgjithshëm në shumën totale prej 125,8 miliardë lekë ose 919.9 milionë euro.**

B. Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e subjekteve të audituara, në shumën e përgjithshme **35,3 miliardë lekë ose 257.7 milionë euro.** Nga një analizë krahasuese të periudhave katërvjeçare 2008-2011 dhe 2012-2015, konstatohet se dëmi ekonomik i zbuluar për periudhën 2012-2015 është **8 herë më i madh** se vlera e dëmit të zbuluar për periudhën e katër viteve 2008-2011.

Treguesi i dobisë së rezultateve të auditimit, i cili vë në raport sasinë e fondeve të kërkuara për zhdëmtim në Buxhetin e Shtetit nga KLSH me shpenzimet buxhetore të vetë institucionit, një nga treguesit kryesorë të performancës së SAI-eve të zhvilluara sot në botë, paraqitet për vitin 2015: për çdo një lek të shpenzuar për institucionin e KLSH, janë kërkuar për t'u zhdëmtuar ne Buxhetin e Shtetit **180.6 Leke,** ose ne vlerë totale **58,7**

miliardë lekë, apo 428.4 milionë euro, gje që deshmton për dobine e larte të aktivitetit auditues. Krahasuar në vite, mesatarja e treguesit të efijencës (dobishmërisë) së institucionit për katër vitet 2012-2015 është **4.9 herë më e lartë** se mesatarja e katër viteve 2008-2011. Shprehur ndryshe, në katër vitet e fundit, për çdo lek të takspaguesit shqiptar që harxhohet për KLSH kemi zbuluar dhe kërkuar për zhdëmtim dhe arkëtim në Buxhet afro 5 herë më shumë fonde se sa në katër vitet 2008-2011.

Jemi të gjithë të ndërgjegjshëm sot se pasojat e krizës ekonomike e financiare botërore të viteve 2008-2012 dhe rastet e dukurive abuzive deri në skandale në përdorimin e fondeve publike në institucione, kompani e korporata shtetërore, kanë sjellë një rënie të ndjeshme të besimit të qytetarëve ndaj qeverive. Kemi synuar, me rekomandimet që kemi dhënë edhe gjatë vitit 2015, që të rrisim besimin e qytetarit tek qeverisja publike, për të nxitur një qeverisje të mirë, më transparente e më të përgjegjshme.

3. Rekomandimet me impakt të lartë per vitin 2015

Mënyra jonë më efektive për të nxitur mirëqeverisjen janë gjetjet dhe rekomandimet gjatë auditimeve. Ndër rekomandimet më kryesore që kemi dhënë vitin e kaluar, përmendim:

a. Për të realizuar një qëndrueshmëri dhe kredibilitet të financave publike, për të përmirësuar planifikimin e treguesve makroekonomikë dhe të parashikimeve buxhetore, të ndërgjegjshëm për risqet fiskale që kalon vendi, kemi rekomanduar marrjen e nismës ligjore për ngritjen e një Këshilli Fiskal, i cili të gëzojë statusin e një institucioni publik të pavarur dhe të ketë një pavarësi operacionale të qartë e rigoroz nga politika. Një rekomandim të tillë e dha në janar 2016 edhe Fondi Monetar Ndërkombëtar, në Raportin e tij "Country Report" Nr. 16/5 për Vlerësimin e Transparencës Fiskale.

b. Në kushtet e përgjegjësisë financiare të ulët të zyrtarëve publike, i kemi rekomanduar Kuvendit për të dytin vit në vijimësi hartimin e ligjit "Për përgjegjësinë materiale", në të cilin të trajtohet përgjegjësia financiare e punonjësve të njësive publike (zyrtarët e lartë dhe punonjësit e të gjithë niveleve) për dëmet ekonomike të shkaktuara qëllimisht apo nga neglizhenca, gjatë ose në lidhje me kryerjen e detyrave zyrtare. Mungesën e theksuar të përgjegjshmërisë financiare në vend e evidentoi edhe Progresi Raporti i Bashkimit Evropian i vitit 2015. Jemi të sigurtë se me hapat për realizimin e plotë të reformës në drejtësi, kjo përgjegjësi do të shtohet, pasi reforma duhet të vijojë edhe në këtë drejtim.

c. Me qëllim rritjen e cilësisë dhe profesionalizmit të informacionit financiar dhe fiskal, duke synuar uljen e risqeve fiskale, kemi kërkuar në raportimin tonë në Kuvend në tetor 2015, që të publikohen menjëherë nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, si baza kryesore metodologjike mbi të cilën do të hartohen pasqyrat financiare të Shtetit. Kemi rekomanduar që të ngrihet një sektor i veçantë, brenda Drejtorisë së Thesarit në Ministrinë e Financave, i cili të mundësojë përshtatjen e pasqyrave të nxjerra nga sistemi i integruar në formën e Pasqyrave të Konsoliduara të Shtetit. Ky sektor duhet të ketë si funksion edhe kontrollin e saktësisë së pasqyrave të përgatitura nga institucionet publike, për ta vënë nën monitorim dhe kontroll profesional këtë proces të rëndësishëm.

Në Simpoziumin OKB-INTOSAI të vitit 2013, Dr. Jozef Moser, Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAIT ka cilësuar se *"SAI-t mund të shfrytëzojnë plotësisht potencialin e tyre për të kontribuar në qeverisjen e mirë publike vetëm nëse, duke u bazuar në punën e tyre të auditimit, ata gjithashtu angazhohen në veprimtari këshillimore dhe ofrojnë rekomandime specifike për subjektet e audituara dhe për vendim-marrësit"*.

d) Duke patur parasysh vlerat e pozicionimit të SAI-t si këshilltar për qeverisjen, kemi kërkuar që privatizimi i Albpetrol të realizohet, duke ftuar kompani me potenciale dhe kredenciale të larta profesionale nga aleatët strategjikë të vendit tonë (veçanërisht ato me traditë të konsoliduar në sektorin e naftës, si SHBA, Mbretëria e Bashkuar apo Gjermania). Kemi rekomanduar po ashtu që të ringrihet Instituti i Kërkimeve të Naftës, si një institut shkencor, i cili të mbështesë të gjitha vendimmarrjet për zhvillimet e sektorit të hidrokarbureve në vendin tonë dhe të bashkëpunojë me Kuvendin dhe Qeverinë për hartimin e strategjive afatmesme dhe afatgjata në këtë sektor. Kemi rekomanduar ngritjen e një komisioni ad-hoc të pavarur, me ekspertë teknikë dhe ekonomikë, i cili të mund të vlerësojë realisht dhe saktësisht dëmin nga aktiviteti nën administrimin e CEZ a.s., si edhe mundësinë më të mirë për një rimëkëmbje të OSHEE-së mbi baza të monitorimit të kujdesshëm të të gjithë treguesve. Kemi kërkuar një disiplinë të fortë financiare dhe një kontroll të vazhdueshëm nga Kuvendi, për çdo investim dhe vendim-marrje strategjike për OSHEE-në, duke kallëzuar penalisht ndonjë anëtar të Qeverisë apo drejtues të lartë institucioni për vendim-marrje në dëm të theksuar të Buxhetit të Shtetit. Edhe pse jemi anatemuar nëpër media nga segmente të politikës, i qëndrojmë pikë për pikë gjetjeve dhe rekomandimeve tona në sektorin energjitik dhe faktet e kohëve të fundit na kanë dhënë të drejtë ne.

4. Kallëzimet penale

Kallëzimet penale përbëjnë një tregues të rëndësishëm të luftës ndaj korrupsionit dhe abuzimit me pronën publike. Për vitin 2015, KLSH ka kryer 51 kallëzime penale për 159 punonjës. Janë kallëzuar zyrtarë të rangut të lartë dhe të mesëm të administratës publike. Si KLSH kemi rritur cilësinë e përgatitjes së dosjes për kallëzim penal dhe shkurtuar kohën e përgatitjes së kallëzimit. Krahasuar me periudhën katërvjeçare 2008-2011, kallëzimet e katër viteve 2012-2015 janë 3.2 herë më shumë.

5. Auditimet e performancës

Gjithnjë duke e mbajtur vëmendjen dhe tek shtimi dhe rritja e cilësisë së auditimeve financiare, auditimet e performancës së institucionit në vitet 2012-2015 kanë njohur zhvillim sasior dhe cilësor, duke u rritur mbi 2,5 herë në krahasim me periudhën 2008-2011 si numër auditimesh dhe afro 4 herë si numër institucioneve publike të mbuluara me auditim. Zhvillimi i auditimeve është në linjë dhe në përputhje të plotë me objektivat e planit strategjik 2013-2017 të KLSH. Gjatë vitit 2015, kemi realizuar 12 auditime performance në reformat qeveritare, projektet dhe shërbimet social-ekonomike, projektet infrastrukturore, projektet mjedisore dhe energjitike, projektet dhe shërbimet social-kulturore. Në krahasim me vitin 2014, numri i auditimeve të performancës është rritur me 25%, ndërsa numri i institucioneve të audituara me 63%. Për këtë vit, auditimet e performancës do të përqëndrohen në marrëveshjet koncesionare, në partneritetet publik-privat, në performancën e borxhit publik, etj.

Sikurse e thekson edhe Audituesi i Përgjithshëm i GAO-s Amerikane në përshëndetjen e tij drejtuar KLSH, *“Institucionet Supreme të auditimit sot janë pozicionuar si kurrë më parë, për të bërë diferencën... Ne nuk bëjmë politika. Ato i ka Kongresi. Ne auditojmë realizimin e politikave dhe programeve të Qeverisë”*.

Sot në botë, sidomos në vendet e BE-së, Institucionet Supreme të Auditimit konsiderohen si

agjentë të posaçëm të Parlamentit dhe të opinionit publik në tërësi. Efektshmëria dhe dobishmëria e auditimeve tona si SAI, qëndron në zbatimin e rekomandimeve të auditimit nga ana e institucioneve përkatëse shtetërore. Pikerisht për këto arsye, ndjekja sistematike e zbatimit të rekomandimeve të KLSH ka qenë një shqetësim i përhershëm i Bashkimit Evropian, i shprehur me force edhe në të dy Progres Raportet e fundit për Shqipërinë të viteve 2014 dhe 2015. Dua të theksoj se edhe gjatë vitit 2015, kemi gjetur mirekuptim dhe kemi marrë mbështetjen e duhur nga Komisioni i Kuvendit për Ekonominë dhe Financat.

6. Niveli i zbatimit të rekomandimeve dhe 7. Numri i rekomandimeve

Niveli i zbatimit të rekomandimeve është një tregues shumë të rëndësishëm për të matur efektivitetin e një SAI. Ky nivel për vitin 2015 përfaqëson një shifër të krahasueshme me performancën e SAI-ve të zhvilluara. Nga ana tjetër, numri i rekomandimeve tona është rritur ndjeshëm në krahasim me një vit më parë. Megjithatë, shqetësim kryesor përbën për ne **niveli i ulët i zbatueshmërisë së masave të propozuara nga ne për largim nga detyra apo nga shërbimi civil për zyrtarë të lartë të Shtetit**. Gjykojmë se largimi i tyre nga detyrat apo postet që ata mbajnë, mbetet një parakusht i shprehjes së vullnetit dhe seriozitetit institucional karshi një lufte pa kompromis kundër korrupsionit dhe abuzimit me detyrën. Do të paraqesim listat e këtyre zyrtarëve të lartë që ende mbahen në punë prane komisioneve të Kuvendit, me qëllim rritjen e impaktit të punës sonë dhe uljen deri në eliminim të anti-kulturës së pandëshkueshmërisë tek ne.

Në jemi plotësisht të ndergjegjshëm për pozicionin dhe rolin tonë dhe mendojmë se mund të kontribuojmë realisht, sidomos me përpjekjet për të luftuar anti-kulturën e pandëshkueshmërisë, edhe në reformën teresore në sistemin e drejtësisë, e cila nuk do të kishte ardhur në stadin e sotëm të realizimit, pa investimin dhe kontributin e Ambasadorit të SHBA-ve në Shqipëri, z. Donald Lu, i cili është i pranishëm në analizen tonë dhe të cilin e falenderojmë në mënyrë të veçantë për këtë kontribut.

Për efekt kohor, realizimin e shtatë treguesve të tjere të performancës, si **(8) Zhvillimi i Kapaciteteve Njerezore, (9) Kontrolli i Çilesisë, (10) Transparenca dhe Komunikimi; (11) Aftësia për Partneritet, (12) Kerkimi Shkencor dhe Botimet KLSH, (13) Kuadri ligjor dhe (14) Strategjia e KLSH** do ta trajtojmë në pjesën e dytë të analizës së sotme.

I nderuar zoti President, të nderuar pjesëmarrës!

Viti 2015 ka qenë viti i parë i zbatimit të ligjit të ri integral të KLSH, viti i konsolidimit të progresit të institucionit drejt një trupe auditimi tërësisht të pavarur, kurajoze dhe të përkushtuar për përmirësimin e qeverisjes publike tek ne dhe eliminimin e anti-kulturës së pandëshkueshmërisë, e cila zbaton me rigorozitet standardet ndërkombëtare ISSAI.

Krahas përparësive, jemi të ndergjegjshëm edhe për dobësitë tona. Kështu, ende nuk kemi arritur të japim opinion për pasqyrat financiare të Shtetit.

Mbi bazën e treguesve të plotësuar të performancës së një SAI, të sigurtë në ndihmën dhe mbështetjen e Institucionit të Presidentit, të Kuvendit dhe të gjitha strukturave të tjera publike dhe të shoqërisë civile e qytetarëve, si dhe të aleatëve tanë strategjikë BE dhe SHBA, e shohim me besim të plotë punën tonë në të ardhmen, për rritjen e përgjegjshmërisë publike dhe mirëqeverisjen e vendit.

Ju faleminderit!

Matja e standardizuar e performancës së punës së një SAI garanton transparencë dhe llogaridhënie maksimale (Analiza Vjetore e vitit 2016)⁷⁷

Nga zhvillimi i Analizës Vjetore të punës së Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2016

E kryejmë këtë analizë vjetore të aktivitetit të KLSH-së, bazuar në moton « *Institucionet supreme të auditimit(SAI-t) në shërbim të qytetarëve* » të Kongresit INCOSAI XXII të organizatës botërore të institucioneve më të larta të auditimit publik, INTOSAI, të

zhvilluar në dhjetor 2016 në Abu D’habi të Emirateve të Bashkuara Arabe.

Viti 2016 është viti i dytë i matjes së performancës sonë sipas strukturës së standardizuar të Kuadrit të Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-t), dokument i cili u diskutua dhe u miratua si standard ISSAI në Kongresin INCOSAI XXII. Matja e standardizuar e punës së një SAI garanton një bazë objektive për të bërë transparente lidhjen e tij të vazhdueshme me Parlamentin, institucionet e tjera publike, shoqërinë civile dhe qytetarët.

Kjo analizë vjetore e përgjithshme vjen pas kryerjes së analizave vjetore të departamenteve të auditimit në disa nga univesitetet kryesore publike të vendit në Tiranë, Vlorë, Elbasan dhe Shkodër. Ajo përmbledh edhe gjetjet, sugjerimet dhe vërejtjet ndaj punës dhe qasjes sonë nga ana e profesorit dhe e shoqërisë civile të këtyre qyteteve, të cilët i falenderojmë për pjesëmarrjen dhe kontributin, por sidomos profesoratin dhe studentët, që na mikpritën në mjediset e tyre.

Në kushtet e një korrupsioni në rritje, të pranishëm në të gjitha poret e administratës sonë shtetërore, askush nga Ne institucionet në front të parë të luftës kundër kësaj dukurie që po gërryen furishëm besimin e qytetarit në Shtet, nuk mund dhe nuk duhet të ndihet i qetë përballë detyrës së papërbushur, por bashkëpërgjegjës. Megjithë punën, përkushtimin ose arritjet individuale të institucioneve tona, përballë përgjegjësisë së madhe që kemi ndaj qytetarëve për t’u siguruar atyre një frenim dhe pakësim efektiv të korrupsionit dhe

⁷⁷ Në analizë morën pjesë Audituesi i Përgjithshëm i Kosovës, z.Besnik Osmani, Zv/Presidenti i NIK-ut polak, z.Wojciech Kutyla, Këshilltari i Presidentit të NIK-ut polak, z.Jacek Jeziernski; Eksperti Amerikan i Bankës Botërore për projektin e prokurimeve publike, z.Simeon A Sahaydachny, akademikë dhe profesorë, si Prof. Dr Jorgji Bollano, Prof.Dr.Sazan Guri, Prof.Dr.Sherif Bundo, Prof.Dr. Ago Nezha, përfaqësues të Bankës së Shqipërisë, rektori i Universitetit të Vlorës Prof.Dr. Roland Zisi, pedagogë dhe studentë të këtij universiteti, gazetarë e përfaqësues të shoqërisë civile.

mashtimit financiar me pronën, fondet dhe shërbimet publike, e ndjejmë që kemi jashtëzakonisht shumë për të bërë. Kjo është arsyeja, fakti që Ne si KLSH e organizojmë këtë analizë vjetore në këto formate, me detyrimin për një llogaridhënie të thellë dhe transparencë të plotë përpara qytetarit, lidhur me punën e bërë ose të munguar nga ne, në përmirësimin e qeverisjes publike në shërbim të qytetarit.

Dua të theksoj se ne si KLSH, besojmë fort në punën në sistem, ku përfshihen 1) Presidenti dhe Kuvendi, 2) Qeveria, 3) Opozita, 4) Institucionet e Pavarura dhe 5) Shoqëria Civile dhe Mediat, për përmirësimin e qeverisjes dhe rritjen e përgjegjësisë dhe llogaridhënies së institucioneve publike.

Viti 2016 përfaqësoi vitin e parafundit të realizimit të Strategjisë së Zhvillimit të KLSH 2013-2017, e rishikuar. Duke përmbledhur një bilanc të zbatimit të kësaj strategjie, janë pesë vite 2012-2016 që kanë parë institucionin të ecë paralel me objektivat strategjike të organizatave të komunitetit të institucioneve supreme publike në Evropë dhe botë, EUROSAT dhe INTOSAT. Është punuar për rritjen e kapaciteteve të trupës audituese të KLSH-së, duke ndjekur qasjen «*Auditimi kombëtar në shërbim të qeverisjes kombëtare*», që ka qenë moto e INTOSAT-t për periudhën 2013-2016. Duke qenë institucion agjent (watchdog) në shërbim të qytetarëve dhe Kuvendit për ruajtjen dhe mirëadministrimin e parasë dhe pronës publike, boshti, fryma dhe moto e auditimeve tona gjatë vitit të fundit ka evoluar natyrshëm nga auditimi kombëtar në shërbim të qeverisjes kombëtare në *auditim në shërbim të qytetarëve*, çka është moto e INTOSAT-t për vitin 2017 e në vazhdim deri në 2020.

Nga zhvillimi i Analizës Vjetore të punës së Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2016

Gjatë rrugëtimit tonë pesëvjeçar, kemi ndërë dhe patur gjithnjë mirëkuptimin, vlerësimin dhe mbështetjen e Institucionit të Presidentit të Republikës, të Cilin, në emër të të gjithë audituesve të KLSH-së, e falenderoj me mirënjohje të madhe për suportin, për pjesëmarrjen dhe kontributin e lartë të dhënë në disa nga analizat vjetore dhe aktivitetet e tjera themelore të institucionit, me idetë, gjykimet dhe sygjerimet e Tij.

Vlerësojmë lart Kuvendin e Shqipërisë, Kryetarin e tij, Komisionin e Ekonomisë dhe Financave, në veçanti Kryetarin e tij, për mirëkuptimin dhe mbështetjen e gjerë që na i kanë dhënë KLSH-së. Për vitin 2016, veçoj pjesëmarrjen e anëtarëve të Komisionit në aktivitetet e EUROSAT-t dhe pjesëmarrjen në Konferencën e Katërt Shkencore të KLSH-së. Përgjatë viteve kjo marrëdhënie ka evoluar në një bashkëpunim frytdhënës, të kulmuar në

miratimin e ligjit integral të institucionit nga Kuvendi në nëntor 2014, e që po vijon me ritme të kënaqshme, për të njohur një tjetër kulm në mars të këtij viti me Konferencën e përbashkët « SAI dhe Parlamenti ».

Vlerësojmë po ashtu përkrahjen e përhershme të Prokurorit të Përgjithshëm të Republikës, i cili na ka ofruar suportin e tij për kallëzimet tona penale, që kanë ecur me një ritëm një kallëzim në jave, si dhe bashkëpunimin me Inspektoratin e Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesit, në veçanti me Inspektorin e Përgjithshëm.

2016: VITI I QASJES PRO QYTETARIT

Po pse gjykojmë dhe themi se KLSH për vitin 2016 ka zbatuar moton e INCOSAI XXII që institucionet supreme të auditimit, SAI-t të vihen në shërbim të qytetarëve?

Së pari, kemi përmbushur detyrën dhe mandatin tonë kushtetues, duke realizuar 154 auditime nga 154 të planifikuara, nga të cilat:

- 118 auditime përputhshmërie, ligjshmërie dhe rregullshmërie financiare
- 7 auditime financiare;
- 14 auditime tematike;
- 13 auditime performance dhe
- 2 auditime të Teknologjisë së Informacionit.

Shpërndarja e llojeve të auditimeve pasqyron zhvillimin dhe modernizimin e institucionit, duke shfrytëzuar maksimalisht burimet njerëzore dhe kapacitetet që aktualisht KLSH ka në dispozicion. Auditimet kanë mbuluar të gjitha fushat e veprimtarisë shtetërore, të shpenzimit apo gjenerimit të fondeve publike, duke u përqëndruar në institucionet e shpenzimeve më të mëdha ose të një rëndësie parësore për ekonominë dhe shërbimet publike të vendit.

Auditimet e performancës janë rritur ndjeshëm në numër dhe cilësi, mbulueshmëri institucionesh dhe fushash veprimi të administratës shtetërore, jo vetëm përgjatë 2016-s, por qysh nga nisja e implementimit të Planit Strategjik 2013-2017. Ndonëse simotrat perëndimore të KLSH-së kanë dekada që ushtrojnë auditime të tilla, ku fillesat e tij i gjejmë në Suedinë, Hollandën apo Shtetet e Bashkuara të viteve '70, institucioni ynë, me themelimin e dept. si strukturë e veçantë më 2012 dhe mandatin e auditimit përmes Ligjit organik të vitit 2014 po avancon ngadalë, por bindshëm drejt këtyre modeleve progresiste të auditimit suprem.

Potenciali i këtij auditimi brenda dhe jashtë KLSH-së është i shumëfishtë. I konceptuar, dizenuar dhe implementuar si instrument integral, bashkëpunues, këshillues e problemor auditimi, ai tashmë është shtylla moderne e Kontrollit të Lartë të Shtetit. Vetëm në 2016-n, KLSH realizoi 13 auditime performance, duke tejkaluar brenda një viti me afro 20% numrin e auditimeve të tilla të kryera për krejt periudhën 2008-2011. Auditimet e performancës të vitit 2016 mbuluan çështje të reformave ekonomike, sociale e kulturore, problematika energjetike e mjedisore, aspekte makro dhe mikro të realitetit shqiptar, duke i shërbyer në këtë mënyrë krejt zinxhirit të vlerës, që nga nevoja e qytetarit, deri tek vendim-marrja e ekzekutivit e më pas tek implementimi i strukturave përkatëse.

Auditimet e performancës janë aktualisht dritarja profesionale me të cilën KLSH bashkëpunon më së shumti me SAI-t partnere për auditime paralele apo pilot. Bashkëpunimi me Zyrën Suedeze të Auditimit ka rezultuar mjaft i frytshëm këto 3 vitet e fundit, ku vlen të përmendet që viti 2016 konsolidoi më tej bashkëpunimin, përmes auditimit paralel në çështje të Prokurimit Publik. Po kështu nisi auditimi pilot me kolegët kroatë të projektit IPA për strategjinë e zhvillimit të turizmit, sikurse u hodhën hapat e parë për një auditim mjedisor me Gjykatën Hollandeze të Auditimit.

Auditimi i performancës do të vazhdojë të mbetet prioritet i punës sonë, si një auditim që parandalon, përpara se të penalizojë, që studion analitikisht përpara së të krahasojë mekanikisht, që rekomandon zgjidhje optimale duke synuar më së pari të ndryshojë sjelljen dhe mendësinë e zyrtarit publik përmes komunikimit të hapur e konstruktiv, pa cënua në asnjë rast vendim-marrjen apo politikë-bërjen.

Gjatë vitit 2016, e kemi shtrire dhënien e opinionit për pasqyrat financiare të institucioneve publike në disa institucione qendrore (aparatin e Ministrisë së Financave, aparatin e Këshillit të Ministrave, etj.), duke punuar njëkohësisht për ngritjen e kapaciteteve të brendshme në këtë lloj të ri auditimi, i cili përbën një vlerë të shtuar në rritjen e përgjegjësisë financiare dhe në përmirësimin e informacionit financiar.

Së dyti, nga auditimet e vitit 2016, KLSH ka zbuluar:

1. Dëm ekonomik, parregullsi dhe shkelje financiare (në të ardhurat publike dhe shpenzimet e kryera) në nivelin e 25.5 miliardë lekë (saktësisht 25,475,854 lekë), ose rreth 188 milionë euro, duke kërkuar shpërblimin e dëmit, pra arkëtimin e këtyre parave në Buxhetin e Shtetit në masën mbi 97 përqind të tyre.

2. Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e subjekteve të audituara, si në të ardhura dhe në shpenzime, në vlerën prej 46,8 miliardë lekë, ose rreth 346 milionë euro. Në total janë konstatuar shkelje në shumën 72,3 miliardë lekë, ose afërsisht 534 milionë euro.

Këto janë shifra që së pari duhet të shqetësojnë Qeveritarët tanë dhe së dyti, Ne si auditues të na ndërgjegjësojnë për sfidat e mëdha që na presin në disiplinimin e financave publike dhe harxhimin me ekonomicitet, efektshmëri dhe eficiencë të parasë së taksapaguesve shqiptarë, për të shërbyer si agjentë/shërbestarë të qytetarëve shqiptarë dhe të Kuvendit.

Së treti, Gjetjet e auditimeve të KLSH gjatë vitit 2016 kanë rritur treguesin e dobishmërisë, efektivitetit të institucionit, një tregues ky qendror i Kuadrit të Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit, që vendos në raport sasinë e dëmit të kërkuar për zhdëmtim në Buxhetin e Shtetit, me sa i kushton taksapaguesve një SAI, i përdorur gjerësisht nga institucionet moderne evropiane të auditimit suprem dhe nga GAO amerikane. Për vitin 2016, për një lek të harxhuar nga KLSH, institucioni ka kërkuar shpërblimin e dëmit ekonomik **për 78 lekë**, e barabarte kjo me kater vite të marra së bashku, 2008, 2009, 2010 dhe 2011. Për pesëvjeçarin 2012-2016, mesatarja e dëmit të kërkuar për dëmshpërblim ishte 127 lekë, ose mbi 6 **herë** më shumë se mesatarja e pesëvjeçarit 2007-2011 (20.6 lekë). Shifrat flasin vetë

GJETJET DHE REKOMANDIMET KRYESORE 2016

Ndërkohë, Deklarata e Kongresit INCOSAI XXII në Abu D'habi cilëson se: *“Qytetarët e vendeve tona janë përfituesit përfundimtarë të punës sonë si SAI. Është detyra jonë për të kryer auditime të cilësisë sa më të lartë dhe për t'u siguruar atyre gjetje dhe raporte auditimi që mbështesin transparencën, përgjegjshmërinë në administrimin e fondeve publike dhe promovojnë besimin në qeverisjen e mirë”.*

Me këndvështrimin e shërbimit ndaj qytetarit në kontrollin e zbatimit të politikave qeveritare, ndër gjetjet dhe rekomandimet kryesore të vitit të kaluar, rendisim:

1. Për t'i qëndruar sa më pranë qytetarëve shqiptarë në interesat e tyre vitale për zbatimin e reformës në drejtësi, koshientë se efektshmëria e kësaj reforme lidhet ngushtë me nivelin e përgjegjshmërisë së administratës sonë publike, për të katërtin vit rradhazi, duke filluar nga viti 2012 e deri në vitin 2016 e sot, i kemi rekomanduar Kuvendit që Qeveria **të mundësojë ngritjen e një grupi pune me specialiste dhe përfaqësues të legjislativit, për hartimin e projekt-Ligjit “Mbi përgjegjësinë materiale të nëpunësit publik”**. Ky ligj është i domosdoshëm për të trajtuar përgjegjësinë financiare të punonjësve të institucioneve shtetërore (zyrtarët e lartë dhe punonjësit e të gjithë niveleve) për dëmet ekonomike të shkaktuara qëllimisht apo nga neglizhenca, gjatë ose në lidhje me procesin e ekzekutimit të detyrave zyrtare. Gjykojmë se asnjë reformë apo proces në Shqipëri, përfshirë procesin i vetingut (të cilin Ne e mbështesim plotësisht) nuk do të arrijë të zbatohet plotësisht dhe reforma në drejtësi të luftojë me efektivitet dhe eficiencë korrupsionin, në rast se nuk materializohet përgjegjësia e shkelësve dhe abuzuesve të pronës publike. Deri tani, si KLSH jemi përpjekur të përcaktojmë përgjegjësitë materiale të nëpunësve publikë në keqpërdorimet e fondeve publike, duke propozuar masa në formën e sanksioneve, kundrejt parregullsive financiare të shkaktuara prej tyre dhe të konstatuara, në kushtet e mungesës totale të një baze ligjore për vlerësimin dhe matjen e dëmit shkaktuar Buxhetit të Shtetit dhe adresimin, me procedura më konkrete e të detajuara, të përgjegjësisë materiale. Mendojmë se sot ka ardhur koha më shumë se kurrë që Kuvendi ta ndërmarrë këtë nismë, që do të sigurojë një mjet efektiv dhe eficient në përmirësimin e qeverisjes publike, rritjen e përgjegjshmërisë dhe kufizimin e korrupsionit. Për këtë ligj ne po përpiqemi të sensibilizojmë dhe partnerët ndërkombëtarë për të ndihmuar në përgatitjen e tij.

Nga ana tjetër, si KLSH kemi propozuar **ngritjen e një Sistemi Kombëtar të Integritetit dhe të Luftës Kundër Korrupsionit**, duke pozicionuar qartë elementët përbërës të këtij sistemi dhe kontributin e seicilit faktor (Kuvendi, qeveria, opozita, institucionet e pavarura, shoqëria civile dhe mediat, donatorët, etj.). Kemi rekomanduar që ky sistem të udhëhiqet nga shoqëria civile ose donatorë si USAID-i.

*

Kongresi i INTOSAI-t në Abu D'Habi në dhjetor 2016, nënvizoi me forcë se *sistemet e Menaxhimit të Financave Publike, të shëndetshme dhe që funksionojnë mirë janë thelbësore për suksesin e objektivave të zhvillimit të qendrueshëm*.

2.a Në raportet e zbatimit të Buxhetit Faktik të Shtetit, në vijimësi gjatë këtyre viteve, si KLSH kemi vlerësuar dhe inkurajuar çdo reformë strukturore, përpjekjet për të përafruar kornizat rregullative buxhetore me praktikatat e Komunitetit Europian, sidomos për krijimin e një sistemi eficient në menaxhimin e financave publike, *por konstatojmë se jemi akoma larg*

objektivave të Strategjisë për një stabilitet dhe qëndrueshmëri financiare dhe ekonomike. Prandaj dhe kemi rekomanduar të **përshejtohet puna e vendosjes dhe monitorimit të indikatorëve të performancës në financat publike dhe ecurinë e treguesve sipas shtyllave prioritare të planifikuara në Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020**. Kemi kërkuar që objektivat fiskalë të jenë të qartë dhe të verifikueshëm dhe t'u lehtësohet njerëzve të kuptuarit e politikave fiskale dhe financiare në të gjithë ciklin ekonomik, *pra buxheti afatmesëm dhe ai vjetor të jenë një urë lidhëse për llogaridhënie ndaj qytetarëve*.

b. Të ndërgjegjshëm për sfidat e zbatimit të Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020, duke vlerësuar gjithsesi punën e Ministrit Ahmetaj, kemi theksuar që **përgjegjësia në realizimin e kësaj strategjie të mos i mbetet Ministrisë dhe Ministrit të Financave, por të ndahet mes ministrive të tjera të linjës dhe Ne, institucioneve të pavarura**.

c. KLSH ka kërkuar në Kuvend që procesi i programimit të Buxhetit të **Shtetit të realizojë garantimin e kredibilitetit të tij** nëpërmjet një politikë fiskale të qëndrueshme, në respekt të plotë të objektivave fiskalë afat-mesëm dhe të shërbejë si një instrument eficient për ta mbajtur qeverinë të përgjegjshme në arritjen e objektivave të Strategjisë. Qëndrueshmëria makro-fiskale dhe stabiliteti i sektorit financiar, konsiderohen ndër përparësitë kryesore, për shkak të ndikimit thelbësor që kanë mbi aftësinë e vendit për të kaluar në një model rritjeje të qëndrueshme. Për të tretin vit rradhazi, i kemi kërkuar Kuvendit **krijimin e Këshillit të Pavarur Fiskal**, si një nismë ligjore prioritare dhe një strukturë që të funksionojë e pavarur nga qeveria dhe t'i raportojë vetëm Kuvendit dhe qytetarëve.

KLSH ka rekomanduar që konsultimi për Buxhetin vjetor me grupet e punës në fazën përgatitore të mos jetë një proces formal dhe në letra, por një ushtrim efektiv për të kuptuar nevojat dhe vlerësuar burimet në dispozicion, duke kaluar drejt një buxheti kredibil. Bashkëpunimi me shoqërinë civile do t'i jepte një vlerë të shtuar këtij procesi të rëndësishëm.

3. Për borxhin publik, si një tregues i rëndësishëm, por dhe me ndikim të lartë në qëndrueshmërinë e financave publike dhe projektionet ekonomike të së ardhmes, në vijimësi kemi rekomanduar vendosjen e **kufirit tavan të këtij borxhi në Kushtetutë**(propozim i paraqitur Kuvendit që në vitin 2012), **në masën 60 përqind të Produktit të Brendshëm Bruto të vendit dhe arritjen e këtij niveli të shtrirë në kohë, në terma afatgjatë**. KLSH ka kërkuar monitorim të kujdesshëm të disa aktiviteteve të parashikuara në Strategjitë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020, të lidhura me borxhin publik, **duke vendosur indikatorët kryesorë të borxhit, të cilët të jenë të qëndrueshëm, të publikueshëm dhe të kuptueshëm nga qytetari**. Njëlloj si në vitin 2012, ku në raportimin e Buxhetit faktik të vitit 2011 kemi qenë të parët që kërkuam në Kuvend shlyerjen e detyrimeve të prapambetura dhe të akumuluar ndër vite ndaj sipërmarrjes private, për vitin e kaluar rekomanduam (në simultanitet me shqetësimin e ngritur edhe nga FMN) **marrjen e masave të shpejta për të identifikuar plotësisht dhe shlyer borxhin e akumuluar dhe në rritje të shpejtë të njësive të qeverisjes vendore**.

KLSH ka kërkuar që si instrument i domosdoshëm për analizimin e të dhënave të borxhit dhe parashikimin e treguesve të riskut, **të hartohet dhe zbatohet një Manual i detajuar për**

Drejtorinë e Përgjithshme të Borxhit Publik, duke krijuar një bazë të dhënash të integruara që të përfshijnë borxhin e brendshëm dhe të jashtëm, të nevojshme për thellimin dhe përmirësimin e analizave që lidhen me monitorimin e riskut sistematik në sistemin financiar.

4. Per investimet kapitale publike, kemi theksuar se mungon një vlerësim i plotë i procesit vendimmarrës në planifikimin e niveleve të qëndrueshme të investimeve në të gjithë sektorin publik, në shpërndarjen e investimeve në sektorët dhe projektet e duhura, në zbatimin e projekteve në kohë dhe brenda buxhetit të parashikuar. KLSH ka konstatuar mungesën e një veprim konkret **për forcimin e kapaciteteve të administratës publike për vlerësimin ekonomik** (jo vetëm vlerësim teknik dhe financiar) të projekteve të investimeve kapitale, pra në çmasë përfitimet sociale dhe në nivel të qytetarit nga projekti respektiv do të tejkalojnë kostot e projektit. Këto kapacitete do të përdoren edhe për të vlerësuar, pas realizimit, kthimin social-ekonomik në projektet e realizuara të investimeve. Tendenca për përqëndrim të investimeve kapitale kryesisht tek financimi i huaj (në programim rreth 50% e tyre janë financim i huaj), ngre problematikën e realizimit të investimeve jashtë procedurave të prokurimit publik shqiptar. KLSH ka kërkuar ekspertizë brënda strukturave shtetërore për të vlerësuar me kujdes kontratat të cilat nuk rregullohen me legjislacionin shqiptar.

Tendenca në rënie e investimeve kapitale tregon se **borxhi publik përgjithësisht nuk është përdorur për rritjen e investimeve. Ritmi vjetor i rritjes së borxhit është më i lartë se ritmi vjetor i rritjes ekonomike, duke reflektuar sinjale risku për stabilitetin makroekonomik dhe zhvillimet ekonomike në të ardhmen.**

5. Nga auditimi i sistemit të financave publike, kemi konstatuar se vëmendja e pakët për kontabilitetin dhe raportimin financiar në sektorin publik, duke trashëguar një mungesë të theksuar të standardeve kontabël për këtë sektor dhe nivel të ulët të përgatitjes së punonjësve që mbulojnë kontabilitetin (e theksuar kjo veçanërisht në njësitë vendore), **ka reflektuar një risk të lartë që ndikon në manaxhimin e financave publike**. KLSH ka vërejtur se nuk hartohen pasqyrat financiare të konsolidura (aparatur plus njësi varësie), ose ka raste kur konsolidimi i pasqyrave financiare të njërive të varësisë është një proces mekanik formal dhe nuk jep siguri për pasqyrimin e drejtë dhe të saktë të transaksioneve financiare. Të gjithë kemi shumë për të bërë në këtë drejtim.

**

Për të dytin vit rradhazi, në raportimin e tij në Kuvend në vitin 2016 për zbatimin e buxhetit faktik 2015, KLSH ka shpalosur hartën e risqeve fiskale dhe financiare më të rëndësishme të vendit, si risku i kostove të larta të menaxhimit të borxhit publik, i mosrespektimit të pragut të deficitit buxhetor, i ndërhyrjeve nëpërmjet akteve normative në deformimin e treguesve të buxhetit, i planifikimit tejet mase optimist të të ardhurave buxhetore, që sjell moskryerjen në nivelin e planifikuar të investimeve kapitale, i deficitit të sigurimeve shoqërore, etj. Ndërsa që ka kërkuar me forcë që qëveria të marrë masa për përgatitjen dhe zbatimin e një plani konkret për zbutjen deri në eliminim të këtyre risqeve, ka propozuar edhe vetë disa masa thelbësore, një pjesë të të cilave i renditëm më lart, duke kontribuar në plotësimin e kërkesave të Kapitullit 32 "Kontrolli Financiar" dhe Kapitullit 33 "Dispozitat Financiare dhe Buxhetore" të Marrëveshjes së Stabilizim Asocimit me Bashkimin Evropian. Ky veprim është në linjë të plotë me Kongresin e XXII-të të INTOSAI-t që rekomandon se *"SAI-t duhet të realizojnë një kuptim të përbashkët të sistemeve të Menaxhimit Financiar,*

pikat e forta dhe dobësitë e tyre, faktorët kryesore të riskut dhe implikimet për arritjen e objektivave të zhvillimit të qëndrueshem. Ky kuptim do të ishte thelbësor për realizimin e auditimit të buxhetit të qeverisë në një mënyrë gjithëpërfshirëse, për identifikimin e shkaqeve të dështimeve në Buxhet, duke çuar në raporte më të mira auditimi dhe në rritjen e zbatueshmërisë së rekomandimeve të SAI-t dhe, prej këtej, në shëndoshjen efektive të financave publike të një vendi”.

6. Si gjetje kryesore nga auditimet tona, theksojmë **mosrespektimin e Marrëveshjes Hidrokarbure** me ndarje prodhimi me kompaninë që shfrytëzon rreth 95% të prodhimit të naftës ekzistuese në rang vendi dhe shtrihet në zonën e vendburimit naftëmbajtës Patos-Marinëz. Ky vendburim naftë ka qenë ekzistues dhe kompania nuk ka rënduar kostot hidrokarbure me shpenzime kërkimi, por ka filluar direkt prodhimin e naftës. Për këtë arsye pritshmëria në lidhje me fitimin që do të vinte nga shfrytëzimi i kësaj pasurie kombëtare në dobi të qytetarëve ka qenë shumë e madhe. AKBN si struktura përgjegjëse kryesore, por edhe Albpetrol dhe Ministria e Energjitikës, në kundërshtim me marrëveshjen hidrokarbure, **nuk kanë monitoruar dhe mbikëqyrur shpenzimet për operacionet hidrokarbure**, por e kanë lejuar kompaninë që të kryejë shpenzime, mbi çmimet e tregut dhe mbi normativat dhe referencat ligjore në fuqi. Kështu që të ardhurat e realizuara nga shitja e naftës së prodhuar nuk kanë mbuluar kostot hidrokarbure. Për këtë arsye, **kompania shtetërore Albpetrol, nuk ka marrë sasinë e hidrokarburit, naftës së premtuar në planin e zhvillimit, si dhe Buxheti i Shtetit nuk ka marrë tatimin mbi fitimin**. Mosrealizimi i mbikëqyrjes ka sjellë humbje të mëdha në Buxhetin e Shtetit.

Nuk duam kurrësi të godasim investuesit e huaj, përkundrazi, i mbështesim ata. Mirëpo mungesa e një kuadri rregullator të përditësuar sipas modeleve më të mira bashkëkohore dhe mospërcaktimi i saktë dhe i qartë i të drejtave, detyrimeve dhe penalizimeve në marrëveshjet hidrokarbure, si dhe performanca e dobët e veprimtarisë së institucioneve publike në këtë fushë, e shoqëruar me një mungesë bashkëpunimi dhe bashkërendimi të veprimtarisë ndërmjet tyre në lidhje me monitorimin, inspektimin, kontrollin dhe auditimin e zbatimit të këtyre marrëveshjeve, ka ndikuar negativisht në arritjen e përfutueshmërisë ekonomike dhe financiare të Shtetit shqiptar, duke rrezikuar përdorimin racional të burimeve nëntokësore të naftës, si dhe duke kërcënuar mjedisin

Vlen të theksojmë, se, së paku që nga viti 2013 e në vazhdimësi, si KLSH nga auditimet e ushtruara në Ministrinë e Energjisë(MEI), në Agjencinë Kombëtare të Burimeve Natyrore(AKBN) dhe në Albpetrol Sha, kemi ngritur shqetësimin e keqshfrytëzimit të burimeve naftëmbajtëse dhe për pasojë kemi denoncuar humbje dhe mungesa të konsiderueshme ekonomike dhe financiare për buxhetin e shtetit, duke rekomanduar marrjen e masave për përmirësimin e situatës në sektorin hidrokarbur.

Po ashtu, kemi kërkuar si KLSH një zgjidhje të shpejtë të problematikës së banorëve të fshatit Zharrëz, shumë më përpara ngjarjes së lëkundjeve sizmike në zonën e Marinës dhe protestës së tyre, me kontribute të menjëhershme nga Buxheti i Shtetit dhe nga kompania që mban koncesionin hidrokarbur në zonë, në investime për dëmshpërblimin e dëmeve materiale ndaj familjeve dhe rikthimin e parametrave normalë mjedisorë në fshat. Në Projekt-raportin e Auditimit të nisur AKBN-së dhe MEI-t me shkresën e Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit , nr.850/7 datë 09.03.2015, kemi konstatuar se “...një dëm tjetër i pa recuperueshëm me pasojë subsidencë (fundosje) të sipërfaqes do të ndodhë për shkak të prishjes së ekuilibrit të

forcave të brendshme në njësinë e kolektorit. çka do të çojë në shkatërrimin e shtresave litologjike, për rrjedhojë nuk kemi ruajtje të nëntokës, një nga kriteret bazë që qeveria duhet ta monitoroj në mënyrë skrupuloze, mbasi n.q.s. nuk do të mbahet qëndrim i menjëhershëm, do të kemi subsidencë (fundosje) të sipërfaqes së tokës në zonën përkatëse, e shoqëruar në vazhdimësi me lëkundje sismike. Kjo është e sigurtë nga ana shkencore ku nuk shtrohet pyetja: A do të ndodhë? Por, kur do të ndodhë?

E njëjta linje qëndrimi në favor të qytetarëve, banues të fshatit Zharrëz, u përcoll edhe në Vendimin e Kryetarit të KLSH me Nr. 850/11 të Prot (Nr.34) datë 30.04.2015 për auditimin në AKBN dhe MEI, në Vendimin me Nr. 179 dt. 31.12.2016 për auditimin në AlbPeptrol Sha., si dhe në Vendimin e djeshëm për Auditimin e fundit në AKBN.

7. Theksojmë me forcë se një nga kërcënimet serioze ndaj financave publike është niveli i ulët i efektivitetit në prokurimet publike të mallrave, shërbimeve dhe realizimit të punimeve, kryesisht në infrastrukturën rrugore. Ajo që nuk po arrihet të sigurohet përmes sistemit elektronik të prokurimit është *vlera për parën e shpenzuar*, një tregues i rëndësishëm për një sistem eficient prokurimi publik. Çka kërkohet nga një sistem modern prokurimi është plotësimi i parimeve kryesore të konkurrencës së lirë dhe efektivitetit në prokurim. Nga një auditim i teknologjisë së informacionit, duke përpunuar të dhënat e siguruar nga sistemi i prokurimit elektronik, kemi konstatuar që prokurimi i fondeve sipas llojit të procedurës **është realizuar me procedura të cilat nuk garantojnë konkurrencën e hapur** (negocimi i kontratave është lloji më i përhapur i procedurave të përdorura, referuar atyre me vlera të konsiderueshme) dhe normalisht **efektiviteti i fondeve është cënuar rëndë**.

8. Nga auditimi në Autoritetin Rrugor Shqiptar, kemi konstatuar se institucioni reflekton një nivel të ulët përgjegjshmërie me pasoja negative në efektivitetin e përdorimit të fondeve buxhetore në këtë sektor strategjik. Dëmi i konstatuar është i konsiderueshëm, i ardhur kryesisht nga mungesa e mbikqyrjes gjatë zbatimit të projekteve në infrastrukturën rrugore. Më konkretisht, ka rezultuar:

- Mungesa e një politike të kujdesshme për realizimin e projekteve, të cilat janë të mbivendosura dhe të paharmonizuara me politikat e zhvillimit në sektorin e transportit.
- Kryerja e një numri të konsiderueshëm prokurimesh me objekt “konsulencë, studime dhe projektme për projekte investimi”, ndërkohë që mungojnë fondet e programuara për realizimin e këtyre projekteve. Kjo praktikë e cila ka sjellë kosto shtesë në kontratat e lidhura për zbatimin e punimeve si pasojë e shkëputjes në kohë ndërmjet projektimit dhe zbatimit të projekteve,
- si dhe shume mungesa te tjera.

Kemi rekomanduar **hartimin e një strategjie kombëtare afatmesme dhe afatgjatë të zhvillimit të infrastrukturës rrugore**, duke e konsideruar si domosdoshmëri harmonizimin e investimeve në infrastrukturën rrugore, në përputhje me këtë strategji dhe projektbuxhetet afatmesme të miratuara.

**

LUFTA KUNDËR ANTIKULTURËS SË PANDËSHKUESHMËRISË

Kongresi i XXII-të i INTOSAI-t nënvizoi se *“SAI-t kanë nevojë të mbledhin dhe promovojnë gjerësisht në publik rezultatet e auditimeve të kryera prej tyre, duke theksuar risqet e mundshme në zbatimin e politikave dhe programeve të qeverisë, risqe të cilat mund të minojnë një menaxhim të shëndetshëm të Financave Publike”*.

Ndërsa shprehemi të kënaqur me nivelin e zbatimit nga administrata shtetërore të masave organizative dhe administrative të propozuara nga KLSH (i cili është në nivelin e zbatueshmërisë së rekomandimeve të SAI-ve të zhvilluara evropiane), konstatojmë me shqetësim se në masat me karakter disiplinor për largimin nga puna të nëpunësve të lartë të Shtetit, të kapur në abuzim flagrant me pronën dhe fondet publike, përqindja e zbatueshmërisë është më e ulta. Moszbatimi nga qeveria i rekomandimeve të KLSH për largimin nga shërbimi civil apo nga puna të nëpunësve të tillë ushqen çdo ditë antikulturën e pandëshkueshmërisë, të përhapur gjerësisht në vend, si dhe pengon ose bllokun shqyrtimin nga ana e Prokurorisë të dosjeve penale të dorëzuara nga KLSH për këta funksionarë të lartë. Ndërsa mospranimi nga subjektet e audituara i dëmeve ekonomike të konstatuara nga KLSH dhe i rekomandimeve për shdëmtim dëmton jo vetëm KLSH-në, por edhe financimet publike, ekonominë shqiptare dhe qytetarët shqiptarë.

Në përputhje me objektivin e tij strategjik të përmirësimit të qeverisjes, nëpërmjet thellimit të luftës kundër korrupsionit, institucioni gjatë vitit 2016, për shkelje të dispozitave ligjore në fuqi, me pasojë shpërdorimin e fondeve publike dhe dëmtimin e pronës publike, **KLSH ka bërë 49 kallëzime penale ndaj 176 punonjësve publikë, kryesisht nëpunës të lartë dhe të mesëm të administratës**. Nga një analizë në vite, numri i kallzimeve penale gjatë pesë viteve 2012-2016 është rreth 4.5 herë më shumë se kallzimet penale në pesëvjeçarin 2007-2011, ose në pesëvjeçarin e fundit kemi ecur me një ritëm gjithsejt 219 kallëzime ose **një kallzim penal në javë**.

Si dëshmi të vullnetit të saj për të luftuar anti-kulturën e pandëshkueshmërisë, i kemi kërkuar në vijimësi Qeverisë që **të nxjerrë një urdhër për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së nga ana e institucioneve në varësi të saj**, por kjo nuk ka ndodhur. Nxjerrja e urdhërit do të kishte kontribuar jo vetëm në rritjen e zbatueshmërisë së rekomandimeve të institucionit, por edhe në shtimin e përgjegjshmërisë dhe llogaridhënies së administratës sonë publike. Nga ana tjetër, Qëveria do të kishte mundur të siguronte nëpërmjet KLSH-së, ashtu sikundër çdo qeveri e vendeve anëtare të Bashkimit Evropian e ka SAI-n vendas: një pasqyrë transparente dhe profesionale ku të shihte veten, të identifikonte me përgjegjësi gabimet dhe të orientohej për korrigjimin e tyre, duke forcuar imazhin e saj në publik dhe rritur besimin e qytetarit ndaj qëllimeve, politikave dhe programeve të qeverisë.

**

Kongresi i XXII-të i INTOSAI-t u kërkoi SAI-ve të ishin: *“Një zë publik që bën thirrje për profesionalizëm dhe përgjegjshmëri të lartë të administratës shtetërore”*. Lind pyetja: si do të arrijmë t'i shërbejmë më mirë qytetarit? Mesazhi dhe motoja e dytë qendrore e Kongresit të dhjetorit 2016 të INTOSAI-t ishte *«Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri»*. Në përputhje me këtë moto, ambicia jonë si SAI, si KLSH, duke zbatuar orientimin themelor strategjik të INTOSAI-t për të qenë një organizatë model, është të udhëheqim nëpërmjet shembullit. Vetingu ynë, transparenca e plotë në sytë e qytetarit e pozicionit dhe qëndrimit

moral, etik dhe e mungesës së konfliktit të interesit për audituesin suprem publik shqiptar është kryerja e thellë dhe me integritet e procesit të vetëvlerësimit të një SAI, i quajtur ndryshe paketa INTOSAI. Kjo paketë, e përgatitur nga Gjykata Hollandeze e Auditimit dhe e lansuar nga INTOSAI në vitin 2012, u njoh nga audituesit tanë dhe u adoptua zyrtarisht nga KLSH gjatë vitit 2013 dhe viti 2016 përfaqëson vitin e tretë rradhazi të përdorimit të procesit INTOSAI të vetëvlerësimit të integritetit, duke shikuar thellë brenda vetes sonë, për të zbuluar mangësitë dhe dobësitë që kemi dhe për t'i shmangur ato në të ardhmen. Jemi të ndërgjegjshëm se ngelet shumë punë për të realizuar integritetin e plotë në institucion. Gjatë këtyre pesë viteve 2012-2016, jemi përpjekur me mbikëqyrje dhe monitorim, që në institucion të mos rezultojnë incidente të karakterit korruptiv apo shkelje ndaj integritetit. Kjo praktikë është ndjekur rigorozisht nga ne, pasi mosndëshkueshmëria sjell dëme të pariparueshme për institucionin e KLSH-së dhe humbjen e kredibilitetit institucional në përgjithësi dhe të besimit të qytetarit në veçanti.

Në analizën vjetore të KLSH-së për vitin 2015, një vit më parë, Presidenti i Republikës, SH.T.Z. Bujar Nishani gjatë fjalës së tij përshëndetëse u shpreh: *“Nuk nguroj të them që keni arritur një standard më të arrirë, më të përparuar, dhe ndoshta jeni ndër institucionet më të para që keni ngritur në një shkallë më të lartë çështjen e asaj që përbën sfidën më të madhe të shoqërisë sonë besimin”*. Gjykojmë se çdo institucion publik duhet ta kryejë procesin e vetëvlerësimit të integritetit, si një mjet efektiv për të promovuar vlerat etike të tij dhe për të luftuar korrupsionin dhe konfliktin e interesit.

Realizimin me sukses të “vetingut” të KLSH, përputhshmërisë së integritetit të institucionit, e konfirmoi në nëntor 2016 Drejtori i Përgjithshëm i Gjykatës së Auditimit të Austrisë, z. Robert Sattler, me prezantimin e Raportit “Peer Review (Rishikim mes Kolegëve)” për Kontrollin e Lartë të Shtetit, duke vlerësuar pavarësinë e lartë të institucionit, të fituar nëpërmjet zbatimit me përpikmëri të standardeve ndërkombëtare të auditimit të jashtëm publik, ISSAI, si dhe ligjin e ri integral të miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë në nëntor 2014.

Partneritetet

Tema e Dytë themelore e Kongresit INCOSAI XXII ishte Profesionalizmi dhe çfarë mund të nxisë besueshmërinë për ta bërë INTOSAI-n një organizatë më të shquar ndërkombëtare. Në harkun kohor 2012-2016, jemi involvuar në aktivitetet e INTOSAI-t dhe EUROSAT-t, që na japin mundësi të krahasojmë dijet tona profesionale me eksperiencat më të mira evropiane, si dhe t'i shtojmë ato. Përgjatë vitit 2016, KLSH, nëpërmjet të gjithë drejtuesve dhe audituesve, ka marrë pjesë në 53 aktivitete të rëndësishme si Kongrese, Konferenca, Takime, seminare, trajnime, (këto të fundit edhe në kuadrin e zbatimit të marrëveshjeve të bashkëpunimit me SAI-et homologe). Ndër kryesoret përmend pjesëmarrjet në Kongresin e XXII-te të INTOSAI-t në Abu Dhabi, në Takimin e Grupit të Punës së INTOSAI-t për Rishikimin e ISSAI 30- Kodit të Etikës; Takimi i Komitetit të Kontaktit të Institucioneve Supreme të Auditimit të BE-së (dy takime), etj. Ky standart i besueshmërisë nuk mund të sigurohet pa ngritjen e kapaciteteve audituese nëpërmjet trajnimit dhe shkëmbimit të eksperiencave. Gjatë vitit 2016, 153 auditues të KLSH-së kanë marrë pjesë në aktivitetet jashtë vendit, ose 765 ditë/njerëz në total. Thënë ndryshe, pothuajse të gjithë punonjësit e institucionit kanë qenë të paktën një herë jashtë vendit në trajnime.

KLSH ka forcuar kapaciteteve audituese, nëpërmjet një procesi të vazhdueshëm kualifikimi, kryerjes së trajnimeve të thelluara dhe gërshtimit të ngritjes arsimore me veprimtarinë praktike audituese. Struktura e punonjësve ka vijuar të ndryshojë në favor të stafit auditues me kualifikime profesionale, akademike dhe grada shkencore, si dhe me kualifikim në fusha të dyta ekspertize. Janë promovuar drejtues departamenti në institucion auditues me mbi 10 vjet eksperiencë dhe/ose me grada shkencore. Gjatë vitit të kaluar, çdo auditues i KLSH u trajnuar për **29 ditë**, ose sa njëzetfishti i vitit 2011. Në 5 vitet 2012-2016, ne kemi mesatarisht 25 ditë trajnimi për auditues, nga vetëm 2.1 ditë trajnimi në vitet 2007-2011.

Në modernizimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit po japin një kontribut të çmuar **Gjykata Europiane e Audituesve (ECA)**, nëpërmjet internshipeve të saj, si dhe **Zyra e Auditimit Qeveritar të SHBA-së (GAO)**, përmes fellowship-eve. Falë kësaj asistencë, në KLSH *po krijohet një gjenerate e re audituesish me parametrat e kolegëve të tyre perendimore*. Në vitin 2016, 4 auditues të Kontrollit të Lartë të Shtetit u trajnuan pranë ECA-s për një periudhë 5 mujore. Në total janë 9 auditues të KLSH-së që kanë fituar internship-et tek ECA. Po aq produktiv për KLSH-në ka rezultuar edhe bashkëpunimi me GAO-n amerikane, ku gjatë vitit 2016 një audituese e KLSH-së mori pjesë në një fellowship 4 mujor pranë kësaj zyre dhe gjatë këtij viti dy auditues të tjerë do të ndjekin këtë fellowship

Viti 2016 shënoi vitin e parë të nisjes së zbatimit të Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 mes KLSH-së dhe dy SAI-ve partnere nga vende të BE-së, NIK-ut polak dhe Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kroacisë, me vlerë 2, 1 milion euro. Për realizimin e këtij projekti do të kryhen 92 misione, me qëllim përmirësimin e kornizës ligjore të auditimit, zhvillimin e metodologjive të auditimit dhe kapaciteteve të raportimit, forcimin e kapaciteteve institucionale dhe përmirësimin e impaktit të rezultateve të auditimit. Gjatë vitit të kaluar u kryhen **36 misione** nga ekspertët polakë dhe kroatë.

Transparenca dhe Komunikimi

Gjatë vitit 2016, shtypi shqiptar ka pasqyruar raportet dhe njoftimet për shtyp të KLSH-së me 931 artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike, përkundrejt 922 gjithsej përgjatë vitit 2015. Gazetarët u janë përgjigjur prononcimeve të institucionit dhe problematikave të dala nga auditimet e ushtruara. Audituesit tanë gjatë vitit të kaluar kanë qenë të pranishëm pothuajse në të gjitha gazetatat me 135 shkrime, të shkruara nga 72 auditues. Gjatë katër viteve, 2013-2016 audituesit e KLSH kanë botuar 396 artikuj në shtypin shqiptar.

Qasja e re në transmetimin e informacionit tek publiku në këto pese vite 2012-2016, ka ndryshuar pozitivisht mënyrën e perceptimit të qytetarit për veprimtarinë audituese (e më gjerë) të KLSH-së, duke rritur si besimin e publikut ndaj institucionit ashtu edhe vetëbesimin e audituesve në punën e tyre. Në kuadër të Projektit të Binjakëzimit, jemi duke hartuar një strategji të re komunikimi, në bashkëpunim me SAI-n e Polonisë dhe partnerë vendas gazetarë të njohur.

Me qëllim njohjen më të plotë dhe të drejtpërdrejtë të veprimtarisë së Institucionit nga qytetarët, KLSH organizoi Javën e Hapur për Qytetarët në datat 28 Tetor-04 Nëntor 2016.

Gjatë vitit 2016, kemi vijuar të trajtojmë me korrektësi dhe profesionalizëm letrat dhe ankesat e qytetarëve, të cilët në çdo rast kanë marrë përgjigje, edhe kur çështja e ngritur prej tyre ka qenë jashtë kompetencave të institucionit. Megjithatë, edhe në këto raste KLSH

i ka orientuar qytetarët, nëpërmjet përgjigjeve zyrtare se cilit institucion duhet t'i drejtohen për të marrë përgjigje për shqetësimet e tyre. Gjatë vitit të kaluar, kemi trajtuar 660 letra dhe ankesa, nga të cilat 318 jashtë kompetencës dhe juridiksionit të institucionit. Nga 342 ankesa në kompetencë të KLSH, 209 prej tyre janë verifikuar dhe u është dhënë përgjigje, ndërsa 133 janë në proces verifikimi. U kërkojmë ndjesë të gjithë atyre qytetarëve që nuk kemi patur mundësi, për shkak të mungesës së kompetencave tona si institucion, t'i ndihmojmë në zgjidhjen e problemeve që na kanë parashtruar. Faqja në internet e KLSH-së është një dritare për informacion të shumtë dhe të mirëstrukturuar. Qytetarët mund të gjejnë informacione të shumta për aktivitetin e institucionit, por veçanërisht për raportet e auditimeve. Gjatë vitit 2016, kemi vendosur në internet vendimet e plota për 152 auditime, nga 154 të realizuara gjithsej, pra në masën 98.7 përqind. Duke jetësuar drejtimin strategjik të INTOSAI dhe EUROSAI për menaxhim në përputhje me parimet e komunikimit transparent, KLSH ka intensifikuar marrëdhëniet me mediat, publikun dhe qytetarët. Ky vit është i pestë rradhazi, ku analizat vjetore në nivel departamenti auditimi zhvillohen krejtësisht të hapura, në mjedise universitare, në prani të përfaqësuesve të medias.

Publikimet

KLSH vjen në pesë vitet e fundit 2012-2016 me një kolanë botimesh prej 67 tituj librash profesionale, udhëzuesish auditimi, si dhe me karakter informativ dhe historik. Çdo vit dinamika e botimeve të institucionit rritet me 10 përqind dhe përçon drejtimet strategjike të reformimit të institucionit. Botimet e KLSH-së janë zbatim i detyrimeve ndërkombëtare të angazhimit të institucioneve të auditimit edhe në fushën e botimeve të dokumentacionit për t'i mundësuar qytetarëve një akses më të gjerë. Kolana e botimeve pasurohet nga viti në vit. Gjatë vitit 2016, të 51 botimeve të viteve 2012-2015 ju shtuan 16 botime të reja, si Audituesit e KLSH-së në Shtypin e përditshëm, Volumet V dhe VI, Analiza vjetore, 2015, Revista "Auditimi publik", numrat 12, 13 dhe 14, Botimi i ISSAI-ve, 1- 400, Direktivat e BE-së mbi Prokurimin Publik dhe Kontratat Koncesionare, Auditimet e Performancës në KLSH 2012-2015; Projekti i Binjakëzimit, IPA 2013, Raporti Vjetor i Performancës, KLSH 2015, në shqip dhe anglisht, Konferenca e IV-t Shkencore e KLSH-së, volumni i I-rë dhe i II-te, Eksperiencia e vendeve evropiane në auditimin e jashtëm publik dhe 4 vjet Auditim i jashtëm Publik 2012-2015. Botimet kanë ndihmuar, duke e bërë më transparente të gjithë veprimtarinë e institucionit dhe duke ndikuar në rritjen e kapaciteteve audituese

**

Kryekontrollori i Përgjithshëm i SHBA-ve, z. Gene L. Dodaro, mik i shqiptarëve dhe i KLSH, në leksionin e tij në Konferencën Vjetore 2013 të Shoqatës Amerikane të Administratës Publike "Elliot Richardson", thekson: *"Si dikush që e ka kaluar karrierën e tij si një auditues federal, mund të them pa hezitim: puna solide audituese, e bazuar në integritetin dhe parimet e tjera etike është e domosdoshme për një mbikëqyrje efektive të qeverisë dhe mbajtjen e njerëzve përgjegjës. Puna e GAO-s nxjerr në dritë mangësitë qeveritare, inkurajon sjelljen e duhur nga ana e zyrtarëve publikë dhe e kontraktorëve privatë, si dhe ndihmon për të penguar sjelljen e diskutueshme. Puna solide audituese gjithashtu kontribon në rezultate më të mira të politikave publike dhe në përmirësimin e performancës së qeverisë".*

Ju faleminderit!

Auditimi publik në shërbim të qytetarit. Si mund të ndihmojnë SAI-t në rikthimin e besimit të qytetarëve tek qeverisja publike (Analiza Vjetore e vitit 2017)⁷⁸

I nderuar zoti President,

Të nderuar deputetë, përfaqësues të botës akademike, Profesoratit dhe shoqërisë civile

Të nderuar kolegë auditues,

Nga zhvillimi i Analizës Vjetore të punës së Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2017

Aktiviteti i KLSH-së gjatë vitit 2017 është udhëhequr nga moto « *Auditimi publik në shërbim të qytetarit* » të Kongresit INCOSAI i XXII-të i INTOSAI-t⁷⁹ dhe nga moto “*Si mund të ndihmojnë SAI-et në rikthimin e besimit të qytetarëve tek qeverisja publike?*” e Kongresit të X-të EUROSAT-t⁸⁰.

Qasja e përzgjedhur për të realizuar këto dy moto rrjedh sërish nga një mesazh kuptimplotë i Kongresit INCOSAI i XXII : « *Të bashkuar*

në ambicje dhe vendosmëri ».

Jemi përpjekur të bëjmë realitet në aktivitetin tonë dy motot e mësipërme në dy drejtime themelore. **Së pari**, duke punuar për modernizimin e institucionit nga këndvështrimi i aftësive audituese dhe **së dyti**, duke kontribuar në përmirësimin e qeverisjes publike, me thellimin e luftës kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar.

Viti 2017 përfaqësoi vitin e fundit të zbatimit të Strategjisë së Zhvillimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit 2013-2017, e rishikuar. Objektivat strategjike të institucionit kanë ecur paralel me objektivat e Planeve Strategjike 2011-2016 të INTOSAI-t dhe 2011-2017 të EUROSAT-t, dy organizatat e komunitetit të institucioneve supreme publike të auditimit në Evropë dhe botë. Monitorimi i zbatimit të kësaj Strategjie ka sjellë bilancin e pesë viteve 2013-2017 të konsolidimit të reformës institucionale në KLSH dhe krijimit të një modeli institucional që afron me modelet më të përparura të institucioneve supreme të auditimit në Evropë. Bazuar në nivelin e treguesve të Kornizës së Matjes së Performancës së një Institucioni

⁷⁸ Në analizë morën pjesë Presidenti i Republikës, Shkëlqesia e Tij z. Ilir META, Sekretari i Komisionit për Ekonominë dhe Financat në Kuvendin e Shqipërisë, Akademik Anastas ANGJELI, Audituesi i Përgjithshëm i Kosovës, z. Besnik OSMANI dhe Zëvendës Audituesi i Përgjithshëm i ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë, z. Naser ADEMI, Rektorja e Universitetit “Aleksandër MOISIU”, zj. Kseanela SOTIROFSKI si dhe shumë përfaqësues nga profesori, ekspertë të shoqërisë civile, analistë dhe studentë të fakulteteve të Universitetit.

⁷⁹ Kongresi INCOSAI i XXII-të, Abu d’Habi i Emirateve të Bashkuara Arabe, dhjetor 2016.

⁸⁰ Kongresi i X-të i EUROSAT-t, Stamboll, maj 2017

Suprem Auditimi, dokument i miratuar si standard ISSAI në Kongresin e fundit të INTOSAI-t, objektivat e përcaktuara në Strategjinë e Zhvillimit 2013-2017 janë realizuar në masën 80 %. Në këta 6 vite (duke shtuar edhe vitin 2012), institucioni, bazuar në marrëveshjet e bashkëpunimit dhe partneritetet me institucionet simotra të zhvilluara evropiane, ka arritur të përgatisë një trupë audituesish, të mirëtrajnuar dhe të motivuar, e cila zbaton me kompetencë dhe rigorozitet profesional standardet ndërkombëtare të auditimit suprem, ISSAI-t.

Në Strategjinë e Zhvillimit Institucional 2013-2017, e rishikuar, **Objektivi i Parë Strategjik** ishte zhvillimi i kapaciteteve institucionale të KLSH nëpërmjet amendimit dhe përsosjes të bazës rregullatorë, në përputhje me standardet ndërkombëtare të auditimit dhe praktikat e mira evropiane. *Sot KLSH ka një ligj organik bashkëkohor dhe tërësisht në përputhje me standardet e INTOSAI-t, të miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë në fund të vitit 2014, me ndihmën e ekspertizës së Drejtorisë së Përgjithshme të Buxhetit të Bashkimit Evropian. Janë miratuar dhe janë në funksionim një kuadër i brendshëm rregullator administrativ e organizativ së bashku me Manualet dhe udhëzuesit specifikë në funksion të adoptimit të Standardeve ISSAI.*

Qasja e institucionit në përmbushje të **Objektivit të Dytë Strategjik**, rritja e kapaciteteve audituese dhe e cilësisë së auditimit, u udhëhoq nga parimet dhe praktikat më të mira ndërkombëtare, duke e bazuar zhvillimin metodologjik dhe profesional i burimeve njerëzore në dy shtylla kryesore: (1) krijimin e një profili të lartë profesional të audituesit publik; (2) sigurimin e kryerjes së veprimtarisë audituese, në përputhje të plotë me standardet e auditimit të jashtëm publik si dhe praktikat e mira të fushës të konkretizuara në manualet e auditimit, rregullore të procedurave të auditimit, përmirësimin e raportimit dhe transparencës si dhe trajnimin e vazhdueshëm të stafit auditues.

Puna për rritjen e trajnimeve dhe marrjen e eksperiencës drejtpërsëdrejti në auditim nga ekspertë të SAI-ve simotra u thellua me nisjen e Projektit të Binjakëzimit me fondet e Bashkimit Evropian IPA 2013, me SAI-t e Polonisë (NIK) dhe të Kroacisë si partnere, në mars të vitit 2016. Vetëm gjatë vitit 2017 u organizuan nga ekspertë polakë, kroatë dhe holandezë 37 misione pranë audituesve të KLSH, duke dhënë 80 rekomandime.

Zhvillimet profesionale dhe rritja e kapaciteteve audituese mbështetën fuqimisht angazhimet të ndërmarra nën **Objektivin e Tretë Strategjik**, përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i numrit të auditimeve të performancës. Me miratimin e Ligjit 154/2014, KLSH u mandatua për të realizuar auditime performance në mënyrë eksplicite dhe specifike, me akses të pakufizuar, si në subjekte, ashtu edhe në informacion, sikurse dhe me të drejtën për të raportuar në Kuvend me auditime individuale performance. Për vitin 2017, numri i auditimeve të performancës u rrit me 20% në krahasim me vetëm një vit më parë, duke arritur në 15 auditime, trend që do të vijojë të mbahet edhe në të ardhmen, duke e kthyer këtë lloj auditimi në boshtin e përpjekjeve tona për përmirësimin e funksionimit të administratës shtetërore dhe rritjen e besimit të qytetarit tek kjo administratë, në ndjekje të modeleve të institucioneve homologe evropiane dhe më gjerë.

Me **Objektivin e Katërt Strategjik**, KLSH provoi të kalonte drejt një zhvillimi ambicioz, atë të auditimeve në sistemet e teknologjisë së informacionit, ndërkohë që baza e njohurive

dhe e teknologjisë së trashëguar nga viti 2011 ishte praktikisht e papërfillshme ose zero. Në Ligjin nr. 154/2014, institucioni u mandatua për të realizuar auditime të teknologjisë së informacionit si një lloj i veçantë i auditimi, nëpërmjet të cilit, KLSH mbledh dhe vlerëson provat, për të përcaktuar nëse një sistem kompjuterik mbron asetet, ruan integritetin e të dhënave, lejon që synimet e subjektit që auditohet të arrihen në mënyrë efektive, duke përdorur burimet në mënyrë eficiente. Në këtë objektiv, është krijuar Drejtoria e Auditimit të Teknologjisë së Informacionit dhe janë realizuar auditimet e para të këtij lloji, ndërkohë që është punuar për të miratuar kuadrin e plotë rregullativ mbi të cilin realizohen auditime të tilla mjaft komplekse. Numri i auditimeve TI është modest, por me një trend rritës nga viti në vit, fakt që tregon se edhe në këtë lloj auditimi konsolidimi i punës audituese është i kënaqshëm.

Në përmbushje të **Objektivit të Pestë Strategjik**, institucioni ka rritur kontributin për qeverisjen e mirë, nëpërmjet thellimit të luftës kundër korrupsionit.

Sot, SAI-t, jo vetëm në Evropë, por në të gjithë botën, janë thirrur në testin e kohës për të dëshmuar se kanë aftësinë të rrisin besimin qytetar në qeverisjen publike, nëpërmjet auditimeve të tyre gjithnjë e më cilësore, të guximshme dhe parandaluese ndaj risqeve për keqmenaxhim, menaxhim të papërgjegjshëm dhe abuzim me paranë publike. Aktiviteti ynë në këtë drejtim, merr rëndësi në kushtet e procesit të integritetit të vendit tonë, pas miratimit kohët e fundit të Strategjisë së Bashkimit Europian për Ballkanin Perëndimor, ku qartësisht shpaloset perspektiva e integritetit në BE për Shqipërinë, në rast të suksesit në kryerjen dhe thellimin e reformës në drejtësi.

Reforma në drejtësi është e lidhur me perpjekjet për të ndërgjegjësuar nënpunësit e Shtetit për detyrimin në mbrojtje dhe ruajtje të parasë dhe aseteve publike, duke patur për mision shërbimin ndaj qytetarit, njëlloj si orientimet dhe mesazhet qëndrore të Kongreseve të fundit INTOSAI dhe EUROSAI të komunitetit të institucioneve supreme të auditimit.

KLSH, në këto pesë vite 2013-2017, e ka orientuar aktivitetin auditues drejt sfidave të mirëqeverisjes publike, duke synuar të fitojë besimin e qytetarit përmes një roli aktiv në thellimin e luftës ndaj korrupsionit në të gjitha nivelet e qeverisjes së vendit. Standardet e INTOSAI-t, ISSAI-t, të cilat institucioni po i zbaton tashmë gjerësisht në punën e tij, nënvizojnë rolin këshillues dhe rekomandues të institucioneve supreme të auditimit në drejtim të parandalimit të sjelljeve korruptive dhe abuzimeve me fondet publike, por mjedisi në të cilin operojmë si dhe nivelet e larta të korrupsionit në çdo qelizë të qeverisjes së vendit, kanë imponuar një qëndrim të balancuar ndërmjet rolit parandalues me rolin ndëshkues të institucionit kushtetues të auditimit në vendin tonë. Numri i kallzimeve penale gjatë kësaj periudhe ka qënë tregues i punës sonë në këtë drejtim. Në 266 kallzime penale apo indicie të përgatitura për një numër prej 847 punonjësish të lartë, të mesëm dhe të ulët të administratës shtetërore, të kapur në abuzime flagrante, punonjësit e nivelit të lartë drejtues të kallzuar penalisht përbëjnë 33% të totalit të personave të kallzuar (281 individë). Këto kallzime, si dhe në tërësi dosjet e auditimeve të realizuara nga KLSH, janë indicie dhe materiale të vlefshme për institucionet e reja të reformës në drejtësi, që do të fillojnë së shpejti nga funksionimi, për të identifikuar një korrupsion të pafrenuar dhe pak të goditur deri sot, nga strukturat qeverisëse apo organet përgjegjëse për hetimin dhe ndëshkimin e shkeljeve të konstatuara nga audituesit e KLSH.

Si institucion i mandatuar nga Kushtetuta, KLSH e shikon veten në front të parë të luftës kundër korrupsionit galopant dhe veprimtare aktive e reformës në drejtësi, jo si institucion i anashkaluar apo pak i përfillur prej saj, dhe gjykon se kjo kërkon sinergji bashkepunimi mes të gjithë veprimtarëve të tjerë përgjegjës për të garantuar realizimin e objektivit strategjik të kësaj reforme.

Nën **Objektivin e Gjashtë Strategjik**, KLSH ka integruar elementë modernë të komunikimit dhe ka miratuar në qershor 2017 Strategjinë e Komunikimit 2017-2019, duke synuar të përçojë zërin e qytetarit dhe të publikut nëpërmjet auditimeve dhe raportimeve për gjetjet dhe rekomandimet e tyre. Strategjia e komunikimit thekson marrëdhëniet e KLSH me publikun dhe Kuvendin, duke përfshirë edhe partnerë të tjerë në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar. Në vitin 2016, Kuvendi miratoi Rezolutën për vlerësimin e veprimtarisë së Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2015, duke vlerësuar progresin e arritur nga institucioni në përafrimin e punës së tij audituese me standardet ndërkombëtare të fushës. Kjo Rezolutë shpreh angazhimin maksimal të Kuvendit me qëllim përmirësimin e bashkëpunimit si dhe për mundësinë e krijimit të Nënkomisionit parlamentar brenda Komisionit për Ekonominë dhe Financat, për të monitoruar në mënyrë sistematike aktivitetin e KLSH-së dhe veçanërisht zbatimin e rekomandimeve të KLSH nga institucionet e Shtetit.

Për vitin 2017, institucioni ka qenë i pranishëm **6.7 herë më shumë** me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe ka gjashtëfishuar praninë e tij në mediat audiovizive, krahasuar me vitin 2010, duke u prezantuar në median e shkruar me artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike. Një vlerë e shtuar e KLSH-së në gjashtë vitet e fundit (2012-2017) në fushën e komunikimit dhe të transparencës së institucionit është kolana e botimeve të saj, e cila ka arritur në fund të vitit 2017 në 83 tituj, nga vetëm 12 botime modeste të periudhës 1992-2011.

Komunikimi gjatë vitit 2017, përmes mjeteve të teknologjise së informacionit ka arritur të përmbushë objektivat e kësaj strategjie. 97% e vendimeve të Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit për gjetjet dhe rekomandimet nga auditimet sot publikohen në faqen në internet të institucionit në kohë pothuajse reale. Raportet më të rëndësishme të auditimit i janë dërguar dhe komunikuar Kuvendit, duke synuar një ndërveprim aktiv me Ligjvënësin.

**

KLSH vjen sot në këtë analizë vjetore të përgjithshme pas kryerjes së analizave vjetore të departamenteve të auditimit. Kemi përmbledhur gjetjet, sugjerimet dhe vërejtjet ndaj punës dhe qasjes sonë nga ana e ekspertëve të shoqërisë civile të pranishëm në analizat e departamenteve, të cilët i falenderojmë për pjesëmarrjen dhe kontributin. Si institucion besojmë fort në punën në sistem, ku përfshihen 1) Presidenti dhe Kuvendi, 2) Qeveria, 3) Opozita, 4) Institucionet e Pavarura dhe 5) Shoqëria Civile dhe Mediat, për përmirësimin e qeverisjes dhe rritjen e përgjegjësisë dhe llogaridhënies së institucioneve publike.

Me lejonin që në emër të të gjithë audituesve të Kontrollit të Lartë të Shtetit të veçojmë ndihmesën dhe kontributin e dhënë në mbështetje të rolit dhe veprimtarisë së KLSH nga Shkëlqesia e Tij z. Ilir Meta, më parë në rolin e Kryetarit të Kuvendit dhe sot si President i Republikës. Prania e Tij në këtë analizë është një tregues domethënës i vlerësimit që Presidenti i Republikës ka ndaj misionit të institucionit kushtetues të KLSH dhe i mbështetjes së pakursyer të Tij të sotme dhe në të ardhmen për institucionin.

Falenderojmë dhe vlerësojmë lart Kuvendin e Shqipërisë, Kryetarin e tij, Komisionin e Ekonomisë dhe Financave, në veçanti Kryetarin e Komisionit z. Erjon Braçe dhe Sekretarin, Akademik Anastas Angjeli, për mirëkuptimin dhe mbështetjen e gjerë që na kanë dhënë si KLSH.

**

TREGUESIT E PERFORMANCËS 2017

Viti 2017, është viti i tretë i matjes së performancës së institucionit sipas strukturës së standardizuar të Kuadrit të Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit. Matja e standardizuar e punës së një SAI nepermjet treguesve të performancës siguron një bazë objektive për të treguar lidhjen e tij të vazhdueshme me Parlamentin, Institucionet e tjera publike, shoqëri civile dhe qytetarët. Kjo matje synon të vlerësojë kontributin e SAI-t në menaxhimin financiar publik, në qeverisjen e mirë dhe llogaridhënien, si dhe në përpjekjet për të luftuar korrupsionin. Ajo i jep mundësinë SAI-t për të qenë një organizatë model, duke u udhëhequr nga promovimi i transparencës dhe llogaridhënies.

Matja e punës nëpërmjet treguesve të performancës, të cilët përmbledhin standardet ISSAI dhe praktikatat e tjera më të mira të përcaktuara nga INTOSAI, jep një pasqyrë të të gjitha fushave më të rëndësishme të aktivitetit dhe rezultateve të një SAI. Ajo përfshin si proceset e brendshme të institucionit (mënyrën e organizimit, zbatimin e rregullores së brendshme, zhvillimin e burimeve njerëzore, etj.), ashtu edhe komunikimet me palët jashtë (partneritetet, komunikimin me qytetarët dhe publikun, etj.) dhe rezultatet.

Matjet objektive të performancës në formën e treguesve e bëjnë atë të përshtatshme dhe për krahasimin e performancës së aktivitetit të SAI-t në mënyrë dinamike me veten gjatë kohës, apo me SAI-et simotra, duke krijuar kështu një sistem të unifikuar vlerash e standardesh, sikurse e shpreh edhe motoja e INTOSAI-t *“Nga eksperiencia e përbashkët, përfitojnë të gjithë”*.

Po pse themi që KLSH i ka përmbushur detyrat e përmbajtura në dy motot e dy Kongreseve të fundit të INTOSAI-t dhe EUROSAT-t dhe pikërisht: *« Auditimi publik në shërbim të qytetarit »*, dhe *“Si mund të ndihmojnë SAI-et në rikthimin e besimit të qytetarëve tek qeverisja publike?”*

Së pari, kemi përmbushur detyrën dhe mandatin tonë kushtetues, duke realizuar 156 auditime nga 154 të planifikuara, nga të cilat:

- 25 janë auditime përputhshmërie;
- 14 janë auditime financiare;
- 15 janë auditime performance;
- 92 janë auditime rregullshmërie;
- 5 janë auditime IT;
- 5 janë auditime tematike;

si dhe janë në proces evadimi dhe 6 auditime të tjera.

Shpërndarja e llojeve të auditimeve pasqyron zhvillimin dhe modernizimin e institucionit, duke shfrytëzuar maksimalisht burimet njerëzore. Pavarësisht kapaciteteve të limituara, KLSH ka arritur të mbulojë me auditim të gjitha fushat e veprimtarisë shtetërore, të shpenzimit apo gjenerimit të fondeve publike, duke u përqëndruar me auditime

performance, financiare, te perputhshmerise dhe te teknologjise se informacionit në institucionet e shpenzimeve dhe të ardhurave më të mëdha, ose të një rëndësie parësore për ekonominë dhe shërbimet publike të vendit.

Auditimet e performancës janë rritur ndjeshëm në numër (20 përqind me shume se një vit me pare), duke rritur cilësinë e auditimeve. Kemi arritur që cilësia të shoqërohet me mbulueshmëri institucionesh dhe fushash veprimi të administratës shtetërore, jo vetëm përgjatë 2017-s, por që nga nisja e implementimit të Planit Strategjik 2013-2017.

Auditimet financiare janë dyfishuar në numër krahasuar me vitin 2016, nga duke treguar se po punohet me impenjim të madh për të përmbushur sfidat e reja, lidhur me dhënien e opinionit për hartimin e pasqyrave financiare. Thëksojmë se këto auditime po përballen me sfidën e implementimit të modeleve të reja të auditimit bazuar në një vlerësim risku sipas një metodologjie të re dhe në përputhje me standardet e INTOSAI

Me sugjerim të Drejtorisë së Përgjithshme të Buxhetit të BE-së, DG-Budget, si KLSH po përpigëmi të shkëputemi nga auditimet tradicionale të ligjshmërisë, duke synuar metodologji bazuar në praktikën më të mira të komunitetit INTOSAI. Për këtë, kemi veçuar

Auditimet e Përputhshmërisë nga ato të rregullshmërisë ligjore, duke synuar më shumë ndërhyrjet në sistemin e funksionimit të njësive të audituara, me qëllim përmirësimin rrënjësor të punës dhe rezultateve të tyre, dhe jo konstatimin e të njëjtave shkelje ligjore që përsëriten në kohë, duke propozuar thjesht masat administrative dhe disiplinore të rradhës.

Së dyti, duke e konsideruar veten si shërbëtor të qytetarëve dhe si agjent kryesor të Kuvendit për të garantuar mirëqeverisjen, në të gjithë punën tonë jemi munduar të japim rekomandime të cilat do të mund të ndryshojnë edhe kulturën menaxheriale e cila mbetet akoma në nivel të ulët, sidomos në segment më fundor të organeve qeverisëse e reflektuar në cilësi të ulët në shërbimin e qytetarëve. Në të gjithë aktivitetin auditues të realizuar gjatë vitit 2017 kemi dhënë 91 rekomandime “Propozime për ndryshim legjislativ”, 2082 rekomandime të natyrës “Masa Organizative”, 1007 “Masa Disiplinore” dhe në po atë nivel “Masa administrative” në kompetencë të institucioneve përgjegjëse ku vendin kryesor e zënë rekomandimet që i adresohen Agjencisë së Prokurimit Publik. Megjithatë numri i këtyre rekomandimeve është i konsoliduar, statusi i zbatimit të tyre pavarësisht se KLSH ka tentuar të ndjekë një politikë follow-up plotësisht sipas standardeve ndërkombëtare të auditimit dhe praktikave më të mira në këtë fushë, mbetet i ulët.

Kështu, masat organizative të pranuar në masën 53% janë zbatuar plotësisht në nivelin 7% ndërkohë që 60% e tyre janë në proces zbatimi. Po kur shikojmë tek analiza e masave disiplinore konstatojmë se janë pranuar në masën 38% dhe janë zbatuar këto vetëm në nivelin 47%, fakt që tregon **apatinë e strukturave qeverisëse** në adresë të rekomandimeve të KLSH.

Së treti, treguesi i dobishmërisë, efektivitetit të institucionit, një tregues qendror i Kuadrit të Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit, i përdorur gjerësisht nga SAI-t moderne evropiane dhe nga GAO amerikane, është 31.9 leke për KLSH-në për vitin e kaluar. Pra, për çdo një lek të shpenzuar nga Buxheti për institucionin, institucioni ka zbuluar dhe kërkuar për t’u zhdëmtuar në Buxhetin e Shtetit 31.9 lekë. Në krahasim me periudhën 2002-2011 (me një mesatare 21.1 leke), efektiviteti i institucionit për periudhën 2012-2017 është rritur mbi pesë herë (108.7 leke).

Së katerti, për të gjitha abuzimet dhe shkeljet flagrante në përdorimin e fondeve publike, si KLSH kemi çuar në organet e prokurorisë personat përgjegjës. Kallëzimet penale në mjedisin shqiptar përbëjnë një tregues të rëndësishëm të luftës ndaj korrupsionit shtetëror dhe papërgjegjshmërisë së nënpunësve shtetëror. Për vitin 2017, kallëzimet penale kanë qënë gjithsej 47, për drejtues kryesisht të rangut të mesëm dhe të lartë të administratës shtetërore. Institucioni ka rritur cilësinë e përgatitjes së dosjes për kallëzim penal dhe ka shkurtuar kohën e përgatitjes së kallëzimit.

**

KLSH nga auditimet e kryera në vitin 2017, ka identifikuar disa çështje thelbësore mbi qëndrueshmërinë e financave publike, të cilat, duke qënë se vijnë në ndërrime vite, në mendimin tonë kërkojnë një vëmendje të shtuar të Kuvendit dhe Qeverisë. Po përqëndrohemi në disa nga gjetjet dhe rekomandimet më kryesore:

1. Ligji « Për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik »

KLSH për disa vite rradhazi i ka adresuar në mënyrë të përsëritur, që nga viti 2013, Kuvendit, Qeverisë dhe të gjitha instancave të larta shtetërore rekomandimin për hartimin e Ligjit “Mbi përgjegjësinë materiale të nëpunësit publik” në të cilin do të trajtohet përgjegjësia financiare e punonjësve të njësive publike (zyrtarët e lartë dhe punonjësit e të gjithë niveleve) për dëmet ekonomike të shkaktuara qëllimisht apo nga neglizhenca, gjatë ose në lidhje me procesin e kryerjes së detyrave zyrtare.

Mungesa e theksuar e përgjegjshmërisë financiare në vend është evidentuar dhe theksuar edhe nga Progres Raportet e Bashkimit Evropian të viteve të fundit. Jemi të sigurt se me hapat për realizimin e plotë të reformës në drejtësi, kjo përgjegjësi do të shtohet, pasi reforma duhet të vijojë edhe në këtë drejtim. Gjykojmë se ka ardhur koha që Kuvendi, Komisioni për Ekonominë dhe Financat në bashkëpunim me Qeverinë, të marrë nismën për hartimin e këtij ligji kyç në rritjen e përgjegjësisë, llogaridhënies dhe në disiplinimin e vendimmarrësve dhe menaxherëve kryesorë të financave tona publike.

2. Kredibiliteti i procesit të buxhetimit

Nga auditimi “Për Zbatimin e Buxhetit të vitit 2016”, kemi konstatuar se vijohet me praktikën e programimeve jo realiste, ku programimi i të ardhurave mbetet pika më e dobët dhe që ndikon edhe në ndryshimin e shpenzimeve. Nisur nga kjo praktikë që vijon prej vitesh, ku kuadri makroekonomik dhe fiskal i përshtatet ndryshimeve të nevojshme buxhetore, reflekton mungesën e rolit të të qenit mjet strategjik, dhe pikë reference për Programimin Buxhetor Afatmesëm (PBA) dhe vjetor. Kjo mangësi vijon edhe për shkak të mungesës së Këshillit Fiskal, një organi të pavarur që do të përfshihej në studimin dhe përpilimin e parashikimeve makroekonomike të sakta, të besueshme dhe të pacënueshme, duke ndikuar kështu në cilësinë e planit buxhetor afatmesëm dhe vjetor, si dhe në mbikëqyrjen e përputhshmërinë me rregullat fiskale aq të nevojshme për të siguruar stabilitetin fiskal.

Një ndër rekomandimet kryesore të KLSH në lidhje me zbatimin e Buxhetit të Shtetit, i adresohet realizimit të të ardhurave buxhetore kundrejt planifikimit, duke bërë të mundur edhe një planifikim të mirë të shpenzimeve buxhetore, i cili do të luante një rol kyç në plotësimin e nevojave të vendit, në përmirësimin e shërbimeve publike dhe njëkohësisht

në rritjen e investimeve dhe nxitjen ekonomike. Në këtë mënyrë konsolidimi fiskal do të arrihej përmes rritjes së të ardhurave dhe jo me frenim të shpenzimeve publike. KLSH ka konstatuar se të ardhurat totale të programuara në 2016 janë ulur me 5.5%, krahasuar me fazën e parë të Planifikimit të Buxhetit Afatmesëm(PBA) 2016-2018. Shpenzimet e programuara për këtë vit janë ulur me 6.3% krahasuar me fazën e parë të PBA.

KLSH ka theksuar se përmbushja e synimeve strategjike kërkon një angazhim gjithëpërfshirës dhe nuk është përgjegjësi vetëm e Ministrit dhe e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, të cilët koordinojnë këtë proces. Ndryshimet me akte normative, sidomos atyre që bëhen gjatë muajit dhjetor, shkaktojnë **mungesën e kredibilitetit të buxhetit** dhe për rrjedhojë kërkojnë një adresim më të kujdesshëm dhe koherent.

KLSH thekson rëndësinë që ka për financat publike ndërgjegjësimi i subjekteve dhe aktorëve të tjerë për rëndësinë e një plani buxhetor realist dhe në mbështetje të objektivave strategjik të vendosur, i cili do të kontribuonte edhe në uljen e riskut për krijimin e detyrimeve të prapambetura.

Borxhi publik dhe risqet nga borxhi i jashtëm

Kemi konstatuar se niveli i borxhit publik (si % kundrejt PBB) nuk tenton drejt parametrave të synuar, pasi për vitin 2015 niveli i borxhit publik është rritur në nivelin 73.06%, kurse për vitin 2016 niveli i borxhit publik ka arritur në 72.4% dhe është larg trendit që të çon në përmbushjen e objektivave strategjik të vendosur. Rritja e portofolit të huasë së jashtme mban ekspozimin e lartë të monedhës ndaj kurseve të këmbimit ku për pagesat e shërbimit të borxhit, efekti nga kurset e këmbimit dhe rivlerësimet e stokut në fund të vitit sjellin diferenca të mëdha. Vetëm nga përdorimi joefektiv i instrumentave financiare për konvertimin e flukseve të borxhit të jashtëm buxheti i shtetit ka mbajtur një kosto të konsiderueshme prej rreth 1 miliard lekë në vitin 2016.

Kemi arritur në konkluzion se treguesit e përdorur për menaxhimin e borxhit publik, nuk përmbushin kërkesat e standardeve të pranuar në lidhje me vlerësimin e qëndrueshmërisë, kostos së borxhit dhe menaxhimin e tij me ekonomicitet dhe eficiensë. Rezultatet e treguesve përgjegjës për vlerësimin e qëndrueshmërisë dhe kostos së borxhit publik si: Borxh i Jashtëm/ Eksporte, Borxh i Jashtëm/ Rezervave Valutore dhe Indikatorit i Hendekut Primar Afatshkurtër, tregojnë se aftësia ripaguese e ekonomisë sonë kundrejt borxhit publik, është në rënie. Këto rezultate lidhen drejtpërdrejtë me koston që përballon shteti për shlyerjen e interesave dhe principalit.

Mungesa e zbrërthimit të strategjive afatmesme të menaxhimit të borxhit publik në plane konkrete veprimi dhe strategji alternative ia bën të pamundur Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë diversifikimin e risqeve për të arritur në një menaxhim eficient të borxhit publik.

Kemi kërkuar vëmendje të shtuar të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë lidhur me menaxhimin e borxhit publik dhe angazhim maksimal që të përmbushen objektivat e vendosura për ta ulur borxhin publik nën 60% të PBB-së brenda një periudhe afatmesme.

3. Programim dhe realizim i kujdesshëm i investimeve publike dhe vëmendje ndaj stokut të detyrimeve të prapambetura

Nga auditimet e realizuara, kemi konkluduar se ka një menaxhim jo të kujdesshëm të fondeve që programohen për investime, dhe që më pas realizohen gjatë vitit. Është lehtësisht e verifikueshme që si në programim dhe në realizim ka një spostim të

investimeve në tremujorin e fundit, duke arritur pikun në muajin dhjetor. Rreth 34% e investimeve me financim të brendshëm (ose 14,7 miliardë lekë) janë realizuar gjatë muajit Dhjetor. Ndërsa shpenzimet kapitale me financim të huaj (kredi dhe grante), janë realizuar në masën 72%. Gjithshtu u vu re përdorimi i buxhetit të vitit 2016 për shlyerjen e detyrimeve të prapambetura që shkojnë edhe deri në vitin 2011, duke krijuar detyrime të reja të prapambetura. Si pasojë e përdorimit të fondeve të këtij viti në shlyerjen e investimeve të periudhave të mëparshme, në fund të 2016 nga auditimi rezulton se janë krijuar detyrime të reja të prapambetura në shumën 1,8 miliardë lekë.

Nga auditimi i realizuar në njësitë e vetëqeverisjes vendore, kemi konstatuar se megjithëse reforma territoriale ka qenë e domosdoshme, për të cilën KLSH ka rekomanduar kryerjen dhe përsheptimin e saj, përveç impakteve pozitive që ka dhënë në drejtim të përqendritimit dhe menaxhimit më të mirë të të ardhurave, rritjes së volumit të investimeve, në opinionin tonë, edhe në vitin e dytë të zbatimit të saj, **nuk janë arritur pritshmëritë e duhura në lidhje me rritjen dhe cilësinë e shërbimeve ndaj komunitetit, rritjen e të ardhurave financiare**, etj. Zbatimi i procesit të reformës për riorganizimin administrativo-territorial, në praktikë shfaq mjaft problematika si në transferimin e aseteve, në cilësinë e hartimit të bilanceve të konsoliduara, dorëzimin e inventarëve sipas llogarive, veçanërisht detyrimet tatimore të bizneseve, etj. Efekt negativ në këtë drejtim ka pasur edhe fakti se shumë punonjës të cilët kanë qenë të ngarkuar me detyra funksionale, u larguan nga puna për arsye strukturore etj., pa bërë dorëzimin e detyrës, duke mos krijuar vazhdimësi të informacionit zyrtar e për pasojë vënien në vështirësi reale strukturën e re të Bashkive. Sensitivë është borxhi i konsiderueshëm i krijuar ndaj subjekteve private, nëpërmjet krijimit të detyrimeve për fatura të palikujduara ndër vite, për arsye të kryerjes së punimeve apo shërbimeve pa u siguruar më parë fondet e nevojshme për kryerjen e tyre. Në bilancet e Bashkive rezultojnë mjaft detyrime të krijuara nga viti 2012 e përpara, por prej tyre, nuk ka një analizë të borxhit të krijuar në çdo vit nga pamjaftueshmëria e aftësisë paguese, faktorët që kanë ndikuar në krijimin e kësaj vështirësie financiare etj.

KLSH vlerëson rëndësinë e monitorimit të vijueshëm të krijimit të detyrimeve të prapambetura si dhe një strategji e qartë e trajtimit të borxhit në njësitë e vetëqeverisjes vendore.

4. *Prokurimi publik dhe ineficienca e tij*

A. Institucionet qendrore. Në auditimet e realizuara për vitin 2017 për 13 institucione qendrore, kemi konstatuar se nga 402 procedura prokurimi të zhvilluara me fondin e përlogaritur në vlerën 2.8 miliardë lekë, janë lidhur kontrata me fituesit me një diferencë nga fondi limit prej 232 milionë lekë ose rreth 8.2 % të fondit limit. Kemi audituar procedura prokurimi në vlerën 2 miliardë lekë, ose 71% e vlerës së përlogaritur. Kemi konstatuar shkelje të procedurave të prokurimit në fondet me vlerën 1,95 miliardë lekë, ose 97% e fondeve të audituara kanë rezultuar me shkelje dhe problematika. Kjo shifër e fondeve me probleme është tejet alarmante dhe tregon se fondet janë shpenzuar jo plotësisht në përputhje me kërkesat ligjore. Shkeljet ligjore të konstatuara (550 raste) në gjykimin tonë kanë çuar jo vetëm në deformim të konkurrencës së operatorëve në treg, por ato njëkohësisht nuk garantojnë vlerën për fondet e shpenzuara. Shkeljet kryesore janë si më poshtë:

a. Në fazën e përgatitjes së dokumenteve të tenderit janë konstatuar 415 shkelje (75%). Ato janë shkelje në mos argumentimin e vlerës së përlogaritur të kontratave (135 shkelje), në zbatim të përgjegjësisë të autoritetit kontraktor (46 shkelje), në përcaktimin e kriterëve të përgjithshme (34 shkelje), në përcaktimin e kriterëve të veçanta (98 shkelje) dhe në përcaktimin specifikimeve teknike (102 shkelje)

b. Në fazën e zhvillimit të procedurave të prokurimeve, ku janë konstatuar 66 shkelje (12%). Këto shkelje lidhen me plotësimin e kriterëve të kualifikimit (26 shkelje); me skualifikimet e ofertuesve (13 shkelje); me hapjen dhe shqyrtimin e ofertave (11 shkelje); me ofertat anomalisht të ulta (3 shkelje); me lidhjen e akt-marrëveshjeve të bashkëpunimit (1 shkelje) dhe me respektimin e afateve kohore në zbatimin e procedurave dhe ankesave (12 shkelje)

c. Në fazën e zbatimit të kontratave dhe dorëzimit të punimeve, si dhe arkivimit të dosjes (69 shkelje ose 13%). Ato kanë të bëjnë me zbatimin dhe lidhja e kontratës 18 shkelje; akt marrje dorëzim 13 shkelje në kryerje punimesh 10 shkelje; inventarizimi i dosjes 28 shkelje)

B. Në njësitë e vetëqeverisjes vendore. Për 42 subjektet e audituara nga KLSH, nga 994 procedura prokurimi të zhvilluara me vlerë 13,1 miliardë lekë, janë audituar 716 procedura prokurimi në vlerën 11,2 miliardë lekë, ose 70% të numrit të procedurave dhe 85% e vlerës së prokurimeve. Kemi konstatuar shkelje procedurale në 672 procedura prokurimi ose në 94% të procedurave të audituara. Serisht një shifer alarmante dhe rezultat që tregon se fondet janë shpenzuar jo në përputhje me kërkesat ligjore. Shkelje të shumta kemi konstatuar në të tria fazat e realizimit të prokurimeve, njëloj si prokurimet në institucionet qendrore.

1. Nga auditimi në **Drejtorinë e Përgjithshme të Prokurimeve**, i disa procedurave të prokurimit, në seancën publike të hapjes së ofertave në sistemin e prokurimit elektronik, kemi konstatuar se operatorët nuk publikojnë ofertën ekonomike ose dokumentacionin ligjor/teknik të kërkuar. Për rrjedhojë sigurohet konkurrenca numerike në fazën publike të hapjes së ofertave, por jo konkurrenca në përzgjedhjen e ofertës. Kjo mënyrë konkurrimi i hap rrugën për kualifikim dhe shpall fitues, operatorin e mbetur në garë (pa u futur në proces konkurrimi) si e vetmja alternativë, duke lënë shteg për ekzistencën e marrëveshjeve të fshehta mes operatorëve ekonomikë, fenomen për të cilin Autoriteti Kontraktues duhet të sinjalizojë Autoritetin e Konkurrencës, si organ kompetent i hetimit të sjelljes anti konkurruese të operatorëve ekonomikë. Për pasojë, mos publikimi nga operatorët ekonomikë të ofertës ekonomike apo i dokumentacionit të tenderit në Sistemin e Prokurimeve Elektronike mund të kufizojë konkurrencën e drejtë dhe efektive, duke mos nxitur dhe inkurajuar biznesin e vogël dhe të mesëm.

Kemi konstatuar po ashtu se Drejtoria e Përgjithshme e Prokurimeve nuk disponon një regjistër të të dhënave, i cili duhet të përmbajë të dhënat mbi fondin limit sipas loteve, fondin limit të prokuruar, operatorin ekonomik fitues etj. në mënyrë që të publikohet në faqen zyrtare të APP-së për të mundësuar transparencën dhe verifikimin e tyre, mbi zhvillimin e procedurave të prokurimit dhe fondeve në dispozicion.

Kemi propozuar që Agjencia e Prokurimit Publik të iniciojë përmirësime, duke i paraqitur Këshillit të Ministrave propozime për rregullat e prokurimit publik, për përmirësime në VKM nr. 914, datë 29.12.2014 "Për miratimin e rregullave të prokurimit publik", i ndryshuar, neni 73.

2. Nga auditimi në **Agjencinë e Prokurimit Publik**, kemi evidentuar se autoritetet kontraktore, gjatë realizimit të procedurave me “Negocim pa shpallje paraprake të njoftimit të kontratës”, kanë kryer procedura fiktive, duke ju referuar afateve kohore të kryerjes së tyre, apo plotësimit të dokumenteve të tenderit.

Kemi konstatuar se Agjencia e Prokurimit Publik nuk ka asnjë informacion mbi zbatimin e masave administrative, apo disiplinore të vendosura dhe propozuara prej saj. Administrimi i të dhënave mbi nivelin e zbatueshmërisë së vendimeve të saj është një indikator i matshëm rreth efektivitetit të vendimmarrjeve. Per kete, si KLSH kemi kërkuar shtimin e përgjegjësisë së Autoritetit Kontraktor, duke e detyruar të dërgojë informacionin e nevojshëm mbi zbatimin e masave administrative e disiplinore, duke propozuar ndryshime në nenin 72 të Ligjit të Prokurimit Publik.

3. Nga auditimi në **Komisionin e Prokurimit Publik** të dosjeve mbi ankimet e operatorëve ekonomikë të paraqitura pranë këtij Komisioni, kemi vërejtur se nuk është krijuar arkivi elektronik për të gjithë dokumentacionin për çdo ankimim, në përputhje me rregullat mbi arkivat, në zbatim të nenit 32 të VKM nr. 184, datë 17.3.2010 “Për miratimin e rregullores “Për organizimin dhe funksionimin e Komisionit të Prokurimit Publik dhe për disa ndryshime dhe shtesa në Vendimin nr. 659, datë 3.10.2007 të Këshillit të Ministrave “Për miratimin e rregullave të prokurimit publik, me mjete elektronike”. Kemi rekomanduar krijimi i arkivit elektronik të dosjeve për çdo ankimim, me qëllim sigurimin e transparencës në procesin e administrimit të dosjeve.

5. Vëmendje e shtuar në trajtimin e borxhit tatimor dhe doganor

Nga auditimi i zhvilluar në Drejtorinë e Përgjithshme të Tatimeve, kemi konstatuar nivelin shqetësues të borxhit tatimor. Peshë e këtij borxhi si përqindje ndaj PBB-së, nga 8.5% e PBB-së në fund të 2015 arriti në 11.7% e PBB-së në fund të 2016-ës. Në vlerën e borxhit prej 147 miliardë lekë (rreth 1.1 miliardë euro), janë shtuar detyrime përgjatë vitit 2016 në shumën 76,6 miliardë lekë, ndërkohë që numri i subjekteve borxhlinj ka pësuar një rritje alarmante nga 6,408 subjekte në vitin 2015 në 63,366 subjekte në fund të vitit 2016. Në stokun e borxhit tatimor, disa nga debitorët më të mëdhenj janë edhe ente publike. Në fund të vitit 2016, subjektet me borxh më të madh se 5 milionë lekë (2,067 subjekte ose 1.4% e numrit total të subjekteve) zënë 77% të stokut të borxhit. Përveç rritjes së Borxhit Tatimor dhe Doganor në vlerë nominale me 41.1% në krahasim me një vit më parë, rezulton se rritja e detyrimeve ndaj tatimeve dhe doganave (borxhi tatimor dhe doganor) si dhe e skemës së sigurimeve shoqërore për vitin 2016 është në vlerë 51,2 miliardë lekë ose 383 milionë euro dhe përbën mungesë direkte të ardhurash për Buxhetin e Shtetit. Kemi rekomanduar që të shtohet vëmendja në lidhje me trajtimin me efektivitet të masave për mbledhjen e këtyre detyrimeve tatimore dhe doganore, si dhe një politikë më e kujdesshme në shpalljen dhe realizimin e amnistive fiskale, të cilat nxisin krijimin e borxheve tatimore.

6. Mbi shitjen e pronës shtetërore dhe aksioneve të zotëruara nga shteti

Nga auditimi në Drejtorinë e Drejtimit të Pronës Publike, kemi konstatuar se procesi i administrimit të pronës publike vazhdon jetë i fragmentarizuar në shumë institucione, çka krijon mundësinë e shpërndarjes së përgjegjësisë dhe rrit rrezikun e keqpërdorimit të pronës publike. Mungesa e inventarizimit të pronës publike vijon prej me shume se 20 vite

të jetë një nga problemet kryesore e cila krijon efekte në konfirmimet e titujve të pronësisë nga institucionet publike që kanë për detyrë dhënien e vërtetësisë mbi këto tituj. Kjo është evidentuar edhe si një nga shkaqet për ekzistencën e rreth 600 konflikteve gjyqësore në proces vetëm në Ministrinë e Financave si rrjedhojë e procedurave të privatizimit ndër vite. Vlera e shmangieve me efekte negative financiare të identifikuar nga auditimi ishte 338 milion lekë, si pasojë e vendimarrjeve të gabuara dhe zgjatjes së procedurës së tjetërsimit të pronës publike duke u bazuar në vlerësime të kryera vite më parë dhe që nuk reflektonin vlerën në momentin e shitjes. Me qëllim mirëadministrimin e pronës publike, KLSH ka kërkuar, ndër të tjera, kryerjen e një analize më të hollësishme për shitjen e pronave publike, krijimin e kartelave të veçanta, dhe zgjidhjen e problemit për kompensimin e ish-pronarëve.

7. Raportimi financiar në sektorin publik

Pasqyrat Financiare të Konsoliduara të shtetit synojnë të paraqesin me vërtetësi dhe besueshmëri pozicionin financiar, performancën financiare, ndryshimet në kapital/aktivet neto dhe flukset e mjeteve monetare të shtetit. Konstatohet se, edhe për vitin 2016, Pasqyrat Financiare të Konsoliduara, nuk janë pjesë e raportit vjetor të konsoliduar të zbatimit të buxhetit. Mungesa disavjeçare e pasqyrave të konsoliduara të shtetit në gjykim tonë ndikon jo vetëm në nivelin e transparencës, por është e lidhur ngushtë me analizën e treguesve makroekonomik. Konstatohet se nuk ka një bazë të qartë rregullative mbi të cilën realizohet Raportimi Financiar, fakt që krijon hapësira për mangësi të theksuara në mbajtjen e kontabilitetit dhe në raportimin financiar nga njësitë që duhet të raportojnë mbi bazë të standardeve të kontabilitetit publik. Ministria e Financave dhe Ekonomisë, nuk disponon listën e plotë të të gjithë institucioneve buxhetore dhe jo buxhetore, bilanci i të cilave është pjesë e Pasqyrave të Konsoliduara të Shtetit. Në janar 2018, KLSH ka filluar një auditim në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë në lidhje me procesin e përgatitjes së Pasqyrave Financiare, me qëllim monitorimin e këtij procesi në kushtet e ristrukturimit institucional dhe rritjen e ndërgjegjesimit nga strukturat përgjegjëse. Kemi kërkuar që Ministria e Financave dhe Ekonomisë, në mbështetje të strategjisë së financave publike, të publikojë menjëherë Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, si baza kryesore metodologjike mbi të cilën do të ndërtohet kontabiliteti publik në Shqipëri në të ardhmen e afërt.

8. Vështirësi në lidhje me kuptimin dhe zbatimin e kërkesave të ligjit dhe akteve nënligjore për menaxhimin financiar dhe kontrollin nga institucionet publike

Ligji “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin” përcakton parimet, rregullat, procedurat, strukturat administrative dhe metodat për funksionimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit në njësitë publike të Republikës së Shqipërisë, si dhe përgjegjësitë menaxheriale për planifikimin, zbatimin, kontrollin e buxhetit, kontabilitetin dhe raportimin, me qëllim përdorimin sa më eficient, efektiv dhe ekonomik i burimeve financiare publike, duke respektuar parimet e transparencës dhe të ligjshmërisë, si dhe shmangien e shpërdorimit, keqpërdorimit dhe vjedhjes së pasurisë. KLSH ka konstatuar se në praktikë ka një lexim të ndryshëm nga entet publike, të fushës së zbatimi të këtij ligji duke synuar mos përfshirjen në kuadrin rregullues që sanksionon ky ligj. Tipike është sjellja e shoqërive aksionere me kapital shtetëror apo institucioneve të pavarura në krijimin e administrimin e fondeve, pavarësisht të qenit te tyre si ente publike. Për këtë kemi kërkuar që Ministria e Financave

dhe Ekonomisë të marrë masa me qëllim zbatimin e plotë të ligjit “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin”, i ndryshuar, duke përfshirë sipas karakteristikave specifike të tyre shoqëritë tregtare, organizatat jofitimprurëse, si dhe duhet të shprehet në kuadër ligjor për zbatimin nga institucionet e pavarura të cilat krijojnë apo shpenzojnë fonde publike.

9. Auditimi i njësive të vetëqeverisjes vendore

Si KLSH kemi verejtur parregullsi që kanë sjellë mos evidentim të drejtë të inventarit të aseteve të këtyre njësive, mos evidentim të saktë të të drejtave të këtyre njësive lidhur me detyrimet apo borxhin e bizneseve ndaj njësive të qeverisjes vendore. Gjykojme se mosvlerësimi sa duhet i kësaj problematike mund të çojë në një “faliment” të këtyre administratave apo rritje të huave në nivel lokal. Shqetesim ndaj borxhit në rritje të Njësive Vendore ka shprehur edhe FMN-ja.

Nga auditimet e realizuara gjatë vitit 2017 në njësitë e vetëqeverisjes vendore, KLSH ka konstatuar se administrimi i taksave dhe të ardhurave të veta reflekton mangësi të mëdha, për të cilat, KLSH ka rekomanduar vëmendje të shtuar për përmirësim të treguesve financiarë të njësive të vetëqeverisjes vendore. Në shumë njësi konstatohen nivele të larta të borxhit tatimor, pasaktësi të vlerës reale në mungesë të transferimit të të drejtave nga ish-komunat në Bashki, për të cilat kemi kërkuar një strategji sektoriale për vënien nën kontroll të niveleve të borxhit dhe uljen e tij përmes konsolidimit fiskal në nivel bashkie.

Nga auditimet e ushtruara në njësitë e vetëqeverisjes vendore (32 ish bashki dhe 120 ish komuna), kemi verejtur se nuk ka një transferim të saktë të listës së debitorëve gjatë procesit të transferimit të kompetencave nga komunat drejt Bashkive. Problemi i borxhit tatimor edhe për njësitë e vetëqeverisjes është sensitiv. Vetëm në auditimet e vitit 2017, detyrimet e paarkëtuara ndër vite janë llogaritur në masën rreth 2,6 miliardë lekë.

Po nga auditimet për vitin 2017, janë audituar 716 procedura prokurimi në vlerën 11,2 miliardë lekë, ose 70% të numrit të procedurave dhe 85% e vlerës. Kemi konstatuar shkelje procedurale në 672 procedura prokurimi ose në 94% të procedurave të audituara, rezultat që tregon se fondet janë shpenzuar jo në përputhje të plotë me kërkesat ligjore. Efektet financiare për të cilat është kërkuar shpërblimi i dëmit të llogaritur janë në masën 430 milion lekë, ose 4% e vlerës së audituar. Dëmi ekonomik i konstatuar në fushën e investimeve, përbëhet nga vlera 159,2 milionë lekë si mosvlerësim i drejtë i ofertave fituese (17 Bashki), dhe vlera prej 211,7 milionë lekë nga moskryerja e punimeve (26 Bashki).

KLSH ka konstatuar mungesë vizioni në lidhje me pronat dhe keqadministrim të tyre që nis me mungesën e inventarëve të pronave në dispozicion, duke rekomanduar masa organizative për përmirësimin e situatës. Kemi verejtur se Njësive të Vetëqeverisjes Vendore u janë transferuar pjesa më e madhe e pronave, kullotave dhe pyjeve, për të cilat ende nuk janë kryer inventarizimet dhe regjistrimet në zyrat e regjistrimit (ZVRPP), me justifikimin e mungesës së hartave përkatëse. Bashkimi i ish komunave në Bashkitë e mëdha ka sjellë edhe një problem të mprehtë në lidhje me dhënien me qera të sipërfaqeve të konsiderueshme të tokave bujqësore, të pandara nga ish-komunat, me afate kohore shumë të gjata nga 30 deri 99 vjet, ndërkohë një pjesë e tyre i kanë dhënë me qera pa i patur ato në pronësi, pasi nuk u janë transferuar pronat. Por edhe në rastet kur pronat u janë transferuar Njësive të Vetëqeverisjes Vendore, dhënia me qera e tyre është bërë në mungesën e plotë të dokumentacionit dhe mjaft prej tyre nuk janë të noterizuara. Kjo

problematikë në një të ardhme jo të largët mund të krijojë një problem social, pasi investimet janë kryer në mungesë të dokumentacionit të nevojshëm ligjor për t'i garantuar ato.

Konstatojmë po ashtu se Bashkitë nga ana praktike e kanë të pamundur kontrollin e territorit. Në disa Njësi të Vetëqeverisjes Vendore mungon edhe personeli i specializuar për këtë qëllim. Mungesa e administrimit të territorit e deshmojnë dëmtimet e mëdha të pyjeve dhe kullotave nga njerëzit, pa përmendur këtu edhe dëmtime të mëdha të pyjeve dhe kullotave nga rënia e zjarreve, etj.

- Duke patur parasysh peshën që mban Buxheti i Shtetit në subvencionimin e Shoqërive të Ujesjelles-Kanalizimeve dhe gjendjen problematike të menaxhimit të tyre, kemi audituar 9 shoqëri të tilla për vitin 2017. Nga auditimet e kryera ka rezultuar gjithsej dëm ekonomik në vlerën 180,6 milionë lekë dhe shpenzime dhe/ose të ardhura jo në përputhje me parimet e ekonomicitetit, eficiencës dhe efektivitetit në vlerën 18,4 miliardë lekë.

10. Auditimi i zyrave të regjistrimit të pronave dhe agjensive të legalizimit

Gjatë vitit 2017, kemi audituar 19 subjekte të lidhura me regjistrimin e pronave dhe procesin e legalizimeve, nga këto 7 auditime në ZVRPP dhe 6 auditime në strukturat e ALUIZNI-t.

A. Nga auditimet e realizuara në zyrat e regjistrimit, është konstatuar një dëm ekonomik i matshëm në vlerën 254,1 milionë lekë dhe të ardhura të munguara në vlerën 68,9 milionë lekë. Teksojmë që krahas dëmit ekonomik të matshëm në këto institucione ekziston edhe një dëm ekonomik i fshehur dhe i pamatshëm, shumë herë më i lartë se i pari, i cili lidhet me një zinxhir të stërzgatur pasojash sociale, mjedisore, ligjore dhe njerëzore, të shkaktuara si pasojë e paligjshmërive të kryera ndër vite me pronat nga ana e punonjësve dhe drejtuesve të ZVRPP-ve, të cilat së bashku me problematikën e proceseve gjyqësore, përbëjnë dhe burimin kryesor të faturave të papërballueshme që shteti shqiptar, duhet të paguajë tashmë dhe në vijim si pasojë e vendimeve të Gjykatës së të Drejtave të Njeriut në Strasburg.

B. Nga auditimi i realizuar përgjatë vitit 2017, në zyrat e ALUIZNI-it, kemi konstatuar se problematikën mbeten të njëjta me ato të vitit 2016, dhe nuk konstatohet të jetë vepruar për rregullimin e mangësive dhe shmangieve mbi të cilat KLSH edhe më parë ka kërkuar të ndërhyhet për të përmirësuar gjendjen.

Ky vit që sapo ka filluar do të jetë viti i parë i zbatimit të Strategjisë së re të Zhvillimit të KLSH 2018-2022. Strategjia i përgjigjet kërkesave të Standardeve Ndërkombëtare të INTOSAI-t (ISSAI-ve) dhe është mbështetur në udhëzuesit metodologjikë të publikuar për këtë qëllim nga organizatat ndërkombëtare profesionale dhe Nisma për Zhvillim të INTOSAI-t (IDI). Planet Strategjike të INTOSAI-t 2017-2022 dhe EUROSAT-t 2018-2023, të miratuara në Kongreset përkatëse cituar më sipër, kanë shërbyer si udhërrëfyes në hartimin e kësaj Strategjie të institucionit për pesë vitet e ardhshme.

Nëpërmjet Vizionit në përmbushje të Misionit të tij në këtë Strategji, KLSH synon t'u përgjigjet sfidave dhe kërkesave të kohës, duke u aftësuar t'u qëndrojnë dhe përshtatet ndryshimeve në mjedisin rrethues, me të cilat ballafaqohet sektori publik. Institucioni synon të investojë në ekspertizën e nevojshme dhe të domosdoshme në fusha të tilla si zhvillimet

dixhitale, qëndrueshmëria e financave publike, efektiviteti dhe eficientia e menaxhimit të programeve qeveritare, kryesisht në atë të partneritetit publik-privat, etj.

KLSH aspiron që nëpërmjet auditimeve të tij të sjellë vlerë të shtuar në shërbimin ndaj qytetarit, Kuvendit dhe subjekteve publike që auditon. Kjo nënkupton sigurimin e aftësive më të mira profesionale dhe njohurive mbi standardet ndërkombëtare të fushës për të gjithë trupën audituese dhe personelin ndihmues në KLSH, nëpërmjet partneriteteve dhe punës së përbashkët, duke zbatuar një nga parimet e ISAI 12, që të udhëheqë nëpërmjet shembullit.

Strategjia 2018-2022 e KLSH, duke u bazuar në arritjet e Planit të mëparshëm Strategjik 2013-2017, të rishikuar, përvijon të menduarit strategjik dhe profesional, duke përcaktuar objektiva dhe një plan pune, duke ruajtur lart vlerat dhe parimet e një institucioni suprem auditimi, SAI, të sanksionuara në Deklaratën e Limës, Magna Carta e SAI-ve, si dhe në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.

Performanca e zbatimit të strategjisë do të matet kundrejt qëllimeve të përcaktuara qartë, objektivave dhe aktiviteteve të detajuara, duke synuar impaktin maksimal të plotësimit të rekomandimeve dhe këshillimit për subjektet e audituara, në shërbim të llogaridhënies dhe informimit ndaj qytetarit dhe Kuvendit për përdorimin e fondeve publike me efektivitet, eficientë dhe ekonomikitet.

Ju faleminderit!

RRUGËTIMI I MODERNIZIMIT TË KLSH-SË NË PERIUdhËN 2012-2018

Fjala e mbajtur në takimin me audituesit e KLSH me rastin e përfundimit të mandatit shtatë vjeçar në krye të institucionit, Tiranë, 8 janar 2019

Të nderuar auditues dhe punonjës të KLSH,

Kemi rrugetuar se bashku keto shtatë vjet, duke patur si busull orientuese mandatin tone kushtetues të sanksionuar në Nenet 161-165 të Kushtetutës së Shqipërisë, por edhe standardet tona ndërkombëtare të auditimit ISSAI, të cilat të japin siguri të mos gabosh kurrë në elementet thelbësore të pavaresisë dhe çilesisë së punës sone audituese.

Mendoj se është koha të bëjmë një bilanc të asaj që kemi arritur me mundin dhe përpjekjet e të gjithëve.

Me 14 Dhjetor 2011, në çilesinë e kandidatit të nominuar nga Presidenti i Republikës për pozicionin e Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, paraqita përpara Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë platformën strategjike për zhvillimin e institucionit tone.

I.

Në të, si objektivi të parë kisha përcaktuar pasjen e një vizioni koherent për KLSH, mbi bazën e eksperiencave me të mira të vendeve të BE-së dhe respektimit rigoroz të standarteve ndërkombëtare të auditimit, të përditësuara nga INTOSAI.

Sot, pas shtatë vitesh, institucioni ynë ka një vizion të mirepërcaktuar se ku deshiron të arrijë në një vit, tre vjet apo dhe në pesë vitet e ardhshme. Me kapacitetet e tij, ai përçatiti Strategjinë e re të Zhvillimit të KLSH 2018-2022, e cila u përçgjigjet kërkesave të Standardeve Ndërkombëtare të INTOSAI-t (ISSAI-ve) dhe është mbështetur në udhëzuesit metodologjikë të publikuar për këtë qëllim nga organizatat ndërkombëtare profesionale dhe Nisma për Zhvillim e INTOSAI-t (IDI). Planeti Strategjike të INTOSAI-t 2017-2022 dhe EUROSAT-t 2018-2023, të miratuara respektivisht në Kongresin INCOSAI XXII në Abu d'Habi të Emirateve të Bashkuara Arabe në dhjetor 2016 dhe në Kongresin e X-të në Stamboll në maj 2017, kanë shërbyer si udhërrëfyes në hartimin e kësaj Strategjie të institucionit për pesë vitet e ardhshme.

K Kontrolli i Lartë i Shtetit ka vendosur fokusin strategjik të zhvillimit i udhëhequr nga konceptet dhe parimet e adresuara në dy Rezolutat e rëndësishme të Asamblesë së Përgjithshme, të cilat kanë pranuar dhe theksuar "...rolin e Institucioneve Supreme të Auditimit në promovimin e një administrate publike efikase dhe të përgjegjshme, të favorshme për realizimin e prioritetëve të zhvillimit. Ato luajnë një rol kritik në luftën kundër mashtrimeve financiare dhe praktikave të korruptuara". Gjithashtu, moto e Kongresit të XXI – të INCOSAI-t: "Auditimi Kombëtar në shërbim të Qeverisjes së Mirë Kombëtare", përbën thelbin e qëllimeve strategjike dhe objektivat e zhvillimit të KLSH-së për periudhën 2018-2022.

KLSH, si pjesë përbërëse aktive e rrjetit ndërkombëtar të institucioneve supreme të auditimit ka integruar në kornizën e zhvillimit strategjik mesazhet e përcjella nga Kongresi i XXII i

INCOSAI-t « Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-et) në shërbim të qytetarëve » dhe « Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri ».

“Qytetari meriton të vërtetën” është motoja e Strategjisë së Zhvillimit të KLSH-së për periudhën 2018-2022. Kjo moto është shprehje e eksperiencës së akumuluar përgjatë implementimit Planit Strategjik të pesë viteve të kaluara dhe nxitje për të konsoliduar aktivitetin në të gjitha dimensionet për vitet 2018-2022, duke informuar publikun dhe Kuvendin e Shqipërisë në lidhje me përgjegjshmërinë e qeverisë qendrore, e vendore si dhe të njëjstëve të tjera publike për përdorimin e parave publike me ekonomicitet, efektivitet dhe efikasitet, në përputhje me praktikën me të mira të BE dhe me standardet ndërkombëtare të INTOSAI, duke kontribuar për qeverisjen e mire, nëpërmjet luftës kundër korrupsionit.

Viti 2018 ishte viti i parë i zbatimit të Strategjisë. KLSH po u përgjigjet sfidave dhe kërkesave të kohës, duke u aftësuar t’u qëndrojë dhe përshtatet ndryshimeve në mjedisin rrethues, me të cilat ballafaqohet sektori publik. Institucioni po investon në ekspertizën e nevojshme dhe të domosdoshme në fusha të tilla si zhvillimet dixhitale, qëndrueshmëria e financave publike, efektiviteti dhe efikasiteti e menaxhimit të programeve qeveritare, kryesisht në atë të partneritetit publik-privat, etj.

KLSH aspiron që nëpërmjet auditimeve të tij të sjellë vlerë të shtuar në shërbimin ndaj qytetarit, Kuvendit dhe subjekteve publike që auditon. Kjo nënkupton sigurimin e aftësive më të mira profesionale dhe njohurive mbi standardet ndërkombëtare të fushës për të gjithë trupën audituese dhe personelin ndihmues në KLSH, nëpërmjet partneriteteve dhe punës së përbashkët, duke zbatuar një nga parimet e ISAI 12, që të udhëheqë nëpërmjet shembullit. Strategjia e re e KLSH-së është bërë tashmë publike jo vetëm për audituesit e saj, por edhe për partneret dhe publikun e gjerë (gjendet në faqen zyrtare të KLSH-së dhe është botuar në gjuhën shqipe dhe angleze në një botim të veçantë).

Eksperiencia e këtyre 48 muajve na ka ndihmuar që të shikojmë gjërat më qartë dhe të dimë të përcaktojmë drejt balancat ndërmjet fokusit të vendosur në strategjinë afat-mesme dhe fleksibilitetit, që do të thotë: a ka gjëra që duhet të ndryshojmë, që nuk mund të realizohen dhe që mund të zëvendësohen në planet tona konkrete vjetore? A kemi stafin e nevojshëm dhe kompetent? A ka tema aktuale emergjente që duhen përfshirë në tematikën e auditimit dhe që nuk ekzistonin në momentin e hartimit të strategjisë afat-mesme, etj...? Përgjigja është sigurisht pozitive. Të gjitha mangësitë e vërejtura dhe aktivitetet e realizuara sjellin kërkesën për të parashikuar me imtësi zhvillimet. Puna parashikuese të jep mundësinë të përshtatësh me ndryshimet që sjell koha. Ne kemi kuptuar që duhet të jemi të saktë dhe të vendosur në punën tonë, por edhe fleksibël, në mënyrë që institucioni të arrijë objektivat e vendosura.

Është evidente që suksesi i strategjisë është i lidhur edhe me monitorimin e vazhdueshëm të realizimit të objektivave afat-shkurtra për të kaluar në ato afat-mesme.

II.

Ne platformën strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i dytë ishte thellimi i realizimit të misionit të KLSH si organ parandalues i korrupsionit dhe abuzimeve në administrimin e pronës publike.

Qe ne ditet e para te rrugetimit se bashku, e kemi kuptuar luften kunder korrupsionit dhe abuzimit me pronen shtetërore si nje qellim madhor per permiresimin e qeverisjes publike. Jemi investuar teresisht ne luften pa kompromis dhe pa kthim mbrapa kunder korrupsionit dhe abuzimit me parane publike, edhe pse te ndergjegjesuar per rolin jo represiv te nje institucioni modern auditimi, por qe ne kushtet e vendit tone te lulezimit te anti-kultures se pandeshkueshmerise dhe të nje korrupsioni galopant, kerkon nje kontribut ne lartesine e pritshmerive te qytetareve dhe Kuvendit.

Per periudhen janar 2012-tetor 2018, KLSH ka dërguar pranë organit të Prokurorisë 300 kallëzime penale për 952 nëpunës dhe ish-nëpunës të administratës shtetërore. KLSH në 7 vitet e fundit, 2012-2018, ka adresuar çdo javë një Kallëzim Penal, për zyrtarët e nivelit të ulët, të mesëm dhe të lartë, të konstatuar me shkelje të rënda nga auditimet e KLSH, apo e shprehur ndryshe 1 kallëzim për çdo 3 auditime.

Kallëzimet penale që KLSH adreson në Prokurori, nuk janë qëllim në vetvete por shprehin angazhimin serioz institucional në luftën kundër korrupsionit dhe sidomos në luftën kundër kulturës së pandeshkueshmërisë, i cili imponon ruajtjen e një standardi të domosdoshëm ligjor dhe moral, karshi mostolerimit dhe mosanashkalimit, të rasteve të konstatuara të korrupsionit dhe abuzimit me detyrën.

Demi ekonomik 2012-tetor 2018 i zbuluar nga institucioni eshte 207.5 miliarde leke, ose 1.7 miliarde euro nga 47.7 miliarde leke ose 390 milione euro te dhjete viteve 2002-2011, ose 4.4 here me i madh

Përfitueshmëria nga auditimet e KLSH është kthyer në një tregues domethënës i vlerës së parasë që institucioni yne ka sjelle në dobi të qytetarëve dhe vendit.

Për 7 vitet 2012-2018 rezulton se për çdo një lek të shpenzuar për institucionin e KLSH-së është kërkuar për t'u zhdëmtuar 100.5 lekë, ose 4,8 herë më shumë, se sa është kërkuar në periudhën 10 vjeçare 2002-2011 (21.1 lekë).

KLSH synon rrisë produktivitetin dhe efencën e punës audituese duke përdorur gjithnjë e më shumë qasjen e bazuar në risk dhe të mbështesë punën e saj në proceset dhe teknologjitë e reja.

Dinamika e dëmit ekonomik të evidentuar nëpërmjet aktivitetit auditues nëpër vite, tregon se gjatë periudhës janar 2012-tetor 2018, vlera totale t mesatare të dëmit të ekonomik janë dukshëm më të larta se ato të periudhës 2002-2011. Ky fakt konfirmon rritjen e kapaciteteve audituese në zbulimin e rasteve të keq përdorimit të fondeve publike.

Si KLSH, në periudhën janar 2012-shtator 2018 kemi realizuar 274 kallzime(?) penale drejtuar institucionit të Prokurorisë, në krahasim me 52 kallzime gjithsejt në katërvjeçarin 2008-2011, ose më shumë se pesëfishin. Kemi dërguar në prokurori me qindra punonjës të administratës sonë publike, te evidentuar ne abuzim flagrant me fondet dhe pronen publike. Ndërmjet tyre, kanë qenë me dhjetra administratorët publikë të niveleve më të larta, të tillë si Ministër, Drejtor i Përgjithshëm në Ministri, Drejtor Kabineti i Ministrit, Sekretar i Përgjithshëm në Ministri, Drejtor i Përgjithshëm i Agjencive në varësi të Kryeministrit, kryetare dhe ish-kryetare bashkish dhe komunash, Drejtorë arsimit në rrethe, Drejtorë institucionesh në rrethe, etj. Shqetësimi kryesor për ne është niveli i ulët i zbatueshmërisë së masave të propozuara nga KLSH për largim nga detyra apo nga shërbimi

civil për zyrtarë të lartë të Shtetit të denoncuar si të korruptuar apo abuzues me interesat publike.

Ndjekja sistematike e zbatimit të rekomandimeve të KLSH ka qenë një shqetësim i përhershëm i Bashkimit Evropian, i shprehur me force në Progres Raportet për Shqipërinë të viteve 2014, 2015, 2016, 2017 dhe 2018.

III.

Në platformën strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i tretë ishte përmirësimi i metodologjisë së kontrollit, duke kthyer vëmendjen tek auditimi i performancës, krahas rritjes së efikasitetit të auditit financiar.

Ekonomia e vendit në këtë situatë delikate të ekonomisë botërore, sidomos asaj të Eurozonës, por edhe e gjithë shoqëria shqiptare kanë nevojë për sigurimin e shërbimeve publike nga përdorimi me efikasitetin, me efikasitet dhe efektivitetin e fondeve publike. Auditimi i performancës jep një informacion shumë më të gjerë mbi ecurinë e të gjithë projekteve dhe programeve shtetërore në njesitë publike të audituara. Gjithashtu, nxjerrja në pah e efikasitetit, efikasitetit dhe efektivitetit në mënyrë të drejtperdrejte ose jo i ndihmon institucionet shtetërore për të vlerësuar veten dhe matur rezultatet e tyre, për të përcaktuar mundësi të tjera për rritjen e rezultateve me të njëjtën kosto. Në Platformën e datës 14 Dhjetor 2011, theksuam se: “KLSH është përpara një sfide të fortë për ta përqendruar punën tek auditimi i performancës, pse ai i shërben vlerësimit të përgjegjshmërisë publike. Përqendrimi i vëmendjes tek auditimi i performancës do të jetë ndër shtyllat kryesore të planit të ri strategjik 2013-2017 të KLSH”.

Në shtator të vitit 2012, krijuam Departamentin e Auditimit të Performancës, me 16 auditues, mes të cilëve auditues me përvojë në KLSH dhe auditues të rinj me të dhëna premtuese.

Gjatë periudhës 2012-2018, KLSH ka realizuar dhe evaduar 80 auditime performante. Gjithashtu, përgjatë realizimit të aktivitetit auditues dhe më gjerë, KLSH ka zbatuar me korrektësi dhe profesionalizëm rekomandimet e adresuara nga BE në Progres-Raportin e fundit të Bashkimit Evropian për Shqipërinë, të cilat konsistojnë në: “KLSH të rrisë numrin e auditimeve pilot financiare/ të përputhshmërisë/ rregullshmërisë dhe të performancës në përputhje me manualin e përditësuar dhe standardet e auditimit të INTOSAI-t”.

Auditimet e performancës janë parë si një nga shtyllat e zhvillimit dhe modernizimit të KLSH-së. Sfida më e madhe për këtë lloj auditimi është që ai mos të zbatohet thjesht si procedurë, por të konceptohet si një filozofi e të menduarit dhe vepruarit nga i gjithë stafi i KLSH-së. Një filozofi pune që konsideron se auditimi nuk është një qëllim në vetvete, por në rradhë të parë një instrument parandalimi, instrument korrigjimi dhe këshillimi për institucionin që auditohet. Zhvillimi i auditimeve ka qenë në linjë dhe në përputhje të plotë me objektivat e planit strategjik 2013-2017 të KLSH. Gjatë vitit 2017, janë realizuar 15 auditime performante në reformat qeveritare, në aspekte të rëndësishme të financave publike, në sistemin e prokurimit publik, sistemin arsimor, projektet mjedisore, si dhe në shërbimet publike.

Në nëntor të vitit 2014, krijuam një strukturë të veçantë, Sektorin e Etikës dhe Integritetit, pjesë e Drejtorisë së Menaxhimit të Burimeve Njerëzore dhe Etikës. Brenda këtij sektori,

krijua Komisionin e integritetit, i cili ka përgjegjësi si strategjike dhe menaxheriale, duke qene përgjegjës për monitorimin e zbatimit të kërkesave të kodit etik, komunikimin rreth çështjeve të etikës, trajnimin për etiken dhe integritetin, kryerjen e këshillimeve dhe zgjidhjen e dilemave të etikës dhe integritetit, si dhe ka kompetenca hetimi dhe kontrolli në rastet e sinjalizimeve për thyerjen e rregullave të integritetit, etikës dhe standardeve. Bazuar në kërkesat e ISSAI 30, si dhe në gjetjet e Grupit të Punës për Rishikimin e ISSAI 30, të kryesuar nga NIK-u polak, si dhe ne eksperiencen me Kodin Etik të GAO-s amerikane, miratuam me datë 30.04.2015 Kodin Etik të KLSH. Ky kod është një dokument integral ku janë përfshirë Kodi etik i KLSH-së, Kodi Etik i Gjykatës Europiane të Audituesve dhe ISSAI 30-Kodi i etikës i INTOSAI-t. Për herë të parë ne kete Kod një sërë parimesh dhe vlerash etike janë trajtuar në një profil dhe optikë bashkëkohore dhe në reflektim të sfidave me të cilat përballen sot audituesit publikë.

Në funksion të arritjes së pritshmërive për modernizimin institucional si dhe implementimin e standardeve Nderkombëtare të Auditimit ISSAI, ne KLSH është krijuar dhe funksionon Departamenti i Politikave të Auditimit, boshti kryesor i veprimtarisë të të cilit është hartimi i politikave të auditimit dhe mbështetja e Departamenteve të auditimit gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre audituese.

Ne funksion te objektivit te institucionit, për të bërë pjesë të praktikave të tij audituese dhe Auditimet e Teknologjisë së Informacionit, gjate vitit 2015 u krijua Drejtoria e Auditimit të TI-së si pjese e Departamentit te Auditimit të Buxhetit Qendror, Administratës së Lartë Publike, Menaxhimit Financiar dhe Auditimit të Brendshëm.

Metodologjia audituese e KLSH dhe drejtimi institucional i tij ka reflektuar teresisht kërkesat e standardeve ndërkombëtare të auditimit dhe çdo praktikë apo përvojë që përsos qasjen në auditim me plotësimin e misionit tonë si “watchdog(institucion ruajtes)” i financave publike.

Gjatë periudhës 2012–2018, trupa audituese e KLSH është zhvilluar mbi të gjitha në drejtim të krijimit të një profili të lartë profesional, me auditues që zotërojnë dije, aftësi dhe integritet në nivelet e audituesve ndërkombëtarë. Me qëllim përmirësimit e performancës së tyre si dhe për të fituar njohuri e teknika të reja, një pjesë e punonjësve kanë përfunduar studimet universitare në degë të dyta apo zotërojnë certifikata profesionale të njohura në nivel kombëtar e ndërkombëtar, dhe përkatësisht : 2 Drejtues të nivelit të lartë kanë titullin “Profesor” dhe “Profesor i Asociuar”; 6 punonjës kanë titullin “Doktor i Shkencave”; 18 (10 %) punonjës kanë një diplomë të dytë nga të cilët 15 në Drejtësi, 4 në Financë dhe 1 të tjera. Gjithashtu, 2 punonjës kanë Diplomë Ndërkombëtare në Kontabilitet dhe Auditim (CIPFA); 5 punonjës kanë certifikatën Kontabël i Miratuar dhe 2 punonjës kanë certifikatën Ekspert Kontabël; 22 punonjës kanë certifikatën e Audituesit të Brendshëm; 11 punonjës kanë certifikatën e Vlerësimit të Pasurive të Paluajtshme. Po kështu 9 punonjës kanë certifikata të trajnimeve të zhvilluara on-line nga IDI .

Procesi i tajnimit të vazhdueshëm funksionon në mënyrë efektive prej vitit 2012 duke u përmirësuar në vijimësi tashmë ka marrë formën e një sistemi të konsoliduar dhe reflekton mesazhin e Kongresit të XXII të INTOSAI- t, Dhjetor 2016, në Abu Dhabi, ku 192 SAI-t anëtare ranë dakord “për të përcaktuar profesionalizimin si një proces të vazhdueshëm, me të cilin

audituesit dhe organizatat e tyre SAI-t sigurojnë nivele të larta të ekspertizës, kompetencës, sjelljes etike dhe të cilësisë, mbështetur në standardet profesionale (ISSAI).

Si rrjedhojë e ndjekjes së një politike të qartë dhe të mirëpërcaktuar në lidhje me zhvillimin profesional të kapaciteteve njerëzore, që KLSH ka zbatuar në gjatë 5 viteve të fundit, janë rritur në mënyrë të ndjeshme treguesi i ditëve të trajnimit për çdo auditues të kryera në vit. Kështu, për gjashtë vitet e fundit (2012-2017) janë realizuar mesatarisht 25 ditë trajnimi për auditues, ndërsa për periudhën 10 vjeçare (2002-2011), ky tregues ka qenë vetëm 2.1 ditë trajnimi për auditues apo rreth 13 herë më pak, nga çfarë i ofrohet sot çdo audituesi të KLSH-së.

Krahas treguesve të përbërjes profesionale të burimeve njerëzore, gjatë periudhës 7 vjeçare ka patur ndryshime pozitive dhe në treguesin e moshës mesatare të punonjësve të institucionit, e cila në fund të vitit 2017 është ulur deri në 41.5 vjeç, kundrejt nivelit mesatar 50 vjeç në vitin 2011. Ndryshimi i raportit femra-meshkuj është një tregues tjetër, sipas të cilit femra përbejnë aktualisht më shumë se 39% nga 33.5 % e numrit të punonjësve që ishin në vitin 2011. Politika e KLSH në mbështetje të zhvillimit në karrierë të gruas, reflektohet në numrin e koniderueshëm që punonjëset femra zënë në nivele menaxheriale. Kështu 8 nga 21 pozicione drejtuese në total për institucionin e zënë drejtuese femra si : Sekretare e Përgjithshme, Drejtore të Përgjithshme, Drejtore Departamenti, Drejtore Drejtorie dhe Kryeaudituese.

IV.

Ne platformen strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i katert ishte realizimi i sinergjizimit të politikave dhe veprimeve me organet e tjera shtetërore të kontrollit, luftes dhe parandalimit të korrupsionit, si me Bordin e Autoritetit të Mbiqyrjes Financiare, me Auditin e Brendshëm në Ministrinë e Financave dhe, në veçanti me Prokurorinë e Shtetit, duke ruajtur pavaresinë e KLSH si organi më i lartë i kontrollit ekonomiko-financiar.

Gjatë viteve 2012-2018 jemi përpjekur të krijojmë sinergji për mirëqeverisjen, duke bashkëpunuar në sistem me institucionet e tjera shtetërore. Në mars 2012, nënshkruam një marrëveshje bashkëpunimi me Inspektoratin e Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive të funksionarëve të lartë të shtetit dhe një me Autoritetin Shqiptar të Konkurrencës, me synimin e zhbërimit të çdo rasti pasurimi të shpejtë të ndonjë funksionari publik, si dhe të rasteve të prishjes së konkurrencës në tenderat dhe ankandet shtetërore. Në maj 2012 inicium marrëveshjen e bashkëpunimit me Ministrinë e Financave, sidomos me strukturat e saj të auditimit të brendshëm. Një funksionim i konsoliduar i Auditimit të Brendshëm do ta lehtësonte shumë realizimin e misionit të KLSH. KLSH bashkëpunon me Auditimin e Brendshëm nëpërmjet këshillimeve të vazhdueshme, shkëmbimit të planeve të punës, zhvillimit të metodologjive, trajnimeve dhe kryerjes së veprimtarive të përbashkëta e deri në përdorimin e punës së Auditimit të Brendshëm, kur kjo punë cilësohet se është kryer në përputhje me standartet profesionale.

Në qershor 2012 nënshkruam marrëveshjen e bashkëpunimit me Prokurorinë e Përgjithshme, në bazë të standardeve ISSAI 9150 dhe 1240. Si KLSH, gjatë këtyre shtatë viteve kemi rritur cilesinë e përgatitjes së dosjeve për kallëzim penal për nepunësit publike të kapur në korrupsion ose abuzim me pronën shtetërore, si dhe kemi shkurtuar kohën e përgatitjes së kallëzimit.

Në vitet 2012-2018, KLSH ka nënshkruar 57 marrëveshje bashkëpunimi, nga të cilat 30 me OJF, 17 me institucione homologe dhe të tjera me institucione shtetërore dhe universitete publike. Bashkëpunimet me Profesoratin e Universiteteve dhe Organizatat Profesionale të fushës gjatë këtyre viteve, ka maksimizuar kontributin e tyre në Revistën Shkencore të KLSH-së, Konferencat Shkencore, trajnimet, rekrutimin e stafit, pjesëmarrjen e ekspertëve të shoqërisë civile në auditimet e KLSH, rishikimet mes kolegëve për të vlerësuar performancën e KLSH, etj.

V.

Ne platformen strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i peste ishte Intensifikimi i konsultimeve me Komisionin për Ekonomine dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë për përafrimet strategjike të KLSH 2012-2018, në funksion të rritjes së cilësive të shërbimit ndaj Kuvendit

Në zbatim të Rezolutave A66 të Asamblese së Kombeve të Bashkuara të datës 22 dhjetor 2011 "Promovimi i efikasitetit, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke fuqizuar institucionet supreme të auditimit" dhe të Rezolutes A / 69/228 të 19 dhjetorit 2014 "Promovimi dhe fuqizimi i efikasitetit, përgjegjëshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të institucioneve të larta të auditimit", KLSH, si agjent i Kuvendit për sigurimin e mirëadministrimit të fondeve publike, ka realizuar një bashkëpunim efikas me Parlamentin.

Frutini kryesor i këtij bashkëpunimi do të konsiderohej punën e bërë për miratimin e Ligjit nr. 154/2014 "Për organizimin dhe funksionimin e KLSH", ligjit të integruar, të miratuar në Nëntor të vitit 2014 pas debatesh të shumta në Komisionet Parlamentare.

Miratimi i Ligjit të ri të KLSH-së nga Kuvendi i Shqipërisë, më 27 nëntor 2014, mund të konsiderohet pa mëdyshje si reforma më e rëndësishme në të gjithë historinë e Kontrollit të Lartë të Shtetit, që nga viti 1992 e këtej, kur ky institucion nisi të funksionojë, pas zhvillimeve demokratike në Shqipëri. Ky ligj shtrirë rrugën e reformimit dhe modernizimit të plotë të institucionit, në përputhje tërësore me Standardet Ndërkombëtare të Auditimit ISSAI. Ai shënon një arritje të rëndësishme në kornizën ligjore të vendit, përmban amendime të qenësishme në drejtim të forcimit të pavarësisë së këtij institucioni, të drejtave dhe detyrave të tij, statusit të audituesve, si dhe në marrëdhënien me subjektet e audituara. Ligji zgjeron sferën audituese të KLSH. Për herë të parë në legjislacionin tonë, ligji i ri përmend dhe jep përkufizimin e plotë të auditimit të performancës, me anë të të cilit institucioni vlerëson nëse programet, organizimi i punës dhe proceset, veprimtaria dhe sistemi i menaxhimit të institucioneve publike janë në përputhje me parimet e ekonomicitetit, efikasitetit dhe efektivitetit. Ai, po ashtu, sjell për herë të parë auditimin e teknologjisë së informacionit, i cili ka si objektive të përcaktuara nëse një sistem kompjuteri mbron asetet publike, ruan integritetin e të dhënave, lejon arritjen e objektivave të subjektit që auditohet, duke përdorur burimet në mënyrë efektive.

Po ashtu, u arrit zgjerimi i kompetencës së KLSH-së në auditimin e marrëdhënieve konçensionare, me qëllim mbrojtjen e interesit publik, si dhe u garantua i plotë auditimi i mbledhjes së të ardhurave publike, duke respektuar kufizimin e mosndërhyrjes në vetëdeklarimin e subjekteve tatimore private.

Ligji i ri përdor në mënyrë të përkëmbyer termin “kontroll” me termin “auditim”, në përqasje me standardet ndërkombëtare audituese dhe praktikat më të mira të SAI-eve. Ai specifikon aksesin në grumbullimin, analizimin dhe publikimin e informacionit, përfshirë edhe atë konfidencial dhe adreson transparencën në marrëdhëniet me të tretët, duke theksuar etikën e integritetin profesional të punonjësve dhe ekspertëve të KLSH.

Me këtë ligj, legjislacioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit, i përafrohet gjithnjë e më shumë standardeve ndërkombëtare të auditimit dhe legjislacioneve bashkëkohore të institucioneve homologe në vendet e tjera Europiane dhe më gjerë.

Gjatë periudhës së hartimit të këtij ligji, jemi konsultuar vazhdimisht duke përcjellë dhe reflektuar çdo propozim apo ndryshim të projektligjit, me partnerët tane ndërkombëtarë DG-Budget dhe SIGMA, si dhe, ne fazën e tij perfundimtare të diskutimeve në komisionet e Kuvendit, duke reflektuar çdo sygjërim dhe objeksion të ngritur nga anetarët e Kuvendit. Për të thithur ekspertizën me të mire në vend, organizuam në vitin 2012 katër tryeza pune me juristë të shquar, ekspertë të së drejtës dhe profesorë të Fakultetit të Drejtësisë, me ekspertë kontabilistë dhe profesorë të Fakultetit Ekonomik, me përfaqësues të ndryshëm të shoqërisë civile, si dhe me gazetarët dhe përfaqësuesit e medias, mendimet dhe sugjerimet e të cilëve kanë qenë një ndihmesë e madhe në hartimin e projektligjit. Projektligji i përgatitur nga ne u dorëzua në Kuvend në fund të vitit 2012 dhe u ridërgua përsëri në nëntor 2013.

Ligji i ri ezauron të gjithë problematikën e deritanishme që KLSH ka patur në lidhje me hasjen e pengesave apo mosdhënien e informacionit dhe dokumentacionit nga subjektet e audituara prej tij. Një tjetër garanci akoma dhe më e madhe e jep përcaktimi në ligj që veprimtaritë që përbëjnë sekret shtetëror duhet të auditohen vetëm nga auditues të autorizuar nga Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe të pajisur me çertifikatën e sigurisë të lëshuar nga institucioni përkatës.

Në tërësi, duhet theksuar se pasja e një ligji tërësisht në përputhje me standardet INTOSAI ka qenë një kërkesë e kahershme e Bashkimit Evropian, e cila gjendet në të gjitha Progres Raportet, që nga viti 2009 e deri në vitin 2013, pa praninë e të cilit Kapitulli i 32-te i Marrëveshjes së Asocim-Stabilizimit të Shqipërisë me BE-në, as hapej, as edhe mbyllej.

Si perfundim, mund të them se ligji i ri zgjeron, duke përpunuar, detajuar e plotësuar pavarësinë institucionale të shprehur në Kushtetutë. Ai do t'i sherbejë për një periudhë të gjatë kohore institucionit. Jo pa arsye, menjëherë pas miratimit të tij, ai u përsërit nga Delegacioni i Bashkimit Evropian në Tiranë, i cili u shpreh “...Delegacioni i BE-së e përgëzon Parlamentin shqiptar për vendimin e djeshëm për miratimin e Ligjit mbi Kontrollin e Lartë të Shtetit. Ai është jo vetëm një hap i madh përpara lidhur me përpjekjet e Shqipërisë për të reformuar auditin e jashtëm të fondeve publike, por gjithashtu i lehtëson rrugën Programit të BE-së për Mbështetjen e Buxhetit për Menaxhimin e Financave Publike...”.

Marrëdhëniet e Kontrollit të Lartë të Shtetit me Kuvendin e Shqipërisë, e sidomos me Komisionin për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë, reflektojnë kërkesat e standardeve ndërkombëtare të INTOSAI-t për më shumë përgjegjësi në sistemin e llogaridhënies për përdorimin e fondeve publike, në veçanti të Deklaratës së Limës, e quajtur ndryshe “Magna Carta”, Kushtetuta e Institucioneve Supreme të Auditimit, ISSAI 1, Neni 8 “Marrëdhënia me Parlamentin”, i cili thekson se: “Institucioni Suprem i Auditimit

duhet të fuqizohet dhe të mandatohet nga Kushtetuta për t'i raportuar gjetjet e tij në mënyrë të pavarur dhe çdo vit Parlamentit", të ISSAI-t 12, "Vlerat dhe Përfitimet nga institucionet supreme të auditimit-të bësh diferencën në jetët e qytetarëve", Parimi 6 "Komunikimi efektiv me Parlamentin dhe palët e tjera të interesuara", i cili u kërkon SAI-ve të zhvillojnë marrëdhënie profesionale me Parlamentin dhe partnerët e tjerë, duke "...komunikuar me Parlamentin dhe veprimtarët e tjerë të interesuar, në një mënyrë që të rrisin njohuritë e tyre dhe të kuptuarit e rolit dhe përgjegjësisë të SAI-t, si një auditues i pavarur i sektorit publik", si dhe të ISSAI-t 20, "Parimet e Transparencës dhe Llogaridhënies", Parimi 7 "SAI-t të mbajnë një marrëdhënie të fortë me komisionet përkatëse parlamentare për t'i ndihmuar ata të kuptojnë më mirë raportet dhe konkluzionet e auditimit dhe të ndërmarrin veprimet e duhura".

Gjashtë vite e gjysëm më parë, vinim nga një traditë raportesh formale me Kuvendin, pothuajse tërësisht të përqëndruara në paraqitjen shabllone çdo vit të detyrimit kushtetues të raportimit mbi Zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit për vitin pararendës dhe të raportimit mbi Performancën e KLSH. Nuk ishte e lehtë ta tejkalojë këtë mënyrë të menduarit.

Në filozofinë tonë të punës si institucion "whatchdog" i qytetarit dhe Kuvendit, zgjedhëm qasjen e promovimit të trekëndëshit të llogaridhënies "Parlamenti(qytetarët)" - KLSH - Qeveri", në dobi të forcimit të llogaridhënies dhe transparencës së qeverisjes. Për këtë, synuam dhe kërkuam komunikim më të shpeshtë me Parlamentin, duke respektuar rregullin bazë që si institucion suprem i auditimit, si SAI, ne nuk bëjmë politika, por auditojmë zbatimin e tyre.

Pohojmë me mirënjohje që ky rregull përgjithësisht është mirëkuptuar nga Kuvendi i Shqipërisë. Si KLSH, jemi përpjekur të kontrollojmë raportin me Kuvendin, në shinat e forcimit të llogaridhënies dhe transparencës. Në këtë konturim, na kanë ndihmuar gjetjet, përsiatjet me eksperiencat e SAI-ve të zhvilluara evropiane dhe konkluzionet e Raportëve të SIGMA-s Nr. 33 dhe Nr. 54, sidomos të këtij të fundit. Nëpërmjet tyre, kemi fituar qartësinë e mungesës së natyrshme që parlamentet kanë në kapacitete profesionale, për të kontrolluar përdorimin me ekonomicitet, efikasitet dhe efektivitet të fondeve publike, si dhe të rolit tonë si SAI, po ashtu të natyrshëm, për të plotësuar këtë mungesë me informacion objektiv, me ekspertizë, dije dhe kapacitete, të cilat ne duhet t'i afrojmë, duke shpalosur vlerat e një SAI të pavarur, si integriteti, përgjegjëshmëria, vlera e shtuar, profesionalizmi, etj.

Të ndihmuar nga Raportet e SIGMA-s dhe nga rezolutat e takimeve dhe konferencave të lartpërmendura, të organizuara nga ky Program, jemi përpjekur të përcjellim informacionin objektiv, ekspertizën dhe gjetjet nga auditimet, tek Kuvendi, nëpërmjet shtimit të komunikimit me komisionet e tij dhe paraqitjes në vëmendje të Kuvendit, jo vetëm të një numri të rëndësishëm të raporteve të auditimit, por edhe të informacioneve përmblledhëse për disa prej tyre.

Për shembull, gjatë vitit 2017, kemi paraqitur në Kuvend (Kryetarit të Kuvendit të Shqipërisë, Nën/Kryetarëve të Kuvendit, Komisionit për Ekonominë dhe Financat, komisioneve të tjera parlamentare) informacione mbi rekomandimet e auditimit ne Bankën e Shqipërisë, informacion mbi auditimet ne AlbPetrol, informacion mbi integritetin e

zyrtarëve të administratës shtetërore, etj., krahas dërgimit të disa prej raporteve më të rëndësishme të auditimit.

Në tërësi, për vitin 2017, Kuvendi është njohur dhe informuar me hollësi për 38 auditime, ose mbi 24 përqind të auditimeve tona tërësore në vit. Kuptohet, Kuvendit i kanë kaluar raportet më të rëndësishme në tematika dhe impaktin e shpresuar nga auditimi. Përqindja rritet, kur flasim për raporte të auditimit të institucioneve qendrore ose raporte të auditimit të performancës. Për këtë vit, synojmë të informojmë dhe sensibilizojmë Kuvendin dhe komisionet e tij, për rreth 30 përqind të auditimeve tona tërësore.

Vullneti për thellimin e bashkëpunimit ka qenë reciprok. Pjesëmarrja e Kryetarit të Kuvendit, Kryetarit të Komisionit për Ekonominë dhe deputetëve në aktivitetet e KLSH-së, si analizat Vjetore, konferencat shkencore, por edhe në aktivitete ndërkombëtare, dëshmon për mbështetjen parlamentare.

Per te gjithë bashkepunimin te ofruar KLSH-së deri tani nga Kuvendi i Shqiperise, falenderoj te gjithë deputetet, por ne veçanti Kryetarin e Kuvendit Gramoz Ruçi dhe ish-Kryetarin e Komisionit per Ekonominë dhe Financat, Erion Braçe, sidomos per mbeshtetjen financiare te dhene KLSH, e cila, dhe pse modeste, garanton funksionimin normal te aktivitetit tone auditues.

VI.

Ne platformen strategjike te 14 dhjetorit 2011, objektivi i gjashte ishte intensifikimi i bashkëpunimit me ekspertet universitare dhe akademike te auditit te financave publike, si dhe me organizatat profesionale te kontabilistve e me organizatat profesionale ne fusha te tjera te ekonomise.

Te ndergjegjshem per domosdoshmerine e terheqjes se ekspertizes profesionale nga rradhet e eksperteve akademike dhe universitare te vendit, si dhe nga shoqatat profesionale, ne baze te Nenit 12 te Deklarates se Limes (ISSAI 1) per mendimin e ekspertit te huaj ne auditimet e nje SAI, kemi siguruar bashkëpunim profesional me Institutin e Ekspertëve Kontabël të Autorizuar (IEKA) dhe me Këshillin Kombëtar të Kontabilitetit, me te cilet kemi nenshkruar marreveshje qe ne vitin 2012.

Me synim terheqjen e mendimit me te avancuar shkencor te vendit dhe te huaj ne auditimin publik dhe ne menaxhimin e financave publike, KLSH ka organizuar ne periudhen 2012-2018 gjashte konferenca shkencore.

VII.

Ne platformen strategjike te 14 dhjetorit 2011, objektivi i shtate ishte Intensifikimi i bashkëpunimit me organizatat nderkombetare INTOSAI dhe EUROSAL, me institucionet e larta te kontrollit te vendeve te BE-se, te vendeve te rajonit dhe ne veçanti me Zyren e Auditorit te Pergjithshem te Kosoves.

Bashkëpunimi me Zyren e Audituesit te Pergjithshem te Kosoves (ZAP) ka nje domethenie dhe rendesi te veçante per ne. Ai ka nisur me nenshkrimin e marreveshjes se pare te bashkëpunimit me SAI-t partnere ne shkurt te vitit 2012 dhe me realizimin e shume aktiviteve te perbashketa, si trajnime, konferenca e seminare pune, etj. KLSH ka qenë

pjestare aktive në Konferencat vjetore të ZAP per vitet 2012-2018, sikurse ZAP ka marre pjese ne analizat tona vjetore, duke pershendetur dhe dhene mendime me vlere.

Ne Mars 2013, KLSH nënshkroi Marrëveshjen e Angazhimit me përfaqësues të IDI dhe EUROSAI për Programin “3i”, Iniciativa e Implementimit të ISSAI-ve”.

Gjatë periudhës 2012-2018, Kontrolli i Lartë i Shtetit ka nënshkruar 18 marrëveshje bashkëpunimi me SAI-t homologe të: Austrisë, Polonisë, Kroacisë, Sllovenisë, Turqisë, Kosovës, Bullgarisë, Cekisë, Malit të Zi, Bosnje Hercegovinës, Maqedonisë, Kuvajtit, Hungarisë, Qipros, Moldavisë, Ukrainës dhe Rumanisë, duke plotësuar hartën rajonale të partneritetit me thuajse të gjitha SAI-et e vendeve të rajonit, ku natyrisht e para është ajo me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës. Këto marrëveshje partneriteti janë konkretizuar në fusha të tilla si, shkëmbimi i informacionit, trajnime, veprimtari të përbashkëta audituese rajonale, etj.

Në modernizimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit kanë dhënë një kontribut të çmuar Gjykata Evropiane e Audituesve (ECA), dhe Zyra e Auditimit të Qeverisë të SHBA-së (GAO), nëpërmjet intership-eve. Falë kësaj asistence, në KLSH po krijohet një gjeneratë e re audituesish me parametrat e kolegëve të tyre evropianë. Internshipi është konsideruar një mjet shumë i rëndësishëm për të ofruar njohuri mbi auditimin e fondeve të BE-së, për audituesit e SAI-ve të vendeve që aspirojnë të bëhen anëtare të BE-së. Po aq produktive për KLSH-në ka rezultuar edhe bashkëpunimi me GAO-n e SHBA-së. Ky program studimor 4-mujor është hartuar për të forcuar kapacitetet e SAI-ve e për të rritur llogaridhënien dhe mirëqeverisjen. Pjesëmarrësit kanë mundësi të njihen me përvojën amerikane të auditimit, me qëllim zhvillimin e strategjive për të sjellë ndryshim dhe për ta përcjellë dijen e përfutur në SAI-et e vendeve të tyre respektive.

Binjakëzimi me NIK-un e Polonisë

Projekti i Binjakëzimit IPA 2013, “Forcimi i kapaciteteve të auditimit jashtëm”, me vlerë 2,1 milion euro, i siguruar nga lobimi i vazhdueshëm i KLSH qe nga viti 2012, i cili u realizua në periudhën mars 2016-korrik 2018 dhe mundësua nëpërmjet bashkëpunimit me SAI me eksperiencë, si NIK-u i Polonisë dhe SAI kroat, i ka ofruar institucionit përfitime të natyrës specifike të auditimit dhe asistencës teknike.

Projekti u fokusua në disa objektiva kryesorë si:

- Përmirësimi i kornizës ligjore për auditimin;
- Zhvillimin e metodologjive të auditimit dhe kapaciteteve të raportimit;
- Forcimin e kapaciteteve institucionale dhe përmirësimin e impaktit të rezultateve të auditimit.

Projekti perfundoi në korrik të vitit 2018 dhe mbi bazën e eksperiencës së partnerëve të Projektit të Binjakëzimit, SAI-t Polak dhe SAI-t Kroat, produktet e Projektit po forcojnë zbatueshmërinë e rekomandimeve tona, si mjet thelbësor për të ndikuar në mirëqeverisjen publike të vendit. Kjo mënyrë bashkëpunimi ka përbërë një instrument efektiv për modernizimin e institucionit.

VIII.

Ne platformen strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i tete ishte Permiresimi i transparences ne marredheniet me publikun, nepermjet nje partneriteti te gjere me median dhe me organizatat jo-fitimprurese qe luftojne korrupsionin

Transparenca e aktivitetit të KLSH-së është një nga treguesit kryesorë të modernizimit të institucionit dhe të komunikimit të tij shumë dimensional. Ajo rrit besimin e qytetarëve ndaj institucionit dhe ndihmon në shmangien e ndikimit të interesave personale në punën e tij. Komunikimi luan një rol gjithnjë e më të rëndësishëm për të nxitur transparencën, veçanërisht në aspektin e konsultimit me qytetarët, të cilët nëpërmjet aksesit që kanë në informacion njohin vendim-marrjen e institucioneve dhe mund të shprehin pikëpamjet e tyre për çështje me interes për ta.

Qasjen e komunikimit të panderprere me qytetaret e kemi pare nepermjet bashkepunimit me shoqerine civile dhe me median. Perfaqesues te shoqerise civile dhe te mediave jane ftuar te marrin pjese qe ne janar te vitit 2012, kur zhvilluam analizat vjetore ne nivel te departamenteve. Me tej pjesemarrja e tyre dhe nxitja jone qe ata te behen partnere dhe pjese e diskutimeve ka qene nje konstante e institucionit.

KLSH vjen sot per periudhen 2012-2018 me 101 botime përkundrejt 12 botimeve modeste të dhjetevjeçarit 2002-2011.

Botimet e KLSH, krahas informimit të opinionit të gjerë publik, i ndihmojnë audituesit publikë për formimin e kapaciteteve të tyre, zbatimin rigoroz të standardeve të INTOSAI-t dhe shkëmbimin e eksperiencave të mira të punës, në bazë të motos së INTOSAI-t “Nga eksperiencia e përbashkët përfitojnë të gjithë”.

Kolana e botimeve të KLSH-së përfshin një varg publikimesh me karakter profesional, si manuale auditimi, standarde nderkombetare auditimi, por edhe raporte te zbatimit te Buxhetit te Shtetit, te performances se institucionit, libra me karakter historik, etj., nder te cilet:

- 20 numra të Revistës Shkencore “Auditimi Publik” në gjuhën shqipe dhe angleze;
- 7 analiza vjetore të punës së KLSH-së;
- 8 botime që i dedikohen Performances së institucionit në shqip dhe në anglisht;
- 10 volume të shkrimeve të përmbledhura të audituesve në shtypin e përditshëm;
- 6 volume që lidhen me Konferencat Shkencore vjetore të KLSH-së;
- 17 tituj që lidhen me Standartet INTOSAI, Manuale dhe Guida të auditimit;
- 4 tituj që lidhen me Etikën dhe Integritetin;
- 16 tituj te tjerë që pasqyrojnë auditimet e KLSH-së në vitet 2012-2015, strategjitë e KLSH-së, historikun e INTOSAI-t, etj.

Ne Revistën Shkencore “Auditimi Publik” kanë kontribuar me shkrimet e tyre personalitete të fushës së Ekonomisë nga vendi si dhe personalitete të njohura dhe me eksperiencë nga Institucionet Supreme të Auditimit (SAI) nga vende të rajonit e më gjerë, duke i dhënë “Auditimit Publik” një vlerë të shtuar dhe një përmasë rajonale, duke kontribuar në mbledhjen e mendimit të përparuar të profesionistëve të fushës së auditimit.

Një varg publikimesh me karakter profesional janë realizuar gjatë kësaj periudhe, me qëllim për ta përqasur veprimtarinë e këtij institucioni me thelbin e misionit të tij, që konsiston në mbajtjen e qeverisë dhe të menaxherëve publikë të përgjegjshëm për përdorimin me efektivitet, efikasitet dhe ekonomicitet të parave të taksapaguesve.

Në botimet e deritanishme të këtij lloji nga KLSH, një vend të rëndësishëm zënë « Standartet e Auditimit INTOSAI » (ISSAI 1-400); “Udhëzues i Auditimit të Performancës, ISSAI 3000-3100”; « Udhëzues i Auditimit Financiar (Shenimet Praktike)”; « Udhëzuesin për Auditimin e Përputhshmërisë»; “Standardeve të Auditimit të Borxhit Publik (5410-5440)”, Standartet INTOSAI mbi mjedisin (ISSAI 5110-5140); ISSAI 5220 dhe Kodi i Transparencës Fiskale; Manuali i Auditimit të IT, Libri i verdhë dhe libri jeshil i GAO-s, etj.

Gjatë këtyre viteve që nga mbajtja e Kongresit INCOSAI XXI në Pekin dhe deri në Kongresin e XXII të INTOSAI-t në Abu D’Habi, ndryshimet e vullshme në problematikat e auditimit sollën nevojën e rishikimit të një sërë ISSAI-ve, sidomos ISSAI-t 100, 200, 300 dhe 400 që përmbajnë parimet themelore të auditimit suprem publik në tërësi, si dhe të auditimeve financiare, të përputhshmërisë dhe të performancës, por edhe të ISSAI-t 30-të Kodit të Etikës së INTOSAI-t, i cili u miratua në Kongresin e Abu D’habit në dhjetor të vitit 2016. Kjo ka qenë edhe arsyeja thelbësore e ribotimit të tyre nga KLSH.

Në kolanën e botimeve të KLSH-së bëjnë pjesë dhjetë botime krejt të veçanta, “Audituesit e KLSH-së në median e shkruar”, referuar shkrimeve të audituesve të KLSH-së në periudhën 2013-qershor 2018. Artikujt, analizat dhe editorialet e audituesve të KLSH-së përbëjnë pa dyshim një vlerë të shtuar në median shqiptare, duke rritur transparencën e veprimtarisë së institucionit. Tashmë qytetarët shqiptarë kanë mundësi që të dinë dhe kuptojmë më shumë për misionin e Kontrollit të Shtetit. Por, po ashtu të njihen edhe me cilësinë e punës së atyre që kanë marrë përsipër të kontrollojnë mënyrën se si shpenzohen dhe trajtohen taksat e tyre.

Kolana e botimeve të KLSH është shtuar me 17 tituj në 2018 :

- Performanca e aktivitetit të KLSH-së për vitin 2017 në shqip dhe në anglisht;
- Dy numra të Revistës Kërkimore-Shkencore, “Auditimi Publik”;
- Analiza vjetore 2017;
- Audituesit e KLSH-së në shtypin e përditshëm;
- Libri Jeshil i GAO’s;
- Strategjia e INTOSAI-t, EUROSAT-t dhe KLSH-së;
- Historiku i NIK;
- KLSH dhe Kuvendi i Shqipërisë;
- Punimet e audituesve të KLSH-së në GAO.
- Numri 20 i Revistës Shkencore “Auditimi Publik” ;
- Trajnimi dhe zhvillimi profesional;
- Dokumente të Kryetarit, 2016-tetor 2018;
- Auditimet e Performancës në KLSH 2017-2018 dhe Auditimet IT;
- Volumi i XI, “Audituesit e KLSH në shtypin e përditshëm”.

KLSH ka integruar elementë modernë të komunikimit si dhe ka miratuar, në qershor 2017, Strategjinë e Komunikimit 2017-2019, duke synuar të përçojë zërin e qytetarit dhe të publikut nëpërmjet auditimeve dhe raportimeve për gjetjet dhe rekomandimet e tyre.

Strategjia e komunikimit, thekson marrëdhëniet e KLSH me publikun dhe Kuvendin, si dhe duke përfshirë edhe partnerë të tjerë në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar.

Te nderuar kolege auditues!

Ky rrugetim i yni, shtate vite pas nisjes, duket tani me i sigurte dhe me i qarte ne detyra, objektiva te vena e plane zbatimi. Kjo qartesi e siguri eshte ne rradhe te pare fryt i punes suaj te ndershme e profesionale, per te cilen Ju falenderoj!

Mbi bazën e treguesve të plotësuar të performancës së një SAI, eksperiences se fituar, besimit ne vleren e parimeve qe mbrojme dhe misionit qe kryejme, të sigurtë në ndihmën dhe mbështetjen e Kuvendit, të Institucioneve të tjera publike dhe të shoqërisë civile e qytetarëve, te INTOSAI-t dhe EUROSAI-t si dhe SAI-ve partnere, duke e pare me besim të plotë punën audituese në të ardhmen,

Ju faleminderit dhe suksese!

Prezantime dhe kumtesa në Konferenca Shkencore

- Konferenca e IV-të Shkencore e KLSH-së “Analiza e Riskut” 2016
- Rishikimi mes kolegëve (Peer Review) si proces mesimi per KLSH-ne (prezantim, në bashkëautorësi me Dr. Rinaldo Muçaj, në Konferencen Jubilare Shkencore “40 Vjet Deklarata e Limës”, organizuar nga INTOSAI dhe SAI i Perusë, 3 dhjetor 2017, Lima, Peru)
- Risk-based audit and use of Big Data are cornerstones in today’s supreme public audit (Fjala në Konferencën Shkencore të përbashkët mes KLSH dhe Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit, ku marrin pjesë edhe Zyra e Auditimit Shtetëror(NIK) e Polonisë dhe Zyra Kombëtare e Auditimit e Kosovës, Kuwait City, Kuvajt, 9 prill 2018)
- Institutional independence - key factor for SAI effectiveness (Kumtesë në Konferencën e nivelit të lartë të Presidencës Bullgare të BE-së “Roli i Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) në rritjen e Pëgjegjshmërisë, Transparencës dhe Integritetit, Sofje, Bullgari 15 Maj 2018)
- Importance of the SAI being a relevant force in society (Diskutim në konferencën ndërkombëtare tematike të Zyrës Kombëtare të Kosovës “Roli i impaktit të Institucioneve Supreme të Auditimit në rikthimin e besimit publik ndaj sektorit publik”, në bashkëautorësi me z. Ermal Yzeiraj, me rastin e 15 Vjetorit të krijimit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës)

Konferenca e IV-të Shkencore e KLSH-së “Analiza e Riskut” 2016

Kemi kërkuar me forcë minimizimin e risqeve mbi ekonominë publike

Fjala e hapjes në Konferencën e IV-të Shkencore të KLSH-së “Analiza e Riskut”

20-22 qershor 2016

*I nderuar Dr. Igor Soltes,
I nderuar z. Jacek Jezierski,
I nderuar z. Wojciech Kutyla,
I nderuar Dr. Milan Dabović,
Të nderuar kolegë të SAI-ve partnere,
I nderuar z. Arben Ahmetaj,
I nderuar z. Anastas Angjeli,
Të nderuar akademikë, profesorë dhe gazetarë,
Të dashur kolegë të KLSH-së, referues dhe miq,*

Nga Konferenca e katërt shkencore e KLSH “Analiza e Riskut” 2016

Konferenca e katërt shkencore e KLSH “Analiza e Riskut” merr një rëndësi të veçantë në kushtet e zhvillimit të vendit tonë, ku teknikat e identifikimit, vlerësimit dhe menaxhimit të risqeve, sidomos në ekonomi, ende njihen pak. Qasjet në analizën e riskut janë të shumta, por në prezantimet gjatë këtyre tre ditëve të Konferencës, do të synojmë modestisht të identifikojmë kërcënimet, të vlerësojmë risqet, të tregojmë mënyrat për t’i menaxhuar,

nganjëherë edhe shmangur, por në tërësi duke u përpjekur të pakësojmë efektet e tyre. Do të trajtojmë vlerësimin e riskut në fushën e burimeve natyrore, pasurive kombëtare, burimeve financiare, monetare, etj., riskun shoqëror dhe njerëzor dhe impaktin e tyre në vendimmarrje, sidomos për reformat tërësore në menaxhimin e borxhit publik, riskun në auditimin e tenderave publike, në auditimin anti-korrupsion, etj.

Konferenca do të sjellë praktikën e mira të analizës së riskut të partnerëve tanë, institucioneve supreme të auditimit, të kërimit të aplikuar në profesoratin dhe botën akademike shqiptare, të shoqërisë civile dhe të audituesve tanë, duke synuar pakësimin e risqeve dhe menaxhimin e tyre. Gati të gjitha prezantimet në Konferencë kanë një emërues të përbashkët, bashkëpunimin në sistem, njëllëj si moto e INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest” (Nga përvoja e përbashkët fitojmë të gjithë”).

Duhet të tregojmë kujdes të mos i politizojmë kumtesat. Të gjithë e dimë se jetojmë në një mjedis të ngarkuar nga një debat i ashpër politik dhe duhet t’i mbajmë përpjekjet tona, idetë dhe sugjerimet tona sa më larg politikës së ditës, duke respektuar mbi të gjitha standardet tona si Institucion i Lartë Auditimi.

Raporti i Risqeve Globale 2015 i Forumit Botëror Ekonomik në Gjenevë⁸¹ rendit si risqe me probabilitet më të madh për të ndodhur në ekonominë botërore, dhe që kanë impakt më të lartë, dukuri si deflacionin, krizat financiare, goditjet e çmimeve të energjisë, dështimin e mekanizmave themelore financiare, papunësinë strukturore të lartë, apo dhe të tjera si paparazia e fortë e të ardhurave, dëmtimet nga përmblytjet, paqëndrueshmëria e thellë politike dhe sociale, dështimet nga mekanizmat e lartë financiarë, etj..

Nëse këtë harte risqesh e sjellim edhe në Shqipëri, do të shohim se mundësia e ndodhjes së pjesës dërrmuese të këtyre risqeve përgjate vitit 2016 dhe në një periudhë afatshkurtër 2-3 vjeçare, është e lartë.

1. Një nga risqet më të larta për vendin tonë është risku i korrupsionit të ngritur në sistem në administratën tonë shtetërore, i shfrytëzimit pa kriter të pasurive natyrore, i keqmenaxhimit të kontratave koncesionare, sidomos të marrëveshjeve hidrokarbure, mosmenaxhimi i partneriteteve publik-privat me një kosto tejet të rëndë për Buxhetin e Shtetit, etj. Në Deklaratën Globale Kundër Korrupsionit të Samitit Anti-Korrupsion të Londrës më 12 maj 2016, i cili formoi një koalicion ndërkombëtar unikal qeverish, agjencish ligj-zbatuese, organizatash ndërkombëtare, shoqatash të shoqërisë civile dhe kompanish private të angazhuara, në Pikën e Parë të saj theksohet se : “ *Korrupsioni duhet të zbulohet dhe denoncohet – të sigurohemi që nuk ka vend ku të fshihet:....- Duke rritur transparencën e buxheteve qeveritare, informacionit tatimor dhe prokurimit publik, për të penguar evazionin*

⁸¹ http://www.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_2015_Report15.pdf

*fiskal dhe për të vënë në dukje vjedhjen ose keqpërdorimin e parave të taksapaguesve*⁸². Gjykojmë së vazhdon me ritme të larta dhënia e koncesioneve dhe e partneriteteve publik-privat pa realizuar më parë studime të plota të fizibilitetit dhe u mbështetur në një raport të shëndetshëm kosto-përfitim për Buxhetin e Shtetit.

2. Si KLSH kemi kërkuar në mënyrë të përsëritur në raportet tona për zbatimin e Buxhetit të konsoliduar të Shtetit, që risku i borxhit publik të pakësohet, duke përdorur 50 përqind të të ardhurave nga privatizimet strategjike për shlyerjen e borxhit, si dhe të respektohen objektivat e vendosura në Strategjinë për Menaxhimin e Financave Publike 4014-2020 në lidhje me borxhin publik. Mosrespektimin e parashikimeve të Strategjisë për nivelet e borxhit duhet ta konsiderojmë si problem të mbartur, duke u përpjekur të gjithë për ta zgjidhur, e jo ta mendojmë si përgjegjësi vetëm e Ministrit të Financave.

3. Një tjetër shembull i një risku, i cili po të verifikohet sjell një shumatore risqesh të tjera në ekonominë shqiptare, është rënia e ndjeshme e eksporteve të vendit, që një studim i fundit i Bankës Botërore i parashikon me 10 përqind ulje vetëm për këtë vit. Mund të parashikohen lehtë vështirësitë që një risk i tillë sjell në bilancin e pagesave, në nivelin e fuqisë blerëse dhe në atë të punësimit në vendin tonë. Në rast se një risk të tillë e parashikojmë dhe e llogarisim mirë, dhe sidomos, punojmë në sistem si Ekzekutivi, ashtu dhe aktorët e tjerë, për përgatitjen dhe realizimin e një programi afatshkurtër masash energjike balancuese, të tilla si mbështetja dhe stimulimi më i fortë i eksporteve tona bujqësore, dhënia e lehtësive fiskale industrisë së fasonit, turizmit, etj., atëherë ky risk i lartë mund të pakësohet dhe po ashtu ulen edhe pasojat e tij në ekonominë tonë.

4. Situata e dobët ekonomike në Eurozonë dhe mbajtja shumë ulët e çmimit të naftës në tregjet ndërkombëtare rrezikojnë të sjellin rënien e mundshme të investimeve të huaja direkte në vendin tonë, sidomos të atyre në sektorin e hidrokarbureve. Ky risk kërkon marrjen e masave energjike balancuese, që lidhen me uljen e barrës aktuale fiskale që ka ulur ndjeshëm pozicionin konkurrues të ekonomisë shqiptare, ofrimin e lehtësive të reja fiskale dhe të sigurive shtesë për investimet e huaja.

5. Risk i lartë për ekonomine tone vijon të mbetet shtyrja e mëtejshme e reformave strukturore (tregu dhe titujt e pronësisë, kadastra fiskale, administrimi modern fiskal, shërbime më efektive përmbarimi, vonesa në reformën e pensioneve, etj.) të cilat janë kritike për të përmirësuar klimën e biznesit dhe nxitur investimet private në ekonomi.

6. Krahas procedurave komplekse të taksave dhe informalitetit ende të lartë që çënojnë konkurrueshmërinë e biznesit, një risk fiskal i theksuar kohët e fundit edhe nga Fondi Monetar Nderkombëtar e perbejne detyrimet e prapambetura dhe borxhet e pushtetit vendor. Me shtrirjen e partneriteteve publik-privat në nivel vendor, ky risk pritët të shtohet akoma dhe më shumë.

⁸² Deklarata Globale Kundër Korrupsionit, 12 maj 2016, Londër.

<https://www.gov.uk/government/publications/global-declaration-against-corruption>

7. Gjykojmë po ashtu se risku i efektivitetit dhe eficiencës së punës së audituesve të brendshëm është shumë i lartë. Strategjia e Menaxhimit të Riskut nuk po zbatohet si duhet dhe puna e koordinatorëve të riskut, të cilët janë edhe nëpunësit autorizues të çdo enti publik, lë për të dëshiruar. Një nga sfidat tona kryesore si KLSH është menaxhimi efektiv dhe i drejtë i riskut përmes vlerësimit të operimit të sistemeve të auditimit të brendshëm, bazuar në vlerësimin e proceseve dhe risqeve që shoqërojnë aktivitetet, me qellim që të zbusim ose eliminojmë risqet.

8. Jemi të shqetësuar për riskun e hendekut të thellë të krijuar nga pabarazia sociale në vend, me rritjen tejte problematike të numrit të njerëzve të ngelur pa punë dhe pa mundësi jetese. Mendojmë se ky risk social, risku i varfërisë kërkon politika të sinqerta, plane pune dhe ndërhyrjesh të qarta dhe efektive, dhe jo show mediatik.

9. Një risk të përhershëm në këta 25 vjet e përben risku i pronave në Shqipëri, problematikat dhe oshilacionet e tregut të pronave, duke jua mohuar apo sakatuar të drejtën pronarëve legjitimë, si dhe duke dekurajuar apo shpesh edhe minuar përpjekjet për rritjen e pranisë së kapitalit të huaj në ekonominë tonë. Ky risk ka nevojë për një trajtim-zgjidhje të përhershme dhe afatgjatë.

10. Sfidat e informatizimit të shërbimeve shtetërore ndaj qytetarit dhe i kompanive publike me rëndësi në tregun dhe ekonominë e vendit, sjell nevojën, por edhe riskun e mungesës së projektizimit të veprimtarisë së tyre dhe domosdoshmërinë e llogaritjes së saktë të riskut të përdorimit të teknologjisë së informacionit në vendim-marrjen publike. Nuk mund të realizojmë performancën e duhur pa projekte fizibël, ku risku i parashikimeve dhe vlerave financiare të projektit të jetë i mirëllogaritur. Projektet nga ana e tyre duhen parë brenda një sistemi vlerash dhe objektivash që i kemi vënë vetes. Dhe dihet që nuk mund të ndërtojmë një sistem pa risk. Vetë sistemi është kusht i domosdoshëm për menaxhimin e riskut.

Një arsye tjetër themelore pse e organizojmë këtë Konferencë është mungesa e theksuar në Shqipëri e analizave të riskut në institucionet publike. Në këtë kontekst, identifikimi i risqeve është problem i rëndësishëm për të cilin duhet një impenjim me i madh të paktën në sektorët apo projektet që ngërthejnë investime të larta, apo në shëndetësi, arsim, turizëm, mjedis, etj. Listimi i risqeve dhe atë me tepër, ndërtimi i diagrameve apo hartave përkatëse me karakteristikat me themelore të tyre, si objekti, vendi, dëmi i pritshëm dhe masa e tij, masat e mundshme preventive për mënjanimin eventuale të tyre, mund të jete një objekt studimi dhe veprimi në të ardhmen.

Në duhet të përshtasim dhe përditësojmë në vijimësi legjislacionin tonë mbi koncesionet dhe partneritetet publik-privat, sikurse ka bërë Bashkimi Evropian me Direktivën e Komisionit Evropian 2014/23 “Mbi Kontratat Koncesionare”, e cila thotë shprehimisht : *“Mungesa e rregullave të qarta në nivelin e BE-së mbi kontratat koncesionare krijonte pengesa dhe pasiguri ligjore për ofrimin e lirë të shërbimeve, duke shkaktuar çrregullime dhe diskriminim në tregjet europiane të koncesioneve... Direktiva e Koncesioneve synon të*

forcojë sigurinë ligjore, duke krijuar një bazë solide rregullatore për një zbatim uniform të parimeve të Traktatit nga shtetet anëtare. Qëllimi i legjislatorit të BE-së është që të miratojë rregulla të qarta dhe të thjeshta për dhënien e kontratave mbi një kufi të caktuar monetar”.

Sidomos për partneritetet publik-privat ka patur nga institucionet ndërkombëtare si FMN, Banka Botërore apo USAID shqetësime për mangësi të theksuara në studimet e fizibilitetit dhe në të dhënat për raportin kosto-përfitim, të cilat dëshmojnë moskryerjen si duhet dhe mosthëllim në analizat paraprake të riskut.

Në strategjitë, planet taktike e operative (kur ato ekzistojnë) të shumicës së institucioneve tona qendrore, analiza e riskut është pothuajse inekzistente dhe gjendja përkeqësohet vazhdimisht. Asnjë institucion të cilin e kemi audituar me auditimin e performances, nuk ka patur një analizë SWOT (Fuqitë, Dobësitë, Mundësitë dhe Kërcënimet), apo PESTLE (analizë që përqendrohet në fushat “P” –politike-, “E” –ekonomike-, “S” –sociale-, “T” –teknologjike, “L” –ligjore- dhe “E” –mjedisore), apo cilëndo lloj teknike tjetër që identifikon, klasifikon, analizon dhe menaxhon risqet në afat të shkurtër dhe të gjatë. Dhe vetë ne në KLSH nuk po arrijmë ta implementojmë ende analizën PESTLE, ndërsa performancën e institucionit synojmë ta masim sipas ISSAI-t “Korniza e Matjes së Performancës së SAI-t”, standard i cili është në përpunim dhe do të konfirmohet në Kongresin e ardhshëm të INTOSAI-t.

Në dritën e kompleksitetit të teknologjive të informacionit dhe komunikimit dhe natyrës së tyre që ndryshojnë me shpejtësi, qeverisja duhet të jetë e pozicionuar në mënyrë të tillë që të lehtësojë dialogun mes të gjitha palëve të interesuara, për të ulur riskun e keqpërdorimit dhe abuzimit me IT. Për rregullatorët e veprimtarisë publike me bazë përdorimin e teknologjive të informacionit, një dialog me ekspertët dhe shkencëtarët, në hap me kohën dhe zhvillimin e këtyre teknologjive është e vetmja mënyrë për të kuptuar potencialin dhe implikimet e ardhshme të tyre në shërbimet publike ndaj qytetarit. Duhet të ndërgjegjësohemi të gjithë se për funksionimin efektiv të Qeverisjes elektronike kemi ende shumë për të bërë. Për këtë nevojitet një gjuhë e përbashkët dhe një diskutim i hapur rreth përfitimeve dhe risqeve. Nga ana tjetër, mendoj se sot i tërë procesi i matjes dhe menaxhimit të riskut duhet të trajtohet i lidhur ngushtë me IT, sepse risku duhet kuantifikuar, analizuar dhe menaxhuar përmes sistemeve IT që minimizojnë vendim-marrjen subjektive të menaxherëve publikë e privatë. Analizat e riskut nuk mund dhe nuk duhet të jenë përshkruese (narrative), sepse riskojmë të krijojmë më shumë konfuzion sesa zgjidhje, por duhet të përcaktojnë në thellësi faktorët e riskut, si dhe faktorët që pakësojnë ose e shmangin riskun.

Nuk duhet të harrojmë se “risku është histori” dhe historia në institucione përfaqësohet nga baza e të dhënave. Kjo bazë të dhënash në administratën tonë publike, qendrore dhe vendore, menaxhohet pa shumë kujdes. Në rastet e rotacionit politik, ndodh shpesh që baza e të dhënave e institucionit shtetëror zerohet, nganjëherë edhe qëllimisht, duke fshirë kujtesën institucionale. Në vend që të informatizohet, plotësohet dhe të bëhet lehtësisht e

aksesueshme, baza e të dhënave në rastin më të mirë injorohet, në rastin më të keq shkatërrohet. Risqet duhet të komunikohen në mënyrë efektive dhe krejtësisht të hapur në publik nga qeveria, institucionet e pavarura, biznesi dhe shoqëria civile. Risku mund të ulët vetëm duke e analizuar dhe stigmatizuar. Çdo injorim ose mostrajtim i riskut rëndon problematikat me të cilat përballlet administrimi shtetëror. Ne si KLSH jemi të angazhuar në procesin e quajtur “peer review”(rishikim mes kolegësh). Kemi pritur misionin e kolegëve auditues nga Gjykata e Auditimit të Austrisë, që pranuan të na auditojnë në këtë proces dhe presim raportin e tyre.

Në cilindo rast kur sigurohet transparenca e plotë në vendim-marrje, analiza e plotë për identifikimin, menaxhimin, pakësimin ose shmangjen e risqeve ka më shumë gjasa të ndodhë, nëse palët e interesuara njihen me shembuj të praktikave të mira për t’u ndjekur. Ky është edhe qëllimi parësor që na shtyu të organizojmë këtë konferencë, për të dhënë qasjet dhe eksperiencat e mira në analizën e riskut te partnerëve tanë të huaj dhe vendas.

Me shpresë që kumtesat, analizat, fjalimet dhe diskutimet do të japin atë vlerë të shtuar, për të cilën zhvillimi i sotëm i qeverisjes publike ka nevojë, Ju uroj të gjithëve suksese në Konferencë!

Ju faleminderit!

Konkluzione dhe Rekomandime të Konferencës së IV-të Shkencore të KLSH-së “Analiza e Riskut”

Konkluzione

1. Vendimmarrësit ndeshen me elementë pasigurie dhe të papërcaktuar qartë gjatë procesit të vendimmarrjes. Për pasojë, metodat klasike të vendimmarrjes po ja lenë vendin metodave bazuar në logjikën Fazi. Në këtë aspekt teknika MCDM Fazi paraqet një nga drejtimet i cili është zhvilluar me shpejtësi në dekadat e fundit si pasojë e rritjes së volumit të informacionit dhe përdorimit të teknikës kompjuterike. Metoda TOPSIS Fazi bën të mundur përzgjedhjen e alternativës më të mirë, pasi zgjedh si më optimalen alternativën, e cila është më afër zgjidhjes ideale pozitive dhe më larg nga zgjidhja ideale negative. Përdorimi i teknikave të bazuara në logjikën Fazi duhet të gjejë gjithmonë e më shumë vend në menaxhimin efikas të burimeve në administratën shtetërore. .

(Prof. Dr. Skender Osmani, Prof. Thoma Korini)

2. Planifikimi i auditimit si proces auditim paraqet përcaktimin e treguesve të përgjithshëm të riskut, të cilët duhet të jenë saktësisht të matshëm dhe objektivë, të bazuar në politikat e institucionit suprem të auditimit dhe duhet jo në mënyrë të dykuptimtë të sigurojë përdoruesit e raportit të auditimit se gjetja është objektive, profesionale dhe e saktë . Megjithatë, procedura paraprake për përcaktimin e treguesve të riskut paraqet përcaktimin e aktiviteteve konkrete të auditimit, të cilat do të sigurojnë një rezultat optimal të institucionit suprem të auditimit në raport me burimet që ka përdorur. Procedura paraprake për përcaktimin e treguesve të riskut është një proces kërkues metodologjik, themelet e të

cilit në fazën përgatitore të planifikimit të auditimit përcakton rezultatet e përgjithshme dhe ndikon në cilësinë e raportit të auditimit. Institucioni Shtetëror i Auditimit të Malit të Zi zbaton procedurën paraprake për përcaktimin e treguesve të riskut në nivel të auditimit final të Deklaratës së Ekzekutimit të Buxhetit të Shtetit. *(Ph.D. Milan Daboviç)*

3. Analiza e Riskut u analizua edhe në formën e një vetëvlerësimi për SAI-t, në punimin “Risqet etike në Auditim”, duke evidentuar risqet e sjelljes jo-etike, të konfliktit të interesit, të deformimit ose fshehjes së gjetjeve të auditimit, riskun e përfshirjes në abuzim dhe korrupsion, etj. Punimi solli eksperiencën e pasur të grumbulluar nga procesi i rishikimit dhe përmirësimit të Kodit të Etikës (ISSAI 30) të INTOSAI-t (Jacek Jazierski, Këshilltar i Presidentit të SAI-t të Polonisë, ish- President i NIK-ut Polak).

4. Punimi i Prof. Dr. Niko Panos, Prof. Dr. Gudar Beqirajt dhe Prof. Dr. Salvador Bushatit solli riskun mjedisor dhe ekonomik që shkakton veprimtaria njerëzore në sistemin liqenor të Prespës, i cili përbën një komponent të rëndësishëm hidrik të Kaskadës Hidroenergjetike të lumit Drin, respektivisht për 2 hidrocentrale të ndërtuar në Maqedoni (Glloboshica dhe Spile) si dhe 4 hidrocentrale të ndërtuara në Shqipëri (Fierzë, Koman, Vau i Dejës dhe Ashta). Punimi u përshëndet nga Dr. Igor Šoltes, Deputeti i Parlamentit Evropian dhe ZvKryetar i Komisionit për Kontrollin Buxhetor në Parlamentin Evropian, i cili tha se kjo kumtesë do të trajtohet nga Parlamenti Evropian në një forum që do të ketë në fokus lumenjtë e Ballkanit, ndërsa Kryetari i KLSH-së, Bujar Leskaj, duke e cilësuar veprimtari anti-shqiptare çdo dëmtim që i bëhet mjedisit, theksoi se Kontrolli i Lartë i Shtetit do të kryejë një auditim performance, duke shfrytëzuar ekspertizën e profesorëve përkatës për të adresuar këtë problematikë.

5. Për të përmbytur me sukses auditimin duke ndjekur një përjasje të bazuar në risk, duhet që audituesi të ketë ndërtuar një metodologji të detajuar mirë dhe të aksesueshme nga stafi i tij. Metodologjia duhet të përfshijë jo vetëm hapat që duhen ndjekur, modelet statistikore për perzgjedhjen e transaksioneve që testohen, por edhe formulare dhe raporte standarde që e bëjnë të lehtë kryerjen e procedurave nga stafi dhe monitorimin e tyre nga eprorët, me qëllim përmbyshjen e objektivave të auditimit. Në këtë mënyrë, audituesi garanton cilësi dhe standarde të njëjta për të gjitha auditimet e kryera. Mungesa e një metodologjie të qartë dhe të lehtë për t'u ndjekur dhe zbatuar do të sillte riskun që auditimi të mos përmbushë objektivat e veta. *(Prof. Dr. Omer Stringa)*

6. Rajonizimi i riskut krijon mundësinë e një përgjigje të qartë lidhur edhe me masën e riskut (sa?) por edhe me vendndodhjen e tij (ku?). Mbi bazën e rajonizimit realizohen masat për ndërhyrjen dhe monitorimin e zhvillimit në kohë të intensitetit të riskut. Hartat e riskut janë një mjet i rëndësishëm që ndikon vendimmarrjen e institucioneve përgjegjëse në realizimin e objektivave të tyre e, në këtë kuptim, ato janë pjesë e rëndësishme e sistemeve të menaxhimit të riskut. *(Prof. Asoc. Dr. Gafur Muka)*

7. Standardet Nderkombetare të Auditimit bëjnë të mundur të arrihen objektivat e auditimit në mënyrë eficiente. Duke vlerësuar risqet e anomalive materiale, dhe duke testuar ekzistencën dhe funksionimin e kontrolleve të brendshme në funksion të zvogelimit të risqeve, audituesi është në gjendje të reduktojë shumë nga procedurat e punës, që nuk do të sillnin rezultate eficiente dhe do ta adresojë punën e tij në ato procedura baze që nisen nga pohimet e drejtprejta apo të nenkuptuara të informacioneve financiare. Një auditim i strukturuar në këtë mënyrë garanton jo vetëm objektivin – dhenien e një opinioni të pavarur. *(Prof. Dr. Hysen Çela)*

8. Analiza e riskut ka për qëllim përcaktimin e zonave dhe proceseve që mbajnë riskun më të madh, identifikimin dhe vlerësimin e risqeve të pranishme në organizatat që mund të auditohen. Institucionet Supreme të Auditimit kryejnë analizë të riskut gjatë përzgjedhjes së prioriteteve dhe fushave të auditimit, analizës së kontrolleve dhe masave të subjekteve të audituara, së bashku me specifikimin e pyetjeve dhe fushës së auditimit. Risku i auditimit është një funksion i riskut të gabimeve materiale dhe riskut të zbulimit. Modeli i Riskut të Auditimit shërben si një mjet i rëndësishëm në procesin e planifikimit të auditimit. *(Ozlem Ozelik).*

9. Drejtuesi i një institucioni publik që merr një vendim, të padrejtë, të gabuar, për heqjen e një punonjësi nga puna, të cilin e rrëzon gjykata, a duhet të paguajë edhe ai materialisht, nga xhepi i tij, një pjesë të pages, apo gjithë pagën, që rimerr punonjësi i larguar mbas kthimit në punë? Nëse nuk lidhet drejtëpërdrejtë përgjegjësia administrative dhe drejtuese e një drejtuesi me përgjegjësinë materiale kur i shkakton dëm Buxhetit të Shtetit, nuk mund të flitet as për performancë në drejtim dhe as për drejtim dhe organizim korrekt të institucioneve shtetërore. Ka një përvojë europiane, madje të aplikuar në disa vënde. Në Francë, ligji detyron punëdhënësin kryesor, që në rast të largimit të padrejtë nga puna të një punonjësi, të paguajë nga xhepi i vet përfitimin që merr punonjësi nga shteti për papunësi. *(Prof. Dr. Sherif Bundo, Dr. Gerdi Lito, Kandidate e Shkolles se Doktoratures Erëza Arifi).*

10. Prof. Dr. Sazan Guri i shoqërisë civile prezantoi punimin me temë “Taksat ndaj Komunitetit- Performancë shërbimi apo risk menaxhimi”, duke nxjerrë në pah se shqiptarët paguajnë disa taksa për shërbime publike e private që nuk i marrin.

11. Njehsimi i riskut lidhet me njohjen e masës së rrezikimit dhe masës së vulnerabilitetit. Të dyja këto komponente, në njëkohshmërinë e veprimit të tyre, ofrojnë intensitet të ndryshëm risku. Për ndërtimin e hartës së riskut duhet që faktorët e shqyrtuar të kenë referencë pozicionale. Rajonizimi i riskut krijon mundësinë e një përgjigje të qartë lidhur edhe me masën e rrezikimit (sa?) por edhe me vendndodhjen e tij (ku?). Mbi bazën e rajonizimit realizohen masat për ndërhyrjen dhe monitorimin e zhvillimit në kohë të intensitetit të rrezikimit. Hartat e riskut janë një mjet i rëndësishëm që ndikon vendimmarrjen e institucioneve përgjegjëse në realizimin e objektivave të tyre e, në këtë kuptim, ato janë pjesë e rëndësishme e sistemeve të menaxhimit të riskut. *(Dr. Gafur Muka).*

12. Problemet e përmbytjeve në zonën bregdetare u trajtuan në këndvështrimin e analizës së riskut nga Prof. Dr. Sherif Lushaj dhe Prof. Dr. Ago Nezha, të cilët rekomanduan që menaxhimi i faktorëve të riskut në mjedis të jetë objekt auditimi për të parë efektivitetin e investimeve, konsiderimin dhe trajtimin e këtyre faktorëve gjatë procesit të planifikimit të fondeve dhe implementimit të projekteve.

13. Si fushë me risk të lartë u trajtuan kontratat koncesionare, duke paraqitur problemet kryesore të koncesioneve dhe duke dhënë, ndër të tjera, rekomadimin për auditimin periodik nga ana e KLSH të koncesioneve, procedurave specifike të akordimit të tyre, si dhe të fazës së zhvillimit të koncesionit *(Dr. Zef Preçi).*

14. Risqet e Sigurisë Kombëtare u trajtuan në punimin e Prof. Dr. Pajtim Ribaj, i cili shtjelloi fazat e zbatimit të Strategjisë së Sigurisë Kombëtare dhe problemet e dala gjatë implementimit të saj.

15. Kurthi antiklinal në vendburimet e naftës së rajonit të Shpiragut nuk është autentik si ata të Gorishtit, Ballshit, Cakranit (të cilat kanë origjinën e tyre gjatë sedimentimit), por një bllok

tekonik i formuar pas kohës së Oligocenit të Sipërm. Ky bllok ka plotësuar kushtet për kurthimin e hidrokarbureve. Elementë të tillë kanë krijuar një zonë të vogël sipërfaqe, duke rritur rrezikun e kërkimit të naftës në këtë rajon. Kjo u provua nga testimi i kryer në pusin Shpiragu 2, duke treguar praninë e shtratimit pa kapele gazore, ku rënia e shpejte e presioni ne pus është karakteristikë e një shtratimi naftë me energji të ulët (Prof. Dr. Irakli Prifti “Risku i kërkimeve të naftës në rajonin e Shpiragut”).

16. Analizimi përmes vizualizimit ndihmon në të kuptuarit më të shpejtë të informacionit, lidhjet midis të dhënave, dhe në ofrimin e njohurive të reja më të thella. Ky fakt cilësohet nga KLSH si një mjet ndihmës në vlerësimin e riskut për planifikim më të mirë të auditimit, duke analizuar të gjithë informacionin, dhe dalluar lidhjet e fshehura për të arritur në një pasqyrë me të plotë të gjetjeve të auditimit dhe për paraqitjen e tyre në mënyrë atraktive për t’u lexuar përmes mjeteve të vizualizimit. Një model i tillë do t’i shërbente SAI-t të përqëndrojë burimet e auditimit në fushat me rrezik më të lartë duke e orientuar auditimin në zonat me vlerë të shtuar për mirëfunksionimin e sistemeve dhe duke kaluar drejt qasjes së re audituese, atë të vlerësimit të sistemeve. Për të pasur përfitime nga Big Data, SAI-t duhet të fokusohet në cilësinë e të dhënave dhe konfidencialitetin e tyre, si dhe në krijimin e infrastrukturës, programeve për analiza dhe në zhvillimin e burimeve njerëzore për trajtimin e Big Data. (Prof. As. Dr. Manjola Naço dhe Kozma Kondakçi)

17. Vlerësimi për të identifikuar faktorët relevantë të riskut duhet të trajtohet në dy nivele: së pari, një konsideratë e aspekteve të ndryshme të organizimit dhe strukturës së njësisë ekonomike që rrjedh nga të kuptuarit e subjektit; dhe së dyti, një konsideratë në nivelin e materialitetit të pasqyrave financiare si pohim të auditimit. Është e rëndësishme që pohimet materiale nga auditimi të kalojnë nëpër procesin e shqyrtimit dhe konsiderimit të njësisë ekonomike me të gjitha aspektet e saj, duke identifikuar të gjithë faktorët e rrezikut relevante për pohimet individuale (Verica Akrap. SAI i Kroacisë).

18. Auditimi ne programet e mbrojtjes së mjedisit mund të analizojë kostot e rritura te investimeve. Subjekti i audituar mund të përdorë metoda te ndryshme per te arritur kontrollin mbi ceshtjet mjedisore. Subjektet e vogla me ekspozim te ulet ndaj riskut mjedisor mund te perfshijne sistemet e kontrollit mjedisor ne sistemet e tyre normale te kontrollit te brendshem. Vleresimi i Ndikimit ne Mjedis dhe Vleresimi Strategjik Mjedisor dhe Leja Mjedisore mbetet instrumentet baze te kontrollit dhe zbutjes se riskut mjedisor ne proceset e hartimit te plaveve te territorit dhe zhvillimit te aktiviteve. (Prof. Dr. Sherif Lushaj, Prof. Dr. Ago Nezha)

19. Ka keqkuptim të funksionit të audituesve të brendshëm, duke i parë ata si policë e jo si partnerë. Ka mungesa në politika dhe procedura në institucionet ku operojnë, si dhe mungesë të theksuar në trajnime dhe seminare lidhur me teknikat e reja të auditimit. Audituesit e brendshëm kanë mungësë të theksuar të pavarësisë, duke u përballur me presionin nga eprrorët të cilët kërkojnë të deformojnë gjetjet e audituesve dhe rekomandimet e tyre. Ne strukturat e auditimit të brendshëm nuk i kushtohet vëmendje sa duhet auditimit të performancës por përqëndrohen më tepër te kontrolli në aspektin financiar. (Prof. Asoc. Dr. Arbi Agalliu, MscMegi Kurushi)

20. Për të bërë një vlerësim maksimal te riskut të korrupsionit del e domosdoshme që të vlerësohen në vijimësi kërcënimet e reja që dalin në këtë fushë. Të vlerësohet korrupsioni jo vetëm si një burim risku por dhe një fenomen i rrëzikshëm prej të cilit nuk janë të imunizuar dhe vetë audituesit. Rritja e klimes korruptive dhe mentaliteti facvorizues që ekziston në një pjesë të shoqërisë kërkon përgjegjshmëri, integritet dhe besnikëri ndaj ligjit nga audituesit.

Përsosjes së metodave dhe sjelljeve korruptive i duhet përgjigjur me nivel të lartë profesional nga auduesi, Korrupsioni është një risk kyç, prandaj duhet t'i jepet vëmendje e vazhdueshme në nivelin më të lartë të manaxhimit. Përballja ndaj riskut të korrupsionit është një nga sfidat më të mëdha që kanë institucionet e Shtetit, e në veçanti Kontrolli i Lartë i Shtetit, me qëllim që ky risk të mos gjenerojë risqe të tjera që mund të rëndojnë klimën finaciare e të sjellin pasoja që do të duhet kohe dhe pune e gjat për t'i riparuar (*Dr. Bujar Lamaj*).

21. Stabiliteti i sistemit financiar është një kusht themelor për sistemin financiar për të rritur efikasitetin e tij në procesin e ndërmjetësimit. Vendimet e Bankës së Shqipërisë të bëra në kohë të ndryshme i janë përgjigjur zhvillimeve ekonomike dhe të ciklit financiar në vend. Deri në vitin 2008 ato ishin të orientuara për të kontrolluar rritjen e kredisë në kushtet e zgjerimit të ciklit financiar, ndërkohë që pas krizës, politikat synuan të mbështesin zgjerimin e kredisë për të zbutur ciklin financiar. Në vitin 2006, Banka Qendrore kërkoi shtesë në kapital në rast se rritja e portofolit të kredisë ishte mbi 30%, në terma të përgjithshme. Ndërhyrja e Bankës së Shqipërisë në drejtim të kreditimit nuk synonte ndalimin e kreditimit, por dekurajimin e rritjes së shpejtë të saj (Natasha Ahmetaj, Zv-Guvernatore e Bankës së Shqipërisë).

22. Pas krizës financiare ndërkombëtare në vitin 2008, mjedisi bankar në vend ka ndryshuar, duke reflektuar zhvillimet ndërkombëtare, si dhe kufizimet e imponuara nga bankat mëmë dhe rregullatorët e vendeve të origjinës. Ritmi i kreditimit ka rënë ndjeshëm, për shkak të ngadalësimit të rritjes ekonomike, e cila ka ndikuar në kërkesën për kredi, por edhe në rritjen e kredisë me probleme. Gjatë vitit 2013, Banka e Shqipërisë prezantoi disa masa të reja makroprudenciale. Në thelbin e paketës qëndron promovimi i rritjes së kredisë. Paketa krijoi stimuj për të kanalizuar fondet e bankave në drejtim të ekonomisë së vendit, duke lehtësuar kërkesat për kapital për kreditim dhe me forcimin e kërkesave për investime jashtë vendit. Stimulimi i kredisë përmes këtyre masave është parashikuar të jetë në fuqi deri në fund të vitit 2016 (Natasha Ahmetaj, Zv-Guvernatore e Bankës së Shqipërisë).

23. Menaxhimi i riskut është një proces me anë të të cilit menaxhmenti e kupton ekspozimin ndaj riskut dhe e menaxhon atë deri në një nivel të pranueshëm, duke e minimizuar probabilitetin ose ndikimin, e nëse ka mundësi, që të dyja Risqet reflektojnë pasigurinë drejt arritjes së rezultateve të planifikuara. Ekspozimi ndaj riskut është kombinimi i probabilitetit (gjasës që do të ndodhë një ngjarje) dhe ndikimit të ngjarjes nëse kjo ndodh. Menaxhmenti duhet të identifikojë risqet për secilin objektiv – ato rrethana që do të mund të pengonin organizatën në arritjen e secilit objektiv të saj (Enver Boqolli, ZAP Kosovë). Ekspertet dhe audituesit e ZAP-it të Kosovës paraqitën tema interesante si “Përgatitja e planit të auditimit bazuar në risk”, “Vlerësimi i riskut në planifikimin e auditimit”, “menaxhimi i riskut korporativ në organizatat e sektorit publik në Kosovë”, “Risqet në shëndetin buxhetor të qeverisjes lokale të Republikës së Kosovës”, etj..

24. Në fushën e sigurimeve shoqërore, risku u analizua nga Drejtori i Përgjithshëm i Institutit të Sigurimeve Shoqërore, z. Astrit Hado, i cili theksoi se ulja e lindshmërisë dhe ndikimi politik përbëjnë ndër faktorët kryesorë të riskut në sektorin e sigurimeve shoqërore.

Rekomandime

1. Duke qene se kemi nje pervoje modeste ne fushen e riskut, shkak themelor ne prapambetjen e vendit dhe ne cilesine e dobet te menaxhimit dhe vendim-marrjes publike,

institucionet kryesore të Shtetit, në bashkëpunim me partneret e tyre evropiane, duhet të organizojnë takime pune, tryeza të rrumbullakta, seminare dhe konferenca për shkëmbimin e përvojave të përparura, si dhe të metodave dhe teknologjive të reja që përdoren në analizen e riskut dhe në auditim.

2. Konkluzionet dhe rekomandimet e kësaj Konference do të merren si baze për përmirësimin e punës së audituesve të brendshëm dhe bashkëpunimin me KLSH nga ana e Ministrisë së Financave (*propozim nga Ministri i Financave Arben Ahmetaj*)

3. Të përgatiten Komentare Precedentesh të Riskut, në baze të gjetjeve dhe rekomandimeve të KLSH gjatë auditimeve kryesore të tij (Rekomandim i Ministrit Arben Ahmetaj). KLSH e vlerëson shumë këto ide dhe është gati të kontribuojë në grupin e punës për përgatitjen, botimin dhe divulgimin e këtyre Komentareve.

4. Në baze të vlerësimit nga Ministri i Financave për Harten e Risqeve të prezantuar në vijë të përgjithshme nga KLSH, të përgatitet një **Harte e Detajuar Risqesh për Ekonominë dhe Shoqërinë shqiptare për periudhën 2016-2017** dhe të konsultohet kjo Harte me Ministrinë e Financave, për mundësi publikimi dhe përgatitje të Planit të Punës për përballimin e risqeve të evidentuara në Hartë.

5. Menaxhimi i faktoreve të riskut në mjedis do të jetë objekt i një auditimi performance nga KLSH për të parë efektivitetin e investimeve, si janë menaxhuar faktorët gjatë procesit të planifikimit të fondeve dhe implementimit të projekteve dhe se si agjencitë e zbatimit i realizojnë programet e tyre për menaxhimin e riskut.

6. Kontratat koncesionare, mënyra e përgatitjes së tyre, studimet e fizibilitetit, procesi i miratimit të këtyre kontratave dhe i zbatimit në praktikë të jenë objekt auditimi periodik nga KLSH.

7. Titullarët e institucioneve shtetërore duhet të krijojnë klimën e nevojshme që audituesit të brendshëm të shikohet si partner që ndihmon në rritjen e performancës së institucionit dhe të krijojnë ura bashkëpunimi midis audituesve dhe pjesës tjetër të stafit. Duhet krijuar rregullore, politika dhe procedura të cilat mos të lenë evazive jetën operationale në institucion, duke treguar qartësisht se kush mban përgjegjësi për çdo operacion të kryer. Duhet shtuar trajnimet dhe seminarët të cilat forcojnë anën profesionale të audituesit të brendshëm dhe përditesojnë teknikat e auditimit. Për të rritur pavarësinë e audituesit të brendshëm, duhet riparë procedura se si emërohet dhe shkarkohet një auditues.

8. Banka e Shqipërisë organizon ankandet e bonove dhe obligacioneve të thesarit të Qeverisë Shqiptare. Kostoja e borxhit publik të brendshëm varet nga niveli dhe ecuria e normës së interesit (yeld) të këtyre instrumenteve financiare. Auditimi i përpjekjeve për të siguruar një financim në kohë me kostot sa më të ulët për qeverinë nëpërmjet këtyre instrumenteve është një çështje e cila do të ndikonte drejtpërsëderti në të dalat publike. Në këtë kontekst mund të kontribuohet me rekomandime në përmirësimin e këtij shërbimi që i ofron BSH Qeverisë Shqiptare qoftë dhe duke kërkuar përmirësime të marrëveshjes që Bankës së Shqipërisë ka me Ministrinë e Financave për organizimin e ankandeve të bonove dhe obligacioneve të thesarit. *Sipas një studimi*, nëse bonot e thesarit e të gjitha afateve dhe monedhave të ankandeve të zhvilluara nga muaji Dhjetor 2012 deri në fund të muajit Dhjetor 2013, do të ishin negociuar me një normë të paktën sa norma mesatare e ponderuar e interesit e depozitave bankare të të njëjtit afat, atëherë Qeveria Shqiptare do të kishte arkëtuar *3.036 miliardë* lekë më shumë ose një kundërvleftë prej *21.7 milione euro*.

Rishikimi mes kolegëve (Peer Review) si proces mësimi për KLSH-në

Prezantim, në bashkëautorësi me Dr. Rinaldo Muçaj, Drejtori i Departamentit të Performancës, në Konferencën Jubilare Shkencore “40 Vjet Deklarata e Limës”, organizuar nga INTOSAI dhe SAI i Perusë, 3 dhjetor 2017, Lima, Peru

Një nga mjetet më të efektshme që na ka ndihmuar si SAI në plotësimin e pritshmërive të qytetarëve dhe Parlamentit ndaj rezultateve të punës sonë dhe në zhvillimin dhe modernizimin e institucionit gjatë viteve të fundit, ka provuar të jetë procesi i rishikimit mes kolegëve (Peer Review).

Gama e përfitimeve nga procesi i rishikimit mes kolegëve është kaq e gjerë, sa shumëkush në komunitetin e INTOSAI-t e ka zëvendësuar moton e organizatës sonë, duke e perifrashuar atë, me shprehjen “Peer Review benefits all”(nga “Common experience benefits all”), pra “Nga Rishikimi mes Kolegëve kemi dobi të gjithë”. Praktika e suksesshme e deritanishme e zbatimit të Peer Review-ve ka treguar se SAI-t përfshihen në kete proces të thellë shqyrtues për arsye të ndryshme. Disa mund të dëshirojnë të përmirësojnë procedurat dhe rezultatet e tyre, të tjera mund të dëshirojnë të japin prova të mjaftueshme të standardeve të larta që rregullojnë auditimet e tyre, të tjerët mund të dalin vullnetarë që të ketë një shqyrtim të kolegëve nga një palë e jashtme, në përgjigje të disa kritikave të marra.

Nga Konferenca Jubilare e 40 Vjetorit të Deklaratës së Limes, dhjetor 2017, Lima, Peru

Në një prezantim në mars të vitit 2015 në Parlamentin Austriak, ish-Presidenti i Gjykatës Austriake të Auditimit dhe ish-Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t, personaliteti poliedrik i auditimit suprem, Dr. Josef Moser theksonte se “*Rishikimet mes kolegëve janë mjete qendrore vullnetare për të matur përputhshmërinë me standardet ndërkombëtare, për t’i bërë të dukshme fuqitë dhe dobësitë e një SAI, bazuar në këto standarde, për të identifikuar fushat e veprimit të brendshëm dhe të jashtëm, për të*

gjetur metodat për zgjidhjet, referuar dhe shembujve të praktikave të mira, si dhe për t’ju përgjigjur pyetjes qendrore që lidhet me institucionet e pavarura “Kush e auditon audituesin dhe institucionet e pavarura mbikqyrëse?””

Në vitin 2014, miratimi nga Parlamenti i Shqipërisë i një ligji të ri integral për SAI-n tonë solli një frymë të re, kryesisht në qasjen në dokumentet zyrtare dhe në të dhënat. Hartimi i manualeve të auditimit, të tilla si Manuali i Auditimit të Ligjshmërisë, Manuali i Auditimit të Performancës, hartimi i Rregullores së re të Brendshme, i Rregullores mbi Procedurat e Auditimit dhe i dokumenteve të tjera standard të KLSH-së, përfshirja e transparencës me publikun në materialet e auditimit, publikimi i materialeve të auditimit në faqen zyrtare të KLSH-së, publikimet në shtypin e shkruar dhe në atë elektronik kontribuan në një imazh të përmirësuar dhe të rritur të institucionit pranë palëve të interesuara kryesore të tij, qytetarëve dhe Kuvendit, shoqërisë civile dhe partnerëve vendas dhe të huaj.

Nga Konferenca Jubilarë e 40 Vjetorit të Deklaratës së Limes, dhjetor 2017, Lima, Peru

Të gjitha këto ndryshime, kishin një nevojë të kthyer në domosdoshmëri tashmë, për ne, që të ballafaqoheshin, të mateshin dhe krahasoheshin me një gjykim profesional dhe të pavarur. Mjeti më optimal që vetë komuniteti i INTOSAI-t ka zgjedhur, pranuar dhe promovuar, për matjen e performancës së një SAI anëtar është pikërisht Peer Review, vlerësimi, rishikimi mes kolegëve.

Në bazë të ISSAI-t 5600 “Udhëzuesi i Peer Review”, si SAI jemi përpjekur ta zbatojmë këtë proces sa transparent, të

shëndetshëm aq dhe modernizues për institucionin tonë, duke e parë si vijim i natyrshëm i të gjithë punës së nisur për të zbatuar me përpikmëri standardet ISSAI në veprimtarinë tonë audituese.

Si SAI kemi kërkuar rishikimin mes kolegëve që në vitin 2012. Gjatë periudhës 2012-2014 u kemi shkruar pothuajse të gjitha SAI-ve anëtare të EUROSAT-t që të na asistonin me kryerjen e Peer Review-se. Ishte një kënaqësi dhe nder për ne që Gjykata e Auditimit e Austrisë, një nga SAI-t më me tradita, më të zhvilluara dhe me kontribute të patjetërsueshme në komunitetin e INTOSAI-t, pranoi vitin e kaluar që të ishte vlerësuesi ynë në procesin Peer Review, në partneritet me Gjykatën e Llogarive të Moldavisë.

Më lejoni të them dy fjalë për vlerësuesin tonë kryesor, Gjykatën e Auditimit të Austrisë. Është një SAI me tradita shumë të vjetra dhe të vjera në auditimin shtetëror, që daton që nga viti 1761, pra 255 vite më parë. Është një SAI që ka të gërshtuar në mënyrën më perfekte vlerat e traditës me qasjet moderne në auditim. Që zhvillon auditime cilësore si të përputhshmërisë, financiare, ashtu dhe të performancës dhe të teknologjisë së informacionit. Një SAI që mban selinë e “qeverisë” së organizatës së INTOSAI-t, Sekretariatit

të saj të Përgjithshëm. Presidenti i Gjykatës Austriakë te Auditimit është edhe Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t. Nga gjiri i ekspertëve dhe audituesve më me eksperiencë të SAI-t austriak lindin shumë nisma dhe veprimtari me rëndësi parësore për komunitetin e INTOSAI-t. Gjykata e Auditimit të Austrisë është e angazhuar në një bashkëpunim intensiv dypalësh me shumë SAI partnere në Evropë dhe në botë, si dhe kontribuon në grupet e punës më të rëndësishme të INTOSAI-t dhe EUROSAI-t. Shpreh bindjen se bashkëpunimi ynë si KLSH me Gjykatën e Auditimit të Austrisë do të vijojë të thellohet edhe në të ardhmen. Kryerja e një Peer Review-je, e një shqyrtimi të hollësishëm mes kolegëve është një detyrë shumë e ndërlikuar, që kërkon burime, cilësi të lartë dhe një kohë të konsiderueshme. Vlerësoj përzgjedhjen e Gjykatës së Auditimit të Austrisë për të kryer rishikimin mes kolegëve, bazuar në tetë parimet e pavarësisë, sipas Deklaratës së Meksikës, dhe pikërisht në (1) ekzistencën e një kuadri efektiv ligjor, (2) pavarësinë e drejtuesve dhe anëtarëve të SAI-t, (3) një mandat të gjerë legjislativ dhe liri të plotë veprimi në kryerjen e funksioneve të SAI-ve; (4) qasjen e pakufizuar në informacion; (5) të drejtën dhe detyrimin për të raportuar mbi rezultatet e auditimit; (6) lirinë për të vendosur mbi përmbajtjen dhe kohën e raporteve të auditimit; (7) ekzistencën e një mekanizmi për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve dhe (8) autonominë financiare/menaxheriale/administrative dhe burime të përshtatshme.

Kjo qasje siguroi një rishikim të plotë të vlerave dhe efektshmërisë së auditimeve dhe raportimeve të KLSH-së, transparencës, përputhshmërisë me standardet ISSAI, si dhe dobishmërisë së raporteve dhe partneriteteve të institucionit me institucione dhe organizata simotra, të fushës shkencore dhe akademike, apo të shoqërisë civile. Rekomandimet e këtij Raporti Peer Review kanë përbërë për ne një plan konkret pune, me objektiva, masa që po ndërmerren për zbatimin e rekomandimeve, me afate kohore dhe kosto shumë të qarta. Këto rekomandime jo vetëm po na ndihmojnë konkretisht në realizimin e objektivave tona strategjike, por shtojnë besimin dhe motivimin tonë se jemi në rrugën e drejtë dhe po ecim në përputhje me orientimet e standardeve të INTOSAI-t.

Falenderoj stafin e ekipit të Peer Review për përkushtimin dhe profesionalizmin maksimal, për dashamirësinë dhe komunikimin e ngrohtë në intervistat dhe bisedat me stafin e KLSH, të cilat ishin një vlerë e shtuar jo vetëm në planin institucional por edhe në atë individual të çdo audituesi të KLSH.

Theksoj se konkluzonet dhe rekomandimet Raportit Peer Review të vlerësimit, duke çertifikuar arritjet dhe progresin e bërë, nuk na japin aspak të drejtën për të abuzuar me pavarësinë tonë. Kemi kërkuar disa herë që Parlamenti i Shqipërisë të na caktojë një auditues të jashtëm të pavarur, për të audituar llogaritë tona. Jemi të bindur se ky proces gjatë vitit të ardhshëm do të shkojë drejt përfundimit. Si SAI jemi thellësisht të bindur në vlerën e shtuar të pjesëmarrjes në një proces rishikimi mes kolegëve. Ky proces i ndihmon SAI-t të jenë në përputhje me standardet profesionale të pranuar ndërkombëtarisht të auditimit publik ISSAI, si dhe me ligjet dhe rregullat kombëtare që qeverisin auditimin suprem. Nga ana tjetër, shqyrtimi "Peer Review" u mundëson SAI-ve të vlerësuara të arrijnë:

- (a) siguri të arsyeshme për kryerjen e misionit;
- (b) të forcojnë qasjet e ndryshme në auditim;
- (c) të identifikojnë praktikatat e mira të përdorura gjatë Peer Review që mund të shpërndahen më gjerësisht; (d) të permiresojnë ose sigurojnë cilesine e punes audituese;
- (e) të aplikojnë mjete efektive të auditimit;
- (g) të permiresojnë ose sigurojnë cilesine e menaxhimit dhe organizimit;
- (h) të identifikojnë dobësitë dhe nevojat për trajnim;
- (i) të konfirmojnë nëse manualat e brendshme, politikat dhe procedurat janë në përputhje me Standardet Ndërkombëtare ISSAI dhe praktikatat më të mira ndërkombëtare;
- (j) të kursejnë burimet në punën e SAI-t;
- (k) të përmirësojnë efektivitetin e auditimit;
- (l) të rrisin numrin e raporteve të prodhuara dhe
- (m) të rrisin besueshmërinë tone si SAI-t përballë palëve të interesuara.

Një rishikim mes kolegësh ofron një mundësi unike për të shqyrtuar parimet themelore dhe qëllimet e funksionimit të një SAI-dhe për t'i krahasuar ato me përvojën e SAI-ve të tjera.

Ky proces i ka ndihmuar gjerësisht si SAI-t e zhvilluara edhe ato në zhvillim e sipër që të masin performancën e tyre me praktikatat e mira të institucioneve vlerësuese simotra, të identifikojnë ose kuptojnë më qartë mangësitë dhe të gjejnë zgjidhje të efektshme për t'i shmangur ato në të ardhmen. Dobia e procesit është e dyanshme, si për SAI-n e vlerësuar ashtu dhe për SAI-n vlerësues. Komentet e kolegëve janë përvoja të vlefshme si për ata që i japin dhe për ata SAI që shqyrtohen dhe kërkojnë të gjejnë zgjidhje për problemet që kanë. Peer Review, në këtë këndvështrim, është një proces mësimi. SAI-t në proces mësojnë shumë nga njeri-tjetri, nga qasjet në auditim që përdorin, nga strukturat që kanë ndërtuar dhe teknikat e prodhimit të raporteve dhe ndjekjes së rekomandimeve. Miratimi i Ligjit të ri të KLSH-së, hartimi i rregulloreve të reja të përshtatura me hapësirat e reja të krijuara në auditim, hartimi i manualeve sipas llojeve të auditimit, përmirësimi i sistemeve të teknologjisë së informacionit, përdorimi i kompjuterëve modernë të punës dhe personale për çdo auditues, si dhe pjesëmarrja e gjere në trajnime brenda dhe jashtë vendit, publikime të ndryshme profesionale dhe shkencore të KLSH, sollën atë që është më e rëndësishmja në zhvillimin e një institucioni suprem auditimi, ndryshimin e mendësisë dhe të qasjes në auditim, në përputhje me praktikatat e mira evropiane dhe me standardet e INTOSAI-t.

Rekomandimet e bëra nga Raporti i Peer Review i konsiderojmë si detyra me përparësi absolute për t'u zbatuar nga ne. Ato na bëjnë edhe më shumë përgjegjës për të ndjekur me devotshmëri rrugën e nisur të modernizimit dhe shndërrimit të audituesve të KLSH në një trupë moderne auditimi, të pajisur me vlerat më të mira të SAI-ve të zhvilluara të vendeve anëtare të Bashkimit Evropian dhe me integritetin më të lartë që na kërkojnë plotësimi i detyrave dhe mandatit kushtetues, si dhe i pritshmërive të qytetarëve shqiptarë.

Ju faleminderit!

Risk-based audit and use of Big Data are cornerstones in today's supreme public audit

Fjala në Konferencën Shkencore të përbashkët mes KLSH dhe Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit, ku morën pjesë edhe Zyra e Auditimit Shtetëror(NIK) e Polonisë dhe Zyra Kombëtare e Auditimit e Kosovës, Kuwait City, Kuvajt, 9 prill 2018

Honorable President Al-Sarawi, Honorable Mr. Kutila and Mr. Osmani,

Dear participants,

United and inspired by INTOSAI's motto "*Experientia Mutua Omnibus prodest (Common Experience benefits all)*", by thanking and expressing deep gratitude for the personal commitment and drive of President Al-Sarawi and of all employees of the State Audit Bureau of Kuwait who contributed to the exemplary organization of this Joint Scientific Conference, let me assure you that it is not by hazard that three basic themes have been chosen.

The risk-based audit, the institutional work risks and the approach versus **the Big Data** digital revolution are today the cornerstone of the latest developments in the supreme public audit across the globe.

Nga Konferenca Shkencore e përbashkët mes KLSH dhe Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit, Kuwait City, Kuvajt, 9 prill 2018

I. Risk-based audit

Nowadays, both in public and non-public auditing, there are globally recognized four basic audit approaches: that of substantive procedures, of financial balance sheets, of system-based audit and of risk-based audit. The latest approach is gaining more and more priority because it enables the effective and efficient use of the limited audit resources available to public and private institutions.

The risk characterizes every activity that man carries out in society, economics, politics, education, science, health, order, tourism, infrastructure, etc. Each risk is specific, ie its nature: size, density (high, middle, low), impact, extent of losses, etc. System risk is determined by the nature of processes, facilities and structures (infrastructure). In order to manage the risk in the system, it is necessary to manage the processes eventually in the facilities or even in the respective structures.

The risk is the uncertainty of outcome, and good risk management allows you to:

- Increase confidence in achieving the desired results;
- Effectively handle threats at acceptable levels; and

- Make informed decisions about the use of opportunities.

Good risk management allows groups of interest to increase confidence in the organizational skills of the institution and in the benefit of the services provided by it.

This is why the risk-based audit is internationally recognized as a good practice not only in the public administration but also in all sectors of the economy as the key to the success of an audit institution, unit or structure in fulfilling its mission and duties. This approach becomes even more necessary in the activity of the supreme public audit institutions, whose work volume is growing in almost geometric progression over time and with the increasing availability of the virtual data of the auditees, without cease of fieldwork and continuous communication with the executives and other employees of the auditee.

I am sure that the presentations of the Bureau of State Audit of Kuwait, which is a highly developed SAI with constant progress in all types of audit, of the Office of Supreme Audit of Poland (NIK), one of biggest and modern European SAIs, of the National Audit Office of Kosovo, which is a relatively new structure, created only a decade ago, but has recognized a dynamic development, along with our modest contribution as ALSAI, will deploy good practices and experiences of risk-based audit work of value for all our SAIs and beyond.

II. Institutional work risks

During the second day we will present the experiences of each of our SAIs in the management, ie in dealing with and mitigating the risks of our institutional activity. The success of these experiences and approaches to managing institutional risk greatly depends on the presence of a relevant effective strategy and an efficient and effective action plan.

Risk management is conceived as the set of processes involved in identifying, assessing and judging risks, determining responsibility, undertaking actions to reduce or forecast them, and monitoring and reviewing progress. As ALSAI, in March 2015, based on ISSAI 9130 "Public Sector Auditing Standards Guide - Extended Information on Institutional Risk Management" and the country's Law "On Financial Management and Control", we adopted the Strategy of Institutional Risk Management, in line with the main objectives of ALSAI's Development Strategy 2013-2017. The purpose of our Institutional Risk Management Strategy is to ensure that this concept is at the core of organizational culture, through the approach and philosophy of risk assessment and reduction for any activity performed by ALSAI.

I express the belief that the exchange of experiences and the discussions of our SAIs during the first part of the second day of this Scientific Conference regarding the possibilities of a more effective management of the institutional work risk will result in improving our policies versus institutional risk management.

III. Big Data

The second part of the second day of our Conference will focus on discussing one of the major challenges that we all as SAIs are and will be facing even more in the future, with flow management and use of mass digital data, called "Big Data". Open Data, Big Data and unlimited electronic access to information are called today the "new oil" that lubricates modern societies. They have far-reaching implications for all State institutions, including us

the supreme audit institutions, as they demand from us to drastically change the way we organize our work.

We live in an era when public and private operations are changing so rapidly in the internet world and the SAIs are facing a challenge as difficult and in the same time essential to them. At first glance, it seems as if they lose their privileged position, because almost everyone has almost unlimited access to information.

Indeed, it is precisely now our time, to determine the primary role we should have in this society of Open Data and Big Data. Clarification and interpretation of the digital data of public activities, guaranteeing the assurance of their authenticity are duties and responsibilities that naturally fall upon the constitutional structure that oversees the good administration of public funds, that is, on us. We as SAIs should fully use our special position and experience to critically gather and analyze information. We have been legally entrusted with access to all government institutions, including those agencies, which, by the nature of their work, remain outside citizens' access. Therefore, our responsibility is bigger. I am convinced that the conference and its speakers will present our SAI's strategies and tactics in the field of digitalization, open data and big data, in order to build the right human capacities, including training and recruitment of staff with IT capacities and issues related to mass data analysis and digitalization, as well as making possible organizational changes (creation of dedicated departments, directories or new units, etc.). Our Conference will empower the message that open and big data have a tremendous potential in tracking and analyzing government spending not only from auditors but also from the public and interested citizens. I share the conviction that our SAIs, as the highest public auditing institution in our countries, will work hard in this regard, in synergy with other local and international partners, so that government records are open to the public. These open and big data will have a major impact on increasing productivity and risk management of government programs and funds. This undoubtedly constitutes a major challenge for increasing transparency, citizens' confidence in governance by effectively curbing corruption.

In conclusion, allow me a personal consideration. As ALSAI, as a SAI of a small European country, we have been organising during 2012-2017 several forums on public audit progress, convinced in the benefit of exchange of ideas and experiences of our audit work, as European SAIs and beyond. We have conducted five modest annual conferences, attended by scholars and advisors from SIGMA, DG Budget, European Parliament and prestigious institutions, on various topics such as the Role of SAIs for Responsible Financial Management in today's challenges, the National Audit in the service of National Governance, the Risk Analysis, the Audit for Sustainability and Development, etc. For us, this experience of a full joint scientific conference is unique and will be of extraordinary use and benefit for us.

By thanking once again the President Al-Sarawi and the employees of the State Audit Bureau of Kuwait for the warm welcoming and the perfect organization of this Conference, I wish you all success in the presentation and discussion of your working papers and in the proceedings of the Conference!

Thank you!

Institutional independence - key factor for SAI effectiveness

Kumtesë në Konferencën e nivelit të lartë të Presidencës Bullgare të BE-së “Roli i Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) në rritjen e Përgjegjshmërisë, Transparencës dhe Integritetit, Sofje, Bullgari 15 Maj 2018

ALSAI is a small SAI, established 93 years ago in 1925. Our independence is sanctioned in four articles of the Constitution and in the SAI law approved in 2014.

In addressing SAI's independence, in our opinion, the challenges of ALSAI's independence consist in:

1. Achieving Mexico Declaration standards
2. Working to maintain these standards
3. Using the Mexico Declaration to foster our role in regard to accountability and transparency.

I. How to achieve Mexico Declaration standards

The crucial factor of SAI's independence is its legal framework, in particular the Constitution and its basic Law. They should reflect the precepts and principles of Lima and Mexico Declarations. This is rule of thumb.

In this regard, the Albanian constitution has already four articles guaranteeing SAI's independence. Due to difficulties of amending the Constitution of 1998, we approached by updating our basic law.

Nga Konferenca e nivelit të lartë të Presidencës Bullgare të BE-së “Roli i SAI-ve në rritjen e Përgjegjshmërisë, Transparencës dhe Integritetit”, Sofje, Bullgari 15 Maj 2018

The framework of SAI's independence is fully consolidated now in our basic law of 2014. This legal framework is compliant to the 8 Mexico declaration principles: legal status, sufficient resources, head of SAI, operations, access to information, reporting audit results, content and timing of audit reports and effective follow-up mechanisms.

We do not think that we are granted full independence as a privilege to us. We as SAI

consider it important for the governance and the citizens and increased responsibility versus the citizens and the Parliament that have trust in us.

II. How to maintain Mexico Declaration standards

Preserving in real terms the institutional independence, guaranteed by the Constitution and by the SAI law, is considered a continued challenge and the most difficult and delicate one.

The institutional independence of a SAI is challenged in every audit, in every finding, in every conclusion and in every recommendation. In this context, it may be challenged by:

1. The auditees
2. The Parliament
3. The Government
4. The opposition
5. The media
6. The SAI itself.

Preserving institutional independence is not only a question of maintaining the balance, but it also has to do with the institutional wisdom to choose the right moment, to choose the right words, to select the right recommendation and choose the strategic partners. Preserving the institutional independence may impose to a SAI to be quite vital in a potential judicial “battle”, therefore the SAI needs to have an institutional strategy and a risk analysis that can be used for the safeguard of this independence.

Preserving institutional independence requires partners. Some of them need to be more powerful than the violators of SAI independence. For this reason, our SAI asked the assistance of international partners. So, DG-Budget and SIGMA supported us in the process of amending our basic law, that needed to be brought in full compliance with INTOSAI standards. This process initiated in 2012, with the organization of public roundtables and consultations with main stakeholders of the SAI. We sent the draft in Parliament, but different pressures kept it out of Parliament's agenda for a while. During this time, the Chairman of Parliamentary Commission on Economy and Finance, the Secretary of the Commission and the members of Parliament in the Commission supported us very much.

Our philosophy is to be agents of change and not anchors dragging behind. In early 2014, the Chairman of Parliamentary Committee on Finance and Economy introduced the draft for approval. The process took almost one year.

During the discussion, different members of Parliament were concerned that the right of the SAI to have access to any kind of information went beyond the content of the audit activity that the Constitution has recognized to the SAI.

The pressure from segments of Parliament was high. They wanted ALSAI independent only in papers.

In a lot of debated sessions, we used as arguments and found support from Lima and Mexico Declarations and from the UN Resolution of 2011 “Promoting the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions”. We informed the members of Parliament and delivered to them the Albanian versions the above documents, as well as the conclusions of EUROSAI Congress on SAI's independence.

We received support also from partner SAIs, such as the Supreme Audit Office of Poland (NIK), the SAI of Slovenia (especially the former President of the SAI, Dr. Igor Soltes who now is a member of the European Parliament, the Croatian SAI, etc.), helped us as well. The letter addressed to ALSAI from DG-Budget emphasized that having an INTOSAI compatible SAI law is one of the requirements under the openings and closure benchmarks for Chapter 32 of the Association and Stabilization Agreement of Albania with the EU. We acknowledge that without the fundamental support from DG-Budget, the EU Delegation in Tirana and SIGMA, such a law in full compliance with INTOSAI standards would have not seen the daylight.

The Albanian Parliament passed the bill in November 2014 and made it operational in early 2015. This Law provides in Article 6 "Scope of activity", point 1 that "ALSAI audits in compliance with the Constitution, the laws, the bylaws, the manuals in force and the INTOSAI International Standards of Audit" and point 3 "ALSAI in its operation should reflect the highest scale of International Standards of INTOSAI and IFAC, as well as the resolutions of INTOSAI and EUROSAT Congresses".

The Austrian Court of Audit (ACA), in its peer review report on ALSAI's independence presented in 2016, affirmed that "*Independence, mandate and the organization of ALSAI are legally de facto established and protected by the Constitution and the SAI Law. With the entry into force of the SAI Law in 2015, ALSAI had significant improvements in its independence compared with the provisions of the previous law. The established legal framework is appropriate and effective and complies with the Mexico Declaration*".

In reference to the Peer review findings, we consider that there is a lot to be done in two pillars. In the pillar of financial resources, which need to ensure that ALSAI must have the proper monetary means to complete its mission, and on the effective follow-up mechanisms, that require Parliament to use more SAI's findings and recommendations while controlling and making accountable the Government.

In order to ensure full operational independence, we approach based on the SWOT analysis, in which we are able to identify the opportunities and use our strengths to reduce weaknesses, as SAI's performance improvement instrument.

ALSAI SWOT Analysis on institutional independence

Strengths	Weaknesses
Guaranteed SAI's independence in Constitution and basic law fully compliant with INTOSAI standards	Impact of inherited tradition of financial inspection approach yet visible in some audit practices
Politically neutral and professionally objective audit staff	
Well trained audit staff, including the young auditors	Difficulties in implementing the ISSAIs
An individually tailored professional development and long life training approach	Shortcomings in tracking audits after reporting
Ethic Code of ALSAI(2012) and Ethic Code of Chairman(2018), deciding not to run for a second mandate	Limitation in financial independence due to ways of budget allocation
Opportunities	Threats
The existence of an appropriate	Resistance to change from older auditors

constitutional, legal and statutory framework for the effective realization of functional duties. (Constitution, Law 154/2014)	
Mandate in office and dismissal of the Chairman and governing structure foreseen in the Law as independent from the Executive	Unprofessional and politically motivated offenses against ALSAI, including members of the Parliament, for personal or political party interests
SAI enjoys complete independence from the Legislature and the Executive in the planning, performance and reporting of audits	Insufficient perception by the media and the public about how the SAI audit work should be used
SAI enjoys full mandate in carrying out audits	Culture of impunity in the Albanian public administration
SAI does not make policies, but audits their implementation	Some public institutions or entities obstruct the audit or the provision of information
	Low level of implementation of ALSAI recommendations by the audited entities in regard to removal from office of high ranked officials caught in abuse
	Insufficiency of financial resources

3. Using the Mexico Declaration to foster our role in regard to accountability and transparency

The fact that a SAI enjoys by Constitution and by law the required institutional independence, according to the eight principles of the Mexico Declaration, does not necessarily mean that the independence is effective.

The UN Resolution of 2011 "Promoting the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions" and the **UN Resolution of 2014** "Promoting and fostering the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions" are good tools in maximizing the institutional independence of a SAI. We use them in any case that we want to advocate for our independence and receive support from main stakeholders to implement our recommendations.

We consider as the main instrument for achieving effective institutional independence the strengthening of relations with Parliament.

Recently, ALSAI is approaching based on SIGMA's White Paper on the Relationships between SAIs and Parliament, aiming to increase the pressure on Government to properly respond to its recommendations.

Comparing with the previous experience, when we went only 2 times in front of Parliament and the Commission on Economy and Finance, when reporting on the execution of the State Budget of previous year and on SAI's performance, starting from 2014, the situation changed. Referring to last year, 12 hearing sessions have been held in Parliament's commissions, in regard to high public interest audits. This indicates Parliament's growing confidence on SAI work.

In 2016, the Parliament adopted the Resolution on SAI activity for 2015 and acknowledged the need to set up a Parliamentary Subcommittee to cover the findings and recommendations of SAI audits, which has the potential to increase SAI's work impact. Although the Government and the majority in Parliament are not quite supportive to ALSAI's work, the former and present President of Republic, the Speaker of Parliament, the Chairman and the Secretary of the Committee on Economy and Finances have participated in various SAI's activities and have encouraged the SAI in its mission. The Commission on Economy and Finance is the biggest ally of ALSAI after media, contributing in every case there was need for their support. The words of a personality of supreme audit such as Dr. Josef Moser, former Secretary General of INTOSAI, can lead us to further foster our independence to the benefit of effectiveness of our work:

"Independence of SAIs is a cornerstone for the functioning of States. It strengthens parliaments in their oversight and control function and is only guaranteed if established in law and enshrined in the Constitution"

Today all the SAIs face more or less the same challenges. For this reason, we are in the same roundtable, united in ambition and determination, considering that sharing experiences would bring out the added value of our daily work, based on INTOSAI motto "Experientia mutua Omnibus Prodest (common experience benefits all)".

Importance of the SAI being a relevant force in society

Diskutim në konferencën ndërkombëtare tematike të Zyrës Kombëtare të Kosovës “Roli i impaktit të Institucioneve Supreme të Auditimit në rikthimin e besimit publik ndaj sektorit publik”, në bashkëautorësi me z. Ermal Yzeiraj, Drejtor i Departamentit Juridik, me rastin e 15 Vjetorit të krijimit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës

Prishtinë, 4 tetor 2018

1. Importance of the SAI being a relevant force in society

For ALSAI, to be constantly relevant to the expectations, needs and problems of people and society is not merely a matter of principle but the philosophy of ALSAI's management and audit activity in itself.

The importance of ongoing relationships and contribution that ALSAI wants to give to society is clearly evidenced in its mission, vision and 8 principles that govern its activity, more specifically:

Mission	Vision	Operation principles
<i>ALSAI is an independent constitutional institution established to serve the Albanian citizen to be an "agent" of the Parliament and its society stakeholders, by constantly, impartially and fully informing them on the accountability that the government and public entities show in the use of of Albanian taxpayers' funds and contributing to the improvement of governance through the fight against corruption.</i>	<i>ALSAI is a model institution that leads by example, that promotes increased accountability, transparency and effective, efficient and economic use of public funds, by strengthening its integrity and the trust of the public in the institution, to become an added value to society and to bring about change in the lives of citizens.</i>	<u>1. Independence</u> <u>2. Professionalism</u> <u>3. Cooperation</u> <u>4. Accountability</u> <u>5. Integrity</u> <u>6. objectivity</u> <u>7. Public Interest</u> <u>8. Transparency</u>

Nga Konferenca ndërkombëtare tematike e Zyrës Kombëtare të Kosovës me rastin e 15 Vjetorit të krijimit të saj, Prishtinë, 4 tetor 2018

2. Risk-based audits - a necessary prerequisite for the implementation of ISSAIs

The contribution of SAIs to increasing the transparency and accountability of public administration versus citizens is achieved mainly through audits, which are naturally based on international auditing standards. Referring to: (i) ISSAI 100 - Fundamental Principles of Public Sector Audit, (ii) ISSAI - 200 - Fundamental Principles of Financial Audit, (iii) ISSAI 300 - Fundamental Principles of Performance Audit and (iv) ISSAI 400 - Fundamental Principles of Compliance Audit, any audit should be based on risk analysis. In all four these ISSAIs, risk analysis is dealt with in particular in a separate section.

Consequently, it is unthinkable that an SAI that claims to conduct its audits in compliance with international audit standards does not conduct risk-based audits.

3. Conducting as qualitative as possible risk analysis

Today for the SAIs there is no longer a question whether or not they should use risk analysis in their audits but how can they improve their risk analysis so that they not only increase the performance of the three E-s in their audits but also align as much as possible the audits with the expectations, problems and needs of citizens.

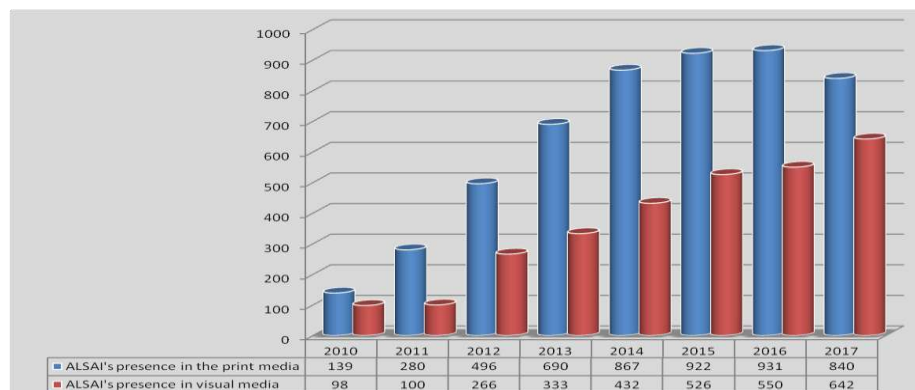
In order to carry out more qualitative risk analysis, the ALSAI during 2012-2018 has adopted a Risk Management Strategy and Action Plan, drafting the relevant manual and assigning the Risk Coordinator. To minimize the risks, the institution has tried to increase institutional performance indicators in several directions:

3.1 Communication with the media

ALSAI considers print and audio-visual media as its main partners in realizing SAI's mission as a "watchdog" for citizens and the Parliament for the good administration of public funds and assets, as well as to deepen the fight against corruption. The transparency of ALSAI's activity has increased citizens' confidence in its work. During 2012-2017, the press has

conveyed our reports and press releases through a large number of articles, announcements, editorials and analytical comments. The media have actively responded to our institutional announcements, problems arising from the audit activity and various activities.

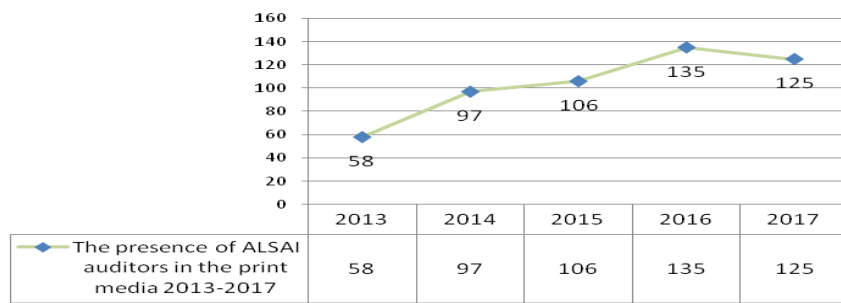
More concretely, the ALSAI presence in the press and audio-visual media is given in the following table:

3.2 The presence of ALSAI auditors in the print media

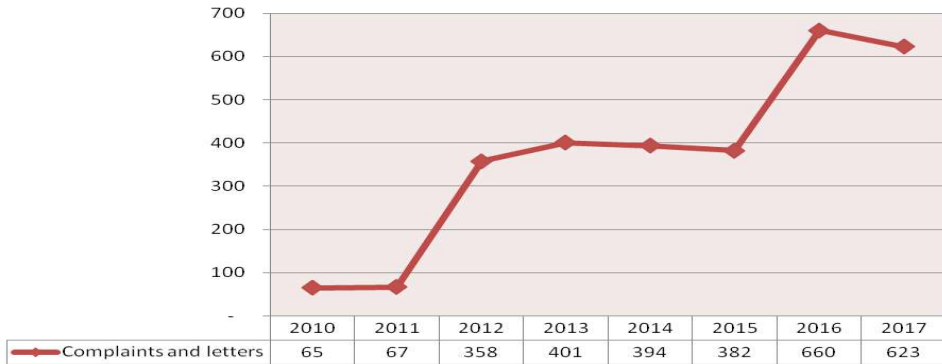
Only during 2017, the ALSAI was present in almost all country's newspapers with 125 articles written by ALSAI auditors. During the five years, 2013-2017, SAI auditors have published 521 articles.

**The presence of ALSAI auditors in the print media
2013-2017**

3.3 Handling citizens' letters

Opening the institution to the concerns, problems and needs of the citizens necessarily requires a great institutional commitment. Letters brought by citizens to the ALSA constitute the best measure for their daily concerns and an important factor of risk analysis in terms of tracking corruption and mismanagement of public finances and assets. While in 2010 and 2011, the institution handled an average of 65 citizens' letters per year, in 2017, it handled a total of 623 citizens' letters. More specifically, the importance that the ALSAI gave to citizens' letters during these years is evidenced in the following graph:

3.4 *Creating the tradition of an open month for Citizens*

In accordance with the Communication Strategy, the ALSAI organizes every year, since 2016, the Open Month for Citizens, during which various activities are held, such as meetings with journalists, presentations of ALSAI publications, participation in the Book Fair, meetings and lectures with academics, professors, of various fields; lectures by colleagues of partner SAIs.

3.5 *Cooperation with civil society*

Through the years 2012-2017, the ALSAI has signed cooperation agreements with 27 NGOs, with which through these years, the SAI has implemented several joint mini-projects, contributing in them with the provision of information, audit reports, analyzes, etc.

3.6 *Organization of scientific conferences on risk analysis*

In December 2017, the ALSAI organized its fourth scientific conference with theme "On Risk Analysis".

The conference also drew the attention of the European Parliament, represented by the MEP Dr. Igor Šoltes, Vice Chairman of the EP's Budget Control Committee. It was attended by 150 representatives from partners SAIs of Poland, Turkey, Croatia, Kosovo and Montenegro, well-known and experienced personalities from supreme audit institutions and the EUROSAI, academicians, professors and experts from various fields.

4. *Outcomes of a qualitative risk analysis in the audit*

Throughout 2012-2017, the ALSAI has conducted in average around 157 audits per year, with a particular focus on gradual growth in the number of performance audits.

The society's expectations regarding: (i) reducing the presence of high levels of corruption in the public administration; (ii) reducing the high level of mismanagement of finance and public assets; and (iii) reducing the laws and by-laws that leave space for corruption and avoiding the liability of public officials, are clearly evidenced in the relevant statistics regarding the findings and recommendations of SAI audits.

Thus, in total, during 2012 -2017, the ALSAI has recommended some 400 legal improvements, some 14,000 organizational measures, 6,000 disciplinary measures and about 2,000 administrative measures.

	Years							
Audit recommendations	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Total	Average
Legal changes	58	82	88	35	65	91	419	69.83
Organizative measures	2194	2003	2603	2510	2771	2082	14163	2360.50
Disciplinary measures	883	925	1137	1314	1481	1007	6747	1124.50
Administrative measures	338	236	300	276	471	341	1962	327.00

In addition, the society's expectations regarding the reduction of the high level of mismanagement of public finances and assets coincide with the high level of economic damage detected by ALSAI audits, where for the period 2012-2017, the economic damage incurred to the State Budget and asked for indemnation by ALSAI amounts to 202.6 billion ALL or more than 1,6 billion EUROS.

Meanwhile, if we refer to referrals sent to the Prosecution Office by ALSAI, during 2012-2017, ALSAI has filed to the Prosecution Office 266 criminal reports (referrals) for 847 employees of State administration. On average 1 referral per week.

These statistical indicators of ALSAI audit activity are the result of the risk analysis that the institution has developed before and during the audit process. This has enabled the SAI to be in full coherence and consistent with the expectations, perceptions, problems and current needs of society.

5. Conclusions

The development of risk analysis in the function of the audit process is a necessity, as evidenced by the international standards of the INTOSAI.

In order to carry out better risk analysis, the SAIs should seriously engage in intensive and constant open-minded cooperation with the media, the general public and civil society. Only in this way, the SAIs can stay in coherence with citizens' concerns, problems and needs.

Strengthening this cooperation has a direct impact not only on the quality of the risk analysis but also on the findings, conclusions and recommendations of audits.

In developing this cooperation, the SAIs need to build a genuine communication strategy, aiming to establish an institutional tradition and strengthen the image of an institution that carries out its constitutional and legal mission, guiding by example.

KLSH – shkollë për audituesit e rinj, shtëpi e dijes dhe partner i shoqatave profesionale të fushës

- Peer Review (Shqyrtimi mes kolegëve) ka një rëndësi themelore për një SAI që kërkon të zhvillohet e modernizohet (takim me audituesit e Gjykatës së Auditimit të Austrisë, të cilët do të realizonin Peer Review për pavarësinë e KLSH-së, 10 shkurt 2016)
- Projekti IPA 2013 projektton audituesin suprem publik shqiptar të viteve 2020-2025 (Përshëndetja në ceremoninë e nisjes së Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 të BE-së “Për Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm”, Tiranë, 6 mars 2016)
- Bilanci 4 vjeçar (2012-2015) i punës së përbashkët- një kompleks integral reformash për ta parë të ardhmen në shinat e qëndrueshme të standardeve të INTOSAI-t (Bisede me audituesit e KLSH, 16 mars 2016)
- Media-aleat madhor në luftën pa kompromis kundër korrupsionit (Përshëndetja në seminarin e Fondacionit Konrad Adenauer për rolin e mediave në luftën kundër korrupsionit, Tirane, 22 shtator 2016)
- Për unifikimin e gjuhës dhe treguesve të informacionit financiar dhe të pasqyrave financiare të njësive buxhetore publike (Fjala e mbajtur në Konferencën e III-të Ndërkombëtare mbi Kontabilitetin, Auditimin dhe Raportimin Financiar, organizuar nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit, më 16 tetor 2016, Tiranë)
- Misioni ynë si SAI është të zhvillohemi dhe avancojmë si organizata profesionale, duke respektuar rigorozisht standardet e INTOSAI-t (Përshëndetja në çertifikimin e audituesve të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, 22 nëntor 2016)
- Parlamenti mund të kryejë funksionin e tij vital të mbikëqyrjes së fondeve publike kur përdor dhe mbështetet në punën audituese të SAI-t (Fjala në Seminarin “Marredheniet SAI-Parlament”, në kuadër të projektit të binjakëzimit IPA “Forcimi i Kapaciteteve Audituese të Auditimit të Jashtëm Publik në Shqipëri”, 24 mars 2017, Tirane)
- Zyra Amerikane e Llogaridhënies Qeveritare (GAO)- lider i komunitetit INTOSAI të institucioneve supreme të auditimit në botë (Diskutimi me Drejtoreshën e Qendrës së Ekselencës në Auditim të GAO-s, Znj. Janet St. Laurent, gjatë leksionit të mbajtur prej saj përpara audituesve të KLSH, 24 mars 2017, në Akademinë e Shkencave)
- Efektiviteti i Shtetit në luftën kundër korrupsionit është i lidhur me miratimin e ligjit për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik (Fjala në Tryezën e Punës “Roli i SAI-ve në luftën kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar”, organizuar nga KLSH në bashkëpunim me SIGMA, 14 qershor 2017, Tiranë)

- Jemi të vendosur të instalojmë në administratat tona publike kulturën e përgjegjshmërisë, llogaridhënies, transparencës dhe integritetit (Fjala në Konferencën e 9-të Vjetore të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, Prishtinë, 13 korrik 2017)
- SAI çek-një strukturë audituese e mirëprojektuar drejt së ardhmes (Fjala në takimin e audituesve të KLSH me Presidentin e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Çekisë, inxh. Miloslav Kala, Tiranë, 2 gusht 2017)
- Kontributi i USAID në Shqipëri: sa unikal aq edhe i rëndësishëm (Fjala me rastin e nënshkrimit të Memorandumit të Mirekuptimit mes KLSH dhe USAID Shqipëri për bashkepunimin në fushën e transparencës së shëndetësive publike, me 3 tetor 2017)
- The European Court of Auditors strongly promotes the cooperation among supreme audit institutions (Fjala e përshëndetjes me rastin e 40 Vjetorit të Gjykatës Europiane të Auditimit, Luksemburg, 10 tetor 2017)
- Misioni ynë : agjent i qytetarit, publikut dhe Kuvendit për përdorimin me efektivitet, efikasitet dhe ekonomicitet të parasë publike (Fjala në çeljen e Muajit të Hapur të KLSH për Qytetarin, 9 nëntor 2017)
- Prof. Niko Pano-kolosi i hidrologjisë shqiptare (Fjala e mbajtur në ceremoninë e përkujtimit të personalitetit dhe veprës së Prof. Niko Panos, 17 nëntor 2017)
- Dyzet Vjet Deklarata e Limës (Bisedë me audituesit e KLSH, 11 dhjetor 2017)
- Për një publikim të menjëhershëm të Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS (Përshëndetja në Konferencën Kombëtare të Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit, 7 mars 2018)
- We are a small SAI trying to modernize our activity in full compliance with INTOSAI standards (Fjala në Takimin i IV-t të Grupit të Punës të EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat natyrore", dhe Seminarin për "Praktikat ndërkombëtare të përdorura nga institucionet e auditimit për kryerjen e auditimeve për parandalimin e pasojave nga përmytjet, Kishnjau, Moldavi, 29 mars 2018)
- Environmental audits of many European SAIs have been able to raise awareness of environmental issues between citizens and Governments (Fjala në Takimin e Sesionit Pranveror të Grupit të Punës së EUROSAT-t për Auditimin e Mjedisit, mbajtur në Helsinki në datën 26 prill 2018)
- Libri "100 Simbolet Polake" mbart vlera të jashtëzakonshme njohëse (Përshëndetja në promovimin e librit "100 Simbolet Polake, në Ditën e Kushtetutës Polake të vitit 1791, kushtetuta më e vjetër demokratike e Evropës, Tiranë, KLSH, 3 maj 2018)
- Salla muze në katin e parë të ndërtesës së KLSH emërtohet salla "Kryetarët e Këshillit Kontrollues të Financave të Shqipërisë 1925-1939" (11 maj 2018)
- Salla e konferencave dhe leksioneve në katin e dytë të ndërtesës së KLSH, emërtohet "Lech Aleksandër Kaczyński" (11 maj 2018)
- Marrëdhënia simbiotike Kuvend i Shqipërisë-KLSH (Fjalim në Aktivitetin e përbashkët KLSH-SIGMA "Zhvillimi i Marrëdhënieve Efektive të punës ndërmjet KLSH dhe Parlamentit", 4 qershor 2018, Tiranë)

- Projekti i Binjakëzimit IPA i BE-së: një investim madhor në kohën e duhur për KLSH (Përshëndetja në takimin përmbyllës të Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 “Përrritjen e kapaciteteve të auditimit publik të jashtëm në Shqipëri”, i financuar nga Bashkimi Evropian, Tiranë, 11 korrik 2018)
- Demonstrimi nga SAI-et e lidhjeve të vazhdueshme me shoqërinë, përmes kryerjes së auditimeve të bazuara në risk (Fjala në konferencën ndërkombëtare tematike “Roli i impaktit të Institucioneve Supreme të Auditimit në rikthimin e besimit publik ndaj sektorit publik”, me rastin e kremtimit të 15 Vjetorit të krijimit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, Prishtinë, 4 tetor 2018)
- Një SAI, do të ishte i mangët dhe i izoluar, pa njohjen e plotë të veprimtarisë së tij nga qytetari (Përshëndetja me rastin e fillimit të Muajit të Hapur të KLSH për Qytetarët, Tiranë, 25 tetor 2018)
- Top 10 innovations in modernizing ALSAI from 2012 on (Leksion me drejtues dhe auditues të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë, Zagreb, 9 nëntor 2018)
- Projekti i USAID “Transparenca në sistemin shëndetësor” 2017-2019- mbështetje efektive dhe vlere e shtuar për KLSH-në (Fjala në Tryezën e Rrumbullakët Ndërinstitucionale “Fuqizimi i transparencës institucionale dhe angazhimit qytetar për përmirësimin e cilësisë në sistemin shëndetësor-sfida dhe mundësi bashkëpunimi”, organizuar nga USAI, Tiranë, 14 nëntor 2018)
- Suporti i Kuvendit ka rritur ndjeshëm kanalet e komunikimit të KLSH me ligjvënësin (Diskutimi në takimin në Kuvend “Mbi zbatimin e Mekanizmit Ndërinstitucional të Kuvendit për zbatimin e rekomandimeve të Institucioneve të Pavarura Kushtetuese, Tiranë, 14 nëntor 2018)
- A key to IT audit success is sharing knowledge and experiences with partner SAIs (Përshëndetja në takimin trajnues të Rrjetit të SAI-ve të vendeve kandidate dhe vendeve potenciale kandidate për në BE, me temë “Teknologjia e informacionit - Mbështetje IT në proceset e auditimit dhe softwerët e auditimit”, Tiranë, 14 nëntor 2018)
- Botimet KLSH 2012-2018: udha drejt modernizimit të Institucionit (Përshëndetja në Panairin Ndërkombëtar të Librit Tiranë 2018, në përurimin e standës së KLSH, Tiranë, 16 nëntor 2018)
- Fehmi Lladrovci dhe Xheva Krasniqi-Lladrovci: Dy figura të shquara të luftës për çlirimin e Kosovës (Fjala në promovimin nga KLSH të librit “Përjetësia e dyfishtë” të shkrimtarit dhe publicistit të njohur Bedri Islami, Tiranë, 19 nëntor 2018)
- Salla e seminareve dhe leksioneve në katin e katërt të ndërtesës së KLSH emërtohet “Gene L. Dodaro” (17 dhjetor 2018)
- Kolana e botimeve KLSH 2016-2018 (parathëniet në çdo botim të kolanës)

**PEER REVIEW (SHQYRTIMI MES KOLËGEVE) KA NJË RËNDËSI THEMELORE PËR NJË
SAI QË KËRKON TË ZHVILLOHET E MODERNIZOHET**

*Takim me audituesit e Gjykatës së Auditimit të Austrisë, të cilët do të realizonin Peer
Review për pavarësinë e KLSH-së, 10 shkurt 2016*

Stafi që do të realizojë auditimin Peer Review

Audituesit e Gjykatës Austriake të Auditimit, ACA : z. Bernhard Beybel, zj. Irmtraud Weinke,
zj. Eva Prenner;

Përfaqësuese e SAI-t të Moldavicë : zj. Viorica Verdes

Kontrolli i Lartë i Shtetit është institucioni suprem i auditimit të jashtëm publik në Shqipëri, i mandatuar me Kushtetutën e vendit (Nenet 161 deri 165 të Kushtetutës) për të realizuar misionin e tij.

Ai ka një histori 91 vjeçare, i themeluar në vitin 1925. Filozofia e punës sonë është të jemi agjentë të Kuvendit dhe të qytetarit për të siguruar administrimin me efektshmëri, eficiencë dhe ekonomicitet të parësë publike.

Në nëntor të vitit 2014, Parlamenti i Shqipërisë miratoi ligjin e ri integral të KLSH, pas një pune disavjeçare nga ana e KLSH, në bashkëpunim me eksperte të DG-Budget dhe të SIGMA. Për herë të parë, në ligj vendosen referencat e standarteve ISSAI dhe organizatave INTOSAI dhe EUROSAL. Ligji i ri i KLSH ka dispozita të qarta, në lidhje me forcimin, garantimin dhe saktësimin e pavarësisë funksionale dhe organizative të KLSH-së. Ligji i ri ezauron të gjithë problematikën e mëparshme që KLSH ka pasur në lidhje me hasjen e pengesave apo mosdhënien e informacionit dhe dokumentacionit nga subjektet e audituara prej tij. Ekzistenca e një ligji për KLSH-në, tërësisht në përputhje me standardet INTOSAI ka qenë një kërkesë e vazhdueshme e Bashkimit Evropian, e përmendur në Progres Raportet që nga viti 2009 e deri në vitin 2013. Kuvendi i Shqipërisë me votimin e tij në datën 27 nëntor 2014 sanksionoi pikërisht një ligj të tillë për KLSH, duke shënuar një hap shumë domethënës në integrimin e vendit.

Dr. Josef Moser, në prezantimin e tij në vitin 2015 në Mbledhjen e Zyrtarëve të Buxhetit të OECD-së, me titull “ *Shqyrtimet mes kolegëve- një mjet i efektshëm për ndërtimin e kapaciteteve*”, theksoi se “*Shqyrtimet mes kolegeve janë një mjet qendror dhe vullnetar për të matur:*

- a) pajtueshmërinë me standardet ndërkombëtare;
- b) pikat e forta dhe të dobëta të dukshme në bazë të këtyre standardeve;
- c) identifikimin e fushave të veprimit nga brenda si dhe nga jashtë SAI-t;
- d) identifikimin e metodave të zgjidhjeve, edhe në aspektin e shembujve të praktikave më të mira dhe
- e) përgjigjen e pyetjes qendrore lidhur me institucionet e pavarura “Kush e kontrollon audituesin dhe institucionet e pavarura të auditimit?”

Dua të theksoj rëndësinë që ka për ne procesi i shqyrtimit mes kolegeve (Peer Review). Kemi kërkuar që ne fillim të punës sonë për reformimin e institucionit në vitin 2012, përmes

marrëveshjeve me organizata të shoqërisë civile (kemi nënshkruar deri tani 18 marrëveshje bashkëpunimi), që te mund të vlerësohemi prej tyre për punën tone dhe rezultatet e saj. Kemi realizuar deri tani pesë mini Peer Review me disa nga organizatat me serioze dhe përfaqësuese të shoqërisë sonë civile aktive në fushën e transparencës së qeverisjes publike, duke zbatuar me rigorozitet rekomandimet e tyre. Mini Peer Review janë realizuar në këto fusha :

- “Realizimi i transparencës dhe komunikimit të KLSH-së me publikun dhe qytetarët” nga Lëvizja Evropiane, Shqipëri;
- “Analiza e impaktit të shkrimeve të Audituesve të KLSH-se në shtypin e shkruar”, nga botuesi i Gazetës “Ekonomia”;
- “Kontrolli i Cilësisë në të ftohtë” nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit;
- “Kontrolli i Procesit të Rekrutimit të stafit të KLSH-se”, nga Instituti “G&G Group”;
- « Forcimi i Ligjit përmes zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së », nga “Qendra për Transparencë dhe Informim të Lirë », në bashkëpunim me USAID-in.

Treguesit e performancës së KLSH-së

Kemi zbatuar në raportimet tona të performancës versionin pilot të Dokumentit Standard të Matjes së Performancës së një institucioni suprem auditimi(SAI), të promovuar në INCOSAI 21 në Pekin, në tetor 2013. Auditimet e performancës në vitet 2012-2015 kanë njohur zhvillim cilësor dhe sasior, duke u rritur mbi 2,5 herë në krahasim me periudhën 2008-2011, referuar numrit të auditimeve dhe afro 4 herë referuar numrit të institucioneve të mbuluara me këtë lloj auditimi.

Për herë të parë KLSH, në vitin 2015, dha opinion për pasqyrat financiare të përgatitura nga institucionet publike, pavarësisht faktit se ky auditim u realizuar në disa njësi varësie (pra jo në Institucione qëndrore), iniciativa është pozitive. Kjo zgjedhje kishte për qëllim të minimizonte riskun operacional në realizimin e këtij lloj auditimi. Në lidhje me auditimet e përputhshmërisë të ushtruara gjatë viti 2015, vlerësohet se arritën të plotësonin kriteret metodologjike të këtij auditimi duke garantuar siguri sipas standardeve më të mira të INTOSAI-it. Përvoja e krijuar e kombinuar me një bazë të re metodologjike i ofrojnë audituesve një guidë të qartë për veprimtarinë audituese.

Treguesit e performancës të lidhur me aspekte të mbulimit me auditim të sektorëve apo fushave të vlerësuara me risk në planifikimin vjetor të auditimeve; reflektimin e planit strategjik të KLSH për mbulimin me auditim të subjekteve, në plotësim të misionit të saj Kushtetues. Indikatorët apo treguesit e lidhur me këtë dimension, masin apo vlerësojnë mandatin e KLSH në terma të mbulimit me auditim, evadimin dhe publikimin e rezultateve të auditimit dhe nivelin e implementimit të rekomandimeve bazuar në një proces të kujdesshëm dhe të mirë rregulluar të ndjekjes së zbatimit të tyre. Gjatë vitit 2015, kemi përfunduar dhe evaduar 158 auditime, nga të cilat auditimet e përputhshmërisë dhe ato të performancës shënuan rritje përkatësisht me 50% dhe 25%, në krahasim me një vit më parë.

Kemi zbuluar parregullsi dhe shkelje financiare, në të ardhurat dhe në shpenzimet e kryera, me dëm ekonomik të përgjithshëm në shumën totale prej 125,8 miliardë lekë ose 919.9 milionë euro, nga të cilat janë rekomanduar për zhdëmtim 428 milionë euro. Shkeljet e disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e subjekteve të audituara, kanë qenë në shumën e përgjithshme 35,3 miliardë lekë ose 257.7 milionë euro. Këto shkelje

financiare përgjithësisht i përkasin periudhave 2013-2015 dhe pjesërisht periudhës kohore 2011-2013. Dëmi ekonomik i zbuluar nga KLSH për periudhën 2012-2015 është 8 herë më i madh se vlera e dëmit të zbuluar për periudhën e katër viteve 2008-2011.

Këto janë shifra që na ndërgjegjësojnë për sfidat e mëdha që na presin në disiplinimin e financave publike dhe harxhimin me ekonomicitet, efektshmëri dhe eficiencë të parasë së taksapaguesve shqiptarë. Për vitin 2015, për çdo një lek të shpenzuar për institucionin e KLSH, janë kërkuar për t'u zhdëmtuar në Buxhetin e Shtetit 180 Leke, ose në vlerë totale 58,7 miliardë lekë, apo 428.4 milionë euro, ndërkohë që në vitin 2010 institucioni kërkonte për çdo lek të harxhuar 10.4 lekë zhdëmtim. Krahësuar në vite, mesatarja e treguesit të eficiencës (dobishmërisë) së institucionit për katër vitet 2012-2015 është 4.2 herë më e lartë se mesatarja e katër viteve 2008-2011. Shprehur ndryshe, në katër vitet e fundit, për çdo lek të taksapaguesit shqiptarë që harxhohet për KLSH kemi zbuluar dhe kërkuar për zhdëmtim dhe arkëtim në Buxhet mbi 4 herë më shumë fonde se sa në katër vitet 2008-2011.

Të ndërgjegjshëm për pozicionin dhe rolin tonë, kur ka ardhur koha më shumë se kurrë të shihemi të gjithë si në pasqyrë përpara opinionit publik, si institucione publike, ndoshta duke përdorur instrumentin e vetëvlerësimit INTOSAINT, të cilin kemi dy vjet që e zbatojmë në KLSH.

Partneritetet

Ne Mars 2013, KLSH nënshkroi Marrëveshjen e Angazhimit me përfaqësues të IDI dhe EUROSAI për Programin “3i”, Iniciativa e Implementimit të ISSAI-ve”. Gjate këtyre tre viteve që nga nënshkrimi i marrëveshjes, kemi trajnuar audituesit për përvetësimin e ISSAI-ve, si dhe botuar përkthime dhe përshtatje nga standardet ISSAI. Ne zbatim te dy Rezolutave të Asamblesë së Kombeve të Bashkuara të viteve 2011 dhe 2014 *“Promovimi i eficiencës, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke fuqizuar institucionet supreme të auditimit”*, si agjent i Kuvendit për sigurimin e miradministrimit të fondeve publike, KLSH ka realizuar një bashkëpunim efikas me Parlamentin.

Gjate viteve 2012-2015, institucioni ka lidhur dhe zbatuar dhjetëra marrëveshje me SAI-t partnere si me Gjykatën Austriake të Auditimit, Gjykatën e Llogarive të Turqisë, me NIK-un polak, me SAI-t e Kroacisë, Sllovenisë, me Institucionin Shtetëror të Auditimit të Malit të Zi, me Zyrën e Auditimit të Institucioneve të Bosnjës dhe Hercegovinës, me SAI-n e Maqedonisë, etj. Nga bashkëpunimi konkret sidomos me SAI-t turk dhe polak janë trajnuar në këto vende gati të gjithë audituesit e KLSH.

Gjatë vitit 2015 kanë marrë pjesë në aktivitetet jashtë vendit 136 auditues ose 775 ditë në total, thënë ndryshe të gjithë punonjësit e KLSH-së kanë qenë të paktën një herë jashtë vendit .

Të gjitha këto aktivitete kanë ndikuar pa dyshim në rritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve të KLSH dhe gjithashtu kanë motivuar punonjësit në punën e tyre të përditshme sepse ndihen të vlerësuar për kontributin që japin në zbatimin e objektivave të institucionit.

Në kuadër të asistencës për Shqipërinë dhe të zbatimit të Instrumentit të Parazgjerimit, IPA 2013, komponenti i I-rë, KLSH ka fituar një financim nga Bashkimi Evropian për **“Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm”** me vlerë 2.11 milionë euro. Ky projekt binjakëzimi është ndër 7 projektet e përzgjedhur nga BE për t'u implementuar në mënyrë të

decentralizuar nga institucionet e shtetit shqiptar. Ky projekt i financuar nga BE, me kohëzgjatje 2 vjeçare do të fillojë në datën 1 mars të këtij viti dhe është pa diskutim një mbështetje e fortë por është njëkohësisht edhe një nga sfidat e radhës së KLSH-së, i cili ka treguar në vitet e fundit që po punon fort dhe po realizon cilësisht objektivat e tij, duke ecur në mënyrë të sigurt në rrugën e tij të modernizimit, atë të realizimit të *Auditimeve* të tij në përputhje të plotë me standartet INTOSAI dhe praktikat më të mira të vendeve anëtare të Bashkimit Europian.

Disa nga produktet e këtij projekti do të jenë:

- Udhëzues për institucionalizimin e marrëdhënieve mes SAI-t dhe parlamentit;
- Ngritja e një sistemi IT për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së;
- Rishikimi i Manualit të Auditimit Financiar dhe të përputhshmërisë, si edhe ai i Auditimit të Performancës;
- Auditime të përbashkëta;
- Auditime pilot;
- Rishikimi i Politikave të Burimeve Njerëzore;
- Strategjia e komunikimit të KLSH-së;
- 6 vizita studimore, në Poloni, Kroaci, Hollandë, ECA (me 12-15 auditues)
- Trajnime, etj

KLSH ka marrë pjesë në shumë grupe pune dhe aktivitete të organizuara nga INTOSAI dhe EUROSAI dhe konkretisht në grupin e punës për rishikimin e ISSAI 30 (Kodi i Etikës). KLSH ka qenë aktiv dhe ka paraqitur propozimet e tij në takimet e zhvilluara gjatë viteve 2014-2015. Institucioni ka marrë pjesë dhe në shume takime të grupit Task Force të EUROSAI-it për "Auditimin dhe Etikën", duke dhënë kontributin e tij modest. KLSH ka arritur, nga njëra anë, të instalojë dhe bëjë funksionale një infrastrukturë efektive etike në KLSH, dhe nga ana tjetër, synon të ndërmarrë misionin auditimi mbi rregullaritetin dhe efikasitetin e Etikës dhe integritetit në institucionet publike që auditon, duke konsideruar që lufta kundër korrupsionit dhe politikave për instalimin e një sistemi efektiv të integritetit janë pjesë e pandashme e menaxhimit të institucioneve publike.

Përfitimi i statusit të vendit kandidat për në BE, solli për KLSH-në edhe intensifikimin e marrëdhënieve dhe të bashkëpunimit konkret me Gjykatën Europiane të Audituesve. Për herë të parë, tre auditues të KLSH-së kanë qenë pjesë e strukturave të ECA-s për një periudhë 5 mujore, duke përfutur nga programet e internshit të këtij institucioni, të drejtën për të kontribuar pranë departamenteve dhe drejtorive të ndryshme të ECA. Ky bashkëpunim po vijon dhe aktualisht një audituese e KLSH-së po e ndjek këtë program dhe gjatë vitit 2016 edhe tre auditues të tjerë të KLSH-së do të fillojnë në muajin mars internshipin pranë ECA's.

KLSH ka rivendosur bashkëpunimin me GAO-n dhe në muajin Mars të këtij viti, një audituese e KLSH-së do të marrë pjesë në një fellowship 4 mujor pranë kësaj zyre, që do të jetë pa dyshim një eksperiencë pozitive dhe dobiprurëse për ne.

Transparenca

Transparenca e aktivitetit të KLSH-së është një nga treguesit kryesorë të modernizimit të institucionit dhe të komunikimit të tij shumë dimensional sepse ajo rrit besimin e qytetarëve

ndaj institucionit dhe ndihmon në shmangien e ndikimit të interesave personale në punën e tij. Komunikimi luan një rol gjithnjë e më të rëndësishëm për të nxitur transparencën, veçanërisht në aspektin e konsultimit me qytetarët, të cilët nëpërmjet aksesit që kanë në informacion njohin vendim-marrjen e institucioneve dhe mund të shprehin pikëpamjet e tyre për çështje me interes për ta.

Në këtë drejtim një nga treguesit kryesorë është kolona e botimeve të KLSH-së, e cila në katër vitet e fundit 2012-2015 ka arritur në 51 titujsh. Çdo vit dinamika e botimeve të institucionit rritet me 10 përqind, duke ruajtur cilësinë, thellësinë e analizës, gjerësinë e informacionit dhe plotësinë e mesazheve të përmbajtura në çdo titull dhe përmbajtje libri. Botimet e Kontrollit të Lartë të Shtetit, krahas regjistrimit besnik të përmbajtjes së auditimeve të institucionit, të gjetjeve dhe rekomandimeve të çdo auditimi kryesor, përçojnë drejtimet strategjike të reformimit të tij, që janë rritja e kontributit për përmirësimin e qeverisjes publike, nëpërmjet thellimit të luftës kundër korrupsionit dhe ngritja e kapaciteteve të audituesve të KLSH-së në nivelin e një audituesi modern evropian. KLSH ka rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë së tij në media, duke arritur në fund të vitit 2015 që të jete i pranishëm 6.6 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe të pesëfishojë prezencën e tij në median audiovizive, krahasuar me vitin 2010.

Gjatë 2015, shtypi i shkruar ka pasqyruar raportet dhe deklaratat tona për shtyp me një numër prej 922 artikuj, njoftime, editorialë dhe komente analitike, përkundrejt 867 gjithsej përgjatë 2014, ose 7% më shumë. Gazetarët u janë përgjigjur prononcimeve tona, problematikave të dala nga auditimet e ushtruara nga ana jonë dhe aktiviteteve të ndryshme gjatë këtij viti.

Prezenca e audituesve të KLSH-së në shtypin e përditshëm nuk është më një risi për KLSH-në, por është rrjedhë normale e punës për audituesit, që gjetjet dhe rekomandimet e tyre kryesore të mund t'i shtjellojnë me shkrime dhe analiza në shtypin e përditshëm. Gjatë 2015, ne kemi qenë prezentë pothuajse në të gjitha gazetatat me 116 shkrime shkrime, të shkruara nga 50 auditues të KLSH-së. Gjatë tre viteve, 2012-2015 audituesit e KLSH kanë botuar 375 artikuj.

KLSH nxjerr çdo tre muaj buletin statistikor, në të cilin përfshihen dëmi ekonomik i konstatuar, të ardhurat e munguara, masat disiplinore dhe administrative të rekomanduara, si edhe kallëzimet penale të dorëzuara në Prokurori, për auditimet e përfunduara në periudhat respektive.

Interneti është sot zemra e komunikimit për të gjitha institucionet moderne sepse është i prekshëm nga të gjithë dhe është shumë efikas.

Faqja jonë e WEB-it është dritarja kryesore e komunikimit tonë me qytetarët sepse u jep atyre mundësinë që të kenë akses të drejtpërdrejtë në informacion dhe të informohen shpejt lidhur me çështjet që ju interesojnë.

Krahas përparësive, jemi të ndërgjegjshëm edhe për dobësitë tona. Mbi bazën e treguesve të plotësuar të performancës së një SAI, të sigurtë në ndihmën dhe mbështetjen e Kuvendit, të Institucioneve të tjera publike dhe të shoqërisë civile e qytetarëve, si dhe të aleatëve tanë strategjikë SHBA dhe BE, e shohim me besim të plotë punën tonë në të ardhmen.

PROJEKTI IPA 2013 PROJEKTON AUDITUESIN SUPREM PUBLIK SHQIPTAR TË VITEVE 2020-2025

Përshëndetja në ceremoninë e nisjes së Projektit të Binjakezimit IPA 2013 të BE-së “Për Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm”, Tiranë, 6 mars 2016

Misioni ynë si institucion suprem auditimi publik, si SAI është të kontribuojmë për mireqeverisjen e vendit, duke thelluar transparencën dhe llogaridhënien. Si institucion kushtetues që synon ruajtjen e vlerës së parësë publike dhe sigurimin e përdorimit të saj me ekonomicitet, efektshmeri dhe efikasitet, jemi të ndergjegjshëm për sfidat e vendit tonë në rrugën drejt anëtarësimit të plotë në Bashkimin Evropian. Gjykojmë se mund ta kryejmë misionin tonë nëse i përmbahemi kolonës së tretë të Planit Strategjik 2011-2016 të INTOSAI-t, për të udhëhequr nepermjet shembullit, që për ne përket: të modernizojmë veprimtarinë audituese sipas standardeve të pranuar ndërkombëtarisht ISSAI, duke ndikuar në mireqeverisjen e Shtetit nepermjet shembullit si institucion model.

Realizimin e sfidave të misionit tonë brenda sfidës më të madhe të integritetit evropian të Shqipërisë, e kemi parë gjithnjë në zbatimin e motos së organizatës botërore të institucioneve supreme të auditimit, INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest” (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë). Në platformën strategjike që paraqita përpara Komisionit të Kuvendit për ekonominë dhe financat në nëntor 2011, theksova se, ashtu sikurse e çliron një raport i Programit SIGMA të BE dhe OECD-së i vitit 2002, “KLSH duhet të jetë agjent i ndryshimit dhe jo spirancë që terhiqet zvarrë”.

Është në bazë të këtij motivimi dhe këndvështrimi që në vitin 2012 aplikua pranë Delegacionit të BE-së në Tiranë, në mënyrë që, nëpërmjet fondeve IPA 2013, Përbërësi i Parë për reformimin e administratës publike, të përfitonim nga eksperiencia e SAI-ve të zhvilluara evropiane. Në vitin 2013, në sajë të mbështetjes së DG-Budget dhe të Delegacionit të BE-së në Shqipëri, fitua Projektin e Binjakëzimit **“Për Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm”**, me një financim nga fondet IPA me vlerë 2.11 milionë euro.

Jemi të ndergjegjshëm si SAI që, në keta katër vjet 2012-2015, në sajë të trajnimeve të shumta, të përgatitjes së manualeve të llojeve të ndryshme të auditimit dhe të realizimit të auditimeve të performancës dhe të auditimeve pilot të Teknologjisë së Informacionit, i jemi larguar qasjes së kryerjes së auditimeve sipas modelit të inspektimit financiar. Por ende na ngelet shumë për të bërë, pasi, sikurse e thekson edhe raporti i misionit të parë të këtij Projekti Binjakëzimi, të kryer nga ekspertët e SAI-t polak, në analizen paraprake të riskut, krahas luftës kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar, duhet të lehtësojmë dialogun mes njësive publike të audituar dhe audituesit, si një mjet kyç për një auditim publik të jashtëm efektiv. Kjo është rruga, sipas standardeve ndërkombëtare dhe të BE-së, si dhe roli i sotëm i SAI-t për të kontribuar në mireqeverisjen e Shtetit.

Dobia më e madhe, vlera e shtuar e Projektit “Për Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm” qëndron në faktin se ai projektin audituesin suprem publik shqiptar të viteve 2020-2025, kohë kur sigurisht vendi ynë do të jetë bërë vend anëtar me të drejta të plota në Bashkimin Evropian. Deri në përmbylljen e këtij objekti, përpara kemi sfida të shumta, të cilat duhet t’i përballojmë duke identifikuar me qartësi të metat dhe hendeqet tona, nepermjet një analize të imtë të riskut institucional. Sikurse e ka çelësuar Prof. Dr. Skender Osmani, një autoritet shkencor jo vetëm i hapësirës shqiptare në fushën e stokastikës dhe të studimeve mbi probabilitetin, *“Baza e të dhënave është themelore për*

njehsimin e riskut. Duhet të përqëndrohemi në analizën e riskut në sektorë të ndryshëm ekonomiko-socialë, si në burimet energjitike, drejtësi, financë, arsim, minerale, shëndetësi, rend, mjedis, etj. Kemi nevojë të analizojmë në thellësi standartet e burimeve njerëzore, natyrore, energjisë, mineraleve, etj, duke përfshirë rezervat, klasifikimin e tyre e deri në analizën e riskut, shfrytëzimin e rezervave, kontratat dhtetore, duke pasur parasysh edhe përvojen e vendeve të tjera”.

Jemi te ndergjegjshem per risqet qe sjell shnderrimi i KLSH ne nje agjent ndryshimi ne sherbim te mireqeverisjes publike, si risku i sasise se madhe te njohurive te reja qe e ben te veshtire asimilimin e tyre nga audituesit, risku i mbingarkeses me pune te stafit me te pergatitur te institucionit, risku i hendekut mes gjeneratave te audituesve, i rotacionit me nje numer te ndjeshem te stafit me eksperience te KLSH qe i duhet te dale ne pension, risku i ekspertizes se pamjaftueshme ne Teknologjine e Informacionit, risku i mungeses se fondeve te mjaftueshme per investimet e domosdoshme ne infrastrukturen e Teknologjise se Informacionit, etj.

Projekti i Binjakezimit vjen pas miratimit nga Parlamenti shqiptar ne nentor 2014 te ligjit te ri integral te KLSH, i cili eshte, sipas opinionit te DG-Budget, teresisht ne perputhje me standartet e INTOSAI-t dhe hap perspektiva te gjera per institucionin, duke forcuar pavaresine e tij. Jemi te ndergjegjshem per pavaresine tone kushtetuese, financiare dhe operacionale, ne arritjen e se ciles na ka ndihmuar edhe Komisioni i Kuvendit per Ekonomine dhe Financat, por edhe per pritshmerite e medha ndaj rezultateteve te punes sone, nga ana e qytetareve dhe Parlamentit.

Ne si SAI nuk bejme politika, por auditojme zbatimin e politikave qeveritare. Në rekomandimet qe japim synojme permiresimin e menaxhimit te financave publike dhe nuk shqetesohemi per impresionet qe leme ne politiken e dites. Kemi kerkuar fiksimin ne Kushtetute te nje tavani per borxhin publik te vendit, me qellim mbajtjen e tij nen kontroll, si dhe krijimin e nje keshilli fiskal te pavarur, rekomandime keto qe kane qene ne nje linje me rekomandimet me te fundit te Fondit Monetar Nderkombetar.

Si KLSH, jemi perpjekur te zbatojme ne auditimet tona drejtimin strategjik te INTOSAI-t per udheheqjen nepermjet shembullit. Kemi kerkuar dhe jemi pranuar si KLSH anetar i Grupit te Punes se INTOSAI-t per Rishikimin ISSAI 30, Kodit te Etikes, te drejtuar nga nje personalitet i auditimit suprem nderkombetar si ish-Presidenti i SAI-t polak, z. Jaček Jezierski. Auditimi me i veshtire eshte ai i integritetit te organizates tende, nepermjet procesit te vetevleresimit. Jemi te bindur se menyra me efektive per te ndikuar ne nje menaxhim te shendoshe te financave publike dhe te administrates se Shtetit eshte te tregojme vlerat e integritetit dhe dobine e nje SAI. Integriteti i plote nuk do te thote institucion pa te meta, por nje institucion transparent dhe qe ka mekanizmat e duhur per t'i identifikuar dhe korrigjuar ato. Jemi te ndergjegjshem per mangesite dhe te metat tona dhe duam t'i shohim me transparence te plote mangesite tona. Per kete, ne procesin e rishikimit mes kolegeve “Peer Review” brenda organizates EUROSAT, kemi kerkuar dhe siguruar ndihmen e nje SAI te zhvilluar evropian si Gjykata Austriake e Auditimit, e cila ne mars 2016 solli nje mision ketu ne KLSH dhe jemi ne pritje te raportit perfundimtar te tij.

Vleresojme perfundimin e misionit te pare paraprak te ketij Projekti Binjakezimi, kur cileson KLSH si nje institucion qe kerkon te mesoje. Gjykojme se kjo eshte kryesore per punen dhe misionin tone. Gjate ketyre kater viteve, kemi mundur te sigurojme trajnime per audituesit

tane nga partneret tane me te zhvilluar, si SAI i Polonise, Gjykata e Llogarive e Turqise, SAI kroat, etj, duke synuar te mesojme sa me shume nga eksperiencat e tyre audituese dhe nga zbatimi ne praktike i standareve nderkombetare te fushes ISSAI. Jemi te ndergjegjishem qe ne kete drejtim na pret nje rruge shume e gjate perpara. Shume premtues per ne eshte partneriteti me GAO-n amerikane dhe me Gjykatën e Audituesve te Evropes.

E shohim me shume besim te ardhmen e Projektit te Binjakëzimit “Për Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm ne Shqiperi”, sepse sikurse e ka theksuar Sekretari i Pergjithshem i INTOSAI-t dhe President i Gjykates se Auditimit te Austrise, Dr. Jozef Mozer, ne fjalen e tij ne Simpoziumin e 21-te OKB-INTOSAI « *Si me çdo partneritet të vërtetë, bashkëpunimi mes SAI-ve është reciprokisht i dobishem. Nëse SAI-t nepermjet bashkepunimit menaxhojne te ndihmojne njeri-tjetrin me eksperiencat e tyre me te mira, për të mbrojtur veten e tyre si institucione të pavarura dhe objektive të auditimit publik, ata do të jenë në gjendje për të forcuar pavarësinë e tyre brenda kuadrit kushtetues, me mbështetjen e marrë nga qytetarët* ». Garancia e ketij optimizmi eshte prania ne Projektin tone te dy partnereve nga me cilesoret dhe afatgjate te KLSH, te Zyres Supreme te Auditimit te Polonise, te njohur boterisht si NIK-u polak, ne rolin e Partnerit Kryesor (Senior Partner) dhe te Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë, ne pozicionin e Partnerit Ndihmues (Junior Partner).

NIK-u polak është dhe mbetet një nga SAI-t më të zhvilluar dhe aktivë në arenën ndërkombëtare, duke zgjeruar njohuritë e tij të standardeve të auditimit dhe duke ndarë përvojën dhe arritjet e tij me SAI të shumtë partnerë, ndersa SAI kroat eshte po ashtu nje SAI modern, qe ka njohur ne keto vitet e fundit rritjen me te forte dhe cilesore ne auditimet e tij dhe ne bashkepunimin nderkombetar ne kuader te EUROSAT-t, sidomos pas anetaresimit te Kroacise ne Bashkimin Evropian. I falenderoj te dy Presidentet e SAI-ve partnere te KLSH, Presidentin Kiatkovski dhe Presidentin Klesic per pranine e tyre ne kete nisje te Projektit tone te Binjakezimit dhe per gjithë ndihmen qe na ka dhene ne keto vite te zbatimit te marreveshjeve te bashkepunimit mes SAI-ve tona.

Ndajme bindjen se, mbi bazen e eksperiencës se partnereve te Projektit te Binjakezimit, SAI-t polak dhe SAI-t kroat, produktet e Projektit do te forcojne zbatueshmerine e rekomandimeve tona, si mjet thelbësor per te ndikuar ne mireqeverisjen publike te vendit. Per shembull, nje produkt i Projektit, Udhëzuesi për Institucionalizimin e metejshem te Marrëdhënieve mes SAI-t dhe Parlamentit do te na ndihmoje ne ndjekjen sistematike parlamentare te rekomandimeve te KLSH. Kjo ndjekje ka qene nje nga kerkesat kryesore te Raporteve te Progresit te Komisionit Evropian per Shqiperine gjate viteve te fundit, ne lidhje me auditimin e jashtem publik. Po ashtu, ngritja e një sistemi te T.I. për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve te SAI-t, do te na ndihmoje si ne perftrimin e nje informacioni ne kohe reale dhe te gjuarmuar si duhet per nivelin e plotesimit te rekomandimeve tona nga institucionet e audituara, ashtu dhe ne sensibilizimin e plote te Legjislativit dhe Ekzekutivit per domosdoshmerine e zbatimit te ketyre rekomandimeve.

Në fitimin e këtij projekti binjakëzimi, vleresojme kujdesin e treguar dhe mbështetjen e qeverise se ish-Kryeministrit Sali Berisha, si dhe te qeverise se sotme te Kryeministrit Edi Rama (megjithese finalizimi i nisjes se projektit u vonua per aresye burokratike gjate viteve 2014-2015), pa suportin e te cilave ky projekt nuk do te shikonte nisjen e tij sot.

Gjithashtu, mirenjohja dhe vleresimi i te gjithë audituesve të KLSH shkon për stafin e sotëm teknik të drejtuar nga Kryetarja e Delegacionit të BE-së në Shqipëri, zj. Romana Vlahutin, për mbështetjen e dhënë gjatë procedurave të prokurimit të këtij Projekti.

Me lejon po ashtu të falenderoj, nëpërmjet Delegacionit të BE në Tiranë, taksapaguesit evropianë për mundësimin e këtij Projekti ambicioz, i cili do të projektojë KLSH përfundimisht si një institucion modern auditimi suprem publik, në shërbim të qytetarit shqiptar dhe të Kuvendit, për përdorimin me efektivitet, eficientë, transparencë dhe përgjegjshmëri të fondeve publike.

Do të doja të mbyllja këtë përshendetje, duke sjellë fjalet e Shkëlqesise së Tij Presidentit të Republikës Bujar Nishani në analizën vjetore 2015 të institucionit të KLSH: *“Ju keni vendosur një standard shumë të mirë të shkëmbimit të përvojave me partnerët dhe partneritet me institucionet e vendeve të tjera. Ajo që e jetëson këtë dinamizëm është puna e çdo audituesi, e çdo të angazhuari, sepse pa të do të ishte e vështirë që një institucion të jepte rezultate në atë rrugë dhe në atë mënyrë që e duam që të gjithë për të funksionuar më së miri”.*

Ju faleminderit!

BILANCI 4 VJEÇAR (2012-2015) I PUNËS SË PËRBASHKËT - NJË KOMPLEKS INTEGRAL REFORMASH PËR TA PARË TË ARDHMEN NË SHINAT E QËNDRUESHME TË STANDARDEVE TË INTOSAI-T

Bisedë me audituesit e KLSH, mars 2016

Të nderuar auditues dhe punonjës të KLSH,

Kemi rrugëtuar së bashku mbi katër vjet, duke patur si busull orientuese mandatin tonë Kushtetues të sanksionuar në Nenet 161-165 të Kushtetutës së Shqipërisë, por edhe standardet tona ndërkombëtare të auditimit ISSAI, të cilat të japin siguri të mos gabosh kurrë në elementet thelbësorë të pavarësisë dhe cilësisë së punës sonë audituese.

Mendoj se është koha të bëjmë një bilanc të asaj që kemi arritur me mundin dhe përpjekjet e të gjithëve. Gjykoj se na vlen të shikojmë me hollësi nga jemi nisur dhe sa kemi ecur, në mënyrë që t'í kemi të qarta sfidat që na presin në këta tre vjet punë që kemi përpara së bashku.

Me 14 Dhjetor 2011, në cilësinë e kandidatit të nominuar nga Presidenti i Republikës për pozicionin e Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, paraqita përpara Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë platformën strategjike për zhvillimin e institucionit tonë.

I.

Në të, si objektiv të parë kisha përcaktuar **pasjen e një vizioni koherent për KLSH, mbi bazën e eksperiencave më të mira të vendeve të BE-së dhe respektimit rigoroz të standarteve ndërkombëtare të auditimit, të përditësuara nga INTOSAI.**

Sot, pas pak më shumë së katër vitesh, mund të themi se institucioni ynë ka një vizion të mirëpërcaktuar se ku dëshiron të arrijë në një vit, tre vjet apo dhe në pesë vitet e ardhshme. Në bashkëpunim me ekspertët e SIGMA's, të cilët kishin asistuar përgatitjen e planeve strategjike të shumë SAI-ve të zhvilluara dhe të SAI-ve të rajonit tonë, në vitin 2013 përgatitëm një dokument të plotë strategjik për objektivat tona të zhvillimit, Strategjinë afatmesme të Zhvillimit të KLSH 2013-2017. Kjo strategji u hartua mbi bazën e strategjive të zhvillimit të INTOSAI-t dhe EUROSAT-t, duke synuar shndërrimin e institucionit në një organizatë model të auditimit më të lartë publik. Ajo përbën një vijim të natyrshëm të platformës strategjike të 14 dhjetorit 2011. Kontrolli i Lartë i Shtetit, për të realizuar këtë mision, e mbështet veprimtarinë e tij mbi vlera dhe parime të tilla si pavarësia, objektiviteti, integriteti, përgjegjshmëria, profesionalizmi, interesi publik, bashkëpunimi dhe transparencë. Puna për hartimin e strategjisë filloi që në vitin 2012 dhe përfshiu të gjithë punonjësit e KLSH-së. U diskutuan temat e rëndësishme që duhen prekur, tendencat e reja për vitet në vijim, mundësitë dhe burimet për realizimin e strategjisë, përfshirja e palëve të interesit dhe bashkëpunëtorëve jashtë KLSH-së, analiza e risqeve, etj. Pas përrhithjes së mendimit të këtij auditori të gjerë, u realizua nga Grupi i Punës për hartimin e strategjisë në bashkëpunim me drejtuesit e lartë të KLSH-së dhe ekspertët e SIGMA, Strategjia finale e zhvillimit të Institucionit. Strategjia e KLSH-së është në të njëjtën linjë me strategjinë e

INTOSAI-it dhe EUROSAI-t sepse misioni i SAI-ve (Institucionet Supreme të Auditimit) është kudo i njëjtë, sigurimi i përdorimit sa më të mirë të parasë publike dhe përmirësimi i qeverisjes, nëpërmjet luftës kundër korrupsionit.

Strategjia e KLSH-së është bërë tashmë publike jo vetëm për audituesit e saj, por edhe për publikun e gjerë (gjendet në faqen zyrtare të KLSH-së dhe është botuar në gjuhën shqipe dhe angleze në një botim të veçantë). Në strategjinë e institucionit janë vendosur 6 objektiva kryesore, si zhvillimi i kapacitetit institucional të KLSH, rritja e kapaciteteve audituese dhe e cilësisë së auditimit, përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i numrit të auditimeve të performancës, zhvillimi dhe konsolidimi i auditimeve të Teknologjisë së Informacionit dhe përdorimi i TI në auditim, rritja e kontributit të KLSH për qeverisjen e mirë, nëpërmjet luftës kundër korrupsionit, si dhe **rritja e ndikimit të rolit të KLSH-së përmes komunikimit dhe bashkëpunimit.**

Strategjia e KLSH-se është shoqëruar me planin konkret të veprimit për zbatimin e saj për vitet 2013-2017. Ky plan u rishikua dhe u perditesua gjate vitit 2015, duke u detajuar edhe me tej per periudhen 2016-2017, duke komunikuar me të gjitha palët e interesit dhe duke marrë parasysh të gjithë faktorët, nepermjet kryerjes se analizës se riskut dhe analizes SWOT, duke menaxhuar pritshmëritë dhe kërkesat e publikut dhe qytetareve dhe duke realizuar zgjedhje të menduara mirë dhe transparente.

Ekspierenca e këtyre 48 muajve na ka ndihmuar që të shikojmë gjërat më qartë dhe të dimë të përcaktojmë drejt balancat ndërmjet fokusit të vendosur në strategjinë afat-mesme dhe fleksibilitetit, që do të thotë: a ka gjëra që duhet të ndryshojmë, që nuk mund të realizohen dhe që mund të zëvendësohen në planet tona konkrete vjetore? A kemi stafin e nevojshëm dhe kompetent? A ka tema aktuale emergjente që duhen përfshirë në tematikën e auditimit dhe që nuk ekzistojnë në momentin e hartimit të strategjisë afat-mesme, etj...? Përgjigja është sigurisht pozitive. Të gjitha mangësitë e vërejtura dhe aktivitetet e realizuara sjellin kërkesën për të parashikuar me imtësi zhvillimet. Puna parashikuese të jep mundësinë të përshtatesh me ndryshimet që sjell koha. Ne kemi kuptuar që duhet të jemi të saktë dhe të vendosur në punën tonë, por edhe fleksibël, në mënyrë që institucioni të arrijë objektivat e vendosura.

Është evidente që suksesi i strategjisë është i lidhur edhe me monitorimin e vazhdueshëm të realizimit të objektivave afat-shkurtra për të kaluar në ato afat-mesme. Nga analiza e deritanishme, rezulton se KLSH ka përmbushur aktivitetet kryesore të përcaktuara në strategji, si rritjen e kapaciteteve audituese dhe, për rrjedhojë, rritjen e cilësisë së punës në auditim, rritjen e numrit të auditimeve, shtimin e ndjeshëm të numrit të ditëve të trajnimit përçdo auditues, rritjen e transparencës me publikun (janë publikuar deri tani 24 botime që reflektojnë punën e institucionit), pjesëmarrjen në grupe të përbashkëta pune me SAI-et partnere (si WGEA dhe TFA & E), etj.

II.

Në platformën strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i dytë ishte **thellimi i realizimit të misionit të KLSH si organ parandalues i korrupsionit dhe abuzimeve në administrimin e pronës publike.**

Që në ditët e para të rrugëtimit së bashku, e kemi kuptuar luftën kundër korrupsionit dhe abuzimit me pronën shtetërore si një qëllim madhor për përmirësimin e qeverisjes publike. Sikurse e ka theksuar Sekretarja Amerikane e Shtetit Hilari Klinton përpara Kuvendit të Shqipërisë në nëndor 2012, *“Korrupsioni është kanceri që gërryen shoqëritë, shteron burimet dhe bllokon rritjen ekonomike”*. Jemi investuar tërësisht në luftën pa kompromis dhe pa kthim mbrapa kundër korrupsionit dhe abuzimit me paranë publike, edhe pse të ndërgjegjësuar për rolin jo represiv të një institucioni modern auditimi, por që në kushtet e vendit tonë të lulëzimit të anti-kulturës së pandëshkueshmërisë dhe të një korrupsioni galopant, kërkon një kontribut në lartësinë e pritshmërive të qytetarëve dhe Kuvendit.

Kjo është një nga arsëyet pse dhe Bashkimi Evropian, në të gjitha Raportet e Progresit për Shqipërinë, thekson përpara politikaneve dhe vendim-marrësve tanë publikë nevojën parësore për ta luftuar në sistem dhe me efektshmëri korrupsionin, duke e listuar si një nga prioritetet kryesore. Kjo është një detyrë shtepie që nuk mund të harrohet, vonohet apo anashkalohet për asnjë arsye.

Si KLSH, në periudhën janar 2012-dhjetor 2015 kemi përgatitur 174 kallzime penale drejtuar institucionit të Prokurorisë, në krahasim me 52 kallzime gjithsej në katërvjeçarin 2008-2011, ose më shumë se trefishin. Kemi dërguar në prokurori me qindra punonjës të administratës sonë publike. Ndërmjet tyre, kanë qenë me dhjetra administratorët publikë të niveleve më të larta, të tillë si Ministër, Drejtor i Përgjithshëm në Ministri, Drejtor Kabineti i Ministrit, Sekretar i Përgjithshëm në Ministri, Drejtor i Përgjithshëm i Agjencive në varësi të Kryeministrit, kryetare dhe ish-kryetare bashkish dhe komunash, Drejtorë arsimi në rrethe, Drejtorë institucionesh në rrethe, etj. Shqetësimi kryesor për ne është niveli i ulët i zbatueshmërisë së masave të propozuara nga KLSH për largim nga detyra apo nga shërbimi civil për zyrtarë të lartë të Shtetit të denoncuar si të korruptuar apo abuzues me interesat publike, dhe për këtë do të paraqesim listat e këtyre zyrtarëve të lartë që ende mbahen në administratën shtetërore, pranë komisioneve të Kuvendit.

Ndjekja sistematike e zbatimit të rekomandimeve të KLSH ka qenë një shqetësim i përhershëm i Bashkimit Evropian, i shprehur me forcë edhe në të dy Progres Raportet e fundit për Shqipërinë të viteve 2014 dhe 2015.

III.

Në platformën strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i tretë ishte **përmirësimi i metodologjisë së kontrollit, duke kthyer vëmendjen tek audit i performancës, krahas rritjes së eficiencës së auditit financiar.**

Ekonomia e vendit në këtë situatë delikate të ekonomisë botërore, sidomos asaj të Eurozonës, por edhe e gjithë shoqëria shqiptare kanë nevojë për sigurimin e shërbimeve publike nga përdorimi me economicitet, me eficiencë dhe efektivitet i fondeve publike.

Auditimi i performancës jep një informacion shumë më të gjerë mbi ecurinë e të gjithë projekteve dhe programeve shtetërore në njesite publike të audituara. Gjithashtu, nxjerrja në pah e ekonomicitetit, eficiencës dhe efektivitetit në mënyre te drejtperdrejte ose jo i ndihmon institucionet shtetërore për të vlerësuar veten dhe matur rezultatet e tyre, për të përcaktuar mundësi të tjera për rritjen e rezultateve me të njëjtën kosto. Në Platformen e dates 14 Dhjetor 2011, theksuam se: “KLSH është përpara një sfide të fortë për ta përqendruar punën tek auditimi i performancës, pse ai i shërben vlerësimit të përgjegjshmërisë publike. Përqendrimi i vëmendjes tek auditimi i performancës do të jetë ndër shtyllat kryesore të planit të ri strategjik 2013-2017 të KLSH”.

Tendenca sot në botë është shtimi i auditimeve të performancës (p.sh. në Slloveni rreth një e pesta e auditimeve i takon këtij lloji, ndërsa në Hollandë 25 përqind), Në shtator të vitit 2012, krijuam Departamentin e Auditimit të Performancës, me 16 auditues, mes te cileve auditues me përvojë në KLSH dhe auditues te rinj me te dhëna premtuese.

Rezultatet zhgënjyese të disa politikave publike tregojnë një hendek mes qëllimeve të politikave dhe skemave në njërën anë, dhe kompleksit dhe natyrës gjithnjë në ndryshim të problemeve shoqërore dhe ekonomike të vendit në anën tjetër. Ato kërkojnë një tip të ri përgjegjësie, në të cilën auditimi i sektorit publik duhet të luajë rolin e tij duke marrë një qasje dinamike më tepër se sa një qasje statike. Si KLSH kemi përqendruar auditimin e performancës pikërisht dhe kryesisht në rezultate, më tepër se sa në proces, duke theksuar nevojën për ndryshim, për përmirësim të përgjegjshëm dhe të vazhdueshëm të menaxhimit publik. Institucioni ka sfidën që të konsiderojë nëse synimet e politikave dhe skemat lidhen me problemet reale të shoqërisë dhe shqetësimet e palëve të interesit.

KLSH ka përfunduar përditësimin tërësor të Manualit të Performancës, i cili është botuar në fund të vitit 2012. Zhvillimet e metodologjive specifike që lidhen me auditimin e performancës janë të domosdoshme për realizimin e këtij objekti. Kjo masë do të zgjidhë procedurat e përzgjedhjes së subjekteve për të kryer një auditim performance, planifikimit të auditimit të performancës, teknikave të auditimit dhe mbledhjes së të dhënave, për të kompletuar auditimet e performancës, si dhe çështje specifike që kanë të bëjnë me objektivat, kontrollin e cilësisë, raportimin dhe rekomandimet e auditimit të performancës. Hapat që janë ndërmarre në këtë drejtim kanë të bëjnë me krijimin e një skeleti standard për auditimin e performancës, duke synuar përfshirjen në auditim të literaturës bashkëkohore mbi fenomenin apo subjektin që po auditohet, legjislacionin e BE-së në fushën që po auditohet, bazën ligjore vendase, auditimet e kryera nga SAI të tjera të suksesshme, etj. Po kështu, do të synohet aplikimi i metodave shkencore financiare, statistikore dhe ekonometrike për një auditim performance që me të vërtetë ndihmon në përmirësimin e përdorimit të fondeve publike. Programe të veçanta trajnimi janë hartuar dhe zbatuar për të kompletuar njohuritë e stafit në lidhje me auditimin e performancës, ndërkohë që gjatë viteve 2012-2015 janë programuar dhe kryer vizita studimore dhe trajnime për auditimin e performancës në SAI-t homologe të Polonisë, Sllovenisë dhe

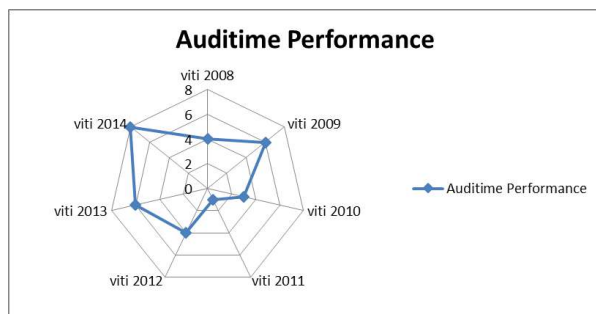
Turqisë. Këto vizita studimore dhe programe trajnimi do të vazhdojnë me intensitet dhe diversitet edhe në vitet në vijim.

Grafikisht veprimtaria e KLSH-së në kryerjen e auditimeve të performancës në vite paraqitet:

Gjatë periudhës Janar–Dhjetor 2014, KLSH ka realizuar dhe evaduar 8 auditime performance, si edhe ka iniciuar 4 auditime të reja.

Auditimet e performances se KLSH në vitet 2012-2015 kane njohur zhvillim sasior dhe cilesor, duke u rritur mbi 2,5 herë në krahasim me periudhën 2008-2011 si numer auditimesh dhe afro 4 herë si numer institucionesh publike të mbuluara me auditim. Gjatë vitit 2015, kemi realizuar 12 auditime performance, ne nje kohe kur nuk kishim asnje auditim te tille ne vitin 2011. Fokusi yne per kete vit eshte perqendrimi i auditimeve te performances kryesisht ne marrëveshjet koncesionare, ne partneritetet publik-privat dhe ne performancën e borxhit publik, me synim shendoshjen e metejshme te financave publike dhe uljen e risqeve fiskale te vendit. Sfida kryesore lidhet me buxhetin e shtetit, pasi e konsiderojmë një aspekt të rëndësishëm në ciklin e reformimit të strukturave financiare dhe ligjore që qeverisin zbatimin e tij. Jemi investuar dhe do ta intensifikojmë rolin tonë në reformën buxhetore, rregullimin financiar dhe fiskal dhe çdo fushë tjetër të lidhur me shpenzimet publike sidomos në referencë të strategjisë së Menaxhimit te Financave Publike për periudhën 2014-2020.

Po ashtu, kemi rritur efciencen e auditimit financiar dhe te atij perputhshmerise. Ne auditimet e përputhshmërisë arritëm të plotësonim kriteret metodologjike të këtij auditimi, duke garantuar siguri sipas standardeve më të mira të INTOSAI-it. Përvoja e krijuar, e kombinuar me një bazë të re metodologjike, i ofron audituesve një orientim të qartë për veprimtarinë audituese. Ky konsolidim metodologjik dhe praktik i arritur është reflektuar edhe në realizimin e numrit të auditimeve të planifikuara, bazuar në planin vjetor të auditimeve te viteve te fundit. Konsolidimi i auditimit financiar verehet edhe nga fakti se vitin e kaluar *dhame opinion për pasqyrat financiare të përqatitura nga institucionet publike*, pavarësisht se ky auditim financiar me dhenie opinion u realizuar në disa njësi varësie dhe jo në institucione qëndrore, për te minimizuar riskun operacional në realizimin e këtij lloj

auditimi

Ne nivel te permiresimit te metodologjise se kontrollit (auditimit), gjate viteve 2012-2015 kemi permiresuar metodologjite e punes audituese, te drejtimit te institucionit dhe kemi rritur kapacitetet audituese.

Organizimi i punes është kritik në

ndarjen e roleve dhe përgjegjësi, menaxhimin e integritetit profesional e personal, si dhe suksesin e organizatës si të tërë. Në përputhje me frymën IntoSAINT, në KLSH ekzistojnë dy

linja vertikale hierarkike: një për funksionet primare audituese dhe një për funksionet mbështetëse. Secila linjë është e ndarë në 3 nivele vendimarrëse: 1. Kryetari, 2. Sekretari/Drejtori i Përgjithshëm dhe 3. Drejtorët e Departamenteve/Drejtorive. Një shtresëzim i tillë është fleksibël dhe mundëson rrjedhjen e shpejtë dhe formale të informacionit.

Rritja e kapaciteteve audituese është e lidhur ngushtë me arsimimin dhe kapacitetet e stafit drejtues të institucionit. Niveli i lartë dhe i mesëm drejtues në KLSH ka të punësuar 2 profesorë të asociuar në lëmin e jurisprudencës dhe ekonomisë, 3 doktorë shkencash dhe një sërë zyrtarësh të tjerë me master shkencor apo profesional në fushën e shkencave sociale, ekonomike, juridike, komunikimit, etj. Drejtuesit e departamenteve apo drejtorive kanë minimalisht mbi 3 vjet që okupojnë këto pozicione dhe një pjesë e tyre vijnë nga bota akademike, ndërsa pjesa tjetër kanë avancuar gradualisht në këto poste brenda KLSH-së, duke investuar punë dhe përkushtim për një periudhë kohore mbi 15 vjet.

Gjate ketyre 4 viteve, si rezultat i një politike rekrutimi të bazuar në kërkesat e kohës dhe duke u orientuar drejt teknologjive moderne të auditimit, stafi auditues i KLSH-së është dominuar nga ekonomistë, juristë, inxhinjerë të fushave të ndryshme dhe vitet e fundit po plotësohet edhe me sociologë, informaticienë, gazetarë, etj. Spektri i gjerë i formimit të audituesve shton perspektivat në trajtimin e problematikave audituese, sidomos në auditimet e performancës, apo të auditimeve që përmbajnë elementë të performancës. Eksperienca në auditim është kritike në gjenerimin e një gjykimi të shëndoshë dhe ruajtjen e spekticizmit profesional, sikurse kërkohet nga standardet audituese.

Në drejtim të rritjes së kapaciteteve audituese nepermet trajnimit, stafi i KLSH-së (auditues dhe mbështetës) duhet të përmbushë objektivin institucional prej 25 ditë trajnimi në vit, ku të paktën 5 ditë janë trajnim i pandërprerë për çështje të caktuara. Trajnimit i nënshtrohen të gjitha nivelet e punonjësve në KLSH, pa dallim posti, senioriteti, etj. Trajnimi kryhet në bashkëpunim me ekspertë të huaj dhe vendas, të certifikuar në sferën e auditimit dhe/ose grumbullimit, analizimit dhe raportimit të informacionit.

Treguesi i Performancës së pjesëmarrjes në trajnime e vendos KLSH në nivelet e larta të Institucioneve Homologe të Auditimit të Lartë Ndërkombëtar. Rezultatet e arritura gjate viteve 2012-2015 tregojnë për një qasje të qëndrueshme dhe të suksesshme ndaj procesit të trajnimit, si rruga kryesore për zhvillimin profesional.

Duke iu referuar të dhënave informuese lidhur me pjesëmarrjen për periudhën 5 vjeçare, 2011- 2015, është shumë e dukshme se si reformimi i sistemit të trajnimeve si pjesë integrale e reformës institucionale në KLSH është zhvilluar e plotë, duke përfshirë çdo aspekt të ndërtimit dhe forcimit të kapaciteteve; shtrirja e tij ka qenë gjithëpërfshirëse duke i siguruar çdo individ të drejtën dhe mundësinë e të mësuarit dhe të trajnuarit.

Në zbatim të Strategjisë së Zhvillimit 2013-2017 (e ripunuar), politika e zhvillimit të kapaciteteve audituese është përkthyer në 3853 ditë trajnime nga të cilat 2899 janë zhvilluar nga vetë KLSH dhe 954 ditë trajnime jashtë KLSH-së. Evolucion i ditë trajnimeve në pesë vitet e fundit paraqitet në grafikun e mëposhtem:

Ecuria e trajnimeve ka arritur pjekurinë e saj, duke reflektuar një konsolidim të procesit. Ditët e trajnimit janë realizuar me një shtrirje përgjatë gjithë vitit duke mbuluar të gjithë personelin.

Grafiku i mëposhtëm tregon progresin tepër të rëndësishëm dhe të madh që është bërë lidhur me pjesëmarrjen në trajnime duke arritur në 27 ditë trajnime për person në vitin 2015:

Departamentet audituese në KLSH, përmes mbledhjeve, workshopeve dhe punës në grupe raportojnë periodikisht për informacionet, subjektet dhe metodologjitë audituese. Shkëmbimi i informacionit përmes diskutimeve apo prezantimeve interaktive ndihmon procesin planifikues, auditues dhe raportues, duke gjeneruar njëkohësisht ide të reja.

Çdo auditues i lartë, kryeauditues dhe drejtor në KLSH ka nën mentorim një auditues të ri, për një periudhë 4-mujore. Një organizim i tillë pune ndihmon audituesit e rinj të integrohen më shpejt, ulin riskun e gabimeve, nxisin frymnën e bashkëpunimit dhe krijimin e një klime profesionale dhe dashamirëse pune.

Vendi i punës në KLSH është funksion linear i dijeve dhe aplikimit të suksesshëm të njohurive audituese. Përveç raporteve objektive, të balancuara dhe me impakt të gjerë në palë interes, një mënyrë tjetër e promovimit të vlerave profesionale është testimi periodik i njohurive të nxëna përmes trajnimeve, studimit autodidakt dhe mentorimit nga auditues me përvojë. Testime të tilla kryhen minimalisht dy herë në vit dhe bëhen pjesë e dosjes personale të çdo audituesi, duke i shërbyer angazhimit të mëtijshëm në funksionet audituese dhe të tjera.

Si SAI ndajme plotësisht opinionin e Nismës për Zhvillim të INTOSAI-t (IDI), se *“Sjellja etike e SAI-t dhe e punonjësve të tij përbën gurin e themelit për një funksionim të mirë të SAI-t. Që një SAI të udhëheqë sipas shembullit dhe të sjellë vlera dhe dobi tek qytetarët, nuk mjafton*

vetëm që të miratojë kodin e duhur të etikës, por gjithashtu të vendosë zbatimin me rigorozitet të tij dhe të ketë një kuadër rregullator, i cili t'i detyrojë punonjësit të zbatojnë etikën në praktikë”.

Bazuar ne keto kërkesa dhe pune paraprake te komunitetit te INTOSAI-t, gjatë vitit 2013, si KLSH u pranuan anëtar i Task Forcës së Organizatës Europiane të Institucioneve Supreme të Auditimit (EUROSAI) “Për Auditimin dhe Etikën”. Nga njera ane, duke punuar fort per instalimin e nje kulture te integritetit te larte ne institucion, si SAI do të ndërmarrim misione auditimi mbi rregullshmërinë dhe eficiencën e Etikes dhe Integritetit në institucionet publike, duke punuar që lufta kundër korrupsionit dhe politikat për instalimin e një sistemi efektiv të integritetit, të jenë pjesë e menaxhimit të institucioneve publike.

Jemi te ndergjegjshem per problematikat e integritetit në KLSH dhe se ngelet shume pune per te realizuar integritetin e plote ne institucion. Gjate ketyre kater viteve 2012-2014, jemi përpjekur me mbikëqyrje dhe monitorim, që ne institucion të mos rezultojnë incidente të karakterit korruptiv apo shkelje ndaj integritetit. Nxitja e integritetit ka qene në fokus të veprimtarisë menaxhuese. Sipas këshillave dhe orientimeve te personalitetit te auditimit suprem evropian, Prof. Dr. Recai Akyel, President i Gjykates se Llogarive te Turqise, kemi zbatuar ne praktike filozofinë e menaxhimit “Tone at the top”, duke promovuar integritetin nën parimin e “udhëheqjes nëpërmjet shembullit”. Kemi synuar që të arrihet një ekuilibër midis parandalimit të shkeljeve dhe marrjes së masave ndëshkimore nga njëra anë, dhe inkurajimit të vlerave te integritetit, nga ana tjetër.

Me objektiv instalimin dhe zhvillimin më tej të një kulture të re organizative, gjatë ketyre kater viteve kemi nxjerrë udhëzime lidhur me Komunikimin e drejtpërdrejtë për përmirësimin e punës audituese dhe rritjen e zbatimit të standardeve INTOSAI. Kam kërkuar, në mënyrë periodike, takim të drejtpërdrejtë me audituesit, per t'i nxitur ata të luajnë rolin e “bilbil-fryresit(wistle-blower)”, për të dhënë mendime për përmirësimin e strukturave dhe të komunikimit vertikal të dyanshëm të menaxhimit me audituesit.

Në nëntor të vitit 2014, krijuam një strukture te veçantë, Sektorin e Etikes dhe Integritetit, pjesë e Drejtorisë së Menaxhimit të Burimeve Njerëzore dhe Etikes. Brenda këtij sektori, krijuam Komisionin e integritetit, i cili ka përgjegjësi si strategjike dhe menaxheriale, duke qene përgjegjës për monitorimin e zbatimit të kërkesave të kodit etik, komunikimin rreth çështjeve të etikës, trajnimin për etiken dhe integritetin, kryerjen e këshillimeve dhe zgjidhjen e dilemave të etikes dhe integritetit, si dhe ka kompetenca hetimi dhe kontrolli në rastet e sinjalizimeve për thyerjen e rregullave të integritetit, etikes dhe standardeve. Bazuar në kërkesat e ISSAI 30, si dhe në gjetjet e Grupit të Punës për Rishikimin e ISSAI 30, të kryesuar nga NIK-u polak, si dhe ne eksperiencen me Kodin Etik te GAO-s amerikane, miratuam me datë 30.04.2015 Kodin Etik te KLSH. Ky kod eshte nje dokument integral ku janë përfshire Kodi etik i KLSH-së, Kodi Etik i Gjykatës Europiane të Audituesve dhe ISSAI 30-Kodi i etikës i INTOSAI-t. Për herë të parë ne kete Kod një sërë parimesh dhe vlerash etike janë trajtuar në një profil dhe optikë bashkëkohore dhe në reflektim të sfidave me të cilat përballen sot audituesit publikë.

Në funksion të arritjes së pritshmërive për modernizimin institucional si dhe implementimin e standardeve Nderkombëtare të Auditimit ISSAI, ne KLSH është krijuar dhe funksionon Departamenti i Politikave të Auditimit, boshti kryesor i veprimtarisë të të cilit është hartimi i politikave të auditimit dhe mbështetja e Departamenteve të auditimit gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre audituese.

Ne funksion te objektivit te institucionit, te permbajtur ne Strategjine e tij te Zhvillimit 2013-2017, për të bërë pjesë të praktikave të tij audituese dhe Auditimet e Teknologjisë së Informacionit, gjate vitit 2015 u krijua **Drejtoria e Auditimit të TI-së** si pjese e Departamentit te Auditimit të Buxhetit Qendror, Administratës së Lartë Publike, Menaxhimit Financiar dhe Auditimit të Brendshëm.

Ne teresi, mund te themi se arrirem qe metodologjia audituese e KLSH dhe drejtimi institucional i tij te reflektonte teresisht kërkesat e standardeve ndërkombëtare të auditimit dhe çdo praktikë apo përvojë që përsos qasjen në auditim me plotësimin e misionit tonë si “watchdog (institutcion ruajtes)” i financave publike

IV.

Në platformën strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i katërt ishte **realizimi i sinergjizimit të politikave dhe veprimeve me organet e tjera shtetërore të kontrollit, luftës dhe parandalimit të korrupsionit, si me Bordin e Autoritetit të Mbikqyrjes Financiare, me Auditin e Brendshëm në Ministrinë e Financave dhe, në veçanti me Prokurorinë e Shtetit, duke ruajtur pavarësinë e KLSH si organi më i lartë i kontrollit ekonomiko-financiar.**

Gjatë viteve 2012-2015 jemi përpjekur të krijojmë sinergji për mirëqeverisjen, duke bashkëpunuar në sistem me institucionet e tjera shtetërore. Në mars 2012, nënshkruam një marrëveshje bashkëpunimi me Inspektoratin e Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive të funksionarëve të lartë të shtetit dhe një me Autoritetin Shqiptar të Konkurrencës, me synimin e zhbirimit të çdo rasti pasurimi të shpejtë të ndonjë funksionari publik, si dhe të rasteve të prishjes së konkurrencës në tenderat dhe ankandet shtetërore. Në maj 2012 iniciuam marrëveshjen e bashkëpunimit me Ministrinë e Financave, sidomos me strukturat e saj të auditimit të brendshëm. Një funksionim i konsoliduar i Auditimit te Brendshem do ta lehtësonte shumë realizimin e misionit të KLSH. KLSH bashkëpunon me Auditimin e Brendshëm nëpërmjet këshillimeve të vazhdueshme, shkëmbimit të planeve të punës, zhvillimit të metodologjive, trajnimeve dhe kryerjes së veprimtarive të përbashkëta e deri në përdorimin e punës së Auditimit të Brendshëm, kur kjo punë cilësohet se është kryer në përputhje me standartet profesionale.

Në qershor 2012 nënshkruam marrëveshjen e bashkëpunimit me Prokurorinë e Përgjithshme, në bazë të standardeve ISSAI 9150 dhe 1240. Si KLSH, gjate ketyre kater viteve kemi rritur cilesine e përgatitjes se dosjeve per kallëzim penal per nepunesit publike te kapur ne korrupsion ose abuzim me pronen shteterore, si dhe kemi shkurtuar kohen e përgatitjes se kallëzimit. Nga indiciet tona prokuroria ka nisur procese te rendesishme hetimi. Me i fundit eshte ai per ish-Ministrin e Punes dhe Çeshtjeve Sociale.

V.

Ne platformen strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i peste ishte *Intensifikimi i konsultimeve me Komisionin për Ekonomine dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë për përafrimet strategjike të KLSH 2012-2018, në funksion të rritjes së cilësive të shërbimit ndaj Kuvendit*

Në zbatim të Rezolutave A66 të Asamblese së Kombeve të Bashkuara të datës 22 dhjetor 2011 *"Promovimi i efikasitetit, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke fuqizuar institucionet supreme të auditimit"* dhe të Rezolutes A / 69/228 të 19 dhjetorit 2014 *"Promovimi dhe fuqizimi i efikasitetit, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të institucioneve të larta të auditimit"*, KLSH, si agjent i Kuvendit për sigurimin e mirëadministrimit të fondeve publike, ka realizuar një bashkëpunim efikas me Parlamentin.

Frutini kryesor i këtij bashkëpunimi do të konsiderohej punën e bërë për miratimin e Ligjit nr. 154/2014 *"Për organizimin dhe funksionimin e KLSH"*, ligji tërësisht, të miratuar në Nëntor të vitit 2014 pas debatesh të shumta në Komisionet Parlamentare.

Miratimi i Ligjit të ri të KLSH-së nga Kuvendi i Shqipërisë, më 27 nëntor 2014, mund të konsiderohet pa mëdyshje si reforma më e rëndësishme në të gjithë historinë e Kontrollit të Lartë të Shtetit, që nga viti 1992 e këtej, kur ky institucion nisi të funksionojë, pas zhvillimeve demokratike në Shqipëri. Ky ligj shtrirë rrugën e reformimit dhe modernizimit të plotë të institucionit, në përputhje tërësore me Standardet Ndërkombëtare të Auditimit ISSAI. Ai shënon një arritje të rëndësishme në kornizën ligjore të vendit, përmban amendime të qenësishme në drejtim të forcimit të pavarësisë së këtij institucioni, të drejtave dhe detyrave të tij, statusit të audituesve, si dhe në marrëdhënien me subjektet e audituara. Ligji zgjeron sferën audituese të KLSH. Për herë të parë në legjislacionin tonë, ligji i ri përmend dhe jep përkufizimin e plotë të auditimit të performancës, me anë të të cilit institucioni vlerëson nëse programet, organizimi i punës dhe proceset, veprimtaria dhe sistemi i menaxhimit të institucioneve publike janë në përputhje me parimet e ekonomicitetit, efikasitetit dhe efektivitetit. Ai, po ashtu, sjell për herë të parë auditimin e teknologjisë së informacionit, i cili ka si objektive të përcaktuara nëse një sistem kompjuteri mbron asetet publike, ruan integritetin e të dhënave, lejon arritjen e objektivave të subjektit që auditohet, duke përdorur burimet në mënyrë efektive.

Po ashtu, u arrit zgjerimi i kompetencës së KLSH-së në auditimin e marrëdhënieve konçensionare, me qëllim mbrojtjen e interesit publik, si dhe u garantua i plotë auditimi i mbledhjes së të ardhurave publike, duke respektuar kufizimin e mosndërhyrjes në vetëdeklarimin e subjekteve tatimore private.

Ligji i ri përdor në mënyrë të përkëmbur termin "kontroll" me termin "auditim", në përputhje me standardet ndërkombëtare audituese dhe praktikën më të mirë të SAI-eve. Ai specifikon aksesin në grumbullimin, analizimin dhe publikimin e informacionit, përfshirë

edhe atë konfidencial dhe adreson transparencën në marrëdhëniet me të tretët, duke theksuar etikën e integritetin profesional të punonjësve dhe ekspertëve të KLSH.

Me këtë ligj, legjislacioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit, i përafrohet gjithnjë e më shumë standardeve ndërkombëtare të auditimit dhe legjislacioneve bashkëkohore të institucioneve homologe në vendet e tjera Europiane dhe më gjerë.

Gjatë periudhës së hartimit të këtij ligji, jemi konsultuar vazhdimisht duke përcjellë dhe reflektuar çdo propozim apo ndryshim të projektligjit, me partnerët tane ndërkombëtarë DG-Budget dhe SIGMA, si dhe, ne fazën e tij perfundimtare të diskutimeve në komisionet e Kuvendit, duke reflektuar çdo syqyerim dhe objeksion të ngritur nga anetarët e Kuvendit. Për të thithur ekspertizën me të mirë në vend, organizuam në vitin 2012 katër tryeza pune me juristë të shquar, ekspertë të së drejtës dhe profesorë të Fakultetit të Drejtësisë, me ekspertë kontabilistë dhe profesorë të Fakultetit Ekonomik, me përfaqësues të ndryshëm të shoqërisë civile, si dhe me gazetarët dhe përfaqësuesit e medias, mendimet dhe sugjerimet e të cilëve kanë qenë një ndihmesë e madhe në hartimin e projektligjit. Projektligji i përgatitur nga ne u dorëzua në Kuvend në fund të vitit 2012 dhe u ridërgua përsëri në nëntor 2013.

Ligji i ri ezauron të gjithë problematikën e deritanishme që KLSH ka patur në lidhje me hasjen e pengesave apo mosdhënien e informacionit dhe dokumentacionit nga subjektet e audituara prej tij. Një tjetër garanci akoma dhe më e madhe e jep përcaktimi në ligj që veprimtaritë që përbëjnë sekretet shtetëror duhet të auditohen vetëm nga auditues të autorizuar nga Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe të pajisur me çertifikatën e sigurisë të lëshuar nga institucioni përkatës.

Në tërësi, duhet theksuar se pasja e një ligji tërësisht në përputhje me standardet INTOSAI ka qenë një kërkesë e kahershme e Bashkimit Evropian, e cila gjendet në të gjitha Progres Raportet, që nga viti 2009 e deri në vitin 2013, pa praninë e të cilit Kapitulli i 32-te i Marrëveshjes së Asocim-Stabilizimit të Shqipërisë me BE-në, as hapej, as edhe mbyllej.

Si perfundim, mund të them se ligji i ri zgjeron, duke përpunuar, detajuar e plotësuar pavarësinë institucionale të shprehur në Kushtetutë. Ai do t'i shërbejë për një periudhë të gjatë kohore institucionit. Jo pa arsye, menjëherë pas miratimit të tij, ai u përhendet nga Delegacioni i Bashkimit Evropian në Tiranë, i cili u shpreh “...*Delegacioni i BE-së e përgëzon Parlamentin shqiptar për vendimin e djeshëm për miratimin e Ligjit mbi Kontrollin e Lartë të Shtetit. Ai është jo vetëm një hap i madh përpara lidhur me përpjekjet e Shqipërisë për të reformuar auditin e jashtëm të fondeve publike, por gjithashtu i lehtëson rrugën Programit të BE-së për Mbështetjen e Buxhetit për Menaxhimin e Financave Publike...*”.

Për të gjithë bashkepunimin të ofruar KLSH-së deri tani nga Kuvendi i Shqipërisë, falenderoj të gjithë deputetët, por në veçanti Kryetarin e Kuvendit dhe Kryetarin e Komisionit për Ekonomikë dhe Financat, sidomos për mbështetjen financiare të dhënë KLSH, e cila, dhe pse modeste, garanton funksionimin normal të aktivitetit të auditues.

VI.

Në platformën strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i gjashtë ishte **intensifikimi i bashkëpunimit me ekspertët universitarë dhe akademikë të auditit të financave publike, si dhe me organizatat profesionale të kontabilistëve e me organizatat profesionale në fusha të tjera të ekonomisë.**

Të ndergjegjshëm për domosdoshmërinë e tërheqjes së ekspertizës profesionale nga rradhët e ekspertëve akademikë dhe universitarë të vendit, si dhe nga shoqatat profesionale, në bazë të Nenit 12 të Deklaratës së Limes (ISSAI 1) për mendimin e ekspertit të huaj në auditimet e një SAI, kemi siguruar bashkëpunim profesional me Institutin e Ekspertëve Kontabël të Autorizuar (IEKA) dhe me Këshillin Kombëtar të Kontabilitetit, me të cilët kemi nënshkruar marreveshje që në vitin 2012. Gjate viteve 2013-2015, KLSH konsolidoi zbatimin e marreveshjeve të nënshkruara me mjediset akademike dhe profesionale të vendit dhe e zgjeroi këtë bashkëpunim, duke nënshkruar marrëveshje me Fakultetin Gjeologji-Miniera të Universitetit Politeknik të Tiranës, me Shoqatën e Kontabilistëve të Çertifikuar dhe Auditorëve të Kosovës, me Shoqatën e Kontabilistëve dhe Financierëve të Shqipërisë (SHKFSH), etj.

Me synim tërheqjen e mendimit me të avancuar shkencor të vendit dhe të huaj në auditimin publik dhe në menaxhimin e financave publike, KLSH ka organizuar deri tani tre konferenca shkencore.

Më datën 28 dhjetor 2012, KLSH zhvilloi Konferencën e tij të parë Shkencore, duke ju referuar historikut të institucionit dhe punës shumëvjeçare të të gjithë personave që kanë kontribuar për ngritjen dhe mbarëvajtjen e tij në periudha kohore të ndryshme, me rastin e 100 Vjetorit të Pavarësisë. Konferenca dha mesazhin e ruajtjes së identitetit dhe vlerave të institucioneve kryesore të Shtetit, si bazë për formësimin e kulturës së konsoliduar shtetërore

Në dhjetor 2013, institucioni organizoi në Tiranë Konferencën e dytë shkencore të tij, me temë “Roli i Institucioneve Supreme të Auditimit për një menaxhim financiar të përgjegjshëm në sfidat e sotme”, ku moren pjesë rreth 120 pjesëmarrës nga SAI-t e zhvilluara partnere të KLSH dhe nga SAI-t e rajonit, përfaqësues të institucioneve të tjera shtetërore, të botës akademike, të shoqatave të profesionistëve të fushës, të shoqërisë civile dhe mediave, auditues nga Kontrolli i Lartë i Shtetit, etj.

Në datat 29-30 tetor 2014, organizuam Konferencën e Tretë Shkencore të Kontrollit të Lartë të Shtetit me temën qendrore “**Auditimi kombëtar në shërbim të qeverisjes kombëtare**”, duke realizuar ndërveprimin e plotë me komunitetin shkencor të auditimit dhe të financave publike në Shqipëri, të përfaqësuar denjësisht në forum nga organizatat profesionale të fushës, si Këshilli Kombëtar i Kontabilistëve, IEKA, etj, por edhe nga akademikë të njohur, profesorati shqiptar dhe studiues të financave publike. Ky ndërveprim u zgjerua dhe shkoi më thellë, duke u ballafaquar me idetë, studimet, gjetjet dhe rekomandimet e ekspertëve të

institucioneve supreme të auditimit(SAI-ve), partnere të KLSH-së dhe përfaqësuesve të lartë të institucioneve si Drejtoria e Përgjithshme e Buxhetit(DG-Budget) e Komisionit Evropian, SIGMA, etj.

Konferenca realizoi avokatinë e plotë të profesionit të financierit publik, kontabilistit dhe audituesit publik suprem, duke përcjellë mesazhin se pa financierë, kontabilistë dhe auditues të përgatitur mirë dhe me integritet të lartë, qeverisja e vendit humbet shumë në llogaridhënie, transparencë, efektivitet dhe eficiencë. Audituesi suprem profesionist luajne nje rol te rendesishem ne denoncimin e rasteve te abuzimit me fondet publike dhe duke bashkëpunuar me institucionet e tjera të Shtetit, me shoqërinë civile dhe me mediat, për kufizimin e rasteve të mashtrimit financiar dhe korrupsionit, si dhe vendosjen e kulturës së ndëshkueshmërisë së funksionarëve publikë që abuzojnë.

Aktiviteti mori vlerësimin maksimal të shumë personaliteteve të vendit dhe të huaja që morën pjesë dhe përshëndetën punimet e Konferencës.Profesorati shqiptar, i përfaqësuar denjësisht në Konferencë nga emra të njohur në fushën e analizës së riskut, financave publike, kontabilitetit dhe auditimit, etj, si Prof. Dr. Skënder Osmani, Prof. Dr. Omer Stringa, Prof. Dr. Jorgji Bollano, Prof. Dr. Aurela Anastasi, Prof.Ass. Dr.Sazan Guri, Prof.Ass. Dr. Hysen Çela,Dedë Kola, etj, dha ide, mendime dhe propozime konkrete për përmirësimin e auditimit të jashtëm dhe të brendshëm publik në Shqipëri.Kjo Konferencë u mundësua në sajë të suportit të gjerë të institucioneve supreme të auditimit(SAI-ve), partnere të KLSH, si SAI polak, kroat, malazes, austriak, etj, si dhe të Drejtorisë së Përgjithshme të Buxhetit (DG-Budget) pranë Komisionit Evropian.

Ndër mesazhet kryesore të aktivitetit, nga shumica e kumtesave të paraqitura, përmirësimi i cilësisë së menaxhimit të financave publike, si një mjet për të optimizuar arritjen e objektivave kombëtarë të zhvillimit strategjik, u prezantua si sfida kryesore në shumë vende.

Konferenca gjeneroi tezën se, duke përmirësuar proceset dhe institucionet buxhetore, cilësia e financave publike rritet, ndërkohë që eficienta, efektiviteti dhe transparenca përbëjnë sot tre objektivat themelorë të buxhetimit modern.

Bashkëpunimi me profesoratin e Universiteteve publike, me Organizatat e Profesionistëve të fushës dhe me OJF-të (ne vitet 2012-2015 KLSH ka nënshkruar dhe zbatuar 18 marrëveshje të tilla bashkëpunimi, nga asnje te ketij lloji me pare) ka sjelle kontributin e eksperteve te ketyre organizatave ne auditimet e institucionit, ne realizimin e konferencave shkencore te KLSH, te Revistës Shkencore “Auditimi Publik”, ne trainimet, rekrutimet e stafit, ne zhvillimet e analizave vjetore te institucionit, etj. Një shembull konkret i ketij drejtimi te fundit bashkepunimi është edhe zhvillimi i analizës vjetore për vitin 2014 ne ambientet e Universitetit “Ismail Qemali” në Vlorë dhe zhvillimi i analizave vjetore të punës të Departamenteve të Auditimit në fund të vitit 2015 ne Universitetet Publike në rrethe të ndryshme të vendit si në Universitetin “Aleksandër Xhuvani”, në Elbasan, në Universitetin

“Ismail Qemali” në Vlorë, në Universitetin “Luigj Gurakuqi” Shkodër dhe në Universitetin Shtetëror të Tiranës.

Bashkëpunimet me shoqatat profesionale, me mjediset akademike, me shoqerine civile dhe median kane gjeneruar ide të reja për institucionin dhe e kane ndihmuar atë të vlerësojë performancën e tij me një sy kritik e të paanshem, nepermjet realizimit të pesë **Mini Peer Review** (misione vlerësimi nga organizata partnere) gjatë viteve 2014-2015, si më poshtë:

- “Realizimi i transparencës dhe komunikimit të KLSH-së me publikun dhe qytetarët” nga Lëvizja Evropiane, Shqipëri;
- “Analiza e impaktit të shkrimeve të Audituesve të KLSH-se në shtypin e shkruar”, nga botuesi i Gazetës “Ekonomia”;
- “Kontrolli i Cilësisë në të ftohtë” nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit; dhe
- “Vlerësimi i Procesit të Rekrutimit të stafit të KLSH-se”, nga Instituti “G&G Group”
- « *Forcimi i Ligjit përmes zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së* » nga Qendra për Transparencë dhe Informim të Lirë (QTIL), në bashkëpunim me USAID-in

Të gjitha këto projekte kanë nxjerrë produkte konkrete, ku janë evidentuar përveç arritjeve, dhe mangësitë e dobësitë, me qëllim përmirësimin e punës në të ardhmen. Raportet përfundimtare të tyre dhe rekomandimet e dhëna për KLSH-në në drejtim të përmirësimit të punës për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së janë profesionale dhe dobi prurëse për ne. Si institucion jemi duke hartuar një plan veprimi të detajuar, sidomos për zbatimin e rekomandimeve të lëna nga ana e QTIL.

VII.

Në platformën strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i shtatë ishte **Intensifikimi i bashkëpunimit me organizatat ndërkombëtare INTOSAI dhe EUROSAT, me institucionet e larta të kontrollit të vendeve të BE-së, të vendeve të rajonit dhe në veçanti me Zyrën e Auditorit të Përgjithshëm të Kosovës.**

Bashkëpunimi me Zyrën e Audituesit të Përgjithshëm të Kosovës (ZAP) ka një domethënie dhe rëndësi të veçantë për ne. Ai ka nisur me nënshkrimin e marrëveshjes së bashkëpunimit në shkurt të vitit 2012 dhe me realizimin e shumë aktiviteteve të përbashkëta, si trajnime, konferenca e seminare pune, etj. KLSH ka qenë pjestare aktive në Konferencat vjetore të ZAP për vitet 2012, 2013, 2014 dhe 2015, sikurse ZAP ka marrë pjesë në analizat tona vjetore, duke përshëndetur dhe dhënë mendime me vlerë.

Në Mars 2013, KLSH nënshkroi Marrëveshjen e Angazhimit me përfaqësues të IDI dhe EUROSAT për Programin “3i”, Iniciativa e Implementimit të ISSAI-ve”. Gjatë këtyre tre viteve që nga nënshkrimi i marrëveshjes, kemi trajnuar audituesit për përvetësimin e ISSAI-ve, si dhe botuar përkthime dhe përshtatje nga standardet ISSAI.

Gjatë viteve 2012-2015, institucioni ka lidhur dhe zbatuar dhjetëra marrëveshje me SAI-t partnere si me Gjykatën Austriake të Auditimit, Gjykatën e Llogarive të Turqisë, me NIK-un polak, me SAI-t e Kroacisë, Sllovenisë, me Institucionin Shtetëror të Auditimit të Malit të Zi, me Zyrën e Auditimit të Institucioneve të Bosnjës dhe Hercegovinës, me SAI-n e

Maqedonisë, etj. Nga bashkëpunimi konkret sidomos me SAI-t turk dhe polakkemi trajnuar ne këto vende gati te gjithë auditesit e KLSH.

Vetem per vitin 2015 kanë marrë pjesë në aktivitetet jashtë vendit 136 auditues ose 775 ditë në total, thënë ndryshe të gjithë punonjësit e KLSH-së kanë qenë të paktën një herë jashtë vendit.

Të gjitha këto aktivitete kanë ndikuar pa dyshim në rritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve të KLSH dhe gjithashtu kanë motivuar punonjësit në punën e tyre të përditshme sepse ndihen të vlerësuar për kontributin që japin në zbatimin e objektivave të institucionit. Në kuadër të asistencës për Shqipërinë dhe të zbatimit të Instrumentit të Parazgjerimit, IPA 2013, komponenti i I-rë, KLSH ka fituar një financim nga Bashkimi Evropian për **“Forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm”** me vlerë 2.11 milionë euro. Ky projekt binjakëzimi është ndër 7 projektet e përzgjedhur nga BE për t’u implementuar në mënyrë të decentralizuar nga institucionet e shtetit shqiptar. Ky projekt i financuar nga BE, me kohëzgjatje 2 vjeçare do te filloje në datën 1 mars të këtij viti dhe është pa diskutim një mbështetje e fortë por është njëkohësisht edhe një nga sfidat e radhës së KLSH-së, i cili ka treguar në vitet e fundit që po punon fort dhe po realizon cilësisht objektivat e tij, duke ecur në mënyrë të sigurt në rrugën e tij të modernizimit, atë të realizimit të *Auditimeve* të tij në përputhje të plotë me standartet INTOSAI dhe praktikat më të mira të vendeve anëtare të Bashkimit Evropian.

Disa nga produktet e këtij projekti do te jenë:

- Udhëzues për institucionalizimin e marrëdhënieve mes SAI-t dhe parlamentit;
- Ngritja e një sistemi IT për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve te KLSH-së;
- Rishikimi i Manualit të Auditimit Financiar dhe të përputhshmërisë, si edhe ai i Auditimit të Performancës;
- Auditime të përbashkëta;
- Auditime pilot;
- Rishikimi i Politikave të Burimeve Njerëzore;
- Strategjia e komunikimit të KLSH-së;
- 6 vizita studimore, në Poloni, Kroaci, Hollandë, ECA (me 12-15 auditues)
- Trajnime, etj

KLSH ka marrë pjesë në shumë grupe pune dhe aktivitete të organizuara nga INTOSAI dhe EUROSAI dhe konkretisht në grupin e punës për rishikimin e ISSAI 30 (Kodi i Etikës). KLSH ka qenë aktiv dhe ka paraqitur propozimet e tij ne takimet e zhvilluara gjatë viteve 2014-2015. Institucioni ka marrë pjesë dhe në shume takime të grupit Task Force të EUROSAI-it për “Auditimin dhe Etikën”, duke dhënë kontributin e tij modest. KLSH ka arritur, nga njëra anë, të instalojë dhe bëjë funksionale një infrastrukture efektive etike në KLSH, dhe nga ana tjetër, synon të ndërmarrë misione auditimi mbi rregullaritetin dhe efikasitetin e Etikës dhe Integritetit në institucionet publike që auditon, duke konsideruar që lufta kundër

korruptionit dhe politikat për instalimin e një sistemi efektiv të integritetit janë pjesë e pandashme e menaxhimit të institucioneve publike.

Përfitimi i statusit të vendit kandidat për në BE, solli për KLSH-në edhe intensifikimin e marrëdhënieve dhe të bashkëpunimit konkret me Gjykatën Europiane të Audituesve. Për herë të parë, tre auditues të KLSH-së kanë qenë pjesë e strukturave të ECA-s për një periudhë 5 mujore, duke përfutur nga programet e internshipit të këtij institucioni, të drejtën për të kontribuar pranë departamenteve dhe drejtorive të ndryshme të ECA. Ky bashkëpunim po vijon dhe aktualisht një audituese e KLSH-së po e ndjek këtë program dhe gjatë vitit 2016 edhe tre auditues të tjerë të KLSH-së do të fillojnë në muajin mars internshipin pranë ECA's.

KLSH ka rivendosur bashkëpunimin me GAO-n dhe në muajin Mars të këtij viti, një audituese e KLSH-së do të marrë pjesë në një fellowship 4 mujor pranë kësaj zyre, që do të jetë pa dyshim një eksperiencë pozitive dhe dobiprurëse për ne.

Kontrolli i Lartë i Shtetit, përveç të qenit anëtar i Grupit të Punës së EUROSAT-t për Auditimet e Mjedisit dhe i Task Forcës mbi Auditimin dhe Etikën, gjatë vitit 2014, u pranua dhe tashmë është anëtar edhe i Grupit të Punës së EUROSAT-t si ai mbi Auditimin e Fondeve të alokuara për Fatkeqësitë dhe Katastrofat i kryesuar nga SAI i Ukrainës, duke dhënë një kontribut të konsiderueshëm në aktivitet e këtyre grupeve dhe duke e përcjellë eksperiencën më të mirë të vendeve anëtare për ngritjen dhe forcimin e kapaciteteve të veta audituese.

Në pjesëmarrjet në kongreset dhe takimet qendrore të organizatave INTOSAI dhe EUROSAT, dua të veçoj pjesëmarrjen në Kongresin e IX të EUROSAT-t zhvilluar në Hagë, Holandë në vitin 2014, me tematikë "Inovacionin". Gjatë punimeve të Kongresit, përfaqësuesit e KLSH-së ishin protagonistë në promovimin e risive domethënëse dhe të pakonceptuara më parë në institucion, si bashkëpunimi me shoqërinë civile, me organizatat profesionale, prania e audituesve të KLSH-së në media, etj

KLSH ka shtuar së tepërmi bashkëpunimet me SAI-et e tjera rajonale dhe europiane në funksionin auditues. Departamenti i Auditimit të Performancës ka kryer auditime paralele me SNAO-n suedeze, me ECA-n, ZAP-in, SAI-n maqedonas, malazez dhe boshnjak në auditimet e "Sigurisë Rrugore" dhe "Eficiencës së Energjisë". I njëjti departament po përgatitet të vijojë bashkëpunimin në një auditim të ri me ECA-n, ndërkohë që edhe në projektin IPA janë parashikuar auditime të tilla, nën mentorimin e SAI-ve polake, kroate, hollandeze, etj. Bashkëpunimi në nivel profesional me kolegët e huaj është vital në implementimin e standardeve ndërkombëtare dhe praktikave bashkëkohore audituese.

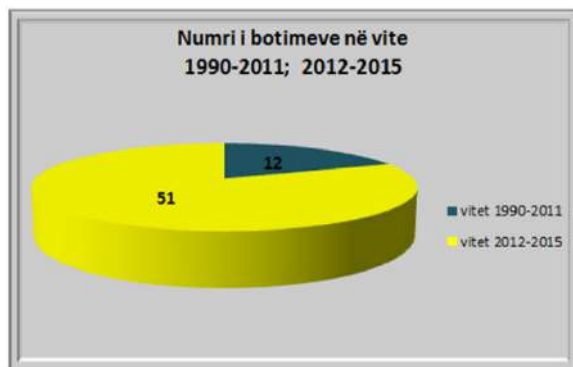
VIII.

Në platformën strategjike të 14 dhjetorit 2011, objektivi i tetë ishte **Përmirësimi i transparencës në marrëdhëniet me publikun, nëpërmjet një partneriteti të qjerë me median dhe me organizatat jo-fitimprurëse që luftojnë korruptionin.**

Transparenca e aktivitetit të KLSH-së është një nga treguesit kryesorë të modernizimit të institucionit dhe të komunikimit të tij shumë dimensional. Ajo rrit besimin e qytetarëve ndaj institucionit dhe ndihmon në shmangien e ndikimit të interesave personale në punën e tij. Komunikimi luan një rol gjithnjë e më të rëndësishëm për të nxitur transparencën, veçanërisht në aspektin e konsultimit me qytetarët, të cilët nëpërmjet aksesit që kanë në informacion njohin vendim-marrjen e institucioneve dhe mund të shprehin pikëpamjet e tyre për çështje me interes për ta.

Qasjen e komunikimit të panderprere me qytetarët e kemi parë nepermjet bashkepunimit me shoqerine civile dhe me median. Perfaqesues te shoqerise civile dhe te mediave jane ftuar te marrin pjese qe ne janar te vitit 2012, kur zhvilluam analizat vjetore ne nivel te departamenteve. Me tej pjesemarrja e tyre dhe nxitja jone qe ata te behen partnere dhe pjese e diskutimeve ka qene nje konstante e institucionit.

Në zbatim të marrëveshjes me organizatën jo qeveritare “Integrimi Urban”, lidhur gjatë vitit 2015, KLSH është angazhuar dhe do të angazhohet për shkëmbimin e të dhënave me interes reciprok, duke hapur edhe një dritare tjetër komunikimi me publikun, me qëllim rritjen e transparencës dhe modernizimin e institucionit. Nëpërmjet këtij bashkëpunimi, do të krijohet mundësia e shfrytëzimit të të dhënave të ndryshme të publikuara nga “Integrimi Urban”, të cilat mund të shërbejnë si indicie për fillimin e auditimeve nga ana e KLSH-së.

KLSH ka rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë së tij në media, duke arritur në fund të vitit 2015 që të jete i pranishëm 6.6 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe të pesëfishojë prezencën e tij në

median audiovizive, krahasuar me vitin 2010.

Vetëm gjatë vitit 2015, shtypi i shkruar ka pasqyruar raportet dhe deklaratat tona për shtyp me një numër prej 922 artikuj, njoftime, editorialë dhe komente analitike, përkundrejt 867 gjithsej përgjatë 2014, ose 7% më shumë. Gazetarët u janë përgjigjur prononcimeve tona, problematikave të dala nga auditimet e ushtruara nga ana jonë dhe aktiviteteve të ndryshme gjatë këtij viti.

Një nga treguesit kryesorë të transparencës dhe hapjes së institucionit për lexuesin e interesuar shqiptar dhe të huaj, është kolona e botimeve të KLSH-së, e cila në katër vitet e fundit 2012-2015 ka arritur në 51 tituj (shih grafikun me poshte).

Çdo vit dinamika e botimeve të institucionit rritet me 10 përqind, duke ruajtur cilësinë, thellësinë e analizës, gjerësinë e informacionit dhe plotësinë e mesazheve të përmbajtura

në çdo titull dhe përmbajtje libri. Botimet e Kontrollit të Lartë të Shtetit, krahas regjistrimit besnik të përmbajtjes së auditimeve të institucionit, të gjetjeve dhe rekomandimeve të çdo auditimi kryesor, përçojnë drejtimet strategjike të reformimit të tij, që janë rritja e kontributit për përmirësimin e qeverisjes publike, nëpërmjet thellimit të luftës kundër korrupsionit dhe ngritja e kapaciteteve të audituesve të KLSH-së në nivelin e një audituesi modern evropian.

Një varg publikimesh me karakter profesional janë realizuar gjatë kater viteve te fundit, me qëllim përjasjen e veprimtarisë institucionit me thelbin e misionit të tij që konsiston në nxitjen e përgjegjshmërisë së qeverisë dhe të menaxherëve publikë për përdorimin me efektivitet, efikasitet dhe ekonomicitet të kontributit të taksapaguesve.

Ne botimet e deritanishme të këtij lloji nga KLSH, një vend të rëndësishëm zënë **« Standartet e Auditimit INTOSAI »** (ISSAI 10, 20, 30, 40, 100, 200, 300, 400) për shkak të rolit të padiskutueshëm që ka zbatimin e tyre në konsolidimin e Institucionit dhe në rritjen e dijeve profesionale të audituesve të tij.

Një nga objektivat e planit të Zhvillimit Strategjik të Institucionit është edhe përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i numrit të auditimeve të performancës. Këtij qëllimi i shërben edhe botimi nga KLSH i librit **“Udhëzues i Auditimit të Performancës, ISSAI 3000-3100”**. Auditimi i performancës në KLSH po konsolidohet më tej, duke rritur numrin e auditimeve të realizuara dhe zgjerimin e tematikës së përzgjedhur. Ky lloj auditimi do të jetë një nga dy aktivitetet më të rëndësishme në gjithë veprimtarinë e institucionit.

Kontrolli i Lartë i Shtetit dhe Zyra e Audituesit të Përgjithshëm të Kosovës me botimin **« Udhëzues i Auditimit Financiar (Shënimet Praktike) »** sjellin në shqip përpara audituesit shqiptar një punë rreth 12 vjeçare të komunitetit ndërkombëtar të auditimit suprem, për të vendosur rregulla të qarta në auditimin financiar.

KLSH ka botuar në bashkëpunim dhe me ndihmën e SIGMA edhe **« Udhëzuesin për Auditimin e Përputhshmërisë »**. Auditimi i përputhshmërisë, krahas auditimit financiar dhe auditimit të performancës, është ndër auditimet bazë të shkencës së auditimit suprem publik. Ai promovon transparencën, me anë të përgatitjes së raporteve të besueshme nëse fondet publike janë shpenzuar, si dhe menaxhimi dhe proceset publike, janë kryer në përputhje me ligjet dhe rregulloret në fuqi.

Panorama e botimit të standarteve të auditimit plotësohet edhe më mirë me publikimin e **“Standarteve të Auditimit të Borxhit Publik (5410-5440)”**, i cili synon përmirësimin dhe rritjen e profesionalizmit të punës së audituesve të KLSH-së, duke siguruar një kuadër të përgjithshëm dhe të përdorshëm për qasje sa më të përshtatshme në auditimin e borxhit publik.

Botimi “Standartet INTOSAI për mjedisin (5110-5140) perfaqeson për KLSH vlerësimin e rëndësishëm që ka marrë zhvillimi i qëndrueshëm gjatë 20 viteve të fundit dhe faktit që vetëdija globale në lidhje me çështjet mjedisore është rritur me shpejtësi. Rritja e njohurive dhe përvojës për çështjet mjedisore gjatë kësaj periudhe, kanë çuar në rikonceptimin e rolit

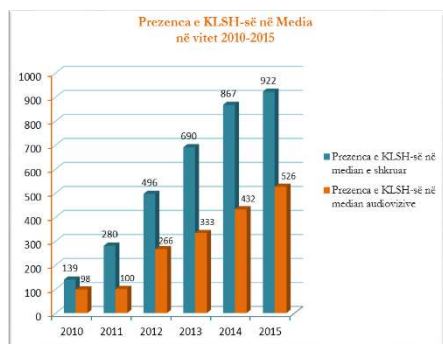
dhe përgjegjësi të qeverive dhe industrive dhe në këtë këndvështrim roli i SAI-ve është parësor;

Botimi **“Indikatoret e Performances”** u shërben audituesve të KLSH-së, veçanërisht atyre të auditimit të performancës për vlerësimin sa më profesional të veprimtarisë së një entiteti publik; ndersa botimi **“Auditimi i Integritetit”**, plotëson botimin “Forcimi i infrastrukturës etike në Institucionet Supreme të Auditimit dhe Auditimi i Etikës në sektorin publik” dhe vjen sin je botim me vete, për arsye se KLSH ka bindjen e plotë se është momenti i duhur për ta bërë sjelljen etike, pjesë integrale të veprimtarisë së tij dhe edhe te të gjitha institucioneve të tjera publike të vendit.

Botimi **“Forcimi i infrastrukturës etike në Institucionet Supreme të Auditimit dhe Auditimi i Etikës në sektorin publik”** jep një përmbledhje të zgjeruar të eksperiencave të shumë SAI-ve evropiane në auditimin e zbatimit të rregullave të etikës në institucionet që auditojnë, si dhe shembuj të suksesshëm të kryerjes së vetëvlerësimit të integritetit brenda SAI-t, nëpërmjet instrumentit “INTOSAINT”. Aktualisht, KLSH po punon në këtë drejtim dhe si anëtar i grupi *Task Force* për auditimin dhe etikën, ka ngritur tashmë strukturën e tij etike, ka kodin e tij të Etikës, po bashkëpunon me shoqërinë civile, po menaxhon konfliktin e interesit, etj. Në një të ardhme shumë të afërt, KLSH synon të kryejë Vetëvlerësimin, nëpërmjet këtij instrumenti, me qëllim forcimin e infrastrukturës etike brenda vetë institucionit, dhe në këtë mënyrë, të promovojë integritetin dhe etikën në të gjitha institucionet e sektorit publik duke “udhëhequr nëpërmjet shembullit”.

Dua të veçoj te 12 numrat e deritanishëm të *Revistës Shkencore “Auditimi Publik”*, e cila kapërceu me sukses sfidat, duke dalë një herë në 4 muaj dhe duke ruajtur cilësinë e shkrimeve dhe karakterin e saj shkencor. Kjo Revistë, është njohur tashmë nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës si “Revistë Shkencore”. Gjithashtu, revista “Auditimi Publik”, është pajisur edhe me kodin e standartizuar ndërkombëtar që lejon identifikimin e çdo botimi në seri, **ISSN** (International Standard Serial Number), nga Qendra Ndërkombëtare e lëshimit të ISSN.

Në kolanën e botimeve të KLSH-së bëjnë pjesë një grup botimesh (pese tituj deri tani) krejt të veçantë, **“Audituesit e KLSH-së në median e shkruar”**, referuar vitit 2013, vitit 2014 dhe gjysmës së parë të vitit 2015. Artikujt, analizat dhe editorialet e audituesve të KLSH-së të

botuara në shtypin e shkruar periodik përbëjnë pa dyshim një vlerë të shtuar jo vetëm të publicistikës shqiptare, në këndvështrimin e profesionit të audituesit (shih grafikun me poshte).

Këto botime kontribuojnë jo vetëm në krijimin e një historie dinamike të institucionit me një frymë që i shërben një transparence më të madhe me publikun, por synojnë njëkohësisht dhe rritjen e kompetencës profesionale të

nëpunësve të institucionit nëpërmjet vendosjes në një plan tjetër të nëpunësit auditues të këtij institucioni përballë të audituarve. Këto shkrime nuk janë botuar si *qëllim në vetvete* por si mjet për të tërhequr në këtë rrugë dhe nëpunësit e institucioneve të çdo niveli të administratës shtetërore, duke i shërbyer kështu jo vetëm evidentimit të nëpunësve të përgjegjshëm por dhe kalimit në një fazë tjetër të luftës ndaj korrupsionit, për të kontribuar gjithnjë e më shumë dhe në drejtim të ndryshimit të perceptimit të publikut për nëpunësit, por dhe institucionet. Perceptimi i publikut vazhdon të mbetet një problem serioz që kërkon punë dhe vetëm punë intelektuale, të shoqëruar me shpalosje integriteti të vetë nëpunësve të institucioneve, si e vetmja rrugë për të pretenduar rezultatin. Nga KLSH kjo konceptohet si një sfidë që po realizohet dhe preket ditë pas dite. Të paktën dhe në këtë drejtim në mos disa hapa, hapi i parë është hedhur nga ky institucion. Shembulli është dhënë, tashmë mbetet vetëm për t'u ndjekur nga institucionet e tjera të administratës.

Risia në drejtim të pjesëmarrjes aktive të nëpunësve të KLSH në median e shkruar ka inkurajuar audituesit në këtë drejtim, ndryshe nga më parë kur institucioni ishte i mbyllur përsa i përket kontaktit me mediat dhe pranisë në to të audituesve dhe specialistëve të tij. Është detyrë e çdo drejtuesi të administratës shtetërore të çdo rangu qoftë, që të nxisë e inkurajojë nëpunësit që drejton me qëllim që ata të mos e ndiejnë veten si rrota të qerres së shtetit të ngecur në baltë e që mezi rrotullohen, por duhet ta ndiejnë veten si nëpunës dinjitozë të këtij shteti që kontribuojnë për ta tërhequr institucionin në rrugën e duhur të modernizimit dhe të luftës kundër korrupsionit. Kjo ndjenjë është shumë e rëndësishme dhe mjaft e lehtë për tu realizuar nëqoftëse titullarët kanë vullnetin për ta bërë një gjë të tillë. Nëpunësit kompetentë e me integritet të çdo niveli të administratës nuk kanë kurrfarë frike në thënien e gjërave në mënyrë profesionale e të drejtpërdrejtë, të qartë e koncize, janë të hapur ndaj debateve, opionecave e kundërshtimeve që i përkasin e janë brenda fushës intelektuale e profesionale të tyre por ata kanë shumë frikë, stepen e bëhen të ndrydhur deri në tërheqje brenda “guaskës” së tyre, kur institucionet konceptohen si ndërmarrje private të regjistruara në hipotekat e partive.

Prania e audituesve të KLSH-së në shtypin e përditshëm nuk është tashmë më një risi për KLSH-në, por është rrjedhë normale e punës për audituesit, që gjetjet dhe rekomandimet e tyre kryesore të mund t'i shtjellojnë me shkrime dhe analiza në shtypin e përditshëm. Gjate tre viteve, 2013-2015 audituesit e KLSH kanë botuar 375 editoriale, intervista, ese dhe analiza.

KLSH nxjerr çdo tre muaj buletinin statistikor, në të cilin përfshihen dëmi ekonomik i konstatuar, të ardhurat e munguara, masat disiplinore dhe administrative të rekomanduara, si edhe kallëzimet penale të dorëzuara në Prokurori, për auditimet e përfunduara në periudhat respektive.

Interneti është sot zemra e komunikimit për të gjitha institucionet moderne sepse është i prekshëm nga të gjithë dhe është shumë efikas. Faqja jonë e internetit “KLSH.org” është dritarja kryesore e komunikimit tonë me qytetarët sepse u jep atyre mundësinë që të kenë

akses të drejtpërdrejtë në informacion dhe të informohen shpejt lidhur me çështjet që ju interesojnë.

Te nderuar kolege auditues!

Ky rrugetim i yni tani, kater vjet pas nisjes, duket tani me i sigurte dhe me i qarte ne detyra, objektiva te vena e plane zbatimi, se sa kater vite me pare! Kjo qartesi e siguri eshte ne rradhe te pare fryt i punes suaj te ndershme e profesionale, per te cilen Ju falenderoj!

Mbi bazën e treguesve të plotësuar të performancës së një SAI, eksperiences se fituar, besimit ne vleren e parimeve qe mbrojme dhe misionit qe kryejme, të sigurtë në ndihmën dhe mbështetjen e Kuvendit, të Institucioneve të tjera publike dhe të shoqërisë civile e qytetarëve, te INTOSAI-t dhe EUROSAL-t si dhe SAI-ve partnere, e shohim me besim të plotë punën tonë në të ardhmen.

Ju faleminderit dhe suksese!

MEDIA-ALEAT MADHOR NË LUFTËN PA KOMPROMIS KUNDËR KORRUPSIONIT

Përshëndetja në seminarin e Fondacionit Konrad Adenauer për rolin e mediave në luftën kundër korrupsionit, Tiranë, 22 shtator 2016

Përshëndes Fondacionin Konrad Adenauer për organizimin e anketimit mbi perceptimin dhe besueshmërinë e publikut për rolin e mediave në luftën kundër korrupsionit. Ky fondacion ka një aktivitet të gjere të deritanishëm për zgjimin e ndërgjegjes publike të shoqërisë shqiptare dhe evidentimin e analizën e shume dukurive të dëmshme, duke sjelle, nëpërmjet nismave të tij, zgjidhje me vlere për eliminimin ose reduktimin e tyre.

Media ka një pozicion kritik për hetimin dhe denoncimin e korrupsionit, i cili sot është kthyer në një kancer për shoqërinë tonë, si dhe një gërryes tejte i rrezikshëm i besimit të qytetarit në strukturat shtetërore. Media mund të kontribuojë shume në luftën kundër anti-kultures së pandeshkuesmerise, e cila e tulat shoqërinë dhe e bën atë më të mbyllur për të denoncuar rastet e korrupsionit, pse çdo qytetar që do të denonconte, përballët me perceptimin se edhe po denoncoi, asgjë nuk ndodh.

Ndërsa rasti i denoncuar nga media ka peshe, për vete fuqinë e medias së lire në shoqëri. Media jo vetëm që rrit ndërgjegjësimin e publikut për korrupsionin, shkaqet, pasojat dhe mjetet e ndryshme që ai përdor, por edhe heton vete dhe raporton rastet e korrupsionit. Ndaj dhe roli i saj është i rëndësishëm në promovimin e qeverisjes së mirë dhe kufizimin e korrupsionit. Në Shqipëri, roli i mediave në ekspozimin e rasteve korruptive është rritur. Kjo lidhet me konsolidimin e mediave të pavarura në vend, me shtimin e gazetarisë investigative, sidomos asaj televizive, rritjen e nivelit profesional dhe aftësisë raportuese të gazetarëve, si dhe krijimin e bazës ligjore që u mundëson atyre për të hyrë në informacionin publik, megjithëse ende kemi një numër jo të vogël institucioneve shtetërore hermetike.

Media shqiptare ka sot rolin historik të shërbejë si një kundërpeshë e rëndësishme ndaj korrupsionit në jetën publike. Ndryshe nga gjyqtarët dhe prokurorët, media nuk emërohet dhe vetëm në raste shume të rralla konfirmohet nga politika. Prandaj dhe vartësia e saj nga politika nuk është totale. Ajo mund të kontribuojë në mënyra të ndryshme. Kjo medie ka nevojë të ndihmohet në kontributin e saj kundër korrupsionit, duke e furnizuar me fakte dhe argumente. Ky fluks faktesh dhe rastesh korruptive mund t'i vijë medias nga institucionet e pavarura që janë në llogoren e parë të luftës kundër korrupsionit.

Dua ta theksoj fuqishëm këtu se media është aleati ynë me i mire, si institucion suprem auditimi(SAI), në thellimin e luftës kundër korrupsionit. Në si KLSH, si SAI jemi në sistemin e hierarkisë shtetërore dhe në luftën kundër korrupsionit për të siguruar që administrata publike të mbahet e përgjegjshme, për të minimizuar rastet e mungesës së transparencës në vendim-marrjet e saj për përdorimin e fondeve publike, si dhe për të ulur në maksimum rastet korruptive e të mashtrimit financiar. KLSH ka arritur sot kapacitetin e duhur për të dhënë kontributin që i kërkohet nga pritshmerite e qytetareve, në luftën kundër korrupsionit, me mandatin e tij të përcaktuar mirë, fushën e gjerë të auditimit, pavarësinë e plotë funksionale, organizative dhe financiare dhe me njohuritë për auditimin bazuar në standardet ISSAI të organizatës botërore të institucioneve me të larta të auditimit, INTOSAI-t. ISSAI 12 "Vlerat dhe Përfitimet nga Institucionet Supreme të Auditimit – Te besh

ndryshimin në jetën e qytetarëve", thekson se *"Te vepruarit në interes të publikut u vendos një përgjegjësi të mëtejshme SAI-eve për të demonstruar rëndësinë e aktivitetit të tyre përpara qytetarëve, Parlamentit dhe veprimtareve të tjerë (ISSAI 12, faqe 4, paragrafi i parafundit).*

Gjykoj se një nga misionet më madhore që institucionet e pavarura kushtetuese kanë në Shqipëri është lufta pa kompromis dhe me efektshmëri kundër korrupsionit. Në mbi katër vite të gjysem 2012-2016, jemi përpjekur të japim kontributin tonë modest, duke kryer mbi 190 kallëzime penale për lart nga 560 nëpunës të lartë e të mesëm të administratës sonë publike, edhe në nivele ministër, drejtor i përgjithshëm në ministri, sekretar i përgjithshëm, kryetar bashkie e komune, të gjetur në abuzim flagrant me ligjet dhe rregullat e menaxhimit të fondeve publike.

Media gjithnjë na ka përkrahur në daljet tona në publik dhe njoftimet për kallëzime penale për abuzime flagrante me pronën dhe me fondet publike, duke i përcjellë ato menjëherë me vërtetësi në vëmendje të publikut. Ajo na ka ndihmuar ndjeshëm në si Kontrolli i Lartë i Shtetit të realizojmë një qasje krejt të re ndaj komunikimit me publikun, mbi bazën e standardeve Ndërkombëtare të Auditimit, që cilësojnë se " : *Një SAI i pavarur, efektiv dhe i besueshëm është një komponent thelbësor në një sistem demokratik, ku përgjegjshmëria, **transparenca** dhe integriteti janë pjesë e domosdoshme e një demokracie të qëndrueshme....* (ISSAI 12, *"Vlerat dhe dobitë e SAI-ve-sjellja e ndryshimeve në jetën e qytetarëve*). Me ndihmën e mediave, si vizive ashtu dhe shtypit, media të cilat gjej rastin t'i falënderoj në këtë takim, institucioni që drejtoj ka rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë së tij, duke arritur në fund të vitit 2015 që të jete i pranishëm 6.6 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe të pesëfishojë prezencën e tij në median audiovizive, krahasuar me vitin 2010.

Gjatë 2015, shtypi i shkruar ka pasqyruar raportet dhe deklaratat tona për shtyp me një numër prej 922 artikuj, njoftime, editorialë dhe komente analitike, ose mbi gjashtë here me shume se sa në vitin 2011. Gazetarët u janë përgjigjur prononcimeve tona, problematikave të dala nga auditimet e ushtruara, sidomos atyre të lidhura me dukuritë korruptive. Transparenca e veprimtarisë së institucionit ka kontribuar në rritjen edhe të besimit të qytetarëve ndaj tij, rritje e evidentuar në shtimin e numrit të letrave që marrim nga qytetarët, ku denoncojnë rastet korruptive ose abuzive kundër interesit të tyre, të administratës shtetërore.

Ndërkohë, aleanca dhe bashkëveprimi ynë me mediat është zgjeruar, me risinë e tre viteve me pare, në vitin 2013, kur kemi nisur kontributin publicistik të drejtuesve dhe audituesve të KLSH në shtypin shqiptar, nëpërmjet artikujve, analizave, esëve dhe editorialeve në shtypin e përditshëm të vendit. Në fjalën e tij në Simpoziumin 21-të OKB-INTOSAI në vitin 2011 në Vjene, me temë " Praktikë efektive të bashkëpunimit me SAI-ve dhe qytetarëve për të rritur përgjegjshmërinë publike", Dr. Jozef Mozer, President i Gjykatës Austriake të Auditimit dhe Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t, cilësoi se *"Si SAI, ne do të njihemi për punën tonë vetëm nëse arrijmë të komunikojmë me qytetarët në mënyrë të qartë se çfarë bëjmë dhe që vlerën e shtuar të gjeneruar nga auditimet tona për Shtetin dhe shoqërinë, në mënyrë që të perceptohemi si institucione strategjike të domosdoshme të interesave të qytetarëve. Për të arritur këtë qëllim, ne SAI-t duhet të marrim parasysh shqetësimet e qytetarëve dhe t'i përcjellim këto në përputhje me rrethanat. Për më tepër, auditimet dhe*

gjetjet e auditimeve duhet t'i komunikohen publikut në mënyrë që në fund të fundit qytetarët të jenë të ndërgjegjësuar për të kërkuar zbatimin e gjetjeve të auditimit. Është me rëndësi kritike për t'u siguruar qytetarëve një platformë të përshtatshme për një angazhim të tillë“.

Ne në KLSH mendojmë se e kemi gjetur një platformë të përshtatshme dhe ajo është pikërisht komunikimi i audituesve tanë me qytetarin nëpërmjet shkrimeve në gazetatat e përditshme të vendit. E bëjmë këtë ne zbatim të standardeve ndërkombëtare të auditimit suprem publik, ISSAI-ve, dhe pikërisht të ISSAI 1, Deklarata e Limës, Neni 16 i saj *“Raportimi në Parlament dhe ndaj publikut të gjere”*, si dhe të ISSAI 12 *“Vlerat dhe dobiet e SAI-ve: të besh ndryshimin në jetën e qytetarëve”*, Parimi 4 *“Raportimi mbi rezultatet e auditimit, duke mundësuar publikun për të mbajtur qeverinë dhe subjektet e sektorit publik të përgjegjshëm”*. Këto standarde na orientojnë si të jemi sa me të efektshëm në përcjelljen e informacionit për auditimet dhe gjetjet tona, jo vetëm për Kuvendin, por edhe për publikun e gjerë dhe qytetarin. Prandaj, krahas njoftimeve për shtyp për rezultatet e auditimeve, kemi zgjedhur këtë qasje e thjeshte dhe të drejtpërdrejtë, atë të komunikimit me qytetarin nëpërmjet shtypit të përditshëm shqiptar.

Jemi të ndërgjegjshëm se qasja për të cilën flet Dr. Mozer nuk ka të beje vetëm me njoftimet tona për shtyp dhe reagimin e medias pas tyre. Audituesi, si ai me eksperience ashtu dhe audituesi i ri i KLSH, kanë shume për të thënë për qytetarin dhe opinionin publik, për të luftuar me efektshmeri korrupsionin dhe abuzimet që ata kanë hasur në punën e tyre zbuluese dhe parandaluese. Të pajisur me një bagazh dijes dhe njohurish profesionale, audituesit tanë, kanë rritjes se cilësinë e gjetjeve dhe rekomandimeve të tyre, krahas përmirësimit të mënyrës së raportimit të auditimit, kanë fituar shprehje shkruese të tilla që mund të dalin lirshëm në faqet e gazetave me të lexuara të vendit. Tani është një kërkesë e përhershme për ta, që gjetjet dhe rekomandimet e tyre kryesore të mund t'i shtjellojnë me shkrime dhe analiza në shtypin e përditshëm. Nga blogjet mbi temat që kanë zgjedhur për të dale në publicistiken shqiptare dhe mënyrën e shtrimit të problemeve dhe zgjidhjet që japin, audituesit marrin ide dhe shtysa për shkrime të tjera.

Këto shkrime nuk janë botuar si *qëllim në vetvete* por si mjet për të tërhequr në këtë rrugë dhe nëpunësit e institucioneve të çdo niveli të administratës shtetërore, duke i shërbyer kështu jo vetëm evidentimit të nëpunësve të përgjegjshëm por dhe kalimit në një fazë tjetër të luftës ndaj korrupsionit, për të kontribuar gjithnjë e më shumë dhe në drejtim të ndryshimit të perceptimit të publikut për nëpunësit, por dhe institucionet. Perceptimi i publikut vazhdon të mbetet një problem serioz që kërkon punë dhe vetëm punë intelektuale, të shoqëruar me shpalosje integriteti të vetë nëpunësve të institucioneve. Nga KLSH kjo konceptohet si një sfidë që po realizohet dhe preket ditë pas dite. Risia në drejtim të pjesëmarrjes aktive të nëpunësve të KLSH në median e shkruar ka inkurajuar audituesit në këtë drejtim, ndryshe nga më parë kur institucioni ishte i mbyllur përpara i përket kontaktit me mediat dhe pranisë në to të audituesve dhe specialistëve të tij. Gjate tre viteve, 2013-2015 audituesit e KLSH kanë botuar 375 editoriale, intervista, ese dhe analiza.

Dua të falënderoj sidomos gazetatat *“Panorama”*, *“Telegraf”*, *“Sot”*, *“Koha Jone”*, *“Gazeta Shqiptare”*, e shumë të tjera që hapën faqet e tyre për mendimet dhe propozimet e audituesve të KLSH për përmirësimin e administrimit në shumë sektorë kyç të ekonomisë

dhe të administratës sonë publike.

Falënderoj në veçanti të gjithë ata gazetarë të këtyre mediave, për punën dhe përkushtimin e tyre në daljen dinjitoze përpara publikut shqiptar të ideve dhe sugjerimeve të audituesve tanë.

Gjykoj dhe shpresoj qe shembulli i audituesve të KLSH, jo vetëm nëpërmjet gjetjeve të tyre dhe kallëzimeve penale, por edhe shkrimeve publicistike, të përcillet tek të gjithë punonjësit e ndershëm dhe të përkushtuar në administratën tonë shtetërore, që t'u drejtohen mediave të pavarura, për të shprehur idetë e tyre lirshëm dhe me kurajo, pse do të kryenin një shërbim të jashtëzakonshëm për luftën kundër korrupsionit dhe transparencën e qeverisjes së vendit.

PËR UNIFIKIMIN E GJUHËS DHE TREGUESVE TË INFORMACIONIT FINANCIAR DHE TË PASQYRAVE FINANCIARE TË NJËSIVE BUXHETORE PUBLIKE

Fjala e mbajtur në Konferencën e III-të Ndërkombëtare mbi Kontabilitetin, Auditimin dhe Raportimin Financiar, organizuar nga Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit, më 16 tetor 2016, Tiranë

Organizimi i Konferencës së 3-të Ndërkombëtare mbi Kontabilitetin, Auditimin dhe Raportimin Financiar në Shqipëri, në kushtet kur raportimi financiar dhe auditimi ndërkombëtar janë bërë gjithnjë e më kompleksë dhe rigorozë, është pa dyshim një ngjarje shumë e rëndësishme edhe për operatorët në financat publike të vendit dhe të auditimit më të lartë të Shtetit, krahas trupës së ekspertëve kontabël, kontabilistëve dhe financierëve të sektorit privat.

Kontabiliteti dhe raportimi financiar janë të lidhura në mënyrë shumë të ngushtë me auditimin shtetëror, si atë të brendshëm dhe të jashtëm. Zhvillimi i kontabilitetit dhe raportimit financiar shqiptar kontribuon dhe në rritjen e cilësisë dhe pritshmërive nga auditimi më i lartë shtetëror.

Në vitet e fundit, në sajë edhe të kontributit të qenësishëm të Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit, vendi ynë ka arritur të vërë në zbatim një sërë elementesh të rëndësishëm të kuadrit modern institucional dhe ligjor të kontabilitetit dhe raportimit financiar. Standardet e përmirësuara kombëtare të kontabilitetit reflektojnë direktivat e Komisionit Evropian dhe legjislacionin e plotë të Bashkimit Evropian në fushën e kontabilitetit dhe raportimit financiar, por njëkohësisht kanë realizuar përshtatjen me realitetin tonë, duke sjellë si kategori të standardeve tona kombëtare kategorinë e standardeve ndërkombëtare për Ndërmarrjet e Vogla dhe të Mesme. Kjo është një zgjedhje për t'u vlerësuar e Këshillit tonë Kombëtar të Kontabilitetit.

Nga ana tjetër, standardet e përmirësuara, krahas rritjes së lirisë profesionale të kontabilistëve në qasjet e tyre për dhënien e informacionit, kanë sjellë që raportimi financiar të jetë i përafërt, me i qartë, i drejtpërdrejtë dhe i thjeshtë. Ato po ndihmojnë edhe institucionet dhe ndërmarrjet publike në sfidën e unifikimit të informacionit dhe raportimit financiar dhe atë të hartimit të pasqyrave financiare të njëjësuar. Unifikimin e gjuhës dhe treguesve të informacionit financiar dhe të pasqyrave financiare të njesive buxhetore publike e kemi kërkuar me forcë gjatë këtyre tri viteve të fundit, në raportimet tona si KLSH përpara Kuvendit për zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit për vitin paraardhës. Në tetor 2015, përpara Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit, kemi kërkuar implementimin e standardeve të harmonizuara të kontabilitetit rritës (akruar). Është fakt që, standardet IPSAS janë përkthyer në shqip që në vitin 2006, por vijnë të mos përfshihen në legjislacionin tonë dhe nga ana tjetër në gjithë këtë periudhë nuk është punuar për njohjen dhe përvetësimin e tyre nga punonjësit e administratës publike. Në këtë kontekst, e kemi kërkuar si të domosdoshme që të publikohen menjëherë Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, si baza kryesore metodologjike mbi të cilën do të hartohen pasqyrat financiare të shtetit. Kemi kërkuar të ngrihet një drejtori e veçantë, brenda Drejtorisë së Thesarit në Ministrinë e Financave, që do të mundësojë përshtatjen e pasqyrave të nxjerra nga sistemi i integruar në formën e

Pasqyrave të Konsoliduara të Shtetit. Kjo drejtori duhet të ketë si funksion edhe kontrollin e saktësisë së pasqyrave të përgatitura nga institucionet publike, për të vënë nën monitorim këtë proces të rëndësishëm.

Nga kjo Konferencë kemi shumë pritshmëri si institucioni më i lartë i auditimit publik në vend. Ndajmë bindjen se konkluzionet dhe rekomandimet e saj do të ndihmojnë vendimmarrësit në qeverinë tonë që Shqipëria të ndër marrë hapa të mëtejshme për një kuadër të fuqishëm raportimi financiar, në përputhje me nevojat që ka ekonomia shqiptare dhe në linjë me Legjislacionin e BE-se dhe standartet e praktikave ndërkombëtare. Kuadri ekzistues nuk është gjithmonë konsistent dhe i plotë, dhe burimet e pakta teknike dhe financiare kontribuojnë në dobësinë institucionale në disa fusha, nderkohe që kuadri legjislativ i BE-së mbi raportimin financiar dhe auditimin ka evoluar në mënyrë domethënëse në vitet e fundit. Në një mjedis ndërkombëtar rregullator kaq dinamik, kërkesat për raportimin kombëtar financiar janë të shumta.

Është e nevojshme të forcohen kapacitetet institucionale dhe profesionale në monitorimin e zbatimit të standardeve kombëtare të përmirësuara të kontabilitetit, si dhe në auditimin e pasqyrave financiare.

Si Kontroll i Lartë i Shtetit, pas miratimit të ligjit tonë integral në nëntor 2014 tërësisht në përputhje me standartet ndërkombëtare të auditimit më të lartë publik ISSAI, gjatë vitit 2015 kemi ndërmarrë certifikimet e para pilot të pasqyrave financiare, fillimisht për institucione publike jo qendrore, për të ulur riskun e eksperiencave të para në këtë fushë.

Rritja e kërkesave të raportimit financiar dhe auditimit duhet të mbështetet paralelisht nga forcimi i kapaciteteve institucionale dhe profesionale në mënyrë që të sigurohet dhe të mbahet një raportim financiar i besueshëm dhe cilësor.

Me qëllim edhe rritjen e cilësisë dhe profesionalizmit në përgatitjen dhe dhënien e informacionit financiar dhe fiskal, duke synuar uljen e risqeve fiskale, kemi kërkuar pranë Komisionit të Ekonomisë dhe Financave të Kuvendit po në tetor 2015 ngritjen e një Këshilli të pavarur Fiskal, i cili t'i raportojë vetëm Parlamentit.

Po punojmë të rrisim kapacitetet e audituesve tanë për certifikimin e pasqyrave financiare të institucioneve qendrore publike dhe në këtë sfidë do të mirëprisim çdo bashkëpunim me Këshillin Kombëtar të Kontabilitetit dhe me Shoqatën e Kontabilistëve dhe Financierëve të Shqipërisë, në kuadër të marrëveshjeve që kemi nënshkruar dhe mbi bazën e një tradite bashkëpunimi konkret dhe produktiv në këto vitet e fundit.

Ju faleminderit!

**MISIONI YNË SI SAI ËSHTË TË ZHVILLOHEMI DHE AVANCOJMË SI ORGANIZATA
PROFESIONALE, DUKE RESPEKTUAR RIGOROZISHT STANDARDET E INTOSAI-t**

Përshëndetja në certifikimin e audituesve të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës,

22 nëntor 2016

I nderuar Shkëlqësia Juaj z. President i Republikës së Kosovës,

i nderuar z. Auditues i Përgjithshëm i Kosovës,

të nderuar pjesëmarrës,

I.

Kriza financiare dhe ekonomike botërore e viteve 2009-2012 ka sjellë në plan të parë sfidën e përmirësimit të raportimit financiar publik në nivel global, rritjen e transparencës, plotësisë dhe standardeve të tij, në shërbim të shendoshjes dhe qëndrueshmërisë së financave publike të çdo vendi. Duke e rrokur këtë sfidë, raporti i vitit 2013⁸³ i Komisionit Evropian për aplikimin e Standardeve Evropiane të Kontabilitetit të Sektorit Publik (EPSAS-të bazuara në parimin akrual) brenda BE-së, sipas Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit të Sektorit Publik (IPSAS), synon pikërisht përmirësimin e ndjeshëm të raportimit financiar.

Standardet e kërkuara në këtë Raport duhet të na orientojnë edhe ne, vendet candidate për anëtarësim si Shqipëria dhe aspirante për anëtarësim në BE, si Kosova, në drejtim të ngritjes së kapaciteteve të auditimit suprem publik të vendeve tona në nivel të sfidave të përsosjes dhe modernizimit të raportimit financiar publik.

Institucionet supreme të auditimit publik (SAI-t), duke zbatuar Deklaratën e Limës (ISSAI 1), Neni 14 “Stafi i auditimit”, pikat 1, 2 dhe 3, si dhe standardet e tjera ndërkombëtare të fushës, janë kontrollueset dhe vlerësueset e vërtetësisë dhe plotësisë së raportimit financiar qeveritar. Është domosdoshmëri e kohës që audituesit e tyre duhet të vihen në nivelin e kontabilistëve dhe financierëve të sektorit publik prodhues të informacionit dhe pasqyrave financiare, madje duke synuar të jenë edhe një shkallë më lart në njohuritë financiare dhe aftësitë deduktuese, për të kryer me profesionalizëm detyrën kushtetuese të dhënies së sigurisë për mirëadministrimin e aseteve dhe financave të Shtetit. Trajnimi, kurset kualifikuese, programet certifikuese janë elementë thelbësorë të përgatitjes profesionale dhe rritjes së kapaciteteve të tyre. Ato mund të kryhen nëpërmjet partneritetit me institucionet simotra të auditimit suprem, sipas motos së INTOSAI-t “Nga Eksperienca e Përbashkët fitojnë të gjithë”, por edhe nga bashkëpunimi i frytshëm me organizata profesionale brenda dhe jashtë vendit.

⁸³ [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/european-accounting-standards-for-the-public-sector/\\$FILE/European-accounting-standards-for-the-public-sector.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/european-accounting-standards-for-the-public-sector/$FILE/European-accounting-standards-for-the-public-sector.pdf)

Përsëritet zhvillimet e reja në trupën e audituesve më të lartë publikë të Kosovës, në Zyrën Kombëtare të Auditimit, procesin e thellë ristrukturues të ndërmarrë nga Audituesi i Përgjithshëm z. Osmani, riorganizimin e departamenteve ekzistuese dhe detyrat më sfiduese të dhëna për secilin auditues, sipas metodologjive dhe kërkesave të standardeve ndërkombëtare të INTOSAI-t, në dobi të drejtpërdrejtë të një kontrolli edhe më profesional të administrimit të aseteve dhe fondeve publike në vend. Këto zhvillime synojnë modernizimin e kësaj trupe, në përputhje me proceset integruese të Kosovës për në Bashkimin Evropian.

Misioni ynë si institucione supreme të auditimit është që të zhvillohemi dhe avancojmë si organizata profesionale, të cilat respektojnë në mënyrë rigoroz standardet e INTOSAI-t dhe udheheqin nëpërmjet shembullit, duke perfeksionuar performancën përmes respektimit të rregullave etike, integritetit të plotë dhe ofrimit të ekspertizës së specializuar, duke vepruar me ndershmëri, objektivizëm dhe me përkushtim ndaj cilësisë së auditimit dhe interesit publik të qytetarëve dhe taksapaguesve. Sikurse e ka theksuar ish-Presidenti i INTOSAI-t, z. Terence Nombembe, një personalitet i auditimit suprem ndërkombëtar, *"Dija në auditim është arma që askush nuk do të guxojë të na e marrë, e cila na pajis me mendim dhe analizë të pavarur"*

Gjykoj se në funksion të rritjes dhe thellimit të kësaj dijeje në auditim po zhvillohet edhe kjo ceremoni e bukur e çertifikimit të audituesve të ZKA, pas një bashkëpunimi të shkëlqyer me Shoqatën e Kontabilistëve dhe të Auditoreve të Çertifikuar të Kosovës. Një aktivitet i tillë është shprehje e zhvillimit intensiv të dijes audituese brenda institucionit më të lartë auditues publik të vendit, e rritjes së kapaciteteve të audituesve të ZKA-së në dobi të plotësisë sa më të mirë të detyrave gjithnjë e më sfiduese në kuadër të procesit integruar të Kosovës për në BE.

II.

Rritjes së kapaciteteve tona profesionale, në bazë të Nenit 15 të Deklaratës së Limës, e cila është Magna Carta, Kushtetuta e institucioneve supreme të auditimit, i shërben edhe bashkëpunimi mes vetë SAI-ve, sipas motos së INTOSAI-t *"Experientia mutua Omnibus prodest"*.

Në zbatim dhe të dy Rezolutave të Asamblesë së Kombeve të Bashkuara të viteve 2011 dhe 2014 *"Promovimi i efikasitetit, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke fuqizuar institucionet supreme të auditimit"*, gjatë viteve të fundit, si ZKA e Kosovës dhe KLSH e Shqipërisë kanë ditur të zhvillojnë partneritete me shumë vlerë për audituesit e tyre. ZKA sidomos me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Suedisë dhe KLSH me NIK-un Polak dhe Gjykatën e Llogarive të Turqisë. Këto partneritete u kanë dhënë mundësi SAI-ve tona të kenë akses në qasjet moderne në auditim të partnerëve më të zhvilluar, në auditimet financiare, të përputhshmërisë, të performancës dhe të teknologjise së informacionit, të njohin teknika dhe metodologji me vlerë në luftën kundër korrupsionit, në

rritjen e përgjegjshmërisë së administratës publike dhe të cilësisë së informacionin financiar publik.

Për ne si KLSH, bashkëpunimi me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës ka një domethënie dhe rëndësi të veçantë. Në muajt e parë të mandatit për institucionin që drejtoj, marrëveshja e parë e bashkëpunimit e KLSH-së me një SAI partner ka qenë ajo e shkurtit të vitit 2012 me Zyrën e Auditorit të Përgjithshëm të Kosovës (ZAP-i i asaj kohe). Kemi realizuar shumë aktivitete të përbashkëta, si trajnime, konferenca e seminare pune, vizita të ndërsjellta për marrje eksperience, etj. ZAP-i ka qenë pjestar aktiv në Analizat vjetore dhe Konferencat Shkencore të KLSH për vitet 2012, 2013, 2014 dhe 2015, duke përshëndetur dhe dhënë mendime me vlerë, sikurse dhe ne kemi marrë pjesë në Konferencat Vjetore të ZAP-it.

Këto aktivitete jo vetëm na kanë ndihmuar të njohim më mirë njeri-tjetrin, por edhe të mësojmë nga qasjet në auditim, nga mënyra se si përgatisim raportet e auditimit dhe raportet ose përmbledhjet për Parlamentet përkatëse, se si krijojmë partneritete me veprimtarë të interesuar brenda dhe jashtë vendit, etj..

Rinovimi i sotëm i marrëveshjes të lidhur mes dy institucioneve tona në vitin 2012, duke zgjeruar gamën e aktiviteteve të përbashkëta dhe duke përfshirë edhe Planin e Veprimit ZKA-KLSH për vitin 2017, është me shumë rëndësi për ne si KLSH.

Aktivitetet e planifikuara do të jenë të larmishme, nga shkëmbimi i përvojave në nivel praktik dhe teknik për zbatimin e plotë të standardeve ndërkombëtare ISSAI të auditimit publik dhe praktikave të mira evropiane, nëpërmjet seminareve dhe konferencave vjetore individuale ose të përbashkëta, e deri tek auditime të përbashkëta për tema me rëndësi si për ekonominë dhe administrimin publik të Kosovës, ashtu dhe të Shqipërisë. Ndajmë bindjen se ky bashkëpunim i shërben jo vetëm komunikimit efektiv dhe partneritetit të SAI-ve në rajon e më gjerë, por edhe përshpejtimin të integritetit të të dy vendeve tona në Bashkimin Evropian.

Në nivel të partneritetit sa më efektiv dhe eficient të SAI-ve në rajonin tonë, më duket me mjaft vlerë ideja e krijimit të një qendre rajonale për edukimin e audituesve të SAI-ve të rajonit, e cila do të diskutohet në Tryezën Tematike “Sfidat e ndërtimit të kapaciteteve institucionale dhe njerëzore të Institucioneve Supreme të Auditimit” dhe si KLSH jemi gati të kontribuojmë për materializimin e kësaj ideje.

Po ashtu, mbështetja e SAI-ve tona në asistencën teknike që Bashkimi Evropian ofron për vendet kandidate dhe aspirante për anëtarësim në BE, do të ishte me mjaft interes për rritjen e kapaciteteve tona audituese. Si KLSH, kemi aplikuar që në vitin 2012 për të siguruar mbështetje nga Programet e fondeve IPA për Shqipërinë dhe në mars të këtij viti, ka nisur për KLSH-në një Projekt Binjakëzimi i financuar nga Fondet IPA për Shqipërinë, me partnerë NIK-un polak dhe Institucionin e Auditimit Shtetëror të Kroacisë. Urojmë që edhe ZKA të

mund ta fitoje sa më shpejt një projekt të tillë me ndihmën e fondeve të Bashkimit Evropian dhe jemi gati të ofrojmë eksperiencën tonë modeste në këtë drejtim.

III.

Së fundi, më lejoni që në emër të të gjithë audituesve të KLSH të shpreh vlerësimin tonë maksimal për nivelin e dijeve dhe përkushtimin e integritetit të audituesve supremë publikë të Kosovës, për gadishmërinë, mirëdashjen, mirëkuptimin, bashkëpunimin vëllazëror dhe të shkëlqyer që na kanë ofruar gjatë këtyre viteve, por sidomos për projektin e ristrukturimit dhe modernizimit të metejshëm e të qëndrueshëm të ZKA-së, të cilin e ideoi dhe po e zbaton Audituesi i Përgjithshëm i Kosovës z. Besnik Osmani. Ky projekt jo vetëm që rrit cilësinë e punës audituese të ZKA dhe ndikimin e Zyrës në mirëadministrimin e financave publike të Kosovës, por kontribuon në një bashkëpunim edhe më dobiprurës për të dy SAI-t tona dhe në nivel rajonal e evropian.

Ju faleminderit!

PARLAMENTI MUND TË KRYEJË FUNKSIONIN E TIJ VITAL TË MBIKËQYRJES SË FONDEVE PUBLIKE KUR PËRDOR DHE MBËSHKETET MBI PUNËN AUDITUESE TË SAI-t

Fjala në Seminarin “Marredheniet SAI-Parlament”, në kuadër të projektit të binjakëzimit IPA “Forcimi i Kapaciteteve Audituese të Auditimit të Jashtëm Publik në Shqipëri”, 24 mars 2017, Tiranë

Rëndësia e marrëdhënieve midis institucioneve supreme (SAI-ve) dhe Parlamenteve të vendeve respektive është theksuar në standardet ISSAI të organizatës botërore të institucioneve supreme të auditimit, INTOSAI. Në standardin ISSAI 12⁸⁴ “Vlerat dhe Përfitimet nga institucionet supreme të auditimit-të bësh diferencën në jetët e qytetarëve”, Parimi 6 “Komunikimi efektiv me Parlamentin dhe palët e tjera të interesuara” u kërkon SAI-ve të zhvillojnë marrëdhënie profesionale me Parlamentin dhe partnerët e tjerë, duke “komunikuar me Parlamentin dhe veprimtarët e tjerë të interesuar, në një mënyrë që të rrisin njohuritë e tyre dhe të kuptuarit e rolit dhe përgjegjësisë të SAI-t si një auditues i pavarur i sektorit publik; (b) duke kontribuar për rritjen e vetëdijes së Parlamentit dhe palëve të tjera të interesuara për nevojën e transparencës dhe llogaridhënies në sektorin publik; (c) duke siguruar të kuptuarit e punës dhe rezultateve të auditimit të SAI-t. SAI-t duhet të angazhohen me Parlamentin dhe grupet e interesit, duke njohur rolet e ndryshme të tyre, si dhe duke marrë parasysh pikëpamjet e tyre, pa kompromentuar pavarësinë e SAI-t. Ato duhet periodikisht të vlerësojnë nëse Parlamenti dhe palët e tjera të interesuara mendojnë se SAI është duke komunikuar në mënyrë efektive”.

Nga seminari “Marredheniet SAI-Parlament”, 24 mars 2017, Tiranë

diskutim, duke rritur mundësitë për zbatimin e gjetjeve të Institucionit Suprem të Auditimit”⁸⁵

Praktika e tashme disa dekadave të raporteve konstruktive institucion publik auditimi-legjislativ, ka treguar se ekziston një marrëdhënie simbiotike mes një institucioni suprem

Vitet e fundit, komuniteti i INTOSAI-t është përpjekur për gjetjen e mekanizmave efektive se si veprimtaria audituese të kontribuojë në ndryshimin e jetës së qytetarëve. Neni 16, Pika 1 e Deklaratës së Limës, e quajtur ndryshe “Magna Carta”, Kushtetuta e Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) thekson se: “Institucioni Suprem i Auditimit duhet të fuqizohet dhe të mandatohet nga Kushtetuta për t’i raportuar në mënyrë të pavarur dhe çdo vit gjetjet e tij Parlamentit...; ky raport duhet të publikohet. Kjo do të sigurojë shpërndarje të gjerë dhe

⁸⁴ ISSAI 12, faqe 8-9, <http://www.issai.org/media/84539/issai-12-e.pdf>

⁸⁵ Deklarata e Limës, Lima, Peru, 1977, http://www.issai.org/media/12901/issai_1_e.pdf

auditimi(SAI) dhe Parlamentit, te cilit ai, me detyrim kushtetues, i raporton. Këto dy institucione, edhe pse në demokraci funksionojnë të ndara me njëra-tjetrën, kanë role reciprokisht mbështetëse për të siguruar një qeverisje efektive dhe eficiente, pra mirëqeverisjen publike.

Parlamenti mund të kryejë funksionet e tij vitale të mbikëqyrjes së qeverisë në mënyrë më efektive, kur ai përdor dhe mund të mbështetet mbi punën audituese, mbi gjetjet dhe rekomandimet e SAI-t. Në mënyrë të ngjashme, SAI mund të jetë shumë më efektiv në sigurimin e mirëqeverisjes dhe luftën kundër korrupsionit, atëherë kur Parlamenti dhe komisionet e tij i sigurojnë atij një forum për prezantimin dhe diskutimin e rezultateve të rëndësishme të auditimeve të veta, si dhe përbëjnë një aleat të mundshëm në nxitjen e Ekzekutivit dhe në inkurajimin e fuqishëm të institucioneve të tjera të pavarura, për të ndërmarrë veprimet e duhura korrigjuese të propozuara nga SAI.

Dr. Joseph Moser, një nga personalitetet më të spikatura të auditimit suprem publik në botë, ish Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t dhe ish-President i Gjykatës së Auditimit të Austrisë, në fjalën e tij në Simpoziumin e 21-të OKB-INTOSAI, në Vjenë, cilëson se “ *Në sistemet demokratike, funksioni i kontrollit ushtrohet nga parlamentet kombëtare si institucione që përfaqësojnë qytetarët, popullin. Nga ana operative, parlamentet nuk e kryejnë dot këtë funksion të kontrollit vetë, por mbështeten në auditimin dhe punën këshilluese të Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) dhe në raportet e tyre, çfarë përbën arsyen madhore pse marrëdhënia midis Parlamentit si institucioni publik me detyrë kontrollin dhe trupës supreme të auditimit është një partneritet i natyrshëm. Duke ushtruar këtë funksion të kontrollit, ne si SAI japim informacion të pavarur, të paanshëm dhe të besueshëm për parlamentet kombëtare, në mënyrë që ata të mbajnë përgjegjëse qeverinë dhe administratën publike. Në këtë mënyrë, SAI-t mbështetin parlamentet kombëtare në ushtrimin e detyrave të tyre*”⁸⁶.

Gene L. Dodaro, Auditues i Përgjithshëm i SHBA-ve, thekson se “*Ne quhemi shpesh "watchdog" të Kongresit, sepse shqyrtojmë se si dollarët e tatimpaguesit janë shpenzuar nga Ekzekutivi dhe rekomandojmë mënyra për të ndihmuar qeverinë të punojë më mirë.*

Zyra e Auditimit të Qeverisë (GAO) e furnizon Kongresin me informacion në kohë, i cili është profesional, objektiv, i bazuar në fakte, jo ideologjik, i drejtë dhe i balancuar.

GAO paraqet gjetjet, përfundimet dhe rekomandimet e saj si në raportet zyrtare ashtu dhe në dëshmitë para Kongresit. Çdo vit, ne nxjerrim me qindra raporte dhe japim qindra dëshmi.

..

Ne takohemi rregullisht me anëtarët e Kongresit dhe me stafin e tyre. Këto përpjekje në terren i sigurojnë GAO-s të qëndrojnë dhe t'u paraprijë çështjeve të përparësisë së lartë me të cilat përballet Kongresi dhe kombi. Përveç kësaj, GAO ka protokolle ose udhëzime për mënyrën se si t'u përgjigjet kërkesave të Kongresit për studime apo auditime. Këto protokolle sigurojnë që ne të merremi vazhdimisht dhe në mënyrë transparente me të gjitha komisionet dhe anëtarët e Kongresit. Kjo është veçanërisht e rëndësishme, pasi ne punojmë për të gjitha komisionet e përhershme të Kongresit dhe për rreth 70 për qind të nënkomisioneve të tij. Protokollet tona na ndihmojnë për t'i dhënë përparësi kërkesave të Kongresit dhe na mbajnë përgjegjës për angazhimet që kemi marrë përpara Kongresit.”

⁸⁶ Dr. Joseph Moser, fjala e hapjes së Simpoziumit të 21-të OKB-INTOSAI, 13-15 korrik 2011, Vjenë, Austri, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un-dpadm/unpan048597.pdf>

Për të qenë më efektiv, një SAI duhet të jetë i lirë të funksionojë në mënyrë të pavarur, pa qenë subjekt ndikimi nga qendra të tjera të pushtetit, por duhet të ketë lidhje të mjaftueshme me të paktën një nga këto qendra të pushtetit. Duke patur parasysh ndarjen e pushteteve në një demokraci, është mese e natyrshme që lidhjet e mjaftueshme SAI t'i kete me ligjvënësit, me Parlamentin.

Pavarësia është jetike për një SAI, që ky të sigurojë objektivitetin në punën e tij audituese dhe, së bashku me kompetencën profesionale të audituesve të vet, të krijojë një bazë për besueshmërinë e rezultateve të auditimit. Nga ana tjetër, lidhjet efektive me një nga qendrat e tjera të pushtetit (pra natyrshëm dhe kryesisht legjislativi, Parlamenti) janë jetike për të siguruar që raportet e auditimit do të marrin vëmendjen e duhur nga këto qendra (legjislativi, ekzekutivi, gjyqësori, etj.), të cilat kanë autoritetin për të ndërmarrë veprime korrigjuese të propozuara nga rekomandimet e SAI-t, ose për të siguruar që të tjerët ta bëjnë këtë. Këto, pavarësia e SAI-t dhe lidhjet efektive me një nga qendrat e tjera të pushtetit, përbëjnë një balancë delikate.

SAI-t në vendet demokratike në të gjithë botën përpiqen të sigurojnë që ata të raportojnë lirshëm dhe në mënyrë të pavarur, si dhe që gjetjeve të tyre të auditimit dhe rekomandimet që japin t'u kushtohet vëmendja e duhur dhe të veprohet sipas rekomandimeve. Në mënyrë ideale, Parlamentet dhe SAI-t janë dy elemente të një sistemi të balancuar të llogaridhënies së qeverisë. Qeveria është përgjegjëse për mënyrën se si ajo ekzekuton Buxhetin e Shtetit sikurse është miratuar nga Parlamenti.

Si pjesë e detyrës së tij të kontrollit dhe shqyrtimit të mënyrës se si përdoren fondet publike, Parlamenti shqyrton ekzekutimin e Buxhetit të Shtetit dhe jep një opinion për mënyrën se si qeveria ka ekzekutuar buxhetin, duke e miratuar apo jo atë. SAI kontribuon në këtë rol të Parlamentit duke dhënë rezultatet e auditimeve të tij.

Një objektiv qendror i këtij sistemi të llogaridhënies, në të cilin SAI-t i duhet të luajë një rol vendimtar si një organizatë profesionale dhe e pavarur, është të garantojë që fondet publike shpenzohen në një mënyrë të rregullt dhe efikase, si dhe që mangësitë e mundshme janë korrigjuar në kohën e duhur dhe me efektivitet. Vëmendja politike nga Parlamenti ndihmon për të ushtruar presion të duhur pozitiv mbi qeverinë, nëse ky presion është i nevojshëm, si dhe kontribuon në një mjedis të favorshëm për vazhdimësi në gjetjet dhe rekomandimet e auditimit.

Marrëdhëniet ndërmjet SAI-ve dhe Parlamenteve ndryshojnë shumë në mjaft vende të botës. SAI si strukturë mund të jetë pjesë e legjislativit apo e ekzekutivit, ose i pavarur nga të dy. Ndryshimet dhe variacionet e gjera pasqyrojnë faktorët historikë, kulturorë, politikë apo dhe ndikime të tjera në secilin vend.

Të gjitha SAI-t e zhvilluara, pavarësisht strukturës organizative dhe vendit formal në strukturën dhe oligarkinë shtetërore, njohin rëndësinë e sigurimit të pavarësisë së tyre, ndërkohë që u duhet të sigurojnë edhe vëmendjen e duhur parlamentare ndaj rezultateve të auditimit, si një hap thelbësor në ndërmarrjen e veprimeve korrigjuese mbi problemet e zbuluara gjatë procesit të auditimit.

Detyrat e mësipërme që duhet të zbatohen me rigorozitet nga ne SAI-et, pa dyshim shoqërohen me shtimin e përpjekjeve tona për të siguruar një proces efektiv të ndjekjes nga Parlamenti të zbatimit të rekomandimeve

Nga ana tjetër, ne si SAI duhet të punojmë shumë dhe me përkushtim për të siguruar vëmendjen dhe bashkëpunimin efektiv parlamentar. Na takon të jemi selektivë dhe shumë

përgjegjës në zgjedhjen se cilat raporte të auditimit të paraqesim në Parlament, duke dërguar vetëm ato raporte të cilat në mënyrë të qartë meritojnë vëmendjen parlamentare. Ne si SAI, duke ndjekur në mënyrë aktive dhe metodike zbatimin e rekomandimeve të mëparshme të auditimit, duhet të informojmë Parlamentin ndaj rasteve të mosveprimit apo moszbatimit të rekomandimeve për çështje të rëndësishme. Gjithnjë, duke shmangur komentet e drejtpërdrejta ndaj politikave të qeverisë, por duke vënë në dukje se zbulimi i problemeve të zbatimit të tyre mund të ngrejë pikëpyetje rreth politikave në fjalë.

Raporti KLSH-Kuvendi i Shqipërisë

Nga seminari "Marredheniet SAI-Parlament", 24 mars 2017, Tirane

Në zbatim të Rezolutave A66 të Asamblesë së Kombeve të Bashkuara të datës 22 dhjetor 2011 *"Promovimi i efijencës, llogaridhënies, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke fuqizuar institucionet supreme të auditimit"* dhe të Rezolutës A / 69/228 të 19 dhjetorit 2014 *"Promovimi dhe fuqizimi i efijencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të institucioneve të larta të*

auditimit", të cilat kanë qenë shumë orientuese dhe ndihmuese edhe për ne, si KLSH, si agjent i Kuvendit dhe i qytetarëve për miradministrimin e fondeve publike, jemi përpjekur të realizojmë një bashkëpunim eficient me Kuvendin.

Frutin kryesor të këtij partneriteti do ta konsideroja punën e bërë për miratimin e ligjit integral të institucionit, e përfunduar në nëntor 2014, në të cilën si KLSH dhe Kuvendi realizuan një bashkëpunim shembullor. Në veçanti, Komisioni për Ekonominë dhe Financat, sidomos Kryetari dhe Sekretari i tij, por edhe deputetët e tjerë të Komisionit, të cilët dua t'i falenderoj me këtë rast, luajtën një rol parësor për miratimin e një ligji modern për KLSH. Kuvendi në tërësi mirëpriti dhe mbështeti variantin e paraqitur nga Kryetari i KLSH dhe bashkëpunoi ngushtësisht me strukturat e Bashkimit Evropian, si Drejtoria e Përgjithshme e Buxhetit DG-Budget dhe Programi SIGMA. Ligji bazë i KLSH-së i vitit 2014 është tërësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t, çka ishte dhe një kërkesë e përsëritur në vijimësi e Bashkimit Evropian në Progres Raportet e tij për Shqipërinë për vitet 2011, 2012 dhe 2013.

Dr. Vitor Caldeira, ish-President i Gjykatës Evropiane të Audituesve(ECA), ne nje interviste⁸⁷ per nje gazete ne Bruksel, eshte shprehur: " *Parlamenti Evropian është një nga partnerët*

⁸⁷ Vitor Caldeira, interviste dhene me rastin e konfirmimit per here te trete te mandatit si President i ECA-s, Mars 2014, http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INTERVIEW_CALDEIRA_0314/Caldeira-March2014.pdf

kryesorë të Gjykates Evropiane të Audituesve. Deri tani, ne kemi zhvilluar marrëdhënie të mira me Komisionin e Kontrollit Buxhetor. ECA ka për qëllim që të zhvillojë më tej bashkëpunimin me komisionet e tjera të specializuara. Unë besoj se jemi duke ecur në drejtimin e duhur, duke bërë të mundur për Parlamentin Europian që t'i përdorë në mënyrën më të mirë raportet e Gjykates". Konsiderojmë se në një status të tillë bashkëpunimi është dhe KLSH me Kuvendin. KLSH në vijim të praktikave të zhvilluara vitet e fundit do të konsolidojë dhe intensifikojë marrëdhënjet me komisionet e tjera sektoriale parlamentare. Kryerja e auditimeve të performancës numri i të cilave sa vjen e rritet si dhe zgjerimi i spektrit të mbulimit me auditime performance dikton nevojën e paraqitjes dhe bërjes prezent të rezultateve të auditimit dhe rekomandimeve në komisionet parlamentare respektive të fushave që mbulojnë keto auditime. Gjate pesëvjeçarit të fundit 2012-2016, jemi përpjekur të japim rekomandime për Kuvendin, duke synuar mbajtjen sa me përgjegjëse të administratës publike dhe miradministrimin e fondeve publike.

a) Për t'i qëndruar sa më pranë qytetarëve shqiptarë në interesat e tyre vitale për zbatimin e reformës në drejtësi, duke ditur se efektshmëria e kësaj reforme lidhet ngushtë me nivelin e përgjegjshmërisë së administratës sonë publike, i kemi rekomanduar Kuvendit ngritjen e një grupi pune me specialiste dhe përfaqësues të legjislativit, për hartimin e projekt-Ligjit "Mbi përgjegjësinë materiale të nëpunësit publik".

b) Kemi kërkuar që programimi i buxhetit të jetë kredibël, në respekt të plotë të objektivave fiskalë afatmesëm, si dhe të shërbejë si një instrument efektiv për ta mbajtur qeverinë të përgjegjshme në arritjen e objektivave të saj. Për kete kemi i rekomanduar Kuvendit krijimin e një Keshilli të Pavarur Fiskal, i cili t'i raportoje vetëm Parlamentit.

c) I kemi propozuar Kuvendit vendosjen e kufirit tavan të borxhit publik në Kushtetutë në masën 60 përqind të Produktit të Brendshëm Bruto të vendit dhe arritjen e këtij niveli të shtrirë në kohë, në terma afatgjatë.

d) Kemi kërkuar që treguesit vjetore të performancës në financat publike të krahasohen dhe vlerësohen me treguesit e shtyllave prioritare të planifikuara në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020.

Kuvendi na është përgjigjur gjithnjë duke vlerësuar punën tonë dhe duke na orientuar drejt në sfidat e reformimit të institucionit.

Rezolutat e Kuvendit për KLSH-në: Vlerësime dhe rekomandime

Gjatë këtyre pese viteve 2012-2016 bashkëpunim, Kuvendi ka miratuar disa rezoluta vlerësimi dhe orientimi të punës së KLSH-së. Për secilën Rezolute, ne kemi përgatitur dhe i kemi dërguar Kuvendit Planin e Punës për zbatimin e rekomandimeve të tij. Dua të theksoj se vlerësimet dhe rekomandimet e këtyre rezolutave na kanë ndihmuar shumë si institucion suprem auditimi, në përcaktimin e saktë të prioriteteve tona dhe në përpjekjet për modernizimin e institucionit. Rekomandimet e këtyre rezolutave integrohen plotësisht me objektivat e Strategjisë së Zhvillimit 2013-2017 (të ripunuar) të KLSH, të përgatitur bazuar në drejtimet dhe planet strategjike të zhvillimit të organizatave INTOSAI (2017-2022) dhe EUROSAI (2011-2017), si dhe me objektivat e Strategjisë së Implementimit të ISSAI-ve.

Rezoluta e fundit e Kuvendit e 20 tetorit 2016 "Mbi vlerësimin e performancës së veprimtarisë së KLSH-së për vitin 2015", ka njohur dhe vlerësuar rolin e Kontrollit të Lartë të Shtetit, si institucioni kushtetues i pavarur i kontrollit të jashtëm ekonomiko-financiar, që

auditon menaxhimin me efikasitet dhe dobishmëri të fondeve dhe pronës publike e shtetërore, ka vlerësuar rëndësinë e funksionimit të këtij institucioni mbi bazë të garantimit të parimeve të pavarësisë, integritetit, objektivitetit, përgjegjshmërisë, interesit të publikut, profesionalizmit, bashkëpunimit dhe transparencës si dhe ka konfirmuar mbështetjen dhe nxitjen në misionin tonë për të punuar dhe kontribuar për një qeverisje të mirë, nëpërmjet parandalimit dhe luftës pa kompromis kundër korrupsionit dhe abuzimeve në administrimin e pronës publike, rritjes së besimit të publikut dhe nxitjes së përdorimit me ekonomicitet, efikasitet dhe efikasitet të fondeve publike, në përputhje me kuadrin ligjor në fuqi dhe praktikatat më të mira të BE-së e standardeve ndërkombëtare INTOSAI.

Rekomandimet e Rezolutës së Tetorit 2016 integrohen me objektivat dhe aktivitetet e implementimit të Projektit të binjakëzimit IPA 2013 në funksion të forcimit të kapaciteteve administrative dhe zhvillimit të mëtejshëm të modernizimit institucional të implementimit të Standarteve Ndërkombëtare të Auditimit të përdorura gjërisht nga Komuniteti INTOSAI dhe të praktikave më të mira të EU-së, të cilat KLSH-ja po i implementon në bashkëpunim dhe ndërveprim me NIK-un Polak dhe SAI-in e Kroacisë.

Ne rekomandimet e Komisionit Evropian në Progres Raportet e viteve të fundit për Shqipërinë, ne lidhje me auditimin e jashtëm, një vend qendror ze ndjekja efektive e zbatimit të rekomandimeve të KLSH-se, si nga Ministria e Financave dhe nga Legjislativi. Në këtë linjë janë edhe rekomandimet e Rezolutave të Kuvendit.

Rezoluta e 20 tetorit 2016, në të cilën Kuvendi shprehet për *krijimin e një Nënkomisioni të dedikuar parlamentar brenda Komisionit për Ekonominë dhe Financat*, si një praktikë e ndjekur nga disa vende europiane, përbën për Kontrollin e Lartë të Shtetit shprehjen më të lartë të besimit të Kuvendit ndaj institucionit. Ajo dëshmon për maturimin profesional të punës audituese të institucionit, por njekohesisht shenon nivelin e lartë të kuptimit të mesazheve dhe rëndësisë së aktivitetit të KLSH nga deputetët e Kuvendit, sidomos nga anëtarët e Komisionit për Ekonominë dhe Financat. Ekzistenca e një nënkomisioni të profilizuar për auditimet e KLSH-së do të mundësojë një komunikim të vazhdueshëm të Kontrollit të Lartë të Shtetit me Kuvendin. Raportimet e këtij nënkomisioni do ta ndihmojnë Kuvendin të kuptojë në mënyrë më të qartë dhe tërësore jo vetëm natyrën e punës së KLSH-së, por edhe rëndësinë e zbatimit të gjetjeve dhe rekomandimeve të auditimeve më kryesore dhe të rëndësishme të institucionit. Nëpërmjet këtij nënkomisioni, rekomandimet e KLSH-së do të shërbejnë jo vetëm për efekt zhdëmtues ndaj Buxhetit të Shtetit dhe rregullues në përmirësimin e qeverisjes, por edhe si “inpute” që Parlamenti mund t’i përdorë në kontrollin më efektiv dhe eficient të punës së Qeverisë, si dhe në hartimin e politikave buxhetore më koherente, të qëndrueshme dhe më pranë qytetarit.

Pjesëmarrja e Kryetarit të Kuvendit, deputetëve dhe Kryetarit të Komisionit për Ekonominë në aktivitetet e KLSH-së si Analizat Vjetore, konferencat shkencore, etj., dëshmojnë mbështetjen e konsiderueshme parlamentare që gëzon Kontrolli i Lartë i Shtetit. Raportet e auditimit të KLSH-së janë shumë më të pranishme në komisionet parlamentare, nga sa ishin pesë vite më parë. E them me bindje se ky është një tregues i besimit në rritje të Kuvendit ndaj KLSH-së. Në argumentim sa më sipër KLSH në vijimësi ka konsideruar marrëdhënjen me Parlamentin si një marrëdhënie produktive jo skematike por një marrëdhënie e cila në vetvete ka qënë një vlerë e shtuar për performancën e institucionit me impakt të padiskutueshëm në konsolidimin e një marrëdhënieje partneriteti dhe bashkëpunimi.

Do të doja të sillja në vëmendjen Tuaj se tashmë KLSH ka tejkaluar praktikën e vjetër të dërgimit në Parlament vetëm të dy raporteve i) Të raportit të performancës vjetore dhe ii) të raportit të ekzekutimit të buxhetit të vitit të kaluar financiar, duke u mjaftuar në këtë mënyrë vetëm në përmbushjen e kërkesave ligjore dhe kushtetuese. Vetëm përgjate vitit 2016 deri në Mars 2017, i kemi dërguar Parlamentit (Kryetarit të Kuvendit dhe Komisioneve parlamentare) 13 Raporte Auditimi dhe konkretisht:

1. Raporti i auditimit të performancës Autoriteti i Mbikqyrjes Financiare, nr.386/8, datë 22.01.2016
2. Mbi auditimin në Zyrën e Administrimit të Buxhetit Gjyqësor, nr.1133/6, datë 13.04.2016
3. Raporti i auditimit të performancës Drejtoria e Përgj. E Metrologjise, nr.46/8, datë 06.07.2016
4. Raporti i auditimit të performancës Ministria e Mirëqenies Sociale, nr.1107/24, datë 28.10.2016
5. Mbi auditimin në Bankën e Shqipërisë (Përputhshmëria e Administrimit të Fondeve Logjistike, arka për veprim dhe arka stok) nr.848, datë 11.08.2016
6. Mbi situatën në sektorin e Hidrokarbureve (përcjellje e raportit) nr.887, datë 02.09.2016
7. Raporti i auditimit të performancës "Rehabilitimi i ish të Përndjekurve Politikë" nr.883/16, datë 23.09.2016
8. Raporti i auditimit të performancës „Transporti Publik,Bashkia Tirane” nr.419/6, datë 19.09.2016
9. Mbi auditimin në Portin Detar Durrës nr.415/22, datë 03.11.2016
10. Raporti i auditimit të ushtruar në Albpetrol nr.814/17, datë 3.01.2017
11. Raporti i auditimit të performancës Hidrokarburet MEI nr.660/12, datë 3.01.2017
12. Raporti i auditimit të performancës në OSHE, OSE, KESH nr.875/12, datë 17.01.2017
13. Raporti i auditimit të ushtruar në AKBN nr.822/14, datë 3.03.2017

Ne duhet të konsiderojmë krijimin e një njësie ose caktimin e një personi të veçantë për të koordinuar kontaktet e SAI-t me Parlamentin, për të lehtësuar komunikimin dhe për të ndihmuar ndërgjegjësimin e plotë të SAI-t ndaj nevojave dhe interesave parlamentare.

Deputetët e Komisionit të Ekonomisë dhanë një kontribut të veçantë gjatë vitit të kaluar dhe bashkëpunuan ngushtë me audituesit austriakë të Gjykatës së Auditimit të Austrisë, që realizuan procesin "Peer Review" (Rishikim mes kolegeve) për institucionin tonë, lidhur me marrëdhëniet SAI-Parlament. Ky proces dëshmoi pavarësinë e plotë që gëzon KLSH, falë edhe mirëkuptimit dhe bashkëpunimit të hapur të Kuvendit.

Projekti IPA "Forcimi i kapaciteteve të auditimit të Jashtëm në Shqipëri" është një tjetër pikëtakimi e rëndësishme mes KLSH-së dhe Kuvendit. Në nëntor 2016 u organizua misioni i ekspertëve polakë lidhur me analizën e akteve rregullatorë dhe praktikave të KLSH në marrëdhëniet me Parlamentin. Kuvendi iu përgjigj pozitivisht ftesës së KLSH-së dhe bashkëpunoi për realizimin e këtij misioni.

Sfida jonë më e madhe në raportet konstruktive dhe të hapura me Kuvendin është bashkëpunimi konkret për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së. Jemi të ndërgjegjshëm që kemi shumë punë për të bërë që ky bashkëpunim të funksionojë.

Ju faleminderit!

ZYRA AMERIKANE E LLOGARIDHËNIES QEVERTARE (GAO) - LIDER I KOMUNITETIT INTOSAI TË INSTITUCIONEVE SUPREME TË AUDITIMIT NË BOTË

Fjala e mbajtur nga Kryetari i KLSH në aktivitetin e organizuar me rastin e vizitës së Znj. Janet St. Laurent në KLSH

- Leksion i mbajtur nga Znj. Janet St. Laurent, Drejtoreshë e Qendrës së Ekselencës në Auditim të GAO-s përpara audituesve të KLSH, 24 mars 2017, në Akademinë e Shkencave

Duke ju falënderuar për zemërsisht që pranuat të vinit në Shqipëri për të marrë pjesë në Seminarin “SAI dhe Parlamenti”, të organizuar në kuadër të projektit IPA 2013 nga institucioni i auditimit suprem të Polonisë(NIK) dhe nga SAI i Kroacisë, të dy partnerë të KLSH-së në këtë projekt për ngritjen e kapaciteteve tona audituese, si dhe për kumtesën me vlera që paraqitët për bashkëpunimin e frytshëm që Zyra Amerikane e Llogaridhënies Qeveritare (GAO) ka me Kongresin Amerikan, më lejoni që në emër të audituesve shqiptarë të them disa fjalë për historikun, filozofinë e punës dhe zhvillimin e një prej institucioneve supreme të auditimit më të fuqishëm dhe me profesionalë në komunitetin INTOSAI, GAO-n.

1. Si u krijua GAO?

Në fillimet e saj, Zyra e Përgjithshme e Kontabilitetit e Shteteve të Bashkuara(keshtu quhej fillimisht) ishte një organ mbikëqyrës i aktiviteteve financiare të qeverisë. Pra ishte një organ që i përkiste pushtetit legjislativ dhe vepronte në shërbim të Kongresit dhe qytetarëve, duke mbikëqyruar çdo program financiar, si edhe çdo aktivitet dhe funksion të qeverisë federale. Stafit të këtij institucioni i ishte besuar kontrolli financiar i çdo aspekti të qeverisjes. Falë punës së këtij insititucioni tashmë aprovohen ligje, përmirësohet aktiviteti i qeverisjes, si dhe krijohen perfitime financiare në miliarda dollarë në favor të taksapaguesve amerikanë.

Znj. Janet St. Laurent duke mbajtur leksionin në Akademinë e Shkencave. 24 mars 2017, Tiranë

Zyra e Përgjithshme e Kontabilitetit u krijua me Ligjin e Buxhetimit dhe të Kontabilitetit me 1 korrik të vitit 1921. Ligji kishte për qëllim përmirësimin e menaxhimit financiar federal, pasi shpenzimet e Luftës së Parë Botërore kishin rritur borxhin kombëtar. Për këtë arsye, ligjvënësve amerikanë u nevojitej informacion i qartë dhe i saktë mbi shpenzimet e qeverisë dhe kontrollin mbi to.

Kongresi miratoi Ligjin e Buxhetimit dhe Kontabilitetit, i cili i

kërkonte pushtetit ekzekutiv përgatitjen e buxhetit vjetor të qeverisë federale me qëllim përmirësimin e llogaridhënies. Ky ligj transferoi funksionet e auditimit dhe të kontabilitetit nga Departamenti i Thesarit tek GAO. Falë këtij ligji GAO u vendos si një organ i pavarur nga ekzekutivi, me një mandat të gjerë për të kontrolluar se si shpenzoheshin fondet federale. Me kalimin e viteve, legjislacioni i aprovuar nga Kongresi ka sqaruar dhe/ose zgjeruar

kompetencat e GAOs, por Ligji i Buxhetimit dhe Kontabilitetit vazhdon ende të shërbejë si bazë për aktivitetet e këtij institucioni.

2. Veshtrim i shkurtër historik për GAO-n

Gjatë viteve 1920-te deri më 1930-te, GAO u orientua drejt një qasjeje kontrolluese. Kryesisht institucioni u fokusua në përcaktimin nëse shpenzimet qeveritare ishin kryer në përputhje me legjislacionin dhe rregullat financiare në fuqi. Pjesa më e madhe e punës së agjencisë përqëndrohej në shqyrtimin e faturave financiare (nga ku shpjegohet edhe emërtimi i institucionit si Zyra e Përgjithshme e Kontabilitetit). Këto fatura ishin formati i përdorur nga zyrtarët e ekzekutivit, administratës qeveritare dhe zyrtarët e ndryshëm për të regjistruar informacionet mbi shpenzimet. Në atë kohë, disbursimet qeveritare kryheshin përmes pagesave me letra me vlerë. Mbasi këto pagesa ekzekutoheshin, të gjitha praktikrat dërgoheshin pranë GAOs për tu kontrolluar. Kjo periudhë e hershme e historisë së GAOs shpesh quhet epoka e kontrollit të faturave financiare.

Pas Luftës së Dytë Botërore, vemendja e institucionit u zhvendos nga kontrolli i faturave për të kaluar në kontrole më të plota të shpenzimeve federale. Ky ndryshim drejt shqyrtimit të ekonomicitetit dhe efikasitetin të operacioneve qeveritare në epokën e pasluftës shënoi ndryshimin e parë të madh evolucionar për GAO-n.

Në fund të viteve 1950-te dhe 1960-te, GAO u fokusua në punësimin e kontabilistëve, në zgjerimin e profesionalizimit të stafit dhe zgjerimin e hapësirave të zyrave. Periudha 1960 - 1970 solli një tjetër ndryshim të madh, pasi GAO zgjeroi punën audituese duke kaluar në vlerësimin e programeve federale.

Gjatë viteve 1980 dhe fillim të viteve 1990-te, GAO u përqendrua në shqyrtimin e fushave me risk të lartë në aktivitetet qeveritare, duke i kushtuar vëmendje të vecantë çështjeve buxhetore dhe përmirësimit të menaxhimit financiar federal.

Sot GAO shërben kombin duke kryer auditime performace dhe financiare të programeve qeveritare.

3. GAO përmes drejtuesve të saj

a. Kontrolli i Parë i Përgjithshëm i GAO-s ishte Avokati John R. McCarl[Mek-kërl], në raportin e tij vjetor për vitin 1926 shprehej se "funksioni kryesor i Zyrës së Përgjithshme të Kontabilitetit është çështja nëse çdo shpenzim është kryer në përputhje me ligjin".

Ngarkesa e punës audituese së GAOs u rrit edhe më tepër gjatë vitit 1930, pasi paratë federale u përdorën për të financuar politiken e "New Deal" të Presidentit Rusvelt, përpjekjet e rimëkëmbjes dhe të ndihmës për të luftuar Depresionin e Madh. GAO filloi punën audituese në vitin 1921 me rreth 1700 të punësuar. Shumë shpejt e gjeti veten në mungesë personeli dhe nisi rekrutimet në procesin e shqyrtimit të faturave dhe dokumenteve mbështetëse. Në vitin 1939 GAO kishte rreth 5,000 të punësuar. Edhe pse Uashingtoni vazhdonte të ishte qendra e aktiviteteve të GAOs, audituesit për herë të parë filluan të kryenin punë audituese në terren gjatë këtyre viteve. Gjatë administratës Rusvelt, ata filluan auditimet e disa programeve bujqësore qeveritare në disa shtete jugore.

Si një mbikqyrës këmbëngulës financiar, McCarl la gjurmë të thella në pavarësinë dhe integritetin e këtij institucioni. "Midis njerëzve akomodues të Uashingtonit, ai ishte i hapur, i vetmuar dhe inkurajues", komentoi gazeta e kohës St. Louis Post-Dispatch [sent ljuis post dispeç].

Kur u largua nga detyra, McCarl i dërgoi një letër stafit të GAOs, në të cilën u kërkoi audituesve të vazhdonin luftën për promovimin e "ndershmërisë në qeverisje."

b. Ne vitin 1940, Lindsay C. Warren [lindzi uorrën], një deputet i Dhomës së Përfaqësuesve u emërua Kontrollori i Përgjithshëm.

Një artikull në Arkivin e Kongresit i datës 9 maj 1946 përshkruan qasjen e tij re për menaxhimin e GAOs: "Warren hapi dritaret, i pastroi ato nga pluhuri, krijoi stimuj. Ai solli në dritë mendje brilante që fshiheshin nëpër korridoret e institucionit dhe i vendosi ato në punë duke ndezur imagjinatën e tyre."

Në fund të viteve 1940-te, GAO filloi auditimin e ndërmarrjeve qeveritare, auditime keto te quajtura "gjithëpërfshirëse", si dhe u angazhua me insitucionet qeveritare për t'i ndihmuar ato në përmirësimin e sistemeve të tyre të kontabilitetit. Puna e Departamentit te Auditimit te Korporatave Publike dhe atyre te perziera publik-privat i parapriu ndryshimit rrënjësor të auditimeve të GAOs në fillim të viteve 1950, të cilat tashmë ishin vetëm auditime gjithëpërfshirëse, ose auditime të përputhshmërisë, ligjshmërisë, ndershmërisë dhe efijences së përdorimit të fondeve publike.

Duke e larguar theksin nga transaksionet fiskale individuale, GAO filloi shqyrtimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit të brendshëm në agjencitë qeveritare. Institucioni u përqendrua në hartimin e parimeve të kontabilitetit, kryerjen e auditimeve, si dhe auditimin e kontroleve dhe procedurave financiare. Me zhvendosjen në auditimin gjithëpërfshirës, GAO hartoi udhëzime të hollësishme. Fillimisht, në vitin 1952, hartoi një Manual të Auditimit Gjithëpërfshirës. Manuali përbëhej nga kapituj ku trajtoheshin tema mbi autoritetin dhe përgjegjësitë e auditimit; objektivat dhe politikat e auditimit; si kryhet auditimi; standardet e zbatueshme; natyra e kontrollit të menaxhimit; dhe përshkrimet e aktiviteteve të ndryshme që i nënshtrohen auditimeve (prokurimet, mbrojtja e pronës shtetërore, udhëtime/dieta, botimet etj.)

Institucioni e përditësoi këtë manual disa herë me vone. Në vitin 1981 u pergatiten Manuali i Raporteve të Auditimit dhe Manuali i Politikës së Përgjithshme. GAO gjithashtu botoi një Manual për punonjësit, i cili përshkruante politikat bazë për zhvillimin dhe shkrimin e raporteve të auditimit. Ne vitin 1989, Manuali i Komunikimit zëvendësoi Manualin e Raporteve të Auditimit. Manuali aktual i Politikat dhe Procedurave të Përgjithshme dhe Manuali i Komunikimit janë në dispozicion në intranetin e GAOs.

Krye-Kontrollori i Pergjithshem Lindsay Warren gjatë mandatit të tij pati marrëdhënie të mira me ligjvënësit dhe gjeti mbështetje të konsiderueshme në Kongres në përpjekjet e tij për të transformuar GAO-n.

c. Në vitin 1954, Joseph Campbell [xhozef kembëll] u emërua Kontrollori i Përgjithshëm. Ai ishte i pari kontabilist në krye të GAOs, që zhvilloi më tej konceptin e auditimit të plotë dhe të zgjeruar të filluar nga Warren. Ai punësoi më shumë kontabilistë dhe u angazhua për të rritur nivelin profesional të stafit të GAOs. Campbell i kushoi vëmendje të veçantë punës së

zyrave rajonale të GAOs dhe themeloi një Departament të Operacioneve Rajonale për të koordinuar aktivitetet e tyre. Nën drejtimin e tij, puna e GAOs reflektoi ndryshimin e nevojave kombëtare, duke u përfshirë në çështje si menaxhimin financiar të programeve të asistencës së jashtme dhe ushtarake, prokurimin dhe përdorimin e pajisjeve të automatizuara të përpunimit të të dhënave, si dhe projektet e NASA-s. Në vitin 1963, një artikull gazete vinte në dukje se "shakaja e momentit në Uashington është se Sekretari i Mbrojtjes, Robert McNamara ka më shumë frikë nga Joe Campbell[xho kembëll] se sa nga Nikita Hrushovi."

Në vitin 1966, Presidenti Lyndon B. Johnson emëroi Elmer B. Staats si Krye-Kontrollor të Përgjithshëm të GAO-s. Staats punoi për të përmirësuar përgjegjshmërinë e qeverisë. Ai revitalizoi punën në Programin e Përmirësimit të Menaxhimit të Përbashkët Financiar. GAO mori një rol udhëheqës në dhënien e udhëzimeve të auditimit. Gjatë viteve 1960, disa shtete modernizuan programet e tyre të auditimit duke përfshirë auditimin e performancës, përveç auditimeve tradicionale financiare. Disa kërkuar udhëzime nga GAO lidhur me zgjerimin e funksioneve të tyre të auditimit. Kongresi dhe Shtëpia e Bardhë po kështu kërkonin rrugë për të forcuar kontrollin mbi grantet federale. Në vitin 1970, Zyra e Buxhetit dhe GAO rënë dakord për formimin e Task Force për Standardet e Auditimit, e cila ndërmori një proces të gjatë kërkimor. Si rezultat i punës, Kontrollori i Përgjithshëm publikoi në vitin 1972 edicionin e parë të Standardeve të Auditimit të Qeverisë, Organizatave, Programeve, Aktiviteteve dhe Funksioneve, i cili u quajt "Libri i verdhë". Në vitet e mëvonshme, GAO i dha librit një titull më konciz, Standardet e Auditimit të Qeverisë dhe e përditësoi atë me udhëzime në mënyrë periodike.

Stafi i GAOs, kryesisht kontabilistë, filloi të ndryshojë për tu përshtatur me detyrat e reja të agjencisë. Në vitin 1970, GAO filloi rekrutimin e fizikantëve, shkencëtarëve socialë, profesionistët IT, si dhe ekspertë në fusha të tilla si kujdesi shëndetësor, politikave publike dhe menaxhimin e informacionit. Në vitin 1980, shumica e audituesve të agjencisë dhe analistët e menaxhimit tashme ishin ri-klasifikuar si vlerësues të cilët pasqyronin punën e larmishme në GAO.

Gjatë drejtimit të Staats, GAO investoi në teknologji të reja dhe punësoi individë me grada të ndryshme akademike. Në vitet 1970 dhe 1980, agjencia përdorte gjithnjë e më shumë kompjutera në auditime dhe në operacionet administrative.

d. Në vitin 1981, Presidenti Ronald Reagan emëroi Charles A. Bowsher [çarls baushër] si Krye-Kontrollor të Përgjithshëm i GAO-s. Bowsher punoi për të përmirësuar menaxhimin financiar federal. Ai gjithashtu mbikëqyri modernizimin e selisë së GAOs dhe pajisjeve në përdorim të stafit. Ai u përqendrua në ofrimin e informacioneve të dobishme dhe në kohë për Kongresin, falë planifikimit strategjik, kontrollit të proceseve të punës dhe kontrollit të cilësisë ex post të raporteve të auditimit. Kur Bowsher u largua nga detyra në vitin 1996, kërkesat e Kongresit, nga 40% të punës së GAOs në vitin 1981, perbenin mbi 70% të punës së GAO-s. GAO filloi të kryente për herë të parë rishikime tërësore të menaxhimit të përgjithshëm të agjencive qeveritare lidhur me çështje të gjera organizative dhe të menaxhimit të tyre. Zyra gjithashtu filloi publikimin e një serie raportesh me risk të lartë, ku jepeshin informacione mbi aktivitetet e ndjeshme federale si menaxhimi i mbeturinave, mashtrimi, abuzimi dhe keqadministrimi.

e. David M. Walker (1998-2008): GAO si nje organizate model per qeverine

Nën udhëheqjen e Kontrollorit të Përgjithshëm David M. Walker [dejvid uokër], GAO u angazhua për të adresuar çështjet me interes të veçantë për Kongresin. Nën drejtimin e tij, GAO zhvilloi një gamë të gjerë auditimesh financiare dhe performance. Këto auditime japin një vështrim profesional dhe objektiv mbi aktivitetet e qeverisë dhe misionet e saj. Ato mbulojnë çdo gjë, nga sfidat e plakjes së popullsisë dhe kërkesat e epokës së informacionit në zhvillim e kërcënimeve të sigurisë kombëtare dhe kompleksitetin e globalizimit. GAO gjithashtu u përkushtua në reformën e qeverisjes së përgjithshme për të ndihmuar agjencitë qeveritare të transformohen në organizata të cilat orientohen drejt rezultateve dhe janë të përgjegjshme ndaj publikut.

Vlerat thelbësore të përgjegjshmërinë/llogaridhëniës, integritetit dhe besueshmërisë, pasqyrojnë përkushtimin e GAOs për një qeverisje më të mirë. Nëpërmjet auditimit të programeve federale, Gao ndihmon në sigurimin se qeveria është përgjegjëse para popullit amerikan. Puna e agjencisë reflekton integritet, sepse ajo është profesionale, objektive, e bazuar në fakte, jo-partiake dhe jo ideologjike. GAO përpiket të japë besueshmëri, duke siguruar informacion të cilësisë së lartë që është në kohë, i saktë, i dobishëm, i qartë dhe i sinqertë.

Nën drejtimin e Walker, GAO punoi për të siguruar në kohë një shërbim cilësor për Kongresin dhe për t'u bërë një organizatë model për qeverinë federale.

GAO organizon procesin e peer review çdo 3 vjet. Ne vitin 2014, ekipi i "Peer Review" për GAO-n me teme për sigurimin e cilësisë në auditim, i përbërë nga auditues nga SAI-t e Norvegjisë, Kanadase, Britanise së Madhe, Danimarkes dhe Bahamas-it, theksonte se :

"Ekipi konsideron se GAO ka struktura, marrëveshje, dhe një kulturë që në mënyrë të qartë përparëson cilësinë dhe pavarësinë. Institucioni sigurohet që rëndësia e këtyre koncepteve t'i përcillet stafit të ri sapo ai i bashkohet organizatës. Ne u impresionuam nga puna e GAO-s për sigurimin e cilësisë, brenda një kuadri shumë të qartë dhe të plotë, duke e ndihmuar stafin në përmbushjen e standardeve të cilësisë. Mjete të tilla janë të dizenuara për të zvogëluar shkallën në të cilën cilësia e rezultateve varet nga anëtarët individualë të stafit, si dhe rrisin transparencën e vendimmarrjes".

GAO dhe INTOSAI

Por GAO, me kalimin e viteve, mori edhe një permase tjetër cilësore: atë të kontributit dhe vlerës së shtuar në komunitetin INTOSAI të institucioneve supreme të auditimit. Aktualisht, GAO përfaqëson një institucion lider i INTOSAI-t, i organizatës botërore të institucioneve supreme të auditimit(SAI-ve), jo vetëm për vlerat që mbart, por edhe për kontributin historik që ka dhënë. Rreth 25 vjet më parë, në vitin 1992, SAI i SHBA-ve, Zyra Amerikane e Llogarive Qeveritare (GAO), organizoi Kongresin INCOSAI XIV të INTOSAI-t në Uashington D.C.. Eveniment ky që shënoi zhvillimin më të rëndësishëm në komunitetin e SAI-ve deri në atë kohë, pas Kongresit INCOSAI IX të INTOSAI-t në Lima të Perusë në vitin 1977. Kongresi i Uashingtonit u përqëndrua në Standardet dhe udhëzimet për auditimin suprem publik. Nga Uashingtoni nisi rrugëtimin saga e produktit kryesor të auditimit publik në botë (që më pas tërhoqi edhe vëmendjen e OKB-se dhe sot përbën bazën e monitorimit të Axhendës së saj të Zhvillimit 2030), standardet ISSAI të pranuar ndërkombëtarisht të auditimit suprem. Në

kryeqytetin amerikan mori formën e qartë dhe të plotë moto e INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest(Nga eksperiencia e perbashket fitojne te gjithë)”.

Me kalimin e viteve, vitaliteti i fituar nga standardet profesionale u ndërthur me përcaktimin e drejtimeve strategjike të INTOSAI-t. GAO mori kryesinë e Grupit të Punës së organizatës për përgatitjen e strategjisë së zhvillimit të auditimit suprem në nivel botëror. Kontributi i GAO-s në këtë Grup ndihmoi edhe strategjinë e zhvillimit 2013-2017 të Kontrollit të Lartë të Shtetit, pasi në themel të saj kjo strategji ka objektivat kryesore të përcaktuara në strategjinë e zhvillimit 2011-2016 të INTOSAI-t, sidomos Objektivi i Dytë i ndërtimit të kapaciteteve institucionale dhe Objektivi i Katërt i zhvillimit drejt një organizate model.

GAO ishte po ashtu në boshtin e përgatitjeve të Planit të ri Strategjik të Zhvillimit 2017-2022 të INTOSAI-t, të miratuar në Kongresin e fundit të organizatës, INCOSAI XXII, zhvilluar në Abu D’habi të Emirateve të Bashkuara Arabe më datat 5-11 dhjetor 2016. Kryetar i Grupit të Punës për hartimin e Planit Strategjik të INTOSAI-t ishte drejtuesi i GAO-s dhe Krye-Kontrollori i sotem i Përgjithshëm i SHBA-ve, z. Gene L. Dodaro, mik i shqiptarëve dhe i KLSH.

Z. Dodaro, në një interviste të tij, dhene Qendres IBM per Biznesin Qeveritar me daten 2 qershor 2016, shprehet “GAO ekziston për të mbështetur Kongresin në kryerjen e përgjegjësi të tij kushtetuese dhe për të ndihmuar në përmirësimin e performancës dhe përgjegjshmërisë së qeverisë federale, për të mirën e popullit amerikan.. Ne kemi ndihmuar në vlerësimin e programeve dhe aktiviteteve federale për të përcaktuar se sa mirë ato janë duke punuar dhe nëse jo, sesi ato duhet të ndryshohen ose përmirësohen...Ne auditojme financat e vendit, për të siguruar se paratë e taksapaguesve janë duke u shpenzuar në mënyrë të përshtatshme, në mënyrë eficiente dhe efektive, në përputhje me ligjin federal. Bëjmë auditime të ndryshme financiare të subjekteve qeveritare, duke përfshirë pasqyrat financiare të të gjithë qeverisë federale. Ne ndihmojmë në krijimin e standardeve të kontabilitetit, auditimit dhe kontrollit të menaxhimit për sjelljen e zyrtarëve publikë. Ne gjithashtu prodhojmë një seri raportesh të riskut të lartë, që përfshin fushat të cilat janë veçanërisht të ndjeshme ndaj mashtrimit financiar, shpërdorimeve dhe keqmenaxhimit në qeverinë federale.

Po ashtu, në leksionin e tij në Konferencën Vjetore 2013 të Shoqatës Amerikane të Administratës Publike “Elliot Richardson”, z. Dodaro e ndan kontributin e organizatës që drejton në katër shtylla. Së pari, ai thekson se etika dhe integriteti formojnë bazën për auditimin. Së dyti, nënvizon rëndësinë që GAO i kushton etikës dhe integritetit në punën e saj. Së treti, nxjerr në pah rolin e organizatës për të zbuluar dhe deklaruar hapur në publik të vërtetat e vështira në qeverisjen publike. Dhe së katërti, ndihmën që institucioni i tij jep në promovimin e etikës dhe integritetit në auditimin publik në të gjithë botën. Në këtë leksion, Dodaro shprehet se “Si dikush që e ka kaluar karrierën e tij si një auditues federal, mund të them pa hezitim: puna solide audituese, e bazuar në integritetin dhe parimet e tjera etike është e domosdoshme për një mbikëqyrje efektive të qeverisë dhe mbajtjen e njerëzve përgjegjës. Puna e GAO-s nxjerr në dritë mangësitë qeveritare, inkurajon sjelljen e duhur nga ana e zyrtarëve publikë dhe e kontraktorëve privatë, si dhe ndihmon për të penguar sjelljen e diskutueshme. Puna solide audituese gjithashtu kontribon në rezultate më të mira të politikave publike dhe në përmirësimin e performancës së qeverisë... Besueshmëria e

GAO-s varet nga perceptimi - dhe realiteti - se puna jonë është kryer me integritet dhe sipas parimeve etike...Pa besueshmërinë, një auditim nuk ka shumë vlerë”.

GAO nuk është thjesht komuniteti i mbi 2900 punonjësve me integritet, përgatitje të lartë profesionale dhe të mirëtrajnuar. Institucioni nxjerr çdo vit me qindra raporte auditimi dhe dëshmi, për t'i siguruar Kongresit dhe drejtuesve të agjencive të pavarura informacion të saktë mbi aktivitetet e qeverisë. Raportet e tij për Risqet e Larta dhe për mbivendosjet, dublimet apo fragmentimin e punës së qeverisë federale janë shembull për cilindo institucion auditimi në botë. Institucioni jep kontributin e tij si lider në auditim, nëpërmjet standardeve që zbaton, të bazuara mbi rregullat e etikës dhe integritetit, ku janë reflektuar praktikatat më të mira të marra nga standardet ISSAI.

Institucioni funksionon tërësisht si një agjenci e pavarur nga Qeveria. Edhe pse GAO nuk ka tagër të detyrojë Qeverinë që të zbatojë përfundimet dhe rekomandimet e auditimeve të saj, institucioni imponohet me vlerat e tij, duke i bindur veprimtarët e tjerë për të vepruar. Pjesëmarrja në seancat e Komisioneve të Kongresit Amerikan është një element veçanërisht i vlefshëm bindës dhe stafi i GAO-s lë çdo detyrë tjetër për ta kryer këtë. Por jo vetëm kaq. Pothuajse të gjitha raportet e auditimit janë dokumente publike dhe vihen në dispozicion për mediat. Vëmendja e mediave ndaj një raporti auditimi mund të jetë një nxitje e fuqishme për veprim korrigjues në Qeveri, kështu që GAO bashkëpunon me përfaqësues të mediave të ndryshme. GAO vetë nuk mban konferenca për shtyp, por merr pjesë, nëse i kërkohet, në konferencat për shtyp të mbajtura nga një organ tjetër (mund të jetë dhe një anëtar i Kongresit), i cili e ka kërkuar raportin e auditimit. Në këto konferenca, stafi GAO-s i përgjigjet pyetjeve nga gazetarët.

GAO përbën një model për të gjitha institucionet supreme të auditimit në botë, për pavarësinë, profesionalizmin, transparencën dhe integritetin, vlera këto të përmbajtura në standardet ISSAI të INTOSAI-t.

GAO punon shumë ngushtë me Kongresin Amerikan. Lidhjet janë të shumta dhe të gjera, sidomos ato me disa Komisione të përhershme të Kongresit dhe Senatit. Në rrethana të tjera, lidhje të tilla të ngushta midis një SAI dhe Parlamentit mund të jenë një kërcënim për pavarësinë e SAI-t. Mirëpo ka disa arsye pse GAO ka qenë në gjendje që të ruajë pavarësinë e saj në këtë mjedis. Po përmend dy kryesoret prej tyre. Së pari, angazhimi institucional për pavarësinë dhe objektivitetin e institucionit (i përforcuar nga personalitetet në krye të GAO-s që prej krijimit të organizatës në vitin 1921) është themelor për kulturën organizative të SAI-t amerikan. Stafi i tij instinktivisht dhe fuqimisht i reziston çdo përpjekjeje që synon të ushtrojë ndikim të papërshtatshëm në drejtimin apo përmbajtjen e punës së institucionit, madje edhe për rastet kur rrezikohet tjetërsimi i punës nga Senatorë apo Anëtarë me ndikim të fortë të Dhomës së Përfaqësuesve. Së dyti, një mbrojtje dhe garanci akoma më e rëndësishme për pavarësinë e GAO-s qëndron në natyrën e Kongresit Amerikan, në ndarjen e shumtë të pushtetit të tij dhe disiplinën e dobët të brendshme partiake. Karakteristika këto që janë ndoshta të natyrshme në historinë politike dhe në demokracinë amerikane, duke bërë që të ketë shumë pak gjasa që Kongresi të mund të ushtrojë një presion të tillë të qëndrueshëm mbi GAO-n, që të arrijë të kërcënojë seriozisht pavarësinë e saj. Për më tepër, ka një bindje të fortë në Kongres - së paku në mesin e shumë nga anëtarët e tij më me ndikim - që kredibiliteti publik i mirëkrijuar i GAO-s është shumë i vlefshëm dhe një aset i Kongresit, si institucion, dhe se Kongresi e ka të pamundur të lejojë që ky kredibilitet të

zvogëlohet nga pakënaqësi politike afatshkurtra ose implikime politike të ndonjë auditimi të veçantë ose një serie auditimesh.

Qendra e Ekselencës në Auditim e GAO-s, që Ju zj. St. Laurent drejtoni, është një strukturë qendrore e GAO-s, që punon me të gjitha institucionet e auditimit dhe llogaridhënies qeveritare në botë, për të përmirësuar dhe shtuar, nëpërmjet trajnimeve të saj, kapacitetet e tyre në auditim. Qendra ndihmon institucionet supreme të auditimit publik (SAI-t) të zhvillojnë dhe zbatojnë korniza të shëndosha të sigurimit të cilësisë në auditim dhe plane strategjike e strategji të zhvillimit të burimeve të tyre njerëzore, duke rritur njohuritë për standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t.

Mbështetur në këto tradita dhe vlera të patjetërsueshme të kontributit të një SAI si GAO në mbajtjen të përgjegjësime të administratës së shtetit më të fuqishëm dhe demokratik në botë, por dhe në zhvillimin e auditimit suprem publik, ne si KLSH përkthjem në shqip dhe botuam në vitin 2015 standardet e auditimit të GAO-s, «Yellow Book (Libri i Verdhë)». Leximi dhe përvetësimi i këtyre standardeve nga audituesit e KLSH-së po i ndihmon ata në punën e tyre të përditshme për të realizuar auditime cilësore.

Në këto vitet e fundit, marrëdhënia jonë si KLSH me GAO-n po forcohet dhe po merr trajta konkrete bashkëpunimi. I jemi mirënjohës GAO-s dhe në veçanti z. Dodaro, drejtuesit të saj, që në harkun kohor të dy viteve 2016-2017 mundësuan dhe po realizojnë trajnimin e tre audituesve tanë për rreth 4 muaj pranë zyrave të GAO-s në Uashington D.C. Kjo eksperiencë që po merret është e një vlere të jashtëzakonshme për ne.

Nga leksioni ne Akademine e Shkencave. 24 mars 2017, Tirane

Më datën 30 janar 2017, kur Ju takova në Uashington D.C., se bashku me z. James-Christian Blockwood, Drejtor i Planifikimit Strategjik ne GAO, në vijim të çështjeve të diskutuara në takimin e punës që pata me Krye-Kontrollorin e SHBA-ve z. Dodaro në Abu D'habi në dhjetor 2016, ne biseduam për fushat e bashkëpunimit me Ju si Qendrën e Ekselencës në trajnime afatgjata e afatshkurtra të audituesve shqiptarë, veçanërisht për Auditimin e Performancës, të IT, në fushën e etikës dhe integritetit në auditim, si dhe në procesin e Planifikimit Strategjik 2018-

2022. Jemi gati të presim auditues të GAO-s në Shqipëri për trajnime në fushat e mësipërme. Sfidat janë të implementojmë standardet e GAO-s, pra të përgatisim "The Albanian Yellow Book", standardet e auditimit suprem publik të Shqipërisë. Për këto bashkëpunime dhe për shumë fusha të tjera të shkëmbimit të eksperiencës mes dy SAI-ve tona, jemi gati të nënshkruajmë një marrëveshje me Ju si Qender, e cila do të mundësonte dergimin e një grupi audituesish të KLSH për trajnim pranë Qendres së Ekselencës në Uashington D.C., ç'ka do të përbente një investim thelbësor në të ardhmen e kualifikimit profesional të audituesve tane.

EFEKTIVITETI I SHTETIT NË LUFTËN KUNDËR KORRUPSIONIT ËSHTË I LIDHUR ME MIRATIMIN E LIGJIT PËR PËRGJEGJËSINË MATERIALE TË NËPUNËSIT PUBLIK

Fjala në Tryezën e Punës "Roli i SAI-ve në luftën kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar", organizuar nga KLSH në bashkëpunim me SIGMA, 14 qershor 2017, Tiranë

Të nderuar pjesëmarrës,

Institucionet supreme të auditimit (SAI-t) konsiderohen sot në botë si një faktor sigurie brenda sistemit të menaxhimit të financave publike dhe kanë role dhe përgjegjësi të mëdha për parandalimin dhe zbulimin e mashtrimit financiar dhe korrupsionit, së bashku dhe në sinergji me institucionet e tjera ligjzbatuese të vendit.

SIGMA (Mbështetja për Përmirësim në Qeverisje dhe Menaxhim), Nisma e Përbashkët e BE dhe OECD-se, ia ka dalë për 25 vjet rrjesht të japë një kontribut të çmuar në fusha si planifikimi strategjik i reformës në administratën publike, menaxhimi financiar publik, auditimi i jashtëm, përgjegjshmëria publike, etj., në vendet candidate dhe aspiruese për anëtarësim në BE, në vendet e Afrikës veriore, Ukrainë, etj. E falenderojmë veçanërisht këtë Program të sukseshëm për ndihmën e madhe dhënë reformës në administratën publike dhe në menaxhimin e financave publike në vendin tonë.

15 vite më parë, në vitin 2002, SIGMA, në një studim për performancën e institucionit tonë, shprehej se *"KLSH duhet të jetë një agjent i ndryshimit, dhe jo spirancë që tërhiqet zvarrë"*.

Ndërsa në parimet e njohura të SIGMA-s mbi reformën në administratën publike, të botuara në nëntor 2014, në kapitullin e Menaxhimit Financiar Publik, Parimi i 15-të thotë: *"Pavarësia, mandati dhe organizimi i SAI-t janë vendosur dhe mbrojtur nga kuadri kushtetues dhe ligjor dhe respektohen në praktikë"*

Dy shtyllat kryesore në punën tone si institucioni më i lartë i auditimit publik në këto pesë vite 2012-2017 kanë qenë:

1. përmirësimi i qeverisjes publike nëpërmjet thellimit të luftës ndaj korrupsionit dhe mashtrimit financiar, si dhe
2. reforma tërësore strukturore, organizative dhe funksionale për modernizimin e institucionit.

Në betejën kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar, jemi bazuar në ISSAI 1240 "Përgjegjësitë e Audituesit në lidhje me Mashtrimin Financiar në një Auditim të Pasqyrave Financiare" dhe në ISSAI Gov 5700 "Udhëzues për Auditimin e Parandalimit të Korrupsionit në Agjencitë Qeveritare". Ky standard i fundit vlerëson se: *"SAI duhet të kuptojë riskun e korrupsionit, bazuar në analizën e dukurisë së korrupsionit në çdo auditim që ndërmerret"*. Po ashtu, ISSAI 5700 cilëson se *"Një nga aspektet më të rëndësishme të rolit të SAI-t në luftën kundër korrupsionit është puna që ai bën në fuqizimin e institucioneve publike, të cilat janë elemente të Sistemit Kombëtar të Integritetit"* (ISSAI 5700, faqe 13, Bon, shtator 2016).

Të udhëhequr nga këto standarde, kemi dërguar në Prokurori për abuzime flagrante me fondet publike 219 raste në periudhën 2012-2017, ose mesatarisht një kallzim penal në javë

apo një kallzim në çdo tre auditime, ose 1.5 herë më shumë se numri i kallzimeve penale për 10 vitet 2002-2011.

Në zbulimin e dëmit ekonomik ndaj buxhetit të Shtetit, kemi synuar jo vetëm rekuperimin e tij në masën gati 100 përqind, por edhe vënien përpara përgjegjësisë të shkaktarëve të tij, me synimin e krijimit të një klime parandaluese dhe dekurajuese ndaj abuzuesve. Për periudhën 2012-2016, dëmi ekonomik i evidentuar dhe i bërë publik arrin në shumën 191 miliardë lekë ose rreth 1.47 miliardë euro, në një buxhet publik vjetor në nivele mesatarisht rreth 2.9 miliardë euro të ardhura dhe 3.2 miliardë euro shpenzime.

Treguesi i dobishmërisë së auditimit tregon se për çdo lek të shpenzuar nga Buxheti i Shtetit, KLSH ka kërkuar 76.8 lekë shpërblim dëmi në vitin 2016. Për periudhën 2012-2016, treguesi i dobishmërisë ka arritur nivelin 127.1 lekë, krahasuar me vetëm 21.1 lekë që ishte në periudhën 2002-2011(për 10 vjet).

Duke pasur parasysh shtrirjen aktuale dhe kompleksitetin e korrupsionit, lufta kundër tij kërkon përpjekje afatgjata, marrëveshje ligjore që shërbejnë posaçërisht për këtë qëllim, politika të përshtatshme, strategji, institucione të konsoliduara, plane dhe veprime mbi një bazë organizative të mirë-projektuar. Reforma në drejtësi, si sfida më e rëndësishme për qeverisjen tonë publike dhe sfida për mirëadministrimin e pronës publike dhe të parave të taksapaguesve shqiptarë janë plotësisht të ndërthurura me njera-tjetrën.

Korrupsioni është një çështje e lidhur me legjitimitetin e Shtetit përsa i përket menaxhimit publik. Ai dëmton ligshmërinë e institucioneve bazë të Shtetit dhe ul ndjeshëm imazhin dhe besueshmërinë e sistemit shtetëror dhe politik të një vendi. Korrupsioni më i shëmtuar dhe i neveritshëm është ai politik, por kjo nuk është fusha jonë si SAI. Sikurse e ka cilësuar Gene L. Dodaro, Krye-Audituesi i SHBA-ve, *“Ne SAI-t nuk bëjmë politika, por auditojmë zbatimin e tyre nga agjencitë qeveritare”*.

Reforma në drejtësi u mirëprit nga të gjithë ne shqiptarët dhe forcat politike në vend. Institucionet e reja që do të dalin nga zbatimi i saj, do ta udhëheqin luftën kundër korrupsionit, si detyrim kushtetues dhe kërkesë imediate e kohës. Për këtë arsye, këto institucione e kanë domosdoshmëri të integrohen mirë dhe shpejt me punën e institucioneve të deritashme, për ato pjesë ku ajo rezulton efektive dhe pozitive. Prej tyre ato do të marrin informacionin e nevojshëm për të konturuar rastet që do të hetojnë më vete dhe ku do të thellohen në gjetjen e provave të pakundërshtueshme për gjyqe shembullore. Por për të arritur deri këtu, nevojiten disa hapa të rëndësishëm.

Së pari, është thelbësore për të pasur një administratë të përgjegjshme shtetërore, që për rastet e dëmtimit të dukshëm të interesave të pronës publike dhe humbjes së konsiderueshme të të ardhurave të pritshme për Buxhetin e Shtetit, zyrtarët më të lartë dhe nëpunësit shtetërorë që e kanë shkaktuar këtë dëm apo humbje të mbajnë përgjegjësi materiale(sa më lart të jenë në pozicioni hierarkike, aq më shumë duhet të përgjigjen). Për të katërtin vit rradhazi si KLSH, në Raportin për Zbatimin e Buxhetit të

Konsoliduar të Shtetit, kemi rekomanduar hartimin e ligjit për përgjegjësinë materiale të nëpunësit publik. U jemi drejtuar edhe institucioneve donatore për të ndihmuar për përgatitjen e një drafti koherent. Nuk kemi arritur të marrim asnjë reagim, ndërkohë që jemi të bindur se do të ndryshonte katërcipërisht situata, sapo ky ligj të miratohej. Kërkojmë ndihmë për këtë projekt-ligj edhe nga SIGMA.

Përgatitja e draftit të këtij ligji dhe futja e tij në axhendën e Kuvendit të ri, do të rriste në progresion gjeometrik përgjegjësinë e nëpunësve shtetërorë ndaj detyrës që kryejnë, duke bërë që funksionarët publikë, sidomos ata të mesëm dhe lartë, shkaktarë ose kontribues në dëmin në Buxhetin e Shtetit, të vihen përpara përgjegjësisë së dëmshpërblimit material, duke paguar tërësisht apo një pjesë të dëmit të shkaktuar, si dhe duke dekurajuar ndjeshëm gjithsecilin që sot e sheh administratën publike si një hapësirë për të abuzuar, për të kryer mashtrim financiar e korrupsion.

Konstatojmë se për fat të keq, për shkak të mosrespektimit të rekomandimit të KLSH, papërgjegjshmëria në administrimin e fondeve publike dhe anti-kultura e mosndëshkimit janë rritur në raport gjeometrik tek ne, kurse përpjekjet tona sporadike si institucione kryesore të Shtetit për të luftuar korrupsionin, janë rritur në raport aritmetik. Kjo gjendje ka dekurajuar ndjeshëm qytetarët shqiptarë dhe ka bërë që 56 përqind e tyre të duan ose të kërkojnë të largohen nga vendi, çka duhet të na turpërojë të gjithë ne qeveritarët dhe drejtuesit e institucioneve kryesore të Shtetit.

Së dyti, për të katërtin vit rradhazi, si KLSH i kemi kërkuar qeverisë së sotme rinovimin e Urdhërit të Kryeministrit Nr. 70 datë 18.04.2006 "Për Zbatimin e Rekomandimeve të Kontrollit të Lartë të Shtetit, Auditit të Brendshëm dhe të Departamentit të Kontrollit të Brendshëm Administrativ dhe Antikorrupsion në Këshillin e Ministrave, në Institucionet në varësi të Kryeministrit a të Ministrave".

Për periudhën 2014-2017, po për katër vite rradhazi, KLSH ka përgatitur një listë me zyrtarë të lartë të strukturave qeveritare, të denoncuar nga institucioni në shkelje flagrante dhe abuzim me ligjet dhe fondet publike, duke propozuar largim të tyre nga shërbimi publik. Qeveria ka heshtur ndaj kërkesës sonë, duke ushqyer anti-kulturën e pandëshkueshmërisë në vend dhe penguar punën e Prokurorisë për trajtimin e kallëzimeve penale të KLSH-së ndaj këtyre zyrtareve të lartë. Ne vërtet punojmë si agjentë të Kuvendit për mirëadministrimin e parasë publike, por nga ana e tij, Kuvendi duhet të rrisë presionin pozitiv ndaj Qeverisë për zbatimin e rekomandimeve tona. Progres Raporti i i vitit 2015 i BE-së për Shqipërinë vëren se *"SAI(KLSH) paraqiti tek Zyra e Prokurorit të Përgjithshëm 49 raste për 149 zyrtare, si pjesë e luftës kundër krimit ekonomik, mashtrimit financiar dhe korrupsionit...Raporti vjetor i auditimit i SAI-t diskutohet në Komisionin e Ekonomisë dhe të Financave, por përsëri nuk ka ndjekje sistematike parlamentare"* (Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për Shqipërinë 2015, faqe 73, paragrafi i dytë nga fundi).

Së treti, ne kemi nevojë për funksionimin e një Sistemi të plotë Kombëtar kundër Korrupsionit dhe Mashtrimit Financiar, larg butaforive të derisotme të prodhuara nga

shumë struktura dhe agjenci. Më lejoni të sjell një shembull. Një nga vendet ku vlerësimi i sistemit të integritetit kombëtar (NIS-National Integrity System) ka marrë pikavarazhin më të lartë është Gjermania. Filiali i Transparency International në Gjermani, ndër strukturat më aktive dhe me influencë të kësaj Organizate në Evropë, punon në mënyrë efektive me të gjithë institucionet dhe veprimtarët kryesorë kundër korrupsionit në këtë vend, duke formuar një koalicion të qëndrueshëm. Kjo është bere e mundur ngaqë strukturat dhe institucionet shtetërore, sektori privat dhe shoqëria civile janë treguar që të gjithë bashkëpunues dhe koalicioni funksionon. Strukturat më aktive të NIS-it gjerman bashkëpunojnë ngushtësisht me OLAF, Zyrën e Bashkimit Evropian kundër Mashtrimit Financiar dhe Korrupsionit.

Nën shembullin e modelit gjerman, lufta kundër korrupsionit tek ne duhet konceptuar si një lëvizje kolektive, e cila duhet kryer me një frymë të thellë bashkëpunimi në të gjitha nivelet, duke filluar nga individët e deri tek subjektet publike, institucionet ligjzbatuese, institucionet e pavarura dhe organizatat ndërkombëtare. Qeveria jonë ka një strategji të luftës kundër korrupsionit, por, për fat të keq, kjo strategji, e shndërruar vetëm në disa konferenca, seminare, tryeza të rrumbullakta, portale dhe mesazhe në publik, nuk ka dhënë rezultate konkrete, duke ngelur praktikisht në letër. Për mosrealizimin e saj mbajmë përgjegjësi të gjithë, si qeveria, legjislativi dhe gjyqësori, ashtu edhe ne, institucionet e pavarura. Duhet të shohim me kurajo ku qëndrojnë dobësitë tona në luftën kundër korrupsionit dhe t'i eliminojmë ato.

Efektiviteti i vetë Shtetit në luftën kundër korrupsionit është i lidhur me përpjekjet për ta bërë Shtetin dhe institucionet e tij kryesore sa më transparente dhe të përgjegjshme, nëpërmjet kontributit të institucioneve të pavarura. Edhe pse Raporti NIS(National Integrity System) për Shqipërinë i shtatorit 2016 rendit KLSH-në dhe Avokatin e Popullit si ndër institucionet që kanë performuar më mirë në luftën kundër korrupsionit, jemi të vetëdijshëm se asnjë sukses i një strukture të veçantë nuk mund të ketë peshën e duhur, në rast se përpjekjet tona nuk kanalizohen në një aleancë efektive. Për shembull, Prokuroria e Shtetit ka në duar një numër të jashtëzakonshëm dosjesh dhe çështjesh, por ka ende pak staf profesional për të përballuar ngarkesën e marrë. ILDKPKI po bën një punë shumë të mirë, por rrezikon të izolohet nga mosveprimi i disa strukturave të tjera që duhet të trajtojnë dhe thellojnë gjetjet dhe denoncimet e Inspektoratit.

Izolimi merr jetë nga mosveprimi i shumë institucioneve. Për shembull, institucionet e Prokurorisë, Ministrisë së Financave, Ministrisë së Brendshme, ILDKP dhe KLSH lidhën një marrëveshje në vitin 2009 për punë të përbashkët kundër korrupsionit. Kjo marrëveshje, për mendimin tim personal, duhet konsideruar pa hezitim e dështuar dhe përgjegjësia për këtë është e të gjithë drejtuesve ndër vite të këtyre institucioneve, përfshirë dhe mua si drejtues i institucionit suprem të auditimit në vend.

Roli dhe kontributi i institucioneve të pavarura, i Prokurorisë, ILDKPKI dhe vetë KLSH marrin përmasat dhe rëndësinë e duhur, kur këto institucione të pavarura funksionojnë në një

sistem të mirëorganizuar kombëtar të integritetit.

Nëse duam që Sistemi Kombëtar i Integritetit tek ne të mos jetë vetëm një raport cilësor i një organizate ndërkombëtare prestigjioze, por një marrëveshje e arritur midis të gjithë veprimtarëve kryesorë të shoqërisë, me një program konkret objektivash dhe pune, është koha për të vepruar pikërisht tani!

Suksesi i luftës kundër korrupsionit varet nga gjerësia dhe thellësia e marrëveshjes shoqërore të arritur për ta bërë këtë Sistem të funksionojë. Tek ne, si dhe në modelin gjerman dhe, në mënyrë të ngjashme tek modelet e 24 vendeve të tjera zbatuese të Projektit “ENIS”(European National Integrity System) të Bashkimit Evropian për vendet anetare dhe candidate të BE-se, ky Sistem duhet të përbëhet nga elementët e mëposhtme që duhet të kenë një funksion parësor tek ne, në luftën kundër korrupsionit:

- Kuvendi,
- Gjyqësori,
- Ekzekutivi,
- Institucionet e pavarura (Prokuroria e Përgjithshme, ILDKPKI, KLSH),
- Shërbimi Informativ Kombëtar,
- Avokati i Popullit,
- Organet e menaxhimit zgjedhor,
- Partitë politike,
- (organizatat më përfaqësuese të saj),
- Media,
- Biznesi (shoqatat e tij), etj.

Të gjithë elementët e Sistemit Kombëtar të Integritetit janë të pavarur nga njëri-tjetri, por duhet të sigurojnë një koordinim shumë efektiv dhe eficient në luftën kundër korrupsionit. Çdo mangësi në punën e një ose disa prej këtyre veprimtarëve të përmendur më sipër, do të ulte efektivitetin e elementëve të tjerë dhe do të rrezikonte fatin e luftës kundër korrupsionit. Prandaj, të gjithë veprimtarët e Sistemit Kombëtar të Integritetit duhet të jenë njësoj të fuqishëm, të angazhuar dhe në ekuilibër me njëri-tjetrin

Pozicioni dhe kontributi i KLSH në Sistemin Kombëtar të Integritetit do të jetë i lidhur ngushtë me konceptin e kulturës së llogaridhënies dhe transparencës, për përmirësimin e qeverisjes në mirëmenaxhimin e financave publike. Duke luajtur rolin kushtetues të garantit dhe dhënësit të sigurisë mbi një menaxhim të shëndoshë financiar të Shtetit, KLSH do të përpiqet të shndërrohet në një ndër subjektet më të besuara nga qytetarët, brenda Sistemit kombëtar të llogaridhënies dhe luftës kundër korrupsionit. Jo më kot një nga kërkesat e INTOSAI-t dhe EUROSAT-t, në planet e tyre strategjike 2017-2023, është që si SAI të udhëheqim nëpërmjet shembullit, duke i paraprirë vendosjes së kulturës së ndëshkueshmërisë ndaj konfliktit të interesit dhe abuzimit me pronën dhe fondet publike.

Gjykoj se krijimi i strukturave të reja të reformës në drejtësi, të parashikuara nga paketa e miratuar në Kuvend më 21 korrik 2016, duhet të shoqërohet edhe me krijimin e Sistemit Kombëtar të Integritetit për Luftën kundër Korrupsionit në vendin tonë, si një veprim

themelor dhe referues ndaj çdo nisme mbarëkombëtare në të ardhmen, në drejtim të fuqizimit të kulturës së përgjegjshmërisë publike. Kjo mund të jetë edhe pjesë e Rezolutës sonë.

Duke i adresuar një kërkesë publike SIGMA-s për të na ndihmuar në realizimin e një "Peer review(Rishikim mes kolegëve" për zbatimin e standardadeve ISSAI dhe fuqizimin e kapaciteteve tona në luftën kundër korrupsionit, më lejoni ta mbyll këtë përshëndetje, duke sjellë në vëmendjen tuaj një tjetër cilësim nga Standardi ISSAI 5700: *"Audituesit dhe strukturat e tjera të ngarkuara me kontrollin institucional aplikojnë gjykimin e tyre profesional për të mbikqyrur dhe vlerësuar efektivitetin dhe eficiencën e sistemit anti-korrupsion"* (ISSAI 5700, faqe 19, Bon, shtator 2016).

Nga ana tjetër, Parimet e SIGMA-s mbi reformën në administratën publike, në kapitullin e Përgjegjshmërisë, Parimi 5, theksojnë: *"Autoritetet publike marrin përgjegjësinë në rastet e abuzimeve dhe garantojnë korrigjimin dhe/ose dëmshpërblimin e përshtatshëm"*.

Duke perifrastuar sërish SIGMA-n, me synimin që të udhëheqim nëpërmjet shembullit vetjak, ne si KLSH synojmë të shndërrohem në agjent të ndryshimit dhe jemi të gatshëm të japim maksimalisht kontributin tonë modest në ndërtimin e Sistemit Kombëtar të Integritetit, në sinergji të plotë me të gjithë veprimtarët e tjerë të tij.

Ju faleminderit!

JEMI TË VENDOSUR TË INSTALOJMË NË ADMINISTRATAT TONA PUBLIKE KULTURËN E PËRGJEGJSHMËRISË, LLOGARIDHËNIES, TRANSPARENCËS DHE INTEGRITETIT

Fjala në Konferencën e 9-të Vjetore të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, 13 korrik 2017, Prishtinë

I nderuar Zoti Auditor i Përgjithshëm i Kosovës,

I nderuar Zoti Ministër i Financave i Republikës së Kosovës,

Të nderuar kolegë auditues të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës,

Nga Konferenca e 9-të Vjetore e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës

Është nder i veçantë dhe kënaqësi për mua të përshëndes Konferencën tuaj të Nëntë Vjetore, të kthyer tashmë në një traditë të bukur, e cila ju shërben për të vlerësuar performancën e institucionit gjatë një viti dhe për të gjetur mënyrat dhe qasjet më efektive dhe eficiente për të përmirësuar punën audituese në të ardhmen. Tema që keni zgjedhur për këtë vit, Fuqizimi i llogaridhënies, transparencës dhe integritetit të institucioneve të sektorit publik, nëpërmjet zbatimit të rekomandimeve të SAI-t, qëndron në themel të të gjithë filozofisë, rolit dhe misionit të punës sonë audituese si SAI.

Puna jonë si auditues nuk mund të kuptohet e pavarur dhe profesionale, pa standardet e fushës ISSAI të organizatës sonë INTOSAI. Ato janë udhërrëfyesi ynë i pagabueshëm dhe garancia e efektivitetit dhe eficiencës së gjetjeve dhe rekomandimeve tona.

Sikurse theksohet në preambulen e ISSAI-t 12 *“Vlerat dhe dobiet e SAI-ve: te besh ndryshimin ne jetën e qytetarëve”*, Parimet 2, 3 dhe 4, *“Për të siguruar që zyrtarët e zgjedhur veprojnë në interesin më të mirë të qytetarëve që ata përfaqësojnë, qeveritë dhe subjektet e sektorit publik duhet të mbahen përgjegjës për administrimin dhe përdorimin e burimeve publike. SAI-t forcojnë llogaridhënien, transparencën dhe integritetin e ketyre zyrtareve dhe institucioneve publike duke audituar ne menyre te pavarur sektorin publik dhe duke raportuar mbi gjetjet e tyre. Kjo u mundëson atyre të ngarkuar me qeverisjen e sektorit publik që të përmbushin përgjegjësitë e tyre, duke iu përgjigjur gjetjeve dhe rekomandimeve nga auditimet, nepermjet ndermarrjes së veprimeve korrigjuese të përshtatshme, duke plotësuar kështu ciklin e përgjegjshmërisë”*.

Edhe ne, SAI-t e Kosovës dhe të Shqipërisë, jemi të vendosur që të instalojmë në administratat tona publike kulturën e përgjegjshmërisë, llogaridhënies, transparencës dhe integritetit. Kjo kërkon një punë të gjatë, metodike dhe të përkushtuar, por jemi të bindur në garancinë e suksesit të kësaj qasjeje dhe përpjekjeje të përbashkët, pse ajo përputhet me objektivat e Planit të ri Strategjik të INTOSAI-t 2017-2022, të miratuar në Kongresin INCOSAI XXII në Abu d’Habi të Emirateve të Bashkuara Arabe në dhjetor 2016, si dhe me përparësitë e Planit Strategjik të EUROSAT-t 2017-2023, të miratuar në Kongresin e X-të të Organizatës në Stamboll të Turqisë në maj 2017.

Në nivel të rritjes së llogaridhënies dhe përgjegjshmërisë të institucioneve që auditojmë, si KLSH i kemi kërkuar Kuvendit të Shqipërisë për të tretin vit rradhazi (do t’ia kërkojmë edhe Parlamentit të ri të dale nga zgjedhjet e 25 qershorit) ngritjen e një grupi pune me ekspertë të Ministrisë së Financave, për draftimin dhe miratimin e Ligjit mbi Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik, si një mjet shumë efektiv për të zvogëluar dukurinë e korrupsionit dhe të mashtrimit financiar me fondet dhe asetet publike.

Në nivel të rritjes së integritetit në institucionet që auditojmë, si KLSH jemi përpjekur të ndikojmë dhe udhëheqim nëpërmjet shembullit, duke realizuar procesin e vetëvlerësimit të integritetit në institucionin tonë, në përputhje me kërkesat e Paketës INTOSAI, të përgatitur nga Gjykata Hollandeze e Auditimit dhe të promovuar nga INTOSAI në këto pesë vitet e fundit në një pjesë të konsiderueshme të komunitetit tonë kudo në botë. Mbi bazën e kërkesave të këtij procesi kemi kryer analizat tona vjetore të periudhës 2013-2016, duke zbatuar INTOSAI menjëherë sapo u njohëm me këtë Paketë në vitin 2013. Rritjes së përgjegjshmërisë dhe njëkohësisht integritetit të të audituarve tanë i shërben edhe kontrolli mbi zbatueshmërinë e rekomandimeve të lëna nga KLSH gjatë auditimit të fundit në institucion, kontroll të cilin ne e kryejmë si rregull në fillim të çdo auditimi të ri mbi institucionet publike.

Më lejoni të flas për punën në rritjen e transparencës së institucioneve që auditojmë, duke ndjekur sërish qasjen e INTOSAI-t për të qenë një Organizatë model që udhëheq nëpërmjet shembullit. Si KLSH, transparencën dhe komunikimin e plotë e të hapur me qytetarin dhe

publikun e kemi synuar dhe konsideruar si një nga boshtet kryesore të punës sonë. Kemi arritur që në vitin 2016 të publikojmë në faqen tonë në internet 98 përqind të Vendimeve të Kryetarit për auditimet e kryera.

Gjatë viteve 2012-2017, institucioni, krahas rritjes së kanaleve të komunikimit me publikun, përmirësoi përmbajtjen dhe cilësinë e mesazheve në njoftimet e tij për shtyp. Gjetjet dhe rekomandimet nga auditimet, të komunikuar nëpërmjet njoftimeve për shtyp, janë kthyer në këto 6 vite në lajm të ditës për televizionet, radiot dhe gazetatat kryesore të vendit.

Që në analizën vjetore të KLSH-së të zhvilluar në janar 2012 dhe më tej rregullisht çdo vit, mediat dhe përfaqësuesit më në zë të organizatave jo-qeveritare që luftojnë korrupsionin janë ftuar të marrin pjesë dhe të diskutojnë në analizat në nivel departamenti auditimi dhe në analizën e përgjithshme. Transparenca e aktivitetit të institucionit ka përbërë një nga treguesit kryesorë të modernizimit të tij dhe ka rritur besimin e publikut dhe qytetarëve ndaj KLSH-se.

Në fund të vitit 2016, institucioni ka qenë i pranishëm 6.7 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe ka gjashtëfishuar praninë e tij në mediat audiovizive, krahasuar me vitin 2010. Me 2016, media e shkruar ka pasqyruar raportet e auditimit dhe njoftimet për shtyp të KLSH-se me 931 artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike, përkundrejt 922 përgjatë vitit 2015.

Duke vijuar një traditë pozitive dhe risi absolute të nisur në vitin 2013, 72 drejtues dhe auditues të KLSH-së kanë qenë të pranishëm në vitin 2016 me 135 shkrime në pothuaj të gjitha gazetatat me qarkullim kombëtar të vendit, duke trajtuar me gjuhë të kuptueshme për lexuesin e thjeshtë temat dhe mesazhet kryesore nga auditimet e kryera. Për katër vite 2013-2016, audituesit e KLSH kanë botuar 396 artikuj, ese, editoriale, analiza e profile në median e shkruar.

Transparencën dhe komunikimin e hapur me të gjithë aktorët dhe partnerët, duke e nisur nga qytetari i thjeshtë, e kemi kërkuar dhe vijojmë ta kërkojmë me këmbëngulje tek çdo institucion që auditojmë, në përputhje me kërkesat e ligjit për informimin publik në Republikën e Shqipërisë.

Ndajmë bindjen se në këtë drejtim, ashtu si dhe në forcimin e llogaridhënies, përgjegjshmërisë dhe integritetit, si ne si KLSH ashtu dhe ZKA e Kosovës, kemi ende shumë punë për të bërë. Punë e cila, po ashtu, jemi tërësisht të bindur se duhet kryer në sinergji dhe në partneritet të plotë me institucionet e Kuvendit të Kosovës dhe të Shqipërisë, si dhe me qytetarin kosovar dhe atë të Shqipërisë, në përputhje me moton e Kongresit INCOSAI XXII të INTOSAI-t *“SAI-t në shërbim të qytetarit, të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri!”*.

Duke ju uruar punimë të mbara në Konferencë dhe suksese të mëtijshme në punën tuaj si auditues publikë profesionistë dhe të përkushtuar!

Ju faleminderit!

SAI ÇEK-NJË STRUKTURË AUDITUESE E MIRËPROJEKTUAR DREJT SË ARDHMES

Fjala në takimin e audituesve të KLSH me Presidentin e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Çekisë, inxh. Miloslav Kala, Tiranë, 2 gusht 2017

Nga takimi me z. Miloslav Kala

Këto ditë, Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Çekisë, inxh. Miloslav Kala po viziton Shqipërinë dhe Kontrollin e Lartë të Shtetit. Inxh. Kala është një personalitet i spikatur i auditimit më të lartë publik evropian. Ai mban postin e Zv-Presidentit të Bordit Drejtues të EUROSAI-t, organizatës së institucioneve supreme të auditimit(SAI-ve) të Evropës, e cila përfshin në gjirin e saj 50 SAI evropiane. Për të, z. Bohuslav Sobotka, Kryeministër i Republikës Çeke(janar

2014-qershor 2017) shprehet *“Fati i jetës time është ndërthurur me fatin e Miloslav Kalës në disa momente që kanë qenë të lidhura me interesat e përbashkëta të menaxhimit financiar publik, por edhe nga fakti se ndajmë të njëjtat vlera njerëzore për solidaritet dhe drejtësi... Miloslavin e njoh si një kryebashkiak të spikatur të Blanskos, një qytet ku ka ditur të menaxhojë problemet, por në të njëjtën kohë të ecë përpara... Kaluam një kohë të gjatë duke folur mbi projektet publike, shumicën e të cilave ia dolëm që t'i realizonim. Më i rëndësishmi ishte fillimi i ndërtimit të hekurudhës Express R43... Më vonë, Miloslav Kala u bë anëtar dhe Kryetar i Bordit Mbikëqyrës të Agjencisë Çeke të Konsolidimit, e cila ishte problematike për nga natyra si pasojë e privatizimeve të egra dhe socializmit në vitet 90-te të shekullit të kaluar. Për mua, si ministër i Financave i asaj kohe, ishte një lehtësim që kisha dikë të besueshëm dhe të aftë në Bordin Mbikëqyrës, opinionin e të cilit mund ta dëgjoja pa frikën se fshihej ndonjë interes tjetër. Kur Miloslav Kala vendosi të përfshihet në Institucionin Suprem të Auditimit, nuk më erdhi mirë për shkak se ishin të paktë ata deputetë që bëjnë politika të ndershme në interes të publikut. Megjithatë, ishte një kënaqësi e madhe për mua kur u zgjodh President i Zyrës Kombëtare të Auditimit të vendit tim”.*

Zyra Kombëtare e Auditimit e Republikës Çeke, SAI çek është një institucion i pavarur i auditimit, me misionin për të shqyrtuar menaxhimin e të ardhurave dhe shpenzimeve publike të Shtetit. Ajo përfaqëson një nga SAI-t më të zhvilluara të Evropës.

Si institucion është themeluar që në vitin 1761, në kohën e monarkisë Austro-Hungareze. SAI çek ndërthur kështu vlerat e një tradite dhe përvoja të madhe të trashëguar, me teknikat moderne të auditimit suprem publik, të bazuar në standardet e përditësuara ndërkombëtare të fushës, ISSAI-t.

Detyra e SAI-t është të ofrojë informacion, mbikqyrje dhe keshillim për hartuesit dhe zbatuesit e politikave kombëtare, në mënyrë që ata të dinë sa me sukses janë zbatuar politikat e tyre dhe me çfarë çmimi, sa efektive kanë qenë dhe cilat ndikime ekonomike dhe

të tjera këto politika kanë patur. Zyra Kombëtare e Auditimit i paraqet Dhomës së Deputetëve të Parlamentit të Republikës Çeke, Senatit të Parlamentit të Republikës Çeke, ekspertëve dhe publikut të gjerë informacion të pavarur dhe të paanshëm, nëse burimet kombëtare janë përdorur në mënyrë efektive, ekonomike dhe eficiente dhe nëse janë respektuar të gjitha rregullat dhe ligjet në përdorimin e ketyre burimeve. Qëllimi i Zyres është të përgjigjet se në çfarë mase burimet publike kanë kontribuar në përmirësimet e dëshiruara nga programet qeveritare dhe të tërheqë vëmendjen tek dobësitë në sistemin e menaxhimit të fianncave publike dhe në rrugët për përmirësimin e këtij sistemi. Zyra Kombëtare e Auditimit e realizon kryesisht misionin e saj nëpërmjet auditimeve, publikimeve dhe aktiviteteve të tjera, përmes të cilave ajo kontribuon në sferën publike. Që nga themelimi i saj si strukturë aktuale moderne në vitin 1993, Zyra ka kryer më shumë se 900 auditime dhe ka shqyrtuar çdo vit mesatarisht një buxhet prej 230 miliardë korona çeke, duke realizuar kursime të rëndësishme të parasë publike për ekonominë çeke.

SAI çek është një institucion profesional dhe i respektuar jo vetëm në gjirin e shoqërisë çeke, me një nga nivelet më të larta të perceptimit të besueshmërisë tek publiku dhe qytetari çek, por edhe në komunitetin e auditimit suprem publik evropian dhe më gjerë. Në planin e bashkëpunimit rajonal, vlen të theksohet kontributi i Zyrës si SAI në Grupin e Vishegradit, i themeluar në vitin 1991 nga kryetarët e shteteve dhe të qeverive të Polonisë, Hungarisë dhe Republikës Çeke dhe Sllovake. Forumi i "Vishegradit 4 + 2" me ndihmesën dhe mbështetjen e SAI-ve të Austrisë dhe Sllovenisë është një eksperiencë shumë e mirë bashkëpunimi dypalësh dhe shumëpalësh ndërmjet SAI-ve, si dhe i shkëmbimit profesional të përvojave audituese. Zyra Kombëtare e Auditimit e Çekisë ka mësuar shumë nga ky bashkëpunim multidimensional, por edhe ka kontribuar shumë.

Puna e SAI-t çek me auditimet paralele me Gjykatën e Llogarive të Gjermanisë për përmirësimin e qasjes së auditimit në prokurimet publike dhe parandalimin e korrupsionit është me shumë vlera jo vetëm për këto dy SAI të zhvilluara, por edhe për mbarë komunitetin evropian të auditimit dhe ne si KLSH. Ne kemi një marrëveshje bashkëpunimi me SAI-n çek, të nënshkruar në vitin 2016 dhe duam që këtë eksperiencë ta ndajmë me audituesit tanë dhe të përfitojmë prej saj, për të realizuar auditime më cilësore në prokurimet publike shqiptare.

Sot inxhinier Kala takohet me Presidentin e Republikës, z. Ilir Meta. Të dy popujt tanë i lidh një miqësi e vjetër dhe tradicionale. Gjatë kohës së komunizmit, ndër produktet më të vlerësuara që regjimi ofroi nga jashtë ne Shqipëri ishin kamionët çekë Tatra. Shqiptarët shpreheshin në atë kohë "*të jesh i fortë dhe rezistent si një kamion Tatra!*". Qytetarët e vendit tonë e kanë vlerësuar dhe pëlqyer shumë ndër dekada kryeveprën e shkrimtarit të njohur çek Jaroslav Hashek "*Ushtri i mirë Shvejtk*". Nën regjimin komunist, ky roman i famshëm solli gëzim dhe humor në jetën e tyre. Edhe sot e kësaj dite batutat më të njohura të veprës janë të pranishme në komunikimin e përditshëm të shqiptarëve.

Në kohët e vështira të dikatures komuniste, intelektualët dhe studentët shqiptarë lexonin vepra të panteonit të letërsisë botërore, mes tyre veprat e shkrimtarit të madh çek Franc Kafka, si "*Procesi*", "*Gjyqi*", "*Metamorfoza*", etj., si dhe i komentnin dhe flisnin për këto vepra dhe mesazhet e tyre me pasion dhe shpresë se situata mund të ndryshonte në Shqipëri.

Më vonë shpresat u shtuan dhe ne të gjithë e kemi admiruar Revolucionin e Kadifenjtë të politikanit, dramaturgut të famshëm dhe aktivistit të njohur të të drejtave të njeriut, Presidentit çek Vaclav Havel, i cili i dha fund komunizmit në Çekosllovakia në vitin 1989. Si shumëkush në botë, ne e konsiderojmë atë si një nga intelektualët më me ndikim të Shekullit të Njëzetë, për kontributin e tij të spikatur në aktivizmin civil dhe demokracinë e drejtpërdrejtë.

Sot, qytetarët çekë vijnë për të vizituar malet tona dhe shijuar përvojën e turizmit aventuror, por edhe për turizmin e rërës dhe detit në rivierën shqiptare. Marrëdhëniet tona tregtare, edhe pse në nivel modest, po vijnë duke u zgjeruar.

Në këtë këndvështrim, edhe rritja e bashkëpunimit dypalësh mes SAI-t çek dhe KLSH kontribuon në marrëdhëniet mes dy popujve dhe vendeve tona, por edhe në përshejtimin e integritetit të Shqipërisë në BE. Vizita e Presidentit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Çekisë, inxh. Miroslav Kala në Shqipëri është një shenjë e qartë e rritjes së këtij bashkëpunimi.

Më 24 maj 2017, delegatët në Kongresin e X-te të EUROSAT-t në Stamboll, Turqi, zgjedhën Zyrën Kombëtare të Auditimit të Republikës Çeke për të ushtruar presidencën EUROSAT-t në periudhën 2020-2023, si SAI organizator i Kongresit të XI-të të EUROSAT-t në vitin 2020.

Në këtë mënyrë, SAI çek, mbi bazën e traditave, por edhe përgatitjes së shkëlqyer të audituesve të tij në fushat e Auditimit Financiar, të Përputhshmërisë dhe të Performancës, paraqet një strukturë të mirëprojektuar drejt së ardhmes. Bashkëpunimi i audituesve shqiptarë me audituesit supremë publikë çekë do të jetë me një vlerë të jashtëzakonshme për ne, për të rritur kapacitetet tona audituese dhe për të marrë pjesë në projekte të përbashkëta, në auditime paralele dhe të integruara. Në cilësinë e koordinatorit të Qëllimit Strategjik Nr. 1 "Bashkëpunimi Profesional" të Planit Strategjik 2017-2023 të EUROSAT-t, SAI çek na ftoi të bëheshim si KLSH pjesë e grupit përkatës të punës dhe aktiviteteve të tij, ftesë të cilën e pranuan me kënaqësi dhe u përgjigjëm menjëherë.

Duke përcjellë nismën e kolegëve çekë për një portal të posaçëm të EUROSAT-t në anglisht, të krijuar dhe mbajtur prej tyre, për të lehtësuar komunikimin dhe bashkëpunimin mes SAI-ve evropiane, sidomos idetë dhe projektet për auditime të përbashkëta, edhe ne jemi duke vendosur informacionin elektronik për auditimet tona sipas formatit të ofruar. Shikojmë po ashtu me shumë interes pjesëmarrjen e audituesve tanë në Seminarin ndërkombëtar për shkëmbimin e përvojës në kryerjen e auditimeve bashkëpunuese, që Zyra Kombëtare e Auditimit të Çekisë organizon nën kujdesin e EUROSAT-t, në Pragë më datat 13-15 nëntor 2017.

Jam i sigurtë se nën kujdesin dhe mbështetjen e Presidentit Kala do të ketë edhe shumë bashkëpunime dhe shkëmbime eksperience dypalëshe mes audituesve çekë dhe shqiptarë. Për ne si KLSH përfitimi do të jetë i menjëhershëm dhe i madh, në rrugën e integritetit të auditimit më të lartë publik shqiptar, por edhe të mbarë Shtetit dhe shoqërisë sonë, në familjen e madhe evropiane.

Ju faleminderit!

KONTRIBUTI I USAID NË SHQIPËRI: SA UNIKAL AQ EDHE I RËNDËSISHËM

*Fjala me rastin e nënshkrimit të Memorandumit të Mirekuptimit mes KLSH dhe USAID
Shqiperi për bashkëpunimin në fushën e transparencës së shëndetësisë publike, me 3 tetor
2017*

E nderuara zj. Catherine Johnson , Drejtuese e USAID në Shqipëri

Të nderuar pjesëmarrës,

Kontributi i agjencisë USAID të qeverisë amerikane, në emër të popullit amerikan, në mbi një çerek shekulli aktivitet në Shqipëri ka qenë sa unikal aq edhe i rëndësishëm. Ai ka ndihmuar emancipimin e shoqërisë shqiptare, fuqizimin e organizatave të shoqërisë sonë civile, ndërtimin e kapaciteteve njerëzore dhe institucionale të administratës sonë publike, zhvillimin e sektorit privat, sidomos të nismave të biznesit të vogël në bujqësi, agro-përpunim dhe turizëm, reformën zgjedhore, reformën administrative e territoriale dhe së fundi, reformën në drejtësi.

Projekti i ri dyvjeçar (2017-2019) i USAID-it “Transparenca në Sistemin Shëndetësor” përbën një nismë tejet të rëndësishme, e cila do të japë një kontribut kokret në mbajtjen të përgjegjshme të administratës sonë publike në një nga sektorët jetikë të shërbimeve për qytetarin, në atë të shëndetësisë publike.

Kontrolli i Lartë i Shtetit është i mandatuara nga Kushtetuta e vendit për të siguruar përdorimin me efektivitet, efikasitet dhe ekonomicitet të fondeve publike. Si institucioni suprem i auditimit publik, si SAI, e kemi parë realizimin e këtij misioni të pashkëputur nga përpjekjet për krijimin e sinergjisë mes institucioneve të pavarura të vendit, shoqërisë civile, botës akademike, partnerëve ndërkombëtarë, mediave dhe qytetarit.

Në pesë vitet e fundit 2012-2016, në zbatim të Deklaratës së Limës, të konsideruar si Kushtetuta, Magna Carta e institucioneve supreme të auditimit në botë, dhe konkretisht të Nenit 12 të saj për thithjen e ekspertizës së jashtme në auditim, si KLSH kemi lidhur 42 marrëveshje bashkëpunimi, nga të cilat 24 me OJF aktive në luftën kundër korrupsionit dhe për përmirësimin e menaxhimit të fondeve publike, 12 me institucione të zhvilluara homologe evropiane, si dhe marrëveshje me institucione të tjera shtetërore dhe Universitete Publike. Këto marrëveshje kanë kontribuar jo vetëm në rritjen e dijeve të audituesve të KLSH-së, nëpërmjet vizitave të punës dhe trajnimeve, por edhe në kryerjen e auditimeve më cilësore dhe gjithëpërfshirëse.

Një dimension tjetër themëlor i projektit të USAID-it “Transparenca në Sistemin Shëndetësor” është lufta kundër korrupsionit në sistemin tonë të shëndetësisë. Gjykojmë se modestisht mund të kontribuojmë në këtë objekt të Projektit.

Në betejën kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar, si SAI jemi bazuar në standardet ndërkombëtare të fushës ISSAI, të organizatës INTOSAI, në ISSAI 1240 “Përgjegjësitë e Audituesit në lidhje me Mashtrimin Financiar në një Auditim të Pasqyrave Financiare” dhe në ISSAI Gov 5700 “Udhëzues për Auditimin e Parandalimit të Korrupsionit në Agjencitë

Qeveritare”. Ky standard i fundit vlerëson se: “SAI duhet të kuptojë riskun e korrupsionit, bazuar në analizën e dukurisë së korrupsionit në çdo auditim që ndërmerr”. Po ashtu, ISSAI 5700 cilëson se “Një nga aspektet më të rëndësishme të rolit të SAI-t në luftën kundër korrupsionit është puna që ai bën në fuqizimin e institucioneve publike, të cilat janë elemente të Sistemit Kombëtar të Integritetit⁸⁸”.

Të udhëhequr nga këto standarde, kemi dërguar në Prokurori për abuzime flagrante me fondet publike 219 raste në periudhën 2012-2017, ose mesatarisht një kallzim penal në javë apo një kallzim në çdo tre auditime, ose 1.5 herë më shumë se numri i kallzimeve penale për 10 vitet e marra së bashku 2002-2011.

Në zbulimin e dëmit ekonomik ndaj buxhetit të Shtetit, kemi synuar jo vetëm recuperimin e tij në masën gati 100 përqind, por edhe vënien përpara përgjegjësisë të shkaktarëve të tij, me qëllim krijimin e një klime parandaluese dhe dekurajuese ndaj abuzuesve. Për periudhën 2012-2016, dëmi ekonomik i evidentuar dhe i bërë publik arrin në shumën 191 miliardë lekë ose rreth 1.47 miliardë euro, në një buxhet publik vjetor në nivele mesatarisht rreth 2.9 miliardë euro të ardhura dhe 3.2 miliardë euro shpenzime.

Treguesi i dobishmërisë së auditimit tregon se për çdo lek të shpenzuar nga Buxheti i Shtetit, KLSH ka kërkuar 76.8 lekë shpërblim dëmi në vitin 2016. Për periudhën 2012-2016, treguesi i dobishmërisë ka arritur nivelin 127.1 lekë, krahasuar me vetëm 21.1 lekë që ishte në periudhën 2002-2011(për 10 vjet).

Një pjesë e rasteve të abuzimeve me fondet publike, të zbuluara dhe të dencuara në Prokurori nga ne, i përkasin sektorit të shëndetësisë. Me futjen në auditim të teknikave të reja të vizualizimit të të dhënave, kemi mundur të përcaktojmë zonat dhe autoritetet kontraktore publike me risk më të lartë. Sektori i shëndetësisë publike dhe autoritetet kontraktore si Ministria e Shëndetësisë dhe institucionet në varësi të saj kanë rezultuar në hartën e prokurimeve publike me risk të lartë. Për shembull, nga analiza interaktive e riskut nëpërmjet vizualizimit, kryer nga institucioni në vitin 2014, në autoritetin kontraktor Ministria e Shëndetësisë, vizualizimi vë në dukje se vetëm katër firma kanë fituar 44% të procedurave të prokurimit, apo 22% të fondit të shpenzuar, gjë që tregon për dobësi në procedurat e planifikimit, llogaritjes së fondit limit dhe transparencës së procesit.

Me themelimin e Departamentit të Auditimit të Performancës në tetor 2012, sektori i shëndetësisë publike ka tërhequr vëmendjen e Departamentit, i cili ka kryer dy auditime në këtë fushë, duke trajtuar temat “Shërbimi i ushqimit në spitalet publike të Tiranës” dhe “Shërbimi i Urgjencës Mjekësore në Shqipëri”. Gjatë viteve 2013-2017, stafi i këtij Departamenti, që përfaqëson një gërshetim të audituesve me përvojë me auditues të rinj e me të ardhme, është trajnuar në vijimësi nga ekspertë të SAI-ve partnere me të cilat KLSH ka marrëveshje bashkëpunimi, si dhe nga Projekti i Binjakëzimit i fondeve IPA “Rritja e

⁸⁸ ISSAI 5700, faqe 13, Bon, shtator 2016.

[file:///C:/Users/Fatos/Downloads/ISSAI%205700%20\(EN\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Fatos/Downloads/ISSAI%205700%20(EN)%20(1).pdf)

kapaciteteve të auditimit të jashtëm publik në Shqipëri” i Bashkimit Evropian, i cili është në zhvillim e sipër.

Ne si KLSH përshëndesim nismën për kryerjen e një ose dy auditimeve të performancës nga ana e institucionit tonë, në fusha me risk të lartë në sektorin e shëndetësisë publike, në kuadër të realizimit të Marrëveshjes që po nënshkruajmë sot, për zbatimin e projektit të USAID-it “Transparenca në Sistemin Shëndetësor”. Shërbimet në spitalet tona publike dhe shërbimi parësor shëndetësor publik janë në vëmendjen e qytetarëve tanë dhe në qendër të ankesave të tyre për mosfunksionim të shtetit tonë, krahas denoncimeve dhe raportimeve të shumta nëpër media. Qytetarët presin me shumë të drejtë përmirësim rrënjësor në efektivitetin dhe cilësinë e këtyre shërbimeve. Jam i bindur se puna jonë e përbashkët në realizimin e këtij Projekti, se bashku me specialistët e Projektit, me ILDKPKI dhe me Avokatin e Popullit, do të ndihmojë në rritjen e transparencës dhe të përgjegjshmërisë të administratës së Shtetit në performancën e shërbimeve shëndetësore publike.

Po ashtu, përmirësimi i sistemit të manaxhimit të ankesave duke vendosur një sistem online, zhvillimi i një indeksi alarmi të “flamujve të kuq” për riskun e lartë, mekanizmi i të dhënave të hapura dhe përmirësimi i teknikave të mbledhjes dixhitale të të dhënave do të krijojnë kushtet për produkte të Projektit sa më gjithëpërfshirëse dhe efektive.

Ju siguroj se ne si KLSH do të bëjmë më të mirën për suksesin e këtij Projekti të USAID-it, duke dedikuar staf të përgatitur dhe mjediset tona. Ne mendojmë se është shumë e rëndësishme që në kërkimin e llogarisë ndaj administratës shtetërore, krahas Nesh, institucioneve të pavarura me punën dhe treguesit tanë, krahas shoqërisë civile të angazhuar dhe medias, të jetë një institucion prestigjioz në Shqipëri dhe kudo në botë, si USAID-i. Prania dhe aktiviteti i gjerë i USAID-it në Shqipëri, i kulmuar në dy vitet e fundit me projektin “Drejtësi për të gjithë” (2016-2021), me vlerë 9 milion dollarë, por edhe me projektet në fushën e bujqësisë si AgroCapital, si dhe Fondi për investimet dhe financimin në turizëm, përbën garanci për këtë kërkesë llogarie.

Qeveria e SHBA-ve dhe institucioni zbatues i parave të taksapaguesve amerikanë për asistencë dhe zhvillim, USAID-i janë të investuar fuqishëm në të ardhmen e integritimit evropian të Shqipërisë. Kjo e ardhme mund të realizohet me sukses vetëm nëpërmjet zbatimit të reformës në drejtësi dhe reformimit rrënjësor të administratës publike. Si reforma në drejtësi dhe reforma e thellë në administratën publike janë dy anë të së njëjtës gjë, të ndërtimit të Shtetit të së Drejtës në Shqipëri. Ka shumë vlerë që ky ndërtim të fillojë edhe në një nga bazat e shërbimeve publike, sikurse janë shërbimet shëndetësore. Ne besojmë fort se qeverisja e përgjegjshme në sektorin e shëndetësisë, si kudo në shërbimet publike dhe në administrimin e parave të taksapaguesve shqiptarë, mund të sigurohet vetëm nga një bashkëpunim i sinqertë i Qeverisë dhe Ministrisë përkatëse, duke pranuar kontributin e institucioneve të pavarura, të shoqërisë civile, të medias dhe të donatorëve e partnerëve tanë Perëndimorë, si dhe duke zbatuar rekomandimet nga gjetjet e tyre.

Ju faleminderit!

**THE EUROPEAN COURT OF AUDITORS STRONGLY PROMOTES THE COOPERATION
AMONG SUPREME AUDIT INSTITUTIONS**

Fjala e përshëndetjes me rastin e 40 Vjetorit të Gjykatës Europiane të Auditimit dhe takimit të Komitetit të Kontaktit të vendeve anëtare të BE-së dhe takimit të Network-ut të vendeve candidate potenciale për në BE, Luksemburg, 10 tetor 2017

Dear Mr. Lehne,

Honorable distinguished guests of this important event,

For 40 years, the European Court of Auditors (ECA) has acted as an independent guardian of EU citizens' financial interests. This Guardian is highly professional and deeply convinced in its mission and values.

It is strongly cooperating and sharing its knowledge and experiences with the SAI-s of EU candidate and potential candidate countries in Southwestern Balkans. We feel lucky to have such a partner in our region.

As United Europe now is facing even greater challenges and huge pressure on its public finances, the role of the ECA is of increasing importance. It warns of risks, provides assurance and offers guidance to EU policymakers. This is crucial in our job. The policy makers need and have to receive reliable advice on how to improve the management of public finances.

The ECA tries to ensure that EU citizens know at best how their money is being spent. This is the essence of ECA's contribution to strengthening the democratic legitimacy and sustainability of the European Union.

The ECA has successfully strived through its audits to improve EU financial management. It strongly and consistently promotes accountability and transparency. The Court is committed to being an efficient organization at the forefront of developments in public audit and administration.

In its quest that EU funds achieve value for money, the ECA has largely contributed. It has always given its **expert opinion** through hundreds of objective and relevant audit reports and opinions.

In its latest annual budget implementation reports, the ECA has called for a completely new approach to EU investment and spending.

It draws the attention versus the performance of EU policies and programs, shifting the focus of EU financial reporting from much information about the price of EU spending to more information about its value. The EU lawmakers should ensure that not only the EU funds are spent in accordance with the regulatory framework, but also that the intended

outcomes are achieved. This is an advice and recommended approach for all of us, the SAIs in Europe and beyond, while drafting our annual budget implementation reports.

This way, the Court tells to EU policymakers with most convincing power how EU finances could be better managed and made more accountable to citizens. Accountability and transparency in managing EU taxpayer's money is what matters to the European Court of Auditors. It contributes to improving financial management of the EU for the benefit of its citizens.

With its array of annual reports, specific annual reports, special reports and activity reports, the ECA contributes effectively to the public audit profession.

In addition to being an essential element of the EU accountability chain, the ECA strongly promotes the cooperation among supreme audit institutions, based on INTOSAI motto "Experientia mutua Omnibus prodest". It cooperates effectively because it believes in the values and messages of Lima Declaration.

Perhaps it is not only coincidence that this year both Lima Declaration and the ECA celebrate their 40 years jubilee. To help the other SAIs, the Court uses mainly three channels:

1. the Contact Committee of the SAIs of EU Member States;
2. the Network of the SAIs of candidate and potential candidate EU countries, and
3. the EUROSAI and INTOSAI.

ECA's participation in joint or coordinated audits with other SAIs in Europe is outstanding. It brings added value to the audits in all Europe. To have ECA experts in our audits is like a dream for us. We hope one day this dream will come true. We thank ECA for its internship program. The auditors graduated in ECA's internship represent essential part of our SAI's backbone. We use them in most relevant audits and for producing strategic documents of ALSAI. We are confident the cooperation of ALSAI and of all the SAIs in the region with ECA will strongly intensify in the near future.

Thank you!

MISIONI YNË: AGJENT I QYTETARIT, PUBLIKUT DHE KUVENDIT PËR PËRDORIMIN ME EFEKTIVITET, EFIÇIENCË DHE EKONOMICITET TË PARASË PUBLIKE

Fjala në çeljen e Muajit të Hapur të KLSH për Qytetarin, 9 nëntor 2017

Të nderuar pjesëmarrës,

Një institucion modern i auditimit më të lartë publik, një SAI, do të ishte i mangët dhe i izoluar, pa njohjen e plotë të veprimtarisë së tij nga qytetari dhe mbështetjen prej publikut dhe qytetarëve. Sikurse Abraham Lincoln, baba i demokracisë amerikane është shprehur «*Institucionet tona nuk do të jenë kurrë të tilla (pra publike), nëse nuk krijojnë mundësitë të njihen plotësisht, madje edhe të vizitohen apo preken fizikisht nga qytetari pagues taksash*⁸⁹»

Në bazë të standardit ndërkombëtar të Institucioneve Supreme të Auditimit, ISSAI 12, “*Vlerat dhe dobitë e Institucioneve Supreme të Auditimit- të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve*”, vetëm duke qene teresisht transparent dhe i lexueshem ne veprimtarine e vet nga qytetari, nje SAI mund te behet i besueshem. ISSAI 12 thekson se “*SAI-t promovojnë eficiencën, përgjegjshmërinë, efektivitetin dhe transparencën e administratës publike. Një SAI i pavarur, efektiv dhe i besueshëm është një komponent thelbësor në një sistem demokratik, ku përgjegjshmëria, transparenca dhe integriteti janë pjesë e domosdoshme e një demokracie të qëndrueshme*”.

6 vite me pare, Kontrolli i Larte i Shtetit, ne platformen strategjike per zhvillimin e institucionit te 14 dhjetorit 2011, percaktova si Objektiv te Tete” **Permiresimin e transparences ne marredheniet me publikun, nepermjet nje partneriteti te gjere me median dhe me organizatat jo-fitimprurese qe luftojne korrupsionin**”. Ky objektivi sot jo vetem eshte realizuar, por edhe zgjeruar dhe zhvilluar me tej, duke vendosur ne qender te komunikimit dhe transparences marredhenien e drejtperdrejte me qytetarin. Kjo eshte arsyeyeja qe sot çelim Muajin e Hapur per Qytetaret, pas organizimit rreth nje viti me pare te Javes se Hapur.

Transparenca e aktivitetit të KLSH-së është një nga treguesit kryesorë të modernizimit të institucionit dhe të komunikimit të tij shumë dimensional. Ajo rrit besimin e qytetarëve ndaj institucionit dhe ndihmon në shmangien e ndikimit të interesave personale dhe të konfliktit të interesave në punën e tij.

Komunikimi shumepermasor sot po luan një rol gjithnjë e më të rëndësishëm për të nxitur transparencën, veçanërisht në kendveshtrimin e informimit dhe konsultimit me qytetarët, të cilët nëpërmjet aksesit që kanë në informacion, sidomos në rrugë dixhitale, njohin

⁸⁹ Fjala me përfaqësues të qeverise lokale në Çikago, 10 dhjetor 1856, <http://www.abrahamlincolnonline.org/lincoln/speeches/quotes.htm>

vendim-marrjen e institucionit dhe mund të shprehin pikëpamjet e tyre për çështje me interes për ta.

Në epokën e dixhitalizimit të mbarë shoqërisë sone, gjithnjë e më shumë informata janë në dispozicion në internet. Me qeverisjen elektronike, qeveritë mund të bëhen më transparente në sytë e qytetarit, pasi mund ta vendosin informacionin menjëherë në dispozicion të tij në kohë reale dhe ta bëjnë lehtësisht të arritshëm për të. "Të dhënat e hapura" (open data), dosjet pafund elektronike ose qasja e pakufizuar elektronike në informacion (Big Data), janë quajtur "vaji i ri" që lubrifikon shoqëritë moderne. Ato kanë implikime shumë të gjera për të gjitha agjencitë qeveritare, duke përfshirë institucionet supreme të auditimit (SAI-t), pasi kërkojnë prej tyre që të ndryshojnë në mënyrë drastike mënyrën se si e organizojnë punën e tyre dhe se si komunikojnë e bashkëveprojnë me qytetarët.

Mbajtja e një simpoziumi të përbashket të Kombeve të Bashkuara me organizatën e institucioneve supreme të auditimit INTOSAI (Simpoziumi i 24-t me datat 31 maj-02 qershor 2017 në Vjenë) posaçërisht për pasojat e revolucionit dixhital në punën e SAI-ve dhe kontributin e tyre ndaj Objektivave të Zhvillimit të Qendrueshëm, deshmon rendesinë që OKB i jep rolit të institucioneve me të larta të auditimit dhe organizatës së tyre INTOSAI, në garantimin e zhvillimit social dhe ekonomik në nivel botëror. Kjo rendesi nuk është pakesuar, perkundrazi, është shtuar, me mundësitë e reja të pakufishme që ofron teknologjia dixhitale edhe për qeverisjen publike dhe mbajtjen e saj të përgjegjshme e transparente.

Qasjen e komunikimit të pandërprerë me qytetarët, KLSH e ka parë në keto gjashtë vjet, kryesisht nëpërmjet bashkëpunimit me shoqërinë civile dhe me median, nëpërmjet komunikimit dixhital përmes faqes së tij në internet, si dhe nëpërmjet përgjigjeve ndaj letrave të qytetarëve.

Perfaqësues të shoqërisë civile dhe të mediave janë ftuar të marrin pjesë që në janar të vitit 2012, kur institucioni zhvilloi analizat vjetore në nivel të departamenteve të auditimit. Me tej, pjesëmarrja e tyre dhe nxitja e institucionit që ata të bëjnë partnerë dhe pjesë e diskutimeve dhe analizave, ka qenë një konstante e KLSH.

Kemi zgjeruar sidomos ndjeshëm kanalet e komunikimit me median e shkruar të vendit, gazetave dhe revistave, gjatë periudhës 2012-2017. Qasja e re e institucionit është në përputhje të plotë dhe bazohet në standardet profesionale të auditimit publik suprem ISSAI-t, dhe përkatësisht në Deklaratën e Limës (ISSAI 1), e konsideruar si Magna Carta e institucioneve të auditimit publik suprem, si dhe në Standardin ISSAI 20 *"Parimet e Transparencës dhe të Përgjegjshmërisë"*, Parimi i 8-të, mbi komunikimin në kohë dhe gjerësisht të Institucioneve Supreme të Auditimit.

KLSH ka rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë së tij në media, duke arritur në fund të vitit 2016 që të jete i pranishëm 6.7 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në

median e shkruar, si dhe duke gjashtëfishuar praninë në mediat audiovizive, krahasuar me vitin 2010.

Gjatë vitit 2016, shtypi ka pasqyruar raportet dhe deklaratat e KLSH për shtyp në një numër prej 931 artikuj, njoftime, editorialë dhe komente analitike. Gazetarët u janë përgjigjur prononcimeve të institucionit, problematikave të dala nga auditimet e ushtruara, si dhe gjetjeve dhe rekomandimeve.

Një nga treguesit kryesorë të transparencës dhe hapjes së institucionit për lexuesin e interesuar shqiptar është kolana e botimeve të KLSH-së, e cila në pesë vite 2012-2016 ka arritur në 67 tituj librash. Për këtë vit, institucioni synon të shkojë në 83 tituj.

Botimet KLSH janë zbatim i detyrimeve ndërkombëtare të angazhimit të institucioneve supreme të auditimit edhe në fushën e botimeve të dokumentacionit, për t'i mundësuar qytetarëve një akses më të gjerë në veprimtarinë e tyre dhe dije më të thella. Kolana e botimeve, e cila pasurohet nga viti në vit, përfshin libra për manualët dhe standardet e auditimit, për raportet e zbatimit të buxhetit të shtetit dhe të performancës së institucionit, botime me vlerë historike për njohjen e institucioneve evropiane të auditimit suprem, të historikut të KLSH. Kjo kolane pasqyron çdo kronikë të reformave që ka nisur KLSH, duke rritur transparencën dhe llogaridhënien e KLSH-së dhe duke shtuar njëkohësisht edhe besimin e qytetarëve ndaj punës së institucionit.

Çdo vit dinamika e botimeve KLSH rritet me 10 përqind. Këto botime ruajnë cilësinë, thellësinë e analizës, gjerësinë e informacionit dhe plotësinë e mesazheve të përmbajtura në çdo titull dhe përmbajtje libri. Librat e Kontrollit të Lartë të Shtetit, krahas regjistrimit besnik të përmbajtjes së auditimeve të institucionit, të gjetjeve dhe rekomandimeve të çdo auditimi kryesor, përçojnë drejtimit të progresit të tij, që janë rritja e kontributit për përmirësimin e qeverisjes publike, nëpërmjet thellimit të luftës kundër korrupsionit dhe ngritja e kapaciteteve të audituesve të KLSH-së në nivelin e një audituesi modern evropian.

Në kolanën e botimeve të KLSH-së bëjnë pjesë edhe një grup botimesh (shtatë tituj deri tani) krejt të veçantë, ***“Audituesit e KLSH-së në median e shkruar”***, referuar viteve 2013, 2014, 2015, 2016 dhe gjysmës së parë të vitit 2017. Artikujt, analizat dhe editorialet e audituesve të KLSH-së, të botuara në shtypin e shkruar periodik përbëjnë pa dyshim një vlerë të shtuar jo vetëm në kontributin e figurës së audituesit në shoqëri, por edhe një aset të publicistikës shqiptare, në këndvështrimin e problematikave të mprehta, të trajtuara me realizëm dhe shumëllojshmëri faktesh.

Këto botime kontribuojnë jo vetëm në krijimin e një historie dinamike të institucionit me një frymë që i shërben një transparencë më të madhe me publikun dhe qytetarin, por synojnë njëkohësisht dhe rritjen e kompetencës profesionale të audituesve të institucionit, nëpërmjet vendosjes në një plan më konkret dhe komunikues të audituesit të KLSH përballë të audituarve. Këto shkrime nuk janë botuar si *qëllim në vetvete* por si mjet për të tërhequr

në këtë rrugë dhe nëpunësit e institucioneve të çdo niveli të administratës shtetërore, duke i shërbyer kështu jo vetëm evidentimit të nëpunësve të përgjegjshëm por dhe kalimit në një fazë tjetër të luftës ndaj korrupsionit, për të kontribuar gjithnjë e më shumë dhe në drejtim të ndryshimit të perceptimit të publikut për nëpunësit shtetërorë, por dhe institucionet.

Parimi 7 i ISSAI-t 12 *“Vlerat dhe dobitë e Institucioneve Supreme të Auditimit- të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve”*, kërkon një komunikim sa me efektiv me palet e interesit. KLSH e sheh qytetarin, publikun si palen kryesore të interesit. Perceptimi i publikut vazhdon të mbetet një problem serioz që kërkon punë dhe vetëm punë intelektuale, njohje dhe komunikim të vazhdueshëm, duke e shoqëruar me shpallje të plotë transparence dhe integriteti të vetë nëpunësve të institucioneve, si e vetmja rrugë për të fituar besimin e qytetarit.

Nga ne, kjo konceptohet si një sfidë që realizohet ditë pas dite. Risia e pjesëmarrjes aktive të audituesve të KLSH në media e shkruar ka inkurajuar audituesit në këtë drejtim, ndryshe nga vetëm 6 vite më parë, kur institucioni ishte i mbyllur përsa i përket kontaktit me mediat dhe publikun, si dhe pranisë në media të opinionit të audituesve dhe specialistëve të tij.

Prania e audituesve të KLSH-së në media është tashmë rrjedhë normale e punës për ta, në mënyrë që gjetjet dhe rekomandimet e tyre kryesore të mund t'i shtjellojnë me shkrime dhe analiza në shtypin e përditshëm. Gjate katër viteve, 2013-2016, audituesit e KLSH kanë botuar 396 editoriale, intervista, ese dhe analiza.

KLSH nxjerr çdo tre muaj buletin statistikor, në të cilin përfshihen dëmi ekonomik i konstatuar, të ardhurat e munguara, masat disiplinore dhe administrative të rekomanduara, si edhe kallëzimet penale të dorëzuara në Prokurori, për auditimet e përfunduara në periudhat respektive. Të dhënat e këtyre buletineve shpesh herë kanë shërbyer si burim, bazë apo shtysë për artikuj problematikë në shtyp, si dhe për lajme e informacione të shkurtra apo të zgjeruara televizive.

Si një pjesë e pandarë e komunikimit me qytetarin, Kontrolli i Lartë i Shtetit, gjatë viteve 2012-2017 ka trajtuar me korrektesë dhe profesionalizëm letrat dhe ankesat e qytetarëve, të cilët në çdo rast kanë marrë përgjigje, edhe kur çështja e ngritur prej tyre ka qenë jashtë kompetencave të institucionit. Edhe në këto raste, i kemi orientuar qytetarët, nëpërmjet përgjigjeve zyrtare se cilit institucion duhet t'i drejtohen për të marrë përgjigje për shqetësimet e tyre. Gjatë vitit 2016, institucioni ka trajtuar 660 letra dhe ankesa, nga të cilat 318 jashtë kompetencës dhe juridiksionit tonë. Nga 342 ankesa në kompetencë të KLSH, që të gjitha janë verifikuar dhe u është dhënë përgjigje.

Interneti është sot zemra e komunikimit për të gjitha institucionet moderne, duke qenë i prekshëm nga të gjithë dhe shumë eficient. Faqja e internetit *“KLSH.org”* është dritarja kryesore e komunikimit të institucionit me qytetarët, ngaqë u jep atyre mundësinë që të kenë akses të drejtpërdrejtë në informacion dhe të informohen shpejt lidhur me çështjet që ju interesojnë.

Në faqen WEB të KLSH-së, qytetarët mund të gjejnë informacione të shumta për aktivitetin e institucionit, veçanërisht për raportet e auditimit të tij. Gjatë vitit 2016, në kuadër të rritjes së transparencës, institucioni ka vendosur vendimet e plota të Kryetarit të KLSH-së për 152 auditime, nga 154 të realizuara gjithsej, pra në masën 98.7%. Po punojmë që çdo raport auditimi të publikohet në internet.

Qasja e re e komunikimit dhe e transmetimit të informacionit tek publiku nga KLSH, ka ndryshuar pozitivisht mënyrën e perceptimit të publikut për veprimtarinë audituese dhe më gjerë të institucionit. Kjo ka rritur jo vetëm besueshmërinë e qytetarëve tek puna jonë audituese, por ka shtuar njëkohësisht edhe vetëbesimin e audituesve në punën e tyre. Një qasje e tillë i ka bërë ata të jenë të vëmendshëm ndaj çdo detaji dhe të përgjegjshëm për detyrën e vështirë dhe misionin që kanë marrë përsipër për të informuar qytetarin, publikun dhe Kuvendin e Shqipërisë në lidhje me përdorimin e aseteve dhe burimeve publike me ekonomicitet, efektivitet dhe efikasitet nga pushteti qendror, lokal dhe nga njësi të tjera publike.

Vjet, duke synuar aksesin e plotë dhe të drejtpërdrejtë të qytetarëve në Institucion, si Kontroll i Lartë i Shtetit organizuam Javën e Hapur për Qytetarët, nga datat 28 Tetor-04 Nëntor 2016.

Sot, me qëllim njohjen më të plotë dhe të drejtpërdrejtë të veprimtarisë së Institucionit nga qytetari dhe publiku, si edhe në kuadër të transparencës dhe njohjes së ndërsjelltë të punës mes Departamenteve të auditimit në institucion, po çelim Muajin e Hapur për Qytetarët, i cili do të vazhdojë deri më 11 Dhjetor 2017.

Duke vlerësuar misionin tonë si agjent i qytetarit, publikut dhe i Kuvendit, për përdorimin me efektivitet, efikasitet dhe ekonomicitet të burimeve dhe aseteve publike, synojmë forcimin e besimit të qytetarit dhe publikut në tërësi, nëpërmjet njohjes më nga afër të veprimtarisë sonë, auditimeve dhe rezultateve të auditimeve, si dhe partneritetet që institucioni ka krijuar brenda dhe jashtë vendit, për të përmirësuar qeverisjen publike, duke u përpjekur të luftojmë në thellësi korrupsionin.

Muaji i Hapur do të na shërbejë edhe ne, audituesve të KLSH-së, për të qenë më të hapur dhe komunikues me njeri-tjetrin. Sidomos në nivel të komunikimit dhe të shkëmbimit të eksperiencave mes departamenteve të auditimit, kemi vënë re se jemi deficitarë. Muaji i Hapur do të inkurajojë shkëmbimin e eksperiencave edhe mes audituesve me përvojë, me ata të rinj, në bashkëbisedime dhe konsultime të plota mes tyre. Ai do të ndihmojë edhe komunikimin mes ekipeve të ndryshme të auditimit brenda të njëjtit departament.

Gjatë këtij Muaji, qytetarët që do të vizitojnë mjediset e Kontrollit të Lartë të Shtetit, do të njihen me historikun dhe arritjet e institucionit në 92 vitet e ekzistencës së tij, nëpërmjet mini-muzeut në koridorin qendror të KLSH, do të takohen me punonjës, auditues dhe ekspertë të ndryshëm të institucionit, për të marrë të gjithë informacionin që ata do të

dëshirojnë të kenë, përfshirë edhe auditimet në proces. Këto takime do të shërbejnë jo vetëm për njohjen nga afër të institucionit dhe punonjësve të tij, por edhe për marrje dhe tërheqje mendimesh dhe sugjerimesh me vlerë drejtpërsedrejti nga qytetarët, për auditimet e ardhshme dhe për të përmirësuar punën tonë audituese.

Sot ne SAI-t dhe vendet e zhvilluara, qytetarët gjithnjë e më shumë po përfshihen në çështjet e auditimit. Ata mund të bëhen të ashtuquajturit "auditues nga kolltuku", pra nga komoditeti i shtëpisë së tyre ose nga vendi i tyre i punës, ata mund t'u japin audituesve opinionet dhe gjetjet e tyre për një sërë çështjesh, apo edhe të veprojnë si auditues në lidhje me programe ose shërbime publike. Ne jemi te gatshe me për te luajtur këto rol dhe për te audituar se bashku me qytetarin, pasi vendosja e interesave të tij përsore në qendër të auditimeve tona është ajo çka kërkohej sot nga një SAI modern.

Ky Muaj i Hapur do të jetë dritare komunikimi intensiv, takimesh dhe aktiviteteve, por në realitet, i gjithë institucioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit është prej gjashtë vitesh tashmë tërësisht i hapur me qytetarin, në kërkim të kontaktit dhe mendimit të tij, për realizimin sa më të plotë të misionit kushtetues të ruajtjes dhe mbikqyrjes së përdorimit me ekonomi, efektivitet dhe efikasitet të parave të taksapaguesit shqiptar.

Ju faleminderit!

PROF. NIKO PANO-KOLOS I HIDROLOGJISË SHQIPTARE

*Fjala mbajtur në ceremoninë e përkujtimit të personalitetit dhe veprës së Prof. Niko Panos,
17 nëntor 2017*

Te nderuar pjesemarrës,

Perkujtojmë sot me respekt të thellë jetën dhe vepren e një prej shkencetareve me elitare të vendit tonë, kolosit të studimeve hidrologjike me vlerë për gjithë Ballkanin dhe me tej, një prej bashkëpunëtorëve më të vjetër të institucioneve të Akademisë së Shkencave të Shqipërisë, Prof. Dr. Niko Panos.

I larguar pak dite më parë nga jeta, të dashurit, vlerësuesit dhe admiruesit e shumë të punës së tij në hapësirën shqiptare, Profesor Pano lë një trashëgimi jashtëzakonisht të pasur studimesh, botimesh, monografish, profilesh, referatesh, kumtesash e artikujsh me vlera të spikatura jo vetëm shkencore, por edhe praktike për ekonominë hidrike të Shqipërisë, burimit të pashtershëm të mireqenies së sotme dhe të nesërme të shqiptareve. Përmes studimeve të tij të shumta spikatin 6 studime të emërtesës së Këshillit të Ministrave.

Prof. Pano është autor i Monografisë "Pasuritë Ujore të Shqipërisë", botim i Akademisë së Shkencave, viti 2008, një nga studimet më të plota e madhore të shkencës së sotme shqiptare, fryt hulumtimesh të shtrira në disa dekada. Sikur vetëm këto punime të kishte perfunduar Profesori, ai do të mbetej me merita të shquara në panteonin e figurave me të larta të shkencës dhe kultures sone.

Studimi përfshin tërësinë e resurseve ujore të rrjetit hidrografik të Shqipërisë: lumenjtë, liqenet, ujërat nëntokësore dhe burimet e tyre, si dhe hapësirat bregdetare shqiptare të deteve Adriatik dhe Jon. Mbi këtë bazë, ky punim ka realizuar tipizimin dhe rajonizimin e pasurive ujore të këtij rrjeti. Spektri i gjerë i studimit dhe vlerësimi tërësor i potencialit ujor të Shqipërisë e bën këtë monografi një punim madhor shkencor për një nga pasuritë natyrore më thelbësore dhe jetësore të vendit tonë, siç është uji. Botimi përfaqëson një studim madhor të munguar, i përditësuar e prezantuar në një formë të tillë të plotë e gjithëpërfshirës për gjithë pasuritë ujore të Shqipërisë. Në botim analizohen të gjitha të dhënat faktike shumëvjeçare mbi rrjetin hidrografik të Shqipërisë, që dispononte Instituti i Hidrometeorologjisë ndër vite, të cilat Profesor Pano i përpunoi me shumë dashuri, perkushtim dhe profesionalizëm. Ai i analizoi, interpretoi dhe i përgjithësoi me vërtetësi shkencore rezultatet e këtyre të dhënave, bazuar në teknologjitë dhe metodologjitë bashkëkohore.

Prof. Niko Pano u lind më 16 shtator 1937 në Vlorë, ku kreu edhe shkollën e mesme. Ndoqi studimet e larta në Universitetin e Odesës dhe në vitin e fundit u diplomua në Institutin e Hidrometeorologjisë më 1960 në Leningrad, sot Shën Petërburg. Filloi punën në Institutin e Hidrometeorologjisë së Akademisë së Shkencave si inxhinier hidrolog duke pasur edhe detyra shkencore e drejtuese, si përgjegjës i sektorit të hidrologjisë (1960–1986), nëndrejtor

i Institutit Hidrometeorologjik (1990–1992). Prof. Pano sherbeu me pasion si pedagog i jashtëm i lëndës së hidrologjisë në degën e gjeografisë të Universitetit të Tiranës.

Njeri me virtyte të rralla, ai shquhej si organizator dhe njekohesisht hulumtues i palodhur, gjithnjë i qeshur, i dashur dhe komunikues me koleget. Ishte perhere i zene me pune dhe me dëshire të pashtershme për të ndihmuar. Si Kryetar i Shoqatës “Mbrotjtja dhe Ruajtja e Ujërave të Shqipërisë”, ai dha një kontribut të shquar.

Krahas Kryevepres së tij, monografise “Pasuritë Ujore të Shqipërisë”, ai është bashkautor i monografise “Ngjarjet e jashtëzakonshme atmosferike në Shqipëri” (viti 1967); autor i studimit “Ligjshmëria e depërtimit të ujërave të detit Jon në Adriatik” (1973); i punimeve “Hidrologjia e Shqipërisë” (1984); “Gjeografia Fizike e Shqipërisë” (1990), etj.

Profesor Niko Pano nuk u mjaftua me botime dinjitoze të hulumtimeve të tij të gjera shkencore, por dha kontribut konkret për të ardhmen e ekonomise së vendit. Ai është autor i Mega-Projektit të HEC të Skavicës në lumin Drini i Zi, viti 2010. Me ndërtimin e Hidrocentralit të Skavicës, të projektuar nga ky kolos i shkences së hidrologjise shqiptare, kaskada e Drinit do të prodhojë më shumë energji elektrike si pasojë e rregullimit të plotë me liqenin e Skavicës. Gjithashtu hidrocentralet e Drinit nuk do të shkaktojnë më dëmet dhe permbytjet nga shkarkimet e sforcuara.

Me një kontribut shumëpermasor të shtrire ndër vite, Prof. Pano është autor i studimeve hidrologjike rajonale për sistemin hidrografik “Liqeni i Prespës – Liqeni i Ohrit Lumi Drini i Zi”, si dhe për sistemin hidrografik: “Lumi Drin – Liqeni i Shkodrës – Lumi Buna, Delta e Lumit Buna në detin Adriatik”, gjatë viteve 2008 – 2013. Rrjeti hidrografik i lumit Drin shquhet për individualitetin e tij të veçantë dhe të përsosur natyror, si dhe për potencialin e lartë dhe të shumëllojshëm hidrik. Kete potencial Prof. Pano ka ditur ta evidentojë, duke i paraprirë planeve për zhvillimet ekonomike të vendit tonë si për të tashmen, ashtu edhe për perspektivën.

Më 1984, Prof. Dr. Niko Pano, për meritat e spikatura të tij, dekorohet nga Kuvendi Popullor me urdhrin “Naim Frashëri” e më pas me “Medalje Pune” me motivacionin “Për arritje të mira në studimet shkencore hidrologjike për vlerësimin e pasurive ujore të Shqipërisë”.

Akademia e Shkencave e Shqipërisë, për punën e tij me pasion dhe me cilësi, e ka vlerësuar në vitin 2015 me medaljen “Nderi i Akademisë”, me motivacion *“Për kontributin e shquar në shërbimin hidrometeorologjik, në realizimin e kërkimeve e botimeve në fushën të pasurive ujore të Shqipërisë, si dhe atë në fushën e arsimit e të edukimit të brezave të rinj e specialistëve”*.

Gjithashtu, për monografinë shkencore “Pasuritë ujore të Shqipërisë”, botim i Akademisë së Shkencave të Shqipërisë, në kuadër të edicionit të parë të Çmimeve Shkencore të Akademisë për vitin 2016 për studimet dhe botimet më të arrira, Prof. Pano u vlerësua me çmimin shkencor “Radovicka”, me motivacionin *“Vepra shkencore ‘Pasuritë ujore të Shqipërisë’, një studim i gjerë dhe kompleks, është rezultat i kërkimeve gjysmëshekullore për resurset hidrike të Shqipërisë, të realizuar me metoda bashkëkohore, me kontribut të shquar*

për shërbimin hidrometeorologjik në fushën e pasurive ujore të Shqipërisë me ndikim teorik e praktik në kërkim-zhvillim, si dhe në fushën e arsimit e të edukimit të kërkuesve të rinj”.

Prof. Niko Pano deri në ditët e fundit të jetës së tij, ka punuar për daljen në dritë të botimit të ri shkencor *“Hapësira bregdetare Divjakë – Karavasta në Adriatik”*, për të cilin në krye të një grupi specialistësh, ai kontribuoi me zellin, gadishmerinë dhe entuziazmin që e karakterizonin, për të paraqitur një studim integral të zonës me qëllim final rikuperimin mjedisor dhe zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik-shoqëror të kësaj hapësire me rëndësi dhe me bukuri të rrallë natyrore.

Me Prof. Niko Panon, personalisht ruaj kujtimet e një bashkepunimi të shkelqyer me Kontrollin e Lartë të Shtetit. Për këtë bashkepunim, une dhe të gjithë audituesit e KLSH i jemi mirënjohës gadishmerisë së tij të jashtëzakonshme për të ndihmuar, personalitetit, vepres dhe kujtimit të Prof. Dr. Niko Panos.

Dua të ndaj me ju se një nga vlerat dhe risite me domethenë të Konferencës së IV-të Shkencore të KLSH *“Mbi Analizën e Riskut”*, zhvilluar në datat 20-23 qershor 2016, ishte punimi i Prof. Dr. Niko Panos, Prof. Dr. Gudar Beqirajt dhe Prof. Dr. Salvador Bushatit *“Mbi efektet mjedisore dhe ekonomike që shkakton veprimtaria njerëzore në sistemin liqenor të Prespës”*. Ky sistem përbën një komponent të rëndësishëm hidrik të Kaskadës Hidroenergjetike të lumit Drin, respektivisht për 2 hidrocentrale të ndërtuar në Maqedoni (Gliboshica dhe Spile) si dhe 4 hidrocentrale të ndërtuara në Shqipëri (Fierzë, Koman, Vau i Dejës dhe Ashta). Punimi u përshëndet nga Eurodeputeti, Dr. Igor Šoltes, i cili tha se kjo kumtesë do të trajtohet nga Parlamenti Europian në një forum që do të ketë në fokus lumenjtë e Ballkanit. Me kujtohet si tani përshënditja e syve të Prof. Panos në momentin e dhenies së këtij vlerësi. Dhe kujtoj po ashtu kontributin e tij si Anëtar i Komisioneve Ndërkombëtare për Hidroekonominë Shqipëri – Maqedoni dhe Shqipëri – Mali i Zi, në vitet 1970 – 1985.

Profesori la një trashëgimi të pasur me vlera shkencore dhe praktike për shkencën dhe ekonominë e vendit tonë, duke u shndërruar në një nga figurat më të spikatura të komunitetit shkencor e universitar mbareshqiptar. Ai mbetet po ashtu një shembelltyrë e kredos morale dhe shkencore me të arrirë, e personalitetit të një punëtori të palodhur, dijetari dhe njeriu të jashtëzakonshëm. E kujtojmë sot me shumë mall, respekt, nderim dhe mirënjohje këtë Banor të Panteonit të Perjetshëm të shkencës dhe kultures shqiptare.

Ju faleminderit!

DYZET VJET DEKLARATA E LIMËS

Bisedë me audituesit e KLSH, 11 dhjetor 2017

Pak ditë më parë, ndërsa në kryeqytetin e Perusë, Lima merrnim pjesë me një delegacion të Kontrollit të Lartë të Shtetit në Konferencën Jubilare të 40 Vjetorit të Deklaratës së Limës, përjetimi 40 vitë më vonë, si gjithë pjesëmarrësit në aktivitet, i atyre momenteve thelbësore të formatimit të dokumentit më të rëndësishëm të botës së auditimit më të lartë publik, evokuon rrugëtimin e suksesshëm të institucioneve supreme të auditimit(SAI-ve) dhe organizatës së tyre botërore, INTOSAI-t.

Deklarata e Limës është Akti që ndryshoi botën e auditimit suprem shtetëror. Që kur ajo u miratua në Kongresin INCOSAI i IX-të në vitin 1977 në Lima, u konceptua mbi bazën e një bashkëpunimi ndërkombëtar real mes SAI-ve, që në atë kohë ishte zgjeruar ndjeshëm. INTOSAI kishte 24 vjet që funksiononte dhe anëtarësimi i tij në atë kohë i tejkalonte 100 SAI-t anëtare.

Nga njëra anë, parimet e pavdekshme të përmbajtura në Deklaratën e Limës dëshmuar përvojën e fituar në këtë proces dhe, nga ana tjetër, ato ofruan mundësinë që kjo përvojë të bëhej pronë globale e të gjitha SAI-ve. Deklarata e Limës i inkurajoi të gjitha SAI-t për të zhvilluar auditimet e tyre, duke përdorur parime uniforme bazuar në këtë përvojë.

Ndoshta nuk do ta dimë kurrë plotësisht se sa thellë ideja e koordinimit ndërkombëtar dhe globalizmit ishte rrënjësor në mendjet e autorëve të Deklaratës 40 vite më parë. Dobia dhe rëndësia e jashtëzakonshme e Deklaratës së Limës u ngjiz nga disa gjetje të autorëve të saj.

Së pari, ajo jo vetëm deklaroi pavarësinë e Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve), por gjithashtu cilëson se përse kjo pavarësi është e domosdoshme, duke tërhequr vëmendjen në natyrën relative të pavarësisë dhe duke përcaktuar kushtet më të rëndësishme (personale dhe financiare) të sigurimit të saj. Deklarata përkufizon përmbajtjen e pavarësisë, duke përcaktuar marrëdhëniet e SAI-ve me institucionet përkatëse shtetërore.

Së dyti, ajo vendos kufijtë mbi aktivitetet e SAI-t dhe përcakton fuqinë e vendimeve të SAI-t, që do të thotë se përshkruan pritshmëritë në lidhje me aktivitetet e SAI dhe rezultatet e këtyre aktiviteteve.

Së treti, Deklarata e Limës ofron udhëzime të detajuara metodologjike për përmbajtjen dhe fushat e veprimtarisë së SAI-t, duke parashtruar parimet e sigurimit të cilësisë në auditim, një koncept që në vitin 1977 ishte mjaft përpara kohës së tij.

Së katërti, ajo i pozicionon aktivitetet e SAI-t në nivel ndërkombëtar, në lidhje me shkëmbimin e përvojës dhe marrëdhëniet me organizatat ndërkombëtare. Me prekursor pikerisht Deklaratën e Limës, ky pozicionim është realizuar në mënyrë të përkryer dhe bashkekohore sot nga Kongresi INCOSAI i XX-të INTOSAI-t në Abu d'Habi të Emirateve të Bashkuara Arabe, me ne SAI-t dhe organizatat tona si mbikqyrese të zbatimit të objektivave

te Axhendes 2030 te Kombeve te Bashkuara, te bashkuar ne ambicie dhe vendosmeri per te gene sa me profesionalë ne vleren e shtuar te sherbimit tone ndaj qytetarit.

Deklarata e Limës është një dokument i ndërtuar saktë, me përmbajtje të qëndrueshme, me qëllim të mirëpërcaktuar dhe me një mesazh të qartë. Ajo bazohet në parime dhe vlera të përgjithshme që do të zgjasin në të ardhmen. Ajo ka një formulim kaq të qartë dhe një strukturë kaq të thjeshtë, sa të jep menjëherë një ndjenjë sigurie dhe të të paturit të një dokumenti mbështetës me vlera dhe përmbajtje të padiskutueshme.

Ne si KLSH kemi një dëshirë të fortë dhe vullnet të plotë për t'u shndërruar në një SAI modern evropian, duke zbatuar me përpikmëri standardet e pranuar ndërkombëtarisht ISSAI të INTOSAI-t. Kur tre vjet më parë debatonim në komisionet e Kuvendit përmbajtjen e ligjit të ri integral për KLSH-në, të miratuar në nëntor 2014, ajo që na vinte në ndihmë, na jepte kurajo dhe qartësi në rrugën tonë për të siguruar një pavarësi të plotë funksionale dhe financiare të institucionit, ishte pikërisht Deklarata e Limës.

Besoj se secili SAI-t e vogla apo në zhvillim e siper, e ka ndjerë qartazi, gjatë rrugës së progresit, mbështetjen dhe rëndësinë e pamatë që ka kjo Deklaratë për pavarësinë dhe punën korrekte audituese të përditshme.

Të gjitha keto 40 vite që kanë kaluar, kanë provuar dobinë e saj të drejtpërdrejtë, si dhe faktin se, në sajë të parimeve dhe vlerave të qëndrueshme të mishëruara në të) ajo mundet edhe sot të sigurojë një kuadër të plotë për auditimet, duke iu përshtatur specifikave dhe kërkesave të secilit vend të veçantë në një botë të internetit që zhvillohet me shpejtësi, duke ndryshuar praktikisht botën e auditimit publik.

Roli i Deklarates edhe sot, është unik. Ajo në mënyrë eficiente promovon qëllimin që institucionet individuale supreme të auditimit të secilit vend të auditojnë organet qeveritare kombëtare në bazë të parimeve dhe metodave të harmonizuara, praktikisht identike, duke ofruar siguri, besim të qytetarëve në qeverisjen publike dhe transparencë.

Si rezultat, ne si SAI mund të marrim pjesë në koordinimin global, me parimet që janë sa më uniforme që të jetë e mundur, duke mundësuar kështu eficiencën më të madhe. Ky është një rol tepër i rëndësishëm, të cilin Deklarata e Limës e ka ideuar, parashikuar dhe madje edhe substanciuar 40 vjet më parë! Prej saj buron edhe roli unik i organizates sone, INTOSAI-t. Ai ndikon në mënyrë indirekte proceset globale, duke ndihmuar dhe influencuar pozitivisht aktivitetet e aktorëve individualë kombëtarë, nëpërmjet SAI-ve të shteteve kombëtare.

Këtu qëndron dhe dobia më e madhe dhe fuqia universale e Deklaratës së Limës, e cila sherben si gjenerator perpetum mobile për peshën dhe influencën e INTOSAI-t.

INTOSAI është një njësi e veçantë në qeverisjen botërore. Në një kuptim të caktuar, të materializuar dhe mbështetur nga Deklarata e Limës, kjo organizatë ushtron një ndikim të

dukshëm tek organizatat e specializuara të Kombeve të Bashkuara, të cilat përpunojnë rregulla dhe rekomandime për shtetet kombëtare. Ja përse OKB kërkon sot nga INTOSAI dhe SAI-t e saj anëtarë të mbikqyrin dhe japin siguri për zbatimin me efektivitet të objektivave të Axfordës 2030.

I potencuar nga Deklarata e Limës, sot INTOSAI, në kontrast me organizatat e tjera, duke mos qenë strukturë qeveritare e shteteve kombëtare që qëndrojnë në sfond, por një organizatë e pavarur me përfshirje të veçantë në strukturën e autoritetit shtetëror, ka një mision të qartë për të kryer. Për shkak të rolit që luan nëpërmjet SAI-ve kombëtare, INTOSAI qëndron larg burokracisë së globalizimit dhe mund të ndikojë fort në mirëfunksionimin e pjesës tjetër të organizatave ndërkombëtare.

Ky rol fuqizohet shumë dhe më tepër se kurrë sot, kur tendencat anti-globaliste janë në një spirale rritëse dhe risqet për dobësimin deri madje edhe shpërbërjen e bashkimeve politike dhe federatave, apo institucioneve ndërkombëtare janë reale dhe të forcuara.

Në këtë aspekt, rëndësia parësore e Deklaratës së Limës është kontributi i saj në mirëfunksionimin e sistemit ndërkombëtar të globalizimit. Bashkëpunimi i sotëm mes OKB-së dhe INTOSAI-t për performancën e objektivave të Axfordës 2030 jep garanci për ta parë të ardhmen e një bote më mirë të integruar, ku parimet e mirëqeverisjes globale dhe e sistemeve financiare kombëtare transparente e të përgjegjshme, janë mbizotëruese.

Natyrisht, kjo nuk do të thotë ndonjë lëvizje drejt heqjes dorë nga karakteri i pavarur i secilit shtet. Deklarata e Limës lejon hapësirë për të siguruar që karakteristikat unike kombëtare të ruhen. Në mënyrë specifike, parimet e përgjithshme të përbashkëta që promovon ajo, na lejojnë ne SAI-ve të vendeve të ndryshme të respektojmë interesat tona kombëtare dhe veçoritë që kemi, duke iu përshtatur në mënyrë efektive kërkesave të botës së globalizuar.

Ja përse edhe pse me 40 vite mbi supë, Deklarata e Limës është sot më e kohës se kurrë. Betejat për shëndoshjen e financave publike dhe menaxhimin e duhur të borxheve publike të stërmëdha, i ftojnë si INTOSAI-n dhe ne SAI-t anëtarë në një kontribut dhe rol të pamenduar më parë, të cilin Deklarata e Limës e ka parathënë 4 dekada më parë. Dhe saktësisht faktin që Institucionet Supreme të Auditimit janë të kualifikuara për të garantuar dhe nxitur sigurinë e mirëfunksionimit të financave shtetërore. Duke kontribuar në këtë siguri, ne si SAI mundemi sot të bëjmë ndryshimin e pritur dhe kërkuar në jetën e qytetarëve të vendeve tona.

PËR NJË TË PUBLIKIM TË MENJËHERSHËM TË STANDARDEVE NDËRKOMBËTARE TË KONTABILITETIT PUBLIK IPSAS

Përhëndetja në Konferencën Kombëtare të Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit, 7 mars 2018

I nderuar Profesor Bollano, i nderuar Akademik Angjeli, të nderuar pjesëmarrës,

Është nder dhe kënaqësi të përshëndes Konferencën Kombëtare të Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit, këtij organizmi me një kontribut jashtëzakonisht të pasur 13 vjeçar në zhvillimin, përsosjen dhe përafrimin e standardeve kombëtare të kontabilitetit me ato të Bashkimit Evropian, si dhe në përmirësimin e ndjeshëm të raportimit financiar në vend, si nga sektori publik dhe nga ai jo-publik.

Ky Këshill ka shërbyer dhe po shërben me sukses të plotë si një ent rregullator i mirëfilltë i Shtetit tonë, duke miratuar Standardet Kombëtare të Kontabilitetit të Përmirësuara, një proces i gjatë dhe i lodhshëm, i cili është në përsosje të vazhdueshme, por që gjeti angazhimin dhe përkushtimin maksimal të një plejade profesorësh, ekspertësh dhe kontabilistësh të talentuar, anëtare, ish-anetarë dhe bashkëpunëtorë të Këshillit, të drejtuar me kompetencë të lartë dhe mjeshtëri nga Profesor Jorgji Bollano. Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit është kthyer sot në një Institucion avanguard për sa i përket përqafimit të të gjitha risive në nivel ndërkombëtar në fushën e kontabilitetit dhe raportimit financiar, duke pasuruar në vijimësi standardet tona kombëtare të kontabilitetit dhe përbërë një garanci shumë premtuese për përthithjen nga institucionet tona shtetërore të Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, njëherë që ato do të jenë publikuar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë, si ndër zhvillimet më kryesore në të ardhmen e afërt në kontabilitetin publik shqiptar.

Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit ka qenë i aftë në këto 13 vite aktivitet intensiv të bashkëpunojë me projekte të sukseshme me shumë donatorë të rëndësishëm ndërkombëtarë si Banka Botërore, Kooperacioni Zvicëran, etj, si dhe me partnerë vendas, në rradhë të parë me shoqatat profesionale të fushës si IEKA dhe Shoqata e Kontabilistëve dhe Financierëve të Shqipërisë. Ai ka realizuar dhe vijon të realizojë trajnime të shumta për Standardet Kombëtare të Kontabilitetit të Përmirësuara, si dhe Standardet Ndërkombëtare të Raportimit Financiar, duke trajnuar dhe shtuar dijet bashkohore të qindra kontabilistëve dhe financierëve të sektorit publik dhe atij jo-publik në vend.

Më 28 dhjetor 2012 si KLSH kemi nënshkruar Marrëveshjen e Bashkëpunimit me Këshillin Kombëtar të Kontabilitetit. Kjo marrëveshje është realizuar shumë mirë në këto 6 vite dhe gjej rastin të falenderoj dhe të shpreh mirënjohjen time dhe të të gjithë audituesve të Kontrollit të Lartë të Shtetit për Profesor Jorgji Bollanon, për kontributin e tij personal në shumë nga aktivitetet tona, si konferenca shkencore, seminare dhe analiza vjetore, si dhe në projektin Mini Peer Review (rishikim mes kolegeve) të dy viteve më parë, për rishikimin tejet

profesional te kontrollit të cilësisë “në të ftohtë” të dosjeve tona të auditimit, me ide konkrete shumë të dobishme për ngritjen e cilësisë në punën tonë.

Gjatë auditimeve tona, në kohezion të plotë me misionin dhe objektivat e Këshillit Kombëtar të Kontabilitetit, i kemi kushtuar vëmendje të vazhdueshme përmirësimit të raportimit financiar te enteve publike, me qëllim rritjen e besueshmërisë së Buxhetit të Shtetit dhe treguesve kryesorë të tij. Kështu, në raportimin në Kuvend për zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit për vitin 2016, kemi kërkuar për të tretën herë radhazi që të përgatiten Pasqyrat Financiare të Konsoliduara të Shtetit. Këto pasqyra synojnë të paraqesin me vërtetësi dhe besueshmëri pozicionin financiar, performancën financiare, ndryshimet në kapital/aktivet neto dhe flukset e mjeteve monetare të Shtetit. Kemi konstatuar se edhe për vitin 2016, Pasqyrat Financiare të Konsoliduara, nuk janë pjesë e Raportit Vjetor të konsoliduar të zbatimit të Buxhetit. Mungesa disavjeçare e pasqyrave të konsoliduara të Shtetit në gjykim tonë ndikon jo vetëm në nivelin e transparencës, por është e lidhur ngushtë me analizën e treguesve makroekonomikë.

Kemi konstatuar se nuk ka një bazë të qartë rregullative mbi të cilën realizohet Raportimi Financiar, fakt që krijon hapësira për mangësi të theksuara në mbajtjen e kontabilitetit dhe në raportimin financiar nga njësitë publike që duhet të raportojnë mbi bazë të standardeve të kontabilitetit publik. Ministria e Financave dhe Ekonomisë nuk disponon listën e plotë të të gjithë institucioneve buxhetore dhe jo buxhetore, bilanci i të cilave është pjesë e Pasqyrave të Konsoliduara të Shtetit. Kemi vërejtur se edhe në vitin 2016, ka akoma Ministri, të cilat nuk hartojnë Pasqyra Vjetore të Konsoliduara.

Në kushtet kur ristrukturimi i qeverisë në fund të vitit 2017 ka prekur edhe shkrirje, ndarje apo bashkime të institucioneve shtetërore, si KLSH kemi kërkuar nxjerrjen e një Udhëzimi të Ministrise së Financave dhe Ekonomise, i cili do të krijojë konsistencën me të cilën do të realizohet transferimi kontabël i aktiveve, dhe të drejtave dhe detyrimeve nga një strukturë në tjetrën. Në mungesë të një veprimi të tillë, kemi vlerësuar rrezikun që procesi do të reflektojë konfuzion dhe pasaktësi të mëdha.

Në janar të këtij viti, kemi filluar një auditim në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë në lidhje me procesin e përgatitjes së Pasqyrave Financiare, me qëllim monitorimin e këtij procesi në kushtet e ristrukturimit institucional dhe rritjen e ndërgjegjesimit në lidhje me rendësinë e këtij procesi nga strukturat përgjegjëse të Shtetit. Gjithashtu, si KLSH kemi kërkuar që Ministria e Financave dhe Ekonomisë, në mbështetje të Strategjisë Afatmesme të Zhvillimit të Financave Publike 2014-2020, të publikojë menjëherë Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit Publik IPSAS, si baza kryesore metodologjike mbi të cilën do të ndërtohet kontabiliteti publik në Shqipëri në të ardhmen e afërt.

Duke besuar thellësisht në suksesin e sfidave të reja që i ka vënë vetes Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit, si përputhshmëria e kalimit (transpozimit) të disa kërkesave të Direktivës së BE-se për Kontabilitetin në ligjin tonë të Kontabilitetit apo tek Standardet Kombëtare të

Kontabilitetit të Përmirësuar, kërkesa të cilat ende nuk janë pjesë e legjislacionit tonë kontabël; klasifikimi i njësive ekonomike, duke i sjellë kriteret e klasifikimit të tyre më afër me ato të parashikuara në Direktivën e BE-se për Kontabilitetin si dhe harmonizimi i tyre në tërësinë e legjislacionit shqiptar, etj., jemi të gatshëm si KLSH të bashkëpunojmë me Këshillin Kombëtar të Kontabilitetit dhe me organizatat e tjera profesionale të fushës, në lidhje me ide dhe nisma konkrete në fushën e përmirësimit të raportimit financiar të enteve publike.

Duke i uruar suksese Konferencës në punimet e saj,

Ju faleminderit!

WE ARE A SMALL SAI TRYING TO MODERNIZE OUR ACTIVITY IN FULL COMPLIANCE WITH INTOSAI STANDARDS

Fjala në Takimin i IV-t të Grupit të Punës të EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat natyrore", dhe Seminarin për "Praktikat ndërkombëtare të përdorura nga institucionet e auditimit për kryerjen e auditimeve për parandalimin e pasojave nga përmytjet, Kishnjau, Moldavi, 29 mars 2018

Dear Chairman Patskan,

Dear President Untila,

By thanking You, President Untila for the great welcoming that you offered to us and the excellent organization of this fourth Meeting, let me emphasize two important features of the impressive progress that the Working Group on the Audit of Funds Allocated to Disasters and Catastrophes has achieved from March 2017 Meeting in Rome.

In first place, the focus chosen by the guiding SAI of Ukraine in the preparation of the good practice recommendations for conducting the audits in the field of prevention and consequences elimination of floods is a right one. We also in Albania, as in many other countries in Europe, are subject to perpetuated floods, caused by nature, but also by human activities. A few days ago, the northwestern part of my country, a large surface of thousands of hectares was flooded again. Almost every year, my country suffers damages in the region of tens and hundreds of millions of euro from flood devastations.

We as ALSAI appreciate very much the work done by the SAI of Ukraine in conducting national audits in the field of prevention and consequences elimination of floods. This huge experience is of extreme importance to us. We welcome the seminar of next day that will be dedicated entirely to the SAI of Ukraine experience in using the ISSAIs in such an audit. This is very important, is fundamental to our work and mission. "Experientia mutual Omnibus prodest" is our motto throughout the world and I think these two days we will benefit a lot from your experience.

Although a small SAI in the Balkans, we have tried to be pro-active in a number of INTOSAI and EUROSAT initiatives, Working Groups and task forces. In March 2016, we launched a twinning project, supported by EU funds, together with the SAIs of Poland (NIK) and of Croatia, to enhance our audit capacities. We learnt a lot from the large experience Polish auditors, in particular.

In the last years, our auditors worked together with the auditors of a lot of SAIs participating in this Group, in the Task Force on Auditing and Ethics, Task Force on Municipality Auditing, Task Force on Environmental Auditing and in the Working Group on IT Auditing, but I think what you are doing in this Group is unique.

It is unique because the work of this Group directly affects and contributes to the achievement of a number of UN Agenda 2030 goals, such as strategic goal number 1 "No poverty", number 2 "zero hunger", number 6 "clean water and sanitation", number 7 "affordable and clean energy" and so on. We are talking of populations in the flooded areas,

or in other disasters and catastrophes that lose a great part or all their wealth. A thorough, responsible and qualitative audit of State aid to them is of paramount importance.

Dear colleagues,

Although our Working Group has been only recently established, only four years ago, it has gained experience and momentum. It has benefited from the inheritance and work of the task force with the same mission born in 2008. This Task Force gave a good response to many questions and concerns rising on the effective ways to audit State aid after disasters and catastrophes.

The Group worked intensively also on best and most effective ways to prevent disasters and catastrophes, which is probably having the same importance, if not more. I think this is a bright future for us, because the preventing power of our societies to calamities from nature or mankind should be strengthened.

Our Strategic Activity Plan for 2017- 2020, approved in the Rome Meeting in March 2017, gives us a new impetus, as contributing to the follow-up and review of the Sustainable Development Goals of Agenda 2030 is a key orientation of INTOSAI and EUROSAI, being chosen as one of main priorities of INTOSAI activity at the INCOSAI XXII in Abu d'Habi in December 2016.

I am sure this Meeting will show a lot of good practices in the internationally coordinated effort to audit the use of budget funds allocated to prevention and consequences elimination of disasters and catastrophes, especially of floods.

By wishing all of us good work and success in these two days, let me propose that the next Fifth Annual Meeting of the Working Group on the Audit of Funds Allocated to Disasters and Catastrophes be held in Tirana, Albania. As I said before, we are a small SAI trying to modernize our activity in full compliance with our INTOSAI standards. Our strong will is to be supportive to all European SAIs in exchanging the lessons learnt from our good performances, with the best we can.

Thank you!

ENVIRONMENTAL AUDITS OF MANY EUROPEAN SAIS HAVE BEEN ABLE TO RAISE AWARENESS OF ENVIRONMENTAL ISSUES BETWEEN CITIZENS AND GOVERNMENTS

Fjala në Takimin e Sesionit Pranveror të Grupit të Punës së EUROSAI-t për Auditimin e Mjedisit, mbajtur në Helsinki në datën 26 prill 2018

Dear participants,

This Spring Session on Environmental Governance comes at a very important moment in the development of the European Union Agenda.

The European Union is persistent in achieving good governance standards. From this point of view, the implementation of environmental standards gains strength, coherence and perspective, by including the countries of Southeast Europe, the candidate countries and the potential candidates for membership in the EU.

Good governance and sustainable environmental governance have a strong correlation between them, which also gains ground through regional co-operation, awareness raising and tackling common problems and cross-border environmental issues. Excessive consumption of environmental resources is one of the most problematic issues in efforts to achieve a higher level of environmental sustainability, as is the continuing challenge for a balance between ecological, economic and social development priorities.

Now the approaches have changed. Public welfare and the environment have for a long time been considered as the sole responsibility of governments. Nowadays, the traditional hierarchical coordination of governments and their administrations has been replaced with coordinating mechanisms that resemble a network and market-oriented approach, incorporating different social levels. Gradual shifting from the hierarchical direction of governments, involving increasingly private and public actors, has increased the responsibility for environmental management.

The precondition for effective environmental governance is strong oversight of Executive's policies. This needs accountable elected representatives at all levels, as well as effective parliamentary committees, able to support the development of sustainable environmental policies, review proposed laws and regulations, monitor the effectiveness of the implementation of the adopted legislation, undertake investigative hearings and enhance the activity of lawmakers and government representatives in regional networks.

Three years ago, though with little experience and without tradition, we as SAI carried out an audit of the performance of government's environmental policies. We found that, although structurally, the environment in Albania has well-organized public institutions, we have dozens of documented and undocumented hotspots inherited from the communist

system, as well as dozens of hotspots or other environmental problems created by polluting industries in the last twenty years.

Although some improvements in landfills and wastewater treatment have been noted, progress has been generally minimal and in some countries regression has been noted, showing a dangerous environmental trend and the achievement of EU environmental criteria.

By showing the consequences for European citizens, environmental audits of many European SAIs have been able to raise awareness of environmental issues between citizens and governments. Linking the consequences of environmental degradation to public health issues has enabled the emergence of an environmental cause, where poor management or even worse, mismanagement risk serious consequences for citizens, such as threats to food safety, drinking water and air pollution.

Although we are a small SAI and in the way of modernizing our audit activity and achieving the full compliance of the ISSAI Standards in our work, inspired by membership in the EUROSAI Environmental Auditing Work Group in 2013, we realized in these five years some important environmental audits.

We have understood as SAI that environmental audits can successfully devote the disclosure of environmental assets and liabilities, as well as compliance with national and international conventions and legislation, by interacting intensively with the government, but especially with those governmental segments that aim for good governance.

Therefore, we are convinced of the added value of audits that can be devoted to measuring and promoting the economy, efficiency and effectiveness of government policies in sustainable environmental management.

We have concluded that the destruction of natural parks, pollution of river and seas waters, soil pollution, the eradication of forests and the rapid disappearance of biodiversity and ecosystems may be irreversible if continued at the current pace. They can result in a serious risk to the life of Albanian citizens in the long run, as well as an obstacle to Albania's successful integration into European structures.

We have requested from the Ministry of Environment of Albania to fully implement relevant bylaws, mainly related to the EU Directives on Environmental Impact Assessment and Environmental Crime. We have noted that insufficient Government preparation to monitor and establish systems to mitigate the anticipated or unforeseen negative impacts can bring deterioration of living conditions for the citizens.

We as the SAI should be aware of the importance of achieving good governance standards in sustainable environmental management, as we can affect citizens' lives only if we lead by

example. Applying pro-environmental policies to our SAls is one of the best examples we can give.

I am confident that the experiences gained from the audits carried out in relation to environmental governance, as well as discussing the involvement of the public and citizens in environmental audits, will bring added value to these two days of the Session in our efforts to protect the environment and ensure it a sustainable management.

By wishing success to all the participants in this Session!

Thank you!

LIBRI “100 SIMBOLET POLAKE” MBART VLERA TË JASHTËZAKONSHME NJOHËSE

Fjala në promovimin e librit “100 Simbolet Polake, në Ditën e Kushtetutës Polake të vitit 1791, kushtetuta më e vjetër demokratike e Evropës, Tiranë, KLSH, 3 maj 2018

*I nderuar President Kviatkowski,
i nderuar Zv-President Kutyla,
i nderuar ish-President dhe Këshilltar i Lartë Jezierski,
i nderuar Ambasador Bachura,
të nderuar përfaqësues të botës akademike dhe intelektuale të vendit,
të nderuar kolegë auditues,*

Në këtë ditë, 227 vjet më parë, Parlamenti polak “Grand Sejm”-i proklamonte Kushtetutën e dytë më të vjetër në botë, pas asaj amerikane të vitit 1787, Kushtetutën e Polonisë, pasuesen e denjë të Magna Carta-s. Në këtë ditë të madhe për kombin polak dhe të gjithë polakët kudo ku ndodhen në botë, kam nderin, së bashku me Ambasadorin e Polonisë në Shqipëri, zotin Karol Bachura, që të promovojmë librin-album “Simbolet polake: 100 vende figura, ngjarje, arritje të rëndësishme për Poloninë, Europën dhe Botën”, i cili tani vjen i përkthyer i plotë edhe në gjuhën shqipe, në sajë të nismës së Zv-Presidentit të SAI-t polak, NIK, z. *Wojciech Kutyla*, të cilin e falenderoj me shumë mirënjohje.

*Nga promovimi i librit “100 Simbolet Polake” Tiranë,
Muzeu i KLSH, 3 maj 2018*

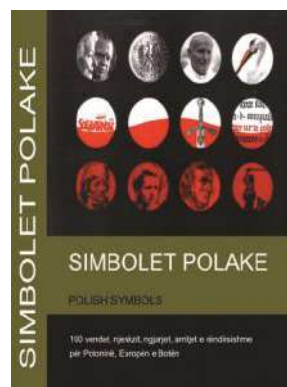
Libri “100 simbolet polake” mbart për lexuesin shqiptar vlera të jashtëzakonshme njohëse të shpirtit polak të paepur për liri, të kulturës, artit, traditave, thesareve historike, arkeologjike, ekologjike, ekonomike dhe shkencore të këtij vendi të madh të Evropës dhe botës, mik i Shqipërisë dhe shqiptarëve. Sot janë me dhjetëra mijëra qytetarët polakë që vijnë me pushime në Shqipëri, për të kaluar momente të paharrueshme dhe të bukura në bregdetin shqiptar, apo në malet shqiptare.

U njoha me Librin në variantin e tij në anglisht, gjatë vizitës sime të parë në Poloni, në qershor 2012, në periudhën e riaktivizimit të marrëveshjes mes KLSH dhe NIK-ut polak, të nënshkruar në vitin 2006, riaktivizim konkret dhe i jashtëzakonshëm, i arritur në sajë të mendjes brilante dhe gjithnjë të hapur për bashkepunim mes SAI-ve, të njërit prej personaliteteve më në zë të auditimit publik suprem botëror, ish-Presidentit të NIK, z. Jacek Jezierski.

Në një shkrim të botuar në një gazetë shqiptare që nuk botohet më, të përditshmen “Ekonomia”, në maj 2013, dedikuar kësaj Dite të madhe për Poloninë, por edhe bashkëpunimit të NIK dhe KLSH, shprehja dëshirën që ky libër “të fliste” shqip. Së bashku me një grup audituesish të KLSH, në atë kohë provuam modestisht ta përkthenim.

Sot libri vjen i plotë në përmasat e tij, me një përkthim mjeshtëror. Tre vjet më parë, më 3 maj 2016, botova në gazetën “Panorama” shkrimin me titull “Mazurkat historike të Polonisë”, kushtuar pikërisht Simboleve Polake.

Në një fjalë kushtuar 100 simboleve të një kombi të madh, është e vështirë t’i sjellësh të gjitha këto ikona. Më lejoni të përmend disa prej tyre. Një nga simbolet që më ka tërhequr veçanërisht në këtë libër është Himni kombëtar i Polonisë, i cili quhet “Mazurek Dabrowskiego” (Mazurka e Dabrowskit). Të rrallë janë himnet kombëtare të vendeve të botës ku shpirti kombëtar shprehet aq mirë sa te himni polak. Ai ka një histori të veçantë. Mazurka është një valle e njohur popullore polake, që shpesh luhet duke u kënduar. Mazurka e Dabrowskit është krijuar si valle e kënduar dy vjet pas ndarjes së tretë të Polonisë mes fuqive të mëdha fqinje me të, ndarje që ndodhi në vitin 1795 dhe e zhdukoi Poloninë përkohësisht nga harta. Mazurka e Dabrowskit u kompozua si himn për legjionin polak, i cili luftonte për Republikën Franceze në Itali. Revolucioni Francez kishte marrë përsipër çlirimin e popujve të shtypur të Europës. Luftëtarët polakë, të mbetur pa shtet, i ishin bashkuar ushtrisë franceze, me shpresën që duke ndihmuar popujt e tjerë të Europës të çliroheshin, këta së bashku do ta ndihmonin popullin polak që të çlirohej dhe të rindërtonte Shtetin e tij.

“Polonia nuk është zhdukur/Polonia nuk ka humbur!”, këndohet në himnin e legjionit polak të Italisë, që, përpara se të bëhej Himni Kombëtar Polak, në shekullin XX-të, u përhap në trojet e banuara nga polakët, duke kaluar gojë më gojë. Miqtë e mij të Grupit Lab “Çipini”, në këngën e veçantë kushtuar Polonisë dhe kombit fisnik polak, këndojnë: “E gdhendën hymnin hyjnor/polakët me shpatë në dorë!”. Një tjetër simbol interesant në Librin-album është Lumi Biebrza. Ky është një lumë i çuditshëm, një nga të vetmit lumenj të lënë akoma të lirë në gjendje krejt natyrore në Europën e shekullit të XXI-të, kur lumenjtë janë rregulluar nga dora e njeriut në atë mënyrë sa mund të quhen vepra arti. Lumi Biebrza kalon nëpër një zonë

moçalore, e cila është bërë park kombëtar me të njëjtin emër. Ky është një rezervat i natyrës së virgjër, kënetave, me florën dhe faunën e tyre origjinale. Lumi lejohet të dalë nga shtrati dhe të përmytë zonën moçalore përreth, duke qenë kështu një fenomen natyror i pandikuar nga dora e njeriut, gjë për të cilën është unik dhe interesant. Por lumi Biebrza dhe zona rreth tij nuk duhet të na krijojnë një ide të gabuar për Poloninë. Polakët kujdesen shumë për mjedisin, për tokat dhe lumenjtë e tyre.

Në listën e njëqind simboleve është edhe Zamoshci, i quajtur si një nga shtatë mrekullitë e Polonisë dhe që njihet edhe si qyteti më italian jashtë Italisë. Zamoshci ka shumë ndërtesa me arkitekturën e Rilindjes Italiane, prandaj njihet edhe si “Padova e Veriut”. Por e veçanta e Zamoshcit është se ai është ndërtuar në atë mënyrë që ndërtesat e tij të përbëjnë një konfigurim të trupit njerëzor, një simbolikë kjo që ka lidhje me lulëzimin e Humanizmit evropian të kohës kur u ndërtua qyteti, në shekullin XVI-të. Një simbol tjetër- arkeologjia. Polakët janë shumë krenarë për arkeologjinë e tyre, e cila, e cila është marrë dhe merret jo vetëm me hapësirën polake por edhe me zona të tjera me interes të madh arkeologjik në botë. Kështu, arkeologjia polake ka tashmë një traditë të madhe në një nga sferat më të rëndësishme të arkeologjisë botërore, në egjiptologji, traditë kjo e themeluar nga arkeologu

i nivelit botëror Kazimierz Michalowski. Në këtë pikë, arkeologjia polake është e ngjashme me arkeologjinë e vendeve të mëdha të botës, që e ka sferën e veprimtarisë shumë përtej kufijve të vendit. Arkeologjia polake është shprehje e madhësisë së shpirtit polak. Është tregues i prirjes që kanë polakët për të bërë gjëra më të mëdha se ç' bëjnë zakonisht vendet dhe kombet të krahasueshëm me ta, gjë që është shumë e shëndetshme për kombet, pasi i rrit ata. Kam parë me shumë kërkues simbolin "Kujt polako-arabë". Në të gjithë botën e adhurojnë kalin, por në Poloni ka një kult të veçantë për kalin. Këtë e tregon ankandi "Pride of Poland" që mbahet çdo vit në këtë vend, për kujt e famshëm të racës arabo-polake. Kult i polak për kalin ka një arsye të veçantë, ai është shprehës i shpirtit të lirë polak. Kali që vrapon në fusha është një simbol i shpirtit të lirë njerëzor. Polonia, vendi i fushave të gjera, ku kujt mund të vrapojnë pafundësisht të lirë, nuk mund të mos e ketë kalin si simbol të veçantë, ashtu si grekët e lashtë kishin kalin Pegasus, simbol të krijimtarisë së lirë të mendjes njerëzore. Duke qenë se vij nga një qytet dhe krahinë bregdetare në Shqipëri, një simbol që më tërhoqi në Album është Deti Baltik. Duhet ta njohësh historinë e Polonisë për të kuptuar rëndësinë e këtij simboli. Polakët kanë luftuar shumë gjatë historisë së tyre, për t' i penguar ata që donin t'ua mohonin daljen në det. Në asnjë komb tjetër që nuk është ishullor, deti nuk është i ngulitur aq thellë si simbol, sa në mendjen e njeriut polak.

Përmend detin, por nuk mund të anashkalosh Shqiponjën Bishtbardhë Detare, e cila përben një simbol kombëtar dhe ndodhet edhe në stemën shtetërore zyrtare të Polonisë. Polakët arritën ta mbrojnë këtë specie në zhdukje dhe sot ajo është shtuar mjaftueshëm, sa që mund t' u japin çifte shqiponjash të tilla edhe vendeve të tjera ku kjo specie rrezikohet, siç është Irlanda. Historia shqiptare e ka tërhequr gjithnjë dhe simbolet historike në këtë Libër-Album janë të shumta. Polonia si shtet dhe si komb do të ndahej katër herë, duke u zhdukur nga harta, por do të ringrihej pesë herë shumë fort, për të luajtur gjatë shekujve një rol me rëndësi historike për fatin e Europës dhe të botës.

Në vitin 1683, polakët luajtën një rol vendimtar për shpëtimin e Vienës nga rrethimi i Perandorisë Osmane dhe me këtë, edhe për shpëtimin e të gjithë Europës nga osmanizmi. Në Ushtrinë e Napoleonit, e cila i përhapoi idetë përparimtare të Revolucionit Francez në të gjithë Europën, do të kishte më shumë polakë, se nga çdo komb tjetër i Europës. Në vitin 1920, në Betejën e Varshavës, polakët e shpëtuan Europën nga invazioni i Rasisë bolshevike, duke e ndalur Ushtrinë e Kuqe në hyrje të Varshavës. Nëqoftëse nuk do të kishte qenë qëndresa polake dhe Ushtria e Kuqe do të hynte në Gjermani, ku lëvizja komuniste ishte shumë e fortë, e gjithë Europa do të ishte bërë bolshevike, duke përfshirë edhe Francën. Historia e Europës dhe botës do të kishte qenë shumë më e ndryshme nga ç'është sot.

Një simbol tjetër historik është "Beteja e Britanisë", beteja ajrore që u bë gjatë disa muajve në vitin 1940 mbi qiejt e Anglisë, midis RAF (Forcës Ajrore Britanike) dhe Luftwafe-s (Forcës ajrore të Gjermanisë naziste). Në kohën kur Britania e Madhe i rezistonte e vetme në Europë agresionit nazist, në anën e britanikëve luftuan edhe disa qindra pilotë polakë, kontributi i të cilëve ishte vendimtar. Kjo pasi Anglisë në atë kohë i mungonin pilotët e sprovuar në luftë me avionin nazist, dhe pilotët polakë vinin nga lufta në Poloni e rreth një viti më parë. Ai që njihet si Skuadroni Luftarak Polak u shqua shumë në këtë betejë tremujore. Ndoshta skuadroni luftarak polak do ta meritonte të ishte simbol me vete në Album.

Në vitet 1939-1945, Polonia si shtet dhe si komb kaloi ndoshta periudhën më heroike të ekzistencës së saj, kur zgjodhi më mirë një ndarje të katërt të saj nga fuqitë e mëdha fqinje,

se të pranonte ftesën e Hitlerit për një aleancë, në të cilën Polonia joshej me perspektivën e zgjerimit në lindje, në territorin e Bashkimit Sovjetik. Polonia preferoi që t'i qëndronte besnike aleancës së saj historike me Perëndimin, edhe pse u sakrifikuara për këtë. Sakrifika supreme ishte kryengritja e Varshaves e 1 gusht-2 tetor 1944, e njohur botërisht me termin "Warsaw Uprising", ku femije, gra, te rritur e te moshuar luftuan me çfare kishin në dore për të çliruar qytetin e tyre nga pushtuesit naziste, por ku, te tradhetuar nga Ushtria e Kuqe e Stalinit, u masakruan me qindra mijera vete.

Një tjetër simbol me vlera të jashtëzakonshme historike është ai që në Album quhet "populli hebre", që do të thotë "komuniteti hebre" i Polonisë. Në album "Populli hebre" është simboli i fundit, me numrin 100, por jo i fundit për nga rëndësia. Këtë e them, sepse më bënë përshtypje të thella termat në të cilët përshkruhet në Liber ky simbol dhe që sot përbëjnë mendimin që kanë shumica e polakëve për hebrenjtë. Një paragraf i veçuar nga teksti që përshkruan këtë simbol thotë: *"Njëmijë vite bashkëjetese e popullsisë polake dhe hebraike janë shoqëruar me periudha pranimit të ndërsjellta, konflikte të përgjakshme, keqkuptime dhe më vonë periudha të bashkëpunimit harmonik në luftën kundër armikut të përbashkët. Për shumë shekuj mërgimi dhe persekutimi, hebrenjtë gjetën strehim në Poloni, madje edhe mbrojtje nga drejtues që iu dhanë atyre privilegje që nuk njiheshin nga vendet e tjera"*

Në këto rreshta ka një reflektim të singertë dhe kurajoz për marrëdhëniet polako-hebreje në shekuj. Pavarësisht incidenteve gjatë historisë midis polakëve dhe hebrenjve, është fakt se Polonia ka qenë streha më e madhe e hebrenjve në botë për mbi njëmijë vjet. Gjysma e diasporës hebreje në botë e ka origjinën nga hebrenjtë e Polonisë. Nuk është rastësi që fjala me të cilët hebrenjtë e kanë emërtuar Poloninë është "Polin" që do të thotë "Qëndroni këtu". Polakët krenohen me arritjet e hebrenjve me origjinë nga vendi i tyre, siç është nobelisti Isaac Besheviz (shkrimtar), por edhe me burra shteti të shquar izraelitë, siç është David Ben Gurion, kryeministri i parë i shtetit të Izraelit. Kur e shfleton Albumin, kupton se titulli i tij "100 simbole" është paksa "i gënjeshtërt", ngaqë mjaft nga simbolet janë të shumëfishtë. Kështu, në Album ka individë-simbol nga fusha të ndryshme, por ka edhe nga ata që mund t'i quajmë simbole kolektive, si "Virtuozët e muzikës klasike", "Mjeshttrat e Kinemasë", "Kompozitorët bashkëkohorë", "Eksploruesit dhe udhëtuesit", "Fituesit polakë të çmimeve Oskar", "Çmimet Nobel të Polonisë", "Poetët patriotë", etj. Dhe brenda këtyre emërtimeve do të gjejmë shumë emra, shpesh të njerëzve mjaft të njohur në botë, nga të cilët e ke të vështirë të përzgjedhësh, për t'i përmendur.

Megjithatë, disa janë radhitur individualisht në njëqind simbolet, të përmendur me emrin e tyre, si Frederik Chopin, kompozitori i madh, i cili e bëri mazurkan polake të njohur botërisht, Papa Gjon Pali II, Lech Walesa, Ryszard Kapuscinski, shkrimtari dhe studjuesi i njohur, Mikollaj Kopernjik, astronomi i famshëm që frymëzoi Giordano Brunon dhe Galileo Galilein, shkencëtarja e mirënjohur, nobelistja Maria Sklodowska-Curie. Renditet individualisht ndër njëqind simbolet edhe astronomi i famshëm polak, i cili ecën në gjurmët e Kopernikut, Aleksandër Wolszczan, i cili është zbuluesi i të parit planet jashtë sistemit tonë diellor. Gjithashtu, në listën e njëqind simboleve përmendet individualisht edhe Ignacy Lukaszewicz[lukashjevic], gjeniu me emrin e të cilit lidhet hapja e pusit të parë të naftës në botë, ndërtimi i rafinerisë së parë të naftës, si dhe përdorimi për herë të parë i vajurit për ndriçim. Ndërsa në nënlistën e individëve-simbolë është edhe Jan Matejko piktori i madh polak i temave historike, shprehës i shpirtit polak. Janë përzgjedhur për t'u përmendur

individualisht edhe dy personalitete të Revolucionit Amerikan, me origjinë polake, Tadeusz Kosciuszko[koshjuzko] dhe Kazimierz Pulaski. Polonia ka dhënë kontributin e saj në shumë ngjarje të mëdha botërore, si Revolucioni Amerikan, Revolucioni Francez etj.

Ky vend ka aq shumë shkrimtarë, poetë dhe shkencëtarë të njohur botërisht, sa vetëm me ta mund të bëhej një album me njëqind simbole. Kështu që kuptohet se sa e vështirë ka qenë detyra e autorëve të këtij Libri-Album, për të përzgjedhur në plejadën e njerëzve të shquar të vendit të tyre në gjithë këto fusha dhe, për këtë arsye, kanë qenë të detyruar të bëjnë grupimet që përmenda më lart. Për shembull, për të gjithë është i njohur shkrimtari nobelist polak Henryk Sienkiewicz[sinkievic], pasi edhe ata që nuk kanë lexuar librat e tij, kanë parë së paku filmin “Quo Vadis”, i bërë sipas romanit të tij të famshëm. Megjithatë ai nuk gjen dot vend individualisht në listën e njëqind simboleve, por vetëm kolektivisht me nobelistët polakë. Në Album, ndër njëqind simbolet polake paraqiten dhe Opera Polake, Teatri Polak, por edhe Folklori polak. Polakët janë ndjekës të mëdhenj të operës dhe teatrit dhe shteti atje kujdeset shumë për to. Por polakët janë shumë krenarë edhe për folklorin e tyre dhe traditat e tjera artistike. Në Album paraqitet si simbol kombëtar edhe monedha polake, zloty. Polakët janë shumë krenarë për monedhën e tyre dhe çdonjëri prej tyre e ndjen detyrë të kontribuojë për fuqizimin e saj. Në vitin 2010, në kulmin e krizës botërore ekonomike dhe financiare 2008-2012, Polonia ishte i vetmi ndër shtetet e zhvilluara evropiane, që shenonte një rritje pozitive ekonomike. Çdo polak nuk i lejon vetes që të bëjë tregti apo çfarëdo transaksioni financiar në monedhë të huaj, kur është e mundur që të përdorë monedhën e tij kombëtare. Zloty sot është një monedhë solide, me emër të mirë në rrethet financiare ndërkombëtare. Polonia Ky ka sot një ekonomi në rritje dhe Zlotin kaq të fortë, sa polakët mendohen dy herë para se të kërkojnë të anëtarësohen në Eurozonë, duke pasur parasysh problemet e saj me stanjacionin në vitet e fundit. Sot Polonia është faktikisht një fuqi e madhe evropiane, vendi i pestë në Evropë për fuqinë ekonomike, si dhe një shtyllë e rëndësishme e NATO-s në Europën Lindore.

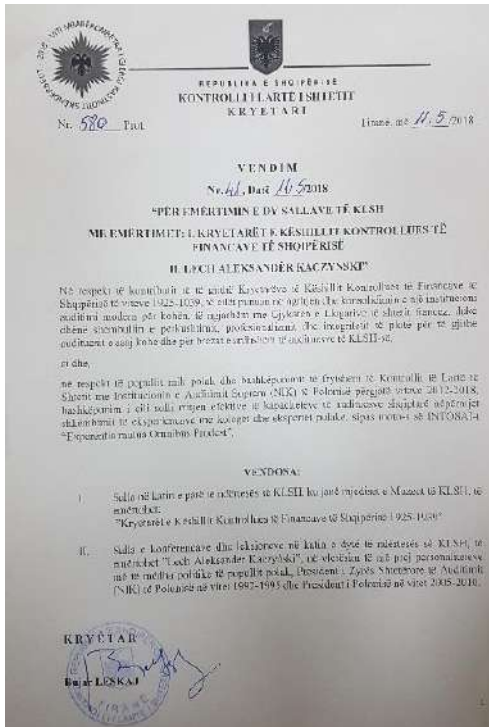
Mikpritja polake renditet si një nga njëqind simbolet kombëtare dhe për këtë jam dëshmitar edhe vetë, pasi e kam provuar shumë herë atë, në shoqërinë e miqve të mij të shtrenjtë, ish-Presidentit të NIK dhe Këshilltar i Lartë z. Jacek Jezierski dhe Zv-Presidentit z. Wojciech Kutyla.

Me lejoni ta mbyll këtë vlerësim modest të këtij Libri-Album të jashtëzakonshëm “100 Simbolet Polake”, me një konsideratë. Afër 40 simbole të Librit janë shumë të ngjashëm e të përarfërt me simbole të historisë, kulturës, arteve, traditave dhe natyrës së kombit shqiptar. Polakët dhe shqiptarët i bashkojnë sakrificat e panumurta në luftën dhe etjen e tyre të pashuar për liri, jetesë me dinjitet dhe krenari për origjinën dhe zakonet e tyre. Do të doja që në vendin tonë të kishte një album të ngjashëm me njëqind simbole shqiptare, të shoqëruar me një tekst që i shpjegon kaq thjesht, shkurt dhe bukur ato, sa ai i Librit-Album polak. Nëse ndërkohë, ndonjë institucion shqiptar nuk do ta ndërmarrë këtë nismë, pasi të largohem nga detyra e Kryetarit të KLSH, mendoj t’ia dedikoj një pjesë të kohës dhe përpjekjeve të mia përgatitjes së këtij Libri-Album.

Ju faleminderit!

SALLA MUZE NË KATIN E PARË TË NDËRTESES SË KLSH EMËRTOHET SALLA “KRYETARËT E KËSHILLIT KONTROLLUES TË FINANCEVE TË SHQIPËRISË 1925-1939”

28 maj 2018

Muzeu i institucionit, me vendimin e Kryetarit të KLSH-së nr. 41, datë 11.05.2018, ka marrë emrin “Këshilli Kontrollues 1925-1939”. Përrurimi i sallës u krye gjatë kremtimit të 93 vjetorit të krijimit të institucionit. Emërtimi i Muzeut evidentoi vlerat e themeluesve, drejtuesve dhe personaliteteve që kanë drejtuar KLSH-në në vite.

Vlerësimi i historikut të çdo institucioni ndërgjegjëson punonjësit e tij për vlerat e institucionit të shtrira në vite, por edhe për përgjegjësinë që çdo auditues mbart kur përfaqëson institucionin me punën, sjelljen dhe rezultatet e tij.

Si copëz historie, historiku jo vetëm shfaqet mjaft i dobishëm për cilindo qytetar që kërkon të njohë evoluimin në vite të institucioneve tona, por edhe për ata që

duan të kontribuojnë në rritjen e cilësisë dhe efikasitetit të këtyre institucioneve.

Nga përrurimi i muzeut të Kontrollit të Lartë të Shtetit me emrin “KRYETARËT E KËSHILLIT KONTROLLUES TË FINANCEVE TË SHQIPËRISË 1925-1939”

MARRËDHËNIA SIMBIOTIKE KUVEND I SHQIPËRISË-KLSH

Fjalim në Aktivitetin e përbashkët KLSH-SIGMA “Zhvillimi i Marrëdhënieve Efektive të punës ndërmjet KLSH dhe Parlamentit””, 4 qershor 2018, Tiranë

I nderuar zoti Kryetar i Kuvendit, të nderuar pjesëmarrës,

Nga aktiviteti i përbashkët KLSH-SIGMA

Në frymën e përcaktimeve të Deklaratës së Limës⁹⁰ dhe të orientimeve të Raportit të SIGMA-s Nr. 33⁹¹ “Marrëdhëniet mes Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Komisioneve Parlamentare”, në cilësinë e kandidatit të nominuar nga Presidenti i Republikës për pozicionin e Kryetarit të KLSH-së, në Platformën Strategjike⁹² për zhvillimin e KLSH-së, paraqitur në Komisionin e Kuvendit për Ekonominë dhe Financat, kam theksuar se një ndër objektivat kryesore të punës së institucionit në 7 vitet e ardhshme do të ishte: “Intensifikimi i konsultimeve me Komisionin për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë për përafrimet strategjike të KLSH 2011- 2018, në funksion të rritjes së cilësisë së shërbimit ndaj Kuvendit, si një detyrim kushtetues... Në zbatim të detyrimit kushtetues, KLSH do të shërbejë tërësisht si struktura numër një dhe më e besueshme e informimit të Kuvendit për mirëadministrimin e pronës shtetërore, si për shumicën ashtu dhe për pakicën parlamentare, nëpërmjet raporteve periodike të saj dhe takimeve e konsultimeve të herëpashershme me

⁹⁰ Deklarata e Limës, Lima, Peru, 1977, http://issai.org/media/12901/issai_1_e.pdf

⁹¹ Raporti i SIGMA-s “Marrëdhëniet mes SAI-ve dhe Komisioneve Parlamentare”, Paris, 09 dhjetor 2002. <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan020450.pdf>

⁹² Platforma Strategjike për Zhvillimin e KLSH-së, faqe 6.
http://klshe.org.al/web/20120127090824projekide_70.pdf

anëtarët e Kuvendit, por sidomos me Komisionin për Ekonominë dhe Financat”. (nëntor 2011)

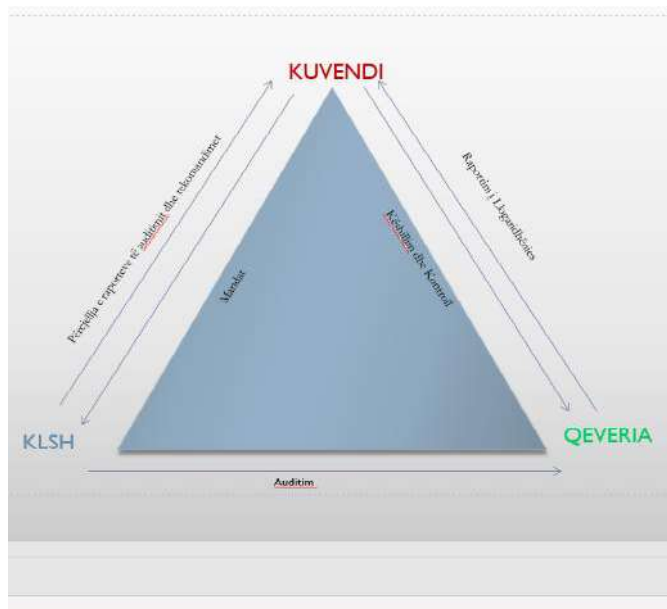
**

Në strategjinë e zhvillimit të KLSH 2013-2017, në Pikën 6 “Partnerët tanë strategjikë”, kemi theksuar se “Kuvendi është partneri ynë kryesor... Kuvendi është i interesuar që KLSH të jetë një institucion i fuqishëm dhe profesional. Krahas shpërndarjes së burimeve publike në subjektet publike, ai ka deleguar edhe përgjegjësitë për përdorimin e tyre por ai mbetet i interesuar që të verifikojë se si janë përmbushur këto përgjegjësi. Kontrolli i Lartë i Shtetit paraqitet si instrumenti kryesor për të verifikuar se si janë përmbushur përgjegjësitë e këtyre subjekteve në pikëpamje të funksioneve të deleguara me ligj. Partneriteti i KLSH me Kuvendin realizohet kryesisht nëpërmjet Komisionit të Ekonomisë dhe të Financave, i cili diskuton dhe i propozon Kuvendit çështje që kanë të bëjnë me Buxhetin e Shtetit dhe burimet publike në tërësi⁹³”.

**

Sot, si auditues të jashtëm publik, jemi të bindur se ekziston një marrëdhënie simbiotike (e domosdoshme, jetike) mes Parlamentit dhe institucionit më të lartë të auditimit të jashtëm publik(SAI-t). Parlamenti dhe SAI kanë role reciprokisht mbështetëse për të siguruar një qeverisje efektive. Ata përbëjnë dy elementë thelbësorë të një sistemi të balancuar të

llogaridhënies së Qeverisë, të quajtur Trekëndëshi i Llogaridhënies, sipas studjuesit Rick Stapenhurst[stepenhurst] dhe të tjerë⁹⁴.

Parlamenti mund të kryejë funksionet e tij vitale të mbikëqyrjes së aktivitetit qeveritar në mënyrë eficiente dhe efektive, kur ai përdor dhe mund të mbështetet mbi punën audituese të SAI-t. Nga ana e tij, SAI mund të jetë shumë më efektiv, nëse Parlamenti dhe komisionet e tij sigurojnë forume për paraqitjen dhe diskutimin e

rezultateve të rëndësishme të auditimeve të SAI-t, duke përbërë aleatin kyç në nxitjen e

⁹³ Strategjia e Zhvillimit të KLSH 2013-2017, faqe 8.

http://www.klsh.org.al/web/strategjia_klsh_2013_2017_937.pdf

⁹⁴ Rick Stapenhurst dhe të tjerë “Të ndjekësh paranë:Krahasimi i Komisioneve Parlamentare të Llogarive Publike”, Londër, 20 janar 2014, www.amazon.co.uk/Following-Money-Parliamentary-Committees-Stapenhurst/dp/B01FKTMPXK , përshtatur për Shqipërinë

Ekzekutivit dhe në inkurajimin e institucioneve të tjera të pavarura, për të ndërmarrë veprimet e duhura korrigjuese të propozuara nga SAI.

Progresi i marrëdhënieve Parlament-SAI

Marrëdhëniet mes Parlamenteve dhe SAI-ve janë forcuar dhe rritur gjatë dy-tre dekadave të fundit gati në të gjitha vendet e botës, perfshi dhe Shqipërinë, sidomos pas shpërthimit të krizës së përbotshme financiare dhe ekonomike të vitit 2008, kur roli i SAI-ve në shëndoshjen e financave publike u rrit ndjeshëm.

Në harkun kohor të tre viteve (22 dhjetor 2011-19 dhjetor 2014), në kuadrin e Axhendës së saj të Zhvillimit post 2015, Organizata e Kombeve të Bashkuara ka miratuar dy Rezoluta për institucionet supreme të auditimit,

Rezolutën A/66/209 "*Nxitja e eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke forcuar Institucionet Supreme të Auditimit*", dhe

Rezolutën A / 69/228: "*Promovimi dhe fuqizimi i eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të institucioneve të larta të auditimit*".

Me anë të tyre, OKB nxit parlamentet e Shteteve Anëtare të OKB-së të forcojnë pavarësinë e SAI-ve të vendeve të tyre dhe të bashkëpunojnë më fort me to. Miratimi i Rezolutave përbën kurorëzimin e përpjekjeve të bashkuara të SAI-ve nga i gjithë globi, në një lobim konkret dhe të mirëorganizuar nga ana e Organizatës së tyre INTOSAI, e cila numëron 192 SAI anëtare nga 192 shtete të botës.

Rezolutat kontribuojnë në njohjen dhe kuptimin e rëndësisë që kanë dokumentet themelore të auditimit publik suprem, Deklarata e Limës e vitit 1977 dhe Deklarata e Meksikos e vitit 2007. Këto dokumente, nëse njihen dhe zbatohen nga dhe parlamentet dhe SAI-t e Shteteve Anëtare të OKB-së, sigurojnë një auditim suprem të përgjegjshëm, profesional, të aftë të forcojë llogaridhënien dhe rrisë transparencën në administrimin e fondeve dhe aseteve publike.

Këto Rezoluta, të cilat shërbejnë si udhërrëfyes në punën tonë, ne i kemi përkthyer në shqip dhe ia kemi kaluar në vitin 2015 Kuvendit dhe komisioneve të tij në formë fletëpalosje, si dhe kemi promovuar në opinionin publik dhe pranë palëve të tjera të interesit, përmbajtjen dhe rëndësinë e tyre.

Sipas Anders B. Johnsson, Sekretar i Përgjithshëm i Unionit Ndërparlamentar Botëror (IPU), "*Një studim i fundit i kryer nga IPU tregon se në shumicën e vendeve (85%) anëtare të OKB-së, raporti i SAI-t përbën burimin kryesor të informacionit për Parlamentin në punën e tij kontrolluese*"⁹⁵.

Më lejoni të cilësoj kontributin e rëndësishëm që ka dhënë Programi SIGMA i Bashkimit Evropian dhe i OECD-së (Mbështetja për Përmirësim në Qeverisje dhe Menaxhim) prej

⁹⁵ Anders B. Johnsson, fjala në Konferencën për Fuqizimin e Auditimit Publik të Jashtëm në rajonet e INTOSAI-t, maj 2010, Vjenë. <http://www.intosai.org/uploads/intosai/publikation02112010small.pdf>

tashmë 26 vitesh në përmirësimin e qeverisjes publike në vendet kandidate dhe potenciale kandidate për anëtarësim në Bashkimin Evropian.

Falenderoj SIGMA-n për ndihmesën e çmuar dhënë KLSH ndër vite, në veçanti Këshilltarët e Lartë të saj z. Joop Vrolijk, për kontributin në trajnimet e audituesve të institucionit dhe në hartimin dhe procesin e diskutimit të draft-ligjit organik të KLSH-së, si dhe z. Alastair [ellistër] Swarbrick [suorbrik] për ndihmesën e tij.

Vlerësoj SIGMA-n për Raportet e saj me Nr. 33 “Marredheniet mes Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Komisioneve Parlamentare” të datës 9 dhjetor 2002 dhe me Nr. 54 “Zhvillimi i Marrëdhënieve Efektive të Punës mes Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Parlamenteve”, të datës 12 maj 2017⁹⁶, lidhur me situatën e marrëdhënieve Parlament-SAI, praktikatat e mira të SAI-ve më të zhvilluara evropiane dhe sugjerimet konkrete për progresin e mëtejshëm të këtyre marrëdhënieve, sidomos në optikën e SAI-ve të vendeve kandidate dhe potenciale kandidate për në BE.

Këto sugjerime na kanë ndihmuar ndjeshëm ne si SAI, si KLSH, në ndërtimin e një raporti efektiv dhe eficient me Kuvendin e Shqipërisë. Jam i sigurt se për përmbajtjen dhe rëndësinë e këtyre gjetjeve dhe orientimeve të SIGMA-s, do të flasë në detaje z. Alastair [ellistër] Swarbrick [suorbrik], Këshilltar i Lartë i SIGMA-s.

Dua të falenderoj SIGMA-n si për organizimin e këtij Takimi Ndërgjegjësimi, por edhe të një numri të konsiderueshëm takimesh, tryezash të rrumbullakta, seminaresh e konferencash, ndër të cilat veçoj Takimin dhe Marrëveshjen e Stambollit të datës 9 mars 2011, Konferencën dhe Rezolutën për Marrëdhëniet midis SAI-ve dhe Parlamenteve, mbajtur në Budva, Mal i Zi më datat 18-20 nëntor 2013, si dhe Konferencën e mbajtur më datat 8-9 nëntor 2016 në Ankara, Turqi, mes SAI-ve të vendeve kandidate dhe potenciale kandidate për anëtarësim në Bashkimin Evropian, me temë “Zhvillimi i marrëdhënieve efektive ndërmjet Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Parlamenteve”. Të tre keto evente kanë shërbyer si gurë kilometrikë në dhënien e mesazhit se puna audituese, gjetjet dhe rekomandimet e një SAI përbëjnë punë integrale të vetë Parlamentit, e parë kjo në këndvështrimin e qasjes “SAI si institucion watchdog i Parlamentit dhe qytetarëve”.

Marrëdhënia simbiotike Kuvend i Shqipërisë-KLSH

Marrëdhëniet e Kontrollit të Lartë të Shtetit me Kuvendin e Shqipërisë, e sidomos me Komisionin për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë, reflektojnë kërkesat e standardeve ndërkombëtare të INTOSAI-t për më shumë përgjegjësi në sistemin e llogaridhënies për perdorimin e fondeve publike, në veçanti të Deklaratës së Limës, e quajtur ndryshe “Magna Carta”, Kushtetuta e Institucioneve Supreme të Auditimit, ISSAI 1, Neni 8 “Marredhenia me Parlamentin”, i cili thekson se: *“Institucioni Suprem i Auditimit duhet të fuqizohet dhe të mandatohet nga Kushtetuta për t’i raportuar gjetjet e tij në mënyrë të pavarur dhe çdo vit Parlamentit”*, të ISSAI-t 12, “Vlerat dhe Përfitimet nga institucionet supreme të auditimit-të bësh diferencën në jetët e qytetarëve”, Parimi 6 “Komunikimi efektiv me Parlamentin dhe palët e tjera të interesuara”, i cili u kërkon SAI-ve të zhvillojnë marrëdhënie profesionale me Parlamentin dhe partnerët e tjerë, duke

⁹⁶ Raporti i SIGMA-s “Zhvillimi i Marrëdhënieve Efektive të Punës mes SAI-ve dhe Parlamenteve”, Paris, 12 maj 2017. http://sigmaweb.org/publications/Supreme_audit-institutions-and-parliaments-SIGMA-Paper-No.%2054.pdf

"...komunikuar me Parlamentin dhe veprimtarët e tjerë të interesuar, në një mënyrë që të rrisin njohuritë e tyre dhe të kuptuarit e rolit dhe përgjegjësisë të SAI-t, si një auditues i pavarur i sektorit publik"⁹⁷, si dhe të ISSAI-t 20, "Parimet e Transparencës dhe Llogaridhënies", Parimi 7 "SAI-t të mbajnë një marrëdhënie të fortë me komisionet përkatëse parlamentare për t'i ndihmuar ata të kuptojnë më mirë raportet dhe konkluzionet e auditimit dhe të ndërmarrin veprimet e duhura".

Gjashtë vite e gjysëm më parë, vinim nga një traditë raportesh formale me Kuvendin, pothuajse tërësisht të përqëndruara në paraqitjen shabllone çdo vit të detyrimit kushtetues të raportimit mbi Zbatimin e Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit për vitin pararendës dhe të raportimit mbi Performancën e KLSH. Nuk ishte e lehtë ta tejkalojë këtë mënyrë të menduarit.

Në filozofinë tonë të punës si institucion "whatchdog" i qytetarit dhe Kuvendit, zgjodhëm qasjen e promovimit të trekëndëshit të llogaridhënies "Parlamenti(qytetarët)" - KLSH - Qeveri", në dobi të forcimit të llogaridhënies dhe transparencës së qeverisjes. Për këtë, synuam dhe kërkuam komunikim më të shpeshtë me Parlamentin, duke respektuar rregullin bazë që si institucion suprem i auditimit, si SAI, ne nuk bëjmë politika, por auditojmë zbatimin e tyre.

Pohojmë me mirënjohje që ky rregull përgjithësisht është mirëkuptuar nga Kuvendi i Shqipërisë. Dëshmi konkrete e frymës pozitive të bashkëpunimit, me të cilin Kuvendi mirëpriti qasjen tonë, është nisma e rishikimit të ligjit integral të Kontrollit të Lartë të Shtetit, e përfunduar në nëndor 2014. Komisioni për Ekonominë dhe Financat, sidomos Kryetari z. Erjon Braçe dhe Sekretari i tij, Akademik Anastas Angjeli, por edhe deputetët Florjon Mima, Edmond Spaho, etj. të Komisionit dhe Kuvendit, luajtën një rol parësor për miratimin e një ligji modern për KLSH, tërësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t, çka ishte dhe një kërkesë e përsëritur e Bashkimit Evropian në Progres Raportet e tij për Shqipërinë për vitet 2011-2013.

Si KLSH, jemi perpjekur të konturojmë raportin me Kuvendin, në shinat e forcimit të llogaridhënies dhe transparencës. Në këtë konturim, na kanë ndihmuar gjetjet, përsiatjet me eksperiencat e SAI-ve të zhvilluara evropiane dhe konkluzionet e Raporteve të SIGMA-s Nr. 33 dhe Nr. 54, sidomos të këtij të fundit. Nëpërmjet tyre, kemi fituar qartësinë e mungesës së natyrshme që parlamentet kanë në kapacitete profesionale, për të kontrolluar përdorimin me ekonomikitet, eficiencë dhe efektivitet të fondeve publike, si dhe të rolit tonë si SAI, po ashtu të natyrshëm, për të plotësuar këtë mungesë me informacion objektiv, me ekspertizë, dije dhe kapacitete, të cilat ne duhet t'i afrojmë, duke shpalosur vlerat e një SAI të pavarur, si integriteti, përgjegjshmëria, vlera e shtuar, profesionalizmi, etj.

Të ndihmuar nga Raportet e SIGMA-s dhe nga rezolutat e takimeve dhe konferencave të lartpërmendura, të organizuara nga ky Program, jemi perpjekur të përcjellim informacionin objektiv, ekspertizën dhe gjetjet nga auditimet, tek Kuvendi, nëpërmjet shtimit të komunikimit me komisionet e tij dhe paraqitjes në vëmendje të Kuvendit, jo vetëm të një

⁹⁷ ISSAI 12, <http://www.intosai.org/issai-executive-summaries/view/article/issai-12-the-value-and-benefits-of-supreme-audit-institutions-making-a-difference-to-the-liv.html>

numri të rëndësishëm të raporteve të auditimit, por edhe të informacioneve përmbledhëse për disa prej tyre.

Për shembull, gjatë vitit 2017, kemi paraqitur në Kuvend (Kryetarit të Kuvendit të Shqipërisë, Nën/Kryetarëve të Kuvendit, Komisionit për Ekonominë dhe Financat, komisioneve të tjera parlamentare) informacione mbi rekomandimet e auditimit në Bankën e Shqipërisë, informacion mbi auditimet në AlbPetrol, informacion mbi integritetin e zyrtarëve të administratës shtetërore, etj., krahas dërgimit të disa prej raporteve më të rëndësishme të auditimit.

Në tërësi, për vitin 2017, Kuvendi është njohur dhe informuar me hollësi për 38 auditime, ose mbi 24 përqind të auditimeve tona tërësore në vit. Kuptohet, Kuvendit i kanë kaluar raportet më të rëndësishme në tematika dhe impaktin e shpresuar nga auditimi. Përqindja rritet, kur flasim për raporte të auditimit të institucioneve qendrore ose raporte të auditimit të performancës. Për këtë vit, synojmë të informojmë dhe sensibilizojmë Kuvendin dhe komisionet e tij, për rreth 30 përqind të auditimeve tona tërësore.

Vullneti për thellimin e bashkëpunimit ka qenë reciprok. Pjesëmarrja e Kryetarit të Kuvendit, Kryetarit të Komisionit për Ekonominë dhe deputetëve në aktivitetet e KLSH-së, si analizat Vjetore, konferencat shkencore, por edhe në aktivitete ndërkombëtare, dëshmon për mbështetjen parlamentare.

Rezoluta e Kuvendit

Në vitin 2016, Kuvendi miratoi Rezolutën e datës 20 tetor 2016, “Mbi performancën e Kontrollit të Lartë i Shtetit të vitit 2015”, ku theksohet që *“Kuvendi i Shqipërisë, në funksion të detyrimeve të tij kushtetuese, por dhe në zbatim të rekomandimeve të Progres Raportit 2015 të Komisionit Evropian për ngritjen e një mekanizmi më eficient nga Kuvendi për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së, shpreh angazhimin e tij maksimal në këtë drejtim, me qëllim përmirësimin e bashkëpunimit dhe ushtrimin e kontrollit parlamentar për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së, sa më poshtë:*

- *Të bashkëpunojë me KLSH-në dhe Qeverinë, që të rritet shkalla e ndërveprimit gjithëpërfshirës me të gjitha institucionet e administratës publike për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së;*

- *Të shikojë mundësinë e krijimit të Nënkomisionit Parlamentar brenda Komisionit për Ekonominë dhe Financat për të monitoruar në mënyrë sistematike aktivitetin e KLSH-së dhe zbatimin e rekomandimeve”.*

Menjëherë kemi dhënë dakordësinë tonë për krijimin e nënkomisionit të dedikuar parlamentar. Për të gjitha detyrat e lëna nga rezolutat e Kuvendit të Shqipërisë, ato të viteve 2012, 2014 dhe 2016, si SAI kemi hartuar plane konkrete pune për zbatimin e tyre.

Jemi të ndërgjegjshëm që rrugët e komunikimit dhe përcjelljes së ekspertizës nga auditimet, në kanalet dhe mënyrat se si ky informacion mund të shfrytëzohet nga Parlamenti dhe komisionet e tij, janë të shumëllojshme. Në këtë drejtim, na ngelet shumë për të bërë.

Sfida e së ardhmes

Sikurse shprehet edhe Raporti i SIGMA-s Nr. 54 në pikën 1.2.2 “Komunikimi-të kuptuarit të rolit dhe punës së SAI-ve”, *“...përcjellja formale e raporteve të auditimit nuk mjafton për të*

*stimuluar ndjekjen e duhur të zbatimit të rekomandimeve dhe veprimin nga ana e Parlamentit. SAI-t kanë nevojë të bëjnë më shumë për të shpjeguar rolin e tyre dhe punën që bëjnë*⁹⁸.

Na pret përpara një sfidë e madhe. Me Vendimin e Kryetarit Nr. 56, datë 30 prill 2018, KLSH miratoi Kodin e Etikës së Kryetarit, i cili njeh dhe pranon pa asnjë kushtëzim Kodin e Etikës së Deputetit të Kuvendit. Ky standard hap rrugën, në kushtet e mungesës totale të konfliktit të interesit për 6 muajt e ardhshëm në përfundim të mandatit të kryetarit aktual, për një marrëveshje të gjerë kuadër KLSH-Kuvend, të cilën me këtë rast ia propozoj Kryetarit të Kuvendit.

Si KLSH, si SAI, në bazë të standardeve të INTOSAI-t, të Rezolutave të OKB-së dhe të Raporteve të SIGMA-s, gjykojmë se marrëveshja duhet të përfshijë jo vetëm fuqizimin e ndjekjes parlamentare për zbatimin e rekomandimeve të KLSH-së, si plotësim edhe të rekomandimit të njëjtë(forcimi i ndjekjes parlamentare) të dhënë nga Progres Raportet e Komisionit Evropian për Shqipërinë në tre vitet e fundit 2016, 2017 dhe 2018, por edhe një axhendë konkrete për zbatimin e rekomandimit qendror të KLSH-së në këto vite, për draftimin dhe miratimin e Ligjit për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik, si dhe angazhimin juridik të Qeverisë për nxjerrjen e Urdhërit për zbatimin e rekomandimeve të KLSH nga ana e institucioneve në varësi të saj.

Ka ardhur koha e krijimit të Nënkomisionit të dedikuar të Kuvendit, pranë Komisionit për Ekonominë dhe Financat, për shqyrtimin e gjetjeve dhe rekomandimeve nga raportet e auditimit të KLSH, nën shembujt e praktikave të mira të sugjeruara nga Raporti Nr. 54 i SIGMA-s (faqe 43 “Përvojat evropiane për trajtimin e raporteve të SAI-t”).

Në Strategjinë e Zhvillimit të KLSH 2018-2022, Pika 4 “Partnerët strategjikë”, theksohet se *“Cilësia dhe besueshmëria e raporteve të auditimeve të KLSH po tërheq gjithnjë e më shumë vëmendjen e parlamentarëve, duke rritur mundësinë e funksionimit të mekanizmave të “Trekëndëshit të Llogaridhënies” (SAI-Parlament-Qeveri), pasi gjetjet dhe rekomandimet e auditimit orientohen pikërisht drejt identifikimit dhe zgjidhjes së problematikave të qeverisjes publike, duke kontribuar për mirëqeverisjen*⁹⁹”.

Investimi kryesor i së ardhmes për një SAI është forcimi i besimit të qytetarëve dhe Parlamentit në rolin dhe vlerën e shtuar të punës së tij. Si auditues të KLSH, si trupë auditimi që synon të shndërrohet në një formacion auditues modern evropian, garantojmë se do të kushtojmë të gjitha kapacitetet dhe energjitë tona në realizimin e këtij investimi madhor.

Ju faleminderit!

⁹⁸ Raporti i SIGMA-s “Zhvillimi i Marrëdhënieve Efektive të Punës mes SAI-ve dhe Parlamenteve”, Paris, 12 maj 2017, faqe 13, fragmenti i parë. http://sigmaweb.org/publications/Supreme_audit-institutions-and-parliaments-SIGMA-Paper-No.%2054.pdf

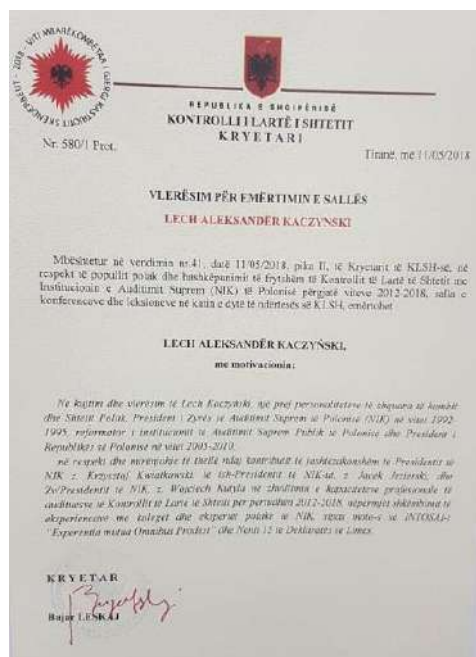
⁹⁹ Strategjia e Zhvillimit të KLSH 2018-2022, faqe 39, paragrafi i parë. Kolana “Botimet KLSH”, 2018

SALLA E KONFERENCAVE DHE LEKSIONEVE NË KATIN E DYTË TË NDËRTESËS SË KLSH, EMËRTOHET "LECH ALEKSANDËR KACZYŃSKI"

10 korrik 2018

Më 10 korrik 2018 KLSH dhe Kryetari i saj përruan Sallën qendrore të ndërtesës së Kontrollit të Lartë të Shtetit me emrin Lech Kaczyński, në bazë të Vendimit të Kryetarit të KLSH " nr. 41, datë 11.05.2018, me motivacionin:

"Ne kujtim të Lech Kaczyński, një prej personaliteteve me te mëdha të kombit dhe Shtetit Polak, President i Zyrës së Auditimit Suprem të Polonisë (NIK) në vitet 1992-1995, reformator i institucionit të auditimit suprem publik të Polonisë dhe President i Republikës së Polonisë në vitet 2005-2010, në respekt dhe mirënjohje të thelle ndaj kontributit të jashtëzakonshëm të Presidentit të NIK z. Krzysztof Kwiatkowski, ish-Presidentit të NIK-ut polak, sot Këshilltar i Lartë i Presidentit të NIK, z. Jacek Jezierski, dhe Zv/Presidentit të NIK, z. Wojciech Kutyla në zhvillimin e kapaciteteve profesionale të audituesve të Kontrollit të Lartë të Shtetit për periudhën 2012-2018, nëpërmjet shkëmbimit të eksperiencave me kolegët dhe ekspertët polakë të NIK, sipas moto-s së INTOSAI-t "Experientia mutua Omnibus Prodest" dhe Nenit 15 të Deklaratës së Limës".

Nga përrurimi i sallës qendrore të ndërtesës së Kontrollit të Lartë të Shtetit me emrin Lech Kaczyński

Në këtë përrurim morën pjesë ambasadori i Polonisë në Shqipëri, SHTZ. Karol Bachura, Presidenti i NIK Polak, z. Krzysztof Kwiatkowski, ish-President i NIK dhe aktualisht Këshilltar i Presidentit të NIK Polak, z. Jacek Jezierski, deputeti i Kuvendit të Polonisë dhe Kryetar i Grupit të miqësisë Poloni-Shqipëri, z. Tomasz Glogowski, deputetja e Kuvendit të Shqipërisë,

Kryetare e Grupit të miqësisë Poloni-Shqipëri, Zj. Evis Kushi, si dhe të ftuar të tjerë, drejtues e auditues të KLSH.

Në fjalën e tij përshëndetëse Kryetari KLSH u bëri të ditur të pranishmëve shkurtimisht historinë e z. Lech Kaczynski që prej vitit 1992, vit ku z. Kaczynski mbante postin e Presidentit të NIK, duke vënë theksin në ndikimin e tij të çmuar në shumë reforma për ndryshimin e qasjes së institucionit në auditim, në ristrukturimin, si dhe duke përgatitur ligjin e ri mbi auditimin suprem publik në Poloni, i cili është ende në fuqi sot. Zoti Kaczynski i dha drejtimin dhe profilin evropiano-perëndimor që meritonte, NIK-ut polak.

Kryetari i KLSH theksoi se krahas pllakës përkujtimore të këtij personaliteti të madh të kombit dhe Shtetit polak, rëndësinë e plotësimit të kësaj sale me portretet e drejtuesve të sotëm të NIK, Presidentit Kwiatkowski, ish-Presidentit Jezierski dhe Zv/Presidentit Kutyla, si shenjë falënderimi për bashkëpunimin dhe realizimin me sukses të punës së përbashkët. Bashkëpunimi i nisur nga Presidenti Jezierski në korrik të vitit 2012, ka vijuar me intensitet në periudhën mars 2016-korrik 2018, kohë që përkon me zbatimin nga NIK dhe nga SAI i Kroacisë i Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 “Forcimi i kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm Publik në Shqipëri”.

PROJEKTI I BINJAKËZIMIT IPA I BE-së: NJË INVESTIM MADHOR NË KOHËN E DUHUR PËR KLSH

Përshëndetja në takimin përmbyllës të Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 “Për rritjen e kapaciteteve të auditimit publik të jashtëm në Shqipëri”, i financuar nga Bashkimi Evropian, ku merrnin pjesë z. Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë (NIK), z. Krzysztof Kwiatkowski, IPA, Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë i Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë, z. Ivan Klesić dhe personalitete të tjera, Tiranë, 11 korrik 2018

Sikurse e ka theksuar ish-Presidenti i INTOSAI-t, z. Terence Nombembe, një personalitet i auditimit suprem ndërkombëtar, “Dija në auditim është arma që askush nuk do të guxojë të na e marrë, e cila na pajis me mendim dhe analizë të pavarur”.

Ka shumë arsye përse për ne si institucion suprem auditimi, si SAI, Projekti i Binjakëzimit IPA 2013, i financuar nga Bashkimi Evropian, ky investim madhor në dijen në auditim ishte i domosdoshëm dhe erdhi në kohën e duhur.

Së pari, ai pasoi një periudhë katërvjeçare 2012-2015, ku institucioni, duke zbatuar moton e INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)” i bëri të gjitha përpjekjet për të modernizuar veprimtarinë e tij audituese, përmes partneriteteve me SAI-t europiane të zhvilluara, trajnimeve të shumta brenda dhe jashtë vendit dhe zbatimit me rigorozitet të standardeve të INTOSAI-t, ISSAI, në bazë të objektivave të Strategjisë së tij të Zhvillimit 2013-2017, të përgatitur me ndihmën e ekspertëve të Programit SIGMA të BE dhe OECD.

Lobimi për projektin nisi herët. Në shkurt 2012, ju drejtuam Delegacionit të Bashkimit Evropian në Shqipëri, për të mundësuar një projekt zhvillimi të kapaciteteve audituese të institucionit, për të marrë eksperiencën e SAI-ve më të zhvilluara evropiane. Me përkrahjen e DG-Budget dhe SIGMA, si dhe të qeverisë shqiptare dhe të Delegacionit të BE-së në Tiranë, të cilët i falenderoj, ky projekt u mundësua në kuadrin e programit IPA 2013.

Nëpërmjet këtij Projekti Binjakëzimi, transferimi i njohurive dhe aftësive tek audituesit e KLSH ka përmirësuar dhe do të vijojë të përmirësojë standardet dhe transparencën e metodave të punës.

Së dyti, Kontrolli i Lartë i Shtetit po mbështetet tek një personel me kualifikime të larta dhe sisteme e procese moderne menaxhimi. Dobia më e madhe dhe vlera e shtuar e këtij Projekti, të financuar nga BE, qëndron në faktin se ai projektin audituesin suprem publik shqiptar të viteve 2020-2025, kohë kur sigurisht vendi ynë do të jetë bërë vend anëtar me të drejta të plota në BE.

Përmbyllja me sukses e këtij projekti për ne nuk përbën një fund, por një vijimësi në realizimin e treguesve efektivë të auditimit. Edhe pse këta tregues, si ai i dobishmërisë së auditimit në nivelin 101.8 lekë për çdo lek të harxhuar nga Buxheti i Shtetit për KLSH, i

zbulueshmërisë së dëmit ekonomik, i numrit të kallzimeve penale apo i mesatares së ditëve të trajnimit për auditues, i kemi në nivelet e SAI-ve të shteteve evropiane të zhvilluara, na ngelet ende shumë për të bërë.

Së treti, bazuar në moton e Kongresit të 9-të të EUROSAT-t , zhvilluar në vitin 2014 në Hagë “Kur ka qenë hera e fundit që ke bërë diçka për herë të parë?”, kërkuam që SAI-t e Bashkimit Evropian, partnere në Projekt, duke qenë SAI të zhvilluara, njëkohësisht të kenë kaluar një trajektore progresi të ngjashme me SAI-t e vendeve candidate, pasi ato mund të na ndihmojnë më shumë, kur na kuptojnë më mirë. Kjo qasje projektoi audituesin shqiptar të vitit 2020.

Ne kishim një bazë të mirë bashkëpunimi konkret me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Polonisë (NIK) dhe me Zyrën Shtetërore të Auditimit të Kroacisë, pasi përgjatë viteve 2012-2015 zhvilluam bashkërisht shumë programe trajnimi dhe shkëmbimi experience mes audituesve tanë.

Shpreh mirënjohjen time që Delegacioni i BE në Tiranë mirëkuptoi interesin e KLSH si institucion përfitues i Programit. Përzgjedhja e NIK-ut polak dhe e Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë rezultoi vendimtare në suksesin e këtij Projekti.

Për periudhën mars 2016-korrik 2018, Projekti i Binjakëzimit IPA 2013 realizoi tetë auditime pilot të performancës, auditime financiare dhe të teknologjisë së informacionit. Ekspertët polakë, kroatë, portugezë e lituanëzë ndihmuan audituesit tanë të thelloheshin në qasjet e tyre në auditim, në gjetjet dhe rekomandimet, si dhe në mesazhet qendrore të auditimit. 97 misione ekspertësh dhe 6 vizita pune e shkëmbimi eksperiencash sollën një manual të ri të auditimit të TI, si dhe rregullore, procedura të brendshme dhe manuale të tjera auditimi të përmirësuar.

Eksperienca e fituar nga ky Projekt Binjakëzimi përbën një bazë të mirë në progresin e mëtejshëm të Kontrollit të Lartë të Shtetit, në rrugën e integritetit të plotë si një SAI modern evropian.

Ju faleminderit!

DEMONSTRIMI NGA SAI-t I LIDHJEVE TË VAZHDUESHME ME SHOQËRINË, PËRMES KRYERJES SË AUDITIMEVE TË BAZUARA NË RISK

*Fjala me audituesit e Departamentit të Auditimit të Performancës së
KLSH, 25 janar 2017*

Te nderuar kolege auditues,

Sot, institucionet supreme të auditimit luajnë një rol të jashtëzakonshëm jo vetëm në administrimin e aseteve dhe fondeve shtetërore, por edhe në të gjithë jetën publike. Ato janë agjente të qytetareve dhe Parlamentit në auditimin e shpenzimeve publike dhe ekzaminimin e eficiencës së politikave. Ndikimi i tyre është thelbësor në mbajtjen e qeverisë të përgjegjshme dhe në transparencën e financave publike. Ato janë në ballë të përpjekjeve për të fuqizuar mirëqeverisjen dhe për të fituar besimin publik në institucionet qeveritare, duke luajtur një rol kryesor në zbulimin e rasteve të korrupsionit.

Ndërkohë, pozicionimi i SAI-ve është në zhvillim e sipër. Në shumë vende ato janë agjente publike që përqendrohen në luftën kundër korrupsionit, për llogari të qytetareve dhe insistojnë në vendosjen e mirëqeverisjes. Ndërkaq, një numër në rritje i SAI-ve, nëpërmjet auditimeve të performancës, janë të përfshira në një proces të quajtur “mësimi organizativ” brenda qeverisë. Ato i inkurajojnë institucionet qeveritare të mësojnë nga gabimet e së kaluarës, nga eksperiencat dhe praktikat me të mira dhe i përqendrojnë auditimet e tyre në përmirësimin e kapacitetit të të nxënies në administratën publike.

Duke filluar nga tetori 2012, ne si KLSH jemi përpjekur që këtë përmasë të re të rritje të vrullshme të SAI-ve, ta implementojmë në praktiken tonë të punës. Deri tani, departamenti juaj i auditimit të performancës ka kryer disa auditime cilësore duke dhënë mesazhe të rëndësishme. Mirëpo duhet zgjedhur me kujdes koha e dhënies së mesazhit, si dhe gjerësia dhe plotësia e komunikimit të tij. Të marrim një shembull kuptimplote, auditimin e performancës për ndarjen e re territoriale dhe reformën administrative. Në mesazhin tonë e kishim shumë të rëndësishëm dhe të thellë, por nuk mundem ta bënim publik ashtu si duhej. Në komunikimin e gjere dhe të plote në publik të mesazhit të auditimit të performancës ne ende jemi deficietarë.

Sikurse e thekson një nga personalitetet me të mëdha të auditimit të jashtëm publik, Dr. Josef Moser, ish-President i Gjykatës Austriake të Auditimit dhe ish-Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t, në librin “Arti i Auditimit-tete auditues të njohur të qeverisë në skenë”, 2015, “Është detyrë parësore e institucioneve supreme të auditimit të kontrollojnë dhe të komunikojnë se çfarë ndodh me parandë publike. Prandaj dhe një institucioni auditimi efektiv i duhet të ndajë aktivitetet e tij me qytetarët, median dhe të gjithë veprimtarët. Atij i duhet të jete transparent. Kjo është e vetmja mënyrë për të qene tërësisht të pavarur”.

Kriza bankare dhe fiskale e viteve 2008-2012 e rriti rolin e institucioneve të auditimit. Ky ndikim i ri sot përqendrohet në fuqinë parandaluese të krizave, nëpërmjet auditimit të

instrumenteve të rinj të përballimit të krizave financiare. Dr. Moser këmbëngul në domosdoshmërinë që « institucionet supreme të auditimit duhet të japin deklaratime në forta të raporteve të tyre në lidhje me paqëndrueshmërinë e defiçiteve qeveritare dhe nevojën për reforma strukturore, sepse ato janë « watchdog »-et e shpenzimeve të qeverisë. SAI-t duhet t'i informojnë qytetarët në lidhje me situatën buxhetore në vendet e tyre. Për ta bërë këtë, sistemet e llogarive publike duhet të japin një pamje të vërtetë dhe të qartë të financave publike ». Sfidat e sotme të përmirësimit të qeverisjes publike financiare, zbatimi i Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020 kërkojnë njohjen e plote të hartës së risqeve fiskale me të cilat përballlet ekonomia jonë dhe plane të detajuara të zbatueshme për këto risqe, të paktën atyre me madhore. Auditimet e performancës në këtë fushë, sidomos në atë të partneriteteve publik-privat, në qendër të vëmendjes dhe shqetësimit të medias dhe qytetareve, janë me shumë se të mirëpritura, si në departamentin tuaj për këtë vit dhe vitet në vijim.

Sipas Moser, fuqia parashikuese e SAI-ve është kontributi dhe vlera e shtuar kryesore në ditët e sotme, pasi « ...me auditimet e performancës, në si SAI këshillojmë zgjidhjet e së ardhmes. Në të kaluarën, në bënim auditime të rregullshmërisë « ex-post », pra pasi veprimtaria qeveritare ishte kryer, lidhur me çfarë shkoj gabim dhe çfarë duhej rregulluar. Në u thonim institucioneve të audituara: ju nuk e keni shpenzuar paratë publike në një mënyrë efikase. Tani, në i pyesim ato: cili është përfitimi i paratës së shpenzuar? Përse diçka shkoj gabim dhe cilat janë zgjidhjet që ti si institucion ke, për të parandaluar që ky gabim të ndodhë në të ardhmen? Sigurisht, në seriozisht shikojmë prapa me auditimet tona të rregullshmërisë, por me auditimet tona të performancës në përpikësi që të këshillojmë zgjidhje të ardhshme, në mënyrë që gabimet të mos përsëriten ».

Ndaj bindjen se auditimet tona të performancës duhet të orientohen drejt dy temave qendrore të Kongresit INCOSAI XXII, të zhvilluar në datat 5-11 dhjetor 2016 në Abu D'habi të Emirateve të Bashkuara Arabe :

1. Si INTOSAI mund të kontribuojë në Axhendën 2030 të OKB-së për Zhvillim të Qëndrueshëm, duke përfshirë qeverisjen e mirë dhe forcimin e luftës kundër korrupsionit
2. Profesionalizmi: çfarë mund të nxisë besueshmërinë e INTOSAI-t për ta bërë një organizatë më të shquar ndërkombëtare

Tema e Parë trajtoi mënyrat se si INTOSAI dhe SAI-t anëtare mund të kontribuojnë në Axhendën 2030 të OKB-së për Zhvillim të Qëndrueshëm, duke përfshirë qeverisjen e mirë dhe forcimin e luftës kundër korrupsionit. Kongresi theksoi se miratimi i Axhendës së Zhvillimit 2030 nga ana e Kombeve të Bashkuara paraqet si mundësi ashtu edhe sfida për INTOSAI-n dhe SAI-t anëtare. Në të u profilizua qartë qasja gjithëpërfshirëse e INTOSAI-t drejt auditimeve të performancës dhe inkurajimi për auditime të përbashkëta dhe për një

shkëmbim më intensiv të njohurive mes SAI-ve. ndërkombëtare dhe profesionale që mbështesin auditimin më të lartë publik.

Gjatë diskutimeve për Temën e Pare, u nënvizua me forcë se sistemet e Menaxhimit të Financave Publike që funksionojnë mirë janë thelbësore për suksesin e Objektivave të Axfordës 2030 dhe të objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm të çdo vendi në veçanti. Kongresi cilësoi se SAI-t kanë nevojë të mbledhin rezultatet e auditimeve të performancës të kryera prej tyre, përmes Kornizës së Gjetjeve të Auditimit, duke e përdorur atë për të rritur ndërgjegjësimin për realizimin e Objektivave 2030, por edhe duke theksuar risqet e mundshme në zbatimin e politikave dhe programeve të qeverisë, risqe të cilat mund të minojnë një menaxhim të shëndetshëm të Financave Publike. Kongresi cilësoi planifikimin e auditimeve të reja të performancës si çelësin për të ndikuar në përmirësimin e rezultateve të Objektivave të Axfordës 2030. Në këtë drejtim, INTOSAI do të shtojë nismat dhe do të forcojë strukturat rajonale që realizojnë bashkëpunimin e efektshëm mes SAI-ve, në mënyrë që ato të ndajnë njohuritë për Objektivat e Zhvillimit dhe të kryejnë auditime të përbashkëta performancës. SAI-t duhet të realizojnë një kuptim të përbashkët të sistemeve të Menaxhimit Financiar, pikat e forta dhe dobësitë e tyre, si dhe faktorët kryesorë të riskut. Puna e mëtejshme e SAI-ve dhe INTOSAI-t duhet të bazohet në rezultatet e deritanishme të arritura nga grupet e punës së INTOSAI-t, nga nismat dhe praktikrat e SAI-ve më të zhvilluara, si dhe nga kontributi i veprimtarëve të jashtëm (FMN, institucionet donatore, etj.) në elementët themelore të qeverisjes së mirë financiare, për të zhvilluar këtë kuptim të përbashkët. Ai do të ishte thelbësor për realizimin e auditimit të buxhetit të qeverisë në një mënyrë politike (gjithëpërfshirëse), për identifikimin e shkaqeve të dështimeve në Buxhet, duke çuar në raporte më të mira auditimi dhe në rritjen e zbatueshmërisë së rekomandimeve të SAI-t dhe, prej këtej, në shëndoshjen efektive të financave publike të një vendi. Duke kapitalizuar eksperiencën e mire katërvjeçare të departamentit, gjykoj se ka ardhur koha që auditimet tona të performancës t'u përgjigjen plotësisht dy mesazheve qendrore të INCOSAI XXII : «Institucionet supreme të auditimit(SAI-t) në shërbim të qytetarëve » dhe «Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri».

Tema e Dytë themelore e Kongresit ishte Profesionalizmi dhe çfarë mund të nxisë besueshmërinë për ta bërë INTOSAI-n një organizatë më të shquar ndërkombëtare. INTOSAI shprehu në Kongres ambicien e tij për të forcuar profesionalizmin dhe për t'u siguruar mbështetje SAI-ve anëtare në fushat e mëposhtme:

1. Zbatimi i Kornizës së Kompetencave për Profesionistët e Auditimit të Sektorit Publik në SAI-t, duke mbështetur audituesit tanë, të cilët janë fytyra publike e profesionit tonë;
2. Arritja e zbatimit të ISSAI (ose standardeve të tjera ekuivalente me ISSAI) nga çdo SAI si një shenjë e profesionalizmit të tij;
3. Përhapja dhe shkëmbimi i njohurive, qasjeve dhe praktikave të reja të auditimit në të gjitha rrjetet e komunitetit të INTOSAI-t;
4. Përdorimi i gjerë i të dhënave dhe rrjeteve dixhitale;

5. Zbatimi i regjimeve të cilësisë që mbrojnë pavarësinë dhe ndërtojnë kredibilitetin publik në punën tonë.

Si profesionistë, ne audituesit e sektorit publik kemi nevojë për kualifikimet, kompetencën, etikën dhe eksperiencën për ta kryer punën tonë në nivelin e standardeve më të larta. Rekrutimi, zhvillimi dhe mbajtja mjaftueshëm e audituesve të cilësisë së lartë të sektorit publik është një sfidë e përbashkët që ndajnë pjesa dërrmuese e SAI-ve sot në botë, përfshirë edhe KLSH-në.

Kongresi i inkurajoi SAI-t të përdorin Kuadrin e Kompetencave Profesionale, për të formuar trupën e sotme dhe të ardhshme të audituesve më të lartë të sektorit publik. Në këtë drejtim, programet e mira të trajnimit për cilësinë dhe zhvillimin e auditimit në nivel të SAI-t dhe në nivele rajonale, me kontributin e respektuar të IDI-t, Institutit për Zhvillim të INTOSAI-t, janë me rëndësi të madhe. Ato, nëpërmjet mbështetjes rajonale dhe të IDI-t, do të mund të bëjnë që të gjenden zgjidhje efektive lokale, për të ofruar pastaj kornizën globale të kompetencës.

Kongresi sanksionoi drejtimin themelor të INTOSAI-t për të forcuar dhe profesionalizuar tërësisht procesin e vendosjes së standardeve të reja ISSAI, duke theksuar më tej cilësinë dhe rëndësinë e ISSAI-ve për audituesit dhe përdoruesit e raporteve të auditimit. INCOSAI XXII miratoi përditësimet e ISSAI-ve 3000, 3100 dhe 3200 të Auditimit të Performancës.

Kongresi miratoi ngritjen e Forumit për Deklarimet Profesionale të INTOSAI-t, i cili do të shërbejë si inkubator profesional për gjenerimin e standardeve të reja. Ai nënvizoi se proceset që nxisin kontributin rajonal dhe të çdo SAI në drejtimin strategjik dhe programin e punës së Forumit janë kritike për të ruajtur parimin dhe moton gjithëpërfshirëse "Experientia mutua, Omnibus prodest (Nga përvoja e përbashkët fitojnë të gjithë)" të INTOSAI-t, duke siguruar se nuk ka SAI të lënë prapa, si dhe duke rritur kredibilitetin e procesit të përcaktimit të standardeve në sytë e palëve të interesuara, sidomos të njësive qeveritare përdoruese të raporteve tona nga auditimet, por edhe të shoqërisë civile, medias dhe partnereve në shoqatat profesionale dhe donatore. Organizatat rajonale (të tilla si EUROSAI, ASOSAI, AFROSAI, etj.) janë veçanërisht të rëndësishme si urë për të komunikuar zhvillimet dhe standardet globale për SAI-t dhe për artikullimin e çështjeve praktike të zbatimit lidhur me përdorimin e ISSAI-ve. Që SAI-t të zbatojnë me sukses ISSAI-t, ato kërkojnë metodologji dhe manuale që janë në përputhje me këto standarde.

Ndaj bindjen se KLSH do ta përqafojë plotësisht thirrjen e INCOSAI XXII për profesionalizëm dhe përgjegjshmëri të lartë në auditim. Qytetarët e vendit tonë janë përfituesit përfundimtarë të punës sonë. Është detyra jonë për të kryer auditime të cilësisë sa më të lartë dhe për t'u siguruar atyre raporte auditimi që mbështesin transparencën, përgjegjshmërinë dhe promovimin e besimit në qeverisjen e mirë. Vetëm puna jonë më e mirë mund të bëjë një ndryshim të vërtetë në jetën e qytetarëve tanë.

NJË SAI, DO TË ISHTE I MANGËT DHE I IZOLUAR, PA NJOHJEN E PLOTË TË VEPRIMTARISË SË TIJ NGA QYTETARI

Përsëhendetja me rastin e fillimit të Muajit të Hapur të KLSH për Qytetarët, Tiranë, 25 tetor 2018

Të nderuar pjesëmarrës,

Një institucion modern i auditimit më të lartë publik, një SAI, do të ishte i mangët dhe i izoluar, pa njohjen e plotë të veprimtarisë së tij nga qytetari dhe mbështetjen prej publikut dhe qytetarëve. Sikurse Abraham Lincoln, babi i demokracisë amerikane është shprehur «Institucionet tona nuk do të jenë kurrë të tilla(pra publike), nëse nuk krijojnë mundësitë të njihen plotësisht, madje edhe të vizitohen apo preken fizikisht nga qytetari pagues taksash¹⁰⁰»

Në bazë të standardit ndërkombëtar të Institucioneve Supreme të Auditimit, ISSAI 12, “Vlerat dhe dobitë e Institucioneve Supreme të Auditimit- të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve”, vetem duke qene teresisht transparent dhe i lexueshem ne veprimtarine e vet nga qytetari, nje SAI mund te behet i besueshem. ISSAI 12 thekson se “SAI-t promovojnë eficiencën, përgjegjshmërinë, efektivitetin dhe transparencën e administratës publike. Një SAI i pavarur, efektiv dhe i besueshëm është një komponent thelbësor në një sistem demokratik, ku përgjegjshmëria, transparenca dhe integriteti janë pjesë e domosdoshme e një demokracie të qëndrueshme”.

6 vite me pare, Kontrolli i Larte i Shtetit, ne platformen strategjike per zhvillimin e institucionit te 14 dhjetorit 2011, percaktova si Objektiv te Tete” **Permireshimin e transparences ne marredheniet me publikun, nepermjet nje partneriteti te gjere me median dhe me organizatat jo-fitimpruese qe luftojne korrupsionin**”. Ky objektivi sot jo vetem eshte realizuar, por edhe zgjeruar dhe zhvilluar me tej, duke vendosur ne qender te komunikimit dhe transparences marredhenien e drejtperdrejte me qytetarin. Kjo eshte aresyeja qe sot celim Muajin e Hapur per Qytetaret, pas organizimit rreth nje viti me pare te Javes se Hapur.

Transparenca e aktivitetit të KLSH-së është një nga treguesit kryesorë të modernizimit të institucionit dhe të komunikimit të tij shumë dimensional. Ajo rrit besimin e qytetarëve ndaj institucionit dhe ndihmon në shmangien e ndikimit të interesave personale dhe të konfliktit të interesave në punën e tij.

Komunikimi shumepermasor sot po luan një rol gjithnjë e më të rëndësishëm për të nxitur transparencën, veçanërisht në kendveshtrimin e informimit dhe konsultimit me qytetarët, të cilët nëpërmjet aksesit që kanë në informacion, sidomos në rrugë dixhitale, njohin

¹⁰⁰ Fjala me përfaqësues të qeverise lokale në Çikago, 10 dhjetor 1856, <http://www.abrahamlincolnonline.org/lincoln/speeches/quotes.htm>

vendim-marrjen e institucionit dhe mund të shprehin pikëpamjet e tyre për çështje me interes për ta.

Qasjen e komunikimit të panderprere me qytetaret, KLSH e ka parë në keto gjashtë vjet, kryesisht nepermjet bashkepunimit me shoqërinë civile dhe me median, si dhe nepermjet përgjigjeve ndaj letrave të qytetareve.

Perfaqësues të shoqërisë civile dhe të mediave janë ftuar të marrin pjesë që në janar të vitit 2012, kur institucioni zhvilloi analizat vjetore në nivel të departamenteve të auditimit. Me tej, pjesëmarrja e tyre dhe nxitja e institucionit që ata të behen partnerë dhe pjesë e diskutimeve dhe analizave, ka qenë një konstante e KLSH.

Kemi zgjeruar sidomos ndjeshëm kanalet e komunikimit me median e shkruar të vendit, gazetat dhe revistat, gjatë periudhës 2012-2017. Qasja e re e institucionit është në përputhje të plotë dhe bazohet në standardet profesionale të auditimit publik suprem ISSAI-t, dhe përkatësisht në Deklaratën e Limës (ISSAI 1), e konsideruar si Magna Carta e institucioneve të auditimit publik suprem, si dhe në Standardin ISSAI 20 *“Parimet e Transparencës dhe të Përgjegjshmërisë”*, Parimi i 8-të, mbi komunikimin në kohë dhe gjerësisht të Institucioneve Supreme të Auditimit.

KLSH ka rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë së tij në media, duke arritur në fund të vitit 2016 që të jete i pranishëm 6.7 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar, si dhe duke gjashtëfishuar praninë në mediat audiovizive, krahasuar me vitin 2010.

Gjatë vitit 2016, shtypi ka pasqyruar raportet dhe deklaratat e KLSH për shtyp në një numër prej 931 artikuj, njoftime, editorialë dhe komente analitike. Gazetarët u janë përgjigjur prononcimeve të institucionit, problematikave të dala nga auditimet e ushtruara, si dhe gjetjeve dhe rekomandimeve.

Një nga treguesit kryesorë të transparencës dhe hapjes së institucionit për lexuesin e interesuar shqiptar është kolana e botimeve të KLSH-së, e cila në pesë vite 2012-2016 ka arritur në 67 tituj librash. Për këtë vit, institucioni synon të shkojë në 83 tituj.

Botimet KLSH janë zbatim i detyrimeve ndërkombëtare të angazhimit të institucioneve supreme të auditimit edhe në fushën e botimeve të dokumentacionit, për t'i mundësuar qytetarëve një akses më të gjerë në veprimtarinë e tyre dhe dije me të thella. Kolana e botimeve, e cila pasurohet nga viti në vit, përfshin libra për manualët dhe standardet e auditimit, për raportet e zbatimit të buxhetit të shtetit dhe të performancës së institucionit, botime me vlerë historike për njohjen e institucioneve evropiane të auditimit suprem, të historikut të KLSH. Kjo kolane pasqyron çdo kronikë të reformave që ka nisur KLSH, duke rritur transparencën dhe llogaridhënien e KLSH-së dhe duke shtuar njëkohësisht edhe besimin e qytetarëve ndaj punës së institucionit.

Çdo vit dinamika e botimeve KLSH rritet me 10 përqind. Keto botime ruajnë cilësinë, thellësinë e analizës, gjerësinë e informacionit dhe plotësinë e mesazheve të përmbajtura në çdo titull dhe përmbajtje libri. Librat e Kontrollit të Lartë të Shtetit, krahas regjistrimit besnik të përmbajtjes së auditimeve të institucionit, të gjetjeve dhe rekomandimeve të çdo auditimi kryesor, përçojnë drejtimit të progresit të tij, që janë rritja e kontributit për përmirësimin e qeverisjes publike, nëpërmjet thellimit të luftës kundër korrupsionit dhe ngritja e kapaciteteve të audituesve të KLSH-së në nivelin e një audituesi modern evropian.

Në kolanën e botimeve të KLSH-së bëjnë pjesë edhe një grup botimesh (shtate tituj deri tani) krejt të veçantë, *“Audituesit e KLSH-së në median e shkruar”*, referuar viteve 2013, 2014, 2015, 2016 dhe gjysmës së parë të vitit 2017. Artikujt, analizat dhe editorialet e audituesve të KLSH-së, të botuara në shtypin e shkruar periodik përbëjnë pa dyshim një vlerë të shtuar jo vetëm në kontributin e figurës së audituesit në shoqëri, por edhe një aset të publicistikës shqiptare, në këndvështrimin e problematikave të mprehta, të trajtuara me realizëm dhe shumëllojshmëri faktesh.

Këto botime kontribuojnë jo vetëm në krijimin e një historie dinamike të institucionit me një frymë që i shërben një transparence më të madhe me publikun dhe qytetarin, por synojnë njëkohësisht dhe rritjen e kompetencës profesionale të audituesve të institucionit, nëpërmjet vendosjes në një plan më konkret dhe komunikues të audituesit të KLSH përballë të audituarve. Këto shkrime nuk janë botuar si *qëllim në vetvete* por si mjet për të tërhequr në këtë rrugë dhe nëpunësit e institucioneve të çdo niveli të administratës shtetërore, duke i shërbyer kështu jo vetëm evidentimit të nëpunësve të përgjegjshëm por dhe kalimit në një fazë tjetër të luftës ndaj korrupsionit, për të kontribuar gjithnjë e më shumë dhe në drejtim të ndryshimit të perceptimit të publikut për nëpunësit shtetërorë, por dhe institucionet.

Parimi 7 i ISSAI-t 12 *“Vlerat dhe dobitë e Institucioneve Supreme të Auditimit- të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve”*, kërkon një komunikim sa më efektiv me palet e interesit. KLSH e sheh qytetarin, publikun si palen kryesore të interesit. Perceptimi i publikut vazhdon të mbetet një problem serioz që kërkon punë dhe vetëm punë intelektuale, njohje dhe komunikim të vazhdueshëm, duke e shoqëruar me shpallje të plotë transparence dhe integriteti të vetë nëpunësve të institucioneve, si e vetmja rrugë për të fituar besimin e qytetarit.

Nga ne, kjo konceptohet si një sfidë që realizohet ditë pas dite. Risia e pjesëmarrjes aktive të audituesve të KLSH në median e shkruar ka inkurajuar audituesit në këtë drejtim, ndryshe nga vetëm 6 vite më parë, kur institucioni ishte i mbyllur përsa i përket kontaktit me mediat dhe publikun, si dhe pranisë në media të opinionit të audituesve dhe specialistëve të tij.

Prania e audituesve të KLSH-së në media është tashmë rrjedhë normale e punës për ta, në mënyrë që gjetjet dhe rekomandimet e tyre kryesore të mund t'i shtellojnë me shkrime dhe analiza në shtypin e përditshëm. Gjate katër viteve, 2013-2016, audituesit e KLSH kanë botuar 396 editoriale, intervista, ese dhe analiza.

KLSH nxjerr çdo tre muaj buletin statistikor, në të cilin përfshihen dëmi ekonomik i konstatuar, të ardhurat e munguara, masat disiplinore dhe administrative të rekomanduara, si edhe kallëzimet penale të dorëzuara në Prokurori, për auditimet e përfunduara në periudhat respektive. Të dhënat e këtyre buletineve shpesh herë kanë shërbyer si burim, bazë apo shtysë për artikuj problematikë në shtyp, si dhe për lajme e informacione të shkurtra apo të zgjeruara televizive.

Si një pjesë e pandarë e komunikimit me qytetarin, Kontrolli i Lartë i Shtetit, gjatë viteve 2012-2017 ka trajtuar me korrektesë dhe profesionalizëm letrat dhe ankesat e qytetarëve, të cilët në çdo rast kanë marrë përgjigje, edhe kur çështja e ngritur prej tyre ka qenë jashtë kompetencave të institucionit. Edhe në këto raste, i kemi orientuar qytetarët, nëpërmjet përgjigjeve zyrtare se cilit institucion duhet t'i drejtohen për të marrë përgjigje për shqetësimet e tyre. Gjatë vitit 2016, institucioni ka trajtuar 660 letra dhe ankesa, nga të cilat 318 jashtë kompetencës dhe juridiksionit tonë. Nga 342 ankesa në kompetencë të KLSH, që të gjitha janë verifikuar dhe u është dhënë përgjigje.

Interneti është sot zemra e komunikimit për të gjitha institucionet moderne, duke qenë i prekshëm nga të gjithë dhe shumë eficient. Faqja e internetit "KLSH.org" është dritarja kryesore e komunikimit të institucionit me qytetarët, ngaqë u jep atyre mundësinë që të kenë akses të drejtpërdrejtë në informacion dhe të informohen shpejt lidhur me çështjet që ju interesojnë.

Në faqen WEB të KLSH-së, qytetarët mund të gjejnë informacione të shumta për aktivitetin e institucionit, veçanërisht për raportet e auditimit të tij. Gjatë vitit 2016, në kuadër të rritjes së transparencës, institucioni ka vendosur vendimet e plota të Kryetarit të KLSH-së për 152 auditime, nga 154 të realizuara gjithsej, pra në masën 98.7%. Po punojmë që çdo raport auditimi të publikohet në internet.

Qasja e re e komunikimit dhe e transmetimit të informacionit tek publiku nga KLSH, ka ndryshuar pozitivisht mënyrën e perceptimit të publikut për veprimtarinë audituese dhe më gjerë të institucionit. Kjo ka rritur jo vetëm besueshmërinë e qytetarëve tek puna jonë audituese, por ka shtuar njëkohësisht edhe vetëbesimin e audituesve në punën e tyre. Një qasje e tillë i ka bërë ata të jenë të vëmendshëm ndaj çdo detaji dhe të përgjegjshëm për detyrën e vështirë dhe misionin që kanë marrë përsipër për të informuar qytetarin, publikun dhe Kuvendin e Shqipërisë në lidhje me përdorimin e aseteve dhe burimeve publike me ekonomicitet, efektivitet dhe eficiencë nga pushteti qendror, lokal dhe nga njësi të tjera publike.

Vjet, duke synuar aksesin e plotë dhe të drejtpërdrejtë të qytetarëve në Institucion, si Kontroll i Lartë i Shtetit organizuam Javën e Hapur për Qytetarët, nga datat 28 Tetor-04 Nëntor 2016.

Sot, me qëllim njohjen më të plotë dhe të drejtpërdrejtë të veprimtarisë së Institucionit nga qytetari dhe publiku, si edhe në kuadër të transparencës dhe njohjes së ndërsjellë të punës mes Departamenteve të auditimit në institucion, po çelim Muajin e Hapur për Qytetarët, i cili do të vazhdojë deri më 11 Dhjetor 2017.

Duke vlerësuar misionin tonë si agjent i qytetarit, publikut dhe i Kuvendit, për përdorimin me efektivitet, efikasitet dhe ekonomicitet të burimeve dhe aseteve publike, synojmë forcimin e besimit të qytetarit dhe publikut në tërësi, nëpërmjet njohjes më nga afër të veprimtarisë sonë, auditimeve dhe rezultateve të auditimeve, si dhe partneritetet që institucioni ka krijuar brenda dhe jashtë vendit, për të përmirësuar qeverisjen publike, duke u përpjekur të luftojmë në thellësi korrupsionin.

Muaji i Hapur do të na shërbejë edhe ne, audituesve të KLSH-së, për të qenë më të hapur dhe komunikues me njeri-tjetrin. Sidomos në nivel të komunikimit dhe të shkëmbimit të eksperiencave mes departamenteve të auditimit, kemi vënë re se jemi defiqitarë. Muaji i Hapur do të inkurajojë shkëmbimin e eksperiencave edhe mes audituesve me përvojë, me ata të rinj, në bashkëbisedime dhe konsultime të plota mes tyre. Ai do të ndihmojë edhe komunikimin mes ekipeve të ndryshme të auditimit brenda të njëjtit departament.

Gjatë këtij Muaji, qytetarët që do të vizitojnë mjediset e Kontrollit të Lartë të Shtetit, do të njihen me historikun dhe arritjet e institucionit në 92 vitet e ekzistencës së tij, nëpërmjet mini-muzeut në koridorin qendror të KLSH, do të takohen me punonjës, auditues dhe ekspertë të ndryshëm të institucionit, për të marrë të gjithë informacionin që ata do të dëshirojnë të kenë, përfshirë edhe auditimet në proces. Këto takime do të shërbejnë jo vetëm për njohjen nga afër të institucionit dhe punonjësve të tij, por edhe për marrje dhe tërheqje mendimesh dhe sugjerimesh me vlerë drejtpërdrejtë nga qytetarët, për auditimet e ardhshme dhe për të përmirësuar punën tonë audituese.

Ky Muaj i Hapur do të jetë dritare komunikimi intensiv, takimesh dhe aktiviteteve, por në realitet, i gjithë institucioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit është prej gjashtë vitesh tashmë tërësisht i hapur me qytetarin, në kërkim të kontaktit dhe mendimit të tij, për realizimin sa më të plotë të misionit kushtetues të ruajtjes dhe mbikqyrjes së përdorimit me ekonomi, efektivitet dhe efikasitet të parave të taksapaguesit shqiptar.

Ju faleminderit!

**TOP 10 INNOVATIONS IN MODERNIZING ALSAI FROM 2012 ON WHEN IS THE LAST
TIME YOU HAVE DONE SOMETHING FOR THE FIRST TIME?**

*Leksion me drejtues dhe auditues të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë, Zagreb, 9
nëntor 2018*

The Supreme Audit Institution of Albania (ALSAI) is the highest institution of economic and financial control in the country. It is subject only to the Constitution and the laws. The activity of ALSAI is based on articles 162-165 of the Constitution and in its organic Law 154/2014, dated 27 November "On the Organization and Functioning of the High State Control (ALSAI)".

Mission

ALSAI is an independent constitutional institution designed to serve the Albanian citizens and be an 'agent' of the Assembly and stakeholders, through constant, impartial and complete information on how responsible the government and public entities are in using taxpayers' money, and to contribute to better governance through the fight against corruption.

Vision

ALSAI is a model institution that leads by example, encourages more responsibility, transparency and effective, efficient and economic use of public assets, by strengthening the integrity of public officials and public trust in the institution, in order to be an added value to society and bring change in the life of citizens.

1. The new SAI Law

The fundamental law of the institution is Law no. 154/2014 "On organization and functioning of ALSAI", in November 2014. The adoption of the new law by Parliament is regarded as the most important reform in the history of ALSAI since 1992, after the collapse of communist regime and establishment of democracy in Albania.

Having a law fully in line with INTOSAI standards has been a long-standing European Union recommendation contained in the European Commission Progress Reports on Albania from 2009 to 2013, without which the 32nd chapter of the Association and Stabilization Agreement of Albania with the EU neither opens, nor closes. The Albanian Parliament, with its vote on November 27, 2014, sanctioned exactly such a law for the SAI, marking a very significant step in the European integration of the country.

In addition, the new law contains a special performance audit provision, associating it with the definition of this term. Another type of audit, which was not in the previous law, is the Audit of Information Technology. Another innovation of the law is the definition that the SAI is also competent to audit public funds provided by the European Union or other international organizations in the development of Albania's society and economy.

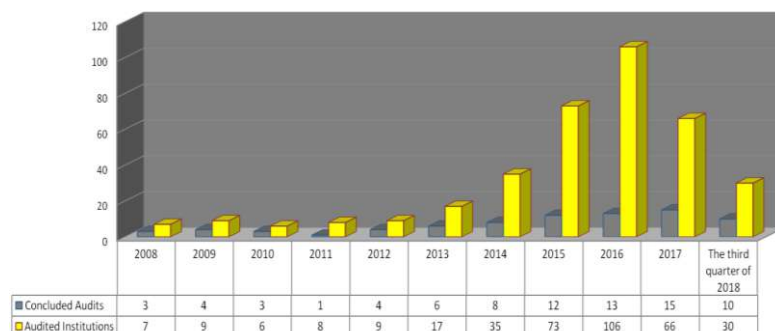
2. 80 performance audits

Performance audits during 2012- 2018 highlighted the variety and sensitivity of issues that covered economic, social and cultural reforms, energy and environmental issues, macro and

micro aspects of Albanian reality, thus serving the value chain, from the need of the citizen to the decision-making of the executive and then to the implementation of the respective structures.

Performance Audit is designed in the past strategy as one of the modern pillars of ALSAI development, in line with global experience. Performance saw a sound boost in six years, rooted in the International Standards on Auditing and the new Law 154/2014, owing to the work of the auditing colleagues, national and foreign collaborators and branches extended across all sectors conducting public economic-social activity.

Performance Audit on Years

3. IT audit

Based on the Strategy of Development of ALSAI, for the years 2018-2022, aiming the consolidation of IT Audit, ALSAI will:

- Invest in capacities building
- Apply professional standards
- Share knowledge and experiences

During 2017 - 2018 ALSAI has taken steps towards the development of IT audits through:

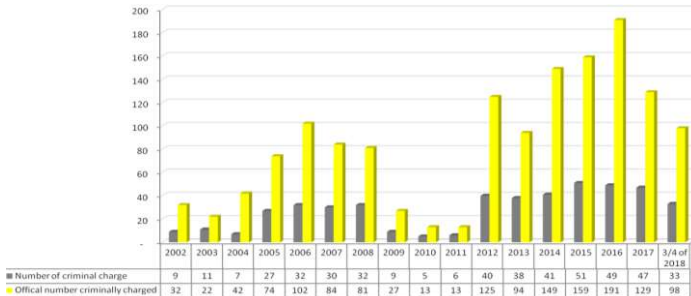
- Development of audit capacities with appropriate methodology.
- Assistance on IT audit elements in other audits.

4. Criminal charges

Number of criminal charges and officials denounced to the Prosecution Office for the period 2002- the third quarter of 2018

ALSAI has struggled uncompromisingly against financial abuses and fraud with public property, aiming to improve public governance by deepening uncompromising war on corrupted officials, mainly addressing denunciations to prosecution office with charges **"Abuse with official duty"**, **"Violation of tender equality"**, etc.

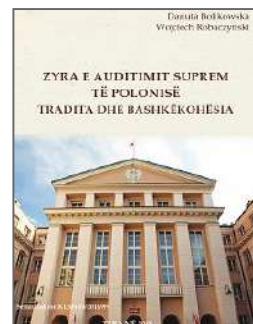
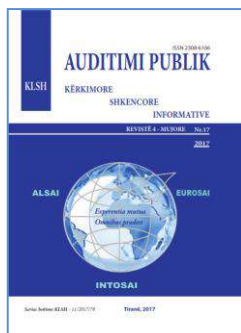

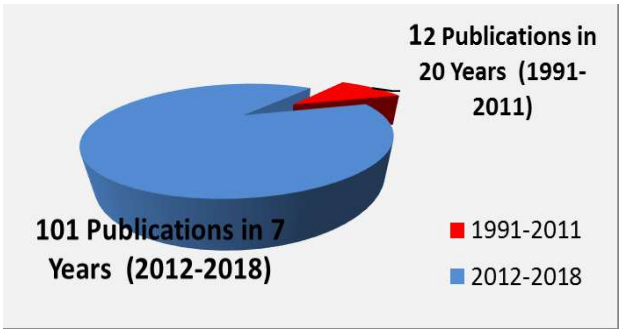
5. ALSAI Publications and presence of ALSAI auditors in the press

ALSAI has published 95 books in the last six years 2012-the third quarter of 2018, while in 20 years (1991-2011), it had only 12 publications, most of which informative brochures.

During the third quarter of 2018, 12 books with the following titles are published:

1. "ALSAI auditors in the daily press", Vol X
2. "Public Audit " no. 18;
3. "Public Audit " no. 19;
4. "Public Audit " no. 20;
5. "Annual Performance Report 2017" (ALB);
6. "Annual Performance Report 2017" (ENG);
7. "ALSAI Annual Analysis 2017";
8. Development Strategy 2018-2022;
9. Standards for Internal Control in the Federal Government;
10. Poland` Supreme Audit Office (NIK) tradition and present;
11. Internal Auditor Fellowship Program - Strategic papers of ALSAI Auditors for the GAO Fellowship;
12. ALSAI and Parliament 2018

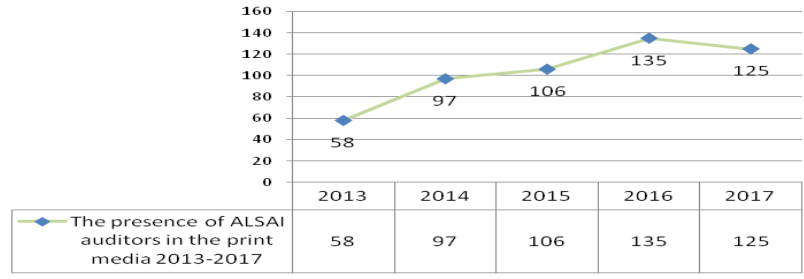

The presence of ALSAI auditors in the press 2013 - 2017

The presence of ALSAI auditors in the print media was presented to the public in 9 volumes (period 2013-2017), which were added to the publication of the ALSAI publications. During 2017, the ALSAI was present in almost all country's newspapers with 125 articles written by the ALSAI managers and auditors.

During the five years 2013-2017, ALSAI auditors have published 521 articles (the data begin with 2013, as there are few cases in 2012).

The presence of ALSAI auditors in the print media 2013-2017

6. The Public Audit Magazine

Starting from 2012, ALSAI published for the first time a research journal. The "Public Audit" magazine, published every four months, conceived and initiated by the Head of State

Supreme Audit Institution, is not just a publication but represents an institutional reform in function of the modernization of ALSAI.

The magazine has a scientific board with distinguished academics and professors, of both Albanian and foreign nationality, in the field of economics, law and engineering.

The presence of recognized figures with great contributions in the academic world, the INTOSAI community, the civil society, and other state institutions speaks of the reforms that have been undertaken to turn ALSAI into a modern institution. The topics addressed express the evolution of the institution towards performance, environment, IT audits and audit methodology development. The increasing in numbers of this scientific research magazine (20 issues published until now) is an indicator of the growth of the audit capacities of ALSAI itself and reflects the scientific work of its staff, the academic world as well as the best practices from the European SAIs. The magazine has three dimensions: Research, Scientific and Informative and can be easily accessed on ALSAI's website. The ALSAI magazine, beginning from its 5th edition (2013), is recognized by the Ministry of Education and Science as a "Scientific Journal" and starting from that number is equipped with an international standardization code that allows the identification of each publication series, ISSN (International Standard Serial Number). Through this, the Supreme State Audit Institution informs the public opinion and the international opinion in Albanian and English languages, about the SAI's activities every four months. Through this magazine, all stakeholders can be briefed on innovations in audit methodology, development institutions, relations with SAI counterparts and any other SAI activity. The magazine pursues an open editorial line, while preserving its scientific nature, and makes an open invitation to accountants, financiers, general economists, public and private sector specialists, academics, civil society experts, independent professionals and anyone interested in finding a specific issue of interest in auditing and assessing the country's public administration, to publish their work and opinions, based on the INTOSAI motto "Experientia mutua Omnibus prodest".

7. Open Month for citizens

The transparency of ALSAI's activity is one of the main indicators of its modernism as an institution and its multi-dimensional communication. The ALSAI has had an uninterrupted communication with the citizens in these six years, mainly through cooperation with civil society and the media, as well as through responses to citizens' letters.

Based on the above and in the International Standard of Supreme Audit Institutions, ISSAI 12, "The Values and Benefits of Supreme Audit Institutions-Making Changes in Citizen's Life" and with the purpose of fully and directly making possible for the citizens to recognize the institution's activities, as well as within the transparency and mutual recognition of work among the Audit Departments at the institution, the ALSAI has organized the Week and the Open Month for Citizens in the last three years. During this month the citizens had the opportunity of visiting the ALSAI's premises (every day from 08:00-16:00 o'clock) and to obtain information about the institution's history, achievements in its 93 years of existence, through the mini-museum in the main hall of ALSAI, also meet employees, auditors and various experts of the institution, by obtaining all the necessary information and by addressing different questions to them. The well prepared staff of ALSAI was at the citizen's disposal during this period of time. During the open month, in 2017 (7 November- 11

December) there have been held various activities such as meetings between different audit departments in order to exchange experiences and knowledge, meetings with journalists, presentations of ALSAI's publications from young auditors, participation in the 2017 Book Fair, the presentation of ALSAI's new rulebook, presentation of ALSAI's publishings in two fairs, meetings and lectures with academics, professors, philosophers of different fields, the presentation of the Draft- Strategy of ALSAI's development for the time period 2018-2020, lectures from colleagues of partner SAIs, the presentation of the factual budget for the year 2016, book promotions which pose interest to ALSAI, cultural activities, the promotion of the participation of ALSAI in various international activities during the last to years, aiming at the exchange of knowledge and experiences etc.

All the activities have been carefully followed by auditors, journalists, representatives of the civil society, students, etc.

8. Annual scientific conferences 2012-2018

- First Conference on "87 years of SAI in 100 years of Albanian state" (December 2012);
- Second Conference on "The Role of Supreme Audit Institutions for Responsible Public Management in Today's Challenges" (December 2013);
- Third Conference on "National Audit in the Service of National Governance" (October 2014);
- Fourth Conference on "Risk Analysis" (June 2016).
- The V-th Conference organized by the SAI was held on 11-13 October 2017 in Tirana and was realized as a collaboration between the Faculty of Economics of the University of Tirana, the High State Audit, the Turkish Accounting Court and the Accounting Foundation for Academic Cooperation of Turkey. This year's conference had the main topic of "Audit for Sustainability and Development".
- Sixth Scientific Conference of ALSAI in cooperation with SAI of Kuwait, "Risk-Based Audit" (April 2018).
- Seventh Scientific Conference will be held in Tirana on December 12-13, 2018 "Public Auditing, an Added Value for Effective Governance"

Nga konferencat shkencore ndër vite

9. Cooperation with NGO-s

By being a watchdog institution in the service of citizens and Parliament, the spirit and motto of our audits have been "*audit to serve citizens*", which is the motto of INTOSAI for 2017 onwards until 2020. In the last years 2012-2018, ALSAI has concluded 57 collaboration

agreements, of which 30 with NGOs, 17 with counterpart institutions and others with state institutions and public universities. Collaborations with the University Professorships and Professionals' Organizations of the field have outlined in 2017, maximizing their contribution to the ALSAI Scientific Journal, the Scientific Conferences, trainings, staff recruitments, etc.

In this regard, the cooperation with the civil society organizations in the country, active in the fight against corruption, has produced so far more than 30 agreements during 2012-2018. These partnership agreements were materialized in fields such as sharing of information, training, participation of civil society experts in ALSAI audits, mini peer reviews to assess ALSAI performance, etc.

10. The new building of ALSAI

Now the ALSAI auditors work at convenient premises with spaces three times bigger than before.

Ndërtesa e re e KLSH

PROJEKTI I USAID “TRANSPARENCA NË SISTEMIN SHËNDETËSOR” 2017-2019, MBËSHKETJE EFEKTIVE DHE VLERË E SHTUAR PËR KLSH-në

Fjala në Tryezen e Rrumbullaket Nderinstitucionale “Fuqizimi i transparencës institucionale dhe angazhimit qytetar për përmirësimin e cilësisë në sistemin shëndetësor-sfida dhe mundësi bashkëpunimi”, organizuar nga USAI, Tirane, 14 nëntor 2018

E nderuar Drejtoreshë e USAID-it për Shqipërinë, Znj. Meredith,

Të nderuar pjesëmarrës,

Realizimi i kësaj tryeze të rrumbullakët nuk përbën thjesht një aktivitet të rradhës, por përfaqëson një moment të rëndësishëm të paraqitjes së instrumentave që janë projektuar dhe që kanë filluar të aplikohen, me synimin e rritjes së transparencës tek shoqëria civile dhe tek publiku i gjërë, por jo vetëm. Përfitimi nga përdorimi i teknologjisë së informacionit, për të identifikuar transaksionet me risk më të lartë potencial në procedurat e prokurimit publik ndikon në rritjen e eficiencës dhe impaktit të aktivitetit auditues të KLSH-së.

Gjatë këtyre viteve 2012-2018 të procesit të modernizimit të institucionit, jemi përpjekur të fusim në auditim teknika të reja të vizualizimit të të dhënave, për të përcaktuar më mirë zonat dhe autoritetet kontraktore publike me risk më të lartë. Për ta realizuar këtë qasje, kemi bashkëpunuar me OJF dhe institucione prestigjioze të fushës. Pikërisht përbërja e kësaj tryeze të rrumbullakët është një nga treguesit e këtij rrugëtimi.

Mbështetja dhe kontributi i popullit dhe Qeverisë Amerikane, nëpërmjet Agjensisë USAID është sa unikal aq edhe i rëndësishëm për fuqizimin e institucioneve të pavarura të Shtetit Shqiptar, ndërtimin e kapaciteteve njerëzore dhe institucionale të administratës sonë publike, fuqizimin e organizatave të shoqërisë civile, zhvillimin e sektorit privat, reformën zgjedhore, reformën administrative e territoriale dhe së fundmi dhe kryesoren, reformën në drejtësi.

Por në mënyrë specifike do të adresoj vlerën e shtuar të Projektit “Transparenca në sistemin shëndetësor” 2017-2019, i financuar nga USAID, i drejtuar me profesionalizëm dhe përkushtim nga zj. Darcie Nilsen, të cilën e falenderoj në mënyrë të veçantë.

E kemi mirëpritur Projektin, duke e mbështetur dhe jemi përpjekur të bashkëveprojmë për të realizuar çdo produkt të tij, pasi ai vinte në momentin e duhur të procesit të modernizimit institucional të KLSH-së dhe sinergjizojë plotësisht me disa nisma të tjera të transparencës dhe drejtpërdrejtësisë së informacionit për publikun e gjerë që institucioni kishte ndërmarrë. Për më tepër, sektori i cili ishte në fokus të projektit përbën një sektor me rëndësi për jetën e qytetarit shqiptar.

Shërbimet në spitalet tona publike dhe shërbimi parësor shëndetësor publik janë në vëmendjen e qytetarëve tanë dhe në qendër të ankesave të tyre për keqfunksionim të sistemit, krahas denoncimeve dhe raportimeve të shumta nëpër media. Qytetarët presin përmirësim rrënjësor në efektivitetin dhe cilësinë e këtyre shërbimeve.

Projekti i USAID ka punuar me efektivitet për krijimin e një mjedisi më të përgjegjshëm për përdorimin e parasë publike në sektorin e shëndetësisë, duke forcuar institucionet

mbikëqyrëse si Avokati i Popullit, ILDKPKI dhe KLSH, si dhe duke rritur bashkëpunimin me shoqërinë civile dhe median.

Momente nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit

Pas pak më shumë se një viti nga data e nënshkrimit me USAID-in të Memorandumit të Mirëkuptimit, më 3 Tetor 2017, për projektin “Transparenca në Sistemin Shëndetësor” dhe në paralel me nisjen e implementimit në KLSH të informatizimit të plotë të drejtimit menaxherial për auditimet, nëpërmjet sistemit të teknologjisë bashkëkohore “REV-Zone” të komunikimit elektronik dhe shpërndarjes së informacionit dhe detyrave (investim i vetë

institucionit) për realizimin e auditimeve, nënvizojmë mbështetjen efektive, dobënë, vlerën e shtuar dhe perspektivën për aktivitetin tonë auditues të produkteve që Projekti na ka vënë në dispozicion, në formën e katër instrumentave të rinj të teknologjisë së informacionit, si më poshtë:

1. Instrumenti sinjalizues “Famur i Kuq” Red flags

Në zbatim të misionit kushtetues, KLSH realizon aktivitete auditues në entete publike, ku një pjesë e rëndësishme përfshin auditimin dhe vlerësimin e procedurave të prokurimit publik. Algoritmi Red Flags do të përdoret nga ne gjerësisht për vlerësimin dhe skanimin e procedurave të prokurimeve. Ky algoritëm do të analizojë bazën e të dhënave ku vendosen procedurat e tenderimit dhe do t’i klasifikojë ato automatikisht në problematike ose jo. Në këtë mënyrë ai do të na mundësojë indicie në kohë reale mbi procedura me probabilitet për sjellje të papajtueshme me kuadrin ligjor apo mos respektimin e kornizës anti-korrupsion.

Ky instrument i zhvilluar në kuadër të Projektit mundëson filtrim të detajuar të procedurave në bazë të fushave të ndryshme si: Autoriteti Prokurues, Institucion Tenderues, Operator Ekonomik Kontraktues, Vlera/Fondi Limit, Statusi i Tenderit, Lloji i Kontratës Publike, Lloji i Procedurës, Data e Njoftimit të Tenderit, Data e Mbajtjes së Tenderit etj.

Kategoritë që janë përzgjedhur nga instrumenti si kategori problematike në rastin e procedurave të tenderimit në fushën e shëndetësisë janë:

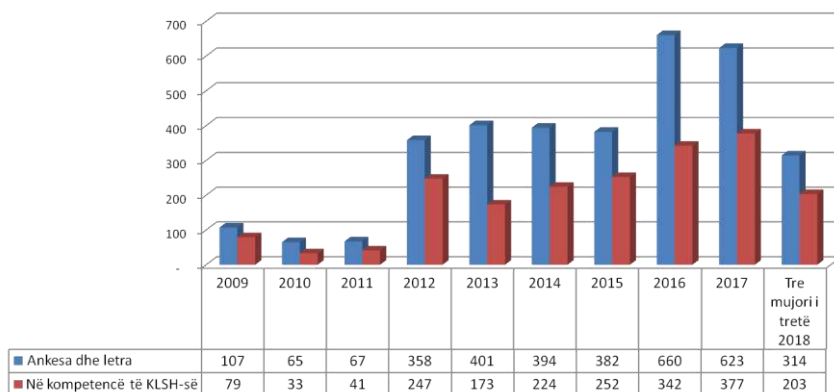
- Mungesë Konkurrence
- Mungesë Gare, Negocim i Drejtpërdrejtë
- Pamundësi kohore për përgatitjen e një oferte
- Shtesë kontrate pa përfunduar faza e parë e kontratës
- Skualifikim i të gjithë operatorëve konkurrues përveç operatorit fitues
- Anulimi i tenderit dy ose më shumë herë

Secila procedurë tenderimi do të na japë informacion të plotë të pasaportës së tenderit, përfshirë numrin e operatorëve konkurrues, fondin limit, ofertën fituese në lekë pa TVSH, datën e shpalljes së fituesit, datën e lidhjes së kontratës, kohëzgjatjen e kontratës, ankesa nëse ka patur dhe link për aksesimin e dokumentave si Njoftimi i Tenderit, Specifikimi Teknik etj

2. Trajtimi dixhital i Ankesave të qytetarëve

Kontrolli i Lartë i Shtetit ka vijuar të trajtojë me korrektësi dhe profesionalizëm **letrat dhe ankesat e qytetarëve**, të cilët në çdo rast kanë marrë përgjigje, edhe kur çështja e ngritur prej tyre ka qenë jashtë kompetencave të institucionit. Duke u nisur nga filozofia e rolit aktiv, edhe në këto raste KLSH i ka orientuar qytetarët, nëpërmjet përgjigjeve zyrtare se cilit institucion duhet t'i drejtohen, për të marrë përgjigje për shqetësimet e tyre, duke iu adresuar me komunikim zyrtar njëkohësisht edhe institucioneve përkatëse.

Duke marrë në konsideratë numrin e lartë të ankesave drejtuar Kontrollit të Lartë të Shtetit, jo vetëm me postë zyrtare por edhe nëpërmjet portalit zyrtar, në kuadër të Projektit u dakordësua zhvillimi i mekanizmit të ankesave.

Ky mekanizëm pranon ankesa nga qytetarët, të cilët duhet të plotësojnë të gjitha fushat e informacionit. Në këtë mënyrë shmangen ankesat anonime, të cilat mund të jenë pa

përmbytje ose mund të përmbajnë supozime të përgjithshme të pabaza për t'u shqyrtuar më tej.

Ky mekanizëm është testuar dhe do të implementohet në faqen zyrtare të KLSH, duke rritur transparencën jo vetëm kundrejt qytetarit, por edhe brenda institucionit.

The image shows two screenshots of the KLSH website. The top screenshot is the login page, featuring the USAID logo, the KLSH logo, and a sign-in form with fields for 'Username' and 'Password', and a 'Sign In' button. The bottom screenshot is the 'Kontakt' (Contact) page, which displays contact information for KLSH, including address, phone numbers, fax, and email. It also includes a search bar for finding specific contacts and a link to 'Dërgo një ankesë të re' (Send a new complaint).

Qytetari do të mund të marrë informacion në portalin tonë mbi statusin e ankesës së tij shumë më shpejt se deri më sot, nëse ankesa është në shqyrtim, është jashtë kompetencës së institucionit apo është zgjidhur.

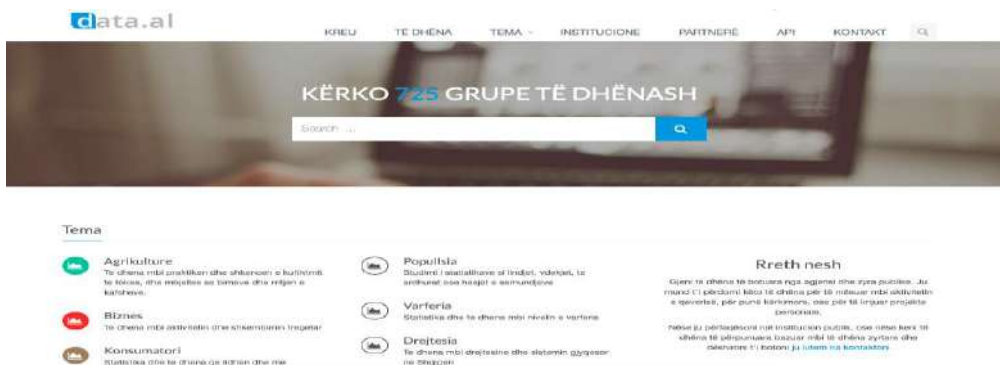
Punonjësi i KLSH do të njoftohet me email automatik për ankesat që dërgohen nga qytetarët dhe do të mund aksesojë listën e plotë të ankesave, dokumentat që mund të ketë zgjedhur qytetari t'i bashkëngjisë rastit të tij si dhe të pasqyrojë përgjigjen përfundimtare të rastit në momentin që zgjidhet. Gjithashtu, punonjësi mund të shkarkojë në format excel listën e ankesave për të nxjerrë më tej statistika për raporte të ndryshme.

3. Instrumenti për publikimin e raporteve në formatin “Open Data”

Aktualisht vendimet dhe raportet e auditimit të institucionit publikohen në website-n zyrtar në format PDF, format i cili vështirëson nxjerrjen e të dhënave për përdorim të mëtejshëm. Publikimi i raporteve në instrumentin e zhvilluar me ndihmën e Projektit të USAID do të na mundësojë një paraqitje më koncize dhe më të lexueshme të objektivave dhe konkluzioneve të auditimeve, për të gjithë nivelet e qytetarëve të interesuar apo median.

Në këtë instrument, krahas publikimit të raporteve sipas kategorive Performance, Rregullshmërie, Teknologjie Informacioni apo raporte vjetore, ato do të klasifikohen dhe sipas fushave të ndryshme si Shëndetësi, Arsim, Financë, Qeverisje Lokale etj.

Një raport auditimi në këtë instrument është menduar të përmbajë informacion për 'Kontekstin e Problemit Social', 'Subjektet nën Auditim', 'Objektivi i Auditimit' dhe 'Konkluzionet'. Krahas kësaj përmbledhjeje, bashkëngjitur do të vendoset raporti i plotë si dhe dokumente të tjera me të dhëna që janë përdorur në raport në formë tabelash apo grafikësh/imazhesh. në formë të aksesueshme nga publiku.

4. Instrumenti “Data Mining”

Transparenca e aktivitetit të KLSH-së është një nga aspektet e funksionimit të institucionit të tone, bazuar në standardin e INTOSAI-t, ISSAI 12 “si institucion që udhëheq nëpërmjet shembullit”, si dhe përbën një nga objektivat e Strategjisë së komunikimit të institucionit.

Qasjen e komunikimit të pandërprerë me qytetaret, KLSH e ka parë në këto shtatë vite 2012-2018, kryesisht nëpërmjet bashkëpunimit dhe partneritetit me shoqërinë civile dhe me media-n, si dhe nëpërmjet përgjigjeve me korrektesë ndaj letrave të qytetarëve. Instrumenti “Data Mining[dejta majning]”, krahas qasjes “Big Data[big dejta]”, duke shfrytëzuar edhe qasjen e SAI-t të Çekisë, në veçanti eksperiencën e gjerë të sjellë nga Presidenti i SAI-t çek, Ing. Miroslav Kala, zvKryetar i EUROSAT-t, në bisedën me audituesit e KLSH në gusht 2017 lidhur me menaxhimin e fluksit të informacionit elektronik qeveritar, do të na mundësojë nxjerrjen e të dhënave të ndryshme nga baza të dhënash të jashtme. Një nga strategjitë e informimit të publikut të përdorur nga KLSH, që në fakt është një eksperiencë unike, konsiston në prezantimin në media me artikuj të përgatitur nga audituesit tanë, artikuj në gazeta apo portale të ndryshme, bazuar në gjetjet me interes publik dhe rekomandimet e raporteve të auditimit.

Ky proces do të mundësojë nxjerrjen e të dhënave të ndryshme nga mediat online, si artikuj të përgatitur nga stafi i KLSH, apo që citojnë gjetje të auditimeve të KLSH-së. Ai bazohet në fjalë kyçe në fokus të KLSH si efektivitet, eficiencë, ekonomicitet, dëm ekonomik, auditim, të ardhura të munguara, përmirësime ligjore etj.

Ky instrument është vendosur në portalin zyrtar www.klsh.org.al dhe do të aksesohet për një afat të papërcaktuar, pavarësisht së çfarë zgjedhin të bëjnë mediat online me artikujt origjinalë.

Është fakt që asistencë teknike që projekti “Transparenca në sistemin shëndetësor” i USAID ka ndikuar në përmirësimin e auditimeve tona të performancës në sektorin e shëndetësisë, në rritjen e aksesit të qytetarëve tek informacioni, futjen e disa zgjidhjeve teknologjike për sistemin e ankesave nga qytetarët, si dhe përdorimin me efektivitet të të dhënave të hapura dhe treguesve të alarmit të kuq “red flags” për fusha me risk të lartë për korrupsion. Gjatë dy viteve të fundit, kemi zhvilluar auditimin e performancës në Shërbimin e Urgjencës Mjekësore në Shqipëri, në Kostimin e Shërbimeve Spitalore dhe në Recetën Elektronike Mjekësore, krahas auditimit në Fondin e Sigurimit të Detyrueshëm Shëndetësor.

Qeveria e SHBA-ve dhe institucioni zbatues i parave të takspaguesve amerikanë për asistencë dhe zhvillim, USAID-i janë të investuar fuqishëm në të ardhmen e integritetit evropian të Shqipërisë. Kjo e ardhme mund të realizohet me sukses vetëm nëpërmjet zbatimit të reformës në drejtësi dhe reformimit rrënjësor të administratës publike. Si reforma në drejtësi dhe reforma e thellë në administratën publike janë dy anë të së njëjtës gjë, të ndërtimit të Shtetit të së Drejtës në Shqipëri. Në shërbim të thellimit të llogaridhënies së administratorëve publikë, gjatë këtyre viteve kemi rekomanduar me forcë përgatitjen dhe miratimin e Ligjit për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik dhe do të vijojmë ta kërkojmë edhe në të ardhmen.

Ka shumë vlerë që ndërtimi i Shtetit të së Drejtës të fillojë edhe në një nga bazat e shërbimeve publike, sikurse janë shërbimet shëndetësore. Ne besojmë fort se qeverisja e përgjegjshme në sektorin e shëndetësisë, si kudo në shërbimet publike dhe në administrimin e parave të takspaguesve shqiptarë, mund të sigurohet vetëm nga një bashkëpunim i sinqertë i Qeverisë dhe Ministrisë përkatëse, duke pranuar kontributin e institucioneve të pavarura si mbikqyrës kushtetues, të shoqërisë civile, të medias dhe të donatorëve e partnerëve tanë Perëndimorë, si dhe duke zbatuar rekomandimet nga gjetjet e tyre.

Ju faleminderit!

SUPORTI I KUVENDIT KA RRRITUR NDJESHËM KANALET E KOMUNIKIMIT TË KLSH ME LIGJVËNËSIN

Diskutimi në takimin në Kuvend “Mbi zbatimin e Mekanizmit Ndërinstitucional të Kuvendit për zbatimin e rekomandimeve të Institucioneve të Pavarura Kushtetuese, Tiranë, 14 nëntor 2018

Krijimi vitin e kaluar, me vendim të veçantë nga Kuvendi i Shqipërisë i mekanizmit ndërinstitucional Kuvend-Qeveri-Institucione të Pavarura, perfaqeson një nismë të rëndësishme për monitorimin sistematik të ndjekjes së zbatimit të rekomandimeve të institucioneve të pavarura kushtetuese ndaj Ekzekutivit. Ky mekanizëm është vlerësuar edhe nga Progresi Raporti i Komisionit Evropian për Shqipërinë në Prill 2018.

Mekanizmi, nën kujdesin personal të Kryetarit të Kuvendit z. Ruçi, që në fillim të veprimtarisë së tij përfshiu raportimin vjetor të institucioneve të pavarura, duke i kushtuar, në plan-veprimin e tij, vëmendje të veçantë zbatimit të rekomandimeve të Kontrollit të Lartë të Shtetit, në harmoni me parimet e praktikave më të mira evropiane për marrëdhënie efektive midis parlamenteve dhe institucioneve supreme të auditimit, sidomos me Raportet nr. 33 dhe 54 të SIGMA-s “Zhvillimi i Marrëdhënieve efektive të punës ndërmjet Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Parlamenteve”, si dhe me dy Rezolutat e Kombeve të Bashkuara **A/66/209** “Nxitja e efciencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke forcuar Institucionet Supreme të Auditimit” e vitit 2011 dhe **A/69/228**: “Promovimi dhe fuqizimi i efciencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të institucioneve të larta të auditimit”.

I parë sipas parimit të 3 E-ve, ekonomikitetit, efektivitetit dhe efciencës së nderhyrjes, mbështetja e Kuvendit nepermjete mekanizmit ka qenë:

I. Me ekonomikitet

Treguesi i dobishmërisë, realizimit me ekonomikitet të parasë publike akorduar institucionit, ka qenë 31.9 lekë për KLSH-në për vitin e kaluar për çdo lek të dhënë nga Buxheti i Shtetit. Pra, për çdo një lek të shpenzuar nga Buxheti i Shtetit për institucionin, KLSH ka zbuluar dhe kërkuar për t’u zhdëmtuar në Buxhetin e Shtetit 31.9 lekë. Në krahasim me periudhën dhjetëvjeçare 2002-2011 (me një mesatare 21.1 lekë), efektiviteti i institucionit për periudhën gjashtëvjeçare 2012-2017 është rritur mbi pesë herë (108.7 lekë).

II. Efektiv

Suporti i Kuvendit, duke përdorur mekanizmin ndërinstitucional, ka qenë efektiv. Këtë e dëshmon rritja e ndjeshme e kanaleve të komunikimit me KLSH, krahasuar me praktikave më parshme.

Ndërsa në nivel të informacionit të dhënë për Kuvendin, vetëm për vitin 2017, i kemi dërguar komisioneve të Kuvendit, veçanërisht Komisionit të Ekonomisë, 24 raporte auditimi me ndjeshmëri të lartë publike, nuk kemi arritur efektivitetin e dëshiruar, ngaqë:

1. Nuk kemi mundur të promovojmë sa duhet në Kuvend propozimin për miratimin e Ligjit për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësimit Publik.

2. Nuk kemi mundur të luftojmë me efektivitet antikulturen e pandeshkueshmërisë, megjithë perpjekjet dhe propozimet ndaj Qeverisë për largimin e nepunësve të nivelit të lartë, të denoncuar nga KLSH për abuzime dhe shkelje falagrançe në detyrë

III. Eficient

Suporti parlamentar ka qenë eficient. Në tryezën me temë “Zhvillimi i marrëdhënieve efektive të punës midis institucioneve të larta të auditimit dhe Parlamenteve”, organizuar nga KLSH dhe-SIGMA më 4 qershor 2018 në Tiranë, Kryetari i Kuvendit ka theksuar se “Praktikat e deritanishme do të plotësohen nga instrumente të tjerë të kontrollit parlamentar, të tilla si dëgjuesat, seancat e pyetjeve në komisionin përgjegjës të ekonomisë e financave dhe komisione të tjera, si edhe ngritja e komisioneve të posaçme hetimore”¹⁰¹.

Përmendja prej Kryetarit të Kuvendit, z. Ruçi e domosdoshmërisë për ngritjen e nënkomisionit të posaçëm parlamentar për shqyrtimin e raporteve të auditimit të institucionit, e ka forcuar prestigjin e KLSH-së, të fituar me punë dhe integritet.

Po ashtu, pjesëmarrja e Kryetarit të Kuvendit, Kryetarit të Komisionit për Ekonominë dhe deputetëve në aktivitete të institucionit, si analiza vjetore, konferenca shkencore, simpoziume dhe aktivitete ndërkombëtare dëshmon për mbështetjen parlamentare.

Strategjia e zhvillimit 2018-2022 e projekton KLSH-e në intensifikimi e konsultimeve me Komisionin për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit dhe me komisionet e tjera, në funksion të rritjes së cilësisë së shërbimit ndaj Kuvendit, si një detyrim kushtetues. Në zbatim të detyrimit kushtetues, KLSH do të shërbejë tërësisht si struktura numër një dhe më e besueshme e informimit të Kuvendit për mirëadministrimin e pronës shtetërore, si për shumicën ashtu dhe për pakicën parlamentare, nëpërmjet raporteve periodike të saj dhe takimeve e konsultimeve të herëpashershme me anëtarët e Kuvendit, por sidomos me Komisionin për Ekonominë dhe Financat.

Propozime

Në thellim të impaktit të zbatimit të mekanizmit ndërinstitucional Kuvend-Qeveri-Institucione të Pavarura nëpërmjet modernizimit dhe rritjes së efikasitetit të institucionit, si KLSH kemi përparësi disa **plotësime të ligjit tone integral nr. 156/2014**, për të cilat shpresojmë që Kuvendi të ndermarre nismën e amendimit të ligjit.

Gjykoj se ka ardhur koha për **një marrëveshje të gjerë kuadër KLSH-Kuvend**, e cila të shtojë terrenin për nisjen e një procesi sa të shëndetshëm aq edhe konstruktiv diskutimesh e debatesh midis Kuvendit, KLSH-së si institucion rekomandues dhe institucioneve të tjera qeveritare dhe grupeve të interesit. Marrëveshja do të mbështeste dhe nismat ligjvënëse të propozuara nga KLSH, të cilat do të finalizohen nëpërmjet një konsultimi të gjerë publik. E gjitha kjo do të mundësojë që gjetjet e auditimeve dhe rekomandimet e auditimit të

¹⁰¹ Fjala e Kryetarit të Kuvendit të Shqipërisë, z. Gramoz Ruçi në Tryezën e SIGMA dhe KLSH, 4 qershor 2018, Tiranë, <https://www.balkanweb.com/strategjia-2018-2022-kryeparlamentari-ruçi-do-ngre-nenkomision-parlamentar-per-klsh/>

jashtëm publik të kalojnë nëpërmjet një procesi të gjerë shqyrtimi, sensibilizimi dhe llogaridhënieje.

Si KLSH jemi gati për një marrëveshje të tillë me Kuvendin, në funksion të realizimit të Trekëndëshit të Llogaridhënieve Publike (Parlament-SAI-Qeveri), për t'i mundësuar Kuvendit të ushtrojë një mbikëqyrje parlamentare sa më objektive, të mireinformuar, efektive dhe eficiente, me qëllim rritjen e transparencës së përdorimit të parasë publike. Kemi përgatitur Udhëzuesin "Për institucionalizimin e marrëdhënieve efektive të KLSH-së me Parlamentin", i cili ofron qasjen strategjike të institucionit në një linjë me frymën dhe orientimet e standardeve ndërkombëtare ISSAI të organizatës INTOSAI, me Dokumentet e SIGMA-s dhe me dy Rezolutat e miratuara nga Organizata e Kombeve të Bashkuara në kuadrin e Axtendës së saj të Zhvillimit Post 2015.

Ju faleminderit!

A KEY TO IT AUDIT SUCCESS IS SHARING KNOWLEDGE AND EXPERIENCES WITH PARTNER SAIS

*Përshendetja ne takimin trajnues të Rrjetit të SAI-ve të vendeve kandidate dhe vendeve
potenciale kandidate për në BE, me temë "Teknologjia e informacionit - Mbështetje IT në
proceset e auditimit dhe softwerët e auditimit", Tiranë, 14 nëntor 2018*

Albanian SAI, as an active member of Network of SAIs of candidate and potential candidate countries is hosting this workshop which contributes to maintain a solid and organized structure of co-operation for promoting audit activities and the implementation of audit methods and techniques in compliance with ISSAIs and best European practice.

This cooperation is driven by the mission of this Network aiming the joint search of solutions to common problems and progressive development of audit work of SAIs of Candidate and Potential Candidate Countries on their way to European Union membership.

This workshop is organised based on the work plan of the Network for the period 2018-2020, which is developed based on the inputs driven by a short survey conducted by SIGMA to obtain the network's views on relevant priority of activities.

To everyone in this room is common knowledge saying that, SAIs play a key role in the societies within which we do operate.

Focusing on the information technology support in auditing processes and auditing software is not defined by the chance.

The recent developments of the information technology imposed the need to improve our capacity to absorb new technology and embrace innovative IT audit approach.

It is necessary to build and retain such capacities that enable us to perform and deliver value that benefit to citizens by contributing to accountability and transparency, staying relevant and leading by example

Indeed, it is not an easy road, and we need in somehow a well guided road map. This is the reason why we consider this workshop as a great value added to our own strategic plan of actions related to IT professional development.

The concept of IT auditing was formed in the mid-1960s. Since that time, IT auditing has gone through big changes, largely due to advances in technology and the incorporation of technology into governance. Despite that an IT audit is different from a [financial statement audit](#), the purposes of an IT audit are to evaluate the system's internal control design and effectiveness. This includes, but is not limited to, efficiency and security protocols, development processes, and IT governance or oversight.

The primary functions of an IT audit are to evaluate the systems that are in place to guard an organization's information. Specifically, information technology audits are used to evaluate the organization's ability to protect its information assets and to properly dispense information to authorized parties. The IT audit aims to evaluate the following:

Will the organization's computer systems be available at all times when required? (known as availability) Will the information in the systems be disclosed only to authorized users? (known as security and confidentiality) Will the information provided by the system always be accurate, reliable, and timely? (measures the integrity) In this way, the audit hopes to assess the risk to the entity's valuable asset (its information) and establish methods of minimizing those risks. In today's complex environment, organisations are constantly challenged with an increasing number of information technology risks, including security threats, regulatory and legislative compliance. The mission of this meeting is to work together on combining current activities concerning the sharing of knowledge, information and experiences with some new activities designed to strengthen relationships among the audit professionals. A key to success in this cooperation is the willingness to share knowledge and experiences with others, and the wish to work together.

This network will last longer than one certain project. Its success derives from the willingness of SAIs to share their experience, to learn from each other and to mutually support their development. Albanian SAI's approach is based on the motto of INTOSAI "Experientia mutua omnibus prodest" ("The exchange of experience benefits all"). In this respect, our institution as other SAIs is represented through active participation of its auditors in the working groups of INTOSAI and EUROSAI, where ALSAI experts have been contributing for many years, in the Working Group on IT Auditing.

Developments occurred during the last decade in international environment of public audit related to information technology, were implemented in the Law of ALSAI amended on 2014. This law defined information technology audit as a special kind of audit, through which, ALSAI collect and asses evidences, to define if the information system protects assets, preserve data integrity, allows for effectively achieving of goals of audited entity goals by using sources in an efficient way. Based on this legal framework the Auditing Directory of IT was established in December 2014.

Challenges related to IT auditing and introduction of an increasing number of e-government projects triggers the need for further developments, outreach and deepening of this type of audit. Rapid expansion of the computer technology and the use of Big Data in auditing require investments, capable IT auditors who are well-trained and possess the required knowledge. ALSAI objectives for the next period considers the transition to a further phase that aims to consolidate IT Auditing and the use of IT auditing elements in the compliance, financial and performance audits. Based on the recommendations of the Congress X of EUROSAI which consist of: sharing, distribution and pursuance of best practices of IT auditing; identification of all obstacles that reduce the possibility of conducting IT audits; inclusion of IT auditing in the SAI's Strategy; establishment and updating of IT information of all auditees and all important e-government projects, and; ensuring training programmes for the IT auditing staff, the ALSAI places the need for further development of IT Auditing at the top of the objectives with a direct impact on enhancing institutional performance.

In this light, we hope the discussions during this workshop will not just be sharing experiences in general rather than bringing up concerns and ideas how we can further develop the IT professional cooperation. Wishing that this workshop to be a great success I appreciate the work done by Albanian team to facilitate this round table.

Thank you!

FEHMI LLADROVCI DHE XHEVA KRASNIQI-LLADROVCI: DY FIGURA TË SHQUARA TË LUFTËS PËR ÇLIRIMIN E KOSOVËS

Pjesë nga fjala në promovimin nga KLSH të librit “Përjetësia e dyfishtë” të shkrimtarit dhe publicistit të njohur Bedri Islami, Tiranë, 19 nëntor 2018

Organizimi i promovimit të librit “Përjetësia e dyfishtë”, me autor Bedri Islamin është një nder i veçantë për institucionin e Kontrollit të Lartë të Shtetit. Kjo, jo vetëm për staturën e autorit, por për faktin se ky libër i kushtohet dy heronjve të luftës së çlirimit të Kosovës, Fehmi Lladrovci dhe Xheva Krasniqi-Lladrovci.

Kjo veper kaq e ngjeshur për nga faktet jetësore që sjell, është e ndërtuar si një mozaik kujtimesh, të përshkruara herë në formën e dialogut e herë të monologut, gjithmonë në funksion të dy figurave qendrore. Autori e kalon penën përshkruese herë në jetën ilegale e herë në ngushticat e burgjeve, duke e ndjekur si me kamerë të fshehtë jetën e thjeshtë të Xhevës dhe jetën

heroike të Fehmiut, kudo ku janë ndodhur; në Kosovë, në Kroaci, në Slloveni, në Zvicër e në Gjermani. Jane dy heronj që morën pjesë në dy luftëra, pra dy herë luftuan me armë në dorë kundër rregjimit pushtues të Millosheviçit. Herën e parë në Kroaci, herën e dytë në Atdehun e tyre në Kosovë dhe kaluan në përjetësi.

Heroi i kombit Fehmi Lladrovci është emblemë lavdimadhe e figurës së shqiptarit inteligjent, të panënshtuar, i aftë dhe i vendosur për të drejtuar popullin në luftë për liri kundër rregjimit pushtues të Millosheviçit.

Në vitin 1997, Fehmi Lladrovci ka dhënë një intervistë për BBC, ku ndryshe nga të tjerë veprimtarë për lirinë e Kosovës që i ndruheshin raprezaljeve të shovinistëve serbë, u shfaq në ekran me portret jo të mjergulluar (duke mos e fshehur fytyrën), duke dalë me kurajo në mbështetje të plotë të UÇK-së.

Po në këtë vit, Fehmi Lladrovci organizoi në Bon të Gjermanisë një tubim, nëpërmjet të cilit i dha jehonë dhe gjeti mbështetje nga shume vende europiane për luftën në Kosovë. Në këtë aktivitet, tingëlluan fuqishëm fjalët e tij “Nuk kemi asnjë shans tjetër për të qenë të lirë, veçse të bashkohemi me UÇK!”.

Në historinë e lëvizjeve çlirimtare nuk mund të ketë një shembull tjetër, të gjuhë një çift kaq të përkushtuar, dy intelektualë të kualifikuar në universitetet e kohës e më pas në universitetin e vuajtjeve, të burgjeve dhe të persekutimeve të vazhdueshme nën regjimin diktatorial dhe racist të Millosheviçit.

Fehmi Lladrovci ishte njeriu i parë që në stacionet televizive botërore mbrojti vlerat e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës dhe shtroi haptas idetë politike, duke deklaruar haptas, se “Do ta kishte për nder të jepte jetën për lirinë e Kosovës!”

Ndërsa Xhevë Krasniqi ishte gruaja e parë shqiptare, thellësisht e emancipuar, tepër e shkolluar, dy herë e diplomuar, në letërsi dhe në juridik, e cila u bë një ndër figurat më të rëndësishme të lëvizjes kosovare për liri dhe pavarësi. Xhevë Krasniqi bashkon në vetvete shoqen e idealit me bashkëshorten e jetës, luftëtaren e sprovuar dhe komandanten e vetme kosovare me gradën më të lartë, atë të gjeneral majores.

Adem Demaçi, mik e bashkëvuajtës i Fehmi Lladrovci, në burgjet më të egra të Jugosllavisë, heroi i përmasave të mëdha, do të shkruante: “Fehmiu kishte lindë me vdek për Kosovën. Nuk kam patur dëshirë të mendoj Drenicën pa Fehmi Lladrovcin”. Me Adem Demaçin, Fehmiu u njoh dhe u vëllazërua në burgun famëkeq të Stara Gradishtës. Për miqësinë e tyre të madhe autori i këtij libri, Bedri Islami do të

shkruajë fjalët lapidar: “Demaçi ishte siguria, ata (Fehmiu dhe Xheva) ishin vazhdimi. Baca ishte fjala, ata ishin sakrificë sublime.

Demaçi ishte ëndrra e ndërprerë, ata ishin flijimi për hir të ëndrrës”. Libri “Përjetësia e dyfishtë” është një monografi historike dhe mund të shërbejë pa dyshim si zanafilla e një filmi artistik.

BOTIMET E KLSH-SË 2012-2018, UDHA DREJT MODERNIZIMIT TË INSTITUCIONIT

Përshëndetja në Panairin Ndërkombëtar të Librit Tiranë 2018, në përurimin e stendës së KLSH, Tiranë, 16 nëntor 2018

“Si SAI, ne do të njihemi për punën tonë vetëm nëse arrijmë të komunikojmë tek qytetarët në mënyrë të qartë atë se çfarë ne bëjmë dhe po ashtu, vlerën e shtuar të gjeneruar nga auditimet tona për Shtetin dhe shoqërinë, në mënyrë që të perceptohemi si institucione strategjike të domosdoshme për interesat e qytetarëve”¹⁰².

KLSH ka përqafuar këtë qasje të re, e cila është në përputhje të plotë dhe bazohet në standardet profesionale të auditimit publik suprem, ISSAI-t, dhe përkatësisht në Deklaratën e Limës (ISSAI 1), në Standartin ISSAI 20 “Parimet e Transparencës dhe të Përgjegjshmërisë”, Parimi i 8-të, mbi komunikimin në kohë dhe gjerësisht të Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-t), si dhe në ISSAI-n 12 “Vlerat dhe dobietë e Institucioneve Supreme të Auditimit – Të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve”, Parimi i 6-të mbi komunikimin efektiv me palët e interesit dhe Parimi i 9-të mbi sigurimin e transparencës dhe të përgjegjshmërisë së duhur nga SAI-t.

Mbështetur në Strategjinë e Komunikimit të institucionit për vitet 2018-2022 dhe në Strategjinë e Komunikimit të KLSH-se 2017-2019, ne jemi mbledhur sot në këtë sallë për të promovuar botimet e KLSH-së në vite dhe veçanërisht ato të vitit 2018, por mund të evidentojmë gjithashtu një përvjetor jo të zakonshëm për një institucion shtetëror, atë të pjesëmarrjes për gjashtë vite radhazi në Panairin e librit.

Titujt e botimeve të KLSH-së në këto gjashtë vite e gjysëm janë vërtet impresionues, si për lamirshmërinë e temave, thellësinë e argumentit shkencor, të dhënat historike, vlerën e konkluzioneve dhe përsiatjeve, ashtu dhe për sasinë e informacionit që përmbajnë, si për lexuesit e fushës së auditimit dhe të ekonomisë, ashtu edhe për lexuesin e thjeshtë të interesuar për fushën e auditimit.

Botimet nuk përbëjnë më një risi për KLSH-në, apo për publikun shqiptar, por janë dëshmi e ecjes së institucionit drejt modernizimit dhe profesionalizmit.

KLSH vjen sot me 95 botime përkundrejt 17 botimeve të vitit 2013, kur mori pjesë për herë të parë modestisht në këtë panair. Botimet e KLSH, krahas informimit të opinionit të gjerë publik, i ndihmojnë audituesit publikë për formimin e kapaciteteve të tyre, zbatimin rigoroz të standardeve të INTOSAI-t dhe shkëmbimin e eksperiencave të mira të punës, në bazë të motos së INTOSAI-t “Nga eksperiencia e përbashkët përfitojnë të gjithë”.

Kolana e botimeve të KLSH-së është shtuar gjatë viteve të fundit me tituj gjithnjë e më cilësorë dhe ka qenë krejt e natyrshme pjesëmarrja e KLSH-së për herë të gjashtë në Panairin e Librit që zhvillohet çdo vit në Tiranë, në Pallatin e Kongreseve. Në panairin e këtij viti, ne po paraqitemi me kolanën e botimeve tona me 95 tituj, ndër të cilët:

- 20 numra të Revistës Shkencore “Auditimi Publik” në gjuhën shqipe dhe angleze;

¹⁰² Fragment nga fjala e Dr. Josef Moser, në Simpoziumin e XXI-të OKB-INTOSAI. Dr. Moser, ish-President i Gjykatës Austriake të Auditimit dhe ish-Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t për vitet 2004-2016.

- 7 analiza vjetore të punës së KLSH-së;
- 8 botime që i dedikohen Performances së institucionit në shqip dhe në anglisht;
- 10 volume të shkrimeve të përmbledhura të audituesve në shtypin e përditshëm;
- 6 volume që lidhen me Konferencat Shkencore vjetore të KLSH-së;
- 17 tituj që lidhen me Standartet INTOSAI, Manuale dhe Guida të auditimit;
- 4 tituj që lidhen me Etikën dhe Integritetin;
- 16 tituj të tjerë që pasqyrojnë auditimet e KLSH-së në vitet 2012-2015, strategjitë e KLSH-së, historikun e INTOSAI-t, etj.

Jo pa qëllim në fillim kemi renditur 20 numra të **Revistës Shkencore “Auditimi Publik”**, e cila vijon “të qëndrojë me dinjitet”, megjithëse shumë nga ne paragjykonin që KLSH do të mund të nxirrte tre Revista të tilla me karakter të theksuar studimor çdo vit.

Në këtë Revistë kanë kontribuar me shkrimet e tyre personalitete të fushës së Ekonomisë nga vendi si dhe personalitete të njohura dhe me eksperiencë nga Institucionet Supreme të Auditimit (SAI) nga vende të rajonit e më gjerë, duke i dhënë “Auditimit Publik” një vlerë të shtuar dhe një përmasë rajonale, duke kontribuar në mbledhjen e mendimit të përparuar të profesionistëve të fushës së auditimit.

Një varg publikimesh me karakter profesional janë realizuar gjatë kësaj periudhe, me qëllim për ta përqasur veprimtarinë e këtij institucioni me thelbin e misionit të tij, që konsiston në mbajtjen e qeverisë dhe të menaxherëve publikë të përgjegjshëm për përdorimin me efektivitet, eficiencë dhe ekonomicitet të parave të taksapaguesve.

Në botimet e deritanishme të këtij lloji nga KLSH, një vend të rëndësishëm zënë « *Standartet e Auditimit INTOSAI* » (ISSAI 1-400); « *Udhëzues i Auditimit të Performancës, ISSAI 3000-3100* »; « *Udhëzues i Auditimit Financiar (Shenimet Praktike)* »; « *Udhëzuesin për Auditimin e Përputhshmërisë* »; « *Standardeve të Auditimit të Borxhit Publik (5410-5440)* », Standartet INTOSAI mbi mjedisin (ISSAI 5110-5140); ISSAI 5220 dhe Kodi i Transparencës Fiskale; Manuali i Auditimit të IT, Libri i verdhë dhe libri jeshil i GAO-s, etj.

Gjatë këtyre viteve që nga mbajtja e Kongresit INCOSAI XXI në Pekin dhe deri në Kongresin e XXII të INTOSAI-t në Abu D’Habi, ndryshimet e vullshme në problematikat e auditimit sollën nevojën e rishikimit të një sërë ISSAI-ve, sidomos ISSAI-t 100, 200, 300 dhe 400 që përmbajnë parimet themelore të auditimit suprem publik në tërësi, si dhe të auditimeve financiare, të përputhshmërisë dhe të performancës, por edhe të ISSAI-t 30-të Kodit të Etikës së INTOSAI-t, i cili u miratua në Kongresin e Abu D’habit në dhjetor të vitit 2016. Kjo ka qenë edhe arsyeja thelbësore e ribotimit të tyre nga KLSH.

Në kolanën e botimeve të KLSH-së bëjnë pjesë dhjetë botime krejt të veçanta, **“Audituesit e KLSH-së në median e shkruar”**, referuar shkrimeve të audituesve të KLSH-së në periudhën 2013-qershor 2018. Artikujt, analizat dhe editorialet e audituesve të KLSH-së përbëjnë pa dyshim një vlerë të shtuar në median shqiptare, duke rritur transparencën e veprimtarisë së institucionit. Tashmë qytetarët shqiptarë kanë mundësi që të dinë dhe kuptojmë më shumë për misionin e Kontrollit të Shtetit. Por, po ashtu të njihen edhe me cilësinë e punës së atyre që kanë marrë përsipër të kontrollojnë mënyrën se si shpenzohen dhe trajtohen taksat e tyre.

Kolana e botimeve të KLSH është shtuar me 11 tituj në 2018 :

- Performanca e aktivitetit të KLSH-së për vitin 2017 në shqip dhe në anglisht;
- Dy numra të Revistës Kërkimore-Shkencore, “Auditimi Publik”;
- Analiza vjetore 2017;
- Audituesit e KLSH-së në shtypin e përditshëm;
- Libri Jeshil i GAO’s;
- Strategjia e INTOSAI-t, EUROSAT-t dhe KLSH-së;
- Historiku i NIK;
- KLSH dhe Kuvendi i Shqipërisë;
- Punimet e audituesve të KLSH-së në GAO.

Ne përputhje me orientimin themelor të Kongresit të fundit të INTOSAI-t, që auditimi suprem publik të vihet në shërbim të qytetarëve, si dhe duke u bazuar në standardet e INTOSAI-t, KLSH ka përfshirë në kolanën e botimeve të tij që prej vitit 2012 botimin e Performancës së aktivitetit të veprimtarisë së tij në gjuhën shqipe dhe në gjuhën angleze (një botim i përbashkët) dhe është hera e tretë në vitin 2018 që ky libër botohet veçmas në gjuhën angleze, për t’ju përgjigjur interesit në rritje për këtë botim nga partnerët ndërkombëtarë, duke filluar nga institucionet supreme të auditimit me të cilët ne kemi një bashkëpunim shumë të ngushtë, me partnerët tanë europianë me të cilët implementuam një projekt binjakëzimi dhe po bashkëpunojmë për projekte të tjera, si edhe me të gjitha përfaqësitë e huaja diplomatike të akredituara në Tiranë, organizmat dhe shoqatat e huaja që punojnë në Shqipëri, veçanërisht në fushën e mirëadministrimit të fondeve dhe luftës kundër korrupsionit. Kolana e botimeve të KLSH-së do të plotësohet deri në fund të këtij viti edhe me 6 botime të tjera, duke e çuar në 101 numrin e botimeve të realizuara në shtatë vjet :

- Numri 20 i Revistës Shkencore “Auditimi Publik” ;
- Trajnimi dhe zhvillimi profesional;
- Dokumente të Kryetarit, 2016-tetor 2018;
- Bashkëpunimi me GAO, ECA, NIK dhe SAI i Kuvajtit;
- Auditimet e Performancës në KLSH 2017-2018 dhe Auditimet IT;
- Volumi i XI, “Audituesit e KLSH në shtypin e përditshëm”.

E kemi theksuar edhe në aktivitete të tjera si dhe në panairin e vitit të kaluar që sfida jonë ishte 100 tituj në fund të vitit 2018. Me numrin e botimeve që kemi realizuar deri tani si institucion, mund të themi që nuk kemi më përpara nesh një sfidë por një realitet. Botimet e KLSH-se në fund të këtij viti do të jenë 101 tituj. Këto botime i shërbejnë rritjes së transparencës dhe llogaridhënies, duke bërë një hap të rëndësishëm sasior dhe cilësor në kontributin ndaj mirëqeverisjes, përmes bërjes publike dhe transparente të të gjithë veprimtarisë së institucionit dhe rritjes së kapaciteteve në fushën e auditimit publik.

Dëshiroj së fundmi të nënvizoj që këto botime janë një nga 10 risitë që janë realizuar për herë të parë në KLSH dhe për këtë duhet të ndihemi krenarë të gjithë. Unë mendoj që kjo kolanë do të jetë një gjurmë, mes shumë të tjerave që ne do të lemë në punën e KLSH, për të cilën të gjithë kemi kontributin tonë.

Faleminderit!

KOLANA E BOTIMEVE KLSH 2016-2018 (PARATHËNIET NË ÇDO BOTIM TË KOLANËS)

“Audituesit e KLSH-së në Shtypin e Përditshëm Vëllimi V-të”

Parathënie e librit, Botim i vitit 2016

Kontrolli i Lartë i Shtetit vjen përpara lexuesit me vëllimin e V-të të botimit “Audituesit e KLSH-së në median e shkruar”, i cili përmban një përzgjedhje të shkrimeve më të mira të audituesve të tij për periudhën korrik-dhjetor 2015. Në fjalën e tij, në Simpoziumin 21-të, OKB-INTOSAI më 13-15 korrik 2011 në Vjenë, me temë “Praktikat efektive të bashkëpunimit mes SAI-ve dhe qytetarëve për të rritur përgjegjshmërinë publike”, Dr. Josef Moser, President i Gjykatës Austriake të Auditimit dhe Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t, cilëson se: “Menaxhimi i ri publik dhe transformimet që ka sjellë ai në prag dhe gjatë krizës së fundit financiare, ekonomike dhe buxhetore botërore, kanë treguar qartë se auditimet tona janë vetëm njëra anë e medaljes. Si SAI, ne do të njihemi për punën tonë vetëm nëse arrijmë të

komunikojmë te qytetarët në mënyrë të qartë rezultatet e punës sonë dhe veçanërisht auditimet tona sepse në këtë mënyrë qytetarët do të kuptojnë dhe vlerësojnë rëndësinë e institucionit tonë si gardian i parasë publike. Për të arritur këtë qëllim, ne SAI-t duhet të marrim parasysh shqetësimet e qytetarëve dhe t’i përcjellim këto në përputhje me rrethanat.

Për më tepër, auditimet dhe gjetjet e auditimeve duhet t’i komunikohen publikut në mënyrë që në fund të fundit qytetarët të jenë të ndërgjegjësuar për të kërkuar zbatimin e gjetjeve të auditimit. Është me rëndësi kritike për t’u siguruar qytetarëve një platformë të përshtatshme për një angazhim të tillë“. Ne në KLSH mendojmë se e kemi gjetur një platformë të përshtatshme dhe ajo është pikërisht komunikimi i audituesve tanë me qytetarin nëpërmjet shkrimeve në gazetatat e përditshme të vendit. E bëjmë këtë në zbatim të standardeve ndërkombëtare të auditimit suprem publik, ISSAI-ve, dhe pikërisht të ISSAI 1, Deklarata e Limës, Neni 16 i saj “Raportimi në Parlament dhe ndaj publikut të gjerë”, si dhe të ISSAI 12 “Vlerat dhe dobiet e SAI-ve: të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve”, Parimi 4 “Raportimi mbi rezultatet e auditimit, duke mundësuar publikun për të mbajtur qeverinë dhe subjektet e sektorit publik të përgjegjshëm”. Këto standarde na orientojnë si të jemi sa më të efektshëm në përcjelljen e informacionit për auditimet dhe gjetjet tona, jo vetëm për Kuvendin, por edhe për publikun e gjerë dhe qytetarin. Prandaj, krahas njoftimeve për shtyp për rezultatet e auditimeve, krahas botimeve të raporteve tona të performancës, kemi

zgjedhur këtë qasje të thjeshtë dhe të drejtpërdrejtë, atë të komunikimit me qytetarin nëpërmjet shtypit të përditshëm shqiptar. Si KLSH, kemi rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë sonë në media, duke arritur në fund të vitit 2015 që të jemi të pranishëm 6.6 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe të pesëfishojmë praninë në median audiovizive, krahasuar me vitin 2010. Por jemi të ndërgjegjshëm se kjo nuk mjafton, se qasja për të cilën flet Dr.Moser nuk ka të bëjë vetëm me njoftimet tona për shtyp dhe reagimin e medias pas tyre. Audituesi, si ai me eksperiencë ashtu dhe audituesi i ri i KLSH, kanë shumë për të thënë për qytetarin dhe opinionin publik. Për këtë kanë ndikuar, krahas punës dhe përkushtimit individual profesional, edhe trajnimet e shumta brenda dhe jashtë shtetit, të organizuara nga institucioni.

Në këto trajnime çdo auditues ka marrë njohuri të gjera për standardet e fushës të organizatës INTOSAI, për teknikat audituese të përdorura nga institucionet simotra audituese ndër më të zhvilluarat në rajon dhe në Evropë, si institucioni suprem i auditimit (SAI) i Polonisë, Turqisë, Kroacisë, Sllovenisë, por edhe pranë Gjykatës Europiane të Audituesve. Në dijet dhe kompetencat e rritura të audituesit të KLSH-së ka ndihmuar edhe leximi i kolanës së botimeve KLSH-së, tashmë të arritur në 51 tituj, në të cilën përfshihen botime për manualet e llojeve të ndryshme të auditimit, për profilet dhe historikun e SAI-ve evropiane, për raportet e performancës së institucionit për vitet 2012, 2013 dhe 2014, por edhe për historikun e tij, etj. Të pajisur me një bagazh të tillë dijesh dhe njohurish profesionale, audituesit tanë, krahas rritjes së cilësisë së gjetjeve dhe rekomandimeve të tyre, krahas përmirësimit të mënyrës së raportimit të auditimit, kanë fituar shprehje të tilla që mund të dalin lirshëm në faqet e gazetave më të lexuara të vendit. Tani është një kërkesë e përhershme për ta, që gjetjet dhe rekomandimet e tyre kryesore të mund t'i shtjellojnë me shkrime dhe analiza në shtypin e përditshëm. Nga blogjet mbi temat që kanë zgjedhur për të dalë në publicistikën shqiptare dhe mënyrën e shtrimit të problemeve dhe zgjidhjet që japin, audituesit marrin ide dhe shtypa për Këto shkrime nuk janë botuar si qëllim në vetvete por si mjet për të tërhequr në këtë rrugë dhe nëpunësit e institucioneve të çdo niveli të administratës shtetërore, duke i shërbyer kështu jo vetëm evidentimit të nëpunësve të përgjegjshëm por dhe kalimit në një fazë tjetër të luftës ndaj korrupsionit, për të kontribuar gjithnjë e më shumë dhe në drejtim të ndryshimit të perceptimit të publikut për nëpunësit, por dhe institucionet.

Perceptimi i publikut vazhdon të mbetet një problem serioz që kërkon punë dhe vetëm punë intelektuale, të shoqëruar me shpalosje integriteti të vetë nëpunësve të institucioneve, si e vetmja rrugë për të pretenduar rezultatin. Nga KLSH kjo konceptohet si një sfidë që po realizohet dhe preket ditë pas dite. Shembulli është dhënë, tashmë mbetet vetëm për t'u ndjekur nga institucionet e tjera të administratës. Gjatë tre viteve, 2013-2015 audituesit e KLSH kanë botuar 375 editoriale, intervista, ese dhe analiza. Dua të falenderoj sidomos gazetat "Panorama", "Telegraf", "Koha Jonë", "Shqip", "Sot", "Gazeta Shqiptare", "Gazetën 55", "Shqiptarja.com", "MAPO", e shumë të tjera që hapën faqet e tyre për

mendimet dhe propozimet e audituesve të KLSH për përmirësimin e administrimit në shumë sektorë kyç të ekonomisë dhe të administratës sonë publike. Gjykoj dhe shpresoj që shembulli i audituesve të KLSH të përcillet tek të gjithë punonjësit e ndershëm dhe të përkushtuar në administratën tonë shtetërore, që t'u drejtohen mediave të pavarura, për të shprehur idetë e tyre lirshëm dhe me kurajo, sepse do të ndihmonin qytetarët të shikonin më qartë problematikat dhe do të ndikonin në përmirësimin e qeverisjes së vendit.

BUJAR LESKAJ

"Analiza Vjetore 2015"

Parathënie e librit, Botim i vitit 2016

Dr. Josef Moser, Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t dhe President i Gjykatës Austriake të Auditimit, në fjalën e tij në Simpoziumin e 22-të të OKB-INTOSAI, mbajtur në Vjenë, në mars 2013, cilësonte se: "Në një kohë që burimet publike janë duke u bërë gjithnjë e më të pakta, qytetarët me të drejtë pyesin:

1. Si mundet qeverisja publike të jetë e projektuar në mënyrë më efikase dhe më ekonomike, si dhe
2. Çfarë kontributi mund të japë institucioni suprem i auditimit (SAI) në këtë drejtim?

Në përgjigje të këtyre pyetjeve, ne si SAI duhet të zhvillojmë propozime dhe zgjidhje për më shumë qeverisje ekonomike dhe efikase publike, në bazë të

punës sonë të auditimit.

Ne duhet t'i integrojmë këto propozime për zgjidhje në mënyrë sa më efektive që të jetë e mundur, në procesin e reformës së Qeverisë". Ky cilësim është thelbi i misionit tonë si SAI. Në bazë të Deklaratës së Limës, Kushtetutës së Institucioneve Supreme të Auditimit, e cila në Nenin 16, pika 1 të saj shprehet: "Institucioni Suprem i Auditimit duhet të mandatohet nga Kushtetuta për të raportuar gjetjet e tij çdo vit.... Ky raport duhet të publikohet", KLSH paraqet përpara lexuesit analizën e veprimtarisë së tij për vitin 2015, sidomos gjetjet dhe rekomandimet e tij kryesore për përmirësimin e qeverisjes publike.

Në përputhje të plotë me standardet e INTOSAI-t dhe misionin tonë kushtetues, paraqesim përpara publikut të gjerë gjetjet kryesore nga auditimet që kemi kryer gjatë vitit 2015, rekomandimet dhe masat që kemi propozuar, përpjekjet për përmirësimin e qeverisjes nëpërmjet thellimit të luftës ndaj korrupsionit, partneritetet me institucionet simotra të zhvilluara evropiane, me qëllim shkëmbimin e eksperiencës dhe rritjen e kapaciteteve

profesionale të audituesve tanë. Është viti i katërt rradhazi që kemi zgjedhur si format të analizës sonë vjetore hapjen e plotë dhe të pakushtëzuar ndaj mediave dhe qytetarit, nëpërmjet zhvillimit të analizave të departamenteve të auditimit pranë universiteteve publike të disa rretheve kryesore të vendit, me pjesëmarrjen e gazetarëve dhe përfaqësuesve të shoqërisë civile. Kjo transparencë, krahas monitorimit të thellë të veprimtarisë së KLSH, dhënies llogari për çdo lek të harxhuar nga institucioni përpara qytetarëve dhe grupeve më të angazhuara të tyre, që janë shoqatat e shoqërisë civile, gjykojmë se i shërben rritjes së besimit të publikut ndaj punës dhe rezultateve të KLSH, si dhe në plan më të gjerë, shton besimin e qytetarëve ndaj qeverisjes.

Me këtë botim të analizës vjetore KLSH 2015, japim një bilanc të plotë të aktivitetit njëvjeçar të institucionit, nëpërmjet referimeve të drejtuesve dhe audituesve më të përgatitur të tij, duke vlerësuar me syçelësi atë që kemi arritur, por edhe duke evidentuar, me anë të analizës SWOT, mangësitë dhe dobësitë që kemi, duke reflektuar mbi to, me qëllim përmirësimin efektiv të punës në të ardhmen.

Dëshiroj të falënderoj të gjithë ata pedagogë, studentë, gazetarë dhe përfaqësues të shoqërisë civile që na ndoqën në analizat tona të Departamenteve të Auditimit në Tiranë, Shkodër, Elbasan, Vlorë, si dhe personalitetet e jetës politike dhe publike shqiptare që vlerësuan Analizën Vjetore Institucionale të KLSH, për vitin 2015, të zhvilluar në Tiranë, dhe na nderuan me pjesëmarrjen e tyre: Presidentin e Republikës së Shqipërisë, SH.T.Z. Bujar Nishani; Ambasadorin e SHBA-ve, z. Donald Lu; Kryetarin e Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit, z. Erjon Braçe; Prokurorin e Përgjithshëm të Republikës së Shqipërisë, z. Adriatik Llalla; Inspektorin e Përgjithshëm të ILDKPKI, z. Shkëlqim Ganaj; Guvernatorin e Bankës së Shqipërisë, z. Gent Sejko; Kryetaren e Autoritetit Kombëtar të Konkurrencës, znj. Lindita Lati; Avokatin e Popullit, z. Igli Totozani; Ministrin e Drejtësisë, z. Ylli Manjani, si dhe shumë akademikë, deputetë të Kuvendit të Shqipërisë, përfaqësues të shoqërisë civile, etj. Mesazhet e përcjella prej tyre kanë rëndësi parësorë për ne, jo vetëm për vlerësimin e punës dhe rezultateve të deritanishme, për përkrahjen dhe inkurajimin e audituesve tanë, por edhe për drejtimit dhe rekomandimet e vjera që dhanë dhe që do t'i vlejnë përmirësimit të punës së institucionit në të ardhmen. Viti 2015 ishte viti i parë i zbatimit të ligjit të ri integral të KLSH, tërësisht në përputhje me standardet e INTOSAI-t, si dhe viti i konsolidimit të reformave dhe arritjeve të viteve 2012-2014, vit në të cilin institucioni fitoi gradualisht shprehitë dhe fizionominë e një institucioni modern auditimi me qasje tërësisht evropiane dhe perëndimore. Për këtë progres të dukshëm, të evidentuar dhe nga Progres Raporti 2015 i Bashkimit Europian, falënderimi im shkon jo vetëm tek të gjithë audituesit dhe punonjësit e Kontrollit të Lartë të Shtetit, të cilët me punën e përkushtuar dhe profesionalizmin e tyre kanë bërë të mundur përmbushjen e objektivave strategjike të institucionit dhe për vitin 2015, por edhe për ndihmën e çmuar të dhënë nga Kuvendi, sidomos nga Komisioni për Ekonominë dhe Financat, si dhe për përkrahjen dhe partneritetin

e aleatit tonë të natyrshëm e të përhershëm, median si vizive, ashtu edhe të shkruar të vendit.

BUJAR LESKAJ

“Standartet Ndërkombëtare të auditimit”

Parathënie e librit, Botim i vitit 2016

Përdorimi i standardeve të auditimit suprem publik të pranuar ndërkombëtarisht (ISSAI-t) është i një rëndësie të jashtëzakonshme dhe parësore për çdo institucion suprem auditimi në botë, pra dhe për ne KLSH. Standartet ISSAI na japin drejtimin e duhur, na sigurojnë cilësinë dhe profesionalizmin në punën audituese, si dhe sigurojnë pavarësinë e plotë të institucionit dhe besueshmërinë e tij në publik dhe mes veprimtarëve kryesorë në përmirësimin e qeverisjes publike. Mungesa e këtyre standardeve për çdo institucion suprem auditimi sot në botë, sado i zhvilluar, do të ndjente mangësi në veprimtarinë e vet, sado të përsosura t'i ketë standartet kombëtare të auditimit. E veçanta e ISSAI-ve është se ato nuk dublojnë, tejkalojnë apo shkelin standartet kombëtare të auditimit të një SAI. As edhe nuk i

parandalojnë SAI-t nga kryerja e vëzhgimeve, komenteve ose raportimeve të tjera që nuk janë të mbuluara në mënyrë specifike nga ISSAI-t ekzistuese.

Duke u siguruar SAI-ve lirinë absolute të të qenit kreativë dhe të të eksploruarit të mënyrave të raportimit dhe veprimit sa më inovative, për t'u bërë sa më të kuptueshëm në publik, ato japin ato orientime dhe drejtime themelore që SAI-t të ruajnë pavarësinë e tyre dhe të rrisin besueshmërinë e gjetjeve dhe rekomandimeve. Finalizimi i Projektit të Harmonizimit të ISSAI-ve në dhjetor 2016, në Kongresin INCOSAI XXII, në Abu Dabi të Emirateve të Bashkuara Arabe, me miratimin nga ana e Bordit Drejtues të INTOSAI-t të ndryshimeve të propozuara nga Komiteti i Zhvillimit të Standardeve Profesionale do të shënojë konsolidimin e katërt të ISSAIve, këtij seti standartesh të përbashkëta, të besueshme dhe të qëndrueshme për auditimin suprem të sektorit publik në të gjithë botën, që është në zhvillim dhe rishikim të vazhdueshëm. Hapi i parë u ndërmorr në 2007 në Kongresin e Meksikos INCOSAI XIX, kur të gjithë dokumentet ekzistuese dhe të planifikuara zyrtare të INTOSAI-t dhe nëntë ISSAI të reja për auditimin financiar, u bashkuan në një kuadër të kuptueshëm ISSAI-sh. Hapi i dytë u ndërmor në 2010 në Kongresin INCOSAI XX, në Afrikën e Jugut, kur Kongresi miratoi 37 ISSAI

të reja dhe kështu promovoi setin e parë të kuptueshëm të miratuar, të ISSAI-ve të reja. Të gjithë anëtarët e INTOSAI-t u inkurajuan të përdornin ISSAI-t si një kuadër i përbashkët referencash në auditimin e sektorit publik, të masnin performancën e tyre dhe udhëzuesit e auditimit, duke dhënë informacion të besueshëm për legjislativin, organet mbikqyrëse dhe ato të ngarkuara me qeverisjen dhe publikun. Hapi i tretë kulmoi me miratimin e standardeve të reja të auditimit në Pekin, Kinë në vitin 2013 gjatë Kongresit INCOSAI XXI, në tri fusha kryesore: 1. ISSAI 12 "Vlera dhe Përfitimet e SAI-ve – Të bësh ndryshimin në jetën e qytetarëve"; 2. Parimet themelore të auditimit financiar, të performancës dhe auditimit të përputhshmërisë, të rishikuara nga Projekti i Harmonizimit (Niveli 3 i ISSAI-ve, katër ISSAI-t 100, 200, 300 dhe 400); 3. Udhëzimet e Auditimit në lidhje me auditimin e ndihmës në raste fatkeqësish natyrore (Niveli 4, pesë ISSAI 5500, 5510, 5520, 5530 dhe 5540, si dhe një INTOSAI GOV 9250).

Përditësimi i katër ISSAI-ve kryesore 100, 200, 300 dhe 400 ka sjellë një gjuhë të përbashkët profesionale, që do të lehtësojë më shumë njohuritë eficiente dhe bashkëpunimin mes SAI-ve, si dhe do të shtojë më tej besueshmërinë në raportet e auditimit të SAI-t. Këto janë arsësyet që na shtynë dhe ne si KLSH të botojmë sërish standardet kryesore të auditimit suprem publik, të përditësuara sipas rregullave strikte shkencore dhe kuadrit të qartë procedural të INTOSAI-t, të quajtur "Procesi i Duhur" (Due Process). ISSAI-t e përditësuara 100, 200, 300 dhe 400 i lejojnë SAI-t, nëse ai dëshiron, që të miratojë udhëzimet e përgjithshme të auditimit (ISSAI-t 1000–4999) si standarde të veta të auditimit dhe t'i referohen ISSAI-ve në raportet e auditimit. Parimet themelore të auditimit, të përmbajtura në këto ISSAI të përditësuara ofrojnë një bazë të rëndësishme për zhvillimin e ISSAI-ve në nivelin 4, si dhe për zhvillimin e standardeve të auditimit nga vetë SAI-et.

Edhe KLSH, në rolin e tij si institucion dhe organizatë model auditimi suprem publik, në zbatim të Strategjisë së Zhvillimit të INTOSAI-t 2011-2016, synon zhvillimin e standardeve kombëtare të auditimit në një të ardhme të afërt, në përputhje të plotë me setin e përditësuar të ISSAI-ve nga Kongresi INCOSAI XXII i Abu Dabit, në dhjetor 2016. Në kuadër të implementimit të ISSAI-ve, KLSH ka miratuar në mars të vitit 2015 Strategjinë e Implementimit të ISSAI-ve. Në bazë të orientimeve të IDI dhe Plan Veprimit për ndërtimin e strategjisë për implementim, u ngrit grupi i punës, i cili kishte për qëllim vlerësimin e përputhshmërisë së veprimtarisë së KLSH-së me kërkesat e standardeve ISSAI. Në qershor të vitit 2015, KLSH raportoi pranë Institutit të Zhvillimit të INTOSAI-t, IDI mbi përbushjen e detyrimeve të marrëveshjes së angazhimit me IDI-n, për zhvillimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit të Implementimit të ISSAI-ve 2015- 2017. Përdorimi i iCAT (technikave të vlerësimit të përputhshmërisë) i mundësoi grupit të punës së KLSH-së vlerësimin në funksion të identifikimit të kërkesave për çdo lloj auditimi, të cilat janë arritur plotësisht ose pjesërisht. Implementimi i ISSAI-ve është një proces i gjatë dhe ndërthuret dhe me veprimtaritë dhe aktivitetet, të cilat po kryhen në kuadër të zbatimit të projektit IPA 2013, "Forcimi i kapaciteteve të Auditimit të jashtëm publik", projekt i cili ka filluar në 16 Mars 2016, me

asistencën e SAI-t polak (NIK) dhe SAI-t kroat. Rishikimi i setit të parimeve themelore të auditimit siguroi transparencën e plotë nëpërmjet publikimit në faqen www.issai.org të secilit ISSAI të përditësuar, së bashku me komentet e SAI-ve të ndryshme, si dhe përgjegjshmërinë e çdo SAI anëtar i INTOSAI-t në zbatimin e këtyre parimeve, nëpërmjet Grupeve të Punës dhe Nënkomiteteve të INTOSAI-t. Strategjia dhe Plani i Veprimit për Implemetimin e ISSAI-ve janë të lidhur ngushtë me Strategjinë e Zhvillimit të KLSH 2013-2017, të rishikuar (2015-2017), dhe pikërisht me zbatimin e objektivit të dytë të kësaj Strategjie “Rritja e kapaciteteve audituese dhe e cilësisë së auditimit”. Parimet e reja themelore të auditimit të INTOSAI-t krijojnë një mundësi për të zhvilluar udhëzuesit e auditimit të performancës dhe përputhshmërisë drejt një serie udhëzuesish më të përqëndruar dhe më operacionalë. Është pikërisht kjo mundësi që ka rrokur edhe KLSH në botimet e tij të vitit 2015 “Manuali i Përditësuar i Auditimit të Përputhshmërisë”, “Manuali i Përditësuar i Auditimit Financiar” dhe “Indikatorët e Performancës në Auditimin e Performancës”. Standardet e Auditimit të INTOSAI-t të cilat duhet t’u shërbejnë SAI-eve dhe audituesve si udhërrëfyes për kryerjen e auditimeve cilësore, ndahen në katër nivele të cilat janë:

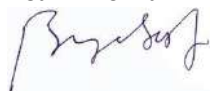
- Parimet themelore, ku përfshihet Deklarata e Limës;
- Parakushtet për funksionimin e Institucioneve Supreme të Auditimit, ku përfshihen ISSAI, 10, 11, 12, 20, 21, 30 dhe 40;
- Parimet themelore të auditimit, ku përfshihen ISSAI 100, 200, 300 dhe 400;
- Udhëzimet e auditimit, të ndara në udhëzime të përgjithshme auditimi dhe udhëzime për çështje specifike.

Përditësimi i ISSAI-ve kryhet duke vlerësuar dhe përmirësuar proceset e formimit të standarteve, në bashkëpunim të ngushtë me Task Forcën e INTOSAI-t për Planifikimin Strategjik, duke kryer rishikimet dhe ruajtur të gjithë udhëzuesit e përgjithshëm të auditimit në nivelin 4 të kuadrit ISSAI, për të siguruar uniformitetin me parimet e reja themelore të rishikuara të auditimit në nivelin 3 dhe për t’i zhvilluar ato drejt një grupi standartesh auditimi më të qarta, duke rishikuar dhe zhvilluar ISSAI-t dhe standardet INTOSAI GOV në përputhje me procesin e duhur të INTOSAI-t. Projekti i Harmonizimit dhe rishikimit theksoi nevojën për të siguruar qëndrueshmëri ndërmjet parimeve themelore të auditimit dhe parimeve të përgjithshme të auditimit. Gjatë këtyre tre viteve që nga mbajtja e Kongresit INCOSAI XXI në Pekin, ndryshimet e vullshme në problematikat e auditimit kombëtar sollën nevojën e rishikimit të një sërë ISSAI-ve, sidomos ISSAI-t 100, 200, 300 dhe 400, që përmbajnë parimet themelore të auditimit suprem publik në tërësi, si dhe të auditimeve financiare, të përputhshmërisë dhe të performancës, por edhe të ISSAI-t 30-të Kodit të Etikës së INTOSAI-t. Kjo është edhe arsyeja që ne realizojmë një botim të dytë të ripunuar thellësisht në raport me botimin e parë të vitit 2012. Me standardet e përditësuara të auditimit suprem që lexuesi i interesuar shqiptar merr në duar sot me këtë botim, sigurohet vijimësia dhe roli i pazëvendësueshëm strategjik i ISSAI-ve, nga ISSAI 1 “Deklarata e Limës”, i konsideruar si Kushtetuta e SAI-ve, deri tek ISSAI 400 i parimeve themelore të auditimit të

Përputhshmërisë. Kjo vijimësi shpreh integritetin e këtyre orientuesve sa profesionalë, ndihmues dhe të qartë, aq edhe parimorë, në punën audituese të çdo SAI. Në harkun kohor të tri viteve (22 dhjetor 2011-19 dhjetor 2014), në kuadrin e Axhendës së saj të Zhvillimit Post 2015, Organizata e Kombeve të Bashkuara (OKB) ka miratuar dy Rezoluta për Institucionet Supreme të Auditimit, Rezolutën A/66/209 “Promovimi i eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës në administrimin publik, duke forcuar rolin e institucioneve supreme të auditimit” dhe Rezolutën A/69/228: “Promovimi dhe fuqizimi i eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, nëpërmjet me anë të forcimit të institucioneve supreme të auditimit”. Në vlerësim të rolit të madh që këto dy Rezoluta të OKB-së luajnë në forcimin e pavarësisë, por edhe në rritjen e cilësisë dhe impaktit të auditimeve të SAI-ve, ato janë përfshirë në këtë botim së bashku me standardet e rishikuara ISSAI. Sikurse e ka theksuar Dr. Josef Moser, President i SAI-t të Austrisë dhe Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t në letrën e tij drejtuar të gjitha SAI-ve anëtare të INTOSAI-t me rastin e Miratimit të Rezolutës së Dytë të OKB-së me Nr. A/ 69/228, të datës 19 dhjetor 2014: “Miratimi i dy Rezolutave të Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së përbën një rezultat të suksesshëm të përpjekjeve tona të përbashkëta të palodhura të viteve të fundit në frymën e forcimit të auditimit suprem publik në të gjithë botën....Ju mund të dëshironi të hapni diskutimet se si SAI-t mund të ndihmojnë me përparimin e auditimit kundrejt objektivave të zhvillimit të Mijëvjeçarit, duke kontribuar me ide për të matur suksesin dhe duke identifikuar vendet për përmirësim. Do t'ju kërkoja të intensifikoni përpjekjet për të inkurajuar qeveritë në vendet tuaja për të rritur pavarësinë e SAI-ve dhe për t'i përfshirë ato në monitorimin e zbatimit të strategjive të zhvillimit në nivel kombëtar, rajonal dhe global”

E përbashkëta dhe ndoshta forca më e madhe e ISSAI-ve tradicionale dhe ato të rishikuara, është se janë fryt i një pune rigoroz të qindra ekspertëve nga dhjetra e dhjetra SAI të zhvilluara apo në zhvillim nga çdo cep i botës, që kanë sjellë me mijëra eksperiencë të mira nga puna e përditshme audituese e qindra mijëra audituesve, që ndanë njohuritë e tyre mes kolegësh, për t'i bashkuar në një set të kuptueshëm rregullash dhe orientimesh, në bazë të motos së INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus Prodest” (Nga eksperiencë e përbashkët përfitojnë të gjithë). Orientimi ynë strategjik si KLSH është pikërisht zbatimi rigoroz i këtyre rregullave dhe standardeve të njohura botërisht dhe respektimi i plotë i zotimeve në marrëveshjen me IDI-n për implementimin e ISSAI-ve, në dobi të garantuar të rritjes së pavarësisë, cilësisë dhe impaktit të auditimeve tona.

BUJAR LESKAJ

“Direktiva e BE-së mbi Prokurimin Publik dhe Kontratat Koncesionare”*Parathënie e librit, Botim i vitit 2016*

I nderuar lexues, Direktiva 2014/24 /BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të BE-së, e datës 26 shkurt 2014 mbi “Prokurimin Publik” përfaqëson një nga drejtimet bazë të legjislacionit të Evropës së Bashkuar në miradministrimin e fondeve publike dhe të “Acquis Communautaire”, tërësisë së ligjeve dhe rregullave të Bashkimit Evropian. Shqipëria po e instalon gradualisht “Acquis Communautaire” nëpërmjet përafrimeve dhe përshtatjeve të ligjeve dhe rregullave edhe në legjislacionin shqiptar, si parakusht i domosdoshëm për integrimin e shpejtë të vendit tonë në familjen e madhe evropiane. Në të njëjtën gazetë zyrtare të Bashkimi Evropian me direktivën 2014/24/BE u botua edhe direktiva e re 2014/23/BE mbi “Kontratat Koncesionare” si pjesë e një “paketë legjislative” për reformimin e rregullave

të prokurimit publik në Bashkimin Evropian. Përpara daljes së kësaj direktive, mungesa e rregullave të qarta në nivelin e BE-së mbi kontratat koncesionare krijonte pengesa dhe pasiguri ligjore për ofrimin e lirë të shërbimeve, duke shkaktuar çrregullime në funksionimin e tregut të brendshëm. Për këtë arsye, Komisioni Evropian synoi të krijonte një kornizë ligjore të përshtatshme, fleksibël dhe të balancuar për dhënien e kontratave koncesionare, për t’u siguruar operatorëve ekonomikë, në veçanti bizneseve të vogla dhe të mesme, një akses efektiv dhe jodiskriminues në tregjet evropiane të koncesioneve. Këto Direktiva shërbejnë si dokumente kryesore me të cilat punojnë audituesit e Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA), në realizimin e misionit dhe detyrës së tyre të kqyrjes së rregullsisë dhe mënyrës së shpenzimit të fondeve të Bashkimit Evropian. Këto direktiva janë të rëndësishme jo vetëm për Bashkimin Evropian dhe Shtetet Anëtare, por edhe për vendet kandidate, sikurse është vendi ynë.

Për ne, në Shqipëri, njohja e plotë e Direktivës 2014/24 /BE mbi “Prokurimin Publik” dhe e direktivës 2014/23/BE mbi “Kontratat Koncesionare” realizohet nëpërmjet këtij botimi. Pavarësisht faktit se këto dy direktiva aplikohen vetëm në zonën ekonomike evropiane, botimi do të përbëjë referencë dhe do të jetë një ndihmë konkrete për të gjithë punonjësit tanë publikë, që përfshihen në një procedurë prokurimi publik, për audituesit e brendshëm dhe të jashtëm publikë të vendit, si dhe më gjerë për mbarë opinionin publik e qytetarin, i cili ka të drejtën si taksapagues të ndjekë ciklin e menaxhimit të financave publike, dhe sidomos pjesën më të rëndësishme të këtyre fondeve që jepen nëpërmjet prokurimeve publike. Vetëm nëse audituesit zotërojnë legjislacionin tërësor aktual në fushën e

prokurimeve, rekomandimet dhe veprimet korrigjuese të rekomanduara prej tyre do të jenë koherente dhe efektive. Shqipëria është vend kandidat për në BE dhe përkthimi i këtyre direktivave dhe i materialeve shtesë që lidhen me procedurën e prokurimit publik do të ndihmojë të gjithë punonjësit e administratës publike dhe audituesit e KLSH-së që të përgatiten dhe të përshtaten me ligjet dhe rregullat e BE-së, duke i paraprirë integritet të vendit. Zoti Igor Šoltes, deputet i Parlamentit Europian dhe ish-President i Gjykatës Slllovene të Auditimit, i cili është një njohës shumë i mirë i fushës së Prokurimeve Publike, në një nga punimet e tij është shprehur për rëndësinë e legjislacionit të fushës, “....Për shkak të diversitetit të madh të situatave përgjatë jetës së përditshme, legjislacioni nuk mund të përfshijë norma për çdo çështje ligjore, kështu që njohja e parimeve bazë të prokurimit publik është me shumë rëndësi. Është e nevojshme të kuptohen rregullat ligjore nëpërmjet disa parimeve të cilat udhëheqin vendim-marrjen e Autoritetit Kontraktor si dhe Operatorin Ekonomik në njohjen e të drejtave të tij në një procedurë prokurimi.

Në fushën e prokurimeve publike, përveç parimeve specifike, duhen marrë në konsideratë edhe parime të tjera, të cilat në ditët e sotme shërbejnë tashmë si një kriter bazë në shoqërinë tonë dhe mbulojnë gjithë sistemin ligjor....” Vlen të theksohet se legjislacioni i prokurimit publik, si në vendet e BE-së dhe tek ne, është gjithnjë në evolucion për shkak të ndryshimeve legjislative dhe reformave të shumta. BE i përditëson gjithmonë direktivat e veta dhe Direktiva 2014/24 /BE përfaqëson një përditësim dhe domosdoshmëri të rregullave komunitare në prokurimin publik. Parë në këtë këndvështrim, dhënia e kontratave publike nga ose në emër të autoriteteve të Shteteve Anëtare të BE, duhet të jetë në përputhje me parimet e Traktatit të Funkcionimit të Bashkimit Evropian (TFEU), dhe në veçanti të lëvizjes së lirë të mallrave, lirisë së veprimtarive dhe lirisë për të ofruar shërbime, si dhe parimeve që rrjedhin prej saj, të tilla si trajtimi i barabartë, mos-diskriminimi, njohja reciproke, proporcionaliteti dhe transparenca. Në Deklaratën Globale Kundër Korrupsionit të Samitit Anti-Korrupsion të Londrës më 12 maj 2016, i cili formoi një koalicion ndërkombëtar unikal qeverish, agjencish ligj-zbatuese, organizatash ndërkombëtare, shoqatash të shoqërisë civile dhe kompanish private të angazhuara, në pikën e parë të saj theksohet se : “ Korrupsioni duhet të zbulohet dhe denoncohet – të sigurohemi që nuk ka vend ku të fshihet...- Duke rritur transparencën e buxheteve qeveritare, informacionit tatimor dhe prokurimit publik, për të penguar evazionin fiskal dhe për të vënë në dukje vjedhjen ose keqpërdorimin e parave të taksapaguesve”. Duke marrë parasysh angazhimet e sotme shumë serioze të shteteve të ndryshme anëtare të Bashkimit Evropian në këtë koalicion, Direktiva 2014/24/BE përfaqëson jo vetëm përditësimin e rregullave komunitare në prokurimin publik, por së bashku me direktivën e re 2014/23/BE janë edhe një kontribut i drejtpërdrejtë në transparencën dhe luftën kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar. Prokurimi publik luan gjithashtu një rol kyç në strategjinë “Europa 2020”, të përcaktuar në Komunikatën e Komisionit të 3 Marsit 2010 me titull “Europa 2020, një strategji për rritjen e zgjuar, të qëndrueshme dhe përfshirëse”, si një nga instrumentet e bazuar te tregu që

siguron përdorimin me efektivitet, efizienzë dhe ekonomicitet të fondeve publike. Për këtë qëllim, rregullat e prokurimit publik, miratuar në përputhje me Direktivën 2014/24 /BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, janë në përditësim dhe rishikim të vazhdueshëm, me qëllim rritjen e efektivitetit të shpenzimeve publike, duke lehtësuar në veçanti pjesëmarrjen e shoqërive të vogla dhe të mesme tregtare (SME-ve) në prokurimin publik, dhe për t'i mundësuar autoriteve kontraktore përdorimin sa më të mirë të prokurimit publik në mbështetje të qëllimeve të përbashkëta të zhvillimit të qëndrueshëm.

Gjithashtu, lind nevoja për të qartësuar nocionet bazë dhe konceptet, për të garantuar siguri ligjore dhe për të përfshirë aspekte që janë të lidhura me raste të caktuara ligjore (casus), zgjidhur nga Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Evropian. Për të pasur një panoramë më të qartë të kësaj direktive, në këtë botim janë shtuar edhe disa botime të SIGMA (Mbështetje për përmirësimin e qeverisjes dhe menaxhimit)¹ lidhur me procedurat e prokurimeve publike, si cilat janë llojet e procedurave të prokurimeve publike dhe kur mund të përdoren ato; auditimi i prokurimeve (objektivat dhe kriteret e auditimit, fazat kryesore të prokurimit dhe çështjet e tyre kryesore, etj) si edhe zbulimi dhe korrigjimi i gabimeve të zakonshme në prokurimin publik. Për përdoruesit dhe lexuesit e këtij botimi, është vendosur edhe Ligji shqiptar i Prokurimit Publik, me qëllim që tabloja në fushën e prokurimeve publike të jetë e kompletuar. Në këtë botim është përfshirë edhe një artikull i z. Igor Šoltes, deputet i Parlamentit Evropian dhe ish-Kryetar i Gjykatës Sllovene të Auditimit, i cili ka një eksperiencë shumë vjeçare në fushën e prokurimeve publike. Audituesit e KLSH-së dhe të gjithë të interesuarit e fushës së prokurimeve publike do të kenë mundësi të konsultojnë në këtë botim edhe rezultatet e auditimeve të KLSH-së në fushën e prokurimeve publike për periudhën 2012-2015, si gjetjet e konstatuara ashtu edhe vlerësimin e performancës së prokurimeve publike gjatë kësaj periudhe. Direktivat e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit të BE-së për prokurimet publike dhe kontratat koncesionare janë një ndihmesë reale për të gjithë zyrtarët shtetërorë në Shqipëri, por sidomos për audituesit e brendshëm dhe të jashtëm të Shtetit, për të frenuar korrupsionin dhe gjurmuar mashtrimin financiar, dukuri këto që gjejnë terren dendur në këtë fushë të veprimtarisë shtetërore që praktikisht përdor pjesën më të madhe të parasë publike.

Banka Botërore po bashkëpunon me Agjencinë e Prokurimit Publik për projektin “Përmirësimi i kontrollit të përputhshmërisë dhe nxitja e transparencës në Prokurimet Publike në Shqipëri”, në të cilin është përfshirë edhe Kontrolli i Lartë i Shtetit si përfitues dytësor i këtij projekti. Ky projekt do të ndikojë dhe do të jetë mbështetje për KLSH-në në zhvillimin e ekspertizës profesionale në auditimin e prokurimeve me qëllim rritjen e cilësisë së auditimit. Ky botim i ri në kolanën e botimeve të KLSH-së synon pikërisht sjelljen e akteve të plota ligjore për prokurimin publik të Shteteve Anëtare të BE-së, duke krijuar një vizion të qartë të funksionimit të rregullave të sotme dhe duke dhënë perspektivën e përafrimit të plotë të legjislacionit shqiptar drejt përmbajtjes së Direktivave të Parlamentit dhe të Komisionit Evropian. Dëshira dhe vullneti i Institucionit Suprem të auditimit të Shqipërisë

(KLSH) për të zbatuar kuadrin ligjor të BE-së dhe Direktivat e Acquis Communautaire në auditimin e prokurimeve publike në vend, krahas marrjes së eksperiencës më të mirë sipas motos së INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus Prodest”(Nga Ekspierienca e përbashkët fitojnë të gjithë), reflekton njëkohësisht edhe aspiratat e palëkundura të të gjithë shqiptarëve për integrim në familjen e madhe të Bashkimit Evropian.

BUJAR LESKAJ

“Audituesit e KLSH-së në Shtypin e Përditshëm Vëllimi VI-të”

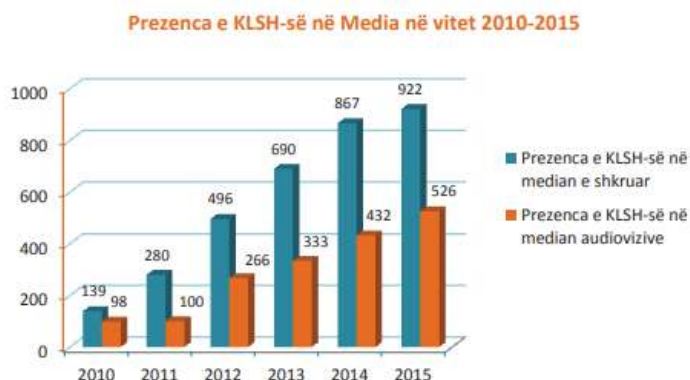
Parathënie e librit, Botim i vitit 2016

Komunikimi nuk e ka humbur asnjëherë rëndësinë e tij, përveçse ka konfirmuar që është një mjet shumë i rëndësishëm dhe i pazëvendësueshëm për të transmetuar dhe këmbyer mendimet, idetë, eksperiencat dhe mbi të gjitha për të bindur interlokutorët, partnerët, bashkëpunëtorët për cilësinë dhe rëndësinë e idesë, produktit, shërbimit, etj. Nuk mund të ketë jetë profesionale pa komunikuar, pa këmbyer, pa transmetuar dhe pikërisht komunikimi na lejon të ndajmë, të bëjmë për vete dhe të bindim. KLSH ka kuptuar në kohë rëndësinë e komunikimit, duke hapur institucionin, gjë që ka sjellë rritjen e transparencës së aktivitetit të tij, duke ndikuar drejtpërsëdrejti në rritjen e besimit të qytetarëve në punën e institucionit. KLSH ka zbatuar elementë modernë të komunikimit dhe është

duke hartuar një strategji të re komunikimi, në bashkëpunim me Institucionin Suprem të Auditimit (SAI) të Polonisë, në kuadër të Projektit të Binjakëzimit mes të dy SAI-ve, IPA 2013 (financim i BE-së). Strategjia afatmesme e zhvillimit të KLSH-së për periudhën 2013-2017 (e rishikuar për vitet 2015-2017), në Objektivin 6 të saj “ Rritja e ndikimit përmes Komunikimit dhe Bashkëpunimit” i ka dhënë komunikimit një rëndësi parësore. Kontrolli i Lartë i Shtetit me gjetjet dhe rekomandimet e tij është përpjekur të këshillojë dhe të ndreqë shumë nga të metat konkrete të administrimit të fondeve publike në Shqipëri. Për këtë qasje, mbështetur edhe në ISSAI 12, “Vlerat dhe Dobitë e SAI-ve - sjellja e ndryshimeve në jetën e qytetarëve” : “SAI-et promovojnë eficiencën, përgjegjshmërinë, efektivitetin dhe transparencën e administratës publike. Një SAI i pavarur, efektiv dhe i besueshëm është një komponent thelbësor në një sistem demokratik, ku përgjegjshmëria, transparenca dhe integriteti janë

pjesë e domosdoshme e një demokracie të qëndrueshme”, ai është bërë më i besueshëm dhe nga mediat dhe qytetarët. Gjatë 2015, shtypi i shkruar ka pasqyruar raportet dhe deklaratat tona për shtyp me një numër prej 922 artikuj, njoftime, editorialë dhe komente analitike, përkundrejt 867 gjithsej përgjatë 2014, ose 7% më shumë. Gazetarët u janë përgjigjur prononcimeve tona, problematikave të dala nga auditimet e ushtruara nga ana jonë dhe aktiviteteteve të ndryshme gjatë këtij viti.

Transparenca e veprimtarisë së KLSH-së po rritet nga viti në vit dhe ne jemi gjithnjë e më të hapur e bashkëpunues me median. Në këtë drejtim ka ndikuar dukshëm edhe prezenca e audituesve të KLSH-së në median e shkruar, shkrimet e të cilëve i janë paraqitur të përmbledhura publikut në 5 volume (periudha 2013-2015), të cilët janë botime të kolanës së KLSH-së. Prezenca e audituesve të KLSH-së në shtypin e përditshëm nuk është më një risi për KLSH-në, por është rrjedhë normale e punës për audituesit, që gjetjet dhe rekomandimet e tyre kryesore të mund t'i shtjellojnë me shkrime dhe analiza në shtypin e përditshëm. Kjo është arsyeja që vëllimi i VI-të (janar –qershor 2016) që po i paraqitet aktualisht lexuesit përmban gjithnjë e më shumë shkrime konkrete për problematikën që hasen më shpesh në jetën e përditshme të qytetarit që merr shërbime publike, por dhe që janë më të mprehtat, të cilat janë evidentuar në auditivet e kësaj periudhe. Gjatë gjysmës së parë të vitit 2016, ne kemi qenë prezentë pothuajse në të gjitha gazetatat me 61 shkrime, të shkruara nga 53 auditues të KLSH-së. Gjate katër viteve të fundit, 2013-2016 audituesit e KLSH kanë botuar 435 artikuj.

Ky kanal komunikimi me opinionin publik dhe qytetarin, nëpërmjet prezencës me shkrime të audituesve të KLSH-së në shtypin shqiptar u vlerësua nga lexuesi shqiptar dhe vetë gazetatat mirëpritën shkrimet e dërguara nga audituesit e KLSH-së. Audituesit zgjeruan gamën e tematikave që trajtojnë në shtyp, duke sjellë shembuj konkretë nga puna e tyre audituese, shifra, krahasime, mendime dhe propozime për përmirësimin e punës. Disa nga titujt e shkrimeve të botuar gjatë kësaj periudhe e dëshmojnë këtë, “Për një menaxhim më të efektshëm të risqeve fiskale”, “Dëshpërimi i normës bazë së interesit”, “KLSH dhe rekomandimet për keshillin fiskal”, etj. Vijimësia e kësaj risie, që ka hyrë në vitin e katërt të

saj dhe që është shndërruar në traditë, është e dukshme. Ka rritje të cilësisë së prezantimit të argumenteve, dhënies së informacioneve për temën që trajtohet, si dhe gjuhës së përdorur nga audituesit. Gjithnjë e më shumë ata po i shmangen stereotipeve të shkrimeve të gjata, me një stil monoton dhe gjuhë të rënduar teknike. Artikujt po sjellin gjithnjë e më shumë në faqet e gazetave problematika të qarta dhe propozojnë zgjidhje për secilën prej tyre. Institucioni i Kontrollit të Lartë të Shtetit ka zgjeruar ndjeshëm kanalet e komunikimit me median e shkruar të vendit, gazetatat dhe revistat, gjatë periudhës 2012-2016 dhe qasja e re e KLSH-së është në përputhje të plotë dhe bazohet në standardet profesionale të auditimit publik suprem ISSAI-et, dhe përkatësisht në Deklaratën e Limës (ISSAI 1), si dhe në Standardin ISSAI 20 “Parimet e Transparencës dhe të Përgjegjshmërisë”, Parimi i 8-të, mbi komunikimin në kohë dhe gjerësisht të Institucioneve Supreme të Auditimit. Mënyra e re e komunikimit dhe e transmetimit të informacioni tek publiku nga KLSH, ka ndryshuar pozitivisht mënyrën e perceptimit të publikut për veprimtarinë audituese (e më gjerë) të KLSH-së, duke rritur edhe besueshmërinë e qytetarëve tek puna e institucionit por duke rritur njëkohësisht edhe vetëbesimin e audituesve në punën e tyre por duke qenë njëkohësisht të vëmendshëm ndaj çdo detaji dhe të përgjegjshëm për detyrën e vështirë dhe misionin që kanë marrë përsipër për të informuar publikun dhe Kuvendin Shqipërisë në lidhje me përdorimin e burimeve publike me ekonomicitet, efektivitet dhe eficiencë nga pushteti qendror, lokal dhe nga njësi të tjera publike. Prezenca e audituesve në media i ka ndihmuar edhe ata vet për të kuptuar sa i rëndësishëm është transmetimi i drejtpërdrejtë i informacionit direkt nga audituesi tek qytetari dhe sa i vlefshëm është këmbimi i ideve dhe komunikimi “pa ndërmjetës” me publikun. Audituesit, janë përpjekur, kanë provuar, kanë shkruar, ndoshta ndonjëherë edhe nuk ja kanë dalë ta fitojnë “betejën”, por së fundmi kanë arritur të shkruajnë dhe të komunikojnë me publikun dhe për këtë janë ndjerë më të realizuar profesionalisht dhe më të vlefshëm për shoqërinë. Shkrimet e audituesve të KLSH-së kanë qenë pjesë e pothuajse të gjitha gazetave dhe për këtë dëshiroj të falënderoj të gjitha mediat dhe gazetarët që kanë pasqyruar me realizëm punën e audituesve të KLSH-së, si “Telegraf”, “Koha Jonë”, “Panorama”, “SOT”, “55”, “Shqip”, etj. Dëshiroj të falënderoj, gjithashtu, të gjithë audituesit e KLSH-së që kanë përgatitur shkrime dhe në të njëjtën kohë t’i inkurajoj për të vijuar punën e nisur dhe traditën e mirë të krijuar.

BUJAR LESKAJ

*“Raporti vjetor i performancës KLSH 2015”**Parathënie e librit, Botim i vitit 2016*

Qëndrueshmëria e financave publike dhe besueshmëria e qeverisjes, janë kthyer sot në sfida dhe objektiva qendrore për Bashkimin European, për vendet e tjera të zhvilluara dhe vendet në zhvillim. Sekretari i Përgjithshëm i Organizatës së Kombeve të Bashkuara, Ban Ki-Moon ka theksuar se: “Besimi ndërmjet qytetarëve, ndërmjet shteteve, dhe në vetë konceptin e qeverisjes është një nga nevojat më vitale për paqen dhe prosperitetin e njerëzimit”. E ndodhur përpara pasojave të krizës botërore ekonomike dhe financiare 2008-2012 (e cila u shkaktua dhe nga informacioni i mangët apo i devijuar fiskal dhe financiar) dhe domosdoshmërisë së disiplinimit të mëtejshëm të financave publike dhe rritjes së transparencës fiskale e financiare të qeverisjes kudo

në botë, OKB ka gjykuar se partnerët më të rëndësishëm të qeverive në botë, në përballimin e këtyre sfidave janë SAI-t dhe organizata e tyre mbarëbotërore, INTOSAI. Më 22 dhjetor 2011 dhe më 19 dhjetor 2014, në kuadrin e Axhendës së saj të Zhvillimit Post 2015, Organizata e Kombeve të Bashkuara (OKB) ka miratuar dy rezoluta për institucionet supreme të auditimit, Rezoluta A/66/209 "Nxitja e eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke forcuar Institucionet Supreme të Auditimit" dhe Rezoluta A/69/228: "Promovimi dhe fuqizimi i eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të Institucioneve Supreme të Auditimit".

Një çështje thelbësore sot në punën e një SAI, është përcaktimi i saktë i matësve të performancës dhe efektivitetit të auditimit. Treguesit më të mirë dhe më gjithëpërfshirës janë treguesit që marrin parasysh efektivitetin dhe rrezikun, megjithë problemet që shoqërojnë auditimin. Në përshëndetjen e tij drejtuar KLSH në 90 vjetorin e krijimit në maj 2015, Kontrollori i Përgjithshëm i Zyrës së Auditimit Qeveritar të SHBA-së, z. Gene L. Dodaro theksoi se: “Institucionet Supreme të Auditimit janë vitalë për të ndihmuar përmirësimin e performancës së qeverisë, për të arritur më shumë transparencë, si dhe për të siguruar përgjegjshmëri në kontekstin e sfidave aktuale”. Një dimension tjetër, atë këshillues të SAI-ve, e ka përcaktuar Dr. Jozef Moser, Sekretari i Përgjithshëm i INTOSAI-t, në Simpoziumin OKB-INTOSAI të vitit 2013, i cili ka cilësuar se: “SAI-t mund të shfrytëzojnë plotësisht potencialin e tyre për të kontribuar në qeverisjen e mirë publike vetëm nëse, duke u bazuar në punën e tyre të auditimit, ata gjithashtu angazhohen në veprimtari këshillimore dhe ofrojnë rekomandime specifike për subjektet e audituara dhe për vendim-marrësit”.

Raporti i performancës vjetore të KLSH-së, është një përmbledhje e rezultateve kryesore të arritura nga Kontrolli i Lartë i Shtetit gjatë ushtrimit të veprimtarisë së tij për periudhën Janar - Dhjetor 2015, duke u fokusuar në kryerjen e analizës SWOT dhe mbi bazën e Kuadrit të Matjes së Performancës (PMF) së SAI-ve.

Matja e punës nëpërmjet treguesve të performancës, të cilët përmbledhin standardet ISSAI dhe praktikat e tjera më të mira të përcaktuara nga INTOSAI, jep një pasqyrë të të gjitha fushave më të rëndësishme të aktivitetit dhe rezultateve të një SAI. Ajo përfshin si proceset e brendshme të institucionit (mënyrën e organizimit, zbatimin e rregullores së brendshme, zhvillimin e burimeve njerëzore, etj), ashtu edhe komunikimet me jashtë (partneritetet, komunikimin me qytetarët dhe publikun, etj.) dhe rezultatet e veprimtarisë audituese. Matjet objektive të performancës në formën e treguesve, e bëjnë të përshtatshëm edhe krahasimin e performancës së aktivitetit të SAI-t në intervale të dhëna kohe. Orientuar nga këto drejtime bazë të punës së një SAI, raporti i performancës së KLSH-së, për vitin 2015, është kryer bazuar në Dokumentin Standard të Matjes së Performancës së SAI-ve (dokument ky i lançuar dhe promovuar nga Kongresi INCOSAI 21 i organizatës INTOSAI i tetorit 2013, i cili po përdoret gjerësisht nga SAI-t e zhvilluara për të vlerësuar rezultatet e tyre por që është ende i pazrytarizuar), si dhe në Analizën SWOT, e cila na lejon të identifikojmë pikat e forta dhe të dobëta të aktivitetit auditues dhe të menaxhimit institucional.

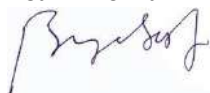
Dokumenti standard i INTOSAI-t ka një grup prej 24 treguesish për të matur performancën e SAI-ve kundrejt praktikave më të mira ndërkombëtare në shtatë fusha: (1) Performanca e SAI-ve, (2) Pavarësia dhe Korniza Ligjore, (3) Strategjia për Zhvillimin Organizativ, (4) Standardet e Auditimit dhe Metodologjia, (5) Menaxhimi dhe Strukturat Mbështetëse, (6) Burimet Njerëzore dhe Komunikimi, si dhe (7) Menaxhimi i Palëve të Interesuara.

KLSH, në bazë të kornizës së treguesve të performancës së SAI-ve, si dhe të mjedisit dhe kushteve specifike të vendit, ka përcaktuar 14 tregues kryesore performance në dy kolonat e veprimtarisë së tij: puna audituese dhe menaxhimi institucional, dhe pikërisht: 1. Auditimet dhe ecuria e tyre; 2. Dëmi ekonomik i zbuluar dhe dobishmëria; 3. Rekomandimet me impakt të lartë; 4. Numri i rekomandimeve; 5. Niveli i zbatimit të rekomandimeve; 6. Kallëzimet penale; 7. Auditimet e performancës; 8. Kuadri ligjor; 9. Strategjia e KLSH-së; 10. Zhvillimi i burimeve njerëzore; 11. Kontrolli i cilësisë; 12. Transparenca dhe komunikimi; 13. Aftësia për partneritet (me partnerë vendas dhe të huaj); 14. Kërkimi shkencor dhe botimet.

Treguesit, në Raportin e Performancës së KLSH-së për vitin 2015, krahas niveleve të arritura vjetore, janë vendosur në raporte krahasimore dinamike me treguesit e veprimtarisë së viteve të mëparshme, ç'ka mundëson një informacion të shtrirë në kohë dhe ndihmon në perceptimin e tendencave dhe ritmeve të zhvillimit të procesit auditues. Raporti jep edhe fokusin e veprimtarisë audituese të KLSH në vitin 2016, i cili, krahas konsolidimit të auditimeve të përputhshmërisë, të performancës e auditimeve të teknologjisë dhe

informacionit do të zhvillojë më tej auditimin financiar por jo vetëm. Krahas veprimtarisë audituese KLSH do të fokusohet në ndjekjen me përkushtim të realizimit të rekomandimeve të institucionit për largimin nga puna të zyrtareve të lartë përgjegjës për shkeljet e rënda të konstatuara dhe që përmbajnë edhe elementë të veprave penale, si dhe do të kryejë auditimet e performancës të përqendruara kryesisht në marrëveshjet koncesionare, në partneritetet publik-privat, në zbatimin e proceseve të privatizimit në fushën e hidrokarbureve, në performancën e ekspertizave kontabël të shoqërive publike, zbatimin e reformës së ndarjes së re administrative territoriale, etj., me synim shëndoshjen e mëtejshme të financave publike të vendit dhe uljen e risqeve fiskale. Kontrolli i Lartë i Shtetit, si Institucioni më i Lartë i Auditimit Publik në vend, do të vijoje në rrugën e reformimit institucional, në funksion të një auditim sa më cilësor, në shërbim të qytetarit, të orientuar drejt rritjes së përgjegjshmërisë, mirëqeverisjes dhe transparencës në përdorimin e fondeve publike.

BUJAR LESKAJ

“Konferenca e IV-të Shkencore “Analiza e Riskut” Volumi i I-rë dhe Volumi i II-të”

Parathënie e librit, Botim i vitit 2016

Konferencat shkencore mbi auditimin dhe financat publike janë aktivitete që sjellin mendimin më të përparuar shkencor të vendit, por edhe të partnerëve të Kontrollit të Lartë të Shtetit, institucioneve supreme të auditimit të vendeve të rajonit dhe më gjerë. Në këtë drejtim, qasjet në auditim, problematikat në zbatimin e standardeve të pranura ndërkombëtarisht ISSAI për auditimin suprem

publik, diskutimi i mënyrës së paraqitjes së gjetjeve nga auditimi tek partnerët kryesorë të institucionit suprem të auditimit (SAI-t) dhe i zbatimit efektiv të rekomandimeve të tij, marrin një vlerë të shtuar kur sillen së bashku dhe ballafaqohen praktika pune dhe eksperiencia nga shumë SAI. Më 28 dhjetor 2012, zhvilluam Konferencën e Parë Shkencore të KLSH, duke ju referuar historikut të institucionit, me rastin e 100 Vjetorit të Pavarësisë së

Shtetit Shqiptar. Një vit më vonë organizuam Konferencën e dytë shkencore, me temë “Roli i Institucioneve Supreme të Auditimit për një menaxhim financiar të përgjegjshëm në sfidat e sotme”, ndërsa në fund të tetorit 2014, Konferencën e Tretë Shkencore me temë “Auditimi kombëtar në shërbim të qeverisjes kombëtare”. Konferenca e katërt shkencore e KLSH “Analiza e Riskut”, materialet e së cilës po i paraqesim në këto dy vëllime, merr një rëndësi të veçantë në kushtet e zhvillimit të vendit tonë, ku teknikat e identifikimit, vlerësimit dhe menaxhimit të risqeve, sidomos në ekonomi, ende njihen pak. Njohja e detajuar e risqeve të shumta makroekonomike ndihmon në adresimin e duhur të tyre, duke përgatitur programe për shmangien e risqeve, ose, në pamundësi për t’i shmangur, për pakësimin e pasojave nga ndodhja e tyre. Qasjet në analizën e riskut janë të shumta, por prezantimet e tre ditëve të Konferencës synuan identifikimin e kërcënimeve ndaj ekonomisë së vendit si dhe vlerësimin e risqeve, duke treguar mënyrat për t’i menaxhuar ato. Konferenca solli vlerësimin e riskut në fushën e burimeve natyrore, pasurive kombëtare, burimeve financiare, monetare, etj., riskun shoqëror dhe njerëzor dhe impaktin e tyre në vendimmarrje, sidomos për reformat tërësore në menaxhimin e borxhit publik, riskun në auditimin e tenderave publike, në auditimin antikorruption, etj. Gati të gjitha prezantimet në Konferencë kishin një emërues të përbashkët, bashkëpunimin në sistem, njëllëj si moto e INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest”(Nga përvoja e përbashkët fitojmë të gjithë). Dua të falënderoj të gjithë referuesit në Konferencë, profesorët e nderuar, panelistët, bashkëdrejtuesit e Konferencës, përfaqësuesit nga SAI-t partnere, nga institutet studimore dhe organizatat profesionale, si dhe stafin e KLSH, për realizimin e një aktiviteti me vlera dhe mesazhe të rëndësishme për mirëqeverisjen publike dhe rrugët për përballimin e risqeve financiare e fiskale të vendit.

BUJAR LESKAJ

“4 vjet Auditim i Jashtëm Publik”

Parathënie e librit, Botim i vitit 2016

Vitet 2012-2015, të karakterizuara nga zbatimi i motos “Experientia mutua Omnibus Prodest (Eksperiencia e përbashkët u shërben të gjithëve)” të Organizatës Botërore të Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) INTOSAI, përfaqësojnë për Kontrollin e Lartë të Shtetit një progres të vullshëm cilësor. Si një SAI që kërkon të zhvillohet me parametrat e SAI-ve të përparuara europiane, duke patur parasysh thënien e ish-Presidentit të INTOSAI-t, z. Terence Nombembe se “Dija në auditim është arma që askush nuk do të guxojë të na e marrë, e cila na pajis me mendim dhe analizë të pavarur”, kemi audituar gjatë këtyre viteve, në

përputhje me standardet e INTOSAI-t, duke ndjekur qasjen e re këshillimore të auditimit suprem publik në botë, sikurse e ka përcaktuar Dr. Josef Moser, ish-Sekretar i Përgjithshëm i INTOSAI-t dhe ish-President i Gjykatës Austriake të Auditimit, në fjalën e tij në Simpoziumin e 22-të të Kombeve të Bashkuara dhe të INTOSAI-t, më 5 mars 2013 në Vjenë: “Auditimi dhe këshillimi nga SAI-t janë dy anë të së njëjtës monedhë. Institucionet supreme të auditimit duhet dhe mund të rrokin mundësitë që qytetarët të angazhohen, duke shfrytëzuar potencialin e tyre të plotë në përpjekjet për përmirësimin e qeverisjes së mirë publike, vetëm nëse ata zhvillojnë një qasje këshillimi në bazë të punës së tyre audituese, e cila ofron rekomandime specifike si për subjektet e audituara, ashtu dhe për menaxherët qeveritarë, rekomandime që mund të zbatohen praktikisht në sferat e tyre përkatëse të veprimit”. Bazuar në këtë qasje të re dhe përgjegjësi të rritur kombëtare, vizioni i KLSH ka qenë shndërrimi i audituesve të tij në një trupë moderne auditimi, që zbaton standardet ndërkombëtare ISSAI të INTOSAI-t në kushtet dhe specifikat e Shqipërisë, e aftë të përballojë sfidat e kohës për shëndoshjen e plotë dhe qëndrueshmërinë e financave publike, të luftojë në thellësi dhe në sistem korrupsionin, si dhe të bashkëpunojë me efektivitet dhe efikasitet me partnerët brenda vendit, me institucionet simotra në Europë dhe më gjerë, dhe me partnerët ndërkombëtarë.

Nëpërmjet raportimeve në Kuvend, fjalës, argumentimeve dhe gjetjeve në analizat vjetore dhe periodike të institucionit, mesazheve të përmbajtura në prezantimet në konferenca shkencore dhe përshëndetjeve në aktivitete të ndryshme promovimi e bashkëpunimi dhe partneritete të realizuara, si dhe nëpërmjet opinioneve dhe intervistave në median e shkruar të vendit, ky botim përbën një dëshmi të faktit se shndërrimi i KLSH-së nuk ndodhi në mënyrë spontane dhe të fragmentuar, por ishte fryt i një plani strategjik të përgatitur që në fillim, i cili synonte reforma të thella në shtatë vitet e një mandati Kushtetues (2012-2018), në dobi të forcimit dhe modernizimit të auditimit suprem publik, si dhe rritjes së përgjegjshmërisë dhe llogaridhënies në administratën tonë publike. Ndryshimet e thella përfshinë të gjithë aktivitetin auditues, duke u pasqyruar në hartimin dhe miratimin e ligjit të ri integral dhe strategjisë së KLSH-së, misionit, vizionit, objektivave, planeve dhe programeve të auditimit, ndryshimeve strukturore, të ndjekura nga ngritja e strukturave që janë më funksionale përmes Departamenteve dhe Drejtorive, me qëllim përmbushjen e misionit dhe përshtatjen me kushtet e reja. Modernizimi i institucionit me shtimin e nivelit të njohurive dhe zbatimit të ISSAI-ve, duke rritur numrin e trajnimeve dhe të menaxhimit dhe kontrollit mbi nivelin e asimilimit të njohurive, rritja e bashkëpunimit, marrëveshjet me SAI-t Europiane, bashkëpunimi me institucionet shkencore, universitetet, organizimi i konferencave shkencore që shërbejnë për përmirësimin e cilësisë së auditimeve, të gjitha këto sollën rritjen e imazhit dhe të besimit qytetar tek Kontrolli i Lartë i Shtetit. Filozofia jonë e punës dhe qasja në auditim ishin krejtësisht të reja, të përqendruara në njohjen e thellë të standardeve të pranuara ndërkombëtarisht të INTOSAI-t, në rritjen e bashkëpunimit ndërkombëtar dhe partneritetit në funksion të shtimit të kapaciteteve audituese dhe në krijimin e sinergjisë për rritjen e përgjegjshmërisë publike dhe thellimin e

luftës kundër korrupsionit, nëpërmjet partneritetit me institucionet e tjera të pavarura kushtetuese, me organizatat profesionale brenda vendit dhe me shoqërinë civile. Transparenca dhe komunikimi me qytetarët dhe me të gjithë aktorët e shoqërisë shqiptare e shndërruan KLSH-në, në pak muaj të vitit të parë të ndryshimit, vitit 2012, nga një strukturë gati hermetike që prodhonte vetëm njoftime shtypi për dëme hipotetike, në një organizatë të hapur e bashkëpunuese me mediat dhe publikun. Raportet kryesore drejtuar Kuvendit, ai i realizimit të Buxhetit Faktik të Shtetit për vitin paraardhës dhe raporti i performancës së KLSH, në rolin e institucionit agent i Kuvendit për mirëmenaxhimin e parasë publike, njohën thellësinë e argumentit dhe gjetjes audituese, dobinë e plotë të rekomandimit në përmirësim konkret të menaxhimit të fondeve publike, sipas orientimeve të standardeve ISSAI, duke siguruar drejtpërdrejtshmëri dhe lexueshmëri nga anëtarët e Kuvendit. Ndërkohë, ndryshimet në mënyrën e organizimit dhe funksionimit të institucionit kishin nevojë për një kuadër të ri ligjor, i kërkuar dhe nga Progres-Raportet e Bashkimit European të viteve 2008-2013. Ky kuadër u plotësua me miratimin nga Kuvendi në nëntor 2014 të ligjit të ri integral të KLSH, i cili u përshëndet nga Delegacioni i BE në Tiranë si një akt në dobi të ndjeshme të procesit të integritetit të vendit. Ligji është tërësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t dhe i hap rrugën mbështetjes së BE-së për Buxhetin e Shtetit Shqiptar.

Një përmasë tjetër e transformimeve në KLSH gjatë viteve 2012-2015, që ka theksuar dhe garantuar profilin e fituar profesional të institucionit, është organizimi i konferencave shkencore, për thithjen e mendimit të përparuar për çështje të sotme të auditimit publik dhe të financave publike, mendim i ardhur nga institucionet partnere të KLSH në rajon dhe më gjerë në Evropë, nga përfaqësuesit më aktivë e cilësorë të akademikëve dhe profesoratis shqiptar, si dhe nga përfaqësuesit e shoqërisë civile dhe nga radhët e audituesve të institucionit. Nga vetëm 12 botime në të gjithë periudhën 1991-2011 për institucionin, kolana e botimeve KLSH 2012-2015 kap shifrën e 51 librave që variojnë nga përmbledhje dhe përshtatje në shqip të standardeve ISSAI, në manuale të auditimeve të përputhshmërisë, financiare, të performancës, të teknologjisë së informacionit, përmbledhje të raporteve të performancës së institucionit dhe të zbatimit të Buxhetit të Konsoliduar të Shtetit, analiza vjetore e deri në botime historike dhe përmbledhje të kumtesave të konferencave shkencore dhe të shkrimeve të audituesve të KLSH-së. Për t'u theksuar janë botimet si Historiku i KLSH-së dhe Kremtimi i 90-Vjetorit të Institucionit. Libri paraqet parathëniet dhe hyrjet e disa prej botimeve më domethënëse të kolanës. Këto botime deri në fund të vitit 2016 po shkojnë në mbi 70 tituj dhe premtojmë se në shtatë vitet 2012-2018 të këtij mandati kushtetues, ato do të arrijnë 100 tituj, duke e dhënë në të gjitha parametrat, si dhe në gjerësinë dhe thellësinë e tij progresin dhe shndërrimin e institucionit në një strukturë europiane tërësisht të përgatitur për integrimin e plotë të enteve tona publike në familjen e madhe të Bashkimit European. Në tërësi, ky libër e projektin KLSH-në përpara lexuesit shqiptar në të gjitha përmasat e transformimeve drejt

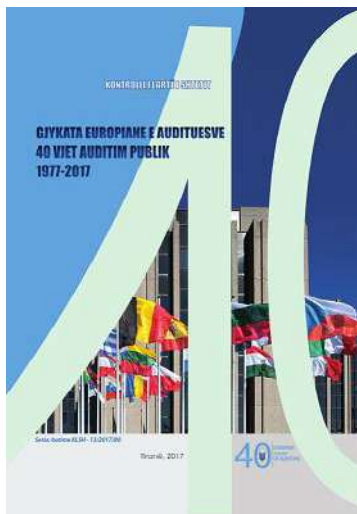
një organizate model të auditimit suprem, e cila udhëheq nëpërmjet shembullit që jep, në përputhje me orientimin Strategjik të INTOSAI-t dhe EUROSAT-t.

Sot institucioni gëzon partneritetin dhe kontributin e gjithë veprimtarëve të shoqërisë sonë, nga institucionet e tjera të pavarura tek OJF-të, vlerësimin dhe përkrahjen e institucioneve simotra partnere të KLSH-së, një raport frytdhënës dhe të projektuar drejt një të ardhme të sigurt KLSH-Kuvend dhe përmbi të gjitha, besimin e rritur të qytetarëve dhe taksapaguesve shqiptarë në misionin dhe rezultatet e KLSH-së, besim i fituar me punë dhe përkushtim ndaj vlerave, standardeve dhe integritetit të auditimit më të lartë publik evropian. Kontrolli i Lartë i Shtetit, kjo strukturë jetike për të ardhmen e miradministrit të parasë së taksapaguesit shqiptar, është si organizim i natyrës monokratike, sikurse janë shumica e institucioneve supreme europiane të auditimit. Duke qenë i tillë, veprimtaria, rezultatet, mesazhet, gjetjet dhe rekomandimet e tij pasqyrohen kryesisht nëpërmjet dokumenteve të drejtuesit të institucionit. Përmes këtyre dokumenteve, si raporte, analiza, fjalime, përshëndetje, adresime, si dhe editoriale dhe intervista për shtypin shqiptar, institucioni komunikon me veprimtarët kryesorë partnerë të tij, si me Kuvendin, organizatat simotra, shoqatat profesioniste të fushës, organizatat e shoqërisë civile, mediat, por sidomos me qytetarin dhe taksapaguesin e vendit tonë. Ky botim kërkon të shpalosë përpara lexuesit të thjeshtë dhe atij të interesuar shqiptar, përmes dokumenteve të Kryetarit të KLSH-së, ndryshimin dhe evoluimin e kësaj strukture, në radhë të parë në mendësinë e punës audituese dhe në rritjen e cilësisë së gjetjeve dhe rekomandimeve të saj. Sikurse përgatitëm në këto vite Historikun(Konferenca e Parë Shkencore, botimi përkatës), Mini-Muzeumin e KLSH, Kremtimin e 90-Vjetorit të Institucionit, do të hulumtojmë në arkivat dhe shtypin e kohës dhe do të përgatisim Dokumentet e Kryetarëve të KLSH për të gjitha periudhat, duke filluar nga viti i themelimit të institucionit, 1925. Me krenarinë e ligjshme që të jep puna e realizuar, dua të falënderoj në këtë bilanc katërvjeçar që vjen nëpërmjet këtij botimi, të gjithë trupën e audituesve të KLSH dhe të personelit ndihmës, të cilët kanë kontribuar me përkushtim, ndershmëri e profesionalizëm për të sjellë institucionin tonë në këtë fazë zhvillimi me të ardhme të qartë e të garantuar. Të gjitha materialet (duke përfshirë dokumentin Nr. 1, Projekt-Idenë për Zhvillimin e KLSH) janë fryt i punës së palodhur të të gjithë audituesve të Institucionit.

Ju faleminderit!

BUJAR LESKAJ

“Gjykata Evropiane e Audituesve, 40 Vjet Auditim Publik 1977-2017”*Parathënie e librit, Botim i vitit 2017**ECA-Gardiani i interesave financiare të qytetarit të BE-së.*

Në tetor 1977, 40 vjet më parë themelohej Gjykata Evropiane e Audituesve (ECA), struktura përgjegjëse për kontrollin dhe auditimin e fondeve dhe programeve të Bashkimit Evropian për Shtetet e tij Anëtare dhe për vendet candidate e aspirante për t'u anëtarësuar në BE. Që në ditët e para të aktivitetit të tij, ky institucion, që konsiderohet një nga pesë institucionet themelore të Evropës së Bashkuar, së bashku me Parlamentin Evropian, Këshillin e Evropës, Komisionin Evropian dhe Bankën Qendrore Evropiane, ka vepruar si një ruajtës, gardian i pavarur i interesave financiare të qytetarëve të Bashkimit Evropian. Me kalimin e viteve, Gjykata provoi të jetë një gardiane tejet profesionale dhe thellësisht e bindur në misionin dhe vlerat e saj. Çdo vit, ECA kontrollon dhe auditon shpenzimin me ekonomicitet,

efektivitet dhe eficiencë të buxhetit të BE-së, në nivel të mbi 140 miliardë euro, ose rreth 285 euro për çdo qytetar të komunitetit, si fonde dhe programe të përbashkëta të Bashkimit Evropian.

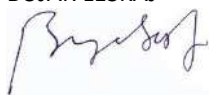
Shpenzimet e BE-së janë një instrument i rëndësishëm për arritjen e objektivave të politikave të Evropës së Bashkuar. Ndërsa BE, pas Brexit dhe kërkesës për pavarësi të Parlamentit rajonal të Katalonjës në Spanjë, po ballafaqohet me sfida edhe më të mëdha dhe presion të shtuar mbi financat e saj publike, roli i ECA-së merr sot një rëndësi në rritje. Gjykata paralajmëron për rreziqet, ofron siguri dhe jep udhëzime për politikëbërësit e BE-së, të cilët e kanë domosdoshmëri të marrin këshilla të besueshme se si të përmirësojnë menaxhimin e financave publike. ECA përpiket të sigurojë që qytetarët e BE-së të jenë të mirë informuar dhe të dinë sa më shumë dhe qartë si shpenzohen paratë e tyre. Ky është thelbi i kontributit të ECA-s në forcimin e legjitimitetit demokratik dhe qëndrueshmërisë së Bashkimit Evropian. Nëpërmjet auditimeve të saj, ECA ia ka arritur që të përmirësojë menaxhimin financiar të BE-së. Ajo promovon fuqishëm llogaridhënien dhe transparencën në menaxhimin e fondeve të Unionit, duke synuar të jetë një organizatë efiçente në pararojë të zhvillimeve në auditimin publik dhe në administratën publike.

Në fjalën e hapjes së Takimit Jubilar të 40 Vjetorit më 12 tetor 2017 në Luksemburg, Presidenti i Gjykatës Evropiane të Audituesve, z. Klaus-Heiner Lehne u shpreh se “ECA është e vendosur të sigurojë që çdo euro e shpenzuar në nivel evropian të sjellë vlerë të shtuar në jetën e qytetarëve, duke qenë një zë i pavarur për të evidentuar progresin kur gjërat shkojnë mirë, por edhe duke bërë publike të vërtetat e pakëndshme kur gjërat nuk shkojnë ashtu siç duhet 1”.

Në përpjekjet e saj që fondet e BE-së të arrijnë vlerën për para (value for money), ECA ka kontribuar, duke dhënë mendimin e saj të ekspertizës përmes qindra raporteve dhe opinioneve objektive dhe të rëndësishme të auditimit. Në raportet më të fundit të zbatimit të buxhetit vjetor, Gjykata ka bërë thirrje për një qasje krejtësisht të re për investimet dhe shpenzimet e BE-së. Ajo tërheq vëmendjen kundrejt ecurisë së politikave dhe programeve të Unionit, duke zhvendosur fokusin e raportimit financiar nga më shumë informacione rreth çmimit të shpenzimeve të BE-së drejt më shumë informacione rreth vlerës së parasë së harxhuar. Ligjvënësit e BE-së duhet të sigurojnë që jo vetëm fondet e BE-së të shpenzohen në përputhje me kuadrin rregullator, por edhe që rezultatet e synuara të arrihen. Kjo është një këshillë dhe qasje e rekomanduar për të gjithë ne, SAI-t në Evropë, gjatë hartimit të raporteve tona vjetore lidhur me zbatimin e buxhetit faktik të Shtetit. Në këtë mënyrë, ECA u tregon politikbërësve të BE-së me fuqinë më bindëse se si financat e BE-së mund të menaxhohen më mirë dhe të bëhen më të përgjegjshme për qytetarët. Llogaridhënia dhe transparenca në menaxhimin e parave të taksapaguesve evropianë është ajo që ka rëndësi për Gjykatën Evropiane të Audituesve. Me "armatën" e saj të raporteve vjetore, raportet specifike vjetore, raportet e veçanta dhe raportet e aktiviteteve, ECA kontribuon në mënyrë efektive në profesionin e auditimit më të lartë publik. Përveç të qenit një element thelbësor i zinxhirit të llogaridhënies së BE-së, ECA nxit fuqishëm bashkëpunimin midis institucioneve të larta të auditimit, bazuar në moton e INTOSAI-t "Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)". Ajo bashkëpunon në mënyrë efektive, sepse beson në vlerat dhe mesazhet e Deklaratës së Limës, të quajtur ndryshe Magna Carta, Kushtetuta e institucioneve supreme të auditimit, të miratuar në Kongresin INCOSAI I IX-të të INTOSAI-t në vitin 1977. ECA ka ditur të jetë një promotore e fuqishme e zhvillimit profesional të SAI-ve evropiane, sidomos të atyre në vendet kandidate dhe aspirante për kandidate në BE. Pjesëmarrja e ECA-s në auditimet e përbashkëta ose të koordinuara me SAI-t e tjera në Evropë, por edhe në të gjitha Grupet e Punës dhe Task Forcat e EUROSAT-t, i ka sjellë vlerë të shtuar auditimeve publike në të gjithë Evropën. Për ne si KLSH, si SAI, të kemi ekspertë të ECA-s në auditimet tona është si një ëndërr e tjerrur gjatë dhe shpresojmë që një ditë kjo ëndërr do të realizohet. Me këtë botim, falënderojmë ECA-n për programin e internship-eve që ka afruar vitet e fundit për audituesit tanë. Audituesit e KLSH-së pjesëmarrës në praktikën e punës së ECA-s përfaqësojnë një pjesë ndër më cilësoret të trupës sonë audituese. Ne i angazhojmë ata në auditimet më të rëndësishme dhe në prodhimin e dokumenteve strategjikë të KLSH-së.

Nëpërmjet këtij botimi në shqip, audituesit tanë, por edhe lexuesi i interesuar shqiptar, njohin Gjykatën Evropiane të Audituesve, institucionin-gardian të parasë së taksapaguesve evropianë, misionin, vlerat dhe zhvillimet e saj në katër dekada aktivitete intensiv e të suksesshëm.

BUJAR LESKAJ

“Raporti vjetor i performancës KLSH 2016”*Parathënie e librit, Botim i vitit 2017*

Deklarata e Kongresit INCOSAI XXII të INTOSAI-t në dhjetor 2016 në Abu Dhabi theksoi se: “Qytetarët e vendeve tona janë përfituesit përfundimtarë të punës sonë si SAI. Është detyra jonë për të kryer auditime të cilësisë sa më të lartë dhe për t’u siguruar atyre gjetje dhe raporte auditimi që mbështesin transparencën, përgjegjshmërinë në administrimin e fondeve publike dhe promovojnë besimin në qeverisjen e mirë”. Në përputhje me orientimin themelor të Kongresit të fundit të INTOSAI-t, që auditimi suprem publik të vihet në shërbim të qytetareve, si dhe duke u bazuar në standardet ISSAI të INTOSAI-t, paraqesim në këtë botim performancën e Kontrollit të Lartë të Shtetit për vitin 2016. KLSH ka përfshirë në kolanën e botimeve të tij që prej vitit 2012 botimin e Performancës së aktivitetit të veprimtarisë së tij në gjuhën shqipe dhe në gjuhën angleze (një botim i përbashkët) dhe është hera e dytë që

ky botim botohet veçmas në gjuhën angleze për t’ju përgjigjur interesit në rritje për këtë botim nga partnerët ndërkombëtarë, duke filluar nga institucionet supreme të auditimit, me të cilët ne kemi një bashkëpunim shumë të ngushtë, me partnerët tanë europianë, me të cilët po implementojmë një projekt binjakëzimi, si edhe me të gjitha përfaqësitë e huaja diplomatike të akredituara në Tiranë, organizmat dhe shoqatat e huaja që punojnë në Shqipëri, veçanërisht në fushën e mirëadministrimit të fondeve dhe luftës kundër korrupsionit. Institucioni ka punuar për rritjen e kapaciteteve të trupës së tij audituese. Duke qenë institucion agjent (watchdog) në shërbim të qytetarëve dhe Kuvendit për ruajtjen dhe mirëadministrimin e parasë dhe pronës publike, boshti, fryma dhe moto e auditimeve të tij gjatë vitit 2016 ka evoluar natyrshëm nga auditimi kombëtar në shërbim të qeverisjes kombëtare në auditim në shërbim të qytetarëve, çka është edhe moto e INTOSAI-t për vitin 2017 e në vazhdim. Viti 2016 është viti i dytë i matjes së performancës së KLSH-së sipas strukturës së standardizuar të Kuadrit të Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-t), dokument i cili u diskutua dhe u miratua si standard në Kongresin INCOSAI XXII, në Abu Dhabi. Viti 2016 përfaqësoi po ashtu vitin e parafundit të realizimit të Strategjisë së Zhvillimit të KLSH-së 2013-2017, e rishikuar, duke i përmbushur objektivat e saj në shumicën e tyre. Institucioni ka realizuar detyrën dhe mandatin e tij kushtetues, duke kryer 154 auditime nga 154 të planifikuara. Shpërndarja e llojeve të auditimeve pasqyron zhvillimin dhe modernizimin e KLSH-së, duke shfrytëzuar maksimalisht burimet njerëzore dhe kapacitetet që aktualisht institucioni ka në dispozicion. Auditimet kanë mbuluar të gjitha fushat e veprimtarisë shtetërore, të shpenzimit apo gjenerimit të fondeve publike, duke u përqendruar në institucionet e shpenzimeve më të mëdha ose të një rëndësie parësore për ekonominë dhe shërbimet publike të vendit. Auditimet e performancës të KLSH janë rritur ndjeshëm në numër, mbulueshmëri institucionesh dhe fusha veprimi të administratës shtetërore, në krahasim me periudhën 2012-2014, kur institucioni rinisi këtë lloj auditimi dhe vetëm gjatë vitit 2016 janë realizuar 13 auditime.

KLSH po avancon bindshëm drejt modeleve progresiste të auditimit suprem europian dhe më gjerë në fushën e auditimit të performancës. Gjetjet e auditimeve të KLSH, të përshkruara hollësisht në këtë libër, kanë rritur treguesin e dobishmërisë, efektivitetit të institucionit. Për vitin 2016, për një euro të harxhuar nga KLSH, institucioni ka kërkuar shpërblimin e dëmit ekonomik për 76.8 lekë, e barabartë kjo me katër vite të marra së bashku, 2008-2011. Për pesëvjeçarin 2012-2016, mesatarja e treguesit të dobishmërisë ishte 127.1 lekë, ose rreth 6 herë më shumë se për periudhën 10 vjeçare 2002- 2011 (21.1 lekë). Gjatë vitit 2016, KLSH ka forcuar kapacitetet audituese, nëpërmjet një procesi të vazhdueshëm kualifikimi, kryerjes së trajnimeve të thelluara dhe gërshetimit të zhvillimit profesional me veprimtarinë praktike audituese. Struktura e punonjësve ka vijuar të ndryshojë, jo vetëm thjesht në favor të stafit auditues, por dhe të stafit me kualifikime profesionale, akademike dhe grada shkencore, si dhe me kualifikim në fusha të dyta ekspertize. Gjatë periudhës pesë vjeçare 2012-2016, çdo auditues i KLSH është trajnuar mesatarisht 25 ditë në vit, ose 12 herë më shumë se në periudhën 10 vjeçare 2002-2011 (2 ditë në vit). KLSH ka kuptuar në kohë rëndësinë e komunikimit, duke hapur institucionin dhe duke rritur gradualisht transparencën e veprimtarisë së tij. Në fund të vitit 2016, ne kemi qenë të pranishëm 6.7 herë më shumë me informacione dhe mesazhe në median e shkruar dhe kemi gjashtëfishuar prezencën e institucionit në median audiovizive, krahasuar me vitin 2010. KLSH vjen në pesë vitet e fundit 2012-2016 me një kolanë botimesh prej 67 titujsh. Çdo vit dinamika e botimeve të institucionit rritet me 10 përqind dhe përçon drejtimet strategjike të reformimit të institucionit, që janë rritja e kontributit në përmirësimin e qeverisjes publike. Botimet e KLSH-së janë zbatim i detyrimeve ndërkombëtare të angazhimit të institucioneve të auditimit edhe në fushën e botimeve të dokumentacionit për t'i mundësuar qytetarëve një akses më të gjerë. Kolana e botimeve, e cila pasurohet nga viti në vit, pasqyron çdo kronikë të reformave që ka nisur KLSH dhe nëpërmjet tyre, ne rrisim transparencën dhe llogaridhënien tonë si institucion, duke rritur njëkohësisht edhe besimin e qytetarëve ndaj punës sonë. Botimi “Performanca e KLSH 2016” jep në mënyrë të detajuar drejtimet kryesore të reformave të thella të ndërmarra nga institucioni, të shoqëruara me tregues sasiore e cilësore, që masin rezultatet e arritura. Këtu mund të përmendim vetëm një përmasë të këtyre reformave, të konfirmuara në nëntor 2016 nga Drejtori i Përgjithshëm i Gjykatës së Auditimit të Austrisë, z. Robert Sattler, me prezantimin e Raportit final të “Peer Review (Rishikim mes Kolegëve)” për Kontrollin e Lartë të Shtetit. Ky raport konfirmoi pavarësinë e lartë të institucionit, të fituar nëpërmjet zbatimit me përpikëmbëri të standardeve ndërkombëtare të auditimit të jashtëm publik, ISSAI, si dhe ligjit të ri integral të miratuar nga Kuvendi në nëntor 2014. Kongresi i X-të i EUROSAI-t, zhvilluar së fundmi në Stamboll, shënoi një moment të rëndësishëm në zhvillimet e kësaj organizate të rëndësishme europiane. Qëllimi i këtij Kongresi ishte të shërbente si një platformë për shkëmbimin e njohurive audituese midis SAI-ve anëtare të saj, për të promovuar pasurimin reciprok të dijeve në auditim dhe për të përmirësuar auditimin e fondeve publike, botimi i Performancës së aktivitetit të KLSH për vitin 2016 në gjuhën angleze i shërben më së miri këtij qëllimi.

BUJAR LESKAJ

“Guida e planifikimit të menaxhimit dhe administrimit të aseteve në qeverisjen vendore”*Parathënie e librit, Botim i vitit 2017*

Libri “Guida e Planifikimit të menaxhimit dhe administrimit të aseteve në vetëqeverisjen vendore” vjen për lexuesin shqiptar në një moment kyç për reformën administrative dhe territoriale, ku njësitë vendore përballen me sfida përcaktuese për të ardhmen e tyre. Reforma, por edhe mbarë opinioni publik e shoqëror i vendit iu kërkon të realizojnë mirëqeverisjen për komunitetet që përfaqësojnë, të ofrojnë shërbime publike më eficiente për qytetarët e tyre, të mbledhin në mënyrë më efektive taksat dhe tarifat vendore, duke krijuar mundësi më të mira për të promovuar zhvillimin ekonomik lokal të qëndrueshëm. Si risqet dhe shanset për sukses janë mbi tavolinë për njësitë vendore. Të organizuara në 61 bashki, të përfshira në një proces të decentralizimit të më shumë funksioneve dhe

kompetencave që u kalojnë atyre dhe alokimit të më shumë fondeve publike, këto njësi kanë gjithnjë e më tepër mundësi për të marrë pjesë në projekte të bashkëpunimit ndërkombëtar, për të tërhequr më shumë fonde nga BE dhe donatorë të tjerë, për të negociuar me qeverinë qendrore dhe për bashkëpunim më të gjerë mes tyre. Po t’i realizojnë të gjitha këto, ato do të kenë reformuar me sukses vetveten, pasi reforma administrative është pikënisja, por jo mbërritja. Reforma përbën vetëm dhe thjesht mundësi më të shumta për njësitë e vetëqeverisjes vendore që t’u shërbejnë më mirë qytetarëve të komunitetit të tyre, duke përdorur fondet publike qendrore dhe vendore me efektivitet, eficiencë dhe ekonomicitet. Suksesi, mirëqeverisjen ato duhet ta sigurojnë dhe garantojnë vetë. Porë në këtë këndvështrim, ky libër përbën një udhërrëfyes të rëndësishëm për dy kategori:

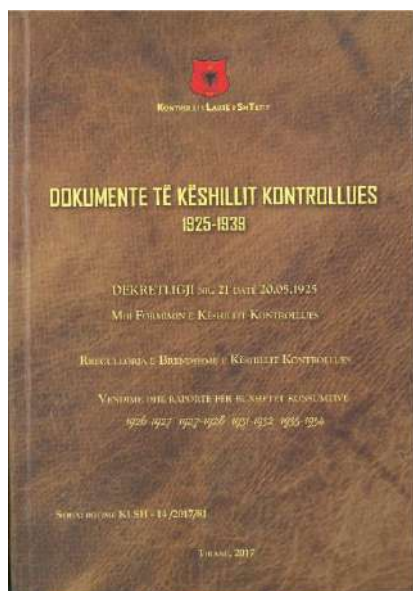
A. Drejtuesit, administratorët dhe punonjësit e njësive të vetëqeverisjes vendore, që janë me qindra e mijëra. Në rradhë të parë, ky libër është i vlefshëm për Kryetarët e 61 bashkive të reja, një pjesë e mirë e të cilëve nuk e kanë eksperiencën e menaxhimit të një njësie vendore. Guida u vlen sidomos atyre për orientimin drejt në administrimin modern të aseteve bashkiake, në klasifikimin, mirërrëgjistrimin, ruajtjen dhe mirëpërdorimin e tyre.

B. Specialistët e auditimit (audituesit e jashtëm dhe të brendshëm publikë dhe audituesit jo-publikë) dhe studentët që diplomohen në fusha të menaxhimit, në inxhinieri, në administrim-biznes, etj., të cilët nesër mund të jenë drejtues e Bajram Lamaj 8 specialistë të qeverisjes vendore dhe të kenë në duar fatet e këtyre aseteve që vlejnë miliarda euro për ekonominë kombëtare. Rëndësia dhe dobishmëria e librit “Guida e Planifikimit të

menaxhimit dhe administrimit të aseteve në vetëqeverisjen vendore” shkon dyfish në këto vite të ngarkesës së madhe të reformës në njësitë e vetëqeverisjes vendore. Kapitujt e tij, si “Konceptet e menaxhimit të aseteve”, “Asetet kritike”, “Strategjia afatgjatë e financimit”, “Roli i institucioneve qendrore në menaxhimin e aseteve”, “Udhëzuesi praktik i planifikimit, administrimit dhe menaxhimit të aseteve(PAMA)”, “Teknikat për analizën e menaxhimit të aseteve”, etj. do të kontribuojnë në rritjen e dijeve të drejtuesve, administratorëve, audituesve të brendshëm dhe punonjësve të tjerë të këtyre njesive, por edhe të menaxherëve në nivel qendror që alokojnë fondet për qeverisjen vendore. Ne si Kontrolli i Lartë i Shtetit, me auditimin e performancës për domosdoshmërinë e reformës administrative në vend, të kryer në vitin 2013, jemi përpjekur të shërbejmë si prekursorë të Reformës Administrative dhe Territoriale. Autori i këtij libri, z. Bajram Lamaj ka një eksperiencë gati 30 vjeçare në administrimin publik dhe një pjesë të mirë të karrierës e ka kryer dhe vijon ta kryejë në KLSH. Në 6 vitet e fundit, ai ka drejtuar me sukses Departamentin e Auditimit të Njësive të Vetëqeverisjes Vendore dhe Departamentin e Auditimit të Mjedisit, duke kontribuar për auditime më efektive dhe cilësore të këtyre departamenteve. Si shumë drejtues, menaxherë dhe auditues të KLSH-së në këto katër vitet e fundit, z. Lamaj ka kontribuar dhe me shumë artikuj dhe opinione në shtypin shqiptar, duke u evidentuar, krahas të tjerave, për idetë e tij racionale dhe novative lidhur me administrimin e aseteve të qeverisjes vendore. Për ne si KLSH, ky libër i shtohet kolanës së botimeve KLSH, që në këto 6 vjet ka arritur në 75 tituj, duke prezantuar vlera të patjetërsueshme në fushën e menaxhimit dhe administrimit modern publik, sipas kërkesave të Aquis Communautaire dhe të Kartës Evropiane të Autonomisë Vendore, e njohur si Karta e Strasburgut.

BUJAR LESKAJ

*“Dokumente të Këshillit Kontrollues (1925-1939)”**Parathënie e librit, Botim i vitit 2017*

Vështrimi nga historia është një angazhim për të ardhmen dhe sikurse është shprehur Kryekontrollori amerikan, Gene L. Dodaro, në një përshëndetje drejtuar audituesve të rinj të Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare të SHBA-së (GAO) më 31 mars 2017: “Kujtesa historike e një institucioni në demokraci është pasqyrë e vlerave të tij të sotme dhe garanci e zhvillimit të ardhshëm të institucionit”. Një hulumtim i tillë në dritën e fakteve të plota i shërben vetë institucionit kushtetues për të kuptuar qartë pozicionin e tij në shoqëri, për të lexuar drejt vlerat dhe kontributin e tij përgjatë viteve, përfshirë gabimet dhe momentet e kthimeve prapa, por edhe qytetarëve për të peshuar si duhet misionin dhe realizimin e tij nga ky institucion.

Me botimin “Dokumente të Këshillit Kontrollues 1925-1939”, Kontrolli i Lartë i Shtetit nuk i ofron lexuesit thjesht një biografi të një institucioni, por

një pjesë të rëndësishme të mozaikut të historisë së shtet-ndërtimit të Shqipërisë. Në përgatitjen e këtij botimi janë shfrytëzuar burime nga (i) Fondi 186 i Arkivit Qendror Shtetëror “Për Këshillin Kontrollues”, (ii) libri “Historiku i Kontrollit të Lartë të Shtetit 1925-2012” të historianes Prof. Dr. Kaliopi Naska, (iii) studimet e historianit Kastriot Dervishi mbi kryetarët e Këshillit Kontrollues, si dhe (iv) artikuj të ndryshëm të shtypit periodik të asokohe.

Për Kontrollin e Lartë të Shtetit, kujtesa historike është gur themeltar, një nga përbërësit më të fuqishëm në krijimin e identitetit të qëndrueshëm jo vetëm të një kombi e shteti, por edhe të një institucioni kryesor publik.

Së pari, KLSH ndan bindjen se informacioni, dijet mbi fillesat e një institucioni qendror publik dhe evoluimin ndër vite, ndërgjegjësojnë punonjësit e tij për vlerat e institucionit dhe për rolin kushtetues që ai ka, por edhe për përgjegjësinë që çdo punonjës mbart kur përfaqëson institucionin, emrin dhe imazhin e tij me punën, sjelljen dhe rezultatet vetjake.

Së dyti, si copëz historie, periudha e veprimtarisë së Këshillit Kontrollues gjatë viteve 1925-1939 jo vetëm shfaqet mjaft e dobishme për cilindo qytetar që kërkon të njohë evoluimin në vite të institucioneve tona mbi të cilat mbështetet Shteti, por edhe për ata që duan të kontribuojnë në rritjen e cilësisë, efektivitetit dhe efijencës së këtyre institucioneve.

Së treti, kujtesa historike i shërben po ashtu pasurimit të dijeve të brezit të ri, të orientuar në këtë drejtim falë interesave didaktiko-shkollore apo studimore.

Së fundmi, ajo kontribuon në pasurimin e asaj kulture ligjore dhe institucionale që duhet të kenë së pari vendim-marrësit tanë publikë, por edhe çdo qytetar shqiptar i përgjegjshëm, i interesuar për shtetin dhe mënyrën e funksionimit të tij. Formësimi i kulturës së institucioneve tona shtetërore me vlerat dhe përgjegjësitë e tyre përbën një prej objektivave të rëndësishëm të projektit të europianizimit të administratës shqiptare, të forcimit të shtetit ligjor dhe thellimit të përpjekjeve për një qeverisje publike të mirë dhe luftës kundër korrupsionit. Baza nga ku ngjizet kjo kulturë e domosdoshme është rrafshi njohës dhe historik i institucioneve përgjegjëse për konkretizimin e reformave të vendosjes së shtetit ligjor.

Botimi “Dokumente të Këshillit Kontrollues 1925-1939” është i strukturuar në dy pjesë, ku pjesa e parë degëzohet në një kapitull të posaçëm, i shtruar në formë narrative historike mbi periudhën 1912-1939, përmes së cilës lexuesi njihet me një kronikë të lindjes dhe evoluimit të auditimit të jashtëm në Shqipëri. Ndërsa pjesa e dytë, e degëzuar në disa kapituj, u kushtohet dokumenteve për Këshillin Kontrollues.

Kreu I synon ta shoqërojë lexuesin në itinerarin historik të Këshillit Kontrollues, të momenteve kyçe që sollën krijimin e institucionit suprem të auditimit shqiptar. Kjo për arsye se Këshillin Kontrollues, themeluar në vitin 1925, nuk mund ta veçojmë nga rendi kronologjik që çoi në krijimin e tij. Institucioni që sot ka emrin Kontrolli i Lartë i Shtetit, lindi jo si kërkesë e çastit, por u mbryjt nga zhvillime të shumta politike dhe intelektuale për mbikëqyrjen e aktivitetit qeveritar, që sikurse ka thënë një nga personalitetet e kohës, Dr. Kristo Floqi: “për me veprue rregullisht mashina administore është nevojë të vrojtohet e kontrollohet”.

Studimet dhe propozimet e para për ngritjen e një kontrolli të jashtëm financiar ishin largpamëse dhe të orientuar kah modeleve evropiane, madje shkuan deri aty sa të propozoheshë ngritja e një Gjykate Llogarish të Shqipërisë. Kështu, ekzistenca e një instrumenti kontrolli ndaj ekzekutivit që ndër tre kërkesat kryesore të Qeverisë së Vlorës, e reflektuar me zgjedhjen e një pleqësie për ndihmë e kontroll të qeverisë, e cila shkonte paralel me kërkesën për pavarësi dhe dërgimin e një komisioni në Europë për të mbrojtur çështjen shqiptare para mbretërive të mëdha. Rreshtimi i kësaj kërkesë së bashku me kërkesat themeltare për pavarësinë e Shqipërisë përcjell një kumt-preambulë, drejtuar popullit shqiptar dhe fuqive të mëdha, se qeveria e parë e shtetit të parë shqiptar do të ishte e përgjegjshme dhe llogaridhënëse, pra e pajisur me tiparet demokratike të një shteti evropian.

Drejtoria e Financave, e inkuorporuar në Kanunin e Përtashëm të Administratës Civile, me funksion kontabël-financiar dhe kontrollues për ruajtjen e pasurisë publike dhe kontrollin e buxhetit të prefekturës etj., si dhe sanksionimi i përgjegjshmërisë, pra fajit të nëpunësit civil, u përzgjedhën si ndër ingranazhet kryesore për të vënë në mirëfunksionim aparatin e parë shtetëror shqiptar bazuar në menaxhimin e shëndoshë financiar. Në këtë suazë, elementi më i rëndësishëm që duhet shquar në periudhën e Qeverisë së Vlorës është përkujdesja që tregoi për kultivimin e përgjegjshmërisë dhe llogaridhënies qysh në hapat e para të shtetit shqiptar. Pikërisht, kjo kulturë përgjegjshmërie dhe llogaridhënieje, në periudhën 1920-1924, nisi të pësonte një metamorfozë kushtetuese, duke filluar të veçohet si veti juridiko-kushtetuese e kontrollit Parlamentar mbi qeverinë me Statutin e Zgjeruar të Lushnjës.

Për ushtrimin e një kontrolli të vazhdueshëm në fushën e financave, Statuti ngarkonte Këshillin Kontrollues të Financave. Gjatë kësaj periudhe, me Shefqet Verlacin Kryeministër dhe Luigi Gurakuqin Ministër të Financave, hasim një moment kyç me propozimet e para të deputetit të Vlorës Mustafa Tragjasi dhe deputetit të Gjirokastrës, Ali Këlcyra për krijimin e një Këshilli Kontrollues si organ kompetent për të kontrolluar të ardhurat dhe shpenzimet e shtetit shqiptar, përkatësisht në mbledhjen e 30-të dhe të 33-të të Kuvendit Kushtetues, i cili hapi punimet e tij më 21 janar 1924. Qëllimi, siç u shpreh vetë deputeti Këlcyra, ishte me hedh *“pak dritë dhe rregull në paratë e shtetit”*.

Me ardhjen e Fan Nolit në pushtet shohim të shfaqet një Dekretligj mbi formimin e një komisioni për kontrollin e llogarive financiare, megjithatë në kontekstin e propozimeve të deputetëve Mustafa Tragjasi dhe Ali Këlcyra kemi një prapaktheu në këtë drejtim sepse ky komision ishte një strukturë e përkohshme, e atashuar pranë Ministrisë së Financave dhe me shkallë organizimi të rangut të ulët. Sendërtimi i një profili kushtetues i Këshillit Kontrollues të Financave nisi me Statutin Themeltar të Republikës Shqiptare, me President Ahmet Zogun, i parashikuar si institucion kushtetues në nenet 93-97 pjesa C *“Pushteti Përmbarus”*. Me hyrjen në fuqi të Statutit Themeltar të Mbretërisë së Ahmet Zogut në vitin 1928 shënohet një hap para në sanksionimin e Këshillit Kontrollues si organ i pavarur. Me këtë fizionomi, Këshilli i Financave u konturua si institucion suprem auditimi(SAI), veprimtaria e të cilit bazohej në parime pararojë të kohës, të cilat 50 vjet më vonë në vitin 1977 do t'i ndeshim në Deklaratën e Limës, Kushtetutën Botërore të SAI-ve. Kompetencat e kontrollit ex-ante dhe ex-post, siç i parashikon Deklarata e Limës dhe vendosja e të gjithë administratës shtetërore në sitën e kontrollit paraprak të Këshillit dëshmon për konsolidimin e një raporti përplotësues dhe sinergjik qeveri-SAI, i cili është për t'u admiruar edhe sot, kur hedhim vështrimin tonë rreth 1 shekull më parë.

Në pjesën e dytë, në një kapitull të posaçëm, libri bën një ekspozitë origjinale të Dekretligjit Nr. 21, datë 20.05.1925 për themelimin e Këshillit Kontrollues, Rregullores së institucionit të vitit 1931, duke i integruar me bisedimet e dhomës së deputetëve të këtij Dekretligji. Nga një lexim i vëmendshëm i Dekretligjit të Këshillit Kontrollues, lexuesi mund të qëmtojë se intelektualët dhe politikanët e shquar të kombit arritën të kapnin orën e zhvillimeve të kohës në fushën e auditimit të jashtëm, duke e orientuar atë kah praktikave më të mira evropiane. Dekretligji i jep staturën e një SAI modern Këshillit Kontrollues, duke i atribuuar kompetenca jo thjesht kontrolli por edhe këshilluese, për të dhënë mendime mbi kontratat e projektet që i përkisnin financës dhe ekonomisë së vendit. Spikat kështu një marrëdhënie Ekzekutiv-SAI jo kontradiktore, por e veshur me një kod komunikimi dhe bashkëpunimi që sot e ndeshim në vende të zhvilluara të Europës. Të pozicionuara po në një kapitull të veçantë janë edhe diskutimet e deputetëve Mustafa Tragjasi dhe Ali Këlcyra për formimin e një Këshilli Kontrollues Financiar në 22 mars 1924 si dhe dekretligji i Fan Nolit mbi ngritjen e një Komisioni të Llogarive Financiar.

Në kapitujt vijues, lexuesi njihet më hollësisht me një ekspozitë dokumentare të vendimeve dhe raporteve të Këshillit Kontrollues gjatë viteve 1925-1939, vite të cilat shënuan një punë të inspektimit financiar dhe kontrollit publik, intensive dhe cilësore për kohën, në mbrojtje të interesave financiare të Shtetit të ri Shqiptar. Kemi përzgjedhur për lexuesin vendimet

dhe raportet për buxhetin konsumtiv të ushtrimit financiar¹⁰³ : së pari sepse ato përfaqësojnë vlerën e shtuar që i kanë sjellë mirëmenaxhimit financiar të kohës; së dyti sepse janë forma më e pastër e llogaridhënies qeveritare ndaj Parlamentit e qytetarëve, dhe së treti ofrojnë një botëkuptim mbi disiplinën audituese të asaj kohe, e cila u referohej edhe rregullave të kontabilitetit të Gjykatës së Llogarive të Italisë, Francës dhe Belgjikës. Raportet mbi buxhetin konsumtiv nuk shtrihen në formë mekanike, por në formë analitike të një auditimi të mirëfilltë, duke shmangur gjuhën e drunjtë burokratike, dhe parashtrojnë fakte nga ku mund të nxjerrim tiparet e identikitit të Këshillit Kontrollues. Kështu, ekzistenca e një Prokurori brenda organikës së Këshillit Kontrollues, i cili ndiqte zbatimin e vendimeve të Këshillit Kontrollues dhe merrte pjesë në mbledhjet kolegjiale, flet për një format të përparuar të Këshillit Kontrollues, i cili paraqitet me veçori quasigjyqësore. Me vlerë për t'u theksuar është edhe përfaqësimi i Këshillit Kontrollues në aktivitetet e Lidhjes së Kombeve, në Komunitetin Fiskal të kësaj organizate ndërkombëtare.

Për KLSH, botimi i këtij libri përbën një zbatim të motos së INTOSAI-t “*Experientia Mutua Omnibus Prodest*” (Nga eksperiencia e përbashkët përfitojnë të gjithë). Në aktivitetet e INTOSAI-t apo EUROSAT-t, ne ndeshemi me Institucione Supreme të Auditimit që kanë një moshë disa shekujore dhe jemi të angazhuar për të përvetësuar eksperiencën më të mirë që ofrojnë këto SAI-e të moçme. Megjithatë, përmes këtij libri, i cili fakton një traditë të pasur të auditimit të jashtëm publik në Shqipëri, ne mund të nxjerrim mësim nga eksperiencia e kolegëve të asokohe, të cilët jo vetëm e lëvruan auditimin e jashtëm, por e konsoliduan atë pavarësisht friksioneve dhe pështjellimeve që u imponte politika e brendshme dhe e jashtme e asaj periudhe.

Me qëllim ruajtjen e vlerave historike dhe forcimin e kapaciteteve audituese, ne si KLSH jemi të angazhuar për të plotësuar kolanën e botimeve të institucionit tonë, të cilën e përzgjedha si linjë të veçantë institucionale qysh në vitin 2012, për të arritur në 100 botime deri në vitin 2018. Me vlerësimin maksimal profesional dhe qytetar, stafi i sotëm i KLSH përulet përpara figurave dhe personaliteteve që kanë drejtuar këtë institucion, si Fejzi Alizoti, Kol Thaçi, Lac Gera, Llambi Aleksi, Lame Kareco, Rok Gera, Izedin Beshiri dhe Faik Shatku (Kryetari i fundit i Këshillit Kontrollues) si dhe përpara kontributit të tyre të jashtëzakonshëm për institucionin dhe forcimin e Shtetit të sapoformuar shqiptar (Këshilli Kontrollues u themelua vetëm 13 vjet pas lindjes së Shtetit më 28 Nëntor 1912). Botimin e këtij libri ja kushtojmë në formë homazhi dhe nderimi atyre personaliteteve të kohës që shkruan një faqe të vyer në historinë e një institucioni kushtetues si Kontrolli i Lartë i Shtetit.

Bujar LESKAI

¹⁰³ Shënim: Për shkak të mungesave në fondin 186 për Këshillin Kontrollues të AQSH dhe për arsye të dhëna në sqarimet për krerët përkatës, nuk janë paraqitur të gjitha vendimet për buxhetin konsumtiv.

*“Korniza e Matjes së Performancës së SAI-ve”**Parathënie e librit, Botim i vitit 2017*

Korniza e Matjes së Performancës së institucioneve supreme të auditimit publik (SAIve), e miratuar në Kongresin INCOSAI XXII të INTOSAI-t në Abu d’Habi të Emirateve të Bashkuara Arabe, në dhjetor 2016, u siguron SAI-ve një bazë për vlerësimin vullnetar të performancës së tyre kundrejt Standardeve Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (ISSAI-ve) dhe praktikave të tjera të mira ndërkombëtare për auditimin e jashtëm publik. Korniza e matjes së performancës përbën një ndër dokumentet strategjike të rëndësishëm të Kontrollit të Lartë të Shtetit, i cili e ka treguar qartazi se ndryshimi, zhvillimi dhe përsosja është filozofia e funksionimit të tij. Kjo filozofi nuk është vetëm një vizion apo një aspiratë, por sikurse është provuar në mënyrë të vazhdueshme, identifikimi dhe aplikimi i instrumenteve që mundësojnë zhvillimin dhe përsosjen

në të gjithë dimensionet është një proces i pranishëm në mënyrë të vazhdueshme përgjatë realizimit të veprimtarisë së institucionit tonë.

Ky dokument përbën një instrument jetik, i cili nëpërmjet realizimit të procesit të vlerësimit të gjithë aspekteve të aktivitetit të institucionit më të lartë të auditimit publik, mundëson realizimin e një ekzaminimi të detajuar të nivelit të plotësisht të standardeve të krahasuar sipas një sistemi të ndërtuar nga INTOSAI. Procesi hartimit të Kornizës së Matjes së Performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit, i ndjekur nga Grupi i Punës së INTOSAI-t për “Vlerat dhe Dobitë e SAI-ve” ka qenë gjithëpërfshirës dhe është bazuar në praktikën më të mira ndërkombëtare si dhe është testuar gjatë viteve 2013- 2015 nga institucionet homologe më me eksperiencë. KLSH-ja si pjesë aktive e INTOSAI-t në mënyrë sistematike ka ndërtuar sistemet e përdorimit me efikasitet të instrumenteve të konsoliduar e të rekomanduara nga partnerët tanë ndërkombëtarë. Implementimi i sistemit të treguesve dhe kriterëve, që do të përdoren gjatë procesit të vlerësimit dhe vetë-vlerësimit të performancës audituese dhe organizative të institucionit, mundëson që të identifikohet, për çdo aspekt të detajuar, niveli i plotësisht të ISSAI-ve, përcakton masat që duhet të ndërmerren për përmirësimin e punës audituese dhe organizative të institucionit.

Vetë sistemi i zbatuar për krahasim përbën një tërësi vlerash, të cilat e bëjnë KLSH-në të vendoset sa më pranë institucioneve të vendeve më të zhvilluara dhe më me eksperiencë. Procesi i zbatimit konkret të sistemit të treguesve të matjes së performancës është një realitet i provuar për institucionin tonë. Me kurajon dhe dëshirën e përmirësimit të vazhdueshëm ky sistem është përdorur për vlerësimin e performancës për vitet 2015 dhe 2016, gjetjet e të cilit janë publikuar në “Raporti Vjetor i Performancës, KLSH 2015” dhe “Raporti Vjetor i Performancës, KLSH 2016”. Korniza e Matjes së Performancës së SAI-ve është një platformë universale dhe mund të zbatohet në të gjitha llojet e SAI-ve, pavarësisht nga struktura e qeverisjes, mandati, konteksti kombëtar dhe niveli i zhvillimit. Korniza shërben, para së gjithash, për të kontribuar në përmirësimin e kapaciteteve të SAI-t, përmes

matjes së performancës dhe identifikimit të mundësive për të forcuar dhe monitoruar performancën e SAI-t, duke forcuar llogaridhënien. Në përputhje me objektivat e ISSAI 12 “Vlera dhe Dobitë e Institucioneve Supreme të Auditimit – të bësh diferencën në jetën e qytetarëve”, Korniza i ofron SAI-t një bazë objektive për të demonstruar rëndësinë e tij të vazhdueshme për qytetarët dhe palët e tjera të interesit. Ajo synon të vlerësojë kontributin e SAI-t drejt një menaxhimi më të fortë financiar publik, qeverisjes së mirë dhe llogaridhënies, si dhe përpjekjet për të thelluar luftën kundër korrupsionit. Ajo shqyrton në mënyrë holistike të dy qasjet, si punën audituese ashtu dhe funksionet jo-audituese të SAI-t, në lidhje me bazën e tij ligjore dhe mjedisin ku vepron, duke identifikuar ndërvarësitë dhe shkaqet rrënjësore të performancës së SAI, duke ofruar kështu një bazë të fortë për vlerësimin tërësor të nevojave të SAI-t për planifikimin e zhvillimit të tij strategjik dhe të zhvillimit të kapaciteteve, duke mundësuar ndjekjen e progresit me kalimin e kohës. Botimi i Kornizës së Matjes së Performancës së KLSH-së së bashku me manualët dhe udhëzuesit mundëson:

- Konsolidimin strukturor të institucionit, duke siguruar vazhdimësinë e zhvillimit të nivelit të ekspertizës së audituesve të jashtëm publik si dhe përsosjen organizative të tij;
- Rritjen e përgjegjshmërisë dhe transparencës me publikun, partnerët kombëtarë e ndërkombëtarë dhe mbi të gjitha me vet-veten;
- Komunikim të sinqertë dhe të përgjegjshëm me mbikëqyrësit tanë, parlamentin dhe qytetarët;
- Realizimin e objektivit për të qenë një institucion model që udhëheq nëpërmjet shembullit;
- Rritjen e ekonomicitetit, eficiencës dhe efektivitetit në menaxhimin e burimeve të vëna në dispozicion, duke realizuar misionin e tij si një vlerë e shtuar për qytetarët shqiptarë.

Ne si KLSH e botojmë variantin final të miratuar në Kongresin INCOSAI XXII, pasi për ne është parësore të mund të masim dhe krahasojmë punën tonë dhe rezultatet sipas kërkesave të ISSAI-ve dhe praktikave të tjera të mira ndërkombëtare. Raportimi i performancës sonë nëpërmjet qasjes, frymës dhe treguesve të këtij instrumenti na jep siguri se jo vetëm jemi tërësisht transparentë me qytetarin, Kuvendin dhe palët e tjera të interesit, por edhe se arrijmë të japim të plotë vlerat dhe dobitë e punës së KLSH-së për ruajtjen dhe mirë-menaxhimin e parasë publike. Kjo na siguron mirëkuptimin dhe mbështetjen që kemi nevojë nga qytetari dhe Kuvendi, si dhe rrit besimin publik në dobitë e punës sonë. Për ne, si Institucion Suprem i Auditimit Publik, kjo është parësore.

BUJAR LESKAJ

*“Raporti Vjetor i Performances KLSH 2017”**Parathënie e librit, Botim i vitit 2018*

Kontrolli i Lartë i Shtetit realizon misionin kushtetues e ligjor duke i shërbyer qytetarit dhe Kuvendit të Republikës së Shqipërisë në nxitjen e përgjegjshmërisë, llogaridhënies dhe transparencës me të cilin Qeveria Shqiptare menaxhon fondet publike dhe administron asetet e tyre. Eficienca e mbikëqyrjes së përgjegjshmërisë së menaxhimit të fondeve dhe pronës publike kërkon jo vetëm përmbushjen e përgjegjësiwe Kushtetuese të Kontrollit të Lartë të Shtetit, por edhe përkushtimin e Legjislativit dhe kryesisht të Ekzekutivit në këtë drejtim. Eksperiencat pozitive dhe jo pozitive kanë theksuar se efekti real i veprimtarisë audituese të institucionit është ngushtësisht i lidhur me shkallën e zbatimit të rekomandimeve dhe masave të adresuara institucioneve publike dhe

buxhetore. Shkalla mesatare e zbatimit të këtyre rekomandimeve, ndonëse në pjesën më të madhe të pranuar, tregon për nevojën në rritje të angazhimit të institucioneve publike në vlerësimin, hartimin dhe zbatimin e masave për adresimin e problematikave të evidentuara gjatë auditiveve të KLSH-së. Një angazhim më i madh i Ekzekutivit dhe Legjislativit në zbatimin rekomandimeve tona do të nxiste mirëqeverisjen e institucioneve publike si dhe nëpërmjet rritjes së bashkëveprimit do të nxitej dhe përmirësimi i vazhdueshëm i veprimtarisë audituese, duke sjellë vlerë dhe krijuar impakt pozitiv në jetën dhe dinjitetin e qytetarëve. Është pikërisht ky fakt, arsyeja që KLSH ka ndërtuar funksionimin institucional në disa dimensione, nëpërmjet të cilave është synuar të realizohen misionet audituese duke u përmirësuar metodologjikisht dhe teknikisht në zbatim të standardeve ndërkombëtare të auditimit dhe të praktikave më të mira të INTOSAI-t dhe EUROSAT-t. Zhvillimi i kapaciteteve profesionale të audituesve duke diversifikuar drejtimet dhe burimet e trajnimeve, apo ndërveprimin aktiv në auditimet pilot dhe paralele, nën moton “Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri”, me Institucionet homologe të Auditimit Suprem, është konsideruar faktor strategjik për rritjen e performancës institucionale edhe për vitin 2017. Përmirësimi dhe forcimi i bashkëpunimit me Kuvendin e Shqipërisë, në mënyrë që bashkërisht të shërbejmë si aktorë kryesorë të transparencës dhe llogaridhënies, në funksion të informimit të qytetarëve mbi mënyrën sesi shpenzohen fondet publike ka qenë një nga dimensionet e veprimtarisë së KLSH-së. Objektivi i rritjes së transparencës dhe përgjegjshmërisë nëpërmjet konsolidimit dhe diversifikimit të instrumenteve të komunikimit me qytetarin, shoqërinë civile dhe partnerët e tjerë kombëtarë dhe ndërkombëtarë është realizuar në mënyrë të strukturuar në zbatim edhe të Strategjisë së Komunikimit të institucionit. Në zbatim të motos së Kongresit të XXI të INCOSAI-t: “Auditimi Kombëtar në shërbim të Qeverisjes së

Mirë Kombëtare", KLSH ka synuar të ndërtojë partneritet real me qeverinë dhe institucionet e tjera, nëpërmjet rolit aktiv dhe bashkëpunues për rritjen e eficiencës në administrimin e financave publike. Aktiviteti dhe kontributi i KLSH-së, si institucioni përgjegjës i auditimit të jashtëm publik, është vlerësuar nga mbikëqyrësit ndërkombëtar, si Programi SIGMA-OECD i Bashkimit Europian dhe Banka Botërore, si një faktor përcaktues në rritjen e përgjegjshmërisë në përdorimin e parasë publike. KLSH edhe për vitin 2017, ka vazhduar të kontribuojë si një anëtar aktiv e i barabartë në komunitetin e INTOSAI- dhe EUROSAI-t, nëpërmjet përfshirjes në grupet e punës dhe në task forcat së bashku me Institucionet Supreme të Auditimit të vendeve të BE-së e më gjerë, në zbatim të motos së INTOSAI-t "Nga eksperiencia e përbashkët, përfitojnë të gjithë" (Experientia mutua Omnibus prodest). KLSH, brenda mandatit të saj ligjor, ka vijuar të ndikojë në rritjen e kulturës së ndëshkueshmërisë ligjore dhe publike ndaj zyrtarëve abuzues, përmes kallëzimeve penale, publikimit të vendimeve të auditimit, njoftimeve për shtyp në rastin e shkeljeve flagrante dhe informimin e grupeve të interesit. Mekanizma të tjerë të përdorur për komunikimin, në funksion të këtij qëllimi kanë qenë dhe pjesëmarrja në median e shkruar të audituesve për gjetjet e auditimeve me ndjeshmëri, organizimit të konferencave shkencore me universitetet në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar, dhe organizimit të muajit të hapur për publikun e gjerë. Kontributi i KLSH-së për qeverisjen e mirë, për rritjen e transparencës dhe llogaridhënies dhe luftës kundër korrupsionit, ka marrë dimensionë të reja nga viti në vit. Në këtë kontekst, filluar prej vitit 2014, është zhvilluar një qasje e strukturuar e hartimit dhe zbatimit të politikave institucionale të integritetit, duke aplikuar instrumentin e vetëvlerësimit të integritetit INTOSAI. Ky instrument përbën bazën e auditimit të integritetit dhe të etikës së institucioneve publike, proces i cili do të rrisë efektin e ndërhyrjeve të KLSH-së për të parandaluar korrupsionin dhe abuzimin me fondet dhe pasurinë publike. Një nga parimet bazë të funksionimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit është transparenca dhe përgjegjshmëria. Për zbatimin real të këtij parimi, është ndërtuar infrastruktura ligjore dhe metodologjike, që mundëson vlerësimin mbi baza vullnetare të performancës institucionale duke përdorur Standardet Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit dhe praktikat më të mira ndërkombëtare të fushës. Rezultatet e kësaj qasje na inkurajojnë për t'u ballafaquar me problematikat si dhe përcaktojnë aspektet që kërkojnë përmirësim të mëtejshëm në referencë të praktikave më të mira ndërkombëtare. Kjo qasje metodologjike nuk përbën qëllim në vetvete por është një përmbushje e misionit kushtetues për të sjellë vlerë për qytetarët. Nuk do të kishin arritur objektivat dhe synimet tonë nëse nuk do të kishim mirëkuptimin, mbështetjen dhe bashkëpunimin e Kuvendit të Shqipërisë, në veçanti Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit, bashkëpunim që shpresojmë dhe urojmë që do të vijojë edhe gjatë këtij viti, duke arritur një nivel më të institucionalizuar përmes krijimit të një nënkomisioni për ndjekjen e rekomandimeve të KLSH, brenda Komisionit për Ekonominë dhe Financat. Ky mekanizëm do të ndihmojë në ndërgjegjësimin e subjekteve audituese për domosdoshmërinë e zbatimit të rekomandimeve dhe nga ana tjetër do ti shërbejë cilësisë së punës audituese. Kontrolli i Lartë i Shtetit ka vijuar të veprojë

si shërbestar i qytetarit, moto kjo, që udhëheq të gjitha qëllimet dhe objektivat institucionale, të cilat janë përcaktuar qartësisht edhe në fokusin e Zhvillimit Strategjik të KLSH-së, për vitet 2018-2022. Eksperienca e përfituar dhe zhvillimet e projektuara kanë konfirmuar se procesi i modernizimit të institucionit të auditimit të jashtëm publik në Shqipëri përbën një të mirë publike si dhe një vlerë për sistemin e institucioneve publike, i cili synon të jetë një organizatë model që udhëheq nëpërmjet shembullit, parim i cilësuar në ISSAI-n 12 “Vlerat dhe dobietë e institucioneve supreme të auditimit – të bësh diferencën në jetën e qytetarëve”. Dinamika e zhvillimit të KLSH-së nëpër vitet 2012- 2017 përbën faktorin kryesor të suksesit për vitet e ardhshme.

BUJAR LESKAJ

“Standardet e Kontrollit të Brendshëm të Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare (GAO) të Shteteve të Bashkuara të Amerikës”

Parathënie e librit, Botim i vitit 2018

Botimi në shqip i librit “Standardet e Kontrollit të Brendshëm të Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare (GAO) të Shteteve të Bashkuara të Amerikës”, i quajtur ndryshe “Libri Jeshil (Green Book)” hap për lexuesin shqiptar botën e kontrollit të brendshëm financiar dhe ekonomik të një enti qeveritar në nivelin më të lartë të përgjegjshmërisë publike dhe dijeve profesionale. Ai përshkruan standardet për kontrollin e brendshëm në Qeverinë Federale të SHBA-ve, të cilat ofrojnë kritere për vlerësimin e programimit, zbatimit dhe efektivitetin e kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes federale, për të përcaktuar nëse një sistem i kontrollit të brendshëm është efektiv. Njësitë ekonomike jo-federale në SHBA (organet e qeverisjes në nivel të shteteve përbërëse të SHBA-ve) e përdorin Librin e Jeshil si një kornizë për të hartuar, zbatuar dhe operuar një sistem

efektiv të kontrollit të brendshëm. Parimet dhe rregullat e “Librit Jeshil” kanë vlerë të qartë edhe për NE, audituesit e Kontrollit të Lartë të Shtetit në drejtim të analizës dhe vlerësimit të kontrollit të brendshëm të enteve publike që auditojmë, pasi një sistem i shëndoshë i kontrollit të brendshëm është kusht thelbësor për integritetin e njësisë ekonomike. Këto parime dhe rregulla marrin rëndësi të veçantë për menaxherët publikë dhe për komunitetin e audituesve të brendshëm shqiptarë, duke i orientuar ata drejt në maksimizimin e përpjekjeve të tyre për një sistem efektiv kontrolli dhe auditimi të brendshëm në

organizatën ku kontribuojnë. Ambicia jonë si KLSH në këtë dyvjeçar 2018-2019 është të implementojmë me përpikmëri dhe përkushtim këto standarde të kontrollit të brendshëm brenda institucionit tonë, duke e shndërruar atë në një SAI model që udhëheq nëpërmjet shembullit, por edhe të ndihmojmë entet publike që auditojmë, që edhe këto institucione të Shtetit ta zbatojnë “Librin Jeshil”, si një pasqyrë të efektshme ku reflektohen parimet dhe rregullat e një menaxhimi financiar të shëndoshë, të përgjegjshëm dhe transparent të aseteve publike dhe parave të taksapaguesit shqiptar. Kontrolli i brendshëm është thelbësor në mirëqeverisjen publike, pasi përfshin planet, metodat, politikat dhe procedurat e përdorura për të përmbushur misionin, planin strategjik, qëllimet dhe objektivat e organizatës shtetërore. Kontrolli i brendshëm shërben si linja e parë e mbrojtjes në ruajtjen e aseteve publike. Ai i ndihmon menaxherët e njësisë ekonomike të arrijnë rezultatet e dëshiruara nëpërmjet menaxhimit efektiv të burimeve publike.

Libri “Standardet e Kontrollit të Brendshëm të Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare (GAO) të Shteteve të Bashkuara të Amerikës” përshkruan me një gjuhë të qartë për lexuesin mënyrat dhe kriteret se si arrihet një sistem efektiv i kontrollit të brendshëm dhe se si ky i fundit rrit gjasat që një njësi ekonomike të plotësojë misionin e saj, pasi jep siguri të arsyeshme, jo absolute, që organizata do të arrijë objektivat e saj strategjike. Botimi përshkruan në detaje pesë komponentët e kontrollit të brendshëm, si: Mjedisi i Kontrollit - Themeli i një sistemi të kontrollit të brendshëm. Ai siguron disiplinën dhe strukturën për të ndihmuar një njësi ekonomike të arrijë objektivat e saj Vlerësimi i Riskut - Vlerëson risqet me të cilat ballafaqohet njësi ekonomike, e cila synon të arrijë objektivat e saj. Ky vlerësim siguron bazën për zhvillimin e përgjigjeve të duhura ndaj risqeve. Aktivitetet e Kontrollit - Menaxhimi i veprimeve sjell nëpërmjet zbatimit të politikave dhe procedurave arrijnë e objektivate dhe përgjigjen ndaj risqeve në sistemin e kontrollit të brendshëm, i cili përfshin sistemin informativ të njësisë ekonomike. Informimi dhe Komunikimi - Menaxhimi i informacionit cilësor nëpërmjet të cilit stafi i njësisë komunikon dhe e përdor për të mbështetur sistemin e kontrollit të brendshëm. Monitorimi – Mbikëqyrja e aktiviteteve vepron për të vlerësuar cilësinë e performancës me kalimin e kohës dhe për të zgjidhur menjëherë gjetjet e auditimeve dhe inspektimeve të kryera në njësinë ekonomike. Shumëkush nga lexuesit mund të pyesë se përse KLSH këmbëngul në botimin në shqip të materialeve dhe literaturës profesionale nga standardet dhe praktikët e auditimit të GAO-s. Institucioni suprem i auditimit publik të SHBA-ve është një institucion lider i komunitetit të institucioneve supreme të auditimit (SAI-ve) në mbarë botën, jo vetëm për integritetin e lartë dhe profesionalizmin etalon që ka treguar në auditimet dhe këshillimet për Qeverinë Federale Amerikane, por edhe për kontributin e dhënë ndër vite në zhvillimin strategjik të INTOSAI-t, organizatës së 192 institucioneve supreme të auditimit shtetëror, duke qenë nismëtar, frymëzuesi dhe mbrojtësi i tre planeve strategjike të INTOSAI-t: 2004-2010, 2011-2017 dhe 2018-2022. Në nivel të mendimit shkencor për auditimin e jashtëm publik, GAO është padyshim në pararojë me auditimet, raportet mbi risqet sistematike në ekonominë shtetërore amerikane, studimet dhe analizat e saj, etj. Botimi vjen pas publikimit

në shqip nga KLSH në vitin 2015 të “Standardeve të Auditimit të Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare të Shteteve të Bashkuara të Amerikës (GAO)”, i quajtur ndryshe “Libri i Verdhë (Yellow Book)” i GAO-s. Duke uruar lexim të mbarë!

BUJAR LESKAJ

“Strategjia e Zhvillimit të KLSH-së 2018 - 2022, Plani Strategjik EUROSAT 2017-2023, Plani Strategjik INTOSAI 2017-2022”

Parathënie e librit, Botim i vitit 2018

Strategjia e Zhvillimit të Kontrollit të Lartë të Shtetit përcakton drejtimet kryesore të veprimtarisë së institucionit të auditimit suprem publik, në përmbushje të misionit të tij kushtetues. Filozofia e këtij institucioni si mbikëqyrës i fondeve publike, me një profil të konsoliduar si “watchdog” dhe “sy vëzhgues” i qytetarit, synon të kërkojë vlerën e parasë së shpenzuar të fondeve publike, nëpërmjet përdorimit të tyre me efektivitet, efikasitet dhe ekonomicitet, për një shërbim sa më të mirë dhe të përgjegjshëm ndaj qytetarit dhe taksapaguesit shqiptar.

Duke plotësuar misionin e tij kushtetues e ligjor, Kontrolli Lartë i Shtetit garanton qytetarin, publikun dhe Kuvendin për nivelin e përgjegjshmërisë me të cilin Qeveria Shqiptare dhe Njësitë e Qeverisjes Vendore menaxhojnë paratë publike, mirëmbajnë asetet e tyre, si dhe siguron llogaridhënien dhe transparencën e këtyre fondeve. KLSH është zhvilluar në këto vite të transformimit të Shqipërisë, nëpërmjet hartimit dhe implementimit të strategjive duke filluar që nga dokumenti i parë strategjik për periudhën 2008-2012, i plotësuar në vitin 2012, dhe më pas i ndjekur nga Plani Strategjik 2013-2017, që përbën strategjinë e parë të ndryshimit dhe reformës së thellë institucionale në KLSH. Rrugëtimi i nisur për rritjen në shumë dimensione na mundëson që të paraqesim Strategjinë e Zhvillimit 2018-2022, mbështetur në Kushtetutën e Shqipërisë, në përcaktimet e Ligjit 154/2014 “Për organizimin dhe funksionimin e KLSH”, në kuadrin nënligjor si dhe zhvillimet e praktikave më të mira të institucioneve partnere homologe, në zbatim të standardeve ndërkombëtare të auditimit publik.

Mendimi Strategjik mbështetet në motot tona: “Të bashkuar në ambicie e vendosmëri” dhe “Auditimi në shërbim të qytetarit” të Kongresit INCOSAI XXII-të të INTOSAI-t, në Dhjetor

2016 në Abu Dhabi, dhe “Si mund të ndihmojnë SAI-et në rikthimin e besimit të qytetarëve tek qeverisja publike”, e Kongresit të X-të të EUROSAT-t, të zhvilluar në maj 2017 në Stamboll, Turqi. Strategjia i përgjigjet kërkesave të Standardeve Ndërkombëtare të INTOSAI-t (ISSAI-ve) dhe është mbështetur në udhëzuesit metodologjikë të publikuar për këtë qëllim nga organizatat ndërkombëtare profesionale dhe Nisma për Zhvillim e INTOSAI-t (IDI). Planet Strategjike të INTOSAI-t 2017-2022 dhe EUROSAT-t 2018-2023, të miratuara në Kongreset përkatëse cituar më sipër, kanë shërbyer si udhërrëfyes në hartimin e kësaj Strategjie të institucionit për pesë vitet e ardhshme.

Nëpërmjet Vizionit, në përmbushje të Misionit të tij në këtë Strategji, KLSH synon t’u përgjigjet sfidave dhe kërkesave të kohës, duke u aftësuar t’u qëndrojnë dhe përshtatet ndryshimeve në mjedisin rrethues, me të cilat ballafaqohet sektori publik. Njëkohësisht, ai investon në ekspertizën e nevojshme dhe të domosdoshme në fusha të tilla si zhvillimet dixhitale, qëndrueshmëria e financave publike, efektiviteti dhe eficientia e menaxhimit të programeve qeveritare, kryesisht në atë të partneritetit publik-privat, etj.

KLSH aspiron që nëpërmjet auditimeve të tij të sjellë vlerë të shtuar në shërbimin ndaj qytetarit, Kuvendit dhe subjekteve publike që auditon. Kjo nënkupton sigurimin e aftësive më të mira profesionale dhe njohurive mbi standardet ndërkombëtare të fushës për të gjithë trupën audituese dhe personelin ndihmues në KLSH, nëpërmjet punës së përbashkët, duke zbatuar një nga parimet e ISAI 12, që të udhëheqë nëpërmjet shembullit. Gjithashtu, filozofia e hartimit të këtij dokumenti strategjik është mbështetur në rekomandimet e dhëna nga raportet dhe vlerësimet e organizatave ndërkombëtare, si: DG-Budget nëpërmjet Raporteve të Progresit të Komisionit Evropian për Shqipërinë; vlerësimet e SIGMA-s, nëpërmjet raporteve të monitorimit; Raporti i rishikimit mes kolegëve “Peer Review”, i realizuar nga ekspertët e Gjykatës Austriake të Auditimit në vitin 2016; raportet e misioneve të ekspertëve të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë (NIK) dhe të Zyrës së Auditimit Shtetëror të Kroacisë në kuadrin e Projektit të Binjakëzimit me Fonde IPA 2013 “Forcimi i Kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm Publik në Shqipëri”; si dhe rekomandimet nga ekspertët e SAI-ve të përparuar të Evropës, GAO-s (Zyrës së Auditimit të Qeverisë së SHBA-ve) dhe ECA-s (Gjykatës Evropiane të Audituesve), të cilat janë përkthyer dhe po implementohen nga institucioni si detyra dhe objektiva parësorë për zhvillimin strategjik të tij në të tashmen dhe të ardhmen.

Strategjia 2018-2022 e KLSH-së, duke u bazuar në arritjet e Planit të mëparshëm Strategjik 2013-2017, përvijon të menduarit strategjik dhe profesional, duke përcaktuar objektiva dhe plan pune, pas kryerjes së analizave të thelluara mbi eksperiencat dhe parashikimet, duke vepruar ndaj ndryshimeve të mjedisit dinamik ku vepron institucioni, për menaxhimin sa më të suksesshëm të sfidave dhe risqeve. Ky proces realizohet duke ruajtur vlerat dhe parimet e një institucioni suprem auditimi, të sanksionuara në Deklaratën e Limës, Magna Carta e SAI-ve, si dhe në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë. Gjithashtu, ky dokument është hartuar dhe mbartë komentet e ekspertëve të Programit SIGMA, të cilët në mënyrë të vazhdueshme

kanë kontribuar për modernizimin e KLSH-së. Performanca e zbatimit të Strategjisë do të matet kundrejt qëllimeve të qarta, objektivave dhe aktiviteteve të detajuara, si dhe treguesve të mirëpërcaktuar, duke synuar impaktin maksimal të plotësimit të rekomandimeve dhe kështillimit për subjektet e audituara, në shërbim të llogaridhënies dhe informimit ndaj qytetarit dhe Kuvendit për përdorimin e fondeve publike me efektivitet, efikasitet dhe ekonomicitet.

BUJAR LESKAJ

"STRATEGIC PAPERS OF ALSAI AUDITORS FOR THE GAO's FELLOWSHIP"

Parathënie e librit, Botim i vitit 2018

The USA are not just the most democratic and powerful country in the world. The country's supreme public audit institution is a leading institution of INTOSAI, the world organization of Supreme Audit Institutions (SAIs), the organizations responsible for making governments accountable on how they spend citizens's money.

26 years ago, in 1992, this institution, otherwise called the US Government Accountability Office (GAO), organized the INCOSAI XIV, the INTOSAI's Congress in Washington, DC. This was the event that marked the most important development in the SAIs community up to at that time, following the INTOSAI IX-th Congress in Lima in Peru in 1977.

The Washington INTOSAI Congress focused on the standards and guidelines for public supreme audit. From Washington, the saga of most important public supreme audit product in the world started. This product, the internationally recognized standards of pulic supreme audit (the ISSAIs) drew the attention of the UN and today form the basis for monitoring the UN Development Agenda 2030.

Vitality gained by making and promoting these professional standards was combined with defining the strategic directions of INTOSAI. GAO took over the leadership of INTOSAI's Working Group for the preparation of a global development strategy. GAO's contribution to this Group also helped develop our ALSAI 2013-2017 Strategy, as we had our main objectives set out in compliance with INTOSAI's 2011-2016 Development Strategy, notably

the second Goal of institutional building and the fourth Goal of capacity building towards a model organization.

GAO was also at the forefront of the preparations for the new INTOSAI's Development Strategy 2017-2022, adopted at the last congress, the INCOSAI XXII in December 2016 in Abu Dhabi, the United Arab Emirates on 5-11 December 2016. The Chairman of the Working Group for the Development of the INTOSAI Strategic Plan was the GAO's Comptroller General Mr. Gene L. Dodaro, the most prominent personality in public auditing in the world today. Based on these traditions and inalienable value of the contribution of an SAI such as GAO in the public supreme audit progress in the world, we translated into Albanian and published the GAO's auditing standards in 2015, called "the Yellow Book" and two years later GAO's Standards for Internal Control in the Federal Government, called "the Green Book".

Reading and acquiring these standards by ALSAI auditors is assisting them in their daily work to carry out quality audits and is orienting them to successfully face the hard challenges of profession. In the last three years, the ALSAI-GAO relationship strengthened and developed into concrete partnership. We are grateful to GAO and especially to Mr. Dodaro for enabling the training of our 5 managers and auditors for approximately 4 months at the GAO offices in Washington D.C., in the form of the GAO Fellowship Program over the three-year period 2016-2018. This experience has been of exceptional value for us. The five studies from our managers and auditors that got trained in GAO, contained in this book are comprehensive proof of the extensive benefits that our institution has received from GAO. The conclusions and recommendations of these studies constitute a sound work program for ALSAI in the future.

Below we list some of the key recommendations that our auditors gave in their studies, based on GAO's experienced and which are included in ALSAI Development Strategy 2018-2022:

- ALSAI should see the possibility of creating in the near future a dedicated special structure for the detection and respond towards fraud, waste and abuse (or corruption).
- Based on the provisions made in INTOSAI Strategic Plan 2017-2022 and ISSAI GOV 5700, ALSAI should consider starting to evaluate and monitor the implementation of Sustainable Development Goals by the Government and also of the current governmental strategies in the fight against corruption.
- ALSAI should develop an internal manual on internal controls, considering simultaneously COSO Framework, the GAO's Green Book and the ISSAIs
- ALSAI should also prepare an annual report on effectiveness of internal controls in Albanian public sector as part of the annual report on budget execution, to present it to the Parliament.
- ALSAI should consider establishing a high-risk program similar to the GAO model.
- Develop a guideline and the needed tools and processes to establish a database for tracking the implementation of performance audit recommendations.

- Develop policies for the involvement of other stakeholders in supporting performance audit teams throughout the whole audit process.

This book is published in English, in respect of fruitful partnership until now and future guaranteed cooperation with GAO, as well as in respect of its Comptroller General, Mr. Gene L. Dodaro, a personality of world dimensions of public external auditing.

James BLOCKWOOD

Bujar LESKAJ

"KLSH DHE KUVENDI 2018"

Parathënie e librit, Botim i vitit 2018

Në Deklaratën e Limës, e quajtur ndryshe "Magna Carta", Kushtetuta e Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI-ve) theksohet se: "Institucioni Suprem i Auditimit duhet të fuqizohet dhe të mandatohet nga Kushtetuta për t'i raportuar në mënyrë të pavarur dhe çdo vit gjetjet e tij Parlamentit ose çdo organi tjetër kompetent publik; ky raport duhet të publikohet. Kjo do të sigurojë shpërndarje të gjerë dhe diskutim, duke rritur mundësitë për zbatimin e gjetjeve të Institucionit Suprem të Auditimit". Mbështetur në Deklaratën e Limës dhe në rëndësinë që ka komunikimi dhe bashkëpunimi me Kuvendin e Shqipërisë, KLSH mbështetur edhe në produktet e projektit IPA I, "Forcimi i kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm", financuar nga BE, ka hartuar Udhëzuesin "Për institucionalizimin e marrëdhënieve efektive të KLSH-së me Parlamentin", në të cilin paraqet qasjen strategjike të institucionit, në një

linjë me frymën dhe mesazhet e përcjella nga dy rezolutat e miratuara nga Organizata e Kombeve të Bashkuara në kuadrin e Axhendës së saj të Zhvillimit post 2015:

- Rezolutën A/66/209 "Nxitja e eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, duke forcuar Institucionet Supreme të Auditimit", e cila i inkurajon Shtetet Anëtare të OKB-së dhe parlamentet e tyre të "aplikojnë parimet e vendosura në Deklaratën e Limës dhe në Deklaratën e Meksikos, si dhe të intensifikojnë bashkëpunimin me INTOSAI-n, duke përfshirë ndërtimin e kapaciteteve të SAI-t".
- Rezolutën A/69/228: "Promovimi dhe fuqizimi i eficiencës, përgjegjshmërisë, efektivitetit dhe transparencës së administratës publike, me anë të forcimit të institucioneve të larta të auditimit", e cila inkurajon Shtetet Anëtare dhe Parlamentet e tyre "t'i kushtojnë vëmendjen e duhur pavarësisë dhe ngritjes së kapaciteteve të SAI-ve, në përputhje me strukturat e tyre kombëtare, ashtu si edhe përmirësimit të sistemeve publike kontabël, në përputhje me planet kombëtare për zhvillim në kuadrin e Axhendës për Zhvillim Post 2015". Me anë të tyre, OKB nxit parlamentet e Shteteve Anëtare të OKB-së të

forcojnë pavarësinë e SAI-ve të vendeve të tyre dhe të bashkëpunojnë më fort me to. Miratimi i Rezolutave përbën kurorëzimin e përpjekjeve të SAI-ve nga i gjithë globi, në një lobim konkret dhe të mirë organizuar nga ana e Organizatës së tyre INTOSAI.

Mbështetur në sa më sipër, Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH), si Institucioni më i lartë i kontrollit Ekonomiko-Financiar në vend, është udhëhequr nga parimi i përmbushjes së detyrimeve kushtetuese ligjore, duke vepruar “si agjent i Kuvendit” për të siguruar miradministrimin me efektivitet, eficiency dhe ekonomicitet të fondeve shtetërore. Në këtë fokusim KLSH, marrëdhëniet me Parlamentin, i ka konsideruar si dy elementë të një sistemi të balancuar të llogaridhënies së Ekzekutivit tek palët e interesit. Në funksion të një marrëdhënie efektive frytdhënëse konstruktive me Parlamentin, KLSH në vijimësi është angazhuar në përmbushjen e detyrimeve Kushtetuese ligjore të institucionit, duke i mundësuar Kuvendit, si një prej komponentëve kryesorë të Trekëndëshit të Llogaridhënies publike, të ushtrojë mbikëqyrjen parlamentare me qëllim rritjen e transparencës së përdorimit të parasë publike. Stadi aktual i zhvillimeve të marrëdhënies që KLSH, ka me Kuvendin e Shqipërisë e sidomos me Komisionin për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë, reflektojnë kërkesat e standardeve ndërkombëtare të INTOSAI-t për më shumë përgjegjësi në sistemin e llogaridhënies për përdorimin e fondeve publike, në veçanti të ISSAI-t 20, “Parimet e Transparencës dhe Llogaridhënies”, Parimi 7, sipas të cilit “SAI-t duhet të mbajnë një marrëdhënie të fortë me komisionet përkatëse parlamentare për t'i ndihmuar ata të kuptojnë më mirë raportet dhe konkluzionet e auditimit dhe të ndërmarrin veprimet e duhura”. Botimi që po paraqitet sot përpara lexuesit shqiptar ka si qëllim që të bëjë transparente veprimtarinë e KLSH-së dhe sidomos rëndësinë që KLSH i jep rezolutave të Kuvendit të Shqipërisë, lidhur me Veprimtarinë e Kontrollit të Lartë të Shtetit vit dhe pas viti dhe veçanërisht Rezolutës së Kuvendit për veprimtarinë e KLSH-së për vitin 2017, duke hartuar për çdo rezolutë planin e veprimit për implementimin e rekomandimeve të Kuvendit të Shqipërisë, duke e konturuar këtë marrëdhënie në shinat e forcimit të llogaridhënies, transparencës dhe mirëqeverisjes.

Bujar LESKAJ

“Auditimet e Teknologjisë së Informacionit”

Parathënie e librit, Botim i vitit 2018

*Ky botim paraqet një dritare njohurish në duar të audituesve të T.I. dhe jo vetëm, të cilët duan të njihen me rrugëtimin e një sfide tashmë të fituar: atë të ngritjes dhe zhvillimit të Auditimit të T.I., një nga dhjetë risitë e paraqitura në Projekt-Ide-në e datës 14 dhjetor 2011, prezantuar pranë Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë, ku si kandidat i nominuar nga Presidenti i Republikës për detyrën e Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, parashtrova se: **“Intensifikimi i përdorimit të metodave bashkëkohore të teknologjisë së informacionit do të jetë një nga instrumentet bazë të rritjes së performancës së punës së KLSH-së dhe do të lehtësojë kontrollet e kryqëzuara të transaksioneve financiare”.***

Kjo risi u përfshi në planet strategjike të zhvillimit me objektiv Zhvillimin e Auditimit të T.I., ku KLSH guxoi të ndryshojë mënyrën e auditimit, duke futur përdorimin e Teknologjisë së Informacionit në të.

Auditimi i Teknologjisë së Informacionit(IT) si një nga llojet më të reja e të vështira të auditimit, përbën pa dyshim sot sfidën institucioneve të auditimit jo vetëm të rajonit tonë, por edhe institucioneve me të zhvilluara të auditimit, anëtare të INTOSAI-t.

Njëlloj si gjashtë vite më parë në tetor 2012 themelua Departamentin e Auditimit të Performancës si një risi absolute në aktivitetin e KLSH, dy vite më vonë, në tetor 2014 ngritëm Drejtorinë e Auditimit të T.I., nisur nga një mungesë përvoja dhe njohuri në këtë lloj auditimi, por duke caktuar drejtues një auditues dhe inxhinier me përvojë, si z, Kozma Kondakçiu, të cilin e falenderoj për punën e kryer. Kishim për orientim, krahas Projekt-Idesë, edhe Strategjinë e Zhvillimit të institucionit 2013 -2017, ku përvijua drejtimet tona për zhvillimin e auditimeve të

këtij lloji, si një nga objektivat strategjike kryesorë, duke përcaktuar edhe partnerët dhe mbështetësit kryesorë të procesit.

Gjatë viteve 2012-2018, kemi hedhur hapa të konsiderueshëm drejt zhvillimit të plotë të auditimit të T.I., nëpërmjet:

- 1) rekrutimit të punonjësve të rinj;*
- 2) kryerjes së ndryshimeve të nevojshme ligjore dhe organizative,*
- 3) zgjerimit të infrastrukturës fizike për auditimet e T.I.;*
- 4) zhvillimit të kapaciteteve audituese;*
- 5) pajisjes me metodologjinë e duhur si dhe trajnimin dhe çertifikimin e audituesve IT të KLSH nga organizatat ndërkombëtare.*

Të mbështetur fillimisht, që në vitin 2012 e në vijim nga SIGMA me trajnime në fushën e auditimit të T.I.-së dhe më pas, të përfshirë në Programin e Trajnimit të Institutit për Zhvillim të INTOSAI-t(IDI) për audituesit e T.I.së, filluam përpjekjet e para për të përgatitur stafin që në të ardhmen do të bëhej pjesë e këtyre auditimeve. Krahas këtyre institucioneve, një numër të konsiderueshëm trajnimesh realizuam me ekspertë të Dhomës Kombëtare të Auditimit të Polonisë (NIK), SAI-t të Zvicrës dhe Kroacisë.

Këto zhvillime krijuan kushtet në ndërtimin dhe më pas rritjen e kapaciteteve audituese për teknologjinë e informacionit, duke pajisur audituesit e përzgjedhur me njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për të qenë të aftë të kryejnë të tilla auditime. I konsideruar edhe nga audituesit profesionistë si një nga auditimet më komplekse, realizimi i auditimeve të T.I. ishte një nga sfidat me të cilat filluam të përballëshim që në tremujorin e fundit të 2014-ës. Nevoja për staf të kualifikuar, të pajisur me njohuri profesionale të T.I. dhe njëkohësisht me dëshirën për zhvillim dhe mësim u përball me vështirësitë për të rekrutuar stafin e duhur dhe të përshtatshëm që do të mundësonte suksesin në të ardhmen. Për këtë qëllim, trajnuam stafin e Drejtorisë në drejtime të ndryshme, sikurse Programi IDEA, përdorimi i teknikave

CAAT në auditim, menaxhimi i riskut të T.I. dhe auditimi i sistemeve të T.I.. I rëndësishë së veçantë ishte trajnimi për çertifikimin e audituesve të T.I. nga IDI online. Hapi kryesor ishte ndërmarrja e misionit të vetëvlerësimit të Sistemeve të T.I. në KLSH, me moderimin e SAI-t Zviceran, i cili shërbeu si pikë referimi për të vlerësuar nivelin e maturitetit të stafit tonë dhe përcaktimin e objektivave të zhvillimit për të ardhmen. Krahas trajnimeve, i kushtuam shumë rëndësi dhe vëmendje përgatitjes së dokumenteve metodologjike në fushën e auditimit të TI-së, të cilat janë ende në zhvillim.

Gjatë vitit 2015, realizuam për herë të parë dy auditime të sistemeve T.I.:

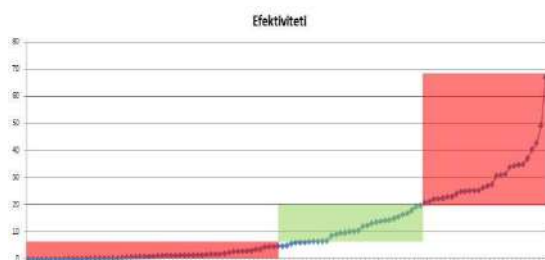
1. Auditimin e teknologjisë së informacionit në Agjencinë e Barnave dhe Paisjeve Mjekësore;

2. Auditimin e teknologjisë së informacionit në Agjencinë e Prokurimeve Publike

Krahas këtyre, institucioni kreu disa auditime me përdorimin e teknikave CAAT dhe vizualizimit të informacionit Auditimi i kryer në Agjencinë e Barnave dhe Paisjeve Mjekësore ishte një auditim pilot i mbështetur nga Inisiativa për Zhvillim e INTOSAI-t (IDI) i kryer pas trajnimit online njëvjeçar.

Përdorimi i teknikave vizualisuese në auditim është sot një realitet i diktuar jo vetëm nga sasia e madhe e informacionit që po rrethon gjithmonë e më shumë ambientin e auditimit por edhe për vlerat e shtuara që ai i ofron atij.

Teknikat për **Analizimin Interaktiv të të dhënave** kanë përfshirë çdo fushë të jetës dhe pa dyshim edhe atë të auditimit. KLSH në zbatim të rekomandimeve të Simpoziumit për Teknologjinë e Informacionit mbajtur në Mars 2014 me rastin e 300 vjetorit të themelimit të Gjykatës së Auditimit të Gjermanisë si dhe Kongresit të IX-të të EUROSAT të mbajtur në Qershor 2014, në Hagë, për zbatimin e Teknikave Inovative në Auditim nëpërmjet vizualizimit të tyre po investon në zhvillimin e **burimeve njerëzore** dhe Mjeteve Analizuese dhe Vizualizuese. Gjatë vitit 2015 për herë të parë në KLSH u përdor në auditim **Analiza Interaktive e riskut**. Këto metoda u përdoren në identifikimin e zonave me risk në prokurimet publike dhe do të shtrihen në fusha të tjera të auditimit.

Përdorimi i këtyre metodave na ka shërbyer në analizat e riskut që kryejmë në planifikimin e auditimeve, si dhe në zbulimin e zonave ku interesat publike kërkojnë përmirësime ligjore për përdorimin me efektivitet, eficiency dhe ekonomicitet të fondeve publike dhe burimeve njerëzore.

Në drejtim të zhvillimit të Auditimit të T.I., kemi shfrytëzuar mundësitë e brendshme dhe ato të ofruara nga partnerët ndërkombëtarë, ku veçojmë suportin e dhënë për trajnimin e 3 audituesve tanë nga Inisiativa për Zhvillim e INTOSAI-t (IDI), shkëmbimet dhe e trajnimet me

grupet e punës së IT të EUROSAT-t dhe INTOSAT-t (ITWG dhe WGITA), bashkëpunimi me Zyrën e Auditimit të Zvicrës, konkretizuar me kryerjen e vetëvlerësimit të IT në vitin 2015 dhe atë të vetëvlerësimit të Auditimit TI në vitin 2016, trajnimet e kryera në qendrat e specializuara të auditimit IT gjatë vitit 2017 në Indi dhe Pakistan si dhe mbështetjen e dhënë nga specialistët e SAT-ve të Polonisë, Portugalisë e Estonisë nëpërmjet projektit të Binjakëzimit IPA (AL 13 IB FI 01) për trajnimin e stafit të drejtorisë së T.I. të KLSH, apo ekspertë vendas si informaticienin i njohur z. Endri Meksi.

Po ashtu, theksojmë ndihmesën në krijimin e bazës së të dhënave për subjektet e auditimit IT (ICTS Database), krijimin dhe trajnimin e linjës së parë të suportit me njohuri mbi auditimin IT dhe zhvillimit të **Manualit Aktiv të Auditimit të Teknologjisë së Informacionit**. Ky manual elektronik, me vlera të padiskutueshme në analizimin e riskut, planifikimin e auditimit si dhe përdorimit të eksperiencës së auditimeve të mëparshme, përbën **një risi jo vetëm për KLSH por edhe për komunitetin botëror të auditimit**. Ky produkt i cili lindi, u testua në një auditim pilot, u përmirësua edhe me kontributin modest të audituesve të Teknologjisë së Informacionit të KLSH dhe është prezantuar në disa evente të grupeve të punës së IT të EUROSAT-t dhe INTOSAT-t, si frut i projektit të binjakëzimit IPA 2013 me specialistët polakë dhe kroatë. Ai është pranuar dhe po implementohet si një inovacion në fushën e auditimit nga komuniteti ndërkombëtar i Auditimit të T.I..

Ky botim vjen pas publikimit në kolanën “Botime KLSH” të Kornizës COBIT®4.1 “Objektivat e Kontrollit të Teknologjisë së Informacionit” në gjuhën Shqipe (Control Objectives for Information and related Technolog) dhe Manualit të Auditimit të Teknologjisë së Informacionit.

Sot Auditimi i Teknologjisë së Informacionit në KLSH përdor Manualin Aktiv të Auditimit të Teknologjisë së Informacionit një risi kjo e komunitetit Auditues të Teknologjisë së Informacionit të INTOSAT-t, sidhe zhvillohet elektronikisht (krahas auditimeve të tjera) në Sistemin e Menaxhimit të Proceseve të Auditimit dhe atyre ndihmëse në institucion SIMMPA (Rev-Zone).

Në qasjen tonë në zhvillimin e auditimit të T.I. na ka ndihmuar dhe orientuar drejt edhe eksperiencia e Zyrës Supreme të Auditimit të Çekisë, Presidenti i së cilës dhe njëkohësisht Zv-President i EUROSAT-t, Inxh. Miloslav Kala ka kontribuar me një leksion dhënë audituesve shqiptarë në gusht 2017, ku theksoi rëndësinë e jashtëzakonshme për SAT-t të përdorimit dhe përpunimit të informacionit dixhital në dispozicion të agjencive qeveritare, si dhe solli raste të shumta nga eksperiencia e auditimit të të dhënave të përqëndruara (Big Data) të SAT-t çek në projektet dhe shërbimet qeveritare

Këtë vit arritëm të ngrinin nivelin nga Drejtori në Departament të mirëfilltë të auditimit të T.I.. Në bazë të Strategjisë së Zhvillimit të KLSH 2018-2023, në të ardhmen, prioritet për auditimet e Teknologjisë së Informacionit do të jetë zhvillimi i kapaciteteve të auditimit IT nëpërmjet:

- i) Konsolidimit të Departamentit të Auditimit të IT.
- ii) Rekrutimit të stafit auditues me aftësi profesionale në IT
- iii) Zhvillimit dhe rritjes së kapaciteteve audituese me njohuri në teknologjinë e informacionit në çdo departament auditimi,
- iv) Plotësimit dhe zgjerimit të manualit interaktiv të auditimit IT.

Me konsolidimin e Departamentit të Auditimit të T.I., një strukturë që garanton rritjen e ritmit të zhvillimit të auditimeve të T.I. si në numër dhe në cilësi, duke zbatuar eksperiencën e fituar nga bashkëpunimi dhe trajnimet me ekspertët e SAI-ve partnerë të vendeve të zhvilluara të Evropës, si Polonia, Kroacia, etj., si dhe nga projektet e BE-së dhe të donatorëve të tjerë si USAID, si KLSH kemi krijuar kushtet për thellimin e një procesi që ka si qëllim kryesor rritjen e kapaciteteve audituese të stafit të KLSH, nëpërmjet përfutimit të njohurive të reja për audituesit dhe aftësimin të tyre për t'iu përshtatur kërkesave të profesionit në kryerjen e Auditimeve të Sistemeve të Teknologjisë së Informacionit.

Në sajë të politikave institucionale të ndjekura që nga viti 2012 e në vazhdim, Auditimi i Teknologjisë së Informacionit ka fituar kartën e qytetarisë (Mandatin për të kryer auditimin e sistemeve të T.I. përshkruar në ISSAI 1-Deklarata e Limës, si dhe nenet 3 dhe 14 të ligjit 154 "Për Organizimin dhe Funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit" datë 27.11.2014).

Rezultatet e punës së kryer për vitet 2014-2018, të paraqitura në këtë botim, e rreshtojnë KLSH në krah të simotrave në EUROSAT në këtë fushë të vështirë të auditimit, me arritje domethënëse të vlerësuara e të pakontestuara nga subjektet e audituar, si dhe nga partnerët tanë ndërkombëtarë.

Eksperiencia e fituar në auditimet e kryera, e përshkruar në këtë libër, paraqitet shumë e dobishme për të vendosur piketat e një zhvillimi të qëndrueshëm të auditimit të T.I., në përputhje me misionin e institucionit për t'i shërbyer qytetarit dhe Kuvendit në garantimin e përdorimit me efektivitet, efijencë dhe ekonomicitet të parasë publike dhe në thellimin e luftës kundër korrupsionit dhe mashtrimit financiar, në përputhje të plotë me standardet ISSAI, duke zbatuar edhe në këtë fushë audituese moton "Experienta Mutua Omnibus Prodest" (Nga eksperiencia e përbashkët, përfitojnë të gjithë) të INTOSAI-t.

Së fundi, drejtuesit dhe audituesve të Drejtorisë së Auditimit të T.I. të KLSH, të laureua në specialitete si informatikë, informatikë e aplikuar dhe informatikë ekonomike:

Kozma Kondakçiu, Armanda Begaj, Benard Haka, Elira Cukalla, Aldo Kita, Elisa Metaj, Meald Habazaj, Bledi Dervishi, Elsona Papadhima, Marsel Tufa dhe Rodjan Alimerkaj ju urojmë suksese në punën e vështirë dhe sfiduese të auditimit të T.I., por me shumë vlerë të shtuar për auditimin e jashtëm publik të Shqipërisë!

Bujar LESKAI

"ECA dhe KLSH Paralele në Zhvillimin Profesional"

Parathënie e librit, Botim i vitit 2018

Gërshetimi i vlerave të eksperiencave trajnuese të një prej institucioneve supreme të auditimit më të zhvilluara në botë, Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA) me kapitalizimin e zhvillimit profesional si rritje e kapaciteteve audituese nga Kontrolli i Lartë i Shtetit nuk është i rastësishëm. Si anëtar i INTOSAI-t dhe EUROSAT-t dhe partner i SAI-ve të BE-së, i ECA-s dhe GAO-s amerikane, KLSH e konsideron ndërtimin e kapaciteteve një proces të vazhdueshëm, të orientuar nga rezultati dhe objektivat. Kjo konsideratë rrjedh nga një prej 9 objektivat parësorë të Projekt-Idesë së datës 14 dhjetor 2011, prezantuar pranë Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit të Shqipërisë, ku si kandidat i nominuar nga Presidenti i Republikës për detyrën e Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit theksova "Zhvillimin e burimeve njerëzore të KLSH në nivelin e parametrave të kërkuar nga INTOSAI

dhe në përputhje me sfidat integruese të vendit”. Ky botim sjell qasjet inovatore të ECA-s, duke e konsideruar zhvillimin profesional të audituesit evropian në funksion të kërshërisë për njohuri të reja, trajnimet e stafit të porsarekrutuar (por jo vetëm) nëpërmjet transformimit nga vizioni në realitet, ofrimin e asimilimit të dijeve të reja në formate elastike, sipas pozicioneve të stafit, si auditues, ndihmës, ekspert, përgjegjës grupi auditimi apo drejtues i lartë, në formën e mësimi alternativ, apo si qasje e përzier për të maksimizuar rezultatet, si dhe si të mësuarit e integruar- një mjet për suksesin e organizatës.

Me këtë libër, lexuesi njihet me kulturën e të mësuarit gjatë karrierës, si dhe të mësuarit gjatë gjithë jetës të ECA-s, por edhe me politikat e zhvillimit profesional në KLSH, duke maksimizuar nevojën për krijimin e vlerave të qëndrueshme, duke aplikuar një proces sistematik të mësimi profesional e etik dhe inkurajuar një mjedis zhvillimi të vazhdueshëm e fleksibël, të aftë për t'u përballur me situata komplekse, si dhe me sfidat dhe rreziqet e kohës. Ky botim sjell formatet inovative të ECA-s të trajnimeve për kolegët e rinj dhe të vjetër, programin “ASPIRE(Aspiro)” të saj për të saporekrutuarit, ngritjen e aftësive praktike në pedestal në trajnimin e leadershipit, bashkëpunimin e SAI-t të BE-së me stafet akademike nëpërmjet forcimit të lidhjeve midis audituesve dhe akademikëve, por edhe qasjen e institucionit tonë nën motot “KLSH-agjent whatchdog i qytetarit dhe Parlamentit” dhe

“KLSH shërbestar i qytetarit”, si forca lëvizëse dhe njëherazi inspiruese për menaxhimin e ndryshimit të qeverisjes institucionale. Si SAI, kemi konsoliduar reformat e ndërmarra që nga viti 2012 në menaxhimin e burimeve njerëzore, duke u fokusuar në realizimin e tre objektivave kryesore:

1. Zbatimin e kornizës legjislativë të shërbimit civil, implementimin e Standardeve Ndërkombëtare të Auditimit ISSAI që mbulojnë fushën e menaxhimit të burimeve njerëzore si dhe qasjeve e praktikave më të mira të identifikuara nga Komuniteti i INTOSAI-t .
2. Zhvillimin edhe instalimin e vlerave etike dhe të integritetit tek çdo anëtar i stafit të KLSH, që përbën parakushtin e kredibilitetit institucional dhe bazën e ngrehinës së besimit të qytetarëve tek institucioni i KLSH-së.
3. Zhvillimin e kapaciteteve me fokus rritjen e profesionalizmit dhe maksimizimin e produktivitetit të stafit të KLSH-së.

Kjo filozofi menaxhimi e burimeve njerëzore në institucion reflekton përmbushjen e objektivit prioritar të përcaktuar në Standardin ISSAI 12 “Vlerat dhe Përfitimet e Institucioneve Supreme të Auditimit-Të bësh diferencën në jetën e qytetarëve”, si dhe menaxhimin modern dhe efektiv të kapitalit njerëzor, në funksion të sigurimit të aftësive më të mira profesionale dhe njohurive mbi standardet ndërkombëtare të fushës. Sikurse në qendër të zhvillimit profesional të ECA-s janë burimet njerëzore, rekrutimi dhe trajnimet, për KLSH reformimi institucional në periudhën 2012-2018 vendosi një koncept të ri në menaxhimin e burimeve njerëzore, duke i dhënë rëndësi parësore kapitalit njerëzor dhe

investimeve në ndërtimin e kapaciteteve. Si rezultat, situata në zhvillimin e burimeve njerëzore për vitin 2017 ishte: - 2 drejtues kanë titullin "Profesor" dhe "Profesor i Asocuar", nga 0 në vitin 2011

- 6 drejtues dhe auditues kanë titullin "Doktor i shkencave", nga 0 në vitin 2011.

- 19 drejtues dhe auditues kanë një diplomë të dytë nga të cilët 14 në Drejtësi dhe 5 në Financë, nga 4 që rezultojnë me dy diploma në vitin 2011.

- 5 drejtues dhe auditues kanë Diplomë/Certifikatë Ndërkombëtare në Kontabilitet dhe Auditim (CIPFA) dhe Certifikatë Ndërkombëtare në Auditim (CPA), nga 1 në vitin 2011.

- 5 auditues kanë Certifikatën Kontabël i Miratuar dhe 2 auditues Certifikatën Ekspert Kontabël, nga 1 që rezultonte në vitin 2011.

- 19 drejtues dhe auditues kanë Certifikatën e Audituesit të Brendshëm, nga 7 që rezultojnë në vitin 2011.

- 12 auditues kanë Certifikatën e Vlerësimit të Pasurive të Paluajtshme, nga 0 që rezultojnë në vitin 2011. - 8 drejtues dhe auditues kanë Diploma/Certifikata të trajnimeve të zhvilluara nga IDI (Iniciativa për Zhvillim e INTOSAI-t) nga 0 në vitin 2011.

- 15 drejtues e auditues kanë përfutur trajnime nëpërmjet intershipëve me afat 5 mujor nga Gjykata Evropiane e Audituesve (ECA) dhe 5 drejtues e auditues përmes fellowship-eve me afat 4 mujor nga Zyra e Auditimit Qeveritar të SHBA-së GAO, nga 1 në vitin 2011 (trajnuar në vitin 2000).

Ashtu si Gjykata Evropiane e Audituesve (ECA) ka realizuar mësimin e vazhdueshëm, atë alternativ gjatë gjithë jetës dhe të mësuarit e integruar si mjete për suksesin e organizatës, gjatë periudhës 2012-2018, KLSH mundësoi transformimin nga menaxhimi tradicional i burimeve njerëzore në qasje më proaktive dhe inovatore të ndërtimit dhe zhvillimit të kapaciteteve njerëzore e profesionale, duke mësuar nga eksperiencat e trajnimeve të SIGMA-s, të ekspertëve të SAI-ve të përparuara evropiane partnere të tij, si Zyra Kombëtare e Auditimit e Polonisë (NIK), SAI i Kroacisë, Gjykata Austriake e Auditimit, SAI çek, etj., mbi bazën e motos së INTOSAI-t "Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)". Politika e ndjekur nga KLSH, e mbështetur nga Strategjia e tij e Zhvillimit 2013–2017, e rishikuar dhe me pas nga Strategjia e Zhvillimit 2018-2022 për zhvillimin e kapaciteteve audituese, ka synuar rekrutimin dhe mbajtjen e audituesve të aftë, të përkushtuar, të motivuar për të kontribuar në zhvillimin individual dhe më pas për të gjithë institucionin. Sistemi ynë i menaxhimit të burimeve njerëzore është fokusuar në instalimin e procedurave efektive për të vlerësuar dhe plotësuar nevojat për stafin e ri të rekrutuar, si dhe njëkohësisht për të rritur dhe zhvilluar kapacitetet, aftësitë personale, karakteristikat individuale të audituesve, kontributet e tyre, potencialet, duke ofruar mundësi për mësim dhe zhvillim të vazhdueshëm.

Në kuadër të përbushjes së objektivit për një menaxhim modern të burimeve njerëzore KLSH, ka ndërmarrë hapa konkrete dhe një sërë iniciativash për instalimin në institucion të një infrastrukture dhe sistemi efektiv të menaxhimit të kapitalit human dhe krijimin e profilit të një institucioni të besueshëm dhe profesional në optikën e palëve të treta –parlamentit, medias dhe publikut e qytetarit, si dhe subjekteve të auditimit. Sikurse ECA me shume sukses ka mundur të realizojë një qasje të përzier të trajnimit tradicional me atë novator për të maksimizuar rezultatet, sistemi i zhvillimit profesional në KLSH reflekton efektivitetin e politikave të burimeve njerëzore në drejtim të rritjes së kapaciteteve profesionale, për të cilat treguesit e performancës përfaqësohen në nivele rreth 14 herë më të larta, nga 2,1 ditë mesatare trajnimi/auditues në vitin 2011, në një mesatare prej 28,5 dite trajnimi/auditues

për periudhën janar 2012-nëntor 2018, duke arritur kështu dhe nivelin më të lartë të këtij treguesi përgjatë gjithë zhvillimit të këtij institucioni ndër vite. Sikurse ECA sot drejton audituesit e saj ne njohjen dhe përdorimin e teknologjive bashkëkohore “blockchain”, KLSH ka orientuar audituesit e tij ne përdorimin e Sistemit te Informacionit për Menaxhimin dhe Mbështetjen e Proceseve të Auditimit, te quajtur RevZone, si një risi absolute per institucionin qe lehtëson dhe plotëson tërësisht me informacionin e duhur drejtimin ne auditim, si dhe ka krijuar bazën e të dhënave për subjektet e auditimit IT (ICTS Database) dhe ka zhvilluar Manualin Aktiv të Auditimit të Teknologjisë së Informacionit. Ky manual elektronik, me vlera të padiskutueshme në analizimin e riskut, planifikimin e auditimit si dhe përdorimit të eksperiencës së auditimeve të mëparshme, përbën një risi jo vetëm për KLSH por edhe për komunitetin botëror të auditimit., si produkt qe lindi, u testua në një auditim pilot, u përmirësua edhe me kontributin modest të audituesve të Teknologjisë së Informacionit të KLSH dhe është prezantuar në disa evente të grupeve të punës së IT së EUROSAT-t dhe INTOSAT-t. Ai është pranuar dhe po implementohet si një inovacion në fushën e auditimit nga komuniteti ndërkombëtar i Auditimit të T.I. Kongresi INCOSAT i XXII-te i INTOSAT-t ne dhjetor 2016 ka përcaktuar profesionalizimin si proces i vazhdueshëm i fitimit me autoritet të cilësisë dhe statusit të ekspertit dhe të etikës, duke demonstruar një nivel të lartë të kompetencës ose aftësisë. Si ECA, edhe KLSH, ne partneritet te natyrshëm si institucione supreme te auditimit(SAI), mbi bazën e Deklaratës se Limës, Kushtetutës se SAI-ve, janë angazhuar ne promovimin e Axfordes se Profesionalizmit te INCOSAT XXII-te. Kontrolli i Lartë i Shtetit këtë Axfordë e ka përkthyer në detyra që kërkojnë më shumë angazhim nga audituesit publikë, për të vepruar si profesionistë, duke kryer punën audituese në cilësinë dhe kohën e duhur, me sa më efektivitet dhe eficiency që të jetë e mundur.

Në frymën që përçon Axforda e Profesionalizmit e INTOSAT-t, eksperiencia e zhvillimit profesional te ECA-s dhe Strategjia e Zhvillimit 2018–2022 e KLSH, institucioni aspirojnë të aftësohet plotësisht për te bërë ndryshim në jetën e qytetarëve shqiptarë, sikurse përcaktohet ne standardin ISSAI 12. Kjo është mënyra se si KLSH e ka konceptuar rritjen dhe fuqizimin e kapaciteteve institucionale e organizative, duke u shndërruar ne hub (qendër, nyje) te zhvillimit profesional te audituesve te vet, për t’i aftësuar ata që të ofrojnë vlera dhe përfitime për qytetarin, ne luftën pa kompromis kundër korrupsionit dhe në përmirësimin real te qeverisjes publike, duke audituar me ekonomicitet, efektivitet dhe eficiency përdorimin e parasë se taksapaguesit shqiptar. Botimi i KLSH që ju sot merrni në duar është konceptuar si një gërshtetim i eksperiencave të zhvillimit profesional në Gjykatën Evropiane të Audituesve në Luksemburg (ECA) dhe Kontrollit të Lartë të Shtetit. I kompozuar në dy pjesë, Libri “ECA dhe KLSH - paralele për zhvillimin profesional”, harmonizon kontributin teorik po ashtu dhe origjinalitetin e implementimit praktik te politikave të edukimit profesional të audituesve në ECA, përvojë e ndjekur në mënyrë rigorozë nga KLSH për të siguruar kapitalizimin e vlerës së fituar nga zhvillimi profesional si një investim në ngritjen e kapaciteteve dhe forcimin e cilësisë së Auditimeve. Struktura e librit përfshin sa më poshtë: Pjesa e Parë, që ofron një përmbledhje të qasjes së ndjekur nga ECA për zhvillimin profesional dhe trajnimet , mbështetur në botimin e dedikuar të Revistës nr. 4 , Prill 2018 të ECA-s , Trajnimi dhe Zhvillimi Profesional (Journal No 04 | APRIL 2018, Training and Professional Development) . Njëkohësisht këtu janë integruar informacione specifike mbi trajnimet e drejtuesve dhe audituesve të KLSH në ECA si dhe forma të tjera të

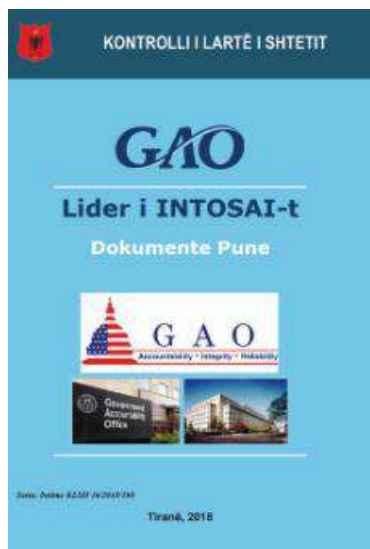
bashkëpunimit dhe zhvillimit përgjatë këtyre 7 viteve të fundit. Pjesa e Dytë e cila përcjell progresin e bërë gjatë 7 viteve të fundit nga KLSH në fushën e ndërtimit dhe forcimit të kapaciteteve si zhvillime origjinale të profilit profesional të audituesit publik shqiptar, dhe orientimin mbi perspektivën e së ardhmes. Të dy pjesët e librit janë zhvilluar si komplementarë të njëra tjetrës duke i ofruar, për herë të parë lexuesit, informacion të një natyre krejt të veçantë gjithëpërfshirës e kuptimplotë për zhvillimin profesional i orientuar nga motoja “Të mësuarit gjatë gjithë jetës të bëhet kulturë në KLSH”.

Bujar LESKAJ

“GAO Lider i INTOSAI-t”

Parathënie e librit, Botim i vitit 2018

Në respekt dhe mirënjohje ndaj Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare (Government Accountability Office, GAO) të Shteteve të Bashkuara të Amerikës dhe drejtuesit të saj, Kontrollorit të Përgjithshëm (Comptroller General) të SHBA-ve, z. Gene L. Dodaro, mik i shqiptarëve dhe i KLSH, të cilët u kanë dhënë audituesve shqiptarë një ndihmë të rëndësishme në rritjen e kapaciteteve dhe të profesionalizmit të tyre, po botojmë këtë libër, si përmbledhje të disa prej dokumenteve kryesorë të këtij institucioni themelor për demokracinë amerikane dhe funksionimin e shtetit federal amerikan. Libri “GAO, lider i INTOSAI-t”, i katërti publikim kushtuar institucionit suprem të auditimit amerikan (GAO) në serinë e botimeve KLSH, përmban:

1. Historikun e GAO-s;
2. Protokollet e këtij institucioni me Kongresin Amerikan;
3. Protokollet me institucionet e qeverisë federale

amerikane që GAO auditon;

4. Udhëzuesin për zhvillimin, paraqitjen, adresimin dhe ndjekjen e rekomandimeve të GAO-s;
5. Udhëzuesin “Si të arrihet zbatimi i rekomandimeve të auditimit”;
6. Dokumentin “Përcaktimi i sfidave të performancës, llogaridhënies dhe risqeve të larta”;
7. Dokumentin “Kudri për menaxhimin e risqeve të mashtrimin në programet federale”;
8. Dokumentin “Përdorimi i kriterëve për auditimet e performancës”.
9. Plani strategjik i INTOSAI-t 2017-2022

Këto janë dokumenta të përkthyer nga audituesit e KLSH: Xhuljana Kume, Alma Shehu, Alfons Gabili, Erjola Hoxha, Elsona Papadhima, Enea Çausaj, Aurel Rexhaj dhe Xhesika Xhuvli, të cilët i falenderoj.

I. Pak histori...

I shqetësuar nga rritja e borxhit kombëtar nga Lufta e Parë Botërore, Kongresi Amerikan kërkoi informacione më të mira dhe kontroll më të madh mbi shpenzimet qeveritare. Për këtë miratoi Aktin(Ligjin) e Buxhetit dhe Kontabilitetit në vitin 1921, duke i kërkuar Presidentit të SHBA-ve të miratojë një buxhet federal vjetor. Ky Akt krijoi edhe Zyrën e Kontabilitetit Qeveritar (Government Accounting Office), GAO-n si një agjenci e pavarur për të hetuar se si shpenzohen dollarët federalë.

Në vitet e hershme të saj, GAO u mor kryesisht me auditimin e faturave financiare. Punonjësit e asaj shqyrtuan grumbujt e dokumenteve që dokumentonin pagesat dhe blerjet e agjencive të ndryshme federale. Pas Luftës së Dytë Botërore, agjencia përballoi stokun e 35 milionë faturave të pakontrolluara, të lëshuara për shpenzimet e luftës. GAO rritin numrin e auditimeve financiare gjithëpërfshirëse, që shqyrtonin ekonominë dhe eficiencën e operacioneve të qeverisë federale. Në vitet 1960, agjencia filloi të përfshihej në llojin e punës që identifikohet sot me auditimet e performancës- të cilat shqyrtojnë nëse programet qeveritare po përmbushin objektivat e tyre. GAO realizoi se mund t'i shërbejë më mirë Kongresit, duke bërë auditime më të gjera dhe më gjithëpërfshirëse, duke shqyrtuar ekonominë dhe eficiencën e veprimeve dhe programeve qeveritare. Në vend të shqyrtimit të çdo transaksioni fiskal, GAO filloi të shqyrtojë kontrollet financiare dhe menaxhimin në agjencitë federale. GAO ka punuar me Departamentin e Thesarit dhe Zyrën e Buxhetit (tani Zyra e Menaxhimit dhe e Buxhetit) për të ndihmuar agjencitë federale të përmirësojnë sistemet e tyre të kontabilitetit dhe kontrollet mbi shpenzimet. Më vonë, Kongresi realizoi se kishte nevojë për më shumë informacion lidhur me masën në të cilën programet qeveritare po përmbushnin objektivat e tyre dhe GAO filloi të punojë në fusha të tilla si politika e energjisë, mbrojtja e konsumatorit, ruajtja e mjedisit dhe zhvillimi i qëndrueshëm i ekonomisë.

Në vitin 1974, Kongresi zgjeroi rolin e vlerësimit të GAO-s dhe i dha asaj përgjegjësi më të mëdha në procesin e buxhetimit. GAO nisi të rekrutojë analistë, shkencëtarë, juristë, inxhinierë, kimistë dhe ekspertë të tjerë. Në vitin 1986, GAO krijoi një ekip të hetuesve profesionistë, shumica juristë me eksperiencë në zbatimin e ligjit, për të shqyrtuar akuzat për abuzimë civile dhe penale, e cila ende është pjesë e detyrave të saj sot. Gjatë 30 viteve të fundit, GAO ka kërkuar të përmirësojë llogaridhënien qeveritare, duke njoftuar politikëbërësit dhe publikun për problemet e reja në të gjithë qeverinë. Në vitin 2004, me Ligjin "Akti i Reformës së Kapitalit Njerëzor të GAO-s", emri i institucionit ndryshoi nga "Zyra e Kontabilitetit Qeveritar (në anglisht Government Accounting Office)", në "Zyra e Llogaridhënies Qeveritare (në anglisht Government Accountability Office)", duke reflektuar më gjerë dhe më mirë misionin e institucionit suprem të auditimit. Në vitet 1980-2000, GAO raportoi për problemet që iu shkaktuan industrisë bankare dhe agjencive të kursim-kreditit dhe paralajmëroi në mënyrë të përsëritur për dështimin e qeverisë për të kontrolluar shpenzimet e deficitit buxhetor. Gjithashtu ka punuar me agjencitë e degëve ekzekutive për të forcuar menaxhimin financiar. GAO u kërkoi agjencive federale të modernizojnë sistemet e tyre financiare, të përgatisin pasqyrat vjetore financiare dhe t'i dorëzojnë ato për auditim. Në dhjetëvjeçarin e parë të Mijëvjeçarit të ri, agjencia bëri punë të rëndësishme në një sërë çështjesh, duke përfshirë sigurinë kompjuterike si pjese e sigurisë kombetare, kontributin në të ardhmen e qëndrueshme fiskale të SHBA-ve nepermjet raporteve të thelluara

makroekonomike lidhur me gjendjen fiskale të vendit, studimet per politikat kërkimore dhe aplikimet buxhetore në teknologji dhe shkencë, si dhe auditoi punën e programit qeveritar në mbështetjen e aseteve në vështirësi (Troubled Assets Recovery Program/TARP), pas shpërthimit të krizës financiare botërore në vitin 2008. Që nga viti 2006, GAO dhe drejtuesi i saj kanë dhënë dhe japin një kontribut thelbësor në nxitjen dhe orientimin e strukturave të INTOSAI-t për përgatitjen dhe zbatimin e tre Planeve Strategjike 2006-2010, 2011-2016 dhe 2017-2022 të Organizatës.

II. Misioni i GAO-s

GAO është institucioni i auditimit suprem publik më i zhvilluar në botë. Moto e saj është “Të bësh diferencën për Kongresin dhe kombin (To make the difference for the Congress and the nation)”.

Shpesh e quajtur “krah investigativ i Kongresit” ose “watchdog i Kongresit”, GAO shqyrton se si shpenzohen dollarët e taksapaguesve dhe u ofron Kongresit dhe agjencive federale informacione objektive dhe të besueshme për të ndihmuar qeverinë të kursejë para dhe të punojë në mënyrë më eficiente.

Në vitin fiskal 2017, GAO identifikoi 73.9 miliardë dollarë përfitime financiare -një kthim prej rreth 128 dollarë amerikanë për çdo një \$ të investuar nga Buxheti federal në të. GAO gjithashtu identifikoi 1,280 përfitime të tjera që çuan në përmirësime programore dhe operacionale në të gjithë qeverinë federale. GAO ekziston për të mbështetur Kongresin Amerikan në përmbushjen e përgjegjësisë së tij kushtetuese, për të ndihmuar në përmirësimin e performancës dhe për të siguruar llogaridhënien e qeverisë federale për të mirën e popullit amerikan. Institucioni suprem i auditimit publik në SHBA i siguron Kongresit informacion në kohë, objektiv, të bazuar në fakte, informacion jopartiak, joideologjik, të drejtë dhe të balancuar. GAO është unike midis agjencive mbështetëse të Legjislativit, në atë që raportet e saj shpesh paraqesin të dhëna origjinale dhe analiza profesionale të nxjerra nga puna në terren. Çdo raport i GAO-s pasqyron tre vlera thelbësore: llogaridhënien, integritetin dhe besueshmërinë. Agjencia gjithashtu vepron sipas standardeve strikte profesionale të rishikimit dhe referencës; të gjitha faktet dhe analizat në punën e institucionit janë kontrolluar tërësisht për saktësinë. Shumica e auditimeve të GAO-s bëhet me kërkesë të komisioneve ose nënkomisioneve të Kongresit, ose është e mandatuar nga ligjet publike ose raportet e komisioneve. GAO gjithashtu ndërmerr kërkime dhe hulumtime nën autoritetin e Kontrollorit të Përgjithshëm. GAO mbështet mbikëqyrjen e Kongresit nëpërmjet:

- auditimit të veprimtarisë së Qeverisë dhe agjencive federale, për të përcaktuar nëse fondet federale janë duke u shpenzuar në mënyrë eficiente dhe efektive;
- hetimit të pretendimeve për veprimtari të paligjshme dhe të parregullta;
- raportimit se në çmasë programet dhe politikat qeveritare janë duke përmbushur objektivat e tyre;
- kryerjes së analizave të politikave dhe dhënies së opsioneve për t’u konsideruar nga Kongresi; si dhe
- nxjerrjes së vendimeve dhe opinioneve ligjore, siç janë vendimet mbi kontestimet ndaj tenderave publikë dhe raportet mbi rregullat e agjencive federale.

GAO beson fuqimisht në transparencën e aktivitetit dhe në mbajtjen e popullit amerikan të informuar sa më shumë që të jetë e mundur për performancën e qeverisë së tij. Për këtë

qëllim, GAO raporton publikisht se çfarë gjen. Pothuajse çdo raport auditimi i GAO-s dhe dëshmi e saj përpara Komisioneve të Kongresit publikohet në faqen e internetit të agjencisë në ditën që raporti ose dëshmia është dorëzuar ose dhënë. GAO gjithashtu vazhdon të zgjerojë praninë e saj në mediat dixhitale dhe sociale. Pjesëmarrja në seancat e Komisioneve të Kongresit Amerikan është një element veçanërisht i vlefshëm bindës dhe stafi i GAO-s lë çdo detyrë tjetër për ta kryer këtë. Por jo vetëm kaq. Pothuajse të gjitha raportet e auditimit janë dokumente publike dhe vihen në dispozicion për mediat. Vëmendja e mediave ndaj një raporti auditimi mund të jetë një nxitje e fuqishme për veprim korrigjues në Qeveri, kështu që GAO bashkëpunon me përfaqësues të mediave të ndryshme. GAO vetë nuk mban konferenca për shtyp, por merr pjesë, nëse i kërkohet, në konferencat për shtyp të mbajtura nga një organ tjetër (mund të jetë dhe një anëtar i Kongresit), i cili e ka kërkuar raportin e auditimit. Në këto konferenca, stafi GAO-s i përgjigjet pyetjeve nga gazetarët. Institucioni funksionon tërësisht si një agjenci e pavarur nga Qeveria. Edhe pse GAO nuk ka tagër të detyrojë Qeverinë që të zbatojë përfundimet dhe rekomandimet e auditimeve të saj, institucioni imponohet me vlerat e tij, duke i bindur veprimtarët e tjerë për të vepruar.

III. GAO dhe Gene L. Dodaro...

GAO kryesohet nga Kontrollori i Përgjithshëm (Comptroller General) i Shteteve të Bashkuara, i cili emërohet në një mandat 15-vjeçar pa të drejtë përsëritjeje- një nga më të gjatët në shtetin Amerikan. Në historinë 97 vjeçare, GAO është drejtuar nga 8 Kontrollorë të Përgjithshëm: 1. John R. McCarl (1921-1936) 2. Fred H. Brown (1939-1940) 3. Lindsay C. Warren (1940-1945) 4. Joseph Campbell (1954-1965) 5. Elmer B. Staats (1966-1981) 6. Charles A. Bowsher (1981-1996) 7. David M. Walker (1998-2008) 8. Gene L. Dodaro (2010-) Z. Gene L. Dodaro u emërua i teti Kontrollor i Përgjithshëm i Shteteve të Bashkuara më 22 dhjetor 2010, kur u konfirmua nga Senati, pasi u zgjodh nga Presidenti nga një listë dypartiake, të propozuar nga Kongresi. Një shërbyes civil karriere, zoti Dodaro kishte mbajtur më parë një numër postesh kyçe ekzekutive në GAO. Nën drejtimin e Kontrollorit të Përgjithshëm Gene L. Dodaro, për periudhën 2010-2017, GAO jo vetëm gati dyfishoi kontributin e saj për kursimet në ekonominë publike (nga 42 miliardë dollarë amerikane në vitin 2008 në 73.9 miliardë në vitin 2017), por realizoi studime të thelluara dhe raporte në fusha me rëndësi parësore për ekonominë dhe shoqërinë amerikane, si:

Politika, kërkime, zhvillim dhe aplikime në teknologji dhe shkencë

Lista e GAO-s e enteve dhe programeve me risk të lartë, për programe dhe agjenci qeveritare që kanë nevojë për vëmendje të vazhdueshme

auditon fort programet për asistencë fatkeqësie, lidhur me sfidat ndaj reagimit efektiv të qeverisë

kontribuon në të ardhmen fiskale të Amerikës me raporte të thelluara makroekonomike lidhur me gjendjen fiskale të vendit

punon për sigurimin e mbarëvajtjes së skemave të pensioneve publike

raportet e GAO-së për evitimin e dublimeve në agjencitë federale dhe uljen e shpenzimeve.

Me Dodaron, drejtimi operacional i SAI-t amerikan u përputh plotësisht me qëllimet dhe objektivat strategjike. Duke ardhur nga një experiencë e gjatë pune brenda organizatës, Kontrollori i Përgjithshëm vendosi tonin në krye të agjencisë dhe po udhëheq nëpërmjet shembullit. Gene L. Dodaro është bashkëbiseduesi i palodhur për të shpjeguar rëndësinë e cilësisë, standardeve profesionale, sjelljes etike, karakterit dhe integritetit nëpërmjet nxjerrjes së masave për sigurimin e cilësisë. Ai gjithashtu komunikon me efektivitet të plotë përmes prezantimeve të jashtme, takimeve dhe forumeve të brendshme, sesioneve dhe bisedave të pyetjeve dhe përgjigjeve, titullarëve të agjencive dhe mekanizmave të tjerë. Së dyti, nën drejtimin e Dodaros, SAI amerikan konsolidoi rolin si lider i padiskutueshëm i INTOSAI-t. Këshillën e GAO-s e kërkojnë të gjithë dhe nga GAO mësojnë të gjitha SAI-t anëtare të Organizatës. Eksperienca, vizioni dhe largpamësia e SAI-t amerikan janë në themel të strategjive të INTOSAI-t. Kontributi dhe ndikimi i GAOs në përmirësimin dhe përditësimin e standardeve ISSAI dhe në zhvillimet strategjike të INTOSAI-t e vendosin atë në sytë e të gjithëve si SAI-n Nr. 1 në botë.

IV. GAO dhe KLSH

Me z. Dodaro në Kongresin e 22-të të INTOSAI-it në Abu Dabi, nëntor 2016

Në qershor 2004, Kontrollori i Përgjithshëm i SHBA-ve David M. Walker vizitoi KLSH dhe Shqiperinë. Ky oportunitet i rëndësishëm dhe historik nuk u kap në vitet e mëpasme nga institucioni ynë dhe pasoi një kohë pa bashkëpunim efektiv. Takimi im i parë me Kontrollorin e Përgjithshëm të SHBA-ve, Gene L. Dodaro, në cilësinë e Kryetarit të KLSH ishte në tetor 2013 në Kongresin INCOSAI XXI të INTOSAI-t në Pekin. Në këtë takim, me kërkesën time, z. Dodaro garantoj mbështetje për KLSH-në në të ardhmen.

Në shkurt 2015 takova Kontrollorin e Përgjithshëm z. Gene L. Dodaro në zyrën e tij në Washington D.C. Në këtë takim të parë në zyrat e GAO-s të një drejtuesi të KLSH në zyrat e GAO-s gjatë gjithë historisë ndër vite, në një bashkëbisedim të ngrohtë dhe këshillash të vyera nga Dodaro, i paraqita punën tone dhe

veçanërisht përkthimin në shqip të standardeve të auditimit të GAO-s, librin «The Yellow Book(Libri i Verdhë)», si dhe numrat e Revistes shkencore tremujore “Auditimi Publik, që filloi të dalë në shqip dhe anglisht nga viti 2012. Në katër vitet e fundit 2015-2018, marrëdhënia jonë si KLSH, si institucion suprem auditimi me SAI-n e Shteteve të Bashkuara të Amerikës është forcur dhe ka marrë trajta konkrete bashkëpunimi, si një nga institucionet më bashkëpunuese të rajonit.

Nga takimi me z. Dodaro, shkurt 2015

Në vizitën e fundit zyrtare si Kryetar i KLSH, por edhe më domethënësen dhe të rëndësishmen, më 6 dhjetor 2018, takova për të tretën herë në katër vjet(2015-2018) në zyrën e tij në Washington D.C. drejtuesin e GAO-s, Kontrollorin e Përgjithshëm Gene L. Dodaro, personalitetin nr. 1 i auditimit suprem publik sot në botë. Këtë rradhë i prezantova dy botimet e tjera kushtuar GAO-s, “Standardet e Kontrollit të Brendshëm të Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare të Shteteve

të Bashkuara të Amerikës”, i quajtur ndryshe “The Green Book”(Libri Jeshil) dhe “Punime strategjike të audituesve të KLSH në Trajnimin Ndërkombëtar të GAO-s (Strategic Papers of ALSAI Auditors for the GAO's Fellowship)”.

Me këtë personalitet të madh jam takuar zyrtarisht edhe herë të tjera në Kongresin INCOSAI XXI në Pekin në tetor 2013, si dhe në Kongresin INCOSAI XXII në dhjetor 2016 në Abu d’Habi të Amirateve të Bashkuara Arabe dhe në takimin vjetor të Komitetit të Ndërtimit të Kapaciteteve të INTOSAI-t në prill 2018 në Kuvajt. Gjithmonë kanë spikatur tek ai thjeshtësia si njeri, dijet e thella në profesionin e audituesit dhe qëndrimi ndihmues duke të orientuar dhe inkurajuar si koleg. I kam shprehur Dodaros mirënjohjen si KLSH për GAO-n dhe drejtuesin e saj, që në harkun kohor të tre viteve 2016-2018 mundësuan trajnimin e pesë audituesve tanë për rreth 4 muaj pranë zyrave të GAO-s në Uashington D.C., duke parashikuar për vitin 2019 edhe trajnimin e një audituesi tjetër nga KLSH. Kjo eksperiencë që po merret është e një vlere të jashtëzakonshme për ne.

Nga takimi me znj. Janet St. Laurent dhe z. James Blockwood, 2015

Në vitin 2015 në GAO kam zhvilluar takime gjithashtu me znj. Janet St. Laurent, Drejtoreshë e Qendrës së Ekselencës në Auditim të GAO-s si dhe me z. James Blockwood, Drejtor i Planifikimit Strategjik të SAI-t amerikan. Ne mars 2017, znj. St. Laurent erdhi në Tiranë dhe zhvilloi një leksion të hapur me audituesit e KLSH-së.

Në Strategjinë tonë të Zhvillimit 2018-2023, GAO-n e kemi vlerësuar dhe konsideruar ndër partnerët kryesorë. Ky partneritet do të vijojë

pa dyshim edhe në të ardhmen, pas përfundimit të mandatit tim në KLSH. Ky libër “Dokumente Strategjike të GAO-s” është i katërti publikim kushtuar GAO-s në kolanën “Botime KLSH”, kolanë e cila në vitet 2012-2018 numëron 100 botime. Në vitin 2015, mbështetur në traditat dhe vlerat e kontributit të një SAI si Zyra e Llogaridhënies Qeveritare të Shteteve të Bashkuara të Amerikës në mbajtjen të përgjegjëshme të administratës së shtetit më të fuqishëm dhe demokratik në botë, por edhe në zhvillimin e auditimit suprem publik modern, si KLSH përkthym në shqip dhe botuam standardet e auditimit të GAO-s, Librin e Verdhë (The Yellow Book). Leximi dhe përvetësimi i këtyre standardeve nga audituesit e KLSH-së i ka ndihmuar dhe po i ndihmon ata në punën e tyre të përditshme për të realizuar auditime cilësore dhe për një integritet të lartë.

Në vitin 2018, sollëm në shqip, jo vetëm për audituesin e jashtëm publik, por edhe për audituesin e brendshëm, botimin “Standardet e Kontrollit të Brendshëm të Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare të Shteteve të Bashkuara të Amerikës”, i quajtur ndryshe “The Green Book”(Libri Jeshil), i cili hap për lexuesin shqiptar botën e kontrollit të brendshëm financiar dhe ekonomik të një enti qeveritar në

nivelin më të lartë të përgjegjshmërisë publike dhe dijeve profesionale. Ai përshkruan standardet për kontrollin e brendshëm në Qeverinë Federale të SHBA-ve, të cilat ofrojnë kritere për vlerësimin e programimit, zbatimit dhe efektivitetin e kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes federale, për të përcaktuar nëse një sistem i kontrollit të brendshëm është efektiv. Njësitë ekonomike jofederale në SHBA (organet e qeverisjes në nivel të shteteve përbërëse të SHBA-ve) e përdorin Librin e Jeshil si një kornizë për të hartuar dhe zbatuar një sistem efektiv të kontrollit të brendshëm.

Po gjatë vitit 2018, botuam në anglisht librin “Punime strategjike të audituesve të KLSH në Trajnimin Ndërkombëtar të GAO-s (Strategic Papers of ALSAI Auditors for the GAO's Fellowship)”. Në trajnimet disamujore të GAO-s në vitet 2016-2018 kemi dërguar 5 nga drejtuesit dhe audituesit tanë më të mirë dhe të përgatitur, me perspektivë të qartë karriere dhe afirmimi në institucion. Këtë proces ne do ta vazhdojmë edhe në vitin 2019 (me një auditues) dhe në vitet e tjera.

Pas emërimit të sallës në katin e parë të ndërtesës së KLSH salla “Kryetarët e Këshillit Kontrollues të Financave të Shqipërisë 1925-1939” dhe të sallës në katin e dytë me emrin “Lech Aleksandër Kaczyński”, ish-Presidentit

polak dhe ish-President i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë(NIK), në respekt dhe mirënjohje ndaj GAO-s dhe drejtuesit të saj, Kontrollorit të Përgjithshëm të SHBA-ve, z. Gene L. Dodaro, mik i shqiptarëve dhe i KLSH, me vendim të Kryetarit të KLSH Nr. 201, dt. 17.12.2018, Sallën e Seminareve dhe Trajnimeve të KLSH në katin e katërt vendosa ta emëroj “GENE. L. DODARO”, me motivacionin “në respekt dhe mirënjohje të thellë ndaj kontributit të veçantë të dhënë për progresin dhe zhvillimin e kapaciteteve të audituesve të KLSH nga z. Gene L. Dodaro, Kryekontrollor i Përgjithshëm i Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare të Shteteve të Bashkuara të Amerikës (GAO), si drejtues dhe hartues i dy strategjive të INTOSAI-t për periudhat 2011-2016 dhe 2017-2022, nëpërmjet trajnimit të audituesve shqiptarë pranë GAO-s në programin Fellowship dhe bashkëpunimit me Qendrën e Ekselencës në Auditim të GAO-s”, nëpërmjet shkëmbimit të eksperiencave mes kolegëve, sipas moto-s së INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus Prodest” dhe Nenit 15 të Deklaratës së Limës. Kjo sallë e veçantë trajnimi, seminaresh, takimesh dhe prezantimesh shumë shpejt do të plotësohet me dokumenta nga GAO, me foto, broshura, botime të GAO-s dhe KLSH-së.

V. Vlera e shtuar e GAO-s

Pavarësia e GAO shtohet nga fakti se burimet njerëzore të saj përbëhen nga punonjësit e karrierës, të punësuar në bazë të njohurive, aftësive dhe aftësive të tyre. Staf i institucionit përfshin ekonomistët, financierët, juristët, shkencëtarët socialë, kontabilistët, analistët e politikave publike dhe ekspertët e kompjuterëve, si dhe specialistë në fusha që shkojnë nga politika e jashtme në kujdesin shëndetësor. 80 përqind e burimeve financiare të institucionit shpenzohet për stafin dhe ngritjen profesionale të tij. GAO i ofron Kongresit mbikëqyrje të vazhduar dhe të thellë të programeve federale, pasqyrë mbi mënyrat për të përmirësuar qeverisjen, si dhe parashikime për trendet afatgjata të zhvillimit të ekonomisë dhe shoqërisë amerikane. Megjithatë pjesa më e madhe e punës së saj shqyrton efektivitetin e operacioneve të përditshme të qeverisë, GAO gjithashtu qëndron vigjilent ndaj çështjeve në zhvillim që garantojnë vëmendjen e ligjvënësve. Për shembull, GAO ka analizuar sfidat e paraqitura nga kërcënimet e reja të sigurisë dhe globalizmit, si dhe ka ngritur shqetësime rreth mosbalancimit fiskal në rritje të vendit dhe problemeve që shqetësojnë kujdesin shëndetësor dhe skemat publike të daljes në pension. Plani strategjik i GAO për vitet fiskale 2014-2019 ka identifikuar një numër tendencash kryesore që ofrojnë një kontekst për përpjekjet e agjencisë për të shërbyer Kongresit dhe popullit amerikan gjatë një periudhe ndryshimesh dhe sfidash të mëdha. Në vitin fiskal 2017, GAO prodhoi më shumë se 700 raporte, duke sugjeruar shumë mënyra për të forcuar programet dhe politikat qeveritare. Agjencia ndjek zbatimin e rekomandimeve të saj, dhe mesatarja katërvjeçare për rekomandimet e zbatuara është 77 përqind. Vitin e kaluar, drejtuesit dhe ekspertët e GAO-s dëshmuar 119 herë para komisioneve dhe nënkomisioneve të ndryshme të kongresit.

VI. Protokollet e GAO-s me Kongresin Amerikan

Marrëdhëniet e GAO- s me Kongresin janë derivat i kompleksitetit që karakterizon sistemin qeveritar amerikan, në të cilin një nga parimet themelore është ndarja e pushteteve. Kongresi është dydhomësh. Senati ka 100 anëtarë, dy nga çdo Shtet i Federatës Amerikane . Dhoma e Përfaqësuesve ka 435 anëtarë, që përfaqësojnë qarqet e popullsisë përafërsisht të barabarta.

Marrëdhëniet e GAO-s me Kongresin e pasqyrojnë këtë strukturë të fragmentuar. Tregues i këtyre marrëdhënieve është fakti se nuk ka homolog amerikan për Komisionin e Llogarive Publike, i cili gjendet në shumë demokraci të tjera parlamentare, sidomos ato evropiane. Të përafërt me të janë Komisioni i Çështjeve Qeveritare në Senat dhe Komisioni për Reformën e Pushtetit në Dhomën e Përfaqësuesve. Këto dy komisione kanë përgjegjësi për mbikëqyrjen e GAO-s (edhe pse ato mbikëqyrin dhe një gamë të gjerë subjektsh dhe institucionesh të tjera) dhe shqyrtojnë një pjesë të konsiderueshme të raporteve të auditimit të SAI-t amerikan. Megjithatë, këto komisione nuk kanë kompetenca të veçanta dhe staturë speciale në krahasim me komisionet e tjera të përhershme. Edhe përgjegjësia për mbikëqyrjen e GAO-s ndahet me komisionet e tjera të Dhomës së Përfaqësuesve dhe Senatit, të cilat në masë të madhe kontrollojnë buxhetin e GAO-s. Duke reflektuar fragmentimin e pushtetit në Kongres, GAO është e përgatitur për të punuar me secilin Komision të Dhomës së Përfaqësuesve ose të Senatit. Ajo u raporton në mënyrë të rregullt dhe periodikisht pothuajse të gjithë këtyre Komisioneve. Sipas ligjit, çdo anëtar i Dhomës së Përfaqësuesve ose i Senatit mund të kërkojë që GAO të ndërmarrë një auditim specifik. Përveç kësaj, GAO mund të ndërmarrë auditime me nismën e vet, të miratuara nga Kontrollori i Përgjithshëm. Në realitet, auditimet propozohen në një nga mënyrat e mëposhtme:

- Me një mandat nga Kongresi si një i tërë, ose nga një nga të dyja Dhomat, Senati apo Dhoma e Përfaqësuesve, të mishëruar në një ligj apo rezolutë;
- Me një letër drejtuar Kontrollorit të Përgjithshëm nga udhëheqja e Dhomës ose e Senatit (nga Kryetari i Dhomës së Përfaqësuesve ose nga drejtuesi i Shumicës apo Pakicës i Dhomës ose i Senatit).
- Me kërkesë të Kryetarit të Komisionit ose të Anëtarit më të lartë të Pakicës (Anëtar i më i vjetër nga partia e pakicës në Komision) të një Komisioni të Dhomës ose të Senatit, në formën e një letre drejtuar Kontrollorit të Përgjithshëm të GAO-s ose në formën e udhëzimeve të përmbajtura në një raport të Komisionit.
- Me një letër drejtuar Kontrollorit të Përgjithshëm nga një anëtar individual i Komisionit..
- Me iniciativën e stafit të GAO-s. Shumica dërrmuese e auditimeve të GAO-s, gati 90% e tyre, janë regjistruar zyrtarisht si të ndërmarra në përgjigje të kërkesave nga Kryetarët e Komisioneve.

Megjithatë, ky fakt është disi devijues. Në zhvillimin e axhendës së saj të auditimeve, GAO ndjek një proces planifikimi rigoroz, të gjerë dhe të hapur. Ky proces përfshin diskutime të shumta me zyrtarë të agjencive qeveritare, me ekspertë të jashtëm dhe me Anëtarët e Kongresit dhe stafin e tyre. Gjatë këtyre diskutimeve, pikëpamjet shkëmbehen në lidhje me pyetjet, problemet dhe rreziqet që janë vërejtur nga pjesëmarrës të ndryshme dhe ka debat të hapur në lidhje me përparësitë relative me të cilat këto çështje mund të trajtohen në mënyrën më të mirë përmes procesit të auditimit. Propozimet për auditime shpesh dalin nga këto shkëmbime mendimesh, me asnjë dëshmi të qartë të origjinës reale të idesë.

Propozimet atëherë mund të miratohen nga një Komision i Senatit apo Dhomës së Përfaqësuesve dhe të formojnë bazën për një letër drejtuar Kontrollorit të Përgjithshëm, duke kërkuar auditim të veçantë. Kështu, një pjesë e konsiderueshme e kërkesave për auditime nga ana e Komisioneve të Senatit apo Dhomës së Përfaqësuesve, në fakt e kanë gjenezën nga sugjerimet nga GAO. Potenciali i një vëllimi të madh të kërkesave për auditim

nga burime të ndryshme, e ka çuar GAO-n për të krijuar qartë prioritetet për përgjigje ndaj kërkesave të tilla, si më poshtë:

1. Prioritet i lartë i jepet mandateve nga Kongresi, kërkesave nga drejtuesit e Dhomës së Përfaqësuesve ose nga Senati, si dhe kërkesave nga Kryetarët e Komisioneve të përhershëm të Kongresit. Është e rëndësishme të theksohet se kërkesave nga drejtuesit e Minoriteteve në Dhomën e Përfaqësuesve ose në Senat dhe nga Kryetarët e Komisioneve të këtyre dy Dhomave të Kongresit u jepet prioritet i barabartë me kërkesat nga homologët e shumicës. Kjo ka për qëllim që të shmangë ndikimet partiake në drejtimin e punës së GAO-s. Prioritet i lartë i akorduar kërkesave të Kryetarëve të Komisioneve bëhet për faktin se këta njerëz janë në pozitën më të mirë për të stimuluar një përgjigje efektive ndaj rezultateve të auditimit.
2. Prioriteti i dytë u shkon kërkesave nga anëtarët individualë të Kongresit, në lidhje me çështjet nën juridiksionin e një Komisioni në të cilin ata shërbejnë.
3. Prioriteti më i ulët shkon për kërkesat nga anëtarët individualë të Kongresit që në propozimet e tyre për auditim përfshijnë çështje që nuk ndodhen në juridiksionin e Komisionit të cilit ai anëtar i shërben.

Kontrollori i Përgjithshëm dhe stafi i tij i lartë vendosin se si të ndajnë burimet në dispozicion të stafit të GAO-s në shumëllojshmërinë e punës dhe fushave në të cilat auditimet duhet të fokusohen. Këto alokime (ndarje burimesh) pasqyrojnë gjykimin e Kontrollorit të Përgjithshëm ndaj prioriteteve relative dhe nuk janë domosdoshmërisht në proporcion me vëllimin e kërkesave për auditime që janë pranuar ose që mund të parashikohen në fusha të ndryshme. Kështu, brenda çdo grupimi prioritetesh, dhe veçanërisht në lidhje me kërkesat e Kryetareve të Komisioneve, ka rrezik që puna e kërkuar për auditim në një fushë të caktuar të tejkalojë burimet që GAO është e përgatitur për të kushtuar në atë fushë. Nëse kjo situatë lind, stafi i GAO-s punon me anëtarët e Komisionit përkatës dhe me stafin e këtij Komisioni për të arritur marrëveshje për priorizimin dhe caktimin e punës së auditimit, për të përmbushur sa më mirë nevojat e Komisionit. Në teori, vëllimi i mundshëm i punës audituese nga kërkesat e Kongresit mund të mbingarkojë burimet e kufizuara të GAO-s dhe ta pengojë atë nga ndërmarrja e auditimeve të tjera që ajo i quan të domosdoshme. Në praktikë, megjithatë, ky risk teorik është provuar të ketë qenë relativisht e lehtë për t'i shmangur. Edhe pse procesi nuk mund të jetë i këndshëm, Kontrollori i Përgjithshëm dhe stafi i tij i lartë kanë arritur gjithmonë marrëveshje me drejtuesit e Komisioneve, për vendosjen e kufizime të arsyeshme në pjesën e burimeve të GAO-s që mund të investohen në punë audituese, në emër të një Komisioni të vetëm. Një mbrojtje e mëtejshme e aftësisë së GAO-s për të ndërmarrë auditimet që ajo i konsideron të rëndësishme është fragmentimi i pushtetit në Kongres. Nëse GAO konsideron se një auditim duhet të ketë përparësi, është pothuajse gjithmonë e mundur për të gjetur një sponsor për atë auditim, sponsor i cili do t'i jepte prioritetin e nevojshëm. Nëse Kryetari i një Komisioni refuzon të sponsorizojë (mbështesë) auditimin, një tjetër lider - në të njëjtin Komision, ose në një Komision tjetër në të njëjtin trup (Dhomë ose Senat), ose në trup tjetër - mund të jetë mjaft i interesuar për ta bërë këtë. Tek e fundit, natyrisht, GAO gjithmonë mund të ndërmarrë auditimin me nismën e vet, duke përdorur burimet e vogla (por megjithatë të rëndësishme) që ajo mban në rezervë për punët e vetë-iniciuara prej saj.

VII. GAO dhe komuniteti INTOSAI (Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit)

GAO është SAI anëtar i Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit, INTOSAI-t, që nga themelimi i kësaj Organizate, si dhe lider i padiskutueshëm i komunitetit INTOSAI. Kontrollori i Përgjithshëm i saj është anëtar i Bordit Drejtues të INTOSAI-t. GAO fton dhe përzgjedh auditues nga të gjitha SAI-t në botë për të përfutur nga program i saj i trajnimit disamujor “International Fellowship” çdo vit. Njëkohësisht është pjestar aktiv i procesit “Peer Review” të rishikimit mes kolegëve, mes SAI-ve partnere. GAO përfaqëson një institucion lider të INTOSAI-t, organizatës botërore të institucioneve supreme të auditimit(SAI-ve), jo vetëm për vlerat që mbart, por edhe për kontributin historik që ka dhënë. Rreth 26 vite më parë, në vitin 1992, GAO organizoi Kongresin INCOSAI XIV të INTOSAI-t në Uashington D.C.. Eveniment ky që shënoi zhvillimin më të rëndësishëm në komunitetin e SAI-ve deri në atë kohë, pas Kongresit INCOSAI IX të INTOSAI-t në Lima të Perusë në vitin 1977, i cili njihet si Kongresi i Deklaratës së Limës, Magna Carta, kushtetuta e institucioneve supreme të auditimit publik. Kongresi i Uashingtonit u përqëndrua në standardet dhe udhëzimet për auditimin suprem publik.

Nga Uashingtoni nisi rrugëtimin saga e produktit kryesor të auditimit publik në botë (që më pas tërhoqi edhe vëmendjen e OKB-se dhe sot përbën bazën e monitorimit të Axsendës së saj të Zhvillimit 2030), standardet ISSAI të pranuar ndërkombëtarisht të auditimit suprem publik. Në kryeqytetin amerikan mori formën e qartë dhe të plotë moto e INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest(Nga eksperiencia e perbashket fitojne te gjitha)”. Me kalimin e viteve, vitaliteti i fituar nga standardet profesionale u ndërthur me përcaktimin e drejtimeve strategjike të INTOSAI-t. GAO qendron pas orientimeve me te rendesishme te punes se Organizates boterore te SAI-ve, te dhena ne tre planet per zhvillimin te organizates dhe pikerisht Planin Strategjik 2006-2010, Planin Strategjik 2011-2016 dhe Planin e ri Strategjik te Zhvillimit 2017-2022.

Drejtuesi i sotëm i GAO-s, z. Gene L. Dodaro ka dhënë kontributin e tij personal të patjetërsueshëm në nxitjen dhe drejtimin e strukturave të INTOSAI-t për përgatitjen dhe zbatimin e Planit Strategjik 2011-2016, si dhe për përgatitjen dhe zbatimin e Planit Strategjik 2017-2022 të Organizatës. Plani i ri Strategjik i Zhvillimit 2017-2022 i INTOSAI-t u miratua në Kongresin e fundit të INTOSAI-t, INCOSAI XXII, zhvilluar në Abu D’habi të Emirateve të Bashkuara Arabe më datat 5-11 dhjetor 2016 me nismën dhe nën drejtimin e z. Dodaro, Kryetar i Grupit të Punës për hartimin e Planit Strategjik. Kontributi i GAO-s për përgatitjen e këtyre dy strategjive të zhvillimit të INTOSAI-t ndihmoi edhe strategjitë e zhvillimit 2013-2017 dhe 2018-2023 të Kontrollit të Lartë të Shtetit, pasi në themel të tyre keto strategji kane objektivat kryesore të përcaktuara në strategjite e zhvillimit 2011-2016 dhe 2017-2022 të INTOSAI-t, sidomos Objektivi i Dytë i ndërtimit të kapaciteteve institucionale dhe Objektivi i Katërt i zhvillimit drejt një organizate model. Z. Dodaro, në leksionin e tij në Konferencën Vjetore 2013 të Shoqatës Amerikane të Administratës Publike “Elliot Richardson”, e ndan kontributin e organizatës që drejton në katër shtylla. Së pari, ai thekson se etika dhe integriteti formojnë bazën për auditimin. Së dyti, nënvizon rëndësinë që GAO i kushton etikës dhe integritetit në punën e saj. Së treti, nxjerr në pah rolin e organizatës për të zbuluar dhe deklaruar hapur në publik të vërtetat e vështira në qeverisjen publike. Dhe së katërti, ndihmën që institucioni i tij jep në promovimin e etikës dhe integritetit në auditimin publik në të gjithë botën.

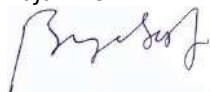
Në këtë leksion, Dodaro shprehet se “Si dikush që e ka kaluar karrierën e tij si një auditues federal, mund të them pa hezitim: puna solide audituese, e bazuar në integritetin dhe parimet e tjera etike është e domosdoshme për një mbikëqyrje efektive të qeverisë dhe mbajtjen e njerëzve përgjegjës. Puna e GAO-s nxjerr në dritë mangësitë qeveritare, inkurajon sjelljen e duhur nga ana e zyrtarëve publikë dhe e kontraktorëve privatë, si dhe ndihmon për të penguar sjelljen e diskutueshme. Puna solide audituese gjithashtu kontribuon në rezultate më të mira të politikave publike dhe në përmirësimin e performancës së qeverisë... Besueshmëria e GAO-s varet nga perceptimi - dhe realiteti - se puna jonë është kryer me integritet dhe sipas parimeve etike...Pa besueshmërinë, një auditim nuk ka shumë vlerë”. GAO nuk është thjesht komuniteti i mijëra punonjësve me integritet, përgatitje të lartë profesionale dhe të mirëtrajnuar. Institucioni nxjerr çdo vit me qindra raporte auditimi dhe dëshmi, për t’i siguruar Kongresit dhe drejtuesve të agjencive të pavarura informacion të saktë mbi aktivitetet e qeverisë. Raportet e tij për Risqet e Larta dhe për mbivendosjet apo fragmentimin e punës së qeverisë federale janë shembull për cilindo institucion auditimi në botë. Institucioni jep kontributin e tij si lider në auditim, nëpërmjet standardeve që zbaton, të quajtura “Libri i Verdhë”, të bazuara mbi rregullat e etikës dhe integritetit, ku janë reflektuar praktikat më të mira të marra nga standardet ISSAI. GAO përbën një model për të gjitha institucionet supreme të auditimit në botë, për pavarësinë, profesionalizmin, transparencën dhe integritetin, vlera këto të përmbytura në standardet ISSAI të INTOSAI-t.

Pse ky botim?

Motoja e INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest” (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë), për ne si KLSH, një institucion suprem auditimi i një vendi të vogël demokratik që duam të zhvillohemi dhe modernizohemi, nuk mund të zbatohet më mirë se sa kur mësojmë nga GAO, nga standardet dhe vlerat e saj të njohura në të gjithë komunitetin e institucioneve supreme të auditimit. Natyrisht KLSH do ta vazhdojë kolanën e saj të botimeve. Nga 12 botime modeste për 20 vjet (1992-2011), institucioni për 7 vjet 2012-2018 botoi 101 tituj librash. Sfidë jonë si KLSH është të implementojmë standardet e GAO-s, pra të përgatisim “The Albanian Yellow Book”, standardet e auditimit suprem publik të Shqipërisë në dy vitet e ardhshme. Për këto, i uroj suksese Kryetarit të ri që do caktohet dhe fillojë detyrën në vitin 2019.

Unë personalisht, jashtë KLSH do ta vazhdoj këtë traditë me një botim modest “GAO dhe NIK”(NIK është shkurtimi për Zyrën Kombëtare të Auditimit të Polonisë), kushtuar dy institucioneve supreme të auditimit të dy vendeve që kanë kushtetutat demokratike më të vjetra të botës (e para është Kushtetuta Amerikane në vitin 1787 dhe e dyta Kushtetuta Polake në vitin 1791), si dhe dy institucione që kanë ndihmuar me se shumti KLSH-ne në vitet 2012-2018, periudhe që pata privilegjin ta drejtoj institucionin tone të auditimit suprem. Jam i sigurtë se leximi i këtij libri do të ndihmojë në përfitimin e dijeve të plota për institucionin suprem të auditimit publik më të zhvilluar në botë, me shpresë dhe besim se edhe institucioni shqiptar i auditimit publik të jashtëm, KLSH po ecën në rrugën e hapur dhe në bashkëpunimin e siguruar nga GAO amerikane.

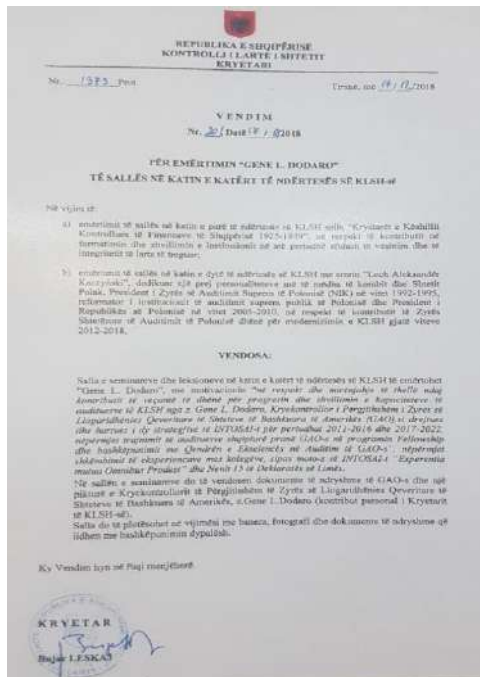
Bujar LESKAJ

SALLA E SEMINAREVE DHE LEKSIONEVE NË KATIN E KATËRT TË NDËRTESES SË KLSH EMËRTOHET "GENE L. DODARO"

17 dhjetor 2018

Pas emërimit të sallës në katin e parë të ndërtesës së KLSH-së "Kryetarët e Këshillit Kontrollues të Financave të Shqipërisë 1925-1939" dhe të sallës në katin e dytë me emrin "Lech Aleksandër Kaczyński", ish-Presidentit polak dhe ish-Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë (NIK), në respekt dhe mirënjohje ndaj GAO-s dhe drejtuesit të saj, Kontrollorit të Përgjithshëm të SHBA-ve, z. Gene L. Dodaro, mik i shqiptarëve dhe i KLSH, me vendim të Kryetarit të KLSH Nr. 201, dt. 17.12.2018, Sallën e Seminareve dhe Trajnimeve të KLSH në katin e katërt vendoset të emërohet "GENE. L. DODARO", me motivacionin "në respekt dhe mirënjohje të thellë ndaj kontributit të veçantë të dhënë për progresin dhe zhvillimin e kapaciteteve të audituesve të KLSH nga z. Gene L. Dodaro, Kryekontrollor i Përgjithshëm i Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare të Shteteve të Bashkuara të Amerikës (GAO), si drejtues dhe hartues i dy strategjive të INTOSAI-t për periudhat 2011-2016 dhe 2017-2022, nëpërmjet trajnimit të audituesve shqiptarë pranë GAO-s në programin Fellowship dhe bashkëpunimit me Qendrën e Ekselencës në Auditim të GAO-s", nëpërmjet shkëmbimit të eksperiencave mes kolegëve, sipas moto-s së INTOSAI-t "Experientia mutua Omnibus Prodest" dhe Nenit 15 të Deklaratës së Limës. Kjo sallë e veçantë trajnimi, seminaresh, takimesh dhe prezantimesh shumë shpejt do të plotësohet me dokumenta nga GAO, me foto, broshura, botime të GAO-s dhe KLSH-së.

Nga përurimi i Sallës së Seminareve dhe Trajnimeve të KLSH me emrin "GENE. L. DODARO"

Partneritetet me Institucionet Supreme të Auditimit

- Marrëveshje Bashkëpunimi me SAI-t homologe
- Marrëveshje Bashkëpunimi me organizata të shoqërisë civile, institucione shtetërore, organizata të profesionistëve të fushës, universitete, etj.
- Pjesëmarrja e Kryetarit të KLSH në aktivitetet ndërkombëtare
- Pjesëmarrja e SAI-ve partnere në aktivitetet e zhvilluara nga KLSH

MARRËVESHJE BASHKËPUNIMI ME SAI-t HOMOLOGE

KLSH nënshkruan marrëveshjen e dytë të bashkëpunimit me Zyrën Supreme të Auditimit të Polonisë (pas asaj të nënshkruar në 23 maj 2012)

4 mars 2016, Krakow, Poloni

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Zyrën Supreme të Auditimit të Polonisë, Krakow 2016.

Në kuadër të Takimit të Grupit të Punës së INTOSAI-t për Rishikimin e ISSAI 30-Kodit të Etikës, ne datat 2-4 mars 2016, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Z. Bujar Leskaj zhvilloi një vizitë në Krakow Poloni.

Gjatë qëndrimit të tij në Krakow z. Leskaj u takua me Presidentin e Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë z. Krzysztof Kwiatowski me të cilin u diskutua për fillimin e projektit të binjakëzimit për ngritjen e kapaciteteve institucionale të KLSH, i cili do të implementohet në KLSH në dy vitet e ardhshme në kuadër të projektit IPA.

Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Z. Leskaj dhe Presidenti i Zyrës Supreme të auditimit të Polonisë z. Kwiatowski në përfundim të takimit nënshkruan një Deklaratë të Përbashkët në të cilën të dy institucionet në vijim të Marrëveshjes së Bashkëpunimit të vitit 2012, angazhohen:

- për arritjen e objektivave të projektit të binjakëzimit, me synim përdorimin me efektivitet, eficiencë, transparencë dhe përgjegjshmëri të fondeve publike;
- për implementimin e objektivave të projektit të binjakëzimit, të cilat janë në përputhje me praktikën në të mira të BE dhe standardet e aplikuara nga Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI);
- për të punuar ngushtësisht së bashku për arritjen e rezultateve të pritshme të aktiviteteve të projektit të listuara në Kontratën e Projektit të Binjakëzimit;
- për angazhimin e stafit të dy institucioneve për implementimin e projektit të binjakëzimit;
- për mbështetjen e domosdoshme që kërkohet për implementimin e aktiviteteve të projektit, të përshkruara në Kontratën e Projektit të Binjakëzimit.

Z. Leskaj vlerësoi rëndësinë që ka ky projekt për Kontrollin e Lartë të Shtetit pasi institucioni i KLSH dhe audituesit do të kenë mundësinë të njihen me praktikën më të mira në fushën e auditimit dhe trajnimet që do të kryesh gjatë implementimit të projektit të binjakëzimit do ti shërbejnë ngritjes së tyre profesionale dhe modernizimit të auditimit të jashtëm në Shqipëri.

Z. Kwiatowski theksoi se Zyra Supreme e Auditimit të Polonisë i ka dhënë një rëndësi të veçantë implementimit të suksesshëm të Projektit të Binjakëzimit në KLSH dhe është e angazhuar për përfshirjen në të të ekspertëve më të suksesshëm në fushën e auditimit.

Kryetari i KLSH, z. Leskaj dhe Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë, z. Kwiatowski më pas përshëndetën aktivitetin e Grupit të Punës për ISSAI 30 dhe adresuan vlerësime për kontributin dhe angazhimin e e përfaqësuesve të institucioneve supreme të auditimit në cilësinë e anëtarëve të grupit të punës të INTOSAI-t për rishikimin e ISSAI 30-Kodit të Etikës, duke theksuar rëndësinë e pa diskutueshme që ka hartimi i këtij dokumenti për komunitetin e INTOSAI-t.

Në datat 2-4 mars 2016 ky grup pune zhvilloi takimin e tij të fundit, në të cilën u diskutuan komentet e përcjella nga 31 SAI-e mbi draftin e bërë publik nga INTOSAI. Dokumenti do t'i përcillet për miratim Komitetit Drejtues të INTOSAI dhe do të miratohet në Kongresin e XXII të INTOSAI-t që do të zhvillohet në Abu Dhabi në datat 8-11 dhjetor 2016.

Në këtë vizitë z. Leskaj shoqërohej nga Sekretari i Përgjithshëm, znj. Luljeta Nano dhe Specialistet, znj. Alma Shehu e znj. Elira Elezi.

KLSH nënshkruan marrëveshjen e bashkëpunimit me Zyrën Supreme të Auditimit të Republikës Çeke

9-10 mars 2016, Pragë, Çeki

Në datën 9-10 Mars 2016, në Pragë, z. Bujar Leskaj, Kryetar i Kontrollit të Lartë të Shtetit zhvilloi takime pune në Zyrën Supreme të Auditimit të Republikës Çeke dhe nënshkroi një

Marrëveshje Bashkëpunimi me homologun e tij, Presidentin e Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës Çeke, Ing. Miloslav Kala.

Marrëveshja u përgatit në bazë të Nenit 15 të Deklaratës së Limës, të parimeve të përbashkëta të respektit, besimit dhe bashkëpunimit dypalësh të Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI) si edhe të Organizatës Europiane të Institucioneve Supreme të Auditimit (EUROSAI).

Dokumenti i nënshkruar është me shumë vlera për KLSH-në dhe vjen pas nënshkrimit të disa marrëveshjeve të bashkëpunimit me SAI-et Europiane, të tilla si NIK-u Polak, Gjykata Austriake e Auditimit, Gjykata Turke e Llogarive, SAI-et e Kroacisë dhe Sllovenisë dhe në nivel rajonal, me SAI-et e Malit të Zi, Bosnje dhe Hercegovinës, Kosovës, Maqedonisë, etj. Zbatimi i këtyre marrëveshjeve, ka kontribuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në rritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve të KLSH-së. Përvoja e gjatë 255 vjeçare e SAI-t Çek dhe cilësia e punës në auditim është një model shumë i mirë për t'u ndjekur nga KLSH. Nëpërmjet mbështetjes së parashikuar në marrëveshje, KLSH dhe Zyra Supreme e Auditimit të Republikës Çeke, do të shkëmbejnë eksperiencë në veprimtarinë e tyre audituese, përmes vizitave të punës, trajnimeve dhe workshop-eve për audituesit shqiptarë, etj.

Gjatë ditës së parë të vizitës, pas nënshkrimit të marrëveshjes së bashkëpunimit, Kryetari i KLSH-së, z. Bujar Leskaj dhe Presidenti i SAI-t Çek, z. Miloslav Kala, bënë ga një prezantin të SAI-ve respektive lidhur me mandatin e tyre të auditimit, pavarësinë e SAI-ve, strukturën

organizative, ligjin në të cilin mbështetet funksionimi i SAI-ve në seicilin prej të dy vendeve si edhe nenet e Kushtetutës që lidhen me funksionimin e SAI-ve.

Kryetari i KLSH-së, pasi evidentoi lidhjet e forta historike dhe ekonomike mes popullit shqiptar dhe çek, bëri një prezantim të shkurtër të historisë 91 vjecare të KLSH-së, duke u përqëndruar më së shumti në arritjet, vështirësitë dhe sfidat e institucionit në vitet e fundit. Zoti Leskaj u përqëndrua në miratimin e Ligjit të Ri të KLSH-së nga Kuvendi i Shqipërisë në nëntor të vitit 2014, për të cilin pati shumë debate e kundërshti por që me këmbënguljen e KLSH-së, me mbështetjen e Komisionit për Ekonominë dhe Financat në Kuvendin e Shqipërisë dhe veçanërisht me mbështetjen e ekspertëve të SIGMA dhe të DG Budget, ligji u miratua dhe është në përputhje të plotë me standartet e INTOSAI.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Zyrën Supreme të Auditimit të Republikës Çeke

Zoti Leskaj, më tej, i njohu të pranishmit me numrin e auditimeve të realizuara gjatë vitit 2015 (158), me rritjen e numrit të auditimeve të Performanscës, me rritjen e dëmit ekonomik të zbuluar, i cili në periudhën 2012-2015 ishte 8 herë më i madh krahasuar me periudhën 2008-2011, si edhe me efektivitetin e KLSH-së, i cili është rritur ndjeshëm, 4.2 herë më i

lartë mesatarisht në periudhën 2012-2015, krahasuar me periudhën 2008-2011.

Zoti Leskaj u ndal gjithashtu në rekomandimet e rëndësishme të KLSH-së për ndryshime ligjore, për ligje të reja, për borxhin publik, për detyrimet e prapambetura ndaj bizneseve, për botimet e KLSH-së, për prezencën e audituesve të KLSH-së në median e shkruar, bashkëpunimin me shoqërinë civile dhe me Universitetet, bashkëpunimin me SAI-et partnere, etj.

Zoti Miloslav Kala nga ana e tij bëri një paraqitje të Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës Çeke dhe të strukturës së saj organizative. Aktualisht SAI Çek ka 470 punonjës, nga të cilët 340 punojnë në zyrat qendrore në Pragë dhe realizojnë mesatarisht 39 auditime në vit. Që nga viti 1991 deri tani, SAI Çek ka realizuar gjithsej 901 auditime, duke audituar 11 000 subjekte. Zoti Kala informoi lidhur me protokollin e auditimeve dhe detajet e realizimit të tyre, auditimin e zbatimit të buxhetit të shtetit, marrëdhëniet me parlamentin dhe me qytetarët, pavarësinë e SAI-t Çek lidhur me përzgjedhjen e auditimeve, data base e auditimeve dhe të të dhënave të subjekteve që do të auditohen, mënyrën e të shkruarit të raporteve të auditimit dhe problematikat që hasen në këtë drejtim, etj.

Te dy prezantimet u shoqëruan me pyetje të shumta dhe diskutime.

Në ditën e dytë, diskutimet u përqëndruan në Analizën e Riskut dhe për palën çeke diskutimi u mbajt nga zj. Jana Schenkova, Drjtore e Departamentit të I-rë, ku përfshihen planifikimi i auditimeve, menaxhimi i cilësisë së auditimit dhe analiza e riskut, ndërsa për palën shqiptare referoi z.Ermal Yzeiraj, Drejtor i Departamentit Juridik, Kontrollit të Zbatimit të Standarteve dhe Etikës. Në këtë panel u diskutua edhe për Konferencën e IV-t Shkencore të KLSH-së që do të zhvillohet në datat 20-21 qershor 2016, në Tiranë dhe do të përqëndrohet në analizën e riskut.

Tema të tjera që u trajtuan ishin Auditimet e performacës nga z. Stefan Kabatek, Drejtor i Departamentit të XVI, ku përfshihet edhe auditimi i Performancës si edhe mbi Data Base e auditimeve të EUROSAT-t që drejtohet nga SAI Çek, material që u referua nga zj.Sylva Mullerova, Drejtore e Departamentit të Marrëdhënieve me Jashtë. Kryetari i KLSH-së shprehu dakortësinë lidhur me kontributin konkret të KLSH-së për plotësimin e Data Base të auditimeve të EUROSAT-t me auditimet e KLSH-së.

Presidenti i SAI-t Çek, Ing. Miloslav Kala gjatë dy ditëve të qëndrimit të delegacionit të KLSH-së në Pragë shoqërohej nga drejtues të lartë të institucionit, si Zv/Presidentja, zj. Zdeňka Horníková, anëtarët e Bordit Drejtues të SAI-t Çek, zj.Hana Hyksova dhe z. Pavel Hrnčíř, drejtorët e Departamenteve z. Stanislav Koucky, z. Sylva Mullerova, zj. Jana Schenkova, z.Stefan Kabatek dhe z.Jaroslav Broza.

Zoti Bujar Leskaj shoqërohej në këtë vizitë nga z.Ermal Yzeiraj, Drejtor i Departamentit Juridik, Kontrollit të Zbatimit Standarteve dhe Etikës, z.Albana Agolli, Drejtore e Departamentit të Auditimit të Investimeve dhe Projekteve me Financime të Huaja dhe Shoqërive Publike dhe zj. Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimeve dhe Marrëdhënieve me Jashtë.

Vizita u organizua dhe u realizua nën kujdesin e vecantë të Ambasadorit të Republikës së Shqipërisë në Republikën Çeke, z.Riza Poda, i cili asistoi edhe gjatë nënshkrimit të marrëveshjes.

Ambasadori Poda dhe z.Lulzim Çota, Këshilltar në Ambasadën e Republikës së Shqipërisë në Republikën Çeke shoqëruan delegacionin e KLSH-së edhe gjatë takimeve të punës në Zyrën Supreme të Auditimit të Çekisë.

KLSH nënshkruan marrëveshjen e bashkëpunimit me Zyrën Supreme të Auditimit të Republikës së Bullgarisë

3 tetor 2016, Sofje, Bullgari

Në datën 3 tetor 2016, në Sofje, z. Bujar Leskaj, Kryetar i Kontrollit të Lartë të Shtetit zhvilloi takime pune në Zyrën Supreme të Auditimit të Republikës së Bullgarisë (BNAO) dhe nënshkroi një Marrëveshje Bashkëpunimi me homologun e tij, Presidentin e BNAO-s, z. Tzvetan Tzvetkov.

Marrëveshja u përgatit në bazë të Nenit 15 të Deklaratës së Limës, të parimeve të përbashkëta të respektit, besimit dhe bashkëpunimit dypalësh të Organizatës Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI) si edhe të Organizatës Europiane të Institucioneve Supreme të Auditimit(EUROSAT).

Marrëveshja e nënshkruar është me shumë vlera për KLSH-në dhe vjen pas nënshkrimit të disa marrëveshjeve të bashkëpunimit me SAI-et Europiane, të tilla si NIK-u Polak, Gjykata Austriake e Auditimit, Gjykata Turke e Llogarive, SAI-et e Kroacisë dhe Sllovenisë dhe në nivel rajonal, me SAI-et e Malit të Zi, Bosnje dhe Hercegovinës, Kosovës dhe Maqedonisë. Zbatimi i këtyre marrëveshjeve, ka kontribuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në rritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve të KLSH-së dhe bazohet në moton e INTOSAI-t “Experientia Mutua Omnibus Prodest”. Përvoja e gjatë 136 vjeçare e SAI-t bullgar dhe cilësia e punës në auditim është një model shumë i mirë për t’u ndjekur nga KLSH. Nëpërmjet mbështetjes së parashikuar në marrëveshje, KLSH dhe Zyra Supreme e Auditimit të Republikës Bullgare, do të shkëmbejnë eksperiencë në veprimtarinë e tyre audituese, përmes vizitave të punës, trajnimeve dhe workshop-eve për audituesit shqiptarë, etj. Gjatë ditës së parë të vizitës, pas nënshkrimit të marrëveshjes së bashkëpunimit, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe Presidenti i SAI-t Bullgar, z. Tzvetan Tzvetkov, bënë nga një prezantim të SAI-ve respektive lidhur me mandatin e tyre të auditimit, pavarësinë e SAI-ve, strukturën organizative, ligjin në të cilin mbështetet funksionimi i SAI-ve në secilin prej të dy vendeve si edhe nenet e Kushtetutës që lidhen me funksionimin e SAI-ve. Zoti Tzvetkov shoqërohej nga znj. Goritsa Grancharova-Kozhareva dhe z.Toshko Todorov, dy zv/presidentët e BNAO-s, z.Emil Evlogiev anëtar i BNAO-s, znj.Tania Konstantinova, Drejtore e Departamentit të Performancës, znj Vyara Angelova, Drejtoreshë e Marrëdhënieve me Jashtë dhe Projekteve.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Zyrën Supreme të Auditimit të Republikës së Bullgarisë

dhe Financat në Kuvendin e Shqipërisë dhe veçanërisht me mbështetjen e ekspertëve të SIGMA dhe të DG Budget, ligji u miratua dhe është në përputhje të plotë me standartet e INTOSAI. Zoti Leskaj, më tej, i njohu të pranishmit me numrin e auditimeve të realizuara gjatë vitit 2015 (158), me rritjen e numrit të auditimeve të Performancës, me rritjen e dëmit ekonomik të zbuluar, i cili në periudhën 2012-2015 ishte 8 herë më i madh krahasuar me periudhën 2008-2011, si edhe me efektivitetin e KLSH-së, i cili është rritur ndjeshëm, 4.2 herë më i lartë mesatarisht në periudhën 2012-2015, krahasuar me periudhën 2008-2011.

Zoti Leskaj u ndal gjithashtu në rekomandimet e rëndësishme të KLSH-së për ndryshime ligjore, për ligje të reja, për borxhin publik, për detyrimet e prapambetura ndaj bizneseve, për botimet e KLSH-së, për prezencën e audituesve të KLSH-së në median e shkruar, bashkëpunimin me shoqërinë civile dhe me Universitetet, bashkëpunimin me SAI-et partnere, etj. Në përfundim, z.Leskaj propozoi që marrëveshja të kontretizohet duke kryer

Kryetari i KLSH-së pasi evidentoi frymën e bashkëpunimit që ka karakterizuar marrëdhëniet mes Shqipërisë dhe Bullgarisë, bëri një prezantim të shkurtër të historisë 91 vjeçare të KLSH-së, duke u përqëndruar më së shumti në arritjet, vështirësitë dhe sfidat e institucionit në vitet e fundit. Zoti Leskaj u përqëndrua në miratimin e Ligjit të Ri të KLSH-së nga Kuvendi i Shqipërisë në nëntor të vitit 2014, për të cilin pati shumë debate e kundërshti por që me këmbënguljen e KLSH-së, me mbështetjen e Komisionit për Ekonominë

auditime të përbashkëta performance dhe financiare, në ato fusha të cilat përbëjnë sfida për të dy vendet.

Zoti Tzvetan Tzvetkov nga ana e tij bëri një paraqitje të Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës së Bullgarisë dhe të strukturës së saj të organizative. Aktualisht SAI Bullgar është përshtatur drejt një strukture kolegjinale, e drejtuar nga Presidenti dhe e përbërë nga 2 zv/presidentë dhe 2 anëtarë, të cilët zgjidhen nga Kuvendi. Ekzistenca e dy anëtarëve dhe vecanërisht mënyra e nominimit të tyre nga Instituti i Certifikimit të Kontabilistëve dhe Instituti i Audituesve të brendshëm, vjen në funksion të rritjes së transparencës së publikut dhe integritetit në punën audituese të eskertizës së jashtme. BNAO ka 350 punonjës, përfshirë ata që punojnë në zyrat rajonale.

Më tej, në prezantimin e tij z.Tzvetkov vuri theksin tek tre kompetenca të rëndësishme të BNAO-s. Së pari, SAI bullgar ka të drejtë të vendosë penalitete kur konstaton shkelje të disa ligjeve specifike, si ligji për prokurimin publik, Kodin Zgjedhor dhe ligjin për partitë politike. Lidhur me këto të fundit, BNAO ka kompetencë për të audituar jo vetëm për fondet që marrin nga shteti, por për të gjithë veprimtarinë financiare. Së dyti, kryen një funksion suplementar duke kontrolluar deklaratat pasurore të zyrtarëve të lartë. Së treti, BNAO vepron si agjente e Parlamentit duke u angazhuar në auditime tematike të propozuara nga Kuvendi, në ato fusha me risk të lartë për ekonominë e vendit, si koncesionet dhe privatizimet.

Në përfundim, z.Tzvetkov duke përgëzuar KLSH-në për arritjet dhe rolin e saj aktiv që ka treguar në grupet e ndryshme të punës së INTOSAI-t dhe EUROSAT-t, u shpreh se marrëveshja e bashkëpunimit do të ngrejë një urë të re bashkëpunimi në ndarjen e eksperiencës 136 vjeçare të BNAO-s me KLSH-në, nëpërmjet workshop-eve e trajnimeve të shumta. Të dy prezantimet u shoqëruan me pyetje të shumta dhe diskutime.

Zoti Bujar Leskaj shoqërohej në këtë vizitë nga znj.Albana Agolli, Drejtore e Departamentit Auditimit të Investimeve dhe Projekteve me Financimet e Huaja, Shoqërive Publike, zj. Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimeve dhe Marrëdhënieve me Jashtë, znj. Amantia Patozi, specialiste dhe z.Redi Ametllari, auditues.

KLSH nënshkruan marrëveshjen e dytë të bashkëpunimit me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës (pas asaj të nënshkruar në shkurt 2012)

22 nëntor 2016, Prishtinë, Kosovë

Në datën 22 nëntor 2016, Kryetari i KLSH-së, vizitoi Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës (ZKA), i shoqëruar nga një grup prej 12 audituesish të KLSH-së, i ftuar nga Auditori i Përgjithshëm i ZKA, z.Besnik Osmani, për të marrë pjesë në ceremoninë e certifikimit të audituesve të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës dhe rinovimit të Marrëveshjes së Bashkëpunimit të nënshkruar mes të dy institucioneve, lidhur në shkurt të vitit 2012. Mbi bazën e kësaj marrëveshje, të dyja SAI-t kanë realizuar shumë aktivitete të përbashkëta, si trajnime, konferenca e seminare pune, vizita të ndërsjella me qëllim shkëmbimin e eksperiencave më të mira, etj. ZKA ka qenë pjesëtar aktiv në analizat vjetore dhe

konferencat shkencore të KLSH për vitet 2012, 2013, 2014 dhe 2015, duke përshëndetur dhe dhënë mendime me vlerë.

Mbështetur në eksperiencën pozitive të marrëveshjes së parë, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Z. Bujar Leskaj dhe Auditori i Përgjithshëm i ZKA, Z. Besnik Osmani nënshkruan Marrëveshjen e Bashkëpunimit dhe Planin e Veprimit për aktivitete të përbashkëta për vitet 2017-2018, në Prishtinë, në datën 22 nëntor 2016.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së dytë të bashkëpunimit me ZKA

Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Z. Bujar Leskaj dhe Auditori i Përgjithshëm i ZKA, Z. Besnik Osmani gjatë nënshkrimit të Marrëveshjes së Bashkëpunimit dhe Planit të Veprimit për aktivitete të përbashkëta 2017-2018 mes Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Kosovës dhe Kontrollit të Lartë të Shtetit, Prishtinë, 22 nëntor 2016.

Marrëveshja e re përfshin shkëmbimin e përvojave në nivel praktik dhe teknik

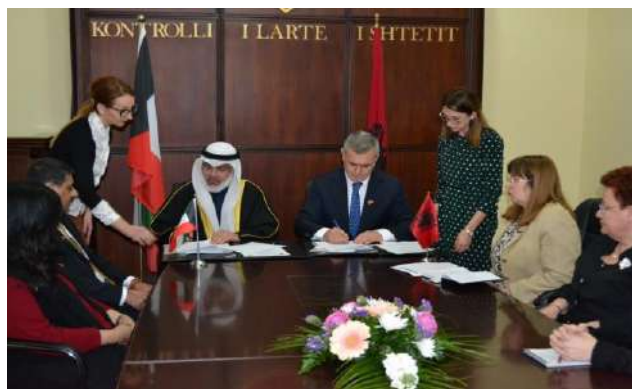
për zbatimin e plotë të standardeve ndërkombëtare të auditimit publik dhe praktikave të mira evropiane, vijimin e traditës së krijuar midis dy institucioneve për realizimin e seminareve, workshop-eve dhe trajnimeve të përbashkëta, të cilat synojnë forcimin e kapaciteteve të audituesve të KLSH dhe ZKA, sesione edukative dhe këshilluese me qëllim përditësimin e materialeve të metodologjisë në auditim, për fushat me interes të përbashkët, si dhe 6 auditime të përbashkëta në dy vitet në vijim (qëllimi i auditimit dhe çështjet kyçe do të vendosen bashkërisht dhe raportet e auditimit do t'u dërgohen Parlamenteve respektive). Temat e përzgjedhura për t'u audituar do të kenë interes kombëtar dhe rajonal dhe do t'i shërbejnë zhvillimit të strategjive kombëtare të të dy vendeve.

Presidenti i Byrosë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit nënshkruan një marrëveshje bashkëpunimi me z.Bujar Leskaj

6-7 mars 2017, Tiranë, Shqipëri

Në datat 6-7 mars 2017, Presidenti i Byrosë Shtetërore të Auditimit (SBA) të Kuvajtit, z. Adel Abdulaziz Al-Saraawi, zhvilloi një vizitë pune dy ditore në Shqipëri. Në përbërje të delegacionit ishin z. Ibrahim Abdullah Bukobar, Kryeauditues, Departamenti i Auditimit të Ministrive; znj. Fatma Yousef Al-Qattan, Specialiste mbi Organizmat Ndërkombëtare; znj. Fatma Abdullah Al-Abduljalil, Audituese e Asociuar, Departamenti i Shoqërive Publike dhe

znj. Shiekha Khalid Al-Zair, Audituese e Asociuar, Departamenti i Punësimit. Gjatë takimeve të zhvilluara në ambientet e KLSH-së përgjatë dy ditëve, u bë një prezantim i dy institucioneve respektive, me qëllimin identifikimin e fushave dhe interesave të përbashkëta për nënshkrimin e një marrëveshjeje bashkëpunimi midis Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Byrosë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit, bazuar në një plan pune me një kalendar aktiviteteve.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Byronë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit

Kryetari i KLSH-se z. Leskaj vuri në dukje dobishmërinë që do të sjellë zbatimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Byronë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit, i cili përfaqëson një institucion modern dhe inovativ, jo vetëm në ARABOSAI por edhe në komunitetin e INTOSAI-t. “SAB i Kuvajtit renditet ndër SAI-t e pakta që realizon auditimet të llojit “para-faktit” (ex-ante audit), si dhe ka mbi

20 vjet që kryen auditime të performancës në një numër të konsiderueshëm në nivel vjetor. Në kuadrin e bashkëpunimeve institucionale me vendet e rajonit, me Gjykatën Evropiane të Audituesve, me Zyrën e Auditimit të Qeverisë së SHBA-së (GAO) dhe aktualisht me SAB e Kuvajtit, KLSH plotësoi gjeografinë e bashkëpunimeve institucionale, të cilat përbëjnë shtyllat e modernizmit të KLSH-së”.

Kreu i KLSH-së theksoi se Kuvajti është një vend mik i Shqipërisë, i cili ka mbështetur me donacione dhe projekte madhore zhvillimin e shumë sferave të ekonomisë shqiptare. Në frymën e këtij bashkëpunimi, Kryetari Leskaj shprehu angazhimin maksimal të KLSH-së për ripërtëritjen e marrëveshjes së bashkëpunimit duke e konkretizuar përmes auditimeve të përbashkëta, vizitave të ndërsjellta të audituesve shqiptarë dhe atyre kuvajtianë, workshop-eve, si dhe në organizimin e konferencave të përbashkëta shkencore. “Mbështetja e Kuvajtit është e rëndësishme për Shqipërinë dhe ne si Kontroll i Lartë i Shtetit shohim një aspekt tjetër të këtij bashkëpunimi, përpos atij financiar, atë të ndërveprimit institucional përmes auditimeve të përbashkëta, me qëllim forcimin e kapaciteteve institucionale”, u shpreh Kryetar i KLSH, z. Bujar Leskaj.

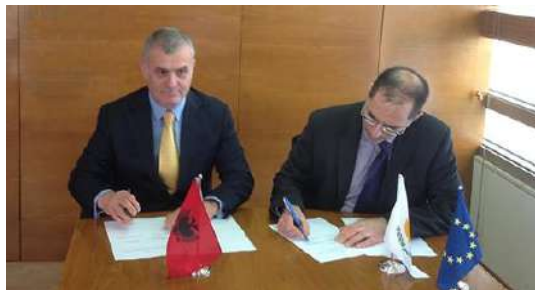
Nga ana e tij, Presidenti i Byrosë së Auditimit të Kuvajtit, z. Adel Abdulaziz Al-Saraawi, falenderoi Kryetarin e KLSH-së për ftesën dhe pritjen miqësore, duke vlerësuar rolin e Kontrollit të Lartë të Shtetit në përmirësimin e menaxhimit financiar në Shqipëri si dhe reformat institucionale të ndërmarra nga KLSH, të cilat, theksoi ai, reflektohen dhe tek prezenca aktive e audituesve të KLSH-së në grupet e punës së INTOSAI-t. “Kemi respekt për punën Tuaj dhe kemi ardhur me aspirata të reja për të ngritur në një stad të ri bashkëpunimin mes KLSH-së dhe SBA-së”. Presidenti Al-Saraawi prezantoi një plan pune ku do të bazohet marrëveshja e bashkëpunimit me KLSH-në duke theksuar se Byroja Shtetërore e Auditimit është e përkushtuar për të çelur një horizont të ri ndërveprimi mes dy

institucioneve, duke u fokusuar në fushat e menaxhimit të riskut, zbatimit të standardeve ndërkombëtare të INTOSAI-t, auditimit të sektorit të hidrokarbureve, transparencës dhe integritetit, kontrollit të brendshëm dhe auditimit mjedisor. Presidenti Al-Saraawi shprehu një interes të veçantë për Konferencën Shkencore të KLSH, të cilën e konsideroi si një forum të rëndësishëm në funksion të kërkimit shkencor në fushën e auditimit dhe më gjerë dhe mbështeti propozimin e z.Leskaj për organizimin e një konferencë të përbashkët shkencore, një pikë kjo e cila u pasqyrua edhe në marrëveshjen e bashkëpunimit.

Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit nënshkroi një marrëveshje bashkëpunimi me Zyrën e Auditimit të Qipros

27 mars 2017, Qipro

Në datën 27 mars 2017, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit z.Bujar Leskaj, zhvilloi një vizitë zyrtare në Zyrën e Auditimit të Qipros, ku nënshkroi një marrëveshje bashkëpunimi me homologun e tij, z. Odysseas Michaelides.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Zyrën e Auditimit të Qipros

Kryetari i KLSH-së, Dr.Bujar Leskaj dhe Presidenti i SAI-t të Qipros, Dr. Odysseas Michaelides, bënë nga një prezantim të SAI-ve respektive lidhur me mandatin e tyre të auditimit, pavarësinë e SAI-ve, strukturën organizative, ligjin në të cilin mbështetet funksionimi i SAI-ve në secilin prej të dy vendeve si edhe nenet e Kushtetutës që lidhen me funksionimin e SAI-ve.

Grupet e Punës së INTOSAI-t dhe EUROSAT-t kanë shërbyer si pikëtakime të rëndësishme për zhvillimin e marrëdhënieve mes Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Zyrës së Auditimit të Republikës së Qipros. Një bashkëpunim i frytshëm ka rezultuar përmes Grupit të Punës të EUROSAT-t mbi Auditimin e Mjedisit, ku gjatë muajit dhjetor të vitit të kaluar, në Nikosia u zhvillua takimi paraprak për auditimin e përbashkët të zonave të mbrojtura detare, në të cilin morën pjesë dy përfaqësues të Kontrollit të Lartë të Shtetit.

Kryetari i KLSH-së evidentoi frymën e bashkëpunimit mes KLSH-së dhe SAI-t të Qipros, e cila motivohet dhe gjen shumë gjëra të përbashkëta edhe nga të qenit vende të mesdheut. Zhvillimi i mëtejshëm i kësaj marrëdhënie premtan rezultate pozitive për zhvillimin reciprok të të dy SAI-ve, bazuar në moton e INTOSAI “Experientia mutua omnibus podest”. Diskutime midis Kryetarit të KLSH-së dhe Audituesit të Përgjithshëm të Qipros u fokusuan në institucionalizimin dhe konkretizimin e bashkëpunimit në fushën e auditimeve të performancës dhe në veçanti në temat mbi mbrojtjen e mjedisit. Marrëveshja e nënshkruar është me shumë vlera për KLSH-në dhe vjen pas nënshkrimit të disa marrëveshjeve të bashkëpunimit me SAI-et Evropiane e më gjerë, të tilla si NIK-u Polak, Gjykata Austriake e Auditimit, Gjykata Turke e Llogarive, SAI-et e Kroacisë dhe Sllovenisë dhe në nivel rajonal, me SAI-et e Malit të Zi, Bosnje dhe Hercegovinës, Kosovës, Maqedonisë dhe Bullgarisë.

Zbatimi i këtyre marrëveshjeve, ka kontribuar në mënyrë të drejtpërdrejtë në rritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve të KLSH-së.

Zoti Odysseas Michaelides shoqëroj në këtë takim nga z. Kyriacos Kyriacou, zv/Auditor i Përgjithshëm, z. Yiingos Papakyriakou dhe z. Tomazos Georgiu, Drejtorë të Departamenteve të Auditimit, z. Andreas Hassapopoulos, Drejtor i Departamentit Teknik, z. Akis Hadjiiosif, z. Akis Kikas dhe zj. Maria Pieri, Auditues të Lartë.

Zoti Bujar Leskaj shoqërohej në këtë vizitë nga znj. Lindita Lati, Drejtoreshë e Përgjithshme, znj. Albana Agolli, Drejtore e Departamentit të Auditimit të Institucioneve Qendrore dhe zj. Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimeve dhe Marrëdhënieve me Jashtë. Në përfundim të takimit, delegacioni i KLSH-së pati mundësinë të zhvillonte një vizitë kulturore në kryeqytetin e Qipros, Nikosia.

KLSH nënshkruan marrëveshjen e bashkëpunimit me Dhomën e Llogarive të Ukrainës

15 qershor 2018, Kiev, Ukrainë

Sot më datë 15 qershor 2018, në Kiev të Ukrainës, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit z. Bujar Leskaj nënshkroi Marrëveshjen e Bashkëpunimit mes Dhomës së Llogarive të Ukrainës dhe KLSH-së. Presidenti i Dhomës, z. Valeriy Pastkan tha se për të personalisht kjo ishte marrëveshja e dytë që nënshkruante me institucionet supreme të auditimit (SAI-t) simotra evropiane, pas marrjes së detyrës në mars 2018 dhe u shpreh se *“momenti më i rëndësishëm vjen menjëherë pas nënshkrimit, kur palët duhet të përkthejnë në nisma konkrete vullnetin e tyre për punë të përbashkët”*.

Kryetari Leskaj u shpreh se, bazuar në moton e INTOSAI-t *“Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)”* dhe në Nenin 15 *“Shkëmbimi ndërkombëtar i eksperiencave”* të Deklaratës së Limës, ISSAI 1, *“po nënshkruajmë këtë marrëveshje për tre arsye kryesore. Së pari, për shkak të lidhjeve historike mes popujve tanë, popullit shqiptar dhe atij ukrainas, pasi 300 vjet më parë ju mirëpritët në tokën tuaj mijëra familje shqiptare që erdhën për t'i shpëtuar sundimit ottoman dhe tani në jug të Ukrainës jetojnë 5 mijë shqiptarë, duke ruajtur gjuhën dhe traditat e tyre me mikpritjes ukrainase. Së dyti, nënshkruajmë bashkëpunimin në vlerësim të personalitetit të z. Valeriy Patskan, President i SAI-t ukrainas, një nga drejtuesit dhe frymëzuesit e manifestimeve dhe revoltës popullore të vitit 2014, që sollën një qeveri demokratike me orientim pro-perëndimor në Ukrainë. Së treti dhe më e rëndësishmja, pse besojmë se bashkëpunimi ynë mbi bazën e standardeve ISSAI, do të kontribuojë jo vetëm në zhvillimin dhe modernizimin e institucioneve tona, por edhe në progresin e të dyja vendeve në integrimin në Bashkimin Evropian”*.

Në ceremoninë e nënshkrimit merrnin pjesë edhe pesë anëtarë të Bordit Kolegjial Drejtues të Dhomës së Llogarive të Ukrainës, të zgjedhur nga Parlamenti Ukrainas, z. Andrii Maisner, zv-President dhe anëtar i Bordit, z. Vasyl Nevidomyi, z. Tsezar Ohon, z. Oleksandr Yaramenko dhe z. Ihor Yaremchuk. Presidenti Patskan, në prezantimin e tij, vlerësoi arritjet e SAI-t shqiptar, si dhe reformat e ndërmarra dhe rezultatet e Kryetarit Leskaj në punën audituese dhe në ngritjen e kapaciteteve të stafit.

*Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me
Dhomën e Llogarive të Ukrainës*

Ai e dalloj kontributin e KLSH si SAI anëtar aktiv në Grupin e Punës së EUROSAI-t "Për Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat natyrore", të cilin SAI i Ukrainës e kryeson. Z. Patskan tha: "Për këtë arsye rashë menjëherë dakord me propozimin tuaj që Mbledhja e pestë Vjetore e Grupit të Punës së EUROSAI-t të bëhet në Shqipëri, pasi ju e meritoni me punën që keni bërë, që planet e ardhshme të këtij Grupi të rëndësishëm për EUROSAI-n, të diskutohen në Tiranë".

Nga ana e tij, Kryetari i KLSH-se, pasi paraqiti profilin e KLSH dhe arritjet e institucionit shqiptar të auditimit të jashtëm publik, e cilësoi Dhomën e Llogarive të Ukrainës një SAI të madh të një vendi me tradita dhe që lufton për lirinë dhe dinjitetin e tij, institucion i cili, nën idetë dhe vullnin për ndryshim të drejtuesit Patskan, synon të shndërrohet në një SAI evropian modern, duke rritur nivelin e përgjegjshmërisë dhe llogaridhënies publike në vend. "Ne kemi miq dhe partnerë të përbashkët, si Presidentin aktual të SAI-t polak(NIK) z. Krzysztof Kwiatkowski, ish-Presidentin Jacek Jezierski dhe zVPresidentin e NIK, Wojciech Kutyla, me të cilët bashkëpunojnë të dyja SAI-t tona", theksoi z. Leskaj. Ai e ftoi Presidentin Patskan të vizitojë Shqipërinë në 2-3 muajt e ardhshëm, për të diskutuar ide dhe plane të përbashkëta pune.

Marrëveshja me SAI-n e Ukrainës është e 17-a marrëveshje me SAI-t evropiane simotra që KLSH ka nënshkruar gjatë viteve 2012-2018, duke zgjedhur qasjen e partneritetit të hapur dhe bashkëpunimit konkret e reciprok me institucionet e zhvilluara të auditimit suprem evropian.

KLSH nënshkruan marrëveshjen e bashkëpunimit me Gjykatën e Llogarive të Rumanisë

18 shtator 2018, Bukuresht, Rumani

Më datën 18 shtator 2018, në Bukuresht të Rumanisë, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj nënshkroi rinovimin e Marrëveshjes dhe Planin e Bashkëpunimit për aktivitete të përbashkëta 2018-2021 mes Gjykatës së Llogarive të Rumanisë dhe KLSH-së. Presidenti i Gjykatës, z. Mihai Busuioc vlerësoi këtë marrëveshje si të rëndësishme për institucionin e tij dhe objektivat e tij reformuese, pas marrjes së detyrës një vit më parë nga Parlamenti rumun. Ai u shpreh se për institucionin shqiptar të auditimit të jashtëm publik kishte marrë opinion tejet pozitiv nga Presidenti i Gjykatës së Llogarive të Portugalisë dhe ish-President i Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA), Dr. Vitor Caldeira dhe theksoi se "me nisma konkrete do të zhvillojmë vullnetin tonë për punë të përbashkët, punë që do të sjellë vlerë të shtuar për audituesit e dy SAI-ve tona".

Kryetari Leskaj u shpreh se, bazuar në moton e INTOSAI-t *“Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)”* dhe në Nenin 15 *“Shkëmbimi ndërkombëtar i eksperiencave”* të Deklaratës së Limës, ISSAI 1, *“Po nënshkruajmë këtë Marrëveshje dhe Plan të përbashkët Veprimi për disa arsye themelore.*

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe Presidenti i Gjykatës Rumune të Llogarive, z.Mihai Busuioc nënshkruan një marrëveshje bashkëpunimi. Bukuresht, 18 shtator 2018

Së pari, për shkak të lidhjeve historike mes popujve tanë, popullit shqiptar dhe popullit mik rumun, në këtë vit të krenimit të 100 Vjetorit të Bashkimit të Rumanisë, së cilës i jemi mirënjohës se ka mirëpritur dhe mbajtur në gjirin e saj patriotët shqiptarë gjatë viteve 1890-1912, në përpjekjet e tyre të pareshtura për liri, që kulmuan me shpalljen e pavarësisë së Shqipërisë dhe krijimin e Shtetit shqiptar në vitin 1912.

Së dyti, nënshkruajmë bashkëpunimin në vlerësim të personalitetit të fuqishëm reformues të z. Mihai Busuioc, President i Gjykatës së Llogarive të Rumanisë. Ne kemi shumë për të mësuar nga Gjykata e Llogarive e Rumanisë, një SAI i madh evropian dhe me tradita. Besojmë se shkëmbimi i eksperiencave më të mira në auditim do të kontribuojë në zhvillimin dhe

modernizimin e mëtejshëm të institucioneve tona”.

Gjatë vizitës në Rumani, Kryetari i KLSH u prit nga Kryeministria e Rumanisë, zj. Viorica Dăncilă në zyrën e saj të punës. Zj. Dăncilă theksoi se bashkëpunimi mes dy vendeve mike, Shqipërisë dhe Rumanisë është me rëndësi për bashkëpunimin ballkanik dhe integrimin e plotë të vendeve të rajonit në familjen e madhe evropiane. *“Në këtë drejtim”,* cilësoi Kryeministria Rumune, *“partneriteti mes të dyja institucioneve supreme të auditimit luan një rol parësor”.*

Nga ana e tij, z. Leskaj, pasi i shprehu Kryeministres së Rumanisë mirënjohjen për ndihmën që populli rumun dhe qeveritë e tij i kanë dhënë përpjekjeve të popullit shqiptar për të formuar shtetin e tij të pavarur, nënvizoi se shkëmbimi i eksperiencave në fushën e auditimit të jashtëm publik ndikon në forcimin e besimit të qytetarit në qeverisjen publike.

Më datën 19 shtator 2018, Kryetari i KLSH u prit në Parlamentin rumun nga Marius-Constantin Budăi, Kryetar i Komisionit për Buxhetin, Financat dhe Bankat. Në përshëndetjen e tij, Kryetari Budăi vlerësoi partneritetin e Komisionit që drejton me Gjykatën e Llogarive të Rumanisë, partneritetin i cili realizohet nëpërmjet nën-komisionit të dedikuar për mbikqyrjen e punës së Gjykatës dhe vuri në dukje pritshmëritë e larta të Parlamentit ndaj qasjes së re të Presidentit të SAI-t, të përqëndruar në planin këshillues ndaj institucioneve shtetërore dhe në auditimet parandaluese ndaj dukurive të keqmenaxhimit të aseteve dhe parasë publike. Ai u interesua të dinte për raportet e KLSH me Parlamentin dhe komisionin përkatës parlamentar në Shqipëri. Në përgjigje të interesimit, z. Leskaj theksoi mbështetjen e dhënë

nga Kuvendi i Shqipërisë në miratimin e ligjit integral të institucionit që drejton në fund të vitit 2014, në përputhje të plotë me standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t, si dhe rolin e Kryetarit të Komisionit të Kuvendit për Ekonominë dhe Financat në promovimin e gjetjeve dhe rekomandimeve të auditimeve të KLSH dhe nxitjen e auditimeve të reja më cilësore dhe më pranë interesave të qytetarit.

Nga takimi me Kryeministren e Rumanisë, zj. Viorica Dăncilă

Duke vlerësuar maksimalisht idetë dhe përpjekjet reformuese të z. Mihai Busuioc, President i Gjykatës së Llogarive të Rumanisë, Kryetari i KLSH u shpreh se *"...që këto ide të realizohen, ndihma dhe mbështetja Juaj si Komision është vendimtare"*. Në diskutimet për Planin e përbashkët të Veprimeve për konkretizimin e Marrëveshjes, nga SAI rumun ishin të pranishëm z. Florin Demian, Sekretar i Përgjithshëm i Gjykatës, zj. Marina Aulona Pelea, Anëtare e Gjykatës

së Llogarive, z. Dragos Budulac, Drejtor i Drejtorisë së Marrëdhënieve me Jashtë dhe z. Dimitru Nichita, Këshilltar i Presidentit të Gjykatës. Në prezantimin e tij, Presidenti Busuioc theksoi domosdoshmërinë që Gjykata t'i largohet pozicionit që ka mbajtur deri tani si një institucion vetëm sanksionues dhe të zëvendësojë qasjen se kush jep sanksione më të rënda e ka kryer punën e tij si auditues më mirë, për të marrë një pozicion më këshillues dhe rekomandues, duke synuar auditime parandaluese ndaj riskut të keqmenaxhimit në administratën shtetërore. *"Administrata ka frikë nga ne se mos gabon dhe e ndëshkojmë dhe nuk kryen tendera. Kjo pengon zhvillimin. Ne duhet të këshillojmë qeverinë në marrjen e politikave të duhura. Duhet të jemi një hap përpara, për ta ndihmuar. Vetëm kështu mund të shndërrohem në faktor nxitës të zhvillimit ekonomik"*, e shpreh Busuioc. Nga ana e tij, Kryetari Leskaj, pasi prezantoi punën dhe arritjet e KLSH në periudhën 2012-2018, nënvizoi se vetëm njohja dhe asimilimi nga audituesit i standardeve ndërkombëtare të INTOSAI-t, ISSAI-t, ballafaqimi i eksperiencave të tyre audituese me ato të kolegëve të SAI-ve evropiane më të zhvilluara, do të mundësojë rritjen e impaktit të gjetjeve dhe rekomandimeve të SAI-t në jetën e qytetarëve. Në përbërjen e delegacionit të KLSH ishin Prof. Dr. Skënder Osmani, ekspert i jashtëm i KLSH dhe një nga personalitetet më të spikatura të shkencës shqiptare në studimet për matematikën dhe informatikën dhe aplikimet e tyre në shoqëri dhe ekonomi, z. Muhamed Kavaja, auditues me eksperiencë mbi 25 vjetecare në KLSH dhe Kryetar i Shoqatës së Audituesve të Shqipërisë dhe z. Fatos Cocoli, ekspert i jashtëm.

Marrëveshja me SAI-n e Rumanisë është e 17-ta me SAI-t evropiane simotra që KLSH ka nënshkruar gjatë viteve 2012-2018, duke zgjedhur qasjen e partneritetit të plotë dhe bashkëpunimit konkret e reciprok me institucionet e zhvilluara të auditimit suprem evropian.

MARRËVESHJE BASHKËPUNIMI ME ORGANIZATA TË SHOQËRISË CIVILE, INSTITUCIONE SHTETËRORE, ORGANIZATA TË PROFESIONISTËVE TË FUSHËS, UNIVERSITETE, ETJ.

Kontrollit i Lartë i Shtetit dhe Revista “MONITOR” nënshkruajnë Marrëveshje Bashkëpunimi

10 shkurt 2016

Në datën 10 shkurt 2016, në mjediset e Kontrollit të Lartë të Shtetit, u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit mes KLSH-së dhe Revistës “MONITOR”.

Në zbatim të kësaj Marrëveshje, KLSH do të angazhohet për shkëmbimin e të dhënave me interes reciprok, duke hapur edhe një dritare tjetër komunikimi me publikun me qëllim rritjen e transparencës dhe modernizimin e institucionit. Nëpërmjet këtij bashkëpunimi do të krijohet mundësia e rritjes së prezencës së audituesve të KLSH-së me shkrime profesionale në Revistën “Monitor”, bashkë-përgatitje materiale si buletine informative për mirëqeverisjen, trajnime, takime konsultative, tryeza të rrumbullakëta, workshop-e, seminare etj, aktivitete këto që synojnë rritjen e cilësisë së punës së stafit të KLSH-së dhe pjesëmarrjen e Revistës “Monitor” dhe ekspertizës së saj te kualifikuar, sipas një program të detajuar të miratuar nga palët.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Revistën “MONITOR”.

Kryetari i KLSH-së nënvizoi hapjen e institucionit drejt organizatave të shoqërisë civile, me të cilat janë nënshkruar 19 marrëveshje bashkëpunimi në katër vitet e fundit si edhe vullnetin dhe seriozitetin e këtyre organizatave për të bashkëpunuar me KLSH, si dhe besimin e palëve se një bashkëpunim i sigurtë struktura publike-shoqëri civile jep rezultate konkrete në kufizimin dhe parandalimin e

korruptsionit.

Marrëveshja u nënshkrua nga Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe nga zj.Ornela Liperi, Kryeredaktore e Revistës “MONITOR”.

Zonja Liperi, nga ana e saj, vlerësoi bashkëpunimin dhe qasjen e re që ka KLSH ndaj Shoqërisë Civile dhe veçanërisht rritjen e transparencës së institucionit ndaj Medias dhe publikut në përgjithësi, duke theksuar se ky bashkëpunim do të gjenerojë ide të reja dhe do të ndihmojë në informimin e taksapaguesve shqiptarë lidhur me gjetjet dhe auditimet e

KLSH-se, duke rritur ndjeshmërinë qytetare dhe duke përmirësuar luftën kundër korrupsionit.

Kontrolli i Lartë i Shtetit dhe Revista “Monitor” shprehen së fundmi vendosmërinë për zbatimin e kësaj marrëveshjeje, duke bashkëpunuar për organizimin e aktiviteteve të përbashkëta, për t’i ofruar njëri tjetrit shërbime të ekspertizës dhe trajnimit për fushat respektive të bashkëpunimit, në dobi të rritjes së cilësisë së auditimit dhe të zgjerimit të ekspertizës së dhënë nga Revista “Monitor”, krahas të tjerave edhe në auditime të veçanta performance.

Kontrolli i Lartë i Shtetit dhe Konfederata e Industrive të Shqipërisë nënshkruajnë Marrëveshje Bashkëpunimi

25 shkurt 2016

Në vijim të bashkëpunimeve me organizata të shoqërisë civile dhe të profesionistëve të fushës së auditimit, KLSH nënshkroi në datën 25 shkurt 2016, në mjediset e Kontrollit të Lartë të Shtetit, Marrëveshjen e Bashkëpunimit me Konfederatën e Industrive të Shqipërisë (Konfindustria).

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Konfederatën e Industrive të Shqipërisë

KLSH ka qenë në vazhdimësi i hapur për bashkëpunime të tilla dhe ka eksperiencën të mira në këtë drejtim. Marrëveshja me Konfederatën e Industrive të Shqipërisë është e 20-ta që nënshkruhet nga KLSH në katër vitet e fundit. Nënshkrimi i marrëveshjes me Konfindustrinë është një vlerë më tepër në këtë drejtim sepse fusha e aktivitetit të këtyre

organizatave është e ndryshme dhe plotësojnë në mënyrë të natyrshme njëra tjetrën.

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj vlerësoi seriozitetin dhe integritetin e Konfindustrisë në përballimin e sfidave dhe theksoi që pritshmëritë e publikut ndaj Institucioneve shtetërore janë të larta, veçanërisht ndaj luftës kundër korrupsionit dhe sigurisht që puna nuk mund të përmbyshet vetëm nga një institucion, cilido qoftë, por vetëm nëpërmjet bashkëpunimit dhe shkëmbimit të eksperiencave.

Kontrolli i Lartë i Shtetit do të përdorë të gjitha hapësirat ligjore për të mundësuar kontributin e ekspertëve të Konfindustrisë në ekipet e tij të auditimit, të atyre enteve shtetërore ku mungesa e transparencës, deformimi i konkurrencës dhe rreziku i lartë i korrupsionit përbën shqetësim të përbashkët.

Zoti Buxhuku, nga ana e tij, vlerësoi bashkëpunimin dhe veçanërisht rritjen e transparencës së KLSH-së, duke nënvizuar se të dy institucionit i bashkon një qëllim i përbashkët, mirëadministrimi i financave publike dhe respektimi i konkurrencës së lirë në tenderat publikë, duke vendosur standardet e ekonomisë së lirë dhe të barazisë në treg.

Konfindustria dhe KLSH ranë dakort që të angazhohen bashkërisht në luftën kundër korrupsionit dhe të mungesës së transparencës në administratën shtetërore, me qëllim përmirësimin e qeverisjes.

Marrëveshja u nënshkrua nga Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe nga z.Gjergj Buxhuku, Administrator i Përgjithshëm i Konfindustria.

Kontrolli i Lartë i Shtetit nënshkruan marrëveshje bashkëpunimi me organizatën “Albanian Platform for Policy Advocacy”

22 prill 2016

Në datën 22 prill 2016, në mjediset e Kontrollit të Lartë të Shtetit, u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit mes KLSH-së dhe organizatës jo-fitim prurëse “Albanian Platform for Policy Advocacy” (Platforma Shqiptare për Advokimin e Politikave), përfaqësuar nga Drejtori Ekzekutiv i saj, z. Brenton Kotorri.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me organizatën “Albanian Platform for Policy Advocacy”

KLSH gjatë viteve të fundit ka rritur bashkëpunimin me organizata të shoqërisë civile dhe organizata të profesionistëve të fushës së Ekonomisë, duke arritur në 22 marrëveshje bashkëpunimi, si rezultat i të cilave ka pasur produkte dhe rezultate konkrete. Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj vlerësoi seriozitetin dhe ambicien e kësaj organizate, që përbëhet nga të rinj të moshës 18-30 vjeç,

të cilët me vendosmëri dhe guxim kanë hyrë në tregun shqiptar të ideve, duke u ndjekur me interes nga publiku dhe duke ndikuar në rritjen e llogaridhënies dhe të transparencës së veprimtarisë së institucioneve publike.

Marrëveshja do të ketë përfitime të dyanshme, nga njëra anë, veprimtarët e “Platformës Shqiptare për Advokimin e Politikave” do të njihen me auditimet, gjetjet dhe rekomandimet e një institucioni të pavarur kushtetues si KLSH dhe nga ana tjetër, audituesit e KLSH-së do të përfitojnë nga kurajo e këtyre të rinjve për të denoncuar si edhe nga ndjeshmëria që ka opinioni qytetar ndaj veprimtarëve të kësaj organizate, të cilët kanë treguar vlera gjatë kësaj kohe të aktivizimit të tyre në jetën shoqërore të vendit.

Nga ana e tij, z. Brenton Kotorri, Drejtori Ekzekutiv i kësaj organizate vlerësoi transparencën e KLSH-së dhe hapjen e saj ndaj shoqërisë civile. Ai theksoi se organizata që ai drejton po rritet shpejt, në sajë të besimit që kanë fituar tek qytetarët sepse ata janë përpjekur që me analizat dhe publikimet e tyre profesionale të mbushin boshllëkun që kishte në tregun shqiptar, për ti thënë dhe evidentuar problemet, qartë, pa ekuivoke dhe në mënyrë të drejtpërdrejtë, duke peshuar faktet drejt dhe me paanësi. Gjithashtu z.Kotorri e vlerësoi KLSH si një nga partnerët më prestigjioz, në luftën e përbashkët kundër korrupsionit.

KLSH nënshkruan marrëveshje bashkëpunimi me Komisionerin për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil

2 qershor 2016, Tiranë

Në datën 2 qershor 2016, në mjediset e Kontrollit të Lartë të Shtetit, u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit mes KLSH-së dhe Komisionerit për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil, znj.Pranvera Strakosha.

Marrëveshja vjen në kuadër të angazhimit të dy institucioneve për të bashkëpunuar në rritjen respektive të kapaciteteve dhe njohurive profesionale. Ky bashkëpunim thekson faktin që për Kontrollin e Lartë të Shtetit, shtimi i cilësisë së punës audituese është thelbësor dhe për Komisionerin për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil, dhënia e asistencës teknike për përmirësimin e funksionimit të institucioneve që përfshihen në fushën e shërbimit civil paraqet një interes të veçantë.

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj e vlerësoi këtë marrëveshje si të një lloji të veçantë, për shkak të natyrës së saj, si një sinergjizim mes dy institucioneve të pavarura dhe të depolitizuara, të cilat mbulojnë fusha me risk të lartë të veprimtarisë shtetërore. Në këtë prizëm, kryetari Leskaj nënvizoi se kjo sinergji mes dy institucioneve do të reflektohet në vendimet e KLSH-së, ku do të parashikohet një pikë e veçantë për t'i përcjellë fakte dhe rekomandime Komisionerit për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil, për çështje që kanë të bëjnë me mbikëqyrjen e shërbimit civil, në kompetencë e vlerësim terësisht të Komisionit dhe Komisionerit për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil, Znj.Strakosha.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Komisionerin për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil

Në përfundim, z.Leskaj u shpreh se marrëveshjet e këtij formati, larg klisheve të deritanishme, mes institucioneve të pavarura, do të sjellin produkte konkrete dhe do të funksionojnë mbi bazën e reciprocitetit, duke i shërbyer transparencës, llogaridhënies dhe mirëqeverisjes në sektorin publik.

Nga ana e saj, Komisioneri për Mbikëqyrjen e Shërbimit

Civil, znj. Strakosha e konsideroi marrëveshjen e bashkëpunimit me KLSH-në të një rëndësie të veçantë për institucionin që ajo drejton. Duke vlerësuar punën e Kontrollit të Lartë të Shtetit, znj.Strakosha vuri në dukje se raportet e KLSH-së kanë shërbyer, në disa raste, si udhërrëfyes dhe kanë sjellë rezultate për punën e Komisionerit për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil.

Në këtë kuadër, Znj.Strakosha theksoi se rekomandimet përkatëse të KLSH-së do të verifikohen brenda 30 ditëve. Në përfundim të fjalës së saj, znj. Strakosha nënvizoi se marrëveshja do të kontribuojë në forcimin e shtetit ligjor.

Në këtë takim merrnin pjesë drejtues e zyrtarë të Komisionerit për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil dhe drejtues e auditues të KLSH-së.

Në këtë takim merrnin pjesë përfaqësues të “Albanian Platform for Policy Advocacy” dhe drejtues e auditues të KLSH-së.

KLSH marrëveshje bashkëpunimi me Fakultetin e Ekonomisë

7 korrik 2016, Tiranë

Në datën 7 korrik 2016, në mjediset e Fakultetit Ekonomik të Universitetit të Tiranës, u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit mes KLSH-së dhe Fakultetit Ekonomik, përfaqësuar nga Kryetari i KLSH-së, Dr. Bujar Leskaj dhe Dekani i Fakultetit, Prof. Dr. Dhori Kule.

Marrëveshja vjen në kuadër të interesit dhe dëshirës së mirë të të dyja institucioneve për të bashkëpunuar në rritjen e kapaciteteve dhe njohurive profesionale të stafit të Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe në shtimin e aktivitetit kërkimor të Fakultetit të Ekonomisë të Universitetit të Tiranës në fushën e auditimit të jashtëm, si dhe nga fakti që për Kontrollin e Lartë të Shtetit shtimi i cilësisë së punës audituese është thelbësor dhe për Fakultetin e

Ekonomisë të Universitetit të Tiranës zgjerimi i kërkimit të aplikuar përbën një detyrë parësore.

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj u shpreh se Kontrolli i Lartë i Shtetit numëron 23 marrëveshje me institucionet të tjera shtetërore, organizata të shoqërisë civile dhe organizata të profesionistëve të fushës dhe se ky partneritet merr një rëndësi të veçantë për arsyen se Fakulteti i Ekonomisë përbën bazën e edukimit të kontabilistëve dhe audituesve të ardhshëm. Në këtë kuadër, kryetari Leskaj theksoi se implementimi i marrëveshjes do të ketë në thelb kontributin e ekspertizës së botës akademike, në veçanti të Departamentit të Kontabilitetit, në rritjen e cilësisë së punës audituese. Kjo sinergji, theksoi kreu i KLSH-së, do të përmirësojë kapacitetet e institucioneve përkatëse për të ecur në ato linja institucionale që kërkon vetë integrimi në Bashkimin Europian. Tre fusha të tjera ku do të kristalizohet bashkëpunimi mes botës akademike dhe KLSH-së do të jenë Konferenca Shkencore Vjetore e KLSH-së, Revista kërkimore shkencore “Auditimi Publik” dhe zhvillimi i një Peer Review me Fakultetin e Ekonomisë.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Fakultetin e Ekonomisë

në të ardhmen çertifikimi i audituesve të jashtëm të bëhet nga KLSH në bashkëpunim me Fakultetin Ekonomik.

Ky bashkëpunim është në përputhje të plotë me Standardet

Ndërkombëtare të Auditimit, ISSAI 1, Deklarata e Limës, në nenin 12 të së cilës theksohet rëndësia e bashkëpunimit me ekspertët dhe qarqet akademike.

Në përfundim të fjalës së tij, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z.Bujar Leskaj shprehu dëshirën që

KLSH nënshkruan Marrëveshje Bashkëpunimi me Kolegjin Universitar “Luarasi”

30 qershor 2017, Tiranë

Në datën 30 qershor, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Dr. Bujar Leskaj dhe Rektori i Kolegjit Universitar “Luarasi”, Prof. Dr. Arben Malaj nënshkruan një Marrëveshje Bashkëpunimi në ambientet e KLSH-së.

Marrëveshja vjen në kuadër të interesit të përbashkët për të bashkëpunuar në rritjen e kapaciteteve dhe njohurive profesionale të stafit të Kontrollit të Lartë të Shtetit në njërin anë, si dhe në zhvillimin e kurrikulave dhe mendimit shkencor të Kolegjit Universitar “Luarasi” në anën tjetër, përmes kontributit që ofron KLSH-ja si institucioni më i lartë i

kontrollit ekonomik e financiar, i cili ndihmon në përmirësimin e menaxhimit të fondeve publike nga Qeveria dhe entet e tjera publike nëpërmjet auditimit.

Në fjalën e tij, Kryetari Leskaj u shpreh se kjo marrëveshja ka një rëndësi të dyfishtë për Kontrollin e Lartë të Shtetit. “Së pari, KLSH po konkretizon një bashkëpunim me një nga universitetet prestigjioze të vendit, themeluar nga një personalitet i shquar i botës akademike si Aleks Luarasi. Së dyti, është një universitet që e ka vazhduar dhe e ruan traditën e zhvillimit të mendimit të përparuar shkencor përmes Rektorit, Prof. Dr. Arben Malaj, i cili përfaqëson një personalitet të lartë në fushën publike, veçanërisht në politikat ekonomike, si deputet i Kuvendit të Shqipërisë, si kryetar i Komisionit Parlamentar të Ekonomisë dhe Financave, si Ministër i Financave, dhe si anëtar i Bordit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë”. Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj theksoi se marrëveshja e bashkëpunimit mes Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Kolegjit Universitar “Luarasi” do të gjejë një zbatim tepër produktiv për të dyja palët dhe do të shtrihet në bashkëpunime në konferenca shkencore si dhe në auditime. “Konferenca Shkencore, e organizuar çdo vit nga KLSH, do të jetë një pikëtakim i rëndësishëm për të zhvilluar bashkërisht mendimin shkencor në fusha të ndryshme të shkencave ekonomike. KLSH do të mirëpresë kontributin e akademikëve dhe pedagogëve në Revistën Shkencore “Auditimi Publik”. Ekspertiza dhe njohuritë akademike do të ndihmojnë Kontrollin e Lartë të Shtetit në realizimin e auditimeve të performancës dhe në auditime me fokus buxhetin e shtetit”, u shpreh Kryetari Leskaj.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Kolegjin Universitar “Luarasi”

KLSH-në do të jetë tepër produktiv në lëvrimin e mëtejshëm të mendimit shkencor në fushën ekonomike dhe veçanërisht në kurset që ofron Kolegji Universitar “Luarasi” për luftën kundër korrupsionit. Me njohuritë dhe eksperiencën që ofron Kontrolli i Lartë i Shtetit, angazhimi i studentëve të Kolegjit Universitar “Luarasi” në formate internshiipi apo stazhi në KLSH do të ndihmojë në rritjen e cilësive të njohurive të tyre”, u shpreh Rektori i Kolegjit Universitar “Luarasi”, Prof. Dr. Arben Malaj.

Në përfundim të fjalës së tij, Prof. Dr. Arben Malaj u shpreh se shumë nga kolegët me të cilët ka nisur karrierën profesionale ushtrojnë detyra të rëndësishme në KLSH dhe sipas tij, kjo është një dëshmi e profesionalizmit të stafit të KLSH-së.

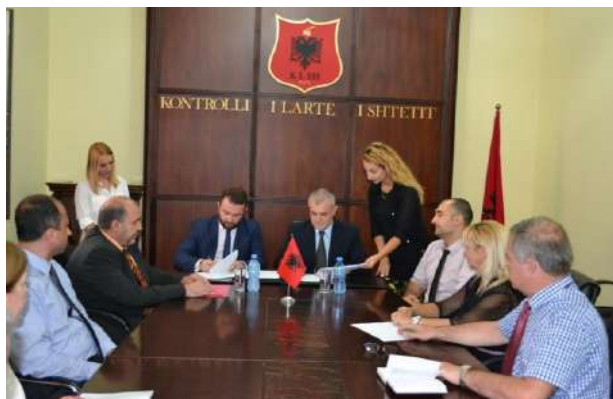
Nga ana e tij, Rektori i Kolegjit Universitar “Luarasi”, Prof. Dr. Arben Malaj vlerësoi politikat institucionale që ndjek KLSH, veçanërisht në partneritetet që krijon me universitetet vendase dhe botën akademike. Prof. Dr. Arben Malaj e konsideroi marrëveshjen me KLSH-në si një vlerë të shtuar për Kolegjin Universitar “Luarasi”. “Në përgatitjen e kurrikulave universitare, kemi marrë një feedback të çmuar nga Kontrolli i Lartë i Shtetit dhe jemi të bindur se bashkëpunimi me

KLSH nënshkruan marrëveshje bashkëpunimi me DPPP

26 korrik 2017

Në datën 26 korrik 2017, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj dhe Drejtori i Drejtorisë së Përgjithshme të Parandalimit të Pastrimit të Parave (DPPPP), z. Arlind Gjokuta nënshkruan një marrëveshje bashkëpunimi. Marrëveshja ka si qëllim vendosjen e një bashkëpunimi të ndërsjellë, nëpërmjet shkëmbimit të informacionit konkret dhe të frytshëm në funksion të parandalimit e luftës kundër korrupsionit e pastrimit të parave, ose aktiviteteve të lidhura me to si dhe forcimin e sistemit parandalues kundër pastrimit të parave në vend.

Kjo marrëveshje, ndër të tjera, parashikon angazhimin e KLSH-së dhe DPPP-së për të bashkëpunuar për çështje që lidhen me fenomenet e korrupsionit dhe të pastrimit të parave. Në çdo rast që KLSH bën kallëzim në prokurori për çështje që kanë të bëjnë me fushën që mbulon DPPP, kallëzimi do t'i përcillet edhe këtij institucioni. Të dyja institucionet do të organizojnë trajnime dhe studime të përbashkëta, për fusha me interes reciprok, si edhe do të organizojnë në mënyrë periodike takime pune në nivel drejtues, etj.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Drejtorinë e Përgjithshme të Parandalimit të Pastrimit të Parave

Në fjalën e tij, Kryetari i KLSH-së e konsideroi marrëveshjen e bashkëpunimit tejet të rëndësishme për Kontrollin e Lartë të Shtetit për shkak të rolit të rëndësishëm që ka Drejtoria e Përgjithshme e Parandalimit të Pastrimit të Parave, “DPPPP-a është një institucion me rëndësi të veçantë për mbrojtjen e interesave ekonomike të shtetit shqiptar. Pastrimi i parave është një fenomen i lidhur me korrupsionin dhe me financimin e terrorizmit, i cili përbën rrezik jo vetëm për financat publike

por edhe për sigurinë kombëtare. Si e tillë, sinergia e shtetit ligjor mes KLSH-së, DPPP-së dhe institucioneve të tjera publike do të jetë tepër produktive për të luftuar fenomene të tilla. Në emër të Kontrollit të Lartë të Shtetit e vlerësoj vizionin e z. Gjokuta, jo vetëm për punën e mirë në drejtimin e këtij institucioni, por për qasjen dhe frymën e bashkëpunimit që ka treguar me Kontrollin e Lartë të Shtetit, duke shprehur vullnetin për të nënshkruar këtë marrëveshje bashkëpunimi”.

Zoti Leskaj theksoi se në zbatim të kësaj marrëveshjeje dhe motos së INTOSAI-t, “Experientia mutua omnibus prodest”, do të formalizohet bashkëpunimi i deritanishëm duke përfshirë një pikë të veçantë për të përcjellë informacione tek Drejtoria e Përgjithshme e Parandalimit të Pastrimit të Parave, pas çdo auditimi të rëndësishëm të KLSH-së. “KLSH do të jetë një agjent i mirë i DPPP-së që do të informojë këtë institucion mbi hartën e risqeve të korrupsionit dhe për çdo informacion me dukuri korruptive”, përfundoi z. Leskaj.

Drejtori i Drejtorisë së Përgjithshme të Parandalimit të Pastrimit të Parave e përkufizoi me një moto iniciativën e tij për të nënshkruar një marrëveshje bashkëpunimi me KLSH: *“Vetëm mund të bëjmë pak, së bashku mund të arrijmë shumë. Në këtë frymë, e çmoj në maksimum nënshkrimin e marrëveshjes së bashkëpunimit me KLSH-në dhe vlerësoj gatishmërinë e Kryetarit Leskaj për të nënshkruar pa vonesa këtë bashkëpunim. KLSH ka treguar se është një institucion serioz që i kushton vëmendjen e duhur bashkëpunimit ndërinstitutional dhe ndërkombëtar, si një pikënisje dhe shprehje e një vizioni largpamës, në funksion të rritjes së performancës dhe përmbushjes së objektivave dhe detyrimeve ligjore”*. Zoti Gjokuta e konsideroi marrëveshjen e bashkëpunimit si një program të përbashkët pune, i cili do të ketë impakt jo vetëm tek të dy institucionet, por edhe tek institucionet e tjera publike: *“Marrëveshja do të shërbejë si një gur i rëndësishëm në ngritjen dhe forcimin më tej të murit të shtetit ligjor, duke ndikuar kështu si në kufizimin e abuzimeve me pronën e financave shtetërore, por edhe në rritjen e efikasitetit të sistemit parandalues të pastrimit të parave në vend”*.

KLSH nënshkruan Memorandum Mirëkuptimi për implementimin e projektit të USAID-it “Transparenca në Sistemin Shëndetësor”

3 tetor 2017, Tiranë

Në datën 3 tetor 2017, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj nënshkroi Memorandumin e Mirëkuptimit për implementimin e projektit “Transparenca në Sistemin Shëndetësor” në Shqipëri. Ky projekt është financim i USAID-it dhe do të implementohet nga Universiteti Research CO., LLC dhe nga KLSH. Marrëveshja u nënshkrua nga zj.Darcie Nielsen, Drejtuese e Projektit dhe nga zj. Catherine Johnson, Drejtore e USAID-t për Shqipërinë.

Projekti i USAID-it “Transparenca në Sistemin Shëndetësor” është një projekt dy-vjeçar (mars 2017 - mars 2019) dhe ka për qëllim përmirësimin e shërbimeve shëndetësore për qytetarët shqiptarë me fokus luftën ndaj korrupsionit, përmirësimin e transparencës për funksionet qeveritare dhe nxitjen e bashkëpunimit ndërmjet institucioneve të pavarura qeveritare, organizatave të shoqërisë civile (OSHC) dhe medias për të kërkuar një qeverisje më të përgjegjshme në sektorin shëndetësor.

Projekti do të punojë për të forcuar aftësitë e tre institucioneve mbikëqyrëse të pavarura shqiptare: Kontrolli i Lartë i Shtetit, Inspektoriati i Lartë i Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Parandalimit të Konfliktit të Interesit dhe Avokati i Popullit. Projekti synon gjithashtu të përmirësojë koordinimin ndër-institutional dhe të rrisë bashkëpunimin me shoqërinë civile dhe median për të rritur ndërgjegjësimin rreth shkallës së korrupsionit në sistemin shëndetësor dhe trysinë për reforma për rritjen e transparencës.

Zj.Darcie Nielsen, Drejtuese e Projektit dhe zj. Catherine Johnson, Drejtore e USAID-t për Shqipërinë vlerësuan maksimalisht punën e KLSH, ILDKPKI dhe të Avokatit të Popullit në drejtim të mirë-menaxhimit të parasë publike, luftës kundër korrupsionit dhe përmirësimit të kapaciteteve për të investiguar, referuar dhe zgjidhur ankesat e qytetarëve, veçanërisht për denoncimin e korrupsionit.

Nga nënshkrimi i Memorandumit të Mirëkuptimit për projektin e USAID-it

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj në fjalën e tij vlerësoi bashkëpunimin me USAID-in dhe kontributin e kësaj Agjencie, në emër të popullit dhe qeverisë amerikane, për mbi një çerek shekulli aktivitet në Shqipëri, i cili ka qenë sa unikal aq edhe i rëndësishëm.

Një dimension tjetër themelor i projektit të USAID-it “Transparenca në Sistemin Shëndetësor” është lufta kundër korrupsionit në

sistemin e shëndetësisë dhe mendojmë se modestisht KLSH mund të kontribuojë në këtë objektiv të Projektit. Më tej z.Leskaj theksoi : “...KLSH do të bëjë më të mirën për suksesin e këtij Projekti të USAID-it, duke dedikuar staf të përgatitur dhe potencialet e standartet tona. Ne mendojmë se është shumë e rëndësishme që në kërkimin e llogarisë ndaj administratës shtetërore, krahas Nesh, institucioneve të pavarura me punën dhe treguesit tanë, krahas shoqërisë civile të angazhuar dhe medias, të jetë një institucion prestigjioz në Shqipëri dhe kudo në botë, si USAID-i”.

Ne besojmë fort se qeverisja e përgjegjshme në sektorin e shëndetësisë, si kudo në shërbimet publike dhe në administrimin e parave të taksapaguesve shqiptarë, mund të sigurohet vetëm nga një bashkëpunim i sinqertë i Qeverisë dhe Ministrisë përkatëse, duke pranuar kontributin e institucioneve të pavarura, të shoqërisë civile, të medias dhe të donatorëve e partnerëve tanë- përfundoi z.Leskaj.

Më pas zj. Darcie Nielsen bëri një prezantim të projektit (gjatë të cilit pati edhe diskutime dhe pyetje nga të pranishmit), të cilin e përfundoi me një thënie të zj.Margaret Chase Smith (politikane e njohur në SHBA, ndarë nga jeta në vitin 1995) “Shërbimi ndaj publikut duhet të jetë më shumë sesa të bësh një punë me ndershmëri dhe eficiencë. Duhet të jetë një përkushtim i plotë ndaj njerëzve dhe kombit”.

KLSH nënshkruan Marrëveshje Bashkëpunimi me Universitetin Mesdhetar të Shqipërisë

26 Shkurt 2018, Tiranë

Në datën 26 shkurt, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Dr. Bujar Leskaj dhe Rektori i Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë, Prof.As.Dr.Nexhmedin Dumani nënshkruan një Marrëveshje Bashkëpunimi në ambientet e këtij universiteti.

Marrëveshja vjen në kuadër të interesit të përbashkët për të bashkëpunuar në rritjen e kapaciteteve dhe njohurive profesionale të stafit të Kontrollit të Lartë të Shtetit në njërën anë, si dhe në zhvillimin e kurrikulave dhe mendimit shkencor të Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë, në anën tjetër, përmes kontributit që ofron KLSH-ja si institucioni më i lartë i kontrollit ekonomik e financiar, i cili ndihmon në përmirësimin e menaxhimit të fondeve publike nga Qeveria dhe entet e tjera publike nëpërmjet auditimit.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Universitetin Mesdhetar të Shqipërisë

Duke vlerësuar këtë marrëveshje bashkëpunimi, themeluesi i Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë, Prof. Dr. Anastas Angjeli, u shpreh se është një institucion i cili po aplikon elementët më bashkëkohorë të auditimit sipas standardeve europiane. “Futja e këtyre elementëve të rinj të auditimit është e nevojshme të përfshihet edhe në programet tona mësimore dhe kjo është arsyeja pse sot kemi Kryetarin e Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe e shohim si mjaft të rëndësishme këtë marrëveshje bashkëpunimi”, u shpreh Prof. Dr. Anastas Angjeli.

Kryetari i KLSH-së, z. Bujar Leskaj theksoi se marrëveshja e bashkëpunimit mes Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Universitetit Mesdhetar të Shqipërisë, do të gjejë zbatim konkret për të dyja palët dhe do të shtrihet në bashkëpunime në konferenca shkencore si dhe në dhënien e ekspertizës në fushën e auditimit. “Konferenca Shkencore, e organizuar çdo vit nga KLSH, do të jetë një pikëtakim i rëndësishëm për të zhvilluar bashkërisht mendimin shkencor në fusha të ndryshme të shkencave ekonomike. KLSH do të mirëpresë kontributin e akademikëve dhe pedagogëve në Revistën Shkencore “Auditimi Publik”.

Duke vlerësuar punën e bërë nga Universiteti Mesdhetar, si një Universitet i konsoliduar, me një eksperiencë tashmë 9 vjeçare dhe që diferencohet ndjeshëm në fushën e edukimit për shkak të cilësisë së pedagogëve dhe të cilësisë së studentëve që dalin nga ky Universitet. Kryetari Leskaj nënvizoi se “...kjo marrëveshje do të zbatohet në praktikë duke ecur paralel me filozofinë e INTOSAI-t, e cila është kthyer edhe në filozofi të institucionit “Nga eksperiencia e përbashkët përfitojnë të gjithë”. Nëpërmjet kësaj filozofie ne jemi të bindur se është vërtet e rëndësishme të shkëmbej dhe të mësohet nga të tjerët, ndaj kjo marrëveshje do t’i shërbejë të dy palëve”.

KLSH nënshkruan Marrëveshje Bashkëpunimi me Universitetin e Durrësit “Aleksandër Moisiu”

19 Prill 2018, Tiranë

Në datën 19 Prill, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Dr. Bujar Leskaj dhe Rektorja e Universitetit të Durrësit “Aleksandër Moisiu”, Prof. Dr. Kseanela Sotirofski nënshkruan Marrëveshjen e Bashkëpunimit mes dy institucioneve.

Kjo marrëveshje vjen në kuadër të interesit të përbashkët për të bashkëpunuar në rritjen e kapaciteteve dhe njohurive profesionale të stafit të Kontrollit të Lartë të Shtetit në njërin anë, si dhe në zhvillimin e kurrikulave dhe mendimit shkencor të Universitetit “Aleksandër Moisiu”, në anën tjetër, përmes kontributit që ofron KLSH-ja si institucioni më i lartë i

kontrollit ekonomik e financiar, i cili ndihmon në përmirësimin e menaxhimit të fondeve publike nga Qeveria dhe entet e tjera publike nëpërmjet auditimit.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Universitetin e Durrësit "Aleksandër Moisiu"

Prof. Dr. Kseanela Sotirofski falenderoi Kryetarin e KLSH-së z. Leskaj për vlerësimin dhe finalizimin e kësaj marrëveshje bashkëpunimi, duke e vlerësuar KLSH si një partner të rëndësishëm në shkëmbimin e eksperiencave dhe përfitimin nga përvoja e audituesve të KLSH-së.

Kryetari i KLSH-së, z. Bujar Leskaj theksoi se marrëveshja e bashkëpunimit mes Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Universitetit "Aleksandër Moisiu", do të

formalizojë bashkëpunimin dy palësh, i cili realisht funksionon prej disa vitesh, duke u ndërtuar mbi bazën e motos së INTOSAI-t "Nga eksperiencia e përbashkët përfitojnë të gjithë" ("Experientia mutua omnibus prodest").

Mbështetur në Standartet Ndërkombëtare të Auditimit, jam i kënaqur -vijoi z. Leskaj- që KLSH vijon bashkëpunimin me Universitet, stafet akademike dhe OJF, duke nënshkruar që nga viti 2012 deri tani 47 marrëveshje të tilla, të cilat kanë qenë dobiprurëse veçanërisht në drejtim të forcimit të kapaciteteve të audituesve të KLSH-së dhe në formimin dhe përfitimin e eksperiencave nga studentët e talentuar.

Kryetari i KLSH-së falenderoi Rektoren e Universitetit të Durrësit për kushtet e krijuara dhe për bashkëpunimin e treguar për zhvillimin e analizës vjetore të KLSH-së për vitin 2017. Bashkëpunimi me Universitetin e Durrësit do të vijojë në drejtim të orientimit, trajnimit praktik, këshillimit të drejtë të studentëve dhe për realizimin e studimeve dhe punëve kërkimore.

Vijim i kësaj marrëveshje do të jetë edhe nënshkrimi i një marrëveshje bashkëpunimi mes Dekanit të Fakultetit Ekonomik të Universitetit të Durrësit dhe Drejtorit të Departamentit të Auditimit të Performancës në KLSH.

Në këtë aktivitet, i cili u zhvillua në ambientet e KLSH-së, morën pjesë Drejtues të Universitetit të Durrësit dhe drejtues dhe auditues të KLSH-së.

KLSH nënshkruan marrëveshje bashkëpunimi me ILDKPKI*26 tetor 2018, Tiranë*

Në datën 26 tetor 2018, në mjediset e KLSH u nënshkrua marrëveshja e bashkëpunimit midis Kontrollit të Lartë të Shtetit përfaqësuar nga Kryetari, Z. Bujar Leskaj dhe Inspektoratit të Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesit, përfaqësuar nga z. Shkëlqim Ganaj.

Me rastin e nënshkrimit të kësaj marrëveshje, z. Leskaj u shpreh se synimi i nënshkrimit të saj është thellimi i mëtejshëm i një bashkëpunimi shumëvjeçar i cili i ka shërbyer rritjes së transparencës dhe llogaridhënies së institucioneve publike dhe drejtuesve të tyre dhe luftës pa kompromis kundër korrupsionit.

Marrëveshja zyrtarizon përfshirjen e inspektorëve të ILDKPKI në grupet e auditimit të KLSH dhe sinergjizimin e programeve trajnuese për tema me interes të përbashkët.

Nga nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me ILDKPKI

Ekspertiza e inspektorëve të ILDKPKI do të jetë një vlerë e shtuar për punën e grupeve të auditimit, të cilët përveçse kanë identifikuar dhe vazhdojnë të identifikojnë raste të përdorimit të parave publike për të identifikuar konfliktet e interesit, në të cilat janë përfshirë zyrtarë të lartë përgjegjës për menaxhimin e parave të taksapaguesve shqiptarë. Z. Leskaj shprehu vlerësimin e tij më të lartë për veprimtarinë e ILDKPKI duke

theksuar se ky institucion në 3 vitet e fundit ka intensifikuar luftën kundër korrupsionit të zyrtarëve të lartë.

Z. Ganaj duke falënderuar z. Leskaj dhe institucionin e KLSH për bashkëpunimin e frytshëm midis dy institucioneve vlerësoi qasjen pa kompromis për të evidentuar çdo rast të shpërdorimit të fondeve publike. Ai theksoi se ndryshimi rrënjësor që ka pësuar institucioni i KLSH gjatë viteve të fundit është i dukshëm dhe publiku tashmë e percepton atë si një institucion serioz që punon për përmbushjen e misionit të tij kushtetues. Marrëveshja e bashkëpunimit e nënshkruar midis dy institucioneve është plotësim i marrëveshjes së nënshkruar në vitin 2012. Kjo marrëveshje nënshkruhet edhe në kuadër të zbatimit të rekomandimeve të Progres Raportit të KE-së, për të cilat KLSH ka hartuar një plan veprimi për zbatimin e tyre, në të cilin një prej pikave i referohet edhe rekomandimit që lidhet me bashkëpunimin me ILDKPKI, lidhur me kryerjen e trajnimeve të përbashkëta të të dy institucioneve, referuar çështjeve që lidhen me konfliktin e interesave gjatë procedurave të prokurimit. Nënshkrimi i marrëveshjes bëhet edhe në kuadër të Muajit të hapur që po organizon KLSH në periudhën 25 tetor-14 dhjetor.

PJESËMARRJA E KRYETARIT TË KLSH NË AKTIVITETET NDËRKOMBËTARE**Vizitë e Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, z.Bujar Leskaj në Poloni**

2-4 mars 2016

Në kuadër të Takimit të Grupit të Punës së INTOSAI-t për Rishikimin e ISSAI 30- Kodit të Etikës, ne datat 2-4 mars 2016, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Z. Bujar Leskaj zhvilloi një vizitë në Krakow Poloni. Gjatë qëndrimit të tij në Krakow z. Leskaj u takua me Presidentin e Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë z. Krzysztof Kwiatowski me të cilin u diskutua për fillimin e projektit të binjakëzimit për ngritjen e kapaciteteve institucionale të KLSH, i cili do të implementohet në KLSH në dy vitet e ardhshme në kuadër të projektit IPA.

Nga nënshkrimi i Deklaratës së Përbashkët në vijim të Marrëveshjes së Bashkëpunimit për projektin e binjakëzimit

Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Z. Leskaj dhe Presidenti i Zyrës Supreme të auditimit të Polonisë z. Kwiatowski në përfundim të takimit nënshkruan një Deklaratë të Përbashkët në të cilën të dy institucionet në vijim të Marrëveshjes së Bashkëpunimit të vitit 2012, angazhohen:

- për arritjen e objektivave të projektit të binjakëzimit, me synim përdorimin me efektivitet, eficiencë, transparencë dhe përgjegjshmëri të fondeve publike;
- për implementimin e objektivave të projektit të binjakëzimit, të cilat

janë në përputhje me praktikat në të mira të BE dhe standardet e aplikuara nga Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit(INTOSAI);

- për të punuar ngushtësisht së bashku për arritjen e rezultateve të pritshme të aktiviteteve të projektit të listuara në Kontratën e Projektit të Binjakëzimit;
- për angazhimin e stafit të dy institucioneve për implementimin e projektit të binjakëzimit;
- për mbështetjen e domosdoshme që kërkohet për implementimin e aktiviteteve të projektit, të përshkruara në Kontratën e Projektit të Binjakëzimit.

Z. Leskaj vlerësoi rëndësinë që ka ky projekt për Kontrollin e Lartë të Shtetit pasi institucioni i KLSH dhe audituesit do të kenë mundësinë të njihen me praktikat më të mira në fushën e auditimit dhe trajnimet që do të kryesh gjatë implementimit të projektit të binjakëzimit do ti shërbejnë ngritjes së tyre profesionale dhe modernizimit të auditimit të jashtëm në Shqipëri.

Z. Kwiatowski theksoi se Zyra Supreme e Auditimit të Polonisë i ka dhënë një rëndësi të veçantë implementimit të suksesshëm të Projektit të Binjakëzimit në KLSH dhe është e angazhuar për përfshirjen në të të ekspertëve më të suksesshëm në fushën e auditimit.

Kryetari i KLSH, z. Leskaj dhe Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë, z. Kwiatowski më pas përshëndetën aktivitetin e Grupit të Punës për ISSAI 30 dhe adresuan vlerësime për kontributin dhe angazhimin e e përfaqësuesve të institucioneve supreme të auditimit në cilësinë e anëtarëve të grupit të punës të INTOSAI-t për rishikimin e ISSAI 30-Kodit të Etikës, duke theksuar rëndësinë e pa diskutueshme që ka hartimi i këtij dokumenti për komunitetin e INTOSAI-t. Në datat 2-4 mars 2016 ky grup pune zhvilloi takimin e tij të fundit, në të cilën u diskutuan komentet e përcjella nga 31 SAI-e mbi draftin e bërë publik nga INTOSAI. Dokumenti do t'i përcillet për miratim Komitetit Drejtues të INTOSAI dhe do të miratohet në Kongresin e XXII të INTOSAI-t që do të zhvillohet në Abu Dhabi në datat 8-11 dhjetor 2016. Në këtë vizitë z. Leskaj shoqërohej nga Sekretari i Përgjithshëm, znj. Luljeta Nano dhe Specialistet, znj. Alma Shehu e znj. Elira Elezi.

KLSH merr pjesë në takimin e përvitshëm me Njësitë Audituese Kompetente Kombëtare (CNAB).

10 Maj 2016

Në datën 10 Maj 2016 u zhvillua në Bruksel, Belgjikë, takimi me Njësitë Audituese Kompetente Kombëtare (CNAB) me qëllim diskutimin rreth Raportit vjetor të aktivitetit të Bordit Ndërkombëtar të Audituesve (IBAN) për NATO-n. Tashmë prej disa vitesh, Kontrolli i Lartë i Shtetit merr pjesë aktive në këtë aktivitetet të përvitshëm, si Institucioni Suprem i Auditimit të shtetit shqiptar, anëtar i NATO. Këtë vit, në analizën vjetore të IBAN-it morën pjesë: Z. Bujar Leskaj, Kryetar i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Z. Ermal Yzeiraj, Drejtor i Departamentit Juridik, Kontrollit të Zbatimit të Standardeve dhe Etikës dhe Zj. Aulona Jonuzi, Auditeuse e Lartë. Një prezantim i përgjithshëm i raportit vjetor u bë fillimisht nga Zj. Lyn Sachs, Kryetare e IBAN-it. Zj. Sachs theksoi se një ndër prioritetet e NATO-s është rritja e llogaridhënies dhe transparencës me qëllim përmirësimin e efikasitetit dhe efektivitetit si edhe cilësisë së qeverisjes së saj. Në këtë kontekst, Bordi i Audituesve të NATO-s (IBAN) duke qenë një njësi auditimi e jashtme, e pavarur, e përbërë nga 6 anëtarë, e që raporton në Këshillin e NATO-s, është përgjegjës për auditivet financiare dhe ato të performancës për të gjitha njësitë, programet dhe trupat shumë-kombëshe të NATO-s. Në vijim të prezantimit të këtij raporti, u theksua se, IBAN gjatë vitit 2015, ka përgatitur 37 auditime financiare që përfshijnë 51 opinione auditimi mbi pasqyrat financiare dhe mbi përputhshmërinë, nga të cilat 33 ishin opinione të pakualifikuara dhe 18 (ose 35%) rezultuan në opinione të kualifikuara, kundërshtues ose mohues. Gjithashtu në këtë raport, nga IBAN konstatohet se NATO vijon ende të shfaq disa probleme në raportimin e Aseteve Fikse, si edhe kontrolle të brendshme të dobëta në disa fusha specifike.

Një prioritet tjetër i IBAN, i konstatuar edhe në raportin e paraqitur, për vitin ushtrimor 2015, ka qenë edhe zgjerimi i kapaciteteve të auditimit të performancës, me qëllim rishikimin e efikasitetit, efektivitetit dhe ekonomicitetit të aktiviteteve të NATO-s. Gjatë vitit 2015, rreth 30% e burimeve të IBAN-it u përdorën për kryerjen e auditiveve të performancës, ku u paraqitën për aprovim në Këshill, 3 të tilla e konkretisht: (1) Programi Shkencor i NATO-s, Për Paqe & Siguri, (2) Nevoja për reformë në qeverisjen e Programin Për Investimin e Sigurisë së NATO-s, dhe (3) nevoja për veprim për sigurimin e Programit të Tranzicionit të Agjencisë së Komunikimit dhe Informacionit të NATO-s, përmirëson performancën e agjencisë. Këto 3 raporte performance u vlerësuan nga Këshilli, i cili parashtroi kërkesën për rritjen e auditiveve të performancës për vitin e ardhshëm.

Në fjalën e saj. Zj. Sachs theksoi se ndërsa janë bërë përmirësime të konsiderueshme gjatë këtyre viteve, IBAN beson se tani ka ardhur koha për konsolidimin e pasqyrave financiare të njësive të NATO-s, për njsitw e themeluara me fonde të përbashkëta. Pasqyrat financiare të konsoliduara do të paraqesin një pamje të përgjithshme të pozicionit financiar , performancës, flukseve të parasë dhe buxheteve. Këto pasqyra do t'i mundësojnë lexuesve të tyre, përfshirë edhe vendet anëtare, njësitë qeverisëse të NATO-s dhe publikut, që të kenë një dokument të vetëm, i cili do t'u mundësojë leximin më qartë të parave të marra dhe atyre të shpenzuara.

Ndërkohë që, në vijim të seksionit të diskutimeve të CNAB-it, për aktivitetin e raportuar të NATO-s, u prezantua çdo kapitull i veçantë i raportit si edhe u parashtruan kërkesa sa i takon riformulimit apo paraqitjes së disa çështjeve. Gjithsesi parimisht, puna e IBAN – it u vlerësua maksimalisht nga të gjithë pjesëmarrësit. Gjatë këtij seksioni çështja kryesore e diskutimit, e cila u reflektua edhe në materialin final ishte dakordësia e SAI-eve me propozimin e IBAN-it për përpilimin e pasqyrave financiare të konsoliduara për të gjitha njësitë e NATO-s me fonde të përbashkëta. Gjithashtu një çështje e rëndësishme, që u trajtua në këto diskutime ishte edhe numri i shtuar i gjetjeve që kishin të bënin me regjistrimin e asetëve fikse dhe kuadri raportues i përdorur prej tyre, i cili shpesh ndryshonte, duke vështirësuar konsolidimin në të ardhmen, por edhe krahasueshmërinë në kushtet aktuale. Gjithashtu një pjesë të diskutimit mori edhe çështja e auditimeve të performancës, si një risi në aktivitetin e CNAB-së gjatë vitit 2015, ku SAI-t përfaqësues përgëzuan punën e IBAN-it në këtë kontekst. E me qëllim maksimizimin e impaktit të raporteve të veta, SAI-t rekomanduan që IBAN:

- Për vitet që vijnë të ofrojë informacion mbi mënyrat e zgjedhjes së disa temave të veçanta të auditimeve të performancës (pra çfarë kriteresh u vendosën për përzgjedhjen e çështjeve?, si u bë vlerësimi i risqeve?, etj)

- Të komunikojë në mënyrë më të qartë dhe më efektive, në raportet që përgatit, në mënyrë që këto të fundit të jenë më të kuptueshme dhe të ofrojnë mesazhin e qartë për një audiencë të gjerë;

dhe

- Të ndjek në mënyrë të vazhdueshme, rekomandimet (follow-up) e auditimeve të performancës, duke theksuar impaktin pozitiv të raporteve të IBAN-it, si një mënyrë më e mirë për të informuar grupet e interesit dhe publikun e gjerë.

Në seksionin e 3-të të zhvilluar gjatë takimit, Z. Henrik Rasmussen (Anëtar i Bordit të IBAN) dhe Z. Jason Pogacnik (Auditues në IBAN), paraqitën një prezantim mbi procesin e auditimit të performancës dhe nevojës së këtij të fundit për t'u rritur edhe më, në të ardhmen e afërt.

Në përfundim Z. Brett Hare (Auditues i Lartë në IBAN / Senior) ritheksoi edhe njëherë rëndësinë e ngritjes dhe monitorimit të një kuadri kontabël të aplikuar në mënyrë të njëjtë nga të gjitha njësitë dhe agjencitë e NATO-s. Sa më sipër shkon në linjë edhe me konstatimet e IBAN-it në raportin e auditimit, ku theksohet domosdoshmëria e konsolidimit të pasqyrave financiare, si një mjet thelbësor në kuadër të rritjes së transparencës dhe llogaridhënies, si dy shtyllat kryesore të auditimit në sektorin publik.

KLSH merr pjesë në takimin e VII-të për Auditimin e Etikës, organizuar nga grupi Task Force (EUROSAI) për Auditimin e Etikës

19-20 maj 2016

Në cilësinë e anëtarit të grupit Task Force të EUROSAI-it për "Auditimin dhe Etikën" (TFA&E), KLSH mori pjesë në takimin e VII-të të këtij grupi, organizuar në Madrid, Spanjë, në datat 19-20 maj 2016. Edhe në këtë takim të radhës u trajtuan probleme të etikës dhe integritetit dhe u diskutua mbi dyshimet dhe dilemat me të cilat ndeshen audituesit në punën e tyre të përditshme.

KLSH u përfaqësua në këtë takim të EUROSAI-t nga Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, Sekretarja e Përgjithshme, zj.Luljeta Nano dhe Drejtoresha e Drejtorisë së Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë, zj. Irena Islami.

Aktiviteti ishte në vijimësinë e takimeve të radhës së TFA&E dhe Gjykata Spanjolle e Llogarive ishte SAI mikpritës. Fjala përshëndetëse u mbajt nga z. Ramón Álvarez de Miranda Garcia, President i Gjykatës Spanjolle të Llogarive dhe Sekretar i Përgjithshëm i EUROSAI-it. Zoti Ramón Álvarez de Miranda Garcia pasi u uroi pjesëmarrësve mirëseardhjen theksoi rëndësinë që ka EUROSAI për të gjitha vendet e rajonit dhe rolin e vecantë të Task Forcës për auditimin dhe Etikën, e cila është pa dyshim një vlerë e shtuar për të gjithë anëtarët e kësaj organizate.

Në ditën e parë të aktivitetit, pas fjalës përshëndetëse të Presidentit të SAI-t Spanjoll, zonja Helena Abreu Lopes, drejtuese e TFA&E (SAI Portugal) bëri një përmbledhje të shkurtër të punës së këtij grupi pune të EUROSAI-t që nga krijimi i tij në vitin 2011 dhe vlerësoi

kontributin e pjesëmarrësve dhe punën profesionale të tyre gjatë gjithë kësaj periudhe. Zonja Lopes u ndal vecanërisht në dy objektivat kryesorë të kësaj Task Force, Promovimi i Etikës si një nga shtyllat kryesore të SAI-t dhe Promovimi i sjelljes etike në organizatat e sektorit publik përmes auditimeve të SAI-ve.

Takimi u kombinua me sesione plenare të përgjithshme dhe workshop-e të ndara në grupe sipas objektivave të TFA&E me qëllim ndarjen e përvojave dhe eksperiencave të punës në këto fusha.

Sesionet e punës ishin organizuar si një seri diskutimesh me grupe të vogla pjesëmarrësish. Diskutimet u përqendruan rreth temave të tilla si: identifikimi i problemeve të etikës brenda SAI-ve, menaxhimi i konfliktit të interesit, eksperiencat e ndryshme të SAI-ve pjesëmarrëse për përgatitjen dhe implementimin e Kodit të Etikës, etj.

Në seancën plenare të datës 20 maj 2016, u diskutua për etikën në SAI-e, auditimin e etikës, metodat për realizimin e auditimit, shembuj konkretë të auditimit të etikës, problemet dhe dilemat etike, etj.. Këto diskutime u mbajtën nga përfaqësues të SAI-ve të Spanjës, Portugalisë, ECA-s dhe Kroacisë.

Në këtë pjesë, pjesëmarrësit ndoqën me interes prezantimin e z.Jacek Jezierski, SAI Polonisë, lidhur me ndryshimet e fundit që i ka bërë grupi i Punës që ai drejton ISSAI 30. Këto ndryshime do të miratohen në dhjetor të 2016 në Kongresin e INTOSAI-t në Abu Dhabi. Në këtë grup pune një kontribut ka dhënë edhe KLSH, si anëtar i Grupit të Punës për rishikim e ISSAI 30.

Dita e dytë e takimit filloi me çështjen e rëndësisë që ka për etikën rritja e përgjegjshmërisë dhe e transparencës. Shembuj të shumtë u sollën nga SAI-et e Hungarisë, Israelit, Cekisë, Holandës, ECA-s, Turqisë, Shqipërisë, Moldavisë, etj.

Nga të gjithë pjesëmarrësit u theksua nevoja e trajnimeve për ndërgjegjësimin e stafit për çështjet e etikës.

Në këtë takim morën pjesë 19 SAI dhe 35 pjesëmarrës, si edhe përfaqësues të vendit mikpritës të aktivitetit, auditues të SAI-t Spanjoll. Pjesëmarrja e tyre ishte shumë pozitive dhe frytdhënëse dhe i dha takimit më shumë ritëm dhe diversitet.

Takimi ia arriti qëllimit dhe në fund u miratuan konkluzionet ku u përcaktuan SAI-et që do të punojnë për udhëzuesin e auditimit të Etikës që do të miratohet në takim e ardhshëm të TFA&E Ethics në shkurt të vitit 2017. Në këtë udhëzues do të merret në konsideratë që risqet që lidhen me integritetin vijnë edhe nga ndërveprimi midis sektorit publik, privat, shoqërisë civile dhe qytetarëve në të gjitha fazat e procesit. Ky ndërveprim duhet trajtuar si një i plotë me qëllim që të forcohet integriteti dhe të zvogëlohet korrupsioni. Kjo varet së pari nga

përpjekjet e zyrtarëve publikë për të frenuar korrupsionin por një qasje e bazuar në risk ndaj integritetit duhet të marrë në konsideratë edhe rolin e biznesit dhe të qytetarëve në lidhjet jo etike që mund të krijohen mes tyre. Përpjekjet për të zvogëluar korrupsionin e zyrtarëve publikë mund të jenë efektive vetëm nëse bizneset dhe qytetarët e shikojnë këtë sjellje si të papranueshme. Për këtë arsye, është e nevojshme që të vendosen “rregullat e lojës” për qytetarët, bizneset, qeverinë, shoqërinë civile me qëllim mbrojtjen e interesave publike.

Rëndësia e vlerave etike është e padiskutueshme në ditët tona sepse ndikon në sigurimin e besimit të publikut tek puna e SAI-ve dhe institucioneve publike. Lidhur me këtë mund të citojmë thënien e z. Ubaldo Nieto de Alba, ish-President i SAI-t spanjoll, i cili ka thënë se sfida është “që auditimi i jashtëm të kontribuojë që etika të jetë pjesë e kornizës ligjore të sektorit publik”.

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leksaj vizitë zyrtare në Kosovë

11 korrik 2016

Në datën 11 korrik 2016, një delegacion i KLSH-së i kryesuar nga Kryetari, z. Bujar Leksaj, zhvilloi një vizitë një ditore në Kosovë dhe u prit nga Auditori i Përgjithshëm i Zyrës Kombëtare të Auditimit (ZKA) të Republikës së Kosovës, z. Besnik Osmani, Ministri i Financave, z.Avdullah Hoti, zv/Kryetari i Kuvendit të Kosovës, njëkohësisht Kryetar i Komisionit për Mbikëqyrjen e Financave Publike, z.Fikrim Damka dhe Kryetari i Komisionit për Buxhetin dhe Financat, z.Naser Osmani.

Gjatë takimit me homologun e tij, Kryetari i KLSH-së, z. Leksaj, e ka uruar z. Besnik Osmani për detyrën e re si Auditor i Përgjithshëm i Kosovës si edhe i ka uruar suksese në arritjen e rezultateve të synuara në përmbushjen e mandatit që i ka besuar Kuvendi i Kosovës. Z.Leksaj u shpreh i bindur se bashkëpunimi i arritur me ZKA nën drejtimin e Auditorit të Përgjithshëm z. Large Olofsson, do të njohë arritje më të mëdha nën drejtimin e z. Osmani, duke bërë sinergjizimin e përpjekjeve të dyanshme.

Më tej, kreu i KLSH-së, z.Leksaj, theksoi se KLSH do të llojë për anëtarësimin e ZKA-së në EUROSAI dhe INTOSAI duke përshëndetur idenë e Auditorit të Përgjithshëm të ZKA së Kosovës për mbajtjen e një Samiti Rajonal të Presidentëve të SAI-ve.

Kryetari Leksaj dhe Auditori i Përgjithshëm i ZKA, z.Osmani u shprehën se, në kuadër të konsolidimit të marrëdhëniet dy palëshe, KLSH do të rinovojë marrëveshjen e firmosur në vitin 2012 me ZAP-in e Kosovës, duke shtuar pika për përmirësimin e bashkëpunimit, ku një rëndësi të veçantë do t'i kushtohet realizimit të auditimeve të përbashkëta për fusha të ndryshme, bazuar në standardet INTOSAI.

Nga ana e tij, z. Besnik Osmani, ka falënderuar lidhshëpin e Kontrollit të Lartë të Shtetit të Shqipërisë për përkrahjen e vazhdueshme për Zyren e Auditorit të Përgjithshëm të Kosovës

dhe ka shprehur bindjen që një përkrahje e tillë nuk do të mungojë edhe për anëtarësimin e institucionit të Auditorit të Përgjithshëm të Kosovës në mekanizmat ndërkombëtare të auditimit, INTOSAI dhe EUROSAI. Zoti Osmani ka shprehur zotimin institucional për të thelluar më tej bashkëpunimin ndërmjet dy institucioneve supreme të auditimit, përmes zhvillimit të aktiviteteve të përbashkëta në fushën e auditimit dhe implementimit të programeve për zhvillimin e vazhdueshëm profesional.

Krerët e të dy SAI-ve theksuan se jo vetëm auditimi por edhe ofrimi i këshillave për organizatat e audituara është një mekanizëm i rëndësishëm në rritjen e efikasitetit në adresimin e rekomandimeve që dalin nga Institucionet Supreme të Auditimit dhe ranë dakort që të hartohet një kalendar i aktiviteteve të përbashkëta me qëllim të shkëmbimit të përvojave reciproke, bazuar në moton e INTOSAI-t "Experientia Mutua Omnibus Prodest".

Në takimin që delegacioni i KLSH-së zhvilloi në Komisionin për Buxhetin dhe Financat të Kuvendit të Kosovës me kryetarin z. Naser Osmani, z. Bujar Leskaj foli për nevojën e rritjes së bashkëpunimit ndërmjet dy Institucioneve Supreme të Auditimit të Shqipërisë dhe Kosovës. Në fokus të diskutimit ishin problemet që ka hasur ky komision dhe ekonomia e Republikës së Kosovës në përgjithësi, në lidhje me miratimin e Buxhetit.

Në këtë takim z. Leskaj bëri një përmbledhje të punës së deritanishme të Kontrollit të Lartë të Shtetit duke vënë theksin edhe tek bashkëpunimi i komisioneve parlamentare me SAI-t. Kreu i KLSH-së tha se shqyrtimi i raporteve të auditimit nga komisionet parlamentare përforcon transparencën dhe llogaridhënien në sektorin publik. Në fjalën e tij, z. Naser Osmani vlerësoi punën e KLSH-së dhe kujdesin që ky institucion ka treguar për të forcuar bashkëpunimin me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës. Bashkëpunimit ndërmjet Institucioneve Supreme të Auditimit të Shqipërisë dhe Kosovës, u diskutua edhe në takimin me zëvendëskryetarin e Komisionit të Mbikëqyrjes së Financave Publike z. Fikrim Damka dhe anëtarin e komisionit z. Naim Fetahu. Ky komision merr në shqyrtim raportet e audituara nga ZAK dhe miraton këto raporte, duke bërë edhe rekomandimet përkatëse për institucionet e audituara. Në kuadër të vizitës së tij në Kosovë, në bazë të axhendës së përgatitur nga ZKA e Kosovës, Kryetari i KLSH-së, z. Bujar Leskaj është pritur në një takim edhe nga Ministri i Financave, z. Avdullah Hoti.

Ministri Hoti e njohu z. Leskaj me procesin e buxhetit të shtetit të Republikës së Kosovës dhe me planet dhe vizionin e Qeverisë së Republikës së Kosovës në menaxhimin sa më të mirë të parasë publike. Me këtë rast, z. Hoti gjithashtu shprehu gatishmërinë e institucionit që drejton për të bashkëpunuar sa më ngushtë me shtetin shqiptar në shkëmbimin e përvojave të të dy vendeve në forcimin e menaxhimit dhe eficiencës në shpenzimin e parasë publike.

Nga ana e tij, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj, shprehu gatishmërinë për një bashkëpunim sa më produktiv ndërmjet dy institucioneve për të ndihmuar Qeverinë dhe organizatat e audituara në menaxhimin e mirë të parasë publike.

Gjithashtu u nënvizua edhe nevoja e bashkëpunimit ndërmjet SAI-ve dhe Ministrisë së Financave të dy vendeve, në mënyrë që puna e SAI-t, si agjent i Kuvendit, të kontribuojë në përmirësimin e qeverisjes, transparencës dhe llogaridhënies në sektorin publik. Në këtë këndvështrim, Kreu i KLSH-së nënvizoi se lufta kundër korrupsionit është një sfidë edhe rajonale, që kërkon një angazhim të shumë aktorëve ndërshtetërore, në mënyrë që vendet të ecin në ato linja që kërkon integrimi në Bashkimin European.

*Nga vizita zyrtare në Zyrën Kombëtare të Auditimit (ZKA)
të Republikës së Kosovës*

Në këtë vizitë, Kryetari i KLSH-së shoqërohej nga z. Alush Zaçe, Drejtori i Departamentit të Auditimit të Administrimit të Aseteve, Kontrollit të Territorit dhe Mbrojtjes së Mjedisit dhe kryeaudituesit z. Muhamet Kavaja, z. Selfo Zeneli dhe z. Niko Nako.

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj merr pjesë në takimin e Komitetit të Kontaktit të SAI-ve të vendeve të BE-së

20-21 tetor 2016

Në datat 20-21 tetor u zhvillua në kryeqytetin e Sllovakisë, Bratislavë takimi i Komitetit të Kontaktit të Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI) të vendeve anëtare të BE. Në këtë takim morën pjesë si vëzhgues edhe SAI-t e vendeve candidate dhe para-kandidate për në BE. Morën pjesë gjithashtu përfaqësues të EUROSAT, SIGMA dhe IDI-t. Në këtë takim morën pjesë 34 SAI europiane dhe 104 pjesëmarrës. SAI mikpritës, SAI Sllovak mban edhe Presidencën e radhës të Bashkimit European.

Takimi u hap dhe u përshëndet nga Presidenti i SAI-t Sllovak, z.Karol Mitrik, i cili në fjalën e tij falenderoi presidentët dhe delegacionet e SAI-ve pjesëmarrëse për prezencën në këtë takim të rëndësishëm. Zoti Mitrik bëri një panoramë të shkurtër të historikut të SAI-t Sllovak që nga krijimi i Dhomës së parë të Llogarive në vitin 1761 në kohën e perandorisë Austro-Hungareze deri në vitin 1993, kur u krijua Institucioni Suprem i Auditimit të Republikës Sllovaqe.

Takimi u vlerësua dhe u përshëndet dhe nga Kryetari i Parlamentit Sllovak, z. Andrej Danko, i cili në fjalën e tij theksoi rëndësinë e bashkëpunimit mes institucioneve të vendeve të BE-së,

duke vecuar rëndësinë që ka thellimi i marrëdhënieve institucionale dhe njerëzore. Vëndet e BE-së duhet të bashkëpunojnë, duke ruajtur diversitetin e tyre.

Nga takimi i Komitetit të Kontaktit të Institucioneve Supreme të Auditimit (SAI) të vendeve anëtare të BE

Cështjet që trajtoi takimi i Komitetit të Kontaktit lidhen me problematikën aktuale të vendeve të BE-së dhe konkretisht me politikat e energjisë dhe ndryshimet klimatike në BE, me tregun europian të energjisë dhe parashikimin e auditimeve që do të kryhen në të ardhmen në këtë fushë, transformimin e sistemit të energjisë përmes transmetimit të qëndrueshëm, auditimi i implementimit të politikave të energjisë, etj.

Përfaqësues të Gjykatës Europiane të Audituesve u fokusuan në analizën e rezultateve të auditimeve të kryera nga ECA dhe SAI-t e vendeve anëtare të BE-së në fushën e energjisë dhe të ndryshimeve klimatike.

Cështje që pati interes ishte tregu i energjisë, integrimi i plotë i të cilit nuk është arritur ende (si psh tregu i cmimeve të energjisë dhe interkoneksioni), diskutim që u mbajt nga z. Xavier Lafon, Gjykata Franceze e Llogarive. Në këtë drejtim SAI-t duhet të diskutojnë sot për të ardhmen, në mënyrë që të projektohen auditime në shkallë kombëtare, të cilat do të ndihmojnë në zgjidhjen e këtij problemi. Për këtë SAI-t duhet të ndajnë eksperiencat e tyre, vecanërisht metodologjitë e auditimit, të ndajnë analizat e punës së tyre dhe të realizojnë auditime paralele në këto fusha.

The Contact Committee Meeting, Bratislava, 20 – 21 October 2016

Në diskutime u përfshinë përfaqësues të ECA, SAI-ve të Francës, Suedisë, Polonisë, Danimarkës, Gjermanisë, Cekisë, Sllovakisë, Portugalisë, etj. Gjatë zhvillimit të punimeve të takimit, Kryetari i KLSH-së takoi përfaqësues dhe drejtues të SAI-ve partnere si Presidentin e SAI-t të Polonisë z. Krzysztof

Kwiatowski, Presidentin e Gjykatës Portugeze të Llogarive, z.Vitor Caldeira, Presidentin e SAI-t të Kroacisë, z. Ivan Klesic, Presidentin e SAI-t të Bullgarisë z. Tzvetan Tzvetkov,

Presidentin e SAI-t Cek Miroslav Kala, Presidentin e Senatit të SAI-t të Malit të Zi, z.Milan Dabovic, zv/Presidentin e Gjykatës Turke të Llogarive, z.Fikri Ozkok, etj.

Takimi i Komitetit të Kontaktit i mbylli punimet me miratimin e konkluzioneve, nëpërmjet të cilave vuri në dukje se çështjet e energjisë dhe ato klimatike paraqesin sfidat kryesore strategjike të shteteve anëtare të BE-së. Këto sfida kërkojnë që të vepohet nga nga autoritetet respektive të vendeve anëtare të BE-së, si edhe nga Institucionet Supreme të Auditimit dhe Gjykata Evropiane e Audituesve.

Komiteti i Kontaktit evidentoi se vetëm duke punuar së bashku, SAI-t mund të realizojnë detyrat e tyre të komplikuara.

Ky takim evidentoi faktin që SAI-t e BE-së kane realizuar një numër të konsiderueshëm auditimesh mbi tema në lidhje me efikasitetin e energjisë, energjinë e rinovueshme dhe sigurinë e energjisë së përdorur. Përveç kësaj, ka ende potencial për më shumë punë në lidhje me risitë në fushën e energjisë, të integritetit të tregjeve të energjisë evropiane, duke u përshtatur me ndryshimet klimatike.

Komiteti i Kontaktit mirëpriti gatishmërinë e SAI-ve për të ndarë informacion dhe rezultatet e auditimeve në fushën e energjisë dhe të klimës, dhe sugjeroi që puna e grupeve përkatëse të INTOSAI-t dhe EUROSAI-t të ketë në konsideratë këto rezultate.

Në këtë vizitë, Kryetari i KLSH-së shoqërohej nga zj.Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë dhe zj.Armanda Begaj, specialiste.

KLSH merr pjesë në konferencën me temë “Zhvillimi i marrëdhënieve SAI-Parlament”

8-9 nëntor 2016

Në datat 8-9 nëntor në Ankara të Turqisë u zhvillua Konferenca e Institucioneve Supreme të Auditimit të vendeve kandidate dhe para kandidate dhe Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA) me temë “Zhvillimi i marrëdhënieve efektive ndërmjet Institucioneve Supreme të Auditimit dhe Parlamenteve”, organizuar nga SIGMA në bashkëpunim me Gjykatën e Llogarive të Turqisë. Në konferencë morën pjesë SAI-et e Shqipërisë, Kosovës, Maqedonisë, Turqisë, Bosnjë-Hercegovinës, Serbisë, Malit të Zi, Letonisë si dhe përfaqësues të Gjykatës Evropiane të Audituesve, DG Budget dhe SIGMA-s.

Pjesëmarrja reflektoi qëllimin e temës së përzgjedhur ku të ftuar ishin përfaqësues të SAI-ve dhe Parlamenteve të vendeve kandidate dhe potencialisht kandidate të BE-së, duke u shndërruar kështu në një forum mes parlamentarësh dhe komunitetit të audituesve të Rrjetit. KLSH u përfaqësua nga një delegacion i kryesuar nga Kryetari z. Bujar Leskaj, ndërsa Parlamenti nga deputeti Ervin Koçi, anëtar i Komisionit për Ekonominë dhe Financat.

Nga pjesëmarrja në konferencën me temë “Zhvillimi i marrëdhënieve SAI-Parlament”

Konferenca çeli punimet me fjalën përshëndetëse të kreut të Gjykatës së Llogarive të Turqisë, z.Seit Ahmet Bash, i cili u pasua nga fjala e Znj.Illiana Ivanova, anëtare e Gjykatës Europiane të Audituesve.

Konferencën e përshëndeti edhe Drejtuesja e Programit SIGMA, znj.Karen Hill dhe më pas Konferenca vijoi punimet nëpërmjet paneleve të diskutimit, ku mori pjesë edhe KLSH.

Kjo konferencë e nivelit të lartë të këtyre SAI-ve kishte si objektiv

miratimin e manualit të hartuar mbi marrëdhëniet ndërmjet SAI-ve dhe Parlamentit, i cili u hartua me kontributin e Institucioneve Supreme të Auditimit të vendeve kandidate dhe vendeve potencialisht kandidate dhe Gjykatës Europiane të Audituesve.

Objekti kryesor i këtij materiali udhëzues është të paraqesë një pasqyrë të praktikave nga vendet anëtare të Bashkimit Europian dhe SAI-ve të vendeve pjesëmarrës, që do të kontribuojë për të bërë të mundur identifikimin e përmirësimeve të mundshme në marrëdhëniet SAI-Parlament, si dhe të japë shembuj të praktikave të mira, ku SAI-t mund të përfitojnë nga përvojat e vendeve të tjera të këtij Rrjeti si dhe nga përvojat e SAI-ve të vendeve anëtare të BE-së. Hartimi i këtij materiali kërkoi marrjen e të dhënave jo vetëm nga SAI-t e përfshirë në këtë Rrjet, por edhe sidomos nga SAI-t të Shteteve Anëtare të BE-së.

Delegacioni i KLSH-së, i kryesuar nga Kryetari Bujar Leskaj, përbëhej nga Drejtori i Auditimit të Brendshëm, z. Artur Hasanbelliu, Audituesi i Lartë, z. Sali Agaj, dhe audituesit, z. Alfons Gabili, z.Redi Ametllari dhe znj.Nertila Dule.

Kryetari i KLSH-së Bujar Leskaj, takim me Presidentin e Gjykatës Kushtetuese të Turqisë, z. Zühtü Arslan dhe anëtarin e Gjykatës, z.Recai Akyel

9 nëntor 2016

Më 9 nëntor 2016, në ambientet e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Turqisë, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z.Bujar Leskaj, u prit në një takim nga Presidenti i Gjykatës, z. Zühtü Arslan dhe anëtari i Gjykatës, z.Recai Akyel, ish-president i Gjykatës Turke të Llogarive.

Duke i uruar mirëseardhjen z.Leskaj, Presidenti i Gjykatës Kushtetuese, z. Arslan vlerësoi marrëdhëniet e shkëlqyera që ekzistojnë mes Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Gjykatës Turke të Llogarive (TCA) në veçanti dhe mes institucioneve turke dhe institucioneve shqiptare në përgjithësi. Në këtë kuadër, presidenti Arslan e njohu z.Bujar Leskaj me projektin e binjakëzimit mes Gjykatës Kushtetuese të Turqisë dhe Gjykatës Kushtetuese të Shqipërisë.

Në përfundim, z. Zühtü Arslan theksoi se takimi me z.Leskaj do t'i shërbejë përforsimit të marrëdhënieve TCA-KLSH dhe reflekton marrëdhëniet e veçanta që ekzistojnë mes Shqipërisë dhe Turqisë. Si bazë të këtyre marrëdhënieve, z. Arslan solli si shembull faktin se shumë personalitete turke janë me orgjinë shqiptare, si Mehmet Aqif Ersoji, autor i himnit të flamurit turk.

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, pritet në një takim nga Presidenti i Gjykatës, z. Zühtü Arslan dhe anëtari i Gjykatës, z.Recai Akyel, ish-president i Gjykatës Turke të Llogarive.

Nga ana e tij, Kreu i KLSH-së, z.Bujar Leskaj i falënderoi për mikëpritjen z.Arsan dhe z.Akyel dhe e konsideroi një privilegj takimin me dy nga personalitetet shtetërore më të shquara të Turqisë në ambientet e një institucioni të rëndësishëm si Gjykata Kushtetuese, duke e uruar z.Recai Akyel për detyrën e re si anëtar i kësaj gjykate.

Në vlerësimin e marrëdhënieve mes TCA-KLSH, z.Leskaj u shpreh se ky bashkëpunim i ngushtë dhe produktiv është meritë e z.Akyel, ish-presidentit të Gjykatës së Llogarive. Kryetari

Leskaj theksoi se z.Akyel ka treguar jo vetëm një angazhim institucional, por edhe personal, duke patur një kontribut të spikatur në rritjen e kapaciteteve audituese të KLSH-së në nivelin e standardeve INTOSAI, ku falë intensitetit të trajnimeve, çdo auditues i KLSH-së është trajnuar të paktën një herë pranë Gjykatës Turke të Llogarive. Z.Leskaj theksoi se z.Akyel është afirmuar si një personalitet i lartë në komunitetin e SAI-ve dhe ka mbështetur KLSH-në edhe në cilësinë e zv/Presidentit të EUROSAT-t.

Në përfundim, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj vlerësoi edhe bashkëpunimin me Agjencinë Turke për Zhvillim dhe Bashkëpunim dhe e konsideroi këtë takim si një mbështetje të dyfishtë për Kontrollin e Lartë të Shtetit, e cila sipas z.Leskaj, është edhe një projektion i marrëdhënieve të mira që ekzistojnë mes Turqisë dhe Shqipërisë.

Kryetari i KLSH-së viziton Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës*22 nëntor 2016*

Në datën 22 nëntor 2016, Kryetari i KLSH-së, vizitoi Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës (ZKA), i shoqëruar nga një grup prej 12 audituesish të KLSH-së, i ftuar nga Auditori i Përgjithshëm i ZKA, z.Besnik Osmani, për të marrë pjesë në ceremoninë e certifikimit të audituesve të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës dhe rinovimit të Marrëveshjes së Bashkëpunimit të nënshkryar mes të dy institucioneve, lidhur në shkurt të vitit 2012.

Pas nënshkrimit të marrëveshjes së bashkëpunimit, Kryetari i KLSH-së përshëndeti në ceremoninë e certifikimit të audituesve të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës. Në fjalën e tij, z. Bujar Leskaj theksoi faktin që misioni i KLSH-së dhe ZKA, si institucione supreme të auditimit është që të zhvillohen dhe avancojnë si organizata profesionale, të cilat respektojnë në mënyrë rigoroze standardet e INTOSAI-t dhe udhëheqin nëpërmjet shembullit, duke perfeksionuar performancën përmes respektimit të rregullave etike, integritetit të plotë dhe ofrimit të ekspertizës së specializuar, duke vepruar me ndershmëri, objektivizëm dhe me përkushtim ndaj cilësisë së auditimit dhe interesit publik të qytetarëve dhe taksapaguesve.

Në funksion të rritjes dhe thellimit të dijes në auditim-vijoi z.Bujar Leskaj, po zhvillohet edhe kjo ceremoni e certifikimit të audituesve të ZKA, pas një bashkëpunimi të shkëlqyer me Shoqatën e Kontabilistëve dhe të Auditorëve të Çertifikuar të Kosovës. Një aktivitet i tillë është shprehje e zhvillimit intensiv të dijes audituese brenda institucionit më të lartë auditues publik të Kosovës, e rritjes së kapaciteteve të audituesve të ZKA-së në dobi të plotësisë sa më të mirë të detyrave gjithnjë e më sfiduese në kuader të procesit integruar të Kosovës për në BE. Ky proces nuk mund të mendohet pa rritjen e përgjegjshmërisë dhe të kërkesës së llogarisë në administrimin e fondeve publike, kërkesa këto të kahershme dhe të patjetërsueshme të Bashkimit Evropian si për Shqipërinë, Kosovën, ashtu dhe për të gjitha vendet e tjera kandidate apo aspirante për t'u anëtarësuar në BE.

Në mbyllje, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, edhe në emër të të gjithë audituesve të KLSH-së, shprehu vlerësimin maksimal për nivelin e dijeve dhe përkushtimin e integritetin e audituesve supremë publikë të Kosovës, për gadishmërinë, mirëdashjen, mirëkuptimin, bashkëpunimin vëllazëror dhe të shkëlqyer që na kanë ofruar gjatë këtyre viteve, por sidomos për projektin e ristrukturimit dhe modernizimit të mëtejshëm e të qëndrueshëm të ZKA-së, të cilin e ideoi dhe po e zbaton Auditori i Përgjithshëm i Kosovës, z. Besnik Osmani. Ky projekt jo vetëm që rrit cilësinë e punës audituese të ZKA dhe ndikimin e Zyrës në mirëadministrimin e financave publike të Kosovës, por kontribuon në një bashkëpunim edhe më dobiprurës për të dy SAI-t tona dhe në nivel rajonal e evropian. Duke shkëmbyer eksperiencat tona në auditim dhe duke kryer auditime të përbashkëta, jo vetëm rrisim kapacitetet tona si auditues, por edhe ndihmojmë më fuqimisht në mirëqeverisjen publike të të dy vendeve tona.

Pas ceremonisë, përfaqësuesit e KLSH-së, z.Xhafer Xhoxhaj, Drejtor Departamenti, z.Niko Nako, Krye-Auditues dhe audituesit, z.Bledi Dervishaj, z.Hekuran Avdulaj, z.Julian Adili, z.Piro Bregaj, z.Skender Hajdari, zj.Irma Shkupi, z. Dritan Kore, z.Fatmir Iljazi, zj.Eva Leka dhe zj.Sabina Gjinishi, morën pjesë edhe në sesionin tematik “Sfidat e ndërtimit të kapaciteteve institucionale dhe njerëzore të Institucioneve Supreme të Auditimit”, në të cilën edhe audituesit e KLSH-së diskutuan dhe dhanë mendimet e tyre për këtë çështje. Me interes, u ndoqën diskutimet e Kryeaudituesit, z.Niko Nako dhe auditueses së re, zj.Eva Leka.

KLSH dhe SAI Hungarez drejt një marrëveshje bashkëpunimi për zhvillimin e auditimeve të integritetit

5-11 Dhjetor 2016

Në ditën e dytë të punimeve të Kongresit të XXII-të, të INTOSAI-it që po zhvillohet në Abu Dhabi të Emirateve të Bashkuara Arabe (5-11 Dhjetor 2016), Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj zhvilloi një takim me Presidentin e Zyrës së Auditimit Shtetëror të Hungarisë z. Laszlo Domokos.

Qëllimi i këtij takimi ishte rritja e bashkëpunimit ndërmjet dy SAI-ve në zhvillimin e auditimeve të integritetit si pjesë e rolit dhe veprimtarisë që SAI-t duhet të luajnë tashmë në luftën kundër korrupsionit.

Nga takimi me takim me Presidentin e Zyrës së Auditimit Shtetëror të Hungarisë

Në këtë takim Kryetari i KLSH-së, i bëri me dije homologut Hungarez faktin që tashmë auditimi i integritetit do të jetë pjesë e planeve të përvitshme të auditimit të KLSH-së, kjo në zbatim edhe të rekomandimeve të bëra në raportin më të fundit të Transparency International. KLSH ka mbi 3 vite që i është përkushtuar studimit teorik dhe marrjes së eksperiencës së SAI-ve më të përparuara Evropiane në lidhje me auditimin e integritetit. Për këtë, KLSH ka dërguar përgjatë

këtyre viteve në këto SAI, përfshirë këtu edhe SAI-in Hungarez, një numër të konsiderueshëm audituesish dhe drejtuesish të institucionit si dhe ka përkthyer dhe botuar së fundmi edhe Manualin e Vetëvlerësimit të Integritetit për Institucionet Supreme të Auditimit – INTOSAI. Madje në vitin janar 2015 KLSH vendosi që ta bazonte analizën vjetore të veprimtarisë së institucionit pikërisht në frymën e INTOSAI.

SAI Shqiptar, në ndërmarrjen e këtij hapi të rëndësishëm institucional të angazhimit në kryerjen e auditimeve të integritetit, kërkon mbështetjen dhe partneritetin e një SAI me eksperiencë në këtë fushë, siç është edhe SAI Hungarez, eksperiencia gati 10 vjeçare e të cilit evidentohet fare qartë edhe në dokumentat dhe raportet më të fundit të këtij SAI.

Për këtë arsye, theksoi Kryetari i KLSH-së, “Ne kërkojmë që SAI Hungarez, së bashku me ndonjë SAI partner, si psh., SAI Hollandez apo ai Austriak, të jetë lideri dhe partneri ynë kryesor në zhvillimin e auditimeve të integritetit në Shqipëri. Këto auditime, të cilat do të fillojnë në radhë të parë nga institucioni i KLSH-së dhe më pas do të shtrihen në institucione të tjera qendrore dhe vendore do t’i shërbejnë detyrimeve dhe angazhimeve që shtrohen në Progres Raportet e Komisionit Evropian mbi Shqipërinë.

Në fjalën e tij Presidenti i SAI-it Hungarez, Z. Laszlo Domokos shprehu gatishmërinë e tij dhe të stafit të tij për të ndihmuar dhe bashkëpunuar me SAI-in Shqiptar në zhvillimin e auditimeve të integritetit. SAI hungarez do të sjellë në Shqipëri drejtpërdrejt përvojën e auditimeve të tij që ai ka zhvilluar në Hungari, veçanërisht dy vitet e fundit.

Në fund të takimit Kryetari i KLSH-së dhe Presidenti i SAI-it Hungarez ranë dakord që gjatë ditëve në vazhdim të zhvillimit të Kongresit të XXII-të, të INTOSAI-it në Abu Dhabi të nënshkruajnë edhe një marrëveshje të re bashkëpunimi ndërmjet të dyja SAI-ve.

Ban Ki-Moon përshëndet Kongresin e XXII-të të INTOSAI-t

5-11 Dhjetor 2016

Në ditën e tretë të punimeve të Kongresit të XXII-të të INTOSAI-t që po zhvillohet në Abu Dhabi të Emirateve të Bashkuara Arabe (datat 5-11 Dhjetor 2016), u çel me pjesëmarrjen e shkëlqesisë së tij, Sheik Mansaur Bin Zayed Al Nahyan, Zv-Kryeministër i Emirateve të Bashkuara Arabe dhe me përshëndetjet e Presidentes së Gjykatës Austriake të Auditimit dhe njëkohësisht Sekretare e Përgjithshme e INTOSAI-t (nga 1 Korriku 2016), Dr. Margit Kraker, si dhe leximin e mesazhit përshëndetës të dërguar nga Sekretari i Përgjithshëm i OKB, Z. Ban Ki-Moon.

Në mesazhin e tij, z. Ban Ki-Moon i kërkoi Kongresit të INTOSAI-t që të fokusohet në mënyrat se si kjo organizatë mund të kontribuojë në luftën kundër korrupsionit dhe të promovojë llogaridhënien e të gjitha palëve. “Audituesit e jashtëm sigurojnë një depërtim tepër të rëndësishëm të trupave legislative, qeverive dhe shoqërisë në lidhje me arritjen e qëllimeve për një zhvillim të qëndrueshëm. Unë ju inkurajoj”, theksoi Ban Ki-Moon, “që të shfrytëzoni potencialin e statistikave dhe të dhënave për të forcuar akoma dhe më tej auditimet. SAI-et janë në qendër të institucioneve efektive, të përgjegjshme dhe gjithëpërfshirëse. Ato luajnë një rol kritik në luftën kundër mashtrimeve financiare dhe praktikave të korruptuara”.

“Kombet e Bashkuara”, përfundonte mesazhi i Ban Ki-Moon, “mbeten të vendosura për të asistuar përpjekjet e INTOSAI-t në mbrojtje të një zhvillimi të qëndrueshëm”.

Në përfundim të fjalëve përshëndetëse, u zhvillua ceremonia e kalimit të Kryesisë së Bordit të INTOSAI-t nga SAI Kinez tek SAI i Emirateve të Bashkuara Arabe, duke emëruar kështu Dr. Harib Al Amimi si Kryetarin e radhës të INTOSAI-t.

Më pas, punimet e Kongresit vijuan me miratimin e 4 dokumentave tepër të rëndësishëm që ishin 1) Rregullat Proceduriale 2) Buxheti i INTOSAI-t për vitin 2017-2019 3) Plani Strategjik i INTOSAI-t 2017-2022 dhe 4) ndryshimet në Statutin e Organizatës.

Nga Kongresi i XXII-të i INTOSAI-t

Gjatë pushimeve të ndërmjetme të Kongresit, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj zhvilloi një sërë takimesh me homologë dhe personalitete të shquara ndërkombëtare në fushën e auditimit, si Dr. Harib Al Amimi, President i Institucionit të Auditimit Shtetëror të Emirateve të Bashkuara Arabe dhe

Kryetar i INTOSAI-t, z. Gene L. Dodaro, Kontrollor i Përgjithshëm i Zyrës së Llogarive Qeveritare (GAO) të Shteteve të Bashkuara të Amerikës, Dr. Vitor Caldeira, President i Gjykatës Portugeze të Llogarive, z. Krzysztof Kwiatkowski, President i Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë, zj. Androniki Theotokatou, Presidente e Gjykatës së Llogarive të Greqisë dhe me z. Besnik Osmani, Auditor i Përgjithshëm i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës , për të cilat do të paraqitet një informacion më i detajuar gjatë ditëve në vazhdim.

Kryetari i KLSH-së, Z. Bujar Leskaj zhvillon një takim pune me Z. Gene L. Dodaro, Kontrollor i Përgjithshëm i GAO

5-11 Dhjetor 2016

Gjatë punimeve të Kongresit të XXII-të të INTOSAI-t, Kryetari i KLSH-së, Z. Bujar Leskaj zhvillon një takim pune me Z. Gene L. Dodaro, Kontrollor i Përgjithshëm i Zyrës së Auditimit të Qeverisë (GAO) së Shteteve të Bashkuara të Amerikës. Gjatë zhvillimeve të Kongresit të XXII-të të INTOSAI-t në Abu Dhabi të Emirateve të Bashkuara Arabe, Kryetari i KLSH-së, Z. Bujar Leskaj zhvilloi një takim të veçantë me z. Gene L. Dodaro, Kontrollor i Përgjithshëm i Zyrës së Auditimit të Qeverisë (GAO) të Shteteve të Bashkuara të Amerikës. Në këtë takim Kryetari i KLSH-së, e falenderoi përzemërsisht Z. Dodaro në lidhje me mbështetjen që ai i ka dhënë deri tani Kontrollit të Lartë të Shtetit duke pranuar sërish edhe për vitin 2017, ashtu si dhe në vitin 2016, trajnimin në zyrat e GAO-s në SHBA të dy audituesve të tjerë të lartë të

KLSH-s, si dhe e njohu Z. Dodaro me performancën institucionale të KLSH-së përgjatë këtyre dy viteve të fundit.

Nga takimi me z. Dodaro

si dhe ofrimin e trajnimeve të cilësisë së lartë, asistencës teknike dhe produkte apo shërbime konkrete në fushën e auditimit.

Ne theksoi, Z. Dodaro do vazhdojmë të mbështesim SAI-n Shqiptar në rritjen e mëtejshme të kapaciteteve të tij institucionale dhe këtë propozim tuajin ne do ta shqyrtojmë me prioritet. Zoti Dodaro e njohu Kryetarin e KLSH-së me mundësitë që ofronte GAO nëpërmjet Qendrës së Ekselencës, e cila kishte si mision promovimin e mirëqeverisjes, ndërtimin e kapaciteteve organizative, vendore dhe ndërkombëtare,

*Kryetari i KLSH-së z. Leskaj dhe
Kontrollori i Përgjithshëm i GAO z.
Dodaro*

Kryetari i KLSH-së, ashtu si dhe shumë drejtues të tjerë të SAI-eve në Kongres, i shprehu konsiderata dhe falënderime Z. Dodaro në lidhje me paraqitjen në Kongres të punës që ai kishte bërë në cilësinë e kryetarit të grupit për hartimin e Planit Strategjik të INTOSAI-t 2017-2022, i cili u miratua në Kongres, duke i kërkuar që GAO të mbështeste dhe KLSH-në në hartimin e Planit të ri Strategjik të institucionit 2018-2022. Ne dëshirojmë, theksoi Kryetari i KLSH-së, që ky plan të hartohet në bashkëpunim me audituesit e GAO-s.

Në takimin e zhvilluar mori pjesë edhe James-Christian Blockwood, Drejtor Menaxherial i Planifikimit Strategjik dhe Marrëdhënieve me Jashtë në GAO.

Kryetari i KLSH takon Ambasadoren e Gjermanisë

27 dhjetor 2016

Në datën 27 dhjetor 2016, Kryetari i KLSH-së z. Bujar Leskaj takoi zj. Susanne Schütz, Ambasadoren e re të Gjermanisë në Shqipëri.

Kryetari Leskaj i shprehu Ambasadores gjermane mirënjohjen për rolin dhe kontributin e vendit të saj në progresin e Shqipërisë gjatë gjithë këtyre viteve dhe veçanërisht për përkrahjen e veçantë të kancelares Merkel për reformën në drejtësi dhe për mbështetjen e Gjermanisë në procesin e integritetit të Shqipërisë në BE.

Nga takimi me ambasadoren e Gjermanisë

Ai i paraqiti Ambasadores Schütz arritjet e KLSH-së gjatë pesë viteve të fundit 2012-2016, të përqendruara në zbatimin e mandatit kushtetues të KLSH dhe të standardeve ndërkombëtare të fushës ISSAI, si dhe në hapjen dhe transparencën e plotë të institucionit ndaj qytetarëve, duke shërbyer si institucion “watchdog” për taksapaguesit dhe Kuvendin. Zoti Leskaj përmendi disa

nga rekomandimet kryesore të KLSH për shëndoshjen e financave publike dhe përmirësimin e administrimit të Buxhetit të Shtetit, si vendosjen në Kushtetutë të një tavani për borxhin publik, kërkesa për shlyerjen e borxheve të akumuluar të Qeverisë ndaj biznesit, rekomandimet për kryerjen e reformës administrative e territoriale, hartimin e ligjit për përgjegjësinë materiale, dëmshpërblimin e të përndjekurve politikë, etj. Kryetari Leskaj theksoi në paraqitjen e tij rritjen me disa herë të treguesit të dobishmërisë së institucionit, në raport me vitin 2010 (i cili shprehet në raportin një lek i harxhuar nga KLSH me sa lekë janë kërkuar për rimbursim të dëmit ekonomik në Buxhetin e Shtetit nga institucioni, si rezultat i gjetjeve në auditim, nga 10.4 lekë në vitin 2010 në 180.1 lekë në vitin 2015), si dhe rritjen me mbi katër herë të numrit të kallëzimeve penale të KLSH për periudhën 2012-2016, në krahasim me periudhën 2008-2011. “Për ne e rëndësishme është të luftohet anti-kultura e pandëshkueshmërisë, e cila për fat të keq, është instaluar në vend.

Nëse niveli i zbatimit të rekomandimeve tona për largimin nga puna të nëpunësve të mesëm të administratës sonë publike, të cilët kanë abuzuar me pronën dhe fondet publike, është relativisht i kënaqshëm, 60 përqind, ai për largimin nga puna të zyrtarëve të lartë është shumë i ulët, 20-25 përqind. Kjo step edhe Prokurorinë në ndjekjen e rasteve të denoncuar nga ne për këtë kategori drejtuesish të lartë”, vijoi Kryetari i KLSH-së. Pavarësisht se ne si Institucion në çdo shtatë ditë firmosim një kallëzim penal, jemi të ndërgjegjshëm që duhet

të bëjmë më shumë për të luftuar korrupsionin, me qëllim përmirësimin e qeverisjes. Qytetarët shqiptarë presin shumë nga ne si institucion në këtë drejtim dhe ne do të bëjmë maksimumin për të përligjur besimin e tyre.

Një nga rekomandimet më thelbësore të KLSH-së, i cili jepet për vitin e tretë radhazi, është përgatitja dhe miratimi në Kuvend i Ligjit për Përgjegjësinë Materiale të Nëpunësit Publik. Ambasadorja gjermane Schütz vlerësoi këtë rekomandim dhe theksoi se lufta kundër korrupsionit nënkupton që njerëzit që e prodhojnë atë duhet të mbahen përgjegjës si ligjërisht, ashtu edhe materialisht. "Efektiviteti në luftën kundër korrupsionit është kushti kryesor dhe një nga përparësitë që Bashkimi Evropian kërkon nga Shqipëria për të çelur bisedimet për hapjen e negociatave për anëtarësimin e vendit në BE", u shpreh Schütz. "Vendi ka nevojë për institucione të fuqishme, jo për politikanë të fuqishëm", theksoi Ambasadorja e Gjermanisë.

Ambasadorja Schütz vlerësoi punën e deritanishme të KLSH-së dhe rekomandoi thellimin e punës audituese, forcimin si edhe rritjen e kapaciteteve, me qëllim përmirësimin e cilësisë së punës dhe të impaktit të auditimeve të KLSH-së.

Kryetari i KLSH-së takon drejtues te lartë të GAO-s në Uashington D.C.

30 janar 2017

Në datën 30 janar 2017, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj takoi në Uashington D.C. drejtues të lartë të Zyrës së Auditimit të Qeverisë së SHBA (GAO), përkatësisht z. James-Christian Blockwood, Drejtor i Planifikimit Strategjik dhe i Marrëdhënieve me Jashtë dhe zj. Janet St. Laurent, Drejtoreshë e Qendrës së Ekselencës në Auditim.

Qendra e Ekselencës në Auditim është një strukturë qendrore e GAO-s që punon me të gjitha institucionet e auditimit dhe llogaridhënies qeveritare në botë, për të përmirësuar dhe shtuar, nëpërmjet trajnimeve të saj, kapacitetet e tyre në auditim. Qendra ndihmon institucionet supreme të auditimit publik (SAI-t) të zhvillojnë dhe zbatojnë korniza të shëndosha të sigurimit të cilësisë në auditim dhe plane strategjike e strategji të zhvillimit të burimeve të tyre njerëzore, duke rritur njohuritë për standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t.

Z. Leskaj dhe dy përfaqësuesit e lartë të GAO-s diskutuan fushat e bashkëpunimit me Qendrën e Ekselencës në trajnime afatgjata e afatshkurtra të audituesve shqiptarë, veçanërisht për Auditimin e Performancës dhe të IT, si edhe në sferën e Planifikimit Strategjik 2018-2022. Kryetari i KLSH shprehu vlerësimin e tij për ndihmën e deritanishme nga GAO dhe vullnetin e strategjinë e KLSH-se në këto vite për thellimin e bashkëpunimit. Ai i informoi drejtuesit e GAO-s për treguesit e institucionit shqiptar të auditimit në këto vitet e fundit, në fushën e kapaciteteve audituese dhe në thellimin e luftës kundër korrupsionit për

përmirësimin e qeverisjes publike. Drejtuesit e GAO-s vlerësuan arritjet e KLSH-së, sidomos treguesit e mbulimit me auditime, gjetjet për mirë-administrimin e Buxhetit të Shtetit, kallëzimet penale, indeksin e dobishmërisë në auditim, etj.

Nga takimi me z. James-Christian Blockwood, Drejtor i Planifikimit Strategjik dhe i Marrëdhënieve me Jashtë dhe zj. Janet St. Laurent, Drejtoreshë e Qendrës së Ekselencës në Auditim.

Gjatë bisedës u theksua rëndësia që kanë çështjet e etikës dhe integritetit për Institucionet Supreme të Auditimit dhe në këtë kontekst, z.Leskaj citoi një pjesë të leksionit, “Etika dhe integriteti në auditim: një parakusht për mirëqeverisje”, të mbajtur nga Audituesi i Përgjithshëm i GAO, z.Dodaro në “Shoqërinë Amerikane për Administratën Publike”, ku theksohet se “....etika dhe integriteti janë të lidhur pazgjidhshmërisht me auditimin në funksion të transparencës, llogaridhënies dhe mirëqeverisjes. Këto standarte kanë ndikime konkrete tek puna e GAO-s dhe audituesit tanë. Për t’u shprehur më thjesht, etika dhe integriteti

janë parësore për GAO-n. Në fakt, integriteti është një nga tre parimet kryesore të GAO-s. Dy të tjerat janë llogaridhënia dhe besueshmëria....”.

Në përfundim, zoti Leskaj shprehu vlerësimin e tij për Zyrën e Auditimit të Qeverisë së SHBA dhe veçanërisht për Audituesin e Përgjithshëm të saj, z.Gene L. Dodaro që përgatitën strategjinë e zhvillimit të INTOSAI-t për periudhën 2017-2022, të cilën e lancuan në Kongresin e XXII të INTOSAI-t, në Abu Dhabi, me synimin për të rritur kontributin e SAI-ve në përf forcimin e llogaridhënies dhe transparencës në menaxhimin financiar publik në të gjithë botën.

Zj. St. Laurent, me përvojë të gjatë në GAO, konfirmoi bashkëpunimin e mëtijshëm dhe bëri një pasqyrë të aktivitetit të Qendrës dhe arritjeve të saj, si edhe qasjet bashkëkohore, veçanërisht për përdorimin e teknologjisë së informacionit gjatë trajnimeve. Nga ana e tij, Drejtor i Planifikimit Strategjik dhe Marrëdhënieve me Jashtë, z. Blockwood konfirmoi mbështetjen e GAO-s, edhe nëpërmjet ardhjes së audituesve të GAO-s në Shqipëri për trajnime në fushat e kërkuara nga KLSH.

Te dyja palët ranë dakord për eksplorimin e mundësive për nënshkrimin e një marrëveshjeje bashkëpunimi me Qendrën për Ekselencë në Auditim.

Takimi u zhvillua në frymën e mirëkuptimit dypalësh dhe përmbushi pritshmëritë e KLSH-së, lidhur me bashkëpunimin mes dy institucioneve.

Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit zhvilloi një vizitë zyrtare në Zyrën e Auditimit të Qipros

27 mars 2017

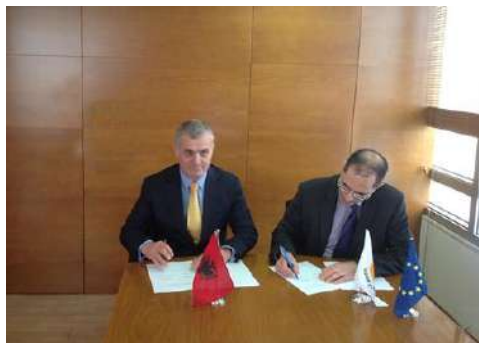
Në datën 27 mars 2017, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit z.Bujar Leskaj, zhvilloi një vizitë zyrtare në Zyrën e Auditimit të Qipros, ku nënshkroi një marrëveshje bashkëpunimi me homologun e tij, z. Odysseas Michaelides.

Kryetari i KLSH-së, Dr.Bujar Leskaj dhe Presidenti i SAI-t të Qipros, Dr. Odysseas Michaelides, bënë nga një prezantim të SAI-ve respektive lidhur me mandatin e tyre të auditimit, pavarësinë e SAI- ve, strukturën organizative, ligjin në të cilin mbështetet funksionimi i SAI-ve në secilin prej të dy vendeve si edhe nenet e Kushtetutës që lidhen me funksionimin e SAI-ve.

Grupet e Punës së INTOSAI-t dhe EUROSAT-t kanë shërbyer si pikëtakime të rëndësishme për zhvillimin e marrëdhënieve mes Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Zyrës së Auditimit të Republikës së Qipros. Një bashkëpunim i frytshëm ka rezultuar përmes Grupit të Punës të EUROSAT-t mbi Auditimin e Mjedisit, ku gjatë muajit dhjetor të vitit të kaluar, në Nikosia u zhvillua takimi paraprak për auditimin e përbashkët të zonave të mbrojtura detare, në të cilin morën pjesë dy përfaqësues të Kontrollit të Lartë të Shtetit.

Kryetari i KLSH-së evidentoi frymën e bashkëpunimit mes KLSH-së dhe SAI-t të Qipros, e cila motivohet dhe gjen shumë gjëra të përbashkëta edhe nga të qenit vende të mesdheut. Zhvillimi i mëtejshëm i kësaj marrëdhënie premtan rezultate pozitive për zhvillimin reciprok të të dy SAI-ve, bazuar në moton e INTOSAI “Experientia mutua omnibus podest”.

Diskutime midis Kryetarit të KLSH-së dhe Audituesit të Përgjithshëm të Qipros u fokusuan në institucionalizimin dhe konkretizimin e bashkëpunimit në fushën e auditimeve të performancës dhe në veçanti në temat mbi mbrojtjen e mjedisit.

Nga vizita në Zyrën e Auditimit të Qipros

Marrëveshja e nënshkruar është me shumë vlera për KLSH-në dhe vjen pas nënshkrimit të disa marrëveshjeve të bashkëpunimit me SAI-et Europiane e më gjerë, të tilla si NIK-u Polak, Gjykata Austriake e Auditimit, Gjykata Turke e Llogarive, SAI-et e Kroacisë dhe Sllovenisë dhe në nivel rajonal, me SAI-et e Malit të Zi, Bosnje dhe Hercegovinës, Kosovës, Maqedonisë dhe Bullgarisë. Zbatimi i këtyre marrëveshjeve, ka kontribuar në

mënyrë të drejtpërdrejtë në rritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve të KLSH-së.

Zoti Odysseas Michaelides shoqëroj në këtë takim nga z. Kyriacos Kyriacou, zv/Auditor i Përgjithshëm, z. Yiangos Papakyriakou dhe z. Tomazos Georgiu, Drejtorë të Departamenteve të Auditimit, z. Andreas Hassapopoulos, Drejtor i Departamentit Teknik, z.Akis Hadjiiosif, z.Akis Kikas dhe zj.Maria Pieri, Auditues të Lartë.

Zoti Bujar Leskaj shoqërohej në këtë vizitë nga znj.Lindita Lati, Drejtoreshë e Përgjithshme, znj.Albana Agolli, Drejtore e Departamentit të Auditimit të Institucioneve Qendrore dhe zj. Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimeve dhe Marrëdhënieve me Jashtë.

Në përfundim të takimit, delegacioni i KLSH-së pati mundësinë të zhvillonte një vizitë kulturore në kryeqytetin e Qipros, Nikosia.

Kryetari i KLSH dekorohet me Kryqin Kalorsiak të Polonisë

19 prill 2017

Presidenti i Republikës së Polonisë, z.Andrzej Duda dekoroi me Urdhrin “Kryqi kalorsiak i urdhrit për merita në dobi të Republikës së Polonisë”, Kryetarin e Kontrollit të Lartë të Shtetit, z.Bujar Leskaj.

Nga dekorimi i z. Leskaj me Urdhërin e Meritës “Kalorësi i Kryqit”, akorduar nga Presidenti i Polonisë Andrzej Duda

Urdhëri i Meritës “Kalorësi i Kryqit”, akorduar nga Presidenti i Polonisë Andrzej Duda u dha “Për merita të spikatura si mik i Polonisë, ambasador dhe promovues i kulturës polake në Shqipëri, në cilësinë më parë të Ministrit të Kulturës dhe tani si Kryetar i Kontrollit të Lartë të Shtetit”.

Ceremonia u zhvillua në datën 19 prill 2017 në Varshavë, në ambientet e Institucionit Suprem të

Auditimit të Republikës së Polonisë (NIK). Në ceremoninë e dekorimit morën pjesë Ministri i Shtetit, pranë Presidentit z. Andrzej Dera, zv/Ministri i Punëve të Jashtme, zj.Renata Szczech, Presidenti i NIK-ut polak, z. Krzysztof Kwiatkowski, zv/Presidenti i NIK, z.Wojciech Kutyla, Ambasadorja e Republikës së Shqipërisë në Poloni, zj.Shpresa Kureta, deputetë të Kuvendit të Republikës së Polonisë, drejtues dhe auditues të NIK-ut polak dhe përfaqësues të KLSH. Dekorata akorduar nga Presidenti i Republikës, z.Andrzej Duda iu dorëzua z.Leskaj nga Sekretari i Shtetit, pranë Presidentit z. Andrzej Dera.

Për autoritetet polake, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit mund të konsiderohet padyshim si një mik i Polonisë dhe promovues i kulturës polake. “Zoti Leskaj që në filim të mandatit të tij si Kryetar i KLSH-së ka mbështetur dhe ka qenë promotor i bashkëpunimit mes dy institucioneve supreme të Auditimit. Ky bashkëpunim ka qenë i frytshëm në drejtim të forcimit të kapaciteteve të audituesve dhe vecanërisht në drejtim të mbështetjes që institucionet i kanë dhënë njëri tjetrit në komunitetin e INTOSAI-t dhe të EUROSAT-t. Edhe në të shkuarën, në cilësinë e Ministrit të Kulturës të Shqipërisë, Z.Bujar Leskaj ka promovuar kulturën polake në Shqipëri. Kryetari Leskaj ka mbështetur iniciativa për njohjen në Shqipëri të letërsisë, artit dhe muzikës klasike të Polonisë si dhe të historisë dhe traditës së kulturës polake, përmes botimeve dhe artikujve në shtypin dhe mediat shqiptare”, theksoi Sekretari i Shtetit pranë Presidentit z. Andrzej Dera.

Presidenti i NIK-ut polak, z. Krzysztof Kwiatkowski në fjalën e tij theksoi : “Falë mbështetjes dhe angazhimit të Kryetarit Bujar Leskaj ka njohur dritën e botimit në shqip libri “Simbolet Polake”. Ky libër është botimi i parë që ofron një tablo gjithëpërfshirëse dhe të thellë mbi historinë dhe simbolet polake, ku paraqiten më shumë se qindra vende dhe ngjarje historike, si rezultat i ndryshimeve të mëdha që kanë ndodhur në Poloni, Europë dhe në të gjithë botën. Botimi përshkruan njëqind ikonat polake, nga himni dhe emblema polake, betejën e famshme të Grunwaldit, Kështjellën Vavel, Varshavën dhe vijon me profilet e personaliteteve polake me përmasa botërore si nobelistin Les Valesa të Lëvizjes Solidarnos, Papa Gjon Palin e II-të, Frederic Chopin, dhe zgjerohet më tej me përshkrime të monumenteve polake”.

Presidenti i NIK-ut polak, z.Krzysztof Kwiatkowski evidentoi edhe bashkëpunimin e ngushtë dhe produktiv me Kontrollin e Lartë të Shtetit, veçanërisht në kuadër të projektit të binjakëzimit. Zoti Kwiatkowski nënvizoi faktin që Z. Leskaj është miku dhe Ambasadori më i mirë i Polonisë në Shqipëri. “Për këtë arsye, ne sot nuk po dekorojmë vetëm Kryetarin e KLSH-së, por edhe mikun e madh të Polonisë”, përfundoi ai.

KLSH merr pjesë në Kongresin e X-të të EUROSAT-t

22-25 Maj 2017

Ky Kongres, që njohu pjesëmarrjen e 50 delegacioneve të vendeve të kontinentit evropian, u mbajt në një kohë kur institucionet supreme të auditimit(SAI-t) në mbarë botën po kalojnë nëpër ndryshime të jashtëzakonshme, për të luajtur një rol aktiv në auditimin e sektorit publik. Kjo sfidë kërkon që SAI-t të pajisen me auditim të avancuar, analizë, raportim dhe me aftësi të spikatura të komunikimit, të cilat nuk mund të përmbushen vetëm duke u mbështetur në metodat tradicionale të auditimit. Prandaj dhe kërkesa për një rol më të fortë dhe më të dukshëm të SAI-ve në shoqëritë dhe në zhvillimin e qëndrueshëm të ekonomive të vendeve përkatëse, theksuar edhe në Kongresin INCOSAI XXII të INTOSAI-t të

pak muajve më parë në Abu Dhabi të Emirateve të Bashkuara Arabe, bazuar në profesionalizmin e tyre, u theksua me forcë edhe në Forumin më të lartë, që zhvillohet një herë në çdo tre vjet, të institucioneve supreme të auditimit të kontinentit Evropian.

Nga Kongresi i X-të i EUROSAI-t

Dita e parë e Kongresit u hap me ceremoninë zyrtare të dorëzimit të Presidencës së EUROSAI-t nga SAI Hollandez tek Gjykata Turke e Llogarive, e cila do ta mbajë Presidencën për periudhën 2017-2020. Ajo vazhdoi me miratimin e rregullave të Kongresit, listës së vëzhguesve, duke u përqëndruar në zbatimin e programit të EUROSAI-t gjatë presidencës së SAI-t hollandez 2014-2017, si dhe me

miratimin e raportit të aktivitetit dhe pasqyrave financiare për periudhën 2014-2017, paraqitur nga Sekretari i Përgjithshëm i EUROSAI-t, njëkohësisht President i Gjykatës së Llogarive të Spanjës, z. Ramón Álvarez de Miranda.

Në fund të ditës së parë u bë dhe prezantimi i kandidaturave për Presidencën e EUROSAI-t në vitet 2020-2023.

Dita e dytë e Kongresit vijoi me disa prezantime dhe seminare, duke u bazuar tek motoja e tij: “Implementimi i ISSAI-ve: Sfida dhe zgjidhje për zhvillim të mëtejshëm”.

Në ditën e tretë, u votua për presidencën e EUROSAI për vitet 2020-2023, ku midis kandidatëve të SAI-t të Republikës së Çekisë dhe Izraelit, u shpall fituese kandidatura e SAI-t të Republikës së Çekisë. Më pas u vijua me votimin për plotësimin e dy vendeve vakante për Bordin Drejtues të EUROSAI-t, ku u shpallën fituese kandidaturat e SAI-t të Polonisë dhe SAI-t të Letonisë, si dhe me votimin e audituesve të pasqyrave financiare të EUROSAI-t për periudhën 2017-2020, ku u shpallën fituese kandidaturat e SAI-ve të Kroacisë dhe Bullgarisë. Pas procesit të votimit, seanca plenare e ditës së tretë u fokusua në Planin Strategjik 2017-2023. Ky plan është shumë i rëndësishëm për komunitetin e 50 SAI-ve të kontinentit, pse synon realizimin e objektivave tejet ambicioze të SAI-ve evropiane drejt modernizimit të tyre të mëtejshëm dhe përballimit të sfidave të ekonomive publike të kontinentit.

Në përfundim të kësaj seance plenare, u hartuan dhe konkluzionet dhe rekomandimet e Kongresit të Xtë të EUROSAI-t.

Gjatë zhvillimeve të këtij Kongresit, delegacioni i KLSH i kryesuar nga Kryetari i KLSH, z. Bujar Leskaj, zhvilloi takime të shumta me përfaqësuesit e SAI-ve pjesëmarrëse. Z. Leskaj, në takimin me Presidentin e Gjykatës Turke të Llogarive z. Ahmet Seyit Bas, i uroi atij suksese në Presidencën e EUROSAI-t, duke marrë sigurinë për një mbështetje të vazhdueshme të KLSH-së gjatë mandatit të SAI-t Turk në krye të EUROSAI-t.

Po ashtu, z. Leskaj uroi edhe Presidentin e Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës Çeke, Ing. Miloslav Kala, mbi shpalljen fituese të kandidaturës së SAI-t të Republikës së Çekisë për Presidencën e EUROSAT-t 2020-2023. Zoti Leskaj takoi gjithashtu edhe Auditorin e Përgjithshëm të Zyrës Kmbëtare të Auditimit të Kosovës, z. Besnik Osmani, Presidentin e NIK-ut polak, z. Krzysztof Kwiatowski, Presidentin e Gjykatës Portugeze të Llogarive, z. Vitor Caldeira, Auditorin e Përgjithshëm të SAI-t Kroat, z. Ivan Klesić, Presidentin e Senatit të SAI-t të Malit të Zi, z. Milan Dabović, Presidentin e SAI-t të Serbisë, z. Radoslav Sretenović, Presidentin e SAI-t të Bullgarisë, z. Tzvetan Tzvetkov, Audituesen e Përgjithshme të SAI-t të Finlandës, zj. Tytti Yli-Viikari, Presidentin e SAI-t të Kuvajtit, z. Adel Abdulaziz Al-Saraawi, si edhe ish-Presidentin e Gjykatës Turke të Llogarive, z. Recai Akyl.

Kontrolli i Lartë i Shtetit u përfaqësua në Kongres nga një delegacion i kryesuar nga Kryetari i KLSH z. Bujar Leskaj, nga z. Alush Zaçe dhe z. Bajram Lamaj, drejtorë departamentesh auditimi, si dhe nga audituesit z. Alfons Gabili, z. Hektor Kosova dhe z. Mealb Habazaj.

KLSH merr pjesë në Simpoziumin e 24-t të Përbashkët OKB-INTOSAI

31 Maj - 2 Qershor 2017

Në 31 Maj deri në 2 Qershor 2017 u zhvillua në selinë e Kombeve të Bashkuara në Vjenë simpoziumi i INTOSAI-t në bashkëpunim me Organizatën e Kombeve të Bashkuara (OKB). Në këtë simpozium morën pjesë kryetarë dhe përfaqësues të lartë të institucioneve të supreme të auditimit (SAI-ve) nga 76 vende të botës. Simpoziumi organizohet çdo dy vjet nga Sekretariati i Përgjithshëm i INTOSAI-t në Vjenë, me mbështetjen e Kombeve të Bashkuara. Qëllimi i këtij simpoziumi është zhvillimi i kapaciteteve institucionale të SAI-ve duke trajtuar çështje aktuale në fushën e auditimit publik dhe kontribuar në zhvillimin e metodologjive në këtë fushë. Këtë vit simpoziumi u fokusua në dy tema:

ga Simpoziumi i 24-t i Përbashkët OKB-INTOSAI

Digjitalizimi, të dhënat e hapura dhe përpunimi i tyre: rëndësia dhe implikimet në auditimet e SAI-t; dhe Kontributi i SAI-ve në përmbushjen e Axhendës 2030 të OKB duke ndjekur dhe vlerësuar përmbushjen e Objektivave për Zhvillimin e Qëndrueshëm (OZHQ), në përputhje me angazhimin e marrë në Kongresin e XXII të INTOSAI-t të zhvilluar në Abu Dhabi.

Simpoziumi u hap nga Dr. Margit Kraker, Sekretare e Përgjithshme e INTOSAI. Në fjalën

e saj Dr. Kraker dha mesazhin se digjitalizimi, përpunimi dhe analizimi i volumeve të mëdha të dhënash elektronike do të kenë një ndikim gjithnjë e më të madh në punën e audituesve

publikë. Zhvillimet teknologjike dhe përdorimi gjithnjë e më i madh i të dhënave elektronike krijon sfida por edhe mundësi të reja për ta. Duke qenë se SAI-t e vendeve të ndryshme janë në stade të ndryshme të përshtatjes me zhvillimet në këtë fushë, Dr. Kraker argumentoi rëndësinë që ka shkëmbimi i eksperiencës ndërmjet SAI-ve. Për këtë arsye, INTOSAI ka ngritur një grup të posaçëm pune. Në lidhje me temën e dytë, duke patur parasysh rëndësinë e OZHQ-ve, INTOSAI ka vendosur si prioritet në planin e tij strategjik 2017 – 2022 pjesëmarrjen aktive në ndjekjen dhe vlerësimin e plotësimit të këtyre objektivave.

Në simpozium përshëndetën dhe përfaqësues të larë të Organizatës së Kombeve të Bashkuara. Nën Sekretarja e Përgjithshme Znj. Heidi Lloce Mendoza, nga zyra e shërbimeve të mbikëqyrjes së brendshme në OKB, vuri në dukje rolin kritik që SAI-t kanë për të garantuar hartimin dhe zbatimin e strategjive kombëtare në lidhje me zhvillimin e qëndrueshëm si dhe integritetin, besueshmërinë, dhe krahasueshmërinë e statistikave kombëtare që i paraqiten OKB-së nga vendet e ndryshme për të vlerësuar progresin kundrejt Axhendës 2030.

Simpoziumi vijoi me 14 prezantime nga përfaqësues të vendeve të ndryshme në lidhje me temën e digjitalizimit dhe të dhënave elektronike. Përfaqësues nga Gjykata Europiane e Auditimit, u ndalën në prezantimin e tyre, në mundësitë e reja që digjitalizimi sjell në fushën e auditimit. Në anën tjetër, ky proces kërkon që SAI-t të zhvillojnë teknologjinë e tyre të informacionit si dhe të pajisin audituesit me njohuritë e përshtatshme teknike për të kuptuar çfarë këto të dhëna synojnë të përfaqësojnë, me qëllim analizimin e sakte të tyre.

Pjesëmarrësit theksuan se digjitalizimi do të modernizojë punën e SAI-ve në të ardhmen si dhe do të mundësojë dhënien e shërbimeve që nuk mund të ofroreshin më pare. Këto shërbime përfshijnë kryerjen e analizave parashikuese (përpara se të ndodhin ngjarjet) si dhe sinkronizimin e përgjigjes ndaj gjetjeve me kryerjen e veprimeve nga subjektet nën auditim, si rrjedhojë e marrjes së të dhënave në kohë reale.

Në pjesën e dytë të simpoziumit, pjesëmarrësit diskutuan mbi kontributin që SAI-t kanë në përmbushjen e Objektivave të Axhendës 2030 të Zhvillimit të Qëndrueshëm të OKB. INTOSAI dhe SAI-t respektive u angazhuan të punojnë së bashku më qëllim zhvillimin e kapaciteteve të përshtatshme për kryerjen e auditimeve të performancës në lidhje me OZHQ-të. Këto objektiva janë një mundësi për të rishikuar angazhimet e SAI-t në auditimin e veprimtarisë së qeverisë.

Në përfundim, pjesëmarrësit miratuan Rezolutën e Simpoziumit. Ndër rekomandimet e Rezolutës, ishte ajo që SAI-t të zhvillojnë, në përputhje me kapacitetet e tyre, strategjitë e brendshme për të adresuar sfidat dhe mundësitë nga digjitalizimi dhe të dhënat elektronike. Këto strategji do të fokusohen në zhvillimin e burimeve të nevojshme njerëzore, investime në infrastrukturën e nevojshme, zhvillimin e metodologjive, mjeteve dhe teknikave të auditimit për të garantuar cilësi në përdorimin e të dhënave, dhe përshtatjen e proceseve të auditimit si rrjedhojë e këtyre ndryshimeve.

Pjesëmarrësit në Simpozium theksuan se SAI-t mund të kontribuojnë në ndjekjen dhe vlerësimin e përmbushjes së objektivave të Axhendës 2030, si më poshtë vijon.

- 1.Vlerësimin e aftësisë së qeverisjes qendrore për të raportuar në lidhje me progresin dhe përmbushjen e OZHQ-ve, si dhe auditimin e veprimtarisë së saj dhe besueshmërinë e dhënave që gjenerohen.

- 2.Kryerjen e auditimeve të performancës në lidhje me ekonomicitetin, efektshmërinë dhe eficiencën e programeve kryesore qeveritare që kontribuojnë për OZHQ-të.

- 3.Vlerësimin dhe mbështetjen e zbatimit të Objektivit të Zhvillimit të Qëndrueshëm Nr. 16 SGD 16, që lidhet me institucione transparente, eficiente dhe llogaridhënese.

- 4.SAI-t të jenë shembull i transparencës dhe llogaridhënies gjatë veprimtarisë së tyre.

Kontrolli i Lartë i Shtetit u përfaqësua në Simpozium nga një delegacion i kryesuar nga Kryetari i KLSH z. Bujar Leskaj dhe nga z. Azmi Stringa, Drejtor i Departamentit të Auditimit të Buxhetit të Shtetit. Gjatë vizitës së tyre në Vjenë, pjesëmarrësit në simpozium morën pjesë në një pritje të organizuar nga Kryebashkiaku i Vjenës në ambientet e bashkisë së këtij qyteti.

KLSH merr pjesë në 10-vjetorin e themelimit të SAI- të Serbisë

7 qershor 2017

Në datën 7 qershor, u organizua në Beograd ceremonia e 10 vjetorit të themelimit të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Serbisë. Në këtë aktivitet morën pjesë përfaqësues nga 18 Institucione Supreme të Auditimit të EUROSAT-përfshirë përfaqësues të Gjykatës Europiane të Audituesve, të Programit SIGMA dhe përfaqësues të ambasadave dhe organizatave ndërkombëtare si dhe zyrtarë të Parlamentit dhe qeverisë serbe. Kontrolli i Lartë i Shtetit u përfaqësua nga Kryetari, z.Bujar Leskaj, Drejtori i Departamentit të Auditimit të Njësive Vendore, z.Xhafer Xhoxhaj dhe Kryeaudituesi, z.Fatmir Zilja.

Nga ceremonia e 10 vjetorit të themelimit të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Serbisë

Në çeljen e ceremonisë, Presidenti i SAI-t të Serbisë, z.Radoslav Sretenović theksoi se jubileu i dhjetëvjetorit Institucionit Suprem të Auditimit të Serbisë shënon një moment reflektimi për të bërë një bilanc të arritjeve dhe sfidave të institucionit në forcimin e auditimit të jashtëm publik në Serbi. "Në të kaluarën, Institucioni Shtetëror i Auditimit të Serbisë ka bërë përpjekje të

mëdha për përmirësimin e metodologjisë dhe kemi përmirësuar strukturën e raporteve

tona. Ne jemi duke u përpjekur për t'i paraqitur në mënyrë më aktive konkluzionet dhe gjetjet e auditimit tek Parlamenti, tek subjekti i auditur, tek mediat dhe publiku”.

Në përfundim të fjalës së tij, z. Sretenoviç falënderoi të pranishmit për prezencën, duke e konsideruar këtë aktivitet si një pikëtakim të rëndësishëm për forcimin e bashkëpunimit, veçanërisht mes SAI-ve të rajonit.

Presidenti i SAI-t Serb, z.Radoslav Sretenoviç ka marrë pjesë në ceremoninë e 90 vjetorit të krijimit të KLSH-së dhe të tilla evente janë tepër produktive për shkëmbimin e eksperiencave dhe praktikave më të mira, në shembullin e motos së INTOSAI-t “Experientia Mutua Omnibus Prodest”.

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, merr pjesë në Konferencën e 9-të Vjetore të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës

13 korrik 2017

Me ftesë të Audituesit të Përgjithshëm të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës (ZKA), Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe një grup audituesish të KLSH-së morën pjesë në Konferencën e 9-të Vjetore të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, zhvilluar në 13 korrik në Prishtinë. Tema e Konferencës ishte “Fuqizimi i llogaridhënies, transparencës dhe integritetit të institucioneve të sektorit publik, përmes zbatimit të rekomandimeve të Auditorit të Përgjithshëm” dhe të pranishëm ishin Zv. Ministri i Financave, z.Agim Krasniqi, Sekretarja e Përgjithshme e Ministrisë së Administrimit të Pushtetit Lokal, znj.Rozafa Ukimeraj, Përfaqësues nga USAID dhe organizata të tjera ndërkombëtare në Kosovë, institucionet akademike, shoqërisë civile, mediave dhe auditues nga KLSH.

Në hapjen e punimeve të Konferencës, Auditori i Përgjithshëm i Kosovës, z. Besnik Osmani theksoi që kjo konferencë është një mekanizëm i rëndësishëm për të vlerësuar sezonin e sapo përfunduar të auditimit, duke theksuar në mënyrë të veçantë aktivitetet kryesore që Zyra Kombëtare e Auditimit ka kryer gjatë periudhës së auditimit 2016/ 2017. “Si për kohëzgjatje sot e një vit më parë, në Konferencën tonë të 8-të Vjetore, në po këtë ambient kam shpalosur planin vjetor të punës për vitin auditues 2016/2017. Ishte vërtet një plan ambicioz për mua si menaxher i ri, i një institucioni kaq të rëndësishëm. Sot jam krenar të konfirmojë me bindje të plotë, se falë përkushtimit dhe angazhimit të stafit, kemi realizuar plotësisht çdo detyrë që i kemi caktuar vetes. Zyra Kombëtare e Auditimit në këtë vit ka kryer mbi 90 auditime të rregullsisë përfshirë këtu edhe auditimin për herë të parë të 4 Ndërmarrjeve Publike, të gjitha të finalizuara sipas afatit ligjor; 13 auditime të performancës dhe 6 auditime të prokurimit dhe menaxhimit të projekteve, gjithsej 113 auditime.” – tha Auditori i Përgjithshëm në fjalën e tij. Z. Osmani ka theksuar se puna dhe raportet e auditimit i ofrojnë Kuvendit dhe subjekteve të audituara mbështetje praktike në mbylljen e

zinxhirit llogaridhënës në mes të Qeverisë dhe Kuvendit, si dhe krijojnë një bazë të mirë për menaxhim të shëndoshë financiar. Ai më tej ka ftuar mediat dhe shoqërinë civile që të marrin për bazë raportet e auditimit në punën e tyre dhe të prezantojnë ato në mënyrë korrekte.

Nga Konferenca e 9-të Vjetore e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës

performancës vjetore shkon paralel me diskutimet dhe hulumtimet për të gjetur mënyrat dhe qasjet më efektive dhe eficiente për të përmirësuar punën audituese në të ardhmen. “Tema që keni zgjedhur për këtë vit, Fuqizimi i llogaridhënies, transparencës dhe integritetit të institucioneve të sektorit publik, nëpërmjet zbatimit të rekomandimeve të SAI-t, qëndron në themel të të gjithë filozofisë, rolit dhe misionit të punës sonë audituese si SAI”, theksoi Kryetari Leskaj.

Kreu i KLSH vlerësoi partneritetin solid dhe ndëraktiv mes Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, duke çelur një horizont të ri bashkëpunimi përmes kryerjes së auditimeve të përbashkëta, në fusha me interes për të dyja palët.

Në prezantimin e arritjeve dhe sfidave të KLSH-së, Kryetari Bujar Leskaj theksoi se në forcimin e llogaridhënies, përgjegjshmërisë dhe integritetit ka ende shumë punë për t’u bërë. “Edhe ne, SAI-t e Kosovës dhe të Shqipërisë, jemi të vendosur që të instalojmë në administratat tona publike kulturën e përgjegjshmërisë, llogaridhënies, transparencës dhe integritetit. Kjo kërkon një punë të gjatë, metodike dhe të përkushtuar, por jemi të bindur në garancinë e suksesit të kësaj qasjeje dhe përpjekjeje të përbashkët, pse ajo përputhet me objektivat e Planit të ri Strategjik të INTOSAI-t 2017-2022, të miratuar në Kongresin INCOSAI XXII në Abu d’Habi të Emirateve të Bashkuara Arabe në dhjetor 2016, si dhe me përparësitë e Planit Strategjik të EUROSAT-t 2017-2023, të miratuar në Kongresin e X-të të Organizatës në Stamboll të Turqisë në maj 2017”, u shpreh ndër të tjera Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj

Konferenca vijoi punimet mbi temën “Rritja e efikasitetit të pushtetit lokal përmes zbatimit të rekomandimeve të Auditorit të Përgjithshëm”, ku u referuan gjetjet dhe rekomandimet e raportuara në raportet e auditimit financiar të komunave të Kosovës si dhe raportet e auditimit të performancës. Më tej, u hap seanca në grupe bazuar në feedback-un e marrë nga mësimet e sezonit të kaluar, me qëllim adresimin e sfidave të identifikuara para fillimit

Në fjalën përshëndetëse, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj e konsideroi një kënaqësi të veçantë adresimin në Konferencën e 9-të Vjetore të ZKA-së, që sipas kryetarit Leskaj është shndërruar tashmë në një traditë me vlera të mëdha për auditimin e sektorit publik në Kosovë, ku analiza e

të sezonit të ri. Grupet e ndara diskutuan mbi – Rishikimin e Doracakut të Rregullsisë, Planin Vjetor të Punë, Rishikimin e Letrave të Punës, Udhëzuesin për Menaxhimin e Cilësisë si dhe mbi Çështje Administrative. Në përfundim, secili grup me auditues të Kosovës bëri prezantimin e rekomandimeve sipas tematikave përkatëse.

Në këtë konferencë morën pjesë audituesit e KLSH-së: z.Agim Mandri, z.Agron Opari, z.Albert Thoma, z.Aldo Kume, z.Alfred Leskaj, z.Altin Dinaj, znj.Angjela Nesturi, z.Aqif Klosi, z. Artan Mirashi, z. Bashkim Shehu, znj. Gentiana Shata, z. Besim Bileri, z.Besmir Pajaj dhe z.Rigels Guzi.

Vizita studimore e përfaqësuesve të KLSH-së në Poloni

18 - 20 Korrik 2017

Në frymën e shkëmbimit të eksperiencës midis institucioneve dhe midis kolegëve auditues, në datën 18 deri në 20 Korrik 2017, pranë Zyrës Rajonale të NIK-ut të Polonisë në Wrocław, Kryetari i KLSH-së z. Bujar Leskaj dhe një grup audituesish të KLSH-së, morën pjesë në një vizitë studimore. Në këtë vizitë, grupi i audituesve u përshëndet nga zëvendës-presidenti i NIK-ut z. Wojciech Kutyla dhe nga Këshilltari i Presidentit të NIK-ut polak, zoti Jacek Jezierski.

Kjo vizitë u realizua në një nga zyrat rajonale më të mëdha të NIK-ut, e cila kryen auditime shumë të rëndësishme për shkak të investimeve të mëdha të realizuara në këtë qytet, si qytet i tretë nga madhësia në Poloni. Ajo ishte konceptuar kryesisht si një format bashkëpunimi mbi bazat e shkëmbimit të eksperiencës dhe kishte si qëllim kryesor pasurimin me informacione dhe praktika të tjera ndërkombëtare në fushën e auditimit.

Objektivat dhe përmbajta e vizitës studimore:

- Roli dhe detyrat e NIK-ut Polak, si Zyra Supreme e Auditimit
- Roli dhe detyrat e Zyrës Rajonale Financiare në sistemin e administrimit të auditimit
- Roli dhe detyrat e Qeverisjes Vendore si një organ mbikëqyrës në sistemin e administrimit të auditimit.

Objektivat përfshinë gjithashtu nxitjen e diskutimeve ndërmjet pjesëmarrësve, që vinin nga dy eksperiencia dhe vende të ndryshme, për të krijuar një bashkëpunim profesional, të nevojshëm për të qenë të suksesshëm në kryerjen e funksionit të audituesit shtetëror.

Këto tema u prezantuan nga drejtuesit rajonalë të NIK-ut në Wrocław, nga drejtues të Zyrës Rajonale

Nga Vizita studimore e përfaqësuesve të KLSH-së në Poloni

Financiare si dhe nga lektorë të Universitetit të Wrocław.

Prezantimet që u bënë në këtë vizitë studimore, kishin të bënim me njohjen e strukturave të kontrollit financiar në nivel vendor, të cilat ishin jashtë strukturave të NIK, por në bashkëpunim të ngushtë më të. Karakteristikë e kësaj vizite studimore ishte se nuk u fokusua vetëm në prezantime të mirëfillta, por u zhvillua në një ambient të gjallë pyetjesh dhe diskutimesh interaktive mes audituesve dhe lektorëve. Në këtë mënyrë u mundësua që vizita studimore të drejtohej jo thjesht si një proces mësimdhënie të njëanshme, por si një proces konsultativ midis palëve, të cilat plotësojnë njohuritë e njëra tjetrës.

Kontrolli i Lartë i Shtetit, u përfaqësua nga Kryetari i KLSH-së z. Bujar Leskaj dhe një grup audituesisht me eksperiencë dhe të rinj në auditimin e sektorit publik, të përbërë nga Alush Zaçe, Brunilda Hyka, Marjola Llanaj, Genci Koka, Skënder Muça, Berti Meçaj, Joniada Gjocaj, Benet Koka, Almida Kafija e Orgest Levani, si dhe nga ekspertët e jashtëm të KLSH-së, z. Engjëllush Musai dhe z. Ergys Alushi.

Kryetari i KLSH-së merr pjesë në takimin e drejtuesve të SAI-eve anëtare të vendeve të BE dhe kremtimin e 40 vjetorit të krijimit të Gjykatës Evropiane të Audituesve

12-13 tetor 2017

Në datat 12-13 tetor një delegacion i kryesuar nga Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj mori pjesë në takimin e drejtuesve të SAI-eve anëtarë të Komitetit të Kontaktit të vendeve të Bashkimit Evropian, të organizuar nga Gjykata Evropiane e Audituesve në Luksemburg dhe aktivitetet e zhvilluara me rastin e 40 vjetorit të krijimit të kësaj Gjykate.

Pjesë e aktiviteteve të Komitetit të Kontaktit ishte dhe takimi i drejtuesve të SAI-eve, anëtarë të Network-ut të vendeve kandidate dhe kandidate potenciale të BE, i cili u zhvillua në datën 11 tetor 2017.

Në këtë takim u diskutua dhe u raportua për aktivitetet e zhvilluara nga anëtarët e Network-ut gjatë periudhës 2013-2017, si pjesë e deklaratës së Budva-s, nënshkruar nga drejtuesit e SAI-eve në nëntor të vitit 2013. Në vijim të bashkëpunimit të suksesshëm midis SAI-eve të anëtarë dhe vëzhgues të Network-ut, i cili ka synuar ndarjen e eksperiencave më të mira dhe ngritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve nëpërmjet trajnimeve për të gjitha llojet e auditimeve dhe kryerjen e auditimeve paralele, drejtuesit e SAI-eve të Shqipërisë, Turqisë, Serbisë, Bosnje-Hercegovinës, Kosovës, Malit të Zi dhe Maqedonisë miratuan kornizën e re të bashkëpunimit për vitet 2018-2020.

Ky dokument do të shërbejë si platformë për thellimin e bashkëpunimit, promovimin e aktiviteteve audituese dhe implementimin e metodave dhe teknikave audituese në përputhje me standardet ndërkombëtare të auditimit dhe praktikat më të mira evropiane. Për arritjen e këtij synimi Network-u do të vazhdojë të mbështetet nga Gjykata Evropiane e Audituesve, Zyra Kombëtare e Auditimit e Suedisë, Grupi i Përbashkët i Punës për Aktivitetet Audituese dhe SIGMA. Në takim u diskutua edhe rreth prioriteteve për aktivitetet trajnuese që do të zhvillohen gjatë periudhës 2018-2020. Kontrolli i Lartë i Shtetit si një nga anëtarët më aktiv të Network-ut, në kuadër të implementimit të këtij plani do të organizojë në tetor të vitit 2018 workshop-in për Teknologjinë e Informacionit në ndihmë të proceseve të

auditimit dhe trajnimin për auditimet e performancës, i cili do të zhvillohet në vitin 2020. KLSH do të jetë gjithashtu pjesë e grupeve të punës për aktivitetin “Bashkëpunimi i SAI-t me Parlamentin” që do të organizohet nga Zyra Kombëtare e Auditimit e Kosovës dhe workshop-it për sigurimin e cilësisë që do të organizohet nga SAI i Malit të Zi.

Nga takimi i drejtuesve të SAI-eve anëtarë të Komitetit të Kontaktit të vendeve të Bashkimit Evropian

Tema kryesore e takimit të drejtuesve të SAI-eve anëtarë të Komitetit të Kontaktit të vendeve të Bashkimit Evropian dhe vendeve kandidatë të BE ishte “Kontributi i SAI-eve për rikthimin e besimit të qytetareve evropian”.

Në fjalën e çeljes së takimit, Presidenti i Gjykatës Evropiane të Audituesve, z. Klaus-Heiner Lehne theksoi se “Kjo gjykatë ka vendosur të sigurojë që çdo euro e shpenzuar në nivel evropian sjell vlerë të shtuar në jetën e qytetarëve, duke qenë një zë i pavarur për të evidentuar progresin kur gjërat shkojnë mirë, por edhe duke bërë

publike të vërtetat e pakëndshme kur gjërat nuk shkojnë ashtu siç duhet”.

Të takim u theksua se rënia e besimit të qytetareve tek institucionet e BE-së dhe institucionet kombëtare ka impakt thelbësor:

- në ekonomi, nëpërmjet humbjes së besimit të investitorëve;
- në proceset demokratike, çka çon në pjesëmarrje të ulët të qytetarëve në votime, rritjen e protestave dhe rritjen e ndikimit të partive radikale;
- në ndikimin e kohezionit shoqëror nëpërmjet tjetërsimit të grupeve në shoqëri dhe hezitimin për të mbështetur sistemet e mirëqenies sociale.

SAI-et si agjentë të parlamenteve dhe në shërbim të informimit të publikut për përdorimin e parasë publike duhet të luajnë një rol thelbësor në rikthimin e besimit të qytetarëve tek institucionet nëpërmjet dy mekanizmave të veçantë: kompetencës dhe vlerave. SAI-et duhet të synojnë parashikimin e sfidave dhe rekomandime të qarta për qeveritë në shpërndarjen parasë publike në shërbim të politikave efektive për zhvillimin e ekonomisë dhe programeve eficiente në të mirë të qytetarëve. Në përgatitjen e raporteve dhe qasjen e tyre ndaj publikut për përcjelljen e mesazhit të auditimit, SAI-et duhet të udhëhiqen nga integriteti dhe paanësia në informacion.

Ceremonia zyrtare për 40 vjetorin e krijimit të Gjykatës Evropiane të Audituesve u përshëndet nga Presidenti i Parlamentit Evropian, z. Antonio Tajani dhe Presidenti i Komisionit Evropian, z. Jean-Claude Juncker, të cilët në fjalën e tyre theksuan rëndësinë dhe rolin e pazëvendësueshëm të Gjykatës si mbikëqyrës të menaxhimit të parasë publike, duke kontribuar kështu në rritjen e transparencës dhe llogaridhënies së qeverisjes.

Gjatë ditëve të zhvillimit të takimit të Komitetit të Kontaktit, Kryetari i KLSH, z. Leskaj zhvilloi një takime bilateral me Presidentin e Gjykatës Gjermane të Auditimit, z. Kay

Scheller me të cilin diskutoi rreth thellimit të bashkëpunimit konkret midis dy institucioneve, nëpërmjet përfitimit të shkëmbimit të eksperiencës gjermane si një nga SAI-et më moderne në Evropë. Ky bashkëpunim do të konkretizohet gjatë vizitës së pritshme të z. Scheller gjatë vitit të ardhshëm në Tiranë.

Z. Leskaj gjithashtu zhvilloi takime pune me Presidentin e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë, z. Krzysztof Kwiatkowski, Presidentin e SAI-t të Republikës Çeke, z. Miroslav Kala, Presidentin e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Bullgarisë, z. Tzvetan Tzvetkov, Audituesin e Përgjithshëm të Zyrës së Auditimit të Kroacisë, z. Ivan Klešić, Audituesin e Përgjithshëm të Zyrës së Auditimit të Bosnjë- Hercegovinës, z. Dragan Vrankić, Audituesin e Përgjithshëm të Zyrës së Auditimit të Kosovës, z. Besnik Osmani dhe përfaqësues të SIGMA-s. Në këto takime z. Leskaj diskutoi eksperiencat dhe hapat konkrete të bashkëpunimit me këto institucione, të cilat përbëjnë një vlerë të shtuar në konsolidimin shumë dimensional të KLSH-së.

Në takimin e Komitetit të Kontaktit, aktivitetet e zhvilluara me rastin e 40 vjetorit të krijimit të ECA dhe takimin e Network-ut vendëva candidate të BE, Kryetari i KLSH-së, z. Leskaj shoqërohej nga Drejtori i Përgjithshëm, znj. Lindita Milo dhe audituesit, znj. Alma Shehu e z. Benard Haka.

Kryetari i KLSH-së merr pjesë në kremtimin e 40 vjetorit të Deklaratës së Limës dhe në Konferencën e 7-të Ndërkombëtare Antikorrupsion

5-7 dhjetor 2017

Në datat 5-7 Dhjetor, në Lima të Perusë, u organizuan dy evente të rëndësishme për Komitetin INTOSAI: Përvjetori i 40-të i Deklaratës së Limës dhe Konferenca e 7-të Ndërkombëtare Antikorrupsion.

Dita e parë e aktiviteve iu përkushtua tërësisht përkujtimit të nënshkrimit të Deklaratës së Limës, Kushtetutës së Institucioneve Supreme të Auditimit në mbarë globin. Kjo Deklaratë, ISSAI 1, është guri i themelit në punën e audituesit të jashtëm dhe, jo vetëm i ka qëndruar testit të kohës, por frymëzon zhvillime të vazhdueshme për të rritur impaktin dhe rëndësinë e SAI-eve.

Në këtë ditë, konferencën e nderuan me pjesëmarrjen e tyre përfaqësues të Komitetit INTOSAI nga të 5 kontinentet (EUROSAI, ASOSAI, AFROSAI, OLACEFS, ARABOSAI, etj). Punimet i hapi Kontrollori i Përgjithshëm i Republikës së Perusë, z. Nelson Shack Yalta dhe Presidenti i INTOSAI-t Harib Saeed al Amimi, të cilët në fjalën e tyre theksuan rëndësinë e bashkëpunimit ndërkombëtar të Institucioneve Supreme të Auditimit dhe rritjen e rolit të tyre në ndihmë të një qeverisjeje sa më transparente. Në seksionin e dytë, vëmendja u përqëndrua në procesin e Peer Review (vlerësimit mes kolegëve), që SAI austriak në bashkëpunim me Austrian Development Cooperation kanë realizuar në 7 organizatat bija rajonale të INTOSAI-t, ku për EUROSAI-n, ky proces u realizua në Kontrollin e Lartë të Shtetit, në Shqipëri. Disa nga SAI-t e vlerësuar, përfshirë edhe Shqipërinë, bënë një prezantim të detajuar të punës dhe rezultateve të procesit të Peer Review.

KLSH u prezantua në këtë aktivitet nga Kryetari, z. Bujar Leskaj, Drejtori i Departamentit Juridik dhe Kontrollit të Zbatimit të Standardeve dhe Etikës, z. Ermal Yzeiraj, si edhe Drejtori i Departamentit të Auditimit të Performancës, z. Rinald Muça. Në emër të KLSH-së, prezantimin e paraqiti z. Rinald Muça, i cili theksoi rëndësinë e procesit të vlerësimit, gjetjet më të spikatura nga kolegët austriakë, si edhe ndryshimet që ka ndërmarrë KLSH për të vënë në jetë rekomandimet e propozuara nga ky proces. Prezantime të spikatura në këtë panel bënë gjithashtu edhe kolegët austriakë, të cilët konsoliduan gjetjet nga raportet e realizuara në secilin SAI pjesëmarrës në Peer Review dhe prezantuan planin e veprimit për të ardhmen.

Në vijim, Kryetari i KLSH-së, z. Leskaj, realizoi një takim bilateral me një nga hartuesit kryesorë të Deklaratës së Limës dhe firmosësit e saj, ish-Drejtorin e Përgjithshëm të Sekretariatit të Përgjithshëm të INTOSAI-t dhe Gjykatës Austriake të Auditimit, ish-Presidentin e Gjykatës Europiane të Auditimit, Dr. Hubert Weber.

Nga takimi me Dr. Hubert Weber

Në vijim të ditës së parë u bënë një sërë prezantimesh nga përfaqësues të SAI-eve të Afrikës së Jugut, Brazilit, Indisë, Emirateve të Bashkuara Arabe, etj., si edhe nga drejtues të IDI-it, Bankës Botërore dhe Austrian Development Cooperation. Secili prej tyre solli një eksperiencë dhe këndvështrim unik mbi sfidat me të cilat përballen sot SAI-et kudo në botë, nevojën për një shërbim më të mirë ndaj qytetarit dhe udhëheqjen përmes shembullit.

Në ditën e dytë dhe të tretë, punimet vazhduan me Konferencën e 7-të Antikorrupsion, ku Presidenti i SAI-t të Perusë prezantoi fillimisht reformën e ndërmarrë në Peru dhe më gjerë në krejt Amerikën Latine, për këtë plagë të shoqërisë. Korrupsioni kudo në botë shkakton dëme të pallogaritshme mbi të ardhmen e brezave dhe mirëqenien e popujve. E vetmja mënyrë e luftës ndaj tij është angazhimi dhe bashkëpunimi real i të gjithëve, strukturave qeverisëse, shoqërisë civile dhe ndërgjegjësimit qytetar.

Më tej, ditën e dytë të konferencës, vijuan me fjalën e tyre përfaqësues të SAI-t spanjoll, kanadez, polak, paraguajan, kolumbian, brazilian, etj. Folësi kanadez theksoi në fjalën e tij rolin që luan auditimi i performancës në luftën ndaj korrupsionit. Fjala e tij rezonoi me inisiativën që ka ndërmarrë së fundmi departamenti i auditimit të performancës në KLSH për të audituar përmes një auditimi performance strategjinë kombëtare anitkorrupsion dhe efektivitetin e saj në sektorë të caktuar të ekonomisë.

Në fjalën e tij, Presidenti i NIK-ut polak, z. Krzysztof Kwiatkowski, e vuri theksin mbi integritetin dhe kontrollin e brendshëm në institucionet publike, duke cilësuar kryesisht konfliktin e interesit në kryerjen e detyrave funksionale.

Në ditën e tretë të konferencës u prezantuan idetë dhe arritjet e SAI-eve dhe organizatave kryesisht amerikano-latine, si Kili, Bolivia, Peruja, Meksika, etj. Theksi nga folësit u vu tek bashkëpunimi ndërinstitucional, ndërgjegjësimi dhe përfshirja qytetare, transparenca e organeve publike, etj.

Përgjatë gjithë vizitës 3-ditore, përfaqësuesit e KLSH-së vendosën ura bashkëpunimi me kolegët e tyre nga e mbarë bota. Kryetari i KLSH-së zhvilloi takime të shumta bilaterale me Presidentin e INTOSAI-t, z. Harib Saeed al Amimi, Presidentët e SAI-t polak z. Krzysztof Kwiatkowski, atë bullgar z. Tzvetan Tzvetkov, çek, Miloslav Kala, peruan Nelson Shack, delegacionin austriak që organizoi këtë event me SAI-n peruan dhe që mban rezidencën e përhershme të Sekretariatit të INTOSAI-t, si edhe drejtues të SAI-eve të vendeve të rajonit, Maqedoni, Bosnje-Hercegovinë, Mal i Zi, etj. Në të gjitha këto takime u rikonfirmua vullneti i KLSH-së për të vijuar me auditime paralele për çështje që shqetësojnë anëtarët e EUROSAT-t, shkëmbimin e eksperiencave përmes trajnimeve, konferencave e workshopeve, si edhe rritjen e impaktit përmes motos së INTOSAI-t: "Nga eksperiencia e përbashkët, përfitojmë të gjithë".

KLSH merr pjesë në Takimin e IV-t vjetor të Grupit të Punës së EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat dhe fatkeqësitë natyrore" në Moldavi.

29-30 mars 2018

Në datat 29-30 mars 2018, një delegacion i KLSH i drejtuar nga Kryetari, z. Bujar Leskaj mori pjesë në Takimin e IV-t vjetor të Grupit të Punës së EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat dhe fatkeqësitë natyrore" në kryeqytetin e Moldavisë, Kishinau.

Takimin e përshëndetën Presidenti i Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, z. Veaceslav Untila si SAI (Institucion Suprem Auditimi) mikpritës i aktivitetit dhe më pas Kryetari i Dhomës së Llogarive të Ukrainës, z.Valeriy Patskan, si SAI drejtues i Grupit të Punës së EUROSAT-t dhe nga Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj. Në përshëndetjen e tij, Kryetari i KLSH-së theksoi rëndësinë e shkëmbimit të eksperiencave të punës audituese dhe kontributit të SAI-ve evropiane edhe në këtë fushë me rëndësi sociale për ndihmesën dhe rikuperimin sa më të shpejtë të komuniteteve të prekura nga fatkeqësitë dhe katastrofat natyrore, kontribut i cili shkon drejtpërsëdrejti në realizimin e disa prej objektivave kryesorë strategjikë të Axhendës së Zhvillimit të Qëndrueshëm të 2030 të Kombeve të Bashkuara.

Në këtë kontekst, ashtu si dhe në fjalën përshëndetëse në aktivitet u vlerësua aktiviteti drejtues i SAI-t ukrainas në këtë fushë në përgatitjen e metodologjisë përkatëse. Më tej, z.Leskaj, nënvizoi faktin se mësimet e nxjerra nga shkëmbimi i praktikave të mira mes SAI-ve janë gjithnjë një vlerë e shtuar në zbatim të motos së INTOSAI-t, "Experientia mutua Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)".

Dita e parë vijoi me prezantimin e Raportit 2017-2018 të Grupit të Punës, të drejtuar nga SAI i Ukrainës, në lidhje me auditimet e zhvilluara për parandalimin e përmytjeve dhe katastrofave natyrore, si dhe shkëmbimet e eksperiencave dhe mësimet e nxjerra nga auditimet e përbashkëta në këtë fushë. Në sesionin e pasdrekës vijuan prezantimet e SAI-ve të Polonisë (NIK), SAI-t të Kazakistanit dhe SAI-t të Serbisë, në lidhje me auditimet e zhvilluara për parandalimin e përmytjeve dhe katastrofave natyrore.

Nga takimi i IV-t vjetor të Grupit të Punës së EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat dhe fatkeqësitë natyrore"

Dita e dytë e aktivitetit vazhdoi me Seminarin "Praktikat ndërkombëtare të përdorura nga institucionet e auditimit për kryerjen e auditimeve për parandalimin e pasojave nga përmblytjet". SAI i Ukrainës paraqiti metodologjitë kryesore të përdorura gjatë auditimeve mbi eliminimin e pasojave dhe parandalimin e katastrofave dhe fatkeqësive natyrore. Theksi u vu në rekomandimet që SAI-t duhet të japin pranë qeverive respektive për përgatitjen e strategjive dhe planeve të punës efektive dhe

eficiente për shmangien e katastrofave, sidomos përmblytjeve.

Në këtë aktivitet krahas Kryetarit të KLSH-së, morën pjesë dhe Kryeaudituesi, z. Alush Zaçe dhe audituesi, z. Idlir Dervishi.

Mbas propozimit të Kryetarit të KLSH-së gjatë fjalës përshëndetëse dhe takimit bilateral, që takimi i V-të vjetor i Grupit të Punës të EUROSAT-t për "Auditimin e fondeve të alokuara për katastrofat natyrore" të mbahej në Shqipëri, Kryetari i SAI-t ukrainas z. Patskan, në cilësinë e SAI-t drejtues të grupit, shprehu dakortësinë për ta zhvilluar takimin e ardhshëm vjetor në Shqipëri dhe e deklaroi këtë projekt në fjalën përshëndetëse në mbyllje të aktivitetit.

Kryetari i KLSH zhvilloi një takim pune me Kryetarin e SAI-t të Ukrainës, z. Valeriy Patskan

29 mars 2018

Nga takimi i z. Leskaj me Kryetarin e SAI-t të Ukrainës, z. Valeriy Patskan

Në datën 29.03.2018, Kryetari i KLSH, z. Bujar Leskaj zhvilloi një takim pune me Kryetarin e SAI-t të Ukrainës, z. Valeriy Patskan. Zoti Patskan theksoi rëndësinë e bashkëpunimit midis dy institucioneve, sidomos në auditimet të cilat kanë si objekt parandalimin e katastrofave natyrore si përmblytje, shembje dhe rrëshqitje të tokës, etj., si dhe auditimet në lidhje me trajtimin e mbetjeve urbane dhe mbrojtjen e mjedisit.

Kryetari i KLSH-së i paraqiti z.

Patskan arritjet e KLSH gjatë këtyre viteve dhe bashkëpunimet e shumta në nivel ndërkombëtar të institucionit shqiptar të auditimit të jashtëm me SAI-et evropiane dhe kontributin modest të KLSH-së në këto vite në grupet e punës të EUROSAI-t dhe INTOSAI-t. Midis dy kryetarëve u ra dakort për të nënshkruar një marrëveshje bashkëpunimi midis dy institucioneve në një kohë sa më të afërt.

Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, zhvilloi një takim pune me Presidentin e Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, z.Veaceslav Untila

30 mars 2018

Në datën 30 mars 2018, në zyrat e Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, zhvilloi një takim pune, me Presidentin e kësaj gjykate, z.Veaceslav Untila. Zoti Untila vlerësoi vizitën e Kryetarit të KLSH-së, duke shprehur konsiderata dhe vlerësime për Shqipërinë dhe Kontrollin e Lartë të Shtetit, duke sugjeruar rritjen e bashkëpunimit institucional dhe shkëmbimin e eksperiencave të auditimit midis dy institucioneve, sidomos në fushat e mjedisit dhe auditimit të fondeve të BE. Presidenti i Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, z.Untila vlerësoi arritjet e KLSH-së gjatë 5 viteve të fundit. Presidenti shpjegoi organizimin e Gjykatës Moldave të Llogarive, arritjet e saj në këto vite dhe kuadrin ligjor.

Nga takimi i z. Leskaj me Presidentin e Gjykatës së Llogarive të Moldavisë, z.Veaceslav Untila

Kryetari i KLSH-së, z.Leskaj në fjalën e tij, fillimisht falenderoi z.Untila për mikpritjen e veçantë dhe organizimin e takimit të IV-të vjetor të Grupit të Punës së EUROSAI-t. Kryetari i KLSH-së dha informacion mbi treguesit kryesorë të arritjeve të KLSH-së, bashkëpunimin në kuadrin e Projektit IPA, me NIK-un Polak dhe bashkëpunime të tjera të KLSH-së në komunitetin EUROSAI dhe INTOSAI.

Të dy drejtuesit e institucioneve, shprehën dakordësinë për nënshkrimin e një marrëveshje

bashkëpunimi në të ardhmen.

Gjatë ditëve të këtij aktiviteti Kryetari i KLSH-së u takua dhe me zv.Presidentin e NIK-ut Polak, z.Wojciech Kutyla. Në takim u dakordësua për misionet e fundit të Projektit IPA 2013, që do të zhvillohen deri në fillim të muajit Korrik 2018, si edhe për Konferencën përmbyllëse të projektit në 11 korrik 2018.

Konferenca e Përbashkët Shkencore organizuar nga Zyra Shtetërore e Auditimit të Kuvajtit dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit

09-11 prill 2018

Në datat 09-11.04.2018, në qytetin e Kuvajtit, zhvilloi punimet Konferenca Shkencore e përbashkët mes KLSH dhe Byrosë së Auditimit Shtetëror të Kuvajtit, ku morën pjesë Zyra e Auditimit Shtetëror të Polonisë Najwyższa Izba Kontroli (NIK) PŁ, Zyra Kombëtare e Auditimit/National Audit Office të Kosovës, Banka Qendrore Kuvajtiane, Koorporata Kuvajtiane e Naftës dhe Autoriteti Publik i Sigurimeve Shoqërore Kuvajtiane. Fokusi i kësaj konference ishte: Auditimi me Bazë Riskun.

Nga Konferenca e Përbashkët Shkencore organizuar nga Zyra Shtetërore e Auditimit të Kuvajtit dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit

Në ditën e saj të hapjes, konferencën e përshëndetën Kryetarët e SAI-eve organizatore, z. Adel Abdulaziz Al-Sarawi për palën kuvajtiane dhe z. Bujar Leskaj për atë shqiptare. Të dy titullarët e vunë theksin tek bashkëpunimi i ndërsjellë nën frymën e INTOSAI-t: “Nga eksperiencia e përbashkët përfitojmë të gjithë”, si edhe tek domosdoshmëria për të aplikuar qasje e metodologji të reja audituese, siç është auditimi me bazë riskun, jo vetëm sepse kështu

institucionet e auditimit suprem i përshtaten më mirë kërkesave të kohës dhe standarteve ndërkombëtare audituese, por edhe sepse duke e orientuar punën audituese në çështje që shqetësojnë realisht taksapaguesit, vlera e shtuar e auditimit publik rritet edhe më shumë në dobi të të gjitha palëve, duke realizuar kështu misionin tonë si shërbestarë të mirë të qytetarëve.

Më pas, punimet e ditës së parë u fokusuan në prezantimin e artikujve shkencorë, që adresonin specifikisht “Auditimin me bazë riskun”. SAI kuvajtian prezantoi punën e bërë në hartimin e një drafti metodologjik institucional për kalimin nga auditimi me bazë sistemin në atë me bazë riskun. Sfidat që paraqiti ky punim rezononin me sfidat që ndeshin aktualisht edhe SAI-et e Shqipërisë, Kosovës e Polonisë. Prezantimi pasues i SAI-t shqiptar u fokusua në riskun ligjor, ku drejtori i Departamentit Juridik në KLSH, z. Ermal Yzeiraj, shtjelloi në detaje risqet juridike institucionale dhe rrugët e mundshme për t’i menaxhuar ato. SAI i Kosovës solli eksperiencën e tij në auditimin me bazë riskun, duke prezantuar letrat e punës që identifikojnë, vlerësojnë dhe agregojnë risqet audituese përmes një matrice përmbljedhëse. SAI polak u fokusua në prezantimin e procedurave që ndiqen në fazën e planifikimit strategjik dhe operacional për të përfshirë faktorët e riskut, si përcaktues të gjithë punës audituese që vjen më pas. Punimet e ditës së parë u mbyllën nga një prezantim tejet interesant i Koorporatës Kuvajtiane të Naftës, që solli në vëmendje të të pranishmëve se si menaxhohet risku organizacional nga një industri gjigande, siç është ajo e naftës në Kuvajt.

Punimet e ditës së dytë të konferencës u hapën nga z. Rinald Muça, drejtor i Departamentit të Auditimit të Performancës në KLSH, i cili në prezantimin e tij adresoi aplikimin e hartave konjitive si instrumenta kyç në kuptimin e mjedisit auditues dhe identifikimin e risqeve gjatë fazës studimore të një auditimi performance. Më pas, z. Ilir Salihu i SAI-t të Kosovës prezantoi risqet me të cilat ndeshet aktualisht Zyra Kombëtare e Auditimit të Kosovës dhe se si aplikimi i Kornizës së Matjes së Performancës (PMF) mund të ndihmojë në menaxhimin eficient e efektiv të tyre. Dy prezantime që u ndoqën me shumë kërshëri nga të pranishmit ishin ato të Bankës Qendrore Kuvajtiane dhe Institutit të Sigurimeve Shoqërore. Të dyja këto institucione dëshmuuan se si një menaxhim i mirë dhe proaktiv i risqeve rezulton me suficite të njëpasnjëshme të rezultateve financiare vjetore për ato vetë dhe institucionet që mbikqyrin. Pjesa e fundit e konferencës u fokusua në menaxhimin e “Big Data”, ku znj. Aulona Jonuzi, kryeaudituese në KLSH, solli eksperiencën institucionale dhe sfidat që paraqet kjo fushë e re dhe me potencial të madh eksplorativ e menaxherial.

Në ditën e fundit, konferenca u mbyll me prezantimin e SAI-t kuvajitian për projektin që po zhvillohet nga ata mbi përpunimin e Indikatorëve Kyç të Performancës, si edhe përmbledhjen e konkluzioneve e rekomandimeve të Konferencës që mund t'i shërbejnë pjesëmarrësve në punën e tyre të ardhshme audituese.

Punimeve të kësaj konference i bëri jehonë edhe televizioni shtetëror kuvajitian, ku dy përfaqësues nga SAI-et organizatore, z. Rinald Muça për palën shqiptare dhe znj. Eman Al Huwaidi për atë kuvajtitiane, dhanë një intervistë live në emisionin “Hala Kuwait”. Gjatë emisionit, përveç çështjeve audituese, z. Muça u ndal në fjalën e tij edhe në potencialin e madh që mbart Shqipëria si vend me burime natyrore e njerëzore të pasura e të rralla, të cilat mund të shfrytëzohen mjaft mirë për investime apo vizita turistike nga miqtë kuvajitianë.

Gjatë zhvillimit të kësaj konference u realizuan edhe takime të tjera të nivelit të lartë midis palës shqiptare dhe institucioneve kryesore kuvajtitiane. Kështu, z. Bujar Leskaj, sëbashku me kolegët e tjerë pjesëmarrës u prit nga Kryetari i Asamblesë Kombëtare të Kuvajtit z. Marzouq Ali Al-Ghanim dhe Komisioni Parlamentar për Ekonominë dhe Financën. Gjatë takimit me z. Al-Ghanim u shpreh mirënjohja e ndërsjellë për ndihmën dhe bashkëpunimin mes institucioneve dhe popujve tanë, rëndësia e auditimit të jashtëm publik si ruajtës dhe garantues i transparencës dhe llogaridhënies, si edhe zhvillimi i forcimi i marrëdhënieve bilaterale mes Shqipërisë e Kuvajtit.

Në takimin me përfaqësuesit e Komisionit të Ekonomisë, biseda u ndal në rolin që KLSH-të kanë në përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe vendimeve të ekzekutivit e legjislativit. U diskutua se si zgjidhen mosmarrëveshjet në rastet e konkluzioneve të cilat nuk pranohen nga subjektet e audituara, apo si mund të përdoren auditimet e performancës për t'i bërë më informative e të dobishme aktivitetet e punës audituese.

Vizitat zyrtare të pjesëmarrësve dhe punimet e konferencës u ndoqën dhe asistuan edhe nga Ambasadori i Shqipërisë në Kuvajt, SHTZ Saimir Bala, i cili shprehu gatishmërinë dhe interesin maksimal për të rritur impaktin e vizitës së grupit përfaqësues të KLSH-së në këtë vend mik e dashamirës.

PS: shpenzimet e akomodimit të grupit shqiptar në këtë Konferencë të përbashkët, u paguan nga pala kuvajtitiane.

Punimeve të Konferencës së Përbashkët Shkencore organizuar nga Zyra Shtetërore e Auditimit të Kuvajtit dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit i bëri jehonë edhe televizioni shtetëror kuvajtian, në të cilin u pasqyruan kronika nga Konferenca dhe nga takimet e Kryetarit të KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe krerët e delegacioneve të tjera me Kryetarin e Asamblesë Kombëtare të Kuvajtit z. Marzouq Ali Al-Ghanim.

KLSH merr pjesë në aktivitetin e zhvilluar në Finlandë nga EUROSAT për qeverisjen mjedisore

25-27 prill 2018

Në datat 25-27 prill 2018 u mbajt në Helsinki, Finlandë, sesioni i pranverës i Grupit të Punës së EUROSAT-t (WGEA) mbi Qeverisjen Mjedisore.

Në këtë seminar morën pjesë mbi 30 SAT, kryesisht Europiane. Seminari organizohej nga SAT-Estonisë dhe SAT-t pjesëmarrëse ishin Gjykata Europiane e Audituesve, Irlanda, Letonia, Rumania, Spanja, Suedia, Shqipëria, Maqedonia, Estonia, Lituania, Bullgaria, Anglia, Gjermania, Norvegjia, Polonia, Austria, Qipro, Greqia, Meksika, Sllovenia, Sllovakia, Holanda, Franca, Republika Çeke, Belgjika, si dhe të ftuar nga Gjykata Braziliene e Audituesve, Drejtoria e Përgjithshme për Mjedisin, Ministria e Mjedisit të Finlandës e të tjerë. Gjatë këtij seminari u diskutua se si auditimet me qëllim menaxhimin mjedisor të kryhen prej SAT-ve përkatëse, duke vënë theksin tek zhvillimi i qëndrueshëm, informimi, konsultimi dhe pjesëmarrja e publikut.

KLSH u përfaqësua në këtë aktivitet nga Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj, z.Sazan Guri, ekspert i mjedisit dhe z. Hektor Kosova, auditues. Konferenca filloi me disa përshëndetje nga përfaqësuesit kryesorë të SAT-ve evropiane, nga Audituesi i Përgjithshëm i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Finlandës, zj. Tytti Yli-Viikari, Audituesi i Përgjithshëm i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Estonisë, z. Janar Holm si dhe Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj. Më pas, sesioni vazhdoi me prezantimin e përfaqësueses së ECA-s, znj. Vivi Niemenmaa, e cila parashtroi temën “Konceptet kryesore në zhvillimin e qeverisjeve mjedisore”, ku me shembuj të shumtë u sollën figura, skema dhe shembuj për ilustrimin e këtij koncepti. Më pas, prezantimet vazhduan me një koncept tjetër, po aq të domosdoshëm në qeverisjen mjedisore, si ai i zhvillimit të qëndrueshëm, kumtesë që u mbajt nga përfaqësuesi i SAT-t të Finlandës, znj. Annika Lindblom. Sesioni i paradites u mbyll me një prezantim tjetër, po për zhvillimin e qëndrueshëm, i sjellë kësaj radhe me raste praktike nga Finlanda, i cili u mbajt nga këshilltari i Kryeministrit të Finlandës, duke u fokusuar në veprat e fundit kombëtare deri në axhendën 2030 të Qeverisë së Finlandës.

Sesioni i pasdites i filloi punimet me një panel-debat lidhur me informimin, konsultimin, përfshirjen e publikut deri në procesin e vendimmarrjes, ku dy grupe të përbërë nga dy persona, respektivisht pro e kundër diskutuan mbi mundësitë dhe arsyet, sesi mund të zbatohet Konventa Aarhus. Në këtë panel mori pjesë aktive në njërin prej këtyre dy grupeve, edhe përfaqësuesi i KLSH-së, Prof. Dr.Sazan Guri, i cili shfaqti opinionin dhe analizën e vet për këtë çështje, ç’ka shërbeu më pas për një diskutim të thellë e të gjatë mes pjesëmarrësve.

Nga takimi i Grupit të Punës së EUROSAI-t (WGEA) mbi Qeverisjen Mjedisore

Diskutimet vazhduan me raste konkrete dhe specifike, të cilat u prezantuan nga disa përfaqësues të SAI-ve të Europës. Sesioni u mbyll me prezantimin mbi vlerësimin mjedisor në kuptimin strategjik të tij, quajtur ndryshe ‘Vlerësimi strategjik mjedisor’, duke sjellë në fokus mekanizmat në auditimet mjedisore në lidhje me lejet mjedisore, me vlerësimet paraprake të mjedisit e deri te vlerësimet

strategjike mjedisore.

Dita e dytë u hap me një përshëndetje, njëherësh dhe prezantim, prej përfaqësueses së SAI-t të Estonisë, znj. Evamaria Asari, e cila iu drejtua pjesëmarrësve me një temë shumë interesante, siç është ajo e përfshirjes së qytetarëve në auditime. Mbas këtij prezantimi u diskutua sesi mund të përfshihen grupet publike, NGO dhe qytetarët në auditimet mjedisore.

Seanca e fundit vazhdoi me një qasje tjetër, duke parashtruar metodat dhe mënyrat e përfshirjes së grupeve të interesit dhe me ofrimin dhe zgjidhjen e problematikave mjedisore si zhurmat, mbetjet, energjia, ujërat e pijshëm dhe të përdorura, duke adresuar problemet e qeverisjeve mjedisore në auditimet tona. Çështja e fundit ishte sesi të mblidheshin financat prej atyre operatorëve që me instalimet e tyre ndikojnë në mjedis, prezantim i cili u mbajt nga përfaqësuesja e Ish-Republikës Jugosllave të Maqedonisë, znj Rosica Shalivikj.

Sesioni i fundit u mbyll me prononcimin e z.Robert Konrad, Drejtues i Njësisë në Drejtorinë e Përgjithshme për Mjedisin në Komisionin Evropian lidhur me problemet e detyrimeve mjedisore dhe përshtatshmëritë e tyre në nivele europiane

Takimi u mbyll me konkluzione të rëndësishme për të gjithë pjesëmarrësit.

Konferenca e nivelit të lartë në Sofje për rolin e SAI-ve në rritjen e Përgjegjshmërisë, Transparencës dhe Integritetit

15 maj 2018

Në datën 15 maj 2018, në Sofje të Bullgarisë, Zyra Kombëtare e Auditimit të Bullgarisë (BNAO) organizoi, nën Presidencën Bullgare të Këshillit të Bashkimit Evropian, Konferencën e Nivelit të Lartë me titull “Roli i Institucioneve Supreme të Auditimit në rritjen e Përgjegjshmërisë, Transparencës dhe Integritetit në Sektorin Publik”.

Merrnin pjesë përfaqesues të lartë të Parlamentit të Bullgarise dhe të auditimit suprem evropian, ndër të cilët z. Tzvetan Tzvetkov, Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Bullgarise, z. Klaus-Heiner Lehne, Presidenti i Gjykatës Evropiane të Audituesve, z. Krzysztof Kwiatkowski, President i Zyrës Kombëtare të Auditimit Shtetëror të Polonisë (NIK), z. Miloslav Kala, President i SAI-t të Cekisë, z. Wolfgang Wicklicky, Drejtor i Përgjithshëm i Gjykatës së Auditimit të Austrisë(ACA), si dhe Presidentët e SAI-ve të Sllovakisë, Finlandës, Sllovenisë dhe të SAI-ve të vendeve të Ballkanit Jugperëndimor.

KLSH mori pjesë me një delegacion të kryesuar nga Kryetari, z. Bujar Leskaj, i përbërë nga zj. Lindita Milo (Lati), Drejtore e Përgjithshme dhe z. Fatos Çoçoli, ekspert i jashtëm.

Në fjalën e tij përshendetëse, Presidenti i SAI-t Bullgar, z. Tzvetan Tzvetkov shprehu dëshirën dhe vullnetin e SAI-t bullgar për një partneritet sa më të plotë të SAI-ve të Ballkanit Jug-perëndimor në strukturat e bashkëpunimit të SAI-ve të vendeve anëtare të BE-së, si dhe ofroi kontributin e institucionit të tij dhe të shtetit bullgar, në cilesinë e Presidencës së Këshillit të Bashkimit Evropian, për një integrim të shpejtë.

Presidenti i Gjykatës Evropiane të Audituesve (ECA) theksoi rëndësinë që i jep ECA bashkëpunimit me SAI-t e vendeve të Ballkanit Jugperëndimor, si dhe zhvillimit të kapaciteteve të tyre dhe kryerjes së auditimeve të përbashkëta me ekspertë të ECA-s dhe të SAI-ve të vendeve anëtare të BE-se. Ai përmendi rrjetin e krijuar mes SAI-ve të vendeve të Ballkanit Jugperëndimor si një strukturë që po i shërben me këmbimin e informacionit dhe të eksperiencave të mira të auditimit, jo vetëm modernizimit të SAI-ve por edhe integritetit të vendeve të tyre. Në Panelin e Parë të Konferencës, me temë “Pavaresia institucionale-Faktor kyç për efektivitetin e institucioneve supreme të auditimit”, referuan Kryetari i KLSH dhe Drejtori i Përgjithshëm i ACA-s, z. Wolfgang Wiklicky.

Z. Wiklicky u ndal në zbatimin nga SAI-t e të tetë shtyllave të pavaresisë së tyre, të përcaktuara në parimet e Deklaratës së Meksikos. Ai theksoi se nga një pyetësor i zhvilluar nga INTOSAI dhe IDI, Instituti për Zhvillim i INTOSAI-t, rreth 50 përqind e SAI-ve të intervistuar kanë deklaruar probleme me pavaresinë e tyre.

Kryetari i KLSH z. Leskaj paraqiti sfidat e institucionit të auditimit suprem në Shqipëri për forcimin e pavarësisë institucionale dhe kushtetuese. Ai theksoi miratimin e ligjit organik të KLSH në vitin 2014, si një hap konkret dhe përcaktues në drejtim të një pavarësie të plotë dhe reale të institucionit. Zoti Leskaj solli përvojën pozitive të KLSH në bashkëpunimin me palët e interesit si në vend, ashtu dhe me partnerët ndërkombëtarë, në mbrojtjen e pavarësisë institucionale dhe funksionale të institucionit, gjatë procesit të miratimit të ligjit të ri organik të KLSH. Ai nënvizoi se pa mbështetjen e partnerëve ndërkombëtarë si Drejtoria e Përgjithshme e Buxhetit e Komisionit Evropian DG-Budget, SIGMA, program i BE dhe OECD, ligji i ri tërësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare të auditimit të INTOSAI-t, nuk do të ishte e mundur të miratohej.

Kryetari i KLSH theksoi partneritetin e institucionit të auditimit suprem në vend me Parlamentin dhe sidomos me Komisionin e Kuvendit për Ekonominë dhe Financat, me Kryetarin dhe Sekretarin e tij, si tepër të rëndësishëm dhe vital. Anëtar i Gjykatës Evropiane të Audituesve, z. Rimantas Sadziu e cilësoi prezantimin dhe rastin e KLSH si një shembull dhe

eksperiencë me vlerë për SAI-t që duan të forcojnë pavaresinë e tyre institucionale. Kumtesa u vlerësua si një “case study” nga diskutuesit.

Në Panelin e Dytë me temë “Në rrugën e auditimeve të udhehequra nga vlera për qytetaret”, Presidenti i SAI-t të Cekisë, z. Miloslav Kala solli eksperiencat dhe arritjet e institucionit të tij, por edhe bashkëpunimet e frytshme në auditimet e përbashkëta dhe paralele. SAI i Serbisë solli sfidat e ndryshimit të qasjes së auditimeve nga ato tradicionale në auditimet e orientuara nga qytetari.

Nga Konferenca e nivelit të lartë në Sofje për rolin e SAI-ve në rritjen e Përgjegjshmërisë, Transparencës dhe Integritetit

Në forumin e diskutimeve “SAI: të qenit një organizate model për qeverisjen e mirë”, Audituesit e Përgjithshëm dhe Presidentët e SAI-ve të Finlandës, Kosovës, Sllovenisë dhe Turqisë sollën vizionin e tyre dhe përpjekjet e institucioneve që drejojnë për të dhënë shembullin e integritetit dhe profesionalizmit në punën audituese.

Paneli i Tretë me temë “Modernizimi i Kapaciteteve administrative të SAI-ve” solli diskutimin e z.Krzysztof Kwiatkowski, President i NIK, me ide të reja në drejtim të rritjes së përvojës qeverisëse të SAI-ve dhe përmirësimit të përdorimit me eficiencë, efektivitet dhe ekonomicitet të burimeve njerëzore dhe financiare që ato kanë në dispozicion.

Në panelin e Katërt me temë “Komunikimi me Palët e interes dhe rritja e besimit të qytetarëve” u paraqitën prezantime dhe diskutime me vlerë për të gjithë të pranishmit, në drejtim të zbatimit të strategjive të reja në komunikimin me partnerët dhe aleatët e natyrshëm të SAI-ve, si dhe në fitimin e besimit të qytetarit për përfitimet nga shërbimet e tyre.

Kryetari i KLSH-së, z. Leskaj u takua në Sofje me Presidentin e Gjykatës Rumune të Llogarive, z.Mihai BUSUIOC, me të cilin ra dakord të nënshkruajnë marrëveshjen e bashkëpunimit mes dy SAI-ve në muajt e ardhshëm në Bukuresht. SAI rumun është një SAI i madh dhe me eksperiencë në auditim dhe ky bashkëpunim do t'i vlejë KLSH për shkëmbimin e eksperiencave dhe praktikave të mira të punës.

Gjatë dy ditëve të qëndrimit në Sofje, Kryetari i KLSH zhvilloi takime pune me Presidentin e BNAO-s, z. Tzvetan Tzvetkov dhe me anëtarë të Gjykatës së BNAO-s, me anëtarë të Gjykatës Evropiane të Audituesve, me Presidentin e Zyrës Kombëtare të Auditimit Shtetëror të Polonisë(NIK), z. Krzysztof Kwiatkowski, me Presidentin e SAI-t të Sllovakisë, z. Karol Mitrik, me Presidentin e SAI-t të Çekisë, z. Miloslav Kala, me Audituesin e Përgjithshëm të

Kosovës z. Besnik Osmani, me Zv/Audituesin e Përgjithshëm të Maqedonisë z. Naser Ademi, me Presidentin e Senatit të Dhomës Shtetërore të Auditimit të Malit të Zi, z. Milan Dabovic dhe me Audituesin e Përgjithshëm të SAI-t të Serbisë, z. Dusko Pejovic, si dhe Drejtorin e Përgjithshëm të ACA-s, z. Wolfgang Wiklicky. Në këto takime u diskutua për ecurinë e marrëdhënieve të bashkëpunimit dhe rritjen e partneritetit përmes shkëmbimeve të eksperiencës së përbashkët, sipas motos së INTOSAI-t “Experientia mutual, Omnibus prodest (Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)”.

KLSH merr pjesë në takimin vjetor të Komitetit për Ngritjen e Kapaciteteve të INTOSAI-t

3-6 Shtator 2018

Në datat 3-6 Shtator 2018, në Kuvajt City u mbajt takimi vjetor i Komitetit për Ngritjen e Kapaciteteve të INTOSAI-t. Ky takim u realizua me mbështetjen dhe bashkëpunimin e Inisiativës për Zhvillim të INTOSAI-t (IDI) dhe Sekretariatit e Donatorëve të këtij Komuniteti Global të Auditimit. Në ditën e saj të parë, konferenca u zhvillua nën moton “Të frymëzojmë dhe inkurajojmë njëri-tjetrin”. Fjalën përshëndetëse e mbajti Presidenti i SAI-t Kuvajtian dhe moderatorët të përfaqësuar nga Zv/Kryetari i SAI-t Suedez dhe Presidenti i SAI-t Afrikano-Jugor. Një diskutim mbresëlënës i kësaj dite, ishte ai i përfaqësuesit të Kombeve të Bashkuara, z. Jens Wandel, mbi mundësitë dhe nevojat për rritjen e kapaciteteve.

Foto e realizuar gjatë takimit me Princin e Kurorës së shtetit të Kuvajtit, z. Nawaf Al-Ahmad Al-Jaber Al-Sabah, në të cilin morën pjesë Drejtues të disa SAI-ve dhe përfaqësues të Komunitetit të donatorëve : Audituesi i Përgjithshëm i GAO-s, z. Gene L. Dodaro; Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kuvajtit, z. Adel Al-Sarawi; Kryetari i KLSH-së, z. Bujar Leskaj, Presidenti i SAI-t të Hungarisë, z. Laszlo Domokos; Drejtoresha e Përgjithshme e Gjykatës Austriake të Auditimit, zj. Monika Gonzalez-Kross, etj.

Pjesëmarrja e delegacionit shqiptar në këtë aktivitet, të përfaqësuar nga z. Bujar Leskaj, Kryetar i KLSH-së dhe z. Rinald Muça, Drejtor i Departamentit të Auditimit të Performancës, u shtri në tri drejtime kryesore, të cilat u realizuan përgjatë ditës së dytë dhe të tretë të konferencës nën motot respektive “Njerëzit të parët” dhe “Përpara sëbashku”. Konkretisht:

Në takimin e realizuar nga CBC dhe IDI, ku ishin të pranishëm SAI nga vende të ndryshme, të zhvilluara dhe në zhvillim të botës, pjesëmarrja e delegacionit shqiptar ishte rrjedhojë e ftesës së NIK-ut polak. Kjo ftesë erdhi në kuadrin e përfundimit me sukses të projektit IPA dhe qëllimi ishte ndarja e eksperiencës së përbashkët me komunitetin e donatorëve dhe SAI-t e tjera mbi shkëmbimin e dijeve dhe ekspertizës përmes proceseve IPA. Sëbashku me 4 grupe të tjera, grupi Poloni-Shqipëri prezantoi historikun, rezultatet, sfidat dhe leksionet e nxëna nga bashkëpunimi 2-vjeçar IPA.

Prezantimi mori formën e një panairi idesh, ku, në tryeza të rrumbullakëta, të pranishmit shëtisnin midis prezantuesve për të kuptuar, bërë pyetje dhe filtruar ide se cila mund të ishte forma më efektive dhe efiçiente për të bashkëpunuar me kolegë të huaj në rritjen e kapaciteteve të institucioneve respektive. Në prezantimin Poloni-Shqipëri, z. Jacek Jezierski, ish-President i NIK-ut polak, e vuri theksin tek rëndësia e përkushtimit të lidershit në ngritjen e kulturës së ndryshimit të vazhdueshëm brenda institucionit, duke vlerësuar lart rolin e Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar Leskaj, si promotor dhe mbështetës i pakompromis drejt kësaj kulture. Zoti Jezierski u shpreh se: “Lidershipi i KLSH-së e kishte të qartë se cilat ishin nevojat institucionale, si duhej adresuar ndryshimi dhe ku duhej shtrirë bashkëpunimi me kolegët polakë. Një vizion i tillë nga liderhipi është premisa parësore dhe guri i themelit në rritjen e kapaciteteve dhe suksesin institucional, drejt një bote që ndryshon vazhdimisht.”

Në fjalën e tij, z. Leskaj theksoi se roli i SAI-eve kudo në botë është në rritje dhe SAI-t e vogla duhet të bëjnë çdo përpjekje që ta rrisin edhe më tej këtë rol, duke mësuar nga eksperiencia e më të mirëve. “Ne, – nënvizoi z. Leskaj, - jetojmë në realite dhe të vërteta kontekstuale. Por në fakt, përgjigjet për sfidat që ndeshim në këto realitete janë globale dhe të testuara në masë të madhe nga vendet e zhvilluara.

Një nga rrugët më të mira për të kursyer kohë, përmirësuar performancën tonë dhe globalizuar kapacitetet, është bashkëpunimi dhe shkëmbimi i eksperiencës”. Prezantimi i grupit Poloni-Shqipëri, i realizuar nga z. Rinald Muça, u prit me mjaft interes dhe pyetje të shumta nga të pranishmit, duke u cituar edhe si “best practice” nga moderatori i panelit, z. Magnus Lindell, Zv/Kryetar i SAI-t suedez.

Së dyti, në frymën e bashkëpunimit të ngushtë dhe miqësor me SAI-n kuvajtian, me të cilin KLSH zhvilloi edhe një konferencë shkencore në Prill të këtij viti, delegacioni shqiptar u prit në mënyrë të posaçme nga Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kuvajtit, z. Adel Al-Sarawi.

Në këtë takim, u diskutuan dhe u dakordësuan modalitetet mbi konferencën e ardhshme midis dy institucioneve tona, që do të mbahet në Shqipëri, në Pranverën e vitit 2019. Tema e konferencës do të jetë “Pavarësia e auditimit dhe sfidat e qeverisjes së mirë”. Pala kuvajtiane bëri një prezantim të hollësishëm të manualit mbi qeverisjen e mirë, manual të cilin e kishin përgatitur dhe promovuar edhe në komunitetin ndërkombëtar, specifikisht me Bankën Botërore dhe Programin për Zhvillim të Kombeve të Bashkuara (UNDP). Nga ana tjetër, pala shqiptare bëri një prezantim mbi sfidat e pavarësisë në auditim, si në mjedisin e

jashtëm, e fokusuar kjo pavarësi kryesisht në aspektin financiar, ashtu edhe në mjedisin e brendshëm, e përkufizuar më së shumti si sfidë e etikës dhe integritetit në auditim. Ky takim u përmbyll në një atmosferë të ngrohtë e shumë miqësore, ashtu sikurse edhe nisi.

Së fundmi, gjatë kësaj vizite, delegacioni shqiptar u takua dhe forcoi fijet e bashkëpunimit me një sërë delegacionesh të tjera ku vlen të veçohet takimi me Audituesin e Përgjithshëm të GAO-s amerikane z. Gene L. Dodaro dhe stafin e tij, të cilët pritët të zhvillojnë një vizitë në KLSH në fundin e këtij muaji.

Po ashtu, nën kujdesin e z. Al-Sarawi dhe z. Dodaro, një grup i vogël personalitetesh, të përbërë nga Presidentët dhe Kryetarët e SAI-eve të pranishme në këtë vizitë, u pritën nga Princi i Kurorës së shtetit të Kuvajtit, z. Nawaf Al-Ahmad Al-Jaber Al-Sabah dhe Kryeministri, z. Jaber Al-Mubarak Al-Hamad Al-Sabah.

Një delegacion i KLSH-së merr pjesë në kremtimin e 25 vjetorit të SAI-t Çek

30 Shtator - 1 Tetor 2018

Në datat 30 Shtator - 1 Tetor 2018, një delegacion i Kontrollit të Lartë të Shtetit, i kryesuar nga Kryetari, z. Bujar Leskaj, mori pjesë në kremtimet e 25 vjetorit të krijimit të Institucionit Suprem të Auditimit të Çekisë. Delegacioni i KLSH-së përbëhej nga Kryetari i KLSH-së z. Bujar Leskaj, Sekretari i Përgjithshëm, zj. Luljeta Nano dhe auditueset zj. Nikoleta Piranjani dhe zj. Alketa Kalleshi.

Në këtë event morën pjesë në statusin e të ftuarit Kryetari i Gjykatës Europiane të Audituesve, i kryesuar nga Presidenti i kësaj Gjykate, z. Klaus-Heiner Lehne, delegacionet e Institucioneve Supreme të auditimit të Austrisë, Polonisë, Spanjës, Hungarisë, Sllovenisë dhe Turqisë.

Gjatë zhvillimit të ceremonisë, Kryetari i SAI-t Çek, z. Miloslav Kala solli në vëmendje të të pranishmëve rolin e kontributit 25 vjeçar të SAI-t Çek në mirë-menaxhimin e financave publike dhe të fondeve publike. Z. Kala theksoi në fjalën e tij rëndësinë e komponentit të ruajtjes së pavarësisë institucionale si shtylla e katërt e demokracisë.

Foto e delegacioni të KLSH me Kryetarin e SAI-t Çek z. Kala

Presidenti i Republikës Çeke, z. Milos Zeman në fjalën e tij përshëndetëse vlerësoi veprimtarinë e SAI-t Çek si një institucion kushtetues i pavarur në gjenerimin e informacioneve objektive dhe të besueshme në drejtim të përgjegjshmërisë

së menaxhimit të fondeve dhe pronës shtetërore me një impakt të padiskutueshëm në vendimmarrjet për zhvillim dhe prosperitet të vendit.

Kryetari i Gjykatës Europiane të audituesve z. Lehne theksoi rëndësinë e kooperimit të vendeve anëtare të EUROSAT-t duke theksuar se "duhet të punojmë së bashku për Europën sot".

Në vijim Kryetarët e SAI-ve zhvilluan takime dhe bisedime mbi sfidat me të cilat përballen Institucionet Supreme të Auditimit në nivel global.

Një delegacion i KLSH-së merr pjesë në kremtimin e 15 vjetorit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës

4 tetor 2018

Në datën 4 Tetor 2018, një delegacion i Kontrollit të Lartë të Shtetit, i kryesuar nga Kryetari, z. Bujar Leskaj mori pjesë në kremtimet e 15 Vjetorit të krijimit të Zyrës Kombëtare të Auditimit (ZAK) të Kosovës.

Me rastin e këtij përvjetori, ZAK organizoi konferencën ndërkombëtare tematike "Roli i impaktit të Institucioneve Supreme të Auditimit në rikthimin e besimit publik ndaj sektorit publik", në të cilën morën pjesë zj. Helena Lindberg, Audituese e Përgjithshme e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Suedisë, inxh. Miloslav Kala, President i SAI-t të Çekisë, z. Adrian Crompton, Auditues i Përgjithshëm i Uellsit, z. Milan Dabović, President i Senatit të SAI-t të Malit të Zi, z. Seyit Ahmet Baş, President i Gjykatës së Llogarive të Turqisë, si dhe shumë drejtues të tjerë të lartë të SAI-ve të Polonisë, Maqedonisë, Finlandës, ECA-s, etj. Paneli i Parë i Konferencës trajtoi impaktin e auditimeve të performancës për një qeverisje më të mirë. Referuesit sollën shembujt e auditimeve të performancës së SAI-ve të tyre, si dhe theksuan trendin e rritjes së rolit të këtyre auditimeve në përmirësimin e jetës së qytetarëve, nëpërmjet këshillimeve ndaj qeverisë dhe rekomandimeve për përmirësim të shërbimeve dhe politikave qeveritare ndaj qytetarit.

Foto grup e drejtuesve të SAI-ve pjesëmarrëse në kremtimin e 15 vjetorit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës

Paneli i Dyte trajtoi demonstrimin nga ana e SAI-ve të rëndësishë së auditimeve të tyre për shoqërinë, duke kryer auditime të bazuara në risk. Në këtë panel, KLSH paraqiti eksperiencën e tij në ngritjen e infrastrukturës së nevojshme për zhvillimin e auditimeve me bazë riskun.

Me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Kosovës, nën drejtimin e Kryetarit Leskaj, KLSH ka nënshkruar marrëveshjen e parë të bashkëpunimit me SAI-t simotra të këtij mandati, në shkurt 2012. Si KLSH dhe si Zyrë Kombëtare e Auditimit të Kosovës, mbi bazën e Nenit 15 të Deklaratës së Limës dhe të motos së INTOSAI-t “Experientia mutua omnibus prodest”, të dyja SAI-t kanë shkëmbyer në këto gjashtë vite e gjysëm eksperiencat e suksesshme nga auditimet e tyre, duke bashkëpunuar konkretisht, duke marrë pjesë në aktivitetet vjetore dhe ndërkombëtare të njeri-tjetrit me kumtesa, botime të përbashkëta, me vizita reciproke pune të audituesve, etj.

Në përbërje të delegacionit të KLSH ishin edhe z. Ermal Yzeiraj, Drejtor i Departamentit Juridik, si dhe audituesit z. Luan Kuka dhe Kristaq Gjurgaj.

Kryetari i KLSH-së zhvillon një vizitë zyrtare në Kroaci

8-9 nëntor 2018

Në datat 8-9 nëntor, Kryetari i KLSH-së, Z.Bujar Leskaj zhvilloi një vizitë zyrtare dy ditore në Kroaci me ftesë të Auditorit të Përgjithshëm të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë, z.Ivan Klesic, me rastin e përfundimit të mandatit 7 vjeçar të z.Leskaj në fund të këtij viti.

Takimi i mirësearchjes u zhvillua në zyrat qendrore të SAI-t Kroat dhe më pas u zhvillua një takim i zgjeruar me drejtues dhe auditues të SAI-t të Kroacisë.

Nga vizita në Kroaci

Auditori i Përgjithshëm i Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë, z.Ivan Klesic bëri një prezantim lidhur me mënyrën e organizimit dhe të funksionit të SAI-t kroat. Kjo zyrë ka qendrën në Zagreb dhe ka 20 degë të shpërndara në rajonet kryesore të vendit. Departamentet e auditimit janë organizuar në funksion të subjekteve të audituara dhe llojeve të auditimit. Zyra drejtohet nga

Auditori i Përgjithshëm, i cili zgjidhet nga Parlamenti i Kroacisë dhe propozohet nga komisioni për çështjet administrative, të zgjedhjeve dhe emërimeve.

Zyra Shtetërore e Auditimit të Kroacisë e zhvillon veprimtarinë e saj bazuar në ligjin për funksionimin e kësaj zyre dhe ka mandat për të audituar, të ardhurat dhe shpenzimet; pasqyrat financiare dhe transaksionet financiare; entitetet publike, kompanitë dhe personat legalë, në të cilët shteti ka shumicën e aksioneve; përdorimin e fondeve të BE-së dhe të organizatave të tjera ndërkombëtare lidhur me përdorimin e këtyre fondeve për nevoja publike. Zoti Klesic vijoi prezantimin e tij me mënyrën e raportimit të SAI-t në parlament, politikat e burimeve njerëzore, të komunikimit dhe transparencës, etj.

Më pas Kryetari i KLSH-së zhvilloi një leksion me drejtues dhe auditues të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Kroacisë. Zoti Leskaj pasi bëri një prezantim të shkurtër të KLSH-së dhe më pas mbështetur dhe në moton e Kongresit të IX-të të EUROSAT-t, të zhvilluar në Holandë : “Kur është hera e fundit që keni bërë diçka për herë të parë ? ”, përcolli përpara audituesve kroatë 10 risitë që janë implementuar për herë të parë në KLSH këto shtatë vitet e fundit :

1. Miratimi i Ligjit të Ri të KLSH-së në nëntor të vitit 2014, i cili e solli veprimtarinë e KLSH-së në përputhje me standartet e INTOSAI-t;
2. Zhvillimin e auditimeve të Performancës, duke filluar nga viti 2012 (deri tani janë realizuar 80 auditime performance);
3. Zhvillimin e auditimeve të IT, duke filluar nga viti 2015 (deri tani janë realizuar 15 auditime IT);
4. Kallëzimet penale, të cilat nuk kanë qenë qëllim në vetvete për KLSH-në por i kanë shërbyer luftës kundër korrupsionit. Që nga viti 2012 deri tani, KLSH ka bërë 299 kallëzime penale, që do të thotë një kallëzim penal në javë;
5. Botimet e KLSH-së, të cilat deri në fund të vitit 2018 do të jenë 101 (në shtatë vjet), ndërkohë që në 20 vjet KLSH ka pasur vetëm 12 publikime (1991-2011);
6. KLSH ka botuar një revistë kërkimore shkencore, në gjuhën shqipe dhe angleze, në shtatë vjet 20 numra të kësaj reviste;
7. Muaji i Hapur, i cili në kuadër të transparencës së aktivitetit të institucionit është zhvilluar për disa vite radhazi dhe ka pasur një impakt të gjerë në publik;
8. Gjashtë Konferencat shkencore të KLSH-së, e para është zhvilluar në vitin 2012 dhe e shtata do të zhvillohet në datat 12-13 dhjetor 2018;
9. Marrëveshjet e bashkëpunimit me institucionet homologe, Universitetet dhe veçanërisht me OJF-të (në total 57 marrëveshje, 30 nga të cilat me OJF-të);
10. Vendosja e stafit të KLSH-së në godinën e re dhe zhvillimi i aktivitetit auditues në kushte komode.

Gjithashtu Kryetari i KLSH-së vlerësoi implementimin e projektit të binjakëzimit nga pala kroate dhe polake dhe u fokusua në komponentët dhe misionet e zhvilluara nga ekspertët kroatë, auditimet e performancës dhe kontrolli i cilësisë. Gjatë implementimit të projektit u

realizuan 107 misione, 10 takime pune , mbi 100 drejtues dhe auditues morën pjesë në takime pune dhe në trajnime me ekspertët polakë dhe kroatë, etj.

Delegacioni zhvilloi edhe një vizitë në Bashkinë e qytetit të Vinodolit, në bibliotekën dhe në vendin e lindjes të piktorit Juraj Julije Klovij (1498 - 5 janar 1578), i cili ishte një iluminator, miniaturist dhe piktor i lindur në Mbretërinë e Kroacisë, i cili ishte kryesisht aktiv në Italinë e Rilindjes. Ai konsiderohet si iluminatori më i madh i Rilindjes së Lartë Italiane, dhe me sa duket artisti i fundit shumë i njohur në traditën e gjatë të dorëshkrimit të ndriçuar, para disa risive moderne.

Kryetari i Bashkisë së Vinodolit, z. Marinko Karliç i rezervoi delegacionit të KLSH-së një pritje shumë të përzemërt dhe e nderoi Kryetarin e KLSH-së me titullin “Qytetar nderi” i Vinodolit, përmes një ceremonie të mirë-organizuar, me shumë të ftuar, duke përcjellë shumë emocione pozitive.

Në ceremoni ishin ftuar edhe instrumentistë dhe grupe folklorike të zonës.

Nga dekorimi i Kryetarit të KLSH-së me titullin “Qytetar nderi” i Vinodolit

Biblioteka e vjetër në qendër të ishullit të Krk ishte shumë interesante dhe me libra që i kanë rezistuar kohës edhe gjatë luftërave (veçanërisht gjatë luftës së dytë botërore), falë përkushtimit të banorëve të qytezës. Biblioteka kishte në fondin e saj 10 000 libra të zhanreve të ndryshme që nga viti 1898.

Kryetari i KLSH-së shoqërohej në këtë vizitë nga z.Rinald Muça, Drejtor i Departamentit të Auditimit të Performancës, zj.Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimit dhe Marrëdhënieve me Jashtë dhe zj.Amantja Patozi, specialiste pranë kësaj Drejtorie.

Vizita e arriti qëllimin e saj dhe kaloi në një atmosferë shumë miqësore.

Kryekontrollori i SHBA-ve Gene L. Dodaro takon Kryetarin e KLSH

6 dhjetor 2018

*Nga takimi i Kryetarit të KLSH z. Leskaj me
Kontrollorin e Përgjithshëm të Shteteve të Bashkuara
të Amerikës, z. Gene L. Dodaro, dhjetor 2018*

Në 6 dhjetor 2018, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj takoi në Washington D.C. në zyrën e tij Kontrollorin e Përgjithshëm të Shteteve të Bashkuara të Amerikës, z. Gene L. Dodaro, personaliteti më i rëndësishëm i auditimit suprem publik në botë. Z. Leskaj vlerësoi riaktivizimin e bashkëpunimit mes të dyja institucioneve të auditimit të lartë që nga viti 2012 dhe e informoi Kryekontrollorin amerikan për 10 risitë kryesore të zhvillimit të KLSH gjatë

viteve 2012-2018, të tilla si ligji i ri integral i institucionit i vitit 2014, në përputhje me standardet e INTOSAI-t, përqëndrimi tek auditimi i performancës, 300 kallzime penale në 7 vjet, ose një kallzim në javë, ose dy herë më shumë se periudha 2004-2011, investimi tek auditimet e teknologjisë së informacionit, konferencat shkencore të KLSH, muaji i hapur me qytetarët, kolana “Botimet e KLSH-së”, shkrimet e audituesve të institucionit në shtypin e përditshëm, etj.

Zoti Leskaj theksoi se standardet e auditimit të Zyrës së Llogaridhënies Qeveritare(GAO), institucionit suprem të auditimit të SHBA-ve, si reflektimi më i saktë i standardeve ndërkombëtare ISSAI, institucioni i KLSH i kishte gjithnjë parasysh. Për këtë, Kryetari Leskaj i tregoi Kryekontrollorit amerikan Dodaro edhe përkthimet në shqip të përmbledhjes së standardeve amerikane, të quajtur “Yellow Book(Libri i Verdhë)”, të botuar si libër nga KLSH në vitin 2016, si dhe botimin e fundit të vitit 2018, përkthimin e përmbledhjes “Green Book(Libri i Jeshil)” të GAO-s për standardet e auditimit të brendshëm në qeverinë federale amerikane.

Kryetari i KLSH e informoi kolegun amerikan edhe për zbatimin nga KLSH të përvojës amerikane në fushën e integritetit, nëpërmjet Kodit të Kryetarit të KLSH, ku përfshihet vendimi i titullarit për mos-rikandidim, si dhe projektin, i cili do të zbatohet në muajt e parë të vitit 2019, për botimin e protokolleve të GAO-s në raportet e saj me Kongresin Amerikan, si dhe të përvojës amerikane në ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve të institucionit të auditimit suprem publik.

Nga takimi i Kryetarit të KLSH z. Leskaj me Kontrollorin e Përgjithshëm të Shteteve të Bashkuara të Amerikës, z. Gene L. Dodaro

Z. Leskaj u shpreh se kjo vizitë e tij ndërkombëtare, edhe pse e fundit në detyrë, ishte domethënëse, përse i përket të ardhmes së zhvillimit profesional të audituesve të KLSH dhe të bashkëpunimit ndërkombëtar të institucionit.

Në fjalën e tij, z. Dodaro vlerësoi punën impresionuese të Kryetarit të KLSH në reformimin e institucionit dhe në drejtim të zbatimit të standardeve ISSAI, si dhe falenderoi për botimin në shqip të standardeve të GAO-s, të përfshira në përmbledhjet “Yellow Book” dhe “Green Book”.

Kryekontrollori i SHBA-ve theksoi punën e mirë të KLSH në drejtim të fitimit të dijeve në auditim, nëpërmjet botimeve të standardeve të fushës dhe shkëmbimit të eksperiencës me institucionet supreme të auditimit partnere.

Në takim ishte i pranishëm edhe Drejtori i Planifikimit Strategjik në GAO, z. Blockwood, i cili, nga ana e tij cilësoi të suksesshëm bashkëpunimin e KLSH me Qendrën e Ekselencës në Auditim të GAO-s, të konkretizuar me ardhjen në Tiranë të Drejtoreshës së Qendrës, zj. Janet St. Laurent dhe dhënien nga ana e saj të një leksioni për audituesit shqiptarë, si dhe të programeve disamujore të trajnimit “Fellowship” të 5 audituesve shqiptarë në zyrat e GAO-s.

Z. Blockwood u shpreh se vizita të tilla të ekspertëve amerikanë për të ngritur kapacitetet e audituesve shqiptarë do të vijojnë edhe në të ardhmen. Ai cilësoi se numri i rradhës i Revistës së INTOSAI-t “INTOSAI Journal”, që botohet nga GAO, do të ketë një hapësirë të veçantë kushtuar risive të KLSH në veprimtarinë audituese.

Nga ana e tij, Kryekontrollori Dodaro i uroi z. Leskaj suksese në detyrat e tij të ardhshme dhe e inkurajoi për projektin e tij individual me Zyrën Kombëtare të Auditimit të Polonisë (NIK) për shkëmbimin e eksperiencës në auditim, si dhe u shpreh i sigurtë se bazat e shëndosha të bashkëpunimit, të ngritura mes GAO-s dhe KLSH-së do të vijojnë të japin frutet e tyre edhe në të ardhmen.

Nga takimi i Kryetarit të KLSH z. Leskaj me Drejtorin e Planifikimit Strategjik në GAO, z. Blockwood, dhjetor 2018

Që nga viti 2015, ky është takimi i tretë zyrtar i dy drejtuesve të auditimit suprem publik të Shqipërisë dhe SHBA-ve në zyrën e drejtuesit të GAO-s në Washington, pas disa takimeve në Kongreset INCOSAI dhe në simpoziumet kryesore të INTOSAI-t.

PJESËMARRJA E SAI-ve PARTNERE NË AKTIVITETET E ZHVILLUARA NGA KLSH NË SHQIPËRI

Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë, z. Krzysztof Kwiatkowski zhvilloi një vizitë zyrtare në Shqipëri

4-7 maj 2016

Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë, z. Krzysztof Kwiatkowski zhvilloi në datat 4-7 maj 2016 një vizitë zyrtare në Shqipëri, në kuadër të përrurimit të Projektit të Binjakëzimit, IPA 2013, të fituar nga KLSH dhe të financuar nga BE. Gjatë kësaj vizite, zoti Kwiatkowski së bashku me Kryetarin e KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe Ambasadorin e Polonisë në Shqipëri, z.Marek Jeziorski zhvilluan disa takime të rëndësishme me drejtues të Institucioneve të Pavarura, Ministra, Deputetë, etj. Në datën 4 maj 2016 zoti Kwiatkowski, së bashku me delegacionin që e shoqëronte u prit në një takim të veçantë nga Presidenti i Republikës SH.T.Z. Bujar Nishani.

Presidenti i Republikës i uroi delegacionit për zemërsisht mirëseardhjen në Institucionin e Presidentit të Republikës, duke shprehur respekt dhe mirënjohje personale për mbështetjen që Polonia ka dhënë ndër vite për integrimin evropian të Shqipërisë. Kreu i Shtetit nënvizoi rëndësinë që kanë institucionet e auditimit për mbarrëvajtjen e jetës në një shtet demokratik si dhe në luftën ndaj korrupsionit. Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë, zoti Krzysztof Kwiatkowski, pasi e falënderoi Kreun e Shtetit shqiptar për pritjen e ngrohtë dhe miqësore, theksoi se bashkëpunimi mes institucioneve homologe në fushën e auditimit do të vijojë të forcohet edhe nëpërmjet bashkëpunimeve të tjera, veçanërisht projektit të Binjakëzimit “Për forcimin e kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm”, projekt i cili do të implementohet nga KLSH dhe dy SAI Evropiane, SAI Polak dhe Kroat.

Pas takimeve të zhvilluara në Presidencë zoti Kwiatkowski pati një takim me Kryetarin e Gjykatës Kushtetuese zotin Bashkim Dedja. Pas prezantimit të organizimit dhe funksionimit të Gjykatës Kushtetuese të Shqipërisë, Kryetari Dedja iu përgjigj interesimit të zotit Kwiatowski për sa i përket efektit të vendimeve të Gjykatës Kushtetuese dhe theksoi rëndësinë që kanë institucionet e auditimit në mirë-funksionimin e një shteti demokratik.

Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë Krzysztof Kwiatowski, shprehu kënaqësinë e bashkëpunimit me institucionet homologe shqiptare në fushën e auditimit në funksion të luftës ndaj korrupsionit dhe konfirmoi se ky bashkëpunim do të vijojë të forcohet duke ofruar mbështetje konkrete për rritjen e kapaciteteve audituese. Në datën 5 maj në ambientet e Kuvendit të Shqipërisë, u zhvillua një takim me Kryetarin e Kuvendit, z.Illir Meta. Gjatë takimit Kryetari i Kuvendit theksoi rëndësinë që ka për Parlamentin e Shqipërisë funksionimi në mënyrë profesionale i Kontrollit të Lartë të Shtetit. Zoti Meta

theksoi se Kontrolli i Lartë i Shtetit si institucion kushtetues i pavaruar ka rritur shkallën e përgjegjshmërisë për të përmbushur jo vetëm objektivat afatshkurtër e afatmesme institucionale, por edhe ngritjen në një nivel më të lartë të shkallës së bashkëpunimit dhe bashkëveprimit me institucionet ligj-zbatuese si edhe përfaqësimin në strukturat ndërkombëtare, INTOSAI dhe EUROSAI. Kuvendi i ka dhënë mbështetjen maksimale veprimtarisë së Kontrollit të Lartë të Shtetit me miratimin e ligjit të ri të institucionit, tërësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare të fushës, duke hedhur bazat e një institucioni të depolitizuar dhe të departizuar.

Nga takimi i z. Kwiatkowski me Kryetarin e Kuvendit z.

Meta

Nga ana e tij, Presidenti i NIK-ut zoti Kwiatkowski vlerësoi mbështetjen që *Parlamenti i jep Kontrollit të Lartë të Shtetit* dhe theksoi se bashkëpunimi Parlament-KLSH është një garanci për pavarësinë e plotë të institucionit dhe për rritjen e përgjegjësisë së administratës shtetërore në administrimin e fondeve publike dhe mirëqeverisjen e vendit.

Gjithashtu, në datën 5 maj në ambientet e Kuvendit të Shqipërisë, u zhvillua një takim edhe me Kryetarin

e Komisionit për Ekonominë dhe Financat, z. Erion Braçe. Gjatë takimit u evidentuan marrëdhëniet shumë të mira mes Komisionit për Ekonominë dhe Financat dhe Kontrollit të Lartë të Shtetit, veçanërisht miratimi i Ligjit të Ri të KLSH-së nga Kuvendi i Shqipërisë vitin e kaluar, për të cilin kontributi i këtij Komisioni ka qenë shumë i rëndësishëm. Mbështetja e Komisionit dhe e Kuvendit në tërësi për miratimin e Ligjit ka siguruar që veprimtaria e KLSH-së të jetë në përputhje të plotë me standardet e INTOSAI-t.

Në datën 5 maj 2016 zoti Kwiatkowski zhvilloi një takim me Ministrin e Drejtësisë, zotin Ylli Manjani. I pranishëm në këtë takim, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj, vlerësoi me mjaft pozitivitet përfaqësimin e Ministrisë së Drejtësisë ndaj aktivitetit të Kontrollit të Lartë të Shtetit. Gjatë takimit zoti Manjani dhe zoti Kwiatkowski, që ka mbajtur më parë edhe postin e Ministrit të Drejtësisë së Polonisë, kanë ndarë disa ide lidhur me disa elementë të rëndësishëm të reformës në drejtësi, veçanërisht duke u ndalur tek sistemi gjyqësor. Referuar përvojës së tij në krye të Ministrisë së Drejtësisë, z. Kwiatkowski vlerësoi se në çdo shoqëri demokratike një pjesë e shoqërisë do të jetë e pakënaqur ndaj gjyqësorit, ndaj dhe çdo ndryshim është i mirëpritur. Ai cilësoi me rëndësi që çdo ndryshim që përfshin këtë sistem duhet argumentuar mirë dhe gjithashtu ka mjaft rëndësi që të qartësohet se nuk ka interesa politike për ndryshimet e ndërmarra.

Ndër të tjera, gjatë takimit bashkëbiseduesit vlerësuan se koncepti i auditimit të performancës është një proces i domosdoshëm dhe z. Manjani u shpreh se do t'i ndjekë me interes rezultatet që do të prodhohen.

Në vijim të vizitës së tij, Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë, z. Krzysztof Kwiatkowski zhvilloi dhe një takim me Prokurorin e Përgjithshëm, z. Adriatik Llalla.

Për zotin Llalla, bashkëpunimi ndërmjet Prokurorisë dhe KLSH-së duhet të shërbejë si shembull që duhet ndjekur për të arritur suksesin e pritshëm në vënien para përgjegjësisë ligjore të zyrtarëve të përfshirë në veprime antiligjore gjatë detyrës.

Prokurori i Përgjithshëm shprehu në takim angazhimin e institucioneve ligj-zbatuese në Shqipëri për të luftuar korrupsionin. Ai theksoi se "të gjithë bashkë po mundohemi që të forcojmë institucionet, kryesisht ato audituese, për të goditur fenomenin e korrupsionit dhe abuzimit me detyrën. Në këtë sfidë, është shumë i rëndësishëm bashkëpunimi ndërmjet Prokurorisë dhe Kontrollit të Lartë të Shtetit".

Nga takimi i z. Kwiatkowski me Kryetarin e KLSH z. Leskaj

Z. Sejdiu u tregoi të pranishmëve për historinë e pasur të Elbasanit dhe vlerave të këtij qyteti, pa harruar edhe resurset e mëdha turistike që ofron ky qytet me tradita.

Z. Sejdiu përmendi gjithashtu edhe mënyrën e funksionimit të Bashkisë së Elbasanit dhe bashkëpunimin me Këshillin Bashkiak duke u ndalur tek "Buxheti me Pjesëmarrje". Kryebashkiaku i shpjegoi Z. Kwiatowski se buxhetin e Elbasanit e përcaktojnë qytetarët duke vetëvendosur për problemet e tyre parësore.

Z. Krzysztof Kwiatowski duke treguar edhe eksperiencën e tij si ish-nënkryetar bashkie vlerësoi punën e Z. Sejdiu në krye të Bashkisë së Elbasanit. Ai tha se vetëm një kryetar që punon fort për qytetin e tij dhe nuk bën dallime mes qytetarëve për shkak të bindjeve politike, merr besimin e qytetarëve për një mandat të tretë.

Nga dhënia e z. Kwiatowski titulli "Qytetar Nderi" i Elbasanit.

Z. Kwiatowski, i cili më parë ka mbajtur edhe detyrën e Prokurorit të Përgjithshëm të Polonisë, shprehu vlerësimet për rezultatet konkrete, si edhe, nisur nga përvoja e tij personale, e konsideroi shumë të rëndësishëm bashkëpunimin e ngushtë ndërinstitutional.

Në datën 4 maj, zoti Kwiatowski bëri një vizitë në Bashkinë e Elbasanit dhe zhvilloi një takim me Kryetarin e Bashkisë, z. Qazim Sejdiu.

Z. Kwiatowski, në datën 4 maj u nderua nga Këshilli Bashkiak i Elbasanit për kontributin e shquar në rritjen e kapaciteteve profesionale të audituesve të Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe administratës publike në përgjithësi me titullin "Qytetar Nderi" i Elbasanit.

Në fjalën e tij para të pranishmëve në ceremoninë e organizuar në teatrin "Skampa", z. Kwiatowski u shpreh i vlerësuar për këtë vendim të Këshillit Bashkiak të Elbasanit. Ai tha se, përveç Kryetarit të Bashkisë, z. Qazim

Sejdini, i cili është mik i tij, tashmë miq të tij janë edhe të gjithë qytetarët e Elbasanit.

Homazhe në nder të Atit të Shenjtë Papa Gjon Pali II

Në datën 5 maj, Presidenti Krzysztof Kwiatkowski dhe Kryetari i KLSH-së, zoti Leskaj bënë homazhe dhe vendosen kurora me lule në Varrezat e Dëshmoreve të Kombit në respekt të ditës së dëshmorëve.

Kryetari i KLSH-së, zoti Leskaj dhe Delegacioni Polak, në respekt të bashkëkombësit të tyre, Atit të Shenjtë Papa Gjon Pali II, bënë një vizitë dhe vendosen lule në monumentin e vendosur për nder të tij, në periferi të qytetit të Tiranës.

Trashëgimia e Papës i kalon caqet e kishës katolike. Ati i Shenjtë ishte një njeri, i cili me shpresën dhe besimin e tij ndihmoi në transformimin e botës. E gjithë Bota katolike, por edhe ajo e besimeve të tjera ka nderuar njeriun, që kontribuoi për Paqen në Botë dhe për shembjen e Komunizmit. Krahas shumë të tjerëve, një nderim i vecantë, Papa Gjon Palit të II-të i është atribuar edhe nga Shteti Shqiptar, për të cilin ai ka kontribuar direkt me besimin e tij. Papa Gjon Pali II-të ka vizituar Shqipërinë në 25 Prill të vitit 1993.

Në ditët e qëndrimit në Shqipëri Zoti Kwiatkowski dhe delegacioni polak gjithashtu vizituan dhe qytetet e Vlorës, Durrësit, Elbasanit dhe Krujës.

Audituesi i Përgjithshëm i Kosovës viziton KLSH, takon Presidentin e Republikës dhe personalitete të tjera të vendit

17 tetor 2016

Audituesi i Përgjithshëm i Kosovës, z. Besnik Osmani zhvilloi më datë 17 tetor 2016 një vizitë pune në Kontrollin e Lartë të Shtetit.

Në takimin me Kryetarin e KLSH, z. Bujar Leskaj, z. Osmani, duke vlerësuar partneritetin e ngushtë të dy institucioneve supreme të auditimit të Kosovës dhe Shqipërisë, të nisur me nënshkrimin e marrëveshjes së bashkëpunimit në shkurt të vitit 2012, bëri një prezantim të punës dhe rezultateve të institucionit të tij pas emërimit të tij si Auditues i Përgjithshëm në mars 2016, si dhe të riorganizimit dhe ndryshimeve thelbësore të fundit të Zyrës Kombëtare të Auditimit (ZKA) të Kosovës, duke fituar një qasje më efektive në auditim, e orientuar nga auditime më cilësore dhe më pranë qytetarit kosovar, si dhe me informacione më të drejtpërdrejta për Kuvendin e Kosovës.

Z. Leskaj prezantoi punën e institucionit të KLSH gjatë vitit 2016, rezultatet dhe auditimet më të rëndësishme, si dhe kontributin e institucionit për përmirësimin e mirëqeverisjes publike, nëpërmjet thellimit të luftës kundër korrupsionit. Më tej, të dy drejtuesit e institucioneve supreme të auditimit të Kosovës dhe Shqipërisë diskutuan për planin e

ardhshëm të aktiviteteve, si në kuadrin e bashkëpunimit dypalësh dhe në atë më të gjerë të bashkëpunimit rajonal dhe mbarë evropian mes institucioneve anëtare të organizatës EUROSAI.

*Nga takimi i Audituesit të Përgjithshëm të Kosovës
z. Osmani, me z. Leskaj dhe deputetin z. Florion
Mima*

Aktivitetet do të jenë të larmishme, nga shkëmbimi i përvojave në nivel praktik dhe teknik për zbatimin e plotë të standardeve ndërkombëtare të auditimit publik dhe praktikave të mira evropiane, nëpërmjet seminareve dhe konferencave vjetore individuale ose të përbashkëta, e deri tek auditime të përbashkëta për tema me rëndësi si për ekonominë dhe administrimin publik të Kosovës, ashtu dhe të Shqipërisë.

Për këtë qëllim, do të rinovohet marrëveshja e lidhur mes dy institucioneve në vitin 2012, duke zgjeruar gamën e aktiviteteve të përbashkëta dhe duke përfshirë Planin e Veprimit KLSH-ZKA të vitit 2017. Z. Osmani u takua dhe me Prof. Dr. Lindita Lati, Kryetaren e Autoritetit të Konkurrencës së Shqipërisë. Zj. Lati e njohu Kryeaudituesin e Kosovës me eksperiencën e një partneriteti të suksesshëm me KLSH,

të nisur që në vitin 2012, me shkëmbimin e informacioneve dhe të rasteve kur aktiviteti i strukturave publike sillte deformimin e konkurrencës në treg.

Audituesi i Përgjithshëm i Kosovës u takua në mesditë me Inspektorin e Përgjithshëm të Inspektoratit të Lartë të Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe të Konfliktit të Interesave z. Shkëlqim Ganaj. Z. Ganaj i paraqiti z. Osmani rezultatet e bashkëpunimit me KLSH dhe praktikën efiçiente të deritanishme të shkëmbimit të indicieve mes të dyja institucioneve të kontrollit.

Në mjediset e KLSH, z. Besnik Osmani u takua dhe me deputetin e Kuvendit z. Florjon Mima, një nga themeluesit e sistemit modern fiskal të Shqipërisë dhe personalitet i mendimit ekonomik shqiptar. Z. Osmani dhe z. Mima kanë dhënë kontribut të përbashkët në ndërtimin e sistemit fiskal të Kosovës. Z. Mima e njohu Audituesin e Përgjithshëm të Kosovës me raportet e frytshme të punës që Komisioni për Ekonominë dhe Financat ku ai bën pjesë, ka me institucionin e Kontrollit të Lartë të Shtetit.

Z. Osmani nga ana e tij solli praktikën shumë pozitive dhe efektive të bashkëpunimit mes Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës dhe Komisionit për Mbikëqyrjen e Financave Publike të Kuvendit të Kosovës.

Në orën 16.00, Audituesi i Përgjithshëm i Kosovës takoi Presidentin e Republikës, SH.T.Z. Bujar Nishani. Presidenti vlerësoi kontributin e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës në mirëqeverisjen publike të shtetit më të ri të Evropës.

Gjykata e Auditimit e Austrisë prezanton Raportin për KLSH-në

4 nëntor 2016

Më datë 4 nëntor 2016, në sallën e Akademisë së Shkencave, Drejtori i Përgjithshëm i Gjykatës së Auditimit të Austrisë, z. Robert Sattler, në prani të përfaqësuesve të profesoratis, të shoqërisë civile, medias dhe audituesve të KLSH, prezantoi Raportin “Peer Review (Rishikim mes Kolegëve)” për Kontrollin e Lartë të Shtetit.

Nga prezantimi i raportit “Peer Review (Rishikim mes Kolegëve)” për Kontrollin e Lartë të Shtetit .

Ai vlerësoi pavarësinë e lartë të institucionit, të fituar duke zbatuar me përpikmëri standardet ndërkombëtare të auditimit të jashtëm publik, ISSAI, si dhe ligjin e ri integral të miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë në nëntor 2014. Z. Sattler dha rekomandimet për forcimin e mëtejshëm të pavarësisë së KLSH, ndërsa Kryetari i KLSH-së, z. Bujar Leskaj, pasi falënderoi kolegët austriakë për ndihmesën me raportin objektiv dhe të detajuar, theksoi se rekomandimet e

Gjykatës së Auditimit të Austrisë do të jenë një plan konkret pune për zbatim nga KLSH, i përfshirë natyrshëm në objektivat dhe masat për realizimin e strategjisë 2013-2017 të zhvillimit të institucionit.

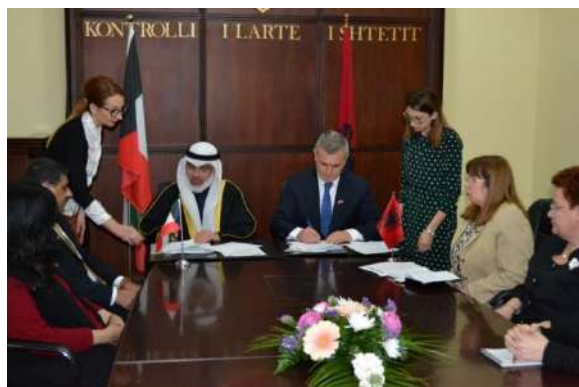
Presidenti i Byrosë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit zhvillon një vizitë zyrtare dy ditore në Shqipëri

6-7 Mars 2017

Më datat 6-7 Mars 2017, Presidenti i Byrosë Shtetërore të Auditimit (SBA) të Kuvajtit, z. Adel Abdulaziz Al-Saraawi, zhvilloi një vizitë pune dy ditore në Shqipëri. Delegacioni i kryesuar nga z.Al-Saraawi përbëhej nga z. Ibrahim Abdullah Bukobar, Kryeauditues, Departamenti i Auditimit të Ministrive; znj. Fatma Yousef Al-Qattan, Specialiste mbi

Organizmat Ndërkombëtare; znj. Fatma Abdullah Al-Abduljalil, Audituese e Asociuar, Departamenti i Shoqërive Publike dhe znj. Shiekha Khalid Al-Zair, Audituese e Asociuar, Departamenti i Punësimit.

Gjatë takimeve të zhvilluara në ambientet e KLSH-së përgjatë dy ditëve, u bë një prezantim i dy institucioneve respektive, me qëllimin identifikimin e fushave dhe interesave të përbashkëta për nënshkrimin e një marrëveshjeje bashkëpunimi midis Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Byrosë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit, bazuar në një plan pune me një kalendar aktivitete.

Nga vizita e presidentit të Byrosë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit

Kryetari i KLSH-së z. Leskaj vuri në dukje dobishmërinë që do të sjellë zbatimi i marrëveshjes së bashkëpunimit me Byronë Shtetërore të Auditimit të Kuvajtit, i cili përfaqëson një institucion modern dhe inovativ, jo vetëm në ARABOSAI por edhe në komunitetin e INTOSAI-t. “SAB i Kuvajtit renditet ndër SAI-t e pakta që realizon auditimet të llojit “para-faktit” (ex-ante audit), si dhe ka mbi

20 vjet që kryen auditime të performancës në një numër të konsiderueshëm në nivel vjetor. Në kuadrin e bashkëpunimeve institucionale me vendet e rajonit, me Gjykatën Europiane të Audituesve, me Zyrën e Auditimit të Qeverisë së SHBA-së (GAO) dhe aktualisht me SAB e Kuvajtit, KLSH plotësoi gjeografinë e bashkëpunimeve institucionale, të cilat përbëjnë shtyllat e modernizmit të KLSH-së”.

Kreu i KLSH-së theksoi se Kuvajti është një vend mik i Shqipërisë, i cila ka mbështetur me donacione dhe projekte madhore zhvillimin e shumë sferave të ekonomisë shqiptare. Në frymën e këtij bashkëpunimi, Kryetari Leskaj shprehu angazhimin maksimal të KLSH-së për ripërtëritjen e marrëveshjes së bashkëpunimit duke e konkretizuar përmes auditimeve të përbashkëta, vizitave të ndërsjellta të audituesve shqiptarë dhe atyre kuvajtianë, workshop-eve, si dhe në organizimin e konferencave të përbashkëta shkencore. “Mbështetja e Kuvajtit është e rëndësishme për Shqipërinë dhe ne si Kontroll i Lartë i Shtetit shohim një aspekt tjetër të këtij bashkëpunimi, përpos atij financiar, atë të ndërveprimit institucional përmes auditimeve të përbashkëta, me qëllim forcimin e kapaciteteve institucionale”, u shpreh Kryetar i KLSH, z. Bujar Leskaj.

Nga ana e tij, Presidenti i Byrosë së Auditimit të Kuvajtit, z. Adel Abdulaziz Al-Saraawi, falënderoi Kryetarin e KLSH-së për ftesën dhe pritjen miqësore, duke vlerësuar rolin e Kontrollit të Lartë të Shtetit në përmirësimin e menaxhimit financiar në Shqipëri si dhe

reformat institucionale të ndërmarra nga KLSH, të cilat, theksoi ai, reflektohen dhe tek prezenca aktive e audituesve të KLSH-së në grupet e punës së INTOSAI-t. “Kemi respekt për punën Tuaj dhe kemi ardhur me aspirata të reja për të ngritur në një stad të ri bashkëpunimin mes KLSH-së dhe SBA-së”.

Presidenti Al-Saraawi prezantoi një plan pune ku do të bazohet marrëveshja e bashkëpunimit me KLSH-në duke theksuar se Byroja Shtetërore e Auditimit është e përkushtuar për të çelur një horizont të ri ndërveprim mes dy institucioneve, duke u fokusuar në fushat e menaxhimit të riskut, zbatimit të standardeve ndërkombëtare të INTOSAI-t, auditimit të sektorit të hidrokarbureve, transparencës dhe integritetit, kontrollit të brendshëm dhe auditimit mjedisor.

Presidenti Al-Saraawi shprehu një interes të veçantë për Konferencën Shkencore të KLSH, të cilën e konsideroi si një forum të rëndësishëm në funksion të kërkimit shkencor në fushën e auditimit dhe më gjerë dhe mbështeti propozimin e z.Leskaj për organizimin e një konferencë të përbashkët shkencore, një pikë kjo e cila u pasqyrua edhe në marrëveshjen e bashkëpunimit.

Në kuadër të vizitës në Shqipëri, në ditën e parë të vizitës më datë 6 mars, delegacioni i Kryesuar nga Presidenti i SAI-t të Kuvajtit zhvilloi një takim me Presidentin e Republikës, SH.T.Z. Bujar Nishani me Kryetarin e Kuvendit, SH.T.Z. Ilir Meta në ambientet e Kuvendit të Shqipërisë dhe me deputetë të Parlamentit.

Gjatë takimi me delegacionin kuvajtian, Kreu i Shtetit, SH.T.Z. Bujar Nishani u shpreh se Kuvajti dhe Shqipëria kanë një miqësi të veçantë. “Kuvajti ka tek Shqipëria një mik të përhershëm dhe ne jemi përgjegjës për të zhvilluar më tej këtë marrëdhënie. Vendi ynë ka dinamikë në zhvillimin ekonomik dhe roli i SAI-ve është me shumë rëndësi për mirëadministrimin e fondeve publike”, përfundoi z.Nishani.

Nga ana e tij, Presidenti Al-Saraawi falënderoi Presidentin për pritjen duke theksuar se së bashku me z.Leskaj do të punojnë për të konkretizuar marrëveshjen e bashkëpunimit, për të forcuar llogaridhënien dhe transparencën në menaxhimin financiar.

Gjatë takimit me SH.T.Z.Illir Meta, Kryetarin e Kuvendit, Presidenti i Byrosë shtetërore të Auditimit të Kuvajtit, Zoti Saraawi, vlerësoi rëndësinë e bashkëpunimit të SAI-ve me parlamentin sepse Kuvendi është institucioni tek i cili SAI-t raportojnë por edhe institucioni që e mbështet veprimtarinë e SAI-ve, me qëllim përmirësimin e qeverisjes.

Zoti Meta vlerësoi marrëdhëniet e deritanishme me shtetin e Kuvajtit, të cilat i cilësoi si marrëdhënie vëllazërore. Zoti Meta konfirmoi që ai personalisht dhe institucioni që drejton janë mbështetës të fuqishëm të marrëdhënieve shumë të mira me shtetin e Kuvajtit dhe cilësoi në këtë drejtim vizitat e shumta të personaliteteve të rëndësishme të Kuvajtit në Shqipëri.

Në përfundim të takimeve dy ditore, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj dhe Presidenti i SAB, z. Adel Abdulaziz Al-Saraawi nënshkruan Marrëveshjen e Bashkëpunimit, duke përcaktuar edhe një kalendar të aktiviteteve për periudhën 2017-2021, bazuar në planin e punës të përditësuar gjatë ditëve të qëndrimit në Shqipëri.

Delegacioni gjatë ditëve të qëndrimit në Shqipëri zhvilloi një vizitë në Muzeun Historik Kombëtar në Tiranë dhe në Muzeun e Pavarësisë në Vlorë.

Drejtoresha e Qendrës së Ekselencës në Auditim të GAO-s, Znj. Janet St.Laurent, zhvillon një leksion me audituesit e KLSH

24 mars 2016

Më datën 24 mars, në sallën e Akademisë së Shkencave, znj.Janet St.Laurent, Drejtoreshë e Qendrës së Ekselencës në Auditim të Zyrës së Auditimit të Qeverisë së SHBA-së (GAO), zhvilloi një leksion të hapur me audituesit e KLSH-së. Tema e leksionit ishte “Roli i GAO-s në provimin e llogaridhënies, rezultateve dhe bashkëpunimit”. Leksioni vjen në kuadër të vizitës dyditore të znj.Janet St.Laurent në Shqipëri, ku mori pjesë edhe në Seminarin “SAI dhe Parlamenti”.

Nga leksioni i znj. Laurent mbajtur në sallën e Akademisë së Shkencave

llogaridhënia, integriteti dhe besueshmëria për të garantuar që punë audituese të jetë profesionale, objektive, jo-partizane, jo ideologjike, e drejtë dhe e balancuar për të ofruar raporte të qarta e më cilësi të lartë mbi mënyrën sesi shpenzohet fondet federale”. Shumica e raporteve të auditimit në GAO janë të llojit të performancës dhe bazohet në një metodologji të pasur që përfshinë: rastet studimore, kampionimin statistikor, anketimet, intervistat dhe krahasimin e të dhënave.

Për znj. St.Laurent, pavarësia e një Institucioni Suprem Auditimi është parakusht për realizimin e këtij misioni dhe në GAO, Audituesi i Përgjithshëm i GAO-s ka një mandatin 15

Në prezantimin e këtij leksioni, znj.Janet St.Laurent i njohur audituesit shqiptarë me misionin e GAO-s dhe parimet ku bazohet puna audituese amerikane. “Roli i GAO-s është që të mbështesë Kongresin e SHBA-së në ushtrimin e përgjegjësi kushtetuese, të asistojë në performancën e mirë dhe rritjes së llogaridhënies së qeverisë amerikane, për të mirën e popullit amerikan. Për të realizuar këtë mision, GAO mbështetet në disa parime thelbësore si:

vjeçar, më të gjerë që mund të kenë drejtuesit e institucioneve, me qëllim që veprimtaria audituese të mbetet e pacenuar nga rotacionet politike. “Audituesi i Përgjithshëm konfirmohet përmes një procesi emërimi të përbashkët, që përfshin Kongresin dhe Presidentin. Ai mund të largohet përmes “impeachment” ose një rezolute të përbashkët në Kongres, për arsye të mirëpërcaktuara”.

Në vijim të leksionin, znj.St Laurent u ndal në një pikë të rëndësishme, të rolin thelbësor që ka Kongresi në efektivitetin e punës së një institucioni suprem auditimi, duke vlerësuar gjetjet dhe rekomandimet e SAI-t, si dhe duke kërkuar zbatimin e tyre nga institucionet e audituara. Zj. St. Laurent solli eksperiencën e pasur të GAO-s në raportet me Kongresin Amerikan, ku çdo vit GAO merr pjesë në qindra seanca dëgjimore të Kongresit dhe i dërgon atij me qindra raportime. “Raporti GAO-Kongres institucionalizohet përmes një Dokument Protokolli. Tashmë kemi një traditë të konsoliduar besimi reciprok ku në shumicën e ligjeve të miratuara, Kongresi sanksionon dispozita të veçanta që i atribuojnë GAO-s të drejtën e auditimit për fushën që rregullon ligji. Në marrëdhëniet SAI- Parlament, raportet e performancës kanë rëndësi pasi zgjerojnë bashkëpunimin me komisione të ndryshme”.

Në raportet me Kongresin, një rol të rëndësishëm luan Raporti i Riskut të Lartë që nxjerr çdo dy vjet GAO, me nisjen e legjislaturës së re në Kongres. Ky raport identifikon zonat me risk të lartë, të cilat janë më të cenueshme nga keqmenaxhimi, mashtrimi dhe abuzimeve si dhe ofron një informacion më të gjerë për të arritur ekonomistët, eficientë dhe efektivitet më të lartë”, u shpreh znj.St.Laurent.

Lektorja amerikane vuri në dukje se kjo marrëdhënie solide GAO-Kongres ka krijuar një mekanizëm efektiv për ndjekjen e rekomandimeve që ka rezultuar në një impakt pozitiv në buxhetin amerikan. “Për vitin fiskal 2016, arritjet e GAO-s përfshijnë një përfitim financiar për buxhetin në masën \$ 63,4 miliardë dhe 1234 përmirësime në programe dhe ligje qeveritare. Nga 2000 rekomandime të bëra, 73% e tyre janë implementuar”, theksoi znj.St.Laurent.

Në vazhden e leksionit, znj.Laurent bëri një prezantim edhe të Qendrës për Ekselencë në Auditim të GAO-s, me qëllim ndarjen e eksperiencës së GAO-së me SAI-t homologe nëpër botë. “Misioni i Qendrës së Ekselencës në Auditim është që të promovojë mirëqeverisjen dhe të ndërtojë kapacitete institucionale të organizmave kombëtare e ndërkombëtare të auditimit, duke ofruar trajnime, asistencë teknike dhe metodologji inovative. Kjo qendër është një strukturë qendrore e GAO-s, që punon me të gjitha institucionet e auditimit dhe llogaridhënies qeveritare në botë, për të përmirësuar dhe shtuar, nëpërmjet trajnimeve të saj, kapacitetet e tyre në auditim. Qendra ndihmon institucionet supreme të auditimit publik (SAI-t) të zhvillojnë dhe zbatojnë korniza të shëndosha të sigurimit të cilësisë në auditim dhe plane strategjike e strategji të zhvillimit të burimeve të tyre njerëzore, duke rritur njohuritë për standardet ndërkombëtare të INTOSAI-t”.

Leksioni vijoi me pyetje-përgjigje nga audituesit shqiptarë për identifikimin e fushave dhe prioritetëve të KLSH-së, me qëllim konkretizimin e kornizës së bashkëpunimit, ku do të bazohet asistenca e GAO-s për Kontrollin e Lartë të Shtetit.

Leksioni përfundoi me një fjalë përshëndetëse të Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit, z.Bujar Leskaj, i cili shprehu mirënjohjen për mbështetjen që GAO i ka ofruar KLSH-së. “Në këto vitet e fundit, marrëdhënia jonë si KLSH me GAO-n po forcohet dhe po merr trajta konkrete bashkëpunimi. I jemi mirënjohës GAO-s dhe në veçanti z. Dodaro, drejtuesit të saj, që në harkun kohor të dy viteve 2016-2017 mundësuan dhe po realizojnë trajnimin e tre audituesve tanë për 4 muaj pranë zyrave të GAO-s në Uashington D.C. Kjo eksperiencë që po merret është e një vlere të jashtëzakonshme për ne”.

Kryetari i KLSH-së theksoi se GAO, si lider i komunitetit INTOSAI, përbën një model për të gjitha institucionet supreme të auditimit në botë, për pavarësinë, profesionalizmin, transparencën dhe integritetin, vlera këto të përmbajtura në standardet ISSAI të INTOSAI-t. “Mbështetur në këto tradita dhe vlera të patjetërsueshme të kontributit të një SAI si GAO në mbajtjen të përgjegjëshme të administratës së shtetit më të fuqishëm dhe demokratik në botë, por dhe në zhvillimin e auditimit suprem publik, ne si KLSH përkthym në shqip dhe botuam në vitin 2015 standardet e auditimit të GAO-s, «Yellow Book (Libri i Verdhë)». Leximi dhe përvetësimi i këtyre standardeve nga audituesit e KLSH-së po i ndihmon ata në punën e tyre të përditshme për të realizuar auditime cilësore. Sfidë jonë është të implementojmë standardet e GAO-s, pra të përgatisim “The Albanian Yellow Book”, standardet e auditimit suprem publik të Shqipërisë”, përfundoi Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj.

Kryetari i KLSH, Z.Leskaj takon Këshilltarin e Projektit për hartimin, koordinimin dhe implementimin e politikave në luftën kundër korrupsionin, Z Detlef Kreuzer.

25 prill 2017

Në datën 25 prill 2017, Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, z. Bujar Leskaj priti në një takim Këshilltari e Projektit të financuar nga Bashkimi Evropian “Mbështetje për hartimin, koordinimin dhe implementimin e politikave në luftën kundër korrupsionin”, z. Detlef Kreuzer. Z. Kreuzer prezantoi qëllimin dhe objektivin e këtij projekti kaq të rëndësishëm për Shqipërinë në rrugën e saj drejt integritetit evropian. Z. Kreuzer theksoi rëndësinë që ka përfshirja e Kontrollit të Lartë të Shtetit në këtë projekt si një institucion i cili ndesh fenomenin e korrupsionit në veprimtarinë e tij dhe jep një kontribut të qenësishëm në luftën kundër këtij fenomeni. Z. Kreuzer paraqiti një panoramë që qartë të legjislacionit dhe eksperiencës së institucioneve gjermane për këtë çështje, duke theksuar rëndësinë që kanë institucionet supreme të auditimit në referimin pranë prokurorisë të fenomeneve korruptive në përdorimin e parasë publike.

Z. Leskaj duke vlerësuar kontributin që ka dhënë qeveria gjermane në kryerjen e reformave institucionale në Shqipëri nënvizoi rëndësinë e këtij projekti, i cili synon vendosjen e bazave solide të bashkëpunimit midis institucioneve të qeverisjes qendrore dhe institucioneve të pavarura në hartimin e politikave të suksesshme mbarëkombëtare për luftën kundër korrupsionit theksoi se KLSH në përmbushje të misionit kushtetues ka qenë dhe është shumë aktive në luftë kundër këtij fenomeni.

Nga takimi me Këshilltarin e Projektit për hartimin, koordinimin dhe implementimin e politikave në luftën kundër korrupsionit, Z Detlef Kreuzer

Z. Leskaj nënvizoi se misioni i institucioneve të auditimit është shqyrtimi i implementimit të politikave të hartuara nga qeveria dhe jo përfshirja në hartimin e politikave. I vetëdijshëm për misionin kushtetues si agjent i Parlamentit për mbikëqyrjen e përdorimit të fondeve publike Kontrolli i Lartë i Shtetit ka intensifikuar dhe ka marrëdhënie mjaftë të mira

institucionale me të gjitha institucionet ligj-zbatuese të cilat luajnë një rol kyç në luftën kundër korrupsionit dhe mashtimit ku duhet përmendur bashkëpunimi i ngushtë me Prokurorinë e Përgjithshme, ILDKPKI dhe Shërbimin Informativ Shtetëror.

Gjatë viteve të fundit shihet qartas instalimi i kulturës së pandëshkueshmërisë ndaj akteve korruptive të zyrtarëve të lartë e të mesëm. Provë e qartë për këtë është qëndrimi në detyrë i zyrtarëve të lartë pavarësisht rekomandimeve të KLH për largimin nga detyra për shkak të përfshirjes në afera korruptive.

“Kontrolli i Lartë i Shtetit për 4 vjet me radhë i ka propozuar qeverisë hartimin dhe përcjelljen për miratim nga Kuvendi të Ligjit për Përgjegjësinë Materiale, ligj i cili do të kishte një rol vendimtar në luftën kundër korrupsionit. Megjithatë konstatohet me keqardhje se si maxhoranca qeverisëse ashtu edhe opozita nuk kanë shprehur interes për miratimin e këtij ligji” – theksoi Kryetari i KLSH, z. Leskaj.

Ndonëse lufta kundër korrupsionit duhet të jetë në fokusin e të gjitha institucioneve konstatohet se kallëzimet penale të kryera nga KLSH në 5 vitet e fundit janë 5 herë më shumë në numër krahasuar me kallëzimet e bëra nga njësitë e auditimit të brendshëm. KLSH referon pranë Prokurorisë një kallëzim në javë, çka evidenton më së miri rëndësinë që ka lufta kundër korrupsionit për institucionin e Kontrollit të Lartë të Shtetit..

Duke vlerësuar bashkëpunimin e suksesshëm me Parlamentin dhe Komisionet e tij Kryetari i KLSH, z. Leskaj theksoi se institucioni krahas përcjelljes së raportit për zbatimin e buxhetit të shtetit dhe raportit të performancës së institucionit i ka përcjellë Kuvendit edhe raportin për implementimin e rekomandimeve. KLSH ka intensifikuar përpjekjet e tij dhe ka marrë mbështetje e Komisionit për Ekonominë dhe Financat për krijimin e një nënkomisioni, i cili do të shqyrtojë raportet e paraqitura nga KLSH dhe ndjekjen e rekomandimeve nga institucionet shtetërore. Ndonëse niveli i zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së shkon në 60-70% , nivel ky i krahasueshëm me raportimet e bëra nga institucionet evropiane të auditimit, KLSH ka kërkuar nga qeveria prej vitit 2013 miratimin e një urdhri, i cili i detyron institucionet të zbatojnë rekomandimet e tij. Ky urdhër ende nuk është miratuar nga Qeveria, çka e vështirëson implementimin e suksesshëm të rekomandimeve të KLSH. Lidhur me reformat e rëndësishme të cilat po përpiqet të implementojë qeveria shqiptare z. Leskaj u shpreh se është krijuar ideja se korrupsioni është vetëm në gjykata dhe prokurori. Korrupsioni është një fenomen i cili ka prekur të gjithë strukturat në Shqipëri, ndaj reforma e shumë diskutuar në drejtësi duhet të prek të gjitha këto struktura.

Lidhur me propozimet e bëra nga ekspertet austriak dhe gjermanë për nënshkrimin e një memorandum bashkëpunimi midis institucioneve qeverisëse dhe institucioneve ligjzbatuese, z. Leskaj theksoi se KLSH është e gatshme të shqyrtojë propozimet dhe të nënshkruaj një memorandum, i cili është hartuar nga ekspertët gjermanë e austriak me përvojë në këtë fushë, në hartimin e të cilit të cilin nuk konstatohet përfshirja e politikës dhe ekzekutivit. Krahas nënshkrimit të memorandumit nga institucionet shqiptare, z. Leskaj nënvizoi se ndryshimet ligjore që i shërbejnë intensifikimit të luftës kundër fenomeneve të mashtrimit dhe korrupsionit janë një bazë më solide për një luftë të suksesshme ndaj këtyre fenomeneve. Në takimin me Këshilltarin e Projektit për hartimin, koordinimin dhe implementimin e politikave në luftën kundër korrupsionin, Z. Detlef Kreuzer merre pjesë gjithashtu edhe Sekretari i Përgjithshëm i KLSH, znj. Luljeta Nano.

Kryetari i KLSH-së takon Ambasadorin e Izraelit

18 maj 2017

Në datën 18 maj 2017, Kryetari i KLSH-së z. Bujar Leskaj takoi SHTZ. Boaz RODKIN, Ambasadori i Izraelit në Shqipëri. Takimi u realizua në ambientet e Kontrollit të Lartë të Shtetit, me iniciativë të Ambasadorit të Izraelit. Kryetari i KLSH-së, z. Leskaj i shprehu Ambasadorit të Izraelit mirënjohjen për mbështetjen që vendi i tij i ka dhënë Shqipërisë gjatë gjithë këtyre viteve dhe veçanërisht për marrëdhënien e veçantë dhe lidhjet historike midis dy popujve.

Kryetari Leskaj theksoi marrëdhëniet shumë të mira midis KLSH-së dhe Zyrës së Kontrollit të Lartë të Shtetit (e cila është njëkohësisht edhe Zyra e Avokatit të Popullit) dhe bashkëpunimet që KLSH ka pasur në grupe të ndryshme pune të EUROSAI-t dhe të INTOSAI-

t. Në këtë kuadër Kryetari Leskaj propozoi nënshkrimin e një marrëveshje bashkëpunimi mes dy institucioneve Supreme të Auditimit të Shqipërisë dhe të Izraelit, me qëllim shkëmbimin e përvojave dhe të eksperiencave pozitive.

Ambasadori Rodkin falënderoi z.Leskaj për gatishmërinë e treguar për realizimin e takimit dhe vlerësoi gjithashtu marrëdhëniet shumë të mira midis dy vendeve dhe vecanërisht theksoi se do të mbështesë institucionalizimin e këtij bashkëpunimi mes dy institucioneve shumë të rëndësishme të auditimit të jashtëm publik.

Nga takimi me Ambasadorin e Izraelit

Në fund të takimit, z.Leskaj evidentoi dhe marrëdhënien e veçantë të hebrenjve me qytetin e Vlorës, një miqësi që shtyhet në shekuj dhe mendohet të jetë 600 vjeçare. Pikërisht për këtë arsye në qytetin e Vlorës ka një rrugë që quhet "Ruga e Hebrejve" sepse një pjesë e madhe e tyre banonin në këtë rrugë, që sot është shpallur monument kulture.

Ambasadori shoqërohej në këtë takim nga z.Nensi Shyti, Drejtor i Departamentit Ekonomik dhe Tregtar, si edhe Keshilltar për Çështjet Politike dhe Diplomatie pranë Ambasadës së Izraelit në Tiranë. Nga KLSH në takim ishin zj.Lindita Lati, Drejtore e Përgjithshme dhe zj.Irena Islami, Drejtore e Drejtorisë së Komunikimit, Botimeve dhe Marrëdhënieve me Jashtë.

Zv/Presidenti dhe gjyqtarë të Gjykatës Turke të Llogarive zhvillojnë një vizitë në Kontrollin e Lartë të Shtetit

19 maj 2017

Në datën 19 maj, një delegacion i nivelit të lartë nga Gjykata Turke e Llogarive (TCA) zhvilloi një vizitë në Kontrollin e Lartë të Shtetit. Delegacionit kryesohej nga Zv/Presidenti i TCA-së z. Fikri Özkök dhe gjyqtarët z. İsmail Gever, z. Ali Hikmet Tuncer, z. Halil İbrahim Düzenli, z. Mehmet Dönmez, z. Mehmet Bağcaz, z. Ali Osman Güçlü, z. İsmail Destan, z. Nükrettin Parlak, z. Gazi Kapan. Kjo vizitë vjen në zbatim të Marrëveshjes së Bashkëpunimit midis KLSH-së dhe TCA si dhe në vigjiljen e zhvillimit të Kongresit të EUROSAI-t në Stamboll, më datën 22-25 maj, një ngjarje që do të shënojë marrjen e presidencës nga Turqia të Organizatës Europiane të Institucioneve Supreme të Auditimit.

Nga takimi me Zv/Presidentin e TCA-së z. Fikri Özkök

për modernizmin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”, u shpreh z. Bujar Leskaj.

Në vlerësimin e marrëdhënieve mes TCA-KLSH, z. Leskaj u shpreh se ky bashkëpunim i ngushtë dhe produktiv është meritë e z. Recai Akyel, ish-presidentit të Gjykatës Turke të Llogarive duke shprehur vullnetin për të vijuar bashkëpunimin me Presidentin e ri të TCA-së, z. Seyit Ahmet Baş. Duke uruar delegacionin turk për marrjen e presidencës së EUROSAI-t, z. Leskaj theksoi se mbështetja profesionale që TCA kultivon karshi anëtarëve të EUROSAI-t, dëshmon se Presidenca e TCA në familjen europiane të SAI-ve të jetë një përçues i mirë i angazhimit të EUROSAI-t për zbatimin e Planit Strategjik 2018-2023.

Delegacioni u prit në një takim nga Kryetari i KLSH-së, z. Bujar Leskaj i cili e konsideroi këtë vizitë si një dëshmi të marrëdhënieve të ngushta që ekzistojnë mes Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Gjykatës Turke të Llogarive. “KLSH ka një vlerësim të veçantë për Gjykatën Turke të Llogarive, si një nga SAI-et partnere që përgjatë viteve 2012-2015 ka dhënë një kontribut spikatës dhe me peshë

Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Çekisë viziton KLSH

2 gusht 2017

Në kuadër të marrëveshjes së bashkëpunimit të nënshkruar me Kontrollin e Lartë të Shtetit, Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës së Çekisë, Ing. Miloslav Kala po zhvillon një vizitë pune në KLSH. Zyra e Auditimit Suprem të Çekisë është një nga Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-t) më të konsoliduara dhe moderne të Evropës, e themeluar në vitin 1761. Ing. Kala është Zv-President i Parë i Organizatës Europiane të Institucioneve Supreme të Auditimit (EUROSAI), ndërsa më 24 maj 2017, Kongresi i X-të i EUROSAI-t në Stamboll zgjodhi SAI-n Çek si SAI-n President të EUROSAI-t për periudhën 2020-2023.

Nga takimi me Presidentin e Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës së Çekisë, Ing. Miloslav Kala

Sot më 2 gusht 2017, Presidenti i Shqipërisë, zoti Ilir Meta takoi në zyrën e tij Presidentin e Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës së Çekisë, Ing. Miloslav Kala. Presidenti Meta theksoi miqësinë tradicionale që lidh të dy popujt, çek dhe shqiptar dhe u shpreh i kënaqur me nivelin e bashkëpunimit mes të dy institucioneve të auditimit suprem, bashkëpunim i cili kontribuon në integrimin e vendit në BE. Nga ana e tij,

Presidenti Kala vlerësoi gatishmërinë e KLSH-së për të bashkëpunuar në nismat e reja të ndërmarrë nga SAI çek në kuadër të të gjithë EUROSAI-t, si dhe rritjen e treguesve kryesorë të performancës së SAI-t shqiptar. Ai u shpreh i gatshëm për të ngritur në nivele më të larta bashkëpunimin dhe shkëmbimin e eksperiencave audituese mes Zyrës Çeke dhe Kontrollit të Lartë të Shtetit

Në sallën qendrore të Akademisë së Shkencave, po më datën 2 gusht 2017, në prani të audituesve të KLSH-së dhe përfaqësuesve nga shoqatat profesionale të fushës, Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës së Çekisë, Ing. Miloslav Kala dha një leksion të rëndësishëm për SAI-t të përdorimit dhe përpunimit të informacionit dixhital në dispozicion të agjencive qeveritare. Ai solli raste të shumta nga eksperiencia e auditimit të të dhënave të përqëndruara (Big Data) në projektet dhe shërbimet qeveritare, ndërkohë që prezantoi portalin e EUROSAI-t të të dhënave (database) të auditimeve të të gjitha SAI-ve evropiane në anglisht, portal i krijuar dhe menaxhuar nga Zyra e Auditimit Suprem të Çekisë, me synimin që të shërbejë si një forum virtual shkëmbimi eksperiencash mes SAI-ve evropiane, në bazë të motos së INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest (Nga Eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë).”

Nga fjala e Presidentit të Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës së Çekisë, Ing. Miloslav Kala

veçanërisht të Objektivitet Strategjik Nr. 1 të tij “Bashkëpunimi Profesional”, i drejtuar nga SAI çek, ku në veprimtarinë e grupit të tij të punës e përfshi edhe KLSH, me ftesë të Presidentit Kala.

Në fjalën e tij, Kryetari Leskaj e vlerësoi vizitën e Inxh. Kala si një nga vizitat më të rëndësishme për KLSH-në, për shkak edhe të profilit të lartë që përfaqëson Inxh. Miloslav Kala, i cili jo vetëm ka kontribuar si personalitet i jetës politike të Çekisë, ku ka mbajtur detyra të rëndësishme si kryebashkiak dhe deputet, por në vitet e fundit është afirmuar si një personalitet qendror i auditimit suprem evropian, me pozicionet e mbajtura dhe nismat e ndërmarra. “Për Kontrollin e Lartë të Shtetit, në rrugëtimin e tij plot sfida drejt një institucioni evropian modern auditimi, bashkëpunimi me figura të larta dhe institucionet më të mira të auditimit evropian përbën një vlerë të shtuar dhe një aset të rëndësishëm”, u shpreh Kryetari i KLSH-së.

Presidenti Kala falënderoi Kryetarin e Kontrollit të Lartë të Shtetit për mbështetjen zyrtare dhe lobimin e ushtruar në Kongresin e X-të të EUROSAT-t për zgjedhjen e Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës Çeke në postin e Presidencës së EUROSAT-t për vitet 2020-2023. Ai u shpreh se vjen në KLSH jo vetëm si Kreu i SAI-t çek, por edhe si Zv President i Parë i EUROSAT-t, duke cilësuar se marrëveshje e bashkëpunimit me KLSH-në do të ketë impakte shumëpërmesore, jo vetëm në rrafshin e forcimit të bashkëpunimit mes dy institucioneve, por edhe në kuadër të bashkëpunimit mes KLSH-së dhe EUROSAT-t.

Ai vlerësoi kontributin dhe rolin e Kryetarit Leskaj në zhvillimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit, duke theksuar se KLSH ka arritur të dallohet si një nga institucionet më serioze në Shqipëri. “Kontrolli i Lartë i Shtetit ka ndërmarrë reforma të mëdha, të cilat e kanë përafruar me modelet dhe metodologjinë audituese europiane. Në Shqipëri keni arritur një standard të lartë si institucion shtetëror, ndërsa puna juaj ka shënuar impakte të rëndësishme për miërqeverisjen në vend. Si President i SAI-t çek dhe si zv. President i EUROSAT-t dëshiroj të konfirmoj vullnetin tim për të mbështetur Kontrollin e Lartë të Shtetit në kapërcimin e sfidave që has në implementimin e standardeve ndërkombëtare të auditimit”.

Takimi me Presidentin të SAI-t të Çekisë, Inxh. Miloslav Kala dhe Kryetarin të KLSH-së, z. Bujar Leskaj në zyrën e këtij të fundit, u përqëndrua në zbatimin e marrëveshjes së bashkëpunimit të nënshkruar vitin e kaluar, përmes projekteve që do të përfshijnë auditime dhe trajnime të përbashkëta. Bashkëpunimi do të shtrihet edhe në zbatimin e Planit Strategjik të EUROSAT-t,

Kryetari Leskaj theksoi se KLSH është një institucion i ndërgjegjshëm për rolin që ka në luftën kundër korrupsionit dhe sfidën që të jetë një organizatë që udhëheq përmes shembullit. Ai u shpreh se “Zyra e Auditimit Suprem të Republikës së Çekisë përbën për ne një shembull të asaj se çfarë duhet të arrijmë dhe jam i bindur se zbatimi i marrëveshjes së bashkëpunimit do të jetë produktiv për zhvillimin e metodologjisë audituese dhe për rritjen e kontributit të KLSH-së në luftën kundër korrupsionit”.

Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Bullgarisë viziton KLSH

2 tetor 2017

Në kuadër të marrëveshjes së bashkëpunimit të nënshkruar në vitin 2016 me Kryetarin e Kontrollit të Lartë të Shtetit, z.Bujar Leskaj, Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Bullgarisë, z.Tzvetan Tzvetkov po zhvillon një vizitë pune në KLSH.

Në këtë kuadër, Presidenti i Republikës, Sh.T.Z. Ilir Meta priti sot në një takim të veçantë Presidentin e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Bullgarisë, z.Tzvetan Tzvetkov dhe Kryetarin e KLSH-së, z.Bujar Leskaj.

Nga takimi i Presidentit të Shqipërisë SH.T.Z. Meta me Presidentin e Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Bullgarisë, z.Tzvetan Tzvetkov

Presidenti Meta vlerësoi marrëdhëniet tradicionale mes dy vendeve duke nënvizuar se edhe bashkëpunimi në fushën e auditimit është shumë i rëndësishëm sidomos në kuadër të shkëmbimit të përvojave më të mira në këtë fushë dhe trajtimin e përballjes me çështje jo vetëm kombëtare, por edhe atyre që burojnë nga drejta evropiane.

Duke nënvizuar rëndësinë e përvojës së Zyrës Kombëtare të

Auditimit të Republikës së Bullgarisë për Kontrollin e Lartë të Shtetit të Shqipërisë, Presidenti Meta vlerësoi marrëveshjen mes këtyre institucioneve dhe shprehu besimin se zbatimi i saj do të përmirësojë performancën e KLSH-së sipas standardeve evropiane, në drejtim të transparencës, auditimit profesional dhe përgjegjësisë ndaj administrimit të burimeve dhe pronësisë publike. Presidenti i Republikës vlerësoi punën e KLSH-së në drejtim të modernizimit të këtij institucioni të rëndësishëm kushtetues dhe theksoi rëndësinë e bashkëpunimit mes dy vendeve dhe mes dy institucioneve Supreme të Auditimit,

veçanërisht gjatë gjashtë muorit të parë të vitit 2018, që Bullgaria merr Presidencën e radhës së Bashkimit Europian.

Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Bullgarisë, z.Tzvetan Tzvetkov dhe Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj u pritën në një takim pune edhe nga Kryetari i Kuvendit të Republikës së Shqipërisë, z. Gramoz Ruçi. Në takim morën pjesë edhe Kryetari i Grupit Parlamentar të Partisë Socialiste, z.Taulant Balla dhe Kryetari i Grupit Parlamentar të Partisë Demokratike, z.Edmond Spaho.

Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Bullgarisë, z.Tzvetan Tzvetkov dhe Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj

Presidenti i Zyrës Kombëtare të Auditimit të Republikës së Bullgarisë, z.Tzvetan Tzvetkov dhe Kryetari i Kuvendit të Republikës së Shqipërisë, z. Gramoz Ruçi

Zoti Ruçi vlerësoi punën dhe bashkëpunimin që KLSH ka me Kuvendin e Shqipërisë dhe rolin e rëndësishëm të këtij institucioni në luftën kundër korrupsionit.

Takimi mes Presidentit të SAI-t të Bullgarisë, z.Tzvetan Tzvetkov dhe Kryetarit të KLSH-së, z. Bujar Leskaj në zyrën e këtij të fundit, u përqendrua në zbatimin e marrëveshjes së bashkëpunimit të nënshkruar në tetor të vitit 2016, përmes projekteve konkrete që do të përfshijnë organizimin e konferencave dhe auditimeve të përbashkëta, workshop-eve, trajnimeve si edhe pjesëmarrjen dhe kontribute në grupe pune të përbashkëta të EUROSAI-t. Një aktivitet i veçantë është Konferenca që do të organizohet nga SAI Bullgar në gjashtë muorin e parë të vitit 2018, në të cilën është ftuar KLSH të japë ide dhe kontribute konkrete.

Në fjalën e tij, Kryetari Leskaj e vlerësoi vizitën e Presidentit Tzvetkov, si përfaqësues i një SAI evropian me eksperiencë të gjatë. Bashkëpunimi konkret mes dy SAI-ve tona –theksoi z.Leskaj–do të jetë frytdhënës dhe do të ndikojë në modernizimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit. Zoti Leskaj falënderoi Presidentin Tzvetkov për mbështetjen që Bullgaria po jep për

integrimin e Shqipërisë në BE dhe u shpreh i kënaqur që KLSH është në krye të institucioneve në drejtim të plotësimit të detyrimeve të BE-së.

Bisedimet dy palëshe vijuan më tej me diskutime teknike që lidheshin me auditimin e Performancës, Integritetin, vlerësimin e performancës së SAI-ve dhe kontrollin e sigurimit të cilësisë.

Në këto bisedime u përfshinë përveç dy drejtuesve të SAI-ve edhe z.Emil Evlogie, anëtar i SAI-t Bullgar, zj. Tania Konstantinova, Drejtore e Departamentit të Auditimit të Performancës në SAI-n Bullgar dhe nga pala shqiptare zj.Luljeta Nano, Sekretare e Përgjithshme, zj.Lindita Milo, Drejtore e Përgjithshme, z.Rinald Muça, Drejtor i Departamentit të Auditimit të Performancës dhe z.Ermal Yzeiraj, Drejtor i Departamentit Juridik dhe Kontrollit të Zbatimit të Standarteve. Përfaqësuesit e të dy institucioneve shkëmbyen eksperiencat e tyre në këto fusha specifike, duke përfituar reciprokisht. Delegacioni bullgar vlerësoi maksimalisht punën e KLSH veçanërisht në drejtim të çështjeve të Integritetit dhe të ngritjes së strukturave të Etikës në KLSH, si edhe në drejtim të auditimeve të Performances dhe vlerësimit të punës së institucionit sipas standardeve të kohës.

Takimet kaluan në një atmosferë shumë miqësore dhe do të ndiqen edhe nga vizita me karakter kulturor dhe historik.

Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Sllovakisë viziton KLSH

19 tetor 2017

Në datën 19 tetor 2017, Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës së Sllovakisë, z. Karol Mitrik zhvilloi një takim pune me Kryetarin e KLSH z. Bujar Leskaj në mjediset e KLSH.

Zyra e Auditimit Suprem të Sllovakisë është një nga Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-t) moderne të Europës, e cila e ka konsoliduar identitetin e saj dhe kontributin në auditimin evropian sidomos gjatë dy dekadave të fundit, pas themelimit të Republikës Sllovake në vitin 1993 dhe anëtarësimit të Sllovakisë në Bashkimin Evropian në vitin 2004. Presidenti i SAI-t Sllovak falenderoi z. Leskaj për organizimin e Takimit të 15-të Vjetor të Grupit të Punës së EUROSAT për Auditimet e Mjedisit dhe nënvizoi rëndësinë e auditimit të mjedisit dhe zbatimit të rekomandimeve të tij në përmirësimin e cilësisë së jetës së qytetarëve evropiane dhe të të gjithë planetit. Zoti Mitrik bëri gjithashtu një parashtrim të mënyrës së funksionimit dhe të punës audituese të SAI-t Sllovak. SAI Sllovak ka së fundmi në strukturën e tij edhe Departamentin Analitik, në të cilin punojnë persona shumë të kualifikuar. “Puna e kësaj strukture ka qenë shumë dobiprurëse për ne, pasi analizat e thella dhe cilësore të saj kanë rritur efektivitetin e punës së institucionit tonë”, theksoi Mitrik. Kryetari Leskaj u shpreh i bindur se eksperiencia e auditimeve të një SAI të një vendi të zhvilluar evropian si

Slovakia do të ishte një vlerë e shtuar për audituesit shqiptarë. Presidenti i SAI-t Slovak u shpreh i gatshëm që të nënshkruajë së shpejti një marrëveshje bashkëpunimi me KLSH-në dhe ftoi z. Leskaj që të marrë pjesë në takimin e ardhshëm të Grupit të Punës së EUROSAT-t për Auditimet e Mjedisit, i cili do të zhvillohet gjatë vitit 2018 në Sllovaki. Presidenti Mitrik në këtë takim shoqërohej nga z. Ľubomír Andrassy, Drejtor i Përgjithshëm në Zyrën e Auditimit Suprem të Sllovakisë .

Nga takimi me Presidentin e Zyrës Supreme të Auditimit të Republikës së Sllovakisë, z. Karol Mitrik

KLSH ka nënshkruar deri tani 15 marrëveshje bashkëpunimi me institucionet homologe evropiane dhe më gjerë, nga të cilat ka përfituar në drejtim të rritjes së kapaciteteve të trupës së tij audituese, nëpërmjet trajnimeve, vizitave të punës dhe shkëmbimeve të tjera të eksperiencës.

Dr. Hubert WEBER, një nga hartuesit e Deklaratës së Limës dhe ish-President i Gjykatës Europiane të Audituesve, viziton KLSH-në

25-26 qershor 2018

Në datat 25-26 qershor 2018, me ftesë të Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit z. Bujar Leskaj, vizitoi Shqipërinë dhe KLSH-në një nga personalitetet më të spikatura të auditimit të jashtëm publik modern, një nga hartuesit kryesorë të Deklaratës së Limës dhe firmosësit e saj, ish-Drejtori i Përgjithshëm i Sekretariatit të Përgjithshëm të INTOSAI-t dhe Gjykatës Austriake të Auditimit, si dhe ish-Presidenti i Gjykatës Europiane të Auditimit, Dr. Hubert Weber.

Deklarata e Limës për parimet dhe rregullat e auditimit të jashtëm publik, e nënshkruar në vitin 1977 në Lima të Perusë, konsiderohet ndryshe edhe si Kushtetuta, Magna Carta e institucioneve supreme të auditimit. Rëndësia e saj, si dokumenti bazë mbi të cilin ndërtojnë veprimtarinë e tyre Institucionet Supreme të Auditimit (SAI-t), është parësore. Vlefshmëria e parimeve të përfshira në Deklaratën e Limës, jo vetëm i ka rezistuar kohës, por ka një vlerë të veçantë për veprimtarinë e sotme audituese të SAI-ve, për kontributin e tyre në përmirësimin e jetës së qytetarëve, si dhe për ruajtjen e asetit kryesor të tyre, pavarësisë.

Kryetari i KLSH-së pati rastin të takojë Dr. Hubert Weber në Peru, në dhjetor të vitit 2017, në aktivitetin e organizuar me rastin e 40 vjetorit të Deklaratës së Limës.

Kryetari i KLSH-së, Dr. Bujar Leskaj dhe Dr. Hubert Weber, hartues dhe negociator i Deklaratës së Limës të vitit 1977 (foto e realizuar në datën 6 dhjetor 2017 në Zyrat e Kontrollorit të Përgjithshëm të Perusë).

Në kuadër të kësaj vizite, në datën 26 qershor, zoti Weber u prit nga Presidenti i Republikës, SHTZ Ilir Meta.

Gjatë takimit, Presidenti theksoi rolin e KLSH-së në forcimin e zbatimit të ligjit në ambientin shqiptar, si një vend në proceset e ndërtimit të demokracisë. Gjatë bashkëbisedimit, pas prezantimit të kontributit të Dr. Weber në ECA dhe në Organizatën ndërkombëtare të SAI-ve (INTOSAI), u cilësua niveli i bashkëpunimit me KLSH-në dhe sidomos me Kryetarin Leskaj, i cili në mënyrë sistematike iu referohet standardeve të INTOSAI-t. *“Termi i INTOSAI-t është bërë fjalë e zakonshme edhe për ne, sa herë flasim për KLSH-në”,* nënvizoi Presidenti Meta. Lidhjet me Austrinë shkojnë përtej historisë por lidhen edhe me dijen dhe kontributin e këtij vendi si burim dijes për shumë shqiptarë të shkolluar në këtë vend, përfundoi z.Meta.

Kryetari i KLSH-së, duke e falënderuar për suportin e vazhdueshëm personal dhe institucional, i dorëzoi Presidentit Ilir Meta librin *“40 vjet Deklarata e Limës”*, duke theksuar se një KLSH e modernizuar dhe e pavarur ka rëndësi jo vetëm për zbatimin e ligjit por edhe për rritjen e përgjegjshmërisë dhe profesionalizimit të administratës publike.

Në datën 25 qershor, z.Weber u prit në një takim nga Kryetari i Kuvendit të Shqipërisë, z.Gramoz Ruçi.

Nga takimi i Presidentit të Shqipërisë SH.T.Z. Meta me Dr. Hubert WEBER, një nga hartuesit e Deklaratës së Limës dhe ish-President i Gjykatës Europiane të Audituesve

të bëhet gardian i ligjshmërisë, ndershmërisë dhe eficiencës së qeverisjes.

Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit, Z. Bujar Leskaj, vlerësoi mbështetjen e madhe ligjore, institucionale dhe morale që Kuvendi i ka dhënë dhe vazhdon t'i japë KLSH-së.

Nga ana e tij, Z. Weber, falënderoi Kryetarin e Kuvendit për pritjen dhe e informoi atë mbi bashkëpunimin e ngushtë me Kontrollin e Lartë të Shtetit të Shqipërisë. Ai vlerësoi

Zoti Ruçi gjatë fjalës së tij theksoi se Kuvendi dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit po bashkëpunojnë në mënyrë të frytshme. Komisionet parlamentare dhe deputetët mbështeten në indiciet nga auditimet e KLSH në ushtrimin e detyrave të tyre funksionale për kontrollin parlamentar. Kuvendi jep të gjithë mbështetjen e vet që Kontrolli i Lartë i Shtetit

gjithashtu bashkëpunimin efektiv midis Kuvendit dhe Kontrollit të Lartë të Shtetit, duke e konsideruar këtë bashkëpunim mjaft të dobishëm për plotësimin e misionit të KLSH-së dhe evidentoi rolin që po luan KLSH dhe Kryetari Leskaj në komunitetin e INTOSAI-t këto vitet e fundit.

Në datën 25 qershor, Dr. Weber u prit nga Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj në zyrat e Kontrollit të Lartë të Shtetit. Zoti Weber u shpreh se u ndje shumë i nderuar nga ftesa e bërë nga Kryetari Leskaj në dhjetor 2017 për të vizituar KLSH-në, duke theksuar: “Ne, jemi dy SAI të vogla, por dijet për auditimin na pajisin me një forcë të madhe. Pavarësia është një vlerë e shenjtë që kemi, dhe na takon detyra ta ruajmë atë në çdo moment, nga ndërhyrjet dhe influencat që vijnë nga të gjitha anët. Ne si SAI austriak jemi në qendër të aktiviteteve të INTOSAI-t, pasi mbajmë Sekretariatën e Përgjithshme të organizatës. Vij për herë të dytë në Shqipëri, pas 11 viteve dhe ju keni bërë transformime të jashtëzakonshme”.

Duke ju referuar kolanës së botimeve të KLSH-së, e cila arrin në 83 tituj librash për periudhën 2012-2017, Dr. Weber vlerësoi këtë veprimtari të SAI-t shqiptar si shumë të veçantë, pasi përcjell dijet për auditimin dhe historinë e dokumenteve themelore të auditimit, nga njëri brez audituesish në tjetrin, duke vlerësuar në mënyrë të veçantë botimin për 40 vjetorin e Deklaratës së Limës, i cili është botuar menjëherë pas përfundimit të aktivitetit të krenimit të 40 vjetorit të kësaj deklarate.

Nga takimi me Dr. Hubert WEBER, një nga hartuesit e Deklaratës së Limës dhe ish-President i Gjykatës Europiane të Audituesve

Shtetit shqiptar”.

Z. Leskaj përmendi bashkëpunimin e vitit 2016 me Gjykatën Austriake të Auditimit në zhvillimin e procesit të rishikimit mes kolegëve (Peer Review) me KLSH-në, në lidhje me pavarësinë e saj, duke falënderuar për ndihmën e dhënë.

Z. Leskaj e falenderoi personalitetin austriak për vizitën dhe tha se “Prania Juaj sot është një nderim që i bëhet auditimit publik të Shtetit shqiptar, por edhe të gjithë shqiptarëve, pasi ndjenjat e tyre të krenarisë kombëtare janë të lidhura me popullin dhe qeverinë austriake, të cilët na kanë ndihmuar në Shpalljen e Pavarësisë sonë në nëntor 2012 dhe, që nga ajo kohë, kanë qëndruar në mënyrë konstante përkrah zhvillimit të kombit dhe

Në datën 26 qershor, në sallën e Akademisë së Shkencave, Dr. Hubert Weber mbajti një leksion në prani të audituesve të KLSH-së dhe drejtuesve të lartë të KLSH-së. Takimin e hapi Kryetari i KLSH-së, i cili duke falënderuar z. Weber për pranimin e ftesës për të vizituar KLSH-në dhe për të mbajtur këtë leksion me audituesit e jashtëm publikë shqiptarë, evidentoi vlerat dhe kontributin e z. Weber në të gjitha funksionet që ka ushtruar. Zoti Leskaj e cilësoi këtë takim si vijim i takimeve me personalitete të shoqërisë civile dhe të profesionistëve të fushës së auditimit, duke konfiguruar profilin tonë si një SAI modern.

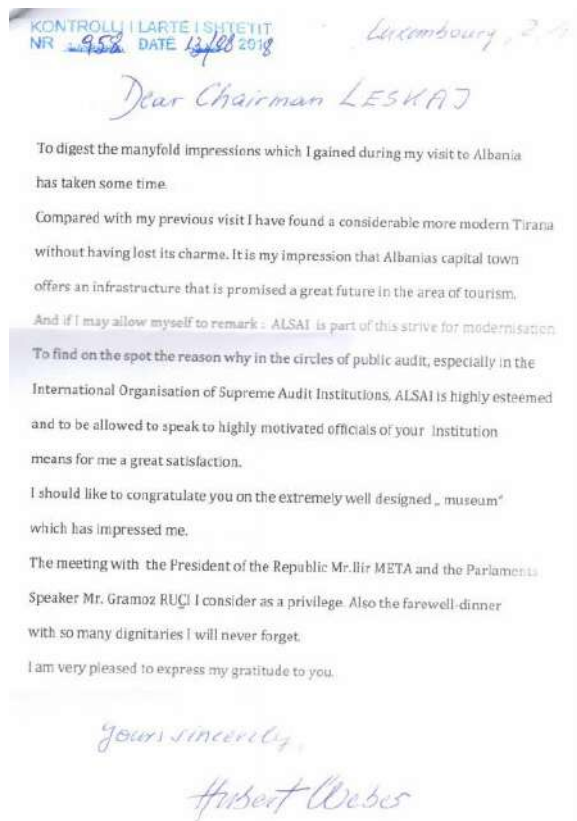
Dr. Hubert Weber e nisi kumtesën e tij duke paraqitur një historik të shkurtër të hapave të ndërmara për të arritur në themelimin e Deklaratës së Limës dhe, në vijim, me Deklaratën e Meksikos dhe kongreset e tjera të INTOSAI-t që shënuan një datë shumë të rëndësishme në hartimin e standardeve ndërkombëtare të SAI-ve.

Nga viti 1953, me Kongresin e parë të SAI-ve, i mbajtur në Havana të Kubës, që shënon edhe krijimin e INTOSAI-t (Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit) u deshën 24 vite deri në hartimin e një kushtetute e cila do të sanksiononte llojet e auditimeve, pavarësinë e SAI-ve, kompetencat e tyre, si dhe raportimin në Kuvend.

Zoti Weber trajtoi në pjesën e parë të leksionit vlerat e patjetërsueshme të pavarësisë së institucioneve supreme të auditimit, si dhe iu përgjigjet pyetjeve dhe interesit të audituesve të KLSH-së. “Megjithatë, duke qenë SAI pjesë e Shtetit, pavarësia e tyre riskohet në mënyrë të vazhdueshme. Për këtë shkak, është një nga detyrat e përditshme të këtyre institucioneve të përditësojnë dhe përmirësojnë kornizën e tyre ligjore, për të minimizuar këto risqe dhe forcuar pavarësinë e tyre.”, u shpreh z. Weber.

Zoti Weber theksoi rëndësinë e pavarësisë së SAI-t dhe sfidat e pavarësisë e profesionalizmit të audituesve. Me shumë interes u ndoq nga audituesit e KLSH-së raporti i auditimit i Gjykatës Europiane të Audituesve (ECA) mbi Cilësinë e Ujit të Pijshëm në Bullgari, Hungari dhe Rumani dhe cili ishte ndikimi i Bashkimit Europian mbi përmirësimin e cilësisë së ujit, sipas kërkesave të Direktivës mbi Ujin e Pijshëm. Ky auditim ishte fokusuar në kornizën ligjore të vendeve anëtare mbi ujin e pijshëm, duke marrë si praktikë të mirë Udhëzimet e Komisionit Evropian mbi të njëjtën temë. Nga ky raport arrihet në përfundimin se cilësia e ujit të pijshëm është përmirësuar ndjeshëm në këto vende pas anëtarësimit në Bashkimin Europian. Një auditim të ngjashëm performance mbi Cilësinë e ujit, është duke përfunduar aktualisht edhe Departamenti i Performancës në KLSH. Audituesit e performancës adresuan disa pyetje, lidhur me këtë çështje.

Pjesa e fundit e leksionit u zhvillua në ambientet e reja të punës së KLSH-së, në sallën e konferencave “Lech Kaczynski”. Gjatë këtij takimi që u zhvillua në formë bashkëbisedimi, pati shumë pyetje lidhur me eksperiencën e gjatë profesionale të z. Weber, mbi konceptin e pavarësisë së SAI-ve, metodologjisë së përdorur në auditimin e ECA-s dhe marrëdhënien e audituesve të ECA-s me audituesit publikë të jashtëm të vendeve anëtare.

Faksimile e letrës së Dr. Hubert WEBER

Gjatë vizitës së tij në Shqipëri, z. Weber vizitoi disa institucione të kulturës dhe historisë së vendit tonë.

Më datën 13 gusht 2018, z. Bujar Leskaj, Kryetar i Kontrollit të Lartë të Shtetit mori një letër falenderimi nga Dr. Hubert Weber, një nga personalitetet më të spikatura të auditimit të jashtëm publik modern, ndër hartuesit kryesorë të Deklaratës së Limës dhe firmosës i saj, ish-Drejtor i Përgjithshëm në Sekretariatit e Përgjithshëm të INTOSAI-t dhe Gjykatës Austriake të Auditimit, si dhe ish-President i Gjykatës Europiane të Audituesve (ECA).

Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë zhvilloi një vizitë zyrtare në Shqipëri

10-12 korrik 2018

Nga datat 10-12 korrik 2018, Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë zhvilloi një vizitë zyrtare në Kontrollin e Lartë të Shtetit. Vizita u zhvillua në kuadër të organizimit të Konferencës përmbjllëse të Projektit IPA 2013, financuar nga BE, "Forcimi i kapaciteteve të auditimit të jashtëm në Shqipëri".

Më 10 korrik 2018 KLSH dhe Kryetari i saj përuruan Sallën qendrore të ndërtesës së Kontrollit të Lartë të Shtetit me emrin Lech Kaczyński, në bazë të Vendimit të Kryetarit të KLSH " nr. 41, datë 11.05.2018. Në fjalën e tij përshëndetëse Kryetari KLSH u bëri të ditur të pranishmëve shkurtimisht historinë e z. Lech Kaczynski që prej vitit 1992, vit ku z. Kaczynski mbante postin e Presidentit të NIK, duke vënë theksin në ndikimin e tij të çmuar në shumë reforma për ndryshimin e qasjes së institucionit në auditim, në rristurimin, si dhe duke përgatitur ligjin e ri mbi auditimin suprem publik në Poloni, i cili është ende në fuqi sot. Zoti Kaczynski i dha drejtimin dhe profilin evropiano-perëndimor që meritonte, NIK-ut polak.

Kryetari i KLSH theksoi se krahas pllakës përkujtimore te këtij personaliteti te madh te kombit dhe Shtetit polak, rëndësinë e plotësimit të kësaj salle me portretet e drejtuesve te sotëm të NIK, Presidentit Kwiatkowski, ish-Presidentit Jezierski dhe Zv/Presidentit Kutyla, si shenjë falënderimi për bashkëpunimin dhe realizimin me sukses të punës se përbashkët. Bashkëpunimi i nisur nga Presidenti Jezierski ne korrik të vitit 2012, ka vijuar me intensitet në periudhën mars 2016-korrik 2018, kohë që përkon me zbatimin nga NIK dhe nga SAI i Kroacisë i Projektit te Binjakëzimit IPA 2013 “Forcimi i kapaciteteve te Auditimit të Jashtëm Publik në Shqipëri”.

Z. Kwiatkowski në fjalën e tij përshëndetëse vlerësoi projektin IPA të implementuar në KLSH, si projektin më të mirë të implementuar dhe theksoi vullnetin e Kryetarit të KLSH-së për realizimin me sukses të këtij projekti. Presidenti Kwiatowski e mbylli fjalën e tij me mbështetjen që ka dhënë Ministri i Jashtëm i Republikës së Polonisë në Samitin e Londrës, të zhvilluar dy ditë më parë, lidhur me mbështetjen maksimale që Polonia do t’u japë vendeve të Ballkanit Perëndimor për integrimin e tyre sa më shpejt në BE.

Kryetari i Kuvendit Z.Gramoz Ruçi, i rezervoi një pritje të veçantë Presidentit të Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë, Z. Krzysztof Kwiatowski, i shoqëruar nga Ambasadori i Polonisë në Tiranë, Z. Karol Bachura, si edhe Kryetari i KLSH, Z. Bujar Leskaj.

Polonia është për Shqipërinë një vend partner e mik dhe përfaqëson një nga modelet më të suksesshme të progresit drejt demokracisë dhe integritetit europian, nënvizoi Kryetari i Kuvendit. Zoti Ruçi vlerësoi gjithashtu mbështetjen e Polonisë për procesin e integritetit europian të Shqipërisë. Auditimi i veprimtarisë së institucioneve shtetërore është me rëndësi thelbësore për zhvillimin dhe demokracinë. Nisur nga ky vizion, në mënyrë konsensuale në Shqipëri Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit është përfaqësues i opozitës. Kjo i shërben konsolidimit të demokracisë, krijon një ekuilibër në kontrollin e veprimtarisë qeverisëse prej opozitës, duke i dhënë asaj mundësi pjesëmarrjeje në instrumentet veprues të kontrollit dhe auditimit. Por kjo i shërben edhe eficiencës së kontrollit të qeverisjes, duke e bërë atë më funksionale, më të thellë dhe më përfshirëse.

Kryetari i Kuvendit vlerësoi bashkëpunimin shumë të mirë të Kontrollit të Lartë të Shtetit të Shqipërisë me Zyrën Supreme të Auditimit të Polonisë.

Nga ana e tij, Presidenti i Zyrës Supreme të Auditimit të Polonisë, Z. Krzysztof Kwiatowski, falenderoi Z.Ruçi për pritjen, bashkëpunimin e frytshëm të Kuvendit të Shqipërisë me Kontrollin e Lartë të Shtetit si edhe vlerësimet për bashkëpunimin dypalësh të KLSH-së me Zyrën Supreme të Auditimit të Polonisë. Ai e informoi Kryetarin e Kuvendit për përfundimin me sukses të një projektit të përbashkët dhe shprehu vlerësimet e tij më të larta për performancën dhe standartet e larta europiane të punës së Kontrollit të Lartë të Shtetit të Shqipërisë.

Nga takimi i z. Kwiatowski me Kryetarin e Kuvendit z. Ruçi

auditimi i jashtëm në Shqipëri të vijë në nivel me standardet e INTOSAI-it (Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit).

Recencën për dhënien e titulli e bëri Zv/Dekania, Dr.Ela Golemi, e cila theksoi aktivitetin e gjerë të Presidentit Kwiatowski dhe kontributin e tij në krye të NIK-ut Polak si edhe bashkëpunimin e tij me KLSH.

Rektorja e Universitetit të Durrësit, Prof.Dr. Kseanela Sotirofski i dorëzoi Presidentit Kwiatowski titullin “Honoris Causa”, duke e cilësuar si stafi më i Ri Akademik i Universitetit të Durrësit.

Rektorja e Universitetit të Durrësit, Prof.Dr. Kseanela Sotirofski i dorëzoi Presidentit Kwiatowski titullin “Honoris Causa”

Në datën 10 korrik, pasdite, Presidentit Kwiatowski iu akordua titulli “Honoris Causa”, nga Universiteti “Aleksandër Moisiu”, Durrës, mbështetur në aktivitetin e tij të deritanishëm dhe kontributin e veçantë që ka dhënë në drejtim të rritjes së kapaciteteve profesionale të audituesve të Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe të modernizimit të këtij Institucioni, në mënyrë që

Presidenti Kwiatowski u shpreh “.. jam i lumtur që jam sot me ju dhe ndihem shumë krenar për nderin që po më bëni, duke më bërë pjesë të Universitetit Tuaj, i cili është Universiteti i dytë publik më i madh në vend”.

Në fjalën e tij, Presidenti Kwiatowski u përqendrua në lidhjen që ka mes Universitetit dhe SAI-ve dhe më e rëndësishmja që i bashkon është e vërteta. Në shkencë e vërtetë

është diçka që është e sigurtë dhe jo e supozuar si e tillë. Njëkohësisht SAI-t në punën e tyre punojnë për të mbërritur tek e vërteta, për të bërë transparencën e përdorimit të fondeve publike.

Në datën 11 korrik, në sallën “Shtëpia e Europës” në Pallatin e Kongreseve në Tiranë, Zyra Kombëtare e Auditimit Shtetëror të Polonisë(NIK), Zyra Shtetërore e Auditimit e Kroacisë dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit zhvilluan Konferencën “Institucionet Supreme të Auditimit,

duke parë përpara drejt së ardhmes”, një aktivitet përmbyllës i Projektit të Binjakezimit IPA 2013 “ Forcimi i kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm Publik në Shqipëri”.

Ky projekt u financua nga Bashkimi Evropian për 2.1 milion euro dhe u zhvillua gjatë periudhës mars 2016-korrik 2018.

Në fjalën e saj të përshëndetjes, Ambasadorja e Bashkimit Evropian në Shqipëri, zj. Romana Vlahutin theksoi se “Të gjithë qytetarët shqiptarë janë pagues të taksave, të cilët kanë të drejtë të dinë si dhe saktësisht për çfarë janë përdorur paratë e tyre”. Në këtë drejtim, përfaqësuesja e Evropës së bashkuar nënvizoi se “forcimi i institucionit kontrollues të parasë publike është parësor. BE do të vijojë të mbështesë institucionin më të lartë auditues në vend, në mënyrë që raportet e tij të jenë sa më të lexueshme dhe të kuptueshme nga qytetarët dhe që ndjekja e zbatimit të rekomandimeve të tij sa më efektive”.

Në përshëndetjen e tij, Presidenti i NIK-ut polak, z. Krzysztof Këiatkovski u shpreh se 11 korriku është një ditë e veçantë, dita e Shën Benediktit, patronit të Evropës. “Kontrolli i Lartë i Shtetit po modernizohet, në përputhje me standardet ndërkombëtare të auditimit dhe me standardet e BE-së dhe në këtë prizëm, ai është një institucion tashmë i integruar tërësisht në familjen e madhe evropiane”, nënvizoi Këiatkovski. “Dua të falenderoj KLSH-në, në veçanti Kryetarin e saj z. Bujar Leskaj, si dhe stafin e drejtuar nga ai, për bashkëpunimin e pashembullt që na ofruan dhe për krijimin e kushteve optimale që ekspertët e NIK të jipnin eksperiencën e tyre në auditim”, përfundoi Presidenti i SAI-t polak.

Në vlerësimin e Audituesit të Përgjithshëm të Kroacisë, z. Ivan Klešić “Ky Projekt Binjakëzimi ishte një punë e vështirë, por edhe një sukses i përbashkët i të gjithë veprimtarëve në të. U realizua një partneritet efektiv, i bazuar në interesin e përbashkët, mirëkuptimin dhe respektin për njeri-tjetrin”.

Drejtuesi i Projektit dhe Zv-President i Parë i Zyrës Kombëtare të Auditimit Shtetëror të Polonisë, z. Wojciech Kutyla, u shpreh se “Historia e bashkëpunimit efektiv dhe intensiv të NIK me KLSH nis me urimin dhe ftesën formale për takim, që në fillim të vitit 2012 i dërguam Kryetarit të porsazgjedhur të KLSH, z. Bujar Leskaj u përgjigj pozitivisht. “Zoti Leskaj është një njeri i fjalës dhe çfarë thotë e bën. KLSH-në e ka reformuar në një institucion modern auditimi, i cili përfaqësohet me dinjitet në auditimet e përbashkëta dhe paralele që në SAI-t organizojmë në nivel evropian”, përfundoi z.Kutyla.

Në fjalën e tij, Kryetari i KLSH theksoi se “Rritja e dijeve në auditim është investimi më madhor që një institucion suprem auditimi, një SAI mund të bëjë, për të qëndruar i pavarur dhe për të garantuar përmbushjen e misionit të tij Kushtetues në shërbim të qytetarit.

Ka shumë arsye, përse për ne si KLSH, si SAI, Projekti i Binjakëzimit IPA 2013, i financuar nga Bashkimi Evropian ishte i domosdoshëm dhe erdhi në kohën e duhur. Së pari, ai pasoi një periudhë katërvjeçare 2012-2015, ku institucioni, në zbatim të motos së INTOSAI-t “Experientia mutua Omnibus prodest(Nga eksperiencia e përbashkët fitojnë të gjithë)”, i bëri të gjitha përpjekjet për të modernizuar veprimtarinë e tij audituese, përmes partneritetit me SAI-t e vendeve evropiane të zhvilluara, trajnimeve brenda dhe jashtë vendit dhe zbatimit me rigorozitet të standardeve të INTOSAI-t, ISSAI-ve, në bazë të objektivave të

Strategjisë së tij të Zhvillimit 2013-2017, të përgatitur me ndihmën e ekspertëve të Programit SIGMA të BE dhe OECD”.

Më tej, ai vazhdoi “Nëpërmjet këtij Projekti Binjakëzimi, transferimi i njohurive dhe aftësive tek audituesit e KLSH ka përmirësuar dhe do të vijojë të përmirësojë standardet dhe transparencën e metodave të punës. Për periudhën mars 2016-korrik 2018, Projekti i Binjakëzimit IPA 2013 realizoi tetë auditime pilot të performancës, auditime financiare dhe të teknologjisë së informacionit. Ekspertët polakë, kroatë, portugeze, estonezë dhe hollandezë ndihmuan audituesit tanë të thelloheshin në qasjet e tyre në auditim, në gjetjet dhe rekomandimet, si dhe në mesazhet qendrore të auditimit. 97 misione ekspertësh dhe 6 vizita pune e shkëmbimi eksperiencash sollën manual të ri të auditimit të TI, si dhe rregullore, procedura të brendshme dhe manuale të përmirësuara. Institucioni po mbështetet tek një personel me kualifikime të larta dhe sisteme e procese moderne menaxhimi. Dobia më e madhe dhe vlera e shtuar e këtij Projekti të financuar nga BE, qëndron në faktin se ai vendos piketa të qëndrueshme për zhvillimin e auditimit të jashtëm publik të vendit për vitet 2020-2025, kohë kur sigurisht Shqipëria do të jetë bërë vend anëtar me të drejta të plota në Bashkimin Evropian”.

Në diskutimet e tyre, Këshilltari i Lartë i NIK dhe ish-President, z. Jacek Jezierski, zj. Luljeta Nano, Sekretare e Përgjithshme e KLSH dhe z. Paweł Banaś, Drejtor i Auditimit të TI në NIK, parashtruan rëndësinë e Projektit të Binjakëzimit dhe renditën një sërë produktesh dhe vlerash të realizuara nëpërmjet tij, duke veçuar programin e rregjistrimit elektronik të një dosje të plotë auditimi, një risi për të gjithë komunitetin e INTOSAI-t, realizuar në kuadër të programit për KLSH-në.

Fjala e z. Leskaj në Konferencën “Institucionet Supreme të Auditimit, duke parë përpara drejt së ardhmes”, një aktivitet përmbyllës i Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 “Forcimi i kapaciteteve të Auditimit të Jashtëm Publik në Shqipëri”

Në fjalën përmbyllëse të Konferencës, Kryetari Leskaj theksoi se “Përmbyllja me sukses e këtij projekti për ne nuk përbën fundin e progresit të KLSH në auditim. Mbyllet një sipar dhe hapet një tjetër. Përfundimi i Projektit të Binjakëzimit shpreh një vijimësi në realizimin e treguesve të auditimit, të matur

sipas Kornizës së Matjes së Performancës së SAI-t, miratuar si standard në Kongresin INCOSAI XXII të INTOSAI-t në dhjetor 2016. Mbi bazën e Strategjisë së re të institucionit 2018-2022, të përgatitur dhe në reflektim të rekomandimeve të përmbajtura në raportet e misionëve të Projektit, ne e shohim me besim të plotë të ardhmen”.

Në vijim të aktiviteteve, Presidenti i NIK-ut Polak dhe Delegacioni Kroat udhëtuan drejt Qytetit të Shkodrës, në të cilin Presidenti Kwiatowski u dekorua nga Këshilli i Qarkut Shkodër me titullin “Nderi i Qarkut Shkodër”.

Dekorata iu dorëzua Presidentit Kwiatowski nga Kryetraja e Këshillit të Qarkut Shkodër , zj.Greta Bardeli me motivacionin : “ Presidentit të Zyres Supreme të Auditimit të Polonisë, njëri prej bashkëpunëtorëve të huaj më me kontribute për Kontrollin e Lartë të Shtetit në drejtim të rritjes së kapaciteteve profesionale të audituesve të tij dhe të modernizimit të Institucionit, në mënyrë që auditimi i jashtëm në Shqipëri të vijë në nivel me standardet e INTOSAI-t”.

Zonja Bardeli evidentoi vlerat historike , kulturore dhe sportive të qytetit të Shkodrës, duke vlerësuar kontributet e historianëve, arkitektëve, sportistëve dhe artistëve në përgjithësi që i kanë dhënë emër qytetit të Shkodrës.

Zoti Kwiatowski, mes emocioneve, vlerësoi maksimalisht nderin që i bëri Këshilli i Qarkut Shkodër, një qytet me shumë tradita dhe histori.

Me pas Delegacioni Polak dhe Kroat, të shoqëruar nga përfaqësuesit e KLSH-së dhe të Qarkut Shkodër vizituan Qytetin e vjetër, Kalanë e Shkodrës dhe Fototekën “Marubi”.

Në datën 12 korrik, Presidenti i NIK-ut Polak, z.Kwiatowski u dekorua nga Bashkia Vlorë me titullin “Qytetar Nderi”, i Vlorës.

Kryetari i Bashkisë Vlorë, z.Dritan Leli i dorëzoi titullin z.Kwiatowski, duke theksuar rolin e tij si President i NIK-ut Polak për trajnimin e dhjetëra audituesve të KLSH-së në Poloni, të cilët nën përkujdesjen e tij dhe të stafit që ai drejton kanë kryer trajnime në shumë fusha si në auditimin Financiar, të përputhshmërisë, të prokurimeve publike, etj, duke përmirësuar dhe përforcuar ndjeshëm dijet e tyre në këto fusha dhe për rrjedhojë rritjen e cilësisë së punës audituese të KLSH-së.

Nga ceremonia e dhënies së titullit “Qytetar Nderi” i qytetit të Vlorës, z.Kwiatowski

Presidenti Kwiatowski falenderoi Kryetarin e Bashkisë dhe Këshillin Bashkiak të qytetit të Vlorës, duke theksuar se do të punojë për të qenë qytetar i denjë i këtij qyteti.

Ceremonia kaloi në një atmosferë të përzemërt dhe miqësore.

Faksimile e letrës së Jarosław Kaczyński

Jarosław Kaczyński
Kryetar

Partia për Ligj dhe Drejtësi (PiS)

Varshavë, më 5 korrik 2018

I nderuar Zoti Kryetar,
Të nderuar Zotërinj,

Ndjehem jashtë mase i nderuar që salla përfaqësuese në godinën e Kontrollit të Lartë të Shtetit të Shqipërisë merr emrin e Presidentit të Republikës së Polonisë Lech Kaczyński si dhe që Vëllai im i Ndjerë do të kujtohet me një pllakë përkujtimore. Ky është një gjest i bukur nga ana Juaj ndaj do të doja të falënderoja nga thellësia e zemrës autoritetet e Kontrollit të Lartë në Shqipëri me Zotin Kryetar Bujar Leskaj në krye.

Jam thellësisht i bindur që bashkëpunimin ndërmjet Institucionit Suprem të Auditit polak me Kontrollin e Lartë të Shqipërisë Presidenti Lech Kaczyński do ta kishte përshëndetur me gëzimin më të madh. Vëllai im i Ndjerë i ka kushtuar rëndësi të madhe bashkëpunimit ndërkombëtar dhe shkëmbimit të përvojës që rrjedh prej tij. Ai konsideronte që përvoja e NIK-ut polak mund të ishte posaçërisht e vlefshme për shtetet e tjera të ish bllokut komunist. Në krye të NIK-ut, në fillimin e vitit 1992, i vuri vetes si objektiv strategjik- sikundër e thoshte vetë- “ndërtimin e një organi kontrolli modern, përshtatur kushteve të demokracisë dhe ekonomisë së tregut. Ndërtimin e organit, i cili para së gjithash do të ishte i aftë të monitoronte proceset më të rëndësishme në shtet dhe ekonomi, e në mënyrë të veçantë ato procese që lidheshin me transformimet e sistemit. Kusht për realizimin e këtij objektiv ishte shkëputja e plotë e NIK-ut nga pushteti ekzekutiv si dhe ndërprerja e të gjitha lidhjeve të mundshme të NIK-ut me subjektet e audituara prej tij.” Ai bëri të mundur që auditimet e ndërmarra të mos ishin të rastit, por të kishin karakter sistemor, të tillë që përcillte informacion dhe dije për patologjitë në Poloni.

Kurorëzim i punës së Vëllait tim të Ndjerë në funksionin e Kryetarit të Kontrollit të Lartë ishte përgatitja e ligjit krejtësisht të ri mbi Kontrollin e Shtetit, i cili merrte në konsideratë objektivat e sipërpërmendura si dhe transformimet socialo-politiko-ekonomike. Lech Kaczyński e shkroi atë ligj me vetëdije të plotë se në qoftë se do të miratohej ai vetë do të humbiste funksionin e kryetarit. Të mirën e institucionit, të mirën e kontrollit shtetëror e vuri kësioj mbi interesat vetjake. Kjo qasje e ka karakterizuar Atë në gjithë veprimtarinë e tij.

Si masë e suksesit të Tij në vendosjen e NIK-ut në binarë të rinj mund të konsiderohet fakti që deri në momentin e marrjes së detyrës besueshmëria e Kontrollit të Lartë në sytë e

opinionit publik ishte shumë e ulët, ndërsa në kohën e largimit, institucioni që ai drejtoi gëzonte një vlerësim shumë të lartë dhe besueshmëri tek qytetarët

Këtu do të doja të shtoja se fakti i bashkëpunimit midis Institucionit Suprem të Auditit me Kontrollin e Lartë të Shqipërisë më gëzon shumë jo vetëm si vëlla i Presidentit të Ndjerë Lech Kaczyński, por edhe personalisht. Shpresoj se ky bashkëpunim do të sjellë forcimin e marrëdhënieve midis Popujve tanë, çka do të doja t'ua dëshiroj Zotërinjëve, neve të gjithëve, Shqipërisë dhe Polonisë. Ndërsa Zotit Kryetar Bujar Leskaj i uroj suksese të mëtejshme në drejtimin e Kontrollit të Lartë në Shqipëri.

*Me respekt,
Jarosław Kaczyński*

(Korrespondenca e Kaçinjskit me Kviatkovskin)

I nderuar Zoti Kryetar,

Të falënderoj me gjithë zemër për kujtimin dashamirë dhe ftesën për Tiranë në ceremoninë e dhënies së emrit të Presidentit të Republikës së Polonisë Leh Kaçinjski aulës përfaqësuese në godinën e KLSH së Shqipërisë si dhe zbulimit të pllakës që përkujton Vëllanë tim të Ndjerë. Për fat të keq, për arsye që nuk varen nga unë, nuk do të mund të vij në Tiranë, me dëshirën më të madhe megjithatë do t'u drejtoj një letër pjesëmarrësve të ceremonisë së rastit.

I Nderuar Zoti Kryetar,

Gëzohem shumë që NIK-u merr pjesë në sipërmarrjet ndërkombëtare që kanë për qëllim ndërtimin apo përsosjen e sistemeve të kontrollit shtetëror në zonën e Tre Deteve, Kaukazit Jugor dhe Ballkanit Perëndimor. Ne e dimë mjaft mirë sa e rëndësishme është çështja e institucioneve efektive të kontrollit për zhvillimin e duhur që i shërben së mirës së përgjithshme në vendet e ish bllokut komunist. Vëllai im i Ndjerë me siguri që do ta kishte mbështetur një qasje të tillë.

Edhe një herë, duke Ju falënderuar për kujtimin dhe ftesën, do të doja t'Ju uroja, Zoti Kryetar, Juve personalisht dhe të Afërmve Tuaj, gjithë të mirat.

*Me respekt,
Jarosław Kaçinjski*

Kryetari i Dhomës së Llogarive të Ukrainës zhvilloi një vizitë zyrtare në Shqipëri

28 shtator 2018

Në datën 28 shtator 2018, një delegacion i Zyrës së Llogarive të Ukrainës i kryesuar nga Kryetari i saj, z. Valeriy Patskan zhvilloi një vizitë zyrtare në Shqipëri. Vizita vjen në vazhdim të bashkëpunimit të frytshëm midis dy institucioneve dhe të marrëveshjes së bashkëpunimit të nënshkruar nga Kryetarët Bujar Leskaj dhe Valeriy Patskan, në datën 15 qershor 2018, në Kiev.

Vizitën e tij në Shqipëri, z. Patskan e filloi me takimin me Kryetarin e Kuvendit të Republikës së Shqipërisë, z. Gramoz Ruçi. Gjatë takimit me z. Ruçi u evidentuan lidhjet historike mes Shqipërisë dhe Ukrainës dhe u theksua që kjo është vizita e rangut më të lartë që zhvillohet në Shqipëri nga zyrtarë e Ukrainës, duke e vlerësuar si një shenjë të mirë për vizita të tjera të rangut edhe më të lartë.

Më pas u realizua takimi zyrtar në KLSH, në të cilin Kryetari i KLSH-së, z. Leskaj bëri një prezantim të aktivitetit të KLSH për vitin 2017 dhe gjashtë mujorin e parë të vitit 2018, në të cilin vuri theksin tek treguesit e auditimeve të vitit 2017 dhe 2018, si për numrin e auditimeve të realizuara, dëmin ekonomik të konstatuar, të ardhurat e munguara dhe shpenzimet e kryera jo në përputhje me parimet e efektivitetit, eficiencës dhe ekonomicitetit (3E), masat disiplinore dhe administrative të rekomanduara, rekomandime për ndryshime apo përmirësime të legjislacionit, etj.

Nga takimi i Kryetarit të Dhomës së Llogarive të Ukrainës me z. Ruçi, Kryetar i Kuvendit të Shqipërisë

Kryetari Leskaj tha se veprimtaria e KLSH-së bazohet në 4 nene të Kushtetutës dhe në Ligjin 154/2014 dt. 26 Nëntor "Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit".

Metodologjia e përdorur në matjen e performancës së KLSH për vitin 2017, u bazua në sistemin e vetëvlerësimit dhe i mundësoi KLSH parashikueshmërinë e zhvillimit strategjik të mbështetur në rezultate konkrete të analizave, të identifikojë aspektet e zhvillimit dhe të

përcaktojë mundësitë e përmirësimit, monitorojë veprimtarinë e institucionit me qëllim rritjen e transparencës dhe përgjegjshmërisë.

Zoti Leskaj vuri në dukje dhe analizoi disa tregues që lidhen me performancën e KLSH-së për vitin 2017:

- Indikatori i dobisë së auditimit, si një nga treguesit më domethënës të performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit, për vitin 2017 rezultoi se për çdo një lek të shpenzuar për institucionin e KLSH-së janë zbuluar dhe kërkuar për t'u zhdëmtuar 31.9 lekë.
- Dëmi ekonomik në shumën totale prej 11.5 miliard lekë ose 85.8 milionë euro;
- 156 auditime të realizuara, llojet e tyre, si edhe subjektet në të cilat janë kryer auditimet.
- Për vitin 2017, KLSH realizoi 5 auditime IT, nga 2 të realizuara në 2016.
- Gjatë vitit 2017 KLSH ka rekomanduar gjithsej 91 propozime për ndryshim/përmirësim legjislativ, nga të cilat janë pranuar dhe janë në proces zbatimi 29 rekomandime.
- Në vitin 2017 KLSH ka propozuar 2082 rekomandime, të cilat synojnë përmirësimin e sistemeve organizative të enteve të audituara.
- Marrëdhëniet e mira të KLSH-së me parlamentin, dërgimin e raporteve sensitive të auditimit në Kuvendin e Shqipërisë dhe në Komisionet respektive, si edhe mbështetjen e Kuvendit për institucionin.

Një rëndësi të veçantë, Kryetari i KLSH-së gjatë fjalës së tij i vuri hapjes së institucionit dhe rritjes së transparencës së veprimtarisë së tij, nëpërmjet publikimit të të gjitha vendimeve të auditimit, realizimit të muajit të hapur për qytetarët, shkrimeve të audituesve të KLSH-së në media, botimeve të librave, konferencat shkencore, etj.

Nga takimi i Kryetarit të Dhomës së Llogarive të Ukrainës me z. Leskaj, Kryetar i Kontrollit të Lartë të Shtetit në Shqipëri

Kryetari i Dhomës së Llogarive të Ukrainës falenderoi Kryetarin e KLSH-së për organizimin e kësaj vizite dhe shprehu bindjen që këto marrëdhënie do të forcohen edhe më shumë në të ardhmen. Zoti Patskan falenderoi veçanërisht Kryetarin Leskaj për organizimin vitin e ardhshëm nga KLSH të takimit të Grupit të Punës

së EUROSAI-t për auditimin e fondeve të alokuara për fatkeqësitë dhe katastrofat natyrore dhe theksoi se në kuadër të këtij bashkëpunimi do të organizohet një auditim ndërkombëtar, duke e ftuar KLSH-në të bëhet pjesë e tij. Auditimi do të përqëndrohet në dy drejtime kryesore, atë të parandalimit të përmbytjeve dhe të katastrofave natyrore. Zoti Patskan vlerësoi shumë hapat e bërë nga KLSH në drejtim të auditimit të performancës dhe të IT dhe përfundoi fjalën e tij duke thënë ...” kur hyra në institucionin Tuaj u ndjeva sikur po hyja në shtëpinë e një miku, megjithëse është hera e parë që vij në Shqipëri. Duke ndjekur me vëmendje prezantimin e Kryetarit Leskaj, mendoj që periudha e drejtuar prej tij do të mbahet mend si një nga më të suksesshmet në historinë e institucionit....”.

Në këtë vizitë Kryetari Patskan shoqërohej nga Znj. Iryna Ivanova – Anëtare e Zyrës së Auditimit të Ukrainës, Z. Igor Iaremchuk – Anëtar i Zyrës së Auditimit të Ukrainës, Z. Mykhailo Tolstanov–Drejtor i Departamentit të Marrëdhënieve Ndërkombëtare.

Gjatë takimit u shkëmbyen mendime dhe pyetje, lidhur me auditimin e performancës, auditimin IT, muajin e transparencës për qytetarët, grupet e përbashkëta të punës, etj. Në fund të dy drejtuesit realizuan një takim kokë më kokë, në të cilin u diskutuan çështje të rëndësishme për bashkëpunimin e ardhshëm institucional. Vizita e delegacionit nga Ukraina u mbyll me një vizitë në qytetin historik të Krujës.

Përfaqësues të SIGMA takohen me Kryetarin e Kontrollit të Lartë të Shtetit

12-13 dhjetor 2018

Në datën 12 dhjetor 2018, Kryetari i KLSH-së, z.Bujar Leskaj priti në zyrën e tij, dy përfaqësues të SIGMA, zoti Joop Vrolijk, ekspert dhe z. Alastair Swarbrick, Këshilltar i Lartë i SIGMA, të cilët vizituan KLSH-në me rastin e përfundimit të mandatit 7-vjeçar të Kryetarit të KLSH-së.

Kryetari i KLSH-së u shpreh shumë i kënaqur dhe falënderoi përfaqësuesit e SIGMA për bashkëpunimin e suksesshëm dhe për mbështetjen që i kanë dhënë KLSH, gjatë këtyre shtatë viteve. KLSH duhet të vijojë bashkëpunimin në të ardhmen me SIGMA, si një nga institucionet më të mira dhe që ka dhënë produkte konkrete për KLSH-në.

Bashkëpunimi i SIGMA ka qenë shumë i hapur me KLSH dhe ekspertët e SIGMA e kanë dhënë mbështetjen e tyre me shumë gjenerozitet dhe dashamirësi, veçanërisht z.Joop Vrolijk.

Unë jam shumë mirënjohës-vijoi z.Leskaj- se SIGMA dhe z.Vrolijk personalisht, së bashku me DG Budget në Bruksel, i kanë dhënë institucionit një ndihmë të jashtëzakonshme për miratimin e Ligjit të Ri të KLSH-se, i cili falë kësaj mbështetje u miratua nga Kuvendi i Shqipërisë, në përputhje të plotë me Standartet e INTOSAI-t.

Nga takimi i Kryetarit të KLSH z. Leskaj me dy përfaqësues të SIGMA, zoti Joop Vrolijk, ekspert dhe z. Alastair Swarbrick, Këshilltar i Lartë i SIGMA

Zoti Leskaj përmendi gjithashtu aktivitetet që janë organizuar në bashkëpunim me SIGMA, duke veçuar workshopin që u zhvillua në qershor të vitit 2018, lidhur me marrëdhëniet mes KLSH-së dhe Parlamentit, veçanërisht në drejtim të zbatimit të rekomandimeve të KLSH-së. Në vijim edhe të konkluzioneve të këtij aktiviteti, KLSH ka propozuar nënshkrimin e një Memorandumi mirëkuptimi mes KLSH-së dhe Kuvendit të Shqipërisë dhe ky i fundit ka ngritur një mekanizëm për kontrollin e Institucioneve të pavarura. Si

konkluzion mund të konstatojmë me kënaqësi-përfundoi z.Leskaj- që si rezultat i përpjekjeve të përbashkëta, kemi aktualisht një marrëdhënie më të mirë dhe më të konsoliduar me Kuvendin e Shqipërisë.

Më pas e mori fjalën z. Alastair Swarbrick, i cili falënderoi z.Leskaj për hapjen e institucionit dhe vlerësoi kontributin personal të z.Leskaj për arritjen e këtij bashkëpunimi produktiv. SIGMA do të vijojë të bashkëpunojë me KLSH-në në dy fusha kryesore :

- Në implementimin e buxhetit të shtetit;
- Planifikimin e auditimeve individuale, në bazë risku.

Kryetari i KLSH-së e konfirmoi bashkëpunimin në këto dy fusha kyçe me shume interes dhe theksoi se sipas sugjerimeve të SIGMA, KLSH po rrit numrin e auditimeve financiare.

Në fund e mori fjalën, z.Joop Vrolijk, i cili ka punuar për më shumë se 10 vjet me KLSH-në dhe vlerësoi shumë ndryshimin që ka sjellë z.Leskaj në institucion, i cili e hapi institucionin dhe e modernizoi atë, duke e sjellë punën audituese në përputhje me standartet e INTOSAI-t. Zoti Vrolijk vlerësoi shumë edhe rritjen e kapaciteteve audituese në KLSH.

Në fund të takimit z. Swarbrick dhe z.Vrolijk i uruan Zotit Leskaj suksese në karrierën e tij profesionale dhe në jetën private.

Nga prezantimi i z. Alastair Swarbrick

Në datën 13 dhjetor, z. Alastair Swarbrick me ftesë të Kryetarit të KLSH-së, bëri një prezantim për audituesit e KLSH-së, në sallën “Lech Kaczynski”.

Zoti Swarbrick e filloi prezantimin e tij me një hyrje të shkurtër rreth historikut të SIGMA dhe misionit dhe partnerët e tij.

SIGMA është një iniciativë e përbashkët e OECD dhe Bashkimit Evropian. Objektivi kryesor i saj është të forcojë themelet për përmirësimin e qeverisjes publike

dhe kështu të mbështesë zhvillimin socio-ekonomik nëpërmjet ngritjes së kapaciteteve të sektorit publik, përmirësimit të qeverisjes horizontale dhe përmirësimit të hartimit dhe zbatimit të reformave të administratës publike, duke përfshirë priorizimin, renditjen dhe buxhetimin e duhur. SIGMA bashkëpunon me partnerët për forcimin e sistemeve të qeverisjes publike dhe kapaciteteve të administratës publike për 25 vjet.

Misioni i SIGMA është të punojë me vendet që negociojnë për t'u bashkuar me Bashkimin Evropian (BE) për të promovuar dhe forcuar sistemet e qeverisjes publike dhe kapacitetet e njerëzve që punojnë në këto qeveri.

Ata i ndihmojnë vendet në tranzicion të përmbushin aspiratat e tyre për një ekonomi të tregut të lirë, një demokraci të qëndrueshme dhe sundim të ligjit dhe t'i ndihmojnë ata të demonstrojnë gatishmërinë e tyre për t'u bashkuar me BE ose për të krijuar një marrëdhënie më të afërt me BE-në, nëpërmjet lëvizjes së lirë dhe tregtisë. SIGMA financohet nga Bashkimi Evropian dhe Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik.

Në fund të prezantimit, audituesit e pranishëm i adresuan pyetje z. Swarbrick.

Zoti Besnik Osmani, Auditues i Përgjithshëm i ZKA-së dhe z.Naser Ademi, Kryetar në detyrë i Zyrës Shtetërore të Auditimit të Maqedonisë së Veriut vizitojnë KLSH-në

14 dhjetor 2019

Nga takimi i Kryetarit të KLSH z. Leskaj, me Z. Besnik Osmani, Auditues i Përgjithshëm i ZKA-së dhe z.Naser Ademi, Kryetar në detyrë i Zyrës Shtetërore të Auditimit të Maqedonisë së Veriut

Në datën 14 dhjetor 2019, Kryetari i i KLSH-së, z.Bujar Leskaj priti në zyrën e tij, Audituesin e Përgjithshëm të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Kosovës, z.Besnik Osmani dhe Kryetarin në detyrë të Zyrës Shtetërore të Auditimit të Maqedonisë së Veriut, z.Naser Ademi.

Dy drejtuesit e SAI-ve të Kosovës dhe Maqedonisë së Veriut vizituan KLSH-në me rastin e përfundimit të mandatit 7-vjeçar të Kryetarit të KLSH-së, z.Bujar Leskaj.

Kryetari i KLSH-së u shpreh shumë i kënaqur dhe falënderoi z.Osmani dhe z.Ademi për bashkëpunimin e

suksesshëm gjatë këtyre shtatë viteve, i cili mbështetet dhe në marrëveshjet konkrete të bashkëpunimit që janë lidhur mes KLSH-se dhe ZKA-së, si edhe mes KLSH-së dhe SAI-t të Maqedonisë së Veriut. Këto marrëveshje kanë rezultuar produktive veçanërisht në drejtim të shkëmbimit të eksperiencave, trajnimit të stafit, auditimeve të përbashkëta dhe paralele, workshop-e, etj.

Drejtuesit e Institucioneve Supreme të Kosovës dhe Maqedonisë së Veriut falenderuan z.Leskaj për hapjen e institucionit dhe vlerësuan kontributin personal të z.Leskaj për arritjen e këtij bashkëpunimi produktiv mes SAI-ve të rajonit dhe më gjerë.

NË VEND TË PASTHËNIES

KLSH po modernizohet për Shqipërinë dhe për shqiptarët

Përsëritja e Presidentit të Zyrës Kombëtare të Auditimit të Polonisë (NIK), z. Krzysztof Kwiatkowski në ceremoninë e mbylljes së Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 të BE për KLSH, Tiranë, 11 korrik 2018

Është kënaqësi e veçantë për mua të jem përsëri në Tiranë, pas 28 muajsh pune voluminoze, pune të përbashkët të Institucioneve tona të Larta të Kontrollit.

Do të doja, para së gjithash, të falenderoja shumë për zemërsisht Zotin Kryetar Leskaj, për faktin se po e çon me vendosmëri institucionin drejt Bashkimit Europian, por edhe për përkushtimin e lartë, me të cilin punon për vendin e tij, Shqipërinë. Projekti, që sapo u mbyll, i shërbeu zhvillimit institucional të auditimit të jashtëm në Shqipëri. Bashkimi Europian e sponsorizon këtë proces, sepse është i interesuar që Shqipëria të jetë një demokraci e stabilizuar, si në kontekstin e fqinjësisë dhe asocimit, ashtu edhe në kontekstin e

anëtarësisë së ardhshme. Dhe për këtë nevojitet, ndër të tjera, një institucion i pavarur kontrolli. Dhe kjo është në interes të Bashkimit Europian. KLSH-ja po modernizohet jo vetëm për Bashkimin Europian, madje jo vetëm për veteveten. KLSH-ja po modernizohet për Shqipërinë dhe për shqiptarët. Nëse parlamenti dhe opinioni publik në Shqipëri do të informohen në kohë reale nga KLSH-ja bashkëkohore dhe mirëmenaxhuar, mbi atë se çfarë ndodh me paratë publike, dhe qeverisja në një masë të madhe lidhet me rishpërndarjen e të ardhurave; dhe akoma më tepër, do të dinë se në raportet e KLSH-së ndodhen vetëm fakte dhe analiza e tyre inteligjente, ata që qeverisin Shqipërinë do të përpiqen ta kryejnë sa më mirë punën e tyre. Prandaj, edhe një herë, Zoti Kryetar Leskaj, Ju falenderoj për zemërsisht, që për të mirën e vendit tuaj, keni marrë mbi supë këtë pjesë kaq të rëndësishme, por edhe të vështirë njëkohësisht, të pushtetit publik. Ju falenderoj Juve për krijimin e kushteve për punën e përbashkët të ekspertëve tanë. Ju falenderoj, që punonjësit tuaj, gjetën kohën të ishin të pranishëm në takime dhe të jepnin opinione për dokumenta të ndryshme, të gjitha këto, duke përballuar ngarkesën e lartë, të përditshme të auditimeve. Për angazhimin Tuaj personal në zbatimin e rekomandimeve të projektit, në sajë të të cilave ky projekt nuk do të mbetet vetëm në letër. Falenderoj të gjithë bashkëpunëtorët Tuaj, ndër ta Zonjën Luljeta Nano, një prej tre liderëve të projektit, Zonjën Irena Islami, Zonjën Alma Shehu dhe Zonjën

Irma Idrizaj, të cilat për çdo ditë, gjatë këtyre më shumë se dy viteve, koordinuan projektin nga pala shqiptare. Si dhe të gjithë koleget dhe kolegët Tuaj të tjerë, sepse ndoshta nuk ka asnjë person në KLSH, që të mos ketë marrë pjesë në këtë projekt, në forma të ndryshme. Falenderoj Bashkimin European, të përfaqësuar nga Zonja Ambasadore Vlahutin, si dhe Zonjën Sybille Schmidt, e cila ishte ndërlidhësja jonë institucionale, me angazhim, profesionalizëm dhe dashamirësi me Delegacionin e BE në Tiranë – falenderoj BE për mbështetjen e të mirës tonë të përbashkët, sigurisë sonë të përbashkët dhe zhvillimin e demokracisë në Shqipëri. Gjithashtu, për mbajtjen në konsideratë, se mbështetja zhvillimore i nevojitet jo vetëm qeverisë shqiptare, por edhe institucioneve të saj të pavarura. Do të doja të rikujtoja, se organet e larta të kontrollit, ashtu si gjykatat e pavarura, ashtu si mediat e pavarura – përbëjnë kolonat mbështetëse të demokracisë, prej të cilave nuk duhet të hiqet dorë. Sigurisht, nëse qytetarët dëshirojnë të jetojnë në një vend të lirë dhe demokratik, ku pushteti nuk është absolut dhe i nënshtrohet kontrollit nga shoqëria.

Do të doja t’ju transmetoja këtë mesazh shqiptarëve – ruajeni pavarësinë e institucioneve tuaja, edhe atë të ogarnit të lartë të kontrollit, nëse dëshironi të jetoni në një vend të lirë, të begatë dhe të sigurtë. Falenderoj partnerët tanë kroatë, të përfaqësuar nga Zonja Ambasadore Bujas-Juraga, Zoti Auditues i Përgjithshëm Ivan Klesic dhe Zonja Lidija Pernar, një nga liderët e projektit, për hartimin dhe realizimin e një pjese të detyrave të projektit. Na dhatë, përveç njohurive dhe punës tuaj të çmuar, gjithashtu një këndvështrim rajonal – sepse nga Kroacia, Shqipëria shihet më qartë sesa nga Polonia. Për më tepër, ky nuk është i vetmi projekt ku bashkëpunojmë, sepse na pëlqen shumë të punojmë së bashku me Ju. Falenderoj Ministrinë shqiptare të Financave – dhe veçanërisht Njësinë e Financim-Kontraktimit – të përfaqësuar nga drejtuesja e saj, Zonja Enkelejda Kokthi – për mbështetjen me profesionalizëm dhe dashamirësi në menaxhimin e projektit.

Falenderoj qeverinë time, të përfaqësuar nga Zoti Ambasador Karol Bachura, për mbështetjen e dhënë për Organin e Lartë të Kontrollit të Polonisë (NIK), që nga dita e marrjes së vendimit për paraqitjen e ofertës për zbatimin e këtij projekti, deri në ditën e sotme. Kujtimet e punës para-anëtarësuese janë si në Poloni, ashtu edhe në Kroaci, relativisht të freskëta. Jam i gëzuar, që mundëm të ndajmë me ju përvojat tona. Falenderoj së fundmi kolegët e mi të Organit të Lartë të Kontrollit të Polonisë (NIK), të cilët punuan në këtë projekt – zëvendësin tim, Zotin Wojciech Kutyla, i cili ishte lider i këtij projekti, Zotin Jacek Jezierski, këshilltari im për çështjet e bashkëpunimit ndërkombëtar, si dhe paraardhësi im në pozicionin e Kryetarit të NIK-ut, ai së bashku me Zotin Pawel Banas, ishin ekspertët kryesorë të projektit. Falenderoj Zonjën Aleksandra Kukula, këshillëtarin afatgjatë të bashkëpunimit binjakëzues, e cila në Tiranë u kujdes që çdo gjë që planifikuam të kthehej në realitet, si dhe Zonjën Agnieszka Morawska, e cila koordinoi projektin nga Varshava.

Falenderoj me dhjetëra kolegë nga Polonia, Kroacia, Estonia, Portugalia dhe Holanda, të cilët për gjithë këta muaj punuan me ne.

Ju falenderoj shumë përzemërisht Zonja dhe Zotërinj!

Kryetari i KLSH-së vendosi të përdorë mandatin e tij për ta shndërruar KLSH-në nga një zyrë e vjetër dhe e ngathët në një zyrë moderne

Fjala e zv/Presidentit të NIK z. Wojciech Kutyla në ceremoninë e mbylljes së Projektit të Binjakëzimit IPA 2013 të BE për KLSH, Tiranë, 11 korrik 2018

Siç e keni vënë re, takimi ynë është kryesisht pa prezantime në Power-Point. Kjo është për shkak se ne ndjekim trendin modern të organizatave më të mira që e dinë se Power Point vret takimet, pasi askush nuk i dëgjon folësit kur kanë slajdet. Ne kemi vendosur që kemi prodhuar slajde mjaftueshëm gjatë gjithë projektit, për t'ju shqetësuar me më shumë.

Para së gjithash, si drejtues i Projektit, që përfaqëson Zyrën Supreme të Auditimit të Polonisë (NIK), një nga partnerët e konsorciumit polak-kroat, jam shumë i lumtur që jam në këtë event, i cili përmbledh projektin e suksesshëm të binjakëzimit, me kolegët tanë shqiptarë dhe kroatë, të cilët, edhe me ndihmën e kolegëve nga Estonia, Portugalia dhe Holanda, e kanë zbatuar Projektin në 28 muajt e fundit në KLSH.

Këto 28 muaj kanë qenë koha e punës së madhe, e djersës, por shpresojmë se nuk ka lot.

ALSAI është një partner frymëzues për të punuar. Ata janë ambiciozë, janë plot energji, duan të jenë më të mirët, së pari në Shqipëri, së shpejti në Evropë, pastaj në botë. Ata duan që ndryshimet të ndodhin. Në të vërtetë, ata duhet të dëshirojnë që ndryshimet të ndodhin dhe të ndodhin shpejt, sepse kjo është një kulturë organizative e KLSH-së e krijuar nga Bujar Leskaj.

Unë mendoj se Bujari, në ndjekjen e tij të ndryshimit ka të drejtë. Është momenti kur Shqipëria ka nevojë për ndryshime. Ata duan të hapin negociatat e anëtarësimit me BE sa më shpejt të jetë e mundur. Dhe BE-ja dëshiron që ata të ndryshojnë, përpara se të përputhen me standardet tona. BE dhe organizata të tjera ndërkombëtare po vijnë këtu me ide se si t'i bëjnë gjërat më mirë. Pra, Shqipëria ka nevojë për ty, Bujar.

Energjia e tij më kujton atë të Prof. Leszek Balcerowicz, i cili konsiderohet babai i transformimit ekonomik polak në vitet '90. Sigurisht, Prof. Balcerowicz është admiruar, sidomos jashtë vendit, por gjithashtu kritikohet, veçanërisht në shtëpi, në Poloni. Ai aplikoi për të gjithë ne një terapi shokuese në vitin 1989 dhe në vitet në vijim. Por që nga reformat e tij të dhimbshme, ekonomia e Polonisë po rritet praktikisht pa ndalesë. Por ndryshimi ishte i vështirë.

Unë mendoj se pikërisht këtë Bujari ka bërë për 7 vitet e fundit në auditimin publik suprem të Shtetit shqiptar. Ai e di se nëse doni të keni një ndryshim të vërtetë, duhet vetëm ta bëni. Ai vendosi të përdorë mandatin e tij si Kryetar i KLSH-së për ta shndërruar KLSH-në nga një zyrë e vjetër dhe e ngathët në një zyrë moderne. Dhe për ta bërë këtë, 7 vjet është një kohë, por jo shumë kohë.

Ne kujtojmë në NIK se, kur Bujari u emërua Kryetar i KLSH-së në vitin 2011, Presidenti i atëhershëm i NIK, Jacek Jezierski i dërgoi një letër urimi, në të cilën ai e ftoi të bënte një vizitë në Poloni (Ne, polakët, jemi njerëz mikpritës, edhe nëse disa mendojnë se nuk jemi). Jacek i cili është këtu, si Aleksandra, e cila ishte drejtoresha e NIK për marrëdhëniet ndërkombëtare në atë kohë, dhe e cila është gjithashtu këtu, më tregoi se si ata së bashku e diskutuan këtë letër dhe mendoi, ja Shqipëria është aty ku ishim ne rreth 15 vjet më parë. Në atë kohë, ne e vlerësonim shumë, kur të tjerët, si Zyra Kombëtare e Auditimit e Mbretërisë së Bashkuar, si SAI danez, si Gjykata e Llogarive (Bundesrechnungshof) e Gjermanisë, si Gjykata Evropiane e Audituesve dhe SAI të tjerë, gjenin kohë për të ndarë me ne eksperiencën dhe njohuritë e tyre. Kështu që Jacek e dërgoi këtë letër dhe në dy javë, Bujari u përgjigj: "Unë po vij!". Dhe ai erdhi dhe donte gjëra nga ne. Ai donte një seminar trajnimi për auditimin e performancës për audituesit shqiptarë, pastaj një seminar për auditimin financiar, pastaj më shumë. Më besoni, këta njerëz janë të rrallë në bashkësinë e SAI-ve të mirë-themeluara dhe të pavarura. Dua të them njerëz që me të vërtetë duan të bëjnë gjëra, të bëjnë ndryshimin. Dhe i duan tani.

Gjatë këtij projekti ne ndonjëherë ndjeheshim të lodhur, duhet ta them. Por, hap pas hapi, shumë shpejt, Bujari na ka përfshirë edhe ne në kulturën e tij organizative të ndryshimit.

Ju e dini, unë do të isha shumë i lumtur të shihja për pak vite, për 10 vjet, ndryshimet që z. Leskaj dhe KLSH kanë kryer, pak edhe me mbështetjen tonë, që të jenë aty, në institucion. Sepse mendoj se Bujari ka vënë themele shumë mbresëlënëse për auditimin modern në Shqipëri. Gjërat janë atje, njerëzit janë atje, procedurat ekzistojnë, manualët ekzistojnë, ju vetëm duhet ta kultivoni këtë kopsht. Unë me të vërtetë shpresoj se kjo përpjekje e madhe do të respektohet në vitet në vijim.

Dhe me të vërtetë do të doja që KLSH të gjejë partnerë në punën e tij mbresëlënëse. Në qeveri dhe në parlament, me të vërtetë mendoj se është kryesisht atje, në trekëndëshin e këtyre institucioneve, ku mund të përdoren edhe më mirë rekomandimet dhe gjetjet e KLSH-së. Në Poloni ne jemi përdorur për raportet tona, jo vetëm raportet vjetore, por raportet nga auditime të caktuara, të cilat diskutohen në detaje në komisionet parlamentare. Meqë ra fjala, projekti ynë ka ofruar udhëzime të gatshme për përdorim për bashkëpunimin SAI-Parlament.

Së shpejti do të prodhojmë një raport përfundimtar të detajuar, ku të gjitha veprimet dhe produktet e projektit të binjakëzimit do të përshkruhen me hollësi të madhe. Sot dua të ndaj

me ju një përmbledhje të përgjithshme, veçanërisht se kolegu im Znj. Luljeta Nano, kolegia ime e Projektit, do të përmbledhë ndikimin e projektit në KLSH vetëm për disa minuta.

Unë vetëm dua të falënderoj disa njerëz dhe kur do t'i falënderoj, do të them edhe atë që unë i falënderoj, dhe në këtë mënyrë do të kuptoni se çfarë kemi bërë.

Shefi im, Krzysztof Kwiatkowski, tashmë ka falënderuar menaxherët e lartë. Unë nuk jam një menaxher i lartë, unë jam një deputet modest, kështu që unë do të filloj nga niveli nën krye.

Unë do të doja të falënderoj të tjerët Liderët e Projektit: Luljeta Nano, Sekretari i Përgjithshëm i ALSAI dhe Lidija Pernar, Ndhimëse Auditor i Përgjithshëm i Kroacisë. Dëshiroj të falënderoj Sybille Schmidt, menaxherin tonë të projektit në EUD dhe Enkelejda Kokthi, Drejtorin e Përgjithshëm të CFCU, të paraprirë nga Manol Simo dhe ekipi i saj CFCU nga Brikela Ajce, Drijona Malevi dhe Shqipe Nushi. Dua të falënderoj Irena Islamin, Counterpartin e RTA, Alma Shehu dhe Irma Idrizaj, të cilët ishin oficerë zbatues të KLSH-së. Dua të falënderoj Aleksandra Kukuła, RTA, dhe Agnieszka Morawska, koordinatorë e projektit tonë në Varshavë. Duhet të përmend edhe asistentët e Aleksandrës Anda Zilja, Eliona Balilaj dhe Ervilda Smajlaj. Ne ishim të gjithë ekipi i padukshëm, i cili me shumë ndihmë nga bosët tanë të mëdhenj, sigurisht po e shtynte këtë projekt përpara.

Më lejoni të falënderoj ekspertët tanë kryesorë në fushat e lëndëve. Fusha jonë e parë ishte në lidhje me kuadrin ligjor të ALSAI dhe zbatimin e ligjit të KLSH, dhe këtu mbështetëm në Eral Yzeiraj dhe Jacek Mazur. Fusha jonë e ardhshme edhe më e madhe ishte metodologjia dhe praktika e auditimit. Kemi pasur këtu Reni Muca dhe Bozo Vuletic-Antic që u kujdesën për auditimin e performancës. Ne kishim Azmi Stringa dhe Wiesław Kurzyca të cilët ishin shumë të zënë me auditimin financiar dhe pajtueshmërinë. Ne kishim Paweł Banaś dhe ekipin e tij estonez-portugez-polak, Alo Laane dhe Joao Cardoso, të cilët janë këtu nga rruga sot, pasi ata ende punojnë në atë doracak të IT Auditimit këtë javë. Kemi pasur Lidija Pernar dhe Verica Akrap të cilët me ndihmën e drejtorëve përkatës kanë rishikuar dhe kanë ndihmuar në ridizajnimin e procedurave të kontrollit të cilësisë dhe sigurimit të KLSH-së. Ne kishim Jacek Jezierski me ekipin e tij të drejtorëve dhe auditorëve me përvojë, përfshirë veten dhe Agnieszka Morawska, të cilët punuan në çështjet e menaxhimit dhe komunikimit të KLSH - së bashku me Irena Islami, e cila është gjithashtu Drejtore e Komunikimit të KLSH, me Albana Gjinopulli, Drejtor Metodologjie ALSAI, me Edlira Sako, Drejtor i Burimeve Njerëzore të KLSH-së, të tjerë. Unë kam quajtur vetëm disa, ata që ishin udhëheqës në zonat e tyre përkatëse, por që ishin shoqëruar nga dhjetra kolegë nga Polonia, Kroacia, Estonia, Portugalia dhe Holanda. Gjithashtu dua të përmend dy persona në ALSAI të cilët u shqetësuan në pothuajse çdo mision, dua të them dy duart e drejta të Bujar, drejtorët e tij të përgjithshëm, Lindita Milo dhe Manjola Naco. Unë u impresionova me të vërtetë se nuk filluan të lëvizin celularët e tyre.

Ky projekt ishte i madh, ky projekt ishte një barrë për ne, të cilët ishin në anën e Shtetit Anëtar, por edhe më shumë në anën e KLSH-së. Ju lutem mbani mend se ata nuk janë një zyrë e madhe. Ata janë dhjetë herë më të vogla se NIK polakë. Dhe ata vazhduan punën e tyre

normale gjatë gjithë kësaj kohe, dhe përveç kësaj u përfshinë edhe në disa projekte të tjera, ndoshta më të vogla, ndërkombëtare.

Kur të kthehem, mendoj se ky projekt duhet të ketë marrë më shumë kohë, ne kemi arritur të bëjmë atë që dëshirojmë, por nganjëherë ishte vërtet e vështirë të shmanget një barrë e vërtetë për kolegët e ALSA dhe për veten tonë. Ishte kështu, sepse ne ftuam vetëm njerëzit më të mirë të njerëzve tanë për të qenë ekspertë. Ne ishim ish-anëtar polak i Gjykatës Evropiane të Revizorëve, kemi pasur ish-zëvendësministër i financave dhe kreu i ekipit tonë të auditimit të jashtëm në Këshillin e Evropës, Paweł Banaś, kemi pasur shefin e ekipit të auditimit të jashtëm të CERN-it. ish-presidenti i NIK Jacek Jezierski dhe shumë të tjerë, shumë drejtorë, zëvendës drejtorë dhe auditorë më të mirë. Që do të thotë njerëz të zënë. Dhe njerëz të zënë në mënyrë të barabartë nga ana tjetër, siç kemi pasur nevojë të punojmë me menaxherët dhe stafin e lartë të auditimit, mbi të gjitha, pasi ata janë agjentë të ndryshimit. Pra, koha dhe sasia e punës ishin sfida kryesore. Por unë shpresoj se ne arritëm ta përballojmë atë. Kemi kërkuar katër muaj shtesë dhe jemi mirënjohës për EUD dhe CFCU për dhënien e tyre për ne.

Zonja dhe zotërinj, shpresoj se kemi bërë një ndryshim të qëndrueshëm së bashku.

Faleminderit shumë.

Bujar Leskaj, themeluesi i KLSH-së moderne

Shkrim nga Enver Memishaj¹⁰⁴, botuar në gazetën “Sot” më 26 janar 2019

Kontrolli i Lartë i Shtetit është një institucion unikal, një dhe i vetëm, në repertorin e institucioneve shqiptare dhe megjithatë, ai ka qenë i përhumbur në atë karvanin burokratik të administratës, të cilat kanë rendur mbi dërrasat e kalbura të tranzicionit shqiptar.

Si ogur i mirë, 100 vjetori i shtetit shqiptar e gjeti KLSH-në me një Kryetar të ri, dr. Bujar Leskaj, personaliteti i të cilit ka qenë më i zëshëm se vet KLSH-ja e inspektimeve të zymta të 20 vjeçarit të tranzicionit. Mund të duket provinciale t’i kujtosh diku origjinën ku është rritur dhe mbujtur, po përkatësia vlonjate është puqur më shumë me institucionin, më saktë në një konvergim historik, marrë parasysh faktin se themelimi i Këshillit Kontrollues në 1925 qe një propozim i deputetit të Vlorës, Mustafa Tragjasi, i cili mbi domosdoshmërinë për ngritjen e një institucioni auditimi do të shprehej se: *“Populli po thotë se taksat jam tue i paguar, por nuk jam duke ditur se ku po prishen. Edhe për t’i dhënë një dritë popullit që nesër t’i paguajë taksat ma me gëzim është e nevojshme që ta ndriçojmë mbi të ardhurat dhe të prishurat”*.

Shumëkush mund të flasë dhe të shkruaj gjithfarë qokash për dikë, por në rastin konkret, t’i thurësh artificialisht lavde është një mohim i punës reale të dr. Bujar Leskajt në krye të KLSH-së. Si një institucion me mandat të gjerë 7 vjeçar drejtimi, Kryetarin Leskaj duhet ta shkëpusim nga e përgjithshmja, pra nga cikli i rotacioneve të kryetarëve sepse ai, ndryshe nga paraardhësit e tij, nuk do të bëjë pjesë tek grupi i ish-kryetarëve, **por do të mbetet si kryetari i themelimit të KLSH-së moderne, ose një Kryetar emeritus i KLSH-së.**

Arkitektura e re menaxheriale dhe audituese e KLSH-së ka një dëshmitar kyç, *verba volant, scripta manent* thotë latini, pra ligjin e ri 154/2014 të funksionimit dhe organizimit të KLSH-së. Me të drejtë, **ky ligj mund të pagëzohet si Ligji “Leskaj” i KLSH-së** sepse është hartuar dhe miratuar falë përkushtimit dhe vendosmërisë personale të dr. Bujar Leskajt. Singjeriteti i kësaj vendosmërie lexohet qartë tek thirrja e tij se do jepte dorëheqjen si Kryetar i sapozgjedhur në rast të mosmiratimit nga maxhoranca e majtë të këtij ligji. Kësaj sipërmarrjeje të Kryetarit Leskaj iu bashkua një aleat i fuqishëm i shqiptarëve, Bashkimi Europian, i cili e “kërcënoi” qeverinë e majtë se nuk do ti lëvronte rreth 40 milion euro nëse nuk do të miratonte ligjin “Leskaj” të KLSH-së.

Nëse do të bëjmë një bilanc, në dy vitet e para, përmes këtij ligji të ri, Dr. Bujar Leskaj arriti t’i jepte KLSH-së atotribute që s’mori përgjatë 20 viteve. Sot, KLSH-ja është i vetmi institucion shqiptar që ka një ligj identik me simotrat europiane. U zhbë termi kontroll dhe u gdhend fjala auditim dhe u vendos fjalori dhe metodologjia euro-atlantike e auditimit, **përfshirë auditimin e performancës që Perëndimi filloi ta realizonte qysh në fund të viteve ’70**. Miratimi i këtij ligji është një nga ato pak arritje që regjistrohen në progres-raportet e Bashkimit Europian, pra angazhimi i tij është përkthyer në një përfitim për të gjithë shqiptarët në kuadër të përafrimit me BE-në.

¹⁰⁴ Zoti Enver Memishaj-Lepenica ka një kontribut të gjatë si aktivist shoqëror, si publicist dhe si studiues. Zoti Memisha ka një kontribut të shquar në fushën e historisë, me 16 vepra të botuara e të vlerësuara nga personalitete të shquara të historisë, kryesisht për krahinën e Vlorës, vepra në të cilat ka trajtuar tema, ngjarje historike dhe personalitete të mohuara ose të deformuara nga regjimi komunist. Vepra e tij ka pasur ndikim të pamohueshëm në edukimin me dashurinë për kombin dhe për të vërtetën.

Shtatë vjet të Bujar Leskajt në krye të Kontrollit të Lartë të Shtetit kanë prodhuar shumë shifra, por tek puna e Leskajt ka diçka më të çmuar për t'u qëmtuar se 2.6 miliard euro dëm ekonomik të zbuluar apo një kallëzim penal në javë: Sjellja prej shtetari!- ajo çka sot duket edhe me e rrallë, për të mos thënë inekzistente. Në fakt, para se të ketë vepruar si Kryetar i KLSH-së, **ai ka vepruar si patriot dhe shtetar**. Janë këto dy veti që e kanë bërë KLSH-në një institucion pararojë ndër institucionet shqiptare, madje mund të themi se Kontrolli i Lartë i Shtetit duket si para kohe në krahasim me institucione e tjera, mbarëvajtja e të cilave është bjerrë nga llurba korruptive dhe ambicia për t'u kapur me kthetra pas pushtetit. Pështjellimet politike dhe veçanërisht korruptive i kanë ngecur në kapsulën e kohës së tranzicionit institucionet shqiptare ndërsa KLSH ka arritur spikamën e vet dhe është i pari që ka shkelur finishin e integritimit europian, duke u pozicionuar si një kalorës i vetëm në luftën kundër korrupsionit. Si kryetar i KLSH-së, dr. Bujar Leskaj ka vepruar në njëfarë mënyre edhe si ministër i Jashtëm i Shqipërisë, si një përfaqësues dinjitoz i interesave kombëtare. Kujtojmë këtu se nënshkrimi i marrëveshjes së parë, si Kryetar i KLSH-së, ka qenë me Zyrën Kombëtare të Kosovës, dhe kjo përzgjedhje nuk është rastësore, por tërësore në patriotikën e vet. Po ashtu, vizitat e tij jashtë vendit kanë pasur në qendër lobimin për anëtarësimin e Kosovës në institucionet ndërkombëtare të auditimit. Me rëndësi për t'u theksuar është edhe auditimi mbi bashkimin doganor Kosovë-Shqipëri, i cili shërben si busull për atë sesi mund të bëhet ky bashkim.

Në raport me Bashkimin Europian, KLSH-ja ka spikatur si aleati më i besueshëm për kontrollin dhe monitorimin e financave publike duke u shndërruar në një partner i Gjykatës Europiane të Audituesve dhe të Komisionit Europian, përmes direktoratit të përgjithshëm për buxhetin e BE-së, "DG Budget".

Marrëdhënia me SHBA është harlisur më tej përmes një bashkëpunimi origjinal dhe unik me Zyrën e Auditimit të Qeverisë së SHBA-së, ku Dr. Bujar Leskaj është i vetmi kryetar në vend dhe në rajon që ka realizuar një homologim të plotë dhe konkret me një institucion amerikan. Pritja që iu bë në fund të mandatit nga Kryekontrollori amerikan Gene L. Dodaro (pritja e tretë zyrtare brenda 4-viteve), ose e thënë ndryshe i besuari më i ngushtë i Kongresit Amerikan për auditimin e Shtëpisë së Bardhë, vjen si një certifikim i suksesit dhe besimit të punës së Bujar Leskajt në krye të Kontrollit të Lartë të Shtetit. Në raportet me vendet e zhvilluara të Europës Lindore, veçanërisht ato vende si Polonia dhe Çekia, aktiviteti i Kontrollit të Lartë të Shtetit ka rezonuar, përpos bashkëpunimit për detyrat funksionale, edhe ato ndjesitë e momenteve kyçe historike si e famshme Solidarnos nga ku kanë marrë spunto edhe ndryshimet demokratike në vendin tonë. Si kurorëzim i këtij bashkëpunimi të suksesshëm, në fakt sot është një Kryetar i KLSH-së, dr. Bujar Leskaj, e jo një Ministër i Jashtëm apo ndonjë zyrtar tjetër, që është dekoruar nga Presidenti i Republikës së Polonisë, z. Andrzej Duda me titullin "**Kryqi kalorësiak i urdhrit për merita në dobi të Republikës së Polonisë**".

Si kryetar i KLSH-së ai s'ka lënë pa shpalosur "reflekset" si njeri i kulturës dhe si një mik i librit, duke e kthyer Kontrollin e Lartë të Shtetit në një institucion të promovimit dhe mbrojtjes së vlerave kulturore, madje më shumë sesa vet ministria e Kulturës. Në njoftimet zyrtare apo rubrikën mjaft kërkësore "jeta sociale" të faqes së KLSH-së, Kontrolli i Lartë i Shtetit shfaq një tjetër dimension si një shtëpi e artistëve dhe intelektualëve. Po ashtu, shtresa e ish-përndjekurve ka gjetur në 7 vitet e dr. Bujar Leskajt më shumë mbështetje tek KLSH-ja sesa përgjatë 25 viteve të marrë së bashku tek institucionet e ngritura për këtë qëllim. Madje, Kryetari Leskaj u dedikoi një auditim që nxori në pah se problematika e kësaj shtrese janë edhe më të mëdha se ato të publikuara përgjatë viteve.

Duke iu rikthyer titullit, se **Dr. Bujar Leskaj është themeluesi i KLSH-së moderne**, duhet të bëjmë një vlerësim në një optikë më të gjerë ngase mbrothësia e një institucioni matet jo nga propaganda, por tek sakrificat e drejtuesit. Në këtë rrafsh, **Dr. Bujar Leskaj arriti që të bënte reformë edhe me ikjen e tij, më saktë duke mos pranuar të kandidonte për një mandat të dytë**. Thënë në mënyrë metaforike, ai mbrojti institucionin edhe nga “vetvetja” pasi të ushtrosh për 14 vite postin e Kryetarit, rrjedhimisht zvetënohet në njëfarë mënyre pavarësia e për pasojë KLSH kthehet si një institucion i dhënë me koncesion. Prandaj, transformimi i këtij vendimi personal të Bujar Leskajt në një parim të Kodit Etik Auditues ka dhënë një shembull të mirë, jo për KLSH-në, por në fakt për të gjithë drejtuesit, qofshin edhe ata politikë. Sepse vjen një moment kur zhvillimi i një institucioni kërkon që t’i hapet rrugë edhe nga vet iniciatorët. Kësisoj, si me emërimin e tij si kryetar ashtu edhe me largimin, Dr. Bujar Leskaj tregoi se ne shqiptarët, nëse drejtohem nga vullneti i mirë dhe interesi i përgjithshëm, mund të arrijmë të “bëjmë shtet”.

Pra, Bujar Leskaj na paraqitet edhe si një shembull dinjitoz i shtetarit që nuk kapet me thonj e me dhëmbë pas karriges së pushtetit si shumica e politikanëve tanë, por pasi i shërben vendit të tij ai, ai largohet për t’u lenë vend të rinjve që vijnë me ide të reja.

Thelbi apo kryekumti që na përcjell veprimtaria e Bujar Leskajt si Kryetar është se duhet t’i mbrojmë institucionet pikësëpari nga ambiciet personale për t’u kapur pas karriges së institucionit. Dhe ja vijmë pikërisht në realizimin e atij qëllimi që mëtojmë ta realizojmë duke u kacavjerrë pas karriges. Sot, Dr. Bujar Leskaj, përmes punës si kryetar dhe largimit si shtetar me dinjitet, ka ngadhënjyer në betejën me kohën përtej mandatit 7 vjeçar pasi e ka fituar titullin si themeluesi i KLSH-së europiane dhe moderne.

7 Magjitetë e KLSH në 7 vjet-si muzë përjet

Shkrim nga Prof.Ing.Av. Sazan GURI¹⁰⁵ në librin e tij me titull “Mjedisi Shqiptar-në vëzhgimet dhe auditimet e KLSH, 2013-2018”

Në rreth 90 vjet jetë që ka Kontrolli i Lartë i Shtetit (KLSH), veçoria bazë e punës së tij ka qenë thjesht kontrolli i financave publike, ndërsa sot ky proces, ashtu si mali i Tomorrit që nuk rri vetëm, por me male të tjerë, shoqërohet me të tjera procese si auditime të performancës, ç’ka përbën magjinë e parë. Me anë të auditimeve të performancës që çfaq një institucion publik gjatë kontrollit prej KLSH-së shqiptare ose Institucioni i Auditit Suprem Shqiptar sipas termave europiane arrin dhe i zbulohen shtetit shqiptar mijra lekë dëme për një lekë të harxhuar për këtë KLSH. Kjo përbën një nga treguesit më të lartë të dobisë së auditimit të një institucioni kontrollor në historinë e shtetit shqiptar. E thënë thjesht e ndryshe, kjo përbën një nga treguesit më të lartë të raportit të zbulimit dhe të të këkuarit të dëmeve prej zullumqarëve, qofshin drejtues institucioneve publike apo persona individë.

Magjia e parë qendron në faktin se për vitet 2013-2017, zbulimi i dëmeve është pesë herë më i lartë se të gjitha vitet e tjerë së bashku gjatë viteve të tranzicionit, ku për një lekë të shpenzuar kërkohet dhe zbulohet një çdëmtim prej 109 lekësh. Po deshe mos e ruaj këtë magji, që lumë ai që vjen dhe e shton, dhe mavri ai që vjen dhe e pakëson. Po pse kaq do thoni ju? Për 12 vjet (2001-2012) janë kryer 148 auditime, ndërkohë që për 6 vjet janë kryer 154 të tilla. Dhe jo vetëm i realizon, por edhe i ‘evadon’ sipas gjuhës zyrtare që dtth i nis në destinacion. Po kësaj ç’i thoni ju të dashur qytetarë, por më tepër ju pushtetarë, më tepër akoma, ju gjyqtarë.

Magjia e dytë për këtë institucion kanë qenë auditimet mjedisore, ku nëse korrupsioni (sipas gjuhës shqipe-korr e rrjep-rropi) është galopant në fushat e tjera, në sektorin mjedisor, këtu ka ‘parajsën’ e vet. Auditimet e performancës mjedisore kanë qenë aktualisht dritarja profesionale, me të cilën KLSH-ja dhe vete Kryetari i saj z.Leskaj bashkëpunoi më së shumti me SAI-t (KLSH-të) europiane për auditime paralele apo pilot, me të cilët kreu, si asnjëherë tjetër më parë, 10 auditime me interes ndërkombëtar. Për vitin 2017, auditimet e performancës mbuluan shumë fusha njëherësh, si administrimin fiskal; administrimin e burimeve njerëzore; menaxhimin e financave publike; fushën e arsimit dhe sportit; fushën e

¹⁰⁵ Prof.Ing.Av. Sazan Guri krahas së qenit përfaqësues i shoqërisë civile ka kontribuar në Kontrollin e Lartë të Shtetit si ekspert i jashtëm në vitet 2013-2018.

turizmit, dhe më së shumti e mbi të gjitha auditime në fushën e mjedisit, duke zbuluar një dëm prej 825 milion euro në total.

Magjia e tretë për këtë institucion ka qenë sfida apo përballja me problemin, ku në çdo javë ka kryer një kallëzim penal. Meqë jemi te dëmi i zbuluar, a nuk është magji, që dëmi i zbuluar për vitet 2002-2012 me afro 47 miliard lekë shkon për 6 vitet e fundit me mbi 202 miliard lekë publike. Po pse kaq?! Jo i dashur qytetar, por mbi të gjitha ju zotëri pushtetar e gjyqtar. Nga 6700 masa të zbuluara dhe të rekomanduara për çdëmtim për 10 vjet, këto 6 vjet e fundit, po ky institucion zbulon dhe rekomandon me mbi 8200 masa të tilla, duke përcjellë 266 kallxime penale, ose një kallxim për çdo javë përfshirë edhe mbi 850 persona. Magjia qendron përsëri në faktin, se nga 46 auditime, 30 prej tyre janë auditime të ftohta.

Magjia e katërt për këtë institucion qendron te gjetja e rrugëve, sesi ky institucion të jetë me dhe për publikun, duke i ofruar atij botime, pjesëmarrje nëpër pavione. Fytyra e re e KLSH-së vjen në gjashtë vitet e fundit (2013-2017), me një kolanë botimesh prej 102 titujsh, ndërkohë që në 20 vite (1991-2011), KLSH ka vetëm 12 botime, nga të cilat shumica janë broshura informative. Në vitin 2017, u botuan 16 botime, me titujt nga më të ndryshmit të punës së vet dhe të marrëdhënieve me projektet ndërkombëtare.

Magjia e pestë është dhe duhet të ngelet transparenca e aktivitetit të KLSH-së, si një nga treguesit kryesorë të modernizimit të institucionit dhe të komunikimit të tij shumë dimensional për thellimin e llogaridhënies. Qasjen e komunikimit të pandërprerë me qytetarët, KLSH-ja shqiptare në përgjithësi dhe Kryetari i saj z. B. Leskaj në veçanti e ka parë në këto gjashtë vjet, kryesisht nëpërmjet bashkëpunimit me shoqërinë civile dhe me median, si dhe nëpërmjet përgjigjeve ndaj letrave të qytetarëve. KLSH-ja ofron 840 paraqitje në median e shkruar dhe mbi 640 pjesëmarrje me zë e figurë në median vizive. Mbi 60 kërkesa të qytetarëve dhe grupeve komunitare, KLSH-ja nuk i ka lënë të zënë pluhur nëpër sirtarë, si organet e tjerë shtetërorë, që për turp e faqezesë humbin kontaktet me ata që vuajnë padrejtësitë qeveritare. Përkundrazi, i ka të trajtuara dhe me kthim përgjigjeje. A nuk është magji më vete komunikimi me njerëzit, a nuk përbën art më vete, sikundër thot dramaturgu me vlerë botërore Bernard Shaw që 'The best artistic level is to meet and to solve the problem of the people'.

Magjia e gjashtë e këtij Institucioni, sa i dashtun dhe i drithtun, është se në gjashtë vitet e fundit (2013-2017), KLSH-ja dhe Kryetari i saj ka lidhur me mbi 50 marrëveshje bashkëpunimi, nga të cilat 27 me OJF, 15 me institucione homologe dhe të tjerat me institucione shtetërore dhe Universitete Publike. Bashkëpunime me profesoratin e Universiteteve dhe me

Organizatat e Profesionistëve të fushave përkatëse kanë përvijuar maksimalisht kontributin e tyre për Revistat Shkencore të KLSH-së, Konferencat Shkencore të saj, trajnimet, rekrutimet e stafit, etj. Vetëm gjatë vitit 2017, kanë marrë pjesë në aktivitetet jashtë vendit 146 auditues të KLSH-së ose 675 ditë/njerëz në total, thënë ndryshe pothuajse të gjithë audituesit e KLSH-së janë trajnuar të paktën një herë jashtë vendit. Vetëm përgjatë vitit 2017, janë zhvilluar 58 aktivitete, të tilla si Kongrese, Konferenca, Takime, Seminare, Trajnime, (këto të fundit edhe në kuadrin e zbatimit të marrëveshjeve të bashkëpunimit me SAI-et homologe).

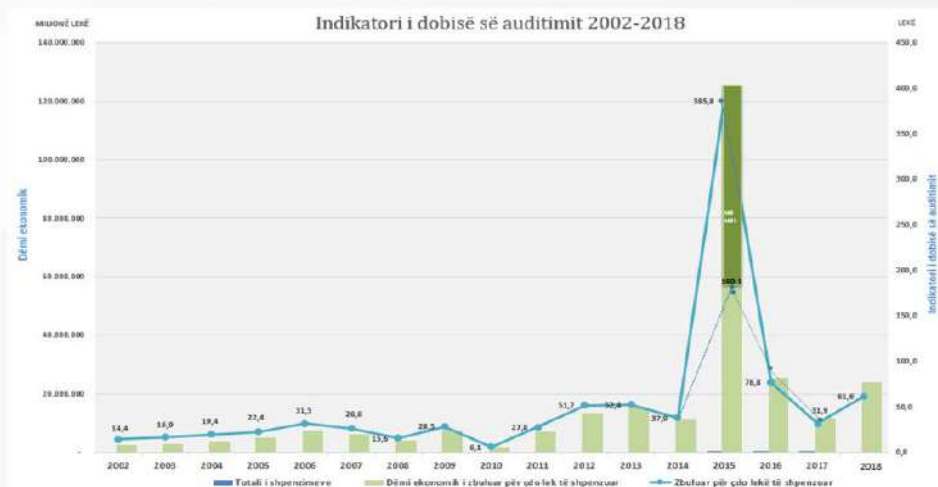
Magjia e shtatë, megjithëse jo e fundit, qendron në faktin se ky institucion nuk rresht për kualifikimet e brendshme që iu bën antarëve të vet. Me mbi 28 ditë mesatare ka qenë trajnimi për çdo individ, ku 52% janë trajnime të brendshme, 19% janë me prani e pjesëmarrje të ekspertëve të huaj dhe 27% janë trajnime jashtë shtetit. Më gjeni një institucion që trajnon dhe kualifikon specialistët e vet, por sa i specializon, duke qenë se nuk i duan më të kualifikuar se veten, i heqin dhe i zevëndësojnë me militantë. Ndër këto veçojmë si më të rëndësishmet kombinimin e brezave, në respekt të ligjeve të natyrës, ku brezi i parë mbi 50 vjeç lipsen për mendje e eksperiencë, brezi i dytë me mbi 40 vjeç duhen për punë dhe brezi i ri me mbi 25 vjeç nevojiten për energji.

Ndaj kush vjen e i prish këto magji, ka thyer një kod, ka prishur një rekord, ka shkallmuar një moral, ka ndërkallur një punë, një vlerë, një magji, jo pak, por të paktën shtatë të tilla. Kjo është KLSH-ja sot që ta ruajmë kështu e më mirë nga mot mot.

KLSH në shifra e grafikë, 10 vjet (2002-2011) vs 7 vjet (2012-2018)

Indikatori i dobisë së auditimit, si një nga treguesit më domethënës të performancës së Institucioneve Supreme të Auditimit është shprehur në grafikun e mëposhtëm për periudhën 2002-2018.

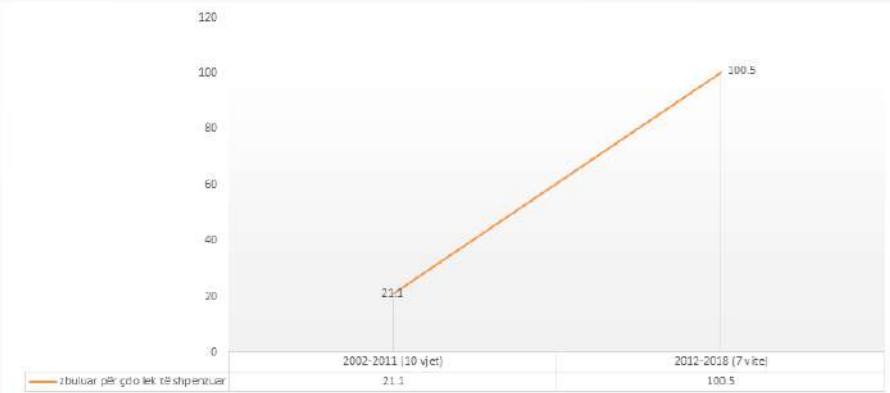
PERFORMANCA KLSH

INDIKATORI I DOBISË SË AUDITIMIT

Për 7 vitet 2012-2018 rezulton se për çdo një lek të shpenzuar për institucionin e KLSH-së është kërkuar për t'u zhdëmtuar 100.5 lekë, ose 4,8 herë më shumë, se sa është kërkuar në periudhën 10 vjeçare 2002-2011 (21.1 lekë).

3

KLSH

PERFORMANCA KLSH

DËMI EKONOMIK I ZBULUAR DHE HUMBJET NË FINANCAT PUBLIKE NGA SHKELJET FINANCIARE PËR VITET 2012 - 2018

Dëmi ekonomik

Nga auditimet e ushtruara përgjatë 7 viteve 2012 - 2018, KLSH ka konstatuar:

A. Parregullsi dhe shkelje financiare, në të ardhurat dhe në shpenzimet e kryera, me dëm ekonomik në shumën totale prej **227 miliardë lekë** ose **1.75 miliardë euro**.

B. Shkelje të disiplinës financiare me ndikim negativ në performancën e subjekteve të audituara, në shumën totale prej **391 miliardë lekë**, afërsisht **3 miliardë euro**.

Në total KLSH ka konstatuar shkelje në shumën **618 miliardë lekë** ose afërsisht **4.76 miliardë euro**.

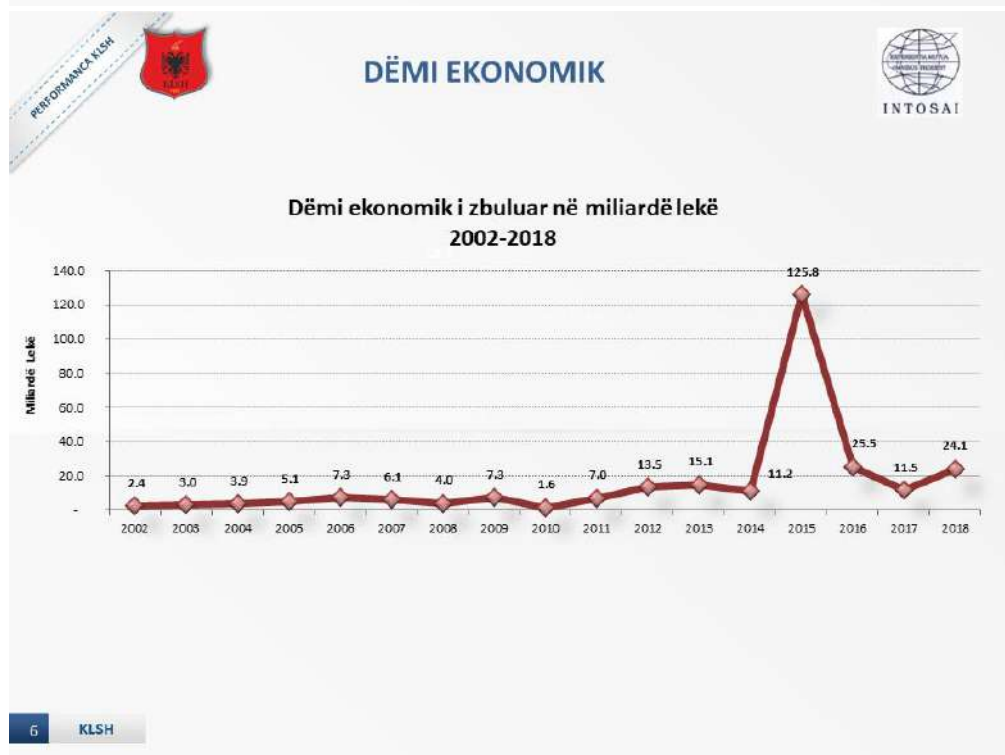
4

KLSH

5

KLSH

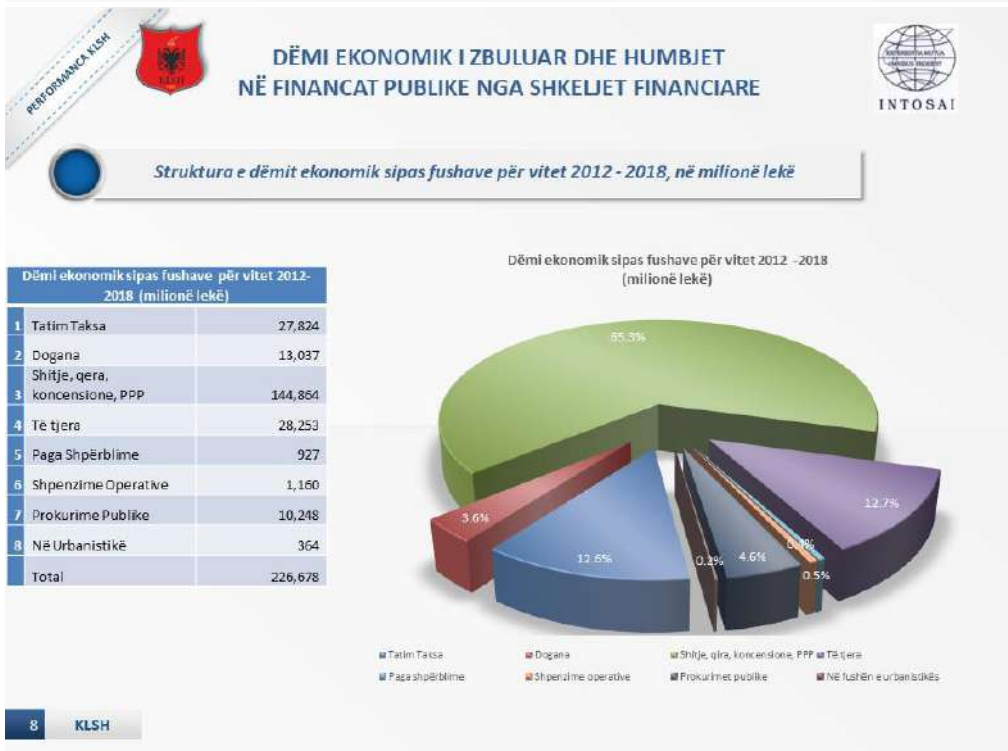

6

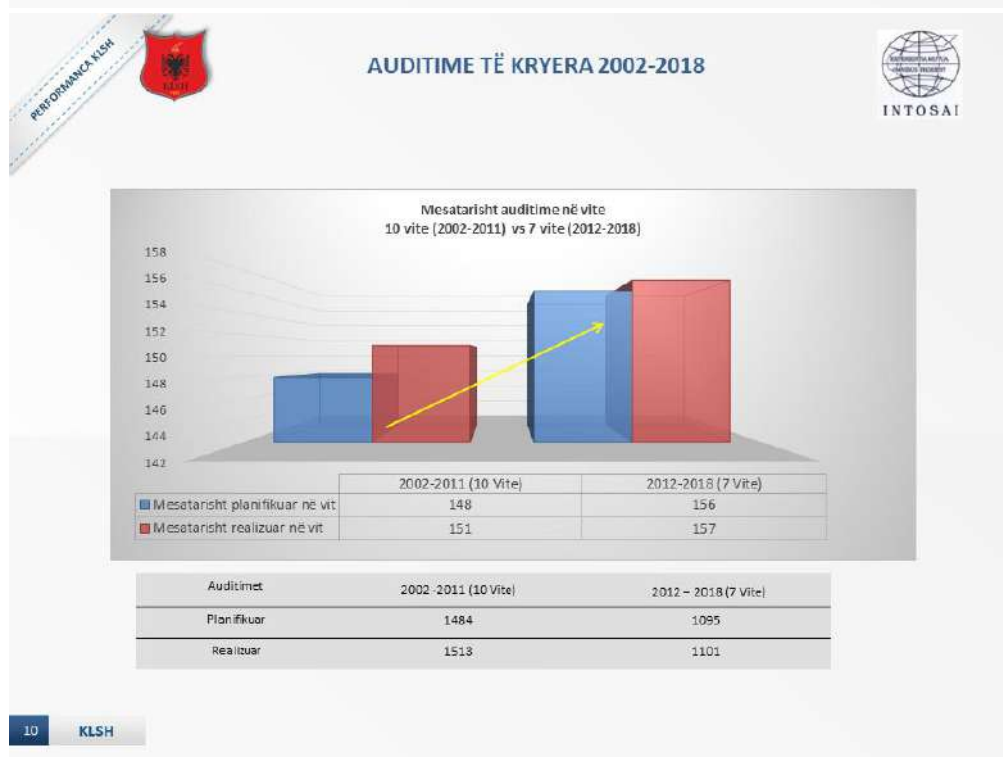
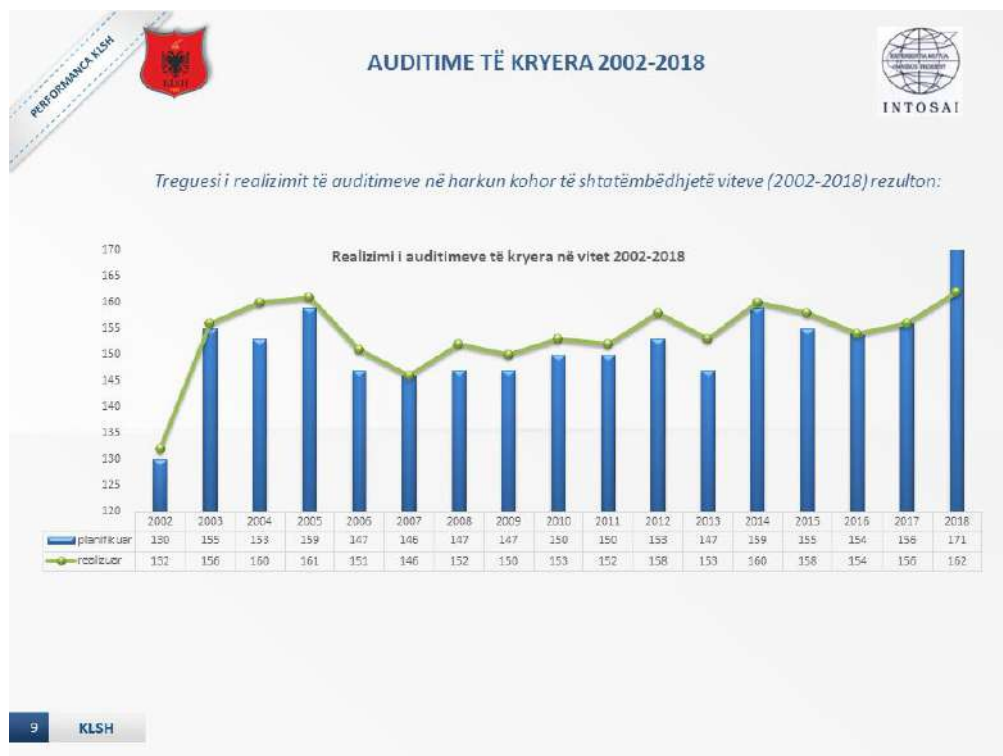
KLSH

7 KLSH

8 KLSH

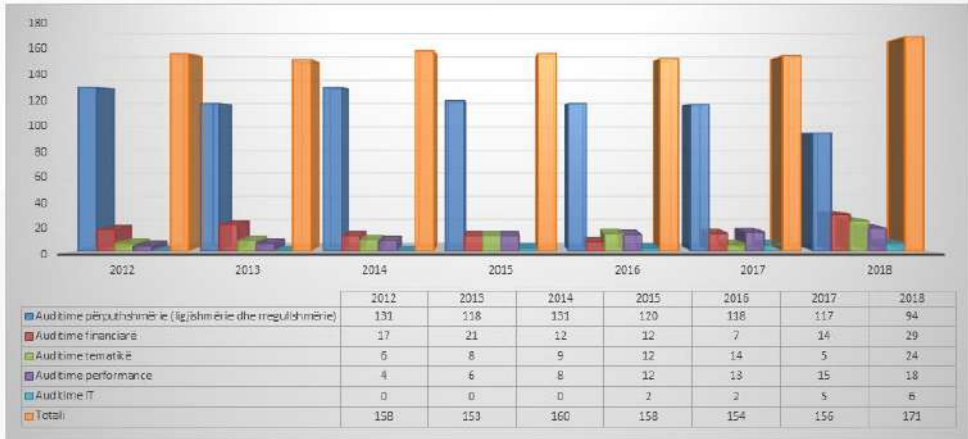
PERFORMANCA KLSH

STRUKTURA E AUDITIMEVE TË KRYERA

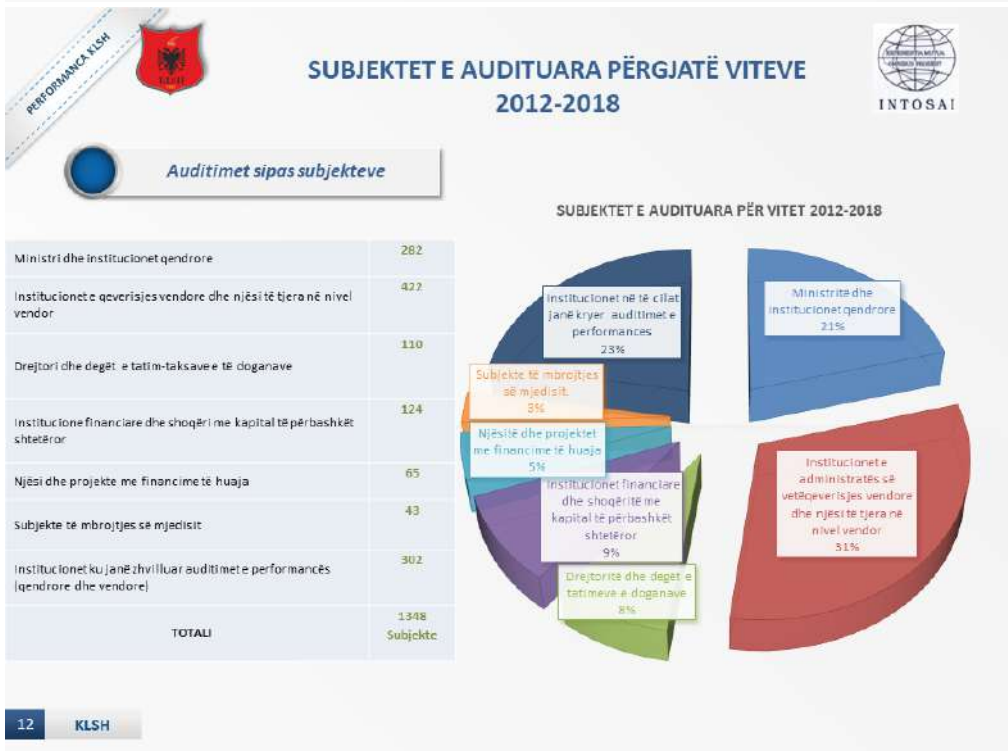
INTOSAI

Treguesi i realizimit të auditimeve në harkun kohor të viteve 2012-2018 rezultoi:

11

KLSH

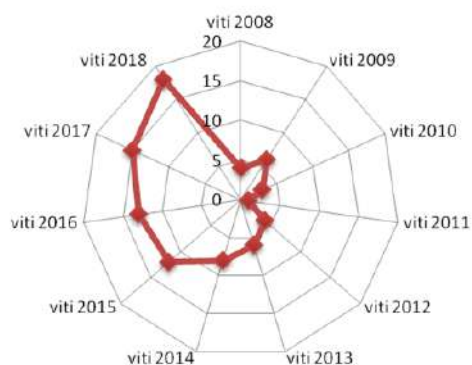
12

KLSH

Auditimi i Performancës është konceptuar si prioritet në strategjinë e zhvillimit të institucionit, si një nga shtyllat moderne të zhvillimit të KLSH-së, sipas eksperiencave të INTOSAI-t.

Auditime Performance 2008-2018

Numri i Auditimeve të Performances është rritur ndjeshëm gjatë këtij 7-vjeçari, bazuar në Standardet Ndërkombëtare të Auditimit dhe Ligjin e ri të KLSH-së, 154/2014, mbështetur në punën e audituesve, bashkëpunëtorëve vendas dhe të huaj, duke mbuluar të gjithë sektorët që ushtrojnë aktivitet ekonomiko-social publik.

Gjatë këtij 7-vjeçari, auditimi i performancës arriti të realizojë me sukses të gjithë objektivat strategjike të parashtruar, por sfidat për të ardhmen mbeten ende prezente, veçanërisht sfida për ta shndërruar këtë auditim në motor të zhvillimit dhe përmirësimit institucional.

Auditimet e performancës janë aktualisht dritarja profesionale me të cilën KLSH bashkëpunon më së shumti me SAI-t partnere për auditime paralele apo pilot.

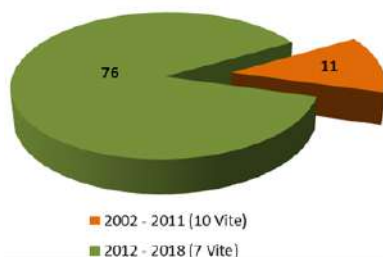
13

KLSH

Për vitet 2012-2018, KLSH ka përfunduar dhe evaduar 76 Auditime Performance, duke ushtruar auditime në 302 institucione në nivel qendror dhe vendor.

Auditime Performance

Auditimet e Performancës, në periudhën 2008-2018

* Gjatë viteve 2008-2009, 10 auditimet e performances KLSH i ka kryer me ndihmën e SAI-eve të Britanisë dhe Holandës, në kuadrin e një projekti binjakëzim. Në vitet 2010-2011, numri i auditimeve të performancës u ul ndjeshëm, në 3 në vitin 2010 dhe 1 në vitin 2011.

14

KLSH

PERFORMANCA KLSH

AUDITIMI I PERFORMANCËS

Në nenin 3 të ligjit të KLSH-së Nr.154/2014 dhe ISSAI 300 «Parimet themelore të Auditimit të Performances» termat dhe shprehjet e mëposhtme kanë këto kuptime:

“Auditimi i performancës” ka të bëjë me auditimin e ekonomicitetit, efijencës dhe efektivitetit dhe përfshin:

- **auditimin e ekonomicitetit**, që nënkupton minimizimin e kostos së burimeve që përdoren në një veprimtari publike, duke mos cenuar cilësinë e tij.
- **auditimin e efijencës**, që nënkupton optimizimin e raportit burime-rezultate të veprimtarisë publike, duke modifikuar proceset, strukturat dhe gjithë zinxhirin ekonomik të vlerës, në përputhje me standardet kombëtare e ndërkombëtare dhe praktikatat më të mira.
- **auditimin e efektivitetit**, që nënkupton vlerësimin e rezultateve përfundimtare dhe objektivave të vendosura, në përputhje me politikat e subjektit të audituar.

15

KLSH

PERFORMANCA KLSH

AUDITIME TË TEKNOLOGJISË SË INFORMACIONIT NË VITIN 2018 DHE VITET 2015-2018

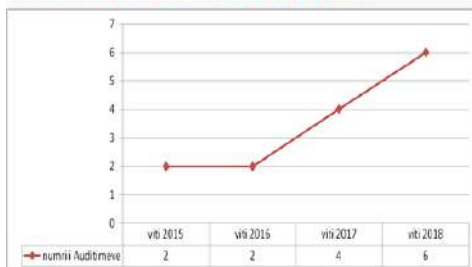

Subjekte e audituara për vitin 2018

Mbështetur në Planin e Auditimeve për vitin 2018, Departamenti zhvilloi auditime të sistemeve të teknologjisë së informacionit në subjektet e mëposhtme:

- Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit (AKSHI).
- Ministria e Punëve të Brendshme, Drejtoria e Përgjithshme e Gjendjes Civile.
- Departamenti i Administratës Publike (DAP).
- Qendra Kombëtare e Biznesit (QKB).
- Bashkia Elbasan.
- Agjencia e Prokurimit Publik (APP).
- Auditim mbi Zbatimin e Rekomandimeve.

Auditimet IT në afatin kohor 2015-2018

Për vitin 2018

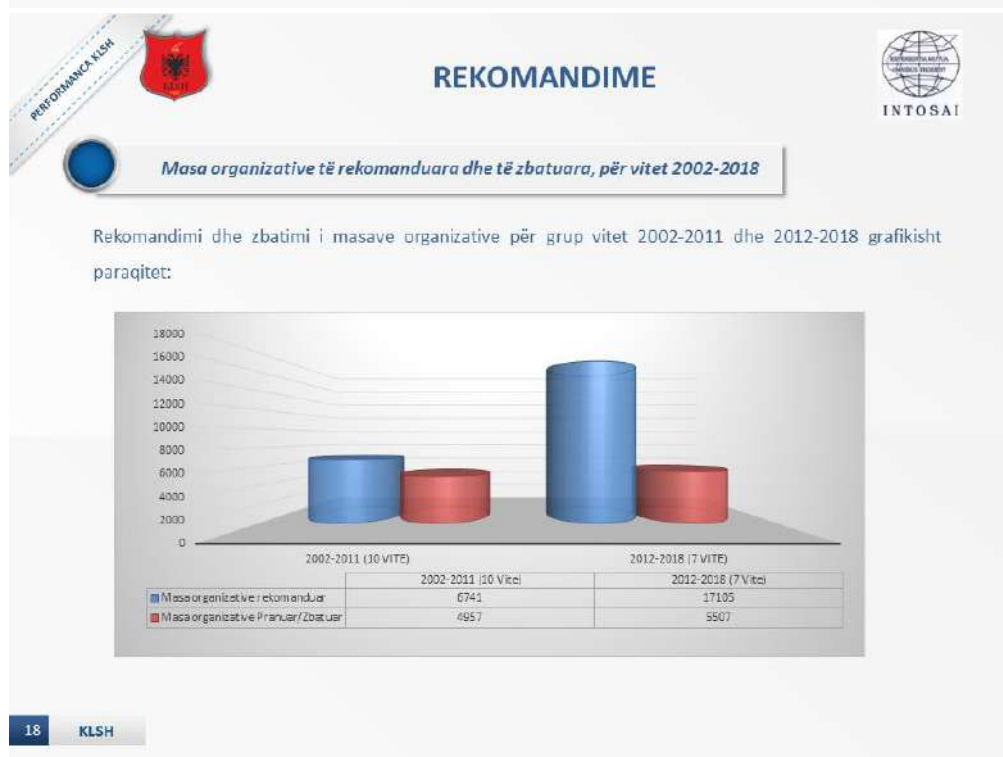
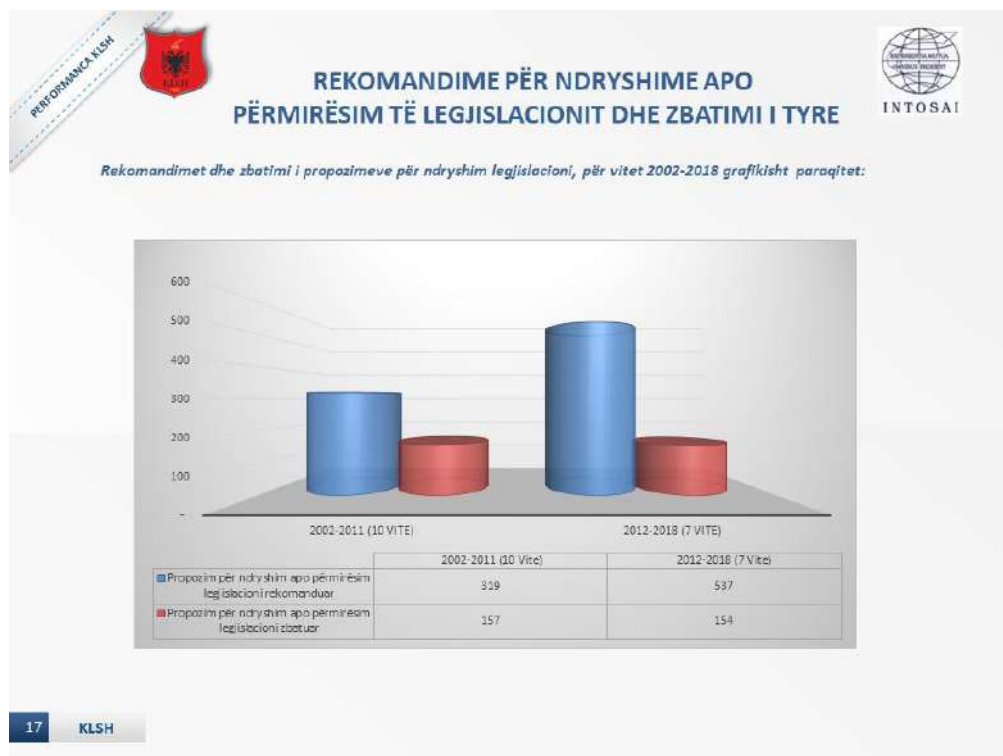
- Janë zbuluar 120 gjetje dhe janë rekomanduar masat respektive për përmirësimin e gjendjes.
- Mesatarisht për çdo auditim janë zbuluar 20 gjetje.

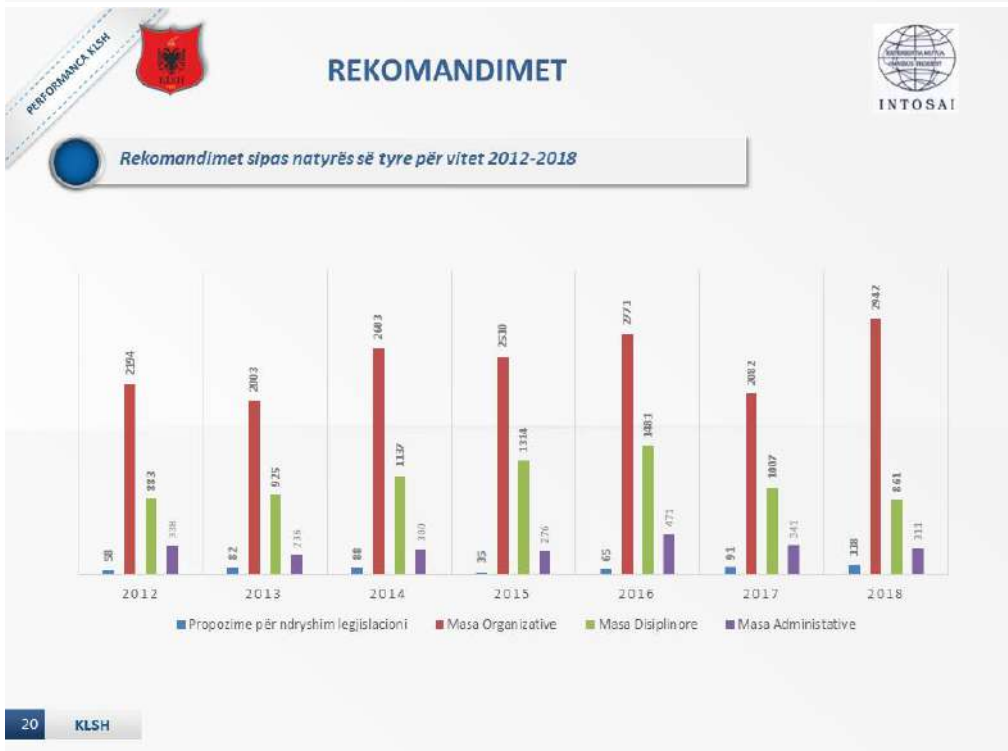
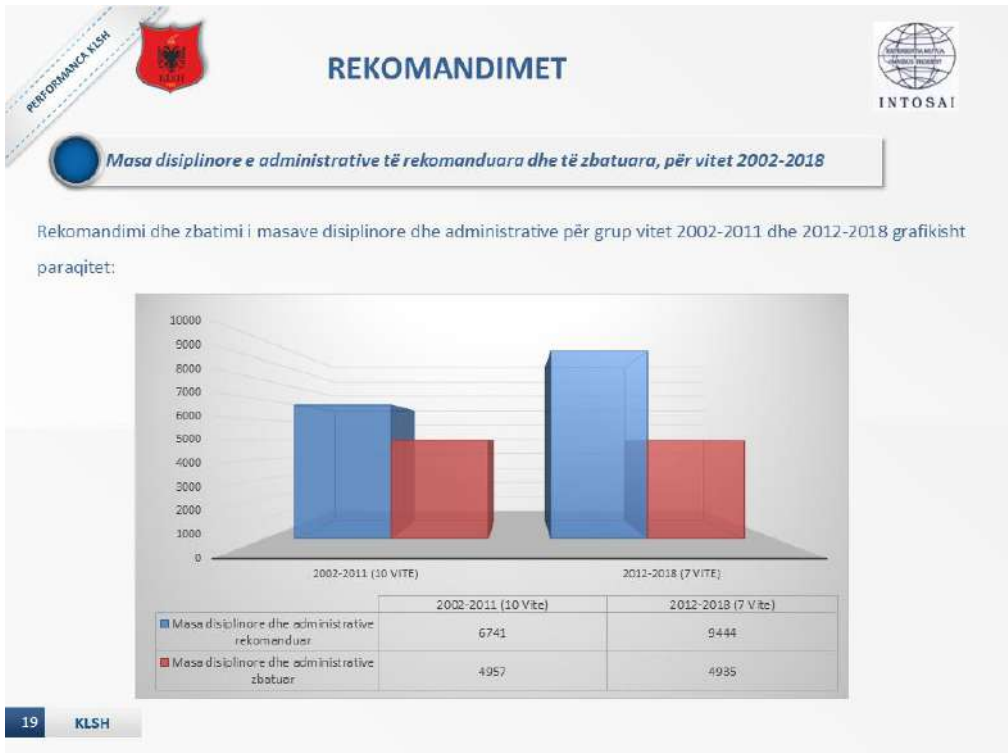
15

KLSH

Gjetjet nga Auditimet e TI-së

KALLËZIMET PENALE 2002-2018

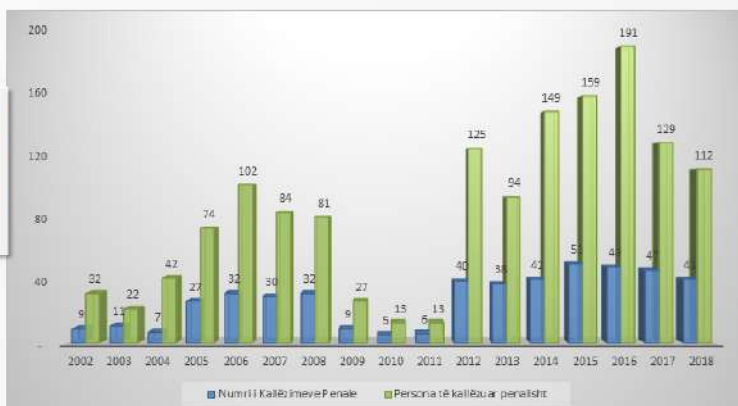
INTOSAI

Numri i kallëzimeve penale dhe personave të kallëzuar penalisht 2002-2018

KLSH ka luftuar pa kompromis ndaj abuzimeve dhe mashtrimeve financiare me pronën publike, duke synuar përmirësimin e qeverisjes publike nëpërmjet thellimit të luftës pa kompromis ndaj zyrtarëve të korruptuar, kryesisht adresimin e kallëzimeve penale me akuzat “Shpërdorim detyre”, “Shkelje e barazisë në tendera”, etj.

KLSH në 7 vitet e fundit, 2012-2018, ka përcjellë 307 Kallëzime Penale për 959 persona, ose thënë ndryshe ka adresuar çdo javë një Kallëzim Penal, për zyrtarët e nivelit të mesëm dhe të lartë, të konstatuar me shkelje të rënda nga auditimet e KLSH.

Ndryshe mund të shprehemi se në këto 7 vite, 1 vit i plotë pune ka qenë vetëm për kallëzimet penale (një kallëzim penal çdo ditë të vitit).

21

KLSH

KALLËZIMET PENALE 2002-2018

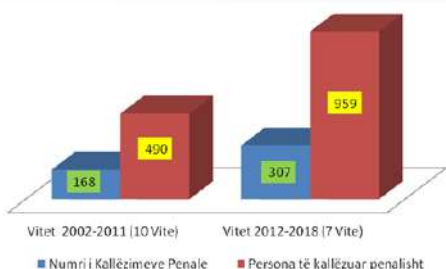
INTOSAI

Numri i kallëzimeve penale dhe persona të kallëzuar penalisht 2002-2018

➤ Nga të dhënat e grafikut të parë del qartë se numri i kallëzimeve penale në 7 vitet e fundit 2012-2018 (307) është afërsisht 2 (1,83) herë më shumë krahasuar me periudhën 10 vjeçare 2002 – 2011 (168), ndërsa numri i personave të kallëzuar penalisht është 2 herë më i lartë.

➤ Gjithashtu po të krahasojmë të dhënat e grafikut të dytë, numri i kallëzimeve penale në 7 vitet e fundit 2012-2018 (307) është 2,2 herë më shumë krahasuar me periudhën 7 vjeçare 2005 – 2011 (141).

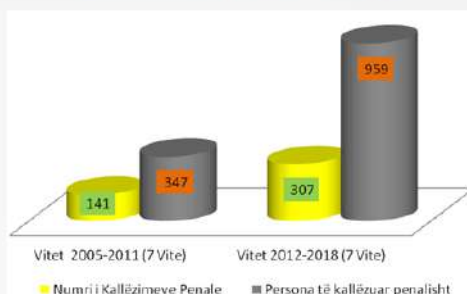
Grafiku 1: Numri i kallëzimeve penale dhe persona të kallëzuar penalisht për vitet 2002-2011 (10 vjet) VS 2012 – 2018 (7 vjet)

22

KLSH

Grafiku 2: Numri i kallëzimeve penale dhe persona të kallëzuar penalisht për vitet 2005-2011 (7 vjet) VS 2012 – 2018 (7 vjet)

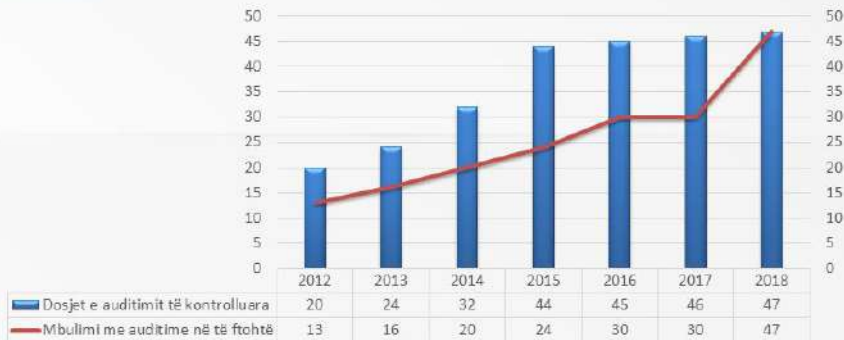
PERFORMANCA KLSH

PROÇESI I SIGURIMIT TË CILËSISË (SHQYRTIME TË "FTOHTA")

Bazuar në Standardet Ndërkombëtare të Auditimit, sigurimi i cilësisë konsiderohet si një proces i domosdoshëm në identifikimin objektiv të mangësive si dhe dhënien e rekomandimeve konkrete në lidhje me masat që duhen marrë për përmirësimin e punës në të ardhmen, duke siguruar kështu një cilësi më të lartë të punës audituese.

23

KLSH

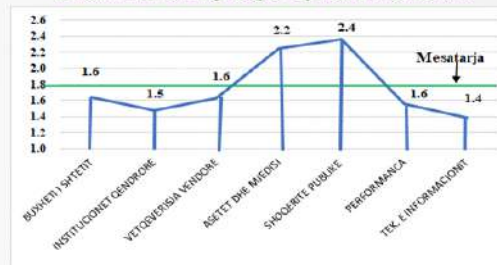
PERFORMANCA KLSH

PROÇESI I SIGURIMIT TË CILËSISË (SHQYRTIME TË "FTOHTA")

Vlerësimi mesatar i dosjeve sipas Departamenteve dhe KLSH

Dosjet e auditimit të kontrolluara sipas Departamenteve të auditimit

• BUDZHETI I SHTETIT

• INSTITUCIONET QENDRORE

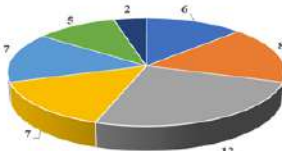
• VETQEVERISJA VENDORE

• ASJET DHE MËDIESI

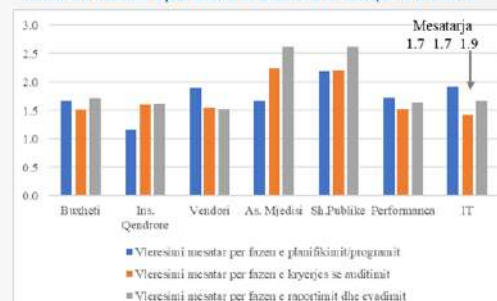
• SHQËRRJE PUBLIKE DHE INV. TË HUAJA

• PERFORMANCA

• TEKNOLOGJIA E INFORMACIONIT

Vlerësimi mesatar sipas fazave të auditimit dhe Departamenteve

24

KLSH

PERFORMANCA KLSH

IMPLEMENTIMI I PROJEKTIT TË BINJAKËZIMIT

INTOSAI

Projekti i binjakëzimit “Forcimi i kapaciteteve të auditimit të jashtëm”, i cili nisi të implementohej në KLSH në mars të vitit 2016 ka vijuar të zbatohet në mënyrë të suksesshme edhe gjatë vitit 2018.

Projekti IPA është i ndarë në tre komponentë:

- 1) Përmirësimi i kornizës ligjore për auditimin;
- 2) Zhvillimi i metodologjive të auditimit dhe kapaciteteve të raportimit;
- 3) Forcimi i kapaciteteve institucionale dhe përmirësimi i impaktit të rezultateve të auditimit.

Gjatë këtij viti janë kryer 26 misione nga të cilat 2 i përkasin komponentit të parë, 16 misione i përkasin komponentit të dytë dhe 8 misione që i përkasin implementimit të komponentit të tretë.

Gjatë **28 muajve** të implementimit të projektit të binjakëzimit janë zhvilluar **99 misione**, në të cilat u përfshinë **65 ekspertë** polakë, kroatë, holandezë, estonezë dhe portugezë me një numër total **1053 ditë/ njerëz**. Në takimet, trajnimet e zhvilluara me ekspertët dhe vizitat studimore u përfshinë rreth **100 drejtues dhe auditues** të KLSH dhe për periudhën **mars 2016-11 korrik 2018 u realizuan 2219 ditë/njerëz** (trajnime, misione, auditime pilot, vizita studimore).

25
KLSH

PERFORMANCA KLSH

MENAXHIMI INSTITUCIONAL

“Të bashkuar në ambicie dhe vendosmëri”

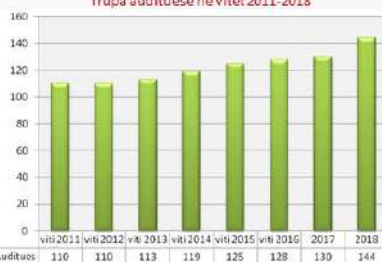
INTOSAI

Kongresi i XXII i INTOSAI

Trupa audituese e KLSH-së për vitet 2011-2018

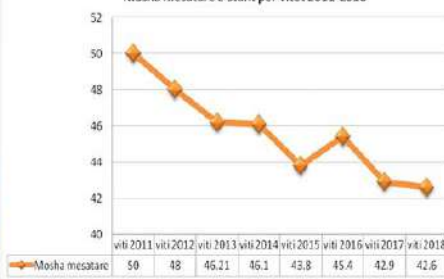
Kongresi i XXII i INTOSAI në Abu Dhabi inkurajoi SAI-t të përdorin Kuadrin e Kompetencave Profesionale, për të formuar trupën e sotme dhe të ardhshme të audituesve më të lartë të sektorit publik.

Trupa audituese në vitet 2011-2018

Viti	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kryesuditues dhe Auditues	110	110	113	119	125	128	130	144

Mosha mesatare e stafit për vitet 2011-2018

Viti	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Mosha mesatare	50	48	46.21	46.1	43.8	45.4	42.9	42.6

Mosha mesatare në KLSH në fund të vitit 2018 është 42.6 vjeç, nga 50 vjeç në vitin 2011. Ecuria në këto vite e treguesve moshorë ka njohur trendin e uljes së moshës mesatare të punonjësve për shkak të politikave të rekrutimit të punonjësve me aftësi profesionale që i përgjigjen zhvillimit dinamik të teknologjive të reja, fushave të reja me të cilat përballlet sektori publik.

26
KLSH

PERFORMANCA KLSH

MENAXHIMI INSTITUCIONAL

INTOSAI

Barazia Gjinore për vitet 2011-2018

Grafikisht trendi paraqitet

Pasqyrimi i stafit të KLSH-së sipas ndarjes gjinore

Politika e KLSH-së në mbështetje të zhvillimit të karrierë të gruas, dhe sigurimit të barazisë gjinore reflektohet në tregues të qëndrueshëm. Në institucion punojnë 82 punonjëse femra, 13 prej të cilave në pozicione drejtuese (Sekretare e Përgjithshme, Drejtore e Përgjithshme, Drejtore Departamenti, Drejtore Drejtorie, Kryeaudituese, Përgjegjëse Sektori), 55 punonjëse femra në pozicione audituese dhe 14 punonjëse femra në Departamente, Drejtori dhe Sektorë mbështetës e ndihmës. Politika e ndjekur ndër vite drejt barazisë gjinore ilustron me grafikun e mëposhtëm, ku del qartë se raporti femra/meshkuj për vitin 2018 është 42.9 % me 57%, nga 33 % me 67% që ishte në vitin 2011. Gjithashtu, për vitin 2019 synohet që ky raport të jetë 50% me 50%.

27 KLSH

PERFORMANCA KLSH

MENAXHIMI INSTITUCIONAL

INTOSAI

Trajnimet 2018

Në fund të vitit 2018, audituesit e KLSH kishin siguruar një mesatare prej **29** ditë trajnimi/auditues, ndërsa në vitet 2010 dhe 2011, ky tregues ishte mesatarisht 2,5 ditë trajnimi/auditues në vit. Treguesit e performancës së trajnimeve për vitin 2018 konfirmojnë një trend të stabilizuar dhe dëshmojnë se ndër vite struktura e trajnimeve ka ndryshuar në gjithë derivatet e saj, në përputhje me kërkesat e stafit për ndryshim e zhvillim dhe ka ndjekur prioritetet bashkëkohore të avancimit profesional.

28 KLSH

PERFORMANCA KLSH

MENAXHIMI INSTITUCIONAL

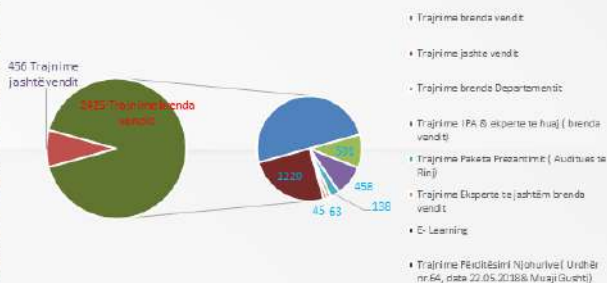
Trajnimet 2018

INTOSAI

Analiza e veprimtarisë trajnuese për vitin 2018 dhe rezultateve të saj konfirmoi se KLSH ka krijuar sistem efektiv trajnimi dhe zhvillimi profesional i aftë të krijojë kapacitetet e nevojshme profesionale dhe të zotërojë aftësi të tilla që bëjnë të mundur zbatimin e standardeve të auditimit ISSAI, me qëllimin përfundimtar, t'u japin përdoruesve të raporteve të auditimeve të KLSH siguri mbi cilësinë dhe saktësinë e punës së raportuar.

Veprimtari Zhvillimi Profesional (Brenda dhe Jashtë vendit)

29

KLSH

PERFORMANCA KLSH

PREZENCA E KLSH-së NË MEDIA

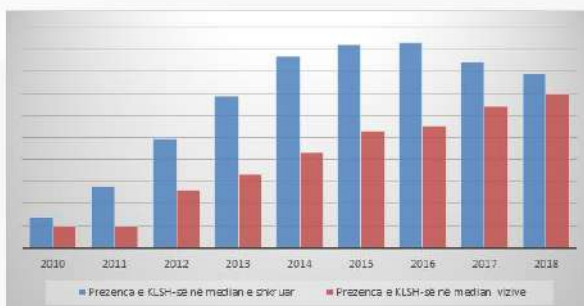
Në vitet 2010 - 2018

INTOSAI

➤ Gjatë viteve 2012 - 2018, shtypi i shkruar ka pasqyruar raportet dhe deklaratat tona për shtyp me një numër prej 5532 artikuj, njoftime, editoriale dhe komente analitike.

➤ Transparenca e veprimtarisë së KLSH-së po rritet nga viti në vit dhe ne jemi gjithnjë e më të hapur e bashkëpunues me median.

30

KLSH

INSTITUCIONET SUPREME TË AUDITIMIT (SAI-I) NË SHËRBIM TË QYTETARËVE

PERFORMANCA KLSH

MENAXHIMI INSTITUCIONAL

INTOSAI

PREZENCA E AUDITUESVE TË KLSH-SË NË MEDIAN E SHKRUAR 2013-2018

Prezenca e audituesve të KLSH-së në median e shkruar, është paraqitur për publikun e përmblodhur në 11 volume (periudha 2013-2018), të cilat i janë shtuar kolanës së botimeve të KLSH-së.

Gjatë gjashtë viteve, 2013-2018 audituesit e KLSH kanë botuar 642 artikuj (analiza fillon me vitin 2013 pasi më parë nuk konstatohet prezencë e audituesve në media, përjashtuar pak raste në 2012).

31

KLSH

PERFORMANCA KLSH

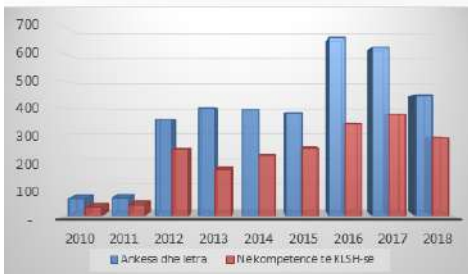
MENAXHIMI INSTITUCIONAL

INTOSAI

Komunikimi me qytetarët në vitet 2002-2018

Theksojmë që në vitet 2010, 2011 trajtoheshin mesatarisht 65 letra në vit. Në vitet 2012-2018, nga totali prej 3265 letra, 1360 kanë qenë jashtë kompetencës dhe juridiksionit të institucionit. Në këto vite janë trajtuar nga KLSH dhe u është dhënë përgjigje 1905 letrave ose mesatarisht janë trajtuar 272 letra në vit.

32

KLSH

Kontrrolli i Lartë i Shtetit gjatë 7 viteve, ka vijuar të trajtojë me korrektesë dhe profesionalizëm letrat dhe ankesat e qytetarëve, të cilët në çdo rast kanë marrë përgjigje, edhe kur çështja e ngritur prej tyre ka qenë jashtë kompetencave të institucionit. Në këto raste, KLSH i ka orientuar qytetarët, nëpërmjet përgjigjeve zyrtare se cilit institucion duhet ti drejtohen për të marrë përgjigje për shqetësimet e tyre.

PERFORMANCA KLSH

MENAXHIMI INSTITUCIONAL

INTOSAI

Viti 2018 ishte viti i tretë radhazi që Kontrolli i Lartë i Shtetit organizoi "Muajin e Hapur" dhe kjo tashmë mund të konsiderohet si një traditë institucionale.

Gjatë muajit të hapur, 25 Tetor – 14 Dhjetor, janë zhvilluar 54 aktivitete të ndryshme si takime mes Departamenteve të ndryshme të auditimit me qëllim shkëmbimin e eksperiencave; takime me gazetarë; prezantime të botimeve të KLSH-së nga Auditues të rinj; pjesëmarrje në Panairin e librit 2018; prezantimi i kolanës së botimeve të KLSH-së në dy panaiere; takime dhe leksione me akademikë, profesorë, filozofë të fushave të ndryshme; promovime librash që kanë interes për KLSH; aktivitete kulturore, promovimi i pjesëmarrjes së KLSH-së në aktivitete të ndryshme ndërkombëtare, në dy vitet e fundit me qëllim shkëmbimin e eksperiencave; "Performanca Junior", ku auditues të rinj ndanë eksperiencën dhe vizionin e tyre për të ardhmen e institucionit, etj.

33 KLSH

PERFORMANCA KLSH

Botimet të realizuara nga KLSH Vitet 2012-2018

INTOSAI

KLSH vjen në shtatë vitet e fundit 2012-2018 me një kolanë botimesh prej 101 libra.

Kolana e botimeve të KLSH-së ka arritur në 100 tituj, ndër të cilët:

- 20 numra të Revistës Shkencore "Auditimi Publik" në gjuhën shqipe dhe angleze;
- 7 analiza vjetore të punës së KLSH-së;
- 8 botime që i dedikohen Performances së institucionit në shqip dhe në anglisht;
- 11 volume të shkrimeve të përmblidhura të audituesve në shtypin e përditshëm;
- 6 volume që lidhen me Konferencat Shkencore vjetore të KLSH-së;
- 21 Botime që lidhen me standardet e Auditimit (ISSAI-t);
- 16 tituj të tjerë që pasqyrojnë auditimet e KLSH-së në vitet 2012-2015, strategjitë e KLSH-së, historikun e INTOSAI-t;
- 1 Botim kushtuar Historikut të NIK;
- Botime të GAO-s.

34 KLSH

PERFORMANCA KLSH

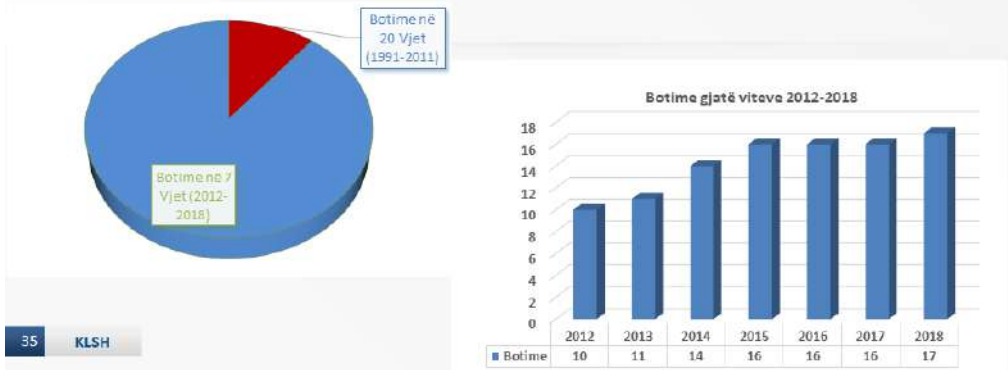
Botime të realizuara nga KLSH

INTOSAI

Botimet e KLSH-së janë zbatim i detyrimeve ndërkombëtare të angazhimit të institucioneve të auditimit edhe në fushën e botimeve të dokumentacionit për t'u mundësuar qytetarëve, veçanërisht studiuesve dhe studentëve të degës së financës e menaxhimit publik, një akses më të gjerë. KLSH vjen në shtatë vitet e fundit 2012-2018 me një kolanë botimesh prej 100 titujsh nga 12 botime në 20 vjet, 1991-2011.

Numri i botimeve në vite 1991-2011 dhe 2012-2018

PERFORMANCA KLSH

KONFERENCAT SHKENCORE VJETORE 2012 - 2018

INTOSAI

KLSH gjatë viteve 2012 - 2018 ka vijuar traditën e mirë të organizimit të Konferencave shkencore.

Gjatë 7 viteve janë zhvilluar gjashtë konferenca të tilla:

- ☐ Konferenca e I Shkencore e KLSH-së me temë "87 vjet KLSH në 100 vjet shtet shqiptar";
- ☐ Konferenca e II-të Shkencore e KLSH-së me temë "Roli i Institucioneve Supreme të Auditimit për një menaxhim publik të përgjegjshëm në sfidat e sotme";
- ☐ Konferenca e III-të Shkencore e KLSH-së me temë "Auditimi Kombëtar në shërbim të Qeverisjes Kombëtare";
- ☐ Konferenca e IV-të Shkencore e KLSH-së me temë "Analiza e Riskut";
- ☐ Konferenca e V-të Shkencore e KLSH-së në bashkëpunim me Fakultetin Ekonomik të Universitetit të Tiranës me temë "Të auditosh për qëndrueshmëri dhe zhvillim";
- ☐ Konferenca e VI-të Shkencore e KLSH-së në bashkëpunim me SAI-n e Kuvajtit me temë "Auditim me bazë risku".

PERFORMANCA KLSH

KONFERENCAT SHKENCORE VJETORE 2012 - 2018

INTOSAI

PERFORMANCA KLSH

MARRËVESHJE BASHKEPUNIMI

INTOSAI

Gjatë viteve 2012 - 2018, janë nënshkruar dhe 19 marrëveshje bashkëpunimi me SAI-t partnere

Nr.	Institucione Homologe
1.	Zyra e Audituesit të Përgjithshëm të Kosovës (Shkurt 2012)
2.	Gjykata e Llogarive e Sllovenisë
3.	Institucioni Suprem i Auditimit të Polonisë (Maj 2012)
4.	Zyra Shtetërore e Auditimit të Kroacisë
5.	Gjykata e Llogarive të Turqisë
6.	Gjykata e Audituesve e Austrisë
7.	Institucioni Shtetëror i Auditimit të Malit të Zi
8.	Zyra e Auditimit të Institucioneve të Bosnje Hercegovinës
9.	Zyra Shtetërore e Auditimit të Republikës së Maqedonisë
10.	Marrëveshje me TIKA
11.	Zyrën Supreme të Auditimit të Republikës Çeke
12.	Zyrën Kombëtare të Auditimit të Bullgarisë
13.	Zyra Shtetërore e Auditimit të Kuvajtit
14.	Zyra e Kombëtare e Auditimit të Kosovës (Nëntor 2016)
15.	SAI-n e Cipros
16.	Zyra Shtetërore e Auditimit të Hungarisë
17.	Dhoma Kombëtare e Llogarive të Ukrainës
18.	Institucioni Suprem i Auditimit të Polonisë (Mars 2016)
19.	Gjykata Rumune e Llogarive

Gjatë viteve 2012 - 2018, janë nënshkruar dhe 10 marrëveshje bashkëpunimi me Institucionet Shtetërore

Nr.	Institucione Shtetërore
1.	ILDKP
2.	Ministria e Financave
3.	Zyra e Prokurorisë Përgjithshme
4.	Departamenti i Administratës Publike
5.	Ajencia e Prokurimit Publik
6.	Komisioneri për Mbrojtjen e Shërbimit Civil
7.	Marrëveshje bashkëpunimi ndërmjet KLSH dhe Ministrisë së Financave, me objektivin e përbashkët për krijimin dhe zhvillimin e një sistemi modern, funksional dhe efektiv të kontrollit të brendshëm financiar publik.
8.	Ajencia e Auditimit të Programeve të Asistencës, Akredituar nga Bashkimi Evropian
9.	Drejtoria e Përgjithshme e Parandalimit të Pastrimit të Parave
10.	ILDKPKI

37 KLSH

PERFORMANCA KLSH

MARRËVESHJE BASHKEPUNIMI

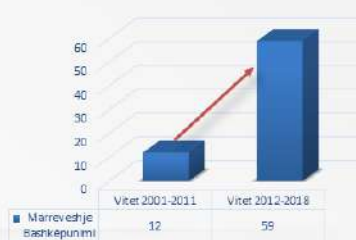
INTOSAI

Gjatë viteve 2012 - 2018, janë nënshkruar dhe 30 marrëveshje bashkëpunimi me Organizata jo fitimprurëse të fushës dhe Universitete.

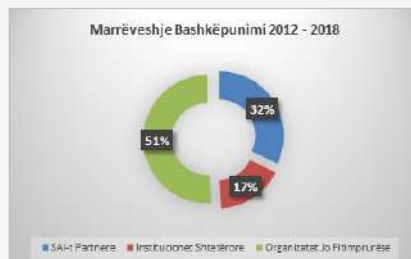
Nr.	OIF
1.	Lëvizja Europiane Shqiptare
2.	Instituti i Studimeve Bashkërore
3.	Qendra për Transp. dhe Informim të Lirë
4.	Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim
5.	Transparency International Shqipëri
6.	Alternativa Civile
7.	Instituti "OBOS"
8.	Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit
9.	IBEA
10.	Fakulteti Gjeologji-Miniera
11.	SHÇPQK, Kosova
12.	Instituti për Studime Publike dhe Ligjore
13.	Shoqëria e Bashkëpunimit Shqiptarë
14.	Gazeta "Ekonomika"
15.	Instituti Shqiptar i Shkencës
16.	Shoqëria e Kontabilitetit dhe Financierëve Shqiptarë
17.	Komiteti Shqiptar i Helinik
18.	Qendra shqiptare për rehabilitimin e traumës dhe torturës
19.	Organizata "Integritimi Urban"
20.	Revista "MONITOR"
21.	KONFINUSTRIA
22.	"Albanian Platform for Policy Advocacy"
23.	Marrëveshje bashkëpunimi me Fakultetin Ekonomik
24.	Marrëveshje bashkëpunimi me Institutin për Kontabilitet, Auditim dhe Financa, Kosova (IKAF)
25.	USAID-i
26.	Universiteti "Luigj Uroshi"
27.	Universiteti "Mesdhetar" i Shqipërisë
28.	Universiteti "Aleksander Moisiu", Durres
29.	Organizata "Qendresa Qytetare"
30.	Ajencia e Zhvillimit Ekonomik të Qendrueshëm, SEDA (në kontrastin IFNUO)

38 KLSH

Marrëveshje Bashkëpunimi në vite
10 vite (2002-2011) vs 7 vite (2012-2018)

Marrëveshje Bashkëpunimi 2012 - 2018

Vendim nr. 244, datë 22.12.2018 “Për delegim kompetence”*Botuar në Fletoren Zyrtare të RSH në datën 8 janar 2019*

Bazuar në:

- Nenin 162/2, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, që përcakton se “Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit “qëndron në detyrë për 7 vjet, me të drejtë rizgjedhjeje”;
- Nenin 25, germa “ë”, të ligjit nr. 154/2014, datë 27.11.2014, “Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”, mbi kompetencën e Kryetarit “Për të përcaktuar strukturën, organikën dhe emërtimin e funksioneve të Kontrollit të Lartë të Shtetit”;
- Nenin 23, të ligjit nr. 154/2014, datë 27.11.2014, “Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit”, që përcakton se “Mandati i Kryetarit të KLSH-së mbaron, kur: a) mbaron afati shtatëvjeçar i qëndrimit në detyrë”;
- Standardet Ndërkombëtare të Auditimit ISSAI të INTOSAI-t, udhëzuesit e aplikueshëm dhe praktikat më të mira bashkëkohore që i kontribuojnë mbrojtjes së paanshmërisë, objektivitetit, neutralitetit politik dhe besueshmërisë së institucionit suprem të auditimit (ISSAI 30);
- Ligjin nr. 44/2015, datë 30.4.2015, “Kodi i Procedurave Administrative i Republikës së Shqipërisë”;
- Vendimin e Kryetarit të KLSH-së nr. 27, datë 20.4.2018, “Për miratimin e Kodit Etik të Kryetarit dhe Drejtuesve të Lartë të KLSH-së”;
- Vendimin e Kryetarit të KLSH-së nr. 238, datë 21.12.2018, “Për miratimin e disa shtesave dhe ndryshimeve në vendimin e Kryetarit të KLSH-së nr. 4, datë 27.1.2017, “Për strukturën e renditjes së punëve, klasifikimin e vendeve të punës dhe nivelin e pagave në Kontrollin e Lartë të Shtetit”, i ndryshuar”,

VENDOSA:

1. Delegimin e kompetencave të titullarit të institucionit të zëvendëskryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit.
2. Kompetencat e deleguara do të ushtrohen nga zëvendëskryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Drejtori i Përgjithshëm znj. Lindita Lati (Milo) nga data e botimit në fletoren zyrtare deri në paraqitjen në detyrë të Kryetarit të ri të KLSH-së.
3. Vendimi do përcillet në fletoren zyrtare, pasi Kryetari i KLSH-së të kontaktojë dhe të marrë mirëkuptimin e Presidentin të Republikës, Kryetarit të Kuvendit, kryetarëve të grupeve parlamentare të opozitës dhe Kryetarit të Komisionit të Ekonomisë dhe Financave.
4. Kryetari i KLSH-së i kërkon Kryetarit të Kuvendit që Konferenca e Kryetarëve të njihet me këtë vendim.
5. Vendimi përcillet në Fletoren Zyrtare në ditët e para të janarit dhe hyn në fuqi pas botimit në të.

KRYETARI
Bujar Leskaj

Faksimile e Fletores Zyrtare referuar Vendimit nr. 244 datë 22.12.2018 "Për delegim kompetence" të Kryetarit të KLSH

www.qka.gov.al

FLETORJA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Botim i Qendrës së Botimeve Zyrtare

Viti 2018 – Numri 193

Tiranë – E martë, 8 janar 2019

PËRMBAJTJA

	Faqe
Vendim i Kuvendit nr. 119/1/2018, datë 3.12.2018	Per mosmiratimin e projektligjit "Per nje ndryshim ne ligjin nr. 9981, date 8.9.2008, "Per miratimin e nivele te tarifave doganore", te ndryshuar.....
Dekret i Presidentit nr. 11017, date 21.12.2018	Per dhënie te shtetësisë shqiptare.....
Udhëzim i ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë nr. 38, datë 26.12.2018	Per datat dhe organizimin e provimeve te Maturës Shtetërore 2019....
Vendim i Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit nr. 27, datë 20.4.2018	Per miratimin e "Kodi Etik i Kryetarit dhe Drejtuesve të Lartë të Kontrollit të Lartë të Shtetit".....
Vendim i Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit nr. 28, datë 23.4.2018	Per një shtesë në "Kodi Etik i Kryetarit dhe Drejtuesve të Lartë të Kontrollit të Lartë të Shtetit".....
Vendim i Kryetarit të Kontrollit të Lartë të Shtetit nr. 244, datë 22.12.2018	Per delegim kompetence.....

Fletorja Zyrtare

Viti 2018 – Numri 193

VENDIM Nr. 244, datë 22.12.2018

PËR DELEGIM KOMPETENCE

Bazuar në:
- Nenin 162/2, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, që përcakton se "Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit "shpërndan në detyrë për i vjet, me të drejtë rregjedorje";

- Nenin 25, paragrafi "e", të ligjit nr. 154/2014, datë 27.11.2014, "Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit", mbi kompetencën e Kryetarit "Për të përcaktuar strukturën, organizimin dhe emërtimin e funksioneve të Kontrollit të Lartë të Shtetit";

- Nenin 23, të ligjit nr. 154/2014, datë 27.11.2014, "Për organizimin dhe funksionimin e Kontrollit të Lartë të Shtetit", që përcakton se "Mandati i Kryetarit të KLSH-së mbahet, kur a) mbahet afati shpërndarë i qëndrimit në detyrë";

- Standardet Ndërkombëtare të Auditimit ISSAI të INTOSAI-t, udhëzuesit e aplikueshëm dhe praktikant me të mira bashkohore që i kontrastojnë mbrojtës së paanshmërisë, objektivitetit, neutralitetit politik dhe besueshmërisë së institucionit suprem të auditimit (ISSAI 30);

- Ligjin nr. 44/2015, datë 30.4.2015, "Kodi i Procedurave Administrative i Republikës së Shqipërisë";

- Vendimin e Kryetarit të KLSH-së nr. 27, datë 20.4.2018, "Për miratimin e Kodit Etik të Kryetarit dhe Drejtuesve të Lartë të KLSH-së";

Faqe | 15182

- Vendimin e Kryetarit të KLSH-së nr. 238, datë 21.12.2018, "Për miratimin e disa shtesave dhe ndryshimeve në vendimin e Kryetarit të KLSH-së nr. 4, datë 27.1.2017, "Për strukturën e renditjes së punëve, klasifikimin e vendeve të punës dhe nivelin e pagave në Kontrollin e Lartë të Shtetit", i ndryshuar";

VENDOSA:

1. Delegimin e kompetencave të titullarit të institucionit të zëvendës Kryetarit i Kontrollit të Lartë të Shtetit.

2. Kompetencat e deleguara do të ushtrohen nga zëvendës Kryetari i Kontrollit të Lartë të Shtetit dhe Drejtori i Përgjithshëm zqj. Lindita Lati (Milo) nga data e botimit në fletoren zyrtare deri në paraqitjen në detyrë të Kryetarit të ri të KLSH-së.

3. Vendimi do përcillet në fletoren zyrtare, pasi Kryetari i KLSH-së të kontaktojë dhe të marrë miqësimin e Presidentit të Republikës, Kryetarit të Kuvendit, kryetarëve të grupëve parlamentare të opozitës dhe Kryetarit të Komisionit të Ekonomisë dhe Financave.

4. Kryetari i KLSH-së i kërkon Kryetarit të Kuvendit që Konferenca e Kryetarëve të njihet me këtë vendim.

5. Vendimi përcillet në Fletoren Zyrtare në ditën e para të jetimit dhe lëvizet në fuqi pas botimit në të.

KRYETARI
Bujar Leskaj

CIP Katalogimi në botim BK Tiranë

Leskaj, Bujar

... 3 vjet Auditim i Jashtëm Publik : (dokumente të Kryetarit 2016-2018) /
Bujar Leskaj ; red. Fatos Çoçoli, Irena Islami. - Tiranë : KLSH, 2019

830 f. ; 16.3*23.5cm

ISBN 978-9928-159-83-0

1.Administrimi publik 2.Financa publike 3.Kontrolli
4.Kontrolli i Lartë i Shtetit 5.Raporte

351.95 :657.6(496.5)

Seria: botime KLSH - 03/2019/105

ISBN: 978-9928-159-83-0

ISBN 978-9928-159-83-0

9 789928 159830

Kontrolli i Lartë i Shtetit

Rruga "Abdi Toptani" Nr.1 Tiranë

Tel/Fax: 04/228485, Tel: 04/251267

web-site: www.klsh.org.al, e-mail: klsh@klsh.org.al